Ч 11

БИБЛИОТЕКА
ПОЉОПРИВРЕДНОГ ФАКУЛТЕТА
Инв. бр. 442

ТЕЖАК

Српско пољопривредно друштво
Београд

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ОДГОВОРНИ УРЕДНИЦИ:
МИЛУТИН М. САВИЋ
ЧЛАН УПРАВНОГ ОДБОРА
И
АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ,
ПОТПРЕДСЕДНИК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГОДИНА XXI

Српско пољопривредно друштво
Београд

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1890

САРАДНИЦИ И ДОПИСНИЦИ

Алекса Стојковић.
„ Б. Ђорђевић.
„ Љ. Поповић.
Аца Живановић.
Анђелија учитељица.
А. Н. Стевановић
Александар Мијовковић.
Андра В. Парађанин.
Архимандрит Гаврил.
Благоје Д. Тодоровић.
Вељко О. Поповић.
Вучко С. Богдановић.
Вукашин Петровић.
Вићентије П. Матић.
Васа Пелагић.
Др. Вељислав П. Вошњаковић.
Велимир Ваторовић.
Димитрије Бурнчић.
Д. Р. Лазаревић.
Драг. Н. Лапчевић.
Душан М. Спасић.
Димитрије Христић.
Димитрије Јосимовић.
Добросав М. Петровић.
Драгомир Брзак.
Ђ. Окановић.
Ж. Т. Златић.
Др. Зарија Угричић.
Здравко Петровић.

Илија Кремић.
Илија А. Радовановић.
Игњат Мирковић.
Јован Живановић.
„ Драгашевић.
Ј. С. Вуловски.
† Јован Милинковић.
Јован Черпенко.
Јаков Марковић.
Јован Голубовић.
Јован Радивојевић.
Јоца Марковић.
Јован П. Радивојевић.
Јев. П. Гудовић.
Коста Ђорђевић.
Лазар Најдановић.
Л. Адамовић.
Милутин М. Савић.
Мирко Миљковић.
М. Петровић.
Милан М. Јовановић.
Милош Х. Поповић.
Мих. Томић.
Милоје Бабић.
Милисав М. Ђорђевић.
М. Ђ. Ранчић.
Мих. Ст. Ришић.
Милослав П. Куртовић.
Милан П. Марковић.

Милан В. Лазић.
Милутин Поповић.
Михаило Н. Цанић.
Милорад Трајановић.
Милутин Радовановић.
Марко Николић.
Михаило Тодоровић.
Никола А. Јовановић.
О. Ресић
Паја Тодоровић — Ђаковчић.
Петар М. Суботић.
„ Павле М. Радосављевић.
Петар Милошаковић.
Петар Ђоковић.
Павле Мићић.
Ранко Петић.
Рад. Ж. Ранковић.
Светозар Вучовић.
† Сретен Л. Поповић.
Савко Кучапарић.
С. М. Вемић
Симо Кандић
Ст. М. Димитријевић
Свет. Љ. Гавриловић.
Урош Палеташевић.
Ф. Јерговић.
Чедомиљ А. Поповић
Чича Миле Колубарац.
Чедомиљ Поповић.

САДРЖИНА XXI. 1890 ГОДИНА „ТЕЖАКА“

Чланци општег пољопривредног садржаја.

СТРАНА

1. Каква је била 1889 година за наше пољораднике. 1
2. Недајмо да пропадне задруга пчеларско-воћарска. 17
3. Награде за увођење напреднијих начина радње. 33, 71
4. Земљорадници морају бити добре рачунције . . 34
5. Шта смета увођењу рационалне привреде . . . 41
6. Земљорадња у Хрватској и Славонији 68
7. Још једна реч о „тежачком кредиту у нас“ . . 83
8. Плетарска индустрија 97
9. Школе могу помоћи свилодељу 114
10. Српским пољопривредницима 121
11. Закон о бесплатном штампању „Тежака“ . . 129
12. Изложба справа 145
13. Како би основна школа давала народу више корисног знања из народне привреде . . . 148, 155
14. Један поглед на привредни значај стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу . 183, 191, 217, 225, 233, 242, 250
15. Да ли пољопривредни одсек на Великој школи или самостална пољопривредна Академија 186, 198
16. Зајам пред жетву или узимање „на зелено“ . . 215
17. Пољопривреднику је нужан рачун 222
18. Поводом забране извоза наших свиња у Аустро-Угарску 238
19. Порани на рад, омркни на раду, време је злато . 254
20. Подижимо у нашој земљи индустрију 270
21. Чувајмо општинску својину 278
22. Привредна и трговинска Србија. 310, 320, 326, 334, 361
23. Поздравна реч министра народне привреде г. К. С. Таушановића при отварању првог земаљскога већа свију кола јахача „Кнез Михаило“ . . . 314
24. Зашто немамо школске баште 363
25. Привредни препорођај у Србији. 365, 381, 373, 389, 397
26. Леденицу просто и јевтино направити 12
27. Извештај о раду и одлукама секција Срп. Пољопр. Друштва 294
28. Садања пољачина (чуварина) 354
29. Браство 318

Белешке

1. По чему ћемо познати добре и свеже орахе . . 12
2. Најбољи лек за премазивање 31
3. Како се зими чува шмрк да се не замрзне . . . 45
4. Ложење пећи—фуруна 45
5. Начин којим би могли учинити да брзо нестане смрада од боја 54
6. Прашак као средство да се очувају бели зуби . 54
7. Јевтина кава 70
8. Цвет од ђурђевка, Лалеманција 79
9. Како се перу аљине проф. Јегера — Убој — утукотине залечити 109
10. Извештаји београдске опсерваторије о времену 125
11. Извештаји о непогодама времена . . 164, 176, 235
12. Луч као лек (народна медецина) 259
13. Против сувога кашља (нар. медецина) 284
14. Уништавање легла од осица 284
15. Нана и луч као лек 299
16. Млеко као средство за гашење петролеума . . . 331
17. Вода из искуваног боба за чишћење рубља и просто средство за дезинфекцију 387

Чланци о сточарству.

1. О избору приплодних грла 4
2. Нега крмача и прасади 5
3. Уштеда, у сточној рани 11
4. Укроћавање говеди 20
5. Да крава музара не бије ногама 21
6. Неговање суждребних кобила 26
7. Не раните стоку буђавом раном 36
8. О гајењу кокоши 63
9. Распасивање и опасивање кобила 65
10. Одгаивање телади 73
11. Лек противу срдобоље телади 114
12. Пов сој ердељских коња за планинске пределе 138
13. Зобате коње овсом 153
14. Одбијање телади 171
15. Сточарство некад и сад . . 188, 201, 216, 222, 230, 240, 249, 258
16. Пастрмка 256, 266, 272, 283, 291
17. О занату стоке . . 305, 313, 321, 330, 337, 354, 365
18. Црвени ветар код свиња 383
19. Самовољно произвођење пола 401
20. Избори свиња за домазлук 407
21. Зверинац код коња 414

Белешке

1. Извоз коња из Енглеске 70
2. Разборито гајење животиња 109
3. Прописи за мужу — јаја — за насађивање и о чувању јаја 125
4. Правила за гајење коња 134
5. Вредност стоке у северо-америчким државама . 140
6. Против надуна код говеди 173
7. Чудно јаје 184
8. Од обада и комараца сачувати стоку 207
9. Житко (мекано) свеже масло 243
10. Липсавање пилића 251
11. Да кокоши не испијају јаја 267
12. Брљивост оваца 299
13. Највећа штала на свету 331
14. Израњивање оваца преко зиме 366
15. Од сена се коњи зноје 395
16. Колико треба да је дугачка сечка 387
17. Влажна коњушница нездрава је 410
18. Топлота у шталама 424

Чланци о земљорадњи

1. Је ли боље јара жита сејати раније или доцније. 3
2. Једна нова врста јаре пшенице и неки јечмов . 9, 18
3. Наши ситни непријатељи 10
4. Добро зеље за јело 12

СТРАНА

5. Планинска раж 21
6. Пелен (Artemisia absintium) 21
7. Ново средство за потапање семена 29
8. Сејте више јечма и овса 37
9. Гајење шећерне репе у Бачкој 44
10. Да ли је корисније два пут окопати или два пут поорати за кукуруз 50
11. Користи од секлерског кукуруза 58
12. Земљорадња у Хрватској и Славонији 68
13. Први посао с пролећа 74
14. О дрљању ливада 74
15. Амерички кукуруз „Златно зрно" 81
16. Упутство о гајењу памука 82
17. Колико и какво ђубре захтевају поједине културне биљке 85
18. О орању и сејању пролетњем 91
19. Наш јечам и слад од њега 92
20. Како се производе печурке 100
21. Да ли је боље садити целе кромпире или их сећи. 107
22. Напомене о користности хелде 108
23. Нешто о гајењу конопље 115
24. Печурке рудњаче 158
25. Шта ћемо на местима где је град летину упропастио 163
26. Ново поврће 163
27. О жетви стрмних усева 170, 177
28. Како се тамане скакавци 173
29. Јевтина зимска башта 187
30. Градинарска изложба у Берлину 191, 206
31. Вршидба стрмнина 199, 214
32. Утамањивање ситних непријатеља пољопривреде. 203
33. Извештај о стању усева 218, 226
34. Извештај о изложби пољопривредних справа . . 226
35. Подубљивање орнице 230
36. Неколико речи о пасуљу блеђаку и раном кукурузу. 233
37. Угарите 246
38. О гајењу овса 254, 263
39. Пред сеидбу озимих усева 278
40. Луцерка 281
41. Чување жита после жетве 317
42. Чување ране у житницама 400
43. Хељда (Polygonum) 145
44. Мењање семена 374
45. Вредност сена као сточне ране 413

Велешке

1. Да се целер јако разглавича 13
2. Ново влакнасто растиње „Алфа" 21
3. Сламне асуре 93
4. Тратор и броћ—Дивизма 109
5. Нешто о употреби бзове 140, 150
6. Стање усева у Мађарској 141
7. Денење сена у пластове 164
8. Како треба корое требити 243
9. Жетва елде 275
10. Чување зелени преко зиме 307
11. Да ли је боље сејати детелину и друге ливадске траве с јесени или с пролећа 315
12. Живак — жива ограда — од багрена 356
13. Да се увериш о каквоћи кромпира за јело . . . 395
14. Да се земља у саксијама не укисели 410
15. Зрно је пшенично родно 424

Чланци о шумарству

1. Замените шуму оним чим можете 40
2. Практично поступање са грађом 44
3. Садимо врбе 57
4. Имамо ли растовине у нашим шумама 161
5. Како се може оценити доброта шумског семена и како га ваља чувати и избирати 239, 246
6. Нашта треба пазити при сејању шума . . . 270, 288
7. У које се доба сеје шума и колико семена иде на ектар 303

СТРАНА

Велешке

1. Шарање дрвета са бојама 7
2. Продаја ораховог дрвета 13

Чланци из Воћарства

1. Порекло и гајење шљива 39, 53, 59, 66, 77, 87, 98, 105
2. Преглед радова око воћака по реду како један за другим долазе 43
3. Правила о издавању награда пажљивим воћарима 49
4. Неколико података о „Такуши" 79, 86
5. Пољопривредно „Окулирање" у пролеће 85
6. К воћарству 101
7. О пропадању калема 105
8. Болести и повреде од инсеката шљивовој воћци 122, 133
9. Брзо сушење шљива 129
10. Алденово воће и америчке сушнице . 139, 147, 159
11. Два непријатеља 181
12. Брање и сушење шљива 262
13. Јабуковача 30
14. Извештај о калемљењу воћа у срезу расинском 378

Велешке

1. Воћарство у француској 45
2. Средство за утамањивање гусеница 119
3. На шта може дрво од воћке да се употреби . . 125
4. Да се јабуке брзо ољуште 183
5. Траже се веће количине сувих ораха и шљива . 251
6. Да ли је корисно воћке кречити 267
7. Сејање дуда 299
8. Облагорођавање воћака пресађивањем 323
9. Дозревање воћа 339

Чланци из винодеља

1. Позно или рано резање лозе 37
2. Америчка лоза и наши виногради 42
3. Красте на грожђу 75
4. Шта ваља радити ове године противу пламењаче или перопоспоре 90
5. Апарат и средства за уништење перопоспоре . . 99
6. Како ћемо сачувати подруме од плесњи . . . 123
7. Кљунар — Ловар 274
8. Пред бербу 285
9. На који се начин може неугодна шира поправити па да добијемо добро вино 301, 311, 321, 328, 336
10. На шта се има пазити при прављењу и чувању првога вина 333
11. Наше винодеље и филоксера 350, 357
12. Наша вина на изложби у Краљеву (Румунија) . 360
13. Практични савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксерне заразе 385, 393, 401, 408, 420
14. Одржавање шире 326
15. Винодеље у окр. Крајинском 376
16. Како ваља поступати при засађивању винограда америчком лозом 416
17. Извештај о винарском конгресу и изложби у Крајови 422
18. У прилог сузбијања филоксере 419

Велешке

1. Мрље од вина и црвени плодова 54
2. Чишћење буради од гаса 63
3. Како се израчунава колико ће се добити кињака из вина 160
4. Како се може сачувати вино од штетног уплива ваздуха 193

Чланци из Пчеларства

1. Цеђење меда и воска 6
2. Одломци из пчеларења Живановићева 60
3. О меду 75, 86

4. Периодска изешћа о пчеларству 108
5. Еремеева и његовања основна правила његове праксе из пчеларства 351
6. О вештачким ројевима 390
7. О прихрањивању пчела 298

Чланци из Свилодела

1. Свилодеље у Северној Америци 44
2. Какве белешке треба да се налазе у свилоделском дневнику 101

Гласник

1. Нова управа 7
2. О нижим пољопривредним школама 13
3. Нов предмет у земљоделским школама 22
4. Нова подружинска Управа 32
5. Учитељи за пастирство и дворе 32
6. Велики сточни трг у Румунији 46
7. Пољопривредни буџет у Србији 46
8. Установа крајишке пчеларске задруге 63
9. Оснивање пчеларско воћарске задруге у Обреновцу 64
10. Нов министар народне привреде 94
11. Закон о Српској државној лутрији за привредне цели 134
12. Личне вести 141
13. Повластица задруза пчеларско-воћарској 141
14. Изложба вина и траве у Шапцу 141
15. Награда марвеним лекарима за преглед трговачке стоке 142
16. Изложба вина и конгрес винарски у Румунији . 151
17. Личне вести 151
18. Земаљско-шумарска изложба у Бечу 160
19. Нов члан утемељач Српског пољопривр. друштва 182
20. Стогодишњица Гастелдара Јеврема у Шапцу . . 172
21. Изјава благодарности за бесплатно штампање „Гемала“ и „Календара“ 172
22. Свиње прама Аустро-Угарској 174
23. Радозаједнице повадничке задруге 177
24. Из Српског пољопривредног друштва 184
25. Ниште свиње не пушта Аустро Угарска 184
26. Приплодне стоке шабачке 184
27. Стање здравља домаће стоке за 5 мес 1890 год. 193
28. Пчеларско воћарска задруга роди 193
29. Стечаји за израду Сушница 193
30. Против ширења епизоотичне заразе 208
31. Предузимање жетве из преке и пречишћ. храна 208
32. Именована Управе државне оргеле за 1889 год. 208
33. Нова јахачка удружења и скуп љубитеља коња у Крагујевцу 208
34. Далматинска вина 227
35. Српска државна трговинска агенција у Солуну 235
36. Штета услед непогода 235
37. Траже се себе количине сувих орахи и шљива 251
38. Изасланици Српског пољопривредног друштва 252
39. Набавна приплодне стоке 252
40. Непогода 260
41. Задруга пчеларско воћарска 260
42. Извоз воска за Румунију 260
43. Извоз оваца за Француску 267
44. Број опшинских кобила државним пастувима 267
45. Траже се вештаци 267
46. Тканичка школа у Лесковцу 275
47. Правила о прегледу сувих шљива 275
48. Програм зубљарне земљод. шумар. изложбе у Загребу 276
49. Прва вештачки збор свију кола јахача и свију пријатеља привреде и витешта 284
50. Важно за одгајивање коња 284
51. Набавка приплодне стоке за Шабачко добро . 284
52. Пријем ђака у ратарску школу 284
53. Са крагујевачког земаљског већа свију кола јахача „Кнеза Михаила“ 301
54. Изложба Коња у Крагујевцу 315
55. Крагујевачке трке 315

56. Депутација већа свију кола јахача „Кнеза Михаила“ код Управног одбора Српског пољопривр. друштва 316
57. Чланови сталног одбора земљ. већа свију кола јахача 316
58. Овогодишња жетва у Љубичеву и Добричеву . 316
59. Почасна медаља за пољопривредне радознике у Француској 316
60. Извоз сувих шљива и пекмеза 323
61. Источно фриланска пасма оваца у Мађарској . 323
62. Личне вести 323
63. Податци за унапређење коњарства 331
64. Правила и упутства за извршење пописа љутства и стоке 331
65. Награде јачке у ратарској школи 339
66. О уређењу државног сточарског завода 339
67. За подизање и унапређење сточарства код нас 367
68. Увоз меда и воска у Немачку 367
69. Збор марвених лекара 367
70. Конституисање Главног одбора земаљ. већа свију кола јахача 379
71. Члан утемељач Српског пољопривредног друштва 379
72. Извоз сувих шљива и пекмеза 387
73. Пројект буџета минист. народне привреде за 1891 год. 395
74. Пројекти минист. народне привреде 395
75. Ратарска школа у Краљеву 395
76. ½ Сретен Л. Поповић и ½ Јован К. Ристић . . 410
77. Пројект закона о установљењу више пољопривредне академије 410
78. Пројект закона о установљењу државног сточарског завода 368
79. Нов члан утемељач 425

Поданоци

1. Чича Вујца и његов ортак 2
2. На који начин вилина косица спиче сокове других биљака . . . . . 10, 18, 26, 34.
3. Пчеларска писма 50, 66, 90, 146
4. На који се начин суљиа вилина коса . . . 51, 58
5. Како се тамани вилина кова 67, 74
6. Слама и дим 82
7. Одучавање јагњиће 98
8. Шта смета те се ненапредује 106
9. Важност жена у нашој народној привреди 114, 122
10. Шта нас кошта кућа 130, 138
11. Сврекошина, вена, плека и боровина као лек 154
12. Српска вина на парискоj изложби 162, 170, 178, 186 198, 222
13. Унапређење 230, 238
14. Уређење државних сточарских завода у Мађарској 246 254, 262, 270, 278, 286, 302, 310 318, 326, 334 350 358, 374, 382, 390, 398, 406

Дописи

1. Из нишке Каменице 13, 235
2. Из Сурдулице 22, 299, 306
3. „ Ваталиште и Куле 46 94, 102, 143, 209
4. „ Груже 54
5. „ Књаја 64, 110, 166, 308, 411
6. „ Пожеге 94, 126, 236
7. „ Тешице 94, 142
8. Метеоролошки подаци београд. опсерв. 95
9. Из Страгара 101, 119
10. „ Краљева 102, 127, 209, 260, 268 339
11. „ Ушћа 102, 244, 299, 368
12. „ Грошце 109, 135, 167
13. „ Орашја 110, 166, 276
14. „ Лапова 110, 339
15. „ Рамаће 110 135
16. „ Увеће 110, 194
17. „ Рудовци 119, 339, 411
18. „ Поцерине 119

СТРАНА

19. Из Кучева 119
20. „ Варварина 826
21. „ Поље 176, 135, 236
22. „ Ресаве 126
23. „ Ломница 127
24. „ Прњиловице 135
25. „ Алексинца 142, 368
26. „ Жупања 151
27. „ Белушића 166
28. „ Обреновца 167,236
29. „ Грабовца 167
30. „ Врањешнице 167, 380
31. „ Ниша 195, 411
32. „ Голубца 195
33. „ Бољевца 195
34. „ Ратковца 209
35. „ Медвеђе 219, 268, 403
36. „ Шапца 227, 299
37. „ Тополице 236
38. „ Врањегрнаја 380
39. „ Дуба 244
40. „ Параћина 244
41. „ Добре 260
42. „ Испод Авале 411
43. „ Сићева 425
44. „ Брзоде 425
45. „ Студенице 426
46. „ Лапова 426
47. „ Алексинца 426

СТРАНА

Записници 7, 14, 23, 47, 70, 80, 102, 111, 151, 195, 209, 227, 323, 331, 340, 356, 403, 412, 427

Приповано 372

Питања и Одговори . 55, 64, 143, 175, 195, 210, 219

Од Уредништва 8, 16, 32, 169, 220, 428

Огласи 16, 24, 48, 112, 120, 128, 136, 196, 212, 244, 260, 276, 316, 324, 332, 340, 404, 428

Књижевност 220, 252, 284, 300, 332, 396, 404

Стечаји 15, 24, 48, 56, 72, 80, 104, 112, 120, 128, 136, 220, 228, 236

Некролози 48, 164

Објаве и позиви 55, 144, 252

Исправке 212, 228

Телеграми 260, 268

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И ОГЛАСИ УПУЋУЈУ СЕ „ДРУШТВУ У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ИЗВОЛЕЊА ГОСПОДИНА ОД ЛИПЉА 1889. ГОДИНЕ № 202 ОПШЕСКУ ДРУШТВЕНУ ЈЕСЕН ОВОГА ЛИСТА.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје на Србији:
НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД 4 дин.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 1. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 7. ЈАНУАРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Каква је била 1889. година за наше пољопривреднике

Почетак вегетационе године, коју рачунамо од почетка месеца Септембра, није био угодан за пољопривредне радове. Већ о Дмитрову дану пао је снег и наступила ладноћа, а у то доба је тек највећи део сејања јесењих усева и других радова. Због рђавог времена остали су многи радови неповршавани, и није засејано оволико јесење стрмине, колико је засејано било у години 1887. При крају јесени пролепшало је се време, али је већ било доцкан за сејање, а ни посејани усеви нису успевали добро.

Зима је била блага, али је била беснежна и доста сува. За надкрављање стоке она је била угодна, но усеви слабо у се развијали.

Пролеће је било неправилно и неугодно за радове. Наступиле су зимске ладноће, када је ситна стока већ у боље пуштена била, и тегобе за изхрањавање ове наступиле су у средини пролећа, јер је рана, које јој онако мало било, већ била утрошена.

Због неудобног времена и пролећни радови одочети су доцније, те су се зато били сустигли и они за сејање пролећних стрмина и баштенских усева и они за сејање кукуруза и других усева. Но време, кад се једанпут разлепшало, до су пролећни радови могли да се одпочну, подржало је дуже, то је зато и пролећно сење сразмерно у пуној мери извршено.

При самом крају пролећа било је плаховитих и штетних киша и то још и с врло јаким градом, који је велике штете починио, нарочито у округу књажевачком и у колини Мајданпека.

Почетак лета био је доста кишан, и то с' плаховитом кишом и градом, који је огромне штете починио у округима Ваљевском, Рудничком, Ариочерском, Крајинском и неким крајевима округа Нишког, Крушевачког и београдског. Доцније наступиле су суше нарочито у области Поморавља, које су скоро два месеца трајале. Ни у крајевима, у којима је киша по кадкад падала, она није била блага, но махом плаховита и с' градом, који је доста велике штете починио у округу Топличком и једном крају округа Крајинског.

При самом почетку јесени, време је било неугодно и према доба године ладно; доцније пак разлепшало се и јесен је била врло лепа и за пољопривреднике изванредно угодна.

Према свакиим природним приликама развитак појединих усева онако је текао:

Јесење стрмине (бела жита) добро су се у порасту развиле, и које су биле ране, при угодном су времену прецветале и добар род донеле, оне пак које су позније биле, слабије су родиле. Пролећне стрмине развијале су се сразмерно све рђаво а међу оними најгоре зоб (овас), па и род им је био средњи и по количини и по каквоћи, само је једна пшеница у по неким крајевима испала боља и о што је за то изгледа било, и дала је бољи род но озима, што није правило за наше прилике.

У средњу руку узевши, стрмине једва да су донеле по 7 новчих товара, товар је 100 килограма, на хектар, дакле нешто више преко половине обичне добре жетве, па и то у таквом плоду, који се по каквоћи само за средњи сматрати може.

Кукуруз кад је сејан, био је врло угодно време. Брзо и подједнако је ницао добро и правилно развијао се. У почетку лета, кад је јаче окопало било, почео је у многим крајевима јако у висину да буја, али је још једнако било изгледа, да ће за њ изванредно добра година бити и да ће моћи да надокнади доцније суше, које би по правилу у месецу Јулу наишле. Но тако није било. Дуга летња суша, која је наступила, наштетила је и кукурузу те зато ни његова борба није испала подпуно добра, јер су многа позна кукурузи толико од суше страдали, да нису добро ни род заметули. Но зато што је рано посејано кукуруза сразмерно више било, но позног, и што је рани кукуруз доста добро родио, борба је кукуруза боља испала у години 1889. но у години 1888. и може се узети да је просечно по 10 товара рода добивено на хектар. Род је по каквоћи здрав и иначе врло добар.

Баштенски усеви развијали су се добро и правилно и сви, који раније присвевају дали су врло добар род. Кад су наступиле летње суше, ометени су у развитку сви позни усеви овога рода, нарочито кромпири, те је зато од ових и многих других усева испало принос доста слаб. Само позни купуси због изванредно лепе јесени, опоравили су се и дали врло добар принос.

Конопља и лан имали су за време сејања и ницања угодно време, а и доцније лепо су се развијали. Суше, које су преко лета наступиле, умалиле су истина у неколико количину приноса, али не много, те зато борба од конопље и лана може се сматрати да је испала добра и по количини и по каквоћи.

Дуван је за време расађивања имао угодно време, а лепо се развијао и доцније у свима крајевима, у којима се сеје, осим у округу Алексиначком, где се

сразмерно највише и сеје, и где је усљед суше остао ситан и неразвијен. Но опет зато, у опште узевши, дуван је и по каквоћи дао добар принос.

Ливаде су још у самом почетку развијања траве показивале да неће бити обилата коситба, али у течају месеца Маја и пред коситбу, траве су се доста бујно развиле, да је било изгледа да ће коситба испасти добра. Кад је пак коситба наступила и одпочело сређивање сена, показало је се да принос од ливада није добар, но тек само средња. Осим тога за време коситбе, није било ни време сасвим угодно за сређивање сена.

Шљиве и много друго воће, које постоји у равници и жупнијим местима цветало је рано и пре ладноће, која је за време пролећа наступила, али је заметути плод одма већим делом пропао, чим су ладноће наступиле. Шљиве и друго воће, које је после пролећних ладноћа цветало, имало је лепо време за време цветања, али није плод добро заметуло, нарочито јабучасто воће. За време даљег развијања заметути плод знатно се проређивао и опадао, а у многим крајевима усљед гусеница сасвим и пропао. Шљиве, које нису од гусеница страдале држале су се понајбоље и добро су напредовале, но кад се после кишних дана с' почетка лета појавила пламењача, оне су знатно проређене и у развитку сметене. Суша, која је доцније наступила и подуже трајала учинила је такође штете те је тако берба шљива испала и по количини а и по каквоћи плода једва средња. Плод и брижљиво осушен, није дао такве суве шљиве, које се дуго у добром стању одржати могу, а и при нециву недаје добру ракију.

Виногради су се с' почетка лепо развијали, но за време цветања нису имали сасвим угодно време, али су сразмерно томе добро плод заметули, и заметути плод одвећ се нагло развијао и је[illegible] тако, да је било изгледа да ће грожђе бити [illegible]ично сочно и крупног зрневља. Но суша и пламењ[illegible] Perenospora, које су се доцније појавиле, нарочи[illegible]ова последња у округу Крајинском, учиниле су те је [illegible]ожђе и знатно проређено, и застало у даљем разви[illegible]ју и једрању, па остало ситно и с мало сласти. [illegible]ако је погода за време бербе била изванредно по[illegible]ьна, и ако су млоги пољорадници врло брижљиво [illegible]рбу сређивали и на време вино са комине отакали, опет је берба по каквоћи вина испала рђава, каква од [illegible]ора није била у нас. По коликоћи пак она је се опет показала доста добра.

Паша за стоку била је добра до половине лета, но од то доба па до половине јесен била је тако рђава, да је у неким крајевима морал да се прирањује другом раном да неби од глади попала. Од половине јесени пак паша за стоку такосе поправила, да је изванредно обилата била. Ово и лепа јесен допринели су те се стока знатно опоравила и у добром стању у зиму ушла.

Пчеле су почеле доцкан да раде усљед позног пролећа и доцкан су почеле да се рој[illegible] кад је наступило ројење, оно је сљедовало доста нагло, и сразмерно рано је престало. Ко их је гајису ко[illegible]ницама, из којих се саће може да вади и мед [illegible] истреса, тај је од раног меда имао леп принос. Јесени пак принос био је доста слаб.

Свилене бубе, где су год гајене, [illegible]е су здраве и успевале су врло добро.

Стока се није добро расплођавала, [illegible]оглавито поводом тим, што јој паша није била до[illegible] с' јесени у години 1888, а осим тога код ситне стке беснила је у неким крајевима и зараза „Простре[illegible], од које су

ПОДЛИСТАК

ЧИЧА ВУЈИЦА

и

ЊЕГОВ ОРТАК

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА

од

Свет. Вучовића

учитеља

На два часа јужно од Градишта у лепој и ниској равници лежи село Средњево не далеко од Пека. Село је мало (710 душа) доста добро уређено са насутим путовима, збивено као у каквој кутији лежи оно у тој равници заклоњено са западне стране онижом планинском гредом, а са источне стране заклоњено је сеоском шумом („Гајем") доста проређеном. У селу су: две школе, дивна црква, два дућана и једна механа — све што треба једно село да има. У њему се држе и два вашара преко године (20 Јула и 29. Августа) у оној општ. шуми што се зове „Гај". Због своје згоде и доброг положаја вашар је чувен.

Средњевци су вредни и окретни људи те с тога су већином доброг стања. На испусту у „Гају" (има 20. хект.) видиће путник читаву крду свиња, оваца, јато гусака и др. где у хладу проводе летње врућине штрвољећи траву или ришкајући земљу. Кад с јесени жир[1]) почиње да опада, „Гај" п[illegible]тане место правог благостања за свиње.

У свој печкој околини, Средњево се смат[illegible] као какав див са својим напретком. И заиста је чудновато да једно село од 170 пор. глава може толика добра своја да и[illegible]. Ну колико су сами сељани жртвовали и заузимљиви били, т[illegible]ко је и његова — општинска управа приномогла да село по[illegible]ане чувено.....

У Средњеву и данас живи сав сед али [illegible]жећи старац, чича Вујица Рајичић, омален, окретан, разговор[illegible], малих очију а подужи бркова, малог испупченог чела човек[illegible]ад сам га једном затипао: колико му је година, рече ми, да[illegible] кад је пошао на Мацара имао 34 године. Више пута био је кмет у селу и једно на друго провео је у кметству око 14 —5. год.

— Кад сам и последњу жељу моју оствар[illegible] — рече ми он једном — збацише ме са шестогодишњег кметс[illegible]. и сад већ не би могао ту дужност да вршим . . .

— А која ти је то последња жеља б[illegible]? — упадох ја у реч.

— Ударио сам темељ цркви — одговори [illegible].

Једном с пролећа одао сам по „Гају" [illegible] спазих чича Вујицу иде из воденице. Замолих га да стане д[illegible] нешто каже, што он и учини. Кад седосмо под једним грмо[illegible] упитах га:

— Ова је гора много старија од тебе, [illegible]ча Вујице, те држим да ми неби ништа могао казати, како ј[illegible]она овде постала и задржата, али држим да ћеш ми тачн[illegible]казати: је ли и колико било овакве горе ван „Гаја".?

[1]) Са Цера и Лужника

многа грла угинула. Изгледи су да ће размножаване стоке бити боље у наступивној 1890. години.

Жир је био родио само местимично па и ту само средње. Род, који је до зрења досао, није био ни доста једар ни доста раван, али кад је почео опадати, било је лепо и угодно време и могао је подупуно да се утроши.

Кад све напредизложено узмемо у обзир и срачунамо, излази нам да је година 1889 била за пољопривредника средња, и да му уложени труд није добро платила.

Јели боље јара жита сејати раније или доцније?

Хаберланд је у *девет* ронова сејао *јару пшеницу, јару раж, јари јечам и овас*. Прво сејање извршио је 19. Априла а последње 19. Јуна, а сејање од сејања било је у размаку по недељу дана.

Да не би у томе сметала земљина влага успевању позније засејаног жита, лепо се вештачког наводњивања (заливања), и ово је предузимао у толикој мери, да му ни једна сејидба, ма на и за кратко време, није оскудевала у потребној влази. —

Код сваке сејидбе посматрао је и бележио величину влаге, за тим, кад је влаге било у цвету, кад је наступило зрење, а кад је ге биљке пожуто, онда је изнашао и тежину зрна, сламе и плеве: од сваке сејидбе узео је по том по 1000 зрна и измашао им тежину.

Отуда је увидео, да је код свију ових стрнина а и главнато код пшенице и раж, *мања жетва*, а исто тако и тежина зрна, и то у толико више, *у колико је сејање доцније извршено*. Даље

Посматрао је и *закашњивање у развијању*, а ово беше у толико већем степену код јарих жита *у колико су доцније посејана*.

У таким околностима, где и доцније сејидбе нису трпиле оскудицу у влази јер је било вештачког наводњивања, могло се с правом рачунати, да ће због веће топлоте бити повољ... није развијање оних биљака чије је семе позније посејано.

На у чему је сад узрок споријем развијању доцније засејаних јарих жита, кад томе није узрок влага, за коју се зна, да у случају, кад је нема у довољној количини, неће успорити порает биљака? Да нису томе узрок што год они штетни утицаји, који долазе од паразитних гљивица и шкодљивих буба, јер се они код позније засејаног жита налажаху у нешто већој мери? Овако мишљење није баш тако неоснивано. На јарој пшеници, јарој ражи и на јаром јечму, беше *мељање* у већој мери, а на пшеници, јечму и овсу, бешеше опет рђе у толико више, у колико су они позније сејани и дуже тајење; и *лисне вашн* њихају се у већој мери на житу ко... је позније засејано, но на житу, које је раније посејано, ... код прве сејидбе њих се не могаше ни приметити.

Ако се узме, да лоша жетва јарих жита и него та... је неспорије развијање њихово долазе од умножавања нам... Једне (паразитних гљивица) и шкодљивих буба, онда се за ... имало порасг може нарочито надлагати, да ово долази од поврем... које су оказивале памећиње. — Можда ће се пронаћи неки други и прави узрок који поглавито утиче на неповољну жетву, код позније засејаног жита, али се може веровати. *Да је боли порасг, а тиме и боља жетва раније засејаних јарих жита отуда: што се ово жито развијало у доба, кад се температура постепено повећавала, и да напротив застајкивање у порасту, а тиме и рђава жетва, долазе отуда: што се ово жито размилао од почетка на све до цветања и зрења у подједнако сталној топлоти.* Хаберланд је тога убеђења, а за потврду овога наводи своје две последње сејидбе које је предузео 12. и 19. Јуна, јер од тих сејидаба није добио

— Од како ја памтим — поче чича Вујица — било је око нашег села по где где сачуване горе, али овако старих грмова као у „Гајѣ реће се кићадо, на је та гора у оскудици орне земље посатирана. Стари су ми причали да је „Гајѣ био некада прави гушћар а и ван њега била је густа гора — знаш, господине, ваше је света било а више пустара . . . .

Ма лепо чича Вујице, али како се та дањна гора натре, а она ближе селу да остане? — упадох му у реч.

— Е, како да ти причам! Још у турском добу живио је у оном крају неки спахија грдно богат човек. Он је држао села: Средњево, Трибродац, Пошикву и Бикиње, па је често пшао из села у село. Кад је то било, онда је око Средњева била густа шума па је такав и „Гајѣ био. На један пут кад је био у Трибродима, душе му неко да ће да погине у Средњевској шуми ... Средњево пође На то се спахија — Турчин — наљути на напред заповеди: да се сва шума око Средњева истреби, а само да се остане *дужност и њер*.

Народ кукуше, ту колико „Гајѣ засеца, то и учини на шта више не мишљаше дужанина и џера лепо поткреше. Доцније написали спахија да сву средњевску гору тако прореди, али у том буше сплава буга и спахија ухвати пут у турску а „Гајѣ тако остане а и цела шума Средњевска. Све што је било ван „Гајѣ народ је постепено крчио и заузимао земљу, а „Гајѣ остаде и дирнут јер се народ бојао да се Турчин опет не врати, па да потражи рачун од „Гајаѣ . . . . . Ето видиш, господине колику нам је ваљу учинио тај Турчин и страх који је задао народу, да сио чак и ми доцекали да се овако у овом лепом дужанском хладу разговарамо, а колику ваљу имамо за нашу стоку.—

— Камо лепа срећа, да су сви Турци опако памстни били — рекох.

После жалог ћутања чича Вујица поче:

— Кад смо о томе почели да говоримо да ти причам и муку коју сам ја патио због „Гајаѣ . . . . . Биће на 3 — 4 године пре Ногa рата с Турцима, седо ме окмета. Држао сам села: Камињево, Чешљеву — Вару и Средњево. Кад сам пустио хмет и кад сам видио тако јаку општину, намислим ја да украсим моје село: да му отворим — начиним школу, цркву и механу. Ту намеру ником нисам казивао докле нијпре нисам начинио план, како ћу. За новац ни је лако било: беше ти онда господине блага у народу па и у касама општинским, а није као сад. Еле, најтеже ми беше за циглу и грађу. Но кад човек нешто прегне и Бог му помаже: ја прођем једном кроз „Гајѣ па ми нешто погледа заставе на прохиима од дрвета његових. Приметим ја да се „Гајѣ почео с ври'а да суши и да њему треба дека. Решим се ја да опрашне одсечем а све остале гране сакрешем тако да остане само стабло, па да сву ту одсечену гору употребим: које око печења цигле а које за грађу. Тако и учинии. Циглу сам испекао и за једну школу, и за механу и за цркву па после и за другу школу и тако сам само руке најстрпија плаћао а све остало, дао ми је „Гајѣ.

Кад ја гору ошутих, онда цело село устаде противу мене и изабраше неколико људи да ме туже суду. Тужба је била, шодиета и мени на скоро после тога дође да одговарам... се сећам оних речи што сам онда шапућући изговарао... суд буде луд као моји тужитељи, тешко мени; праши суд — благо мени. Но да видиш господине

пикавку жетву; влаге тога жита беше кржљаво и као за њих другим сејидбама, не могаше се на њему наћи ни недељке ни рђе у такој количини, да би се могло казати, као да то долази од тих тамница. Баш с тога се и смо узети, *да је пораст јарих жита повољан само у добу, кад се топлота постепено снеже, и да је оно напротив не потребно или и рђаво, у добу, кад се топлота нагло повећава*.

На основу оних података, Хаберланд је у погледу на питање: какав утицај има раније или позније сејање јарих жита, на њихово развијање, изнео следеће важне закључке:

1. *Жетва јарих жита, у толико је по количини мања, у колико се позније сеју*. Ова је количина знатно мања код јаре раже и јаре пшенице, но код јарог јечма и овса.

2. *У колико се јара жита позније сеју, у толико ће и најмањи део жетве по тежини, пасти на сламу*.

3. *У колико се више умањује жетва у зрну, у толико се више умањује и жетва у зрну, у толико се више умањује и каковоћа њихова, управо за толико, за колико је мања једрина и тежина*. Ако се и нађу какви изузеци у овоме, у највише је прилика тако, да се каковоћа зрна усљед познијем сејидбом.

4. Може и познијем сејидбом (предпостављајући, да није велика разлика у времену) произвести такав овас, код кога је зрно теже него пошуљица.

5. *Мањи успех у жетви код пролетњег сејања, вала приписати закашњењој сејидби, а на сувим земљама и недовољној влази*.

6. *Рђава жетва код позније засејаних јарих жита, може доћи и од недовољне количине водених талога или од недовољног заливања, наводњивања*. Такве су сејидбе подложне разним биљним паразитима: главници, недељци и рђи; тада се настављује и грдан број пашница, те се тиме спречава жито у своме развијању.

7. *Позније засејана јара жита, не само да дају мању жетву и количином и каковоћом на она и касније наплаћују*. Такво закашњивање не односи се само на жетву, већ и на пораст влаге, на цветање и зрење.

8. *Да ли су у овом закашњивању код позније засејаног жита узок и остале разне наметнице или је томе узрок само повећавање топлоте, не може се поуздано одговорити*.

Ова су закључци одиста врло важни, јер нам веле:

да ова жита треба раније да сејемо.

Благ. Д. Тодоровић.

О избору приплодних грла.

Ради напредка на ког огранка наше пољопривреде мора се пре свега узети добро размишљени правац у ком да се ради.

Читао сам о мањама наших приплодних грла, а напао сам да је у истини наше зло у овом погледу много веће но што се описује. Читао сам, даље, да би већ било крајње време да се наша стока упредни до оног степена на ком стоји и у другим културним државама; али описани правац по ком су управо оне културне државе тако нагло да желене циљи дошле, нисам до сада у нас наишао.

Кад је год говор о подизању стоке, увек се препоручују домаћи приплодних грла из Швајцарске као да би то једино средство било.

А од куда су Швајцарци њихова приплодна грла у почетку добавили?

Свака земља има своје аклиматизоване — прилагођене — стоке и она остаје увек најбоља само је нама пречистити, ако је занемарена.

сам погледам шуму гору па ми је и право а и страх ме подузимање бојећи се да гора не остане оваква.

На дан одређеног рочишта одем у суд пожаревачки на суђење. Прочитане ми тужбу у којој сам био оцрњен. Сад, ако ми се суди докле гора још не олиста ја ћу бити крив: али ако се чека до пролећа мож'да и неће бити крив. За то на питање судско и на тужбу тужилаца одговорим овим речима: истина је да сам и ја секао гору у средњеселском Гају, али нисам то чинио сам већ са мојим *Ортаком*.

— На где ти је ортак? — упиташе ме.

Мој је ортак далеко сада; мислим да се баш сада належе на море, а кад буде дошао, сам ће доћи са њим и одговорићу суду, а без њега не могу ништа.

Суд тад нареди друго суђење кад мој ортак дође и ми се вратисмо кући.

Прошла је зима и настало пролеће. Некако баш концем Маја[1]) народових се кад видох да је гај сав озеленио. — ама господине, несрећна граничица избила! Одмах одем суду, пријавим се и реко му, да ми је дошао ортак.

— Нека од тога ништа, чико, твоји су тужитељи тргли тужбу натраг — рече ми један младић у суду. — И тако се ја опростих суда. . . . . .

Ту сам ти муку ја претрпио мој господине, нешто од страха, да се гај сасвим не осуши, а друго, бојао сам се непамети суда . . . Ко је онда могао мислити да ће „Гај" бити оваван' младени, шумовити — весели Гај?! —

путник читаву[1]) рече ми Сибиновић, што ће од пролећа бити проводе летње

Ту чича Вујица застаде.

— Хвала ти, чича Вујице, на свему: на трудби око подмлађивања „Гаја", и на садањем причању о њему! Опрости ми што сам те и ја мало помучио опет због „Гаја"!

Чича Вујица се насмеја, рукова се самном и оде.

* * *

Турчин је својом дудоријом остављао Средњеву дел спомен — Гај, а чича Вујица је од случајне потребе подмладио дрво у њему те и данас служи као дебели хлад путницима и сеоске стоци, а одморно место каквој заморењој тичици. . . . . .

Чича Вујичин рад за опште добро нека подсећа многима за углед те нека и они што за спомен оставе, као штоје чича Вујица оставио, своје селу: две школе, механу, дивну цркву и опет — „Гај"!

— Бог да прости но га роди! — данас му веле свани сеоски сељак.

— Бог да прости! — и ја велим.

* * *

Пољопривредници! Тебе је чича Вујица показао пут којим ћеш стару гору, подмладити. Он је то учинио превршивањем и спресељавањем с тога, што су врхови горе његовога „Гаја" почели да се суше; он је то тако учинио и зато, што је тада била јесен, што се ни у ком случају с пролећа и у дво, не може препоручити. Исто тако овај се начин подмлађивања не може одобрити ни код хладе горе.

Да је чича Вујица потрешио и време и начин на ког рад, сведок је „Гај", који је заиста за сада најбољи доказ својим зеленилом и родом.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ВРЕЗИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСНУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 2. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 14. ЈАНУАРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

ЈЕДНА НОВА ВРСТА ЈАРЕ ПШЕНИЦЕ, И НЕКИ ЈЕЧМОВИ

пише

Сретен Л. П.

Од више година сејем ради пробе разне врсте страних пшеница и јечмова, и задовољан сам само са једном америчком пшеницом коју сам овог пролећа 1889 године сејао, и која се нарочито као јаро жито сеје.

Набавио сам 5 килограма и дао посејати на моме имању у Совљаку — код Уба. Позно је стигла наручбина, па позно и засејана (с концем Марта) да сам мислио неће од ње ништа бити. Опште позната је ствар, да су ове године, скоро сва жита била лака — штура, а то је било и код мене. У добрим годинама у 5 грама зрна наших пшеница озимних дође 100 и 110 зрна, а негда само 96. Кад сам семе од ове америчке шенице добио, измерио сам 5 грама онако од реда и у тих пет грама било је 220 зрна.[1])

Ја сам разна страна жита нарочито јара набављао и сејао, да би од њих нашао какву добру сорту а то због тога, што код нас има доста крајева, где се сеју јаре пшенице па да се тим крајевима да боља врста и замени са нашим јарим, које су се већ изродиле и врло мало дају берићета, једва нешто више од баченог семена; због чега је и постала изрека: „ко сеје јарицу, тај у јесен продаје кравицу". Ово могу говорити у жупнијим пределима и презирати јарицу, јер могу озимицу рано у јесен посејати па да им до конца Јуна буде зрела, али шта ћемо са нашим ладнијим и планинским крајевима где се озимица неможе да сеје, и ако, она тек у Августу сазрева, и зато ови крајеви траже шенице и јечмове јаре, а сеју, и Елду, која потребују мање времена и топлоте за сазревање. Ја сам пробао многе наше пшенице озимице и сејао их као јаре, да видим шта може од њих бити, и може ли се која употребити једне године као јара, а друге као озима; те да буде зрно теже и крупније, кад се на пролеће сеје као јаро. Нисам те пробе чинио и сејао у оно време, кад се у нашим планинским и ладнијим пределима чини, тек у Априлу, него сам сејао, кад како време уграбим у Јануару и Фебруару, па нисам могао никад доћи до повољних резултата. Неки пут и не дотера дотле да избије у клас, и ако избије неколико класова ти су ситни и зрно је ситно. Једне године сејао сам *Уртобу* у Новембру, и од ње је имало доста траве за кошење (као што је напоследку и покошена) али класа ни једног није истерала.

Као што напред реко, ја сам пробао сејати и јаре сорте јечмова: *Пропштајерски*, *Бестехорн*, *Голдмелон* и *Перл* и то у тој цели и намери, да видим, која би сорта јечмова била код нас најподеснија за јаро сејање, једно што је опште позната ствар, да је јечам избирач земљишта, и да на мочарним у плоштама лежећим земљама, где се зими и према пролећу, (кад се као озимац сеје) час земља крави а час мрзне, никад неможе добро да успева, него остану читава гувна по свој њиви празна, мразеви извуку жиле, и кад гране сунце, онда се осуши, да се после та земља мора наново засејавати било јарим јечмом или пшеницом, или сејати кукуруз, и онда где си био? нигде! шта си радио! ништа! Друга ми је намера била, да се код нас јечмови, као и другим земљама сеју изкључиво као јара, што је за пиварску фабрикацију пива бољи јари јечам. Пробајући тако сејање јарих јечмова, гледао сам да уваркам и докучим најплодније време управо дане, кад да се сеје.[1]) У јужнијим крајевима немачке нашао сам да су нашли, да је за њи најподесније се-

[1]) Из Саксоније имам података, да њиове *озимице* просечно 23 зрна теже 5 грама; напротив код нас сејана *Уртоба* 90 зрна ежила је 6 грама.

[1]) Г. Крста Петровић казивао ми је кад је дошао за управника Ергеле у Љубичево, да донде нису у околини Пожаревачкој сејали озими јечам него јари, а кад су видли да се у Љубичеву сеје као озимац, онда су и они почели сејати. На питање, да ли је сејана и раж, рече ми, да је у Љубичеву и Добричеву сејана и бела чешка раж, но сејана је и наша домаћа раж из јагодинског округа набављена, па се показало, да је наша раж више роднија него чешка. И ја сам сејао раж, коју има г. Станисав Станисављевић у Пожаревцу, али свагда као јару, па није добро издашна била, али кад сам је окренуо сејати као озиму, онда је зрно било крупније и издашније. Г. Крста вели да је на 100, 20 издашнија, кад се пшеница и раж заједно сеју. То се ради и преко, и онда се зове halbfrucht, то јест пола пшенице а пола ражи, а сељаци у Батањици код Земуна, кад сам их питао што мешају пшеницу са ражи рекоше зато што онда боље роди!

јање, кад се неколико дана пред и после нашег Ђурђевдана сеје, дакле у време, кад се код нас већ сеју рани кукурузи. Пробам и посејем у то време, али нигде и ништа, што код нас обично у то време запечу суше или дува кошава, која земљу у перник стврдне да семе не може ни ван ако и нигде, после дуге чамотиње у земљи, не могу ни мајске и јунске кише ако их буде ништа да помогну кад већ треба да класа и зре; јер код нас често бива, да, око Видовдане има зрелог озимца јечма и доноси се на продају. Пробао сам те сам ове сорте јарика сејао и рано према пролећу, с концем Јануара, или Фебруара, кад како време буде угодно за сејање, и онда је *Пропштајерски*, показао најбоље резултате, баш и кад би се после сејања на ново земља мрзла, што за *Бестехорн* (сабљар дворедац) не могу рећи да може издржати и позне мразеве; и тако за њега је угодно време сејања од младенаца, и кад никне и мало се ујилави, онда му позни мразеви не досађују. Шта више, ја сам *Пропштајерски* јечам (паравно на оцеђитом земљишту) сејао и као озимац, и онда је добро и зимио. Он даје најбогатију жетву било да се сеје као јарик или озимац. У једном бокору, кад се у редове посеје буде од 15—16 класа, и једно зрно — семе — може да да 74 зрна. Ко хоће да сеје јари јечам, томе би могао препоручити *Пропштајерски*, и да га сеје што раније према пролећу, ако може у Фебруару, а ако не а оно у Марту што пре и раније. За то, што се као озимац посејан јако бокори, као и кад се према пролећу рано посеје, и има много класова, ови не једнако сазревају, и зрно је на тим класовима ситније, но му ништа не смета да се раније пожње, или правије, покоси, кад главни класови сазру, а да се не чека да и позни буду зрели. При вршењу лепо се омлате и испадну зрела зрна, а не дозрела остану у класу — слами, али је ова слама, најбоља рана за коње и говеда, једно, што није презрела кошена, а друго, што у њој има доста зрна, која и ако су пантура, стоци је добро дошла као и да се зоби.

(свршиће се).

НАШИ СИТНИ НЕПРИЈАТЕЉИ

I. Гусенице и како се тамане.

Наш дописник г. Спасојевић јавља нам из Ниша,[1] а из службених саопштења сазнајемо да се у округу Чачанском и Београдском, а биће без сумње и др. округа у којима се појавило много гусеница, које су минуле године појеле лист са младе растове шуме и оставиле силна јаја, одакле ће се појавити толико гусеница, да ће све воћке обрстити.

Нарочито пада у очи што се намножила прошле године гусеница *литијата* (Cneuthocampa или gastropacha processionea) коју доносимо из књиге «Зоологија» нашег члана г. Ј. Пецића лик и неколико напомена у којима се вели ово[2] «гусенице су чупаве, миле у реду

[1] Види „Тежак". Бр. 18 од Априла 1889 год.

[2] Стр. 227.

ПОДЛИСТАК

НА КОЈИ НАЧИН
ВИЛИНА КОСИЦА СИШЕ СОКОВЕ
ИЗ ДРУГИХ БИЉАКА

Вилина коса, косица, или тако звано пређење, самовила, вилеви или вражи конци, то је жућкаст, а при том сочан кончић, који се обвија око других биљака, а често тако угусто и замршено, да и са свим угуши ону биљку око које се увија. Полупривреднику је вилина коса, једна између најнепријатијих биљака, а то с тога, што се она пре што је познато, непријатељски обвија, и то: *ланена* око лана, а *детелинска*, око детелине и луцерке. Она напада ове биљке тако да им смета у порасту, па вилина косица крајње неповоља и с тога што над сс један пут усели у какво детелиште онда је готово свгурно, да ће се јављати сваке године, и што је понајгоре све у већој и већој мери. Не вако смо и ми приграпали детелину то је потребно, *да се скоро позна природа ове биљке, јер само тако можемо сигурно изнети и све мере против ње, било у предохрани или у истребљењу*. Ако добро упознамо природу ове биљке, онда ћемо најбоље оценити да ли *сувбијање или уништење вилине косе лежи у нашој моћи* или не.

Уверен сам, да ће испитивање и објашњење чувеног д-ра A. B. Franca, о животу ове биљке занимати многе привредника, па их саопштавам у опоме што иде:

Вилина коса има савршен цвет и плод, а тиме и семе. Она је по томе самостална т. ј. потпуна биљка, исто онако, као и свако веће растење *које цвета и које рађа*. На коначетом и полугачком стаблу ове биљке, могу да се спазе у извесном растојању мали белачасти или ружичасти укупчани цветићи. За те цветиће ботаничар вели да су потпуни т. ј. да имају и чашу и круницу, и прашнике и тучак. Плод је чаура, која се наокруг или попреко и неправилно распада; реће је плод сочан.

Они цветића по својој грађи, сличавају се биљкама, познатим под именом: попонца (Convolvulaceae). Баш с тога су је неки ботаничари и сталвали у тај род, али, како се она видно разликује у томе од попонца, *што нема лишћа а попонци га имају, и што је крунића код ње двоструки или боковласта, а код оних четворка, са шест Кошчица и толико бора*, то је са свим оправдано, што је *Лине*. тај и данас признати ботаничар, одвојио вилину косу од попонаца, стављши је у род: Cuscuta, *вилине косе или пређења*.

Поменута разлика, што вилина коса нема лишћа, пада јако у очи. Она се тиме погдавито и издаја од попонца. У место лишћа на сабљици, налазе се на основи цветића неке љуспице које нису бојене. Као што та биљка прави изузетак од осталих и цветних биљака у томе, што нема лишћа, тако се оно од њих разликује и тиме, што *и нема стабљика нема онога зеленила*. По томе, код вилине косе на сваки начин оскудева оно образовање бојија у њеној унутрашности, које се код других би

једна за другом с дрвета на дрво; кашто обрсте све лишће у шуми и, на послетку учауре се све заједно у пређу. Чупе су јој крте, лако се лињају и пале кожу, кад се дотакну тела.

За тамањене гусеничких јаја на воћном и осталом дрвећу најбољи је начин тај, да се јаја с дрвља скидају и уништавају, и да се штеде и нерасплашују птице које уништавају и јаја и гусенице па и њихове лептирове. Скидање и уништавање гусеничких јаја доста је тешко и заметно, али тај посао пада у оно доба године, у које нема других послова те се може и за то стићи, и то зими и с пролећа, докле воћке нису још потерале. Овај посао много се може олакшати по-

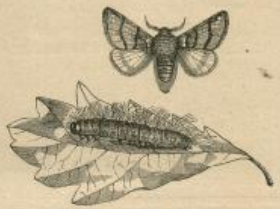

десним за то справама, као што су ножнице, које се насађују на дугачко држаље, ради скидања гусеничких гњезда са грана до којих се иначе не може доспети, и стругачи на подобије плужног оритка, који се такође по потреби насађују да дугачко држаље, ради скидања јаја с оних места дебла и ракља дрвета, до којих се без тога не може дохватити.

Неки фабриканти (Falbisaner et Stebel in Offenburg, Baden) саградили су буктињу у којој гори шпиритус или гас (петролеј), који се сипа у кантицу. Од азбеста свештило ни се мења ни регулише. Кад се први пут запали, добро је најпре фитиљ или свештило натопити шпиритусом или гасом. Ове лампе стоје близу 6 динара.

Ова оруђа могу се добити преко Српског Пољопривредног Друштва.

Место ове справе може се употребити и цепка од луча те тиме уништавати живот гусеничких јаја.

Но од свега овога најважније је то, да неби труд појединаца око уништавања гусеничких јаја био мањега успеха, општине треба да наредe да чишћење гусеничких јаја буде дужан извршити сваки њен становник, који на свом добру има таквог дрвећа, на коме се гусеничка јаја налазе.

Уштеде у сточној храни

Земљорадник треба добро да мотри на то колико има хране за стоку. То саме и пре зазимљавања стоко поменули, то чинимо и сад највише у тој цељи, да би умели благовремено променити храну, ако нас невоља

љака проузрокује *хлорофилом* т. ј. *биљним зеленилом*, јер кад не би био тај случај, онда би њена стабљика због хлорофила, морала бити зелена. Баш та околност, то разликовање ове биљке од других биљака, *и јесте оно што причињава, те је вилина коса као биљка без биљнога зеленила, зао гост за оне биљке, које красе хлорофил.* — Да би имали правога појма о томе како се храни вилина коса, т. ј. *на који начин сише она сокове других биљака*, потребно је, да то сравнимо са израњивањем оних биљака, које имају биљнога зеленила, јер нам се тиме олакшава, да бар укратко нагласимо и о томе, *какву залаћу има да изврши хлорофил у живим биљкама, или боље рећи у животу биљака.*

И код биљака и код животиња док су ове у животу, врши се таква појава, при којој се непрестано један део њихове материје промењује т. ј. *оскидише примањем кисеоника из најближе околине, и по том издваја из њих, и то као производ тога оксидисања.* У томе се живе биљке и животиње, и разликују од мртвих тела. Ето, та промена и није ништа друго до *живот*. Она се код животиња састоји у *дисању* јер животиње удисујући кисеоник из ваздуха, проузрокују, да се у њиховој плући споји, или боље рећи *уједини* онај угљеник, што је у крви, са тим кисеоником, те да се тако створи ново тело *угљеников двооксид*, а с њим и да се крв *пречисти*, те да као таква буде у стању, да врши врло важан посао, а то је: *да храни тело.* Угљеников двооксид, што се образовао у телу дисањем, није за то тело употребљив, и с тога се издваја, т. ј. животиње га *издисују*. Са угљениковим двооксидом, издисује животиња и неку количину водене паре, која је такође производ удисаног кисеоника: воденик животињског тела једини се с њим. И као што животиње дишу, *тако дишу и издисују и биљке, само је та разлика, што оне из производа оксидисаног дела животињског т. ј. из угљениковога двооксида, узимају себи потребан угљеник, а испуштају т. ј. издисују кисеоник који је био спојен (уједињен) са угљеником, наравно у цељи, да га животиње опет удишу и да му ове опет пруже потребан угљеник.* — Ето, како из поменутога производа оксидисања, узимају и биљке и животиње потребне састојке, и ето, како се тиме огледа тесна узајмица између биљака и животиња и цељи: *да обоје живе.* Одиста, на тој се узајмици и оснива живот на земљи. Кад се биљкама и животињама спречи придолажење ових материја, онда оне не могу живети.

Но и биљке исто као и животиње, морају угинути и тада, *ако се у њиовоме телу, не накнаде чиме оне материје, које су утрошене дисањем.* А та накнада врши се *храњењем*, и да би тело могло напредовати, могло расти, нужно је, на то се и по себи разуме, *да се храном унесу потребне материје у већој количини но што се дисањем губи.* Дисање је код њих *прва*, а храњење — *друга* појава.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

на штедњу нагна. Тако н. пр. ако сецкалицом исецкамо сено, уштедиће се много јер ће трајати стоци дуже. Сем тога слама јечмена и овсена може се врелом водом испарити да је стока лакше свари. Даље, може се додавањем мекиња, кромпира, репе и др. хране много сена уштедити. Нарочито се може преправљањем хране много уштедити, што се види из ових примера израњивања коња у Лондону, где је 3000 коња добијало сваки по 16 фунти прекрупљеног овса и $7^1/_2$ исеченог сена, са $2^1/_2$ фунте сламе; а други 3000 коња добијало је сваки по 19 фунти не прекрупљеног овса и 13 фунти неисецканог сена. И они 3000 коња, који су дневно добијали по 29 фунти исто толико су урадили, колико они други 3000 који су добијали дневно по 32 фунте. На овај начин дневна уштеда тога друштва на 6000 коња износила је при онамошњој скупоћи хране на хиљаду дуката.

(A. d. L.)

Добро зеље за јело

Познато је како наш пасуљ и купус не може да подмири потребу у свакој прилици, а већ грашак: сочиво, боб, није одвоио много од пасуља. Једно, дакле, ради болесника, друго ради жељене промене јела и и здравој чељади, а не мање и ради бржег готовљења јела, као и одмора самој земљи, на којој се те биљке гаје, — потребно је упознати још коју биљку за јело. И ми ћемо овде указати на 2 биљке, које је лако и с мало трошка размножити, а кад се једном ухвати семе, неће се лако искоренити. Једно је „спанаћ“ новозеландски, (*Tetragona expansa*) а друго „цвекла — манголд“ (*Beta vulgaris cicla* L.) За неколико пара добије се семена и једног и другог зеља колико треба једној породици да преко целе године има зеља и лако се може запатити за увек кад се једном набави. Семе и од једне и од друге биљке треба сејати на добро ђубреној земљи рано с пролећа, и то или одмах на сталном месту, или можемо раније извести расад у какој заклоњеној леји (топлој) или у каквом старом кориту ближу какве топле пећи, па онда расадити у одстојању 40—60 сантиметара.

Обе ове биљке могу приличну ладноћу да поднесу, и задовоље су са веома мале неге.

Време је да се, уз остале усеве и ово поручи преко Срп. Пољопривредног Друштва.

Леденицу просто и јевтино наградити

За наше мање домаћине, гостионичаре и пиваре вредно је да сазнају како се може лако и јевтино очувати мања количина леда преко целог лета за многоврсну употребу.

Леденица може да се награди од прошћа или брвана уз придатак мало сламе или огрвавине. Према већој или мањој количини леда за чување огради се прошћем или брвнима извесна четвртаста просторија на површини земље колико устреба, тако да је прошћај до прошћаја што боље прилегао, па се после још можда заостале пукотине између прошћака запуше добро сламом или огрзавинама. Кад овака ограда 1 до $1^1/_2$ метар висока буде готова, напуни се заграђена просторија ситно утуцаним ледом до врха, па се лед полије водом да се следи све у једноставну гомилу. Ово се ради зими оног дана кад је јак мраз и ладноћа. На овај слој леда ограђеног овако може се дометути на исти начин и други такви слој леда ограђен и уређен као и први, па онда и трећи и т. д. колико се хоће. Најпосле треба последњи слој по површини добро покрити сламом на преко сламе даскама добро поређаним једну до друге. Даске се морају наместити мало нагнуто на коју год страну, како би вода од кише лако одмах отицала. Отвор за вађење леда уделси се на крову и мора се добро сламом и каквом дивљом затворити. Лед треба вадити само ноћу по ледовини.

По што се лед потроши и ограда од прошћа добро осуши, може се употребити за горивно или за ма што друго, само не ваља је оставити за другу леденицу. За сваку леденицу треба друго здраво и неупотребљено дрво узимати.

Неки опет праве мало бољу и скупљу леденицу за мање потребе још и на овај лак и прост начин. Место једног реда прошћа или брвана побију се около четвртасте просторије два реда један до другог тако, да између оба реда остане 20 с. м. празнине, која се испуни сламом, огрзавином или струготином дрвеном. Овај сламом испуњени слој — облога — око леденице неда никако да спољна летња топлота продре до леда. Та ограда и споља и изнутра окречи се, те једно да би бела боја одбијала спољну топлоту а друго да се дрво очува од квареља разним бубама и гљивицама. За тим четвртаста просторија напуни се са по 1 метар високо ледом уситњеним, водом полива, сламом покрива и опет пуни докле треба и даље поступа као и код прве леденице.

Најбоље је место за оваку леденицу у ладу испод крушатих дрвета оранових или других, или на северној страни иза високих зграда где је сунце преко летних дана неће моћи ни грејати, а и положај треба да је такав да вода од кише не може доспети до леда, т. ј. да испод леденице вода не подиже. Дно леденице треба пажљиво дрветом. Што се већа гомила леда натомила боље се и дуже држи лед. Отвор за вађење леда остављa се на крову и лед се вади обично лети. Капак за затварање треба да је двострук од дасака између којих се испуни сламом или огрзавином, и кад је преко дан затворен покрива се преко капка још и каквом дебелом крпом, да не би топла ваздух кроз отвор продирао. Кров на леденици треба да је нагнут северу и за 50 см. да је помоћен преко дућара од леденице, да пружи стреху за одлажење кишнице.

К.

Белешке

По чему ћемо познати овсене и здраве сорте

При куповини ораха увек се пази да су скоропаши а нарочито да нису буђави, јер у тој буђи има једна отровна гљивица (Rhizopus nigricans) коју једемо употребом ораха у разним јелима, што је штодљиво по наше здравље.

С тога, ко при куповини ораха није вешт, да их по њиховој тежини на ваги, оцени да ли су здрави, сломиће боље на овај начин:

Треба орахе сручити у један суд пун воде и тада пазити колико их је пало на дно, а колико плива по води. Орасе од 1 и 2 године који су сви сасушени и учамели, пливају по површини воде; у пола сасушени и бубава по средини, а свежи и здрави падну на дно суда.

Практичан земљоделац.

Продаја орахових дрвета

Претпрошле (1888.) године поменуто је у „Тежаку“ оно не чувено уништавање оне корисне воћке и дрвета, које се продужавало и прошле године.

Ми знамо да се и орахово дрво врло веома корисно даје у бесцење; сем тога, што је још важније, оно би давало двојином толико рода сваке године, колико се једном добије за осечено дебло ораховог.

Тако то у нас стоји, а како је на Рајни, ево. Јесенас плаћани су ораси 25—30 динара од 100 кгр., а сад стоје на 50 динара, и приход од *једног ораховог дрвета дошао до 10 дуката*. Није дакле, чудо, што се остављене сечења ораховних дрвета, но почеше и нове засађивати.

Надајмо се да ће се и у нас престати са сатирањем ораховних дрвета, као што је то у Немачној, и као што то недозвољавају наши Тимочани.

М С.

Да се Цељер јако разгранича

нека практичари овако поступају:

Кад је лишће од прилике у половини свога растења оно се повеже у висини до 10 сантиметра од главнице узев, са ликом и то тако, да лишће које за тим долази неможе више да израсте као што треба.

На тобај начин главнице порасту веће но обично, а везивањем добије се бледо лишће које је као поврће врло укусно

Ово је једна врло интересна појава, а међутим тако је лако извршити да се надамо да ће наши љубитељи поврћа на свани начин опробати и резултат у „Тежаку“ саопштити.

8.

ГЛАСНИК

О нижим пољопривредним школама. — Извештај књажевске „ратарнице“ о наградама, које су ове године раздате одличним и врло добрим ђацима њеним, даде нам повода, да у сред данашње журбе,[1] којом су захуте све гране државне управе, скренемо пажњу и на овај предмет, — тек да се не превиди!

Питање о пољопривредном образовању код нас толико пута је објашњавано, да је, чини нам се, узалудно више говорити о томе. За образовање народа, потребне су и „*народне*“ школе, т. ј. такове, из којих се народ *доиста* може научити. За народ школе треба да су *практичне*; у ред таквих долазе: ратарске („више пољопривредне“) за омладину, а „*угледне привреде*“ и слични заводи за зреле људе. Ово није никаква новина. Државница и стручна људи знали су то и раније пре нас, а да је тако, ено нам пре покоље топчидерске земљоделске школе. — На завршетку онда пређоше толике деценије, а ми не добисмо све до скоро ни једну такву „*народну*“ школу? За што се и у закону о „земљоделско-шумарској“ школи обећавано подизање оваких школа, па то није чињено? За што се бар при отварању данашњег сталежа њихових средњих школа не помисли, да је овој земљи потребно и привредника а не само чиновника, — и то још како потребно где је 95 % само рад привредника? — Нек нам се не замери, али ми морамо, без икаквих задњих мотива да кажемо да прекорамо прошлу управљаче, који су сдлали нескужено за политичким авантурама, док економска страна ове земље оста, тако рећи — не дирнута. Због тога, ево доживљујемо да нас ђучорашња Бугари, који су, морамо, ма и с тешком муком, да признамо, много унапређавање и доседнији, у том погледу ужасно претичу. Док смо ми данас упрли очи у једну једину — и то пасну! — ратарницу, Бугари их броје толико, да нас је чисто стид споменути број...

Ми смо дојако, ако је за наду, доста експериментисали; требале би једном да се озбиљски приберемо, па да, ако нам је мила ова земљица, приновимо на њеном економном унапређењу. Ми смо ипак много времена с највећом слашћу читали оне ретке у полузваничном органу, којима се јавља, да ће се број средњих школа редуцирати, па да ће се на место оних помишљати на подизање привредних школа. Ова вест нам је као из среда изузчена, јер смо и сами подавно бацили око на ту акомилају са толиким средњим школама! Ма бисмо пожелели само, да се с овом стварџи не натеже дуго. Будет у руке, па хреши оно што је залишно, а умножавај онамо, где се до сада није баш тако преливало. За што да кроз будет слободно пролази знатан број непотребних средњих школа, а кроз тољу година не могаше да се учини место оним двема пасторкама — нижим пољопривредним школама, које су законом опређене? Свакам нерасложно, па и штетно.

Ми молимо, — да ове наше напомене нађу патриотског одзива код Народне Скупштине, која сад заседава. Обраћамо се и предлагачима, да потражавања за ове школе ограниче на што скромнију меру. Каква школе добију потребног им пољског земље и нека се за њих изберу места, где могу пољедине пољопривредне гране што боље да просперирају, па са осталим адјустирањем може се поступно ићи. Не треба се дакле држати тога, да те школе морају одмах имати све и сва, па онда запети с једном сумом која боде у очи и која изазиваље сумњу о скромности, с којом су овакви заводи вазни. Па и доцније нека ове школе мање бриљирају својим „кабинетима“ и „збиркама“, а више са вршењима сеоранама и уређењим радовима по свима гранама наше пољске привреде. Мање сјајности и параде, а више скромности и рада, — то нам треба, а баш тога канда врло мало имамо свуда...

— Ђ. —

ДОПИСИ

Из Нишке Каменице.

Сматрам за дужност да вам јавим једну не малу моранду добит, која је понвила у овој околини у последње време.

Цена вину 1887. године беше је од 100 литара 7 динара и тада је свет уздисао за пекаквим софијским трговцима који су на равијих година куповали вино по много бољу цену; и те године многа кућа могли не продати вино но су правили сирће од њега.

Прошле 1888. године цена је вину од 1. октоб. 9. јануара и свет је само негодовао али је све продао.

Ове године 1890 цена је вину од 100 литара 11. дин. и о софијским трговцима нема се зборн — погледи се окрећу к Београду јер се тамо одлачи вино. Наред тражени узрок рђаве неће вину до сада поред осталог вели и ово:

„Ми смо сами врнаи што смо трговце загубили“, па наводе примере из својих ранијих радњи, како су кварили вино досељења поду, понајпре како су појединци говорили по неколико

[1] Писано за време скупштинског рада. Ђ.

вина и воћа из Београд па увек мећати по неколико празних бурала да тредом доспела вода; иако је воћња просто кисе у Дунав; иако су неки проврћали бачве запечаћеног трговачког вина одо на отакли вино, а возиле на који начин доспели воду и т. д. На онда вели, „било је прописано (објављено свету) да нама неће и недоће трговци, но како ћеш ти овај свуд — због виноделања — и поднесе пробе од тада почетне трговци да доходе".

Опширан разговор чуо сам више пута од сељака овамошњих и ја се радујем што сам баш томе скупу прописују да је дигао ту завичају са њиног места. —

Даље пре неки дан био сам са неколико сељака под г. Тутуновића и ови им рече да би им платио прво кило са 3. дин. од сто ока скупље кад би га отимали одма чим прерви; и већ се неки спремају да догодине тако и чине.

Ове године многи су напустили летење посао да оточе по нешесну количину белог вина на онда доспу у возиду воду и то нако самотоп буде трговац.

Има и других појединости које могу вам саопштити ако вам је потребно. [1])

Сава Кучинарић
учитељ.

[1]) Молим вас за то. Ур.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Прва седница држана 27 Новембра 1889 године.

Били су председник г. Свет. Милојевић, подпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Милут. Савић, Марко Николић, А. Живановић, Симо Кандић, Мирко Миљковић, Душ. М. Спасић. Госп. Ал. М. Секулић редовни члан.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 1. Председник поздравши нову управу, за тим се повеле реч о програму рада нове управе и Одбор сагласи се о потреби оваковог плана у вези са започетим пословима у друштву, одлучи: 1) да се изабере ужи одбор који ће за идућу седницу израдити нацрт програма за двогодишњи рад нове управе друштвене;

2.) У тај одбор изабра г. г. Ал. Љ. Поповића, Марка Николића и Мирка Миљковића, с тим да г. г. уредник друштв. листа, благајник и секретар по дужности својој улазе у састав овога ужег одбора.

Бр. 2. Председник саопштава да записник Гл. Збора још није оверен, те се не може ни приступити разради свију зборских решења, док се записник не овери. Међутим решење збора да се моли Народна Скупштина да Друштву опрости дуг који дугује држав. штампарији, не може подлежати никаквој сумњи; с тога држи да Одбор у том погледу може одмах да донесе своју одлуку. И Одбор реши: да се што пре поднесе молба непосредно Народној Скупштини за опроштај дуга који друштво дугује државној штампарији.

Бр. 3. По предлогу благајника г. В. С. Богдановића Одбор одлучи: да се заведе „подсетник" у који да се уписују све главне одборске одлуке заједно са именима изабраних за њихово извршење, како би се имао увек тачан преглед о извршењу одборских одлука.

Бр. 4. Да би г. г. одборници знали шта је на дневном реду у седницама у које се буду звали и онда кад им се позив за седницу не саопшти лично, по предлогу одборника г. Живановића би решено: да се г. г. одборници нарочитим писмима позивају у одборске седнице.

Друга седница држана 19 и 21. децембра 1889 године.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Анта Крагујевић, М. Савић, К. Ђорђевић, Сима Кандић, Аленса Живановић, Јак. Марковић, Мирко Миљковић, Душан Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 5. Прочита се нацрт плана за рад управ. одбора у наступајуће две године, који је израдио ужи одбор изабран у прошлој одборској седници за то. По прочитању и специјалном претресу тачке по тачку овога нацрта, одбор с погледом на чл. 2 Друштв. правила који прописује ита сплда у круг радње друштвене, утврди план за свој двогодишњи рад у главноме у овоме:

I. По тачки 1 и 2 чл. 2. друштвених правила:

Да би се подаци о стању наше пољске привреде који су од пре неколико година прикупљани на неки и печатани у „Тежаку", могли употребити, и да би се могло наставити прикупљање тих корисних података, одбор одлучи:

1. Да се сав досадашњи материјал среди и у будуће се сређује, над се и у колико прибави.

2. Да се изнеси да ли је прикупљање података по досадашњем начину и плану добро и довољно или га треба и у чему изменити.

3. Да се наставе, те да се прибаве подаци и из оних крајева, одакле их друштво нема или су недовољни.

4. Да се изабере једно лице за извршење свега овога.

5. За извршење свега овога (под 1. 2 и 3) одбор бира г. Марка Миљковића свог члана.

II. По тач. 3. чл. 2. друштвених правила:

По питању о набавци и растурању семена и пољопривредних справа и машина одбор одлучи:

1. Настати да се што пре доврши и у дело приведе начин растурања справа, који је прошле године пројектован.

2. Дејствовати да се у земља и нарочито у државној фабрици у Крагујевцу израђују пољопривредна оруђа и машине, а по себи се разуме да се и семе набавља првенствено у земљи.

3. Набављање семена и справа, да се врши ако не једино, а оно бар првенствено за пољопривреднике.

4. Извршење свега овога поверава се председништву.

III. По тач. 4. тач. 2 друштвених правила:

Да се наставе свима начинима и средствима, да се удејствују расписане награде за напредне начине радње, које су објављене о двогодишњем Главном Збору друштвеном.

IV. По тач. 5 чл. 2 друштвених правила:

1. У погледу приређивања опште изложбе одбор налази, да би требало о прослави 25 годишњице друштвене, држати општу земаљску изложбу. На да би се питање о приређивању оваковне изложбе што боље проучило и да би се благовремено посвршавали припремни радови око тога, бира за то у нарочити ужи одбор, г. г. потпредседника Ал. Љ. Поповића, и одборнике Милутина Савића и Милоша Х. Поповића, који ће о свом раду повремено извештавати управни Одбор.

2. Да се о јесени 1890 године приреди у Београду вођарска изложба с грожђем.

3. Да се прилином прославе 100-годишњице Господара Јеврема у Шапцу, приреди инструктивна изложба справа у колико их Друштво буде имало. — Сем тога ако би том приликом Коло Јахача „Краљ Михаило" својом иницијативом приредило помену изложбу стоке, да га Друштво помогне давањем стручњака за оцену стоке и наградама.

Ужи Одбор изабран за извршење тач. 1 има се старати и о извршењу тачка 2-ге и 3-ће

V. По тач. 6. 7. и 8. чл. 2. друштв. правила:

У погледу на књижевни рад Друштва

1. Да се лист „Тежак" издаје као и до сада недељно, но са више илустрација.

2. Да сообразно правидима уредник „Тежака" буде и даље уједно и референт управе за књижевне послове. Ну да би му се дало времена као референту да се више бави књижевним радом, да му се као уреднику прида у помоћ једно лице.

На тај ће начин уредник бити само шеф-уредник „Тежака", с дужношћу, да припрема и распоређује радове за „Тежак", да води другу коректуру и да потписује лист као одговорни уредник. Све друге послове око „Тежака", да врши његов помоћник под његовом контролом и по његовим налозима.

Награда уредниковом помоћнику одређује се из плате писара — администратора и уредника и то 20 дин. од плате писара администратора и остатак од плате уредникове.

За уредника бира се члан управног одбора г. Милутин Савић. Помоћника бира себи сам уредник.

3. За уредника пољопривредног календара за 1891 год. бира се г. Алекса Љ. Поповић и ставља му се у дужност да уреди календар, и да га што пре поднесе управ. одбору на одобрење.

4. Да се ако је воле могуће још у 1890. години издаду популарне књижице за које је стечај расписан.

5. Тек после овога, ако буде материјала и средстава може се издати и која књига „Пољопривредног Гласника," а за уредника изабра ће се доцније лице које ће материјал прикупљати, спремати и о свему повремено извештати Одбор преко референта за књижевни рад.

6. Референт за књижевни рад Друштва дужан је да подноси Управном Одбору свака два месеца извештај о стању свију књижевних радова

IV. По тач. 12-тој чл. 2 правила:

1. Одбор приписује велику важност питању о стварању тргова нашим производима у земљи и промета на страни. С тога бира нарочити ужи одбор који ће питање ово проучити и разрађено поднети Одбору на даљи рад. У тај одбор бира г. г. председника Свет. Милојевића, потпредседника Ал. Љ. Поповића и одборника Симу Кандића.

2. Да се поради на извршењу одлуке винарског збора у Нишу о установљењу централног подрума, а старање о овоме поверава се г. г. председнику Свет. Милојевићу и одборнику Паји Тодоровићу.

3. Да се поради, да се донесе *закон о контролисању наших пољопривредних производа*, нарочито оних, којима желимо да створимо светски промет. Проучавање и разрада овога питања поверава се г. г. Др. Марку Леку, Милутину Савићу и Александру Борисављевићу друштв. члановима.

VII. По тач. 9. 10. 11. и 13. чл. правила:

1. Да се у току 1890 године према одлуци XXI. Главног Годишњег Збора одржи *Повремени Збор.*

2. Да се и у будуће води брига о унапређењу друштвеног добра код Шапца, друштвене градине и пчеланика. Зато се бира нарочити ужи одбор и то г. г. Вучко Богдановић благајник Д. Спасић секретар и А. Живановић одборник.

3. Да се и иначе према потреби и могућности ради на остварењу ових тачака друштвених правила а нарочито да се имају у виду одлуке XXI. Глав. Збора у овом погледу.

VIII. О подружинама.

Да се и даље ради на потпомагању постојећих и обнављању оних које су обуставиле свој рад и на оснивању нових подружина

IX. О средствима.

1. Одбор прима на се дужност да умножи новчана средства друштвена тиме, што ће настати да стече Друштву што већи број чланова утемељача и помажућих.

2. Да се подејствује да се што већи број општина и манастира упише за чланове утемељаче.

Бр. 6 Проступи се хонорисању радова у Пољопривредном Календару за 1890. годину и одбор награди:

А. Податци за месечне радове од А. Парађанића и оци од Радована Ранковића — одсеком са *по пет динара.*

Б. Чланца: О мењању усева или плодореду од В. Радовановића, *Јечам са гледишта земљске привреде и његово гајење* од Мирка Миљковића, *Бобичавост код наших свиња* од П. Д. Тодоровића, *О подизању вобњака* од Свет. А. Петковића, *Како ваља земљорадник да негује вино* од М. М. Савића, *Неколико речи у прилог рибарства у нашој домовини* од Мих. Ст. Ризнића, — сви са *по осамдесет* динара од печатаног табака.

Планинка, приповетка од Ал. Мијоновића и Бл. Д. Тодоровића са *шесет* дин. од печатаног табака. *В. Уреднику:* одсеком *сто педесет* динара. —

СТЕЧАЈ

Српско Пољопривредно Друштво установљава *популарну пољопривредну књижницу*, за коју расписује стечај за ове писмене поуке:

1. *О употреби прашача и загртача при гајењу кукуруза.* Рок за предају до 20. Марта 1890. год.

2. *Гајење биљака за исхрану стоке.* Рок до 1 маја идуће године.

3. *О берби грожђа и прављењу вина* (белог, црног и комињака) *са упутством у набавци и руковању справа за то.* Рок до 1 јуна идуће године.

4. *О преради млека.* Рок до 1 Новембра идуће године.

4. *О удружењима за производњу и набавку справа стоке и других пољопривредних потреба.* Рок до конца децембра идуће године.

Све ове поуке морају бити удешене за потребу пољопривредника у Краљевини Србији, написане популарно, са што више слика рад објаснења слога (сем оне под 5). Цене семена, справа и др. чему, о чему се буде говорило, морају бити наведене и тачне. Поука под 2 сме бити пространа до четири печатана табака а остале не смеју бити веће од три табака мале осмине.

Свака од ових поука наградиће се са по *сто динара од печатаног табака* и то само први најбољи рад. Награђени радови прелазе у сопственост Српског Пољопривредног Друштва, а оно ће их печатати под потписом писца. Ненаграђени радови вратиће се писцима.

Радове треба слати у неплаћеном писму (из Србије) на адресу: «Српском Пољопривредном Друштву у Београду». Рукопису — делу — треба приложити запечаћено писмо са именом и адресом писца. Писма ће се отворити по прегледу и изреченој оцени дела.

Бр. 2612. Од управе Српског Пољопривредног Друштва 30 новембра 1889 год. Београд.

Отвара се нова претплата на „Тежак за ову 1890. годину.

Молимо све пријатеље пољске привреде којима је досадашњи двадесетогодишњи рад овога органа друштвеног довољно познат, да изволе обновити претплату, и, знајући циљ коме тежи, препоручити га својој околини.

„Тежак“ и ове године, веран својој прошлости а свестан своје задаће неће жалити труда **и нарочито обилатијих средстава**, да пружи и олакша поуку и мање писменоме и мање школованом читатељу своме.

Сви досадашњи сарадници стоје му на страни, а овом приликом позива и остале пријатеље српске пољске привреде, да ступе у ово часно коло и помогну нашим трудбеницима пољопривредницима саветом и искуством својим.

„Тежак“, орган Српског Пољопривр. Друштва мисли да има права на потпору свих својих чланова, нарочито **редовних** чланова друштвених, којих број није данас мали, и који би га могли олако сложним радом својим издићи на ону висину, на којој га желе видети сви искрени пријатељи пољопривредног напретка нашег.

„Тежак“ обећава сем 52 броја обилато илустрована да ове године као премију разда нарочиту вештачки израђену слику, која је прошле године поменута но се није могла дати због неких препрека које су изради стајале на путу.

У исто доба моле се г. г. претплатници са стране да изволе што пре послати дужну претплату за прошлу годину, како им се не би обустављало шиљање листа од ове године.

За претплатнике из унутрашњости и претплаћене општине моле се г. г. срески началници, да такође изволе претплату из свога подручја што пре Друштву послати.

За школске и црквене општине, моле се надлежна лица, да изволе према претпису г. Министра просвете и црквених послова поручбине за наступајућу годину послати са одговарајућом сумом.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

—

КЊИГЕ

КОЈЕ СЕ МОГУ ДОБИТИ

код

СРПСКОГ „ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА“

	дин.	пр.
„Све о пшеници“, од др. Радића	—	60
„Све о кукурузу“ од др. Радића	1	20
„Кромпир“ од др. Радића	1	20
„Основи коњарства“, од Л. Р. Јовановића	2	—
„Међународна ампелографска комисија и слике из винодеља талијанског“, од М. М. Савића	—	20
„Калемљење лозе“, од М. М. Савића (у тврдом повезу)	1	—
„Производња и употреба шума“, од А. Стојковића	—	60
„Наука о сточарству“, од † Љ. Ђелмаша	—	50
„Читанка за пољопривреднике“, од † Гаје Матића	—	50
„Белешке о познавању и употреби справа“, од Ж. Шокорца	—	20
„Неколико студија из акрикултуре“, од А. Спасића	1	—
„Јагодичасто воће“ од др. Медовића	—	15
„Гајење винове лозе на Рајни“, од Љ. Новаковића	—	20
„Гајење оваца“, од Св. Љ. Гавриловића	—	50
„О винским болестима“, од П. Стојадиновића	—	20
„Тежак“ од ранији година по спуштеној цени		
„Календар српских пољопривредника“ за 1889 годину	—	80
„Календар српских пољопривредника“ од ранијих година по спуштеној цени		

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 5 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Једна нова врста јаре пшенице и неки јечмови. — Наши ситни испријатељи. — Уштеда у сточној храни. — Добро зеље за јело. — Леденицу просто и јевтино награлити. — **Белешке**: По чему ћемо познати свеже и здраве орасе. — Продаја орахових дрвета. — Да се целер јако разглавича. — **Гласник**: О нижим пољопривредним школама. **Дописи**: Из Нишке Каменице. — **Записник седница управног одбора**. — Стечај. — О отварању нове претплате на „Тежак.“ — Књижевни огласи. — **Подлистак**: На који начин вилина косица сише сокове из других биљака.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ПАЛИНКИЋ УКАЗА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ Ј. 202 ПРЕМИЋУ ДРУШТВЕНИ ПИСМА ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД 4 ДИН.

За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДИНИЋИ ДАЉЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА НЕДОКНАДА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 3. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 21. ЈАНУАРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Недајмо да пропадне задруга пчеларско-воћарска.

Давно се почела мисао о оснивању задруге пчеларско-воћарске, а навршила се година одкад су јој одобрена правила и како је привремена управа почела свој рад.

Па шта би са овом задругом?

Одговор да ће нам се 21. Јануара, дакле ове недеље, на збору задруге, који ће се држати у згради Срп. Пољопривредног Друштва.

До тога дана ми смо ради да се упитамо и добро обавестимо о томе *шта треба да буде с њоме, и треба ли је упустити да пропадне?*

Да јој видимо циљ њен па да одговоримо:

Циљ јој је да практичним путем шири у народ рационална пчеларска и воћарска знања и да пчеларске производе тако прерађује, како би дала задругарима што веће користи. А циљ овај постизава подизањем угледних пчеланика, воћних расадника и воћњака, радионица за кошнице и проналажењем тргова за производе, приређивањем изложаба и ширењем поуке књигом и живом речи.

Према овом циљу, ми мислимо да не треба упустити да ова задруга пропадне.

Чиме ћемо спречити да пропадне? Ако се упишемо за чланове и тиме се управо *створи* задруга, пошто ње данас још нема, само стоје место не 7 људи, који се питају, шта ли ће најпосле бити од посла, у коме се обреше, неки чак и незнајући за тај чистан избор.

Нама су по неки говорили, да нису задовољни правилима те се зато не уписују у задругу. Ми им велимо, упишити се у задругу па мењајте правила. Упишити се, ако сте пријатељ себи, јер ће вам задруга притицати у помоћ око пчела у вашем пчелаику и воћа у вашој башти. Упишите се ако сте пријатељ општем унапређењу, јер ступити у ову задругу значи умножити производњу пчеларства и воћарства значи поправити и унапредити ове важне привредне гране, које и без плуга и мотике доносе хлеба и с хлебом!

Пчела је узор вредноће и кориснога рада. Ширити умно пчеларство корисно је с материјалнога и моралнога гледишта.

Ширење воћарства то је уздизати целокупну културу једнога народа, јер је калемљење воћа снажно средство цивилизације.

Уписати се у Задругу пчеларско-воћарску значи одмах приступити једном важном културном послу, учити подмладак да му се користан рад омили.

Ако се ова задруга упушти, успаваће се мисао о оснивању друге на дуго година. А ако је пригрлимо, одкриће се патриотске наде многим забринутим пријатељима привредне независности народне.

Недајмо да пропадне оно што је добру намењено; и ако нисмо у свему сагласни ни с правилима па можда ни с људма, који су сада у привременој управи. Одмах чим се упише 300 удеоница бираће се сталан управни Одбор, који ће бити по жељи свију или барем велике већине.

Немојмо бити нехатни и онде где се не траже велике жртве, где нема никаква ризика.

Удеоница од 10 динара, то је улог од нашег пова за 2 недеље, којим себи известан доходак осигуравамо и помажемо једну важну привредну грану у земљи.

Уписујмо се у задругу пчеларску и воћарску те да повратимо и још умножимо доходе нашег некада чувеног а сада занемареног пчеларства и воћарства! Стидно је да упропастимо оно што смо од дедова и очева наследили, а мало је похвално не приновити ништа на томе пољу!

ЈЕДНА НОВА ВРСТА ЈАРЕ ПШЕНИЦЕ, И НЕКИ ЈЕЧМОВИ

ПИШЕ
Сретен Л. П.

(СВРШЕТАК)

У Пропштајерског јечма клас је мало накривљен, мислим да ће се од најмањег ветра сломити и опасти' али њему ни брига није. И Хана моравски јечам, ког је г. Куртовић Паја набавио, и сад се у Мачви у велико производи, добар је као јари јечам и за пиварске радње.

Код нас је врло редак домаћин, који ће своје семе било јечам, пшеницу или овас, на богме и кукуруз разменити са другим домаћином из другог села, и са земљиштва другог, него непрестано сеје семе са својих њива добивено, а много мање да тражи и купује стране сорте жита, а то је врло нужно, као и мењање бикова за краве, овнове за овце, петлове за кокошке и т. д. а не једнако у сопственој крви подизати говеда и семе сејати, са својих њива, које многогодишњим сејањем на једној и истој земљи изцрпило све оне частице и састојке, које су му за добро успевање нужни. Зато нашим пољопривредницима не можемо довољно накрмити и ставити им у аманет да мењају семе, за жита, и за марву четвороножну и двоножну — перната. [1])

[1]) С почетком овог месеца (Новембра) био је код мене газда Илија Мијатовић, с којим сам се познао, кад сам био пре три године у свекурини по Шабачком и Подринском округу. Почем се врло рало бави и разбира за пољопривредне ствари, он код год дође у Београд, неће пропустити да код мене не дође, и овог је пута дошао, да ми за нешто благодари, што сам га нешто поучио, да је добро испало. Он ми рече, да сам разбрао и за његове овце, и да сам му том приликом казао, да нарави подмлађење пред у његовим овцама уме овнове из стада другог каквог газде, ако хоће с' њиме да се тргнеш или куни, И он је неки то учинио, и сад му је нов приход много боље, него што је пре био.

Још ми треба казати и о неким јарим страним пшеницама, које сам ради пробе сејао. Хвали су ми јаре пшенице из житног потока, набавио сам је и сејао једног пролећа, али, или што није била подесна година или иначе, није се добро показала да сам од ње изгубио и семе. Моји наполичари чим виде да какво семе не успе прве године добро, неће више да га сеју. Тако кад сам потражио ово семе, да се и другог пролећа посеје и опроба, они ми рекоше, дали смо га живини да поједе, јер ништа не вреди, тако је исто било и са многим другим сортама страних јарих пшеница и јечмова, јер Банаћани неће да чују за јарицу, као ни наши Шумадинци, који имају гореказану изреку: «Ко сеје јарицу на јесен продаје кравицу». Бојао сам се да ће ми тако исто учинити и са пшеницом америчком, ако прве године не испадне добра, и зато им строго закажем да семе каквo било, морају оставити да се проба и друге године, и морао сам многе пробе од пшеница и јечмова узети непосредно под мој назор и вишегодишње пробање; и тако поред горенаведених страних јечмова, могу нешто казати и о јарим пшеницама, међу којима могу бити задовољан са «Шанпленом. Noé de bleun, и Comyrom, француским

ПОДЛИСТАК

НА КОЈИ НАЧИН

ВИЛИНА КОСИЦА СИШЕ СОКОВЕ

ИЗ ДРУГИХ БИЉАКА

(НАСТАВАК)

Како се и чиме животиње хране, то је да како свакоме јасно, али, како се биљке израњују, то већ не може тако лако сваки да покаже с тога, што је то потребно тачно и дуготрајно испитивање. Само они који се бавише таким радом могу нам казати како се и чиме храни биљка, и ови показаше, да се највећи број растиња израњује *сиротињским начином*, којим се животиње хране и набављају себи *потребне органске материје за образовање свога тела, а биљке потребне материје црпе само из неорганске природе. Угљеников двоокисд*, који је *у атмосфери* и *у водама на земљи*, затим *вода*, *амонијак* и *азотна киселина* којих има у земљи, *јесу материјали из којих се стварају органске материје. Из ових тела узимају биљке и киселине*, и то у далеко већој количини но што им је потребан, *да њиме количину киселина задрже, а непотребну испуштају — у ваздух.*

Дисањем животиња и биљака одузима се — као што је поменуто — из атмосфере кисеоник, а производи угљеников двооксид. *Кад би се хранише као и животиње, т. ј. кад би биљке своју храну набављале из органске природе, онда не само што би се појавила оскудица у кисеонику, и што би се атмосфера претворила угљениковом двооксидом, него би се гиме морали угушити и сви органски материјали, из којих узимале потребну храну.* На узајмици која постоји између биљака и животиња, основа се могућност живота на земљи, јер оне опасности, потпуно су сузбијене само том позајмицом, и с тога није само да је њоме осигуран и живот биљака и живот животиња, већ је у њој и јемство врло дуго или боље рећи бесмртног живота на нашој земљи.

Биљке имају особену снагу, кад могу *из елемената мртве природе да створе органски материјал, и да за тако произведу, да им може послужити као храна животињама.* Физиологија биља т. ј. наука о животу биљака, није нам толико прокрчила пута, да још ближе уђемо у ове појаве. Ми само знамо, да ове биљке, које своју храну набављају на споменути начин, *позајмљују животињама органску (белањчевинасту) храну.* До ове хране долазе оне извесним хемијским процесом, и баш с тога што се биљке одликују том особином, *биће да у томе и лежи она врла моћ њихова, да живе о неорганској храни, и да је претварају у органску.* Тај важни орган јесте већ споменути *хлорофил* или биљно зеленило.

У сићушним ћелијама биљака које се виде кроз ситногled (микроскоп), могу да се спазе и мајушна зрна која су зелено бојена, а која су увијена у бешбојну и слузаву течност што је у ћелији, — у тако звану протоплазму. Таких ћелија у којима има хлорофилних зрнанца, може се наћи само у оним биљним дело-

сортама, од којих је прва са осјем — брцима, а друге две су „Шутке“ (као што се каже у старој Србији); које сам на изменце сејао једне године као јаре, а друге као озиме, и онда је семе било свагда крупно. Кад год сам их сејао, гледао сам свагла да дође на окопавину, после кукуруза, кромпира или репе, те да не буде никакове смесе са нашим житама, и да остану оригиналне; а на то треба строго пазити, кад се хоће да сеју и пробају нове сорте жита.

И при свој мојој пажњи и забрани, знате шта су моји наполичари радили са американском пшеницом ове јесени? Сво су семе без мог питања посејали као озимицу? и ја имам за пробу на пролеће, само толико колико сам ја сејао. Кад сам их питао зашто су тако радили, одговорише ми зато, што смо видли да је испала добро као јарица, па ће као озимица бити и боља. Хвала богу те им се једна страна сорта допаде и ради су да је размноже. Они ми рекоше, да су једну мерицу тог жита дали самлети и веле да је лебац врло добар, и даје се тесто добро месити и за пите.

Ова американска пшеница коју сам гаио дала је резултат, са којим сам био веома задовољан како по крупноћи зрна и каквоћи брашна, тако и по количини доходка јер од 5 килограма семена добивано је 378 килограма жетве[1]) а у одабраних (као што се одбира за семе) 150 зрна, тежила су пет грама. Дакле много тежа него што је оригинална, при свем том, што су ове године, као што сам напред казао, у опште жита испала штура; ова пшеница није била штура, него је тежа била од оригинала. Оригинално је жито округлије ситније, боје црвенкасте; а на нашој земљи још прве године преобразила се, зрно је дуже, теже; блеђе боје и унутра стакластог срца, а оригинал је био бео; но што је најглавније брашно се добро меси и леп је лебац и издашан; и ако и даље одржи сва та својства, биће и по квалитету и квантиту прва сорта жита, нарочито ако се и као јара и озима могне сејати, и никад неби била штура, као што је ове године није била.

Видићу на лето, ако Бог да живота и здравља, какав ће испасти *резултат* ове пшенице као озимице какав ће дати берићет, колико ће зрна доћи у 5 грама и какав ће бити лебац; али и као јарица показала је од 5 кила семена добивено 378 кила, и од брашна је добар лебац и даје се лепо месити и разтезати у јуфке, онда може ли се што боље пожелити, особито кад као што се надам, од овог жита може бити првог квалитета мутмел. Но најглавније је што ова јарица за три месеца од времена сејања сазре, те тако би врло подесна била за ладније пределе и са кратким летом.

Ми имамо доста добрих озимих пшеница, али јарих, бар у колико ја знам, немамо, а у новоослобођеним пределима немамо ни озимних добрих пшеница.[2]) Она пшеница, која се око Ниша и све до краја

[1]) Молила би за објашњење, је ли овде урачувата и слама или само голо зрно, као и колика је површина била засејана? Ур.

[2]) По казивању г. Крсте Петровића у Радујевцу поглавито, и у Праву сеју нарочито јарицу, због тога, што су земље песковите па јесења жита не увате добро корен (можда и што се позно сеју, те зими измрзну. Но у Глоговици и Дубочаници најбоље су озимиц) на земљи смоници; но у Корбову више Неготине понајбоље се пшенице, и ко отуд купи брашно, сигуран је да ће имати добареба

вима, који су у непосредном додиру са атмосфером; па и код водених биљака налазе се оне у оним деловима, на које пада светлост, а то је у стабљици и лишћу. У свима биљним деловима, у којима су хлорофилне ћелијце, може се спазити, да су оне већином у групама, и да су у опште узев, врло близу површини тога биљног дела, *дакле скоро у непосредној близини спољне околине, ваздуха, одакле биљка узима непосредно храну а особито угљеников двооксид.* Хлорофилна зрица треба сад ову храну да *прераде*, и да је тиме оспособе за даље прерађивање.

Највероватније је, да хлорофил понајпре ствара из угљениковог двооксида што је из ваздуха и из воде што је у ћелијама, тако зване *угљохидрате*, т. ј. безазотна тела (која се састоје из угљеника, воденика и кисеоника), а то су материје које су веома важне по храњење биљских органа, и пр. *целулозе*. Такви угљохидрати имају више кисеоника по угљениковог двооксида и воде укупно, па с тога се извесна сувишна количина кисеоника издваја, т. ј. одлази у ваздух. У другој линији, но сад можда и без утицаја биљног зеленила, јављају се из тих безазотних тела први производи што постају придруживањем њиховим са азотом из амонијака и азотне киселине, т. ј. постају *протеиниди*, а то су *азотне (беланчевинасте) материје*, које су такође врло важне по храњење биљака, и, пр. за стварање *протоплазме*. Овај рад хлорофила зависи од светлости; јер само у случају, ако је биљка осветљена, може хлорофил да покаже ту своју функцију. То је узрок због чега зелена биљка прима из ваздуха угљеников двооксид само *обдан, кад и кисеоник испушта*. Овај процес врши се у то време врло живо, а по себи је супротни процес дисању, које се увек обавља, т. ј. које се као претежније не врши само обноћ, већ и обдан. А ноћу, када, биљка не прима ни малчице угљениковога двооксида, када нема никаквих раздвајања, лучења, врши се *право дисање* т. ј. ноћу удисују биљке кисеоник, а испуштају угљеников двооксид.

Тако се ето радња врши код биљака које имају хлорофила, но за оне биљке које немају биљног зеленила, по себи се разуме, ово не ће моћи да важи, а то ето не ће да важи ни за нашу вилину косу, јер она нема лишћа, а при том јој ни стабљика није зелена. Биљног зеленила немају ни доста других биљака, а између ових највећи је број оних, што сачињавају *гљиве*. — По што овим биљкама не достаје орган, помоћу кога би оне *једино* биле у стању да добију угљеников двооксид и воду у облику органских једињења, *то је њима онда тиме одузета и она моћ, да се као биљке могу хранити неорганским матријалом.* С тога ове биљке и морају исто као и животиње прибављати себи храну само из оних органских материја, које су у њиховој непосредној близини. Такве биљке које немају хлорофила, *расту само на оним биљним и животињским деловима, који се распадају који су прешли у трулеж.* Ове биљке зову се општим именом становници трулења, а умесно се зову и *становници хумуса*, јер и у хумусу, који није ништа друго до преостатак биљних делова, живи силество без хлорофилних биљака. Поред овога постоји други *начин живота безхлорофилних биљака наиме, оне* **сисају сокове, управо потребну храну** *са живих створова, са живих животиња, и живих биљака.* У тој цељи, природно је, да се такве биљке морају настанити близу својих хранитеља. Ове се биљке зову: наметнице, *готованске (паразити)*.

(наставиће се)

Вардара сеје и која се тамо зове „Гушавац“, истина добро роди, крупно јој је семе, али лебац није добар. Ја сам чинио пробе и са хваљеном у Мацедонији „волском“ пшеницом, и она је подобија Гушавца, добро роди и зрна су крупна, али је лебац као и Гушавца, и за то би за наше нове крајеве требало са свима силама настојавати, да се њиове пшенице замену бар са нашим где су засад најбоље, у пределу Паланке и њене околине, Плане, Азање и то у Смедеревском округу, и као што рече г. Крста и у округу крајинском.

Ја знам да се наши земљорадници љуте, кад им се што пише у невреме. Но ја држим, да и ако је прошло време сејању озимица, настаје сејање јарица. И зимње је време и одмор баш за то, да се из раније разговоримо и договоримо, шта ће се на пролеће сејати, па ако треба набавити каквог семена, да се то за раније поручи, да раније дође, и чим се укажу лепи дани за орање и сејање угодни у Фебруару а најдаље од почетка Марта да се има семена при руци и одма сеје.

И овом приликом чинимо пажљиве наше пољопривреднике да не сеју озимицу, као што неки чине у Декембру и Јануару месецу, јер то сејање ако се и сеје зими, није угодно за озимице, што ће семе само чамити неколико месеци у земљи, доста га нестати, и почеће да клија и ниче тек од младенаца, кад се треба да сеју јарице у то време почевши да ничу пшенице неће бити озимице него јарице, само са том грдном разликом, што семе није од јарика, па не може од њега ништа бити, као што су ми толике моје пробе сведоци. Зими се може, кад год се подесно време укаже, само орати и припремати земља за буди какво пролетно сејање, а ништа да не сеје. Што се преко зиме оре, па буде још мразева кише и снегова то вреди као да се и нађубри. Но и ђубре се може зими износити на њиве нарочито по снегу, које са копнења снега ствара пиштавину, која тако добро натапа и ђубри, само што то ђубре треба одма чим се лепо време укаже, заорати, да га ветрови и сунце не осуше, него, да земљом покривено труне, распада се, и земљу гноји, а не да гноји ваздух и кужи га.

Баш лањске године један вас је питао, ваља ли износити ђубре и бацати по снегу. Ваља те још како јер онда се тако брзо не суши нити излапи, као кад се износи лети. Шта вреди ђубре кад лежи по земљи, може се сваки уверити по свакој оној балези, коју је марва шврљајући с јесени по њивама избалегала. Опомените се, како је на сваком таквом месту поникла пшеница угасито зелена, и много виша од оне, где није било балегања; и ко је још и то посматрао уверио се, да су на балегавим местима били класови већи, зрно крупније. Природа у многоме које чему пружа човеку прст да види, шта му треба радити, али он то не види или неће да види и користи се. Ја сам овог пролећа залужио доста разних воћака, а затим сам око сваке воћке за две стопе наоколо, а у висини са једне шаке набацао кресотине са стаза и што је по башти плевљено, и то је посађеним воћкама добро годило. Свака је воћка добро пртила, добро расла и неколико њих имало и рода, који је у време сазрео. Набацан на жиле травуљак, и ако је лето било сушно, одржавао је земљу влажну, и врло гарну, да су под тим коровљаком избијале жиле као на глави коса — влакна.

Само са *ђубрењем*, дубоким у своје време *преоравањем*, и *избором доброг семена*, моћи ћемо повисити плодност или бериħет наших њива, и ово троје треба да је свето *„вјерују“* сваком земљораднику, кад леже и устаје.

Укроћавање говеди

Једно друштво америчких пољопривредника, помишљајући на чешће оштете изазване убодом говеда као и на то да се могу уклонити рогови без мучења а да се то на западу у Америци у велико ради, прихватило се овога посла. Неки *Валтер Манинг*, позвао је клуб да гледа осецање рогова једној крави која боде. Рогови су часком скинути, није се ни по чему познало да је то краву болело, тако је мало крви изашло да о томе не вреди говорити. Крава је по том издвојена у штали и изгледала је као да јој није ништа учињено. Млека је давала и било је све врло добро. После тога и многи други чинили су пробе са кравама и биковима; друштво је одређивало одбор да ту ствар испита, и сви су сагласни да се ово ради поуздано и без бола, и да треба рогове одсецати биковима и кравама које боду. Справа за то је нека узана тестера. Ране зарашћују добро.

О овој ствари као још новој пишемо по вестима из једног листа, а сад ћемо да поменемо једну ствар и много пута опробану, којој смо и сами чешће присуствовали, то је метање *брњице* обично биковима непослушним, да се лако и безопасно воде. И у истини, поступак је овај тако лак, брњица тако јевтина; руковање по том са марвинчетом толико олакшано, да ми најтоплије светујемо свима пољопривредницима да међу брњицу својој неукроћеној стоци. г. г. Марвене лекаре молимо да с овим послом упознају пољопривреднике и поткиваче, како би се што пре одомаћило. Брњице (Руфов прстен за нос) могу се набављати преко Срп. Пољопривредног Друштва.

ПЛАНИНСКА РАЖ.

Има већ неколико година како се узастопце чине опити у пределима горње Аустрије са гајењем ове ражи, за коју се до тада мислило да само у високим и хладним пределима може још добро да успева.

Резултати ових опита, испали су веома повољни, јер су показали да је млого издашнија од обичне ражи.

Главније су одлике планинске ражи:

1 Слама јој је млого дужа од обичне, па и од саме Шампањске ражи; има леп, пун клас и једро зрневље. Иде млого мање семена на засејавање њива но од обичне ражи, јер се невероватно млого бокори тако, да из једног зрна потерају 16—24 влата.

2. Што не може никад да измрзне, па ма биле највеће циче и голомразице.

3. Што јој за време зиме стока, зечеви, срне и др. дивљач не могу да нашкоде.

4. Што успева и на онаквим земљама које нису нађубрене и добро за усев приуготовљене.

5. Што ова њива, на којој се ова раж сеје не може да се окорови.

6. Што у плодореду може доћи после сваког усева, па да опет даде обилату жетву; и што може још добро да успева на слабој земљи, па била ова дубоко или плитко поорана. — По себи се пак разуме да се од ње може очекивати већи доходак, ако се њива два пута оре и што боље за усев припреми. Семе ове ражи пошто се посеје, затрпава се дрљачом или плитко заорава или браном завлачи. На 1. ектар довољно је 1.60—2·40 ектолитара семена.

Скрећемо пажњу читалаца на горња саопштења, и желели би смо, да се у интересу планинског становништва, и код нас учини покушај са гајењем ове врсте ражи.

Der Prakt Landwirth

—р—

Пелен (Artemisia absinthium).

У нас скоро сваки познаје пелен. То је биљка која расте у висину, отприлике, за 1 метар. Лишће јој је јако рецкасто, пепељаве боје, са особитим својственим мирисом.

Пелен је распрострт, мање више, скоро по целој Србији, и расте свуда као дивља биљка. Али најчешће се виђа на ђубревитом земљишту, па и на самом ђубришту-буњишту. У нас га врло радо мећу у ракију. У мађајској употребљују га при справљању нарочитих вина (urmös); у француској вештачки га додају у ракије и ове добијају од њега не само друкчији мирис и укус, него и много већу цену од обичних ракија.

У последње време употреба је пелена у Аустро-Угарској постала врло знатна. То је покренуло тамошње пољопривреднике, те га многи данас гаје као и сваку другу културну биљку. Са 1. хектара добија се, обично, 24. метарценти осушене стабљике са лишћем, и око 5—6 метар центи корена. Трговина Леман и Компанија у Брину (Drogenhandlung Lehmann et Com. in Brunn) плаћа 1. килгр. осушеног пеленовог лишћа са стабљикама 9. а 1. килгр. корена 16. крајцара.

С тога препоручујемо нашим пољопривредницима да обрате пажњу пелену и чинимо их пажљивим на домаће дрогисте и апотекаре, а и на горњу фирму која просечно плаћа суве стабљике, лишће и корен пеленов 20—25 пара динар. кило.

Економ.

Да крава музара не бије ногама

Спречава се најлакше везивањем задњих ногу. За везивање употребљује се обично једно конопче од каквог меканог али чврстог предива. Конопче треба да има у дужину 1. метар а у ширину до 4 сантиметра. На једном крају начини се замка а надругом се увеже клип од дрвета. При везивању, оба се краја конопчића увију, најпре неколико пута око једне задње ноге, и то по средини, између вешалице и горњег чапоњка. Колико ће се пута конопчић обавити то зависи од његове дужине. Овде ваља пазити да после завијања остане од оба краја конопчића још толико дужине како се могу саставити преко друге ноге и дрвени клип провући кроз замку па затегнути, а крава да остане опет у своме пређашњем положају — стојању Уједно напомињемо да краву ваља предходно навикнути на ово везивање. То се лако може постићи, ако се, пре тога неколико пута обавија конопчић крави око ногу.

Економ.

ВЕЛЕШКЕ

Ново влакнасто растење „Алфа“ (Halfa, alfa)

Растења која нам дају влакна за предиво, то су код нас конопље и лан, као најпознатија. Да није конопље и лана, доста ли би ти јада видили наши земљорадчици! конопце, уларе, па чак и платна за кошуље, одкуда ли би добављали? Морали би дакле чак и те најпотребније ствари врло скупо плаћати; а овако дао Бог па све сами можемо израђивати.

Но сејање конопље и лана скончано је са доста великим трудом и трошком. И не само то, но још не могу на сваком месту и на свакој земљи, да успевају повољно. Зато био би добитак, кад би се могло увести сејање каквог влакнастог растења, које не би изискивало ни много труда, ни много трошка и које би било задовољно са оним што му се пружи. И ето, такво растење ћемо ми да препоручимо ради пробе нашим привредницима оних предела, где ништа друго не може успевати као што

су пескуше и. пр. у ср. рамском и т. д. У исто време обратили би пажњу надлежнима, да се за рана постарају и набаве семена од тог корисног растења, као што је и руско „министарство государственних имуштеств“ о томе се побринуло у години 1885-ој.

То влакнасто растење које би за нас веома корисно било зове се „Алфа“. Она спада у фамилију влакнавих биљака, као што су и конопље и лан. Танка његова стабла врло се густо бокоре и достижу до 120 смт. висине. Алфа се ужасно распростире и бокори тако, да се може употребити и за очувршћавање летећих песака. Она је задовољна са сваком земљом, и не тражи никакве него. Расте на најгорој земљи, па била она каменита, безводна, па ма и чисто пешчана, управо тамо, *где никакво друго растење не може да опстане*. Затим Алфа подноси најгоре и најжешће промене времена. Још није тачно испитано, до колико степена хладноће може да поднесе. Из стабала Алфених добија се прекрасно влакно од кога се израђују сајмље, конопци и т. д. а исто тако може се изготовити и прекрасна маса за грађење артије.

Руења је и чинила пробу на Криту и успех као и др. подробности о сејидби, жетви описаћемо у „Земљу дошнје“

Д. Бурнчић.

ГЛАСНИК

Нов предмет у земљоделским школама. — На земљоделском заводу у *Халм на Сали* (Пруска), који је у вези са томошњим свеучилиштем, установљена је и попуњена летос катедра за *науку о земљорадничкој трговини*. За успешан рад земљорадника није довољно, да само много и добро производи, него треба још да разуме, како ће из својих биљних и животињских производа што већу корист да извуче. Из тог узрока мора он знати, како треба поступати при куповању и продаји. Наука о земљородничној трговини позната је, да тој потреби деде научан основ. За првога професора на новој катедри у Халм, постављен је економски саветник Мендел. И друге агрономске академије у Немачкој нове ће наскоро тим примером.

(М. П.)

Нова подружинска управа. — 28 пр. м. држала је друштвена Подружина у Мионици свој главни годишњи збор на коме је изабрала за председника г. Вићентија Т. Матића економа из Ратковца; за подпредседника г. Васу Миловановића писара оп. мионичке; за деловођу г. Владимира Ракића среског званичника; за благајника г. Ивана Драгићевића сељака из Мионице; за одборнике г. г. Васу Урошевића учитеља из Рибнице, Илију Поповића свештеника из Бабошћа, Николу Николића трг. из Мионице. Владимира Милошановића општин. писара и Љубу Ракића економа из Мионице; за контролне одборнике г. г. Љубомира Пауновића председника општ. мионичке, Сретена Лазаревића трг. из Дучића и Игњата Мишовића механ. из Мионице. —

ДОПИСИ

Из Струдинце

А. Верба и летина

По самом времену годишњем у овом нашем крају, могло се унапред знати, да ће и берба бити сероњашна.

Рана а дуга зима напочетку за време пролећа често кишно време а понајвише месеца Априла и Маја, није дало радинику на време да пооре па ни да посеје; а и ово што је урађено те посејао, ова пресо лета дуга а велика врућина, није дала такође усеву да се развије и да донесе род какав би требало.

Озимо жито прошле је године због мочарне јесени а и ране зиме мало и посејано, а рода би доста добног донело.

Пролетње жито пак по брдовим а нишим местима готово је боље и задањије било, него ли у равници; јер пролетња кочар и она летња суша много је више накудила житу по равници него ли овим по брдима. Од пролетњих жита најбоље је родило овас и јечам затим раж, а најмање пшеница.

Принос овогодишњи оних жита ево какав је:

Један сноп овса дао је 3·5. — 4, кгр. зрна.
„ „ јечма „ „ 2·5. — 3.6 кгр. зрна,
„ „ раји „ „ 2·0 — 2·5 „ „
„ „ пшенице дао је једва 2 0 „ „
Један сноп озим пшен. дао је 4·0—5·0 кгр зрна
„ „ „ јечма дао је 4·0—6·0 „ „

Кукуруз (пиреница) је много више ово годиње овде сејан нарочито по равнијим местима, него ли друге. Сваки онај који није погао с јесени да стигне, те озиме жито да посеје, тај је чекао пролеће те кукуруз посејао и био у нади, да ће му кукуруз надокнадити оно, што није стигао са житом. Али и овај није баш толико својим радом обрадовао нашег сељака, Многи је суша сагорела. Чије су њиве засејане са кукурузом биле у таквом положају, да се могле преко лета за време оне дуготрајне врућине назодњавати тај се неће богме гладни бојати.

Један плуг средњег земљишта донео је једна и по двоја кола а на бољем земљишту, где се могао наводњавати троја па и четвора кола кукуруза.

Конопља је добро успела ово године. Али овде се гаји готово само толико, колико је коме за своју кућу потребно а ретко за продају. Пола дана земље дало је 50 — 55 кгр. очишћене конопље (тежине)

Дуван је овде најбоље родио, те је својом бербом задовољно сваког, који год га је садио. А зашто и не би, кад су и произвођачи њему највећу пажњу поклонили. Најбоље њиве у овом нашем крају произвођачи су изабрали и њих дуваном засадили. Оваква њиве поред доброг земљишта биле су још и у таквом положају, да су могле добити воде кад год дувану затреба, зато је овај тако добро и успео. Берба је над овим напрешла онда, кад су то надлежни на родници, те је зато и лепо свршео; а при том још угодно време те се и лепо осушио, и тако се надамо да ће овај наш прај дати доста лепог дувана, само при калупљењу, које су већ отпочели, нако још довољно пазиће положе.

Један плуг земље донеће 400 — 450 кгр. дувана средње доброте. —

Сено је добро а и добро осушено. Један косач у средњим ливадама покосно је за један дан једна кола сена а то је 350—400 кгр. Отава, која се само овде у мањој мери коси, такође је доста добра,

Поврће оно, које је било у таквим повртњацима, који су се могли преко лета добро наводњавати, прилело је добро; а на оним које је било у повртњацима, који су оскудни на води у њима је од суше сагорело.

Од поврћа је најбоље успео купус, а прилично је родио и кромпир.

Бостана је такође доста а и доброг било,

Винограда овде код нас нема много, па и ово што има мало је рода донело. Жале ни се многи, да нису ни у пола родили виногради ове године колико обично.

Али колико је ова дуга пролетња влага штетна била по друге усеве у толико је опет била корисна за подизање младих винограда. Ко год је ове године виноград засадио, скоро свака се лоза у њему примила

стави на расположење Друштву 1500 дин. ако на то пристане с обвезом, да буде дужно добивеним новцем од продатих справа набављати друге и тако одржавати овај депо неокрњен. Продају и обрачуне имало би Друштво да води са комесаром за виноделе у Крајни, који је руководи овога депоа, и концем сваке године да подноси министарству извештај о стању депоа и промицању справа.

Одбор с благодарношћу прими понуду Господ. Министра и ставља у дужност свом пододбору за уређење главног депоа справа у Београду, да се брине и о уређењу овога депоа у Крајни према захтевима Господ. Министра.

Бр. 9. Чита се акт друштвене подружине у Вел. Крсни, којим извештава Друштво да ће свој Главни Год. Збор држати 1. Јан. 1890. год. и шаље дневни ред збора. — Одбор прими ово к знању и поште једна тачка дневног реда гласи: расправљање питања о разним предметима ако би их управа или који од чланова покренуо, — то одбор одлучи да се умоли подружина да пре збора јави Друштву има ли већ које питање прибављено за расправу, како би се према важности питања, ако би их било, могао послати изасланик.

Бр. 10. Прочита се акт друштвене подружине у Крушевцу, којим извештава Друштво о избору нове управе и чини намерне Пољоприв. Календару за 1890 г. што у њега нису унета држања и друштвено добро, пољоприв. заводи и војарски расадници. Одбор прими к знању избор управе и налази да је примедба о календару умесна; с тога обраћа пажњу новом уреднику да ово не изостане у календару за 1891 годину.

Бр. 11. Чита се писмо г. Живка Шокорца, ред. члана друштвеног којим тражи да га Друштво потпомогне са 500 дин. и да му изради 40 дана одсуства од дужности. да оде на страну да проучи израду пољопривредних, виноделско-воћарских, млекарских и других справа за прераду пољопривредних производа (куделе, дана, свил. конца и др.), те да своје дело „Белешке о познавању и употреби земљоделских справа“ које је друштвена својина, поправи и допуни. Сем тога да том приликом на лицу места проучи рад бар једну друштава за заједничку набавку и употребу справа, једну угледну бачију, један завод где деца уче правити алате и један завод за прераду куделе и свиле. — Одбор по довољној оцени захтева г. Шокорчевих и при најбољој вољи да га потпомогне у овом предмету, одлучи: не може се дати г. Шокорцу потпора коју тражи јер за предмет његовог захтева нема у буџету одређеног кредита а за сад ни новаца.

Нераспродате Календаре Друштвене треба одмах враћати јер се овде траже а нема их.

СТЕЧАЈ

Српско Пољопривредно Друштво установљава *популарну пољопривредну књижницу*, за коју расписује стечај за ове писмене поуке:

1. *О употреби прашча и загртача при гајењу кукуруза.* Рок за предају до 20. Марта 1890. год.

2. *Гајење биљака за исхрану стоке.* Рок до 1. маја идуће године.

3. *О берби грожђа и прављењу вина* (белог, црног и комињака) *са упутством у набавци и руковању справа за то.* Рок до 1 јуна идуће године.

4. *О преради млека.* Рок до 1 Новембра идуће године.

4. *О удруженьима за производњу и набавку справа стоке и других пољопривредних потреба.* Рок до конца децембра идуће године.

Све ове поуке морају бити удешене за потребу пољопривредника у Краљевини Србији, написане популарно, са што више слика рад објашњења слога (сем оне под 5). Цене семена, справа и др. чему, о чему се буде говорило, морају бити наведене и тачне. По ука под 2 сме бити пространа до четири печатана табака а остале не смеју бити веће од три табака мале осмине.

Свака од ових поука награђиће се са по *сто динара од печатаног табака* и то само први најбољи рад. Награђени радови прелазе у сопственост Српског Пољопривредног Друштва, а оно ће их печатати под потписом писца. Ненаграђени радови вратиће се писцима.

Радове треба слати у неплаћеном писму (из Србије) на адресу: «Српском Пољопривредном Друштву у Београду». Рукопису — делу — треба приложити запечаћено писмо са именом и адресом писца. Писма ће се отворити по прегледу и вредноћој оцени дела.

Бр. 2612. Од управе Српског Пољопривредног Друштва 30 новембра 1889 год. Београд.

Цена малим огласима: Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 5 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Недајмо да нам пропадне задруга пчеларско-воћарска. — Једна нова врста јаре пшенице и неки јечмови (свршетак). — Укрштавање говеди. — Плавинска раж. — Пелин. — Да врани музара не бије потаме. — **Белешке**: Ново олакшасто растење „Алва“. — **Гласник**: Нов предмет у земљоделским школама. **Дописи**: Из Сурдулице. — **Записник седница управног одбора**. — Одзив о календару. — Стечај. — **Подлистак**: На који начин знамо колико има година коњу или другој живини.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ВРЕДНОСТИ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 4. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 28. ЈАНУАРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

ПОРЕКЛО И ГАЈЕЊЕ ШЉИВА

Шљива — Њене врсте[1]

Рачуна се да има стотинама врста шљива које се данас у Јевропи гаје. Ботаници и помолози трудили су се много да пронађу првобитне врсте од којих су оне постале; но још нису дошли до сугласних резултата.

Тијебо де Берно мисли да је гајено шљивово дрво постало од обичног трна (Prunus Spinosa), који расте дивљи скоро по свој средњој Јевропи. Но ово мишлење усвоио је врло мали број ботаника. И одиста је тешко бранити га кад се узме на ум разлика која постоји између ове врсте и свих осталих врста које припадају овоме роду и најпосле тежње да поједине од ових клијајући из семена дају истоветну или најпосле врсту посве наличну.

Данас, скоро сви ботаници признају да има више првобитних типова, као: *Prunus damascena, Prunus fruticans, Prunus insititia, Prunus brigandiaca* и још неке стране[2]; и ако не знају ни издалека дивље типове од којих долазе. Понеки варијетети сада боље окарактерисани, долазе, шта више, по њима, у укрштања, која се вршила у току векова између две разне врсте.

Но било с пореклом како му драго, извесно је то да је шљива гајена у Јевропи од вајкадашње давнине.[3] Виргилије говори о њој, као о воћци обичној у Италији, у више својих стихова, нарочито у другој еклози. Плиније у својим списима, бележи једанајест врста шљива, но којима на жалост није означио карактеристичне знаке, по којима би се данас могле распознати.

У средњем веку, а понаособ у доба крсташких ратова, биле су веома живе везе са Истоком. Са ових далеких путова доношене су у Француску биљке и врсте дрва, дотле непознате. Заиста у Грчкој, Малој Азији, свуда око Дамаска, налазили су се типови бољих врста воћака. Да ли су Крсташи и шљиву, као што гласи предање, донели из околине ове вароши? Може се веровати да је тога порекла, ако не шљивово дрво у опште, а оно бар неке врсте боље каквоће.

Утицајем климе, земљишта, и начина гајења, умножило се толико разних врста шљива, да је мало воћака, које имају толико велики број.[1] Последњег столећа, један учени природњак, који је у исто доба био признат агроном, *Дихамел*, да би олакшао проучавање поделио је све врсте шљива у 2 гомиле по боји плода њиховог. Првој фамилији дао је име шљиве са родом модро-црвеним, а другој шљива са родом зелено-жутим. Чувена шљива Француска (из Ажена „Ентска") припада првој, као и наша Маџарка којој ћемо у овој прилици нарочиту пажњу обратити.

Данас, већина воћара, узимље две класе шљива; једне да се свеже једу, а друге за економију прерађују.

Чувена врста која се гаји у округу Ло и Гароне јесте *Ентска* или звана *роб-сержан*, т. ј. шљива за пресовање. Само ову врсту траже воћари. Некада је гајена друга врста, позната под именом *краљевке* (*du roi*); но њен плод има тврдо месо, те се не може добро да осуши, и при сушењу више труда тражи. Једна врста ових шљива, зове се *Св. Катарине*, осушена јако се хвали у Турени. Још се налази на неким местима по округу једна врста шљива под именом обична шљива *Св. Антонија*. Ова врста даје плод мање вредности, но Аженска; и она изчезава. У Ло и Гарони не гаји се, као ни *Пердригон Брињолски* ни *елзаска квече*, иначе јако цењена у другим пределима.

При свем том што се шљива зове аженска, у околини саме вароши, по којој носи име, ова шљива находи се у малој количини. Гајење шљива и ако је доста неједнако распрострањено по свима местима у округу, концентрише се поглавито по обалама Гароне, с оне стране Ажена до Марманда, и по долини Ло, по околини Клерака, Монклара и Вилнева.

[1] По Бригијеру и др.

[2] Decaisne, Le jardin fruitier du Muséum.

[3] Сагласије влада у томе, да је Prunus domestica самоникла око Кавказа и брега Талиша, а Prunus insititia у Кавказу, Грчкој и умереној Јевропи. Decandolle, Geographie botanique, tome II, стр. 878.

[1] По Лиделу 226 врста.

Ако је усмено предање тачно, шљива је донета у околину Ажена, преко неког манастира, који је постојао пре неколико столећа у околини Клерака. Исто је тако било и са стварањем других не мање важних установа. Наставом и суштином њихова уређења ови су заводи покретали напретке, које често није било могућно постићи приватном иницијативом због незнања и оскудице. Тако видимо их где у 12 веку у Артеји копају бунаре назване по имену предела артезки; да године 1600 у западној Фландрији праве опите са одводњавањем (дренисањем); да године 1200 у Шампањи и Бургоњи у прњаворима Клервоа и Ситоа подижу на утринама винограде, чији су производи постали извор њиховог благостања, а доцније и благостања оба ова предела.

Од воћњака манастира *Клерака* гајење шљиве ширило се постепено по округу Лоје и Гароне и неким деловима суседних округа. И сада је ова производња изванредно порасла. Из званичних података царинарнице у Бордо-у види се, да је извоз морем износио године 1861 више од 7 милиона динара. По наводима Др. Исартија, ова цифра прелази и дванајест милиона, кад јој се дода извоз жељезницом, што је у осталом тешко одредити, а године 1815 једва је износила један милион и по.

Овакав резултат заслужан пажње пољопривредника, сретна је посљедица отварања више путева жељезничких у округу, и олакшица ујемчених новим трговачким уговорима.

НЕГОВАЊЕ СУЖДРЕБНИХ КОБИЛА

од

Алексе Љ. Поповића

Сваки који хоће да добије добро ждребе и да му се кобила лако и без рђавих последица ождреби, треба већ од онога дана кад му кобила остане суждребна да обрати пажњу на њену негу и хранење. Ако се суждребна кобила не негује као што треба, ако се са њом добро не поступа и ако се не храни добро и како треба: онда не само што она може лако да побаци, те тако да се изгуби ждребе, већ ово — побацивање — може да повуче за собом и ту рђаву последицу, да кобила остане неспособна за даљи приплод, — шта више да угине.

Суждребну кобилу не треба никако употребљавати на одвише тежак рад; извлачење тешких терета уз брдо, извлачење заглибљених натоварених кола, спуштање натоварених кола низ брдо и т. д. може да буде од рђавих последица по суждребну кобилу, и са тога је од свега овога ваља чувати. Лаган, лак, умерен рад суждребној кобили, није никако шкодљив, већ напротив за здравље користан а и ждребе у утроби напредује тада добро. Ако се кобила чува од великога посла и терета, онда се с њом могу лакши послови вршити до на 15 па и 10 дана пред само ждребљење. Дуже и непрестано стајање у коњушници суждребној кобили шкоди; а усљед велике и извештачене неге, кобила се сувише разнежи и неке је болести тада лакше спопадају. Суждребну кобилу треба

ПОДЛИСТАК

НА КОЈИ НАЧИН
ВИЛИНА КОСИЦА СИШЕ СОКОВЕ
ИЗ ДРУГИХ БИЉАКА

(свршетак)

У тај ред спада и вилина косица која живи на лану, детелини и луцерки, које каштo и сасвим изнури, сатре и упропасти. Како вилина коса напада ове биљке, то није тешко показати. Кончасто стабло вилине косе, обвије се око стабљике оних биљака онако, као што то чине и друге биљке „повијуше“, и кад обвије стабљику, онда као и друге биљке прелази на петељке лишћа, на лишће па на сам цвет. Млади делови вилине косице који јаш расту, не омотавају се око биљака, они су донекле прави или опружени у извесном правцу; само онај део при дну, онај што је старији, отпочиње да се увија, и то поглавито на оним местима, где се стабљика додирује са каквим страним телом, а то је са деловима оне биљке, коју треба да обвије вилина коса. Због тога и онај прав т. ј. млади део вилине косе, мора да се окреће око себе, од прилике онако, као што се покреће сказаљка на сату. Ако то кретање не спречи какво страно тело, то се старија део све више и више увија, тако, да се тиме због често многобројног окретања тога дела, и вилина коса много пута обвија око оне биљке што је храни — око свога хранитеља. На тај начин могу се обвити појединим огранцима вилине косе, па шта више, једном и истом стабљичицом њеном, више стабљика биљке што их храни, па и више различних биљака, а тиме јој се на сваки начин највише и припомаже, те може из малих започетака, таким обвијањем, причинити страшну замршеност, толику, да се у овоме заплету угуше и сами хранитељи. Ако се с појединим стабљикама вилине косе опроба, хоће ли се она тако и по земљи покретати, то се може спазити, да она то неће чинити. *Из тога је јасно, да се вилина коса безбројно пута омотава око свога хранитеља, једино с тога што она* **само из његовога тела** *има да уме потребну храну*, а ту долази вода, као и они земљани и органски састојци, који су у тој води растворени. Ако добро посмотримо тако обвијену стабљику вилине косе око биљке, онда ћемо опазити да се на оним местима, где се вилина коса додирује са биљком око које је обвијена, виде на доњој страни косице неки *органи*, којима је вилина коса просто прирасла за свога хранитеља. То су сисаљке којима вилина коса прима нужну храну из биљке коју је обвила. Те се сисаљке образују само на унутрашњој страни онога дела, што се увија, и то у његовој кривини. Ове изгледају *као мали коренчић*, јер и расту у дужину дотле, док својим врхом не додирну површину биљке око које треба да се увија вилина коса.

Ове сисаљке јављају се у почетку као местимична задебљања оног ћелијиног ткања, које лежи испод покожице. Доцније наиђе стварање нових ћелија у унутрашњости коре, тако

чувати од падања; када је поледица или клизаво, боље је оставити у коњушници но пуштати на поље и употребљавати на рад. Брзо окретање може такође да шкоди суждребној кобили; с тога треба на ово пазити поглавито код јахаћих кобила, и окретати их лагано! Суждребну кобилу не треба никада терати брзо те да се много загрева, и треба је чувати да не заладни.

Ранење треба да буде добро, али никако да се кобила гоји; храну, која гоји не треба давати, јер дебела кобила увек се ждреби тешко, даје ситну, кржљаву ждребад и у почетку има мало и хрђавог млека те ждребе остаје гладно и лако се разбољева. Нарочиту пажњу треба обратити при *прелазу са суве на зелену храну и обратно*; јер, ако се на ово не буде пазило, врло лако и често бива ремећење правилнога тока радње у варећем каналу — наступа болест — колика. Прелаз не сме бити никако брз — нагао — већ постепен. Самом зеленом пићом а нарочито самом детелином не треба суждребну кобилу хранити, већ у смеши са травом. Убуђало, прашљиво и водоплавно сено, за суждребну кобилу шкодљиво је у великој мери и за то јој ни пошто не треба такву храну полагати Храну, која изазива надимање, затвор, пролив и т. д., не треба такође кобили давати. На 5—6 недеља пред ждребљење, добро је и треба оброк смањити; нарочито по мало треба давати такве хране, која би потпомагала гојазност.

Свежу воду за пиће суждребним кобилама не треба кратити; сваки онај погрешно мисли, да је боље давати устајалу но свежу воду суждребним кобилама за пиће.

Коњушница треба да је топла и у њој не сме бити промаје. Кобилу не треба остављати да лежи никако спрам врата, да је хладан ветар не дохвата; најбоље где у крају, ако је могуће дати јој засебно ограђено место, тако, да је не треба везивати већ пустити да се слободно креће. Ако се кобила везује онда улар треба оставити толико дугачак, да може рахат да легне.

За простирку треба узети добре, чисте и доста сламе, јер кобили треба меко лежиште, да се трбух загреје јер то млого годи ждребету у утроби, а после кобила често радо једе своју простирку пошто јој је прохтев за јело — апетит већи. У случајевима да кобила једе много од своје простирке, па би било места бојазни, да би јој то могло шкодити здрављу, онда јој треба метути на уста какву лаку корпу и са тиме ће се ово отклонити.

Суждребну кобилу треба добро тимарити и чистити. С особитом пажњом треба је чистити и тимарити оздо по трбуху, слабинама и око вимена, пошто је она овуда врло осетљива, и хоће тада да удари и ногом а избегавајући чишћење може лако да се оклизне падне и повреди. При извођењу и увођењу на врата треба пазити да не натрчи.

Суждребне кобиле које се дају поткивати одвећ тешко, најбоље је оставити их за време суждребности непотковане.

Код многих кобила, а нарочито оних које не раде, отекну ноге пред ждребљење, поглавито задње, затим се појаве отоци по трбуху. Пуштањем да се по пољу прођу, отоци ће се смањити. После ждребљења њих нестане сасвим.

Спомена је вредно, да се код неки кобила у позној јесени примете сасвим знаци распасивања као и с пролећа. Сматрати, по овоме, да кобила није суждребна, била би велика погрешка. Многи, мислећи, да му кобила није суждребна, није хтео указивати јој потребну негу, а последица тога, махом је побацивање, а кад што угине и кобила.

Када кобила зађе у 8-ми месец суждребности, тада се могу већ лако да запазе покрети ждребета у утроби. Нарочито при појењу из јутра, могу се видети покрети на слабинама; а и могу се осетити, када се мете длан на трбух до вимена. Што се више приближује време ждребљењу у толико су ови покрети јачи и виднији; трбух се опусти, виме набрекне и напуни се млеком. —

је живахно, да кора на тим местима незнатно одебља, толико, да због тога ново образоване ћелије, морају у прво доба бити задовољне врло ограниченим простором. У овоме стању долази сад у додир врх сисаљке са биљком, из које ће храну узимати. Но на кратко време после овога, наступа извесна промена. Оне мале, сићушне ћелије у корином образовању, знатно ојачају; та повећање почиње од њихове унутрашњости, па се пружа ка спољној површини. Тако израсло ћелијно ткање испрва се притиска, гњечи, кором на којој је и горњом покожицом; тиме се оно потиска на све стране, тако, да због тога избија и на површину, а тиме се наравно доводи у непосредни додир са хранитељем; затим *оно улази у покожицу и у кору хранитеља, и ту се удуби у* онај канал, куда промиче прерађена т. ј. органска храна. Кад се крај ћелијчиног ткања догура до бакуље, онда он више не расте, с тога, што је вилина коса тиме потпуно постигла жељену цељ. —

Из предњих расматрања јасно нам је да вилина коса густим својим покривачем гњави и дави своју хранитељку, па и *њене сокове сише* због чега њихов хранитељ мора слабити, јер све колики материјал, из кога се састоји вилина коса, узет је из друге биљке — из хранитеља. Отуда онај болешљиви изглед хранитеља и кржљав пораст.

Кад је вилина коса напала хранитеља у јачој мери, онда се може спазити, да се њене стабљике не обвијају само око хранитеља, *већ и око оних стабљика вилине косе, које су у додиру са хранитељем*; и овде се *развијају сисаљке, којима се исто као и из хранитеља сишу сокови из вилине косе која је у додиру са хранитељем*. — Тако заједно расту и вилине косе које сишу сокове из хранитеља и вилине косе које сишу храну стабљика ових косица, а све *наравно на велику штету свога хранитеља*.

Благ. Д. Тодоровић.

чувати од падања; када је поледица или клизаво, боље је оставити у коњушници но пуштати на поље и употребљавати на рад. Брзо окретање може такође да шкоди суждребној кобили; с тога треба на ово пазити поглавито код јахаћих кобила, и окретати их лагано! Суждребну кобилу не треба никада терати брзо те да се много загрева, и треба је чувати да не заладни.

Ранење треба да буде добро, али никако да се кобила гоји; храну, која гоји не треба давати, јер дебела кобила увек се ждреби тешко, даје ситну, кржљаву ждребад и у почетку има мало и хрђавог млека те ждребе остаје гладно и лако се разбољева. Нарочиту пажњу треба обратити при *прелазу са суве на зелену храну и обратно*; јер, ако се на ово не буде пазило, врло лако и често бива ремећење правилнога тока радње у варећем каналу — наступа болест — колика. Прелаз не сме бити никако брз — нагао — већ постепен. Самом зеленом пићом а нарочито самом детелином не треба суждребну кобилу хранити, већ у смеши са травом. Убуђало, прашљиво и водоплавно сено, за суждребну кобилу шкодљиво је у великој мери и за то јој ни пошто не треба такву храну полагати. Храну, која изазива надимање, затвор, пролив и т. д., не треба такође кобили давати. На 5—6 недеља пред ждребљење, добро је и треба оброк смањити; нарочито по мало треба давати такве хране, која би потпомагала гојазност.

Свежу воду за пиће суждребним кобилама не треба кратити; сваки онај погрешно мисли, да је боље давати устајалу но свежу воду суждребним кобилама за пиће.

Коњушница треба да је топла и у њој не сме бити промаје. Кобилу не треба остављати да лежи никако спрам врата, да је хладан ветар не дохвата; најбоље где у крају, ако је могуће дати јој засебно ограђено место, тако, да је не треба везивати већ пустити да се слободно креће. Ако се кобила везује онда улар треба оставити толико дугачак, да може рахат да легне.

За простирку треба узети добре, чисте и доста сламе, јер кобили треба меко лежиште, да се трбух загреје јер то много годи ждребету у утроби, а после кобила често радо једе своју простирку пошто јој је прохтев за јело — апетит већи. У случајевима да кобила једе много од своје простирке, па би било места бојазни, да би јој то могло шкодити здрављу, онда јој треба метути на уста какву лаку корпу и са тиме ће се ово отклонити.

Суждребну кобилу треба добро тимарити и чистити. С особитом пажњом треба је чистити и тимарити оздо по трбуху, слабинама и око вимена, пошто је она овуда врло осетљива, и хоће тада да удари и ногом а избегавајући чишћење може лако да се оклизне падне и повреди. При извођењу и увођењу на врата треба пазити да не натрчи.

Суждребне кобиле које се дају поткивати одвећ тешко, најбоље је оставити их за време суждребности непотковане.

Код многих кобила, а нарочито оних које не раде, отекну ноге пред ждребљење, поглавито задње, затим се појаве отоци по трбуху. Пуштањем да се по пољу прођу, отоци ће се смањити. После ждребљења њих нестане сасвим.

Спомена је вредно, да се код неки кобила у позној јесени примете сасвим знаци распасивања као и с пролећа. Сматрати, по овоме, да кобила није суждребна, била би велика погрешка. Многи, мислећи, да му кобила није суждребна, није хтео указивати јој потребну негу, а последица тога, махом је побацивање, а кад што угине и кобила.

Када кобила зађе у 8-ми месец суждребности, тада се могу већ лако да запазе покрети ждребета у утроби. Нарочито при појењу из јутра, могу се видети покрети на слабинама; а и могу се осетити, када се мете длан на трбух до вимена. Што се више приближује време ждребљењу у толико су ови покрети јачи и виднији; трбух се опусти, виме набрекне и напуни се млеком. —

је живахно, да кора на тим местима незнатно одебља, толико, да због тога ново образоване ћелије, морају у прво доба бити задовољне врло ограниченим простором. У овоме стању долази сад у додир врх сисаљке са биљком, из које ће храну узимати. Но на кратко време после овога, наступа извесна промена. Оне мале, сићушне ћелије у корином образовању, знатно ојачају; та повећање почиње од њихове унутрашњости, па се пружа ка спољној површини. Тако израсло ћелијно ткање испрва се притиска, гњечи, кором на којој је и горњом покожицом; тиме се оно потиска на све стране, тако, да због тога избија и на површину, а тиме се наравно доводи у непосредни додир са хранитељем; затим *оно улази у покожицу и у кору хранитеља, и ту се удуби у онај канал*, куда промиче прерађена т. ј. органска храна. Кад се крај ћелијчиног ткања догура до бакуље, онда он више не расте, с тога, што је вилина коса тиме потпуно постигла жељену цељ. —

Из предњих расматрања јасно нам је да вилина коса густим својим покривачем гњави и дави своју хранитељку, па и *њене сокове сише* због чега њихов хранитељ мора слабити, јер све колики материјал, из кога се састоји вилина коса, увет је из друге биљке — из хранитеља. Отуда онај болешљиви изглед хранитеља и кржљав пораст.

Кад је вилина коса напала хранитеља у јачој мери, онда се може спазити, да се њене стабљике не обвијају само око хранитеља, *веб и око оних стабљика вилине косе, које су у додиру са хранитељем*; и овде се *развијају сисаљке, којима се исто као и из хранитеља сишу сокови из вилине косе која је у додиру са хранитељем*. — Тако заједно расту и вилине косе које сишу сокове из хранитеља и вилине косе које сишу храну стабљика ових косица, а све *наравно на велику штету свога хранитеља*.

Благ. Д. Тодоровић.

Услови да се калемљена лоза боље прима.

Свака воћка захтева око калемљења а и после за сво време док калем не ојача неку извесну пажњу. Ово вреди нарочито за лозу. Имамо много жалби да се лоза и ако пажљиво калемљена није примила, а кад је прегледано све што се односи на извршење овога посла увидело се *да је калем пропао с тога, што се осушило оно место на коме је калем спојен са својом подлогом*, или с тога што је сувише малим слојем песка покривено, па овај танак слој пропуштао је ваздух, или што није иначе одржавана влага. Лоза калемљена, ако се не посади одмах на своје стално

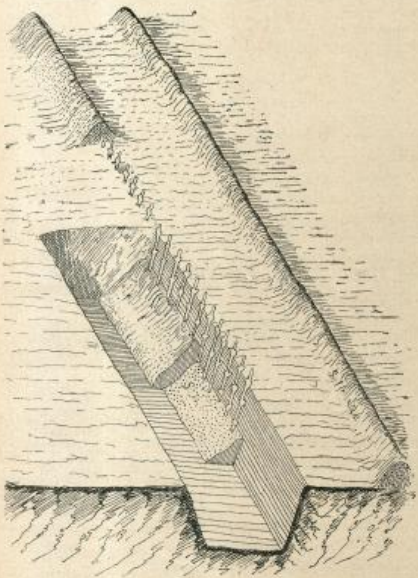

место, треба *да се одржава влажна*, и чува од приступа топлоте и ваздуха. Ово је прва и најважнија поука коју смо дали нашим читатељима у вези калемљене лозе [1]) Ово и сада понављавамо, тим пре и јаче, што смо у више прилика долазили до убеђења, да је ово најчешћи узрок што се калеми не примају.

Да се неби калеми сасушили треба их привремено утрапљавати док се не приступи засађивању, и то најбоље на месту особном, у повеликом слоју песка

[1]) Стр. 45. „Калемљење лозе од М. М. Савића.

где је калем од калема раздаљено у дебљини обичне резнице. Ово додавање слојева песка понавља се док се не уврсте сва лоза и не покрију сви калеми; а ако се има више врста лозе, може се начинити више таквих гомила. Главна је ствар да се покрије гомила калема најмање 40 сантиметара дебелим слојем песка, те да се сачува од приступа ваздуха и топлоте до доба засађивања.

Још брже и простије може се утрапити калем да му се не осуши спојна површина, ако се употреби влажна маховина по којој се у једном сандуку распростиру калеми у слојевима, у којима се наизменично распростире ред маховине, ред лозе и т. д. док се сандук не напуни или сва лоза не уреди. Овај сандук држи се на месту влажном до доба засађивања; а тада пренесе на место засађивања и вади онолико калема, колико се може да расади

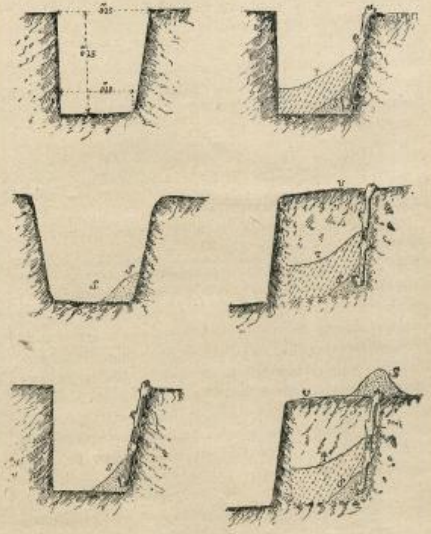

Пошто успех калемљења зависи од доброг припремања земље, од песка који се употребљава при засађивању, од пажње при засађивању, као и од начина калемљења мање или више усавршаног, ми сматрамо да је врло потребно да се испуне *сви услови доброг засађивања*. „Било да се калеми засађују у изводницу или на стално место, земљу за њих треба дубоко ископати и најпре припремити, па ако је глиновита, што је мање подесно за развијање жилица, треба је начинити трошнијом додавањем песка, земље кречне или

друге са ситним шљунком, и ако ови додаци нису довољни да се добије земља подесна за примање лозе, треба засађивати лозу између два слоја песка, да би се спречио приступ ваздуха.

Ради засађивања у изводници на земљи предходно добро спремљеној, треба на целој линији ископати ашовом један шанац, са странама мало нагнутим, како би се боље држали калеми, но кад су стране отвесне. Пошто се наместе калеми у одстојању 4—6 сантиметара један од другог, и остави изнад земље само горњи пупољак калемов, покрију се танким слојем трошне земље, и преко тога растури земља извађена из сљедећег шанца онда се добро залију ради једнообразног слегања нагомилане земље на свој дужини утрапљене лозе.

Ако се калеми засађују на земљи глиновитој, треба најпре у шанац насути један слој песка па онда калеме другим слојем песка покрити, кад су метути на место и потом се свршава као што је горе поменуто.

Слике показују копање шанца и калеме наслоњене на стране шанца по том покривање песком (s. s.) и земљом (t. t.) до површине земље и напослетку спречавање од утицаја ваздуха гомилом земље која гради банак на свакој линији калема.

Ново средство за потапање семена.

Свима разборитијим земљорадницима је познато, да се семе пре сејања мора потапати. То се чини ради тога, да се семе сачува од нападаја зарезника, а будући усев од разних болести, које могу велику штету да му нанесу или баш да га униште. Клице од тих болести налазе се на име већ у семену и ако се не утамане за времена, онда се оне после заједно са усевом развијају. Нарочито је потапање семена нужно за очување од гари (сњети, главнице).

У последње време било је најраспрострањеније средство за потапање семена раствор плавога камена (плаве галице), који се готовио већином по Киновом пропису.[1] Поред плаве галице употребљавао се за то — особито у романским земљама — много и креч. Средства та показала су се много пута као недовољна и непотпуна. Успех је бивао често слаб, а кад се јачи раствори узимали, онда опет много семе није клијало, јер плава галица има то опасно својство, да уништи потпуно клицавост у сваком ма и најмање повређеном семену. Сем тога не годи здрављу раденика ни галица, а још мање креч, кад су приморани, да њихову прашину удишу, или кад им иста дође у грло, у очи, у нос, у уста.

[1] Пропис тај наћи ће читалац у делу „Пољска привреда израдио Паја Т. Толоровић-Ђаковчић књига I. Земљорадња Београд 1886.“ стр. 57.

Није због тога чудо, што су земљорадници настојали, да изнађу за потапање семена боље и поузданије средство, као такво изашло је од две три године у Француској на глас средство „*Жерминатер*,“ које је изумео доктор Карант-Дескалон. Сви француски земљораднички листови пуни су повољних извештаја о ваљаности тога новога средства

„Жерминатер“ је једна амонијакална материја, у којој је растворено више металичних соли. Од те материје угину све болесне клице, које се можда налазе на зрну, она уништава зарезнике, а приде дела још и као ђубре. Она облепи са свију страна зрно, не буде суха и прашињава као плав камен. Не прави никакве сметње ни кад се семе сеје машином. Средством тим уноси се у земљу и мало хране, која је повољна за прво развијање биљака те је одмах употребе клица, жилице и сламка, чим се појаве. Усев одмах ојача, што је одсудно за будућу жетву.

Семе, код ког је употребљен „жерминатер,“ клија много брже и што је главно проклија све. И само семе, које је с поља повређено, клија, тако да се може на сигурно узети, да 25% семена више проклија, него кад се употреби плав камен. Уз то не стаје то средство за хектолитар семена више од 50 пара (дин.), а плавога камена треба за 70 пара. Семе потопљено у „жерминатеру“ не само да осигурава од гари (главнице), него то семе неће да једу ни вране, ни друге птице. Пошто клијање бива брзо, може мало семена да пропадне и жетва буде четвртином већа. Код тог поступка и семе се мање при сејању расипа, јер зрна набубре, те се мање може шаком захватити, а олакшава сејање и кад је велика суша. Даље не шкоди то средство ништа ни раденицима.

„Жерминатер“ није дакле само средство против биљних болести (гари и др.), него је он и изазивач клијања и због тога се може корисно употребити код свију зрна, не само за пшеницу, него дакле и за раж, јечам, зоб, кукуруз, пасуљ и т. д. Свуда се постиже пњим бољи успех.

„Жерминатер“ се продаје у кутијама. Једна кутија кошта 5 динара, а доста је за 10 хектолитра семена. Главно стовариште за Француску је фирма G. Durand et C-e 7. Rue de l' Entrepôt Paris.

„Жерминатер“ се на овај начин употребљује: Сва садржина кутије (за 10 хектолитара семена) излије се у 10 литара топле воде и кад се ту потпуно раствори, сипа се тај раствор у 80 литара воде, где треба добро мешати. Пошто се семе подједнако распростре на тврдој земљи, која воду не пропушта, сипа се по њему горњи раствор. Треба тако сипати, да течност дође на сва зрна и после се остави неколико сати, да се сво семе добро напоји

За то време треба семе бар двапут лопатом преврнути, где ваља пазити, да се не повреде кличице.

које се налазе озго на сваком зрну, Кад се семе осуши, раздели се у гомилице и за тим се може сејати.

Како се приближује време пролетњем сејању, неби згорег било, да и неколико од наших земљорадника окушају ваљаност овог новог средства.

(М. П.)

ЈАБУКОВАЧА.

У одпоздраву свом на Чика-Сретине посланице, ја сам, као и он, споменуо и о јабуковачи, изразив топлу жељу, да је не само у Мачви ненапуштају, него да је народ заводи и у другим крајевима по Србији.

Овде сам науман да коју више о јабуковачи кажем, јер — она и заслужује, да се о њој говори.

Ја не познајем тај крај у Србији, где јабука не може да успева. Истина, у источној половини Србије мање је има (у опште на жалост сваког воћа мање), ал ту није крива земља, него људи. Једно што обичај има и у економном смислу великога утицаја на цео живот па и на занимање народа, а друго (из кога је можда изишло и оно прво) људма се чинило, па ваљда у извесно време и доказало, да друга која грана привреде, више доноси а наравно је, да ће се човек онога посла латити пре, који му више или лакше доходка доносе.

И кад неби јабуковаче баш у Мачви било, него у другом ком крају, где храна слабије носи, ми би готови били да мислимо, да је то по разлогу и рачуну, што ње у другом крају нема. Али Мачва је, као и Стиг храном богата, а од сваког другог краја богатија; па кад при свем том ту има јабуковаче, онда ту није разлог и рачун, него друго што.

Истина, могло би се као казати, да у Мачви не може бити доброг вина, па зато је узета јабуковача; ал има много других, и за вино лошијих крајева, па — опет јабуковаче нема.

Дакле овде је узрок само *обичај*.

Не знам да ли и раније; ал највероватније у времену после Принца Евгена, од године 1718 па до 1739, за које су време Аустријанци држали Србију (северни део) овако као сада Босну, можда је који „Шваба“ населио се у Мачви као што је тада ђенерал Мерсиј чак из Шваније насељавао Банат (отуда се тада Бечкерек звао нова Барцелона); па, видев да ту има доста јабука, он одпочео јабуковачу, што после и други од њега примили. Ово се у толико пре може узети, што једино у Мачви имање у пољу, појату, салаш, летњиковац, зову Мајур (Meier).

Довољно, у Мачви има јабуковаче.

Али кад је ту има, онда као зашто у ужичком округу неби правили је, кад тамо виновој лози слабо или никако не прија, а јабука има свуда доста?

Има врста јабука, којима не треба толико дугачко лето, као виновој лози, јабука летњих и јесењих, па у сваком оном крају Србије, где је лето краће, те винова лоза не може зрео грозд да донесе, могли би људи имати и опет красан напитак, који би могао не само вино да замени, него још и на браник да стане пиву, које је увек лошије од јабуковаче, а које и не може да прави сам народ (т. ј. сваки човек у народу) него тек богаташ.

Неговање воћа и лакше је и јевтиније од неговања винове лозе. Они дакле, који не могу имати вина, могу лако и доста имати јабуковаче; па и колико је јабуковача мање цене (а не кора бити) од вина, она се лакше и јевтиније и добије.

У свима дакле крајевима, где винове лозе нема, јабуке може бити, и треба да је има. У опште, што је воће овде онде ређе, није с тога, што га не може бити, него што подизање његово није у навики.

Осим Мачве, за сваки други крај подизање воћа за јабуковачу, било би нешто ново. А за све ново, наш човек очекује да отпочне други ко, а не он сам.

Овоме је узрок у многом чему; али — и наш човек треба један пут да увиди, да му неће печена шева сама улетити у уста.

Чекати да ово ил оно одпочне држава или богаташ, доказ је највећег немара за своје добро. Разумем за радње, које се не могу радити у ситно, које не могу бити без великих зграда и скупих справа, као што је на прилику баш прављење пива; али за *посао, који може радити свака кућа, не треба ни дозволити да се прибере у фабрику.*

Где има много *фабрика*, ту *јесте* држава *богата*, ал — *народ* је *убог*. Богатство државе и богатство народа *није једно исто*. Богат народ чини и државу богатом; ал ако је држава богата због фабрика, или на поједине гомиле прибране народне снаге, ту је народ обично сиромашан, и свој комад леба изгледа из туђе руке.

О овоме би се могло да говори много, здраво много. Истина, да би се мисао ова не само сваки час карамболисала са германским (у опште западњачким) начелом ове науке, него би је некоји могли (наравно само по предрасуди) огласити и за „пагубну“ али, наш човек, на кага се с овим обраћамо, најбоље ће разумети ово, што хоћемо да кажемо, овако.

Ако у једном селу од 100 кућа има свега 2000 оваца, онда је за *државу* сасвим *све једно*, да ли *тај број* оваца има *један човек*, или *свака кућа* по 20. Држава у *оба* случаја прима свој данак за 2000 оваца; али у случају кад су све те овце *једнога* човека, *сви остали* сељани могу бити и *просјаци*, или су бар *жебраци*, а кад *сваки* има по 20, — онда *сваки* има и своју поштену корицу *хлеба*.

У овоме и јесте разлика између привреде источњачке и западњачке (старе и нове).

Источњачка је постала у народној, кућној *задрузи*, а западњачка у богаташком *спахилуку*. У источњачкој највећу корист има кућна задруга, докле *произвођачи* сами, а у западној *фабрикант* и трговац — не народ, радник.

Узмите на прилику овакав случај.

У некој кући негују се свилобубе. Ако се у тој кући и свила од чауре *одваја*, па у истој се свила и *преде*, па и платно *тка*, онда *највећу добит* од целе те радње са свилобубом, има та *кућа* сама. А ако она само бубе однегује, ал чауре одмах другоме прода, онда зарада на *одвајању*, на *предењу* и на *ткању*, припада другом — фабриканту.

Због *овога* је *мануфактура* за *народ корисница од фабрике*.

При свој дакле источњачкој методи, посао који има раденику корист да донесе, подељен је међу сам народ, док при методи западњачкој, све је скупљено у мало руку, те место да *сваки човек* у селу добије по који динар, оно се сви динари сипају у *једну кесу* — богаташа, а поједини људи само су њихови надничари, не и удеоничари.

Ето шта значи „ситна индустрија“ и „велика индустрија“.

Па како у тој Европи, *газда одређује надницу и цену за рад*, то — да ли сада разумете, шта то значи „радничко питање“ у тој Европи, и може ла га бити код нас, где се раденик са газдом *погађа*. Тамо је цена раду *одредба*, па ма радник и скапао од гледи, а овде је *погодба* по милој вољи. —

Истина, лењ човек, и који *неће* да се *радом* својим (ако се друкче не може) буде бољи од другога, он једва чека да збере тај једини свој мали труд, па да га другом ма и у бесцење теслими, само да се он даље не „мучи“; али човек, који хоће о себи и о својима правије да мисли и суди, неће свом образу мушком дозволити, да се сам *гради надничаром другоме*. —

Ово рекосмо тек онако узгред, те да нашем човеку објаснимо, да никакву новину, ако није скупа, не чека да му други ко одпочне, него сам.

За јабуковачу, о којој нарочито овде говоримо, ми имамо сасвим довољно и примера и искуства у нашој Мачви; па кад се у Мачви *може* да ради, и кад је тамо *користна* била (и *увек* ће користна бити), онда зашто то не радити и у другим крајевима, бар где винова лоза не успева најбоље.

Јер, имати вино од винове лозе, ал не боље *од* расола, — не зове се вино. Јабуковача је боља несравњено од земунског „рампаша“ (осим ту у Срему, на другом српском месту и нема га), и она може *потпунце* да накнади вино у сваком крају, где га нема најбољег.

Јабуковача је и од *пива* боља, и не само просто боља, него јој се ово ни приближити не може. И *здравија* је од пива.

Јабуковача је у опште здравија од сваке друга воћке (а све је *воће* здраво). Њу препоручују најновији лекари врло много *сваком* човеку, а особито ономе, који води живот *седећи* или *мислећи*. Стари Јелини и Латини нису тек онако, или од беса, или тек од моде, јели јабуке *увек* после сваког јела, особито после вечере, — јер јабука здрављу човечем много годи и прија.

И јабуковача има исту ту врлину; али још — ево сад у последње време доказују учени људи и лекари, да је јабуковача и *лековита*.

У једним стручним немачким новинама (од Децембра), читамо оне редове:

„Да је јабуковача особито и потпунце здраво пиће, то ми Швабе (wir Schwaben) најбоље знамо. Али се јабуковача најтоплије може да препоручи и као лек против кашља, промуклости, и у опште назеба. Ако се у један литар јабуковаче мете 250 грама жутог шећера, па се то кува док се шећер не отопи, и онако вруће пије, за тим се разгони и кашаљ, и промуклост, и сваки скорашњи назеб. Да би пак укус тако куване јабуковаче био пријатнији, може се метути мало „цимета и коре од лимуна“.

Таман, — што сваком нашем човеку треба и лети а камо ли зими.

Кад се сва ово узме у рачун, то јест:

1. Да се јабуковаче може имати и тамо, где вина не може, или тек лоше.

2. Да се јабуковача добива лакше и јевтиније од вина.

3. Да је од пива и здравија и јевтинија; и

4. да је још и лековита,

онда је сасвим близу памети, да Срби треба ту грану привреде да пригрле са највећом вољом и пажњом.

Најпосле ваља из петних жила се упети, да се устукне ова помама за пивом.

Пиво је најгоре од свега пића.

Пре свега, то је пиће, са којим се човек може научити да „лоче“, не пије. Камо још каквог пића нама познатог, од кога човек може из једна да попије по десет и више оних великих чаша?

Срачунајте, колико би то воде било, што се у човечији желудац сасве.

А на што и зашто?

Па баш и кад неби та огромна количина телу шкодила (а мора и телу, још више мозгу, и доцније целој душевној снази), узмите само шта кошта тако једна — животињска забава. Десет чаша, по грош, десет гроша; а за десет гроша могу се бар два човека рахат и најести и напити.

Немојте се Срби у *овом* угледати на Немце. То је народ коме је у нарави да „ждере и да лоче“, како они сами веле. У сваком народу има по нешто, што је нарочито добро, па и Немци више шта имају; ал у *овом* на Немца ни по што не ваља угледати се, које и он сам код себе осуђује.

У време наше косовске битке, и нешто пре, па у току 200 година, немачке власти нису ништа друго радиле, него се мучиле, да народ немачки (саветом, законом и батинама) одвикну од „ждерања и локања“. Ето они и сад једу пет пута на дан, и сваки пут поједу више, него ми у наших три пута на дан. Сваки поједе у један пут, за три човека, за 24 сата поједе онолико, са колико би у Топлици бар пет људи дан провели, или један пет дана живео.

Можда је то узрок, те неки немачки учевњаци (ваљда да оправдају) доказују, да Германац 'има неко црево дуже него други људи!

У средњем веку други народи Немце су звали amphora vini што ће рећи винско буре; но *овде* реч вино значи и пиво, пошто у латинском језику нема речи за пиво, а вино значи свако пиће.

Истина, Немци су том свом злу доскочили сами тиме, што — много и раде, па онда хајде, још може им и бити; ал ми Срби — метимо руку на срце — од свију наших суседа најмање радимо. Па онда и не треба ни много да једемо, а камо ли пијемо.

А код нас је пиво на жалост не само дошло у некакву моду, него начинило у нама читаву помаму. У Београду се попије пива за један дан ваљда десет пута више, него воде и вина заједно.

Ако народ сам нема у својој нарави ништа домаћинског, ни држава не може имати, јер власт у држави (код нас) чине људи из истога народа, па какав је народ, таква ће му бити и власт, таква и држава.

У таквом народу, који се сам неће да брине о свом добру, и који је лаком да лети у свако зло, које му је пријатно, — власт, ако је од народа разумнија (а природно је да мора бити), мора таким будаластим а штетним навикама да стаје на пут свима могућим средствима, па Боме и батинама, јер је батина израсла из лошег човека...

Упамтите, да Срби нису измислили ни шибу, ни кирге, ни букагије, па зато ни точак, ни вешала, јер — нису имали за кога измишљати. Али, кад народ пође таквим путем, којим су ишли други народи кад нису били добри, — онда ко зна, да нас неће један нараштај нашег, досад морадног народа, усрећити и тим благословом.

Немојмо сами себе да лажемо. Истина и други народ хоће да се хвали, ал Србин много више сдалачи.

Узазнавајмо наше мане, од којих су оне најлошије још нове, па их лечимо. А можемо се излечити; наша болест још није у хектику прешла. Али — лечећи се морамо држати дијету...

Браничевац.

БЕЛЕШКЕ

Најбољи лак за премазивање

Предмети које бравари израђују, премазују се лаком који се у Америци израђује. Тек од пре десетак година почели су и Европљани да се са њиме служе. А гради се озако:

Узме се Асфалта 2 киле 200 грама; зејтина куваног $4^1/_2$ литра; менига и глеђа 320 грама; витријола цинка осушеног и спрженог 140 грама.

Све ово треба два сахата прокувати, па онда додати:

1 литар врелог олаја и црнога истопљеног ћилибара 410 грама, за тим још два сахата кувати, док се смеша не стегне толико, да се од ње пошто се олади могу лоптице направити. По што је на овај начин све ово зготовљено, онда се цела смеша размути у 11 литара терпентинског зејтина, и тиме је лак зготовљен.

S.

ГЛАСНИК

Учитељи за пчеларство и дрворез. — Наше министарство Народне Привреде одлучило је, да пошље на страну два питомца, који ће се спремити за учитеље за плетарство и дрворез. Како смо дознали, питомци ће се бирати од реалаца. — Не бранимо да и тако буде; али, као да би подеснији за то били учитељи основ. школа, или ђаци учитељских школа, нарочито — последњих разреда. Колико нам је познато, у Хрватској су за такве питомце бирани учитељи; а за то има много разлога. Ако се они желе да употребе за наставнике у школама, онда и то већ говори више за њих, као педагошки већ спремне за наставу. Из истог разлога могао би се избор ових питомаца распрострети и на ђаке учитељ. школа; нарочито — сада, кад је, услед редуцирања благодејања, знатан број ових морао прекинути учење у последњој години. Ми, дакле, свраћамо пажњу надлежних и на ову прилику, у жељи да избор испадне што повољнији за постигнуће оне сврхе, која се има у виду. — Осим тога, нека нам се допусти, да коју напоменемо и о месту отварања школа за ове занате. Ми не знамо, да ли и какви је план о томе већ смишљен, али ми не би делили мишљење: да се оба ова заната споје у једној школи. То за то, — што су за плетарство сасвим друкчије прилике потребне, а друкчије опет за дрворез. Првом је место онде, где врба, као поглавити материјал за тај рад, најбоље успева, а то је у поречјама, равницама; а другом је место: планина. За то би првој школи било место у Поморављу, а другој у врлетним крајевима, у којима има мало погодаба за друге гране привреде. Писац ових редова имао је прилике да види, како је дрворез јако развијен у кршевима аустријских Алпа („Салцкамергут") и народ онај, неимајући најповољније природне погодбе за занимање другим привредним гранама, веома се помаже овим занатом. — Ђ.

Отвара се нова претплата на „Тежак за ову 1890. годину.

Молимо све пријатеље пољске привреде којима је досадашњи двадесетогодишњи рад овога органа друштвеног довољно познат, да изволе обновити претплату, и, знајући циљ коме тежи, препоручити га својој околини.

„Тежак" и ове године, веран својој прошлости а свестан своје задаће неће жалити труда **и нарочито обилатијих средстава,** да пружи и олакша поуку и мање писменоме и мање школованом читатељу своме.

Сви досадашњи сарадници стоје му на страни, а овом приликом позива и остале пријатеље српске пољске привреде, да ступе у ово часно коло и помогну нашим трудбеницима пољопривредницима саветом и искуством својим.

„Тежак", орган Српског Пољопривр. Друштва мисли да има права на потпору свих својих чланова, нарочито **редовних** чланова друштвених, којих број није данас мали, и који би га могли олако сложним радом својим издићи на ону висину, на којој га желе видети сви искрени пријатељи пољопривредног напретка нашег.

„Тежак" обећава сем 52 броја обилато илустрована да ове године као премију разда нарочиту вештачки израђену слику, која је прошле године поменута но се није могла дати због неких препрека које су изради стајале на путу.

У исто доба моле се г. г. претплатници са стране да изволе што пре послати дужну претплату за прошлу годину, како им се не би обустављало шиљање листа од ове године.

За претплатнике из унутрашњости и претплаћене општине моле се г. г. срески началници, да такође изволе претплату из свога подручја што пре Друштву послати.

За школске и црквене општине, моле се надлежна лица, да изволе према претпису г. Министра просвете и црквених послова поручбине за наступајућу годину послати са одговарајућом сумом.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних, писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 5 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: Порекло и гајење шљива. — Неговање суждребних кобила. — Ново средство за потапање семена. — Јабуковача. — **Белешке**: Најбољи лек за премазивање. — **Гласник**: Учитељи за пчеларство и дрворез. — Отвара се претплата на Тежак. — **Подлистак**: На који начин пилина косица сише сокове из других биљака (свршетак).

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ВРЕМЕНСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЉЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 5 и 6. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 4 и 11. ФЕБРУАРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ.

Српско Пољопривредно Друштво расписује награде за ове практичне радове:

1. *„За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза, у свези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно."* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима: јасеничком (окр. смедеревског), параћинском (окр. ћупријског), беличком (окр. јагодинског) и моравском (окр. алексиначког). Рок за пријаву до 15. јула ове год. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара, а цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца јула.

2. За рационалну употребу и прераду млека и то:

а) За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији, но што је садашњи тврди сир, и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос. — За ову награду могу се такмичити окрузи: крушевачки, чачански и ужички. Рок за пријаву до 1. октобра ове год. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б) „За производњу доброг сира кашкаваља." — награда за најбољи 100 динара, могу се такмичити окрузи пиротски и врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове год.

3. *„За добру и угодну стају за десет грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом".* — Награда за најбољу 300 динара. Могу се такмичити привредници у окр. ужичком. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

4. *„За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћака, с обзиром на избор врсти и сората воћака и пресадница: даље на правилност растојања воћака, начин расађивања и негу, а на простору најмање од ½ ектара".* Награда за најбољи 250 дин. Могу се такмичити окрузи подрински, ваљевски и шабачки. Воћњак мора бити подигнут 1890. или 1891. године, а цениће се 1892. године. Рок пријаве до 1 септембра 1892. године.

5. *„За виноград засађен америчком лозом и окалемљен домаћом од најбољих врста на површини од најмање 10 ара и с тим, да свака врста лозе буд издвојена".* — Награда 200 динара. Могу се такмичити виноделци у срезу крајинском. Виноград мора бити засађен ове или 1891. год. а цениће се 1892. године. Рок за пријаву до 1. септембра 1892 године.

6. *„За правилно засејано и однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини најмање од 1 ектара".* — Награда 100 динара. Могу се такмичити окр. црноречки и књажевачки. Рок за пријаву до 1. августа 1891. године.

7. *„За извршену комасацију — ујединење — имања у величини најмање 10 ектара, на коме је уведен систематски усевски ред од најмање 4 усева без угара са сејањем које пиће биљке, или с правилном употребом угара."* — Награда 300 динара. Могу се такмичити привредници у *Стигу*. Рок за пријаву до 1. јула 1893. године.

8. *„Ко изведе у расаднику 5000 двогодих борића црних или белих на песковитом земљишту у срезу рамском или голубачком окр. пожаревачког, за засађивање пескова".* Награда 300 динара. Расадник мора бити засејан до 1892. године а цениће се

1895. године. Рок за пријаву до 1. јула 1895. године.

9. *„Ко на ма којој брдској страни, на усамљеној чистини удаљеној свуда у наоколо од ма какве шуме на 2500 метара, у срезу и округу нишком подигне 1 ектар велики сад из семена вештачким сејањем — и то мешан највише бељиком, па буквом јавором и јасеном.“* — Награда 250 динара. Сад мора бити засејан најдаље до 1892. године цениће се 1895 године. Рок за пријаву до 1. јула 1895. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници којима је пољска привреда или која њена грана једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грана пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружине, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље.

Сем награда у новцу, даваће се и *похвалнице*.

Ко би од оних којима се награде буду досудиле желио, да му се у место новца набаве за исту вредност справе, приплодна грла и т. п. то ће му се учинити без рачунања подвозних трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за ма коју од ових награда, треба да се пријаве усмено или писмено непосредно Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе. За награде које се до одређеног времена не би издале, остаје отворен стечај све док се не издаду. —

Бр. 127. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва 5. јануара 1890. год. у Београду.

Земљорадници морају бити — добре рачунџије.

Колико ја познајем наше пољопривреднике, једва их има 5% [1] који имају преглед свог сопственог рада; ради се у ветар, без плана, без цељи. Ова нехатност и јесте узрок, зашто се са млоштвом пољопривредника суноврат иде. Наши пољопривредници у опште мало рачунају, рачунање остављају ђацима у школи. —

Сваки ситничар, занаџија води савесно рачун, како ће му стање његове радње добро бити познато. Често пута није у своју радњу ни неколико стотина динара уложио, док имовина пољопривредника по хиљадама вреди.

[1] У Србији, на жалост има још мање Ур.

ПОДЛИСТАК

КАКО СЕ ВИЛИНА КОСА РАЗВИЈА

и

ШТА ЧИНИ ПРИРОДА

за

ОПСТАНАК ОВЕ БИЉКЕ?

Вилина косица *размножава се семеном као и највећи број осталих биљака.*

У сваком цветићу вилине косе развија се мала чаура (плод), а кад се посмотри ова чаура може се приметити, да је преградом подељена у два дела, и да се у сваком том делу налазе по две до четири семчице, које испадају на земљу, кад чаура пропукне. Чим је код вилине косице семе сазрело, одма изумире цела биљка, а само је у животу још семе, које се просуло по земљи. Идућег пролећа ово семе проклија, наравно ако на земљи нађе нужних услова за клијање.

Семе које је достигло своју природну величину, и које је такво, да може клијати, не разликује се *по својим битним деловима* ни мало од семена других биљака. Оно има клицу и у њему је основа за будућу биљку. Али кад се посмотри клица у добу кад се она развија, онда се тада наилази на извесно одступање: ту је велика разлика између ње и друге које биљке. *Ова је клица жућкаст кончић, на коме нема листастих делова па и кад ниче, она не носи собом никакво лишће — никакве котиледоне.* Остали део семена, а то је онај између љуспе и клице, састоји се из истог ћелијског ткања, из којег се састоји и семе многих других биљака. И код семена вилине косе налази се у овим ткањима штарка (скроба), нешто беланчевинастих материја и масног уља, а то су управо оне исте материје којих у том ткању има и код семена многих других биљака. У осталом онамо, где се тих материја у семену налази, оне су тамо једино за то, да клици послуже као права храна јер су таман у згодном облику, да их клица може усвајати, а она их узима дотле, *док се на биљкама не одпочне образовање биљнога зеленила или хлорофила, који је као што нам је познато важан с тога, што се само помоћу његовом може из усвојених неорганских делића да створи органска материја.* Када биљка клија, онда се може опазити, да чиме оне материје, које се иначе претварају у беланчевину, или, кад беланчевине нема, да се (те материје) сталожавају у ћелијама великих котиледона клице (првог лишћа), и да се после тога развијају и први зелени листићи на биљци. Па и вилина коса, по себи се разуме, мора рад израњивања своје клице у изобиљу да налази ове хране у семену све дотле, *док се својом рашљиком не дочепа хранитељке, док не нађе згодну биљку из које ће сисати сокове.*

Код вилине косе наилазимо још на једну реткост. Да би се клица могла изранити дотле, док не нађе хранитељку, она је сигурна тиме, *што је њен корен такав, да клици и сам куди храну.* Корен је по облику клинаст и *задебљао*, а оне ћелије које чине то задебљање, напуњене су штирком. По томе у *корену ви-*

«Али» мисли по неки пољопривредник, „наши очеви ни су знали никаково књиговодство и ишло им је опет добро.“ Он може и да има право. Они су живили у мирнија времена, војска није гутала једну добру четвртину државних газдинства. Потребе биле су тада мање, излазило се са малим на крај, и то задовољно, није знао да расипа новац, и имађаше земљорадник похвалан обичај да радије код огњишта цупри но да у кафани љушти клупе. Али данас, где јавни и приватни терети расту, где се око једног залогаја леба упорна борба развија, где су издатци сразмерно велики, а извори прихода усањују — вештина је да се одржи, ако није наоружан интелигентношћу, чврстом вољом и обазривошћу; а за ово иште се рачунање — Зато треба сваки земљорадник да уобичаји да приходе и издатке брижљиво бележи и да у почетку године предрачун прави.

Ако ти се на крају године појави недостатак, то прегледај понова издатке и наћи ћеш по неке излишне. Излишне пребриши и бићеш равнотежи ближе. Али само за једно молим. Да ти на закључку не избришеш упис на „Тежака“ (Praktischer Landwirth) као излишан.

Рачунање је мађијски штап, који ће по неког пољопривредника од пада и нужде сачувати. Састављање предрачуна је мало потежа ствар за почетнике. Ко то не верује, нека проба, али загристи се мора једном, да се неком не догоди као човеку у басни који рече: „ја не улазим пре у воду, док ненаучим пливати.“ И ако први покушај не прође без погрешке, то ћеш бити у другој години паметнији, искуснији, а у трећој стојећи већ на тврдој основи приспећеш повољном резултату.

Али овакове ствари морају се раније одпочети, јер што петлић не научи, то ће петао тешко научити. Треба младеж упућивати на редовно рачунање. Купиш ли ти за твоју децу какве потребе, одећу, поведи их да виде, шта ствари стају и како их купујеш. Нека код куће дечак срачуна, шта куповина стаје и колико би времена он требао да ради поред, извесне награде, те да ове ствари заслужи. На тај начин уче деца робу, време и вредност да цене; такова деца неће у доцнијим годинама бити лакомислена и раскошна. У зимским дугим вечерима узми сина к'себи, упознај га шта издржање његове браће и сестара захтева, у одећи, књигама и средствима за живот, да би се васпитао не само у штедњи но и у благодарности.

Ако се син школе већ отргао, може ли он већ теже рачунање да предузима, то нека бележи наднице, број дана, награду. Идуће године можеш му поверити комад земље, како би се мерењу научио, тада да срачуни трошкове око сејања, сређивања, жетве, вршидбе, чисте добити; треће године нека води рачун о стоци и т. д. док не постане способним земљорадником. На овај начин научимо децу играјући суштини економског рачунања, сем тога штедњи и обазривости. Као што се види, то није никаква мађија, потребује само добре воље. Тамо, где млади земљорадник не може ово руковођење од оца да научи,

---

лине косе постоји извесан магацин хранећих материја, а овај при клијању утиче на порашћивање биљке.

Као и при клијању многог другог семења, тако и у прилици кад се јавља клица вилине косе, развијају се оба њена краја и *стабаоце и коренчић*. Коренчић се пушта површно у земљу, а стабаоце које је кончасто и жућвасте боје, веће је и снажније од коренчића. Стабаоце у почетку свога развијања издиже из земље чауру својим врхом, но ова после кратког времена опадне; *тада вилина коса прима нужну храну још једино из оних задебљања (магацина) на коренчићу.* А већ у томе добу горњи део стабленцета т. ј. рашљика, показује ону особину коју налазимо код попонца и других повијуша које се развијају из семена, а *то је да пронађе какву стабљику те да се око ње омотава.* За то је горњи а с тим и најмлађи део стабленцета увек нешто повијен, и кад се доњи, т. ј. старији део стабаоцета у добу старога порашћивања око себе (око своје осовине) окреће, онда је да како са свим јасно да ће горњи, т. ј. повијени крај вилине косе правити онако исто кретање, као и сказаљка на сату. Тај је круг у толико већи у колико је веће стабленце, а како се у томе простору може наћи и других биљака, то је онда за вилину косу могућност да дође не само у додир са каквом биљком, већ да нађе и такву биљку, која је може изранити. Чим вилина коса својим повијеним врхом додирне коју биљку или какав предмет, одма се на додирном месту појави извесна кривина, која припомаже обавијању вилине косе око тога страног тела. То увијање по свој прилици проузроковано је поводом каквог надражаја, а не зависи од оне биљке око које се омотала. Стабљика вилине косе обвија се и око мртвих тела, н. пр. око изумрлих биљака и томе подобно; но чудноватио је, *да се познате нам сисаљке (хаусторије) на додирнутим местима јављају само тада, ако је биљка коју је омотала вилина коса таква, да јој може бити хранитељка.*

Ако је вилина коса својим врхом наишла на хранитељку, онда се изазивају сисаљке које се уврћују у стабљику хранитељке, на већ описани начин, те се тако вилина коса развија упоредо са својом хранитељком. Чим се ово догоди *онда изумру коренчићи (жилице) и стабљика испод оног места где је прирасла за хранитељку.* Тако је сад живот вилине косе једино зависан од његове хранитељке.

Но ако вилина коса после клијања не нађе биљку или предмет око кога би се могла обвијати, или ако је нашла какву биљку, али не такву да јој може бити хранитељка, *онда изумире цела биљка, тада се вилина коса сама по себи тамани* и то у оном тренутку *кад не стане оних резервних материја у семену и жилицама вилине косе, кад се потроши храна из ових и у том случају јединих житница (магацина) ове готовянке.* Ако је дакле наступио случај, да се из семена и жилица утрошила резервна храна а до тога доба вилина коса није могла да пронађе себи дојиљу, онда она у најкраћем добу мора угинути. *Отуда се види, да је много погрешно мишљење свију оних који држе, да вилина коса сиса храну и из* **земље.**

Живот вилине косе може се рећи осигуран је већ и самим тиме, што јој је дата прилика, да донесе семе и да ово проспе по земљи. Да семе донесе она је морала имати хранитељку, а а чим је ова ту, онда је ту и њенога семена. По томе, *вилина*

нека се сам о овоме брине. Чини нам се, да кад би већина наших пољопривредника добро и стручно спремни усталачки у рачунању приуготовљени били, пре би то за пољопривреду од сталнијег значаја било, него уображена очекивања сељачког наслеђа.

Praktischer Landwirth

Не раните стоку буђавом раном.

За време сређивања прошлогодишње летине, било је кишовито и доста неподесно време тако, да је велики део сточне и људске ране остао влажан и преко зиме се убуђавио. Знајући за ово, намерни смо да приказањем пољопривредницима, колико су штетне последице ако се стока буђавом раном рани.

Како пак храњење стоке буђавом храном обично нада овога и наступајућег месеца, то мислимо да је најподесније време овима нашим напоменама, нарочито још и стога, што је у томе међу времену највећи јек јагњењу, телењу, ждребљењу и т. д.

Буђ — плесан — састоји се из сићушних кончастих влакана која се једва голим оком могу да примете на разној рани. Буђ није ништа друго већ једна гљивица (Rhizopus nigricans).

У почетку се навата на поједине предмете у виду њежне беле паучине а доцније мења боју и постаје жута, црвена, зелена и црна; кад се провене и сасуши, претвара се у прашину која је веома шкодљива по здравље људи и стоке.

Ова гљивица проузрокује процес распадања оних предмета на које се навата. Због тога се рана брзо уквари, изгуби свој укус, а код људи и стоке који се буђавом раном ране, јављају се разноврсне болести које често доносе и смрт.

Ми немо овде навести неке болести које сналазе стоку само за то, што се буђавом раном ране.

Ако се коња зобе са буђавим овсом, неизбежно је да ће се појавити запаљење варећих органа па и црева

У том случају примећује се код коња чешће мокрење и велика жудња за водом, не могу да једу, јавља се почешће пролив и запаљење бубрега.

Што се тиче буђавог сена оно код разних животиња дејствује разно.

Код јагањаца, јавља се запаљење плућа, код коња бронхијално и катарално запаљење плућа, затим сипња, дакле у главноме дејствује шкодљиво на плућа и отежава дисање; код говеда јавља се нагло балење а те је болести баш ове године највише било, затим запаљење црева и бубрега. Нарочито не ваља стеоне краве ранити буђавим сеном јер при телењу велики је ток крви.

У којој мери шкоди стоци буђава рана, у тој истој мери шкодљива је буђава слама коју стоци простиремо, јер стока удише из буђаве простирке прашину која је од саме буђе.

Истиче се питање на који би начин могли поправити буђаву рану и давати је стоци а да јој не шкоди!

Строго узев, буђавом храном ни у ком случају не треба стоку ранити али ако већ друге немамо и стока не може да изими, онда се може препоручити ранење са буђавом раном на овај начин:

1. Ако мали део буђаве ране помешамо са другом каквом добром раном тако да се буђ и не осећа.

2. Ако се рана кропи или потапше у воду, соли и меша са другим сурогатима који потпомажу варење и снаже тело.

Приметили ли се да и у овом случају шкоди стоци, одмах треба прекинути ранење са овом раном.

3.) Рану у зрневљу као јечам, овас и др треба чешће лопатама претурати. Још је боље да је пре употребе кувано, или сушимо јер на великој топлоти гљивица се уништи и отровних материја у рани нестане.

Овас се најбоље очисти од буђи тиме, ако се помеша са истуцаним прашком од обичног дренног угљена тако да на 24 кила овса дође 1 кило прашка. Још је најбоље ако се помешани овас са истуцаним угљеним прашком остави да стоји 8 — 14 дана, онда са свим изгуби рђав задах.

Буђаву сламу и сено, треба чешће превртати, претурати је на вилама да би прашина изашла и увек пре ранења кропити са посољеном водом. Но оваком раном могу се ранити мушка грла и јаловиње, а никако приплодна грла која су под бременом. Рђаво телесно развиће, наакострешена, чекињава и ружна длака, као и кад на стоку нападну ваши, јесу последице буђаве ране.

— р —

коса просиче сене у најближој околини својих хранитеља. А да би ово било још сигурније, природа се састарала и у томе, те је семе вилине косе врло слично и по облику и по величини, и по боји и по тежини семену њихових хранитеља: детелине и луцерке. Истина семе оне велике косе што се јавља на њиву, не слаже се са лапењим семеном ни по облику ни по величини, али је лапено семе олег такво, да, кад се и најмање наваљени, постане врло дебљино, а у томе стању сити се врло лапене вилине косе, тако се примиче, да их је тешко очистити, те се с тога заседају са лапеним семеном.

Још додајемо ово. Семе вилине косе одликује се тиме, што оно клија доцније но семе њихових хранитеља! Доње семе лана, детелине, луцерке и других оваких биљака проклија за неколико дана, готов семе вилине косе потребује четири до пет недеља, па да проклија. По себи се разуме, да је то вилиној коси од велике користи, јер и ако се н. пр. семе вилине косе усеје заједно н. пр. са лапеним семеном, то ће њено семе нићи тамам у доба, кад је лапена биљчица толика, да може бити хранитеља, да може бити дојиља овог готована!

Ето тако се развија вилина коса из семене, и ето шта чини природа за опстанак ове биљке.

СЕЈТЕ ВИШЕ ЈЕЧМА И ОВСА

пише

Сретен Л. П.

Из података српских новина (из године 1886) нашао сам, да се за потребу војничку купује на шест милиона кгрма овса, (осим тога и друга министарства траже га, на прилику, за поштанске коње и државну Ергелу), и само војно министарство изда годишње 360.000 динара за овас, и овај се новац расплиње по народу тако да свака домаћа сеоска кућа добије с једно на друго по 140 динарских пара само што се од овса троши на војску. Али како свака домаћа кућа не сеје овас, онда ова добит распоређује се на оне домове, који негују овас, а деле је и други домаћини са стране.

Код средњих народа води се рачун од снега, па и колико се годишње у земљи од свачега произведе, колико се од тога у земљи потроши, колико се на страну извози или по потреби и увози. Ми од свега тога не знамо рачуна [1]), и тако не знамо колико се годишње овса у земљи производи и потроши, и да ли се и колико са стране увози. Осим Београда имамо и у земљи неколико пивара, а као што знамо, пиво се вари од јечма. Па ми не знамо бар у јавности, колико се у земљи јечма производи и да ли та има довољно за подмирење наше домаће потребе осим пива, и за зобљење коња, што не би требало да буде, једно што је овас за коње особито младе бољи и здравији а друго што се јечам може употребити за фабрикацију пива.

У Немачкој, због многих пивских фабрика, никад се не могу да подмирују са јечмом, који се у земљи производи, него се мора уносити са стране, и ти странци, могли би бити и ми, но напоследку ма не било извоза, само да се не увози и не даје на страну новац, што се може и овде имати.

На сваки начин треба наши земљорадници да сеју више овса и јечма јарика, и то што раније тим боље и пр. о Трифунадну, само ако се може плугом радити [2]). На сву прилику ово ће пролеће бити рано, и зато треба поитати да се најпре јечмови и зобови посеју, јер доцније могу наступити сушни ветрови, који земљу у ћерпич стврдну, па се не може орати ни сејати. Код нас јечмови и зобови кад су већ у земљи о мученицима најбоље успевају, а у ладнијој Немачкој кад се посеју око нашег Ђурђевдне, што би за нас било врло доцкан, и неби од њих ништа било.

[1]) И овде нашо могу народно-привредници саветовати наше земљорадинке шта треба више да сеју, шта се тражи, и шта се може боље продати.

[2]) Читај у Календару Срп. Пољопривредног Друштва за сву годину чланке о томе. Ур.

ПОЗНО ИЛИ РАНО РЕЗАЊЕ ЛОЗЕ

пише

Сретен Л. П.

Већ је дошао свети Трифун, патрон баштована и виноградара, за кога се вели, да је режући лозу, посеко се по носу, а у старим иконама тако је и мољован. Трифун је родом из Азије, земље умерене топле, одакле се лоза на све стране света (осим Америке и Аустралије) преносила, и то хиљадама година назад. Лоза је и у нашој постојбини доста стара, кад има доказа, да ју је цар римски Пробус у нашим крајевима садио [1]). Сађење и резање лозе старо је тако, да је можда у најстарија времена и код нас резана о Трифундне, кад је још и данас остао обичај, да се на тај дан у винограду па макар била цича и снег, по неколико лоза орежу и залију вином, да виноград добро роди. Ретке су у нас године кад о Трифундне и Сретењу (кад се вели да се срета зима и лето) не попусти време и да се не може лоза резати, и баш ако не тог дана, а оно одма иза тога дана.

Кад бресве, бадеми, кајсије и џанарике цветају, онда је доцне за резање лоза, јер су у то време кренули сокови па кад се у то време реже, онда се не реже него се пушта крв; а колико ослаби човек од пуштања крви сви знамо. Ја сам при једној проби од доцне орезане лозе добио две велике флаше суза лозиних, која је за цело плакала шта се с њом ради. Треба само помислити на то, да је сав овај сок остао у жилама, стаблу и глави од чокота, па кад му је дошло време да се реже, пење на више, да се није узалудно разливао, него сву ту снагу да је изашло на резнице она окца, из којих ће се кренути и образовати ластари да би онда били јаки и крепки ластари и још јачи и дебели прутови — лозе, па следовательно и крупнији гроздови. Наше су лозе по већој части крњлаве, кратке и танке, и гроздови мали, и због тога лако страдају од припеке сунчане у оно време, кад грожђе потребује да се у ладу свог лишћа развија и једра. Ко то незна или неверује, нека проба па ће се уверити.

И оно што се лозе слабе у јесен режу, има свог узрока. Режу се због тога, да неби, кад би се у пролеће доцне резале, много сузиле, а кад то буде, онда ће терати слабије прутове, слабе и крњлаве лозе од којих нити може бити положница ни доброг и дебелог прућа за резање, ради сађења нових садова. Кад сам неке питао зашто лозу у јесен режу, добио сам одговор: «Зато, што подједнако терају ластар и гроздове, који у једно време цветају, подједнако сазревају и крупнији су, и лоза је јача: Дакле према овоме види се да се и унапред зна за то правило, само слабо ко зато аје.

[1]) По Милићевића „Кнежевина Србија, садио је у Смедереву и он је рођен 232 године по Христу.

Ја сам видео да све мора бити у своје време, и уверио се о овој народној изреци *«у Бога нема позника»* Рани ме кукуруз није никад издао, а од позног сејања овса и јечма могао сам га косити, али једног зрна не пожњети. Ја сам често пио за народом [али леђним и небрижљивим [3]] не може у јесен да дође и рано посеје жито, и који вели има у Бога доста дана и до Божића, посејаће се, Он сеје 19 Новембра. Једне сам године и ја тада сејао пшеницу уртобу и још неколико сорти пшеница озимих, и шта је од тог сејања било [4]. Кад су друге у своје време посејане пшенице класале, цветале и сазреле, *Уртоба* је терала у траву а није ни једног влата пустила; друге су истина нешто влатале, било је и нешто жалосног и читавог класа, али нити је цветао ни до замета дошо. Није се могло у своје време и угодној топлоти бокорити и развијати [5]. Како ли су они прошли, који онда нису сејали само ради пробе, као ја, него да се с тим изране? Ваљда су нашли од 1 оке семена 5 — 6 ока зрнади и то по свој прилици штурог.

Пробао сам и ово. Нашао сам као што сам већ једном казао да у Немачкој сеју јаре јечмове око нашег Ђурђевдане, јер су према њиховим приликама уваркали, да онда најбоље успева. Посејем и ја, запеље Ђурђевске врућине, поникне све за 5—6 дана, па затим стане, а данас а сутра прође месец и дан, једва нарасте за један нед лишће, поче да жути, као и у јечма над почне да зре, неизби ни једног влата, а кад сам рано с пролећа у половини фебруара или с почетком [4]) Марта и то у велико сејао, изишло је не може бити боље.

Што се мало удаљи од предмета започетог резања лозе, и дотако се и других неки ствари, има свега узрока а тај је, што сам хтео показати и примерима доказати да земљорадник треба у своје време да ради ако хоће да има од свог рада користи и добити, а не да сеје и жње само семе. У овим мојим опитима стављено је начело, да треба све раније нарадити а не позно али се време не може по календару нити по светцима определити; у жупницим пределима могу се много раније сви послови радити него по високим — планинским — пределима, где је вегетација у свему за месец дана познија, где су већи снегови, позније се отопе и земља просуши, да се може орати, сејати и резати лоза.

Ја у овим чланцима постави питање «позно или рано резање лозе», и нагињем на то, *да се што раније реже, пре него што се сокови попну до врха лозе.*

Чим пукне пролеће и земља се провене да се може радити мотиком на њивама, треба виноград одгрнути и почети резати грабити док нису сокови ударили на више. Тако орезане лозе, неће сузити, и њнова ће се зарезотина рана за неколико дана засушити, да кад се почне сок пењати на више, он ће наћи на сквашкине или поре већ засушене и неће даље набијати, него ће се бавити око окца и њих ће ранити, и ово ће се постепено и према топлоти времена мало по мало, али снажно и крепко развијати, и из њега ће потерати јак ластар и после јака лоза која ће имати крупан грозд често и по два, који ће сви у једно време цветати и зрети, и ја могу сваког уверити да ће зрење од овако рано орезане лозе бити раније, него кад се позно реже. Неки то већ знам напред бојаће се од тог раног резања, рећи ће раније ће ти потерати ластар па га могу ухватити позне слане и мразни па ће ти бити у залуд рано резање а може и лоза, рано одгрнута озебсти. Не треба се бојати тога јер може пре окца обливена сузама страдати, него сува, и она ће се према погоди, времену и земљаној топлоти развијати се, али као што реко сказно и једро [5]. Мени још ни један пут није ластар страдао, кад год сам га рано резао, а није ми ни лоза одгрнута страдала, она страда онда, кад се сокови већ попну на више на наступе осетни мразеви, као што је тај случај био 15 и више година, кад је око св. Саве било благо време и сокови у лози потерали, па затим за неколико дана наступили мразеви од 15 степени, и онда су ми све лозе и брескве страдале. Само сам једанпут видео да су ми неки ластарићи после једног доста осетног мраза страдали и то само по врховима, но почем ја редовно врхове скрипвам чим ластар буде са једног педља висок, то сам те ластарске врхове после једног дана поскрипвао, шкопио, и ишло је све правилним током, канда није прешла преко лозја слана, и то слана осетна. Но такова слана бише убитачнија за ластаре, који позније и њеног пораста бујно изтерају. Оно може слане и мраза бити и кад се сав виноград зазелени и тај ми се случај само један пут у 50 година мога виноградства десио, но ја сам мој виноград спасао са кадом, а сви су други виногради пропали, и морали су спржен ластер на ново резати, и тад нису имали рода, а код мене никад бољег.

[3]) Као што је једном приликом рекао Петар Стојановић из Трстеника, и свака педља у нашој земљорадњи долази од непажња, а поглавито од немарности и лењости над му једва ока посејане пшенице да 6—7 ока рода".

[3]) О овоме сам овом у своје време писао у Србским новинама на неки се пађе и у Темишку, јер се новине прочитају на више, а Темишки многи повезује и служи као и друга књига за сва времена Ово нека послужи и за напомор онима, који не пазаљу, нашто ништа не пишем о пољопривредним стварима у Српске Новине.

[4]) За сам мерно дубоку продрању жила, у подзиљавању дубини прекопању земља, на сам нашао, да су жиле биле дуже и бокорастије, кад је у јесен, а тако исто и у прошле раније сејано, него кад је позно.

[5]) Ја сам напред само због тога, и једино из тог узрока изнео напредовање страних жита, над ги рано сеју, да се може чинити сравнење и са лозом да кад се сне у погодно време урали, биће напредније.

Пробајте сваки бар по један члан ове године и орежите га раније пре него што почне лоза заливати, па онда сравните, које ће боље бити, да ли *«позно или раније резано»*, па према томе радите и унапредак*).

*) У бујним земљама, где лоза више тера у ластар, но у плод боље је позније орезивати. Нека се и ово опроба. Ур.

ПОРЕКЛО И ГАЈЕЊЕ ШЉИВА

(НАСТАВАК)

Како је и кад донета шљива у Србију и остале земље јевропске незнамо поуздано, јер људи, који проучавају српске давнине и наши јестаственици нигде то не назначише.

Ми знамо да шљиве има мање — више по свој Србији, а нарочито по западној половини Србије. Најкрупније и најукусније шљиве налазе се у Шумадији затим у Дрино-Савском крају (као што наши Шапчани почињу називати свој и суседне им округе). По осталим крајевима су ситније и од мање економске вредности; најмање се гаје у крајини. У суседној Бугарској на гласу су шљиве око Лом-паланке и Константинове бање (Ћустендила); у Аустро-угарској сласке и ческе. У Немачкој их сасвим мало има.

Професор *Лангентал* вели „Шљива је донета у 17 веку у западну јевропу и то по свој прилици пре у Немачку но у Француску и Енглеску. По једној историјској белешци, један виртембершки војник, који је био у млетачкој служби, донео је њену коштицу из Мореје у своју постојбину, и одатле се размножила".

Чувени *Кох* о нашој мацарки, цепачи вели, да су је из Туркестана и јужног дела Алтајског брега, отуда досељени Мађари, собом пренели у суседне нам области, одакле смо је могли ми добавити.

Остављајући научењацима да даље о пореклу ове важне воћке истражују, ми ћемо поменути нешто о варијететима у нас гајеним. Први је и најважнији *јесења шљива*, која се зове *позњача*, (за разлику од свију осталих које раније сазревају), *цепача* (што се лако од кошчице одваја и тако цепана лако суши на сунцу) *пожега* и *бистрица*, (у Славонији) и *мацарка* (извесно по томе што су они донели) и *читловке*[1]).

После ове долазе *ранке* или *црвењаче*, затим *белошљиве*, *пискори*, (пискавци), *цанарике*, *пандаре* и т. д. које све долазе по свој прилици од трношљиве, а међусобом се разликују крупноћом, обликом, бојом и укусом, нарочито добом зрења.

Ботаничка разлика између прве јесење и осталих шљива највећма се наводи та, што ове имају округао плод, малаво лишће и такве изданке, а јесења шљива дугуљат плод и глатко лишће. Но колико је ово поуздано види се из тога, што има много варијетета са дугуљатим плодом, којима је мањав лист и изданак, и таквих са округлим плодом, којима је то сасвим без маља. Па ипак је ово као основа послужила *Лиглу*, те је за своју класификацију и те, белеге употребио. Зато доносимо слике такве две гранчице да би пријатељи ове воћке лакше поређивали и увршћивали домаће варијетете.

За економа у Србији најважнија је јесења шљива и наша пажња, за сада ће се на њој заустављати. Значај гајења и сушења њеног плода умеће сваки оценити, кад узме на ум то да је за ово 30 година од кад се бавимо сушењем шљива извоз долазио до преко 40 милиона кгр. и да се поле паметним организацином ове радње може за месец-два смишљена рада, о јесени сваке године, да унесе у ову оскудну земљу онолико динара, колико износи издржање све земаљске управе.

Неби било тешко доказати да ова земља може бити само онда срећна ако се њен извоз у главноме ослони на извоз шљива и вина, меда, масла, сира, или у опште таквих њима сличних предмета у којима се не износе многи земљини делови, него само такви које биљке већим делом црпе из ваздуха. А како се може доћи до тога, да се међу осталим предметима извоз сувих или иначе прерађенех шљива ојача, и што је још важније, да нам буде тај извоз кориснији т. ј. да шљиве за већу суму новаца продајемо, то ћемо гредом показивати у поуци која наилази најпре у гајењу а затим у преради шљива.

Клима, положај и земљиште подесно за шљиву

Шљива врло рано креће с пролећа; она почиње цветати првих топлих дана месеца Марта. У цвету је, као и многе друге воћке веома осетљива, и зато нису за њу подесни предели који су изложени чешћим позним — пролећним — мразевима. По осматрању *Ди Бреља* може се шљива успешно гајити само у пределу где винова лоза успева. Даље на северу од ове границе може шљива давати изобиљног рода само у положајима који су потпуно заклоњени. Пошто је и шљива као и лоза чедо топле постојбине, то је поуздано ово осматрање, које и Исартије помиње као важно за Француску, где се шта више једно поред другог гаји шљива уз винову, лозу но ваља знати да има много предела, где успева винова лоза, а шљива нема. Па и у нашој тимочкој крајини нема их, као што је познато, и ако није доказано да баш тамо неби могле успевати. У свакоме случају шљиву треба засађивати по косинама брежуљака, који су окренути истоку, југо-истоку или југозападу; јер позни пролећни мразеви и ветрови који непрестано љуљају и ломе дрвеће по висовима, чине штете шљивацима окренутим северу, западу и југу. Осем тога шљива воле положај нешто удаљен од шуме и од маглуштина, које шкоде заметању и развијању плода.

[1]) По г. Драгашевићу од читлука, јер су само од ње сађени велики шљивици — воћњаци.

Нема сумње, у Француској у пределу најчувенијих шљива, као и у Србији где су оне на гласу, засађује се шљива и на свима другаче окренутим положајима, и буде опет добра. Нарочито у Србији, где се шљивак подиже одмах око куће, а кућа гради на месту, које је иначе за цељи пољопривредникове најподесније, не држе се много горњега правила, али

не може се порећи да избор подесног положаја чини много, како у крупноћи и сладости рода, тако и у дуговечности и родности дрвета — воћке.

Како у положајима, тако и у *земљишту*, треба пазити на неке услове, који леже у самој природи воћке.

Тако пре свега треба знати, да шљива не развија дубок, вретенаст корен (нема „срчану жилу"), као што ни иначе не расте много висока. Она ретко буде већа од 10 метара, а обично се још ниже уз-

гаја, да јој се може род лако са земље обрати и отрести. А корен јој не иде дубље од једнога метра, а обично може се рећи иде до половину, ређе до три четвртине једнога метра. Зато шљива мора наћи у тој дубини плодно и иначе подесно земљиште па да обилато рађа и да јој род буде укусан.

Кад упитамо учене пољопривреднике које је најподесније земљиште за шљиву, чућемо толиких разноликих мишљења да их нисмо сваки пут у стању протумачити.

Тако: *Лукас* вели да шљива подноси повлажну земљу. *Обердик* каже изриком, да је најлепше шљиве имао у влажној земљи, која би и за јабуку била сувише влажна, на земљи која је имала доста маховине и лежала близу мочарне ливаде. Тако је, вели, земљиште око *Ерфурта* где су шљиве чувене крупноћом и укусом. Проф. *Лангетал* вели да шљива добро успева крај потока, где може земља да упија влагу; чим је дубља земља, тим је сигурнија од суше, и обилатији род. Зато, вели, не треба на присушној ливади прекопавати траву око шљиве, јер би било веће штете од сушења земље, но вајде од испитивања њеног. Даље прави разлику између брежне и долинске шљиве. Прве расту у земљи сушној, плићој и на мањем одстојању, а друге, долинске, буду укусније због снажније и влажније земље. На кратко, шљива тражи снажну земљу, која глином и хумусом влагу задржава. *Гете* вели да шљива воли низије крај потока.

(Наставиће се)

ЗАМЕНИТЕ ШУМУ ОНИМ ЧИМ МОЖЕТЕ!

Сејте детелину — лисници су непотребни!

Онамо, где се са шумама паметно поступа, тамо се сваке године сече само по онолико, за колико шума прирашћује. На тај начин поседници имају од својих шума грајан и подједнак доходак, и што је главно, шума им је увек у доброме стању.

А како стојимо ми с нашим шумама? Не радимо тако, па се за то с њима и не можемо похвалити. Напротив, ми смо се више мање сви предали на посао да шуму истребимо. И у томе нашем послу тако смо ревности, да нам се одиста, смело може пребацити, е смо не размишљени и управо чудновати!

Кад смо се ослободили од Турака, онда је наша домовина била препуна шума. Тада смо крчење шума предузели у цељи да заснујемо *родна поља* а данас, *кад имамо доста и њива и ливада, не ћемо да их обрађујемо како то треба, него тражимо да нас шума излачи из нерада, да нас она надржава!* За то сваког боговетног дана, а нарочито нијачног, можемо видети у свима нашим варошима и варошицама нашто већи а нашто мањи број кола, са дрвима и то понајчешће младим растовим и буковим облицама. Треба да се узме која крајцара, *на макар се и шума секла!*

Кад се шума сече, онда је нужно да се, на оисме простору где се шума крчи, земља одма засеје семеном шумскога дрвећа или да се засади садницама, наравно у случају, ако се та земља неће ни за што друго употребити. Тако ваља да радимо на сваком шумском земљишту, а поглавито по врлетним местима.

Да смо што год тако радили од почетка, и да смо секли онолико, колико шума прирашћује, као и да смо продавали само сувишак, онда, нема сумње, не би данас било толиких голети у земљи, не би било толиких вододерина и јаруга и не би било тако честих поплава. Све је ово у вези са крчењем шума, а све јаче крчење шума, узрок је још и ређем падању кише и на против чешћем падању туче.

Да смо што тод са шумама од почетка тако поступили, онда не само што не би у многим крајевима наше домовине напазили на жалосне последице сатирања шума, него би у шуми с правом и могли да налазимо извесну помоћ у нашим намирницама. *А шума и јесте за то, да се њоме разноврсно користимо, и баш за то она и тражи, да је подижемо.*

Ну све је то било па прошло. Ми нисмо шуму подизали прво из незнања а друго с тога, што је некако и наш Закон о шумама танав, да можемо себи тору и у опште народној шуми, и у државној шуми и у општинској; а где је приликa да се што тод изкамчи, онда се ту неизбежно слабо помишља на будућност. То је најзад слабост највећег броја људи, и кад се поседници шума, па ни државни органи нису трудили, да то дручије буде, онда шта вреди данас кунати за оним што је било па прошло? У место тога боље је да се размислимо о томе: *да ли да приступимо подизању шума где је то нужно и да ли шуму да заменимо бар оним чим можемо или да и даље будемо спутеници грабежи и опустошавања наших шума?*

Рекох, да су шуме за то, да се њима разноврсно користимо, али кад већ признајемо да шуму нити подижемо нити негујемо, онда је право да је *заменимо оначим чим можемо.*

За сада сам намерап да обратим пажњу пољопривредника на један мали али врло корисан рад: *да сеје детелину и ливу за своју стоку, а да набави приправање лисника.* Колика добит за њега а колика добит за шуму?

Збиља, ако се сетимо лисника, ако се сетимо оних силних грана са младога дрвећа, које се посеку док је лишће на њима у цвету спремљења лисника, онда мора да је много чудноватo кад се оваквим радом и даље упражњава, а међу тим се зна, да се та радња може заменити лакшом и кориснијом.

Гајити детелину и другу њиву за своју стоку, далеко је и пземенитија посао но што је рад којим сечом грана насилно одузима живот дрвећа. Зар није тако?

Истина је, да лисник припремљемо из нужде, припремљамо их онда, кад имамо мало њиве за стоку. Кад је мало сена онда, је лисник ту да га допуни и замени. Али, зар се и у брдским крајевима не може удесити да има увек у озбиљу — доброга сена? Зар се мора онданшња сеоска оделитa једино на ону траву, коју му сама природа пружа? — Њива и ливада има хвала Богу доста и онда за *што да их не обрабујемо онако, како бемо имати највеће користи?*

За то заседање детелине и вештачких трава и продавањем сувишних тргли учинили би: да нам стока буде далеко бољa и сачували би сваке године по извесан број дрвета од болести и пропасти.

А ништа лакше није, но засејати који ар детелином, па видити како је то корисна биљка.

Лисник се може спремити само онда, кад би била н. пр. густа млада шума, па би се проређивало. Спремање лисника на други начин т. ј. од грана којима се дрво штити није економично, па за то таком раду и нема смисла. А још мање има смисла сатирању шума са врлетних и каменатих брдских страна, јер ту су доцније опасна места, ту су доцније пут и камен.

А из камена нема берићета, нема траве за стоку. Где тога нема, тамо нема услова за пољопривреду, тамо од селања постаје трговић, постаје слуга, постаје беспосличар и томе подобно.

За то и опет велим:

Не сеците шуму немилице, већ је замените оним чим можете. Избаците лиснике а сеје детелину и другу њиву! Нећете се пајати.

Благ. Д. Тодоровић

Шта смета увођењу рационалне привреде?

Има врло много узрока, који сметају, да се рационална привреда код нас одомаћи. Између тих многих узрока на првом су месту ова:

I. Што је код нас готово сва земља у рукама малих поседника, једина већа земљишта, где би се у неколико могло у брзо завести рационална привреда, то су манастирска имања, но у томе смета њихово данашње уређење. — На малим земљиштима наших поседника могуће је учинити, тек само корак са увођењем рационалне привреде. Куповањем већих пољопривредних справа (за овако мала земљишта), које се праве на страни и којима чак не уме правилно руковати већина наших пољопривредника — не рентира се никако.

II. Да се више мањих поседника удруже и отпочну заједнични куповати справе, и нама рационално обрађивати земљу — немогуће је прво с тога што важност сеоских удружења за набавку оваких справа још није дозрела; а мора бити недозрела, чим је маса наших пољопривредника проста и неписмена, те не може да појми велику важност оваких удружења.

Друго, што је наш пољопривредник, не поверљив спрам људи у напуту. Он редо слуша савете њихове, које му помоћу књига и листова шаљу, али ретко се управља по спомену њиховим, он рачуна: е је то неверица, па се боји, да ако први започне што ново, да ће његове комшије и други сељаци подсметати му се.

III. Што има у нашој отачбини и таквих крајева, који су остављени сами себи а удаљени од јевтиног и лаког саобраћаја, у оваким крајевима пољска привреда је најназадпија, а по оваким крајевима и свака се новина не радо прима.

IV. Што наш народ није могао ни имао прилике да се увери о великој важности рационалног обрађивања земље; а наш народ сваку новину тешко верује, док се о њој небуде очигледно уверио.

V. Што је до данас готово искључиво ширење рационалне привреде чињено књигом —, највише што није имало довољни материјални средстава, да се ово поради и другим начинoм. А кад нам је познато: како стоје с писменошћу наши пољопривредници, онда нам је лако уверити се какве тешкоће стоје на путу и овом начину. Од 100 наших пољопривредника нема их у неким крајевима ни 5, која се зову писмени и овамо једва умеју своје име записати и прочитати и од 1000 једноот је да би имало бар 5 који би умели читати и другу књигу, да их занима сем сановника и несмирације: немојте рећи: да претерујем о свему овом, имао сам прилике да се тачно уверам у моме крају који ми је добро познат. — Но од свију ових узрока има још један, који је врло замашан, те га за то и наје могуће изгубити из вида а тај је:

VI Што наша сеоска *омладина нема прилика, да у школи научи бар што год о рационалном обрађивању земље.* У нашој нижој основној школи Пољ. привреда не предаје се ни теориски ни практички, а у нашим вишим и продужним школама такође слабо се предаје, јер нема за предавање њено — оно што је преко потребне. Но кад знамо: да наших виших и продужних школа има врло мало незнатан број и то по варошима и да оне готово постоје само на хартији у зак. о осн. школ., онда ће нам бити лако појмљиво, како се учи у сеоској школи Пољ. Привреда, којом се $^{9}/_{10}$ нашег народа занима, и онда из свега овог највећемо лако закључак, да је и наша основна школа у неколико крива, што код нас иде овако споро увођење рационалне привреде!

Нама је у главном познат резултат школовања што даје наша основна школа. — „Сеоско дете сврши основну школу и враћа се кући с нешто мало знања на писању, читању и рачуна

то главни му се врху још разне представе из других предмета, које чим оставља књигу а пође за стоком у брзо поборави. По што је дошло својој кући, оно у својој домаћој економији не уме учинити никакве поправке и продужује радити онако као и његови „стари“ ! Отуда и кажу, да каква му је корист што је учио школу, кад не уме код куће ништа боље радити, но ја који нисам ни завршио у њу, сем што уме по нешто записати и прочитати. —

Школа му је могла дати појма о многим стварима, од којих он у практичном животу нема никакве користи, а није му дала никаквих појмова о раду, којим ће се целог века занимати и тако кад посматрате рад полопривр. који је учио школу и рад полопривред. који није никад ни завирио у њу он се ни у чем не разликује.

Довде смо говорили о узроцима који сметају увођењу рационал. прив. код нас а сад да проговоримо коју реч о мерама које би требало предузети противу најважнијег од свију ових узрока кога смо већ напред споменули. Да пређемо на ствар.

Ми знамо : да је у свима напредним земљама уведен и ручни рад у основ. школи. Ово је учињено за то : да се код ученика поред духа развија потпуно и тело ; знамо : да ово државе у чијим се осн. школама уводи овај предмет нису земљорадничке државе као наша, но више индустриске и трговачке а у њима и пол. привр. полаже се велика важност и од стране државне управе и од стране појединаца, међутим напредовању пол. привреде не стоје на путу толике препоне као код нас, а и по свима покрајинама тих земаља има врло уређених полопривред них школа, у којима омладина има прилике да се увежба рационалном газдовању. —

Напротив наша отаџбина налази се у са свим другим приликама, она је чисто земљорадничка држава јер $^{9}/_{10}$ њеног становништва заузима се пол. привр. а она код нас је јако запуштена и занемарена и треба много рада и труда и од стране државне управе и од стране Пол. Привр. Друштва (које је ставало себи у задатак ширење рационалне привреде у народ) а и од стране појединаца.

Пошто се велика већина становништва наше отаџбине занима пол. прив. то разуме се да и држава од пољопривредничког света црпе највећи део своје снаге. А кад знамо : да нам је привреда јако занемарена и напуштена онда нам је лако појмити, да ова околност много кочи точак државног напретка.

У нашој држави нема никаквих пољоприв. школа, једина ратарска школа у Краљеву. Од стране државне управе до скора се није показивала готово никакова пажња пољопривреди а од стране појединаца у најмањој мери. – Зашта што има у нашој земљи већина спадају а индустрија слабична тако рећи : још је у повоју. —

Из ових досадашњих навода изводимо : да по што је наша држава земљорадничка, да би требало нашу омладину учити рационалној привреди, па пошто Пољопривредних школа немамо а нема ни наде да ће се у брзо подићи моћи, а у наше основ. сеоске школе долази већином она омладина која се спрема за будуће пољопривреднике, држим да је преко потребно завести *учење Практичне Пољопривреде у сеоским основним школама, место ручних радова*, а по варошима и варошицама могли би се завести ручни радови.

Великих припрема за предавање ових предмета у основ. школи неби ни требало, јер би свака општина драговољно жртвовала што је потребно за предавање ових предмета.

И пол. привреда и ручни радови могли би се завести почев од III. р. Из Пољопривреде отпочело би се разуме се лакшим партијама из ратарства, воћарства, виноградарства и др. а из ручних радова најпростије плетење прућем и т. д.

Од какве би велике вредности било кад би се ове две новине уносе у наш наставни програм за нижу основну школу, ја нећу овде описивати, то знају она људи који су имали прилике да упознају наше осн. школе и резултате школовања у истим.

Нисам за то да треба ученике основ. школе оптерећивати сувишним наставним материјалом, то би требало само овај распоредити правилно па уклонити оно, што за ученике основ. школе нема никакве или врло мало практичне вредности, а унети у наставни програм оно „што за ученике има веће вредности с погледом на живот“.

По мом скромном мишљењу, паметније је сеоско дете у основ. школи научити : Како се калеми воће? Како се сади и гаји разно воће? Како се чувају и негују разне врсте стоке? — но научити га да према слици у књизи гледа опише, слона, камилу и др. животињу и да зна чак и начин њихова живота, а овамо то сеоско дете које то учи неће никад имати прилике да види слона, камилу и да се користи што год знањем што је на памет научио о том нема ни помена !

Простор овог чланка не дозвољава ми да још и из других предмета изнесем ствари, које тако исто као и ове што напоменусмо немају практичне вредности учити их у основ. школи, но према наставном програму учити се морају и ако се по програму не сврше, онда од тога зависи оцена учитељу. Да завршим, из свега мог досадањег описивања, може се извести следеће : „да је и наш васпитни систем прав у неколико што је пол. привреда овако неуналређена, и да би тај систем требало у неколико изменити“.

Јован Голубовић
учитељ.

Америчка лоза и наши виногради

Ми, виногради, идемо доста озбиљном времену на сусрет. Дохотци од винограда бивају свако године све мањи, а виногради, материјално слабији и немоћнији. Чекамо ли још коју годину онда смо за цело пропали. Филоксера ће нам затрти све виногреде, лоза нам не ће бити за калемљење довољна, јер са зараженог чокота лозу за калеме резати није саветно, калем не ће да одржите.

Леп пример имамо, нада прочитамо све, што је Француска сада учинила. Па зашто не би и ми тим већ утрвеним путом пошли, зашто не би и ми присвојили тај успехом крунисани начин и започели озбиљно радити на бољитку и унапређењу виноградарства. Ја сам уверен, да би смо са много мање труда и новца постигли све оно што је у Француској двадесет година трајало, с тога, што знамо за овај и онај начин, што имамо изврсног замљишта, што нам је клима за винограде повољна, и што имамо у изврсним простама нашега грожђа најјачег ослоница за будућност. Ко је видео данас америчке садове на добро пагрђеној земљи тај неће управо не може маланкати, јер таки садови морају сваког виноградара задобити, хоће ли наобилнос и рановласт тој ту је. хоће ли бујне лозе, хоће ли реда, све је управо знање и умење концентрисано у тим виноградима. Кад који искусни сељак или виноградар, види, таки виноград с амер. лозом уверен сам, да ће се брзо одважити да и сам у том правцу одлучне а успех је сигуран, ако је мало вешт у своме послу. Главно је нам имати доброг *разног* љубрету земљишта и „Рипарије совиж“ затим вала знати калемити по енглеском начину и приорке одрђивати, садити на метар и 40 с. м. у четворогут т. ј. расфиштати ни калемљена и то овако: дивља се лоза једна до друге косо положи у земљу у Новембру месецу у томе се положају остави до идућег Новембра при јакој зими чак до конца Фебруара, или чак дотле док вальане не одуже а земља не одмекне да се могу лишовом приорци повадити а с жила добро

земља отрести. Те повађене пупорке треба одмах у какву собу или стају однети и ту калемити, калемљење пак одмах утрапити, и то таван песка таван лозе или не лоза на лозу већ сваку за себе, а једну поред друге у ред. С калањењем и утрпљењем лозом почекајмо Мај месец а у Мају леп дан повађобоји после кише, разгрнимо трен и извадимо толико окалемљених пупорака колико посадити можемо, и садимо те пупорке већ у месецу Октобру на за то приготовљеном земљишту т. ј. у земљишту разношеном с љубретом измешаном. То ћемо земљиште протити калемљаком и садићемо у њега наше калеме 4" једно од другог; бразда пак треба да је шух у размаку. При сађењу треба добро пазити, да ово место, где је лоза на лозу насађена и окалемљена дође тек на површину земље, ако смо добро калемили и добро садили, ми ћемо се брзо о успеху уверити, 90%, не се за цело примати и лепо напредовати, али тек сад волл добро пазити, дивље изданке требити, а место где је калем често надгледати и жилице које калем у земљу пуштa прилежно сечтрам ножем сасецати. Не пазимо ли на ово, онда ћемо место калема на Ришарднној подлози добити искључиво ону чему се можда не би надали а то је наше лозе које би врло брзо утрнуле. Тај пан сад неговљемо тако копајући и плевећи га све до месеца Новембра; ако је у изгледу јака зима, онда га вала још и рање загрнути, или боље рећи пшито је лоза од лозе на близо, земљом претрпати. Од рапог загртања калемљака треба се добро чувати јер рано загртање може, ако се по загртању одма окопа а доцније лепа јесен наступи, грдног квара калемима начети. Када све горње послове савесно посвршавамо, онда ћемо тек прећи на прво посао, а тај је приготовљавање земљишта за расађивање калема. Земљиште које смо за сад одредили прекопаћемо од пролећа с једног лапова или ћемо, ако што се то каже риголовати га, и остављемо га, ако је могуће љубретом измешаним, преко зиме да измрзне. С пролећа ћемо бусење мотиком разлупати, дрљачом предрлати, а браном као код орања поравнити, жилице тих калема као оно код младпца воћака опипавати, и у јамице спуштати, па ситном, што припраљеном земљом заровити, на место где је лоза окалемљена добро пазити, да тик на површину земље дође, јамице пак са оном земљом која је њих извађена попунити и добро малем набити — Од пољског рада и брижљивог звуважања ово тог посла, зависиће и успех! — „Шта си сејао, оно ћеш и жњети". Остали је посао код таког винограда као и код наших винограда и, једина је разлика та, што се лоза таквог винограда у висину од приљике на метар и више пушта па се онда скрњује, свако је чокот јаном дебелом вишком тачком потачкан а уз тачку привезан. Поново напомињем да је услов за тако виноград земљиште, добро, јако, рапно љубрету. Ја сам уверен да ће многима који ове ретке прочитају пасти у очи то, што ја искључиво равницу препоручујем и што само о једној врсти америчанске лозе говорим, што наше бресове и не спомињем и т. д.

То је и мене руководило, то ме је и нагонило, да пишемо овоме, што сам видео, и да саопштим оно што сам већ практично опробао и на више места примењено нашао. Ја сам њине видео до 70 разних тела дивље америчанске лозе. Казате ми је да ни једна од тих лоза на кречном земљишту не успева. Жалец извикује овако, Елвира овако земљиште. Све пак да добро напредују у присеци са ситним шљунком измешаној њивици. Ја сам расписао да ће већ нна у Аустро-Угарској по брежуљина сада од тих разних лоза, реноше ми да их још за сада нема или ће за коју годину бити, о чему јако сумњам, јер сам се у Француској уверио о противном. Што је лепо, то је у равници, а по брегонна јадно и жалосно, кржљаво и жуто. Болест ту зову „Хлорозе". Таки виногради стају много труда и пара а у 4—5 годнни, кад бн упрано требали да су најбољи, полагано дан сигурно угину. На жалпма тог чокоћа све гмизе филоксера, многи тврде да су подрлиње и да ослобађају филоксера. —

Још би ми на крају ове расправе ваљало писати о калемљењу, али то ћу изоставити с тога, што се о калемљењу већ доста, и то добро у нас писало, напомињу још само ово, да њиако писам за то да се дивља лоза силом натерује на зарожавање (Calus bilding) па одмах да се калеми и сади с тога што се при отварању спона од лоје многи зарожак озледи и што таква лоза нма у један мах два важна посла да врши прво да хвата корен, а друго да зарашћује и да одржује калем.

Ми ћемо на овај начин створити виноград на равници, али шта ћемо с брежуљима, кад на њима американска лоза не напредује? Где ћемо наћи добрих калема, и од куда резати, ако напустимо нашу лозу и брегове? Нашу лозу не смемо ни по што напустити. Ми наше винограде морамо свом снагом бранити, ове винограде по бреговима садити и бранити, и то „сумпорним угљиком" помоћу Гастеноих бризгалица (штрцаљки). Успеси те врсте кажују нам, да се тим начином и добрим љубрењем могу виногради дуго снажна одржата и на ње се садова тим начином противу заразе с успехом бранити.

Помоћу американске лозе и сумпоро угљика створили би ми у нашој отаџбини јак отпор тој убитачној зарази, створили би сразмерно два пута више винограда него што сада имамо имали би за извоз и често белог вина, кој још врло мало имамо.

Као што се састао збор винара у Нашу, тако би требао да се још овог пролећа виноградари сакупе на збор и договор и да ма у коме по виноградарству толезном правцу одлочну радити. Пропуштати време код овога поћа значи пропадати.

У Ср. Карловцима.

Шандор Димитријевић — Чакић.

Преглед радова око воћака по реду како један за другим долазе [1]

За време јаке студи, голомразице, стере се око воћака, е јесени расађених, љубре са доста сламе, те да се корен сачува; ако је много снега по грањама отресе се да се гране не ломе.

Са воћака скидају се и натрпи утамањују гусеничка гнезда; струже кора, маховина и паразитске пметичнице биљке; исецају и залазују ране од свакојаких повреда; сасеку старе, — осушене или трулежом искварене воћке ископавају се и руше остављају отворене рупе боље измрзавања земље; земљиште се љубри и „грудва" буџаком или аиповом да боље измрзне, уједно да се ларве инсеката униште, и оне припреми како би обилатије хранила воће.

Старије воћке треба подмлађивати сасецањем грана; треба их чистити, и пречом пременавати са чаћи, пеленом и праву изменати крст те да се одбију зечева и пољичан изглед било окречених воћака избегне). На младим воћкама обилазати воде уз притке. — Око воћака пазачити снег и лед, да се рано развијање и потом опасност од мраза спречи.

Код ближнја дана настану, могу се сасецати калеми; старије дивљачице пресађивати, жицу ограду подкресивати; код се време постојано отопли и калемљење одпочети; старије воћке пресађивати; заостале, измилеле тусеиице таманити; ковице и разне инсекте који пупољке кварс отресати и таманити; мешање земље са мешницом или љубревље пропорштим бусењем; прављење тишала око воћака; прављење канала на нагнутом земљишту

[1] Да би се возопирпредвиђа раније подешали на радове, који их чекају, као да би се она досад изношења у Календару поштеније исправљали и допуњивали износимо их овде редом, па тако у ти намери пропуштамо и овај преглед с молбом да нам се саопштавају допуне или исправке. Ур.

земља отрести. Те повађене пупорке треба одмах у какву собу или стају однети и ту калемити, калемљење пак одмах утрашити и то таван песка таван лозе или не лоза на лозу већ сваку за себе, а једну поред друге у ред. С калањењем и утрпљењем лозом почекајмо Мај месец а у Мају леп дан повађени после кише, разгрнимо траг и извадимо толико окалемљених пупорака колико посадити можемо, и садимо те пупорке већ у месецу Октобру на за то приуготовљеном земљишту т. ј. у земљишту разоланом с љубретом измешаном. То ћемо земљиште кретити калемљаком и садићемо у њега наше калеме 4" једно од другог; бразда пак треба да је шух у размаку. При сађењу треба добро пазити, да оно место, где је лоза на лозу насађена и окалемљена дође тек на површину земље, јако смо добро калемили и добро садили, ми ћемо се брзо о успеху уверити, 90%, не се за цело примати и лепо напредовати, али тек сад вала добро пазити, дивље изданке требити, а место где је калем често надгледати и жилице које калем у земљу пуштa прилежно одстрањивати сасецати. Не пазимо ли на ово, онда ћемо место калема на Ришарднјиној подлози добити искључиво оно чему се можда не би надали а то је наше лозе које би врло брзо утрнуле. Тај пак сад неговљемо тако конзервисање и плевели га све до месеца Новембра; јако је у изгледу јака зима, онда га ваља још и раније загрнути, или боље рећи пашто је лоза од лозе на близо, земљом претрпати. Од раног загртања калемљака треба се добро чувати јер рано загртање може, јако се по загртању одма окопа и доцније лепа јесен наступи, грдног квара калемима начети. Када све горње послове савесно посвршавамо, онда ћемо тек прећи на прва посао, а тај је приуготовљавање земљишта за расађивање калема. Земљиште које смо за сад одредили прекопаћемо од прилике с једног лопова или ћемо, ако што се то каже риголовати га, и остављамо га, ако је могуће љубретом измешаним, преко зиме да измрзне. С пролећа ћемо бусење мотиком разлупати, дрљачом предрлати, а браном као код орања поравнити, жилице тих калема као оно код младина воћака опипати, и у јамице спуштати, па ситном, што приправљеном земљом заровати, на место где је лоза окалемљена добро пазити, да тик на површину земље дође, јамице пак са оном земљом која је њих извађена попунити и добро малем набити — Од пољског рада и брижљивог вауламања око тог посла, зависиће и успех! — „Шта си сејао, ово ћеш и жњети". Остали је посао код таког винограда као и код наших винограда и, једина је разлика та, што се лоза таквог винограда у висину од прилике на метар и више пушта па се онда скрњује, сваки је чокот јаком дебелом високом тачком потачкан а уз тачку привезан. Поново напоменем да је услов за такав виноград земљиште, добро, јако, рано љубрету. Ја сам уверен да ће многима који ове ретке прочитају наши у очи то, што ја искључиво равницу препоручујем и што само о једној врсти америчанске лозе говорим, што наше брегове и не спомињем и т. д.

То је и мене руководило, то ме је и натерало, да написано ономе, што сам видео, и да саопштим оно што сам већ практично опробао и на више места примењено нашао. Ја сам наиме видео до 70 разних сада дивље америчанске лозе. Казато ми је да ни једна од тих лоза на кречном земљишту не успева. Жалац изискује овако, Елвира онако земљиште. Све пак да добро напредују у пречној са ситним шљунком измешаној иловачи. Ја сам расправ да је већ има у Аустро-Угарској по брежуљцима сада од тих разних лоза, реците ми да их још за сада нема или ће за коју годину бити, о чему јако сумњам, јер сам се у Француској уверио о противном. Што је лепо, то је у равници, а по брегови јадно и жалосно, кржљаво и жуто. Болест ту лозу „Клороза". Таки виногради стају много труда и пара а ту 4—5 година, кад би уопште требали да су најбољи, полагано ако сигурно угину. На жалама тог чокоћа све гипиво филоксера, многи тврде да су издржљиве и да ослобађају филоксера. —

Још би ми на концу ове расправе вашло писати о калемљењу, али то ћу изоставити с тога, што се о калемљењу већ доста, и то добро у нас писало, напомињу још само ово, да нисам писао за то да се дивља лоза сидом натерује на зарожавање (Calus bildung) па одмах да се калеми и сади с тога што се при отварању спона од лозе многи зарожак одледи и што таква лоза има у један мах два важна посла да врши прво да хвата корен, а друго да зарашћује и да одржује калем.

Ми ћемо на овај начин створити виноград на равници, али шта ћемо с брежуљима, кад на њима америчанска лоза не напредује? Где ћемо наћи добрих калема, и од куда резати, ако напустимо нашу лозу и брегове? Нашу лозу не смемо ни по што напустити. Ми наше винограде морамо овом спасом бранити, нове винограде по бреговима садити и бранити, и то „сумпорним угљиком" помоћу Гастенових бризгалица 'штрцаљки). Успеси те врсте кажују нам, да се тим начином и добрим љубрењем могу виногради дуго снажни одржата а на ње се садови тим начином противу заразе с успехом бранити.

Помоћу америчанске лозе и сумпоро угљика створили би ми у нашој отаџбини јак отпор тој убитачној зарази, створили би сразмерно два пута више винограда него што сада имамо имали би за извоз и чисто белог вина, ког још врло мало имамо.

Као што се састао збор винара у Нашу, тако би требао да се још овог пролећа виноградари сакупе на збор и договор и да ма у коме по виноградарству толезном правцу одлучну радити. Пропуштати време код овога посла запчи пропадати.

У Ср. Карловцима.

Шандор Димитријевић — Чакић.

Преглед радова око воћака по реду како један за другим долазе [1]

За време јаке студи, голомразице, стере се око воћака, е јесени расађених, љубре са доста сламе, те да се корен сачува; јако је много снега по грањама отресе се да се гране не ломе.

Са воћака скидају се и натрпи утамањују гусеничка гнезда; струже кора, маховина и паразитске наметничке биљке; исецају и замазују ране од свакојаких повреда; сасеку старе, — осушене или труленом искварене воћке ископавају се и руше остављају отворене рупе боље измрзавања земље; земљиште се љубри и „грудна" буљком или ђубром да боље измрзне, уједно да се ларве инсеката униште, и оне припреми како би обилатије хранила воће.

Старије воћке треба подмлађивати сасецањем грана; треба их чистити, и пречом премазивати са чађи, пепелом и прљу измешати креч те да се одбију зечева и пољских мишева оне ожречених воћака избегне). На младим воћкама обилазити воде уз пупке. — Око воћака нагомилати снег и лед, да се рано развијање и потом опасност од мраза спречи.

Код ближеја дана настану, могу се сасецати калеми; старије дивљачке пресађивати, живу ограду подкресивати; код се време постојано отопли и калемљење одпочети; старије воћке пресађивати; заостале, измилеле гусенице тамапити; ковице и разне инсекте који пупољке квире стресати и тамапити; мешање земље са мешањем или ђубрење превртњем бусења; прављење јаница око воћака; прављење канала на нагнутом земљишту

[1] Да би се возопирредњаци раније надсећали на радове који их чекају, као да би се они лакше изношења у Календару поштено исправљали и допуњивали износимо их овде редом, на тако у ти намери пропуштамо и овај преглед с молбом да ми се саопштавају допуне или исправке. Ур.

за хватање воде и муља; укидање сувих грана, метила, штуриx изданака; проширогодишње кламе ослобођавати од сувишних изданака; овогодишње дресити од веза да се не усеку; с јесени посејано семе коштичавог воћа које је маховином и трошном земљом покривено, непрекидно влажити, а изнице воћке чувати од позних мразева. Земљу по башти треба копати, у младих воћкица понеки цвет што се овде-онде појави откидати. Смолоточне воћке треба лечити исецањем сувоне коре, трљањем са лишћем од киселька или испирањем са сапуњавицом, замазивањем са воћарском смолом или макар умом и обичном земљом. — Калемљење воћака настављати нарочито претежасто калемљење воћака са дебелом кожом (орах, кестен).

Ако је земља била оскудна снегом, а пролеће кишом, на нижe опадање цвећа и плода, — треба заливати воћке уретко, но сваки пут обилатом количином. Боље ретко а са доста воде но често а са мало воде).

После кише, кад је веома тихо, а у близини нема пчела, протрести воћке, да спадну са цветног прахо хладне капљице. —

Пре опложења опале маце орахове скупљати, просушити и прах тај по развићу тучка по гранама распрати.

Да се ранији и крупнији род између пртенују се гранчице над се поврх заметнутог рода 1 ^{mm}, шиpок пртен исече.

Наметнута страшила да се одбају тице; подупирање грана које су преродиле; поступна борба трешања, кајсија и осталог рапог воћа.

Попуштање веза на прекалемљеним гранама. —

Прекопавање и чишћење земље под воћкама. —

Скривање изданака са стране; плевљење у расаднику. О чење ($_{1}$/$_{8}$ на лист калемљење[a]). —

Обележавање воћака за пролетње подмлађивање и прекалемљивање. —

Подупирање тежег воћа; а после бербе укидање ових подупирача. —

Укидање коренових изданака, метила. —

Копање рупа за јесење пресађивање. —

Сеање коштичавог семена. —

Берба зимског воћа, и сметнуте у подрум и трапове. —

Наметнуте „геометра пртенова". — Чишћење и ђубрење воћака. —

Попављање веза на младим воћкама. —

Омотавање роговом против зечева. — Прерађивање земље под воћем. —

Јесење пресађивање воћака; и ђубрење старијих воћака мешањем и шљамом. — Копање јама за пролетње расађивање, и довлачење добре земље до тих рупа. —

Пресађивање коренових изданака у расадницу.

Размножавање дудова резницима. —

Ради подизања живе ограде од дуда, засађивати приорке дудове у одстојању 40 с. м. и подсецањем одмах поврх земље. Од изданака задржавати само по 2 упоредна који иду по дужини пута, остале одкидати. Чим ове гране достигну жељену висину укрштају се са суседном и вежу врбовим прућем. —

Спремање тачака и кола за пролетно расађивање воћака.

Гајење шећерне репе у Бачкој

Већ је више година томе, како се наши суседи у Угарској труде, да произведу шећер сами у својој земљи. Несретна искуства у почетку нису их запашила, него су они све нове покушаје чинили и нису никад напустили тежњу, да оснују индустрију шећера у Угарској.

Последњих година чињени су у ту сврху на више места покушаји са гајењем шећерне репе или бурака. Прошле 1889 год. протегнуте су ти покушаји и на Бачку, где је управу истих примило на себе пољопривредно друштво у Сомбору. Њих 25 земљорадника пријавили су се друштву за семе. Највише покушаја чињено је у самом Сомбору, после на сеоцалуку у Футогу, у Апатину, у Аде земљоделска школа, на сеоцалуку у Растини, у Горлатици и у Чоноплји.

Извештај о жетви послало је друштву 17 земљорадника заједно са пробама произведене репе. На катастралном јутру (нешто мало више од ^{1}/$_{2}$ хектара) родило је у средњу руку 330 центата. Најбоље се показала шлеска репа (у средњу руку 340 центата, за тим виљоренова (320 центата), а најзабавије Империјал (300 центата). Али у шлеској репи било је само најмање шећера.

Постигнут резултат може се назвати веома повољан, јер се узима, да шећерна репа (бурак) са свим добро роди, кад на катастралном јутру да 160—200 центата.

Другштву је послато свега 200 комада репе. Од тих је имало 180 комада прописан облик, а не 20 т. ј. само 10%.

Од послатих проба било је 14% тешких преко 1 килограма. Највећа тежина једне репе била је 4—5 кгр. најмања 0—4 кгр. У шећерним фабрикама сматра се као најзгоднија тежина од 1 килограма.

Средња садржина шећера била је 12%. Код 3 комада износила је преко 15%, код 16 преко 14%, код 35 преко 10% и код 10 испод 10%. Највећа садржина била је 15—80%, најмања 4—25%. И тај резултат је врло повољан.

Ове године настављаће се у Бачкој ти покушаји, те ће се опробати још и неке поље врсте.

Данас има у Угарској свега 6 шећерних фабрика. Будите спремни, да скоро чујете како се и у Бачкој оснива шећерна фабрика.

М. П.

Свилодеље у Северној Америци

У Северној Америци нису се све до у најновије доба гајиле свилене бубе. Последњих година тек чињени су први покушаји са тим привредном граном и исти су показали, да гајење свилобуба није ни тамо скопчано са никаквим тешкоћама, нарочито не у Јужним државама. На свако корисно предузеће брзи Американци посадили су већ не само много дудова, него сушице и хиљадама километара живих плотова од *Maclura aurantiaca*, да се тако осигурају обилном храном по малу цену за свилобубе. Познато је да је Maclura aurantiaca једина врста дрва, које лишће исто тако као и од дуда једу свилобубе. Што се свилодеље у Америци не ради још у великом, томе су до сад сметале скупе радиште и што нема доста усавршених машина, да се помоћу њих трошкови производње умање. Али сада је узела влада ту ствар у своје руке, конгрес је одобрио потребне новчане издатке, да се на живљи рад побуде свилодеоске задруге, које су основане у Филаделфији, у Калифорнији и по другим крајевима. Свилодеље у Европи почиње већ страх хватати, да их Американци не претеку и у свиларској струци, као што су Европејцима већ скоро у свима гранама производње грдне ударе задали.

(М. П.)

Практично поступање са грађом

Грађу у опште, а нарочито ону која у виду сплавова или на сплавовима долази, треба што је могуће чистије држати. По томе кад се грађа из воде вади, мора се посве брижљиво

опрати и од сваке нечистоће очистити. Сваки појединце комад треба са све четири стране добро загледати добро очистити и опрати. Ово чишћење које обично сплавари или други надничари раде, мора бити под надзором самога газде или каквог поузданог настојника. Јер као сви радници, надничари, тако и сплавари гледају да што пре посао сврше, и тако узимајући у један пут повише дасака, чишћење и прање сасвим овлаш изврше, и само оне спољне даске очисте а остале онакве какве су наслажу на гомилу. На овај начин на многим даскама остане блато, муљ, и услед тога, сасвим је природно да се оне спорије и неправилно суше, да изгубе од свога изгледа, да се у след нагомиланог блата врло тешко израђују, па тако и од своје цене много губе.

Даске на обали извучене морају се у витлове сложити да би се као што треба осушиле.

Има два начина витлова, један је тако-звани посебични где свака даска непосредно долази у додир са ваздухом; ови се витлови праве у виду крста, троугла или сандука; али тако да између сваке даске остане толико празнине колика је дебљина саме даске. На овај начин могу се даске према стању времена за осам дана потпуно да осуше; и зато се он само онда употребљава кад се хоће да се даске што пре осуше, и што пре одправе.

Други је начин слагања у витлове са подметањем листова. Овим начином постизава се то, да се даске добро али полако осуше. Онде треба нарочито на то пазити да најдоњи слој дасака буде бар 30 с. м. од земље уздигнут како не би влагу од земље повукле. Подлоге на којима ће се даске наслагати треба сасвим хоризонтално наместити па на њима метути попречке летве, а на овима даске, но тако, да увек тачно летва над летвом и даска над даском стоји. На једној страни треба све даске сасвим изравнати тако, да сасвим једна на другу дођу, а тако исто, да и летва тачно на саму ивицу дасака дође. На овај начин наслагане даске нити ће се витоперити нити ће пуцати.

Овакви витлови могу се наслагати доста високо и што су виши, тиме ће се и даске брже сушити.

Разуме се по себи да је посве нужно ма чиме, и ма како витлове покрити, како би од кише и сунца заклоњени били.

Колико треба овако увитлене даске држати зависи од многих околности; зато не треба пропуштати по кад што уверавати се да ли су даске већ довољно суве; и није добро кад сувише дуго у витлове сложене леже, јер почну да пуцају, потамне и у опште од вредности изгубе.

Пошто се даске у витлу осуше као што треба, онда се одберу и сложе у какву шупу. Но ако не би шупе имали онда их можемо просто једну на другу у гомиле сложити на отвореном месту, али наравно на сваки начин добро покрити да не би кисле, и првом приликом кад имаднемо какву шупу требамо их у исту сложити.

Ако дрварски трговци и столари своју грађу буду овако чували, онда ће на сваки начин и израде од овакве грађе бити добре; и онда нећемо се тужити на израде наших столара, па чак принуђени бити наше потребе у Пешти или Бечу подмиривати, као што то, на жалост, данас у велико бива. S.

БЕЛЕШКЕ

Како се зими чува шмрк (тулумба) на бунару да се не замрзне

Треба цев која је на пољу оградити једним сандучићим, на коме морају бити састави *потаумо* шљубљени тако, да ваздух не може с поља у њ улазити. Затим треба на покривачу од бунара, али у самом сандуку који је около шмрка, пробушити 4—5 рупа од 4 с. м., и тиме је ствар свршена. Као што се види топлота, која је вавек у бунару већа но оне на дану, мора кроза ове рупе да се уздиже и кроза сандук и поред цеви од шмрка на поље да излази; на тај начин непрестано се одржава она температура која је у бунару, и тако не може никад да се вода у шмрку заледи.

На овај начин сасвим је излишно шмркове обмотавати са сламом и т. д. Ово је средство на другим местима потпуно опробано, и сигурно не разуме се по себи да покривач на бунару мора да је добар, и као што треба направљен да не би топлота из бунара кроза њ пролазила. S.

Ложење пећи — фуруне

Извесно је да ни једна земља није тако раскошна у трошењу горива као што је наша. Не само што се код нас, нарочито по мањим варошима и селима још нису одомаћила она огњишта са којима би се потреба кувања и грејање соба уједно подмиривала, и што немамо ни оних обичних пећи, које су по правилима технике саграђене и у којима би сагоревање било потпуније, но се још и дан-дањи оне старе пећи, — сандучаре налазе, код којих се ни половина топлоте не може да употреби, јер ова топлота оде у ваздух.

Но и код оних пећи новије конструкције, које су признате као добре, које су се већ у велико код нас по варошима одомаћиле и које имају затвораче за умеравање топлоте, често се дешава да невешти опет много више дрвета троше но што треба. Тако неки отворе она најдоња врата сасвим; па и овај шајтов — шраф који стоји изнад доњих врата. Овим отварањем свију шупљина да се маха те промаја буде одвећ јака; ватра се распламти, и сагоревање буде нагло. На овај начин, истина пећ се убрзо загреје; али истина је и то да поред оне количине ваздуха, која је потребна за сагоревање дрвета, пројури кроза горећи материјал и ватру, и једна врло велика количина узалудна ваздуха. Као што је познато овај сувишак ваздуха који је јако загрејан одилази кроз камин, и топлота која је потребна била да га загреје за нас је сасвим изгубљена. Но осим тога при јакој промаји имамо још и друге штете, у топлоти. На име, пламен, који постаје помоћу сувишног ваздуха вавек је мање топал но онај са умереним; т. ј. са умереном промајом; отуда следује и то да у овом случају и мање загрева предмете који су загревању изложени, јер позната је ствар да је загревање у толико потпуније у колико је већа разлика температуре између загревајућег се предмета и самога пламена.

Према свему до сада казаном, при загревању наших собних пећи треба најпре пустити да се ватра добро распламти, па онда доња врата сасвим затворити а само шајтов оставити отворен; а пошто се дрво — угљен једном већ сасвим у жар претворно, онда и сам шајтов мало притегнути тако да ватра само тиња. На овај начин ћемо са једном истом количином горива најдуже умерену топлоту одржати, и неће се много од оне топлоте изгубити коју би требали да имамо при потпуном и правилном сажижању горива. S.

Воћарство у Француској

У једним немачким новинама налазимо под овим насловом ове редове:

„Пољопривредни рад у Француској, у погледу на његову техничку страну, за странца није ништа особито; али његов трговачки карактер заслужује сваке пажње. Овај је случај нарочито код воћарства; па и техничка је страна овога веома напредна.

Воћарски су крајеви поглавито: северни и источни окрузи (департмани); Шампања, Аргона и Бри производе знатне количине воћа. У новије доба воћарством се јаче занимају и западни

окусу; нарочито Бретања даје најбоље воћа и у већој количини. Већином је воћарство у вези с ратарством.

Производња јужног воћа поглавито је у Провансу, Гаронн, Авејрону, и то у особитим потпашима. Од врста воћа производе се овде: поморанџе, лимуни, ананас, грожђе и смокве; прве три врсте износе се непосредно на трг, само се ананас продаје фабрикама за конзервовање. Грожђе продаје се свеже или се прерађава у „суво грожђе“ (розине); а смокве се суше и тиме се избија увоз „турских смокава“.

Од воћа се извозе: јабуке, крушке, брескве, сраси, па и грожђе, и то поглавито у Енглеску, Белђију и Русију.

Воћарство у Француској подиже у главноме сама радљивост произвођача; али развијање његово помаже и држава. Чим се изнесу питања, која су од користи за произвођаче одмах је држава готова, да се о њима најподробније обавести, а по потреби, ако се питања тичу извоза у стране земље, позивају се конзули да њиму извештаје. Од великог је значаја за ширење воћарства и башчованства у земља и развој различних начина прераде овог воћа и поврћа, које се не прода у свежем стању. За то има различних завода, који те производе на различним апаратима суше; а поред тога има и фабрика за справљање разних конзерва. Огромне количине воћа и поврћа овако се преобрате у трајаште производе и преко зиме се продају по цену, коју може и мање имућнији да плати. За то се у Француској конзервовано поврће, компоти и мармуни (жеље) од воћа много више троше, но код нас (у Аустро-Угарској).

Важност воћарства у Француској може се ценити и по овим подацима: у Августу пр. год. продато је царским пиварима, у округима: Об (Aube), Хот-Марни (Hautemarne), Јони (Yonne) око 30 милиона кгр. јабука. Извоз канадских ренетака у Шампањи и Пикарди преко Нанта бележи се од године на 150.000 комада. Округ Иљ и Вилен (Ill et Vilaine) извезао је прошле године у Енглеску и Ирску у вредности на 4 милиона динара. —

У Грањону има редова (шпалира) крушкових, дугачких за 300—500 м. Код Фонтенебло-а, где се поглавито подиже винова лоза, ради продаје грожђа, даје 1 хар на 10.000 кгр. грожђа, у вредности 2,500 дин. На изложби у Паризу изложено је било грожђе још у Септембру 1888 г., па се је одржало у свежем стању за све време трајања изложбе. Начин конзервовања налагач, на жалост, држи као своју највећу тајну.

Да Француски много раде не само да што више, него и да доброг воћа производе, о томе се може свако уверити, који огледа садржину једне кутије француске конзерве“.

W. I. Z.

ГЛАСНИК

Велики сточни трг у Румунији. — Новине јављају, да се у Румунији живо ради на подизању једног великог сточног трга у Кастенци. Трг ће овај бити за крупну и ситну стоку, а имаће и завод за заразне болести.

Од овог трга се надају у Румунији, да ће он не само подићи румунско сточарство; него и да ће купци моћи ту да добију здраву стоку. Пре свега, рачунају, да ће сам Цариград, који је досад вуково стоку само из Русије, моћи да троши на 25.000 грла крупне и 1,500,000 грла ситне стоке ..

Овако Румуни; а шта се код нас ради? — —

Пољопривредни буџет у Србији. — И ако је опогодишњи буџет прошао врло жестоку унакрсну ватру жудње за штедњом, ипак су цифре, предложене у корист унапређења наше пољске привреде, прошле сјајније но што је се могло мислити. Народно представништво овога пута засведочило је, да пред интересима производње народне, која очекује јаке потпоре, али, која јој се, на жалост, до сада врло оскудно делила, може да буде издашније руке, — издашније, него ли све дојакошње Скупштине.

Изузимајући суму, одређену на „одељење за земљорадњу, сточарство и шумарство“, у 13.387 дин. и 80 пар., „пољопривредни буџет“ за ову 1890 годину састоји се на ових позиција:

1. На оснивање виноделске школе у Крајини и на сирему потреба школских; на издржање питомаца и на плате наставника и служитеља . . . . . 62.000 дин.
2. На потпомагање земљорадње и сточарства . 30.000 „
3. На издржавање расадника за америчку лозу и на ширење поуке о његовању и калемљењу америчке лозе . . . . . 10.000 „
4. На помоћ Срп. Пољопривредн. Друштву . . 10.000 „
5. На плату шумара и чувара шума . . . . . 30.000 „
6. На издржавање питомаца на страни по струци земљеделско-сточарској и на сирему наставника за виноделе, воћарство, свилобље и пчеларство 5.000 „

Свега . . . 143.000 „

Овој суми има се додати:

1. Издаци на „Управу државн. ергеле“ . . . 136.356·60 дин.
2. „ „ „Управу тогчидер. економије“ 21.790·20 „
3. „ „ „Управу пољске школе“ . . 47.634·90 „

и онда укупна сума на пољопривредне циљеве износи . . . . . 348.781·70 „

а са „Одељењем за земљорадњу сточарство и шумарство“ у министарству народне привреде, чини **366.169·50** „

Сагледајући ове цифре, изјављујемо жељу, да се оне у овој години потроше на што бољу корист оне привредне гране, којој поменути трошкови и установе имају да служе.

— Ђ. —

ДОПИСИ

Баталаге, 17 Јануара 1890 године.

Време је у овој околини лепо, ниже нити пак снега од св. Николе па до 13 ов. м. није било, тад је падала мања пахуља пролетна киша скоро цео дан, 13 целу ноћ дувао је јак ветар ав. горњак.

Због лепог времена овдашња пољопривредници почели су за воћ још од 1 ов. м. орати, и сад је на јако сеју; неки пак уграве за кукуруз.

Здравље код народа у овој околини доста је рђаво; јер је за 14 дана умрло четрнаесторо и то у самом селу Баталагама а тако је и у околним селима; боловане је врло тешко, лечење је скоро неуспешно.

Ново-пронађена болест Инедуница узела је у овом крају велики ма, нити разна запаљења, протисли, грозница и др.

Здравље код стоке за сво време добро је.

Михаило Тодоровић
економ.

Куд, срез Моравски окр. Пожаревачки.

Време за рад у овом месту и околини, допустило је, (Термометар показује 15—20 целз. топлоте). Народ се овиме бави, сађењем винограда и воћа, чишћењем воћа од гусеница, попашем шаичева, сађењем жите стране, а нарочито од багрема. Прављењем и оправљањем пољопривредних справа за лето, печењем помије што је заостала пре ракијом, крупењем кукуруза за летњу употребу, да не би дети дангубили и за продају.

Цена храни и стоци скаче; здравље је код људи добро. У стопи је до сада било такође добро. Смртних случајева није било, сем што је једноме моме суседу угинуо коњ, но од какве болести непознато ми је

Вељко О. Поповић
економ.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

Г. М. Спасој. М. Радо вама, добром сточару, наменујемо и слику прстена за укроћавање стоке, о чему је у бр. 3 „Тежака" писано.

Руфов прстен поправио је нешто *Хауптнер*, и садашњи изглед види се у слици

Завртањ на прстену, пошто се овај увуче кроз хрскавицу у ноздрви, преломи се и пилом углади.

Поред прстена насликана је штипаљка, којом се подесно служимо за вођење стоке при изложбама.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Четврта седница држана 5 јануара 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Анта Крагујевић, М. Савић, Паја Тодоровић, Мирко Миљковић, Аца Живановић, Д. Спасић.

Вележио секретар Д. Спасић.

Бр. 9. Председник саопштава, да је подружина у Вел. Крсни одговорила друштву на питање, да ће на свом Глав. Годишњем Збору истаћи питање: „на који начин може подружина себи да прибави што већи капитал". Према овом питању председништво није сматрало за потребно, да се на овај подружински збор шаље нарочити изасланик а сем тога и извештај о томе доцније је стигао Друштву. — Одбор прима ово к знању и одобрава поступак.

Бр. 10. Председник износи питање о публиковању напредних начина радњи за које се имају расписати награде у овој години према ранијој одлуци секција и одбора. И одбор одлучи

1) Да се распише стечај у „Тежаку" и политичким листовима. Сем тога стечај овај да се засебно одштампа и разашље среским старешинама у дотичним наградним срезовима за све општине.

2) Пријаве да се упућују непосредно Друштву.

3) Рок за пријаву оставља се и то:

а) *За правилну употребу прашача и загртача при гајењу кукуруза у свези са дубоким орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно"* — до 15. јула ове године;

б) *За рационалну употребу и прераду млека"* — до 1. октомбра ове године;

в) *„За добру и угодну стају за десет говеда с подесним унутрашњим размештајем"*. — до 1 октомбра ове год.

г) *„За правилно побигнут вођњак од једне или више врсти вођана"*. — до 1. септембра 1892. године, с тим да вођњак мора бити засађен 1890 или 1891. године, а цениће се 1892. године

д) *„За виноград засађен америчком лозом и околамљен домаћом"* — до 1. септембра 1892. године, с тим, да се има подићи ове или 1891. године, а цениће се 1892 године;

ђ) *„За правилно засађено и однеговано детелиште"* — до 1. августа 1891. године;

е) *„За извршену комасацију имања у величини најмање 10 ектара на коме је заведен систематски усевски ред од најмање 4 усева"* — до 1. јула 1893. године.

ж) *„За извод 5000 двогодих борића"* — Да се насади до 1892 год. цениће се 1895. год Рок пријаве до 1. јула 1895. год.

з) *„За вештачко пошумљавање засејавањем усамљене чистине у срезу нишком у величини 1. ектара"* — до 1892. г. да је засађено а цениће се 1895. год.

Бр. 11. — Благајник реферише да Друштво има неколико сума на дугу које досадашњим начином не меже да наплати од дужника, јер непрестано одуговлаче плаћање и неки и одричу дуг. Према овоме одбор овласти председништво, да судским путем тражи наплату од оваких дужника.

Бр. 12. Благајник реферише да, извод о стању благајне за месец новембар пр. год. није могао да поднесе на време због послова око склапања годишњег рачуна и буџета за ову годину. С тога сад подноси извод о стању благајнице за месец новембар, по коме је било: у месецу новембру примање 3341 дин. а издавање 2231 дин.; у месецу децебру примање 4477·65 дин. а издавање 952.20 дин. Према томе је готовина на крају месеца децембра 3525·45 динара. —

Пошто председник саопшти да је рачуне за месец новембар и децембар прегледао и упоредио изводе са књигама и да су у свему исправни, — Одбор прима к знању поднете изводе о стању благајнице.

Бр. 13. Прочита се молба г. М. Цибаровића из Лесковца који тражи 160 дин. помоћи да доведе из Македоније човека који је вешт у гајењу мака и справљању опијума, па да сам отпочне радити на томе. — Одбор одлучи: не може се дати тражена новчана помоћ, него да се г. Цибаревићу ако жели да упутство за гајење ове биљке и помогне му се посредовањем у набавци семена. Сем тога да му се скрене пажња, да то није никаква новина код нас, но да се баш у његовом суседству у Врањи, већ баве тим послом где га и сам може изближе упознати. —

Бр. 14. Уредник „Тежака" као референт за књижевни рад реферише, да је друштву поднео г. Д. М. Спасић своје дело *„Производња храњење и нега говеда"* на откуп и печатање. Па пошто је дело веће, те се не би могло пропустити кроз „Тежак", то предлаже одбору да одреди рецензенте који ће дело оценити и према понуди пишчевој саветовати друштву да ли треба дело да одкупи и на који би га начин могли публиковати. — Одбор изабра за рецензенте друштвене редовне чланове г. г. Чедомиља А. Поповића и Свет. Љ. Гавриловића.

НЕКРОЛОГ

† Стеван Ј. Гричаревић члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва, љубитељ пољске привреде, преминуо је 30 децембра пр. године у Гризу код Бозена у Тиролској. Тело покојниково пренешено је и сахрањено у Палањци његовоме месту рођења.

Лака му црна земља и вечан спомен међу нама.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

КЊИГЕ

КОЈЕ СЕ МОГУ ДОБИТИ

код

СРПСКОГ „ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА"

	дин.	пр.
„Све о пшеници", од др. Радића	—	60
„Све о кукурузу" од др. Радића	1	20
„Кромпир" од др. Радића	1	20
„Основи пољарства", од Л. Р. Јовановића	2	—
„Међународна ампелографска комисија и слике из винодела талијанске", од М. М. Савића	—	20
„Калемљење лозе", од М. М. Савића (у тврдом повезу)	1	—
„Производња и употреба шума", од А. Стојковића	—	60
„Наука о сточарству", од † Љ. Белмаша	—	50
„Читанка за пољопривреднике", од † Гаје Матића	—	50
„Белешке о познавању и употреби справа", од Ж. Шокорца	—	20
„Неколико студија из аграрикултуре", од А. Спасића	1	—
„Загодичасто воће" од др. Медовића	—	15
„Гајење винове лозе на Рајни", од Љ. Новановића	—	20
„Гајење оваца", од Св. Љ. Гавриловића	—	50
„О винским болестима", од Н. Стојадиновића	—	20
„Темза" од ранији година по спуштеној цени		
„Календар српских пољопривредника" за 1890 годину	—	80
„Календар српских пољопривредника" од ранијих година по спуштеној цени		

Нераспродате Календаре Друштвене треба одмах враћати јер се овде траже а нема их.

СТЕЧАЈ

Српско Пољопривредно Друштво установљава *популарну пољопривредну књижницу*, за коју расписује стечај за ове писмене поуке:

1. *О употреби прашача и загртача при гајењу кукуруза.* Рок за предају до 20. Марта 1890. год.

2. *Гајење биљака за исхрану стоке.* Рок до 1. маја идуће године.

3. *О берби грожђа и прављењу вина* (белог, црног и комињака) *са упутством у набавци и руковању справа за то.* Рок до 1 јуна идуће године.

4. *О преради млека.* Рок до 1 Новембра идуће године.

5. *О удруженима за производњу и набавку справа стоке и других пољопривредних потреба.* Рок до конца децембра идуће године.

Све ове поуке морају бити уделешне за потребу пољопривредника у Краљевини Србији, написане популарно, са што више слика рад објашњења слога (сем оне под 5). Цене семена, справа и др. чему, о чему се буде говорило, морају бити наведене и тачне. По ука под 2 сме бити пространа до четири печатана табака а остале не смеју бити веће од три табака мале осмине.

Свака од ових поука наградиће се са по *сто динара од печатаног табака* и то само први најбољи рад. Награђени радови прелазе у сопственост Српског Пољопривредног Друштва, а оно ће их печатати под потписом писца. Ненаграђени радови вратиће се писцима.

Радове треба слати у неплаћеном писму (из Србије) на адресу: «Српском Пољопривредном Друштву у Београду». Рукопису — делу — треба приложити запечаћено писмо са именом и адресом писца. Писма ће се отворити по прегледу и напређеној оцени дела.

Бр. 2612. Од управе Српског Пољопривредног Друштва 30 новембра 1889 год. Београд.

Цена малим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних, писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 5 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Награде за увођење напреднијих начина родње. — Земљорадници морају бити добре рачунице. — Не радите стоку бубљаном ралом. — Сејте више јечма и овса — Посно или рано резање лозе. — Порекло и гајење шљива. — Замените зуну оним чим можете. — Шта смета увођењу рационалне привреде. — Америчка лоза и наши виногради. — Преглед радова око воћака по реду

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин., на пола год. 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 7. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 18. ФЕБРУАРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

ПРАВИЛА

КОЈА

МИНИСТАР НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ

ПРОПИСУЈЕ

О ИЗДАВАЊУ НАГРАДА ПАЖЉИВИМ ВОЋАРИМА

ЗА

ПОДИЗАЊЕ И ГАЈЕЊЕ БЛАГОРОДНИХ ВОЋАКА

Члан 1.

Да би пољорадници могли да имају већу корист од свога земљишта, и да би обраћали већу пажњу избору и подизању бољих врста воћака и њиховом правилном неговању Министар Народне Привреде решио је да по одредбама ових правила награђује пажљиве воћаре новчаним наградама и похвалницама. Осим тога Министар Народне Привреде одобраваће да се таквим воћарима издају саднице од воћака по спуштеној цени из државних расадника кад се преко 25 комада у једанпут узме, и даваће им безплатно писане поуке о подизању и нези воћака а по потреби *и могућству* и усмене поуке и обавештења посредством о пробаних практичких воћара.

Члан 2.

У којима ће се срезовима и за коју годину издавати то ће одређивати Министар Народне Привреде, и преко надлежних власти обзнањиваће то сваке године у месецу Августу за сљедујућу годину.

За сад се узимају у обзир пре свију осталих срезова, Срезови: Кључки, Крајински и Брзопаланачки у округу крајинском, јер ови срезови врло мало воћа гаје, а природни су услови такви да скоро све врсте воћа могу добро да успевају.

Члан 3.

Награда ће се издавати под сљедујућим условима и то:

а). По двадесет пара динарских издаваће се за сваку појединy воћку оном пољораднику, који од бољих врста у најмању руку правилно засади и добро однегује 20 воћака и сачува их до месеца Августа у другој години од кад су засађене, када ће их нарочита комисија прегледати и ценити.

Од врста воћака, које ће се награђивати, ове су, облагорођене (калемљене) крупне трешње (аршламе) и вишње (мареле црвене и црвеникасте), кајсије, и брескве, даље облагорођене крушке и јабуке поглавито јесење и зимње, као што су караманке, водењаче, такуше, тврдаје, озимице, а од јабука, будимке или сенабије, колачарке, авајлије, бедрике, даље обичне крупне мапаруше или облагорођене мапаруше на младици, која је непосредно из коштице произведена, дуње, мушмуле, крупни ораси, који су мекушци, питомо кестење и крупни лешници

б), По двадесет и пет динара издаће се на сваки ар земље оном пољораднику, који подигне воћни расадник од облагорођених воћака, било да тај расадник подигне за подмирење своје сопствене потребе, било да подигне у цељи тој да воћне саднице из овог расадника распродаје.

в), Похвалнице издаваће се оним лицима, која било да засаде, однегују и очувају одређени број благородних воћака, или подигну воћни расадник, па им се из обзира на њихово сигурно материјално стање, не би новчана награда могла одређивати, и после оним лицима, која било поуком или ма којим другим начином подпомажу унапређење воћарства.

Члан 4.

Сви пољорадници, који желе да буду учасници прописаних награда и других олакшица, треба одма да приступе подизању и неговању благородних врста воћака, како би били готови да приме преглед и оцену подигнутих воћака кад њихов срез за преглед и оцену одређен буде.

Све изложене врсте воћака не могу подједнако и добро да успевају на једном и том земљишту и у сваким природним приликама. Зато сваки пољорадник не мора све врсте да подигне и да гаји, но само оне које ће најбоље успевати. При оцени воћака узимаће се и то у обзир, да ли је пољорадник умео да избере оне воћке које ће у његовим приликама моћи да добро успевају.

Они пољорадници који желе да буду учасници прописаних награда у одређеним срезовима за награде, дужни ће бити, да се јаве овом општинском суду у течају месеца Јула и да му поднесу списак подигнутих воћака односно списак подигнутог расадника, које ће спискове имати општински суд одма да достави својој надзорној власти, а

ова Министру Народне Привреде но тако, како ће Министар Народне Привреде имати у рукама све те спискове најдаље до 12 Августа исте године.

У списковима мора бити назначено место где је пољорадник, назив општине, име и презиме пољорадника број подигнутих благородних воћака и име појединих врста у списковима и подигнутим расадницима, не мора се назначавати број воћака, но само врсте, које се у расаднику одгајују.

Члан 5.

У месецу Августу сваке године одређиваће Министар Народне Привреде нарочиту комисију, која ће пријављене воћњаке и расаднике прегледати, оценити и награде одређивати.

КЗ № 194. Из оделења за Земљорадњу и Сточарство Министарства Народне Привреде 1. Фебруара 1890 у Београду.

Да ли је користније два пута окопати или два пута поорати за кукуруз?

Прошле године, о школскоме одмору, посматрали смо кукуруз који су радили наполичари, и упоређивали кукуруз који је два пута окопан са кукурузом за који је два пута орано, па смо видели разлику велику. Овај последњи млого је бољи, и по струку, и по множини и крупноћи клипова, и по множини и крупноћи зрна, и по својој дурашности од суше; и ма да за њ' није први пут с јесени орано, већ у Фебруару месецу. — По нашем мишљењу, овај последњи кукуруз донео је за 25% више прихода. — А кад би се с' јесени први пут поорало, онда бисмо могли рачунати, да би имали за 33% већег прихода од онога кукуза, који је два пута окопан.

Као што се, дакле, из горе реченога види, ми ово не говоримо из какве предпоставке, већ просто из свога искуства, што смо на овој њиви, својим очима видели. —

Питање нам се овде и неотице намеће: *Зашто је млого бољи онај кукуруз, за који је се два пута орало него ли онај који је два пута окопан.* — Да би смо на ово питање, што јасније, и што језгровитије одговорили, и на тај га начин, боље читаоцима представили, то морамо прво о томе прозборити неколико речи: *Због чега се кукуруз два пута окопава а због чега њива два пута оре.* Пошто одговоримо, шта је цељ једном а шта другом раду, онда је врло лако погодити, за што је корисније два пута орати, него ли два пута окопати.

Прашење — прво окопавање — кукуруза.

Прашењем, или првим окопавањем кукуруза постизавају се више цељи, а на име: Што се кукуруз прореди, и остави онолико струкова, колико је потребно; што се трава посече, која кукурузу чини штете с' две стране; с' једне стране одузима му влагу и рану, коју би кукуруз црпео, с' друге стране, стоји на путу светлости и ваздуху, дакле оним условима, који су од великога значаја за богату жетву; што се

ПОДЛИСТАК

ПЧЕЛАРСКА ПИСМА

ПРВО ПИСМО

Ти би, дакле, као почетник у пчеларењу био рад да читаш што год о природи и животу пчела? Па, добро! Ја би ти могао препоручити више нових књига: али, за сада ово не чиним, а то с тога што је једна одвећ кратка, друга опет сувише опширна, а трећа врло мало одваја „истину од басне" или меша с претпоставкама и оно о чему се сигурно зна. Зато ћу радије да ти напишем сам овда онда по које писмо из пчеларства, у коме ћу ти изнети само истине, које сам стекао сам многогодишњим искуством и посматрањем; а у исто време нећу пропустити да не поменем и оно што признати научари сматрају као научну истину, као год што нећу оставити не поменуте и оне претпоставке, које имају извесног свог значаја за пчеларство.

Теби је познато, да наша пчела (Apis melifica) спада, по зоолошкој подели, у ред танкокрилаца и да подлежи тако исто као сви они савршеном преображају — метаморфози — докле се најпосле не појави на свет овај, у свима његовим ступњима развића занимљиви, инсекат као савршена јединка.

Дакле, ти си свакојако запазио, да пчеле не могу дуго да се одрже *појединце* — усамљене, него само у већим задругама; са тога се тако једно друштво, које има велике сличности с каквом уређеном државом, сматра као *једна јединка*, и назива: рој, „кошница", „трмка", „народ." — У једној кошници, као што ти је добро познато, има, у време њене највеће снаге, а то је од прилике од Маја па до Августа, према клими и години — паши — *тројаких бића*: *матица*, *радилиця* и *трутова*. Ових последњих нема, по правилу, ни у једној доброј кошници у друго сем ово време. Матица је *савршена* женка, и с тога је способна за парење. Када је се уредно спарила, тада она, чим отпочну дани приметно да расту, често још од месеца Јануара па до јесени почне носити сијасет ситних дугуљастих јаја, која се могу запазити на дну ћелије и слободним оком. Број снешених јаја у једној години може се рачунати, када је матица здрава а кошница јака, када је паша добра и када пчеле збирају још и с јесени храну, од прилике на 60.000 комада.

Матицу оплођава трут, и то само један пут за целог њеног века, који траје само 3—5 година. Ради овога циља, млада матица излеће из кошнице првих дана свога живота. Излетање бива када је време лепо, и у топло доба дана — када излећу и трутови; и о томе нема никакве сумње, да оплођење бива изван кошнице, и од ње далеко. Сад, да ли у лету, да ли где год на дрвету и т. д. — о томе се не може ништа рећи извесно.[1] Према чињеним микроскопским испитивањима од стране професора *Сиболда*, стручног физиолога, и професора *Лајкарта*, код заплођене матице налази се примљено семе од трута у једноме нарочитоме мехурићу поред канала, што спроводи јаје, у тако звану *семену бешику* — Receptaculum seminis. Када, дакле,

[1] Већина пчелара мишљења су да се парење врши у лету. Пр.

земља дроби, ситни, раствара и оплођава, изложивши је утицају сунца, мраза, ваздуха и др. што се гњезда инсеката униште, а и млоги други непријатељи потамање. — Те се цељи постизавају првим окопавањем. — Но за ову нашу расправу, важније је, да кажемо које се цељи постизавају другим окопавањем — загртањем. — Прво смо окопавање овде ставили, с' тога, да би ова наша расправа била потпунија ма да је прво окопавање важније од другог:

Кад ово друго окопавање — загртање, — и како треба предузимати то се ове наше расправе ништа не тиче, онако исто, као што о томе, писмо ништа споменули ни о првом окопавању — прашењу. Задатак је ове наше расправе само тај: да покаже, које се цељи постизавају овим другим окопавањем а које са два орања.

Другим окопавањем опет се уништи коров, покидају се заперци, што и једно и друго троши цабе рану, и сметају ваздуху и светлости, те да до струка не може допирати; земља се на овај начин опет изложи сунцу, ваздуху, влази и др., и тако се, опет, у неколико оплоди; што више образују жила горе на стабљици, које се образују само усљед овог другог окопавања; а што год један струк има више и јачих жила, у толико ће он бити јачи и сигурнији да се одупре свима елементарним непогодама јер ће више и јаче жиле, више и ране из земље добити, а с' тиме разуме се, да ће више а и бољега плода донети. — Друго окопавање.— огртање — од мање је вредности, него ли прво.

У земљорадњи је први, и најважнији посао — орање. — Ми орањем прво и прво земљу приуготовљавамо како ће у се примити што више талога, — као: кишу, снег и др., — те, да у истој, тако звани ток растварања, што лакше, и што пре доведе у тако стање, из кога ће дотична биљка, са својим њежним жилицама, моћи примати за се рану, — приуготовити у толикој количини, која ће јој довољна бити за њену израну — Јер, да није овога растварања, наши усеви не би успевали. — Према томе, дакле, што је год орање правилније и што се год једна њива чешће оре, у толико ће то орање боље бити, — а с' тим још више, ако му се нужна количина ђубрета да, — дочим се делови земље, издробе, ситне, и оним чешћим орањем измешају тако, да онај слој земље, који је био доле, дође горе и обрнуто. — На овај начин, и оном доњем слоју земље, из здравице, који када помоћу орања дође горе, да се могућност, те да на њ' дејствују: киша, снег, мраз и др., и на тај начин постане способним за наше усеве. — Да бисмо пак, земљу што боље припремили те како би смо могли и што више плодова пожњети, то се служимо савршенијим пољопривредним алатима, справама и машинама.

Ми пре рекосмо, да је ораница станиште наших усева; даље она је, тако да речемо магацин, у коме лежи рана за наше усеве, и кујпа, у којој се за њ' готови нужна рана. — Па с' тога у колико је год ораница дубље поорана, у колико је ова правилније и чешће орана, у толико ће бити трошнија порознија, да ће се у толико жиле наших усева лакше, а и брже развијати у дубину и тамо тражити своју рану. —

матица носи јаје, које се одваја из њених парних јајчаника, тала оно мора да прође кроз спроводни канал а поред ушћа семене бешике. Сад, ако семе, из ове бешике, пошкропи мимо пролазеће јаје, онда се оно заплоди, и из њега се у томе случају развија *женска јединка* — *радилица*, а ако буде улежено у „матичњак" матица. Ако јаје *не дође* у додир са семеном, онда оно остаје неоплођено, и, *ово је врло занимљиво*, из њега се развија такође жива јединка — биће — али само мушка — развија се *трут!* Ово је *Сиболд* нашао и код неких других инсеката, н. пр. код лисних вашију, и овај појав назвао је: *девојачко плођење* — партеногенеза. Овим научним радом Сиболдовим потврђено је оно што су тврдили још раније неки рационални практичари, а поглавито Ђерзон, на основу њиховог искуства с матицама, које носе само трутовска јаја. Неоспорна је истина, да *неплођене матице*, које су се н. пр. излегле онда када већ нема више нигде трутова, носе јаја, али се из њих развијају *само трутови*. Проф. Хекл зове ово занимљивим прелазом од сполног плођења на бесполном плођењу с клицама — моноспорогонија, и објасњава девојачко плођење — партеногенезу — код инсеката као устук сполног плођења, којим су се натили претци инсеката, у негдашње бесполно плођење.[2]

Када матица остари сасвим, онда наступи оно исто стање као када није никада ни била оплођена. Она, истина, носи још многа јаја; али из њих се развијају само трутови. Ако се не притече у помоћ кошници, у којој је таква матица, онда ће она сигурно и брзо угинути. И сам сам имао посла и то чешћег са таким матицама, које легу само трутове. Значајно је, да девојачког плођења има и код радилица. И оне, које имају, истина јајчанике, али немају никакве семене бешике, па с тога не могу бити никада ни за плођење, носе кадшто јаја; али, из њих се развијају само трутови. Да, пак, трутови, које су излегле матице што носе само трутовља јаја, нису, као што то неки држе, *несавршени већ сасвим савршени, потентни мужјаци*, то сам посматрао сам у Марту 1878 године на једном неоспорном случају; јер тада не беше још нигде трутова, а млада матица, коју бејах извео, беше посве нормално заплођена од трутова, који се беху извели на овај начин.

На реду је, сада, да говоримо о преображају — метаморфози матице; — но, о томе у идућем писму.

[2] Види Д-р Ернст Хекел, „Природна Историја постања", Превео Алекса М. Радовановић. У Београду 1875 год. — стр. 165-та-

---

НА КОЈИ СЕ НАЧИН СУЗБИЈА ВИЛИНА КОСА?

ИЗРАДНО

Благоје Д. Тодоровић

Пошто вилина коса сваке године са свим изумре чим донесе семе, и по што се сви готовани на детелини и другим биљкама јављају у пролеће и то опет из семена, онда је јасно, да се вилина косица само семеном размложава. За то при уништавању вилине косе шта би друго и могла доћи на прво место, до — брига: *да се за сејање поменутих културних биљака узме само добро семе, т. ј. оно у коме нема семена вилине косе?* У семену детелине и лана са оних поља на којима се виђала

Поред реченога, кад се с' јесени дубоко оре, увећава се слој плодне земље, који се орањем троши, и излаже елементарним непогодама; а на увећаном обрађеном слоју наше земље и више се раде за наше усеве налази, те брже, а и бујније расту и развијају се, донесе више, а и болега плода, па према томе, жетве нас морају много боље наградити, него ли иначе. —

У колико је год једнога земљишта дубља оранична површина у колико се год ова чешће и правилније ори и тиме јој се, тако зване физичке особине поправљају, — у толико ће то земљиште имати веће снаге, те ће рану за усеве у довољним количинама моћи спремати. — Даље је и та користи од дубљега и чешћега орања, што се усеви брже, а и сигурније развијају, што мање страдају од елементарних непогода, које долазе усљед мраза, суше и др.; а тако исто и сувишна им влага — киша — не шкоди; стрмен усеви не полежу, дочим су се јаче убокорили, а у колико су се год јаче убокорили, у толико су се јаче развили, кадри да издрже суше и друге непогоде које их сналазе у добу њихове вегетације. —

Што усеви мање страдају од суше, долази отуда што дубља, а и мекша оранична површина има то својство, да брже, а и већу количину кише, као и остале елементарне талоге у се прима, и дуже их задржава; прекомерна влага такође, не шкоди, јер што је год оранична површина дубља и порозније у толико ће и прекомерна влага пре сићи доле што не испари и не усиче. — Мразеви им, опет не шкоде, с тога, што се усеви на тај начин брже, а и лакше развијају, што су дурашнији, издржљивији и др. — Усеви, велимо, не полежу, јер су се довољно убокорили, па су, усљед тога дурашнији, а као такови, они се јаче одупиру ветровима и др. елементарним непогодама. —

Поред до сада побројани користи од јесењега дубоког и чешћега орања, још су и ове: Што се лакше слојеви могу мешати за међусобну поправку оранице, и што ђубре може баш у онај слој земље доћи, одакле би могли наши усеви, што лакше, брже, а и што више своју рану, из овога примати; што исто тако и оним нашим усевима, који по природи својој, захтевају дубоку оранициу, што лакше, брже, а и по свима можемо окопати наше усеве, као што су кромпир, кукуруз и др. што је њима наша радна снага потребна, као и то, што се плугови за прашење и загртање, лакше и корисније употребљују, те, да се онај простор око стрункова од корова чисти, окопава, и стрункови загрћу. — Корен се на овај начин, јако утамани, јер му се јесењим дубоким, и у опште чешћим орањем испресецају корен и жилице, и изнесу на површину оранице, који усљед мраза и др. елементарних непогода, угине

Колику, пак, огромну улогу игра јесење дубоко орање, то ће се најјасније из следећега видити, из оне изреке славног њемачког агронома, Тера: „Да са сваким палцем подубљавања оранице преко 6 палаца, расте вредност земљишта за 8%; а Цирл, опет држи да са сваким палцем мањка оранице испод 6 палаца, опада вредност за 20%!“ — Према овоме, излази ово: као год што већа земља у ширини, дуже више плодова, тако исто и њива, која се дубље ора.

вилина коса, мора се увек налазити и семена ове паметнице, и то с тога што њено семе сазрева у исто доба кад и семе њених хранитеља. За то даље у прилици кад се жели приступити сејању у лана или детелине, треба обратити велику пажњу на то, да се потребна количина семена за сејање уме само са оних поља која нису била заражена вилином косом, или да се добави од оних трговаца који јамче за чистоту семена, или од Српског Пољопривредног Друштва, које наручити пажњу обраћа пречишћавању семена.

Али сем наведеног треба да обратимо своју пажњу и још на неке околности. Тако н. пр. сигурност предохране т. ј. суздржавања вилине косе зависи и од опште бриге пољопривредника, да ли да се сем оми стараћу да униште ову биљку или не. Јер у противном случају и поред најбоље сетидбе лана и детелине, вилина коса опет може да се појави и на тој земљи, само ако се на комшијској земљи налазиа овог паразита. Негде и овде у станку су да ово семе пренесу прилично далеко, па зато је и њихова и заједнака заједничка радња против овога страшнога непријатеља.

На чак и у случају кад се у целој околини пазило на чистоту семена, опет ни тиме није се свим искључила могућност да се вилина коса не појави. И поред тога, баш тако је код детелине, вилина коса може се нашто запазити. У том случају мора човек готово сва своја предомишљања о томе, да сведе или на то: да је вилина коса пренесена ту олујом са знатне даљине, или да је на то поле унесена ђубревом, грађевинским материјалом и теме подобно. А често се за ово окривљују многе друге њиве.

Говорећи о разним врстама вилине косе на детелина, ми смо напоменули, да се она коса, што се налази на детелини и луцерки, може видети и још на неким биљкама, а чим је вилина коса у прилици, да се може доцнатија хранитеље, онда је ту већ велика сигурност да се она и како ваља развије, т. ј. да донесе семе и ово растури по земљи. На многим усјатинама и многим легитрацима, налази се често много вилине косе, па се отуда и на детелинама може појавити у знатној количини. На њиву које је протекао копривом, мелом и другим биљкама на које налазда вилина коса, може се по жутој боји њеној још из даљина закључити да је тој паразит на тим биљкама. По себи се разуме, да у овом случају не остаје ништа друго него да се род суобзирајући вилине косе приступи: кречењу и чишћењу све колико њива и земљиста која на коме се овија вилина коса, и да се одабере час пре уколени и најмања кончић вилине косе.

Ливаде су нама сувише најзгодније место за развијање вилине косе. Кад се та ливади посматрају ове биљке што су у непосредној близини, онда се често могу приметити поједини кончићи у дебљини обичнога конца, да омотавају или дело влажне траве или само доња део њихов, а често је то обвијање тако прикривено лишћем трава, да је много пута потр-бно врло пажљиво разгледање да се ти кончић може спазити. И ова кончићи односно биљке, живе истим животом којим живи и вилина коса, т. ј. и они се обвијају око стабљике, петељака и т. д. да би могли своје сисаљке увући у своје хранитеље, па бида попазати своје увијучаве цветиће. Таван готовани најобичније се виђају на жутој трави (Lathyrus pratensis) на коју (Са ци сагуј).

која је већа у дубини, даје више плодова. — Да би ово читаоцима разумније било, да објаснимо бројевима.

Кад са једне њиве, од 20 ектара, са 6 палаца дубоком ораницом, добијемо 200 товара пшенице, кукуруза, и др. кад би смо удвојили дубину оранице, када бисмо ју, дакле, подубили за 12 палаца, онда би смо од тих истих 20 ектара земље, могли добити 300 товара пшенице, кукуруза, и др., а то је равно за половину више, само с' тога што смо ораницу од 6 на 12 палаца подубили. Према овоме колико се на дубокој ораници од 12 палаца уштеђује семена радне снаге, па опет, да се известна количина плодова добије то ће бити свакоме довољно појмљиво.

Намеће нам се питање: Да ли неће скупље стати два пута орати, него ли два пута копати кукуруз. — И ма да је овде главно, у коме ћемо случају више плодова добити не питати, да ли ће орање, или окопавање више коштати, опет, можемо одговорити, да је по нас јевтиније два пута орати но два пута окопавати кукуруз; — јер, дан орања земље, нарочито, с' јесени да се по оре, коштаће са раном највише 8 динара; а и кукуруз са једног дана орања да се загрне, кошта највише са раном 8 динара. Ово јесење орање има и ту своју добру страну, што, кад с' јесењи исто обављамо, нисмо тако послом оптерећени, као кад кукуруз загрћемо. — Јер, кад кукуруз загрћемо, онда су се нам сви најглавнији послови сустигли; међу тим, овако, кад с' јесени пооремо, онда га не морамо загрћати, па опет нам је кукуруз много бољи, него ли, кад га два пута окопавамо, а један пут оремо. —

На овај начин дошли смо до резултата, да је 25 до 33% користније два пута орати, него ли два пута окопавати, кукуруз. —

ПОРЕКЛО И ГАЈЕЊЕ ШЉИВА

(наставак)

Др. Исартије, вели, природа земљишта на коме успева шљива простире се у бескрајност; шљива у најчувенијим пределима француске Лоари, Ло и Гарони, Жиронди, Тарну, долази скоро свуда изузев у песку, шљунку и земљишту веома влажном. Зато, вели, на десној обали Гароне, где превлађује шљунак неуспева. Иловачу, изгледа, шљива најјаче воле нарочито помешану с кречом и силицином.

Луи Бригијер, вели, земљиште лапорасто (кречне иловаче) нарочито је повољно овој воћки. Она не тражи дубоку ораницу, но бежи од присенка (хладовине) као и пескова и влаге. Зато светује у овом последњем случају, да се најпре земљиште оцеди најлакшим начином. Довољно је отворити дуж редова воћака шанац 0" 60 дубине, у правцу највећег пада, и пре но што се покрије земљом набаца се камења и грана или још боље цеви за (дренисање) исушивање. Овај посао веома прост даје одличне резултате. Постоји голема разлика између веома снажно развијених шљива

селену (Selinum carifolia) и још по неким биљкама а виђају се и на лишћу и влаћу ливадских трава. И као што се ових биљака може наћи на ливадама, тако се они могу наћи и на другим местима на којима трава порашћује, па било да је то поред путева, на пашњацима и т. д. јер оне на тим местима треба да живе дотле, док не донесу род, док не проспу семе. И на шибљу н. пр. на црној врби или тако званој бекви (Salix viminalis), запажене су овакве биљке приликом осматрања шибља у овоме погледу.

Ово је било врло потребно да наведемо, јер ако се при оцени и појави различних врста ових паразита користимо и овим подацима, и овим знањем, онда на сваки начин смемо тврдити, да и случају, *кад се и у околини не би нашла ни једна права врста детелинске вилине косе па ма се она и најпажљивије тражила, не би смели рачунати на то, да се вилина коса неће појавити на засејаној детелини и луцерки.*

Из наведеног излази, да се и ливаде морају узети у помоћ у питању о сузбијању вилине косе. Противу овог мишљења не може да постоји онај разлог, да вилина коса која се јавља на детелинама што је на ливади, није тако опасна по сејидбу с тога што се у добу цветања траве врши косидба а ова пада таман у доба, када је у цвету и вилина коса. По томе вилина се коса — тако веле — уклања са ливада заједно с травом и то пре но што је донела семе. Али таком тврђењу као што рекосмо нема места јер се за вилину косу зна, да се она на хранитељци не налази само у горњим деловима траве; она и после косидбе заостаје на кошевини, т. ј. на оном приземном делу влаћа и стабљике које коса није у стању да посече. За то вилина коса не само што је у стању *да у заоставшим цветићима развије и сачува семе за своје размножавање, већ је и у прилици, да се припија за оне зелене делове своје хранитељке, који порашћују после косидбе.*

Ако сад прикупимо све колика посматрања наша о овој биљци, па ова разгледамо колико су она важна са практичне стране при производњи биљака, онда у кратко морамо рећи: *да строго посматрајући ствар, сигурно сузбијање вилине косе никако не лежи у нашој власти, али да ипак размножавање тога паразита можемо ограничити у великој мери, ако обратимо своју пажњу не само на чистоту семена културних биљака, већ и на утамањивање вилине косе на свима њивама где се виђа и на свима биљкама где оне као дивље расту.*

Да би у погледу што бољег сузбијања ланене и детелинске вилине косе, могли рачунати на што бољу чистоту семена а тиме и на што бољу сејидбу, на сваки начин не ће бити згорега ако на овом месту изнесемо и све знаке на семену вилине косе, — *те да би тиме увидели разлику између њеног семена и семена оних биљака, са којима се овај паразит понајчешће распростире.*

које се гаје на брежуљцима запорастим око Ажена и кржљавих по долинама Гароне.

Ми, у Србији, имамо уверења, слична овоме у Француској, да су шљиве на запорастим косинама југоисточним и југозападним Јелице, Венчаца, Орашког брда и т. д. крупније, дуговечније и родније но у долини Мораве, и да само још ранка може са јабуком у равничим и влажнијим местима да успева, али зато од ње ракија не вреди ни близу колико од мајарке, а већ о другој употреби не треба их ни пореёивати.

Сем тога ми знамо да шљива не роди, ако се земља око ње не ради, ако је макар свиње не рушкају, но око ње трава порасте («Ко траву по шљиварку коси, тај ракију проси»)

Кад је научар из Тулуза *Казимир Ромеф* (Roumeguère) пеитиваво болест шљивових дрвета, због које стотинама шљива у Француској пропадне, напао је да је томе узрок прекомерна влага у земљи, или опет прекомерна суша. Ово његово мишљење сагласно је са *Комовим* (Comes) по коме свака крајност у влази знатно подмокање изазвене смоле, па било да је голема суша или голема влага.[1] Према овакоме стању ствари треба пречистити ова мишљења и у избору места за шљивар особиту пажњу обратити, па да нам труд око засађивања и набавке пресада не одо у залуд, и да нам не пролазе узрасно године очекујући добар воћни род.

Из тога излази јасно да је сасвим погрешно оно што *Семлер* вели да обале потока на којима су сада врбе и тополе треба засадити шљивама и т. д. Па и оно не стоји што неко, по свој прилици патриотични *Др. Натошевић* у своме чланку шљива[2] рече да шљива није пробирач у земљишту, као да и на песковитој земљи најбоље рађа. Већ је далеко умесније оно што он даље на истом месту наводи: «У невештих људи наће се шљива и уз потоке и реке, али не напредују: плод бива све ситнији, воденији, бљутавији, на дебла се накнада маховина и свакојака шуга, и дрва болују док не угину. Најздравија и најчистија шљивова дрва, ако случајно удари влага или вода покрај њих, ноћну одмах боловати, ошугају се, и једно за другим угине, баш као и људи, што у влажним становима пропадну; а болесна дрва чим се пресаде на суво место, одмах оздраве и бољи род рађају.

[1] У првоме случају, јака и трајућа суша земљина, утиче на подземне делове — корен, чим те се у њему скупи ткање, порочито дрвено, и они делови око њих морају испрекати. У другом случају, кад вода због непропустљивог слоја не може да одмакне, горњи премда много влаге, налазе се и спречава разњу унутрашњим деловима, те опет због тога испрскавају унутрашњи или спољашњи делови. У оба случаја истиче смола, појава позната у нас под именом «склоточење». И према узроку болести, не може се лечити лако, по указивати воћке, па зато се мора пазити на избор земље или од подизање у случају претеране влаге.

[2] Срп. омладински календар 1872 год.

Напослетку поменућемо и то, може се понеко земљиште пре засађивања шљивом, ако није сасвим подесно, поправити и спремити, јер чим пажљивије одаберемо земљиште тим ће бити мање издатака а бољи род и дуготрајнија воћка.

ВЕЛЕШКЕ

Начин којим би могли учинити да брзо нестане смрада од боја

Задах у становима скоро „мољованим", бојаним, задржана се невада дуго. — Он се може отклонити за неколики часова. — Сина се за то у два или три тањира по 50 или 60 грама сумпорне киселине. За неколико часова пара киселине униште задах. Остаје само да се проветри.

Мраз од вина и црвених плодова

могу се избавити ако се ваваи парче сумпора над једним димњаком од хартије и намести изнад црвене мраз натопљене водом.

Прашак као средство да се очувају бели зуби

Сагори се парче хлеба у пећи — еурини — и кад се претвара у угљен истуче се, на прослеђе и измеша са томиком истог тежином кине прашка. Овај је прашак врло пријатан и не гризе чак ни зуба.

По Раул Матгиетие
превео **Д. Р. Лазаревић.**

ДОПИСИ

Гружа, (почетак Јануара) 1890 год.

Ово половине овог месеца па до 17-ог у вечер, било је лепо време, и топлих дана, као у Априлу, а 18-ог падала је тиха киша са снегом; преко ноћи и сутра дан падао је без кише влажан снег, тако звани „попарац" и 20 добисмо највећи снег; овај беше висок око 20 ц. м.

Док је трајало ово лепо време по жупљивим местима, сељани су орали њиве, јечмове и овсе, садили и подсађивали винограде, кречили, ограде претресивали и поједина сеоске — шаљиво — око својих кућа и авлија поправи.[1]

Последњи снег беше засејаном житу што по вечи, као добар мелем на рану, само ако у брзо поскопни; но ја рачунам да ће овај снег мало дуже остати само, ако га јужни ветар не почада не растопи јер је за сада обично облачно и ведро а зима само мало покушта.

Овај зимни снег што је окопнио, беше доста танак, а било је и голомразица, те се зато народ овога краја и данас боји да усеви на те голомразице нису што год шкодљиво.

Кад на усеве напада велики (дебео) снег и дуго стоји неотопљен онда се народ јако радује, јер га сматра као и своју покривачу, као над се и сам губерном покриће.

Велика је штета за наш народ, што сами највећи део пролећа проведе у не роду. А тада би се могли извршити многи нашим пословни и. пр.:

[1] (Кратата памћу ове године, која ће јарх жита боље родити или она која ће радије или шкодије засејана. Као се сељаке стручнима у Јануару рачуна у нашој околини, па ће у јесену или у пролетну сезаљу.)

Сиђање гусеничних гусеница и јаја са воћа, уклањање сувих грана и шљива и др. воћака; окопавање земље око воћа, ђубрење њива, ливада, воћака и винограда.

А стока? — Она просто пропада, само са нерадом. Тога напрасно не би било, над би имали своје кошаре, над би се на то хтело да жртвује мало воље и пара.

Пита човек да мисли о нехату и немарности нашег сељака, над живи 50—60 год. и умре, а не остави нити за цео век свој напредак за своју стоку једну кошару од прошла или пруће, која не би коштала ни 10 динара? Није лакше спротивља није немарности него нехат и немарност!

Ако ко нема горе, тај би могао ове сувоте да поправи од прошла, а хто и опет нема, суд под нас има пруће, и могао би да оплете јесе једно поред друге у одстојању од 0·1—0.20 метра и ове међу просторе набити глином, ошрешцима и покрити их.

Оваше колибе — кошаре — могу да служе по неколико година, и тонше су.

Ако и овог материјала не би било, опда се топле кошаре могу начинити и од набоја (земље). Наша браћа по Срему, Банату и Бачкој праве и куће од набоја, опрече их па им служе много година, и тонше су. И у Крагујевцу има пицше таких кућа.

За опце нижу по цену кошарицу, а за говеда и кљусад, коју не употребљују за теглење или јахање, набијају по подлиме, набијајући и шумаше, тражећи тамо — у шуми — какво густо дрво и лебело, где снег ни југоисточној страни није могао нападати, тако у снегу дебео, и над снег и пиша мала покрије им се цела горња поврпина снегом и ледом, реи ни се заледи т. ј. на овакој су дапци леденице као на стрехи на зечи над стока пас нас и сваки правори, и овај залеђени реи стоји по 2—3 недеље, док се не одгусне и не направи сам, а госа гледа онако залеђену стоку, па гледа и ништа не предузима. Они мисле да се онако кућа у свету стока гледа, и мисле да је оно кућено и речено да се онако оно животиња пуни и пати. Зато је и слабо ваљда од таване стоке.

А шта да кажем за кљусад? она још горе пропада него и говеда, бар говедима зими полажу сламу, а кљусадима која није одређена за јахање и теглење просто ништа не по ажу, него иду од кога дрва до кога чобанин их злостављају, а често још и неку по коју ударак за реи и то ноћу, на онда сејпре пако кљусе беса! Даду такви кљусад иду по ливадама и буше устима снег да нађу траву.

Општинах штала по селима за коње јахаће и возове теглеће има врло мало, коме их бити највише у једном селу 15—20 ако су мале за 3—4 грла, а ретко и код најбогатих домаћина у селу једна да има једна или две штале за 6 до 8 коња или волова.

Онако гледање и чување стоке, ако би се и мало продужило, не може никаком цилу. Само бољом управо добрим негом и храном може се подићи домаћин, а онако само је — лук и вода!

Једва чекам над ће изићи закон о сресним и окружним збо ровима, да се међусобно обавештавамо, о снему а нарочито о пол ској привреди.

Истина, од извесно времена многи бољи домаћини почели су да куку ђубрета по њивама и ливадама, али врло мали број њих у једном селу ово чине.

Да би боље родиле њиве и остале воћке сељани би требали нао што рекох сваке јесени да окопавају њиве и воћке и да око њих међу по коју шарлину гајњаче, компоста или добро згорелог ђубрета. Јесење кише и нода од отопљених снегова спашвале би храну око жила таких воћке то би без сумње свака таква воћка боље родила. Који у јесен не би доспео ово да мирши тај би могао то да уради у пролеће, али на жалост не видох до данас баш ни једног сељака да ово чини и ако сам велику пажњу на ово обраћао; сем што видим да многи домаћини полажу сламу стоци по воћњаку, и што им остане трузе сламе, растуре по воћњаку, а у пролеће пуште свиње, те прерпикују цео воћњак, и с овим ђубре воћњак, и надокнађују о.о. што горе рекох за не чине.

Поред свог изложеног и ђубрења, шљивама треба повремено зати суве гране, било то у пролеће или у јесен, јер је и ово један услов за бољи род, али и ово ретко ће видети да ради.

Оних прошли ова пролећа видео сам где једни домаћини пре сејању кукурузу мене у свакој њиви по једну шаку ђубрета.

Прошлог пролећа запитах га за што овако ђубри и даљубља? Он ми одговори: „у прошлој 1880 години, овако сам ђубрио једну њиву, и једну нисам никако ђубрио па од оне што сам ђубрио добио сам скоро удвојени род и много веће коренье (клипове), него од оне што нисам никако ђубрио, зато ћу ваљ сваке године овако да радим“.

* * *

Ја му примених и рекох му: да ће боље бити да зати или у јесен растури ђубре по своју њиву, затим да преоре — угари — па сама у пролеће кад стане сејати кукуруз, опет да пооре, и то поприлично, а не само што је угарио, и с оним радом добићеш бољи род, и уштедићеш ђубриње сваког сађења и рад. Овако ђубриње може вршити сваке године или треће године, а не сваке године. Он ми: „ја ћу за сада овако да радим јер ни овако добар род даје, а домаћи ми види ћу даље боље овако ћу и радити“.

Чудо је да наш народ још неће да се привали угарењу њива, и нели „даљубља ми је два пута орати“, а не зна да се истина даљубља родом много напнађава, над се два пут на и три пут оре земља. Ретко да који домаћин по неку њиву угари.

Данас кад ово писмо завршавам, рече ми један сељак да много ожалиле по селу болују, а у селу Борчу, у Грузанском срезу, вели да је преко 40-ет од божића до сада дуди, жена и дете повраво, вели: „у нече се разболи и у путру мрта“. По опису како болују, мора бити да је „Пнеумонија“.

Тако исто вели „бесиле су богиње код оваца, с јесени и до пута и сваки“. Опе по селима почеле су се јагњити.

Дали је плает чиниа какав поиак за лекарску помоћ против оних болести напоменуто ми је.

У будуће имаћу много о које чему да питам.

[1] Пишите а нас писмом човек и зубатић приређе ви сте и оспавши за матерње на рад у нашој овозиној и за сва браћске за напредак. Дали за што да крије своја мис? Зар друштво не треба да зна све своје домаћине? За то пуне доме потпишите слободно. Ур.

ПИТАЊА — ОДГОВОРИ

Дописнику Н. Н. из Груже.

„Тежак“ не може износити имена својих сарадника и дописника, ако они то не желе; али уредништво жели да зна њихова имена, хоће да их упознаје и у чланове дописе а треба преко њих да се споразумева о многоме што се на унапређење пољске привреде односи. Зато нас моли да јавите своје име.

Крушевачка пољопривредна подружина
23 јануара 1890 год.
Крушевац
Бр. 12.

ОБЈАВА И ПОЗИВ

„Крушевачка Пољопривредна Подружина“ овим јавља свима члановима својим и осталим пољопривредницима земљорадницима нашим.

1) Да ће, као сваке, тако и ове године примати и извршивати, за свој и за туђ рачун, разне наруџ-

бине и набавке, за идућу пролетњу и летњу сезону, у разном **семену од боље врсте хране, зелени цвећа и трава — детелине**; као и у разном облагорођеном — **калемљеном воћу и дрвећу, савршенијим справама и алатима пољопривредним, и бољем соју стоке**.

Чланови, грађани поседници и земљорадници, који би хтели ма што од реченога набавити, нека се тога ради пријаве благајнику друштвеном г. Петру Н. Каракушевићу сајџији овд. на „Главном Тргу", где ће сазнати цене и остале услове за наруџбине;

2) Да ће наруџбине семена и воћа примати до 20 **фебруара** ове год.

3) Да ће у месецу Марту давати калем — гранчице (биљке) од разног облагорођеног воћа свакоме који уме калемити; а прибавиће се и вешти **калемари**, који уз малу награду, сами врше калемљење разног воћа, дрвећа и дуплих ружа;

4) Да ће у месецу Априлу, давати, ради сејања **„семе Памуково"**, које је прошлог лета код нас опробано и посејано, добро успевало и родило;

5) Да ће **на свако пољопривредно питање**, давати стручне одговоре, савете и поуке ради унапређења пољопривредних радова и производа;

6) Да ће, особито **ваљаним** произвођачима и **производима пољопривредним**, који јој се поднесу, **давати награде похвалнице** и препоруке, и бити на руци, да се нађу добри купци и цена;

7) Да је од 1. Јануара отворен нов **упис чланова** ове Подружине за 1890 **годину**. Сви ранији чланови и остали пријатељи нашег пољопривредног бољитка, позивљу се: да се упишу за чланове, (који плаћају само 4. дин. год. код благајника), и да учествовањем на збору договору и управи потпомогну ово опште — корисно удружење у остваривању истакнуте цељи, унапређења наше заостале пољске привреде:

Чланови овог удружења имају **првенство** на све услуге, препоруке и користи привреде.

УПРАВА

Крушевачке Пољопривредне Подружине

СТЕЧАЈ ЗА КАЛЕМАРЕ

Крушевачка пољопривредна подружина, желећи да и овог пролећа настави свој рад на унапређењу воћарства у својој околини, изашиљањем вештих калемара расписује овим стечај за калемаре.

Калемари ће се примати под овим условима:

1. Калемари, који писменим уверењем или практичким радом докажу своју способност и вештину у калемљењу воћа, нарочито у процеп и под кору — (особито старијих стабала) имаће од подружине, дневницу $1\frac{1}{2}$ — 2. дин. и право са писменом препоруком и објавом, да од сваког приватног лица, коме што накалеме, могу у име свог труда наплатити по 20 пр. дин. од једног стабла и завоја;

2. Они ће од подружине добити: бесплатно калем — гранчице (биљке) од разних облагорођених воћака, нужне справе и сечива калемарска и писмену објаву и препоруку, на све кметове селске, у срезу у коме буду радили;

3) Калемари су дужни ићи у месецу Марту по направљеном распореду (Маршути) из места у место, по срезу за који се приме рада, носећи собом дводневну залиху калем-гранчице, алате и завоје, пријављивати се објавом месној власти, и калемити свакоме, који их позове, (па и ниже ако се сагласе). Главни депо калемгранчица биће у среском месту — Крушевцу или Трстенику;

4) Калемари су дужни водити тачну прибелешку, где су, кад коме, шта и колико накалемили? које ће по свршеном послу подружини предати.

5) Посао ће овај трајати 15—30 дана.

Сви они који се за овај привредни посао способни осећају, позивљу се да се до 25. фебруара ове г. пријаве лично или писмено, пољопривредној подружини у Крушевцу, или Српском Пољопривредном Друштву у Београду, са доказима о својој калемарској вештини.

Управа крушевачке пољопривредне Подружине.
28. Јануара 1890. Бр. 18. — Крушевац.

Цена мањим огласима: Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних, писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Правила која Министар Народне Привреде прописује о издавању награда пажљивим воћарима за подизање и гајење благородних воћака. — Да ли је корисније два пута окопати или два пута поорати за кукуруз. — Порекло и гајење шљива. — **Белешке**: Начин којим би могли учинити да брзо нестане смрада од боја. — Мрље од вина и црвених плодова. — Прашак кво предство да се очувају бели зуби. — **Дописи**: Из Груже. — Питања и Одговори. — Објава и Позив. — Стечај за калемаре. — **Подлистак**: Пчеларска писма. — На који се начин сузбија вилина косица.

Власник и издаваљац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКЕ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА ВОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 8. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 25. ФЕБРУАРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Користи од Секлерског кукуруза

Ми смо уверени да је наша земља подеснија за кукуруз од многих суседних, и да имамо такве врсте које се могу са најодличнијим у свету мерити. Шта више и то отворено кажемо, да се ваљда нигде онако пажљиво не ради кукуруз као у кључевима Тимока и у Пожаревачком округу. У погледу брзог доспевања лако може бити да се ниједна страна врста не би могла лако мерити са нашим планинским; али овде ћемо застати, док нас упоредне пробе Краљевске ратарнице која је за то тврђење и надлежна и позвана не осмеле. Но како се већ од неког времена доносио к нама међу другим врстама и *секлерски кукуруз*, и како о њему чујемо доста повољне резултате у околини Београда и Посавини, то ћемо неке користи гајења ове врсте кукуруза, ради управљања и ради поређења да напоменемо у овоме што иде:

1, Ектолитар других врста кукуруза тежи 72—75 кгр., а секлерског 80—85 кграма и по издашности брашна долази међу прве;

2, Потпуно сазрева за 90—100дана, може дакле да се гаји и у хладнијим пределима и да се раније скине са земље, ради засевања озимицом;

3, пошто се угушће мора сејати, то је и приход већи;

4, пошто се брже и раније развија, то му се зрно замеће у Мају и Јуну, кад више влаге има, те је и берба сигурнија, но код оних, које Илинске врућине усучу. Овај је кукуруз у почетку Јуна потпуно развијен, те му не може суша нахудити;

5, Пошто му је стабљика тања, но код других, то је и боља храна рогатој стоци но од другог кукуруза.

Садимо врбе

О овом предмету читасмо у „Тежаку" од 29. Новембра 1889. како треба да подижемо врбе крај путева и мочара, да буду тиме очувани путеви од квара, и да буду мочарне подводне земље исушене и да их мало по мало у њиве претворимо. Из наведеног расписа од 4. Маја 1865 г. број 966 од стране министарства грађевине видимо даље, да се врба све већма у Србији тамани, тако да ће оскудица наступити у врбама за производ пушчаног праха нужном угљену.

Поред тих многостручних потреба врба, има још једна велеважна задаћа и услуга тог богоданог дрвета: везивање и стезање земљишта у стрмој обали реке или потока, да ју матица или ветрови таласи не подривају и не роне и обарају даље, на штету орачства и повртарства и често на штету људског живота.

Ја сам пре три године у „Нашем добу" препоручио у том смислу нашем народу сађење врбе испод и у стрмој обали, коју брза матица рони, и назначио сам начин, како треба врбове прутиће садити.

Ево, да наведем тај начин:

Где год матица или из оне стране долазећи таласи ударају о брег, те га подлизују и обарају не асни, да се поред реке или потока густа шума или врбак подиже. Овај врбак има смисла, ако је густ и висок с оне стране реке оног места у обали, које од ветрови таласа страда. Тај врбак ће да навуче сав ветар на себе, и да заклања с' оне стране реке обалу. Таласи ће бити мањи и без икоје снаге. Противу силе матичине не обезбеђава такав шумарак врбов или од топола, јововине, и јагнеде, ако су на горњој ивици обарању изложене обале та дрвећа право у земљу засађена. Ми видимо, како стотинама година стара дрва буду матицом подривена, те једном сурва се дрво у реку, а обала тим начином све даље и даље миче се у пољану.

Стрма страна обалина, и то у време најмање воде особито онај узани пруд између подножја обалина и текуће воде саме, и онај кут овог пруда са страном обале, морају врбовим прућем засађени бити. Прутиће од дебљине малога прста, у даљини од по метра, ал без сваког реда и врсте и то не право по средоточју наше земље, но право на површину дотичне стране стрме обале, у ову и у онај пруд, треба садити. — Тако танки засађени врбови прутићи имају то својство, због своје виткости, да ће, при великој

води матици попуштати, да неће воду заустављати због чега би их ови својом снагом изчупали већ се превијају, и удар матичин или таласов тиме слабе и одбијају од обале.

Кад је тај сад 2—3 године већ стар, онда је обала жилицама његовим испреплетана и површина обалина на страни чврста, и тај шибљик сад обалу боље чува но икоји каменити зид обалин.

Кад после много година од тих шибљика постану дебеле у реку изпрепречене врбе, треба их одсећи близу земље, жиле су ту, из пања ће избити брзо млади прутићи који даље познатим начином чувају обалу од ронења.

Главно је то, да тако засађена обала мора се брижљиво обилазити и како би где био струк изчупан или земљиште одроњено, да се одма нова врба засади.

За места где народ иде на воду, или где је превоз, ту се оставља узан пут к води.

Ја препоручујем сваком, кој хоће да се увери о благослову тог начина учвршћења речне обале, нека се вози Савом у Сисак, па ће ниже Сиска на левој Савиној обали код села Гушћа видети, како су често као четка у обалу усађене врбе пружиле се у воду, те одбијају матицу, ал се превијају, те се обалина горња ивица ни за длаку не миче. Стотина година ће врба обалу чувати противу силе водине.

А да је врба по себи дрво богодано и за човечје потребе од многостручне користи, ево да је опишем:

Свака је врбова кора горка и има у се салицина, који је лековит.

Врбе има девет разних родова:

1. Ломна врба (Salix fragilis). Њено дрво за огрев вреди у полак буковог дрвета. Њено се грање лако ломи, за то није за плетење, ал су добре за спопље при загађивању река, и за заграђивање башта.

2. Бела врба (Salix alba), с њоме сродна жута врба (Salix vitellina). Од беле врбе је пруће крто, и као угљен за пушчани прах добро. Од жуте врбе су витине особито витке и за везивање плотова и лозе добре. Беднари (? Ур.) употребљују њене витине за везивање обручева. — Њеном кором се чини кожа данских рукавица; она служи за бојадисање и као лек.

3. Врба лаворика (Salix pentandra). Њено је дрво од свију врба најтврђе, и за огрев најбоље. Лист њен даје жуту боју, а сушен добра је храна за овце. Цвет радо пчеле сисају.

4. Кошна врба (Salix viminalis). Ово је најкорисније дрво међу врбама. Њене жиле далеко се шире и преплећу, тако да је она најспособнија за учвршћење стрмих обала, и за сађење на обема странама насипа, који чува од поплаве. Од њених витина се праве спопови за зајазивање река, плету се котарице и кошеви, лесе и торови. Са њеним витинама се свашта плете и везује. Као огрев боља но икоја друга врбовина; из њене коре цеди се Салицин.

5. Бадемна врба (Salix amygdalina). Једнака по својствима и употреби Ломној врби. Пруска фармакопеја налаже, да се њена кора купи због лековитости.

6. Палмовна врба (Salix caprea). Њено ољуштено дрво служи за правлење кутијца, сита, кошница. Витине су за сваковрстно плетиво. Њен угљен је добар за пушчани прах, и за цртање. Њена кора служи за чињење фине коже, и за бојадисање особито кад се помеша са кором од зове. С њом се врањи памук и платно, и цеди салицин. Пчеле радо траже њен цвет; вуна из њеног цвета може се употребити као памук.

7. Мисирска врба (Salix aegyptiaca). Из њеног мирисавог мушког цвета цеди се у Мисиру вода, под именом „калаф", која се пије као лек против грча у срцу и на зној у љутој грозници.

8. Јадика, или жалосна врба, (Salix babylonica). У Европи само има тог рода врба женског пола. Зато се оне само садни-

ПОДЛИСТАК

НА КОЈИ СЕ НАЧИН СУЗБИЈА ВИЛИНА КОСА?

ИЗРАДНО
Благоје Д. Тодоровић

(СВРШЕТАК)

Семе свију Cuscuta т. ј. свију врста вилиних коса, у опште узев, одликује се као што се то види и из слике код *а*, *б*, и *в*, тиме што је округласто, а велико је за 1 до $1^1/_4$ милиметара у пречнику. Оно није са свим округло; са оне стране са које је било утврђено за плод, више је двопљоште т. ј. оно се ту граничи са доста правим ивицама. А с противне стране т. ј. с леђа, то је семе полукугласто. И с преда и с леђа оно је нешто стиснуто, што је опет знак, да то семе лежи на земљи само на једној од тих двеју страна. Горња површина семена није са свим глатка, већ је снабдевена финим и набраним рапотинама. Ове су рапотине тако ситне да се не виде голим оком, већ само кроз стакло што увеличава. Семе вилине косе не љашти, боје је или отворено жуте, или тавно жуте, или мрко сиве, а с преда т. ј. са двопљоште стране, може се запазити испод ивице нека округла пега (мрља) *отвореније боје* или као да је машћу премазана, а то је *пупак* т. ј. место којим је оно за плод било утврђено. Но нарочито пада у очи унутрашња грађа овога семена. У томе се оно јако разликује од семена свију детелина. *Клица је продуљен кончић а на њој нема ни трага од котиледона (првога лишћа), она је смештена у сразмерно мали простор и спирално је умотана.* То може лако да се спази, кад се оштрим ножићем зрно преполови, но тако, да пресек буде у правцу предње стране ка стражњој. На таком засеку може се запазити жућкаста клица подобна црвићу, она је умотана тако, да једним

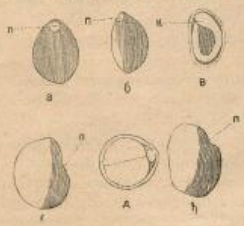

крајем њеним поклапа други свој крај. А између обвоја по средини, а споља између оног белог слоја на љусци семена и оног издубљења у коме је клица, може да се примети нека мрко сива маса. Кад се те ћелије посматрају кроз ситноглед, онда се може видети, да су нешто задебљале и да су испуњене штирканим (скробним) зрицима.

Између ланеног семена и семена лановиле, тако је велике разлике, да никако није могуће у место једног семена узети друго.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ВРЕМЕНУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Сиђу: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а, вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОКЛЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОТЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 9. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 4. МАРТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Распасивање и опасивање кобила.

Како наступа већ време опасивању кобила и кроз који дан па ће и државни пастуви, одређени за опасивање народних кобила, бити на својим станицама, вредно је поменути пољопривреднику оно што треба да зна о распасивању и опасивању кобила. И ако је, можда, многима читаоцима овога листа већ познато све оно што ће се овде напоменути ипак понављање ових корисних знања никада неће бити од штете.[1])

Да кобила заплоди, она мора бити опашена и то само онда када се распасла. У сваком другом времену опашена она не може да заплоди. Да би, дакле, опасивање кобиле било успешно, то је треба подвести под пастува само када се распасла. Да се кобила распасла познаје се по многим веома јасним и уочљивим знацима: Она постане немирна, вришти често, а нарочито кад чује или види коње, реп диже чешће у висину, намешта се као да хоће да мокри и мокри чешће и пушта балави жућкасти слуз, једе обично мање, а по нека неће ни да окуси храну; радо пристаје уз коње и понека великом муком може да се одвоји од њих. — Кад се ови знаци на кобили примете, онда је извесно, да се распасла — да хоће пастува; и, ако се држи и ради подизања ждребади, онда се треба побринути те је подвести под пастува. С подводењем не треба оклевати, јер распаслост траје само 24—36 сахати, и ако се кобила не подведе под пастува у овоме времену, онда је свако подвођење доцније излишно, јер кобила неће бити оплођена и мора се, тада, чекати поновљено распасивање, што бива после 8—10 дана; и, у овоме размаку времена распасивање се понавља докле се кобила не оплоди. Но ако кобила не буде оплођена после дужег распасивања, — неколико месеци, онда ово престане или са свим до идућег пролећа, или се појави нередовно овда, онда. Неке кобиле распасују се и преко читаве године, и оне ретко остају ждребне и ако се буду опасивале.

[1]) В. „Тежак" од 1883. стр. 136 и др.

Ур.

Кобиле које су ождребиле распасују се тек онда пошто се добро „очисте"; с тога њих не треба под пастува подвести никада пре но што почне из уда да се лучи чиста беличаста слуз, — тада оне примају радо пастува. Обично је, да се кобила по ждребљењу распасе после 7—8 дана; и, пошто се зна, да се оплођава најлакше при првом распасивању, то се подводи под пастува 8-ог или 9-ог дана по ждребљењу. Најбоље је, пак, припазити на то када се распаше, па, чим се примете знаци да је распашена, одмах је подвести под пастува. А, ево зашто: као што је свуда да свако правило има и изузетка, тако и овде има кобила које се распасу по ждребљењу 2-ог или 6-ог дана; и, сада, ако се оне подведу под постува 8-ог или 9-ог дана, дакле после 2—3 пута 24 сахата, онда оне или одбију пастува, или га приме али скок остане бесплодан, и тада може проћи неколико месеци, док се ждребе не одбије, па да се кобила поново распасе. С друге стране, опет, бива, да се кобила распасе тек 10-ог 11-ог 12-ог па и после више дана по ждребљењу. Сад, ако се она подведе под пастува 8-ог дана, она га, и ако нема знакова да је се распасла, прими али скок остане бесплодан; а да је се причекало још један дан, видело би се да је се распасла и тада скок не би, можда, био бесплодан.

Дакле, кад се види, да се кобила распасла, онда је треба подвести под пастува. Ако се мора, што је то махом случај код наших сељака, да води пастуву на даље одстојање, онда је не треба терати брзо да се сувише не загреје; а кад се дође на место, треба је добро истрљати и покрити, и тек пошто се добро одмори, подвести је под пастува.

Пре пуштања пастува на кобилу треба је ућустечити, ма како била мирна, да не би повредила пастува бацањем стражњих ногу.

Место за опасивање кобила треба да је заклоњено, да је мирно и да нема млого гледаоца, јер све ово утиче на то да кобила сигурније заплоди.

Што се тиче доба дана када је најбоље за опасивање, то је изјутра и у вече.

Према томе да ли је кобила већа или мања од пастува треба кобилу поставити на ниже или више место, како би је пастув могао да заскочи.

Да се пастув не би повредио, то, и ако по неке кобиле саме заметну реп на страну, добро је и треба даке на репу завезати а и реп на страну уклонити.

Чим је пастув спреман за скок, треба га кобили припустити. Пошто се пастув скине, треба га мало проводати и за тим у коњушницу увести; кобилу пак скинути пустеке, проводати је неко време па њу у увести у коњушницу, и тада може јој се понудити нешто сена. Журење и нагло јахање кобиле нема никаквога смисла и пре може шкодити заплођењу него ли користити.

После 8—9 дане треба кобилу поново довести пастуву. Ако је примила т. ј. остала суждебна она ће пастува одбити; у противном она прима пастува. Неке се кобиле оплођавају тешко, тек пошто су 2—3 пута заскочене. Ако кобила неће никако да остане суждебна чини, често, добро, да се промени пастув, — да се подведе под другог пастува.

Да ли је кобила остала суждебна то се не може поуздано знати; вероватноћа су у велика да је кобила остала суждебна кад пастува одбије и када се више не распасује.

На завршетку има се још поменути, да код јалових а нарочито 2—4 године маторих кобила бива често, да се оне неће с пролећа дуже времена да распасу. Да би се, у овоме случају, изазвало што скорије распасивање, добро је пустити их међу друге коње, а нарочито ако међу њима има која распашена кобила. Кад што добро чини и сама промена коњушнице — да се кобила смести у другу коњушницу.

У коме је месецу најбоље опасивати кобилу, упитаће који пољопривредник? Најподеснije време пада у месецима Марту, Априлу и Мају, а то с тога, што тада падају ждребад у време када су велики зимњи мразеви прошли, муве их много не узнемиравају и примећено је да су увек јача но позније.

Алекса Љ. Поповић.

ПОРЕКЛО И ГАЈЕЊЕ ШЉИВА

[НАСТАВАК]

О размножавању шљива.

У овоме што је напред изнешено, показалисмо на каквоме ће месту шљивово дрво моћи доносити највећу количину шљива првога квалитета, који пијаца највећом ценом плаћа. То је познато, да се на пијаци најбоље плаћају оне шљиве које су не само слатке и укусне но и крупне и тешке. Да би то постигли што желимо, потребно је не само пажљиво одабрати место, положај и земљиште за воћку, него имати и *воћку без мане*, подобну за снажно развијање и обилато рађање крупног и укусног плода. Сем тога најбоље би се могли накнадити големи трошкови око засађивања таквог шљивара, ако нам је и *шљива дугога века*.

Како се познаје добра *младица*, расадница или *пресад*?

Добра је младица она која има снажан, разграната и претепаст корен, здрав пораст, снажно, право

ПОДЛИСТАК

ПЧЕЛАРСКА ПИСМА

ДРУГО ПИСМО

Сумња о девојачком плођењу, којој си ти дао израза у твоме одговору на моје прво писмо, није ме ни мало зачудила. Са мном је било тако исто, када сам се био упознао с овом теоријом. Али, од чести моја сопствена посматрања и опити, од чести посматрања и опити других пчелара: а нарочито научни и темељити опити, које је чинио барон *Берлепш* (који је на жалост преминуо у Минхену 1877), уништили су у мени потпуно сваку сумњу, и ја сада не могу, при свем том што ова теорија стоји у неусаглашици с нашим искуством код виших класа животиња, да јој више опирањем право на потпуну истину. — „И опет се окреће“, рекло је, као што је познато, Галилеј!

У погледу девојачког плођења, који овде онда, према прилика, бива код радилића, правио сам, пре повише година, с једном малом кошницом, коју бех намештао на прозор од моје собе у којој боравим, следећи опит. Ја уватим матицу и уклоним све саће у којима беху црвићи или јаја, или, шта више, где само посумњах да ће их бити. Пошто ме беше рђава, а ја и прилављених малу задругу, којој беше матица узета, течним медом, те да је охрабрим. Немарна *безметак* умирање се мало по мало, од недеље на недељу. После 2—3 недеље, пошто прегледајући готово сваког дана — што беше врло лако, јер беху само неколико, и то малих, рамова) у разним ћелијама челска јаја, и то где-где више њих у једној радилачној или трутовској ћелији. Црвићи се развијаху. Пчеле су летеле све боље и боље и носиле прилежно цветни прах. Најпосле ћелије буду затворене, и пред мном беху затворени црвићи из којих ће се развити само трутови. Пчелице ћелије беху на површини испупчене и изгледаху са свим лепо као *матичњаци*. Из свију, пак, изађоше са свим лепи трутови. Радилиц, — а може бити и више њих, која је очела ова јаја писам могао да испазим.[1] Кад се узме, да је микроскопски показано, да радилица према њеноме силону и анатомској особини не може бити оплођена никако, онда је очевидно доказано девојачко плођење код радилића. На и код матице је ово опитом са свим потврђено, и то: од чести спречавањем да направи излет, а од чести с матицама, које су се изводе и јаја носиле онда, када већ нема никаде више трутова. Микроскоп такође показа да матице, које лету само трутове немају у семеној бешчици семена.

Дивећи се овим ретким али неспорним истинама у природи, остаје нам, сваколико, да разбирамо и испитамо узрок који ће нам ово објаснити.

[1] Пчела која деже јаја зове се код нашег народа „трутовњача“ и може се увиштити овако: кошницу, у којој се налази трутовача треба однети и од њеног отклоп места на 50 корачаја, а на њено стално место наместити празну кошницу, потом на кошницу у којој се трутовача налаза све пчеле истерати и оне ће се вратити на своје место у празну кошницу, а трутовача ће остати јер не може да лети. Пр.

стабло, кору глатку, лаштењу, на врху две-три гране подједнако размакнуте једна од друге и приближно подједнаке дебљине.

Снажан разгранат и вретенаст корен треба шљиви зато, да со може њиме обилато хранити из повелике области и добро одупирати ветровима и суши.

Снажно и право дебло треба шљиви зато, што јој онда не треба мотка за исправљање ни подупирање, јер оно не само стаје издатака, него при побадању у земљу квари корен, одузимље воћки с једне стране светлост и ваздух, у слами која се међе око воћке да се од оштете веза и од тарења чува, настањују се ларве и многи инсекти.

Бујан пораст и кора глатка спречавају лишајеве, маховину и др. штетне наметнике, које виђамо на воћкама крњавим и коре испрпрскале.

Подједнако размакнуте гране и подједнаке дебљине требају нам ради тога, да се међусобно не тару и не струже, да се круна правилно шири, плодни пупољци равномерно подељују и плод боље сазрева.

Осем тога, што треба сваћа младица да је за себе добра, треба и сам воћњак, шљивар, да је засађен одабраним и подједнаким младицама. Зашто, зато, што се у нас, као што је познато, не гаји шљива појединце и свака за се, но у склопу, у шљивару, где је потребно ради бољег и равномернијег пораста, да је једна воћка, као и друга, где би нам шта више појединца одвојита шљива добротом својом била неподесна.

Сад, кад знамо какве нам младице требају, дакше ће нам бити одабрати пут и начин, којим их можемо добити или произвести.

Свуда и код нас и по свој Јевропи постоје два начина размножавања шљива:

1. помоћу оних изданака, које терају попречне гране шљивовог корена, које се негде зову избојнице, слепићи, или као што помиње † Др. Натошевић лупежи.

2. помоћу садница које се наводе из коштице.

Ваља да поредимо младице произведене на један и други начин, и да видимо одговарају ли оним условима, које истакосмо за добро расађење, па ћемо по том лако пресудити који је начин размножавања најбољи.

Место својих речи да пустимо на прво место † Др. Натошевића, ' који о томе у раније поменутом чланку ово пише:

Прва је и највећа погрешка наша, што држимо шљиве од изданака, које ово негде зову лупеже. То је права лупешка радња. Истина, за подизање шљивика од лупежа, изданака, не треба друга посла но само мало ножем помоћи; али добије ли се шта? Ко је само један пут испоредио и видео, каква је разлика између младице подигнуте од коштице, и оне од изданака; тај никада ове лупешке погледати неће, нежмо ли куповати је и расађивати.

Младица из корена најпре се развија у стаблу, а корен јој је тако крхак, да се на њему ни подићи ни одржати не може но како сву храну сиса из матере, а не мора да је сам из земље вади и пречишћава, то му у почетку и не треба корена. Тек кад одвикне, као оно клинац у мекане мајке, онда пусти и сам нешто корена, али јадно и жалосно, само неке накарадне кракље, једва иглик на корен, које једва може да нешто хране навуче.

Још веће је зло на младици од изданака, што нема главнога корена, који оно тоне у дубљину, и од

' На ваше питање г. Живко Цветић секретник „Заставе" руком Јована Марића учитеља из Новога Сада јавља нам да је одиста тај чланак писао † Др. Натош., додајући уз то да је „ина њега остало преко милион лепо сређених података, пуних белешака ранге садржине".

Одговори, на ова питања, скончања су, по моме мишљењу, с многим противставкама. Један такав одговор био би *отварање тај, да чудотворна снага пра потамном оплођењу*, код пчела и оних инсеката, н. пр. лисних вашиј, код којих је проф. Сиболд тиколе, као што је познато, вештао девојачко плођење, *дотле док чак до на друго колено — генерацију*.

Што се тиче преображаја — метаморфозе — матице, где сам застао у мом првом писму, има се приметати, да од доба кад је јаје отешено па докле не намали матица, протекну 16—17 дана, и, махом 17-ог дана матица прогрише сама своју ћелију — те се ослободи затвора. Од овога времена три дана долазе на сазревање јајета. За овим се развија црв — ларва — кога пчеле, отприлике *пет дана*, обилно хране, и за тим ћелију затворе. *Осам дана* остане црв затворен, и за то време он се развија у лутку — нимфу; и по истеку овога времена долази на свет као савршена развијена женка матица, која отпочиње свој самостални живот. Први посао матице је, да би осигурала своју даљу борбу за опстанак или да би је бар олакшала колико толико, да „страшном суревњивошћу или суревњивом страшћу" истражи по кошници још затворене матичњаке и да уништи с места које њене с очигом крвожедношћу, као што сам то посматрао својим рођеним очима. — Вредно је још да се напомене, да матица кад остари нема у семеној бешици никаквог семена, и с тога, иоси тада само *трутовска јаја*. Па и услед велике хладноће, којој беше изложио барон Берлепш једину заплођену матицу, укочио је био и опет к себи повратио, беше наступило слично стање. Јер, кад је она матица по ново носила јаја, заплођавајућа снага семена беше исчезла и она је носила само трутовска јаја!

Што се, најпосле, тиче преображаја *трутова* и *радилица*, то он бива по истоветан начин; *само код прех траје, отприлике, 26, а код последњих, отприлике 21—22 дана*. Тек после неколико дана пошто се излегу почињу да ишљеђу млади трутови и радилице. — О вези и хранењу пчела идући пут.

КАКО СЕ ТАМАНИ ВИЛИНА КОСА?

ИЗРАДИО

Благ. Д. Тодоровић

Нема сумње да је за практичара понајважније питање, како са оних кола да уклони вилину косу. А стара је ствар, да је вилина коса за кола врло непријатан гост, јер где се једном усели, ту се како које године све више и више настањава. Отуда је и са свим природно, што се златни полопривредника у овој ствари не своди само на уништавање вилине косе кое на било косидбом, плевљењем и томе подобно, него се простире и на извесно радно кориша се смера на то: *да се вилина коса са кола не само уништи већ и да јој се и поврати отпоре*.

Овој цељи доста добро одговара и дубоко обрађивање земље. Овај је рад и иначе најзгоднији у пролиги, кад се жељимо отрести пороса. У истој цељи употребљава се и спаљивање траве а *у најновије доба јако се препоручује и покрајинске опоза места на коме је зарасла, изевезним слојем земље*. Успех ових начина зависи и од тога како су изведени. А посигурно се може тврдити, *да последњи начин најбоље води цељи, само што се најмање изгуби*.

Да ли ови начини могу одиста одговорити постављеној цељи, и под којим се околностима који најбоље могу извести, о томе ћемо бити у стању да дамо свој суд тек онда, *ако и овим приликом посматрамо живот оних готовина: над добро уочимо њихов живот и физиолошке особине*.

којег зависи снага и дуговечност воћке и изврстност плода; али ни оно друго побочно корење не иде дубоко у земљу, него се на површину земље шири врло плитко; а ту не само што у танком тавану земље нема доста хране, те мора још већма да закржави; него то плитко корење часом позледи мотика и ашов при прекопавању земље, и ђубре га изгори, и шкоди му киша и ваздух, и убија ге мраз и врућина. Кореном дакле ова лупешка младица ништа не вреди, а баш у томе је сва вредност за расаду; ње и нема ништа у корену, него је сва у стаблу, па се учини ономе, ко је не зна, да је и два и три пута старија од оне подигнуте од коштице, за то је незналице и купе пре и расаде, али се још брже покају, јер чим се ова оцепи од матере, одмах клоне и почне венути, и многа угине; а која се одржи, остане увек кржава. Она је само донде угледна, док стоји с матером, као оно лепа девојка; а младица подигнута од коштице, пошто се у корену развила и утврдила, расте после и стаблом сила брже, и не само да ону лупешку сустигне, него је куд камо премаши висином и снагом дрвета и сувише крупноћом и слашћу плода и родношћу.

Још како воћке дигнуте од изданака терају све више изданака, те још већма ослабе и закржаве, и како њихове ћери и унуке изађу још горе, јер наследна мâна свака бива све јача, то оде са изданцима сва личност шљивина назад, те од лепог дрвета провргне се ниским и никаквим шушњем. Ето тако се затре најбоља врста од шљиве. Расплођујући дакле шљиву изданцима, чинимо себи зло и штету: слабимо матора дрва, остављајући изданке, да их цере, а овамо добијамо расплодом од њих све гора дрва и лошији плод и род, па тим убијамо трговину и извоз и име, и начинимо грдну штету целој земљи.

Остављајмо дакле ту лупешку економију, па дижимо од коштица, и то што пре, јер ћемо тим пре доћи до сила бољега плода и рода, па и до веће добити за се и за сву земљу; а ко неће сам да диже, него купује, нека ни пошто не узимље оних од изданака, него дигнутих од коштица, које ће познати по снази корена, јер само са овим може известан бити, да ће се и примити и лепа дрва бити.

Младице што се продају у Топчидеру, дигнуте су и дижу се од коштица, а ако ко хоће с друге стране да их купује, нека се држи јавних особито владиних завода, а нека се чува од приватних људи, јер има данас међу онима, што продају баш шљивове младице, варалица, који знају, где год мотиком или ашовом позледе корен од својих шљива, да одмах онде поникну изданци; па како се данас све више тражи шљивових младица за куп, то хотице оду, па корење на својим шљивама испозлеђују, да само што више младица очупају и продају. Али, ко од тих младица шљиве и шљивике дигне, отиће му, као што је многоме, сасвим у изданке, тако, да се неће друкче моћи опростити, него ће морати све почупати и затрти, па изнова дизати*.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Земљорадња у Хрватској и Славонији.

Код жалосног стања, у ком се налази наша народна узајмност, није ово првина, да вести о онима, који су нам најближи добијамо из страних и далеких извора. Тако смо ево истом из „Journal d' Agriculture pratique" дознали да је штатистично звање у Загребу недавно издало доста потпун и интересантан

У поступном утамањивању вилине косе, имамо да се боримо са двема појачим тешкоћама. *Ваља да се са свим уништи зелени и уплетени део вилине косе, и ваља да се стане на пут размножавању из семена, које се често преноси и на повећа одстојања.*

Пре него што приступимо утамањивању вилине косе, по све је нужно да обратимо своју пажњу на најдоњи део вилине косе. Тај њен део налази се на стабљици хранитељке и то тако ниско при земљи, да он и после косидбе, заостаје на ливади. Тиме је на сваки начин у многоме отежало утамањивање вилине косе, јер заоставши део њен као што је наведено, и даље живи, па не само што досне да му плод сазри, већ и с јесени, кад цела биљка треба да пропадне, може на њему да се спази већи или мањи број цветића, и то на оном делу што је касније избио; па и тај плод обично сазри а тиме се и семе растура. Но није само то. Вилина коса може да се размножи и *оним својим делом што је одвојен од хранитељке.* Ако одвојена рашљика вилине косе] падне на своју хранитељку, то је она у стању да својим врхом који сада израшћава, омота њену стабљику, да истера сисаљке, па за тим да се и потпуно развије. *Тако може да се зарази и онб место које је догле било са свим чисто.* Одкуд вилина коса и после, пошто се од хранитељке одвоји, може још неко време да живи, тумачи се тиме, што она споро испарава воду. Као и многе друге биљке н. пр. лукови, чуваркућа и т. д.

Из наведеног треба да нам је довољно јасно, да се не може очекивати сигурно уништавање вилине косе у оном случају, кад се она жели са поља да уклони и то у добу кад је у животу. За то је далеко боље, да се овај паразит тамани на месту где се и појавио и то средствима, која ће га насигурно уништити. Успешна хемијска средства нису згодна за то, што она уништавају и културне биљке. Па и паљење поља после косидбе или жетве није баш тако сигурно. *Напротив кад се ради уништења вилине косе употреби наношење земље, онда се тиме постигне понајбољи резултат.* Да би знали како у овој прилици треба да радимо, па да се наношењем земље насигурно користимо, то ће нам бити јасно, *ако се упознамо са правим дејством земље на живот вилине косе.*

У опште може се узети, да је приступ атмосферског ваздуха по све нужан за живот оних биљних делова који су над земљом. Јер атмосферски ваздух игра у животу биљака и животиња најважнију улогу. Да није њега, не би могла биљка дисати, т. ј. тело не би могло узимати потребну количину кисеоника ни испуштати угљеников двооксид. Из ваздуха усисан кисеоник раздваја у телу извесан део органских материја, т. ј. он се тада једини са угљеником тела у угљеников двооксид, а са водеником у воду — водену пару. Познато је, да је овај процес исти и код биља као и код животиња, јер и њихов живот долази у питање у прилици, кад се тај па и ако код њих мање енергичан процес ма чиме омете, спречи. Дисање је могуће само у прилици кад се дотичан организам, па био биљски или животињски, налази у такој средини (медијуму) одакле може узимати потребну количину и здравог ваздуха. Ако се у ваздуху налази кисеоник $^1/_5$ и $^4/_5$ азота т. ј. другог једног гаса који је битни састојак ваздуха, онда је тај ваздух згодан за дисање. Али ако се кисеоника или азота налази у знатно већој или приметно мањој количини, онда је тако дисање недовољно за здравље дотичнога организма. И као што се дисање може отежати па и

извештај о земљорадничкој производњи у Хрватској и Славонији за трогодишњи период 1885—1887. Зацело ће занимати и наше читаоце, да чују, како је познати француски економски писац *Е. Мари* пропратио тај извештај (Journ. d' Agr. prat. бр. 49. од прошле године).

У поменутом времену биле су по званичном извештају овако заступљене разне гране културе на земљишту двеју краљевина:

	1885	1886	1887
	хектара	хектара	хектара
Земље ораће (и баште)	1,359.144	1,361.138	1,362.223
Ливаде	462.323	459.817	459.852
Винотради	68.057	67.763	68.251
Пашњаци	595.684	593.972	593.091
Шуме	1,536.486	1,535.491	1,534.340
Ритови	3,336	3.200	3.382
Непродуктивне земље	227.982	231.905	232.147
Укупно	4,253.012	4,253.286	4,253.286

Кад упоредимо горње бројеве, онда видимо, да шуме заузимају огромно много простора према култури у ужем смислу и баштованству. Уједно се види, да су ливаде врло скромно заступљене и да се њихов број пре умалио него нарастао. С друге стране површина, која се оре или иначе обрађује, не представља више него 32% од укупне површине, дочим она за друге делове аустро-угарске монархије износи у Моравској 55·01%, у Чешкој 51·8% и у Угарској 42·19%. Инак је плуг за последње три године задобио нешто мало земљишта усљед гајења биљака за стоку.

Ма да се код пашњака и утрина примећује неки мали мањак инак се њихова велика множина има сматрати као један узрок, који смета напредовању земљорадње у пределима, који нас сада занимају. У таквим околностима не користи обрађиваним земљама ђубре од марве, која се слабије храни и лошије гаји него у штали, те се оне непрестано исцрпљују и плодовитост њихова мора којекако да се одржава једино остављањем земље под угар.

По штатистици је површина, која се оре и која је под баштом, овако подељена на разне културе;

	1885	1886	1887
	хектара	хектара	хектара
Стрмнине	887.119	888.286	887.611
Махунасти плодови	12.851	11.304	10.764
Окопаовине	50.934	64.631	73.108
Биљке трговачке	19.038	19.801	19.606
„ за пићу	41.859	46.057	47.853
Зеље	19.952	19.401	20.847
Воћњаци	28.042	29.028	30.148
Угар	299.349	282.630	272.296

Дочим се дакле гајење стрмнина држи на истој мери, расте гајење окопавина и биљака за стоку, али од угара инак се мало откида, која још једнако заузима скоро 25% од обрађивине површине, сем башта и воћњака. То је тако увек код мале културе и малога поседа, који се већином још једнако тирдоглаво придржава тропољнога реда, док је међутим велики посед ступио мало по мало на стазу напредка примањем културе наизменце, употребљивањем савршенијег оруђа, старајући се уз то, да умножава или одржава плодовитост земље помоћу шталског или куповног ђубрета. Како ствари стоје земљорадња је у Хрватској и Славонији још далеко од онога степена, на ком се налази у другим земљама и та потчињеност огледа се у стању њихове индустрије и трговине. Но и ако је део, који одпада на угар, још једнако јако велик, инак не треба заборавити, да се мали производници све више труде, да производе воће и махунасте плодове, како би тим накнадили штету, која прети њиховим виноградима непрестаним напредовањем филоксере.

При крају 1887. примећена је први пут зараза у виноградима и за кратко време беху већ 1.980 хектара скоро потпуно уништени, а других 3.075 хектара беху опет мање више заражени. Немогући изнети тачне бројеве цени се, да је сада већ више него пет пута толико винограда заражено. То је у толико већа несрећа, што Хрватска и Славонија заузимају треће место међу аустро-угарским виноделским областима. На првом месту стоји на име Угарска са својих 358.045 хектара винограда, за њом доиста скромно долази Далмација (81.853 хектара), на Хрватска и Славонија (68.243 хектар)а.

спречити кад се организам стави у простор где је разређен ваздух, н. пр. под звоном ваздушног шмрка, тако се оно може отежати па и са свим зауставити, ако се спречи приступ атмосферског ваздуха. А то може да се постигне, и **кад се покрију земљом они делови биљке, који су над земљом т. ј. који су у додиру с ваздухом.** Тиме се истина не може са свим да спречи приступ ваздуха, јер је земља шупљикава на ваздух струји кроз те шупљике, али се тим земљиним покривачем инак толико доприноси, *да биљка не може узети кисеоника у оној мери, колико јој за правилно дисање преко треба.* Према томе, ако се код биљака покрије само њихов корен, то ће њихови надземни делови, који су у додиру с ваздухом, бити у стању, да прибаве кисеоника за дисање не само за себе, него и за корен. *Али ако се у јеку порашћивања биљака претрпају земљом паразити т. ј. оне биљке које се једино над земљом и развијају* **а таква је биљка и вилина коса**, *то ће се тиме знатно спречити приступ ваздуха,* **да ће с тога наскоро морати и да угину.**

Покривањем земље двојако је штетно за живот вилине косице. Но да би у томе одиста могли постићи жељен успех, потребно је да покажемо и *начин како се то ради.*

Понајпре ваља да поменемо, да је доста тешко извести потпуно покривање земљом оних места на којима се виђа вилина коса. При покривању земљом поменутих места, ваља пазити, да не стрчи ни једна рашљика вилине косе, јер ако се то пропусти онда ће се вилина коса опет развијати само ако наиђе на зелен део хранитељке, који је као и тај њен део, под приступом ваздуха. *Зато при наношењу земље треба обратити пажњу не само на то да се сваки кончић вилине косе земљом покрије, него да се њоме на том месту покрије и свака гранчица њене хранитељке.* На то треба да обратимо пажњу и с тога, што би у прилици кад би из земље вирио који зелени део хранитељке, била могућност да дише не само хранитељка већ и она вилина коса која се за њу припила, те би тако била у прилици да се попова појави, а тиме да оде труд у залуд. Још треба запамтити: *да вилина коса може неко време и под земљом живити, и да се тиме знатно осујећава штетан утицај покривања земљом у прилици, кад која рашљика вилине косе вири из земље.*

У којој висини треба дотично место покрити земљом, о томе се не може у опште казати, то зависи од увиђавности пољопривредника. По себи се разуме, да на ономе месту где вилине косе има много и где је она у близини корова, треба нанети нешто више земље. Јер у колико се је коса више испреплетала, у толико ће заостати више шупљика; кроз те шупљике улазиће ваздух, а то опет може бити корисно за вилину косу, т. ј. тиме јој се даје прилика да дише, а тиме и да даље живи. Ако су корови такви, да би ускоро могли избити из земље, онда је добро да се пре тога посеку. Па и при самом наношењу земље треба бити смотрен. Њу треба доносити одакле где нема вилине косе. При овом раду свакако је добро да се сетимо оног што већ један пут рекосмо, а то је, — *да и одвојен део вилине косе може живети, ако буде у прилици, да се ускоро дочепа хранитељке.*

(Наставиће се)

По званичним исказима највише се од свију стрмнина г. 1887. обделавао кукуруз, он је сам заузео 35·24% од површине посвећене гајењу зрна. На пшеницу отпало је само 18%, на раж 11·92%, на зоб 12·46%, на јечам 7·62%, на наполицу 7·36%, на проју 4·11% и најпосле на елду 1·29%.

Жетва тих разних усева показала је овакве резултате:

	1885	1886	1887
	хектолитара	хектолитара	хектолитара
Пшеница и крупник	1, 87.118	1,964.969	1,960.846
Раж	1,117.557	1,199.444	1,079.042
Јечам	919.786	884.043	790.197
Наполица	937.432	891.917	878.382
Зоб	1,712.168	1,712.667	1,500.462
Елда	177.540	126.588	93.935
Просо	461.295	422.225	304.196
Кукуруз	3,945.091	4,594.258	3,750.814
Остало	3.369	3.809	5.249
Укупно	11,261.356	11,799.920	10,362.123

Средњи доходак у зрну са хектара знатно заостаје иза онога, што се постиже у Угарској и Аустрији и не износи више него 13—14 хектолитара, али је према резултатима предходне периоде ипак у напредку. У предходној трогодишњој периоди пожњевено је наиме у средњу руку зрна свега 8,207.217 хектолитара, а за периоду 1885 — 1887 по званичним податцима 11,142.462 хектолитара више, што износи 35·76% апсолутнога вишча.

Неби ли нам могао „Тежак“ саопштити сличне податке и о Србији?

(М. П.)

БЕЛЕШКЕ

Јевтина кафа

Наша малена Србија потроши годишње много на саму *кафу*, која се из бела света довлачи?! Укупно не знам, али да свака српска кућа одвоји по извесну суму за кафу — то знам. Рекох свака *кућа*, јер и код најпростијег сељака, ти ћеш данас пре добити „шољу кафе“, но залогај хљеба као што је код наших старих било. Тако се то увукло у обичај код нашег народа;

Па не може се без „каве“, рећи ће вам наш сељак, кад би га упитали: „шта ће ти то“?

Он то сиромах не зна, а ево баш да му покажемо, да може и без те „каве“, коју тако скупо плаћа. Онда ако вак не може баш сасвим да му покажемо како ће барем добити „каву“ која га тако рећи ништа неће коштати, јер кад се и без шећера није онда није грка.

Да зрна и корен од цикорије, боба, жира, јечма, ориза и т. д. кад се испеку личе на *кафу*, то сваки зна, али то ипак не усвојише наши, и највише што ћаре, то је што мешају све то са правом кафом. Зашто то, и ак не усвоише све горе навед. за *кафу* то је лако погодити; једно што није у моди, а друго што не мају добар укус. Но зато се у другим местима муче да пронађу и да увуку у обичај онакав сурогат, који ће најбоље и најјевтиније заменити каву. И најзад ево пронађеше. То је проста *домаћа цревна цвекла*. Двојако је припремају за кафу:

Изберу се најпре оне цвекле, које су бледо-ружичасте боје: затим се ове добро очисте и оперу, па онда режу у танке парчиће и ови парчићи мету се у тепсију и суше се у пећи, но ватра не сме бити силна. Сад долази највећа пажња у сушењу, јер цвекла на топлоти мења своју боју, зато треба пазити кад добије златно-жути цвет, и олмах је извадити. Истина *мало муке*, али зато за сат два можеш напећи толико „каве“, колико ће ти бити довољно за целу годину!! Тако исушена цвекла туче се за тим у ступи, или се смеље у „воденици“, и онда је готова испржена кафа. Само је треба држати на сувом месту, кад се напуне кутије. Даља употреба је као и код обичне „каве“ само што код ове *не потребује шећера* или ако није цвекла баш сама по себи толико слатка, онда врло мало, а што је најглавније, врло је здрав и укусан напитак, кога може свака сам начинити и тиме сачувати онај новац, који сасвим излишно иде на ствар непотребну.

Прваци народни и интелигенције! Гледајте те почињите ви први увлачити у народ ову моду, јер све што народ прима, то је од вас, неразбирајући је ли добро или зло. Па почните са употребом ове корисне и здраве кафе прво ви и видићете, да ће се и народ томе приволети. Спасавајте и себи и народу коју крајцару од излишности, јер рекосмо, није мали новац, кога нам и за ту „ситницу“ — кафу — из земље извлаче!...

Д. В.

Извоз коња из Енглеске (Livre Stock Journal)

Од 17. Јануара ов. године донео је интересантан извод из кога се види, да је у 1888-ој години извежено коња 12.880 грла. Међу овима било је:

Пастува . . . . . 3405 грла
Приблод. кобила . . . . . 5512 „
Ушкопљених и за службу способних коња . . . 3963 „
Вредност извежених грла износи . . . . **21,207.775** дин.

У 1889-ој години извежено је 14.267 грла. Међу извеженим грлима било је:

Приплодних пастува . . . . . 3034 грла.
„ кобила . . . . . 5685 „
Ушкопљених коња . . . . . 5548 „

Вредност извежених грла у овој години износи 24,600.000 динара. Дакле само за две године *добила је Енглеска* **45,807.775** динара. А ми? Ми сваке године издајемо по неколико хиљада динара за које какве Мађарске раге, а своје презиремо.

— М. —

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

V. Седница држана 18. Јануара 1890.

Били су потпред. г. А. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић одборници г. г. А. Крагујевић, М. Савић, П. Тодоровић, Јка. Марковић, Мирко Миљковић, М. Х. Поповић, А. Живановић, Д. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 15 Прочита се реферат ужег одбора изабратог у II. седници да размисли о приређивању инструктивне изложбе справа приликом прославе 100-годишњице Господара Јеврема у Шапцу.

И одбор одлучи:

1.) Друштво ће приредити инструктивну изложбу справа у Шапцу, ако коло јахача Књаз Михаила пристане да припреми место, материјал и послугу потребну за оваку изложбу.

2.) Друштво ће о свом трошку поставити на изложби све оне справе и алате које жели да препоручи и да им створи проходњу у шабачком округу, и њима ће по могућству радити на самој изложби. Сем тога примиће на иструкцију и оне справе, које би донели на изложбу поједини наши мајстори били сами или иницијативом кола јахача.

3.) Извршење свега овога ставља се у задатак друштв. секретару г. Д. Спасићу, с тим да благовремено предложи Одбору све шта се буде имало чинити у овом погледу.

Бр. 16 Прочита се акт друштвене подружине у Мпошици, којим извештава друштво о избору нове управе.

Одбор прими к знању овај с тим, да се обзнани у друштвеном органу.

Бр. 17. Прочита се акт друштв: подружине у Вел. Крсни, којим извештава Друштво о избору нове управе. И и овај извештај Одбор прими к знању с тим, да се обзнани у друштвеном органу.

Бр. 18. Прочита се писмо Милоша Јоксимовића земљ. из Копљара ср. јасеничког (окр. краг.) којим јавља друштву да израђује врло добре ветрењаче, па моли да му се изради бесплатан подвоз да пошље Друштву једну на увиђај и оцену, а ако заслужи и препоруку. — Пошто је Друштво сазнало да овај мајстор израђује доиста добре ветрењаче, то Одбор одлучи: да се о друштвеном трошку донесе једна ветрењача на оцену.

Бр. 19. Прочита се писмо друштвеног редовног члана г Ст. Димитријевића учитеља липовачког, којим тражи да му друштво да на послугу неке клишеје, који су му потребни за печатање свог дела о калемљењу, подизању и гајењу воћњака.

Одбор одлучи: да се г. Димитријевићу даду на послугу клишеји које тражи, о чему да се извести, а клишеји да му се пошљу онда кад дело буде дао у штампу како се не би дуго задржавали код њега, јер могу затребати и Друштву.

Бр. 20 На молбу г. Д. Буринчића писара друштвене канцеларије да му се плата повиси, пошто у буџету има кредита, Одбор одлучи: да се г. Буринчићу повиси плата од 70 на 80 динара месечно а да му се ова повишица рачуна од 1. ов. м. —

Бр. 21 Прочита се понуда г Паје Тодоровића друштв. члана, да му Друштво откупи један део дела шумарске енциклопедије од Домбровског који је до сад изашао, а остатак дела да се набави непосредно од књижара издавача. Одбор пошто је раније решио да се ово дело набави за друштвену књижницу, одлучи: да се понуђени део дела откупи од г. Тодоровића по цену коштања ако не би било какве сметње у набавци и остатка овога дела.

Бр. 22 Уредник „Тежака“ реферише одбору да је умолио г. Мирка Мчљковића члана управ. одбора да му помаже у уређивању листа и да је се г. Мирко примио овога посла.

Одбор прими ово к знању.

Бр. 23 Приступи се награђивању радова печатаних у бр. 44. до 52. тежака и одбор награди:

А. Чланке.

1. „Извештај о калемљењу воћака у ср. крушевачком“ од В. Виторовића;

2. „О поткивању волова“, од М. Савића;

3. „Шљиваци и гусенице у Посављу 1889. г.“ од Ј. Ст. Виловског.

4. „Земљорадња на светској изложби у Паризу 1889. г.“, од М. Петровића.

5. „О пчеларству“ од Срет. Л. Поповића.

Све са по 60. дин. од штампаног табака.

6. „Како се шумско питање у нас развијало“, од Ал. Стојковића.

7. „Подизање врба крај путева и мочара“, од Др Н. Лапчевића.

8. „О мирочким планинама и њиховом насељавању“ од Јов. М. Јекића.

9. „Мере за унапређање рибарства у Србији“, од Матије Дудана,

Све са по 70. дин. од штампаног табака.

10. „Поука земљорадниц. о засађивању воћака“, од М. Савића.

11. „Шта ћемо са златиборским суватима“, од Др. Н. Лапчевића.

Са по 75. дин. од штампаног табака.

12. „Установа завода за живинарство“, од Вукаш. Петровића.

13. „Парна справа за топљење воска“, од Јов. Живановића.

Са по 80 дин. од штамп. таб.

14. „Како се може помоћи кориснијем гајењу лана у брдским предел.“, прев. од К. Ђорђевића, са 50. д. од штамп. таб.

15 „Анализа неколико проба срп. Такуша“ } од Др. Мар
16. „Анализа једне срп. јабуковаче у Мачви“ } ка Т. Леко

Оба награђена одсекем са 29. динара

Б. Белешке и Гласник.

Све одбор награди са по 50. дин. од штамп таб.

В. Јавна говорница.

Све одговоре у јавној говорници награди са по 60. дин. од штампаног табака.

Г. Дописе.

Све дописе одбор награди са по 48. дин. од штамп табака.

Д. Подлистке.

1. „Предео Лепенице“, од Драг. К. Јовановића.

2. „Земљорадничка криза у Француској и Америци“, од Д. Буринчића.

Оба са по 50. динара од штам. табака.

3. „Самоуков одноздрав“ од Јов Драгашевића.

Са по 70. дин. од штапаног табака.

Награде за унапређење напреднијих начина радње

Српско Пољопривредно Друштво расписује награде за ове практичне радове:

1. *„За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза, у свези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је то потребно.“* — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима: јасеничком (окр. смедеревског), параћинском (окр. ћупријског), беличком (окр. јагодинског) и моравском (окр. алексиначког). Рок за пријаву до 15. јула ове год. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, наградиће се са 150 динара, а цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца јула.

2. За рационалну употребу и прераду млека и то:

а) За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији, но што је садашњи тврди сир, и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос. — За ову награду могу се такмичити окрузи: крушевачки, чачански и ужички. Рок за пријаву до 1. октобра ове год. Најбољи ће се наградити са 200 динара.

б) „За производњу доброг сира кашкаваља.“ — награда за најбољи 100 динара, могу се такмичити окрузи пиротски и врањски. Рок за пријаву до 1. октобра ове год.

3. *„За добру и угодну стају за десет грла крупне стоке с подесним унутрашњим распоредом“.* — Награда за најбољу 300 динара. Могу се так-

мичити привредници у окр. ужичком. Рок за пријаву до 1. октобра ове године.

4. *„За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћака, с обзиром на избор врсти и сората воћака и пресадница: даље на правилност растојања воћака, начин расађивања и негу, а на простору најмање од ½ ектара“*. Награда за најбољи 250 дин. Могу се такмичити окрузи подрински, ваљевски и шабачки. Воћњак мора бити подигнут 1890. или 1891. године, а цениће се 1892. године. Рок пријаве до 1 септембра 1892. године.

5. *„За виноград засађен америчком лозом и окалемљен домаћом од најбољих врста на површини од најмање 10 ара и с тим, да свака врста лозе буде издвојена“*. — Награда 200 динара. Могу се такмичити виноделци у срезу крајинском. Виноград мора бити засађен ове или 1891. год. а цениће се 1892. године. Рок за пријаву до 1. септембра 1892 године.

6. *„За правилно засејано и однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини најмање од 1 ектара“*. — Награда 100 динара. Могу се такмичити окр. црноречки и књажевачки. Рок за пријаву до 1. августа 1891. године.

7. *„За извршену комасацију — ујединење — имања у величини најмање 10 ектара, на коме је уведен систематски усевски ред од најмање 4 усева без угара са сејањем које пићне биљке, или с правилном употребом угара.“* — Награда 300 динара. Могу се такмичити привредници у *Стигу*. Рок за пријаву до 1. јула 1893. године.

8. *„Ко изведе у расаднику 5000 двогодих борића црних или белих на песковитом земљишту у срезу рамском или голубачком окр. пожаревачког, за засађивање пескова“*. Награда 300 динара. Расадник мора бити засејан до 1892. године а цениће се 1895. године. Рок за пријаву до 1. јула 1895. године.

9. *„Ко на ма којој брдској страни, на усамљеној чистини удаљеној свуда у наоколо од ма какве шуме на 2500 метара, у срезу и округу нишком подигне 1 ектар велики сад из семена вештачким сејањем — и то мешан највише бељиком, па буквом јавором и јасеном.“* — Награда 250 динара. Сад мора бити засејан најдаље до 1892. године цениће се 1895 год. Рок за пријаву до 1. јула 1895. год.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници којима је пољска привреда или која њена грана једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грана пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружине, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље.

Сем награда у новцу, даваће се и *похвалнице*.

Ко би од оних којима се награде буду досудиле желио, да му се у место новца набаве за исту вредност справе, приплодна грла и т. п. то ће му се учинити без рачунања подвозних трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за ма коју од ових награда, треба да се пријаве усмено или писмено непосредно Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе. За награде које се до одређеног времена не би издале, остаје отворен стечај све док се не издаду. —

Бр. 127. Из седнице Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва 5. јануара 1890. год. у Београду.

СТЕЧАЈ

Крајинској винарској задрузи потребно је једно стручно лице, које је вично калемљењу и обрађивању винограда од америчке лозе.

Ко се сматра за способног за ове послове, нека се сведоцбом и условима обрати најдаље до 15 марта ове год Управи Крајинске винарске задруге.

Молиоц треба да влада српским језиком.

Моле се уредништва српских листова да овај стечај прештампају.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Распасивање и опасивање кобила. — Поремло и гајење шљива. — Земљорадња у Хрватској и Славонији. — **Белешке**: Јефтина кафа. — Извоз коња из Енглеске. — **Записник Седница Управног Одбора**. — Награде за унапређење напредвијих начина радње. — Стечај.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ПАЉИНЕКТ УКАЗА ОД АВГУСТА 1860. ГОДИНЕ Х 2202 ПРИЈЕМСКУ ДРУШТАВКИ ОВОГ ЛИСТА ОСЛОБОЂЕНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1888. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:
Лист стаје за Србију:
ЗА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД 4 ДИН.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ТО ОБРАСЦЕ НАШУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСНИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 10. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 11. МАРТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

ОДГАЈИВАЊЕ ТЕЛАДИ

У чланку „О избору приплодних грла", који је изашао у бр. 1 „Тежака" од ове године напоменуо сам у којој се мери наше краве музаре кваре ако се под њима оставе телад да доје.

Без сумње биће много њих који ће ме запитати: „е на како да помузем краву без телета, кад иначе не ће да пусти из вимена млеко"?

На ово питање одговор је кратак: *нити треба телету сиса, нити нам крави теле.*

Ја одрањујем сву телад, без да сисају, а музем музаре без телета.

У моме домаћинству не познаје крава своје теле, нити теле своју мајку.

Ову враголасту врућбину нисам ја изумео, већ од паметних људи научио, а моја је жеља да се овим искуством користе сви они који су вољни нешто добро научити.

Цела се вештина састоји у овоме: Прво и прво мотрим, кад ће крава да се отели. Чим се крава отели, ја њено још не олизано и не омиловано теле, узмем и склоним на тако место, где га крава бар за 14 дана неће видети.

Сад се теле сламом добро истрља те да се што пре осуши.

Кад теле почне тражити храну, онда се крава — мати — истог телета помузе и нарани теле из музлице и то овако:

Теле се узме међу ноге, а музлица са материним још масним млеком принесе се телету устима. Лева рука држи музлицу тако, да њушка телета дође до млека; десна рука пак уђе у музлицу а велики прст млеком наквашен мете се телету у уста; теле осетивши млеком накашени прст мисли да је ухватило за сису и почне сисати; сад се подигне музлица толико да млеко дође са свим до њушке, а теле сисајући прст у устима, сиса млеко са две стране поред прста из музлице. Ово три до четири пута овако вршећи, почне се прст постепено из уста извлачити и њему самом остављати на вољу, да по вољи из музлице а без прста пије млека колико хоће.

Увежбана домаћица може свако теле најдуже за два дана научити те да само пије млеко из музлице.

После 14 дана меша се телету у млеко по нешто трица или брашна и тако постепено све више према јачини и развитку телета.

Са телетом би били сад готови, но да видимо шта ради крава.

Крава не видећи теле око себе, чуди се, шта то с њоме би — а домаћица опет лукаво прође крави и помузе је као и до сада без обзира на то, хоће ли телету оставити у вимену млека или не, јер није ни нужно; крава пак збуњена, пути и даје газдарици сво набављено млеко с благословом.

После 5 – 6 недеља може теле ићи с матером на пашу те да боље расте и да се травом познаје, а кад кући дође добије опет уредно своју напојницу — свој напитак — из музлице све дотле док не ојача како ваља за другу пашу.

На паши неће крава допустити телету да сиса јер га не познаје, а теле не тежи за сисом јер не зна за сису.

Добра страна овога начина одгајивања телади састоји се у овоме

Овако одрањено теле може се у свако доба продати а крава мусти без уштрба с погледом на добитак млека; крава може даље да иде са њеним телетом на пашу без опасности да ће млеко посисати; газдарица добије прво пак и последње вавек гушће млеко за своју потребу а теле напоји, чим јој је драго: а најпосле, и теле овим начином одгајено, пре се навикне другој храни и не тежећи за сисом, много боље напредује.

Најзад напоменућу још и то, да се ново отеленом телету с тога даје у први мах оно прво — масно — материне млеко, да се истим уплињише на брзо чишћење онога још у материној утроби пре добивеног ђубрета у цревима. Зрело млеко нема ту моћ чишћења.

Т. Оканковић.

ПРВИ ПОСАО С ПРОЛЕЋА

Свакоме је земљоделцу први и најпречи рад чим попусте мразови и сине пролеће, да прегледа јесење стрмне усеве и детелишта да ли нису измрзли. Овај посао тим пре и брижљиво треба свршити, јер ако усеви нису сасвим измрзли онда првих дана с пролећа треба их прећи ваљком, те да се бар остатак усева одржи.

У овом случају ваљање је од неоцењене вредности за усеве који су у пола измрзли, јер оним пукотинама од мраза покидане су и избачене жилице младе биљчице ван земље и тек са по неком жилицом лабаво за земљу приљубљене. Кад се овакав усев поваља, онда му је опстанак а и напредак осигуран.

Но ако је усев са свим измрзао, онда ни ваљање не помаже но понова преорати и засејати њиву пролетњим усевом.

То исто вреди и за детелишта, само што се ова донекле још и могу подсејавати, или ако су сасвим измрзла, а да не би остали у тој години без сточне ране онда разорати детелиште и засејати наполицом од граорке и овса.

Auf dem Lande

— М —

О ДРЉАЊУ ЛИВАДА

пише

Сретен Л. П.

Кад време почне да попушта, али није још тако попустило да је каљаво за човека, или говеда, кад иду по ливади и да се блато хвата, него кад је земља још скорушена смрзнута за један палац, најподесније је дрљати ливаде *дрљачом са гвозденим клинцима*. У то се време не може још орати јер је земља ако би се дубље орала, смрзнута.

За ливаде је довољно да се за 5 см. (2") продрљају те да се и маховина, (која травама смета да чим пукне пролеће добро потера) ако не поништи, а оно истргне из жила, како ће је први сунчани зраци пролетњи свануги и осушити, и кроз коју ће трава лако избијати.

Ко пак има по ливади патрљака од женетрге, зечијег трна и других корова, тај ће добро учинити својим ливадама, ако их у ово време, у место дрљања преоре плитко за 5 највише 7 см. (2-3"), а тим ће много користити ливадама, јер ће се не само маховина покренути него и од патрљака главе (из којих, као оно из главе чокота што избијају ластарићи) подсецати, да не могу бар упоредо са травама избијати, и овима у првом порасту сметати и угушивати.

Ливадама ово не ће ништа шкодити, него ће им још годити јер ће коровљак нешто нагнојити земљу кад ту потрупе; а сем тога сви знамо, да кад се стазе и ледине крешу мотиком, да онда боље и бујније трава избија.

И они, који имају да *разоравају ливаде* ради ма каквог усева, а ове нису јесенас разорали, могу сад са много већом користи то учинити, ако земљу макар са 8 см. разору. До Марта кад се обично оре, биће још, ако не јаких мразова, а оно мањих мразића, слане, снега или кише, и ови ће земљу растрести и учинити је гарну, ако не баш тако као кад би у јесен угарена била, али опет боље, него кад се здрава ледина тек у пролеће пара, па наступе ветрови и начини се черпић од бусења.

Пробајте овако радити и са ливадама и са лединама макар најмање и сами се уверите, па после, ако видите да је добро а ви и даље тако радите. По себи се разуме, да ће се сад угарена ледина, позније морати на ново и дубље заорати и то ће врло добро бити, јер ће најпре разорана ледина и земља гарна, доћи доле, а дољна, не угарена горе, а то ће баш добро бити за сваки усев; јер кад семе стане клицати и жиле пуштати, одма ће наићи на земљу плодну и гарну, и боље напредовати.

Знамо већ у напред да ће многи рећи, који је орао, док је земља у дубини још смрзнута? Али ја не кажем за дубину, него

ПОДЛИСТАК

КАКО СЕ ТАМАНИ ВИЛИНА КОСА?

израдио

Благ. Д. Тодоровић

(свршетак)

Из горњих расматрања можемо и сами показати, којим особинама ваља да се одликује она земља којом желимо покрити заражена места. Како се тим покривањем не ће ништа друго, до да се нанесеном земљом што више спречи приступ кисеоника, то је онда и по себи јасно, да за ту цељ ваља између познатих врста земаља изабрати ону која томе понајбоље одговара. *Лаке и шупљикаве врсте земаља нису добре за ову цељ* као ни *оне земље које су грудвасте или у којима је шталског ђубрета или сличних ђубрећих материја. Ни земља у којој ничу различни корови, није за ову цељ.*

Овако се вилина коса може утаманити у добу када порашћује, т. ј. у добу, кад још није семе донела. У добу кад њено семе сазрева, тада је свака предохрана доста тешка, јер се идућих година све више множи с тога, што јој је семе лако, па се само засејава. За то је у реду и са свим на свом месту, да сазнамо, *да ли се покривањем вилине косе земљом не убија и њено семе.*

Кад сазри семе вилине косе, и кад као такво опадне на земљу, онда се оно налази у неком миру све дотле, док не нађе нужне услове па да клијати може. У том стању не показује клица у семену никаква трага живота, јер судећи по свима околностима може се извести, да оно тад и не дише. Дакле семе вилине косе у томе добу изгледа као да је мртво. *А отуда излази да би оно у томе добу било живо и онда кад би му био спречен приступ ваздуха.* За то у том питању да ли се покривањем семена земљом и семе убија, морамо рећи: *де му се гиме на жалост ништа не може наудити, јер оно и под таквим околностима задржава своју клицавост до идућег пролећа.*

Но одма за овим настаје друго питање а на име: *да ли ће тако покривено семе бити у стању да проклија, јер му у тој прилици можда не ће моћи да узме потребан кисеоник, који је за клијавост безусловно потребан?* Да с тим будемо на чисто, ваља пре тога да знамо од каквог је утицаја дубина претрпавања семена земљом на клијање тога семена.

Ни једно семе не може клијати ако је оно у такој прилици да не може узети нужну количину кисеоника, т. ј. ако је тамо, где не може дисати. Дубина земље, до које атмосверски ваздух не може да продре у оноликој мери која је потребна па да се клијање не осујети, различна је код разног семена па и код једне и исте земље, али у опште узев, *она није тако велика.* По себи се разуме, да та разлика долази и од различности земаља на којима се сејидба врши. Али где је у земљи граница дубине до које нено семе може клијати, или пропасти, ако се испод те границе посеје, то се не да тачно обележити. Јер до извесне дубине може семе још добро да клија, а после ове биљке

замазати иловачом, која је умешана с длакама, или балегом.

Кад се једном шљивица из кошчице изведена пресади, и то у одстојању које је поменуто, онда је то довољно да се расад унапреди, а и калемљење примиће се у томе случају сигурније, но кад није воћкица пре тога ни једном пресађивана. У случају ако се то прво калемљење не прими истога лета, онда се може одма идућега пролећа тај посао обновити, и тако ће све воћкице подједнаке бити и лепо напредовати.

Ако расад није тако напредан био, да се може расадити на тај начин, т. ј. одма следеће јесени, или управо у првој години свога пораста и ако расад није тако угусто никао, да се мора разређивати, онда је добро оставити га две године на месту, па тек онда приступити расађивању.

НЕКОЛИКО ПОДАТАКА О ТАКУШИ

Реч пред почетак калемљења

Време је да се нашем воћу поклони већа пажња. И у томе правцу на првоме месту долази упознавање домаћег воћа.

Да би се олакшало упознавање многобројних домаћих и са разних страна донешених врста воћа потребно је прикупљати га и поређивати. Ово се може донекле учинити описом; но много боље постарати плодом, а најбоље прибављањем калема и гајењем напоредним.

Ради једнообразног поступања у описивању израдили смо још пре две године обрасце, и пропустили кроз овај лист; уред-

но смо одштампали те обрасце ради пријатеља ове гране привреде. Но одзива није било никаквог.

Одбор друштвени решио је да ове године приреди воћарску изложбу из свих крајева Србије. Обзнана за то још није пошла: зато ми нећемо даље о њој да говоримо; али од ње надамо се великом успеху у погледу упознавања домаћих врста.

Прикупљање калема у расаднику тополивдерском и шабачком отпочето је још пре неког времена, но не може имати жељених размера овде због оскудице средстава, а у Топчидеру и због оскудице парочитог лица, које би се овим поређењем и штудијама бавило, јер од кад умре воћар Ив. Протић још се није помолог набавио за тај завод.

У јавности је изношено по нешто онда — онда у „Земљиште", а и раније у „Чича Срећковом листу". Затим, чина Срета почео нам је предавати по нешто руковисне грађе, а има и у т. Драгашевића бележака о разним врстама домаћег воћа а нешто смо и сами, по својој дужности предавајући воћарство у бив. земљоделско шумарској школи прикупили, које на путу по народу, које разбирајући од марљивих за то људи.

И по нешто од тога следећемо да у згодно доба поредом приказемо. Но за ређавање овог материјала, у цељи да се да помоћници верна слика шта се много времена и упоредног гајења, које мени недостаје.

Ову потребу ми само помињемо с тим, да јој је крајње време и да би требало у Топчидеру, Шапцу, Крагујевцу, и у пољопривредско-воћарској школи у Неготину, по утврђеном плану одпочети прикупљати домаће воће и то у најкраћем времену извршити. Овај план могао би се договорно утврдити јесенас на збору воћара који би се могао држати приликом изложбе.

Вала само добре воле и усталачности, треба љубави за ствар даље, бележити покрај обичних метеорозошких бележака, и обичне појаве из живота воћака, а нарочито треба упамћивано давање калема, ради поређења.

Наша оса претходна саопштења имају тај циљ да за овај посао побудимо радинике одморније и у бољој могућности, да даље не таје но, што имају, износе на видело

За сада помињемо нашу мало угледну за око, но веома благодарну *такушу*, поред које доносимо и њену слику, из које се види облик и величина плода А од онога што се не види, помињемо, да је боје зелене, до половине црвенкасте са зеленкастим тачкицама посут. Што се укуса тиче, познато је да је слатког но и нешто стежућег опорог укуса, али о предности њеног плода уверава нас хемијска анализа извршена у државној лабораторији, која је истиче на прво место међу крушкама за економију.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Цвет од Ђурђевка (Convallaria majalis)

по једном саопштењу (Revue horticol) опасан је отров за *шкодљиве* инсекте. Од 10 шљива 9 је угинуло чим је јело тај цвет.

Лалеманција (Lallemantia Iberica)

Лалеманција је уљаста биљка која расте у Персији или лепше у источнијим местима Персије — Кавказа. Лалеманција се сада сеје с успехом по целој Европи, јер она боље рађа од лана. Једна биљка даје од 120 до 150 зрна. Сеје се у сачму. Семе ниче за 6 до 8 дана и брзо расте тако, да сав коров надраси и угуши. Од мраза и сваке не страда. Сазрева на почетку Јула Жети је треба у суво време чапаће се тврдо затворе тако да ни семка не може из њих испасти. Лалеманција се може посити по лепше је да се чува. Брже се нао и обично или се очука као лена и т. д. Семе од лалеманције садржи 32%/0 уља. Уље је врло укусно и може се употребљавати и за јело.

Као што се види прво корисна биљка и не би било рђаво да наша економија пробају да је сеју. Семе се може добити у свима ван. семенарницама.

д. Б.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Шеста седница држана 6. и 10. Фебруара 1890 године.

Били су: председник г. Милојевић, потпредседник г. А. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Анта Крагујевић, Милутин Савић, Јаков Марковић, Паја Тодоровић, Сима Кандић, Марко Миљковић, Алекса Живановић, Д. Спасић, Седници од 6. присуствовао г. Милосав Куртовић, почасни члан друштва и изасланик приређивачког одбора прославе 100-годишњице Господара Јеврема у Шапцу

Вележно секретар Д. М. Спасић.

Бр. 24. Пошто г. председник представи Одбору г. М. Куртовића као изасланика приређивачког одбора стогодишње прославе Господара Јеврема у Шапцу, који је дошао, да се с Одбором споразуме о приређивању инструктивне изложбе справа приликом ове прославе у Шапцу, објасни, да је друштво већ решило у начелу да се ова изложба приреди. Друштво је ово решило још прошле године, када још није постојао нарочити приређивачки одбор за ову прославу. Ну пошто сад постоји нарочити одбор, то је он био добар да изашље г. Куртовића с овлашћењем, да с Одбором овога Друштва утврди детаље који би се типали програма изложбе и прославе.

У вези с овим прочита се реферат секретара г. Спасића изабратог у пр. седници да предложи Одбору све што се тиче ове изложбе.

За тим се Одбор споразуме с г. Куртовићем о детаљима односно отварања изложбе и др. и усвоји у нечему предлоге г. Спасића по овој ствари, у које улазе поред предлога за инструктивну изложби справа а по нарочитој жељи изасланика приређивачког одбора, и то, да се умоли Г. Мин. Народне Привреде, да приликом ове прославе у Шапцу пошле на углед — изложбу — и угледна приплодна грла државне стоке.

Бр. 25. Идућег састанка приступи се детаљном претресу предлога секретара Спасића и Одбор реши: 1. На изложбу да се однесу ове справе и алати: Плугови са 1, 2, 3 бразде, ваљак, сејалице за сејање на широко, на редове и за детелину, косаљке за ливаде и стрмнину, коњске грабље за сено, справа за превртање сена, ветрењаче, тријери, сечке за дугачку пићу и за репу и бундеве, круначе, прекрупаче, справа за гњечење зоби, муљаче за воће, целница за воће, бућкалица, кошница са покретним саћем и друге ситније пољопривредне корисне алатке и оруђа.

2). На самој изложби или у близини вароши да се практично ради овим справама: косаљком за траву, коњским грабљама, справом за превртање сена, ветрењачама, тријерима, сечкама, крупачима, прекрупачима, справама за гњечење зоби, и бућкалицом. Ако буде могућности да се на изложбу ову понесу и 2 пуне кошнице са покретним саћем и на њима да се ради и поједини радови објасњавају на самој изложби. Са осталим справама не ће се радити, него ће се само објасњавати њихова конструкција, употреба и руковање; а за машину за кошење жита да се на изложби обзнани, да ће ове године радити — косити — на друштвеном добру код Шапца.

3. Да се што пре приступи набавци справа које ће се излагати.

4 Све справе које ће се излагати морају бити најмање 8—10 дана пре изложбе у Шапцу, а тако исто и руковатељ изложбе, како би имао времена да справе за рад монтира.

5. Инструктивну изложбу справа, да руковатељ изложбе отвори кратким говором.

6. Пошто је изасланик приређивачког одбора г. М. Куртовић, обећао помоћ у набавци потребног материјала за прераду приликом рада справама на изложби, а тако исто и да ће се постарати за локал и простор у коме ће се ова изложба одржати, то да се само о свему извести приређивачки одбор. Сем тога да се управитељу друштвеног добра препоручи да буде у помоћи руковаоцу изложбе.

Бр. 26. За тим се прочита писмо кола јахача „Књаз Михаило“, којим спроводи нацрт распореда за утакмице о Тројицама ов. год. и моли за ревизију овога нацрта а и обилатију потпору материјалну.

Одбор пре свега реши да се по самом нацрту кола утакмице ограниче само на утакмице коња, — а да би нацрт овај што потпуније проучио и према томе донео своје решење, изабра нарочити ужи одбор, са задатком, да нацрт овај проучи и предложи му потребне измене у колико би оне биле потребне. У тај одбор изабра г. г. потпред, Ал. Љ. Поповића, благајника Вучка С. Богдановића, одборнике Пају Тодоровића и Марка Миљковића.

СТЕЧАЈ

Крајинској винарској задрузи потребно је једно стручно лице, које је вично калемљењу и обрађивању винограда од америчке лозе.

Ко се сматра за способног за ове послове, нека се сведоџбом и условима обрати најдаље до 15 марта ове год Управи Крајинске винарске задруге.

Молиоц треба да влада српским језиком.

Моле се уредништва српских листова да овај стечај прештампају.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Одгајивање телади. — Први посао с пролећа. — О дрљању ливада. — Красте на грожђу. — О меду. — Порекло и гајење шљива. — Неколико података о такуши. — **Белешке**: Цвет од Ђурђевка. — Лалеманција. — **Записник Седница Управног Одбора**. — **Стечај**. — **Подлистак**. Како се тамани вилина коса (саршетак).

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 11. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 18. МАРТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Амерички кукуруз „златно зрно"

„Golden Beauty Corn".

Примиче нам се љупко пролеће. Бог би дао, да нам за наше радове у пољу буде погодно и берићетно. А да ће Бог, ако и ми макнемо руком када и како треба.

Са пролећем долази нам и земан, где треба да се сеју разна јара жита: пшеница, јечам и овас, разно поврће и зеље и т. д.

Грабите сваки подесан часак за то, јер је скупоцен. Баталите механе и у њима полић и карте, баталите бесплодно бистрење политике и друге ћораве послове, па прегните својски и радите марљиво кад и како треба па ће вам дати Бог и времена, да после посвршаваних радова можете и благовати, спокојно и слатко.

Међу поменутим радовима чека нас и сејање благословеног нашег жита, најглавније наше хране: кукуруза. Послушајте ме: сејте што можете више амерички кукуруз «Златно зрно" (Golden Beauty Corn) нећете се кајати, него ћете ми бити захвални, што сам вам га препоручио.

Ја сам тај кукуруз опробао, па са тога вам га и могу топло препоручити, не по казивању других, него из мог властитог искуства.

Американци данас претпостављају исти кукуруз сваком другом кукурузу, а они их имају изврсних од сваке руке.

Стабљика је «златнога зрна» јака и једра, а израсте и до два метра висока. На једној стабљици обично има по два клипа, ретко кад само један, а доста пута израсту и по три здрава. Разуме се, да све то много зависи и од земље, у какву сте кукуруз сејали.

Обична је дужина једнога клипа 24, а доста пута и 26 сантиметара. Врло лепо и правилно израсте. На једном клипу има по 14 до 16 редова, а у сваком реду по 42 до 46 зрна. Зрна су жута као злато, те отуд је и име том кукурузу „Golden Corn". Зрна су крупна дугуљаста, а озго (с поља) усечена као коњски зуб, а и иде та врста у ону, која је прозвата «коњски зуб." Окомак је (тулуз) првен, а према величини клипа танак.

Брашно је од тога кукуруза, разуме се, лепо жуто, а хлеб је од њега (проја) сладак, као да је шећерен. Дакле је врло хранљив, а може се здрав и дуже одржати, него од ма ког другог кукурузнога брашна. Ја то жито мељем за хлеб ситно, а и брашно сејем на чешће сито, но други, те зато и јесте моја проја слађа од ма кога колача. А тек кувани млади клипови „златнога зрна" какви су дивни. Сви су кувани *млади* кукурузи слатки. Ко их воли јести, нека кува младе клипове од овог кукуруза што препоручујем, па тек да зна шта је сласт. —

Из горњих цифара може се видети, да је родност ове врсте кукуруза, каква се само може пожелети. Од једнога зрна семена у најмању руку 14 × 42 = 588 зрна плода, а кад Бог хоће а човек све на време и ваљано уради, и 600 зрна, што ће рећи: од једног килограма семена 588 до 600 килограма плода или рода жита, куд ћеш лепше?! —

Успешном сејању овог изврсног кукуруза доба је друга половина месеца Марта, најдаље прва половина месеца Априла (недеља пред Благовести, најдаље недеља пред Ђурђевдан), разуме се, ако време буде погодно.

Браћо земљорадници, ви, што се храните највише кукурузним хлебом, сејте овај препоручени вам кукуруз, који се не зове цабе „златно зрно", послушајте, па се нећете кајати, него ће те ми рећи хвала! Али сејте га на време, прашите и окопавајте на време, чистите га од корова, па ће те се сами уверити, да вас нисам обмануо.

Семе ће вам наше пољопривредно друштво радо набавити, само му се за њ јавите на време. Ја сам томе друштву на приказ послао два не окруњена клипа, две голе помпњке и нешто зрневља од моје прошлогодишње жетве. Ко хоће може тај кукуруз тамо видети и сам оценити.

Чича Миле Колубарац.

УПУТСТВО О ГАЈЕЊУ ПАМУКА[1]

Памук захтева за своје успевање више топлоте но биље које у нас расте и гаји се, па зато га и треба сејати само на местима, која су сасвим жупна и југу окренута, која су умерено влажна, која су на оцедним равницама заклоњеним од ладних ветрова, у близини којих нема високих дрвета те да својом сенком заклањају усев од сунчане топлоте.

Исто тако добро успева и по онижим брдима али само у присоју (њиве југу окренуте). Велика суша као и прекомерна влага шкоде му.

Што се тиче земље, најбоље успева на јакој пескуши а и другим земљама. — Ако је земља слаба (посна), треба је нађубрити и то с јесени и увек згорелим ђубретом, јер од незгорелог ђубрета њива се окорови тако, да коров угуши памук. Најбоље је сејати га нањиви, на којој је прошле године био кромпир или пасуљ као и после других окопаовина које остављају за собом урађену земљу.

Најподесније је време сејању памука између Благовести и Ђурђева-дне, управо чим три почне цветати и престану пролетњи мразеви и слане; но ако је позно пролеће, није доцкан сејати га и до летњег св. Николе (9. Маја).

Земља за памук пооре се као и за жито, плугом или ралицом, добро се уситни (као за конопљу) и очисти од корова. Сеје се на кућице — оџаке — по 2—3 зрна у кућицу — оџак — слично пасуљу, само што кућице треба да су удаљеније једна од друге, јер памук расте више у висину но пасуљ пешак, и разграњава се као и црвени патлиџан (инд. памук).

Кад памук никне и одмакне растом у висину за једну шаку, треба га опрашити и коров између кућица окресати а још боље почупати. После 3—4 недеље треба га поново окопавати и мало загрнути. Затим сваки 15 дана треба коров плевити и чистити, иначе ће га угушити и памук не може да сазри.

Но памук се може сејати и на сачму али наретко, као што се кукуруз у неким крајевима сеје, па завлачити и то лаком браном да се семе дубоко не затрпа те да лакше никне, па кад никне, и као што је поменуто одмакне у порасту за једну шаку, треба га плевити и проредити тако да струк од струка буде раздалеко за једну стопу, а ако је врста памука која се јаче грана (као индијски), онда и за једну и по стопу. Остали послови око гајења памука јесу: да се опраши, огрне и врло брижљиво плеви и чисти од корова. Једном речи, памук се гаји онако исто као и кукуруз, само што се земља за памук мора боље приуготовити.

Ако буде уредно лето, памук ће у месецу Августу почети да цвета, образујући с почетка цветне главичице, које су сличне онима божура и перунике пре но што се расцветају. Но памук не цвета сав у једно време, већ док се једни пупољци на струку расцветају, други су у напону, а трећи тек замећу. С тога и не сазрева сав једновремено ни на једној истој кућици—оџаку.

Обично се узима да од дана сејања па за 90—100

[1] Мин. Народне Привреде набавило је саме од памука, и раздало га са овом поуком пољопривредницима у Србији, што и нашим читаоцима саопштавамо с тим, да они који би желели сејати памук ради пробе могу добити семе преко овог Друштва.

ПОДЛИСТАК

СЛАНА И ДИМ

Једне године око половине Априла месеца село Вођаре беше све бело, као да га је снег покрио. А то није био снег, већ цвет на воћкама. По где-где кроз ту белу одећу од силних цветалих шљива и крушака, провириваху црвенкасти цветови јабука и румени цветови бресака, те шараху лепу белу аљину села Вођара. Цело село је онда изгледало као да се обукло у чисту белу одећу, која је лепо извезена црвеном и зеленом свилом. Милина је било видети село Вођаре; а милина је било погледати и вредне сељане, како весело и радосно погледају воће своје, надајући се богатоме роду.

Али после неколико дана поче време бивати све ладније. Нарочито су ноћи биле доста ладне. Људи се почеше бринути да не буде слане преко ноћи. Она би уништила род на воћкама па за то су сељани страховали и забринути били.

Једне ноћи беше ведро и тијо, а хладно толико, да и мене хладноћа у соби пробуди пре зоре. Срамота је било, да пећ ложим у ово доба године, за то устанем, обучем топло одело па изађем на поље. Са истока се небо почело руменити, што је знак да се зора јавља.

Нисам ни неколико корака крочио, а спазих у воћњаку мога суседа Чича Новака неку ватру. Погледам преко плота и тамо угледам чича Новака, где пали ватру у воћњаку и на њу меће некакав коров.

Одмах сам се сетио шта је *Чича Новак је хтео своје воће да брани од слане.* Ја пођем к њему. Кад сам ушао у воћњак, спазих и Чича-Новаковог унука Ранка, који је био добро ђаче IV разреда. Он је помагао своме деди.

— Добро јутро, Чича-Новаче, рекох.

— Бог ти добро дао, учо. А од куд ти тако рано? рече Чича-Новак.

— Ти знаш, да ја волим рано устати, одговорих ја.

— Знам то, али се зачудих, кад те видех овде.

— Дођох, да видим шта то радиш.

— Ето, гледам да одбраним воће од слане ако се може и ако помогне што овај дим.

— На помоћи ће, помоћи ће, рекох ја.

— И ја се надам.

Ранко беше наложио још једну ватру у другом крају воћњака, метнуо на њу некога влажног корова озго, па дотрча к мени и приђе ми руци.

— А ти помажеш деди? рекох му.

— Е, тај ће ме заменити у овоме воћњаку, кад ја будем очи склонио, рече Чича-Новак. — А и сад ми доста помаже. Колико смо ја и он накалемили само овога пролећа! Па, да видиш њему се примају готово боље него мени. И да видиш уме калемити но нешто друкчије и боље него ја. Вели да си им ти показивао.

дана цвета, а од дана цветања па за 30—40 дана сазри. Зато при крају Августа и у току Септембра, ако је лепо и топло време, цветне главице — чауре —, које се у околини Вардара, одакле је ово семе које се шиље, и „шишарице“ зову, почеће да се отварају из њих се појави памучно влакно које обвија памучне семенке, и онда је време да се беру. Пошто пак памук неједнако сазрева, то се и брање памучних чаура чешће понавља, но најобичније свршава се берба у три брања. Бере се рукама и то одмах чим чауре распрсну. Памук у првом брању најбољи је, а затим онај у другом. Трећи пут оберу се нераспрснуте чауре, које су задесили рани мразеви. Памучне чауре од првога мраза немаре, само их треба, чим је преко ноћ пала слана, одмах сутра дан обрати и изнети преко дана на сунце да се осуше. Ако памук у чаурама ухвати и друга слана, поцрни и губи у пола цену. Обрате чауре износе се топлог дана на гувно да дозре и распрсну тако, да се облога може лако да одвоји од памучног влакна, које изгледа као повећи прамен вуне савијен у кудељицу. Ове памучне кудељице пошто се истресу у неколико од семенки, слажу се у памучне колачиће.

За чување памука, треба имати суву стају па било да се оставља на гомилу или у врећама док се не јаве купци.

У средњу руку узима се, да се са једнога дана орања, или са 40 ари може добити до 380 кила чаура, од 100 килогр. пошто се ове очисте од семена, може да се добије до 28 кила памука.

ЈОШ ЈЕДНА РЕЧ О „ТЕЖАЧКОМ КРЕДИТУ У НАС“

од

Јована Милинковића [1]

У 35, 36. и 37. броју „Тежака“ од прошле године имају три чланка „о потреби и уређењу пољопривредног кредита код нас“ г. П. Т. Тодоровића. Ти су чланци брижљиво израђени на основу теорије извесних немачких економиста и наших прилика. Да се уреди пољопривредни кредит код нас, не треба ни доказивати потребу. Она је ту. Употреба кредита ограничавала би се на ситније потребе н. пр. до вредности 100 динара или 150. Ако би се веће потребе подмиривале каквих имућних људи, онда би се новац за њи испрпео, а за сиромашне неби било свакад, а ради њи свакад је нужнија. Помоћу обавештених писмених људи, и учитеља и свештеника, — лако би се створило у сваком селу поред општинског суда, новчани одељак за пољопривредни кредит или „новчани одељак за зајам сиромашним пољопривредницима“. Лако би се образовала и управа из 5—6 људи доброга стања, који немају нужде да се служе овако малим зајмовима. Само је једна тешкоћа у том, како да се створи фонд у том новчаном одељку, јер мени се чини, неће се никад остварити ако буде стало до улога од самих сељака. Пошто је г. П. Т. Тодоровић ову ствар добро проучио, то би се без нужде уплео у даљи говор о његовом раду, само би хтео да му помогнем, како да се оснује фонд, да би потребити људи имали одма помоћи у мањим сумама.

[1] Ово је један део „Погледа на књижевну радњу „Тежака“ за 1889. годину“, остале доносићемо тако исто делимично. Овом приликом благодаримо писцу како на труду и спису, тако и на томе што је одобрио, да се његов рад из целине с којом је скончан одваја. Ми смо овај начин свопштења изабрали с тога, што није у „Тежаку“ усвојена критика, и што се претпостављају где то може бити радови краће садржине. Ова важна ствар тиме још добија. Ур.

— Тако, Ранко, тако, рекох ја. — Баш ми је мило, кад видим добру и вредну децу.

Ранко се беше чисто застидио од похвале дедине и моје па оборио главу доле.

У том ватра на трећем крају воћњака пође избијати повећим пламеном. Чича-Новак рече Ранку да отрчи и метне на њу влажнога ђубрета, те да се више дими, а да не избија пламен. Ранко отрча и мало после се врати к нама, па ће рећи:

— Зар није боље, дедо, кад је ватра већа, па има пламена него само кад се дими?

— Е, ми га, дијете, не грејемо овим ватрама, него само правимо што можемо више дима, а он се растура по воћњаку, па чува воће од слане, рече деда.

— Ја мислим, да би се онако воће боље загрејало, рече Ранко.

— Богме ми га не бисмо загрејали ни кад бисмо пећи по њему наместили и угрејали, одговори деда. — А ја га овим ватрама и не мислим загрејати, него овај дим као што видим, покрије воће и то му је покривач, који га чува од слане. На онај расад метнуо сам стару асуру, а оволики воћњак немам чиме покрити, мањ овим димом.

— Па како ће дим сачувати воће од слане? рече Ранко вачуђено. — Није то као кад се метне асура или друго што.

— Ја ћу ти то, Ранко, објаснити, рекох ја.

— Деде, учо, ти ћеш му то боље умети казати него ја, рече Чича-Новак. — А тај мој унук воли свашта да зна.

— Сигурно, ти Ранко, знаш већ, да слана не пада кад је ноћу облачно? отпочех ја.

— Знам то, одговори Ранко. — Прошле ноћи било је облачно и деда каже, да неће бити слане кад је облачно.

— Тако је, рекох. — Облаци онда покрију земљу и не дају слани ни да се начини, а камо ли да падне на земљу. А ево за што:

— Дању се земља и све што је на њој загрева од сунца, а ноћу се све лади. Она топлота, која је дању ушла у земљу, ноћу издази из ње, одлази у ваздух и растура се, кад је ноћ ведра и тија, онда топлота, која излази из земље и свију ствари на њој, одлази и растура се по овој грдној небеској шупљини. Земља се онда брзо лади. Онда се водена пара, које има у ваздуху над земљом, може толико разладити, да се и смрзне. Та смрзнута водена пара падне на земљу и то је слана.

— Кад је пак ноћу облачно, онда топлота, која из земље излази, не може тако да се растура и да одлази у небеску шупљину, она излази из земље и пође горе, али ту удара у облаке, враћа се доле, укршта се и задржава се ту, између земље и облака. И онда се не може земља толико разладити да се водена пара смрзне и да се направи слана.

— Као што облаци чувају земљу и не дају да се направи и падне слана, тако сад и овај дим чува воћњак ваш. Видиш ли како се дим подигао изнад воћњака, па га покрио као облак. И сад се ту између земље и дима задржава она топлота, која излази из земље и дрва, те је овоме воћу топлије, него другоме, над којим нема дима.

— Тако исто не пада слана испод лиснатог дрвећа, пити испод кровова кућа. И често падне слана по целој њиви или винограду, а испод дрвећа све буде сачувано од ње.

Од како је установљена Управа Фондова, сви су новци из све Србије: црквени, манастирски, пупиларни и од где којих општина веће готовине, послати Управи Фондова. Тамо је се још у прво време згомилао капитал Милиун дуката, с којим је се служио највише Београд, т. ј. Београђанин; затим окружне и друге вароши, и најпосле сељаци бољега стања. За ону класу која највише потребује потпоре у земљорадњи, ради зајма да купи вола на место угинулога; да купи сена, које се на дугој зими измакло; да купи семена, или му се догодила каква несрећа, смрт у кући, па треба да сахрани и изда по закону што смртну треба, — то нема нигде, него код интерешчија селских зеленаша, који не знају ни за Бога ни за душу, или код варошки трговаца који вежу јаку за капу. Таквим начином слаби сељани с имањем, дошли су до сиромаштине, а још слабије до неимаштине, и то све даље иде својим природним путем до пропасти. Код очевидности таквих прилика, владе су основале овде онде, штедионице, али без и најмање помоћи за оне којима треба помоћи. О уређењу пољопривредног кредита, о чему је онако научно писао г. П. Т. Тодоровић и сама би се влада, ја мислим, путем законодавства одазвала. Зато је нужно да се томе одељку општинског суда да кредит и тиме новчаном одељку за зајам сиромашним пољопривредницима, учини прва рукопомоћ и оснује доиста приличан фонд.

Стараоцима свих незнатних пупиларних маса дају се новци до 1000 или 2000 гроша, да они сами с истим рукују. Они те новце издају под интерес како могу, а суду, кад се затражи рачун предају са интерезом 10% наравно по одбитку издатака, које нису, никад ни учинили. Много пута они сами те новце на своју радњу употребе са показивањем таквог истог рачуна. Свако село има доста приличан број оваквих незнатних пупиларних маса, али да стараоци положе новце одељку пољопривредног кредита, још није довољан фонд за узајамну помоћ сиромашним пољопривредницима. Треба још. У сваком селу има пупиларних имања од тако названих знатних пупиларних маса, што се онде под аренду даје, и стараоци без контроле узимају те приходе, и користе се шњима по три — четири године, док суд окружни имајући по 3—4 хиљаде маса не досне да позове стараоце и затражи рачун, и онда, онда да се човеку стужи, кад види како стараоци, где год у дућану склапају рачун, колико су на што издали, тако, да или једну маленкост предају суду, или још задуже масу. То је очевидно плачкање маса, али судови немају времена а ни воље да улазе у траг тих злоупотреба, а готово нису ни позвани, ако когод не тужи. Кад би ту аренду наплаћивао одељак за пољопривредни кредит, свагда би масе биле сигурне, кад се што захтева из прихода, а рачун би текао као обично у партији примања и давања. Интерез би био 10% и тај интерез према приликама нашим није велики, особито на мање суме.

Из ових извора и општинских прихода од кукуруза, од аренде и такса што претече преко општинских расхода, могле би се задовољити мале потребе сиромашних пољопривредника. Али ја хоћу више.

Има доста знатних пупилских маса, о којима мало час беше реч, да им се имање под аренду даје. Пре тога сва је покретност са живим малом продата, и продате су и зграде, што се предложило, да ће до пунољетства насљедника иструлети и пропасти, и новци од тога послати су суду окружноме. Он по дужности све новце шиље управи Фондова, јер има ваљда 30 година како је престао суду давати под интерес паре из своје пупиларне касе. Сад у суду нема новаца, много пута ни толико да се изда за насљедника за највећу нужду, него се чека месецима, да Управа Фондова пошље интерес од примљених капитала, или да нешто и од капитала пошље.

Док је суд давао из своје пупиларне касе под интерез на зајам било сељацима било варошанима, лакше је било долазити до зајма: ту није било заметне процедуре: процена имања као обично, не чека се на ред као сад годинама но ко год тражи, добије одма. Интерес је био с почетка 12%; 10% иде пупиларним масама а 2% државном фонду за накнаду каквих штета ако се догоде пупиларним масама. Доцније је се тај интерес свео на 10% и од једном, кад је новац послат управи фондова, пао је интерез пупиларним масама 5%.

Кад је год насљедницима и удовицама нужна помоћ у случају опште војнице, мобилизације, кад су и стараоци оставили своје куће па иду на војску, ко је први дужан помоћи пупилама и удовицама? Општина је дужна и она помаже ако је зими да донесе дрва и огреје сирочад, да самеље жита у воденици, или у лето да помогне, или баш сама да обори жито и овршн га и т. д. а каква је накнада за то општини? Што је год пупиларних новаца, то је послато Управи Фондова на велику штету пупила. Зар неби правије било, да се новац од појединих маса предаду општини одакле су под, личном гаранцијом сељака истог села, које ће имати најближе новаца прво сиромашнији па за тим мало имућнији земљоделци. Нека интерез буде као што је и био 10%. Ако има више новаца него што би једном селу било нужно, општина би вишак враћала окружном суду. Ја ову ствар не упуштам у тересуме, као што ће неко помислити, да упропастим капитале пупиларних маса, — свака ће селска општина са формалном својом обвезом и на лично јемство свију својих житеља, обратити се суду да јој пошље капитал пупиларни маса њене општине те и те. — То је врло довољна гаранција за пупиларне капитале, а одељак општински за пољопривредни кредит (или за зајам потребитим пољопривредницима) даваће зајмове до 100 или 150 динара на лично јемство двојице људи и то је такође сигурно. Ако би било новаца преко потреба сиромашнијих на веће зајмове, дужници би интабулисали своја добра као што обично иде по закону, и с тим је општина сигурна. То је кратки нацрт који ја вредном г. П. Т. Тодоровићу изно-

---

— И сад, мислим, разумеш, како се димом може да сачува од слане и воће и виноград и све што се не може покрити покривачем каквим. Само треба бити вредан, па поранити пре зоре, наложити ватру и начинити дим као што сте ти и твој деда сад урадили.

— Па онда је још боље, кад би се целе ноћи овако ложила ватра, рече Ранко.

То није нужно, јер је с вечери земља још доста топла, а највиши се разлади пред зору, онда се слана почне правити и падати. Ако је ноћ ладнија, може се само мало раније ватра наложити. Но ако би баш што год слане и пало пре но што се дим начини, онда ће дим помоћи тиме, што покрије воће па га чува да се полако опет загреје. А ладноћа мање шкоди биљу, које се много разладило, кад се полако опет загреје, него кад се брзо загреје. Може се неко биље баш и са свим смрзнути па опет да не пропадне, ако га оставимо на тако место, где ће се полако откравити. А ако га, онако смрзнуто, унесемо у топлу собу, оно се брзо открави и пропадне. Изгледа ће као да је скувано.

— Јеси ли сад разумео, како дим чува од слане? упитах Ранка.

— Јесам, господине, одговори он весело

— Вала учо, и ја сад разумем за што ово радим. До сад сам знао само да дим може да сачува воће од слане, а како га баш он чува, то нисам знао.

Док смо се ми овако разговарали, беше већ свануло. Ја пођох школи.

— Збогом Чича-Новаче! рекох.

— Збогом, учо, и хвала ти на лепом разговору, одговори ми он, рукујући се.

— Збогом, Ранко!

— Збогом, господине, рече ми Ранко, пољубивши ме у руку,

Д. Ј. Путниковић

1. Драгић Мушић економ из Комирића вели:

„Крушака такуша има у овој околини у приличном броју, махом је старо дрвеће, а ретко се сада калеми и подиже.

До сада (24 Септ.) су скоро све отрешене и употребљене за комину за печиво ракије, а по гдешто се може да нађе, отрешених и сасутих на камару, да се угњиле, пак ће онда тек, да се сасну у кацу за комину.

Мало јабиње (док нису отрешене) могло је се купити по 8—10 динара 100 кила.

Може да се нађе и сувих крушака у малим количинама, и то осушене целе (читаве), овакве крушке продају се доста јевтино на пијацама."

2. Милован Атанацковић из Крушка, вели:

„Да се може рачунати да сваки дом за 3 сата у околини Крушка може имати по 5 дрвета.

Крушка се такуша употребљава у околини осим за прављење воћњаке, и сушена, но не на начине него цела, још и за кување пекмеза. Ово још је најглавнија употреба у крајевима ближе Дрини, и има томе домаћина који пекмез у Ђуповима на крушањску пијацу за време поста довозе. Цена је од 100 ока (128 кг.) по 50 динара.

И ракија „крушка" или „крушковача" позната као врло добра, нече се из такуша, у крајевима ближе Јадру.

Ове године крушке такуше у мојој непосредној околини нису родиле као до сада; а родиле су боље на средњу јадранском. Кад роде у мојој непосредној околини, а и сада, цена им је по 10 дин. од 100 ока (128 кг.). Ово је цена уобичајена за продају трговцима на мало.

Од вароши даље нико их не купује. Ако би било купаца, кад би ми се јавила цена, мож' да би могао преко својих познаника извесну количину наизносити колико тек да се овај рад одвоче. Подвоз од 100 кг. до Шапца стаје 2—2,50 динара.

Такуше сматрају се онда да су зреле кад утињеле са дрвета падају. Ово важи само за мој најближи крај. Ближе Дрини и Јадру пре сазре.

3. г. Прота Вића из Јенкевице вели:

„Крушака Такуша код нас има у приличном пространству под њеки домаћина више од 10 нови товара и то је тек површно а такови домаћина има доста који по толику суму могу имати и и издати са ценом 5. пара дин. на кило."

г. Др. Кумељ из Чачка, вели:

„Такуша има много. Цена 100 кгрима од 6—12 динара."

5. Радоња Недић из Кутлова јавља да такуша у његовој околини има доста.

6. Пера Петковић из Јагодине јавља:

„ Оне се у целом округу гаје у ђешим количинама а нарочито из ... ичај рађо подижу и највише их тамо за продају има. Из ... округа на њиво могло би се узети просечно 50 до 100 хиљада килограма.

7. Чедомаљ Марковић из Књажевца јавља:

У округу књажевачком по свима општинама, има је а редко у ком селу да је нема.

Округ Алексиначки такође ову крушку хрпи и калеми је, она се на родној години продаје по 3 до 5 пара динарских стара ока, а на најскупљој години по 10 пара динарски ока стара.

8. г. Дим. Танасковић свештеник Јеловички јавља:

Крушка такуша има засађених у мојој парохији приличан број. Но не рађају сваке године, а што је најгоре, нису негативним облагорођене, већ су врло дивљачне — ситне и у место слатког меса под кожицом оне имају некакве тврде жилове. Најблагороднији сам напао у Јеловину и од њих сам шаљем 1 кило и ½, које су већ почеле гњилети. У целој мојој парохији биће до 300 дрвета и то старих полусушених такуша. Цена је овака овде у селу каква је и на пијаци београдској. Овде је међу у „подњику" а и суше је на лесама као што суше шљиве; па или онако суве једу, које су врло слатке, или их тек онда ме... у водњику и пеку да су тада још слађе, слично крушковачи.

Највећи део трули под дрветом или га свиње поједу. Не... нели од домаћина покупи и тера у Београд на пијац, али им... вели не рентира тај род.

9. г. Никола Урошевић свешт. в. Дреновачки јавља: да је у његовој околини врло мало распрострањена, и једна, од сто домова пет да има по једно дрво.

10. г. Влад. Аћимовић свештеник из Студеничке Тршаве јавља да у његовом крају нема ни такуше ни друге какве пазрнуте воћке.

11 Сава Драгојевић шумар из Зајечара јавља да ни тамо тих крушака нема, али их тамо доносе из села књажевачког округа.

12. Милорад Тројановић из Неготина јавља да ни тамо такуша.

У осталим крајевима такође их нема или само веома м...

Такуша је веома плодна, својом добротом и пло... ношћу заслужује да се више размножава но досад.

При избору калема треба тражити најкрупније.

Прим. По сазнању ове јој је чисто турско, за разлику од арапских и персијских речи којима се турци служе, и значи просто крушка.

Дине
ино-
ани;

ПОРЕКЛО И ГАЈЕЊЕ ШЉИВА

(НАСТАВАК)

Кад се шљива не размножава на коштице него избојницама, изданцима, треба имати на уму, да неможе од сваког изданка добити добра воћка за р... садник. Зато, да би се шпак добиле најбоље воћке које ће се у расаднику извесно примити и подједнак напредовати, и да би се избегле доцније празнине у редовима воћака, треба све повађене изданке поделити у гомиле мотрећи при томе на јачину и правилност стабланцета, и тако одељито повезане носити на расађивање. Сасвим кржљаве треба одмах одбацити.

У браздама спремљеним на земљи дубоко прекопа... ној, као што је већ ... ...

ва између копњи, онда се и плеви неколико пута ади уништавања корова.

Неки воћари орежу гране одмах после засађивања; други веле да је боље дочекати пролеће, конац ебруара или и март да изврше овај посао.

Било да се орезивало с јесени или с пролећа, треба да се изврши изнад каквог пупољка при земљи, највише за 5—6 сантиметара изнад земље.

Шљива произведена из коштице даје истина плод потпуно употребљив, али у крупноћи, облику, боји, кусу и добу зрења измени се колико било зато се ра *калемити*.

Калемљење шљиве по себи је корисан посао, и ало би шљиву и онда калемити кад нам је под од изданака домаће шљиве развијена, те је ради укуса и употребе не би морали калемити. А ово кад се учини онда ће калемљена шљива давати крупнији и угледнији род, који ће шта више и нешто раније сазревати. Све ово има на цену јаког утицаја, као што се то јасно види, кад се узме у оцену, да се један килограм крупних осушених шљива плаћа са 40 динара и више, а ситних ни половином тога новца.

Труд уложен око овога посла исплаћује се обилато.

Шљива се може калемити као и свака друга воћка на разне начине и при земљи и у висини круне. Но у свакоме случају доказано је да је најкорисније калемити је при земљи, јер даје тада дебло право и атко, и гране јој се у најбољој сразмери развијају. ако исто зна се да је најбоље ако се калеми у јулу. ко је време суво и ако воћка није подмезграла, ље је одложити овај посао за идућу годину, јер је важнији од свега и од његова успеха зависи будућност воћке и каквоћа плода.

Шљива се с најбољим успехом калеми *очењем* или *на лист*.

Очењем се преноси један пупољак или окце на стабло, дебло или грану друге воћке (подлоге); удешен како треба овај пупољак срасте за воћку, развија се и начини ново стабло и плодне гране.

Калемљење очењем, зове се још и *на лист* с тога што се за то узима лист код кога има окце испод листа.

Ово калемљење састоји се из три посла: скидања окца или пупољка с једне гранчице која се размножава, уметања на подлогу која има да се калеми и привезивања.

Пупољке треба скидати само оне који су добро развијени; треба их исецати тако да у средњем делу коре испод пупољка остане дрвета као неки ражњић, но без сржи. А што је најглавније да се узимљу калем пупољци са воћака најбујнијих и *које дају најбоље плодове*; затим да се скидају онда кад ће се уметати, а не раније.

Пупољак исечен треба одмах уметнути. За ово се прореже кора у виду писмена Т. и увуче пупољак; затим се увеже вуненим концем да би се спајање нових делова ујемчило. Ово везивање треба извршити пажљиво да се не удави воћка, т. ј. да се не спречи кретање сока. Калемљење обично раде у расаднику по двојица да би ишло брже: први гради калеме, други их везује. Кад је посао свршен калемљено место покрије се листом или чим сличним да би се очувао калем од жеге сунчане.

Ако је калемљење извршено како ваља ускоро ће прирастити калем за подлогу. Но пупољак ће се развити тек с пролећа. Тада се веза одреши и гране са стране, чуване за резерву осеку се. Калемљена грана постаје отада дебло воћкино. До краја године млада воћка постићи ће висину око два метра, што се идућег Фебруара или Марта скрати на 1·50 до 1·80 сантиметара. Том приликом остави се само 3—4 гране. На то се гледа да шљива не буде веома висока, по правилу сматра се да треба доње гране оставити у тој висини да их не ломи радна стока која мимо и испод њих пролази.

Кад у овоме расаднику остане шљива 2—3 године, онда ојача толико да се може са успехом на своје стално место расадити, и оспособи за веома обилато рађање.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима-од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Амерички кукуруз „златно зрно“. — Упутство о гајењу памука. — Још једна реч о тежачком кредиту. — Пољопривредно окулирање — очење — у пролеће. — Колико и какво ђубре захтевају поједине културне биљке. — О меду. — Неколико података о Тацуши. — Поремло и гајење шљива. — **Подлистак.** Слава и Дим.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОПШТУ ЗАХВАЛНОСТ ЧИТАЛАЦА ОД ЗАЧЕТКА 1892. ГОДИНЕ ЈЕ ОВОМ ЛИСТУ ДРУШТВО ПОЧЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1888. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД 4 ДИН.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. или 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСИМА КОЈИ УРЕДНО И НЕ ОБРАЗНО НАЛАЗ ДОПИСИ ЋЕ СЕ ДАТИ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 12. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 25. МАРТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Шта ваља радити ове године против пламењаче или пероноспоре?[1]

писао
Ф. Јерговић

Мало ће бити таквих виноделаца, који још нијесу имали прилике да се упознаду у свом винограду са том новом болести наше лозе и са њеним ужасним последицама, али доста нас је за то невјерника, који држимо, да пламењача није тако опасна болест за лозу као што се прича, те да је по свој прилици ове године у нашим виноградима неће више ни бити. Жали боже није ово мишљење ни најмање оправдано, јер *непобитна је истина, да у оној околини где се је једном пламењача указала, неће ни до године изостати само ако вријеме њеном развићу угодно буде.*

Пламењача се развија најјаче на топлом и влажном времену. Што је која година киновитија и топлија, то је опасност од ње већа; на против, дуготрајно сухо вријеме заустављује ју у њеном напредовању, а може ју кад-кад и сасвим предупредити. У коликом се обиму та болест годишње шири и у којем се добу године у једном мјесту најприје указује, није вазда једнако. Једне се године н. пр. може догодити, да се пламењача опажа већ рано с пролећа и у великој множини, а друге се појављује тек доцкан у лету и у врло малој мери. То зависи једино, како сам већ прије споменуо, од времена; ако буде ове године пролеће влажно и топло, имаћемо је у нашим виноградима већ мјесеца маја, а и то много више но лани; буде ли пак пролеће сушно, појави ће се доцније и неће нам све дотле задавати великих брига, док суша траје.

Пошто се пак вријеме унапријед прорицати неда, а лозе треба да се против пламењаче кропе модром галицом још прије но се болест у винограду виђа, то с тога, *кропљење лозе не смије никошто изостати*, а

не смије се с тим послом ни на који начин ни дотле чекати, док се болест у винограду укаже, јер онда већ може бити доцкан, па према томе и успјех кропљења несигуран.

Настаје сада питање, да ли ће се с пролећа морати кропити и они виногради, у којима ове године је болести није било, или другима ријечима, да ли ће и ти виногради ове године пламењачом ометени бити или неће? Чини се да је ласно одговорити на ово, а у истини је врло тешко. Ево зашто!

[1] Прошле године предложио сам ја пероноспору превлачно именом пламењача или пламењача, а за то напомо ријечи шишка медљика, која се је до сад употребљавала, а врло је бесмислена. Мој предлог напшо је тада на неке противнике, али нападан ме од њих уверио није, да је пламењача неадекватно име, а особито онај не, који тврди да пламењом називље наш народ болест Tilletia, јер за то немамо свуда једно исто назив смијет. Још мање ми се чини да је правилно да пишемо „медљика" због тога, што су у тој ријечи скоро пета слова, као и у ријечи медљика, која се такођер употребљава у њесто назива „пероноспора". Али тако је вазда у нас. Вазда тражимо прено зеба погаче. Гдје немо нађи лијепшег и правилнијег имена но пламењача или пламењача. А не изгледа ли и лозни лист од те болести, као да га је пламењом осмудио? Ја с тога остајем и сада код тога назива, а ја је он празнији, следоча ми све то неће његова употреба у Србији и Хрватској. (Ов. прим.)

Пламењача се шири поглавито пјетром. Њене заметке разноси вјетар с једног листа на други, с једне лозе на другу, из једног винограда у други. Наће ли ту тај вјетром донешени заметак повољне услове своме развићу, т. ј. наће ли у оно вријеме, кад га је вјетар у туђи виноград донио, на лозином лишћу довољно влаге и топлоте, одма ће почети напредовати и великом брзином своје потомство развијати, наравно на огромну штету лозе, од које се храни. У противном пак случају, кад је наиме година сушна, не може пламењача да напредује и да се развија, неће с тога од ње никакве велике штете бити. Није дакле ниједан виноград од пламењачине заразе сигуран, ако се у његовој близини налази већ који ометени виноград. Нијесу дакле ни они наши виногради сигурни, у којима ове године те болести није било, али где је тај који умије унапријед казати, хоће ли до године дувати вјетар баш у правцу још незараженог винограда, и хоће ли овогодишње пролеће сушно или влажно бити? Ако окрене година сушна, могло би бити и без кропљења; кад би се пак унапријед у то поуздали па кропљењем чекали, могло би се лако догодити, да би лијечењем одоцнили, јер најсигурнији је успјех кропљења онда, кад се модра галица налази на лозином лишћу још прије но су се заметци болести ваздухом почели ширити. Чим доспије такав заметак на модром галицом већ покропљени лист, не може се више развијати, јер наће ту отров, који га одма убија.

Са ових разлога одређено је у неким земљама, да кропљење лоза против пламењаче, чим се појави у једном крају, буде за *све виноделје обавезно*, т. ј. чим се у једном мјесту та болест указала, одма власт нада свим виноградарима строгу наредбу, да сваки у свом винограду мора у одређено вријеме своје лозе да модром галицом кропи, па биле му оне ометене или још здраве. Не да се до душе тајити, да је једино тим начином могуће све винограде од пропасти сачувати и болест мало по мало до краја искорјенити, али и тај начин заједничке обране има својих тешкоћа, а главна је у томе што не можеш никад приспити све виноделце на заједничку обрану, јер се међу њима налази вазда по гдјекоји сиромах, који нема чим да набави доста скупу штрцаљку и потребну множину модре галице.

Кад би пак влада или Српско Пољопривредно Друштво ту ствар у своје руке узело те потребни број штрцаљака и модре галице из својих срестава набавило и оскудним виноделцима уз мало отплаћивање уступило, тада би се обавезно кропљење врло лако увести могло; но док тога не буде, препоручује се оном виноделцу, који жели, да свој виноград од пламењаче ове године сачува, да поступа овако:

1. Стуче се два килограма модре галице и растопи у 10 литара вреле воде. Та растопина успе се затим у чабар, који смо прије напунили са 80 литара студене воде. Иза тога размути се у другом каквом суду 2 до 3 килограма загашеног креча у 10 литара студене воде, те се тако добивено млијеко од креча сипа кроз какво често ћедило у онај чабар с модром галицом, а уз то се непрестано дрвеним штапом

ПОДЛИСТАК

ПЧЕЛАРСКА ПИСМА

ТРЕЋЕ ПИСМО.

Што још нисам одговорио на моје последње писмо, објасниће, да би и мене и тебе задовољно, тиме, да ти је моје разлагање било доста јасно, и да ти, као човек од струке, немаш више никакве примедбе да ставиш против наше пчеларске теорије. Ако би, у осталом, био повод томе бутању то, да се наше пчеле налазе још у зимњем мировању онда ти тај разлог не важи. Јер, ово мировање пчела, које није никако зимске спавање већ само обустава родова ван куће, треба пчелар, а нарочито почетник, да, и иначе својим пчелама посвећено слободно време, употреби на своје теоријско образовање. Но, на ствар!

Ја имам сада да говорим *о храни* и *нему пчела*. Што се храње тиче, то потребује пчела пре свега врло много угљеничних материја, а нарочито зими, те да, помоћу *кисеоника у ваздуху*, произведе преко потребну јој топлоту за живот, да одржи свој кротак, и да својом сопственом топлотом произведе такође онај ступањ топлоте, без које кошница, као целина, не може никада опстати и морала би подлећи зимској заледби. Зато ону храну у ужем смислу или своја производница топлоте, нагомилава пчела још за време воћње у тако званој колачини. Ова је угљенична рана, као што је познато *мед*, ради чега је пчела постала човеку нарочито корисна животиња. Ако хоћемо, да пчеле имају трајно здраву храну онда он — мед мора имати у себи и извесну количину воде, која ће га одржати у течном стању и одакле ће пчеле добијати воде, која им је за живот нужна, кад немогу за њу излетати на поље. Ако која кошница има само чистог, кристалисаног меда и ако не може да набави воде пити да прими у кошницу довољно водених талога, онда је и она изгубљена и посмртна диета гласи: «угинула од жеђи.» Ово се стање може још по једном особито јаком зујању пчела, и мора се, тада, пчелама вода дати. Дати им се може или помоћу једног чистог мокрог сунђера, или на каквом таљирићу, или умереним упштрцавањем зоро лето. На опет, с *оцтом*, *содом* и *медом* није још кошница овим помоћено! Ако хоћемо, да она одржи њен живот, онда је потребно још и многе хране. Њу излазе пчеле у *цветном прашку*, који сабирају исто тако брижљиво као и мед. Цветни прашак, дакле, који садржи азота, потребан је пчели за одржање њезина тела, и може се потпуно сравнити са млеком храном других животиња. Међутим, вредно је приметити, да одрасла пчела потребује ради свог сопственог одржања много мање цветнога прашка него ли меда. Дакле, као што је познато, једна добра кошница, која ће бити у стању да презими треба да има повише килограма (6—12 килограма, према јачини) меда, дотле јој је довољно само до 250 грама цветнога прашка, претпостављајући, да је непонаврен и укусан. На опет се неће наћи ни у једном добу године ни једна здрава пчела, а да се у њеним пређим органима не би нашло доста цветнога прашка. Када убијеш такву пчелу, на разгледаш под микроскопом шта има у њеној утроби, то ћеш се дивити шта га је цветна

у чабру мијеша. Послије два сата може се течност за кропљење употребити, само ју треба за то вријеме чешће добро мјешати. Са 100 литара ове течности може се покропити 1000 лоза.

2. Том течности напуни се нарочито за то удешена штрцаљка по нигда се ненапуња сасвим, већ се вазда оставља озго најмање четири прста празан простор. Прије но се течност из чабра извади, промјеша се добро дрвеним штапом, а да се опет и у штрцаљки не сталожи, треба ју чешће леђима потрести.

При самом штрцању ваља пазити, да се течност из штрцаљке по цијелој лози распе као ситна роса, дакле и по грожђу и лишћу, а од лишћа опет да се *поглавито горња страна добро накропи*. Са течности не ваља такођер при кропљењу ни сувише штедити, јер што је на лишћу више лијека, то ће се и дуже од болести одржати.

3. Лозе се кропе обично два пут, и то први пут без обзира на то, да ли се болест у винограду већ виђа или не, по прилици у оно вријеме, кад лоза цвати или који дан прије или послије тога, а други пут 4—6 нећеља доцније. Ако се болест не престане ширити послије та два кропљења, кропићемо и трећи пут. Млади виногради треба бар сваки мјесец да се једном кропе.

У дану опет кропи се кад је вријеме тихо без вјетра, најбоље рано зором и касно пред вече или бар кад је облачно, а нипошто кад сунце јако грије, да не би прогорело лишће. У доба највеће жеге, дакле око пола дана, не треба кропити. Падне ли истог или сутра-дан иза кропљења киша, тад треба посао поновити.

4. Да нам штрцаљке вазда добро раде и дуго трају, исплакаћемо их послије сваке употребе чистом водом. То исто чинићемо и онда, кад посао само за кратко вријеме н. пр. преко дана прекидамо.

Примедба уредникова.

У овој болести писао је у „Тежаку“ 1884, Бр. 11 и 12 уредник под насловом „Још једна опасност виновој лози“ и звао је „Црњавина“ и „пламењача“, а поменуо и име „бастра“ или „тоња“.

Године 1887. писао је о томе Мита Петровић на стр. 282, свеска за Мај 1887.

О имену или називу покушаћемо да у новој рубрици, коју смо намислили отворити ради пречишћавања термина или називља, изнесемо неколико речи.

О набавци убрисгача и осталих средстава донећемо у идућем броју неколико напомена.

О ОРАЊУ И СЕЈАЊУ ПРОЛЕТНОМ

пише

Сретен Л. П.

Дани пролетњи, то су дани за орање и сваковрсно сејање.

Како се код нас слабо или никако земље не угаре за сејање кукуруза и пасуља, то би требало сад орати и за кукурузе одма, чим се изврши орање и сејање јарика, а не да се, као што је код нас обичај у исто време и оре и сеје кукуруз често у разорану ледину и то само три прста у дубину; па онда тужимо и ја-

прашка. Узгред речено, облик овог цветног прашка није сасвим округао, већ се овоме изгледу приближује кад мање кад више и изгледа, према разним биљкама с којих је скупљен, разколико. Ти ћеш га моћи одмах познати као цветни прашак, ако га будеш поредио са цветним прашком, који си покупио сам са биљака. Цветни прашак, који радилице, као што је познато, носе на својим задњим ногама, не потребује пчела само ради свога личног одржања, већ још, и то поглавито, за ранење црва. Јер каша која црву служи за хранење и коју пчеле саме справљају није помешана само с водом и медом него још и са цветним прашком. С тога у пролеће, када већ свака добра кошница има или почиње имати црва, пчеле тако радо траже цветни прашак, да се, ако њега не би било, могу да намире и са сурогатима, и тада носе и њега својој кући тако исто на својим стражњим ногама као год што носе и прави цветни прашак. Ја не могу, а да ти одмах овде не кажем моје мишљење о овим сурогатима, пошто ћемо ми амо, а свакако и ви тамо, имати ускоро по свој прилици већ сунчане и топле дане, када ће пчеле почети да лете и да траже цветни прашак. Пошто нека кошница доиста већ трпи оскудицу у цветноме прашку и пошто се овоме не може тако лако да помогне као када је оскудица у меду, то је свакако веома потребно притећи пчелама у помоћ у време, када у природи цветнога прашка или још никако нема, или, и ако га има, има га врло мало. Као средство за ову цељ употребљава се врло често ситно пшенично или ражно брашно. Ну, ја га сматрам за *најлошији сурогат*, и то не само са гледишта теоријског, пошто његова хемијска особина одступа знатно од хемијске особине цветна прашка као што се разликује и њихов микроскопски изглед, већ и са тога што су већином пчелари, који су употребљавали ову брашнену храну, добили на једанпут у својим кошницама трулеж, без да су могли овоме приписати други узрок. И одиста, ово може у толико пре да изгледа као узрок трулежу ако се само помисли да он лежи у томе што је храна повкарена усљед какве врсте буђе и што се у пшеници или ражи доиста налазе врло многе клице ове буђи. *С тога одлучно одерађам од такве преваре наших сиротих пчела.* У осталом није баш ни нужно лаћати се овога средства. Ко хоће да храни пчеле своје са цветним прашком, што се може наравно чинити само изван кошнице када су дани лепи и пчеле *лете*, тај је потпуно у праву: али, нека се никако не удаљава далеко од *природе*! Тако можеш гранчице од леске (Corillus) с мацама — мушким цветним пупољцима, или од врба (salix) (као што рађаше прво наш отац) или од дрена (Cornus mas) метути у топлу собу да се расцветају, па их метути пчелама на сунчаним топлим данима, када оне буду излетале. Ти ћеш се сам радовати, када видиш какву си им тиме радост учинио. Ако не би имао таквих гранчица, онда можеш употребити једно моје средство, које сам пронашао пре повише година, и које већ употребљавам толико година свакога пролећа с најбољим успехом а то је прашак од првоточине (ликоподијума), кога можеш добити у свакој апотеци. Но, он не сме бити фалзификован — мешан са минералним састојцима. Ако је чист, онда готово ни мало не одступа у својим особинама од цветнога прашка, и пчеле га и тада још узимају радо, када већ могу да нађу и у природи цветнога прашка. Ну, ако би као што тврди један професор науке о лековима на бечкоме свеучилишту да бива често, био фалзификован са *боровим цветним прашком*, онда ти дајеш пчелама баш што им треба. Хранење се предузима тако, да се именована прашак метне у чисте трутовље или пчелине ћелије и за тим сат мете испред кошнице на 2—3 корака и у висини лета. Да би пчеле пронашле одмах место, треба метути само мало меда поред сата. Ако би имао цветајуће биљке у соби, онда их мети у подне испред кошнице, да видиш само радости пчела!

дикујемо што нам кукуруз у порасту остаје оназађен и слабо роди.

Све биље, нарочито једнолетње, потребују дубоко узорану и гарну земљу па да напредују. Што ваше и дање може ваздух и светлост продирати у земљу, тим боље свака биљка напредује и добија рану за опстанак и пораст, а код орања са пање у дубину, где ће наћи влаге, ове тако рано важне чињенице за раније и напредовање [1]) Кукуруз и јако има много вели корен и спазивање живе него у жита, које корена нема, он се као што се каже често усуче — нити расти нити пути. Као што знамо он и на површини набија жиле на првом жељању, а а тим показује земљорадњу, да је у тој дубини требао да његов корен већ жиле; и чим се на те жиле нагрне земља он много боље напредује него остали његови другови не подгрнути. Но ја сам чињио пробе да кукуруз никако не загрнем, али сам у том случају за једну и по стопу преконао земљу, што сам начинио, вадећи старо корење стабло од кукуруза са свим жилама, да он продире у дубоко прекопану земљу за две стопе, и то само главни претежати корен, али су много боље и са пање жила брандусаних били који су испод површине земље имали дробну и гарну подлогу; Који за две пање у дубину и два педла наоколо у ширину нетерају жиле. И ако писам загрнио кукуруз, ја сам га неколико пута прашио, и тај је кукуруз много боље родио, него онај који је само једанпут загрнут, (као оно чокоње што се загрне то јест само корен). Тим пак загртањем оне бежике жилиште, што се налазе испод површине земље, и које требају да најпаче сишу сокове из земље гарне, немају над собом дробне земље, и изложене су превеле сушчаној, и за то наште не раде и не могу да раде за главни корен и стабљику, оне су на њих као и да не постоје и тако цео је са загртањем земље само оно корена — стабљике — промашена и онда се кукурузи усучу.

Код нас су обично одма с пролећа јаки и други ветрови — кошаве — који влагу из земље извуку, они много јаче и више испаравају земљу него најжешће сунчане преподе. Ето тек што наставе први дани пролетни брине кошава, и све што је заорано и прекопано суши. Ако су земље по себи гарне имају хумусних састојака, оне после прве кише опет приме влагу; али луте и ладне смољаче спеку се у њерниче, те не може се повлачити — дрљати, ни сејати; и за то се са сејањем одоцни како у овсу тако и са кукурузима и разним варивом!

Што је у пролеће земља влажнија, тиме већма ветрови суше, чим се мало покрене и изнесе на површину. Баштовани други, који своје баште уредно прекопавају и уређују, они превређи, копајући земљу, одма оно што је прекопано ситно дробе и утапкавају да не остану ни мало грудве, а тим се наново задржава у земљи влага, и баш да се горња кора земље сасуши, она остаје доле влажна; (дакле се копањем упролеће противно ради ономе, што се пред зиму ради и треба да ради). Пред зиму и читаве зиме кад се угари онда се остављају орнице што више са усправним а не положеним бусом, да земља што више измрзне.

Овом примеру баштована треба да следују и земљорадници — сељаци, и кад буду тако радили, онда неће имати на својим њивама громба ни њерниченог буса, који читавог лета остане на њиви да се мучно земља обрађује и окопава. Питам, зашто тих случаја нема по виноградима; за то, што се виногради пред зиму загрћу. Кад неби били загрнути, него би се тек у пролеће копали, и покретала утапкана и стврднута земља, онда би и по њима било много грудава.

Код нас нису нигде уведени вали за пролетно орање, који би учинили то, што баштовани раде мотиком разбијајући ушицама грудве, а плошчицом утапкавају земљи свако семе боље и правилније нице.

Да су уведени вали, нема би се земља одма потапкала и грудве разбиле, али кад тог нема и није у употреби, онди о томе и не говоримо, него о ономе што се има и чиме се ради, а то су дрљаче или бране.

Ако у време пролетног орања дувају јаки ветрови онда не треба њиву на једаред орати докле се сва неузоре, него што се до подне узоре треба после подне повлачити да не остану по орању грудве и да их ветрови сасуше, па сутра и прекосутра опет тако док се све узоре и повлачи, и онда се може сејати и семе затрпати. Кад би имали ваљкове с њима би се много лакше, брже и боље могло орање потапкати, што се ваљак окреће лакше иде. Но као што рекох и бране се могу зато употребити, и ко је себи и своме добру рад, нека не изостави тако радити, и онда се неће одоцнити у сејању, нити ће му њива бити њерничава и пуна грудава [2]) као што то обично бива код свију оних, који као од беде раде; сеју и повлаче по громба па нико не пита, ништа их се не тиче, само кад је један посао са жаљењем труда извршен, али који му неће дати такова берићет, као што би био, кад би се још и тај један посао ударио.

И опет велим, орите и одма повлачите и утапкајте земљу пре него ћете сејати

[1]) Ја сам чињио пробе и сравнивао са дубљим и плићим орањем за жита, и оне су ме резултати показали. У плићој орањици жиле су продирале само за 6 сантиметра у дубину, и бокорење је било слабије, од 6—8 изданке; а где су жиле могле ићи у земљу од 10 до 12 сантим. ту је било бокорења са 15 добрих златова, више и сламе и зрна.

[2]) Не једне но више година видео сам у пролеће да на њиви стоје плуг у земљи не може више да се ради, оно што је орано изгледа као да су Керамиције порећали њернич да се суши. Још једног сам видео, да му је скоро преко целог лета орање тако остало ничим не посејано и остало би, да му писам казао да после добре кише посеје мухар, да остало сејање било је касније. Послушао ме је и посејо је од мухара више сена, него што би посејао од 5 коса ливада, а орања није било више од једног јарма.

НАШ ЈЕЧАМ И СЛАД ОД ЊЕГА

Сва правилног рада и знања при чувању пива, као и потребног превирања у подруму; да се добије пиво са свима добрим особинама, које се од њега траже, морало да имамо на расположењу и добру слад. На пошто се слад из јечма добија, од велике је важности дакле да је и јечам добар

За ово неколико година од како радим у познатој и добро уређеној парној пивари г. Ђ. Вајферта, имао сам прилике да се упознам са јечмом нашим из разних крајева Србије, као из околине нишке, шабачке, пожаревачке и др. Ја сам све те врсте јечма анализао и испитао по свима његовим особинама, које су при фабрикацији пива од важности.

При томе дошао сам до уверења, да би у опште узев наш јечам био *веома употребљив* за пиварску потребу; само кад би му се довољна пажња обраћала, нарочито морао би се исти у време жети, а не овако као што наш сељак чини, који га пожање или пре времена, или га остави да презре и покисне, те изгуби своју лепу белу или жућкасту боју, која га препоручује.

Пивара г. Ђ. Вајферта добија сваке јесени велику количину проба но од тих, само мали број одговара потреби, а остале садрже јечам ситног, слабог и лаког зрна, који није употребљив за израду слади.

Но пошто је земља у Србији плодна, а и клима повољна, ово долази само од неумешног земљеделског рада, на који само ваља већу пажњу обратити, те ће се добити јечам крупнијег и једријег зрна и у опште боље каквоће.

Овакав би јечам имао и много већу цену, а нема бојазни, да се и при јачој производњи јечма не би продала сва произведена количина; јер је наша пиварска индустрија доста развијена, а сем тога имао би добру проходњу и на страни. Добар је јечам вазда у цени.

Главна је мана нашег јечма, што је сувише тврд, садржи много глутина, а ово је узрок те се пиво лако мути, ако се и најмања погрешка при кувању истога деси.

Код јечма, који се употребљује за производњу слади, гледа се поглавито:

1., на његову способност клијања,
2., на садржину киселине,
3., на тврдоћу, и
4., на чистоту.

Што се тиче способности за клијање, показује се наш јечам као *веома добар* за потребу пиварства. Од 100 зрна у апарату проклија после извесног времена обично 99 а често и свих 100, а то је резултат напредно повољан. Но, осим броја зрна која у апарату проклијају, од важности је и то, да ли она подједнако клијају, а не неко више а неко мање; јер према томе се може оценити, како ће јечам у каци нарастати и какву ће слад дати. Ако јечам сувише брзо расте, онда ће слад бити слабија; а ако опет одвећ споро расте, неће се постићи права сразмера шећерних и нешећерних делова. Интензитет клијања зависи нак поглавито од влаге у јечму, јер што више влаге садржи брже ће нарастати, и обратно. Кад се остави да јечам презри, он се сасуши и постане тврд. Наш јечам садржи *13—14 % влаге*, док чешки обично има 14 — 15 %.

Што се тиче киселине, тражи се за добар јечам да нема више од 8° (осам степена) Штамерових, односно 0,72 % млечне киселине. Наш јечам пак има на 5° и особито ове године мала му је садржина млечне киселине.

Што се тиче тврдоће јечма, тражи се да на 100 зрна има најмање 70 меких (mehlig), а само мали број тврдих (glasig, speckig). У овоме погледу наш јечам далеко заостаје, јер има обично 50 — 80 % тврдих зрна. Узрок је овоме, као што сам напред већ рекао, што се јечам не жање на време и што му се мала пажња обраћа.

Односно чистоте јечма, дозвољава се у Ческој да садржи само ¼ — ½ % страних тела; докле их у нашем јечму има преко 7—8 %, и то сочива, грашка, ђубрета, земље и т. д. Јечам се код нас толико рђаво чисти, да кад га у пивари прорешетамо, често и до 20 % кроз решето пропада. Истина цена је јечму код нас тако мала, да пивар има рачуна да га купује, све када би и 25 % нечистоће имао; но да је јечам чист, пивар би уштедио у послу сељак би добио бољу цену.

Пошто смо описали српски јечам да видимо каква је слад, која се из њега (пошто се предходно очисти) добија.

Слад се дели обично у три класе по својој доброти.

Врло добра слад, која се у I. класу уврштује, узима се да је она која има преко 70 % екстракта; као добра уврштује се у II. класу слад са 65—70 %; а средње је каквоће слад III. класе, која има само 60 % екстративних. Слад са мање од 60 % тих делова, која би у IV. класу дошла, већ је по каквоћи сумњива.

У следећој таблици излажем на првом месту анализу једне слади из I. класе, а на трећем анализу једне слади из IV. класе Између њих, дакле на другом месту, доносим анализу слади од нашег прошлогодишњег јечма.

Означење	I. класа	Српска слад	IV. класа
Екстракта	72,118	64,453	57,80
отуда			
Малтозе	52,634	45,3	39,42
Нешећерних делова (декстрина, амилодекстрина итд.)	19,484	19,15	18,08
Однос између шећерних и нешећерних делова	1:0,37	1:0,42	1:0,46
Влаге	5,4 %	3,5 %	9,16 %
Ацидитет, у степенима	3,6°	6,1°	8,0
Млечне киселине	0,324 %	0,549 %	0,72 %

Према томе види се, да српска слад по каквоћи долази између II. и III. класе.

Она има приличну количину екстракта и посебице малтозе а однос између шећерних и нешећерних састојака сасвим је добар и природан.

Српска је слад дакле *добра*, те је према томе и наш јечам за пиварску потребу сасвим подесан и употребљив.

Јос. С. Раушер.

Из „Срп. Технич. листа“.

БЕЛЕШКЕ

Сламне асуре

Ове асуре може себи сваки сам начинити, само ако зато има ражане сламе, а за нужду може се и пшенична употребити, ако није коњима овршена него остала здрава и дугачка. Да би се ово постигло, треба класове са моткама омлатити, а сламу што више чувати да остане читава; али на сваки начин је за то ржана слама најбоља, јер је дугачка па се могу од четири стопе широке асуре плести. Ове су асуре за произвођаче раних усева од велике користи, и много су боље од рогозних једно зато, што су дебље и слама се тако чврсто веже да никад не пропушта влагу и заклања добро од зиме и ветра, и друго што су тешке па их ветар не може лако да покрене као оне од рогоза. Нарочито су добре сламње асуре за покривање расада.

Поред тога, што ове асуре може сваки имати, јер нема тога сељака који за толико нема сламе, оне су много јевтиније од рогозних, јер док једна рогозна асура стаје 6—8 гроша, сламна стаје само 1—2 гроша; напослетку сламне асуре и за то су боље, што се мање доме по рогозне.

Сламне асуре праве се овако: треба прво начинити један оквир величине, колико обимо да је асура велика; обично се праве 4—5 стопа широке и 6—7 стопа дугачке, затим се на горњој страни оквира укупа 4—5 јексера у једној истој даљини, а тако исто и на доњој, сада се за прва јексер привеже канап, од овог се иде горњем јексеру, затим се повуче споредњем и тако се то рада док се до последњег јексера не дође и ту се канап завеже.

Сада треба узети канап и на цеви намотати од прилике толико колико се може за плетење утрошити. Овај намотан канап привеже се за канап доле код јексера тако да има свани канап своје кајчело, или клупче; кад је све тако спремно узме се слама и то само крупна и приступи раду.

Рад почиње једновремено са оба краја по тако да дођу дебли конци с поља крај оквира а класови да дођу у средину; па тај начин је сав снежај једнак, сад се то завеже и то овако: Овај канап који је на клупчету, узме се у десну руку и пребаци се ова затегнутог канапа у наоколо од десне руке лево), и ту се провуче између ова два канапа тако, да се начини завезљај или замка, и тако се завежу сва 5 канапа сада се узме опет слама исто тако као у првом завезљају, опет се тако меће, само за то треба сваках 2 човека да буду, јер један мора да веже с лепе а други с десне стране, пошто сваки од њих двојице мора свој завезљај сламе сам да меће, или се узме прилична поличина сламе, па се на пола подели и сваки уме половину и уз канап приложи и тако обострано завежу.

Кад је овако до краја дотерано онда се канап од јексера ослободи и крајеви оба канапа заједно добро завежу, после се окрајци од сламе који су одвише дугачки са секирицом подједнако одсеку, и тако се добије добра асура која се може употребити и за спаваћу простирку и друге сплаковрсне покривке

Ја ове покривке већ од више година употребљавам за покривање бубрених леја, под којима прозори никад промрзли нису. А сламу за њих може себи сваки сам произвести, кад набави семе од ражи. Ко би хтео уверити се и научити како се раде може код мене видити.

Јован Червенко баштован.

ГЛАСНИК

Указом од 16 ов. м. постављен је досадашњи Министар Народне Привреде г. Ст. Р. Поповић за члана државног савета а за заступника Министра Народне Привреде г. Коста С. Таушановић, Министар унутрашњих дела.

ДОПИСИ

Пожега 3 Мар. 1890 год.

Јесен је била доста угодна за сејање озимих жита, те је озимине довољно засејато. Довољан с тога, што је у овом крају главна усев кукуруз, а стрнја се жита сеју махом на овом земљишту, за које би кукуруз слабије успевао. — Но зима је била врло необична са с тога много и болешљива, јер кад тако болозања и смртних случајева која било, као ове зиме. Поред неугодне зиме, као главни узрок толиком болозању и смртним случајима, лежи у рђавим економичким становима, слабој храни и сиротињи.

Како је се ово неповољно дешавало, народ се спрема са пролећа и другим потребама, како би на време отпочео рад. Но осим ће тешко ићи са орањем, јер су многима непродавати волови за порез, а неки су сами непродавали, да им небуде за добити стока отишла буд зашто. Прољеће за порез прије се у овом срезу пуна два месеца, те су сељаци принуђени да махом сами продају.

Осудиша је велика. Радници — земљорадници и занатлијски свијет пала под теретом сиротиње. Благо само биљтама и зеленашима којима капитал донеси сто на сто више.

Јестинова је у свему, само је кукурузу спочетка цена на 13. дин. од 100, егр.; јер та купују многи Турци и шиптарски.

Овом приликом предње је споменути, да Борске Машинске радионице — члан „Друштва пољеших радника“ праве врло добре гвоздене плугове. На тај начин, спадне ће се наша околина колико толико свршенијим платима.

Драг К. Лапчевић

Кула 4 Марта 1890 год. (ср. Мланеви окр. Пожаревачки).

Време за рад врло је добро, снег се по становим равницама истопио сав, само је остао још по мало по обрежјама сенеру — окренутим, али ће га брзо и тамо нестати.

Народ се бави претресањем плотова, чишћењем шанчева, сађењем воћака, багрема, живе ограде, заћењем намеза, опрашљењем пољопривредних справа, сеђењем белог лука, боба пролог лука у пертинашима

Народ доста болује од прободи, пећином са смртним случајевима, У стоки здравље је добро.

Цена сточној рани скоче а људској т. ј. житу и кукурузу пала. Цена свињама мало спала, а пиљена подигла. Кожушина и патки добра цена је 0·50—0·70 гуски 1·20—1·70 курки 2—4 динара.

Опће су се од прилике, за две трећине ојевиљше.

Бељко О. Поповић.

Тешица 5. Марта 1890 год.

Време у јануару па до половине фебруара било је са сасвим мразовито од половине фебруара ово је снег који се до данас једва отопио, те због тога народ неможе још да отпочне са орањем за сејање јечма и овса.

Народ се већином бави, поправљањем ограде и справљањем дрва за огрев.

Здравље како код људи тако и код стоке повољно је.

Цена је житу и то:

Кукурузу	11,12 — 13. дин.	100 егр. са одбитком по 20%
Пшеници		14, 15—16 од 100 егр.
јечам		11—12 „ „ „
овас		12—13 „ „ „
раж		11—12 „ „ „
пасуљ		30—35 „ „ „
Вино бело		25—30 „ литара
„ црно		20—25 „ „ „
ракија шљивовица		25—30 „ „ „
„ комова		20—25 „ „ „

Милан М. Јовановић
пољопривредник

НЕКРОЛОГ

† **Илија Миливојевић**, рачуновођа Управе државне Ергеле, редовни члан Српског Пољопривредног Друштва, умро је 14 о. м. у Љубичеву. За собом је оставио у туги жену и децу; остало своје другове на бивше земљоделско-шумарске школе и из завода државне ергеле еде је са толико пажње и привлежања користо служио струци својој, останио и све остале другове по струци којима је био тако мио и који и иначе тако мало, остаио рад на пољопривредној струци у добу кад би његове услуге биле најпотребније.

Мир пепелу његовом и вечан му спомен!

ПОСМАТРАЊА СА БЕОГРАДСКЕ МЕТЕОРОЛОШКЕ СТАНИЦЕ *)

I

Ваздушни притисак, температура ваздуха, апсолутна и релативна влажност, наоблаченост, количина висина падежа (воде од кише, снега и т. д.), број дана: кишних, непогодних, са маглом и са градом, у Београду од Децембра 1887. до Децембра 1888.

ЗА КОЈЕ ВРЕМЕ	ВАЗДУШНИ ПРИТИСАК У МИЛИМЕТРИМА			ТЕМПЕРАТУРА ВАЗДУХА У ЦЕЛЗИЈЕВИМ СТЕПЕНИМА			АПСОЛУТНА ВЛАЖНОСТ У МИЛИМЕТРИМА			РЕЛАТИВНА ВЛАЖНОСТ У ПРОЦЕНТИМА			НАОБЛАЧЕНОСТ ОД 0 ДО 10	ВИСИНА ВОДЕ (ОД КИШЕ СНЕГА И Т. Д.) У МИЛИМЕТРИМА	БРОЈ КИШНИХ (И СНЕЖНИХ) ДАНА	БРОЈ НЕПОГОДНИХ ДАНА	БРОЈ ДАНА СА ГРАДОМ	БРОЈ ДАНА СА МАГЛОМ
	СРЕДЊА	НАЈВЕЋА	НАЈМАЊА	СРЕДЊА	НАЈВЕЋА	НАЈМАЊА	СРЕДЊА	НАЈВЕЋА	НАЈМАЊА	СРЕДЊА	НАЈВЕЋА	НАЈМАЊА						
1887. Децембар	732,6	767,5	733,3	−5,0	8,5	−22,8	3,1	7,2	0,7	89	100	49	7,3	99,2	19	0	0	10
1888. Јануар	53,3	66,9	35,1	−1,6	2,6	−18,4	2,9	5,2	1,0	83	100	52	6,5	43,5	17	0	0	8
» Фебруар	48,5	58,7	34,2	−0,5	14,8	−13,5	3,4	7,4	1,4	72	96	30	5,5	60,2	13	0	0	2
» Март	45,1	55,1	35,1	11,3	25,4	1,6	5,9	10,6	3,3	60	96	19	7,1	44,3	14	0	0	0
» Април	50,6	58,3	38,8	12,8	26,3	1,6	7,1	11,7	4,0	64	95	25	5,5	66,4	14	1	1	0
» Мај	51,3	57,5	44,1	18,3	32,9	3,8	9,3	16,2	3,6	58	97	23	4,2	94,4	6	6	1	0
» Јуни	48,5	54,2	39,4	21,0	33,2	9,8	12,1	18,4	6,6	65	98	19	5,5	55,7	11	8	0	0
» Јули	49,8	58,5	41,4	21,5	39,0	8,8	11,0	15,7	6,3	59	98	21	3,8	56,3	8	4	0	0
» Август	52,1	59,8	39,6	21,5	38,8	10,1	11,4	16,9	4,8	61	98	18	3,6	12,1	5	3	0	0
» Септембар	51,7	60,3	41,7	16,4	30,2	6,3	9,5	16,6	4,2	70	98	23	5,3	67,9	9	1	0	2
» Октобар	54,9	65,9	41,7	4,9	20,8	−15,2	5,8	10,2	1,4	83	100	42	6,3	68,5	13	0	0	5
» Новембар	57,8	69,4	45,9	1,4	17,4	−10,0	4,5	9,2	2,0	85	100	45	6,7	0,1	1	0	0	0
» Децембар	56,5	71,2	43,7	−1,2	14,6	−15,0	3,5	8,0	1,0	77	100	42	6,9	14,1	6	0	0	6
Година 1888.	751,7	771,2	734,2	10,2	39,0	−18,4	7,2	18,4	1,0	70	100	18	5,6	583,5	117	23	2	32

*) Надморска висина 121 м.

II

Честоћа ветрова у Београду од Децембра 1887. до Децембра 1888.

Правци ветра	ДЕЦЕМБАР 1887	ЈАНУАР 1888	ФЕБРУАР 1888	МАРТ 1888	АПРИЛ 1888	МАЈ 1888	ЈУНИ 1888	ЈУЛИ 1888	АВГУСТ 1888	СЕПТЕМБАР 1888	ОКТОБАР 1888	НОВЕМБАР 1888	ДЕЦЕМБАР 1888	ГОДИНА 1888	ГОДИНА 1888 НА 1000 ПОСМАТРАЊА
N	15,5	19,5	7,5	15,0	13,0	12,5	22,0	19,0	9,5	4,5	8,0	3,5	8,0	142,0	55,4
NE	9,0	10,5	4,5	11,0	7,5	9,0	18,0	13,0	4,0	5,5	9,5	3,0	4,5	100,0	39,0
E	31,0	32,0	70,0	30,0	31,0	33,0	28,0	15,5	3,5	22,5	12,5	19,0	41,0	338,0	131,9
SE	47,5	36,5	38,5	51,5	21,0	34,5	13,5	24,0	62,5	47,0	23,0	32,0	50,5	494,5	169,0
S	1,5	9,0	3,5	22,0	4,0	8,5	9,0	7,0	6,5	27,0	15,0	16,5	3,0	125,0	48,8
SW	4,5	6,5	8,5	11,0	9,0	11,0	9,0	19,0	19,0	13,5	19,0	6,5	4,5	136,5	53,4
W	29,5	20,0	37,5	24,5	50,5	47,5	49,0	23,0	16,5	13,0	25,0	15,5	6,0	328,0	128,0
NW	30,5	38,0	19,0	14,0	35,0	27,0	27,5	42,5	18,5	4,0	16,0	10,0	7,5	248,0	96,8
Тишине	48,0	43,0	14,0	38,0	39,0	34,0	34,0	54,0	82,0	73,0	98,0	110,0	92,0	710,0	277,1
Сума посматрања	217,0	217,0	203,0	217,0	210,0	217,0	210,0	217,0	217,0	210,0	217,0	210,0	217,0	2562,0	1000,0

III

Ваздушни притисак итд. у годишњим временима године 1887.—1888. у Београду.

Доба	Ваздушни притисак			Температура ваздуха			Апсолутна влажност			Релативна влажност			На влаченост	Висина кише	Број кишних дана	Број непогодних дана	Број дана са градом	Број дана са шкрлом
	Средња	Најнижи	Најмањи	Средња	Најнижа	Најмања	Средња	Најнижа	Најмања	Средња	Најнижа	Најмања						
Зима (Дец. 1887., Јан. и Фебр 1888.)	751,5	767,5	733,3	—3,4	14,8	- 22,8	3,1	7,4	0,7	81	100	30	6,4	202,9	49	0	0	20
Пролеће (Март, Април, Мај 1888.)	49,0	58,3	35,1	14,1	32,9	1,6	7,4	16,2	3,3	61	97	19	5,6	205,1	34	7	2	0
Лето (Јуни, Јули и Август 1888.)	50,1	59,8	39,4	21,3	39,0	8,8	11,5	18,4	4,8	62	98	18	4,3	124,1	24	15	0	0
Јесен (Сент., Окт. и Новем. 1888.)	54,8	69,4	41,7	7,6	30,2	—15,2	6,6	16,6	1,4	79	100	23	6,1	136,5	23	1	0	16

IV

Честоћа ветрова у годишњим временима године 1887.—1888. у Београду.

Правци	Зима		Пролеће		Лето		Јесен	
	Број посматрања	на 1000	Број посматрања	на 1000	Број посматрања	на 1000	Број посматрања	на 1000
N	42,5	66,7	40,5	62,9	50,5	78,4	16,0	25,1
NE	24,0	37,6	27,5	42,7	35,0	54,3	18,0	28,3
E	133,0	208,8	94,0	146,0	47,0	73,0	54,0	84,8
SE	122,5	192,3	107,0	166,1	100,0	115,3	120,0	160,1
S	14,0	22,0	34,5	53,6	22,5	34,9	52,5	82,4
SW	19,5	30,6	31,0	48,1	47,0	73,0	39,0	61,2
W	87,0	136,6	122,5	190,2	88,5	137,4	53,5	84,0
NW	87,5	137,4	76,0	118,0	83,5	129,7	24,0	37,7
тишина	107,0	168,0	111,0	172,4	170,0	264,0	278,0	436,4
Сума	637,0	1000	644,0	1000	644,0	1000	637,0	1000

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Шта каља радити против пламењаче. — О орању и сејању пролетном. — Наш јечам и слад од њега. — **Белешке**: Славне всуре. — **Гласник.** — **Дописи**: Из Пожеге, Куле и Тешице. — Некролог. — Метеоролошки подаци опсерваторије Београдске. — **Подлистак.** Пчеларска писма.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ПАЛВЕШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ВРЕДНОСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин. на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 13. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 1. АПРИЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

ПЛЕТАРСКА ИНДУСТРИЈА

— Не може ти, брате, у овој нашој земљи ништа бити! увек ће рећи какав варошанин, кад се поведе говор о ма какој грани наше индустрије. Увек ће такав варошанин наводити примере, и све то потврђивати „најјачим" аргументом: да Србија и српски народ не могу произвести оно и онако, како то произведе онај „проклети" Шваба!

Тај говор чује и сељак, који је сиромах довољно наиван, и поверује варошанину, јер сматра да о томе боље варошанин и зна, јер је то „знатан" човек.

Но да видимо: да ли је истинит говор варошанинов? Одговор је врло лак — да није; и да је варошанину, као посреднику између странца и нашег народа, у интересу, да се ни једна грана наше индустрије не подиже, те да би он стране израђевине довлачио и нашем народу продавао, извлачећи отуд велику вајду за себе.

Код нас су потпуно повољни услови за подизање свију грана индустрије, још повољнији него код других народа, који су на велики ступањ индустрију подигли. Код нас, подизању народне индустрије поглавито смета наше рђаво друштвено уређење, против кога смо сви подигли глас, али кога ипак одржавамо.

Толико у опште о нашој индустрији, колико је било нужно те да се види зашто још код нас нема плетарске индустрије, о којој ћемо рећи две три речи.

Са плетарским производима нас подмирује странац, као год што нам шаље и готове хаљине и друге фабрикате. И за те плетарске производе ми дајемо много наших производа; и то у толикој количини, да нас статистика ужасава.

Но могли би и ми подићи у нашој земљи плетарску индустрију, да не издајемо своје благо странцу још и за подизање плетарске индустрије. За подизање плетарске индустрије, код нас веома су повољни услови, јер врбе имамо довољно.

Сваки пољопривредник могао би израђивати поједине израђевине плетарске увек кад не ради други посао, а од тога рада имао би лепе користи. Наши пољопривредници плету велике котарице, котобање и кошеве, истина на врло рогобатан начин и врло мало, али само мало више пажње и полагања на плетење, па би они могли израђивати и те и многе друге плетарске предмете много боље и угодније за употребу.

Али, на сваки начин, да се плетарска индустрија подигне у Србији, и да наша плетарска индустрија подмири потребу целе земље и сузбије довлачење тих предмета са стране — нужно је да се у тај рад уложи и више радне снаге и срестава за рад. Појединачки рад са малим срествима неће подићи ни једну, па ни плетарску индустрију. То је економска истина, коју су векови освештали. Зато треба удружити и рад и срества па израђивати плетарске предмете.

То удружење могло би радити плетарске предмете у време кад другог рада пољопривредници немају па те производе мењати за савршеније справе и алате нужне за унапређење пољопривреде и увећање производа.

Рад таквих задруга добро би се рентирао, а и преко је нужан ако хоћемо подизати народну индустрију.

Овака плетарска удружења могу се створити и од људи, којима би то било искључиво занимање, о чему ћемо у засебном чланку проговорити, а сад би само пожелели, да се пољопривредници и плетарским послом занимају, кад другога посла немају.

Д. Н. Л.

ПОРЕКЛО И ГАЈЕЊЕ ШЉИВА

(НАСТАВАК)

Расађивање шљива

Шљиве треба на стално место *расађивати* с јесени, месеца октобра; управо одмах чим лист опадне. У ово доба расађена има времена да пушти жилице пре зиме, и тако првих дана пролећних да отпочне потпуну радњу. Но у земљама тежим и које влагу боље задржавају, могу се и с пролећа шљиве раса-

ђивати; али нико не може порећи да је и у оваком случају боље јесење засађивање. Ово важи и с тога, што с пролећа имамо много др. послова. А познато је, да спрема младица за засађивање треба да се изврши о јесени, како се неби пролећном спремом задоцнили, па кад њих морамо спремити с јесени, добро их је одма и засадити те се боље и земља слегне и сигурније натопи водом. Одстојање између шљива управља се по природи земљишта и његовој плодности. Од 10—12 метара за земљиште јапорасто и богато влагом, где шљива најбујније расте добије, може се одстојање смањити до 7—8 метара у земљишту сушном и мање подесном за њено успевање. По правилу, воћке треба засадити у толиком одстојању, да кад се потпуно развију, од круне једне шљиве до друге остане празнине 2—3 метра, а не да се гране њихове доманају и укрштају. Ако се не буде пазило на ове услове и воћке буду лишене светлости, онда ће на таквим местима воћка остати неплодна

Ваља рупе за засађивање копати пре повишег месеци како би утицајем атмосферских чињеница, кише и мраза земља омекшала и постала плоднијом. У Француској обично се копају ове рупе у дубини 0 60—0 80 сант. а у ширини 1 м. 50 сант., а на десној обали Гароне пречник рупе гради се често до и преко 2 метра.

Начин како се ове рупе отварају није без утицаја на примање воћке. Тако исто препоручује се наочита пажња да се уједчи успех засађивања. Земља која се ископа, треба да се подели у три гомиле. На једној страни смести се на једну гомилу земља из горњег слоја, на другој из средњег, а на трећој одвојено она са дна рупе. У време засађивања меће се на дно рупе земља из средине, по том земља из горњег слоја, а све се покрије земљом са дна, дакле с треће гомиле. Пре но што се смести овај последњи слој дода се покашто мало измешаног ђубрета, мешанца „компоста“ у средину рупе, где ће доћи шљива са својим кореном. Као што се види, овај начин користан је по томе, што корен воћкин доводи у ону земљу која је најплоднија, а обратно, удаљује га од старог слоја, који долазећи на површину и сам ће се утицајем атмосферских чињеница поправити. Постоји још једна смотреност при засађивању воћке коју треба поменути. Ево у чему се састоји: Мећући младу воћку у земљу треба је нагнути мало на ону страну одкуда дувају владајући ветрови Тако кад воћка порасте, кад се окити лишћем и плодом, и природно гране због тога постану тешке, ветар мање има маха и просто тежи да их исправи, у место да их повије. И заиста, у пределу, где се на то не мотри види се, да је много воћака смешно повијени истоку

Ђубрење употребљено с успехом да одржи, шта више и поправи засађивање шљива, јесте: с једне стране мешанац добро приготовљен, блато са варошких улица, крпе вунене исечене у комадиће, струготине од рогова, за које је познато да имају азотних материја. Обично стајско ђубре мало је подесно јер изазивље развијање штетних гљивица на воћкама. У понеким крајевима, где земља није добра, као што

ПОДЛИСТАК

ОДУЧАВАЊЕ РАКИЈЕ

У нас постоји од вајкада мишљење да радници, а нарочито пољопривредници, који се занимају тешким пословима, не могу да живе без по мало ракије. Многи веле: „радити тешке радове а не крепити се ракијом — не могуће је“. Али није тако. Без ракије се може. Без ње, могу и они, који су претурали пола века пијући је. За доказ сво примера, кога је у томе погледу, чинио један веленоселник из Оберлау-а, у Аустро-Угарској где се међу становницима, ракија сматра као врло нужан напитак.

Он вели:

Прва сам одучио ракију. Испочетка било ми је доста тешко и мучно али доцније врло лако. Одучив ракију радно сам на томе да је одуче и они с којима се опходим. Зато сам надничарима плаћао храну у новцу и писам замерао што је по неки међу њима набабалио и ракију у ручку или вечери. Ну то куповање трајало је само неко извесно време па је почело мало по мало да опада, и данас, па један од мојих надничара не купује више ракију нити ју пије.

Укућанима сам, одмах сам ракију кад и себи. Слугама и слушкињама на рачун тога давао сам, сваког месеца, по једну малу су мицу новаца и то више као поклон. Са надничарима радио сам тако исто. С њима сам унапред уговарао да овај новац не приказа, по правилу, њиховој корист већ да је то мој добровољни поклон пога им могу задржати кад хоћу. То ми је у неку руку служило као средство за казну оних који би се показали у раду непослушни или немарљиви. Али од тога права нисам никада чинио употребе. Сама претња да ће обећану награду задржати, била је довољна да лење и немарљиве радењие поврсне на живљи посао.

Одучавањем ракије људи су се знатно поправили. Испочетка им беше доста криво, али убрзо увидеше како је одучити ракију корисно не само с материјалне но и са здравствене стране па су ми зато веома благодарни.

Слуге ми данас не пију више ракију ни ван мога добра, јер знаду да ће у сваког оног, који би дошао невиђен и пијан одма отпустити из службе.

Многи суседи који следовали су моме примеру. Испрва су давали по мало ракије, само неким и неким радницима. који баш не могоше без ње, али доцније и то су изобичајили. Наравно, они суседи, који су сами пекли ракију, и којима мали месечни издатак, кога сам ја давао слугама и надничарима, изгледаше као скупа награда, нису хтели поћи овим мојим примером. Они мисле да ће их, дајући ракије слугама и надничарима, стати мисле да ће их, дајући ракије слугама и надничарима, стати јестиније но давање у новцу, али се варају. Баш напротив, то ствари много скупље јер њихови радници сматра су попустљивији и немарљивији у раду.

Прво они нису ни један обед хтели пропустити без ракије, а друго ретко је када да су се задовољавали обичном порцијом већ су је врло често куповали. И док им је глада давао убичајену порцију, дотле су они сутра и прекосутра тражили два пута више. Тако је и међу њима често биволо ћавољенсиа и опадених и — рад је застајао, од куда су и раденица имали грдне штете.

И у нашег земљорадничк. света од вајкада је убичајена ракија као преко потребни напитак. Ракију данас пије и мало и велико и мушко и женско. Обичај прелази у страст и неопходну потребу. Број пијаница расте из године у годину. Отуда се шири нерад, деморализација и сиротиња. Да би се то зло колико толико спречило, ми овом белешком опомињемо наше имућније пољопривреднике, који држе слуге и надничаре, е да би се угледом на пример, па од ужикавања ракије одвикавали како себе тако и своје мање, јер то је колико у интересу њиховом толико и у интересу целог човечанства.

Ит.

извештава неки *Гу* (*Goux*), уобичајено је да се око воћке наноси извесна количина земље, ма какве. Ово има цељ да намеће земљу око воћке, како би је очувао од изваљивања ветром и од исушивања корена, а не мање и да јој принесе хране додавањем плодне земље.

Орезивање круне

Раније смо поменули како се код шљиве мора обраћати пажња поглавито на то: да воћка добије снажан корен и право дебло: даље, поменули смо, како је у тој цељи потребно изводити шљиве из коштице, но те воћке по том *морамо безусловно калемити*. Ово радо поново помињемо с тога, што смо и ми сагласни с г. Драгашевићем[1] да за шљиваке *из коштице одгајене немамо сигурности да ћемо нашу врсту шљиве одржати*. Но ако нисмо кадри да калемимо ни калемљених оноличо шљива да купимо, колико нам треба, онда морамо избојнице из корена *привремено засадити у дубоко прекопану земљу* где ћемо им оно накнадити што немају т. ј. изазвати развијање снажног корена. Калемљена шљива или и без тога, она која је пажљиво чишћена од гранчица са стране, добиће право глатко дебло; и чим стигне у висину човечијег боја пресађује се на стално место.

Прва и најглавнија наша брига око неге шљиве на сталном месту, састоји се у томе, да јој помогнемо развити гранату правилну круну, од чега много зависи родност воћке и њена дуговечност. Ово постижемо *орезивањем круне*. Орезивањем круне тежимо да прибавимо шљиви такве гране, како ће моћи најјаче ветрове и највеће олује без штете издржати, како ће моћи свој род без подупирача до подпуног зрења одржати; да се родни пупољци очувају на одговарајућем месту, како би воћка сваке године редовно рађала и како би се плод подпуно развијати могао.

На првоме месту поменућемо орезивање круне по начину чича Милоша из Заграђе.

Овај начин састоји се у томе што се засађеној шљиви прве године не дира круна, но друге године потегне ћемерлиом тестером, те све гране поврх једне одједном прерубе. И тиме је све свршено што се са круном има радити. Последица овога орезивања та је, што се корен убокори и што гране које избију из тако зарезаног дебла имају особито чврсту везу са деблом, да их не може ветар лако оченути.

Својим сам се очима уверио у поређивању тако орезаних шљива да је овај насилни рез био спасоносан по младу шљивицу произведену од избојница које ни онако немају бујнога пораста ни дубока корена.

Но да ли ће свагда и у свакој прилици, у свакој земљи и у свакој клими бити успешан овако смео и дрзак корак, овакав рез којим се повелика рана начини, то је питање.

[1] Види подлистак „Тежака“ за пр. годину.

Свакојако, то стоји, да је у повољном земљишту и клими за шљиву подесној на стотинама шљивових дрвета опробан и може се рећи, да ће и на другом месту где је шљиви угодно развијање, имати повољнога резултата.

Апарат и средства за уништавање Црњавине на лози — Пероноспоре

Хрвацко-Славонско Пољопривредно Друштво поручило је 5.000 килограма модре галице ради препродавања својим виноделцима. Отуда она може је давати по 37 новчића килограм, то ће рећи наших 80 пара динарских. И код нас могло би Друштво да је

набави, па јевтиније да се разпродаје, само би се требало Друштву раније пријавити.

Апарат који овде приказујемо израдила је чувена и у нас позната радња *Најкомових синова у Вршцу*.

Један је начињен од бакра и стаје 30 а други од дрвета и стаје 25 фор. а на више јевтиније, тако од 5—10 комада, комад стаје првих 27 других 22·50 фор.

Министарство поручило је за своје заводе 5 комада, и могу се видети на раду у Неготину, Смедереву, Топчидеру и Краљеву.

Како се производе печурке (Champignon).

Печурка је биљка која расте без да се сеје и тако нам изледа као да на некакав тајанствени начин постаје јер она тако рећи из ничега никне и расте. —

Али се може и на вештачки начин производити, и то у свако доба године; вештачки се производе на разне начине. Кад оћемо вештачки печурке да произведемо тада се ваља најпре побринути да насад који се може наћи по највише на старом коњском ђубрету, ту треба потражити овако ђубре које није сасвим згорело које има жућкасто белу боју и које је прорасло са неким белим жилицама; што је више прорасло са жилицама то је бољи и сигурнији насад.

Пошто је сада семе (насад) спремљено, онда се приступи сађењу и то треба овако радити; најпре се изабере место. Ако хоћемо да имамо печурака преко зиме, онда је зато најподеснији подрум, ако оћемо пак да их имамо лети онда треба да се изабере место у ладовини, и то по могућству поред каквог плота или зида.

Сада се узме свеже коњско ђубре, добро промеша, и наслаже 2—3 метра у квадрату а и више како који оће, али је најподеснија висина или дебљина да буде од прилике 30—35 сантиметра иначе ако је танак слој ђубрета, онда брзо оладни, ако ли је пак сувише дебео, онда насад изгори од велике врућине.

Пошто је ђубре лепо поравнато и утапкано, метне се насад, лепо усади и покрије земљом за 10 см. дебелим слојем; ако је ђубре и земља довољно влажна онда не треба заливати, ако је сува онда треба да се полије, али не много, јер кад би било много влаге, онда ђубре прелази брзо у трулеж и са њиме и насад, и тако би био сав посао узалудан.

Кад је све тако уређено онда треба само по кад кад надгледати да није земља сува, ако је то у подруму, онда неће бити нужно тако често заливати, ако је на пољу онда ће бити нужно нарочито за време суше да се залива, у случају пак дуго трајне кише треба леје да се покрију да њих не вата сунчана светлост, јер од тога опет поцрне, и горња кожа постаје тврда и неугледна, а и сами насад од велике врућине угине. Зато је најбоље лети преко дана леје држати покривене и пред вече открити и залити кантама са решетком да би се на тај начин једнака влага одржала.

Червенко.
баштован

ОПЕТ О „ШКОЛСКОЈ БАШТИ" УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ.

Да о овом предмету узмемо опет реч, побудило нас је једно саопштење у хрватском „Schkolskom vrtu," које овако гласи: „уз мушку учитељску школу у Загребу није до сада постојао засебни школски врт, него су приправници практичне вјежбе у пољској привреди имали у покушалишту хрв. слав. пољопривредног друштва, у чему их је упућивао тајник истог друштва г. Фр. Куралт, кому је поверена настава пољске привреде на учитељ. школи. Још течајем ове године — како „Napredak" јавља — почеће се градити *нова зграда за учитељску школу*, па простор између те [нове] зграде и обртне школе опредељен је за *школски врт.*"

И ученици Беогр. учитељске школе имали су до сада на расположењу топчидерско добро ради пољопривредне практике а да би се у њима побудило што јаче интересовање за пољопривредну науку и практику, није се пропуштало, да се они изводе и на друга добра у околини Београда, на којима би могли да виде напредније радове по различним гранама пољопривредним. Нису се губила из вида ни поједине пољопривредне индустриске радње у Београду и најближој околини његовој, које могу ма у чему да помогну проширењу њиховог практичног пољопривредног знања. Али све то, било је још вазда *недовољно*. На топчидерском добру имали су ђаци прилике да испитују па да и сами огледају поједине радове; нарочито у воћарству и пчеларству могли су прилично да стеку и неког малог искуства. При свем том, опет тешко да је све то могло створити у њима један сталан правац једну непоколебљиву оданост к једној или другој пољопривредној грани, или према свеколикој пољској привреди. Узроке овоме ваља поглавито тражити у томе, што ученици нису стављени у такав положај, да могу пратити и суделовати непрекидно у целом низу послова, који теку у појединим пољопривредним гранама, због *даљине* места за практичне огледе, ова врло потребна погодба за наставу није се могла постић и до оноликe мере, колико је то нужно било; за то је и покренуто било, још поодавно, — питање о „*школској башти.*" Само на *том* месту могућно би било постићи онај смер, који се имао у виду, кад је пољопривредној поруци учињено места у учитељ. школама, па и у основ. школи. Ту се и може провести оно начело, које је стављено у задатак учитељ. школи под именом — „*практични пољопривредни радови*"; а на име, — да се ученици у *пољопривредној практици уче и пољопривредној теорији*. Настава пољопривредна имали би се, дакле, темељити на пољопривредној практици па да се из *ове* изводе научна објашњења за поједине пољопривредне радове. — Овако схватамо ми то начело; а тако и треба да буде у једној школи и за један позив који пољопривредну наставу узимље или као своје педагошко дидактично *средство*, или као саставни деб оног знања, које основ. школа треба да да васпитницима за *живот*.

У овом је месту више пута било спомена о школској башти беогр. учитељ. школа. Последњи пут (в. „Тежак" пр. године) јављено је, да је београд. општина већ одредила земљиште за то. Према томе остало је да се приступи *даљим радовима* на *уређењу* баште. Како у њој треба да су обухваћени, у мањем размеру, сви они пољопривредни радови, који се по програму прописаном за основну школу, могу вршити и са школском децом, то је потребно осим земље подићи и коју *зградицу*, набавити потребне справе *прибора* и неко грло *стоке* и *живине*. Све ово нити је могућно, нити ваља мислити, да се може набавити из оних ограничених средстава школских на кабинете и учила; за то је потребан засебан кредит — искључиво на *школску башту*, који је кредит садашња београд. учитељска школа, док је била у Крагујевцу, па неколико година доцније, имала у свом буџету. Кредит тај сада школа нема; а нема га извесно за то што се кроз низ година ни на шта *није употребљавао*. Пошто је сад прилика, да се употребљује, а и потреба је за то неодложна, то је чињен предлог на надлежном месту да се извесна сума стави у овогодишњем буџету школском . . .

1) „Schkol vrt" бр. 1. о. г.

Ну, интереси штеђење и ако су на другом месту за пољопривредни напредак били прилично попуштљиви, — у овом случају учинили су неправду. Ми држимо, да исти разлози, који су одржали у буџету кредит за „ботаничку башту“ Вел. школе, требали су да помогну да се одреди, ма и мања сума, за уређење „школске баште“ која је за ученике учитељ. школе, исто тако нужно наставно средство.

Ако немогосмо од других суседа да будемо напредњи, јер имамо погодаба за то више од њих, да не изостајемо бар и — иза њих!

— — **Т.**

К' ВОЋАРСТВУ.

по **Лебау**

Многима пријатељима воћа, не стоји на расположењу велика башта или иначе комад земље на коме би своје омиљено воће могли гајити.

Многи имају тек мален простор земље на коме би могли коју крушку, или друго које воће одгајевати кад их не би помисао на високо растуће и разгранавајуће дрвеће од тога задржала. А да би ту своју жељу могли и на стешњеном земљишту извести, навешћемо искуством доказане покушаје.

Да би се воћка притешњена у порасту родна одржала, неопходно је потребно свакогодишње сасецање жила. Та операција се изводи на следећи начин:

У јесен, кад је земљиште доста влажно — (при суши не сме се то чинити) — копна се у даљини од 4 — 5 см. од стабла у изволало дубок и поприлично (60 цм) широк ров, и тада оне жиле које се виле у том јендечићу пресеку се оштрим ножем, тада се са шилом, или другом којом оштром справом удара по подножју јендека да би се и оне опсредне жиле ократиле. Онда се ровић испуни добрим „компостом“ покраје се површина са упола згорелим ђубретом и са тим је готово.

Од треће године почевши на сваке јесени, понавља се та операција.

Избачена из ровића земља донесе се на гомилу, чешће се полива са водом и. т. д. и препрже, да би се и та земља доцније за испуњавање јендечића могла употребити.

После неколико година опазиће се при копању јендечића, близу граничног круга и површине, густи сплет жила, које се морају проредити сасецајући их око 25—30 см. Тиме ће се корен испунити ситним жилицама.

У малој башти са добрим земљиштем, у којој су дрва раздаљено 1·50 и или 1·80 м. морају се жиле сваке године сасецати а у већој сваке друге године.

Анђелија.

Какве белешке треба да се налазе у свиларском дневнику.

Најбоље се даје оценити начин и успех неког рада, кад се о истом воде редовне белешке у виду дневника. Такве белешке особито су нужне и за свилодеље. Исте треба да даду обавести таја погланито о овим питањима:

1. Одкуда је добивено семе и колико? (Тежину треба означити у грамовима; 25 грама чине 1 унцу). Од какве је врсте семе?,

2. Кад су се излегле прве гусенице и кад последње? Како је излежено семе, да ли у топлој соби, што је једино добро, или близу огњишта, или на сунцу, или у недрима, или у постељи и т. д.

3. Каква је била соба за гајење? Колико је била дугачка, широка и висока? колика јој је била запремина у кубним метрима? Је ли се могла добро проветравати и да ли је то често чињено? Је ли била соба са свим празна? Колико је кревета било у њој намештено? Је су ли били кревети од троје или од чета другог? Да ли је било нужно, да се надгор соба ложи и кад је то бивало? Је су ли гусенице све до краја гајења остале у истој соби?.

4. Кад су гусенице свлачиле стару кожу прве, други, трећи, четврти пут? Како су храњене после првог, другог, трећег, четвртог свлачења (сеченим лишћем, читавим лишћем, гранчицама)? Је су ли храњене само белим дудом? У колико оброка давана им је храна у почетку, доцније, на послетку? Кад су се почели кревети мењати и како су над мењани (сваки дан, сваки други, сваки трећи дан)? Је ли било болесних гусеница и после којег су се свлачења прве болесне приметиле?

5. Кад су се прве гусенице завиле и кад последње? У каквом су се градиву завијале, да ли у метли, у слами, у гранама од јоргована, храста и т. д? Је су ли се завијале у истој соби у којој су и храњене?

6. Кад су мехурци поскидани смеће? Колико је било килограма свега? Колико се дакле килограма мехурака добило од 1 унце семена? (Ако је било мање семена, треба сачунати на унцу). Колико је било килограма чистих, лепих мехурака и колико празних, угњечених, неправилних, двоструких? Колика је била средња тежина једног мехурка? (Узму се од реда како стоје у гомили — не сме се бирати — до 200 мехурака и измере се; кад се нађена тежина подели бројем мехурака, онда се нађе средња тежина једног мехурка. Она се израчунава на два децимална места).

7. Је су ли се мехури могли одмах продати? Где су продати и пошто је килограм?

8. Ако мехурци нису одмах продати, кад су у њима чауре поубијане? Како се то радило, у пари или у пећи? Кад су мехури продати, где и пошто?

9. Ако је у месту или где се то може сазнати свила са галета отчена, колико је свиле дао 1 килограм мехурака? Пошто се продаје отчена свила?.

ДОПИСИ

Стрегарја 5. Марта 1895 год.

Сада се унеколико оре за јечам и овас, сади се лук.

Цена је храни као људској тако и сточној доста скочила, и то:

Кукурузу 14—15 динара

Пшеници 18—20 динара

Јечму и овсу 11—12 динара све по сто кила.

Сено је овди доста скупо, па не може да се нађе да се купи плас сена овди се продаје 5—6 динара, услед оскудице у сену оне су године многи наручили код Друштва детелине, а како која година све се више распростире.

Здравље у народу сасвим је повољно, такође и у стоци.

Могу вам се похвалити да ће овди кроз неки дан образовати се Подружница пољопривредног друштва, до сада је се уписало у чланство до 50 и то све млади пољопривредника, што буде о овом предузећу даље урађено јавићу вам у своје време

Мих. Томић

пожањући и доносећи глас.

Краљево 11 Марта 1890 год.

Овде се правично застало са сејањем пролетних усева. Томе беше узрок, овај велике снег који падаше за неколико дана. По сад тога снега има само по Столовима а по осталим земљама окопано и вредан сељак жури се да што више пооре за кукурузу. Мало их је који сеју стрнишне. Земље су овде доста добре али која хвата, кад сноја ору рилицама.

Оних дана ратарска школа сејала је јечам сејаћом машином. Милина је видети овај рад. Мало који од сељака да није с друга страна загледао ову машину и њен рад. Школа до сада овом машином није радила ни своју пријаву с тога, што није имала довољно земље. —

Амо се још правично умире и то: по највише од инфлуенце која наступи запањене пљуће. Стока је здрава.

Цена је појединим производима:

пшеници	100	килог.	15 дин.
кукурузу	100	„	10 „
зоби	100	„	15 „
јечму	100	„	10 „
црном вину	100	литара	20 „
белом вину	100	„	25 „
ракији комовици	100	„	40 „
„ шљивовици	100	„	15 „

Јован Радивојевић
ватоман III. год. ратар. школе.

Куле, 11. Фебруара 1880 год. (срез жички округ Пожаревачки).

Време за рад у месту и околини није подесно.

Народ се нескалучно бавио, са изношењем ђубрета и дрводелством.

Болест која је бесниза код људи, сасвим је престала. Стока је здрава. Овце се у велико јагње.

Пијачне су цене овиме 14—15 дин.; Кукурузу 9—10 динара; Јечму 8—9 дин.; Овсу 6—7 дин. Раж у овој околини не гаје. Брашну од кукуруза 10—11 дин. Пшенично брашно овамо нико и не продаје. У овој околини троша се пшенично брашно из Бајиновог млина.

Приходи у мом селу, Црљенцу и Алуџову, знатни су од продавања камена и то зеленкака (серпентин) кога има у изобиљу; продаје се од 0.60—1 дин. колски товар. У мом селу и Црљенцу има и белог камена, који се даје лепо тесати.

Вељко О. Поповић.

Ушће, 1. Марта 1890. (срез Студенички).

Месец Фебруар у првој половини своје био је препраћен великим снегом; нико не мало поднео је снег и до 20. Фебруара, већ је окопано било. Од тога доба имамо право лепо време за пољски рад.

Главна је рад орање: угарење за кукуруза и сејање раних и јечма.

Ораница је да не мокри: лепше бити, нарочито она која је посејана у Септембру и Октобру.

Старији земљодељи раде у својим баштама и сеју пшенично поврће; но повртарство је овамо још у пиљоју. Беле лук посађени су пени још у Фебруару и сада се још непрестано сади.

Дивље се треба, грабљају и оправљају се бразде за довођење воде.

У виноград одночето је одгртање па и орезивање (резидба).

— Резање се врши просто у „глазу“ и никако другче, као што се на другим местима реже и на друге начине, нпр. на „резине“, „конџире“ (велике и мале) и т. д.

Око воћака врши се окопавање и ђубрење, потирсивање сувих грана на старим воћкама и требљење гусеничијих јаја. — По њеки су отпочели и калемити и то обично у „пропеш“ а доњење ће „под кору“, док наступи крајње сонова у биљкама — пролетње мешрање.

Обале река и потока утврђују врбовим и тополовим садницама — т. зв. „мотикама“, — јер се ове обале много обурвавају, а нарочито с пролећа, кад снег почне копнити и кад вода пројдоље.

Сеча шуме овуда у полицо се пролеће ближе примичне, но узалуд, јер је шума за време ниже примичи сатрена за брст козама које се искључиво тиме и хране.

Стока је досад добро била, јер је и шиње било у правичној количини, а биће је и одсад, тако, да ће је имати број домаћина куповати. — Овце се јагње — сада највише — и јагањила су добри.

Што се здравља људског тиче, ово стоји најсно. Кашаљ влада у великој мери, нарочито код деце. Од пре месец дана у великом степену владају и „богиње“, од којих ретко који остане неоштећен, но ипак не умире се; против богиња употребљавају, као лек: вино и сасиће грожђе (из „гурушје“) и за 6—8 дана оздрављају.

Код свиња врети стоке влада повољно здравље.

А. Н. Стефановић.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Седма седница држана 17. фебруара 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредсед. г. Ал. Љ. Поповић, благајник Ѕ. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, М. Спасић, П. Тодоровић, Јак. Марковић, А. Живановић, Мирко Миљковић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Д. М. Спасић.

Бр. 27 Прочита се реферат ужег одбора, изабраног у прошлој седници, о нацрту програма за изложбу кобила и ждребади, коју приређује коло јахача „Кнеза Михаила“ у прослави 100 годишњице господара Јеврема у Шапцу, који гласи:

„Мишљења смо, да се изложба коња подели у главноме у два одељења и то у

А. **Одељење за награде и**

Б. **Одељење ван награда**

Прво одељење (за награде) да се подели у два одсека и то:

I. *Кобила* у опште од 4—12 год. старости и од 150 см. висине па на више. Овај одсек поделиће се такође у два пододсека.

1. Кобила са двогодишњим ждребадима, и
2. Кобиле без ждребади; и

II. *Ждребад* И овај одсек да се подели у под-одсеке и то:

3. У једногодишњу мушку и женску ждребад;
4. У двогодишњу мушку и женску ждребад;
5. У трогодишњу мушку и женску ждребад.

Исто тако мишљења смо, да се ждребци четвороседишњаци и кобиле које су ушле у 5-ту годину, изостане из нацртног програма једно зато, што је мала број поличних награда, а друго и зато, што четворогоди ждребци имају права на утакмицу и награду у трчању, а кобиле у I. одсеку такиче се као наградна грла.

А. О НАГРАДАМА

Ужи одбор узео је за основицу претпоставку, да ће управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва, вотирати суму од 140 динара, а Гос. Министар Народне Привреде 500. динара, и да се ова сума у 640 дин. стави на расположење колу јахача за награду такмичара па је са овим наградама учињено онакав распоред:

1. За кобиле са ждребадима:

прва награда	80	дин.
друга „	60	„
трећа „	40	„
четврта „	20	„

2. За кобиле без ждребади:

прва награда	. . . . .	50 дин.
друга „	. . . . .	30 „
трећа „	. . . . .	20 „

3. Ждребад једногодишњаци:

(мушки и женски)

прва награда	. . . . .	40 дин.
друга „	. . . . .	30 „
трећа „	. . . . .	20 „

Ждребад двогодишњаци:

(мушки и женски)

прва награда	. . . . .	50 дин.
друга „	. . . . .	40 „
трећа „	. . . . .	20 „

Ждребад трогодишњаци:

(мушки и женски)

прва награда	. . . . .	60 дин.
друга „	. . . . .	50 „
трећа „	. . . . .	30 „
Свега	. . . . .	640 дин.

Према изложеноме, у толико смо одступили од распореда са наградама које су у нацрту изложбеног програма кола јахача означене, што је свео награде на мањи број у свима под-одсецима, и што је сума награда са 60 дин. мања од оне која је у нацрту програма стављена.

Б. Одељење ван награде.

Да би ово одељење (ван награде) било заступљено са што већим бројем добрих и одабраних грла, потписати су учитиоц ништена, да сва изложена грла у одељењу ван награде, подлеже такође стручној оцени, да се квалификирају као и прва (награђена) и да се у место награде издају похвалнице за она грла која се оцене да су или равна, или боља по својим особинама од изложених грла у I. одељењу за такмичење.

Осим овог додатка ужи је одбор усвојио све остале тачке по нацрту програма за ово одељење.

Подносећи управноме Одбору свој извештај по овоме предмету, предлажемо још да друштво прими на се, и одмах уз доставу снега овога, умоли госп. Министра Народне Привреде, да из кредита на потпомагање полопривреде, одобри суму од 500. динара на ову цељ и да ју у своје време изда, било преко друштва, било непосредно „колу јахача".

Одбор у свему усваја и овај реферат с тим, да се из друштвене благајнице колу поклони 140 дин. у злату и да се од стране друштва умоли г. Мин. Нар. Привреде да колу поклони 500 динара у злату на овај циљ.

Бр. 28. Прочита се реферат уредника Пољопривредног календара за 1891 год. о календару за ту годину и Одбор одлучи.

Календар за 1891-ву годину има да се састоји из 7 одељака, и то:

I. Календарски део са месечним радовима;

II. Чланци;

III. Белешке;

IV. Таблице;

V. Пољопривр. заводи;

VI. Српско Пољопривредно Друштво; његови чланови и подружине;

VII. Српске пољопривр. књиге и новине.

I. Календарски део.

У овај део има да дође:

1.) *Годишње знаменити привредни догађаји, промлазака и штампарске;*

2.) *Календар стари и нови; излазак и залазак сунца; мене месеца; вапаре; и, по која српска народна пословица, која би се односила на пољску привреду;*

3.) Између листова календара у ужем смислу да се умете по један празан лист за бележење;

4.) *Родослов краљевског дома, намесништва и више духовенство у Србији;*

5.) *Народне светковине;*

6.) *Пасхалио и недељно слово, владајућа планета, круг сунца, круг месеца и помрачења;*

Уз календарски део:

7.) *Пошта и телеграф* и

8.) *Месечни радови* које се имају саставити тако, да одговарају нашим привредним приликама а да се штампају поред сваког месеца на засебној страни листа.

II. Чланци.

1.) *Жетва и сребљење стрмика;*

2.) *Корист рачуноводства у пољској привреди и како би га требало водити;*

3.) *О подизању винограда* (с погледом на филоксеру посебице)

4.) *О исхрани домаће стоке преко зиме;*

5.) *Неговање и храњење телади;*

6.) *О мегиљу;*

7.) *Стрвка — богиње овчије;*

8.) *Цветење и нега меда и воска;*

9.) *О корисности уједења сешених буба;* с кратком напоменом погрешака које се чине код нас у гајењу;

10.) *Изводење садница од маших четинара;*

11.) *О стану и становању;*

12.) *Приповетка* (с пољопривредном тенденцијом).

Примедба. Ако би се добавиле једна или две лепе песме са пољопривредном тенденцијом, а да су кратке, то да се у овоме делу умеју и оне.

Сви чланци желети је да буду написани популарно и да не буду дугачки, — они под 2 и 12 могу заузети до 5 листа, а остали највише по 4 листа.

III. Белешке.

Белешке да буду из свију грана привреде, но, по могућству, да нису до сада штампане ни у друштвеном листу „Тежаку" ни у календарима, дакле да буду по све нове.

IV Таблице.

Све оне таблице, које су од трајне вредности а потребне нашем пољопривреднику и које он треба да има при руци, треба и имају овди да дођу.

V Пољопривредни заводи.

У кратком опису да се овде спомену:

1.) *Ратарница у Краљеву;*

2.) *Државна ергела у Љубичеву и Добричеву;*

3.) *Топчидерска економија;*

4.) *Шабачко добро Српског Пољопривредног Друштва;*

5.) *Расадници земер. лозе у Неготини и Смедереву.*

VI Део.

У овоме делу да дође:

1.) *Српско Пољопривредно Друштво* — од када постоји, за шта, шта има, колико и каквих чланова има, управа и секретари секција;

2.) *Подружине друштва*, где је која, колико чланова има и њена управа.

VII. Пољопривредне књиге и новине.

Овде се имају споменути све важније пољопривредне књиге и новине издате на српском језику.

* * *

Формат календара за 1891. годину да буде онакав као што је и календару за ову 1890. годину и да изнесе *десет табака* обичне осмине.

Чланци и календарски део да се штампају цицером, а остало крупним и ситним гармондом.

За чланке да се отвори стечај и објави преко друштвеног органа „Тежака", а и уредник да позове сам познате наше раднике на пољопривредној књижевности те да они израде чланке, који се имају штампати у календару. Награда за њих да буде од *шесет до деведесет динара* од штампаног табака, сем приповетке и песама, што ће се наградити отсеком.

Чланке за које уредник нађе да треба дати рецензентима на преглед и оцену председништво шиљаће их овима на преглед и оцену по предлогу уредниковом.

Пре но што се отпочне штампање другог дела календара уредник је дужан поднети Управном Одбору детаљно извешће о свима добивеним радовима и о томе, који су за календар примљени а који не и зашто.

За белешке, таблице и остале радове да се уредник брине сам. За израду односно шабачког добра и петог дела има се узети у помоћ друштвени секретар, а ако устреба, и благајник па и друштвенога добра управник.

За белешке и остале радове уреднику се ставља у изглед награда од 50—70 динара од печатаног табака. За таблице и радове узете из ранијих календара неће се уреднику ништа давати; но, ако би при овоме било каквога труда, онда да се има то у виду при награђивању уредника за уређивање календара, што ће да буде отсеком.

Календарски део ако је могуће добити бесплатно од оне штампарије где друштво буде дало календар на штампање; а ако се ово не постигне, онда ће се за састав овога дела календара одредити награда доцније, коју предложи уредник календара.

Ради укусности и лепшега изгледа да се изради украс с мотивима из пољске привреде за насловни лист на корицама календара. Ова ће израда украса остати стална.

Сем овога, да се изради за друштвени календар заглавље појединих месеци.

Уредник се овлашћује да ступи са којим од наших признатих вештака у преговор за ове израде на резултат овога да саопшти Управном Одбору, који ће донети коначну одлуку о томе колико да се плати за израду.

Календар треба да изађе из печатње готов за продају најдаље до 14. Септембра т. г. како би се могао већ у другој половини септембра, растурати.

У колико примерака да се календар печата има ће да се реши доцније.

СТЕЧАЈ

Према решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 17. фебруара 1890. год. овим се отвара Стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1891. год. Чланци су ови:

1.) *Жетва и сређивање стрмнина;*

2.) *Корисност рачуноводства у пољској привреди и како би га требало водити?*

3.) *О подизању винограда (с погледом на филоксеру посебице);*

4.) *О исхрани домаће стоке преко зиме;*

5.) *Неговање и хранење телади;*

6.) *О метиљу;*

7.) *Строка — овчије богиње;*

8.) *Цеђење и нега меда и воска;*

9.) *О корисности гајења свилених буба с кратком напоменом погрешака које се чине код нас у гајењу;*

10.) *Извођење садница од наших четинара;*

11.) *О стану и становању;*

12.) *Приповетка* (с пољопривредном тенденцином).

Сви ови чланци желети је да буду популарно написани, и да не заузму више од 4 штампана листа обичне осмине, рачунећи у то и слике, само они под 2 и 12 могу заузети и 5 штампаних листа.

Чланци који буду примљени и печатани наградиће се са 70—90 динара од штампаног табака; приповетка пак наградиће се отсеком. — *Рок је стечају до 1. јуна текуће године.*

Радове треба слати под адресом: *Српском Пољопривредном Друштву, Београд*".

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 535.
20. марта 1890. године
у Београду.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва,
Свет. Милојевић.

Уредник календара
за 1891. год.
Алекса Љ. Поповић.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: Плетарска индустрија. — Порекло и гајење шљива. — Апарат и средства за уништавање Пероноспоре. — Како се производе печурке. — Опет о школској башти учитељске школе. — К' ноћарству. — Какве белешке треба да се налазе у скиларском дневнику? — **Дописи**: Из Страгара, Краљева, Куле и Ушћа. — **Записник седница управног одбора.** — **Стечај.** — **Подлистак** Одучавање раније.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ КАЛЕМЉЕЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ЗРЕЊСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. пр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ЖАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 14. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 8. АПРИЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

О ПРОПАДАЊУ КАЛЕМА

У новије време говори се са више страна да калемљене лозе не напредују, да ластар с подлогом не сраста како ваља, усљед чега се и тумачи ово пропадање калема. То је дало повода те су прошле године у околини Марсеља истраживани узроци томе.

Истраживањем доказано је, да спојене површине калем-лозе и подлоге остају једна према другој пасивне, и да срж и у једне и у друге временом поцрни и осуши се.

Потпуно срашћивање између калема и подлоге бива само у слоју камбијума.[1] Зато, докле се год око окалемљеног места не образује годишњи прстен, калем је врло осетљив и непрестано изложен опасностима спољних утицаја. Отуда се разјашњава да подлоге, које непотпуно дакле само од части срасту са калемом, пропадају и осуше се. Али, кад се већ једном око припојена, накаламљена места образује годишњи прстен, који чува калем од спољних утицаја, онда је сасвим сигурно даље успевање калема и ту више не може бити говора о сасушивању и пропадању лозе поводом калемљења.

Сваки нов годишњи прстен који се образује око места накалемљеног учвршћује и осигурава калем. А при калемљењу једногодих ластара, њихова млада срж доста је опасна за срашћивање и примање калема. То је покретало калемаре да код њих извршују калемљење методом, по којој се сржи подлогине и калемове нигде не додирују, или ако је то немогуће са свим избећи, а оно што је могуће мање.

Такав један покушај у калемљену дао је 50% добро прираслих калема.

При калемљењу зелених ластара ваља строго пазити да они не буду ни сасвим зелени ни здрвењени већ да имају поред извесне чврстоће још и гипкости. Ово стање не наступа код ластара разних сората лозе у једно исто доба, него је различно према разним сортама. Калемљење између 15—30 Јуна даје најсигурнији успех. Јевропске лозе могу се калемити нешто раније од америчке подлоге — срашћивање бива такође потпуно.

Најзад препоручљиво је калемљење спајањем зеленог ластара на шпалирима. Ако случајно на шпалиру имамо празно место за калемљење онда ваља најпре сасећи донекле шпалир да би потерао младе ластаре. Калемљењем зеленог ластара циљ се насигурно постиже. Ово је калемљење по најсигурније с тога, што зелени ластари имају способност образовања калуса у много већој мери него једногоди

„Weinlaube" Прев. Димитрије Христић.

[1] Српски мешре. Ур.

ПОРЕКЛО И ГАЈЕЊЕ ШЉИВА

(свршетак)

Други је начин: поступно развијање круне, сасецањем и вештачким припомагањем.

Но и ово сасецање и вештачко припомагање није свуда подједнако. Једни хоће да шљиви даду произвољне облике, на пример да се средња грана, продужење дебла, исече, а остале гране да се наоколо поређају и тако круна остане као чаша или котарица, или да се разведу у разне друге геометријске облике; а други допуштају да се шљива развије по својој склоности у облик који мање-више сама по природи својој узима, с тим, да се љуцком руком и вештином само овде-онде помогне орезивањем, привезивањем, подупирањем грана, и т. д.

Одмах отворено да кажемо, да се и ми увршћујемо међу ове пољопривреднике и воћаре који пуштају да се шљива развија по својој природној склоности, а нашу улогу сводимо на то, да природно развођење грана потпомажемо где и колико треба. На ово нас привољева прво то, што се око вештачког развођења круне утроши много рада и времена а у нас је скупа радна снага, даље, што се и доцније мора много залетати око воћке, ако ћемо да је очувамо од штете и одржимо потпуно у својој власти и у њеној

пробитној форми. Даље, треба за тај посао много времена које пољопривредник мора и др. пословима покламати, затим, земља у нас није тако скупа, као онде где су одомаћене воћке гајене у разним вештачким облицима који се дају махом ради уштеде места; а што је најглавније, она ће шљива бити увек дужега века која се мање ремети сасецањем.

Како треба с корошћу сасецати гране и вештачки припомагати правилно развијање њихово, изложићемо у овоме што иде.

У доба расађивања на стално место шљивова младица има две три, по кадшто и четири гране. Од ових грана развиће се будућа круна, и њих ваља орезати одма после расађивања. Ако воћка има 2 гране, треба их орезати на 8—10 сантиметара; а ако их има више онда их можемо орезивати до на 40 и 50 сантиметара према јачини воћке. Шљиву треба орезивати зими но пошто прођу јаки мразеви, који могу оштетити горње делове грана и вршце пупољке.

Орезивање треба увек почињати на врху круне, са главном граном, која чини продужење дебла, па онда приступити споредним гранама.

Орезивати ваља увек оштрим ножем или коси-рињем, а не маказама, којима се грана нагњечи на одатле излази смола.

Свагда треба орезивати близу до каквог пупољка како би изданак из овога пупољка био ден наставак гране, и то увек извршити близу таквог пупољка који гледа у поље, како би се ластар пружо у страну, а не у густиш од грана.

У исто време треба мотрити на равномерно развијање сваког дела воћкине круне. Као што је познато пупољци имају већу или мању снагу вегетациону према њиховом положају. Тако она грана која усправно расти, остаје штура, т. ј. безплодна, а ако је положена хоризонтално, или још боље, нагнута ка земљи, те сокови спорије кроз њу пролазе, онда она постаје плодна.

Воћари удешавају да им свака грана добије положај по средини ни усправан који је неродан ни положен који је, опет, тешко очувати од оштете.

Ластари који се с пролећа развију на гранама заламају се сви сем две на врху. Ако би био који изданак који је нарастао из доњих и споредних пупољака онда га ваља одсећи сасвим, изузев само у томе случају, ако би морао заменити главну грану.

У томе стању млада шљива расађена на стално место на крају године има ће два пут већи број грана које чине скелет — грађу — круне и још неки број на којима ће се развијати плодни пупољци.

И у другој и трећој години настаља се орезивање у истом смислу као и прве године, док се шљива не снабде довољним бројем грана и не попуни своју круну.

Даљих година само би се могле сасецати вршце гране према њиховој снази.

Шљива и сама по себи веома је родна воћка.

Одгајена пажљиво, као што је то у претходноме описано, она ће давати обилату бербу, и одржаће се у стању добре родности новелики број година.

ПОДЛИСТАК

ШТА СМЕТА ТЕ СЕ НЕ НАПРЕДУЈЕ?

РАДЕ

В. и Ј.

Ево ово је већ пуних десет година како Радиша гађује на свом имању не може бити штедљивије, а боме и баш је вредан, па му ипак рад нешто не иде, па не иде.

Кад га запитате шта је томе узрок, он вам се жали на много што шта.

Тако прво је, што ће вам рећи: „забадава, наступила су рђава времена, надинуле су скупе, цена производима ниакква, данак велики, па и остали прирези њиху баш тако мали. Човек је створен да се пати, али несрећи сељак баш највише издире“.

И мало по да се није задовољавао његовим одговором, мало ко да му није све то одобравао.

Али зар оваква запомагања могу бити умесна?

Такве реси могу човеку више да штете но да користе. Ако пишта друго, оно је сигурно, да се њима код многих може изгубити вола — за рад.

А ко хоће да је у своме послу напредан, тај боме у раду не треба да малаксава, јер ко малакше, томе ништа нема страдати а пре, а после.

Кад ово говорим ја се живо сећам неких мојих сељака. И они исто као и Радиша, беху и вредни и штедљиви, па су ипак крају пројева пронили како те најгоре мрзи.

Не дао Бог да Радиши тако што желим али . . . . . Нешто и он попо трагом тих сељака, па ће бити чудновато, ако буде боље среће.

Забадава му што је вредан и што је штедљив, *кад он или не уме или неће да рачуна*. И ту треба да је видра.

Шта би? Ви се смејете! Смејте се, то не кошта ништа. Збиља бурназеру знаш ли зашто се смејеш? Ја не знам, да сам што год превардашио.

„Вала мора да ми је смешно, јер брате да ти на прсте умем показати све, не само шта имам у кући и на целом имању своме, него и колико дајем на надинце у име данка, прореза, интереса, за тим колико троши моја кућа и т. д. и т. д. па видим да ми цео тај рачун не вреди ни луле дувана. Море да сам знао да се сељак тако научи и да тако кућатора, бели давно би се ратосиљао и своја имања а то ли још узимао и туђе под закуп“.

Е јеси зубат, Бог ти у помоћ, али ти ипак смем рећи: Ти нисп никакпа рачуница, рачунао си ал' не знаш шта. Ниде то тај рачун. У пољској привреди другчије се рачуна. Сељак то треба да зна.

Ама ти си се у рачуну преварио још оног дана, кад си узео под закуп оно имање. Свако имање купује се и под закуп узима само с рачуном, а не другоме за љубав, или по наговору оних, који тиме желе да харе.

Многи је млад и бујан сељак економ зло прошао, што се упустио у куповину каквог имања, или што је узео под закуп какво добро, једино за то, што му се учинило да је јефтино, или што је продавац био вештак првог реда, да је кућу умо

Ако се још и при доцнијој резидби пажљиво мотри на све чиме ће се плодност а још више крупноћа плода очувати, онда ће нам ова воћка обилато исплаћивати труд рад и издатке учињене око њеног размножавања. Ма каква форма круне да је усвојена треба знати да се плодне гране не сасецају без обзира на вегетациону снагу воћке и да је пупољак двогодишњи код шљиве плодан, но чим плод донесе, угине, и у продужењу исте гране на којој је овај пупољак био, развијају се други пупољци, који га замењују. —

Пролећна влага и јаке магле чине цвету шљивином јаке штете, познате под именом бастре, тоње, пламењаче, подуспаравање и опадање. Јака жега после кише или магле, такође чини штете цвећу. Капље водене, задржане на цвету, у извесним околностима дају облик стакленог сочива, које сакупља зраке сунчане и на овим њежним органима, који не могу издржати то дејство, чине голему штету и уништавање.

С тога је добро ако се при орезивању мотри на то, да се избегне одвећ велика густина грања, како би ваздух око њих лако струјао и исушивао их кад су влажне. Осим тога, ако су гране одвећ густе, ветар их млати једну о другу па их тако штети и повређује им плод или га сасвим и пре времена отреса.

Да ли је боље садити целе кромпире или их — сећи?

Као код разних других биљака, тако и на кромпиру има двојаких пупољака (окаца), једни су развијенији, а други су слабији. По томе кромпир се у овоме слаже са другим биљкама, а на име са — стаблом.

Сад да видимо, колике су оне гране, које се развијају код воћа из вршних пупољака, а колике оне, које су постале из нижих окаца, јер и гране нису ништа друго до — стабло. Ово нам је потребно с тога, што таква сличност треба да је и код кромпира, јер и он није корен по — стабло.

Из вршних т. ј. већих пупољака, развијају се снажне, а из доњих, т. ј. мањих окаца, излазе слабе гране — Отуда излази, да се и код кромпира треба да развију из већих пупољака *већи* а из мањих окаца *мањи* кромпири; исто тако треба да се развију и изданци т. ј. зељаста стабла, стабљика.

Ако усвојимо да тако мора бити, онда почињући са те основе, можемо унапред закључити:

1. Да ће се у случају, кад се цела кртола посади, из већих пупољака развити велики, а из мањих мали кромпири, т. ј. да ће бити и крупних и ситних кртола.

2. Да ће се у случају, кад се кромпир пресече на две поле по тако, да буде половина једних а половина других пупољака, морати да добије половина крупних а половина ситних кромпира.

3. Да ће се добити крупних кртола, па и ако мање на броју кад се посаде само развијена окца и

4. Да ће бити ситни кромпири, ако се посаде неразвијени пупољци.

Ако су ови закључци тачни, онда они треба и опитом да се потврде.

Такав опит извео је *Ф. Г. Стеблер*, т. ј. он је садио: целе кртоле, полутине, развијена и неразвијена окца, наравно на по се, и том је приликом нашао:

		тежина кртола,	у грамовима.
I.	Од целих кромпира	14	360
II.	„ развијених окаца	10	345
III.	„ полутина	7	215
IV.	„ неразвијених	3	68

Према томе на један кромпир дошло је код:

I. = 26 грама.
II. = 35 „
III. = 31 „
IV. = 23 „

сијасет различних и много дарежљивих доходака. А многи је боме био жртва своје одважности, што је у куповини играла улогу Управа Фондова, јер се због повољних услова за исплату после не знам колико година, могло загазити у већи дуг.

Одиста многи се више протежу но што им губер досеже само за то, што су наивни и непромишљени те се за то и лако преварити могу, а свега овога не би било, кад би радили с рачуном, кад би рачунали.

Такви људи на скоро подлегну проклетим зеленашима, јер им ови већ првог термина (рока) ако им се плаћањем не одазову, или изишту нову „облигацију“ или продаду целу тековину, или купе род „на зелено“, или потпишу пасош са имања!. И ко им шта за то може? Они то чине у границама закона, и по томе нису криви што живи и — богати. Збиља, зар вам нико од њих није казао: „да пару треба добро стегнути, да се не измигољи, јер на њој нема длака, да се за прсте задржи“.

За то је крив онај који их тражи и који дозвољава, да га они загрле и стегну својим благородним поктима, хоћу рећи прстићима.

Јест, то су одиста страшни људи. Они душмански муче свакога, који се у њихове замке уплете, они су бездушници.

Али, има и таквих људи који их се не боје, који никако не вермају те људске крволоке. *То су они што раде с пленом, што раде с рачуном.* **То су рачунције.**

Тако је мој буразеру. Ти страшно много грешиш кад мислиш да ти рачуњање у твојој економији ништа не вреди, јер да си што год сазнао за шта је твоје имаће најподесније, да ли је на пример за производњу стоке и пиће или за производњу жита, трговинских или других којих биљака, и кад би израчунао која те производња стаје више, а која мање, онда се више бели не би смејао, а не би ни јадиковао, јер би на скоро увидео, да у раду напредујеш, да су ти дохоци све бољи и већи.

Сви напредни људи, *напредни су с тога, што раде с рачуном.* За то се за рачун с правом и сме рећи, да је он кључ свакога рада. За то је за сваку кућу рачун оно исто што и крв за тело. — Многе наше задруге поцепале су се само с тога, што старешина кућни није умео да покаже никакви рачуна својим задругарима, а многе су страдале и с тога, што се из пуне куће развлачи на све стране све оно, што није нигде уведено, записано.

Е баш писам мислио да толико причам о важности рачуна за сељака. Ваш смеј ме на то изазвао. Али кад се већ упустих и кад ето видим, да и сами попуштате, од свога ранијег мишљења, да и сами помишљате на рачун, онда је право и да вам покажем: *какви су то рачуни, које сваки писмени сељак не само да зна, него да их и води, т. ј. записује у своју књигу.*

Наравно, да је ово потежи посао, но ја се надам да ће те ме радо слушати и добро разумети, јер сам науман да на неки начин сбратимим рачун са причом.

И данашњи разговор није ништа друго до — прича. Из ње сте ето сазнали: *да се не напредује за то, што се не воде никакви рачуни, што се у раду нема пугевође.*

Идући пут причаћу вам — знате о чему? О томе: *Шта нас кошта наша кујна?*

Дакле горњи се закључци потврђују овим опитом, по томе, они су истинити.

Из наведеног, а према овим бројним подацима, и с обзиром на постављено питање може се извести:

1. *Да је највећи доходак, кад се саде цели кромпири, но тада се* — као што и Стеблер тврди — *налази и повише малих кртола.*

2. *Да се најтежи, а тиме и највећи кромпири добијају, кад се саде најразвијенија окца.*

3. *Да ће се према томе добити највећи доходак, а уједно и највеће кртоле, кад се саде само цели кромпири, и то они, код којих су окца најбоље развијена.* — Стеблер предлаже, да се мали, неразвијени пупољци и не остављају, него да се са кромпира уклоне, изврте, пре сађења и

4. *Да ће и већи кромпири дати веће кртоле, јер се и из већих пупољака развијају већи кромпири.*

Благ Д Тодоровић.

Неколико напомена о корисности хељде.

Руски доктори испитали су овај род за то што су увидили како се са њиме храни и лечи Руски народ, и нашли да је он одиста и посве лековит у овим случајевима: противу сваковрсних переда и болова желудца и црева; противу сваког пролива, смрада из уста, глиста, мокрота и кожних краста и отока. Противу свију тих слабости и болести треба јести до сите воље кашу — бунгур од елде. У то име елда се преврупи. Увек мора бити чиста и тазе. Она се вари у води све дотле док се добро не развари, и док не буде уварена од потоњег доливања воде, тако да у њој кашика може стајати. Бунгур тај може јести до сите воље кад год се осећа потреба за јело. Он се може зачинити само са неким маслом или машћу чистом и скорашњом. Та храна је и лековита и храњива. У то име не би згорег било да се бар одсада што више обрађује и употребљава таки корисни род. *Незаборавимо уз то, да је Елда врло корисна и посве нужна свуда где има пчелињак и пчела. Њима је најмилије цвеће елдино,* па и због тога нужно је да и овога рода бар одсада на све стране више обрађујемо и уживамо.

ПЕРИОДСКА ИЗВЕШЋА О ПЧЕЛАРСТВУ

I. периода

(Март и Април)

1. Колико је кошница свега презимило?

2. Колико је преко зиме пропало и од чега од прилике?

3. Кога је дана отпочет рад око пчела?

4. Јесу ли пчеле прирањиване, чиме и како?

5. Да ли се пазило на безматичне ројеве и колико их је било?

6. Да ли је предузимало да се безматичним ројевима помогне давањем матице и како?

7. Да ли је што предузимано да се ројеви изравњају и како?

8. Да ли се испод кошница редовно сваке недеље чистило и да ли је било метиља? шта се против овога предузимало?

9. Јесу ли се пчеле међусобно нападале, и шта се противу тога предузимало?

10. Да ли су боловале те пчеле и какви су знаци те болести?

11. Да ли су превођене пчеле из вршкара у вештачке кошнице, како и са каким успехом?

12. Каки је метод пчеларења уведен и каки је успех њиме постигнут у пролетним радовима, око ројења?

13. Каква је пролетња флора била и на коју биљку су највише пчеле летиле?

14. Какве су вештачке кошнице уведене у томе крају?

II. Периода, време ројења

(Мај и Јун.)

1. Кога се дана пустио први природњ рој?

2. Кад је т. ј. кога дана се пустио последњи рој?

3. Колико се кошница свега ројило и колико је ројева укупно добивено?

4. Колико је највише ројева пустила је на кошница, а колико најмање?

5. Да ли је било и колико „пароја"?

6. Да ли су младе матице оплођене све и колико је остало неоплођених, а колико пропалих?

7. Како су хватани и смештени ројеви?

8. Колико је ројева побегло?

9. Да ли је било потребе да се ројеви прихрањују, (усљед рђавог времена и паше) или не?

10. Да ли је вршено „вештачко ројење" у простим кошницама и како?

11. Колико је свега „вештачки ројева" изројено и како су се показали наспрам природних ројева?

12. Да ли је и у вештачким кошницама вршено „вештачко ројење" којим начином и колико?

13. Да ли је било у првој и другој периоди матица „трутовњача", колико од сто, — просечно, — и шта је противу њих предузимано?

14. Да ли се увело остављање „резервних матица" у томе крају, како и колико процента на сто?

15. Да ли су ројеви снабдевени са саћем за медобрање т. ј. јесу ли и по колико ројеви израдили саће и да ли је пчелар припремио што празног саћа у вештачким кошницама за час медобрања?

16. Каква је наклоност примећена код ројева при грађењу саћа, т. ј. да ли су више радили трутово или пчелино саће?

17. Које су особене појаве о ројењу и после уочене?

III. Периода лето, медобрање

(Јун, Јул и Август)

Кога је дана отпочето медобрање?

1. Каква је текла припрема за час медобрања, или, шта се употребило, да се за времена стане на пут цврљењу матице т. ј. да ли се матице убијале, или у кафез затварале, или одграђивале?

2. Ако је који од ових начина употребљен био, то, каки је успех постигнут?

3. Са каквом је силом пчела дочекано време медобрања?

4. Да ли је у простим кошницама примењено „прегањање" ради медобрања, и каки се успех показао: не само у количини меда, но и у стању „прегона" и материнске кошнице?

5. Да ли се употребљавала машина „истресаљка" — центрифуга — и са каким успехом?

6. Колико је добивено свега меда од вештачких кошница?

7. Колико од простих?

8. До кога дана је трајало медобрање т. ј. кад је примећено да пчеле гањају трутове?

9. Изведите општи резултат добивен медобрањем?

10. Ако сте безматичили ројеве пре медобрања, онда шта је са њима учињено после медобрања, т. ј. да ли сте им додавали „резервне матице", ако сте их имали, или су сасвим уништени, или сједињавани, и како?

11. Ако сте употребили сва три начина да спречите матици прилење, онда, којим начином су постигнути најбољи резултати и каква је разлика била између њих?

12. При истресивању меда „истресаљком“, из вештачког коша јесте пазили на то, да пчелама осигурате најпре зимницу и по колико од прилике?

IV Периода

(Припрема за зиму. Зимовање Септембра Окт. Нов. Дец. Јан. Фебр.)

1. Колико је простих кошница остављено за „пресаде“, са каквом снагом пчела и каквом тежином свака т. ј. колико најлакша, а колико најтежа?

2. Како је регулисано гњездо у вештачким кошницама т. ј. по колико је рамова са по колико меда, од прилике, за зиму остављено?

3. Да ли су све кошнице снабдевене младим и плодним матицама.

4. Колико процента се јавило, у почетку ове периоде, „безматних“ или „трутњача“ и шта је са њима учињено?

5. Да ли је предузимано сједињавање слабих ројева и како?

6. Да ли је остављено „резервних матица“ за зиму и колико?

7. Где ће просте кошнице зимовати: у подруму, стаји, шуни или на пољу?

8. Ако је зимовање у згради, то, кад су кошнице унешене и како су намештене? Ако ли је на пољу, то, како су упаковане?

9. Колико је вештачких кошница способно да на пољу зимује и како су оне упаковане?

10. Колико је вештачки кош. зазимило у зградама, и како су намештене?

11. Да ли се може у згради за зимовање пчела удесити да буде мрачна и у тишини?

12. Како су пчеле у згради презимиле да ли су биле мирне или често зујале — хучале — и ако су, то, можели се знати из ког узрока т. ј. да нису биле гладне; да им није било хладно или сувише топло; да нису биле безматне, или да нису чиме узнемираване?

13. Каква је температура у згради одржавана?

14. Да ли је у згради била сувоћа или влага?

15. Да ли је било штете од мишева и других непријатеља и шта се противу њих предузимало?

16. Јесу ли пчеле преко зиме, за време угодне температуре, — изазивале на излетање и прочишћење или не, и зашто?

17. Које сте особене појаве приметили при зимовању пчела у вашем пчеланику или у околини?

БЕЛЕШКЕ

Како се перу хаљине проф. Јегера.

При прању сукнених хаљина, направљених по системи проф Јегера, поступа се овако: У суд за прање улије, се мало салмијакове жесте; више ње улије се вреле воде, колико је потребно за прање. Тад се ту стрпа сукно и пусти тако да лежи доклегод се вода не охлади толико да се могу слободно држати у у њој руке и прати. Прање се врши без сапуна а сукно остане инак чисто. —

Нека домаћице кушају вреди ли ово и за наше народно сукно.

Разборито гајење животиња.

Ко разборито хоће да узгаја животињу и жели да му буде увек здрава, нека настоји да кошара (штала) има ову топлину за јахаћег коња 20°, за товарног 14°, за суждребну кобилу 20°, за ждребад 20°, за краве 18°, за волове 16°, за телад 21°, за овце 12°, јагњад 14°, свиње 13°, а за пасађену кокош 19° ступњева топлоте по Целсијусовом термометру.

Адамовић.

Тратор' и броћ.

(из народне медецине)

Многи лијекови из народне медецине, с успјехом лијече болести због којих се узимају. Тако тратор и броћ изврсно лијече од шуљева. Тај се лијек справља овако: узме се горњи дио тратора и броћа и кува се с чистом текућом водом у затвореном суду, док се добро искува, па се она вода пије наштину (изјутра док се још не једе). Ту воду треба пити дотле, докле шуљеви не прођу, а прођу ускоро.

[1] Молимо пошљите ову биљку или семе њено, или научно јој име јер није позната. Ур.

Дивизма.

(из народне медецине)

Пољопривредник се веома намучи, кад лети нападну први на стоку, који се накоте у водопусту. Колико човек има муке, док их истера, а некоме је опет сва мука узалудна.

Као најпоузданији лијек слави се дивизма, која се истуче и исцеди сок, којим се упрвљави део залијева, те први одмах поиспадају. Л.

Убој, претукотине залечити.

Ваља ситно насецати црна лука, добро посолити, па онди ту смесу тупати док не постане као каша, и онда на изубијана места превити и тако неколико пута учинити и онда сте спашени од убоја.

ДОПИСИ

Гроцка 1 Марта 1890 год.

Цео месец Фебруар био је веома променљив, тако: од 1-ог до 8-ог било је топло као у пролеће; од 8-ог до 16-ог дању топло, а преко ноћ јаки мразеви; од 17—23-ег дувала је јака кошава и снег је нападао у висину за 30. с. м.; а од 23-ег до краја месеца већ је снег окопано.

Амо се народ бавио: орањем, прчењем, потапањем винограда, сечењем горе за ограде баштина и огрев и печењем заостале комине.

У овој околици од пољопривредни справа имале, неколико тријера, круњача-ексцелзиора и једна вршећа махина.

Ретко које чељаде зимус да није боловало од нове слабости „Инфлуенце“. Здравље је у стоци прилично.

Цене су храни:

Житу	од 100 килограма:	14—15	динара.	
Јечму	„ „ „	12—14	„	
Овсу	„ „ „	12—14	„	
Ражи	„ „ „	10—12	„	
Кукурузу	„ „ „	$9^1/_2$—$10^1/_2$	„	
Јарми к. брашну	„ „ „	11—12	„	и
Шеничном	„ „ „	19—20	„	

Оранац (Ср. Јасен. окр. Крал.)

Тек од 1. Марта, почеше да се вињају плугови на пригревинама. Снега беше пеле зиме, не великог, али врло дугог с јаким ветровима.

Врло је мало до сада поорано. Многи су остали без посијаног јечма. (Прође му време сејадби).

Целе зиме није било никаквих главних радова; сем чучења кумура — (каменог угља) из мајдана Мисачког, на станицу Међулужку.

Запуљене заиста сваког читаоца, кад му се изнесе, да је од почетка ове зиме преко 800.000 пила кумура. За ову вучу узели су неки тежаци лепих динара. Јер ни се од мајдана до станице Међулушке плаћа на хиљаду пила по 5 динара.

Многи су на овој сваког зиме, сваком нарадом платили неосетно своје порезе, што би с' друге стране врло тешко добавити било јер је код нас без разлике престао зајам, и кампарски интерез.

Још нам једну лепу новину јавити, а та је: да су се у овом крају пробудиле потребе за стругање разне јапије за домаћу потребу као: куће, пајате, амбаре, колнице, качаре и ограде око својих дворана.

Само у малој близини, може се наћи на раду по 30 до 50 тестера великих стругарских, који су се тако изучили лепо стругати да нимало неуступају „Битољанима, Велезанима и Штипљанима"... Зимус је и за ону израду узето лепих динара. На је овим и „Битољима" спречен долазак, и одношење наших динара.

Народ је од 1. Марта врло живо устао на свој пролетњи рад. Саде воће, саде винограде, прче трњаке, копају шанчеве, претресају прошло, извлаче буре, сеју детелину и овас, уклопавају баште, сеју дуњове, подкресују суве гранке на воћкама, и спремају оранице за кукуруза.

Народ је у добром здрављу, и и стока је за сада здрава, хране има и није скупа.

Милоје Бабић
учитељ.

Лапово 10. Марта 1890. године.

Зима је у овој нашој околини сточетка врло блага и топла, снегови нису били тако велики, — и спали одма за кратко време, па после тек је пао 6 јануара и онда су били мразеви, затим је пао најпре 6 фебруара али са врло малим мразом и трајао је 5 до 6 дана и онда је стао.

Од 1. Фебруара људи су неки почели да ору за зоб, и салашки орч и влаче.

Време у овој околини, за овај месец врло лепо и пријатно, и наши пољопривредници почели су да саде рано воће, и кала лепше, ја сам посадио 35 комада јабука и 10 крушака 13 бресака и остало воће.

Саде лукаш бели и врни; сеју зелени грашак, боб и друге усеве људи носе ђубре те ђубре своје њиве и баште.

Цена је у овом нашем крају производима и стоци ова:

Пшенца	100 кила	8 до 9	динара
Белога	100	10—11	»
Кукуруза	100	10—12	»
Пшенице	100	14—15	»
Овса	100	10—12	»
Јечма	100	12—14	»

Ова са јагњетом 60 до 70 гроша.

Волови средњи 13 до 14 дуката.

Свиње су сада на најбољој цени; брав 160 до 170 динара и то 2 до 3 год.

Здравље под народа у овој нашој околини доста је рђаво јер 14 прошлог месеца па досад укупо је десетеро и то само у нашем крају, а тако и у околини селима болешине је врло кратко, а лечење готово неуспешно.

Нова пронађена тако звана болест Пиључења узела је у овом крају велик мах, рана запаљења грознице и друге болести. Здравље је код стоке врло добро за ово време.

Милутин Радовановић
пољопривредник.

Кикинда 17. Марта 1890. године.

Време је врло лепо. Орање на јаро, и земља врло подесна. Сеју људи овас и јечам. Кукуруз још нико не сеје. Од пошрна сеју грашак кромпир и лук.

Пшенице су врло лепе годво им је онај снег замукшо који им је као покривач од мраза служио. Јарицу овамо слабо ко сеје.

Опше су се већ скоро пзјарили и јагнад напредна. Јагњење овамо почиње од почетка Јануара и траје до конца Марта.

Грузда је мало планина више или водопаде није дуго трајао (2—3 дана). Како је велики снег био, да је јут дуњуо, брука би била од њих, но га је полако сунце топило и тако је вода прошла без штете.

Здравље у народу и код стоне добро је.

Цене су:

Пшенци	од 100 кг.	15—14	динара.
Кукурузу	» 100 »	12—	»
Пасуљу	» 100 »	20—30	»
Кромпиру	» 100 »	10—	»
Вину	» 100 лит.	20—30	»
Рапији	» 100 »	20—30	»

Сена је за стоку доторајало и није скупо.

Пољопривредницима 0·80 храна и напојница.

С. М. Немеш
учитељ.

Рамаћа (горња Груза) 20. Марта 1890. год.

Од почетка овога месеца, непрестано је било лепо време за све тежачке послове.

Раж, јечам и Овас сеју се у нелико, многи већ и уграе за кукуруз, који мисле ове године сејати мало раније због овог раног пролећа ако се у овоме не преварс.

Бадем и најсеје цветале су 18 овог месеца. Виногради се режу, готово сеуда у околини. Велика је оскудица у сточној храни (сену) пошто од половине сељана купује сено далеко по 5—6 сати од Рамаће, овоме је узрок што се све више раширује.

Многи зидови да је детелина корисна пошу сам ја сејао, већ су почели сејати.

Здравље у народу и домаћој стоци добро је.

Пат. М. Суботић.

Ужице 23. Марта 1890. год.

Време је угодно за сваки пролетњи рад.

Предни пољопривредници озпочеше свој рад и до краја пошлог месеца Марта посејаше зоб, овас — јер је лепо време било; у пошртњаку лук и кромпир а и друго разпе пошрбе. Одмах затим одпочели су утарити за кукуруз који ће прво који дан почети сејати ако време буде пао сада, — остали се занимају претресањем ограда оно пашњака, њива и ливада, као и подизањем нове ограде на коју се у ово време доста пажње обраћа.

Стрини усеви добро напредују.

Цене појединим производима на Шабачкој пијаци следеће су:

Пшенци	13 динара	100	пгр.
Зоби — Овсу	14	100	»
Кукурузу	10	100	»
Пасуљу	23—31	100	»
Мешаница — тринаш	2—10	100	»

Јечам се не продаје јер га ни у народа немо.
Овце су се изгинуле, јагњади су доста зеви и напредни
Здравље свима у народу тако и у стоци добро је.

Илија А. Радосављевић
осмољанин.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва"

Осма седница држана 24. фебруара 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредсед. г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, С. Кандић, П. Тодоровић, Јан. Марковић, А. Живановић, Марко Миљковић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Д. М. Спасић.

Бр. 29. Прочита се реферат ужег одбора о основању и уређењу стоваришта пољопривредних справа и алата и одбор усвоји овај „Правилник стоваришта справа Српског Пољопривредног Друштва":

1. Да би се српском пољопривреднику помогло, да потребне му справе набави у најбољој каквоћи, за најкраће време, по најјефтинију цену и најлакши начин, па и на отплату, — Српско Пољопривредно Друштво у споразуму с Г. Мин. Нар. привреде, а уз државну припомоћ, оснива стовариште пољопривредних справа и алата.

2. Стовариште је ово у Београду, у друштвеним просторијама, магацину и др.), а доцније ће Друштво према потреби оснивати и мања овакова стоваришта по унутрашњости отаџбине.

3. За ово стовариште набављају се све потребне справе и оруђа за све гране пољске привреде, и то превасходно оне, које се највише траже и које су најпотребније нашем пољопривреднику.

4. Све справе набављају се превасходно у земљи, рад чега се наши мајстори који би желили да растурају своје справе преко Друштва позивају јавним позивом, да Друштву пошљу по 1 комад дотичних справа на пробу и оцену, с назначењем цене и обима израде; а од државне фабрике ово се тражи писмом. Ну ово не може сметати Друштву да изврши набавку најпотребнијих справа за ово стовариште са стране; нарочито за прво време. Набавка са стране има се вршити на основу писмених понуда фабриканата или извољењем нарочитих изасланика.

5. Продајне цене справа рачунају се по фактичном коштању (рачунајући стално 1 фор. а. вр. у 2·25 динара, а 1 нем. марку у 1·25 динара) коме се додаје подвозни трошак до магацина и 3% у име административних трошкова.

6. Све справе продају се за готово а и на отплату по исту цену.

7. На отплату справе се дају:

а. На јемство Подружина Српског Пољопривредног Друштва;

б. На заједничко јемство више њих, који се обвежу, да ће један за све и сви за једног платити узете справе за заједничку употребу, ако општинска власт потврди да су у стању да плате узете справе;

в. На лично јемство двојице за које општинска власт потврди да су у стању да плате справе за које јемче;

г. На залогу државних артија од вредности и других артија од вредности признатих новчаних завода, а по течајној вредности. У свима случајевима, тражи се обвеза дужника, а да поред побројаних јемстава у сваком случају стоје узете справе као залога до исплате.

8. При продаји справе на отплату, купац полаже при потписивању ¼ продајне цене. Остале ¾ плаћа у року 12 месеци од дана потписивања и то по ¼ свака четири месеца.

9. Кад који дужник справа не положи отплату о року, друштво има право да му откаже почек и за остале рокове и да тражи наплату целог дуга.

10. Подвозни трошак од магацина до места, пада на терет купца и он га полаже унапред или при пријему справе.

11. Које се справе дуже на стоваришту решава Управни Одбор Срп. Пољопр. Друштва. Ну од свију мора бити увек у стоваришту. Најмањи број појединих справа који мора бити на стоваришту управља се према тражњи и потребности појединих справа, о чему опет решава Управ. Одбор Друштвени.

12. Рачуни стоваришта воде се одвојено од рачуна Српског Пољопривредног Друштва. Они се воде у „Дневнику", „Главној Књизи" и „Магацинској Књизи", а по ¼ образцима. — „Дневник", „Главну књигу" води друштвени благајник који рукује и благајничком стоварнита, а „Магацинску Књигу" друштвени секретар, који рукује магацином.

13. Рачун о стоваришту справа подноси се сваке године Главном Годишњем Збору Српског Пољопривредног Друштва и Господину Министру Народне Привреде.

Затим одбор овлашћује председништво да се постара да се што пре приступи оснивању овог стоваришта.

Бр. 30. Прочита се акт управе више учитељске школе да јој Друштво поклони за школску књижницу по један комплет од раније године „Тежака" и по 1 књигу од свију осталих Друштвених издања. — Одбор одлучи: пошто комплета „Тежака" од раније године има мало, то се не може бесплатно дати, него ако управа пристане да га плати, да јој се пошље за оне године, за које га Друштво има за продају. Од свију осталих друштвених издања да се бесплатно да школи по 1 књига.

Бр. 31. Прочита се молба г. Милана Трајковића овд. трг., да Друштво ако не бесплатно а оно бар у пола цене да српској школској општини у Немет-Палањци у Бачкој од својих издања по 1 књигу и „Тежака" за ову годину.

Одбор с обзиром на сиромашност оне српске школске општине одлучи: да јој се бесплатно да по 1 књига од друштвених издања а и „Тежак" за ову годину да јој се шаље бесплатно.

Бр. 32. Прочита се молба одбора школе липовачке, у срезу алексиначком окр. алексиначког, да му Друштво или Министар поклони за подизање угледног воћњака у школској башти известан број облагорођених воћних пресадница и пољемеранчића. Одбор одлучи: Пошто је Друштво прошле године указало овој школи извесну помоћ, а средства му не дозвољавају да је и у овој горасној ствари материјално потпомогне, то да се ова молба спроведе г. Мин. Народне Привреде на препоруке с Друштвеним мишљењем да би било у интересу воћарства у том крају да јој се молба испуни.

Бр. 33. Прочита се акт управе пчеларско-воћарске Задруге, да јој Друштво дозволи да у његовом листу може држати своје седнице, — што Одбор и одобри.

Бр. 34 Прочита се акт управе пчелар.-воћарске задруге, да се прими и бесплатно печата у друштвеном органу све оно, што би она нашлала за потребно да саопшти. Одбор одлучи да се приме и бесплатно печатају у „Тежаку" сва саопштења задругина, по у изводу.

СТЕЧАЈ

Према решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 17. фебруара 1890. год. овим се отвара Стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1891. год. Чланци су ови:

1.) *Жетва и сређивање стрмишта;*

2.) *Корисност рачуноводства у пољској привреди и како би га требало водити?*

3.) *О подизању винограда (с погледом на филоксеру посебице);*

4.) *О исхрани домаће стоке преко зиме;*

5.) *Неговање и храњење телади;*

6.) *О метиљу;*

7.) *Строка — овчије богиње;*

8.) *Цвеће и нега меда и воска;*

9.) *О корисности гајења свилених буба с кратком напоменом погрешака које се чине код нас у гајењу;*

10.) *Извођење садница од наших четинара;*

11.) *О стању и стањовању;*

12.) *Приповетка* (с пољопривредном тенденцијом).

Сви ови чланци желети је да буду популарно написани, и да не заузму више од 4 штампана листа обичне осмине, рачунећи у то и слике, само они под 2 и 12 могу заузети и 5 штампаних листа.

Чланци који буду примљени и печатани наградиће се са 70—90 динара од штампаног табака; приповетка пак наградиће се отсеком. — *Рок је стечају до 1. јуна текуће године.*

Радове треба слати под адресом: *Српском Пољопривредном Друштву, Београд*.

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 535.
20. марта 1890. године
у Београду.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва.
Свет. Милојевић.

Уредник календара
за 1891. год.
Алекса Љ. Поповић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

КЊИГЕ

КОЈЕ СЕ МОГУ ДОБИТИ

код

СРПСКОГ „ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА"

	дин.	пр
„Све о пшеници", од др. Радића	—	60
„Све о кукурузу" од др. Радића	1	20
„Кромпир" од др. Радића	1	20
„Основи коњарства", од Л. Р. Јовановића	2	—
„Међународна ампелографска комисија и слике из винодела талијанског", од М. М. Савића	—	20
„Калемљење лозе", од М. М. Савића (у тврдом повезу)	1	—
„Производња и употреба шума", од А. Стојковића	—	60
„Наука о сточарству", од † Љ. Белмаша	—	50
„Читанка за пољопривреднике", од † Гаје Матића	—	50
„Белешке о познавању и употреби справа", од Ж. Шонорца	—	20
„Неколико студија из априкултуре", од А. Спасића	1	—
„Заголичасто пољe" од др. Медовића	—	15
„Гајење винове лозе на Рајни", од Љ. Новаковића	—	20
„Гајење оваца", од Св. Љ. Гавриловића	—	50
„О пасквим болестима", од Н. Стојадиновића	—	20
„Тежак" од ранији година по спуштеној цени		
„Календар српских пољопривредника" за 1890 годину	—	80
„Календар српских пољопривредника" од ранијих година по спуштеној цени		

ОГЛАСИ

ИЗВОЗНА ТРГОВИНА ЗЕМАЉСКИХ ПРОИЗВОДА

КЛЕФИШ и ШАЈС

У ВЕЛИКОЈ ПЛАНИ

купује за сад сваку количину јаја.

Цена маљим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: О проналажењу палома. — Поречко и гајење пашина (сирштан). — Да ли је боље садити биле кромпире или их сећи; — Напомене о корисности хељде. — Периодична писања о пчеларству. — **Белешке:** Како се пере халине Јегерове. — Разборито гајење животиња. — Трактор и брош. — Дизалица. — Убој зајечији. — **Дописи:** Из Гроцке, Орашца, Лапова, Каћиа, Рамаће, Ужица. — **Записник седница управног одбора. — Стечај.** — Огласи. — **Подлистак:** Шта смета те се не напредује?

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРВИНСКУ ДРУШТВЕНУ КОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 15. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 15. АПРИЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Школе могу помоћи свилодељу.

Настаје време за хранење свилених буба. Држава је и ове године добавила добро семе и послала да се разда привредницима. Од разборитих привредника се очекује, да се заузму за овај посао, те да се он што више рашири и одомаћи код нашег света.

За овај посао не треба велика снага. Ово је детињи посао; с тога свуда при школама (само где дудова има) могао би се радити.

Истина, није то првина ни до сад била, да су овај посао по негде учитељи са децом код школа предузимали; али то је само било местимично без плана и намере да се овај посао што више пренесе у народ.

Неби ли се овај посао могао завести свуда код школа? —

Неби ли школе могле ступити у ближу везу са пољопривредним подружинама (где их има); па и са Друштвом пољске привреде, поради обављања овог посла и прибирања података за исти?

За овај посао не треба великог трошка, нешто дасака за стелаж мало артије и по једна соба може се испразнити за два месеца (у летње доба) при свакој школи и за ранење буба употребити — и то је све.

У часовима одмора може се овај посао радити, *да се време око наставе на најмање не окрњи*; а деца га (овај посао) врло радо раде, налазећи у њему и поуке и забаве.

Поред осталих незгода и *незнање* доста отежава те се свилодеље не може да развије онолико, колико по својој вредности заслужује. Тако, више мање свуда се примећује да наши привредници сматрају да је овај посао сувише тежак — фини — и да се тражи велика вештина за исти (а у ствари није тако); па због тога многи, тешко се решавају да га предузму и ако су иначе уверени да је користан.

То је стара ствар, да су основне школе на првом месту позвате, да незнање и предрасуде разгоне, излишно је и напомињати. — —

Но од основних се школа очекује да што-год и побољшању привреде допринесу — Какав је резултат у овом погледу? Такав, да до сад ни почетак није учињен? Све се разбија о немогућности; њих заиста има; али има и опште равнодушности а она притискује и школе.

Лепо је видети учитеља како с планом изводи опите (у колико се то може) на оних 57 ари што је по закону свака општина дужна уз школу дати; па код колико се школа чине ови опити? Колико ли има школа у нашој земљи које су снабдевене са баштама? Зар нису оне у више случајева предмет спора између учитеља и општина? — Јесу. — Праведан суд изрећи о узроцима тешко је, а да се не огрешимо о учитеље или о општине — Може бити да је овоме узрок и нешто друго?

Било како му драго сметње треба што пре отклањати и почети практично радити, па са чим се може свилодељем, пчеларством, воћарством, повртарством; како где месне прилике најповољније услове понуде.

Нека ми се дозволи да кажем како сам прошле године ранио свилене бубе:

Имао сам семена што сам сам оставио а узео сам и од оног што је држава прошле године добавила и послала да се разда. Гано сам бубе одвојено (једне од других) подједнако, у једном месту, ради пробе које ће боље бити. Бубе прве извеле су се 25 ог Априла па до 1 Маја извођење је закључено. Бубе сам држо само 10 дана у соби па сам их изнео и диго на школски таван и тамо сам их одхранио и чауре обрао.

Могу свакога уверити да су се бубе тако лепо развијале, дорасле и завиле се као што се само зажелети може без икакве болести и гинења. Чауре су од оба семена биле подједнаке величине и чврстоће у колико се то оком да оценити и под прстима осетити. Добио сам нешто више од једног килограма свиле оточене — конца.

Топлота је на тавану била равна спољној топлоти од 12 до 20 степена целзијевих; светлост је била умерена а ваздух опет раван спољнем ваздуху — свеж и чист увек. —

Бубе сам причишћао само онда кад су приметно нарасле и згустиле се на једном табаку — табли — јер избацине и употребљено лишће због чистог ваздуха, ни су се буђале и производиле болести код буба као што се обично дешава у затвореним собама, ако се не пази довољно на проветравање, чистоту и пречишћање.

Ову корисну и благородну животињицу гаио сам у оваком месту највише зато да пробам колико она може издржати па опет добар успех да дâ.

Приметити се мора да је мај месец прошле године био необично сув и топал, те и томе можда имам благодарити на добром успеху у овом послу. —

И ако не бих саветовао да ко бубе храни у слободном простору; опет чини ми се да је сасвим неосновано оно мишлење млогих да је ово сувише фини и тежак посао, но напротив врло прост и лак кога може сваки радити са изгледом увек на добар успех само ако се не огреши иначе о најбитније услове под којима се ова буба развија; а ти су: умерена топлота и светлост, увек свеж ваздух, довољна храна свежа и не мокра и довољна чистота; а поред тога још и здраво семе. — Разуме се најбоље оно које држава добави.

Кад би се каквом срећом све школе снабделе са довољно дудова у близини, могли би учитељи и ђаци имати и корисне и лепе забаве.

Савко Кучпарић
учитељ

Лек противу срдобоље код телади.

Питање како се и на који начин може отклонити срдобоља код телади узимало је све озбиљнији карактер. То је питање до сада задавало велике бриге сточарима, јер се болест често јавља, нарочито у већим сточарским заводима при шталском хранењу, и од ње липсују многа телад. Тако, данас је изналажен и употребљиван један лек, сутра други, преко сутра трећи и т. д. док најзад не испаде за руком Ноберту из Топонауа да пронађе, за сада, најбољи лек, противу ове болести.

Он вели: болесно теле ваља одмах одвојити што даље од матере и, за неко време, не давати му материна млека. Затим појити га са одваром угасито испрженог јечма у који треба додати нешто кимови зрна и соли. При давању, ову течност треба узмутити, измешати, јер иначе у њој се наватају, као брашњасти груменчићи који смећу телету при пијењу. Течност треба да је млака и давати је свака 2 сата по $^1/_2$ литра. Сем тога са овако справљеном течношћу, у коју се не сме само додавати соли, већ наместо ње камил теја, треба теле и клистирати и за неколико дана оно ће се насигурно опоравити и добити вољу за храну.

Истина, у почетку теле не радо пије ову течност али га ваља принуђавати. Па кад се једном већ навикне, онда лечење редовно продужавати док потпуно не оздрави.

А да се болест неби случајно повратила нужно је још за неко време, по оздравлењу, држати га одлученог од матере и хранити млеком од старих музара помешаним са одваром од добро истуцаног и укуваног овса.

превео
Д. Христић

ПОДЛИСТАК

ВАЖНОСТ ЖЕНА

У НАШОЈ НАРОДНОЈ ПРИВРЕДИ

од Вукашина.

Нама, као Краљевини Србији, предстоји страшна борба са надмоћнијом привредном снагом западних народа. Ови народи, по сили привредних закона, теже да продру са својим производима на наше пијаце. Нас, народе на југоистоку Европе, изабрали су као тачку свог јуриша, за то, што смо још привредно нејаки, што дакле немамо снаге, да им успешно станемо на мегдан. Читаве војске агената насрћу наше трговине, па често и наше домове, нудећи нам производе својих земаља. Ми смо често принуђени да сагнемо главу пред том навалом: купујемо из Беча обућу, — а наши мајстори обућари једва животаре; доносимо из Белгије свеће, стакло, из Аустро-Угарске скоро 7/8 домаћих намирница. Цео свет нам нуди своје производе за наше паре. Ми их узимамо, јер смо нејаки да се ослободимо од њих.

Ову истину увидели смо сви. Сви се трудимо да помогнемо нашој отаџбини тражећи пута и начина, да отиснемо од себе стране производе и да их заменимо домаћим — у колико се више може.

Нећу да улазим, у оцењивање оних начина, који су до сад предлагани за постигнуће опште напред обележене тежње. Али ми се чини да бих погрешио, ако би прећутао нешто, што се до сад још није узимало у озбиљан рачун када се говорило о средствима, којима нам ваља прибећи у борби противу најезде страних производа.

Мени се чини, да ће нам наше жене, наше домаћице, највише моћи да помогну у борби коју већ водимо, но која ће из године у годину бити све јача и љућа.

Признаћете да се од женске памети и од женске воље и женског усталаштва још ништа није отело. Оно зашто се жена одушеви, оно мора и да буде.

Да имам право што сматрам жене као најмоћнијег савезника у привредној борби доказаће неки примери, које сам повадио из живота и из статистике.

По попису од 1886 године било је у Србији око 2,000.000 душа. Највећи део $^9/_{10}$ бави се земљорадњом. Десета десетина занима се другим пословима.

Од тих послова или радња има 45.000 које занатлијских, које трговачких.

Ако загледамо у списак и број тих радња, наћићемо, да су преко 20.000, дакле скоро половина, без велике користи по привредну снагу народну. Сумњам да ће се когод наћи, који ће моћи да докаже, да су по привреду народну Бог зна како користне:

Зајмодавачке радње, којих има	6400
Шпекулативне „ „ „	5400
Трговачке са страним производима	3500
Ситничарске „ „	1300
Меанџијске „ „	1700
Кафеџијске „ „	1100
	19.400

НЕШТО О ГАЈЕЊУ КОНОПЉА

по

А. К.

преведено

Димитрије Христић.

Међу културним биљкама има их које су још у давнашња времена наша предци веома ценили, пажљиво гајили и откуда добијали велике користи, а ми их данас сматрамо као сасвим обичне. За пример да узмемо конопљу. Њу је некада гајио скоро сваки пољопривредник без разлике а данас има и читавих крајева где се готово никако и не гаји, а по негде, опет, гаји се више као с неком бедом и то по окрајцима и угловима башта и њива.

За домаћу индустрију конопља има веома велике важности а може је имати још и неће, кад се гаји и прерађује као ваља, кад се њена, дебља влакна употребе за израду ужарских предмета, а — тања, финија за разне тканине. Ми се данас тужимо на повећану кирију и рђава времена, а нећутим, сами идемо на руну да се то стање не само одржава већ и погоршава, купујући за новац, са стране, и оне производе и прерађевине, које можемо имати у нашој земљи.

Познато је да су тежачава платна, тако звано „дебело платно“ далеко боља и трђа но оне многе и разноврсне памучне врсте које данас купујемо по трговинама, за прав^скупе новце. Па опет из године у годину тражила и купована ових памучних врста постаје све већа! Упоредо с тим опада производња конопље. Ко би се још могао надати да ће наша домаћа производња и индустрија опадати тако нагло да учине места странин прерађевинама. Али шак то је на жалост горка истина од које пати данашња наша пољска привреда. По Италији, Русији, Моравској и Мађарској пољопривредни добро познају важност конопље и гаје је свуда да би подмирала домаћу потребу као у изради простијег предива, конопца и т. д. тако и финијих тканина. Овде ваља приметити да италијанска конопља, по дужини и финоћи влакна, превазилази све друге. Сем тога, тамо се она гаји с великом пажњом, да се на последњих 20—25 година ни најмање не опажа опадање њене културе. Да је среће могла би се она исто тако гајити и у нас, јер су јој сви услови за успешно развиће врло повољни.

Конопља, као и лан, захтева благу климу и положаје заклоњене од ветрова. — На положајима који су изложени јаким ветровима даје она рђавија влакна, па услед тога јој је и продајна цена далеко мања. Не годе јој ни сувише тешке ни сувише лаке земље. Најбоље успева на исушеним барштинама, мочарама, разореним ливадама, и у опште њубревитим јаким земљиштима. Лако земљиште ваља њубрити говедим а тешко пољским и овчијим њубретом. Она захтева јако њубрење, пошто њен корен продире дубоко то, према томе, и земљу треба дубоко разорати и добро уradити. У плодореду сеје се после окопавина. Најбоља су јој предусеви пшеница, репа и просо. Сеје се у половини Маја, над даиле нема више бојазни од позних мразева. Густина сејања зависи од каквоће земљишта, а поглавито од тога, да ли се од ње хоће дебла или тања — финија влакна. Чешће посејана даје бола влакна. Исто тако даје бола влакна и ако се раније посеје. За сејање најбоље је прошлогодишње семе а старије није добро. Семе мора бити крупно, тешко и уљасто. Разумна пољопривредници најбоље семе за сејање производе на пољусајству или решишту. Добро уrађену земљу, после сејања, прођрљају, али тако, да семе не дође дубоко. При угодном времену никне семе за 2—3 дана. У ово доба ваља градити плашила и усев чувати од тица. Ако се за време раста укаже коров ваља га требити. Кад конопље одрасту и потпуно се развију, над се оплођење извршн и стабљике побеле а лишће пожути, ваља је чупати. Са браћем — чупањем — никад не итати. Конопља је дводома биљка. Мушка цветања налазе се у белојци а женина у пријопки, па се итањем може предухитрити бране белојке пре, но што су цветови оплођени. И, у том случају, неоплођено семе није за сејање јер не ниче. Зато, докле год још има цветића на пријопки, не треба чупати белојку

С друге стране опет пада јако у очи што у Србији нема више него 6 трговина платнарских, 5 с готовим рубљем, и само 119 ткача. Нека би се узело да и друге трговине, сем платнарских, увозе платно са стране, опет ћемо, из података, што ћу одмах навести, видети да смо се односно платна, прилично емансиповали од страног увоза.

У Србији има, као што реносмо, 2,000.000 становника. Неће претерати, надам се, ако рекнем, да је сваком становнику потребно да има на годину дана по три пара преобуће. На сваки пар преобуће нека се рачуна по 5 метара платна, то би значило да би нам требало 30,000.000 метара платна за преобуће на годину. Сем преобуке треба скоро сваки кућн по неки пешкир, чаршав, за сто, чаршав за постељу и т. д. Нека би на подмирење ове потребе отишло на годину на сваку породицу по 10 метара. То би изнело око $4^1/_2$ мил. метара. Ако ми је овај рачун исправан, онда би Србија требала на годину око 35,000.000 метара платна. Нека би се средња цена тога платна узела по 0.40 п. д., од метра, па би сума новаца, коју преставља утрошено платно изнела око 14,000.000 динара; а то је скоро 1/3 нашег државног буџета; близу $^1/_3$ наших продуката што извозимо на страну.

Па који је међу нама становницама Србије онај, који зарађује своме народу ову огромну суму? Да нису то домаће ткачке радње? Ја велим да нису. Ми сви знамо, да пријавне листе за расподелу непосредног пореза потврђују да су ткачи у нас луди пре сиротног него имућног стања. Када би пак њих 120 ткача израђивали ону количину платна, коју напред споменусмо, били би најимућнији људи у нашој отаџбини.

Да се нешто са стране не увози потребна количина платна? Да то није случај, има два доказа. Први је, што нема више него 6 радња платнарских и 5 с готовим рубљем у целој нашој краљевини, и друго, што се не увезе на годину у Србију више платна него 404.482 кила у вредности 1.306.640 дин.

На нада пису ни домаћи ткачи ни трговци који подмирују нашу потребу у платну, да који је? То је жена. Заслуга је наших жена што се Србија емансиповање у једној тако важној намирници, као што је платно. Ту заслугу подједнако деле оне жене, које платно ткуу са оним које га троше. Јер да нема домаће платно проходне, не би било ни његове производње, по општим законима народне привреде.

Узмимо још који пример. Узмимо н. пр. чараше. Нема жене душе у нашој земљи, која неби требала бар по 4 пара чаршава на годину; а то значи да Србија има потребу за 8,000.000 чаршава на годину. Како би свака пар чаршава коштао једно на друго 0.60 п. д., излази, да вредност утрошених чаршава на годину у нас износи 8,000.000 динара. Када се узме у рачун, да вредност увезених са стране чаршава не преставља већу цифру од 27.304 динара, онда нам се ствара слика која нам казује, да наше женскиње не мирује још једну привредну потребу, на чему тешу народној привредној снази знатну суму.

Код чаршава је чист приход за народну привреду неће код платна. Јер, сировине за чаршаве имамо доста и у земље; а то је вуна; докле сировину за платно, памук, морамо добављати са стране. Статистика доказује и ово. Памука увозимо на годину 1,004.277 килограма, у вредности 2,788.340 динара, а вуне и вуњице не увозимо више него 57.996 кила, у вредности 292.576 дин.

У списку занатлија наших видимо 376 кројача. Од овог броја раде женске хаљине њих 40; а мушке њих 326! Шта значе ове цифре? Оне могу значити само двоје. Или наше женскиње махом

Кад је семе у цвијеће постало жућкасто тек онда је ваља чупати. При чупању издвајати крња и дужа стабла заједно па тако издвојене везивати у рученце и оставити неко време да се семе у ручицама још боље осуши и сазри за 10—15 дана конопља је већ толико сува да се може сасецати и семе омлатити. У лето, поневде час у пролеће, над врбе крену), конопља се потапа у мочило, где се киселя 8—10 дана. Чим јаха — влажно — одмекне и отпушти од стабљике да се може рат одвојити од једног краја до другог онда су конопље киселе. Тада се ваде из воде и распростиру на сунце да се суше. За време сушења нужно их је превртати неколико пута. Приметити вала да се оне не смију дуго држати у води, јер тада прелазе у трулеж и њихова влакна губе на квалићи.

Конопља се тада само онда кад је добро сува. Поште се трљењем потпуно одвоје дрвенасти делови — стабљике од влакна, онда се гребена. Гребењем добијају се кучине за уређење канала, конопаца и т. п. То је најпримитивнија израда конопљана влакна.

Да се од конопљана влакна добије преља за тканво, нужно је да влакна буду мекана, гипка и фина као у лана. На многим местима у нас, полопривредница не обраћају довољно пажње изради конопљаног влакна, па зато се од њега израђују мном груба предива. Али, кад би се сви радови око сејања, гајења, чупања, кишељења и т. д. извршили како ваља могло би се добити, од конопље без и мало увећани трошкова, изванредно мекано и фино влакно, које, по квалићи својој, ни најмање неби уступало лапеном. Шта више много је пута добивано и боље.

Кучине које смо до сада тако мало цепили дају, следећим манипулацијом, влакно и за израду чипака. У овоме кишељење има највећу важност.

За циљ овај, најбоље је конопље потапати-мочити-у живој отичућој води. При томе брижљиво пазити на започетак кишељења, и на оне промене, које се извршују том приликом Како се конопље киселе, колико ће дана лежати у води, томе је најбоља учитељ искуство. Ну да ли ће оне бити киселе пре или после то ваљани од температуре воде у којој су. У топлој води киселе су у року од 7—10 дана, а у ладној једна за толико недеља.

Кад су конопље потпуно киселе ваља их извадити из воде и на сунчано место простети да се суше. Тек поште се ту добро осуше, онда их трошти, или још боље љуштити. Љуштење је много боље но трљење јер, ноне се одвајају са стабљике читава влакна с једног до на други крај. Одљуштена влакна ваља повезати у повесма Повесма треба да су тешка од прилике за $\frac{1}{2}$ килограма и нужно их је добро увезати да се неби замрсила. Сад се приступа белењу повесма.

Да би влакно била што сјајнија, бела, гипкија и финија треба их било у кади, или у чабру топити у разблажени пеп. Пеп измењивати сваких 24 сата. Тако ће, у року од 4—6 дана влакна изгубити сасвим њихов природни лепак (гуму) и постаће изванредно гипка и пепљаста. Последње тоболење бива у чистој води. Најпосле се повесма, полагано, истражу рукама, па исперу у бистрој води. При трљању и прању нужно је пазити, да се не замрсе. Ако се сви ови послови буду пажљиво израдили конопљано влакно добиће ону сјајност, гипкост и финоћу која се од њега тражи. На последњег испирања суши се на моткама према сунцу, а кад се добро осуше, онда се покупе и свежу. После овога трпи се полако и пажљиво, а затим гребена. За гребењање ваља имати и вештине и добре гребене.

Ну и поред тога што конопља има своју вредност, као трговиско — прелива биљка, она служи и као средство за сузбијање пи.сеста — гусеница. Познато је да конопља има особити мирис који је многим инсектама врло непријатан. И ако се само неколико зрна конопљана семена при крају Маја или Јуна посеје у башти између поврћа довољно је на да поврће буде очувано од инсеката Ово је познато у неким пределима где се конопља гаји, па зато се тамо, чешће, и виђа, на многим местима, засађена по кукурузима. Поште се зна, да гусенице, а још више лептири, избегавају њен мирис, то је најболе сејати је по кукурузима и градинама у почетку Јуна. Лептири се обично јављају почетком

само шире своје рухо или се мање одева страном поштом но домаћом. Било једно или друго, свакако је за наше женскиње похвално, и за народну привреду наше домовине утешно.

Ова два три примера, што их наведох, доказују очигледно, да наше жене не само хоће радо да стоје на бранику интереса свога народа, него да су и вешти борци на пољу народне привреде. Само их треба спремати за ту борбу. Наша жена спремала се до сада да зна ткати, плести и шити, и она је на пољу тих заната остварала себи образ, а народу сачувала један знатан део његове тековине. Ако будемо спремали наше ћерке тако да и на другим пољима народне привреде могну стати упоредо с мужевима на бранк привредних интереса свога народа, онда ћемо мирне душе моћи прихватити борбу, у којој нас сада већ увелике надмоћници противници са запада.

Када би н. пр. научили наше жене рационалном живинарству, оне би на том пољу народне привреде зарађивале отабдина својој бар исто толико, колико јој привређује плетењем чарапа. Као додаја за ову поставку нека нам послужи суседна Мађарска. Она је до душе 7—8 пута јаче насељена него Србија, узимале на годину од других народа по 30 милијуна динара (2876) само за кокошија јаја. Нека би Србија, по сразмери свога насељења, узимала 7 део, од оног што Мађарска прима, па би требала и могла производљом јаја да привреди око ¼ милиона динара на годину. И ако би било вредно да се овом граном народне привреде занимају и мушки, опет ће она у рукама вештих жена куд и камо боље напредовати.

Производљом лана, прерађивањем вуне, млекарством и многим другим привредним пословима, заним се и сада у нас скоро само женскиње. Оно ради те послове несрећно, на опет зато приврће ђује своме народу све што он има од тих грана своје привреде Када би се још мало боље усавршила у обављању тих послова, корист од женске руке, по привреду па и по благостање народње, била би куд и камо већа него што је сада.

У нама се од скора јавила жеља, да се одевамо домаћим рукотворинама. Ту је жељу опет покренула жена. Женском друштву припада заслуга, што је почело са покушајем, да износи у трговини дивне рукотворине вредних женских руку. Данас ће се наћи мало кућа у Србији, где неби било у собама начињају, по нешто од тих рукотворина.

Па како ли дивно оне изгледају! Да су заиста прекрасне, сведоци нам леп одзив, који су оне нашле и у странаца. Где смо се год јавили, на изложбама, са производима што их створиле наше жене, свуда смо стекли и купаца за те производе и поштовање за нас.

Жеља да се одевамо домаћим рукотворинама, проврћила је себи сразу и у само народне представништво. Данас има већ и важенске одлуке, које, и ако нуке, прилазе женама, да су прве учиниле патриотско дело, што су кренуле мисао о употреби домаћих рукотворина.

Па зар мислите да ће збиља што поростити одлуке народног представништва: да се мушкарци одевају домаћим рукотворинама? Ја бар у то сумњам. Не би сумњао ни часа, када би и жене донеле одлуку, која би ишла у прилог тој оправданој тежњи свију који желе добра своме народу. Жене би нашле и пута и начина да такву одлуку остваре не силом закона, не над малим бројем народних посланика, не за једну или две године у години. Када би оне решиле да се за одећу употребљавају домаће сировине, оне би једном

Августа, и конопља, посејана почетком Јуна, у ово је доба тек у пуном цвету па јако мирише те се лептири клоне градине.

Из свега довде казаног наши пољопривредници треба да увиде преку потребу гајења конопље па да је у будуће више гаје но досада. Учинели то неће се кајати.

Највећа је мана сувремене пољске привреде што она поступно оступа од гајења по неких производа, па тежи, да их купује за новац. „Само кад имамо новаца“ — веле неки пољопривредници — „ми ћемо лако купити све што нам треба“. Али ни један од тих неће ни да помисли, да га та куповина производа, или прерађевина, свагда двојином скупље стаје, но кад би производијо сам. Па онда, веома је жалосно кад пољопривредници, који се искључиво баве производњом, теже да те производе купују. Нема сумње они ће вечито живети у новчаној кризи, вечито ће кукати на зла времена, али заман, то им неће помоћи, докле се озбиљно не посвете задатку своме.

Напослетку у корис гајења конопље да поменемо још и то да се са њоме могу забавити многе радне снаге и онда, кад готово има најмање друга посла. А где се она гаји у већим размерама, тамо раденици узимају себи награду, било у још не израђеној конопљи, или тежини. Тако ни произвођач не чини издатак у новцу око производње, а ни раденици не иду поцепати. Истина, у последњд време, уељед велике производње на страни: у Русији, Галицији и Мађарској цена је нашој конопљи знатно опала, али то нетреба да плаши наше пољопривреднике; они не треба да клону већ свави да је производи, ако не више, а оно бар онолико, колико му је нужно за домаћу потребу. Тако ћемо временом опет увећати њену, производњу оживети домаћу индустрију и упоредо с тим сачувати се големих излишних издатака које данас чинимо.

Наши ситни непријатељи

Врбарац (дрвобушац) (Cossus ligniperda)

по Гете-у

Како изгледа дрво које је начео врбарац, може се у неколико видети из ове слике. У дубоко разјапљеној — отвореној рани стабло је оголићено и — труло. У његовој бељици налази се мноштво бушотина, које кадшто, продиру чак до у саму средину дрвета. У пролеће отиче из дрвета загасита, слузаста течност а кад се осече из-а-њ испада црвојединa.

Узрок овом распадању дрвета наћи ћемо да је гусеница врбарца. Чешће пута налазило се у једном дрвету по 50—200 ових гусеница и то на једном истом месту од разне старости и величине. Гусенице, трулеж, црвојединa и друга нечистоћа заударају врло непријатно, што наш народ зове: «заудара, смрди на црвоточину».

Гусеница је по трбу жуто кестенасто-црвене боје а по леђима угасито црно црвенкасте. Сем тога по леђима је обрасло ретким, крупним длакама.

Младе гусенице су прљаво ружичасте-црвене боје и више обрасле длакама од старијих. Кад се мало пристегну међу прсте, уједају око себе, и пуштају из уста неку смрдљиву течност. Завијају се махом у близини бушотина, у мехурак — кокон од ситни дрвених љуспица. А, многе, пре завијања, остављају старо, већ нагрижено, дрво па траже друго, у коме ће опстанак њихова потомства бити сигурнији.

речи приволеле свога мужа, свога драгана, да *њој за љубав*, носе одећу од домаћих тканина. И мало би било нас, мужева, који би се ставили у опозицију таквој жељи жениној. Она би умела ту своју жељу да завије у сласт својих неисцрпних женских милошта, противу којих не може да се бори велика већина јачег пола. И тако би се одевање домаћим рукотворинама распрострло на већину народа и у свакој прилици.

Моје је дубоко уверење, да је човек сам немоћан да успешно брани привредне интересе свога народа. Нећу да спорим оно што су људи мислиоци изнели о вредности жена у привреди. Али ми се чини, да су се они *подбацили* у оцени те вредности. Зар није, неправда коју један велики мислилац (Штајн) чини женама свога народа, када привредну вредност њихову своди на 10 динара годишње с главе на главу. Која би жена у нас била задовољна, када би јој рекао: да она користи у привреди својој кући са 10 динара годишње?! Па на страну питање о задовољству или незадовољству, него испитајмо саму ствар онако како у истини јесте, па ћемо се уверити, да жена има више заслуга у народном газдинству него што се у опште мисли.

Може ли кућа опстати без жене? Извесно не. Као год што без ње не може постати, тако и још мање може без жене опстати. А шта вреди једно на друго, свака кућа са својим инвентаром? Извесно не мање него по 500 динара. Нека би у Србији било на 200.000 домова. То би вредност свију домова у Србији била око 100,000.000. Узмите да је тај капитал народњи искључио у жениним рукама. А тај капитал преставља велики део народње привредне снаге. Што се тај капитал одржава, заслуга је женина. Да није ње он би пропадао. На место пропалог дела од тог капитала, морао би се наћи нов капитал, којим би се заменило оно што је упропашћено. Тај нов капитал изузео би се од других намирница, од намирница које би служиле за унапређење које гране народног газдинства. И на тај начин би многа важна привредна грана трпела и претрпела штете, па можда и пораза, да се жена не брине о домаћем газдинству, којом бригом она ослобођава неколико милијуна годишње да се употребе на развијање и унапређење онога у народној привреди, што напретка и развитка треба.

Пођимо још један корак даље, па ће нам слика, коју цртамо, бити још јаснија. Народна производна снага развија се само тамо, где се производи, створени том снагом, троше. Има свега две чињенице, које с коришћу врше тај привредни задатак. Једна од тих чињеница је извозна трговина а друга је кућа, породица. Ма да су обе ове чињенице важне, опет ми изгледа да је она друга важнија. Јер докле наши производи за спољну трговину престављају једва $38^1/_2$ милиона динара годишње, дотле је потрошња за унутрашње намирнице дупло већа. Да видимо шта бројеви казују.

Допустиће ми се да за потпуно издржавање сваке живе душе у нашој отаџбини треба 15 пара на дан. Ако је то истина, треба народу у Србији за годишње издржање 108,000.000 динара. Од тих 108,000.000 динара увози сада са стране намирница за 45,000,000. Домаћих производа потроши се дакле у Србији на годину преко 60,000.000 динара. Па који управља потрошњом тих огромних сума? Да је то жена — то су доказали давно ауторитети у народној привреди.

Рећи ће ми можда неко: лако је жени потрошити, него деде нека произведе. Овакву примедбу могао би чинити само онај, који не зна, да је потрошња у народној привреди исто тако важна окол-

На слици се налази његова чаура и лептир. Лептир са раширеним крилима, престављен на слици, нешто мало мањи, но што је у природној величини.

Посматрањем сазвало се, да он избегава млада стабла са глатком здравом кором, па махом тражи старија, на којима се кора изврскала — испуцала. Изгледа угасито, или пепељасто-сиво-зеленкаст. *Дању лежи на стаблу, сасвим мирно и са повијеним крилима.* Ноћу се ретко куда далеко креће од свога места, већ ту, у близини, носи и залепљује своја јаја. Пошто је потребно више од године да се, из тек снешених јаја, излеже и потпуно развије гусеница, то се у неколико, објашњава тиме, зашто се у једној истој рани дрвета налазе и старе и младе гусенице заједно.

Лептирица је већа од лептира. — Лете обично у месецу Јуну и Јулу.

Као што је напред помену то, ова штеточина живи поглавито на врбама, одкуда му је и име. Сем тога, он врло радо тражи и тополе, па прелази и на јабуке па и на крушке. Где дакле, у близини воћака, има врба и топола ваља их брижљиво прегледати, па чим се на њиховој кори опази загасито црвенкаста црвојединa, знак је: — Врбарац је ту.

Ова опасна штеточина најбоље се сузбија брижљивим састругавањем, старе, испуцале коре. Уједно, с тим, ваља залепљивати рану иловачом, стабло премазивати кречом и воћку ђубрити, како би се брже изазвало образовање нове и младе коре.

Ко стабла својих воћака пажљиво прегледа и од времена на време састругује стару, изумрлу кору, он ће, без сумње, сачувати своје воћке од врбарца или ће га бар на време опазити. Кад је врбарац већ ту, најбоље је, ради убијања гусеница, најпре ножем поотварати бушотине у дрвету, па онда наквасити их сумпор. угљеником, који се може добити из сваке апотеке. Сумпорни угљеник брзо испарава. Његов гас одилази и шири се у најудаљеније кутиће бушотина — отворá — и у њима угушује све гусенице које се затекну.

Ако ли се пак штеточина настанио у једном стаблу од више година, ако је рана велика и у њој има много гусеница онда се најпре мора сва рана исећи, искружити и повадити из ње све што је труло и покварено. Затим, ваља је добро наквасити сумпорн. угљеником. После неколико дана опет је прегледати: е да ли нема у њој нових бушотина и црвојединe, па ако се то нађе употребити с нова сумпор. угљеник. Кад се тако униште све гусенице ваља целу рану премазати катраном каменог угља (Steinkohlenther) па одозго добро обложити иловачом и облогу подвезати. С пролећа

ност за производну снагу народну, као што је и производња. Што више, паметна потрошња, то је битни услов за развијање привредне моћи.

А да ли би човек који је и позван и кадар да се бави производњом, био способан, као жена, да управља потрошњом? Ја не бих желео да на мене падне коцка, да окушам ту страну своје снаге и своје уметности. Мени се чини, да би ме савладале за врло кратко време оне невидљиве силе, против којих се жена тако јуначки и успешно бори иглом, метлом, и крпом у руци. Сем тога ако би човек узео на се ону улогу, коју жена тако дивно врши, то би било на уштрб његовог правог задатка у привредном животу народњем. Патила би производна страна његова.

Сада сам, надам се, одговорио и на онај могући или неосновани прекор: за што жена не производи?

Ако сам умео да изнесем у овом кратком нацрту бар приближну вредност, коју има жена у народној привреди, у опште, а посебице у нашем народњем газдинству, онда ће се, надам се, дозволити, да се без ње неможе успешно војевати противу туђинске привредне поплаве. Сва удружења која су до сад стварана, у тој цели, нису имала успеха. Неће га имати ни она, која се буде од сад стварала, ако у њихов састав не уђу и жене.

Не велим овим, да треба у мушка удружења бирати и женске за чланове. Више полажем вредност на то, да поред удружења мушкараца за привредне послове, стварања и удружења женских, које би допуњавале радњу мушких удружења. Нека би се мушка удружења старала за производњу домаћих намирница, а женска за њихову потрошњу. На тај начин би свако од њих вршило свој привредни позив у границама свог природног и привредног круга.

(Свршиће се)

воћку ђубрити да би се убрзало зарашћивање ране. Облогу прегледати сваке године и по потреби обнављати да се под стару не би завукли инсекти, који могу бити такође опасни по воћку.

Ит.

ВЕЛЕШКЕ

Средство за утамањивање гусеница.

Као најбоље средство за ову циљ употребљује се клорни креч.

У 1. килограм клор. креча ваља додати пола килограма масти па добро измешати. Од ове смесе начинити дугачке обле, ваљушке па у виду пустена обавити око стабла воћкиног. Тада ће, за кратко време, све гусенице са дрвета попадати на земљу и више се ни једна не може пратити натраг. Шта више на ово дрво ни лептири неће да долазе.

Исто тако, као поздан лек, препоручује се и стипса растворена у води нарочито за осењене воћке, у 20 литара воде ваља додати 150 грама стипсе овим раствором добро попрскати воћку па ће с ње, брло нестати не само гусенице већ и лишених вашију.

Ит.

ДОПИСИ

Рудовци 26. Марта 1890. год.

Последњих дана месеца Фебруара снега је сасвим нестало. Од почетка Марта време је врло лепо само нано се желити може; нема снега, нема кише, па ни оних „бабиних ужина“ што воду, сем што је ових 2—3 дана било доста јаког ветра.

Зима је за рад врло добра, (орња) народ напаћен услед неке оскудице у храни својој и сточној, претиче је сним могућим средствима, да би се што раније од својих пасиова ићућег лета правнтије, а поштo је овако „Бог“ дао рано и лепо пролеће, предузео је све пролећне послове: по градивима, њивама, воћњацима и винограднма.

Орање, за зоб (овас) јечам и јару пшеницу свршено је, и предузето је орање под кукуруз а по неки већ и сеју. Јесења усева — пшенице врло леп изглед за сада имају, да је желити их погледати, јер су већ земљу покрале, а у ово доба ниву под ње скоро овако било нао сад. Али не могу прећутати да не напоменем: — да народ ове околине, није имао како ја знам овогодишње пазње ни обраћао усевима нао прошле зиме у томе, што је своју стоку врло пажљиво чувао од усева, за што сад но потпесу имају овако угледна жита, који пре нису имали, сем која су загрђења била, а остала сва стока зими упропасти, — опасе и изгани, и сад је добро сачувано: ваља „Богу“ у неколико обрнутнемо „други лист“.

У храни је у опште велика оскудица, храна за домаћу потребу добија се на „Аранђеловачној“ пијаци по 10·50—11·50 динара 100 пгр. Новчана криза не престаје, стока је у опште јефтина, а нема ни купаца, и сад је само згода те интересије — зеленашке праве напитаче.

Здравље је у народу, и код стоне добро, и нема никаквих заразних болести.

Рад. Ж. Ранковић
економ.

Поцерина 29. Марта 1890. год.

Чекао сам да вам пишем са задовољавајућим садржином.

Ноћу између 16 и 17 Фебруара нивали смо снега, који је до 18 истог нападао за 24 с. м. и 25 Фебр. почео се топити и већ 27 нестало га. Овај је снег био од двојаке користи. У народу је већ било понестало сточне хране, остало је нешто сламе. Траве није било, сена нема, — стока би удала, не би сламу јела, а ово је време натерало те је у сласт слама потрошена. Исход снега и и после снега стрпљења је такође напредовала да је овде код нас, старији људи, нису скоро оволику у ово доба видели. На много места где је земља и лошија, пуштао је народ стоку да је попасе, да неби полегла.

У овом месецу нивали смо неколико јаки мразеви, нарче такве дане накни се у Марту не памте. Мном суша.

Овогоди су у осоко време посејани. Још пре снега — у Фебруару за ови лепота — народ је подорао а после њега посејао и тако надати се да ће и овогоди добра бити.

Да је било више кише било би и траве, у ово доба много боље него што је. Ова суша узрок је те су људи мало досад за кукурузе поорали, а било би их више који би до сад већ и посејали. Данас смо имали тихе кише само 10 минута.

Виноградн су одгрнути и готово орезани.

„Коло јахача“ има доста уплаћена на одгајивање добри коња, и није чудо ако се за пуштање доброг пастува пати 12 па и 20 динара. Што овако скупо? пелите Ви, над њиме јестинеје државне наступе. — За то, што је слаба контрола над настојницима наступа, па се народ нади на неке неуредности... ..

Мислим да би „коло јахача“ још боље уплаћивало над би уредило — увело — неко празничко учење у јахању на српским коњима и у ову сврхаорн, у сагурно знам, да би дошли добровољно сви имућнији парошани и сеоски синови.

Да је од врло велике користи по земљодеље ово начин у времену напајивања порезе види се по томе, што се трговци већ жале да су врло мало „на зелен“ купили хране и шљива. Мислим да ће се узимање новаца „на зелен“ смањити још више ако паметно оживе општински коњеви. У опште могу рећи... све је добро.

У. Палеташевић
учитељ.

Кучево 30. Марта 1890 год.

Време је у околини варошице Кучева сасвим добро — топло и за сваки пољопривредни рад угодно.

За време од половине месеца Фебруара до половине месеца Марта ов. год. народ се је бавио ремеђењем плотова, копањем шпанчева, сађењем воћака, — багрема, ирба, сејањем јечма, и овса, купношењем и оправком справа пољопривредних, сејањем боба, — расађивање — паприну, купус, прави лук, сађењем белог и врпаџика лука и т. д.

Од половине месеца Марта до данас где који отпочео орати за сејање кукуруза. Здравље је људско повољно а таноће и у стоци. Цене продаје јесу више.

И. Мијатовић.

Страгари 6. Априла 1890 год.

Земља је доста тврда за рад, више нема одавно да падне, и усљед тога није добро за сне пролетње усеве. Време је лепо за рад, виногаде режу, кукуруз сеју.

— Воће сада цвета у велико, и како је суво време дрижи да ће добро понети род.

Кроз који дан, почеће и први одкос детелине косити, они који су код друштва наручили семе, земљу су припремили за сејање само чекају семе.

Данас се увелико кући, и прот који дан сви ће се намирити, а нином није ништа продато за данас.

Цена је храни људској и сточној као и пр. месецн.

Вина има доста и јестино; сто литра продаје се 14—15 дин.

Ракија и то шљивовица од 10 грали 15—16 дин. сто литра.

А комовица од 14—16 грали 45—50 „ „ „

Здравље у народу и у стоци за сада је добро.

Мих Томић

СТЕЧАЈ

Према решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 17. фебруара 1890. год. овим се отвара Стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1891. год. Чланци су ови:

1.) *Жетва и сређивање стрмишта;*

2.) *Корисност рачуноводства у пољској привреди и како би га требало водити?*

3.) *О подизању винограда (с погледом на филоксеру посебице);*

4.) *О исхрани домаће стоке преко зиме;*

5.) *Неговање и чување телади;*

6.) *О метиљу;*

7.) *Строка — овчије богиње;*

8.) *Цебење и нега меда и воска;*

9.) *О корисности гајења свилених буба с кратком напоменом погрешака које се чине код нас у гајењу;*

10.) *Извођење садница од наших четинара;*

11.) *О стану и становању;*

12.) *Приповетка* (с пољопривредном тенденцијом).

Сви ови чланци желети је да буду популарно написани, и да не заузму више од 4 штампана листа обичне осмине, рачунећи у то и слике, само они под 2 и 12 могу заузети и 5 штампаних листа.

Чланци који буду примљени и печатани наградиће се са 70—90 динара од штампаног табака; приповетка пак наградиће се отсеком. — *Рок је стечају до 1. јуна текуће године.*

Радове треба слати под адресом: *Српском Пољопривредном Друштву. Београд*».

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 535.
20. марта 1890. године
у Београду.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва,
Спет. Милојевић.

Уредник календара
за 1891. год.
Алекса Љ. Поповић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

КЊИГЕ

КОЈЕ СЕ МОГУ ДОБИТИ

код

СРПСКОГ „ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА"

	дин. пр
„Све о пшеници", од др. Радића	— 60
„Све о кукурузу" од др. Радића	1 20
„Кромпир" од др. Радића	1 20
„Основи коњарства", од Л. Р. Јовановића	2 —
„Међународна ампелографска комисија и слике из винодела талијанског", од М. М. Савића	— 20
„Калемљење лозе", од М. М. Савића (у тврдом повезу)	1 —
„Производња и употреба шума", од А. Стојковића	— 60
„Наука о сточарству", од † Љ. Вељмаша	— 50
„Читанка за пољопривреднике", од † Гаје Матића	— 50
„Белешке о познавању и употреби справа", од Ж. Шокорца	— 20
„Неколико студија из акрикултуре", од А. Спасића	1 —
„Заголичасто воће" од др. Медовића	— 15
„Гајење винове лозе на Рајни", од Љ. Новаковића	— 20
„Гајење оваца", од Св. Љ. Гавриловића	— 50
„О винским болестима", од Н. Стојадиновића	— 20
„Тежак" од ранија година по спутненој цени	
„Календар српских пољопривредника" за 1890 годину	— 80
„Календар српских пољопривредника" од ранијих година по спутненој цени	

ОГЛАСИ

ИЗВОЗНА ТРГОВИНА ЗЕМАЉСКИХ ПРОИЗВОДА

КЛЕФИШ и ШАЈС

У ВЕЛИКОЈ ПЛАНИ

купује за сад сваку количину јаја.

Цена малим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Школе могу помоћи сељаштву. — Лек против сродобоље телади. — Нешто о гајењу пошиље. — Врбарац. — **Белешке:** Средство за утамањивање сеновита. — **Дописи:** Из Рудоваца, Поповиће, Кучева, Страгара. — **Стечај.** — Огласи. — **Подлистак:** Важност шева у нашој народној привреди. —

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 СРПСКОМ ДРУШТВУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Стрију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 16. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 22. АПРИЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Српским Пољопривредницима.

О светим Тројицама ове године светкује негдашња *Дрино-Савска област стогодишњи дан рођења* блаженоупокојеног Господара Јеврема Обреновића. Та народна светковина биће зачињена разним витешким и корисним свечаностима. Богати програм ове тродневне народне светковине пружа изобиљне прилике нашем пољопривреднику где може наћи добре поуке. Ми ћемо овде да споменемо само неке тачке из тога програма, које заслужују особите пажње.

На првом месту стоји *поучна изложба справа, алата и машина*, потребних пољопривреднику за његов бољи и савршенији рад. Код нас се машински рад у пољопривреди још није одомаћио и ако се у другим земљама већ у велико машинама ради. Наши пољопривредници имаће прилике да на овој изложби виде савремене практичне машине, којима се у пољопривреди знатно замењује људска а и сточна снага и којима се ти радови боље и брже врше; они ће се моћи том приликом упознати са добрим странама ових машина, као и са начином њиховога рада; они ће се том приликом уверити, да има силество справа и справица да рад пољопривредников буде бољи, савршенији, обилатији, а тиме и његов приход већи.

Друга важна тачка из програма тројичке свечаности јесте *изложба стоке*. Свима нама добро је познато, да наша земаљска стока, а нарочито говеда и овце, имају доста мана; уз ово и то нам је добро познато, да наши пољопривредници своју стоку рђаво држе и гаје, да је не хране и не негују како треба. Све ово чини, те су приходи од нашега сточарства у опште, као и цене наше стоке посебице врло рђаве. На шабачкој изложби стоке имаће наши пољопривредници прилике да виде неке од бољих сојева стране стоке, да чују њихове добре особине и да се упознаду са начином њихова држања и гајења; они ће се том приликом уверити, колико је наше сточарство заостало иза сточарства других народа.

Трећа не мање важна тачка из програма шабачке свечаности јесте *земаљски шљиварско-житарски збор*. Жито и сува шљива наши су најважнији производи, које извозимо на страну и за које добивамо лепу суму новца. Али, ево муке, настало је време, да странци, који су ове наше производе некада дооро плаћали и радо куповали колико год смо их имали, — сада тим производима замерају; каквоћа ових наших производа, веле, не одговара више жељама страних купаца; даље, да им друге земље дају ове производе од боље каквоће; с тога они сада мање купују наша жита и наше шљиве, а и када их купују они их лошије плаћају него за исте производе других земаља. *С тога је у програм тројичке свечаности ушао и земаљски шљиварско-житарски збор.* На овоме збору састаће се људи из свију крајева наше *плодне* отаџбине — како произвођачи жита и шљива, тако и они, који тргују са овим производима; ту ће изнети шта ко зна о томе докле је допрло савршенство у производњи ових артикала код других народа и како је код њих организована трговина са овим производима; проучиће заједнички мане, које код нас постоје данас у овим радњама и договориће се такође заједнички, какве мере код нас да се предузму, те да добијамо боље производе са наших њива и шљивара и како да уредимо нашу шљиварску и житарску трговину те да од те радње имамо што веће и што боље користи.—

Пољопривредници Србије, нама се даје колико ретка толико и добра прилика, да упознамо мане своје данашње производње и узроке незнатних цена које добијамо за своје производе; али то још није све: нама се даје уједно и прилика да упознамо начине, како ћемо свој рад и своју производњу да унапредимо и усавршимо, како ћемо да дођемо до веће и боље, а тиме уједно и до корисније производње. Похитајмо у Шабац, похитајмо који год може. Пут ће бити олакшан и знатно јевтинији но обично; у Шапцу ћемо наћи наше браће из свију крајева наше миле домовине, варошана и сељака, богаташа и сиромаха. На нама је да покажемо колико ценимо ову народну светковину и поуке, које нам она нуди.

Пољопривредници Србије, време је да пренемо из сањалачког заноса и да прионемо *делом* на посао! Покажимо и ми да смо живи.

Болести и повреде од инсеката штетних шљивовој воћки

Као и друге воћке, тако и шљива подложна је многим болестима. За многе се болести, ако не за све, може рећи да су изазване утицајем разних инсеката; но ми ћемо у опште рећи неколико речи о једној болести која долази од самог организма шљивиног и која је позната под именом смолоточине.

Смолоточина. — Ова болест познаје се по испуштању течности лепљиве «смоле» гуме, из грана, огранака па и пупољака.

Ова се болест изазива згусњавањем или заустављањем сока. Био узрок томе, који му драго, треба свагда предохранити штетни утицај изашлог сока на рану и оближње делове. Једно средство просто и успешно, да се постигне ова цељ јесте, да се оштрим сечивом уклони онај део, који је већ нападнут. Ако нагомиљавање смоле устраје и после, треба рану мокрим сунђером испрати. После неколико дана почеће зарашћивање ране и не треба ништа друго, до премазати је калемарским лепком. Смолоточина показује се често код воћака у годинама; код којих се често загушује сок непопуштењем коре и притискивањем делова којима сок пролази. Да се предохрани овај случај, довољно је расећи кору уздужно на делу болесном, чувајући се при томе да се дрвени делови не домаше.

Ума, а и свака друга земља, може се као облога корисно употребити, да смолоточину у почетку сузбије. За ту цељ треба земљом намазати болно место и чешће га влажити водом. Смола ће се тиме расквасити, побелити и у скоро престати. Док рана зарасте и потпуно залечи треба 6 — 8 недеља.

За карактеристику ове болести треба поменути да она наилази само кад коштичавог воћа; и да је најштетнија код шљиве и брескве, дакле оних воћака које су највећи пробирачи у погледу земљишта. Даље, смола се не гради само од сока, но у смолу се може преобратити дрвена материја, кора, лика и мезгра. Највеће промене при томе претрпи дрво.

Пошто је смолоточина само знак болести биљне, то се може спречити само спречавањем болести, нарочито тиме, ако се воћка чува од рана, затим ако се налази у земљишту подесном за корен и у коме има довољно хране. Да би се излечила воћка од смолоточине, треба јој гране јако начете, сасвим одсећи, до здравог дрвета. Тако исто препоручује «пуштање крви» и *Прилије* који потврђује успех овога; болесне гране истерају нове снажне изданке; изгледа као да се јаче тргне храна у воћку и почне правилно употребљавати. Пресађивањем може се у бољој земљи смолоточина уништити. *)

Чешће се јавља кад нагло наиђе с пролећа хладноћа, кад се гране доцне у пролеће орезују, кад се

*) Dr. Frank стр. 95.

ПОДЛИСТАК

ВАЖНОСТ ЖЕНА

У НАШОЈ НАРОДНОЈ ПРИВРЕДИ

од Вукашина.

(СВРШЕТАК)

А да би наша жена могла с већим успехом да дејствује у овоме своме положају, треба је за то спремити.

Да би видели шта јој за ту спрему не достаје, морамо се један час зауставити на стању у коме се сада налази наше женскиње. Разуме се по себи да се овом приликом, морамо ограничити да посматрамо само једну страну нашега женског друштва, и то страну привредну.

И ако привредна страна женскиња почиње тек по њиховој удаји опет се морамо обазрети и на стање, које претходи том најважнијем чину у животу женскиња. То је стање девојаштва.

Шта је управо девојка?

Је л' те, чуновато питање?

Па ипак тешко је наћи одговора на то питање, који би задовољно и истину и осетљивост оних којих се тиче.

Поезија не може да нађе довољно гипких и слатких речи ни у једном језику под небом, којима би изрекла како њена машта преставља девојку. Ни ружа не мирише тако, ни јабука није румена као девојка. Очи у девојке изгледају поети као звезде, као алем-камен. Зуби њени су два низа „бисера"; коса у девојке „прамен ноћи црне", ако је црномањаста, а ако је плава као „сунчеви одсјајци". И пошто је свако живо створење, што се зове човек, бар у некој, ма и најмањој мери, поетским дахом задахнут, то се свакоме човеку заиста и чини, да су поете имали право, када су девојку упоредили с оним што је најлепше, најнежније, најдрагоценије и најузвишеније.

Али девојка, и ако је за нас идеал женскиња, за привредни живот народа она је нешто са свим друго. Она је у том погледу сировина (материјал) за жену.

Но и ако, као привредњак, сматрам девојку као материјал за жену, опет је очигледно да је између ове сировине и сировине другим производа, несравњива разлика. Девојка је члан човечанскога друштва и као такав има она права која има човек. Шта више та су права сведена у много шире границе, него што су права женина. Девојка је, по умесном народњем веровању слободнија, самосталнија па с тога и јача него жена „Девовање је царовање". Мало је жена, које не би, бар једном у животу, пожелеле да се врате у девојаштво. Са тог положаја, после искуства учињеног у браку, жена би можда била снажнија него муж.

Што је жена још и сада слабија страна у браку и у животу, узрок је што не улази довољно спремна у породични живот. И ако та околност може да годи нама, мужевима, она је штетна по више народне интересе. Највећу пак штету трпи отуда сама

ђубри масним ђубретом, а нарочито кад је воћка у влажној земљи. По томе, све ово треба избегавати, па да не нађе штета од смолоточине

Крпавци или пасуљаре.[1])

Ова појава на шљивама у нас је врло честа, и Немци о њој радо разбирају У Француској или је нема, или је превидеше Бригијер и Исартије, чија су нам дела пре руци. Назови плод изгледа као њошта мехуна, мање — више сиљоштена, права или искри-

љена, изнутра шупља: на површини рапава или брадавичаста, бледа, жућкаста или дрвенаста, доцније белим или пралавим пепељком посута. Појављује се ускоро по цветању, а тако исто пре зрења правог плода развија се и опадну.

Овој је појави узрок гљивица *Exoascus pruni Fuckel*, која изгледа као да се на понекој шљиви стално настани. Зато је несма потребно као средство против

[1]) Немачки: Taschen, Narren, Schoten, Nunger zwetschen, у Швајцарској Turkas или Pochette, у Енглеској Blabder-plum.

ове болести употребити то да се сви крпавци што пре оберу и униште, како би се спречило растурање онога семена, које она пушта, а тако исто и оне гранчице осени, на којима се у великом броју и често појављују.

Како ћемо сачувати подруме од плесни?

У подрумима, који се не могу добро да проветравају а нису одвише хладни, појављује се готово увек плесањ. Она није непријатна само тим што покрије делове зидова и буради, него је и шкодљива тим што и буради и дуге на буради врло брзо пропадају и труле; често се осећа тај неугодни, загушљиви задај и на самом вину које се у бурадима налази, те му услед тога пада цена, и ако је можда доброг квалитета, а квари се и ваздух у таквим подрумима те шкоди здрављу особља које има у њима чешће посла око вина. Давно се осетила потреба да се изнађе какво радикално средство против плесни; истина нашло се доста средстава но једна слабо помажу, друга су опет шкодљива по вино. Поште су та средства више мање позната, но доста нетачна, покушаћемо ми да их овде у кратко наведемо и оделимо, како би наша публика знала кад се које од ових средстава може употребити.

Сматра се добрим средством против плесни поливање соли сумпорном киселином У подрум се унесе велика чинија или налик на њу посуда пуна обичне кухињске соли (chlor-natrium), те се на ту со усне

жена, њен посао и њена судбина; а кроза све то и привредна снага народна.

Васпитање, које добијају наше ћерке, није сообразно потребама, које ће оне морати да имају у брачном животу.

Нас, родитеље девојачке, често запесе више осећање, да нас одведе с правога пута у васпитању наших ћерака. Некакав неоправдани стид кочи нас, да од ћерке девојке скривамо многе терете страже у брачном животу, а истичемо пред њу само оне ружичасте. Са тог разлога улази нам често женско дете у пун брачни живот неспремно за њ. Ако се намери на мужа, који је одрастао у доброј породици или који је искуством ван куће наваљено оскудицу домаћег (газдинског) васпитања, онда још може наша ћи да се изучи од мужа своме задатку, који је ступивши у брак, на се примила. Па и у том најбољем случају је девојку, она се осећа понижена и кивљена. Кивљ је што мора да гледа, како њен муж, поред своје улоге мора да игра и један део њеног задатка у заједничком животу.

Мислим да нећу погрешити ако сем родитеља чиним одговорном за будућност и срећу наше женске деце и јавну наставу, која се пружа нашој женској деци у јавним школама. Признајем са захвалношћу, да је учињено много више за васпитну и наставну страну наших ћерака; али ни се чини да није још у том погледу довољно уређено. Наша женска чељад добија у нашим школама више наставе за општу образованост, него за домаћи живот. Нигде нема у нашим школама наших поука из домаћег и народњег газдинства. Нешто *ручног* рада (шива и плетива) заступа целу грану домаће привреде у нашим школама. То је до сада могло и да буде довољно; али од сада неће,

На родитељима је и на школи да од сада више пазе на то да ћери своје спремају за срећан живот у браку. У родитељској кући треба девојка да се обучава своме позиву, који је чека као жену — мајку; а у школи треба да научи оно што ће јој помоћи да врши свој задатак као привредна чињеница свога народа, као жена — газдарица.

Што се не би могле ћерци удавачи, објаснити тамне стране заједничког живота. Оне пријатне, она ће и сама брзо схватити. Када би наше девојке знале, пре удаје како је тешак онај мартин венац што реси невестину главу пред олтаром, оне би и себи и својим родитељима уштедиле много немилих догађаја, своме народу одиловиле би многе штетне последице, које често потичу са неспремности наших ћерака за брачни живот. Што да не кажем мојој ћерци када буде времеђ, да је и најсрећнији брак за жену само сладак терет, али да је при свем том јак терет, под којим се како вала једва држи најснажнија жена. Ја мислим да је и паметније и по саму срећу нашег детета, корисније, да му објасним и у појединостима тешкоће, које су скопчане с брачним животом, него да гледамо на њ као безазлено створење, коме ми „грамзиво прилику за удају“,[2] на напшо је, испитао је упрљумчарујемо у положај, у коме се не уме да нађе.

Упутство за сиоj рад око васпитања женске чељади, највише родитеља у народној философији. Зар нам јавијест пута за то, него у оним изрекама, што их народ створи „жена кућу држи, муж је кућа гост“. „Ако муж уноси у кућу вредном а жена растура шаком, ништа од те куће не може бити“. „Ако не уштеди, не зарадиш“. „Не стоји кућа на земљи, него на жени“, итд.

одговарајућа, сразмерна мложина сумпорне киселине; раденик се брзо удали и тек после неколико дана се може у подрум опет доћи. Но ово средство нити се показало у најновије доба практичним нити је безопасно. Чим се полије со сумпорном киселином одмах се развија врло отрован за човека гас и то тако брзо да дотични радник лако погинути може. Осим тога абсорбирају (гутају) и вежу солну киселну из магнезије (која се често у неким врстама нашег камења налази), тако да се плесњи у том случају ништа не може нашкодити. Покушавамо ли пак више пута то средство да употребимо, опазићемо да су нам сви жељезни обручеви на буради рђом покривени, тако исто рђају левкови и друге жељезне справе у подруму, пошто солна киселина делује на жељезо тако да оно одмах порђати (оксидовати) мора те пропада. Пошто корист, што се од овог средства очекује, није велика мора се оно одбацити.

Друго је средство против плесњи сумпор. Више килограма сумпора се унесе у подрум и запали. При згарању тог сумпора развија се велика мложина сумпорасте киселине, која је до душе жесток отров за све врсте плесња но и њу вежу креч и магнезија пре него што уништи плесањ, а напада жељезо као и солна киселина; дакле се ни ово средство препоручити не може.

Најбоље је средство против плесњи тек угашен креч (вапно). Кад се њим особито ако је густ, окрече стене подрума, нестаје и плесњи и других микроскопских биљака и гљивица, јер их он затире, а тако исто нестаје и влаге. Код кречења је нужно да се особито добро закрече све пукотине и рупице, јер је у овима управо легло плесњи одкуда се она шири на све стране. Ако се подрум тако кречи неколико пута у размацима од 6—8 недеља, на скоро не ће бити плесњи по зидовима; после ће бити нужно да се ти подруми крече само сваког осмог, деветог месеца и да се наравно увек мало проветре, па ће се зло подпуно искоренити.

На жалост није могуће то средство употребити и за сачување буради. У сувом подруму може буре да служи скоро сто година, у влажном пак, где плесњиви, не може ни десет година. Још више пате од плесњи балвани на којима бурад стоји (т. зв. бирвад), јер су ближе земљи те с тота брже и плесњиве и труну. Ако рационалан винар узме на рачун штету, коју му по том плесањ и влага наносе не вину, но једино буради и балванима, наћи ће да је врло велика те ће гледати да и том злу лека нађе.

Има више средстава која су способдна да очувају дрво да не труне; најбоље би било употребити за ту цељ прну смолу (Theer). Но пошто све врсте смоле шире врло непријатан задај, који би штетно упливисао на вино, то се оне употребити не даду у подрумима. Далеко боље средство за очување дрвета у подрумима јест модра и бела галица (Kupfer-und Cink-Vitriol), но само за балване у подрумима, јер су отровне соли те се за саму бурад употребити не смеју. Растопи се до 30 кгр. модре галице у 100 литара и метне се дрво да лежи у тој води бар недељу дана, затим се из воде извади, осуши на сунцу и плесањ нашкодити не може.

За очување буради пак је најбоље до сада познато средство боракс тим више што је сасвим нешкодљиво. 12 Кгр. боракса се растопи у 100 литара воде те се бурад перу том водом. Још је боље ако се та вода угрије, јер продире дубље у дрво, особито ако се прање понавља. Иста је вода добра и за зидове, ако би се на њима после кречења опет појавила плесањ; дотично место се премаже том водом и плесањ се више појављивати неће. — Даље је добро средство за бурад још парафилирање, које се у осталом само употребити може код буради у којој је зрело вино, ком није нуждан доступ кисеоника из ваздуха кроз коре на дрвету, јер парафин зачепи све поре подпуно. Може се препоручити особито за очување дрвенарије, као левака, чепова итд од плесњи.

На тај начин, кречењем стена у подрумима, прањем буради бораксом и водом а балване натапајући у води у којој има растопљене модре галице могуће је да се ослободимо од плесњи и њених шкодљивих последица. Не треба жалити труда да се она затамани у подрумима те да ови постану чисти и здрави, само треба узети још у обзир да се плесањ врло брзо распростире; зато треба да се свесно и дуже времена врши горе описани процес датирања плесњи док се и последња клица њена не затамани. Да је то могуће постићи сведоче нам најбоље примери што јих видимо

Ако дакле будемо мало више спремали наше ћери за њихов позив као жене, (а богме и наше синове, да буду добри мужеи), онда ће услуге, које жена сада чини своме народу у његовој привреди, бити још веће.

Онда ће народ, који сада сматра женидбу као услов за човеково савршенство, још више ценити жену.

Заиста је интересантно, да наш народ само ожењена човека сматра као савршена човека. Узмите којег хоћете виђенијег јунака из наше историје, па ћете се уверити да народ није пропустио да остави вечнога спомена само о женидби његовој. Женидба је после јунаштва најчешћи мотив за народну поезију. Па смемо ли се усудити да запитамо: је ли народ имао право што је тако урадио?

И када наш народ толико цени женидбу, па дакле и удадбу онда је и наша дужност, као његових јединака, да урадимо све што ће тако лепу идеју, као што је женидба, још већма узвисити у очима народа. Тако ће и жена у очима народа своју велику вредност још већма подићи.

у напреднијих народа, који се виноградарством баве и који полажу особиту важност на бурад и подруме своје; вала да се и ми на њих угледамо па ћемо сигурно коракнути у сусрет напретку и ми, којима је напредак од саме руке од преке нужде.

По Др-у Ј. Бершу,

ВЕЛЕШКЕ

На шта може дрво од воћака да се употреби.

Старе воћке, кад се посеку, обично се бацају на ватру. Ну, то није препоредно, јер дрво од многих воћака само ако је стабло здраво, може да се употребе корисније. Тако: јабука и крушка, нарочито прва добра је за многе фине стругарске изроде, као: судове за пиће, дуле („муштиклe"), пепељнице, свећушке за пакет, свећњаке, оквире за фотографије, брошеве и др. Од јабуке се граде још и ворице за велике — кујинске — ножеве, као год и од шљиве. Трешњево дрво врло је вољено грађево за намештаје, подражавање фурниру и махагону, па се на различне начине и у грађевинству може употребити. Од млађих трешања праве се, као што је познато, и лепи чибуци.

Већ о врло цењеној употреби ораховог, у свеколико и дуњевог дрвета у столарству и за скупоцено намештаје, не треба ни спомињати, јер је већ свакоме познато . . . .

Из овога се, дакле, види, да су воћке, не само док су у животу, него и после од користи.

Прописи за мужу

Један практичан американац тврди, да ће се за 5 на сто па и више добити млека од краве ако се послушају ови прописи: Не треба никад брзо терати краве на пашу, нити у повратку 2, треба мусти увек у једно исто доба у јутру и у вече; за јутро напоседнице је време 5 сата, а за вече 6 сата. 3, за време муже треба поступати са кравом врло благо. 4, кад се већ почне мусти, онда треба посао брзо и чисто вршити. 5, Не треба за то време ни о чем говорити, па ни мислити. 6, Кад се привлаши крави, или одлази, треба је мало погладити и јавити јој се што год смо више поверавају, то ће нам више млека нацурати.

А шако се обично ради? 1, момак дрви крави, која не ће да мирује, па је прколико пута плусне по глави, — у чему је он врло вешт. 2, Ујутру се муже врло рано, а у вече опет врло доцкан у ноћ; и једног дана прави се дан 15 сата, а другог 9. 3, За добродошлицу станара луши столичицом краву у трбух. 4, Брбља се и кикоће се са другим станарима, па се при том можда и нешто млека проспе. 5, Животиња је у непрекидном страху за све време муже; па кад се сврши муза, за благодарност муже се опет који пут у ребра. — И тако изгуби се млека у најмању руку 5%.

Јаја за насађивање.

Ако хоћеш да дознаш јесу ли сва јаја што си подметао под кокочку оплођена, ваља да трећи дан (пошто си насадио кокош) прегледаш свако према свећи. Којегод има каквих мутних или тамних прамењова (у виду облака) свако је оплођено, а које је бистро оно је мућак и неоплођено. Та неоплођена јаја издвојити од оплођених, па их дати младим ћуркама или патка ма да их поједу, јер за људе нису добра. —

Да дознаш хоће ли се из јаја излећи мушко пиле или женско поступај свако: У вечер, према свећи, гледај добро свако јаје држећи га међу два прста, да ти зашиљенији крај (врх јаја) горе остане а сведенији (дно) доле. Тад пажљиво мотри где ћеш угледати овај мехурић ваздуха (што има у сваком јајету.) Ако је уздужни мехур баш на врху (при зашиљеном крају јаја) тад ће се из таквог јаја излећи петао, (кокот, певац) ако је пак тај мехурић са стране или по дну јаја, тад ће се из њег излећи коковка. Овако поступајући, погодићеш увек од стотину јаја деведесет; дакле овај поступак има 90% сигурности. Осем тога познато је да из добрих и зашиљастијих јаја обично се излеже мушки, чим опет из затупастих облих чешће коковки.

О чувању јаја

Ако ћеш да сачуваш за више времена јаја ради овако. У један суд, у који си јаја воде, успи добру шаку соли, (од прилике ½ кг. на 5 литара воде) па размути; у тај сољни раствор спусти поведи комад угашена креча (на 5 л. воде 1 кг. креча). Кад се је и креч и со растопио те смеса постане бела, онда већ можеш уронити у њу јаја, која ће ти се у њој уздржати добра и здрава ако ћеш и три месеца. Након неколико дана треба извадити јаја из те смесе те их на сувом месту држати. На луски јајета навата се кречна кора, која их чува и брани да ваздух не уђе кроз шупљине (које има јаје на луски). —

Извештаји београдске опсерваторије о непогодама времена 15 и 16 Априла 1890 године.

Све до 15. Априла овога пролећа било је лепо време. Јаке росе, а местимице и јаке слане, карактерисале су време до тога дана. —

Од 15. Априла наступила је промена у времену.

Према послатим извештајима опсерваторији, падала је у прекидима тија киша дан — ноћ 15 Априла у Шапцу (17 m.m. Београду, (18 m.m.) Ужици (5 m.m.) и Крагујевцу (5m.m.). Осим тога (са непогодом) падала је киша предвече и ноћу у Пожаревцу (8m.m.) Краљеву (ноћу 2 m.m.). У Неготину, Нишу и Пироту било је облачно, али није било кише.

16-ог Априла према добивеним извештајима (до 8 сати пре подне), пало је кише, у Београду 4·3 m.m. (до 7 сати пре подне); У Шапцу са јаком непогодом од 1¾ по подне до 2 сата п. подне, пало је 7m.m. Исто тако и у Ужицу падала је добра, киша. У Краљеву само је прокишала од 12 сата до 2 по подне У Нишу из јутра око 5 сати прокишало је врло мало кише. У Пироту и Неготину није падала киша овога дана, али је температура у 2 сата по подне за овај дан била врло велика (35°0) и облачно између 3 и 4 сата 17 изјутра у Неготину је киша само прокишала. —

Исто тако било је кише 16. ов. мца. још и у овим местима:

У Нишу је падала ноћу и до 7 сати изјутра пало је 4m.m.

У Шапцу прево дана и до изјутра нападала 15m.m.

У Крагујевцу падала је од 2 с. 30 м. и нападала до 7 сати изјутра 17 ов. м. свега 9m.m.

У Краљеву је пред вече само прокишала. —

Према свему наведеном види се да је киша 15 и 16 Априла (све до 2 с. по подне 17-ог Априла) захватала само западну половину Србије,да јој је централна део био Шабац — Ваљево — Београд а источна граничка линија нешто даље на исток од линије Краљево — Пожаревац.

КЊИЖЕВНОСТ

Од јесени прошле године излази у Шапцу „Витез“ лист за српско витештво и привреду.

Лист излази 2 пут месечно. Годишња цена 6 динара. Претплатити се може код свих поштâ.

Од ове године излазе ови листови пољопривредне садржине:

„Домаћин“ у Београду, такође 2 пут месечно. Годишња цена 4 динара, за коју ће се цену добити још и књижица „Повртар“.

„Домаћи лист“ у Сомбору, такође 2 пут месечно. Годишња цена 2 фор. а. в.

Изашла је у исти мах ћирилицом и латиницом штампана књига: „Америчанска винова лоза“ и какву земљу воле америчанска лоза. Шта се све о томе дознало у Француској до месеца Октобра 1888. написао *Felix Sahut* по немачком преводу Николе Барона Тимена саставио Андреја М. Матић гимназијски професор у Н. Саду. Цена 30 новч. —

ДОПИСИ

Пожега 3. Априла 1890 год.

Оних 10 дана није било никакве кише, него је непрестано било топло време и дували су ветрови, који су тако исушили и стврднули земљу, те је она неома тешка за орање; с тога оранба још није ни отпочета, јер се не може да оре, ма да би по лепоти времена оранба већ отпочета била. [1])

Стрмни усеви у опште су у добром стању и лепо напредују, само је овце слаб, једино што нема кише да би се отргла.

Повртња је већ до сад доста заливана, и добро напредује.

Виногради, у колико их има у овој околини — добри су, и већ су кутлили ластар, и ненеки по њиховом сађењем стању, биће добра берба, ако их у опште елементарне непогоде не буду смеле.

О шљивама не могу ништа одређено рећи. Толико само, да су до сад испевале и обукле се у лист, но ниси ни са сваки добре ни сасвим крваве, него су местимице добро повијеле а местимице врло слабо, а где су лањске године биле слабе, ове су поцвеле добро. Судећи по овоме, шљиве ће родити само толико, колико је за домаћу потрошњу нужно.

Пашиње су, нарочито општинске и ове године систематски сатиране, тако, да су многа места остала огољена. Горосечу нашом чине газде, који хоће да запуштају род са шљиве, ма да би их јестивије суше шљиве коштале, тражиће бесплатно дрва.

Опште су се лепо изјагњиле, и јагњад су се у опште добро одржала. Такође, у пилопутно стоци влада повољно здравље.

Стока је јевтина, ма да би према потреби народа у њој требала да буде скупља. Јевтина је с тога, што њени сопственици принуђени су да је продају те да се куртализу разних подужица и незгода, а они који су остали без стоке а требало би им, немају пара да купе, те тако су шпекуланти и њене дошли у изгодан положај, да се добре стоке јевтино накупују.

Земља је у опште уз неки сасвим јевтина, изузимајући изузетне случајеве. Закупна цена земље од хектара је 36 дин. а врло је велика ретност да је мало већа парца, ма да су земље довољно пуне.

Драг К. Лапчевић

[1]) Баш сад у вече нам баш неким чудо падати тако киша, која ће доста наквасити. *А.*

Варварин 10. Априла 1890. год.

Време за рад овде и у околини није баш најподесније, а из узрока тог, што је доста сува земља и кише никако већ неодавна.

Народ се искључиво бави орањем за кукуруз — које је отпочето пре 20—25 дана — и довршавањем резидбе виногрда.

Стрмине су за сада празнине, али озими јечам који је ове год. по највише засејан, најбоља је од свих осталих стрмина; Овас изгледа да ће бити рђав, — као и прошле год. — само ако овако још за дуго подржи суша.

Воћке су добро цветале и изгледи су да ће бити доста рода — ако их какова елементарна непогода не поквари.

Стока је сва у опште у приличном стању одржана, јер је рано за исту било.

У овој околини у среду Бачини опрасила је једна крмача 16 праседи а прошлог прасења опрасила је била 14. Прасад су сва добра и прилично крупна, а од њих 6 су подмутили под другу крмачу да их одоји.

Зарађе је нако под људи нако и под стоке за сада добро.

Цене су производима ове:

Пшеница	100 кила	13—14	динара.
Кукуруз	„	„ 8—9	„
Јечам	„	„ 9—10	„
Овас	„	„ 10—11	„
Раж — ржаница	„	„ 11—12	„
Вино црно	„ литара	13—15	„
„ бело	„ „	15—20	„
Кола дрва		1·50 до 3	„

Милисав М. Борђевић
агропом.

Нељна 10. Априла 1890 год.

Још у прошлој јесени засејано је доста пшенице, но засада нема баш доброг изгледа.

Тако исто засејано је доста и јесењег и пролетњег јечма.

И овса је засејано нам не баш доста, јер се код нас не производи тако много.

Виногради су орезани и у велико се окопавају.

Воће је у опште повело добро.

Кукуруз смо почели сејати у велико.

Детелину смо почели од почетка Априла косити.

Цене су производима за сад ове:

Пшеница	14	динара.
Кукуруз	9	„
Јечму и овсу	10	„
Ражици	20	„
Вину белом	15—20	дин.
„ црном	12—16	„

Андра В. Парапанин.

Из околине **Ресаве** 10 Априла 1890 год.

Прошла јесен била је уљеска за рад. те су пољопривредници, поорали и посејали озиме стрмине жита, у колико је који хтео сејати.

Зима је била блага и голомразовита. Снег је падао више пута, но не у великој дебљини, нога је обично после десетак дана земља подједала и у себе упијала.

У другој половини месеца Фебруара ове год. пао је снег на суху земљу, у дебљини 35—40 с. м. који се одржао на земљи до конца истог месеца.

Тек почетком месеца Марта време се знатно поправило; у место хладне ветра и мраза, дуну ју, — после невољно топлих и пријатних дана — укаша се земљица поорнице, снег се сав отопи.

Чим је снега са земљице пострујао нестало, пољопривредници и сво живо прекују се на пољски рад, као: попашу шанчева — сађеко, пресађење и прорађивање плотова, чишћење башта и воћа од гусеница, сређење дуканова и осталих грађевинских успеха, затим угарење

стрњика, орање ледина, сабирање и ишчачење љубрета на слабе њиве, орање и сејање јарих стрнних жита.

Орање је прошло и мено као пенео, јер је земљина површина усled зимушњих топломерања зарово измрзла и уситнила се.

Јарих стрнних жита посејано је у жељеној количини.

Озиме стрнишне добро су ову издрижале, пролетње лево никле, и сада су орло напредне, толико су нарасле да се њиве зелене и изгледају као канза језера. Прекјуче 8 овог мес. обишао сам сам вгар и нашао: да су стрнишне већином добре; само што су озима жита мало запирљала на посама. То је сигурно отуда, што је на косним цеље зиме ладан вегар и снег бриско, те је од јалове — врлн усев страдао. Ну како је у месецу Марту у последње време доста кише падало, и у земље доста влаге има, то сада да Бог лолих дана, па се можемо надати богатој жетви.

Кукурузе су почели сејати од 1 ов. м. које и сада сеју, ал дио сам у ноше селу где кукуруз већ и нче.

Лан је посејан ово Благовести, никао је и добро напредује.

Конопљу почињу тек сада сејати.

Градинарски — Баштенски усеви посејани су; неки су никли а неки сада ничу.

Виногради су били већином до Ускрса срећени. Орезивање се врши просто, без икаквог реда, важне и већитне. Ово неће требало да буде тако, јер је то посао који изискује вештине, нога би требало да врше вешти људи са бољом — већом пажњом и са тежакторењим справама, као што и пр. ина за тај посао направљених и удешених маказа.

Дизаде су добре, плаша је по њима забрањена 4 ов. м.

Воће је прецветало и има га доста, ако буде поштеђено од природних непогода, биће воћа изобилно. Слане није било до воћу или другом ном усеву школи.

Стока је сва лако ситна тако и крупна здрава.

Заразних болести није било.

Овце су се лепо изјагњиле, и лепо су израсли опогодишњи јагњићи.

Свиње су се такође лепо опрасиле и прасића има доста.

Пчела мало има у овој околини. — Што их има гаје се у простим кошницама — плетарама.

Свилене бубе нзло их и у малом размеру гаје, управо гаје толико, колико ће их потребовати за своју употребу. — Сада их изводе.

Народ се сада бави: увелико орањем њива, сејањем кукуруза и хранењем стоке.

Стање здравља људи за сад је добро.

Храна лако сточне тако и људске има доста. Промет је слаб и новчаних, неће су свима произвођима умерене. Највише су 0·80, 1,—1·20 динара са храном и напојницом газдинском.

Павле М. Радосављевић
економ из Медења.

Ломница (ср. Крушевац) 15 Априла 1890 год.

У овом крају, још од почетка Марта месеца, велика и непрекидна суша влада; снеги једарел — дивред нигда је падала, и нешто мало облачних дана бивало је, али већином су јаке жеге дражиле, које и данас још трају.

Народ наш, иначе је исчекивао кишу, обично у мемама месеца, и по неком пиконом веровању, говораху, да ће ово пролеће бити веома кишовито, те тако пропустиће своје њиве без угара, а тиме ће јесенас њиву своје њиве угарили, те се данас јако муче и двиг-губе, тучијући грудве скоро пола метра дутачке, по скоро њивама.

Имао сам прилике ироће по целом срезу Крушевачком, и свуда сам, с нашлом посматрао, како се пта рали и на њима начни. па за ета вајок, да су код нас, — у нашој околини а нарочито под Јастребом најгоре уназређене поједине привредне гране. Наш сељак у овој околини, иначе заслужује, да за воле дућевини и дриколелан, но, земледелац; јер овде људи више живе од горосече, но, од земледелства и сточарства и то не што се мора тако, и што је земља храњив, те да је није могуће обрађивати, већ чисто због лењости и нехатности наших земледелаца, — та зар то није жалостно, кад ни једна њива добру јаку и нагнојену њиву, а свака њива у јаруги и сруда по удици, разнесеног љубрета жеравог и неугореног, — то се најчистије злато растура, и баци да неупотребљено пропадне, а опет наш сељак кожи: „дивена је земља, рекао је Бог да се земља поноси и да се свет утрое".

Сруда ће се и на сваком месту земледелство уназредити, али у подпланинским местима никад, ни земледелство нити пак сточарство јер је народ навикао на горосечу и од тога да живи, ове дотле, док ни се са свим не забрани горосеча, — тад зелим, морали би се вратити за своја подзаборављена пола и варјоге. тада би било спитра будака и нотика, тад би се друкчије цењило и мерило бубре, које се данас овако ниско цени.

Сада је орање у најчешћој јену. Сејање разног пшартарског семена, дорњује се њива винограда, често се дизаде од грања и трња. Народ је много у бојазни због ове суше, јер веле ово што се посеје у опако суву земљу — прва руна — неће да пада.

Страшна је по градинарка прилично лако сиње тако и пролетње посијано и сиња је ове добра а ова дрста зрогстава прилично.

Воћарство се прилично унапређује; нарочито је тој грани помогао њ.сл.зр. подружница Крушевачка што је као и прошле тако и ове год. протурањем благор. калеи грашчица и изшалирањем вештих калемара, по оном срезу доста дизљака облагородила што ни је част оном прилном срп. њ.сл.зр, друштву јавити да је се подизвати тога посла оне год. правно. По шесту судбна, изгледи да ће нова бити доста али изденсени доднје — многа се гусеница намножила, коже му шкодити. Од жира буковог и бање нешто, а од растова ни спомена нема — јер иигде дрво није поштеђено, па и ако је било два дрв. шумара и њино њих општински.

Стока је прилично на пени (грања) премда је доста врнала због недостатка хране, мучно ће се на крој изаћи са људском храном. Пре месец дана сталале су богиње код мале деце а за сада је повољно здравље.

Здравко Петровић
економ.

Краљево 15 Априла 1890 год.

Од почетка априла па до сада није падала киша баш никакво. Земља је испушена, осушена и за орање је врло неудесна. Сељаци ове околине већином се баве сејањем раног и оног, спремају угар за сејање кукуруза а још га нису почели да сеју, узрок је томе велика суша.

Народ је у овој околини прилично залужен од зеленаша, који ништа друго не раде, већ само смичу са голог сељака.

Ратарска је школа посејала: јечам, овас са грахорицом, детелину и репу. Сејање је вршила сејачком машином.

Ових дана и ми свршавајући питомци ратарске школе били смо са својим наставником Г. Благ. Д. Тодоровићем по планинама те смо посматрали оголићена места са пајасевом (кисело дрво) и сруда поред пута и то од Полумира па идући ка Краљеву до Јапоња у присуству са овд. српским пчеларима.

Шума је доста лепа пошла рода, а нарочито цер који ово-годишњи цвет задржана за до године.

Народ се у овим планинама искључиво бави сточарством, а сточарство је слабо развијено из узрока тога што немају довољно пашњака, једина им је храна за стоку брст.

Шума се немилице сакаси, а никако не подиже, не замишљају шта ће доцније доћекати.

Овом приликом нашег путовања уседео сам и ја и све моје ко лето да доиде је ова шума по планинама су има и воде (изнора не пође се неполико метара од одмах изнор, а чим престаје шуке т. ј. идући даље ка Полумиру и даље, већ шуме нестаје а и воде нестаје, јер је сам го прш.

Здравље је код људи и стоке неполно.

Јов. П. Радивојевић
српскавајући питомац
ратарске школе.

СТЕЧАЈ

Према решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 17. фебруара 1890. год. овим се отвара Стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1891. год. Чланци су ови:

1.) *Жетва и сређивање стрмнина;*

2.) *Корисност рачуноводства у пољској привреди и како би га требало водити?*

3.) *О подизању винограда (с погледом на филоксеру посебице);*

4.) *О исхрани домаће стоке преко зиме;*

5.) *Неговање и хранење телади;*

6.) *О метиљу;*

7.) *Строка — овчије богиње;*

8.) *Цеђење и нега меда и воска;*

9.) *О корисности гајења свилених буба с кратком напоменом погрешака које се чине код нас у гајењу;*

10.) *Извођење садница од наших четинара;*

11.) *О стану и становању;*

12.) *Приповетка* (с пољопривредном тенденцином).

Сви ови чланци желети је да буду популарно написани, и да не заузму више од 4 штампана листа обичне осмине, рачунећи у то и слике, само они под 2 и 12 могу заузети и 5 штампаних листа.

Чланци који буду примљени и печатани наградиће се са 70—90 динара од штампаног табака; приповетка пак наградиће се отсеком. — *Рок је стечају до 1. јуна текуће године.*

Радове треба слати под адресом: *Српском Пољопривредном Друштву. Београд*".

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 535.
20 марта 1890. године
у Београду.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва,
Свет. Милојевић.

Уредник календара
за 1891. год.
Алекса Љ. Поповић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

КЊИГЕ

КОЈЕ СЕ МОГУ ДОБИТИ

код

СРПСКОГ „ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА"

	дин.	пр.
„Све о пшеници", од др. Радића	—	60
„Све о кукурузу" од др. Радића	1	20
„Кромпир" од др. Радића	1	20
„Основи коњарства", од Л. Р. Јовановића	2	—
„Међународна ампелографска комисија и слике из винодеља талијанског", од М. М. Савића	—	20
„Калемљење лозе", од М. М. Савића (у тврдом повезу)	1	—
„Производња и употреба шума", од А. Стојковића	—	60
„Наука о сточарству", од † Љ. Ђелмаша	—	50
„Читанка за пољопривреднике", од † Гаје Матића	—	50
„Белешке о познавању и употреби справа", од Ж. Шокорца	—	20
„Неколико студија из акрикултуре", од А. Спасића	1	—
„Јагодичасто воће" од др. Медовића	—	15
„Гајење винове лозе на Рајни", од Љ. Новаковића	—	20
„Гајење оваца", од Св. Љ. Гавриловића	—	50
„О винским болестима", од П. Стојадиновића	—	20
„Тежак" од ранији година по спуштеној цени		
„Календар српских пољопривредника" за 1890 годину	—	80
„Календар српских пољопривредника" од ранијих година по спуштеној цени		

ОГЛАСИ

ИЗВОЗНА ТРГОВИНА ЗЕМАЉСКИХ ПРОИЗВОДА

КЛЕФИШ и ШАЈС

У ВЕЛИКОЈ ПЛАНИ

купује за сад сваку количину јаја.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Српским пољопривредницима. — Болести и повреде од инсеката штетних шљивовој воћки. — Како ћемо сачувати подруме од плесњи? — **Белешке:** На шта може дрво од воћака да се употреби. — Прописи за мужу. — Јаја за насађивање. — О чувању јаја. — Извештаји београдске опсерваторије о времену. — Књижевност. — **Дописи:** Из Пожеге, Варварина, Пољне, Ресаве, Ломнице и Краљева. — **Стечај.** — Огласи. — **Подлистак:** Важност жена у нашој народној привреди.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 СРПСКОМ ДРУШТВУ ПОСЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОБЕСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ВО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 17. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 29. АПРИЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

У ИМЕ
ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА
АЛЕКСАНДРА I.
по милости божјој и вољи народној
Краља Србије
МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

ПРОГЛАШАВАМО И ОБЈАВЉУЈЕМО СВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА СКУПШТИНА РЕШИЛА И ДА СМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО:

ЗАКОН

о

бесплатном штампању „Тежака" и пољопривредног календара српског пољопривредног друштва.

Члан 1.

Лист „Тежак", орган српског пољопривредног друштва и његов пољопривредни календар, штампаће се бесплатно у краљевско-српској државној штампарији.

Члан 2.

Закон овај важи од дана, кад га Краљ потпише.

Препоручујемо заступнику Нашег министра народне привреде, Нашем министру унутрашњих дела, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара; властима пак заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

20. Априла 1890 год.,
у Београду.

Јов. Ристић с. р.
К. С. Протић с. р.
Ј. Вели-Марковић с. р.

(М. П.)

Видео и ставио државни печат,
чувар државног печата,
министар правде,
М. Кр. Ђорђевић с. р.

Заступник
министра народне привреде,
министар
унутрашњих дела,
К. С. Таушановић с. р.

Брзо сушење шљива.

У добу железнице, није чудо ако се у свакоме послу пита за брзину. А кад се почну сушити шљиве, онда би сваки много платио за сушницу која би могла више шљива и брже осушити, но што се то може учинити обичном, домаћом, сушницом. Ово није ни мало чудно, кад се зна, како смо у овој радњи временом притесњени. Пре 15 Августа не смемо сушење почети, јер су шљиве зелене, после 15 Септембра нити се шљиве одрже на воћки, нити нам рачун о подвозу ни рачун о дрвима дозвољава, да их сушимо, а и да не помињем силне друге послове који пољопривредника у то доба чекају и око брања винограда и кукуруза и око засејавања пшенице итд. Питање то, на који се начин може у томе року *што више шљива* осушити често је истицано, и у реду је да се о томе оно изнесе што се до сад поуздано сазнало, како би се за времена могла чинити употреба или уштедити узалудан труд и трошак.

Кад желимо да осушимо шљиве потребно је загрејати ваздух око њих, како би тиме испуштиле ону влагу из себе, и брзом промајом тај ваздух, који је доста влаге из шљиве упио, уклонити и сувим топлим ваздухом заменити. Без топлоте не испушта шљива влагу, а без промаје у топлоти пре ће се кувати, но сушити.

Само је она, сушница добра у којој се може топлота по потреби повећавати и ваздух брзо обнављати.

У опште узевши ово важи за сушење сваког воћа, па и шљива. Но опет искуство нас учи да је лакше начинити сушницу за друго воће но за шљиву. А зашто?

Ако се *прегреје ваздух* на шљивама ће се испрепрскати кожица, па ће истећи шећер и остале укусне материје, а губи се и онај пријатан мирис, који се код пажљиво исушених шљива осећа.

Па и сувише *велика промаја* при сушењу шљива није пробитачна из истих узрока.

Да би могли подесити и степен топлоте и јачину промаје, те најважније услове за брзо и правилно сушење шљива, морамо и то поменути, да није свуда

једнака ни оцена онога ступња, до којега се мора шљива осушити. Тако негде се тражи да шљива и при највећем притиску не пусти ни мало воде, да буде тврда као кост. Но то није добро, као што се може оценити по томе, што такве шљиве при кувању немају онај пријатан укус који се тражи нити набубре при томе до своје првобитне крупноће. Други опет, знајући да се цена шљивама одређује по крупноћи и тежини остављају их јаке у тој мери, да не могу да се очувају ни за најкраће време и да без квара не подносе пренос ни на најкраћа одстојања. Баш у томе и јесу француске шљиве на гласу, што су тако осушене да имају веома пријатан укус, да од њих мален број стаје у пола килограма али се опет чувају добро и преносе без квара.

Ми смо зато француским сушницама велику пажњу обраћали. Али изгледа, да су они мајсторију око справљања у добро спремљеним радионицима усредсредили, више но у сушницама својим; или је конструктери сматрају као особиту тајну, те је не могосмо до сад докучити. При таквом стању ствари, морали смо се окретати другим сушницама, где смо могли о бржој и бољој вентилацији сазнати И оно што сам у томе нашао овде саопштавам.

Године 1888. са воћарске изложбе у Бечу, где сам неколико разних конструкција сушница видео на раду, и где ми се, истину говорећи, ни једна није допала за препоруку српском пољопривреднику, одем у једну воћем чувену околину јужнога Тирола у Сан-Михеле и Боцен.

Мој друг и пријатељ г. *Max* Директор винодељске школе и опитне станице у Сан-Михелу, знајући колико ме занима употреба воћа, немогући ме допратити собом због важних послова у заводу, упутиме својом познанику у Боцен и нарочиту ми пажњу обратим на сушницу млинара *Реслера*, која се одликује добром вентилацијом, т. ј. уређењем за брзо испуштање паре

Реслер спомо је са својом сушницом у самом млину вентилаторе, с којима се може произвољно руковати и тако удесити за сушење различних предмета, само ако час јачу час слабију струју ваздуха пропуштамо кроз лесе.

Вентилација дозвољава да се може ова сушница у обичном простору сместити, да се може у једном истом простору и свеже воће налазити и суво вадити; док велике сушнице с извесним сушилиштем траже нарочиту зграду са неколико катова.

Пећ је ове сушнице у свему као обична собна пећ; но за нарочиту велику сушницу може се начинити пећ са чуњима.

Ево речи којима сам Реслер приказује своју сушницу:

„Главно је начело код ове сушнице у томе, што се ваздух у њој помоћу снаге која дејствује на вентилације у непрекидноме покрету одржава. — Сушионица *А* награђена је са две дрвене преграде и у свакој стаје по 3 лесе. — Дужина сушионице може бити произвољна.

ПОДЛИСТАК

ШТА НАС КОШТА КУЈНА?

РАДЕ

Б. и Ј.

Зар и о томе да водимо рачуна шта нас кошта: доручак, ручак, ужина, вечера? Наравно да треба, јер само тако можемо знати колики су ти издатци, и како стоје они са нашом привредом. А да нам је често привреда мања од суме коју издајемо за своје благоутробије, то је наш народ лепо исказао у својој изреци. „Кад радимо деца смо, а кад једемо људи смо“, па за то и опет велим, хватајте рачун за све па и за ово. И на крају месеца, три месеца, пола године и године, видећете, да овај рачун није мали. Неки изда те паре за бољу храну, а неки за лошију, и кад је рачун о томе, шта се купује, онда се тек види: шта вреди рачун шта вреди рачунџија.

Наравно да је данас лако ухватити рачун и о томе: колико треба узети од које ране, да се добије снажно јело, и над се тако истински сваког дана ради, онда боме домаћица не може на своју вољу, него како рачун заповеда.

Е да боме, да ће се пепека газдарица вољутити кад чује за овакав разговор, али ако хоћете слоге у кући, ако хоћете реда и рада, онда без рачуна нигде ниште пристале. Колико је жена пребацило својим мужевима, што да чине непотребне издатке, нпр. што да троше по кавanama, и колико ли је опет жена оплакало свој ручак, због таквих ситних несугласица. За то је рачун велико добро, и наш народ подпуно је у праву кад вели: „чист рачун дуга љубав“.

Дакле ни једна газдарица не треба да се жести, што рачуне о куји треба да води домаћин, наравно у споразуму са њом, јер што јес! јес! тад се највише штеди. Тад је и највеће поверење између мужа и жене.

Али, ја не мислим, да се у овоме тера тако далеко, те да се због штедње гладује. Напротив ја сам за то: да треба чинити издатке за снажну, дакле за добру храну, јер само добра храна даје добро здравље а с тим и добар рад. Кад ово велим, онда мислим, да ово треба да важи не само за нас и за нашу породицу, већ и за наше слуге и надничаре, јер и они, као што знате, тада много боље раде.

Да имамо добру храну највише зависи од тога како је она зготовљена. За то свака газдарица ваља да је добра куварица. Ако газдарица уме да зготови проста по укусна јела, онда се само тиме може годишње заштедити неколико стотина динара. Зар оно није расипништво кад се загорело јело баци, па у место њега троши, нпр. скупо месо, сланина, кобасице, кајмак, кајгана итд. Зар је оно добра домаћица која пресоли јело, или која не допече леб и томе подобно.

Ето, где ваља штедити!

Учени људи данас су чак и то сазнали: на шта се која храна троши у телу, а рачунџије опет из тога извукли поуку, за такође лепу штедњу.

Вентилатор V изазива промену ваздуха, почем у горњој цеви сиса вазух а у доњој у противном га правцу повраћа.

У доњем делу сушионице излази ваздух код *e* и долази у простор R, који се греје са пећи *F*, пролази преко леса, одузима испарену воду у виду паре, и доспева отворима вентилатора S_1 S_2 и код *g*, силази у доњи део, пролази преко леса и код *e* иде у загрејан простор *R*. — Струјање ваздуха има се у унутрашњости регулисати вентилима S_1 и S_2 који се могу произвољно отворити и затворити. —

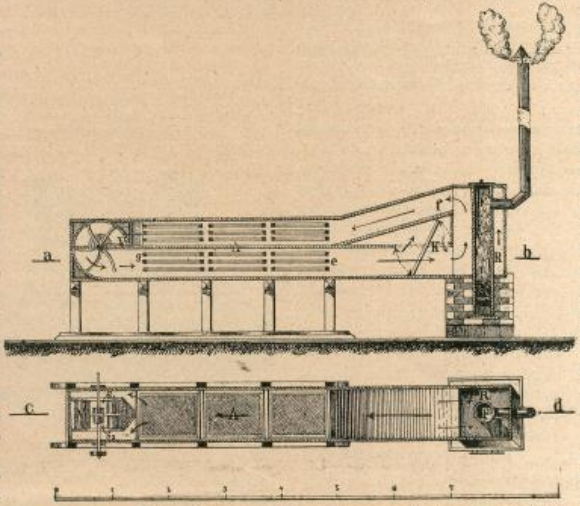

За ову цељ затвори се вентилатор *K* и одчести затворе отвори S_1 S_2. Са разним врстама воћа и поврћа поступа се друкче: тако нпр. шљиве се суше при наімањој вентилацији. Кад се на тај начин шљивама одузме највећи део воде, онда се отвори вентилатор *K* и отвори S_1 S_2 и суши са јаком струјом но не врелога ваздуха.

Вентилатор се окрене од прилике 400 пута у минуту* Ова сушница мора имати нарочиту снагу за покретање ових вентилатора. Зато за малену радњу ваља је градити уз млин или др. каку индустријску радњу, а за рад у већој размери морао би се нарочити трошак чинити за покретање.

Тако незадовољни, ми на ову Реслерову сушницу указујемо просто с тога, што мислимо да би је могли употребити они који имају млинове и то за сад само ради проб

Учени људи веле: да човек у својој храни треба да има тако зване беланчевинасте (азотне) материје, т. ј. материје од којих се образује крв и месо, и тако зване безазотне, као што су скроб, шећер и маст, т. ј. материје које се троше при дисању. Они даље тврде да код поменутих састојака у храни, ваља да постоји подесан однос, јер ако није тај случај, онда ће неки део тих састојака излазити на поље не употребљен, што је наравно штета, или ће се нужни састојци за дисање који су по себи јевтини, накнађивати беланчевином која је далеко скупља, те тако опет причинити: штета.

Кад једемо месо без леба онда се троши беланчевина и за дисање а кад једемо леб или кромпир без меса или смока, онда највећи део те хране излази из тела неупотребљен.

Отуда излази, да би за оне који воде рачуна о својој кујни били врло драгоцени они подаци, који казују: колико у којој храни има беланчевине, а колико масти и других материја за дисање.

Ја сам пре неки дан извео из једне књиге баш те податке, па, нећу погрешити ако их и вама саопштим. Тако:

У 1. КИЛОГРАМУ	Има		
	БЕЛАНЧЕВИНЕ	МАСТИ	МАТЕРИЈА ЗА ДИСАЊЕ
	ГРАМА	ГРАМА	ГРАМА
говеђег мршавог меса	180	35	—
„ дебелог „	162	100	—
свињског „	140	170	—
телећег „	153	13	—
суве сланине	50	800	—
кокошињих јаја	130	104	—
крављега млека свежег	40	36	48
„ „ опавлаченога	40	5	48
масла	3	867	—
масног сира	329	250	—
посног „	440	70	736
пшеничног брашна	118	112	790
ражног „	110	16	637
пројиног „	80	90	582
граха и грашка	225	25	550
сочива	260	20	—
кромпира	20	3	218

На шта се дознаје из ових бројева? Они казују: да је месо најранљивије, јер у њему има сразмерно највише беланчевине и масти; варива, сочиво, грах (пасуљ) и грашак, долазе после меса, јер имају доста беланчевине, која стоји у подесном односу са састојцима за дисање. Млеко и сир такођер су изредна храна Кромпир напротив има мало беланчевине, али има доста оних материја за дисање. Па ипак је кромпир као храна врло значајан, јер се са мало простора добија валики доходак у поменутим састојцима. Тај је доходак већи но кад би гајили стрмнине на истом комаду. Наравно да је тако леп доходак од кромпира

Осталима мислиоцима може послужити она у тој цељи да им олакша комбиновање, како би добру вентилацију нашој сушници пронашли.

Неке америчке сушнице такође су конструкцијом својих вентилатора излазиле на глас. Једна се од њих управо своди само на један особити точак којим се промаја изазива, те је за сваковрсно сушење препоручивана.

Но кад се ово питање проучи са сваке стране, ми налазимо да нас ови резултати не могу задовољити.

Осим промаје и топлоте на брзину сушења има утицаја једна чињеница, која је у маленој кухињи давно опробана, али у великом предузећу, где би тек могла показати колико вреди, није се пробала. Ово што ми износимо није ни у којој другој цељи, до у тој, да се и у нас опроба, на име, шљиве треба пре сушења упарити.

Ако се шљиве најпре изложе пари, онда ће по уверавању некога *Е. Хеша* бити пре и брже осушене и осушен плод имати бољи укус. За ову цељ ваља шљиве на лесама сместити у какав сандук и ту на подесним пречагама поређати их, па пустити пару да дејствује неколико минута (10—15). Пара се мора при томе испуштати без задржавања да одилази, као што се то показује на слици једног таквог апарата.

Цев за испуштање или излаз паре налази се на горњој страни затвореног сандука и увек је отворена.

Где се мало шљива суши довољно је изложити их пари у казану обичном изнад воде која се загреје до кључања. Без ове припреме шљивама се у сувој топлоти сасуши кожицана не испушта ју из себе ону влагу, или тек после дугог времена. Овим поменутим начином у пари могу се шљиве за пола обичног времена осушити.

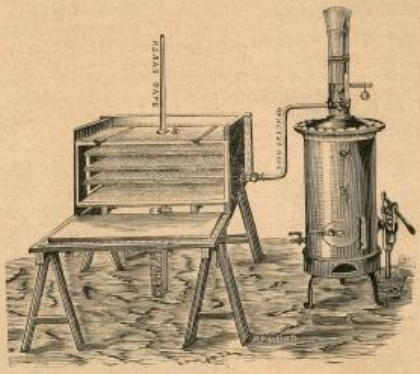

На завршетку ако ћемо да доведемо у везу ово упаравање шљива са оним начином за промају, коју Реслер примењује, ми изјављујемо да потпуно верујемо, да ће се моћи шљиве осушити за половину времена, па још и за краће, за десет и за осам сати. Они који

кад се као храна употреби, корисан само онда: ако му се придаје беланчевине и масти. У том случају кромпир може и сам леб да замени. Да ли је која храна добра гледа се дакле на њене састојке, али поред тога много се пази и на то: у којој је мери која храна сварљива. Тако н. пр. леб без ни мало мекиња далеко се брже вари, него леб са мекињама. Кад се варива једу по што се истуцају, онда од 10 делова такве хране свари се 9, а кад се једу као зрна, онда се сваре само 6. Исто тако и од брашна зготовљена тарана, ваљушке, резанци, скроб, качамак и т. д. лакше се варе по леб. Месо је готово са свим сварљиво, тако исто и млеко, али ако се млека много поједе, онда приличан део не може да се свари.

Неки научњаци да би сазнали која је храна јевтинија: да ли биљна или животињска, чинили су сравнење са њиховом новчаном вредношћу, па су нашли: да је биљна храна далеко јевтинија.

Тако на пр.:

1 кило	беланчевине из меса кошта	. . . . .	6 дин.
1 „	масти „ „ „	. . . . .	2 „
1 „	без азотних материја за дисање из меса кошта	. . . . .	1·20 дин.
1 „	беланчевине из кромпира кошта	. . .	1·20 „
1 „	уља „ „ „	. . .	0·45 „
1 „	без азотних материја „	. . .	0·25 „

Али и ако је биљна храна јевтинија, ипак је нужно да чешће једемо и меса, то је потребно за што боље одржавање нашег тела, јер није само да при храњењу треба да гледамо на њене састојке, па јевтиноћу и на њену потпунију сварљивост већ и на то, да се унесена рана што лакше свари.

За то је увек боље да се од меса кува јело, јер се тада троши и друге хране, и за то је увек скупље и цењеније свако јело у коме има меса од оне количине меса која је ту утрошена.

Млеко је као што је познато врло јевтина храна, а исто тако и сир и кајмак.

Код биљне хране кад се ова посматра у погледу хранљивости и цене, сочиво је најцењеније а за њиме грах (пасуљ) па онда кромпир (због великог доходка) и брашно од наших жита. Међу свима врстама жита само је беланчевина (лепак) у њима која храни. У пиринчу и кукурузу, једва је седми део лепка а остали су делови друге материје. Од свију жита само пшеница и раж имају највећу вредност и највише су удесни за људску храну.

Али кукуруз и ако има најмање беланчевине, он се одликује тиме, што има највише скроба (штирка) па и највише масти (протејина). И због толике садржине масти он је згодан не само за људску рану, већ као што се зна подесан и за гојење свиња.

Зеља најмање хране и за то се ређе и употребљавају. А с тога што се мање троше она су срачмерно скупља од остале и главне хране. Ипак зеља имају своју велику вредност, јер служе промењивању јела, што је такође потребно, ради бољег одржавања нашег тела. Између пића само је винце божије ниће, а остало је вере ми за тело више од штете но од користи, у случају ако се мало више — повуче. И јабуковача је врло добра, јер не опија, а раденике жестоко разгаљује кад је жега.

(Саршиће се)

имају млинове у шљиварским пределима имају могућности да ово опробају, и ми их молимо да то учине, колико за своју толико и за општу корист. Само нека по том пажљиво саопште јавности резултат својега искуства.

Врзо сушење шљива нама је веома потребно.

Наша домаћа сушница од ових осталих најспорије суши шљиве, колико због неподесне пећи, толико и због гломазних дрвених леса, а од вештачке вентилације нема ни помена. И најобичније поправке пећи, и најпростија вентилација, и замена леса од жице, на ће нам послужити бржему сушењу шљива.

О овоме се може свако уверити за време сушења у Топчидеру, где тога има на раду.

Ако не можемо чинити пробе са новим проналасцима, не одбацујмо барем оне напретке, који су се код нас показали.

Поправљајмо оно што можемо.

Болести и повреде од инсеката штетних шљивовој воћки

(Свршетак)

Маховина и Лишаји. Ове наметнице које често досађују гранама и деблу, можемо уништити стругањем каквим тупим ножем, мазањем сапуњавицом или разблаженим гасом или креченьем са кречним млеком или обичном кречном водом. Ова радња има цељ да оживи кору и олакша њену радњу за подпуњују изхрану и ојачање воћке.

Штетни инсекти. — По речима ученог ентомолога Лихтенштајна има више од две стотине инсеката који шкоде шљиви Ми ћемо подсетити само на најважније.

На прво место долазе гусенице које лист једу. Како је о њима пространо писано у „Тежаку" ранијих, на неколико речи и ове године, то прелазимо на инсекте које плод кваре.

Црвљиве шљиве.

У „Тежаку" од године 1883 на стр. 797. описан је један штеточиња под научним именом Tortrix funebrana, који проузрокује црвљив плод, и изложена су средства противу њега.

Сем овога инсекта има их и других који кваре плод. Тако *Rhynchites cupreus L.* Ово је инсекат тврдих крила, боје бронзане или бакрене, с беличастим мањама а плавкастим врхом од кљуна. Женка положи у младу шљиву јаје, из кога се измили ларва црвенкаста. Ова се затвори у плоду и храни у печетку сочним деловима језгре или бадема. Затим остави плод и у земљи се преобрази и тако презими. Идућег пролећа излети.

Плод нападнут пожути и опадне.

Инсект се може стрести изјутра, док је сањив и миран на воћки, у подметуто платно и потом таманити.

Да се неби у будуће појављивао, треба пажљиво прикупљати опале плодове.

По извешћу *Семлеровом* у Америци изваредне штете шљивама чини неки куркулио-инсект велики колико зрно јечма. То чини, вели он, да нигда не може Американска конкуренција шљивом нама бити опасна.

За уништавање ових штеточиња треба чопор свиња, јер, вели, бољих утамаништеља инсеката нема у животињском царству од ових прождрљивих њушкара. Ову особину треба употребити. Отворено признајем, да на ово поменуто средство, и ако је веома просто, нисам сам дошао, но га морадох од практичних американаца изучити. У големим пенсилванским баштама за брескве, често од 30—50 дана орања, најпре сам спазио свиње употребљене око уништавања инсеката. Само зато су набављене и погланито упуђене да саме себи траже храну. Храњење у штали било је оскудно, да би увек биле орне за храну и прилежно риле. Неке се зар користи могло имати од гојења свиња, али на то се није ни гледало, желело се да инсекте уништавају. Доцније сам то у Калифорнији подражавао, и са успехом преко сваког очекивања био задовољан. Несме се пређутати друга важна корист овога начина. Ријући за инсектима иситне они земљу изнад корена и тиме много доприносе успевању воћа. Ово обрађивање земље може се орућем, плугом извртити, али ово се не може често чинити, нити би се корен очувао без повреде, као кад у воћњаку непрестано свиње рију и сваку травку утиру. Овако је земља отворена за ваздух и влагу и инсекти уништени. Ко жели да се о томе увери, нека подели воћњак у две половине, па ће се убрзо уверити да ће онде боље успевати воћке, где свиње рију.

Овај штеточиња о коме пише *Семлер* биће без сумње поменути *Ринхитес* и ми се у свему саглашавамо с његовим начином уништавања.

Шљивином плоду шкоди још и једна врста осице (*Tenthredo fulvicornis Klug*). Она оставља своја јаја с пролећа у заметак плода шљивиног. Ларва која се развије из тог јајета, храни се соком из плода, па кад она одрасте, онда са незрелим плодом пада на земљу, где се учаури и презими. Ових црвића неки пут је тако много, да их је *Шмидбергер* налазио по 8000 на једном дрвету.[1] Шљиве опадају од ње обично у Јуну, и то веома нагло. Сељаци ово опадање погрешно приписују магли.

Средство за уништавање је то, да се инсекти стресају у подметуто платно, за време парења, у Априлу, и то из јутра док је још хладно, и док се оне као у,

[1]) Dr. Taschenberg. Entomologie стр. 154.

неком спавању налазе. Тако исто треба све шљиве, које тим поводом опадају купити и уништавати.

Сипак (Scolytus pruni). Овај ситан инсект с тврдим крилима живи док је у стању ларве под кором нарочито на гранама а и деблу градећи ходнике. Развија се почетком лета но не излази из дрвета пре конца идућега пролећа.

Овај је штеточиња нарочито раширен по шумадији, где се често виђају шљиве сасвим обељене јер су им птице због ларве овог подкорњака, сву кору ољуштиле.

Оштетом овог инсекта угине шљива, али појава његова на воћкама показује да је воћка већ пропасти склона.

Нема неког нарочитог средства противу овога штеточиње, али све оно с успехом можемо препоручити што је противу црва у шљивама препоручено, нарочито премазивање дебла кречом; затим, исецање коре на месту где се позна да се уселио и замазивање умом ради бржег зарашћивања, као и премазивање сумпорним угљеником.

Ово све треба нарочито из тога разлога чинити што је често на једној воћци повише њених непријатеља, па се закречавањем и премазивањем, затим прерађивањем земље око воћака, добар део уништи, а сем тога пораст воћака потпомаже те оне са више успеха одолевају нападима њиховим.

БЕЛЕШКЕ

Правила за гајење коња.

Гајење коња је поуздана и корисна грана привреде, само кад се како ваља њоме управља.

Код гајења коња мора се најпре пазити на *избор* расе. Избор има се управљати по земљишним и привредним односима. Уједно, не треба сметнути с ума, да се гледа на *сваку* основу, јер је то за привреду и по себи од важности; већ и добро фундаментована ждребад могу се увек боље продати него лавина. Гајење јахаћих коња за војску, врло је тегобно за сељаке, земљеделце; за то ове махом производе велики баштиници са екстензивним привредним приликама.

Главни узрок, због чега гајење коња често не може да напредује, налазимо код *трла за приплод* и *одгајивања ждребади*.

Да гајење коња буде од користи, није довољно само добар пастув него и: 1° добра кобила, 2° довољно јака рана, 3° много слободног кретања. Кобиле, које се опасују пастувима, често су врло жалосне, и немогућно је од такве кобиле и најмање што боље постићи. За то се не треба чудити, ако под таквим погодбама коњарство не може да напредује, и шта више иде још и у назад. Жалосно је да има још таквих пољопривредника, који не могу да знаду, каква треба да је кобила за приплод.

Исто као и код избора приплодне кобиле, греши се и код одгајања ждрабади. Овде је главно правило: да се прве године даје у изобиљу овса, управо толико, колико може ждребе да поједе. Само тако може оно да се развије. Друге и треће године не мора се већ давати толико јаке ране, јер онда ждребе хоће да се гоји, него додавањем волуминозне ране (сена, сламе и т. д.) ваља га одржавати у добром стању. У исто време ваља много на то полагати, да се ждребе што више креће. Коњи су нам на услузи само својим покретањем; за то је од великог значаја, да се органи за покретање што боље развију. Покретање мора бити преко целе године: лети и зими.

На крају, потребно је да је и стаја за ждребад у вези са трналиштем, тако да ждребе по вољи излази напоље и улази. У ово доба ваља јако пазити и на копите, и неговати их; јер рђаве копите често и коња кваре.

ГЛАСНИК

21. Априла подписан је закон о српској државној класној лутрији за привредне циљеве, који гласи овако:

Чл. 1. Ради потпомагања народне привреде, а под управом државе, установљава се „српска државна класна лутрија за привредне циљеве."

Чл. 2. Министар народне привреде овлашћен је, да може у споразуму с Министром Финанција свако пола године издавати највише до 50.000 комада целих срећака, а по цену свака највише до 120 динара, од којих свагда једна половина од целокупног броја издатих срећака мора бити с добицима извучена.

Чл. 3. Министар народне привреде уједно је овлашћен, да с Мин. Финанција према члану 2. овог закона одређује и прописује број срећака, цену, дељивост, целокупни план вучења, начин продаје и остало што треба.

Чл. 4. Од сваког појединог добитка задржаваће се при исплати за рачун државне благајнице 20% од ових 20% одређиваће се највише до 8% препродавцима као награда за њихов труд.

Чл. 5. Од прихода, који ће се добијати по претходном члану, подмиривaће се сви трошкови управе.

Вишак, који претече преко ових издатака, ставиће се на расположење Министру народне привреде, који ће га преко својих буџетом одобрених сума моћи употребити једино за потпомагање народне привреде.

Чл. 6. За руковање овим пословима установљава се нарочити управни одбор под именом „управни одбор државне класне лутрије" који ће стајати под надзором Министра народне привреде.

Потребан број чланова за управни одбор бира и њихове дневнице одређује Министар народне привреде; као што исти Министар по предлогу управног одбора поставља и потребан број службеног особља и одређује њихове плате.

Чл. 7. У почетку за извршење овога закона, овлашћује се Министар народне привреде, да се може привремено послужити позајмицом из главне државне благајнице, која ће се по извршењу вучења вратити државној благајници.

Чл. 8. Издавање оваквих срећака искључиво је право државе.

Али је Министар народне привреде овлашћен да може чинити изузетак само у случајевима кад поједина друштва за добротворне циљеве, или општине за своје затраже издавање и вучење срећака. У оваквим случајевима овлашћен је Министар нар. привреде, да може срећке и одобрење дотичних правила ослободити од плаћања таксе.

Чл. 9. Од дана кад се по овом закону објави издавање срећака, забрањено је продавање и куповање у Србији свију страних срећака, осим срећака државних зајмова; али се забрањује без изузетка продаја свију страних промеса.

Чл. 10. Ко се ухвати, да у Србији продаје и купује стране срећке, које нису допуштене казниће се до 1.000 динара новчане

казне; а осем тога у сваком случају олузеће му се те сређке у корист државне благајнице.

Ако на ову пазну осуђено лице не би могло платити казну у новцу, замениће му се она затвором и то рачунајући 10 динара за један дан затвора.

Чл. 11. Ислеђење и осуде по претходном члану вршиће и изрицаће окружне финанцијске власти.

Против ових осуда осуђени се може жалити Министру пореза у року од 30 дана; а противу решења Министрових може се жалити Државном Савету у року од 15 дана.

ДОПИСИ

Рамаћа 15 Априла 1890 год.

Од почетка овога месеца непрестано је овамо лепо време, кише је било само 1 ок. мес. и то врло мало да од ње није било скоро никакве помоћи. Овамо је велика врућина са јаким ветром, те је се услед тога земља осушила и оранье ће врло тешко.

Кукуруз се неће увеланно али све у суху земљу и због тога ће рђаво ницати ако скоро кише не буде. Један је сељак сејао још 23 и 24 пр. м. но још му није никао и сви су изгледи да му неће ни ићи јер је у суву земљу пропао. Траве изгледају рђаве. Шпенице које су о јесени рано посејане добре су. Јечам и остало добро су обникли но сад су у застоју и почели су жутнути. Виногради су потерали застреле и обећавају добру бербу. Шљиве су биле добро цветале но услед јаког ветра који од 10 до 14 дуваше, почеле су опадати.

Здравље у народу и стоци за сада је добро. Оскудица је у њекој и источној рани.

Вет. М. Суботић.

Грошка 6 Априла 1890 год.

У првој половини марта месеца било је мало кише са грмљавином и пала је као на врело гвожђе; а у другој половини није ништа падала ниша, већ тек кошава јако и највећи је дувала до краја месеца.

Виногради су сви на време уређени т. ј. одгрнути, испотапани и орезани. По њеки, којима је злогласна филоксера сатрла виноград саде лозу по пређашњима.

Воћњаци су чишћени од јапчњака гусеница, подкресавани, као и нови засађивани.

Од поврћа највише је засејано педеле шпенце.

У најпређем стењу оскудица је код народа у храни, тако да их има доста који купују још од Божића храну. На многим местима продаје се народу стока на порез.

Дневница је добром радењку 1,—1,60 дин. без хране и напојиће а са овим плаћа се много мање.

Цена је храни много осцовила. Здравље народа добро је за сад као и домаћој стоци.

М. Ђ. Рачић.

Пољни 16. Априла 1890 год.

Ових дана нагло смо отпочели засејати кукуруз али је оранье врло тешко јер писмо нагли кише споро месец дана

Окопавање винограда довршено је, али с тешком муком, на више места употребљавани су трновони у место мотика због велике суше.

Траве су врло рђаве.

Шпенице и јечмови врло су за сада рђавог изгледа и овсп, већи но биће

Слане није било, те тако воће је у врло добром стању у Медењи сам видио да неки први, који су доста крупни, зелене боје, изгледа гусеница или гоља, страшно таване лукове.

Здравље је на домаћој стоци добро. Појављује се где—где болест на свињама од које доста брава угине, зато што немамо чиме би се могле лечити, Наши људи дају неке траве и промене место становања, те тако се спасавају. Ова болест није укатила великог маха.

Почела је се код нас прилично одомаћавати детелина, ове год. распродато је у окл. околини око 200 килограма и сваке године осећа се јача тражња.

Са другим производима страним, не иде још добро јер наши људи само над добро уоче порнст као на пр. од детелине, они тек онда приме.

Андра В. Парађанин.

Прњловица 17. Априла 1890 год.

Из овога краја, нема се шта радосног казати. Пролеће је у велико мистало, пуне оселенице, воће пренестало; али грозна суша, претн сву наду и сву муку вредних ратара да покоси. Од 1. Марта у нашој питомој Моравп капља кише није пало. Жита су нарасла за 1 д. м. позуљеле, да је жалост на њих погледати. Прна киша која падне истерање клас, али штур и прзан. Са страним усевима, нако да смо већ сирашни жетву. Јечмови тапоље нису боља, али се на њих још може нада полагати.

За кукуруз се тек сад оре, оранье је тврдо, и у лепше пауг ни да мисле. Посејан кукуруз без влаге, кути у земли нако у кошу. Ко је раније сејао, томе већ нпче. Моја нива засејана и позлачена још 14. Марта, никла је немоћне лепше бите, а заплачена влага, дабе кукурузу снаге још за неко време. Сад већ и сељани виде, да је требало сејати пре (чим се бурјан појави) али кад им говориш да то уради, сви су мисљили да је рано.

Расађивања дувански расту лепо, јер се по 3 пута на дан заливају. Још неколико дана ће се пастати и сејање. Не буде ли кише, биће зло. Дуван заитека много воде, а кад се узме у обзир да у Моравском срезу сви саде дуван, онда можете мислити колико ту воде треба! Сатрће се и стока и људи пукући пољу на њиву.

Хмељ, кога је друштво посадило, јаньске голине, одржао се преко зиме добро. Ко га је сачувао — а тај је поп Лаза Мартиновић, у Житковцу, и учитељ IV раз у Прњловици — он је већ за метар у висину нарастао и ноћпице се увијати око критке. Из једног стабла набијају многи струкова. Мене су питали треба ли те струкове проредити или сво остакити, али им ја то нисам знао казати. Друштво би добро учинило, да у том смислу — т. ј. неговање хмеља у другој години — попише овд. подружнини кратко упутство.

Воће је прешетало и запесало под немоћне лепше бити. Шљиве су особито лепо родиле. Но овд. тешкаци јако греше при подизању воћњака, а нарочито шљивика. Сви су шљивици густи на сваки 4 Км има по дрво засађено, а то је тако густо да се у 10-тој години гране додирују, цвет смеће а род од заглушене и жеге опадне пре времена. У овом правцу треба подружнина овд. да почне радити те да се воћњаци у будуће реће саде.

Виногради су тек боље врло лепи, лоза се розвија а цвет је већ достигао своју пуну величину. Цветање још није почело.

Детелине су особито добре. Нарочито је лепа детелина г. Лазе Мартиновића. Ове године подружнина је растурала по срезу до 50 килограма семена од луперке.

Овог пролећа чињене су пробе са сејањем памуна, који је пореклом из Варданске долине. О резултату, известићу друштво у своје време Сад напоменимо само то, да је у Житковцу један пеле шпанац садио памук пре 6 година и за му је те године нико, пастао и род знано, те баш при крају маневе у памук овце и поједу му све Исто тако ово Трнавла сејан је у њеној кошчини мак и већем „опијум“ пре 15 година.[1])

Народ се занима орбом и сејањем кукуруза. Здравље је у стоци повољно, а и народ у срезу не пати ни од каква редења.

Цене стоци и усевима, из села не могу се ни тражити, пошто Алексинчани појаци њих одређују. С тога би друштво добро учинило, над би нам у „Тежаку“ дало цене свпју усева и стоке, са нарошки пијаца.

Мих. Ст. Рајић.

[1]) Сазнајте и јавите зашто се та измешрења нарочпта рађала напустила?

СТЕЧАЈ

Према решењу Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 17. фебруара 1890. год. овим се отвара Стечај за чланке који ће се штампати у друштвеном календару за 1891. год. Чланци су ови:

1.) *Жетва и сређивање стрмнина;*

2.) *Корисност рачуноводства у пољској привреди и како би га требало водити?*

3.) *О подизању винограда (с погледом на филоксеру посебице);*

4.) *О исхрани домаће стоке преко зиме;*

5.) *Неговање и хранење телади;*

6.) *О метиљу;*

7.) *Строка — овчије богиње;*

8.) *Цеђење и нега меда и воска;*

9.) *О корисности гајења свилених буба с кратком напоменом погрешака које се чине код нас у гајењу;*

10.) *Извођење садница од наших четинара;*

11.) *О стану и становању;*

12.) *Приповетка* (с пољопривредном тенденцијом).

Сви ови чланци желети је да буду популарно написани, и да не заузму више од 4 штампана листа обичне осмине, рачунећи у то и слике, само они под 2 и 12 могу заузети и 5 штампаних листа.

Чланци који буду примљени и печатани наградиће се са 70—90 динара од штампаног табака; приповетка пак наградиће се отсеком. — *Рок је стечају до 1. јуна текуће године.*

Радове треба слати под адресом: *Српском Пољопривредном Друштву, Београд*».

Писма упућена овоме друштву носе српске поште бесплатно.

Бр. 535.
20 марта 1890. године
у Београду.

Председник
Српског Пољопривредног Друштва,
Свет. Милојевић.

Уредник календара
за 1891. год.
Алекса Љ. Поповић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

КЊИГЕ

КОЈЕ СЕ МОГУ ДОБИТИ

код

СРПСКОГ „ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА"

	дин.	пр.
„Све о пшеници", од др. Радића	—	60
„Све о кукурузу" од др. Радића	1	20
„Кромпир" од др. Радића	1	20
„Основи коњарства", од Л. Р. Јовановића	2	—
„Међународна ампелографска комисија и слике из винодеља талијанског", од М. М. Савића	—	20
„Калемљење лозе", од М. М. Савића (у тврдом повезу)	1	—
„Производња и употреба шума", од А. Стојковића	—	60
„Наука о сточарству", од † Љ. Ђелмаша	—	50
„Читанка за пољопривреднике", од † Гаје Матића	—	50
„Белешке о познавању и употреби справа", од Ж. Шокорца	—	20
„Неколико студија из акрикултуре", од А. Спасића	1	—
„Јагодичасто воће", од др. Медовића	—	15
„Гајење винове лозе на Рајни", од Љ. Новаковића	—	20
„Гајење оваца", од Св. Љ. Гавриловића	—	50
„О винским болестима", од П. Стојадиновића	—	20
„Тежак" од ранији година по спуштеној цени		
„Календар српских пољопривредника" за 1890 годину	—	80
„Календар српских пољопривредника" од ранијих година по спуштеној цени		

ОГЛАСИ

ИЗВОЗНА ТРГОВИНА ЗЕМАЉСКИХ ПРОИЗВОДА

КЛЕФИШ и ШАЈС

У ВЕЛИКОЈ ПЛАНИ

купује за сад сваку количину јаја.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Закон о бесплатном штампању „Тежака" и пољопривредног календара Српског Пољопривредног Друштва." — Брзо сушење шљива. — Болести и цвореде од инсеката штетних шљивовој воћки (саршетак). — **Белешке:** Правила за гајење коња. — **Гласник:** Закон о српској државној класној литрији за привредне циљеве. — **Дописи:** Из Рамаћа, Гроцке, Пољне и Прћиловице. — **Подлистак:** Шта нас кошта кујна?

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОНЕСНИЦЕМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСНУ ШАЉУ ДОНЕСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 18. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 6. МАЈА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Нов сој ердељских коња за планинске пределе

Фогараш — Липицанер

Ердељ је веома важна покрајина по народо економне интересе и развитак унгарске краљевине. Ова важност Ердеља у толико је по њу већа, што се изузев Ердеља и још неких предела, састоји већим делом из непрегледних, монотоних а по кадшто пустих и неплодних равница у којима се становништво бави већим делом производњом људске ране, трговином и индустријом, те по томе ни издалека не би могла Мацарсьа задовољити ни најнужнију потребу на стоци да јој није шумовитог Ердеља са пространим пашњацима. Мацари појмив благовремено важност ове покрајине, упели су се свом снагом, да од Ердеља створе «Мацарску Швајцарску.» У томе су доста и успели. Последњих година знатно је порастао број посетилаца који путују тамо ради уживања природних лепота. Од пре није било довољно саобраћајних срестава, нити добрих путева по овој кршној покрајини. Но од када је кроз ове Мацарске Алпе прохујала жељезница, од тада су Кронштат и Херманштат, две најлепше вароши у југуисточном делу Мацарске, постале центри извозне робе за Румунију.

У обрађивање узимају се само оне земље које леже поред река и у равницама иначе по целоме таласастом подножју Карпата које се састоји из омањих брежуљака и висоравни са благим нагибом, простиру се непрегледни пашњаци са богатим пашама, по којима многобројна стада оваца, целени говеда, и бивола пасу и тамо сувате. Разна оделења веома цењене ердељске расе коња прекриљују већи део ових пашњака за све време докле сезона паше траје, а зими се склањају под наслоне које су поједине општине подигле.

Ови природни пашњаци са богатим пашама и чине овај предео веома сточним јер се већи део тамошњег становништва искључиво бави гајењем стоке.

Мацарска влада увиђајући да овај предео има свију потребних услова за развитак сточарства, основала је године 1874 државни сточарски завод «Фогараш» једино у тој цељи, да се у овоме заводу одгајују грла оних раса које су за планинске пределе подесне. Овај је завод смештен на подножју Фогарашких карпата у срцу Ердеља а дуж реке Олте која извире на подножју Галицијских карпата, тече кроз веома питому Фогарашку равницу, скреће југоистоку кроз Румунију и код Калафата утиче у Дунав. Имање је велико преко 9.000 катастралних јутара (5 175 ектара) само зиратне земље изузимајући пашњаке (10 000 јутара) који и сачињавају највећи део ове државне домене.

Нама није намера да на овоме месту говоримо опширније о овоме сточарском заводу који је још у стварању и ако за наше прилике има своје практичне вредности, још и с тога, што се у њему гаје све врсте домаће стоке планинских раса, и што је у најширем смислу речи заведен начин планинског газдовања које је много јевтиније, боље се плаћа и не потребује велике умешности и много труда, — ми ћемо другом приликом опширније описати овај завод, а сада ћемо да говоримо о соју коња који се у овоме заводу гаји и који је за наше планинске пределе од свију сојева колико их је у Европи познато, најподеснији.

Оснивањем дакле државне ергеле на домени «Фогарашу» држава је имала у виду ту цељ да у овом по природи подесном пределу за производњу коња, одгаји такав сој, који ће однегован на чувеним природном пашњацима овог брдског предела и ни мало не разњежен шталском негом, моћи у свему да одговори и задовољи потребе тамошњег брдског становништва. Материјал за образовање овог новог соја коња (Фогараш-Липицанер) узет је у неколико из већ постојећих старијих мацарских ергела Мезехеђеша, Баболне и Кишбера, а највише из царске ергеле Липице код Трста која је још пре 200 година основана. Овај материјал у главноме састоји се из крви: *Неаполитанске, шпанске* и *оријенталске*. Цело пак стабло ергелско води своје порекло од чувених пастува доведени из царске ергеле Липице и то од:

Majestoso Conversano
Favory Pluto и
Neapolitano, која се грла и данас у Фогарашу налазе. Број приплодних кобила за сада је 150 грла.

Висина грла липицинерске расе која је се у Фогарашу одомаћила најобичнија је 154 cm. Телесна грађа овога соја коња истина није онако фина као код грла арапске расе, већ више збијена (токмаџи) због чега су грла снажна, чврста, окретна, живосна и издржљива што потпуно одговора карактеру овога соја коња, пределу у коме су одгеговани и локалној потреби становништва. — Како пастуви тако и кобиле подпуно су телесно развијени, нарочито имају јаке ноге, поуздан и сталан ход; на ногама се не могу приметити никакви трагови каквих израштаја, отоци или ма какви знаци других болести а то се све има приписати тој околности што ова грла док су још као ждребад, већи део свога живота проведу на природним пашњацима који су веома неравни. На овим пашњацима навикавају се млада грла да се од разних препона чувају са чега су веома пажљива, а услед посведневног трчања по неравном терену, сене су им очврсле и ноге постале стабилне. Да природа места и клима предела највећу улогу играју у здравственим односима стоке, доказ је брзинзантно здравље које се на свакоме грлу огледа, при свем том што се не негују и не чувају тако брижљиво због скорашње установе ергеле којој оскудевају знатна материјална средства. — Док напротив у Мезехеђешу том чувеном сточарском заводу који је снабдевен свима средствима којима се модерна хипологија могла послужити, ипак свако скоро грло носи „печат марвене болнице."

Целокупно стабло ергелско овога новог соја састоји се из 500 грла. Међу овим грлима има шест пепинијера — приплодних пастува одгеговани у заводу веома угледних и то:

Фавори VIII дорат
Фавори VII вранац
Конверзано Мима дорат
Плуто Фантаско „
Неаполитано „
и Мајестозо Роксана Зеленац.

Намера је Управе која води старање о унапређењу коњарства и одомаћивању бољих сојева да у року 2—3 деценије помоћу овог стабла сасвим одомаћи у Ердељу овај нов сој коња „Фогараш Липицинер" као целисходнији, бољи и прилагодљивији месним приликама на место познате ердељске расе коња која је се много наметнула (дегенерисала.)

Упрошћен начин гајења подмлатка у овоме заводу, иде у многоме на руку брзоме одомаћивању овога новог соја. Приплодне кобиле никако се не везују, оне у свако доба имају довољног кретања које им је неопходно нужно. — Докле год лепо време траје, држе се непрестано на пашама, чим пак наступе рујни и ладни дани, угоне се у простране привремене наслоне којих скоро на сваком већем пашњаку има и у којима и зимују како приплодне кобиле тако и једно, дво и трогоде омице; једно, дво и трогода мушка ждребад. На опредељеним мајурима

ПОДЛИСТАК

ШТА НАС КОШТА КУЈНА?

РАДЕ

Е. и Ј.

(свршетак)

Ево ово мало што рекох могу да знају и домаћини и домаћице, ако су вољни да ухвате дневни трошак у њиховој кујни. А данас је дневни оброк подесан за човека радника, паравно да је овај и у погледу и на количину и на квалићу, могу вам за пример навести оброк немачког војника у последњем рату Немаца са Француима. Тад је сваки немачки војник добијао на дан хлеба 750 грама $^3/_4$ кила меса $^1/_4$ кила сланине, $^1/_2$ литра вина и 2 чашице ракије. А све ово имало је 157 грама беланчевине, 285 грама масти и 300 грама осталих (неорганских) материја. У мирно доба немачки војник веле има то исто а меса само 150 грама.

Професор Војт вели да ће војник бити чио и весео, ако му се да дан да: 750 грама хлеба, 212 грама меса, 33 грама масти, 200 грама шпирчи. Исти професор саставио је четири дневна оброка, за једнога радника према разним приликама, и ако сад пред сваке хране у тим оброцима узмемо и одговарајућу цену, онда можемо знати и шта кошта сваки такав оброк.

I.

750	грама	хлеба кошта	18 пара
212	„	меса „	17 „
33	„	масти „	5 „
50	„	брашна „	2 „
10	„	зеља „	6 „
500	„	кромпира	10 „
1	литар	вина или јабуковаче	15 „

Свега 73 паре.

II.

500	грама	хлеба кошта	12,5 пара
20	„	свињске масти кошта	24.0 „
500	„	кромпира „	10.0 „
50	„	граха	2.0 „
50	„	брашна	2.0 0
разне зелене за			10.0 0
1	литар	вина или јабуковаче	15.0 „

Свега 75.5 пара

III.

500	грама	хлеба кошта	12,5 пара
50	„	масти „	7,0 „
250	„	брашна кошта	10.0 „
1	јаје	„	5.0 „
500	грама	кромпира „	10.0 „
2000	„	млека за пиће кошта	30,0 „

Свега 74.5 паре.

поједина грла остају све дотле докле не доспу до извесног узраста те колико због овога, толике и због њихове употребе и лакшег гајења, премештају се на други какав мајур где има повољнијих услова за развиће младих грла. Центар пак васколиког ергелског стабла јесте мајур Сомботфалва.

Веома су повољни изгледи да ће се овај нов сој коња у што краћем времену одомаћити не само у Ердељу већ и ван његових граница у свима планинским пределима, јер се у целој Мађарској јако цени. — Судећи пак по досада добивеним резултатима, који су превазишли сва очекивања заводске управе, даје нам повода веровању, да ће завод «Фогараш» заузети пуноважно место у овом Богом даном лепом и подесном пределу за производњу коња, и у најскоријој будућности постати расадник облагорођених коња ново створене пасме за планинске пределе свију суседних држава.

Овај сточарски завод о коме смо до сада говорили има за нас, као што смо поменули своје практичне вредности. Прилике под којима је овај завод заснован у млогоме су сличне а у извесним појединостима и истоветне са нашим. Довољно је да поменемо само то, да се наша садања ергела у Љубичеву датира као државна Установа од тада, од како су преко 90 грла купљени из Ердеља од графа Балфија већим делом ердељске расе и са овим положен темељ нашој ергели. И ако је ова раса још 1879 год. из непознатих нам разлога истиснута из држ. ергеле, опет је она оставила видљивог трага на најлепшим грлима којих и данас има у заводу но која је већ на измаку да изумре. Опасивањем народ. кобила са пастув. ердељске расе, ова је раса пренета и на домаћи сој нашег коњарства. Висок гребен, добро развијен задњи труп, и не баш тако лепа глава са широким челом и потиоком, тело кошчато, снажно и добро развијено карактерни су знаци ове расе. Оваква грла нарочито кобиле, чешће се могу видети у источном делу Србије.

Уверен, да ће неминовно наступити потреба, да се поред садање расе, заведе у нашој ергели и гајење тежих сојева коња као и таквих који би у свему задовољили потребу брдског становништва, неће нам ове напомене ни у колико бити на одмет. Овај нов сој коња треба добро узети на око јер кад су Мађари нашли за нужно да чувену «ердељску» расу замене овим новим сојем, онда ми још мање имамо разлога да не придамо што већу пажњу ново створеном соју «Фогараш-Липицанер.»

Мир. Милковић.

IV.

500	грама	леба кошта	12.5 пара
50	»	масти »	7.0 »
1	јаје	»	5.0 »
250	грама	брашна кошта	10.0 »
1000	»	млека »	15.0 »
100	»	сира »	2.5 »
		Свега	52,0 пара.

Ови оброци састављени су тако: да се из њих може извући 0% беланчевине, 60% масти и 32% нужних материја за дисање, колико је у ствари неопходно потребно за живот и развијање тела. По себи се разуме да је за ово кантар по све нужан, а у нашим кујнама, он је као што знате врло редак. Одиста кантар много вреди, и многа би газдарица доста заштедила и масти и смока кад би мерила.

Према наведеним оброцима, дневни трошак у храни износи у средњу руку рачунајући ту и нужне издатке, за со, сирће и и т. д. тако око 70 пара или око 260 динара годишње. Овоме ваља придодати још и суму дневног издатка за 100 грама масти и 50 грама беланчевине, при савлађивању тешких послова, на пр. при кошењу траве и жита, што траје око 50 дана. Ово се може надокнадити са 50 грама посног сира и 100 грама кајмака што укупно кошта 20 пара дневно а за 50 дана 10 динара. Уз ово ваља давати још и по литар вина на дан по 15 пара = 15 дин. Ако је у некој породици човек, жена и дете, онда се жена и дете рачунају у једно одрасло. У том случају храна за ту породицу за годину изнела би око 560 динара. Отуда је цео трошак за годину на одраслог човека тако око 280 динара.

Ако у којој породици има више деце, онда двоје деце ваља рачунати у пола човека, и према томе саставити годишни рачун у новцу за храну.

Наравно, да трошковима за кујну ваља додати и учињене издатке за дрва и посуђе, а то према приликама може да падне око 30—50 дин. годишње на сваког одраслог човека.

Ето колико нас кошта кујна и колико од прилике треба да нас кошта, па да смо здрави и весели.

Алденово воће и америчке сушнице.

Има 16—17 година, како је у Калифорнији, у Америци, начињена добра сушница, која се особито хвали. Она је назвата *Алденова*, па се по њој и воће зове *Алденово* воће.[1])

Ово *Алденово* воће свуда се хвали и на изложбама одликује. А ево у чему се разликује од обичнога?

Добро зготовљено *Алденово* воће има укус свежег воћа. А веома га је лако зготовити; јер долази на продају у свему готово за употребу. Узмимо пакетић *Алденових* јабука. Тежак је 1 килограм; и редко ко од оних који купују зна шта има унутра. У томе пакетићу има управо *10 кграма* свежих јабука. Пажљива куварица одмах ће се о томе уверити. Шта више радије ће ове трошити но свеже. Свеже јабуке мора љуштити и чистити. Овде је све готово! Ваља само узети потребну количину осушени кришки и у земљаном суду (неваља у металном због киселине у воћу) потопити у воду. У води остану неколико сати и с истом водом мећу се у лонац за кување.

Из јабука кад омекну може се готовити компоти, пекмез и т. д. Само треба да мотри куварица да мање шећера додаје но свежем воћу.

Тако исто бива и с др. воћем и поврћем; свако се може сушити и осушено може се оно чувати много месеци.

[1]) Alden-Obst und Alden-Gemüse 1887.

Куварица може на тај начин у свако доба године имати добар и подесан избор воћа и поврћа, које се може лако склонити и чувати. Шта више понеко поврће осушено буде потом укусније, но свеже.

Кромпири осушени не само да се не кваре преко зиме и с пролећа не губе укус, но много година могу се веома добро очувати.

Ови производи изазвали су читаву револуцију и преображај у саобраћају на пијаци, у кујни.

Они предели, у којима не успева наше воће имају га сада као и ми. Флота, војска и колоније добиле су што су могле пожелети, а све у подесном облику. Са 10 кграма поврћа цео батаљон да нахране!

Ма како да преради воће, може се очувати од квара и бесцења.

Милиони који су трухлењем пропадали у неком крају сад остају очувани, јер се десет пута умањеном тежином и консервисањем могу преносити и чувати по вољи и потреби.

Сушнице.

Сушење воћа састоји се у одузимању влаге, воде из воћа. Сунце и ветар најбоље суше. А америчке сушнице раде то боље и брже. У апаратима пушта се топал ваздух преко воћа те му одузима топлоту и чини се то брже ради, брже се осуши. Само ваља пазити да топлота не буде преголема.

У *Алденовом* апарату, горње је начело остварена.

Доњи део сушнице озида се циглом, у четврт. Огњиште излази у много цеви и свака носи топлоту. Тај доњи део сушнице пресведе се и поврх свода долази права сушионица.

Сушионица је у виду дрвене куле у висини 5 метара ($2^1/_2$ хвата) а ширина и дубина $1-1^1/_2$ м. На врху је кровом покривена и кроз кров одведена особеном цеви водена пара и дим који су покадшто међусобом у свези.

По средини сушнице намештене су лесе од 20 до 60 фунти воћа. Оне се могу вадити и на ланцу издизати, одоздо у висину.

На најдоњем делу сушионице лежи отвор кроз који се лесе увлаче; а на најгорњем вратанца кроз која се извлаче лесе са осушеним воћем.

Воће се налаже овако: Најпре се воћем напуњена леса увуче кроз отвор на доњем делу; отвор затвори и леса потегли ланцем у висину за неколико сантиметара; потом се умете друга леса и т. д. док се сушионица не попуни. Док до горе дође воће је суво; и горе се редом вади леса једна по једна.

При сушењу гледа се у топломер на дувару, јер нигда не сме бити већа топлота од 80—90° с. Затим се гледа на сат, и помиче свака леса како којим воћем напуњена, пре или после у висину. Тако после 6—15 минута помичу се јабуке, а брескве и шљиве без коштице после 15—20 минута и т. д. За сваки апарат и сваку врсту воћа ваља то подесити пажљивим пробањем.

Посао овај иде веома брзо. За 24 сата осуши се 40—50 ектолитара јабука.

Распоред при грађењу сушнице овај је:

Сушнице се граде у трокатној згради. У доњем спрату стоји огњиште. У средини вратанца за уметање леса. Около тога воће се љушти, чисти и т. д.

У трећем кату вади се осушено воће и пакује.

И код овога апарата одвођење паре задаје особиту бригу. За ту цељ нарочити прибор конструисао је граф *Атемс* (код Граца).

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Нешто о употреби бзове

У 40.-ом броју, једног француског пољопривредног листа „Jardin"-а од 20. октобра прошле године, читамо овај занимљиви чланак од П. Лежера, који ми овде, ради интересантности његове, исписујемо:

„Пре неколико месеци неки претплатник „Jardin"-а тражио је обавештења и потребне упуте о неки бзове и употреби њенога рода.

Моје путовање, баш сада довршено, пружа ми прилике и могућности да на ово питање одговорим.

Идући оном великолепном и урешеном падом, која води од La ferté-sous-Jouarre на замку Thieri-ју, човек се заноси миљем и диви лепоти природе, гледећи, како је сваки виноград, који он на путу сусреће, до пола засађен виновом лозом, а од пола зовом, и тек онда, кад путник прође и последњу варош, гледа пред'а се непрегледно земљиште, само виновом лозом покривено.

Поред ових садова, помаљају се оку очаранога гледаоца и непрегледна поља, покривена биљем из фамилије „Caprifoliacea," које је тако чувено својим свежим цвећем, што кроз нежне поре своје испушта водњикови и лепљиви сок.

С мало труда, односно избора добре и снажне земље може готово сваки, без разлике, бзову да подиже и негује, и да отуда вуче знатне користи, којима га она обилује.

Зовино цвеће пријатно мирише, за то га и дрогеристе радо купују. Оно се бере онда, кад се потпуно развије, — па се по том распростире по каквим другим и великим подлогама дрвеним, и изложи светлости и сунцу да се осуши. И тако се на овај начин добивено цвеће зовино, може продати за 70 динара 100 кила, а ако се при том очисти још од цветних петељака, може се за 100 кила добити 90 динара.

Познато је, даље, да дрво зовино брзо расте, па за то је и лако од њега одсецати његове гране, и из њих вадити срж, која се, према величини и каквоћи, може лако и добро продати.

Вредност стоке у Северо Америчким државама.

Министарство земљорадње у Вашингтону публиковало је попис стоке и вредност коју она у сједињеним државама представла. Из те публикације вадимо ове податке:

На концу 1889 год. било је у свима сједињеним државама коња 14,000.000
говеда, оваца, коза и свиња укупно 2,330,000.000

Цене како коњима тако и осталој стоци због увеличане производне стално опадају и мање су од прошлогодишњих. Само

је кравама, којих имаде на . . . . . 16,000.000 остала стална цена.

Нарочито производња говеда у северној Америци нагло се увеличава, али у тој истој мери опада им цена. Укупно било је говеди сем крава на крају 1889 36,000.000 мил. дакле више 11,000.000 но 1888 год.

Број оваца увеличао се са 4% на опет зато, већа је тражња и цене су повољније но 1888 год.

Прираштај свиња стоји у управној размери са насељавањем. Цене су лошије но прошлогодишње.

Стање усева у Мацарској

Да би се наши трговци који тргују раном могли равњати при куповању и продаји ране, морају водити рачуна о томе каква је летина у суседној нам држави Мацарској.

Јесењи усеви у целој Мацарској обећавају богату жетву Нарочито озиме пшенице поред Дунава с једне и друге стране всома су бујног пораста. Исто су тако напредни јечам озимац и раж. Више је било само у појединим местима Мацарске, иначе влада суша. Воће је одржало у цвету.

ГЛАСНИК

Указом од 1. о. м. утврђен је досадашњи заступник г. К. С. Таушановић за Министра Народне Привреде.

*

31. Марта подписан је Закон о повластици задрузи пчеларско — воћарској у Београду, који гласи:

Члан 1. Да би се задрузи пчеларско — воћарској, основаној у Београду у цељи унапређења домаћег пчеларства и воћарства, помогло у оснивању пчеланика и расадника, овлашћује се министар народне привреде, да може овој задрузи уступити до четири ектара од земљишта топчидерске економије на бесплатну употребу за све време њеног трајања, а најдаље за 30 година.

Члан 2. Закон овај ступа у живот од дана, кад га Краљ потпише.

*

Приликом прославе стогодишњице Господара Јеврема Обреновића приредиће се у Шанцу 22. Маја *Изложба* домаћих кобила и ждребади и трке.

Изложба се дели у *два одељења*.

А) **Одељење за награде** и

Б) **Одељење ван награда.**

Прво одељење (за награде) дели се у два одељка:

I. Кобиле у опште од 4—12 година старости и од 150 с. мет. висине па на више. Овај одељак дели се такође у два одсека:

1. Кобиле са овогодишњим ждребадима и
2. Кобиле без ждребади; и

II. Ждребад. И овај одељак дели се у одсеке и то:

3. У једногодишњу мушку и женску ждребад
4. „ двогодишњу „ „ „ „
5. „ трогодишњу „ „ „ „

А) О наградама

Сума новчаних награда за изложбе износи 640 дин. у злату, и то: 500 динара од министарства народне привреде а 140 дин. од српског пољопривредног друштва из Београда. Награде ће се делити овако:

1. За кобиле са ждребадима:

Прва награда од минист. нар. привр.	80	динара.
Друга „ „ „ „ „	60	„
Трећа „ „ „ „ „	40	„
Четврта „ „ „ „ „	20	„

2. За кобиле без ждребади.

Прва награда од мин. нар. привр.	50	динара
Друга „ „ срп. пољоприв. друш.	30	„
Трећа „ „ „ „ „	20	„

3. Ждребад једногодишњаци:
(мушка и женска)

Прва награда од министар. народне привреде	40	динара.
Друга „ „ шабачке општине	30	„
Трећа „ „ „ „	20	„

4. Ждребад двогодишњаци:
(мушка и женска)

Прва награда од срп. пољоприв. друштва	50	динара.
Друга „ „ „ „ „	40	„
Трећа „ „ шабач. општине	20	„

5. Ждребад трогодишњаци:
(мушка и женска)

Прва награда од мин. народне привреде	60	динара
Друга „ „ шабач. општине	50	„
Трећа „ „ „ „	30	„

Б) Одељење ван награда

Приступно за сва она грла (без разлике спола, старости висине и боје длакине,) чији притјажаоци нетраже новчану награду. И ова ће грла подлежати стручној оцени и према нахођењу бити награђивана са похвалницама.

Напомене: Пријављивање и уписивање за изложбу, траје до 10. маја. За грла која се пријављују за прво одељење полаже се уписна такса од 2 дин. За она пак грла која ће доћи у друго одељење 1. дин. При уписивању немора се доводити дотично грло али се мора донети уверење из кога треба да се види: тачан опис грла (године, висина, ког је спола, боја длаке) а тако и да је најмање једну годину у притјажању код садањег сопственика. Она грла која нису до горепоменутог рока пријављена и уписана, немогу се примати на изложбу. Пријаве примају и уписивање врше чланови управе Кола Јахача „Књаз Михаило“ господа: Марко Дерок марв. лекар, Милош Радојковић, Душан Тодоровић и Ђорђе П. Куртовић. Пријавноци из удаљенијих места могу послати пријаве са нужном сведочбом и преко писма. Сва на време пријављена и уписана грла за изложбу треба да се доведу трећи дан Тројица најдоцније до 6 часова пре подне, у шабички град.

Сем напред поменутих новчаних награда за прво одељење, даваће се такмичарима као награде и прибор за чишћење коња. Сем тога даће се у оба одедења свима излагачима слике Господара Јеврема.

Свега ће бити нет трка и то:

I. Трка четворогодишњака. Приступна за оне грађанске (селске и варошке) коње који су овог пролећа навршили четири године и који су код садашњих притјажаоца најмање од пре једну годину. Дужина тркалишне стазе 1200 метара.

Првоме (најбржем) 200 динара од Минис. нар. привреде.

Другоме један коњички карабин м. 84. г. са потпуном спремом и прибором за чишћење, и уз то још 100 бојеви метака са фишеклијом и опасачем. Од министарства војног

Трећем 50 динара од општине шабачке.

II. Трка земљорадничка. Отворена за коње чији су притежаваоци земљорадници и, који су напунили пету а нису прешли десету годину. Одстојање 1800 метара.

Прволме (најбржем) 300 динара од Минис. нар. привреде.

Другоме 200 динара од Министарства народне привреде.

Трећем једно коњичко седло са целим припадајућим прибором. Од Министарства војног.

III. Трка варошка. У овој се трци могу такмичити коњи који су напунили пету а нису прешли десету годину и који су својина српских грађана ма ког сталежа сем војеног и земљорадничког. Одстојање 1800 метара.

Прволме 250 дин. од општине шабачке

Другоме 150 „ „ „ „

Трећем 100 „ „ „ убске.

IV. Трка *официрска*. Отворена за коње српских активних и резервних официра. Резервни официри јашу такође униформи. Старост коња и дужина трка.лишне стазе као и у трками под бројем II. и III.

Прволме 500 дин. од Министарства народне привреде.

Другоме 300 дин. од Министарства војног.

V. Трка *победничка*. Одстојање 1800 метара. У истој учествују из *прве*, *друге* и *треће* трке по прва тројца.

Прволме: *пехар*, дар од владе иекрепог и непоколебивог пријатеља Краља Јакича, Његовог Величанства Краља Александра.

Општи услови за такмичаре и њихове коње:

I. *а.* Сви су трке слатке (без преноса.)

б. У којој трци небуде бар пет утакмичара — *нема* трке.

в. Ред, којим ће се утакмичари на трка.лишној стази да полазе постројавати, определиће се пред сваку трку коцком.

II. *Сви такмичарски коњи треба*:

1. Да достижу висину бар 150 сантиметара без потковa.

2. Да су оседлани и да на седлима имају стремени (зенгије.)

3. Да су потковани.

4. Да су оождребљени у Србији.

5. Они коњи који су ма у којој ранијој *победној* трци добили *прву* награду искључени су.

III. *Сваки такмичар треба*:

а Да пријави својега коња *најдаље до 10. маја* (до на Спасов дан) у подне јер су познате пријаве *неважеће*.

б. Да при пријави положи пет дин. улога и

в. Да поднесе уверу власти да је дотични коњ у Србији оождребљен. У тој увери треба и да је коњ верно описан (годиште, спол, висина, боја длаке и особени знаци као и код кога је и где *оождребљен*.)

Напомене: *а.* У уверама за четиригодишњака треба да стоји и од кад је код садашњег притежаоца.

б. Господа дејствителни официра могу узимати уверe и од својих превасходствених старешина.

в. Пре пријави треба јахача именовати и дотично грло довести, но ово последње немоћају чинити утакмичари из удаљенијих места јер се они могу пријавити и путем писма или телеграма на доцније поднети уверу, и коња привести на преглед.

г. Пријавна писма која се поштом шаљу треба да су препоручена и да су предана пошти бар 48 сати пре истека одређеног рока за пријаву, иначе су неважећа. Пријаве телеграмом треба пре истека рока предати станици бар 6 сати раније.

IV. Сваки на време пријављени такмичарски коњ и његов јахач треба да су на заборном месту пред домом Господара Јеврема у Шапцу на трећи дан свете Тројце *тачно* у 1½ (пола два) часа по подне по тороњском часовнику прве шабачке. На томе заборишту сваки утакмичар предаће пријавну листу тамо находећим се редитељима т. ј. оним истим члановима управе код којих су те пријавне листе примали.

Пријаве примају исти.

V. Награде ће се делити на самом тркалишту одмах после свршених трка.

*

Министар унутрашњих дела расписом својом од 21. о м. Бр. 2943 одредио је марв. лекарима награду за марвено лекарски преглед трговачке стоке и издавање уверења по овој норми:

1. За преглед крупне стоке — говеда — до 10 грла два динара а преко 10 грла по пет пара од грла.

2. За преглед ситне стоке као свиња, оваца и т. д. до 50 брави два динара а преко 50 брави по две паре динарске од брава.

Ако се преглед врши ван места становања марвеног лекара, онда му трговац има дати још и подвоз у возу или у натури и дијурну по закону о чиновницима.

Расписом од истог дана и године СБр. 2943 одређена је награда марвеним лекарима за преглед стоке за клање по овој норми.

а) За преглед једног говечета или бивола 40 пара дин.

б) За преглед оваца, коза, телади, јагњаца и јарића од брава 5 пара дин.

в) За преглед свиња, од комада 15 пара дин. с тим, да се по овој такси наплаћује и за ону стоку која би се клала и ван одређеног времена за клање; и

Расписом од 22. Априла ове године КСВр. 2944 регулисано је.

Да се за марвено — лекарски преглед стоке на вашарима ма без разлике, имала она сточни пасош или не наплаћује у будуће никаква такса; а марвени лекари имаће за свој посао који према прописима §. 9. закона „о заштити од сточних заразе“ на вашарима обављају, само дијурну као и остали чиновници.

ДОПИСИ

Тешица 20. Априла 1890 год.

Од прве половине Марта па до данас време у околини овој сасвим је сушно због чега су стрвине — сасвим у напредовању своме заостале.

Народ се ње.ним баши успешем за душе — орањем за кукуруз плевљењем и налевањем дуванских расадника, сеањем повоћа, стављањем и поправљањем плотова за дуван, и окопавањем боба. Угари који су једвред неђ поорани за дуван због ове суше сасвим су суви и грудовити а расад је прилично, па ако још за кратко време не падне киша бар $^3/_4$ од произвођача неће моћи дуван да посади, а тако исто и орање за кукуруз доста је рђаво.

Највећа је оскудица у сточној храни — а и траве нема — те се заостало у орању кукуруза. Здравље је као код људи тако и код стоке повољно.

Цени је житу и то:

Кукурузу — — 14—15 дин. од 100 кгр. са одбитком 18—20%

пшенице: пшеници — 16—18 дин. од 100 кгр.

Једно јагње од 6—8 кгр. — 4.50—5.50 дин.

Бело вино 24—25 дин. од 100 литара.

20. Априла 1890. год.

Милан М. Јовановић,
пољопривредник.

Алексинац 23 Априла 1890 год.

Време било је месеца Марта и Априла постојано лепо и ведро. Земља се с' тога толико исушила, да усеви всима много страдају од суше. У очи Ђурђев дана па је почела толико жељно очекивана киша тихо падати, готово на велику радост свима земљоделцима. — Да су овде водени талози у опште ниски, томе не мало је узрок оскудица у шумама, које је кудсна рука немилице затрла. Јер суша,

где нема шума, има и нашо взаге у земљи, на с' тога су у таквим местима кише ретке. Треба дакле шуме чувати и неговати, а добро творце последице њене изостати.

На овакавој пастуљској штаљији имамо 5 државних пастува. Досад је са њима 95 приватних кобила опашено, дакле 35 више но лањске године за исто време. —

Приватно сам, да наши сељаци још увек доводе кобиле под пастуве без обзира на то, да ли су се исте расплоле или не. Но они то раде више из незнања, па с' тога долазе са кобилама обично суботом, кад иначе иду на пијацу, или недељом и празником, само да неби дангубили. Нека мисле да ће давањем разних ранећих средстава постићи, да би кобила лакше остала суждребна, незнајући да могу тиме више шкодити него користити. За то би веома корисно било да државни марвени лекари, који су иначе у непрестаном додиру са народом сваком приликом поучавају народ о томе, кад треба кобиле давести под пастуве и како суждребне кобиле неговати. И ако је наш народ према марвено-лекарским сиветима и упутствима још врло неповерљив, опет би шала по која добра реч на плодно земљиште.

О. Репић.

Кула 17. Априла 1890 год.

Време за рад добро је.

Народ се обично бави, пољењем и прашењем по покрштавима, кукурузна ора свршена је.

Овамо сада шетају дуње а већ и оне прецветају. Кише није било од како је последњи снег пао, који је земљу за рад тако припутовао да нико није запамтио да се земља лепше гарила.

Голубачка мушица оне године није се до сада појавила, што овамошњем свету изгледа чудновато, јер прав рој појави се у ово време и траје до 21. Маја. Спаковани (врви пропи) који су прошлих два лета Стиг оставили без пасуља, и који су се толико били на капиљама да у ово доба године ко је лане прошло пресо Стига, видео је као облак јата скаканаца, оне их године нема; радећи који су прошле године у њиву радили, једва су могли одбранити њихове нарочито зубиће тканине јер су на ове највише падали.

Гусеница на њиву има много али их народ знатно тамани. Спиљене бубе покоравају се.

Вељко О. Поповић
сиском.

ТЕЛЕГРАМ

Из Неготина.

2. Маја падао је град са кишом, у општини рајачкој и рогаљевској. Захватио је 667 ектара простора. Штете је нанео разним усевима по оцени 62 860 дин.

Наквадно јављено је да су оштећени и атари села Мокрање, Глоговице и Тамнича преко 1500 ектара. Штета износи на 73 000 дин.

ПИТАЊЕ — ОДГОВОРИ

Шљиве кривади или пасуљаре.

У „Тежаку" број 16 читамо у чланку о болестима шљиве воћке и међу другима и болести, кад се плод упасуљи.

И ја би коју рекао о пасуљари, у полико сам могао, кроз десет година, што сам неговао воће, што-шта искусити.

Могуће је и би ће, да се је у упасуљеној шљиви изродио зарезник-или инсекат *Exoascus pruni Fuckel*, ал се је та гљивица тек онда изродила и излегла, кад је већ оболео. У здравом телу нема тој зарази места. Та истина се указује и код животиње и код човечјег тела, да неке болести тек се онда угњезде у тело, кад је ово другим поводом оболело.

Ја ћу сад да наведем, којим поводом у природи буде шљива упасуљена, те плод за то лето угине: кад год је шљива у цвету на пајдине киша 2—3 дана, и трају облачни дани или даље кише после тога недељу—две дана, онда кад треба да се заметне пов плод у шљиву—свакад се шљива упасуљила, и те године је плод пропао.

Јесу ли пак у то цветно доба јени, сунчани дани онда нема нигде упасуљивања шљиве.

Ја сам упасуљене шљиве скидао зато, јер ружно је изгледала воћка кашње, кад су ти кривади набубрали, и дугуљасти жути а после прни висили на грани.

Иначе није никоја потреба да се ти кривади скидају под видом, да таманимо оне гљиве зарезничке: штета за труд и рад, и штета би била, јер том би приликом и она нежна граничица сломљена била, која је Јуна месеца ново избила и која у свом крилу носи плод за будућу годину. Као што реко: онај еколовкус зарезник само има мајка, да се изроди, у већ оболелом — а никад у здравом заметку.

Нашто онај рад и мука са скидањем пасуљаре?

у Бечу о Ђурђеву дне 1890.

Јов. Стефановић Виловски.

Кривање на шљивама изазива **ГЉИВИЦА** *Exoascus pruni*, а није то зарезник — инсект, као што велите ви, и као што многине некоји старији Економи. Та је ствар веома добро испитана, још 1849. године трудом чувеног *Де Бери—ја*. Сам кривак чини ткање гљивино; и по томе га *треба* уклонити да се стално не обнавља ова штета.

Кишно доба за време цвета, коме ви приписујете упасуљавање, само *потпомаже* напредовање гљивице, и никако не стоји да то киша чини упасуљавање шљива. Ово је јасно по томе, што се често дешава киша за време цвета па опет ако не буде у близини гљивице не буде ни кривака.

Неко време држало се да то изазива инсект, па како се нигда није у шљиви нашао, то је у књигама старијих економа изрично помињато, да га нема.

Придржавајући се онога што наука као поуздано прихаће, ми смо световали скидање пасуљаре и у будуће то ћемо чинити, тим пре, што није то голем труд. А тим радије што кашњих година, за време цветања шљива падавине и др. штете на ако њих не можемо одклонити, ово извесно можемо и треба да уклонимо. Ето, нашто онај рад и мука.

М. М. С.

Tentredo fuliginosa, који изазива пропадање плода, види се на овој слици.

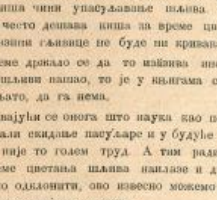

По томе лако се разликује од осталих која се у пропадној шљиви виђају.

ПОЗИВ НА ЗБОР ШЉИВАРСКО-ЖИТАРСКИ

21. Маја 1890. год. у Шапцу.

Србија је земљорадничка држава.

Сво њено богатство долази јој од новца за продато жито и суве шљиве.

Но зарада од обе ове привредне гране мања је данас, но пре неколико година, а може још и мања бити, ако се за њих не заузмемо. Путови свеце трговине мењају се, а то утиче на цену; прерада и пречишћавање производа занемарује се, а ни то није без утицаја на слобрађај и цену; сем тога земља се исцрпљава, на каквоћа производа опада, те и то цену наших производа обара. А ни остале земље не седе скрштених руку, но истичући своје, сузбијају наше производе те и зато цена ових непрекидно опада.

Да се ово поправи, и да се унапреди шљиварска и житарска радња у нас, није довољна посебна усталачност појединаца, но треба *сложног и заједничког рада свих произвођача и трговаца*, треба заштите општинске и државне, треба нарочитих друштава и установа.

Шта је то што треба, и шта је најпре, то треба да се договорно утврди заједничком намећу и искуством свију привредника у земљи. За сложан рад и правилан распоред тих послова, треба начинити план општим споразумом.

За тај циљ, по договору са *одбором за прославу стогодишнице Госпођина Јеврема Обреновића*, а *у споразуму са Министарством Народне Привреде*, сагласили смо се *да други дан Тројица* (21 Маја) *држимо збор* на коме ћемо се са свима произвођачима и трговцима шљиварским и житарским договарати о мерама за унапређење обе ове привредне гране.

Да би договор текао правилније и брже и да би се пре и поузданије дошло до општег споразума одбор је извадио и ниже изнети ред питања која ће се на збору претресати.

Подписани моле све пољопривреднике и житарске и шљиварске трговце да на овај збор дођу и о изнетим питањима изнесу своја искуства и своје мишљење, на општу корист свију који сеју жито и саде шљиве, и који тим производима тргују, и на општу корист целе земље, која од тога живи и на томе своје благостање заснива.

У то име, ми вас позивамо: дођите к нама у Шабац сви ви са Дрине и Тимока, са Ниша ве и Бинча Мораве!

Дођите и добро нам дошли!

ДНЕВНИ РЕД

Отварање збора у 7 ½ сати пре подне.

Поздрав присутних од сазивачког одбора.

Избор председника збора и два секретара за вођење записника и одлука.

Реч о стању ових привредних грана и сметњама које им стоје на путу.

Одлуке збора

о начину гајења и размножавања шљива,

о начину и добу брања,

о мањама наше домаће сушнице, о поправци њеној и одомаћењу поправљених сушница,

о начину како ће се најлакше сушење, паковање и преношење сувих шљива у народу одомаћити,

о начину како би се могла стална проходња нашим сувим шљивама утврдити у земљама потрошачким;

о организовању радње са укупавањем пекмеза,

о извозу шљивовице на страну,

о обрађивању наших жита и пази до жетве,

о најподеснијем добу и начину жетве,

о вршидби жита,

о организовању житарске трговине у корист наших произвођача и наше трговине.

Како да се уреди расправљање спорова између продаваца и купаца да ли оснивањем нарочитог оцењивачког суда, или берзанским судом.

Одлука о томе шта треба да ради држава, шта општина, а шта појединци у погледу унапређења шљиварске и житарске радње.

Коме се поверава извршење зборских одлука?

Затварање збора завршном речи председника.

У Шапцу Априла 1890 г.

Сазивачки Одбор.

Цена малим огласима: Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: Нов зој средњевих нова за плашинске предеље. — Адденово кове и америчке сушнице. — **Белешке:** Нешто о употреби бове. — Предност стоке у Северо-америчким државама. — Стање усева у Мађарској. — **Гласник:** Личне вести. — Повластица задруги пчеларско-воћарској. — Изложба и трка у Шапцу. — Награда мерењем земарина за преглед трговачке стоке. — **Дописи:** Из Тешнице, Алексинца, и Куле. — Телеграми из Неготина. — Питање и одговори

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ Ј. 202 ПРЕКОГА ДРЖАВНИКА ПОСИ ОВИЈА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД 4 ДИН.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСЕНИЦА КОЈИ РЕДОВНО И НО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦИНА ОГЛАСНИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 19. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 13. МАЈА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

ИЗЛОЖБЕНА СПРАВА

Српско Пољопривредно Друштво приређује приликом прославе стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу, о св. Тројцама ов. г., *поучну изложбу свију најновијих савршених пољопривредних справа.* Поред справа које ће Друштво изложити, примиће радо и друге пољопривредне справе које се у земљи израђују. С тога Друштво позива све оне, који у Србији израђују ма које пољопривредне справе на би хтели да их изложе на овој изложби, да Друштво о томе известе а справе о свом трошку пошљу у Шабац. Ако би ко желео какву олакшицу у подвозу ових справа на железници, нека се обрати Друштву, и оно ће за то подејствовати код надлежног господ. министра. —

Из седнице управног одбора Српског Пољопривредног Друштва, 3. Маја 1890. године у Београду.

ХЕЉДА (Polygonum)

Хељда је једна од новијих биљака јер је тек почетком петнајестог века донесена из северне Азије у Јевропу.

Она је летњи усев, а сеје се људима за храну или стоци за зелену пашу, а напослетку за подораваље као зелено ђубре. Има водену стабљику са јаким црвенкастим коленцима, а не раздељеним, нешто шиљастим лишћем. Цваст хељдина је у облику гроздића или метлице. Цвета у јулу и августу.

Варијете разликујемо:

Обична хељда (polygonum fagopyrum) која развије до 40000 цветића на једној биљци, али по највише остану јалови. Од ове обичне хељде имамо шкотску светло сиву, и обичну хељду са црним семеном; ова последња даје већи доходак у зрну, употребљава се највише за кашу и за хранење стоке, а у цвету даје пчели најбољу храну.

Татарска хељда (Polygonum emarginatum) има мање брашна а дебљу љуску од прве, нема у цвету у толикој мери оних медних жљезда, ради тога не служи пчелама за храну у оноликој мери као прва. Осим ових напоменутих врста има још много других које се саме по себи стварају, што зависи од каквоће земље и од климе.

Вегетација хељде траје 12—14 недеља а треба за свој развитак до 1000°с топлоте.

Она је у неком погледу чудновата трава Не тражи особито добру земљу, може да успева на њоју где су нас други усеви издали.

Успева боље по брежуљицима него по равницама на управо зато се и може препоручити као зелено ђубре у нашим брдовитим пределима. Не трпи мокру и хладну земљу, а већ кад 1—2 с измрзне. Непосредно после сејања тражи топло и суво време, а ниче и при највећој суши. Чим потера трећи листић тражи мало кише, а у време цветања које траје 14 дана захтева најмање кишу и лепо време. После цвета захтева суво време, ако хоћемо да се зрно потпуно развије.

По што успеваље хељде зависи једино од времена то је за препоруку, да се хељда сеје више пута преко године, т. ј. у различно време.

Хељда успева још и на таковој земљи, на којој ради недостатка хране раж не ће да успева.

Захтева лаке т. ј. песковите земље, а успева добро и на крчевинама. У плодореду није набирач, долази 4-те године иза ђубрења; у јаким земљама треће године. Јака земља није добра за њу јер на таквој развија одвише лишћа на штету плода. Она црпе доста хране из земље, за то морамо обично после ње ђубрити поље за следећи усев.

Ако је сејемо ради зрна то треба да тражимо за њу песковиту земљу, јер на њој најбоље роди. Посејемо ли је на тешкој и тврдој земљи, то јако набуја у сламу, али ће зрна тим мање имати.

Осим репице, нема згодније биљке, којом би се коров са земље боље угушити и земља лепше очистити угола, него што је хељда. Успева на меканој земљи

иза свакога жита, али најрадије иза ражи, као што и раж најбоље напредује за хељдом.

Ако нам је земља закоровљена, нема бољег средства да је очистимо, него што је хељда, само ако је време тако згодно да се доста развије.

Песковите земље дају нам најбољу хељду, а важно је напоменути да оне земље у које хоћемо да сејемо хељду не треба да имају много креча.

Она се разграна у више стабљика, а поред тога има широко лишће којим прима више хране и влаге из ваздуха од биљака са ужим лишћем, за то може и на сувом лошијем земљишту боље напредовати него друга жита.

Где се сеје репица може се хељда иза ње посејати. И овај усев је при повољном времену доста сигуран, само ако је у време цвета не увати мраз. Истина да јој коров не смета, али ипак тражи да јој се земља добро уради и иситни.

Што се тиче самога обрађивања земље потребно је споменути да ће бити најбоље, ако се три пута пооре. Први пут пооре се још у јесен, рано у пролеће пооре се други пут 15—18см. дубоко, а трећи пут за семе 8—10 с. м. дубоко. Земља се мора са тешком дрљачом добро истрошити.

Ради потребне влаге треба је одма сејати за орањем, а не чекати да се земља слегне и — исуши.

На мразу лако озебе, јер има у себи много воде зато је сејемо тек од половине маја па до половине јуна месеца.

Ако мраз падне на њу пошто је изникла то је треба за време преорати и на ново посејати. Да би овоме стали на пут саветно је не сејати је пре 15 маја.

У крајевима са благом климом, може да се хељда сеје са успехом иза репице, зимског јечма и ражи, по што се ови усеви скину. Сеје се руком на сачму 100—150 литара, а са машином сејалицом довољно је 50—80 лит. на хектар, семе се покрива 2·5—5см. дубоко.

Одвећ густо посејана хељда не даје никад доброга зрна јер цвет, да би се оплодио потребује светлости. За време вегетације. Нема око ње никакова посла, осим плевљење од корова, истина скуп посао, али се наплаћује обилатом жетвом. Ако је посејана у влажну земљу проклије брзо, потера и дигне се. Још само нешто мало кише пре цвета, па јој више не треба влаге. Ако после како је посејана удари трајна киша нема много наде о доброј жетви. Осим што не подноси мразеве исто тако не трпи ни хладне ветрове, за то је баш и не ваља сејати на земљи изложеној северним и северо-источним ветровима.

Хељда спада мађу биљке које увек цветају док расту, за то и налазимо на истој стабљици и цвета и зрела зрна.

Пошто јој зрно лако испада, то је морамо жњети како већи део зрна добије црно смеђу боју. Кад је покосимо онда треба неколико дана да прележи у од косима, за тим ваља да је повежемо у снопље и саденемо у кретине, док се мало просуши, а семе на танак слој па овај по чешће превртати, да се не ужеже.

ПОДЛИСТАК

ПЧЕЛАРСКА ПИСМА

Четврто писмо.

Веома ми је мило било када сам сазнао из твога одговора, да већ *жудиш* да видиш твоје пчеле да отпочну излетати! „По томе познајем моје тичице“, одмах сам помислио, и за племенитим пчеларањем твоје раздрагано срце! Пчелар се радује двогубо првим пролетњим данима, па ма они и привидни били, када све оживљавајуће сунце позива у божанствену слободну природу и наше, нарочито с тога радосно зујеће пријатеље, после њиховог више-месечног кућевног затвора! Такав први дан излетања пчела у наступајућем пролећу потврђује већ сам, како је умесно називати *пчеларење пољопривредном појезијом*.

Из твога писма видим и то, да код вас тамо нису пчеле још никакав излет имале, и то веома сажаљевам. Моје пак пчеле имале су још у Јануару и Фебруару неколико лених часова за излет, када су се могле опростити њиховог неколико месеци задржаног измета, који она у редовним приликама, као што је познато у кошници не истура. Овом приликом могле су узети и потребну им воду. — Цветни прашак нису посиле.

Пошто се главни задатак мога данашњега писма састоји у томе да говорим о *веку* пчела, па како се мора чинити разлика између века „кошнице“ као целине, и века пчеле, као јединке, то још овде примећавам, да у зиму многе кошнице не пропадају само због хладноће, глади, безматичности итд. већ често и с тога што немају за дуго никаквог излета па су најзад принуђене своју нечистоћу да истуре у кошници. Ако ово потраје дуже времена, онда кошница пропада са опште нечистоће, што се, премда не тачно назива „*пролив*“. — Питаш ли о редовноме веку кошница, то га морам, исто тако као и какве државе, какве општине, и сваке правне или такозване моралне личности, означити као безконачну — „*Кошница је бесмртна*“ — тј. *она може* то бити. Када се народ у кошници обнавља редовно природним или вештачким ројењем дакле увек само по једна млада матица у њој остане, посао овај обнавља од времена на време, сваке 2—3 године, (што се код покретнога саћа има у рукама) и када никада нема оскудице у оним условима који су народу потребни за одржање, — тада *може* кошница да постоји без краја.

На жалост, ова је „бесмртност“ такође само у „начелу“ и кошница подлежи пропадању тако исто као и држава људска. — Што се тиче личнога живота *пчеле*, а пре свега *матице* то он може изнети пет година; но, ово већ спада у изузетке. Средња је дужина века матице три године, и добро је већ у трећој години заменити је млађом, пошто са њеним старањем опада и плодност, и она на послетку поси само неоплођена јаја, из којих као што је познато, изилазе само трутови.

Наступи ли ова периода још у добро летње доба, онда пчеле, које ово на неки начин запазе, који је не могуће назвати „нагоном“ употребе последња оплођена јаја на то, да из њих излегу нову матицу. Ако је ово постигнуто, онда се „стари“ просто уклони; — промена матице извршена је у потпуноме поретку. А ако ово није постигнуто, онда је кошница *безматична*.

Што се тиче *века радилица*, он није тачно опредељен и узима се највише 1—2 године. То значи, да само радилица *може* толико дуго да живи ако не угине са какве насилне смрти. А

Коси се у августу и семптембру, то зависи од ранијег или доцнијег сејања.

Доходак се јако мења, кашто ништа не добијемо ако страда у цвету. У средњу руку добије се до 17 хектолитара од хектара, а 1 хектолитар тежак је 60—65 килограма. Кад за стоку немамо пиће, онда је добро да сејемо хељду, јер брзо расте и поднаша сушу. У овој намери ваља да сејемо сваки 14 дана по нов комад, да тако имамо увек преко лета хране за стоку. Често се сеје заједно са ситном пројом.

Најрадије се сеје као зелена храна за стоку у Мекленбургу у велико. Краве музаре дају од хељде доста млека. За сточну рану сејана хељда поднаша и тврђе—теже—земље. За овце је сува слама од хељде изврсна храна, само је не ваља давати кад су дани топли, већ ладни, дакле само зими.

Напреднији пољопривредници н. пр. Французи и Енглези сеју хељду за зелено ђубре. Кад хоће да с хељдом нађубре њиву посеју је густо па кад нешто порасте заору је. Тако ђубре у Француској винограде где код првог копања хељду посеју, а код другог закопају.

Хељда се заорава некошена, осим ако је од велике кише пребујна. За зелено ђубре узима се исто оволико семена као и кад је сејемо за семе. Држи се да снага ђубрења са хељдом траје само годину дана као и свако друго зелено ђубре.

Јоца Марковић.

ово је на жалост, код радилица правило. Јер, неумерни рад и многи непријатељи пчела чине, да се у време највеће ношње за 6—8 недеља цео народ, па баш и у јаким кошницама, потпуно обнови. — „Како може то да се зна?“ питаћеш! — Ствар је врло проста, али нама позната тек од времена када је отпочето паћење талијанске пчеле. О овоме сам се и сам уверио. Ја сам дао једном нашем роју место његове матице једну талијанску, водећи при томе нарочиту бригу, да је он довста и прими; и, она је била примљена сасвим добро. У редовно време излетеше први, лако уочљиви жућкасти талијански потомци. Они беху све многобројнији, а црне, наше пчеле, све мање и од прилике у 6—8 недеља беше и последња наша пчела изчезла. — Све отприлике 15.000 наших пчела пропале су у тако кратком времену, у борби за *опстанак*! При том треба напоменути још и то, да талијански потомци нису дошли у борбу са нашим пчелама. Све беше код пчела мирно и само рад нарочито у пољу, изван кошнице, поглавито пак повреде, крила као и обични непријатељи пчела, узрокују ово брзо пропадање.

Што се тиче живота *трутова*, то је он, по правилу, ограничен само на лето у коме су трутови излежени. Само се сасвим изузетно трпе трутови у *безматичним кошницама* и преко зиме, и они тада излећу још и у пролеће. Такав ми је се случај десио само два пута, и могао би се објаснити тиме, да је у позно лето наступила промена матице, и пошто она још није била оплођена или није бар могла носити јаја, то радилице нису још сматрале трутове као излишне.

Алденово воће и америчке сушнице.

(Наставак)

На слици види се изглед Алденове сушнице. Најпре да означимо делове ове оригиналне сушнице, па да онда шематски прикажемо поправку *Атемс*-ову. На слици већој:

A је простор са загрејаним ваздухом

D је огњиште

D_1 прима пепео

G то су цеви хоризонталне за одвођење дима;

O је димњак

d је цев којом се везује огртач или сулундар око димњака са огњиштем

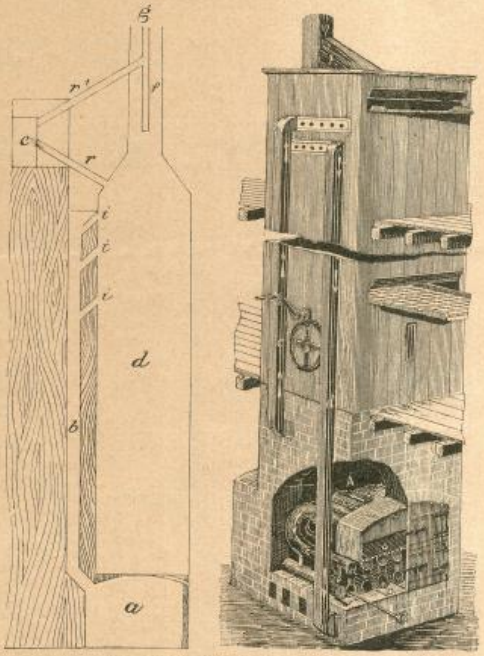

f је спојна цељ, којом се везује димњак са сушионицом;

c је спојна цев, којом се одржава равномерност топлоте у сушионици.

На слици јасно се познаје место где стоји топломер, коме је један део што топлоту прима, у сушионици, а други што топлоту показује, — с поља.

Сушионица је одоздо подзидана, а овај део где стоји воће с лесама, сграђен је од дасака стављених у два реда. Спојни канали *d* и *c*, као и омотач око димњака, такође је начињен од дасака

На слици мањој, која је само за преглед начињена, а означава простор загрејаног ваздуха, *d* сушионицу где стоји воће, *b* огранак топлога канала, *i i i* отвори за упуштање сувог ваздуха у горњи део сушионице.

Пара из воћа и сама собом иде у висину и код *f* излази из сушнице; но да би се убрзало ово кретање, начињен је код *c* мамац за то, који помоћу цеви *r* вуче ваздух из горњег дела сушнице. Дим иде кроз цев *r* у канал *g*, и тиме загрева канал и пару у цеви *f*; па загрејана брже излази напоље.

Осем тога особитим каналом одводи се топао ваздух у горњи део сушнице, те олакшава досушивање.

Ова сушница стаје за 30 □ м. површине за сушење око 2000 фор.

На истој основи са отвореном сушионицом начињене су још многе сушнице и све више — мање више свој посао добро. Тако је на глас изашао простотом своје израде:

Рајнолдов апарат

Ево укратко опис.

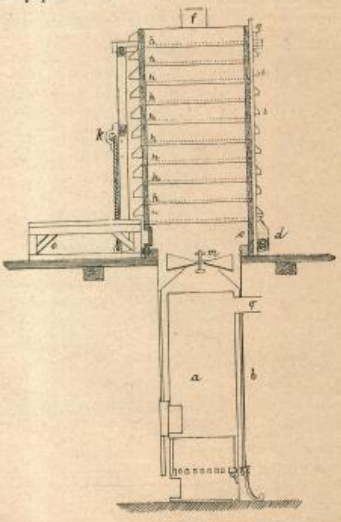

Апарат има пећ од ливена гвожђа (*a*) која је окружена омотачем (*b*), простор између њих напуни се пепелом или чим другим што непропушта топлоту. Кроз цев *q* одводи се из пећи дим). Изнад цеви утврђена је окретаљка (*m*) која се покреће сама чим се ваздух загреје и којом се подељује ваздух у сушионици. А ова се састоји из леса које саме собом граде дуварове. Лесе се међу на једно сандуче од 40—50 см висине; а оне имају дрвене рамове од 10—15 сантим. висине и исплетене су од калајисане жице. Да се нова леса умете, морају се све издићи са једном простом направом рукуницом и точком.

Са овим апаратом у свему је сродан **Редеров** (Röder) и ми немамо потребе да га описујемо јер су оба за малу потребу намењени.

(Свршиће се)

Како би основна школа давала народу више корисног знања из народне привреде?

I. Може ли се данашњим наставним планом у основ. школи, пољска привреда и ручни рад са успехом предавати?

Познато је, да се по данашњем закону о основним школама свеколика настава дели у два течаја: *нижу основну школу*, која траје четири године; и *вишу основну школу*, која траје две године. Где више основне школе нема, а из IV-ог разреда излазе сваке године више од 10 ученика ту се установљава *Продужна школа*, којом се тело, да у неколико замени вишу основну школу!?

У прве две школе иду деца сваког радног дана, сем четвртка после подне, а у продужну школу иду деца само четвртком, и то кад овај не пада у празничан дан. Одбију ли се дани одбора, празници, онда нам на ову једну школу долазе једва 30 радних дана! За ти тридесет дана програм данашњи тражи од учитеља: да деца науче сву општу историју, сву физику, хемију и хемиску технологију; све могуће рачунске комбинације и целокупан систем народне привреде!! И све то „знање“ треба често да да грешни уча који редовно ради са 4 разреда у нижој школи сам; који пева с попом заједно о вечерњу и служби; који води сву школску администрацију; тужи неуредне њихове родитеље и, кућа код одбора да му набаве дрва за школу.

Кад се тај човек одмара? кад поврати истрошену снагу своју? кад спрема толика предавања за толике разреде.? Кад се брине за своју једну породицу и своје потребе?! То и не питајте. На сва та питања кратак је одговор „никад“. И он то све ради блесасто; помаже и попи у цркви, и имету у одбору, а он спрема за све то нема никакве олакшице. Кмет наређује да се насе друм, ту и учитељ добија свој део, попа оће бир, ту и уча даје динар уз полгоље; овом мученику дође слава и ту попи треба поред ручка и динар за резање колача!? За башту уча мора платити орање, копање, и друге послове. Сељаци обично вели: „*децу смо дали да уче а не да кмезују*“! замуљују опет вели: „*општина ме одвја, ћу ћу* и слушати. Учитељева је башта па нека учитељ за њу и плаћа надничаре!“ Све што учитељу треба он то *мора платити*, све што од учитеља било ко тражи, он то *мора да врши беспатно*!? Ја мислим да ове правде нема ни на Сандвичким острвима!

Десет десетина нашег народа земљорадник је, а тек десети део има друго занимање. Природно би било, да су нам и школе тако уређено: да дају народу девет процента њана, за користан рад и привреду спремљених; а тек једну десетину за друге струке,

Али биш ту је разлога преокренута! Наше школе основне спремају само децу за пријамни испит, за гимназију за господу, а не корисне и спремне пољопривреднике!?

Као год што земљорадници у земљи нашој стоје према господи и трговцима; у истом се таквом односу налазе и основне ниже школе према вишим школама. Док нижи основни школа има преко 1200, дотле виших са продужним заједно, једва ће бити 120. Оне прве, недаљу пољопривредног знања нимало — јер, те науке програм дан, нижи осн школа и нема — а оне друге баш су за то установљене: да пољопривредна знања шире међу ученицима, и да их приправљају за корисног раденика, потпуно спремног за грађански живот!

Да видимо како те школе — виша и продужно врше своју задаћу. Према истакнутој цели горе, овим би школама било природно место у селима. А шта видимо ми? Видимо да се више основне школе отварају по варошима а варошанима, а у селима врло ретко. У варошицама се кључују ученици пољопривредом, где не знају, шта је бразда шта расиња, шта ли руно, крстина и т. д. Занатлијску и трговачку децу, овамо ми силом да научимо пољској привреди, да их поселачимо. Није ли то апсурд? У место да су ту школе занатлијског уређења или индустријске, ми их по сили програма правимо пољопривредним.

Селачке школе већином су четворогодишње. Ту где би пољопривредна знања и ручни рад био насушна потреба; ту се предаје: стари завјет, чудеса Мојсијева, Словенски језик, цркве но певане, војничка вежбања и т. д. а нигде, ни помена о ручном раду о пољској привреди!

Где на дрва нема ту учитељ мора да учи децу каленљењу!, Где се пчела и не виђа, ту деца морају изучити рационално пчеларење!

Где се сваја само на хљебима виђа, ту ђак мора изучавати сваларство!.. Где волови скапавају од рђаве неге, а овце од рђаве паше, ту деца уче познавати слова и камилу! и т. д.! И онда има људи који још осуђују сељака кад овај вели: „имало два сина, један оде да служи војску, другога узеше у школу. Тешко мени несретноме! Колико ли ће изгубити ја у њиви и обору док они вслуже!?“ Баданљете ви уверавати тога сељака, да се школа учи да се од ње користи има; или да се у војсци служи зато што смо сви дужни чувати нашу домовину и т. д.; он од свега тога не види користи и са болом у души одговара „да наше школе дају господу, и да је он рад да дете његово буде домаћин као и он што је“!

На како се предаје у тим школама?— Академски. Од опште практичног и ручног рада нема ни помена. У те, варошке више основне школе, долазе обично она деца: која су пала на пријемном испиту; која су сирота и не миле даље учити, синови трговачки, занатлијски и господски. Он посећује ову школу „од нема куде“, ту се сберс сав кукољ основне школе, да учи „што мора“. А кад се учи под морање, онда о напретку не треба ни говорити!

На ову школу попрено гледа и учитељ — јер му је дат шкарт из свију разреда, да је уче пољској привреди, о којој деца ни појма немају; — и родитељ, — јер му сметају дете, да бар занат научи пошто је пријемним испитом доказало, да за њега више школовање није; — и сами ученици, јер врло добро виде да из те школе не могу постати „господа и сиета им се и занатлије да буду. Они добро виде: да због оне школе вуку и прекоре и батине, како од оца тако и од мајстора, па је и непоштују, сматрајући ученике као „пуљи!?“

Са продужним је школама још и горе. У њих се купе ђаци као и у варошки, само са том разликом, што су овде већ читави момци. Они тамо у варошки иду сваки дан, они у селу долазе „на мену па на уштап!“[1] Предмети су у главноме исти као и у вишој осн. школи, само што је у продужној све у мањем обиму. И у продужној школи пољопривреда заузима главно место у програму; али на жалост то није „de fakto“ него на артији.

По закону о осн. школама и расписима министарства просвете школе се ове отварају само онде „где IV-ти разред више више од 10 ученика, а не желе ићи на даље школовање. Таквих школа врло је мало по селима. Званична статистика основни школа, цифрама доказује[2] да је веома мали процепат свршени ђака IV-ог раз; према броју уписаних ђака, Шта више има и таквих школа, које од 100 уписаних у I раз., једва дају 4, 5, —10 ђака који свршс IV разред[3]. За то су ретке основне сеоске школе, које имају по распису довољан број ученика за продужну школу. Зато у целој Србији једва да ће имати 60 прод. школа и те су већином по варошима, где је нижа осн. школа подељена на више наставника.

Па и сама родитељи довијају се да избегну школу, у којој се учи „на мену па на уштап“. Одводе децу у варош, уписују у гимназије, дају на занат и чине све само да дете не иде. По неки учитељ и сам, користи се тиме на јалма министарству редовно сваке године „да нема довољан број ђака за продужну школу!“ И тако продужне школе нема ни тамо, где би била потребна.

По где се мора да отвори, ту је ова школа права беда и селу и родитељу, и учитељу и ђацима. Ђак остави стоку у пољу, па са пиштољем или луком о појасу иде у школу. Не носи на књиге, ни пера, ни артије ништа!.. Учитељ прозива они се смеју; попаде луде на душе као на какој седељци. Они се лути, а они се смеју!. И док они у школи „овако раде“ дотле њихова стока газдује; или пробије заграду од тора па уђе у потру и начини грдну штету! Сад има суд посла: ту бива глобе, крвави главе, свађе и на крај крајева, ђак „дигне руке“ од школе а родитељ најзад одборе: „да дете не може више слати у школу а радо ће платити глобе, на које буде осуђен, јер су те глобе мање од штете коју трпи, док му дете у школи бадава седи!

По реципо, да је у неком селу ниска основна школа подељена на 4 наставника; да ту има довољан број ђака за продужну школу; да су роди родитељи и да им деца уче продужну школу, јер су чули да ће у њој деца да уче о земљоделију,[4] и т. д. Ту мора да се отвори продужна школа.

Отворена је. Предмети су подељени на наставнике више осн. школе. Рад је одпочет.

Улази Г-ђа Н. да предаје Српски језик. Она прозива и ђаци читава лудо, смеју се. Она моли да буду мирни они све горе! Ларма у школи несносна. Г-ђа излази и жали се управитељу. Управитељ долази и чува стражу док госпођа предаје.

Куцнуо је други час. На општу историју долази Г-ђица Н. Прозива али је нико не чује. Она говори о Грцима а Римљанима, а ђаци је питају: „колико ти је година?.. Ова се лути, прети им, опомиње они све горе. Једни пита а би ли се Г-ђице удала? — Г-ђица плачући изађи прозивачу на бежи на жалбу управитељу. Управитељ улази љут, резили, вичс, каже да кад му се досади овакова процедура сваког четвртка, и он опучи на предаје сам све предмете. Како их предаје?.. — Зацело не са волом него „од невоље“ На крају крајева отац пита сина: где си био сине? Нигде — одговора он. — А шта си научио? — Ништа — одговара син свечано. И није погрешно. „Ништа“ и по сто пута „Ништа“ додајемо и ми.

По данашњем наставном плану, и при озакоњем уређењу свију и продужних школа, закључно је немогуће да се пољска привреда и ручни рад предаје, те да отуда ученик какву корист има.

[1] Ко у ово неверује, тога упућујемо на дело Г. Богосавља „Статистичка јавне наставе у Србији“ ов које ове године. Ту ће наћи и сувише теорема.

[2] Истинити одговор, са целим бројем родитеља у селу Дубовцу округ Ћупријски.

[3] Скучај истинит. То ми рече газда Раја Богдановић над бирач у Алексинцу.

II. Шта би требало у данашњи наставни план основ. шк. унети, па да се ручни рад и пољске привреда с успехом изучи?

По мишлењу готово свију учитеља краљевине Србије, данашњи наставни план осн. школа, никако не може и даље овакав да остане. То су мишлење једногласно прихватиле и две учитељске скупштине, и даље израза у својим резолуцијама: „*да основну школу и наставу треба из основа реорганисати.* Многи су се чак и за то изјаснили да више основне школе треба претворити у „стручне“ а продужне сасвим као штетне укинути.

Ја мислим да више основне школе могу и даље остати, само не овакове. Нижу основну школу могли би свести на прва 3 разреда, и отворити је у сваком селу, где има годишње 25 ђака за школу дораслих. Виша основна школа могла би такође бити од 3 разреда, њу би ваљало отворити у сваком месту, које има преко 50 ђака сваке године што су за школу дорасли. Где се у први мах не би могло виша основна школа да отвори бар у петом селу, ту би такову школу отворио најпре срез сваки у средини својој. Доцнијим отварањем виших школа у сваком селу, ова би се среска виша школа, могла претворити по жељи родитеља ђачки тога среза, у стручну школу.

На тај би начин сва мања села добила нижу основну школу; сва већа села нижу и вишу основ. школу, а сви срезови по једну стручну школу, у времену од 6—10 година.

Кад се овако уреди нижа основна школа онда у њен наставни план треба одма увести: уз цртање и ручни рад; уз гимнастику и певање, уз јестаственицу пољску привреду, а уз веронауку грађанске и моралне поуке. *Нижа основна школа треба у главном: да даје општа основна знања, да образује и васпитава своје васпитнике*; а не да им пружа *шаблонску спрему за испит и ревизора.*

Више основне школе не треба да су једнолике. Њихов програм треба да је удешен преме месту и жељи мештана, где су. У варошима да су занатлиског и индустриског карактера; у равницама ратарског а у брдњим крајевима сточарског карактера. Оне треба, да на основу стеченог основног знања у нижој основ. школи, *спремају ученике своје, за грађански живот и корисне раденике по свим правцима народне привреде.*

Само тако уређена основна школа, одговорила би потребама нашега народа. Народ би је заволео и престао сматрати „као касарну, која спрема готоване и господу“ и отуђава ђаке од родитеља својих.

Но пре свега овога има још једно питање, — које смета правилном развитку школе — и које ваља напред решити. То је питање: чија ће бити основна школа? Ко ће бити њен непосредни госа? Питање ово изгледа да је мало — некима може бити и смешно! — али оно тако битно утиче на живот и напредак школин, да би га ја слободно смео, узети као основ целокупне организације школске.

По данашњем закону, општина мора: да подиже зграду за школу и учитеље; да ту зграду оправља, да се брине за огрев, намештај, послугу и т. д. Да преко грађана своји сноси све терете школске и плаћа у шк. фонд за плате учитељске. За све то, она нема права ни да замоли да јој се какав учитељ постави кога она оће. Она мора да се задовољи лицем које јој се пошље!

Министарство: отвара и затвара школе, поставља и разрешава учитеље; даје им планове и упутсва за рад, унапређује их и преко шк. надзорника оценује рад учитељски. Но сем министарства ту је и управитељ школа, ту је и шк. одбор и т. д. Сви они контролишу, сви пазе и преко свега тога школе су ипак без надзора преко целе године. Не зна се где једноме право надзора почиње а где престаје, чија је власт већа и претежнија!? Што општина „жели“, то министар не „одобрава“; што шк. одбор „реши“, то председник општине неће „да изврши.“ Не зна се што вели пословица: „ни ко није, ни ко плаћа (?)“ И кад се те многе газде стану свађати, онда пати школа.

Ниже основне школе треба сасвим да узме држава у своје руке. Све потребе школске треба да се набављају као у гимназијама, буџетом за то одређеним. Сваки округ треба да добије стручног шк. надзорника; коме ће бити дужност сем надзиравања још и та: да се стара за све остало што данас учитељ мора да ради. Учитељу ваља оставити само школу и рад у њој. Тада би се учитељ спокојно, мого предати сав послу и раду у школи.

Више основне школе треба дати општинама. Министарство народне привреде и просвете имали би прописивати програме и наставне планове, у договору са општинама и пазити преко стручни-надзорника, да се све то врши. Све остало требало би оставити општини.

Кад се овако уреде односи између државе и општине, школе ће коракнути напред. Тада се неће десити: да једна школа у години дана измени 5 учитеља; док друга школа 5 година бива без учитеља!

Нема већег зла за основну школу и њен напредак, него што је премештање учитеља у свако доба године. И без суда, и без саслушања ни крив ни дужан — често по ћеђу овога или онога. Учитељ се протерује с једне границе Србије на другу, а школа се лишава ваљаног раденика!

Док се год буду *одлични наставници прогонили*, са једног краја Србије на други, само зато: „*што овако или онако мисле*“; док се буде ценило мишлење: каквог капетана, начелника, посланика — а не рад у школи: — дотле ће и највреднији радник малаксати; и најчвршћи карактер постати равнодушан, и најбоља воља изгубљена, у љутој борби за живот, борби за одржање.

Заштити ваљане учитеље од свачије самовоље, осигурати им живот и опстанак у месту, где су свако поштовање заслужили; лишити школу од неспремни и немарни раденика; који служе и без воље и без спреме — само ухљебија ради: — то би био најрадикалнији лек за целокупну поправку основне школе. Само тако заштићен и осигуран учитељ, могао би да развије сву своју спрему и знање; било то у раду било у пољској привреди и економији, и да моћно утиче како на васпитнике своје, тако и на околину.

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Нешто о употреби бзове

(свршетак)

Да поменемо нашта се употребљује у Француској *род бзовин*, који се бере истог дана, у свима оним местима, у којима се бзова гаји. Ова се берба врши у месецу септембру, сваке године.

Жетва плода зовиног — подсећа нас на праву бербу. Жене и деца беру бзовине амбреле са својим црно и као крв црвеним бобицама, и сносе их на друм; и међу у судове натоварене на колима. Затим настаје „просејавање“ бзове: Род се зовин пропусти кроз велико, зато употребљиво, решено (протак.) Решетањем род се одвоји од својих петељака, које се бацају.

Пошто бобице (род) зовине сазревају пре грожђа, то се чува њихов сок две до три недеље, што се, у осталом може врло лако постићи, ако се пусти да сок пређе у врење; тада постаје исти онакав, као и сок од грожђа добијени, и брзо се таложи и бистри. Овако очуван сок зовин уносе за време бербе винограда, у бачве, са широм и то [illegible] јевет редство за бојење вина.

По неки људи суше бобице зовине и продају их дрогеристима или их чувају за бојење шилера, вина, доцнијим пресовањем добивеног, или за бојење прављеног вина од шећера и сувога грожђа.

ГЛАСНИК

Изложба вина и конгрес винарски у Крајови — Краљеву у Румунији. — Румунски лист „*Curierul Financiar*" у своме 17 и 18 броју јавља, да ће друштво пољско-привредно *21 Маја* по ст. к., дакле други дан Троица, приредити у Краљеву — Крајови конгрес винарски и изложбу вина.

Ово су питања која ће се тамо претресати:

1, колики је значај виноградарства у Румунији;

2, које су најбоље врсте лозе у Румунији и најбољи начин гајења;

3, које су главне болести винове лозе и нарочити непријатељи, као филоксера и т. д.;

4, најбољи начин прављења и чувања болесних вина и његова нега у опште;

5, значај винограда романско-америчке лозе у Румунији. Које су најбоље врсте у погледу количине и каквоће. Начин сузбијања филоксере, америчком лозом и песком. Најглавнија средства за обнављање винограда.

Који је односај цена између разних вина на пијаци домаћој и страној. Услови продаје у погледу са домаћим преносним средствима.

7, значај удружења винарских;

8, синдикати (обвезна удружења) и корист од унапређења земљског винодеља;

9, винодељске школе, њихов значај и напредак остварен у другим земљама утицајем њиховим;

10, винарске изложбе и утакмице опште и посебне;

11, којим најпрактичнијим путем ваља поћи, да се упознаду наша вина на страним пијацама? Која би средства требало употребити, да се спречи квар и превара вином домаћим и страним.

12, која су најбоља средства да добијемо најбоља и најподеснија бурад за чување вина?

Као што се види из овог програма, ово подузеће у Краљеву заслужује и нашу пажњу. И ми се надамо с правом, да толики листови у Крајини неће пропустити да овом приликом и наше винодељце побуде да овако раде. И онако је доста политике било. А нама се чини да је и ово удешено на рачун гласа који у винодељу европском има наша Крајина. Није ли тако, нека нас пример у другога охрабри на подражавање и надметање.

*

Редовни члан Српског Пољопривредног Друштва, један од најстаријих оснивача — чланова, који броји ово већ 21 годину свога рада у овоме Друштву, г. *Костя Црногорац* професор II гимназије навршује *21. Маја* ове године тридесет година професорске службе.

„Тежак" подсећа све другове на овај дан славе нашега вреднога друга, искреног, спремног и плодног сарадника, који је од почетка оснавања овога листа, па до данас остао непромењен и непоколебани пријатељ Српском Пољопривреднику.

ДОПИСИ

Жупањац (срез Колуб. Београдски) 28 Априла 1890 год.

Од почетка месеца Марта па до 16 ов. м. било је време доста суво, али опет због те суше која је дотле трајала, није земља много изгубила влагу, јер је била зимском влагом доста натопљена, а осем тога, није било тако јаки ветрова да би се земља од њих много исушила; а била је и орна. То је дало повода нама оздашњим земљоделцима те смо доста подорали и посејали пролетњи (јари) усева. Особито смо повише посејали зоби (овса).

Од 16. ов. м. почела је киша почешће падати, због тога смо приснули те оремо и сејемо кукуруз, јер је земља постала угодна за орање и сејање.

Озима су жита у опште добра и добро напредују.

Због топлоте која је постепено од почетка пролећа расла, воће се брзо и добро развило, цветало и добар род понело, алч на ускре у најбољем цвету, удари јак град — туча — и сав цвет од воћа и шуме смлати, само голе гране осташе. Града је тог дана много било и крупног.

Винограде смо у другој половини месеца Марта одгрнули и орезали: и сада су већ потерали ластар 10—15 см. и род понели.

Осем града који нам је воћу велику штету нанео, имамо јаш једног непријатеља воћњег, а то је гусеницу и то у великој мери, која нам такође велику штету воћу износи, где год дође сав лист поједе само лисне петељке остану.

Здравље је у опште добро и код људи и стоке.

Цена је поједним производима сљедећа:

Кукурузу	13—15 дин.	од 100 кила.
Пшеници	14—16	„ „ „ „
Овсу	12—14	„ „ „ „
Пасуљу	20—25	„ „ „ „
Ракији шљивовици и вину	25—30	„ „ „ „

Цене стоци:

Воловима средњим	180—200 дин.
„ крупним и дебелим	до 500 „
Краве с телетом	60—100 „
Овца с јагњетом	10—12 „
Свиниче дебело и тешко 100 кила	60 динара.

Надница радницима плаћа се 1. дин. с раком и напојницом онога код кога ради.

Цена земљи од хектара II-га реда јесте 400—480 дин. земља III-ћег и IV. реда доста је јефтинији.

Земља под закуп узима се по каквоћи, зиратна земља II-ога реда од хектара 40—60 дин., земља III-ега реда од хектара 20 до 30 динара.

Народ је се много презадужно и плаћа много скуп интерес приватнима 40—80%. Но пошто најшари не смеду овај проценат у облигацијама да пишу, они прорачунају и стане сва у главнину на опет одозго на целу суму 12% наплаћују.

Мил. М. Лазаревић
земљоделац.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Девета и десета седница држана 27. фебруара и 1. Марта 1890 год.

Били су: председ. Свет. Милојевић, потпред. Ал. Љ. Поповић, благ. В. С. Богдановић, одборници А. Крагујевић, М. Савић, А. Живановић, Јов. А. Марковић, Паја Тодоровић, Ил. Кремић, Мирко Миљковић, М. Х. Поповић Д. Спасић.

Бележио секретар Д. Спасић.

Бр. 35. У седници од 27. јан. ужи одбор изабран у 2. одбор. седници да направи нацрт програма за изложбу воћа с грожђем, подноси нацрт програма за ову изложбу. И одбор саслушав овај нацрт усвоји га у начелу, а за тим умоли ужи одбор, да за идућу одбор. седницу припреми детаљан програм за ову изложбу и своје предлоге која би била у вези са овим питањем. Допуњава ужи одбор са још два члана, благајником друштва г. В. С. Богдановићем и секретаром Д. Спасићем.

За тим у седници од 1. марта, изабрани ужи одбор реферише, да је при расподи програма за изложбу воћа с грожђем најпре на немогућност, да се ова изложба приреди ове јесени као што је се желило; поглавито из разлога тога, што друштво не ће имати довољно средстава да приреди изложбу као што треба, а ни радне снаге, која је за ово потребна. Ово долази отуда, што кад је прворбитно донета одлука за изложбу, држало је се, да ће се ове године основати дело справ, те да се неће имати готово никаких издатака на већ сбељану изложбу справа. Али како дело није основан, те ће друштво имати знатних издатака за изложбу справа, то му не ће достајати средстава и за изложбу воћа.

Одбор учев у оцену разлоге ужег одбора, сагласи се са њим и одлучи: 1) Пројектована изложба воћа с грожђем не ће се држати ове, него идуће 1891 године.

2) Умољава се изабрани одбор, да и даље ради и благовремено приреми све, што је потребно за ову изложбу.

Бр. 36 Председник саопштава, да су најпа правила „фонда за потпомагање пољске привреде", која је усвојило друштвено збор 1886 год. но која нису потврђена. На како је сад пре потврде потребно, да се правила овога фонда доведу у склад са садашњим друштв. правилима, то предлаже да се за ово изабере један ужи одбор коме да се повери та ствар. Одбор узвојавајући предлог г. председника изабра у ужи одбор г. г. благ. В. С. Богдановића. одборнике Јак. А. Марковића и А. Живановића.

Бр. 37. Председник саопштава, да је на основу расписаног стечаја упућена друштву само једна понуда о „употреби сувишна и огртача при гајењу кукуруза", а за друштвену понуларну библиотеку, — и да је треба упутити рецензентима. Одбор изабра за рецензенте за ову понуду г. г. Стојислава Станисављевића економа у Пожаревцу, и П. Тодоровића чиновн. мин. финансије и настав. пољске привреде у Београдској учитељској школи и богословија.

Бр. 38. Благајник саопштава стање благајнице на крају месеца Децембра пр. г. по коме је било: приманье 4477.35 издавање 952.20. Према томе готовина за Јануар о. год 3525.45 дин. И пошто председник саопшти, да је рачуне прегледао и сравнио их са дотичним књигама и да су у свему исправни, — Одбор прими к знању поднети му извештај о стању друштвене благајнице.

Бр. 39. Благајник саопштава извод о стању благајне за Јануар т. г. из кога се види да је тог месеца било прихода 5479.5 а расхода 1755.60 и према томе готовина за Фебруар 3723.95 динара.

Једанаеста седница од 12. Марта 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, Јанов Марковић, Илија Кремић, А. Живановић, П. Тодоровић, Д. Спасић, М. Миљковић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 40. Прочита се оставка досадашњег друштвеног писара г. Д. Бурзничића на службу у друштву, пошто је изабрат за пчелара пожарско-пчеларске задруге у Београду. Одбор прими оставку к знању и области председништво да расписне стечај за писара, а привремено да уме које лице које ће да врши писарске послове.

Бр. 41. Прочита се молба управе „Чачанске Занатлијске Задруге" да се задруги да „Тежак" у пола цене. Одбор одлучи да јој се лист да у пола цене, но с тим, да га напред плаћа

Бр. 42. Прочита се писмо г. Луја Адамовића, настав. земјарске гимназије, којим нуди друштву на откуп једну збирку глиба. Одбор одлучи: не може се откупити понуђена збирка јер нема средстава, а не увиђа се јака потреба, да друштво има такву збирку.

Бр. 43. Прочита се писмо г. Јов. Драгашевића, пуковника у пензији и председ. београд. пчеларско-пожарске задруге, којим извештава одбор да је 1859 год. изабран за редовног члана овога друштва, но је 1874 год. био принуђен да да оставку на чланство, због неких нових прописа у тад. његовој струци. На пошто садашњи његов положај не носи никакве сметње да би могао бити члан друштва, то се поново јавља друштву као његов редовни члан.

Одбор и сам је уверен, да је све у истини тако, не може да поврати г. Драгашевића у чланство јер је по правилима потребна зборска одлука о томе, о чему да се извести г. Драгашевић, а на првом друштвеном збору да се предложи за редовног члана.

Бр. 44. Прочита се писмо г. Д. Бурзничића, рел. друштв. члана, којим извештава друштво, да је на приватан позив поради основања пољопр. подружине у Обреновцу, присуствовао збору рад основања, и да је основана подружина.

Одбор с радошћу прима к знању основање подружине, с тим, да се сачека њена девинитивна конституција и пријава друштву.

Бр. 45. Прочита се молба пољопривредне подружине у Прњаловцима, за је друштво и ове године помогне семеном пшених и бапгених усева. Одбор реши, да јој се бесплатно пошље семена у вредности до 20 дин.

Бр. 46. Благајник подноси извод о стању друштвене благајне за крају фебруара, из кога се види: да је у том месецу било прихода 6263.15, а расхода 1544.35, и по томе готовина за Март 4718.80 дин.

Цена малим огласима: Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Наложба справа. — Хелиј. — Алексово воће и америчке сушнице (наставак). Како би основна школа давала народу више корисног знања за народне привреде? — **Белешке:** Нешто потребе боље (свршетак). — **Гласник:** Наложба вина и конгрес винарски у Румунији. Личне вести. — **Дописи:** Из Жупањца. — **Званични седница управног одбора.** — **Подлистак:** Пчеларска писма

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

А ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ МОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ЗО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 20. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 20. МАЈА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Зобите коње овсом

„Ко не може да зоби коње овсом
Тај нек гаји само волове"

Др. Лебе.

Да је овас најбоља рана за коње, о томе нема сумње, јер је мање више сваки скоро у то убеђен; па опет за то наши сточари при одрањивању ждребади и гајењу одраслих коња греше баш с тога, што нису постојани у своме убеђењу, нити знају да правдају своје веровање да је овас бољи за рану коња но јечам и друго зрневље, те за то га двосмислено себи и тумаче. То погрешно тумачење и дало нам је повода да о горњем питању на овоме месту проговоримо.

Истина да у овсеном зрну има онолико исто штирка колико и у јечменом па опет за то кажемо да је овас боља рана за коње: Зашто? Одговор је кратак. За то што изузимајући кукуруза, у овсу има више угљо-хидрата но у зрневљу других врсти жита. — Па не само то, него куд и камо више азотних делова но што их има крупник, кукуруз и јечам. Отуда је дакле она загонетка, да је овас најбоља рана за коње и да је већ и искуством осведочено, да младу ждребад треба увек овсом зобити јер само њиме рањена, добију јаке рскавице и снажну и кошчату телесну грађу; па ипак опет за то мало је њих који у овом погледу умеду да цене вредност овса. — Шта више има их који мисле, да коње треба ранити раном која најјевтиније стаје, па тако и раде; а ми велимо свима вама који тако мислите и радите ово: ако не можете бар у првој и другој години да раните ждребад овсом, боље вам је и да не држите коње већ само волове који се могу разноврсном раном одранити. — Али ви који тако цепидлачите и штедљиво намичете са давањем ране младој стоци знајте да највише грешите у одгаивању ждребади са вашег очитог незнања; и за то упамтите ово двоје:

1. Овас је веома лако сварљив, па и мању количину дали ждребету и пак сте га боље наранили но да сте му дали млого већи оброк друге какве ране, и у том случају овас вас опет јевтиније стаје но друга рана; и

2. Ако у првој години ждребе добро овсом не раните од кога ће добити снажну кошчату грађу, знајте, да ће вам доцније сав труд око неге бити узалудан, па ранили ви ждребе и најбољом раном.

Из свега овога види се, да је овас изврсна рана за коње не само за то што има довољно протеинских материја које најбоље ране, већ и за то што утиче на образовање костију код младих грла и што је лако сварљив.

Професор Е. Волф својим тачним испитивањима дошао је до закључка: *да све врсте овсова нису подједнако сварљиве и да се најлакше варе а по томе и најбоље за рану коња оне врсте које имају танку, фину и сасвим лаку кошуљицу* (плевицу, обмотач, љуску) *у којој је зрно.* Тог је мишљења и Хаберлант. Он вели; у колико је год овсена кошуљица дебља, већа и тежа, у толико се овас теже вари и шкодљивији за рану коња и обратно. Хаберлант је поради тога анализирао неколико сорти овсова па је дошао до овог резултата: *најбоље су оне врсте овсова код којих је тежина кошуљице* (сламни делови овсеног зрна) *испод 17 %, а најлошије су оне којих тежина кошуљице износи преко 50 %* јер су веома тешко сварљиве. Из овога видимо да ранећа вредност овса зависи у млогоме од његове кошуљице и по њој ценимо оћемо ли ждребадма дати већи или мањи оброк зоби.

Каквоћа овса најчешће се цени по његовој тежини, а то је мерило у извесним приликама погрешно. Грандо је својим испитивањима доказао да рањивост, односно доброта овса, не стоји више пута у сразмери са његовом тежином, већ је при одређивању каквоће најбоље мерило његов хемиски састав. С тога сви они који набављају овас, било мерењем по тежини било пак по запремини, могу да падну у велику погрешку ако немају извежбано око да доброту овса цене по његовој кошуљици. Нарочито се у томе јако греши при војеним набавкама за израну државне стоке.

Да овас буде што боље каквоће односно да има што већу ранећу вредност зависи поред осталога још и од климе, ђубрења и врсти овсова.

Блага клима и подесно време са умереном влагом и топлотом за време раста утиче доста на каквоћу овса и ако не баш у тој мери у којој ђубрење.

У погледу ђубрења, „Меркер је испитивао разне врсте овсова и вашао, *да су овсови били најбоље каквоће и са највише протеинских материја са оних њива које су ђубрене ђубретом које је имало доста азота.* „Меркер и сам није могао довољно да се разочара кад е при анализи нашао да су и оне сорте овсова које су дотле биле као најчувеније, најбоље и најпризнатије, имале млого мање протеинских материја само зато што њива ниђе ђубрена ђубретом које у се има доста азота.

Меркер је анализирао неколико сорти овсова и нашао протеинских материја са једног ектара код:

Халетско-Канадског овса	517.1	Кгр.
Базелског овса	489.1	«
Белог татарског-Застава-овса	488.9	«
Линебуршког (Енглеског) «	475.7	«
Аустралског	434.3	«
Калифорниског	423.0	«
Данског	412.0	«
Шведског	353.8	«

Свеж овас са гумна шкодљиво је одмах давати коњима нарочито младој ждребади, јер је опитима у Француској а и искуством доказано, да коњи добивају запалење прева ако се ране свежим, влажним овсом који се није довољно провенуо и сасушио: нарочито ако је још по влажном времену сређиван или хотимично остављен у руководи (откосу) да покисне ради лакшег вршаја што се у осталом врло често и иначе код наших сељака дешава.

Да ли коњима треба давати прекупљен овас или у зрну, не може се прецизирати јер то зависи од млогих прилика. Оним грлима која имају здраве вареће органе и зубе боље је давати у зрну но прекрупу, јер добре особине овса подпуно се огледају на грлима само онда, кад се зобе овсом у зрну. Само младу ждребад која још нема довољно зуби, старе коње којима су зуби поиспадали и ослабили им органи за варење као и коње који су од ране младости навикнути на прекрупу, — треба ранити јармом или само прекрупљеним овсом, јер би иначе било узалудно ранити ова грла овсом у зрну, пошто не могу да га сажватају и сваре већ цело зрневље избалегају.

До скоро су (а неки и сад) млоги писци и практичари препоручивали, да је са економног и здравственог гледишта боље зобити коње са прекрупљеним овсом но у зрну, па су за прекрупу и гњечење нарочите машине измишљене. Ово своје веровање они су поткрепљивали поред већ поменутих навода и овим разлозима: што се најмање четвртина оброка на прекрупљеном овсу може заштедети, што је млого сварљивији но кад се у зрну зоби и грло не може да свари онолико колико је појело због чега добивају коњи колику и др. болести. Међутим кад знамо колика је количина овса довољна коњу на оброк и кад доведемо у везу све

ПОДЛИСТАК

Смрековина, вења клека и боровина као лек.

Шта је и какав је бор, борић, боровина и смрека то треба већ да зна сваки писмени и неписмени члан народа. Стога о томе нећемо говорити, него ћемо овде приказати по исказу неких доктора и народног знања да је *шишарка, лист, пупољак, боровица, (вења) и смола борова и чамова посве лековита биљка за многе болести*: и корисна за економске и друге употребе друштвене. Лековитост смреке, вење види се из тога што у роду њеном има: разних соли, гуме, шећера, смоле, воска и етеринског уља.

Ту лековиту моћ смрековине и боровине означићемо овим редом:

1. Живети дуже времена у смрековој и боровој шуми корисно је за здравље, а нарочито противу грудни болести. То је испитано по свему свету, па зато лекари препоручују таким болесницима да живе што дуже у или поред шуме борове и смрекове.

2. Јести ражни леб од непросејана брашна намазан сваки залогај са боровом смолом, лечи болести прсију, кашаљ и јектику ако ова није посве застарила и разграната (акутна.)

3. Кад се млади смрекови листићи и пупољци пре потпуног развића, сваре у млеку или у чистом вину, или у старом пиву, или у сурутци па пије од тог на дан по четири, пет чаша, онда тај лек *вели доктор Ферд-Милер* лечи: улоге, костобољу, ревматизам (севатињу) скорбут, водену болест, све кожне оспе и болести бледило, тесногрудије, бело време, кашаљ и болести плућне. При овом лечењу треба се што више бавити, у чистом ваздуху па било то одајући или радећи неки посо. Одвар тај од таквих пупољака смрекових за пиће је пријатан исто као и руски чај, али далеко здравији и јефтинији од њега. За то добро би били да наши бакали уобичаје и тај тој кога ми називамо смрековац, држати за употребу сељана и варошана.

4. Кад се метне у воду и добро свари повише лишћа и шишарица смрекових или борових, па кад се сваки дан у томе одвару бања цело тело по десет до 15 минута, онда тим се лечи вели речени доктор: сврабуљица и крастице свију врста, сушица код деце, клонули удова тела, сврофуле у виду гука око врата и све друге њене врсте, које се јављају у окобољи, и течењу из ушију, па онда нервозне болести, грчеви, бледило, пробади у плећима, куковима и другим местима, бесаницу и немоћ телесну.

5. Противу разни вратобоља и гушобоља помаже и лечи добро намазана крпа са смолом боровом, лучевом, обавијена око врата. Облог се држи по неколико сати.

6. Кадити собу, стан, болницу и радионицу скорашњом смрековином или том смолом корисније је за здравље од свију других намирница, за кађење одређених.

7. Кад се сажваће неколико пута смрековог рода тазе, и у обадве шаке на длану прилепе па у ту смесу појаче удише дахом из уста, тако да она топла пара из смесе удара у очи, онда тим се лече слабости очију и вида, само ако се више пута то упражњава.

оно што смо о овоме напред поменули онда сва ова страховања отпадају.

Хаубнер и др. тврде да је само у толико боље давати прекрупљен овас коњима; што га боље сажватају и лакше сваре; но кад већ знамо да је овас од свеколике ране која се стоци у зрневљу даје најлакше сварљив и по томе најбоље рани, онда изузимајући напред именоване случајеве, увек је боље давати коњима овас у зрну но прекрупу.

У којој је мери овас сварљив види се из испитивања Хаубнерових којима је доказао да од оброка зоби који се коњу даде за 24 сахата само $^1/_{500}$—$^1/_{1000}$ део остане не сварен. Но у оном случају кад се овас даје коњима помешан са исеченим сеном или сламом, нарочито ако су коњи алапљиви при ранењу, поједу зоб без да је сажветају и тако коњи мале асне имају од зоблења. Тако исто бива и онда кад се овас даје коњима не овршен у класу.

Напослетку да поменемо још и то да коњи рањени са прекрупом овсеном истина пре се уране и почну гојити али нису издржљиви, брзо под теретом посустану, много се зноје, нагло им дебело месо спадне и омршаве чим се из дана у дан за теретне радове употребљавају.

Из свију ових до сада поменутих разлога не треба прекрупљивати овас за зобљење коња, осим случајева које смо напред поменули, јер би то био само један излишан издатак.

Изложив на овај начин добре особине овса због којих заузима важно место у газдинству, надамо се да ће наши привредници обратити већу пажњу овоме благодарноме усеву, који се још и данас сматра као пасторче међу осталим стрмнинама јер га увек сеју на оним њивама на којима никакав други усев не успева; но при свем том труд земљоделчев добро плати јер му је цена сталнија и већа од цене осталих врсти стринина.

Ми ћемо у своје време донети опширну поуку о гајењу овса и избору најбољих врсти које су до данас познате.

Како би основна школа давала народу више корисног знања из народне привреде?

(Свршетак)

III. Шта би ваљало из дан. наставног плана избацити, а шта увести у њега па да ручни рад и пољска привреда буду боље заступљени?

Напред је казато: да основне школе имале би бити ниже и више, свака да траје 3 године; Оне прве да васпитавају и дају основна знања васпитницама својим; а ове друге, да спремају ђаке за грађанска живот и корисне раднике. Но и ако смо одвојили школу на вишу и нижу, ако смо им поставили оделите цељи, ми опет жилимо да у њима буде заступљен одма ручни рад и пољопривредна знања. То би се дало извести овако: Ваља избацити из програма, онај за васпитање не подесан стари завјет, Словенски језик, Црквено певање и војничко вежбање. Уз закон божи, живот Исусов и нови завјет, треба увести моралне поуке. Тиме ће добити васпитна страна заставе. У место сло-

8. Кад се из јутра сажваће неколико зрна смрековине и прогута онда то одклања смрад из уста, отвара добар апетит целог дана, и чува се од разних зараза.

Шта вреди катран и терпетин и терпетинсво уље за лечење разних болести, то зна и практицира и научна и народна медецина. Кад се исцеди уље лековито из лишћа и шишарица смрекових и јелових, онда фабриканти праве од њих разне фланеле које су меке као од најбоље вуне, и које носе име „*фланеле за здравље*".

У то име требало би да има по коју смреку, јелу и борић свака кућа, а нарочито школа, болница, зборница и друга јавна места. Ако то дивно дрвеће не може напредовати, на сваком земљишту, онда за то имамо руке и памет, па изнађимо, начина како ћемо удесити земљу и око тог дрвећа да буде повољна. За сада зна се то да је за то дрвеће посве угодно песковито земљиште, а то бар за десетину таких биљака, дрвета. А шта вреди за украс и ако онај и љети и зими дивни зелени лист боровине и смрековине, то знају не само естетичари него и сваки други кога беда и несрећа посве убила није.

В.

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

Једна од најинтересантнијих секција изложбених, то је српска секција, а њена организација плод је родољубиве иницијативе.

Не треба заборавити, да је Србија са највећом готовошћу похитала да уделује у нашој изложби. Главни одбор, који се образовао у Београду под председништвом поштованог Господина Гудовића, допунио је кредите, које је одобрила влада Краља Милана и утрошио је на ту цељ веома знатну суму новаца.

Српска секција, која је веома пространа, намештена је под надзором г. Жабера, српског генералног консула и главног комисара при изложби. Ту су сви земаљски производи поређани веома укусно, и показују нам важност и богатство овога народа.

Ограничивши се нашим нарочитим смером, ми ћемо овде да споменемо винограде, који у Србији покривају површину од 80.000[1]) хектара и који дају велику количину црног вина од 10 до 13° тежине а исто тако и изредна бела вина.

Извоз вина из Србије у пуном је цвету; нарочито у Француској српска вина почињу да налазе јаку продњу у винарској трговини, јер се сваке године чине огромне набавке у тој држави. У осталом нека нам је дозвољено да наше читаоце упознамо са једном врло важном студијом, коју је написао Рене Миље, бивши министар Француске у Србији односно винодељских прилика тамошњих.

Нема толико из наше примедбе на крају др.

венског језика увести пољску привреду у вези са јестаственицом. Први би разрел мого изучити темељно да познаје домаће животиње и користи од ње; Други бољке а III ископе. То изучавање не треба да почиње од „главе„ па до репа — као што се сад чини — него са свим на другој основи, где ће бити главно да се дете поступно и сигурно спреми да зна бољи начин сточарења, земљодеља, занарства и домаће производње.

Црквено певање могло би се заменити са ручним радом. Гимнастика у зимње дане и дане кад је на пољу ружно време, такође би се могла заменити са ручним радом. Та и данас програм из гимнастике само фигурише, од 100 учитеља једва ако по њему 5 раде. Учитељи и иначе, чим опаве умор код деце одма пуштају децу на одмор. Ти одмори редовно се дају деци сваког сата по 15 минута, а весела дечија природа за то време нађе у шк. дворишту и кретања и забаве. Веселе дечије игре, путовања по околини, утакмице у трчању, скакању, хрвању и бацању камена с' рамена; далеко су боља гимнастика за певину децу, него ли оно укочено и стегнуто стање у фронту. Премет, пружаоница, и друге справе пре малој деци могу доћи главе него ли им дати здравље. Те справе могу људима бити веома полесне за јачање мишића; али опет зато оне могу за малу децу да буду и од штете.

Радећи ручне радове, деца се привикавају ручном и корисном раду, јачају мишиће своје и спремају се да буду добре занатлије. Њина малена снага постепено се привикава на рад телесан, те кад оду на занат неће им он тежак бити, нити ће отуда бегати као што то данашњи шегрти чине.

За више основне школе казато је напред, да оне несмеју бити једноликог уређења. Оне се морају уредити према месту у коме су, према цељи за коју се отва рају и према изричној жеље родитеља, који ће у те школе децу своју слати. Оне ваља једном за свагда, да престану давати некорисна и полутанска знања, па да пружају што више и ученицима и народу нашем корисна знања из привреде, индустрије, трговине и грађанског живота

Разноликост у програму ових школа ја разумем овако:

У Мачви, Поморављу и Стигу те би школе биле већма заступљене ратарством, него оне у бреговитим крајевима. Но поред тога, у њима би се могло очекивати из ручног рада да деца науче правити ствари од сламе, прућа, дрвета, земље, жице, артије и т. д.| Да граде земљоделске алате и справе у ратарству потребне; да изуче умешни начин риболова и т. д.

Они у Ужичкој, Чачанској и Крушевачкој околини — где је земља брдовита — да буде у програму претежнија страна сточарство и воћарство. Но поред тога ручни рад треба у тој покраини тако удесити; да ученике оспособи у изради свију справа и алата за млекарство, млекарску индустрију, воћарство, воћарску индустрију, свиларство, пчеларство и т. д. Ту би деца могла темељно научити: да калеме воће, да справљају од воћа разне конзерве; да граде кошнице, сушнице за шљиве, алате од дрвета и т. д.

Они у Краини, Жупи, и Књажевцу, узели би за главно винодеље и воћарство, а поред тога децу би ваљало изучити: радовима од лозе, прућа, дрвета, и камена.

Они у Поречу, Звижду и Хомољу, могли би темељно да изуче Шумарство, Лов, Сточарство и Рударство. У Мајдан Пеку и Кучајни дале би се дивно уредити практичне школе за рударство, те би они сиромашни крајеви оживели а држава наша стекла корисне раденике у својој рођеној земљи. Докле ће туђинци грабити благо наше?

Србија у материјалном погледу опада нагло, њено благостање с дана на дан тако пада, да нам је и последња пропаст већ на догледу. Ми тај пад не треба да дочекамо скрштени руку. Ми треба да се боримо свим силама, те да се благостање у земљи нашој поврати. Школа, држава и сви у опште — који земљи овој добра желе — треба у томе да предњаче.

Кад се тако уреде наше школе, онда неће из њих јурити све у господу нити ђак кад сврши сви шес разреда бегати од мотике у општинске писаре, келнере и арџије. Тада и сељак наш неће на школу *да гледа попреко*, јер ће му она сваким даном давати све нових и нових доказа, *да се у њој поред на-*

У једном од најподеснијих и до сад најбоље израђених дела[1]) наш учени сународњак испитује разне перипетије у подизању и његовању виноделства и износи у исто време савете, који ће радо и са захвалношћу бити примљени од стране српских виноделаца.

„Србија је", вели г. Миље „виноделска земља, која се може упоредити са Мађарском и Далмацијом. Премда је виноделство тамо још у повоју, производи његови зато ипак имају укус, јачину и богаство, које им подиже продњу у страној трговини. Французи нису били последњи да томе обрате већу пажњу, јер има томе већ више година од како наши трговци из Бордо-а и Сет-а знају куда води пут у дунавске винограде. Год. 1888 са Италијом тешкоће у трговачким односима принудиле су те трговце да пажљиво испитују разне крајеве јевропске, не би ли где нашли замене талијанским винима. И док су бордовски бродови одлазили за Сењску Рјеку те да тамо укрцају производе угарске бербе, друге лађе, које би најмили наши сународњаци, верале би се под француском заставом уз Дунав и пристајале би у малим пристаништима, где се налазе извозне тачке српских вина. Број уверења за то издатих од стране француског Посланства у овоме међувремену, сведочи о једном кретању послова који заслужују сваку пажњу.

Дакле, што се вина тиче, ми се налазимо прел већ васпостављеним односима између наших сународњака и српских произвођача. С тога ће наш задатак у коме погледу бити много лакши, јер нећемо морати да им показујемо нове путове. Али оно мало познавања што имају о томе крају, принуђава их врло често да се обраћају разним и врло скупим посредницима. Па онда, они су само додирнули крајеве виноделске Србије, и то у пределу, који је средством Дунава са морем спојен. Они никад нису одлазили у срце Србије где међутим има исто тако препоручљивих производа, који су многоврснији него они из Подунавља.

Шта више, човека више изненађује кад, путујући у најмање пролазне крајеве Србије— на пр. у околини Копаоника, који дели јужну србију од Ново-Пазарског Санџака,| од једанпут примети, и то већ на знатној висини, огромне винограде који у недоглед покривају косе и планинско подножје и бацају обилато сјајно и дебело зеленило на оно источним огњем изгорено земљиште. Тамо се у свима крчмама пије вино као вода: то вино, које је негде румено, лако па и вкусно, а негде тешко, густо и пуно танина, — могло би се поправити малим али веома предсудним примесима па би се од њега израдило најизврсније вино.

То су права запуштена блага, која већ одавна леже заборављена у најудаљенијим планинским пределима која су тако рећи предата добродушним поштеним и питомим житељима тих крајева као једна остава чија им је вредност непозната. Колико ли пута оставе грозд да на чокоту иструне, а колико опет беру најбоље и најгоре, зрело и полузрело грожђе, које се после у сирће претвара! Какву луду и опасну слободу ужива чокоће које је напуштено вољи преизобилне вегетације и принуђено је да се његова дивна лоза по блату и прашини ваља!

Међутим данас ствари друкчије стоје, јер сад железница пролази једним делом тих плодних предела. Може се рећи да наступају дани, кад ће ти по природи одважни и бистри житељи

[1]) La Serbie Economique et Comerciale (Berger-Levrault et C-ie éditeurs, Paris, Prix 5. fr. , beau volume avec cartes).

уме учи и корисном раду деце његово. А не као што оно данас пијата мора „како је Мојсеј прешо црвено море“ „како је сам животиња суховрха, међу сисарима“, и „како су Чимборасо и Аконкагуа, највећи брегови у Америци!? —

IV. Шта треба да буде дужност општина, а шта учитеља да учине, па да се пољска привреда и ручни рад с користи продаје?

Данас су општине школске дужне по закону давати школи довољно простора за школску башту и учитељима по селу сектар земље за његову личну потребу. Све остало, што је потребно да се та башта и земља уради, па да буде угледна и корисна; мора набавити сам учитељ из свога џепа. Набављајући плуг, семе, плаћајући радове и друге потребе често буде „тежа дара него масло“те од пчеле и баште нема ни помена. Школска башта обучке се у коров, куда се обично ђаци играју жмурке“, а учитељ свој део да самцима под паришу!

Но ретке су школе које и такову башту, имају. У варошима их никако и нема, а по селима су школске баште и школска дворишта обична оборина места. Ту се редовно о заветинама, славама и празницима скупља сеоска младеж те игра. Учитељ не само да то не може да забрани, него је блажен кад га свотина у шк. згради на миру остави! Тамо о шк. башти не треба ни мислити.

Да наведем само један пример из мога живота. У селу Л... нову затекао сам огромну просторију око школе у трње и коров обраслу. На тој просторији подигнута је и школа и прва. Сав приход што га је општина од те просторије имала, тај је: што узме по десетину динара за сено и двадесет динара наплати за јадове, где се вино и пиво о заветини продаје! Ја покушам да подигнем башту школску. Оградим одвојим школско имање од приватног, посејем усеве и уредим растило за воће. Сво село устаде на мене, тужили су ме свим земаљским властима, па кад ни од куда помоћи, они једног дана дигоше сами ограду и поразнише све! Кмет ме је смешећа се тешко говорећи: „мој учитељу, оставите ви то нама старијима, је село од сватова! Дижеш ти руке од баште, ово је опитничко а не твоје. Остави ти децу нашу учити како се воћа знају они то боље него ти! и т. д.

Его овако обично сеоски кметови разуму своју дужност, и помоћу учитељу, да шири у народу пољопривредна знања!

Но није свуда тако. Било је, — а има и данас — сеоских општина, које уређењу баште шк. имају. Ту сељани поору. Пољопривредно друштво да семе, учитељ и ђаци раде све, да је мајина гледати. Да им се учитељ одужи за то, он набави семе од детелине, косе насловане, трајере, сечке, маказе за стрижу оваца и све то растури по селу. Сваке недеље и празника упућује селаке, како ће да кале и држи им поучна предавања из привреде народне.

Сељани све то примају, воле учитеља и чине му разне поклоне, а он њихову децу учи са пуно воље. Долази и г. ревизор, види лепу слогу и користан рад, бележи одличне оцене а у извештају не може да не спомене како је тај и тај учитељ: вредан, трудољубив и у селу поштован. — Али док село и ревизор тако о учитељу мисле, дотле какав начелник, капетан или посланик, доставе министру: „да тај учитељ мути појмове у народу; меша се са сељацима — што није његов посо — и т. д. И тај грешник, буде премештен чак у Курушумлију!?

Школа остаје празна. Башта урасте у коров, зборке и ручни радови разуну се; пропадне све. Или дође за учитеља какав бивши практикант, који целокупну наставу тумбе окрене, а од деце тражи да знају „одавде на довде“ на памет. Општина то гледа, гледа па се камени од чуда и напослетку постаје и она равнодушна.

На неком месту учитељ заузимљив подигне воћњак око школе, уреди башту и воћњак, годинама се мучи и трули да то све одмегује; а увиђавни председник наће да баш ту вала подићи општинску апсану! Воће се сече, воћњак се руши и апсана се диже онде, где треба да буде алтар привреде народне!?

Односи су дакле, између школе и општине неодређени. *Не зна се шта општина школи мора дати*; нити је игде написано: да то учитељ мора уредити и сачувати. Све је остављено вољи и случају. То је један од главних узрока, што су наше основне школе на пољани (често без ограде); што у шк. заградама нема нигде хлада да деца главу заклоне, и што из школе баш ни најмање не могу да се шире пољопривредна знања у околину.“

Законом вала прописати:

Да свака школа мора имати добро уређењу школску башту.

Све што је потребно, да се у тој башти ради да је дужан учитељ да руководи а општина на његов предлог из касе школске да купује: семе, садњице, алате и да плаћа потребни број радника.

Како за уређеност баште тако и за све алате да је одговоран одбор шк. и учитељ материјално и морално и министарству просвете и политичкој општини, која на башту троши.

Та башта имала би се тако удесити, да ученицима служи као практична школа при изучавању привреде, природе и ручног рада, а целој околини као угледна врт и школа за калемљење, пчеларење и прерађивање воћа.

У том би врту сваки ученик добио своју одређену парцелу, а са њоме и дужности како да је обради. Учитељ би само надзирао и упућивао децу како да раде свој део.

Из те би се баште добра деца могла награђивати: калемљеним грањчицама, калемљеним воћњака, семењем, од поврћа и цвећа, воћарским и пчеларским алатом и т. д. Тиме би се код њи развијала воља и створила утакмица, за све бољим и бољим напредовањем.

Све ово може да се полази тако лепо, да ни најмање не општети успех из осталих наука; шта више ова промена умног

одбацити ону нехатност, примити савремено поступање у виноделству и одговорити позиву стране трговине. Растућом потребом нашега народног трговинства, неуморним радом и непламашним стручним познавањем ствари ми би смо требали да будемо њиови природни руководитеља, с изгледом на извесну и сталну добит, која би се показала на крају такве филантропског предузећа. Наши ће истражавоци на њиовом путу наићи на споредне производе, које не треба тако олако испуштати из вида, а то је ракија шљивовица и комовица по све здрава, природна, не мешана и у опште призната на целоме Истоку као врло распрострањено пиће.

Дакле, не би било згорег да и покрај непрекиданих и с тешкоћама скопчаних трговачких односаја које наша трговина подржава са српским вином, покажемо нашим читаоцима верну слику виноделских односа у Србији.

Разни крајеви српских вина.

Површина, коју данас заузима виноделство у Србији, износи од прилике 98.326 хектара, што је врло мало кад се зна да је целокупна површина Краљевине износи око својих 5 милијуна хектара.

У Србији има 6 разних врсти вина. Ево њихових разних имена:

Неготин.	Шумадија
Пожаревац	Крушевац
Смедерево	Ниш.

и телесног рада само би допуњавала једна другу, и стварала већу вољу и интерес за учењем. Деца би лагано излазила из школске прашине — као оно свилени лептир из чауре своје — у веселу природу и ту би се одомаћила и развила на чистоме зраку, као бујно растиње на топлоти сунчаној.

V. Како би се све то и на који начин дало извести?

На први поглед питање ово изгледа огромно не остварљиво; Чуло би се таковых одговора: „да оно дубоко засеца у организацију данашњих школа, да је руши из основа, и да се мучно да у живот привести, због мучног финансиског стања наше домовине.“ Ја не мислим тако. Разумем све тешкоће, мерио сам их више пута са користима које би добили, кад се те тешкоће савладају; и нашао сам, *да се све може само кад се воље и енергије има.* За спас наше домовине — која у економном погледу пропада — нема тешкоћа које би било несавладљиве!

Једним законским предлогом — кога би скупштина зацело одобрила — могле би се све школе претворити, у ниже и више са по 3 разреда. Тада би отпале некорисне више основне школе данашње, и жалосне продужне школе. Сва би села мања добила ниже троразредне школе, а министарство просвете у договору са општинама среским и окружним одборима, било би овлашћено, да отвори одма више школе тамо где би за то услова било.

Комисије састављене из учитеља, школованих економа и чланова просветног савета имале би да израде програме и наставне планове за те школе.

Тако удешена основна настава, задовољила би и жеље нашега народа и остала суврeмена и угледна.

Највеће тешкоће које би сметале извршењу овог предлога, то су:

I. Што шк. општине носу у стању да одма доведу своје школе у сагласност са овим предлогом;

II. Што нема довољан број спремних наставника за више основне школе;

III. Што срески и окружни одбори још нису организовани.

Те тешкоће могу се поступно савладати у току времена од шес година. Ако поједине општине не могу одма отворити више школе, срезови то могу лако да учине. Доцнијим отварањем виши школа у сваком већем селу, среска основна виша школа могла би се по жељи среза преобратити у стручну школу. На тај начин ми би сад одма могли добити исти број виши школа који и данас имамо — а за непуних 10 година имали би око 30 стручни срески школа.

За данас ми имамо толико одличних учитеља, да одма можемо отворити 60 виши осн. школа. У току од 5 година, наше две учитељске школе даће две генерације спремних учитеља, који одма могу заузети места по вишим школама. За то време могло би се спремити од млађих учитеља 30 наставника, овде или где на страни за стручне школе. Да би се пољопривредна настава и ручни рад, што боље предавао ваљало би одма у програм учитељска школа унети још сада и те предмете, те да будући учитељи у томе буду подпуно спремни. Дотле пак, позивати сваке године учитеље виших школа једанпут преко године на практична предавања, где би се практички упознали са ручним радом и радовима у пољској привреди.

За стручну школу, сваки би срез могао по жељи својој а о своме трошку, и сам да припреми себи наставнике из своје средине, па било то овде или где на страни.

Трећа тешкоћа, биће решена на првој скупштини, која има поделити целу Србију на округе и срезове, и одредити делокруг рада у окружим и среским одборима.[1] Тада би се могло узети у обзир и основне и стручне школе, и унети у закон и то: *да су одбори окружни и срески дужни, старати се, за напредак основни и стручни школа своји а у духу народне економије и привреде по свима правцима.*

Ово су у главноме моје мисли, на ваше цењено писмо и питања која сте у њему изложили. Нека другови моји ове моје мисли критички оцене, па нека и сами о овоме питању што кажу: те ће се тиме и ова ствар боље решити. Радећи тако, помоћићемо и себи и својој домовини, којој треба много трудбеника и рада те да се благостање у њој поправи.

Ниш 10, Септембра 1889 год.

Мих. Ст. Ризнић
учитељ

[1] Та је тешкоћа већ савладана. Ур.

Печурке (Рудњаче)

Покушавао сам да произведем печурке, по упутствима вештака-баштована, па нисам успео. Добављао сам два пута, семе од печурака, од баштована на гласу, па ни један пут ми није пошло за руком, да добијем плода. До душе, чинило ми се од већ дангубно вршити све оно што вештачко баштованство захтева од производника печурака. Ово препоручује, да се с'пролећа саде печурке и то овако:

Да се узме коњско ђубре па да се остави на сувом месту, у гомилама од 60 кв. сантиметара. Из тог ђубрета, треба виламa, добро извући сваку сламку или сено; јер, веле, печурка не успева у ђубрету, које није са свим чисто. Ту гомилу ђубрета ваља добро утапкати. Поврх ње ваља после опет наслагати ђубре, опет 60 cm у квадрату, па опет утапкати тако, да цела гомила изгледа као наслагане цигље. Када је сушно време, ваља ђубре добро заливати. После десетак дана, када се ђубре упали, ваља ђубре добро преметнути тако, да спољни делови ђубрета дођу унутра, а унутрашњи на поље. После овог преметања, ваља ђубре, онако у гомили, оставити још десетак дана. Ако је ђубре, после тога времена, потавнело, ако па њега, када се стегне у шаку, не цури вода, него ако је гипкасто, ако не заудара, — онда се тек може употребити као земљиште, у које се може бацити семе од печурака. Но и после свега нашег труда, неће земљиште ваљати, ако буде лепљиво, или ако буде суво.

Који буде срећан да спреми, по казаном налогу земљиште, тај треба да посеје семе у пролеће у прихладку а под јесен према југу. Најбоље је, веле, посадити семе у тамнини (у подруму). Леје, у којима се баца семе, ваља да буду до метра високе а толико исто широке. Површину леја и њихове бокове ваља ашовом потапкати, да се ђубре мало чвршће сабије. Пре, него што се баци семе у такву леју, ваља леју пограбуљати, да не би у њој остало сламе или сена. За тим се леја поспе сламом. Под тим застором од сламе, ваља леју оставити неколико дана. У летње доба, ваља по кад-кад прскати леју водом. Овај засторак од сламе потребан је тада, ако се леје праве у

отвореном пољу. Ако ли се праве у подруму, или у каквом тамном месту, онда не треба леје сламом застирати. Пошто се леје опет загреју, од ђубрета, неће се у њих семе. На површини леја направи се руком отвор од 10 cm у дубљину и у ширину а у растојању 25 cm један од другога, па се у ту јамицу метне семе, које треба да испуни целу јамицу. После десетак дана види се, да ли ће нам труд имати успеха. Ако се поврх онога места, где је метнуто семе, ухвати као нека беличаста буђ, то је знак, да ћемо добити печурке. Ако ли и после две недеље не буде тога вала, поред старих јамица, правити нове, па опет сејати поново. На случај да нам радња пође добро за руком вала по врх семена метнути за 1 с. м. добро сагорелог ђубрета, па нечим покрити. Ако је сушно време, вала леје водом заливати. Леје морају непрестано да остану покривене. Који успе, да на овај начин добије печурке, тај ће, пошто их узабере, леју залити па опет покрити. Једном засађена леја, доноси плода 2—3 месеца, ако је у слободном пољу; а у подруму 4 до 5 месеци.

Семе од печурака, то је ђубре у коме су расле печурке.

Ја нисам овако радио, па сам и зими и лети имао увек довољно печурака. Ево како сам ја радио:

Навукао сам изгорелог крављег ђубрета у моју «зимску башту» па у њему закопао све оне патлиџане који због мраза нису могли да сазру.

У том земљишту метнуо сам, прве године, отпатке од оних печурака, што сам брао по утрини, испред винограда. Два месеца доцније, добио сам лепих печурака у изобиљу. По кад-што залевао сам место, где сам бацао отпатке од печурака, млаком водом. И када год сам то чинио, имао сам и више и већих печурака.

Пошто је печурка, за околину Београда, важан производ за продају, налазим да сам дужан изнети на јавност ово моје искуство

Вукашин.

Алденово воће и америчке сушнице

(СВРШЕТАК)

Сем ових има још једна истина *Америчка* сушница, по коју је готово Европа преотела Рајдерова (*Ryder*) коју израђује Мајфарт и комп. у Пешти, Бечу, Франкфурту.

Рајдер-ова сушница (Ryders-American Evaporatoren).

Ова сушница разликује се од осталих тиме, што су оне усправне, а ова положена или нагнута, и према томе рећањем леса. У њих се рећају једна над другом, а овде једна поред друге.

Ова сушница има веома просту али смишљену пећ са широким рошттиљем и са хоризонталним сушилиштем.

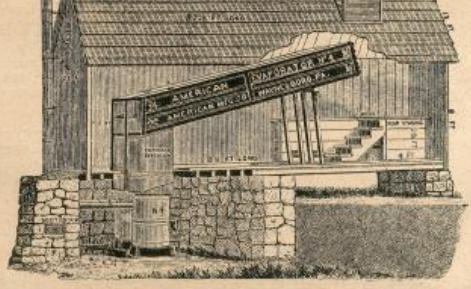

У сушилишту намештене су лесе од калајисане жице једна до друге. Тиме се гради пут којим струја топлога ваздуха иде и односи влагу пре но што се са воћем више или мање осушеним додира. Ове непрекидне струје опкољавају апарат големом брзином, отуда се суши воће брзо и влага из апарата налази. Одмицање леса иде веома простим начином. Прва леса увуче се у горње сушилиште, и она се, као и све доцније, унапред креће уметањем нових леса. Лесе се крећу сољањем преко пречага на којима стоје. Кад дође прва леса на горњи крај горње врсте, онда се извади и спусти у најближу доњу врсту, и сваком новом гура на ниже ка пећи ближе. Продирање сувог топлог ваздуха изнад, испод и кроз сваки ред леса, бива тако потпуно да плод на свакој леси и на сваком месту сушнице чим је био 10 минути у сушници изгледа спољa сув и ако је сушење тек четвртим делом или једва упола свршено.

Веома умна направа пећи чини те се лако ложи и за свако гориво подноси. Веома лако може се велика топлота чак до 140° C увећати. Потрошња горива зависи, наравно, од величине сушнице; просеком може се узети на 15 сати ложења 50 кгр. угљења.

Ова је сушница покретна, заузима мало простора и не мора се подзидивати.

На завршетку да поменемо и то, да су америчке сушнице које воће масе суше, у опште узев, веома скупе за нашег привредника, даље да су заметне за грађење и мучне за оправку. Сушнице по Алде-

новој методи са регулацином испаравања (Ексхаустор) по Атемсу стају око 400 дуката. Радјерова опет тражи скупу услугу и веома опрезну, а имају и др. незгода; — сем тога, сушнице ове могле би се исплатити само онда кад би се с њима индустрија отворила за сушење не само воћа но и поврћа, и онда би требало инвентар за њих две 7000 фор. = 1.200 ₰, а обртни капитал око 18.000 фор. даље преко 3000 ₰, и годишње издржање од прилике око 600 ₰, — снега на близу 3600 ₰. Напазим, да наши индустријалци неће моћи још неко време овоме послу приступити, а склапање удружења, која су и у Америци изазвала ову индустрију, — још у нас не долазе на ред.

БЕЛЕШКЕ

Како се израчунава колико ће се добити коњака из вина.

Колико ће се литара коњака добити од 100 литара вина, то зависи од јачине њихове.

Што јаче вино, то ће се више коњака добити из хектолитра таквога вина.

Наша вина имају 10 процената алкохола по запремини а коњак се гради обично у јачини 55 процената (опет по запр).

Један литар коњака има 550 куб. сантиметара алкохола и 450 воде. Па да би се сазнало колико ће се литара таквог коњака добити из хектолитра вина познате јачине, има се помножити процент алкохола у вину са 1000 и тај производ поделити са 55, у количнику добићемо број литара коњака.

На пример:

$10 \times 1000 = 10.000$

$10.000 : 550 = 18 \cdot 19$.

Добиће се од *100 л. вина = 18·19* литра коњака.

Не за тачан рачун треба и скупљање алкохола над се с водом меша узети у рачун. С тога за праксу може се ово запамтити: од нашег вина требаће од прилике осам хектолитара за 1 хект. коњака.

Кад се узме у рачун, да су нека вина књажевачка веома јака и да би се по добру цену могла продати, кад не би пренос био тежак. И с друге стране, кад се вина да нешто остају не продата кад се с јесени док још траје пловидба не извезу, онда питање о прављењу коњака за такав предмет постаје још важније. А какав је књажевачки округ у погледу преноса, такав је и Жупа, такав и Левач и многи др. предели у Србији.

ГЛАСНИК

Земљоделско-шумарска изложба у Бечу. Пре неколико дана — 3. ов. мес. по нашем календару отворена је у Бечу општа земљоделско-шумарска изложба. Колика се важност придаје овој изложби најбоље се види из тога, што она стоји под покровитељством самога цара и што ће да траје читавих 5 месеци — до почетка октобра. Она обухвата све гране земљоделства и шумарства а пољелења је у сталну и привремену изложбу. Предмети сталне изложбе остају изложени за сих 5 месеци, даље од почетка до свршетка изложбе; а предмети привремене изложбе излажу се само по неколико дана и непрестано се мењају, тако да узев поред сталне ова и предмета привремене изложбе.

Црема програму ове изложбе она обухвата ова главна одељења:

1). Производи пољорада, шумарства, баштованства, воћарства, виноделя, хмељ; производи лова и рибарства, живинарства, пчеларства, свиларства и др.

2). Стока и животиње за приплод, за гојење, за употребу и за луксуз: коњи, говеда, овце, свиње, живина, пси дивљач и риба

3). Производи пољопривредне и шумарске индустрије.

4). Кућевна индустрија.

5). Справе и машине за земљорадњу и шумарство, за њихове индустрије, за баштованство, воћарство, виноделе, гајење хмеља, за живинарство, пчеларство и свиларство, за псе, лов и рибарство.

6). Производи индустрија, које погађавито раде за пољопривредника и шумара.

7). Спомоћна средства за гајдовање, као: вештачко ђубрење за стоку, која се по трговинама продаје, лекови за стоку итд.

8). Модели, планови, цртежи и статистички податци о пољопривредној и шумарској мелиорацији, грађевинству и т. д.

9). Модели, планови цртежи и статистички податци о пољопривредној и шумарској настави, опитима о плодности.

20) Планови, цртежи, модели и статистички податци о употреби отпадака.

11). Планови, цртежи, модели статистичка податци о снабдевању великих вароши, са средствима за живот.

Одељења под 5, 7, 8, 9, 10 и 11, даље живинарство и изложба паса међународни су, а остала одељења су за производе Аустро-Угарске.

Изложба стоке и животиња, баштованства и воћарства, мајсторства, хмеља и културе биљне, спада у привремену изложбу а све остало спада у сталну изложбу.

На разноврсне награде изложених предмета одређено је око 66000 фор. а вр.

За време изложбе држаће се и разни научни скупови, екскурзије и конгреси.

Не треба, надам нашим читаоцима напоменути да ће сваки који ову изложбу посети, наћи у њој довољно поуке. С тога је ми најтоплије препоручујемо свима онима којима то средства допуштају.

Цена маљим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Садржина: Зобити ново овсом. — Како би основана школа дабла на роду више корисног знања из народне привреде? — Печурке (Гљиве). — Адженско воће и виноградске сушнице (сушионице). — **Белешке:** Како се израчунава колико ће се добити коњака из вина. — **Гласник:** Земљоделско-шумарска изложба у Бечу. — **Подлистак:** Стрекозинка, вена, клека и боровина као лек. — Српска вина на парискоој изложби —

Издаје и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

ЗА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИВЕСКУ ДРУШТВЕНИ ПОСИ ВОЖТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОБЕСНИЦИМА КОЈЕ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ЖАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 21. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 27. МАЈА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

ИМАМО ЛИ РАСТОВИНЕ У НАШИМ ШУМАМА?

пише

Дим. Јосимовић

Као дугогодишњем државном шумару познати су ми млоги шумски крајеви у Србији, у којима сам као шумар био, а неке опет узгред пропутовао и исте прегледао. Међу овим шумским пределима најпознатији су ми шумски крајеви поред Дунава до ушћа Тимока, и зато ћу и о овима у неколико напоменути јер шуме у овим крајевима највише су изложене биле експлоатацији и са њима се отворила жива дрварска трговина за иностранство, а нарочито за Румунију и Бугарску, а и за нашу унутрашњу потребу.

Од памтивека па и данас свуда код нас у Србији, нарочито у шумским крајевима, и ако има доста камена за подизање и прављење кућа, стаја, салаша, обора и других потреба, све се то увек секло а и данас непрестано сече растова гора за пред поменуте зграде, једино зато што је растово дрво издржљиво, и што се на брзу руку и јевтино дође до постојаног склоништа.

За доказ тога колико се немилице арчило и секло ове растове горе у свима крајевима наше Отаџбине, па и данас тако исто сече, навешћу само село Јабуковац и Уровицу од 2.000 домова која се находе у подножју „Мироча" планине, изузев још многа друга села у округу Крајинском. Оба ова села као што рекох имају до 2000 домова, свака је ова кућа, не узимајући у рачун друге стаје и салаше, начињена од растове горе, за коју се прво у шуми сече потребна гора, и ту теше и дене како ко хоће, а потом тако зденуту гомилу од брвана, која су (брвна) обележена по реду како једна за другим долазе на своје место, сносе у село и постављају на стално место. За најобичнију кућу у селу потребно је до 200 комада растових дрвета мертечке дебљине, и до 40 комада гредарске величине. За стаје, амбаре и друге потребе, као и продају ове растове горе за околна села нећу ни да помињем, колико се горе само једне године посече и уништи, довољно је да наведем за пример колико је само потребно било да се растових дрвета осеку за постојеће куће ова два села. Као што рекох за сваку кућу потребно је у најмању руку до 240 ком дрва а само за 2.000 кућа, морало је се осећи 480.000 растових дрвета у добу најбољег пораста. Кад се овде још узме у обзир и то, да се свака ова кућа може одржати највише 40—50 година, онда излази, да после ових година треба опет горњи број дрвета одсећи. И баш за то, што је до сада из године у годину систематички разбојнички газдовано са нашим шумама, стојимо данас пред том жалосном истином, да данас у свима овим шумским крајевима немамо више оне красне растовине, ни гредарске дебљине, а још мање крупније за друге техничке направе.

Из овога лако је појмити, колика би била цифра кад би се урачунало за сва села па и вароши која троше ову врсту дрвећа сваког дана. Заиста, изашло би, да се хиљадама хиљада сваке године осече а на рачун те сече тако рећи ни прут се неподиже, и онда је јасно зашто смо данас остали без растове шуме и немамо је онако и у оном броју као што смо имали пре неких година. Овом наглом нестајању и уништавању растове горе јесте главни узрок тај, што је нашем сељаку најлакше доћи што но реч до прве паре продајом дрва, и шума му је још једини извор из кога своје посведневне намирнице за живот црпи. Поред овога и намножавање људства чинило је, те је се све више ова гора секла, а нарочито при заузимању шумског земљишта; сваки се грабио да заузме земљиште под растовом шумом, јер је оно по плодности богатије, него ли под буковом гором. И тако сада не само, да смо изгубили растову гору по броју но и по простору јер су ова места огољена и озираћена; те сада и ако би хтели да је имамо, ми би морали букову шуму да замењујемо растовином, као дрветом од веће вредности и многоструке употребе.

Као што се види, растовина још од памтивека игра улогу као грађевинско дрво, по својој многострукој употреби; оно је у свакој грани кућевног газ-

динства тако рећи једино драго, које се врло обилном конзумцијом (потрошњом) похвалити могло. Својства која су растовину за многоструку употребу свету препоручивала јесу: чврстоћа, јачина и дуга трајаност. Тек у последње време почела се растова гора јако ценити као извозна роба. Данас је цена растовине у несразмерном односу са ценом од пре двадесет година. То се види и из закона о шумској уредби како је појединo дрвеће цењено.

Потребе које данас растовина подмирује постале су битне и неодложне нарочито од како су се комуникациона средства нагло почела разграњавати. Количина је потрошња растовине само за железничке пругове (шлипере). У овој употреби до данас није могло растовину никаква друга врста дрвета заменити.

Извозу и потрошњи растовине у многоме иду на руку олакшана комуникациона средства. Тако осим нашег железничког пута за трговину имамо и река као, Дунав, Саву, Дрину и Мораву, путове којим се грађа како за нашу унутрашњу потребу тако и за иностранство извози, нарочито у оне државе које су у шумама оскудне као Румунију и Бугарску. И према томе, у толико је се више наша растовина тражила не само као грађа, но и за пиштерске дуге, шлипере и друге потребе, јер је по својој јачини дрво еластично и чврсто збијено са правилно наслаганим влакнима и по томе веома употребљиво за израду разноврсног посуђа које се одликује трајношћу као и за др. техничке направе. С тога се је из дана у дан растовина код нас све више секла и извозила изван наше домовине, а на подмладу и подизање није се никаква пажња и брига обраћала као и данас, и онда није никакво чудо што смо данас доживели да у нашим шумама поред Дунава немамо растове горе, од које би се могле бар дуге за већу бурад направити, за нашу потребу у земљи.

Овако жалосно стање наших растових шума, несигурно је и у другим крајевима наше отаџбине, или ако још није оно ће неминовно у скоро наступити поште се и последња растова шума сече, а на подизању њеном ништа се не ради.

Овоме злу као да се хтело ући на сусрет, те се за ово десетак година неколико трговачких кућа из страних држава, да не споменем наше трговце, — одомаћиње код нас, и наша растовина постала је жртва спекулативне најезде.

Нагледало је у почетку, да смо се ми радовали продаји наше растовине, но онако пробитачну цену но сада у истој мери морамо жалити што је данас немамо ни за нашу домаћу потребу, а о продаји више ни говора не може бити, јер што беше боље и за употребу то се исече и извезе а док се нова подмлађе треба чекати читав век.

Али опет зато над су тако многобројне користи, што их имамо од наших шума, и кад је непобитан факт да су растове шуме на многим местима пропале или сувише разређене, онда је крајње време да их одмах почнемо подизати. Крајње је време да дужношћу познати стручњаци на овом важном питању озбиљно порade, да се савремени предлог за закон о шумама

ПОДЛИСТАК

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

Неготинско вино, које је најпознатије, добија се из ових винограда:

Кобишнице, Михајловца, Бадњева и Братујевца.

Потребно је да се наши трговци упознају са врло простим начином, којим се у том крају подиже лоза, јер можда од њих зависи да побољшају та вина тим што ће предложивши извесна усавршавања можда и сами хтети да што у томе погледу учине.

Лозе су мале и густе, а врло ретко колем полупрте. Резање је доста несупутно; јер место да се остане по два три огранка не остаља се више но један. При резању служе се малим српом, косиром. Ручна тестерица и маказе врло се ретко употребљавају. Зими, стабла лозина загрћу се, што је у осталом убичајено у свима виноградима у Србији осим у Жупи.

Виноград се окопава два три пута годишње, и то у мају и јуну. Треће окопавање које би требало да се врши у августу, врло се ретко чини због тога, што има врло често кварга, које учине неуки и не савесни радници. Лозе се саде у истом реду у одстојању од 60 до 80 сантиметара. Растојање између редова износи 65 до 75 сантиметара. У место да се по виноградима засађује дрвеће, које даје мало ладовине, као н. пр. бресква, а оно се гаје гранн ораси, који дају густу ладовину и спречавају сазревање грожђа.

Берба је обично у половини септембра, али се врши врло невешто. Место да се бирају зрелији делови винограда, и да се чека зрење другог дана, берба се чини у једанпут. Грожђе се баца у отворене и просте судове, а нема нарочитих справа за мућење грожђа. Срби се при тој операцији служе обичним дрвеним мућем што има ту рђаву страну те не може да одваја зрно од петељке. Мућача се врло ретко употребљава, а грожђе се гази ногама.

Пожаревачка и Смедеревска вина много су слична неготинским винима; али бела вина претежавају у томе крају. Поступање при гајењу скоро је исто. Међу тим дозвољава се лоза да више расте, и онда се колем полупрте.

Земљиште се боље обрађује, јер га његов врећи састав чини мекшим и лакшим. Ту је земља много сунчаја и лакше се обрађује. При трећем копању место да се свака лоза засебно окопава, повлачи се велика бразда дуж целог реда. Осим тога, близина Краљевог винограда, која лежи у тој околини, даје најбољи пример за обрађивање, и онда није чудновато што производи тога места имају ту повлашћицу да се делимично троше као грожђе трпезно.

Ту се берба врши у октобру, што и јесте узрок те се грожђе продаје обично као воће. У осталом прилике је слабе врсноће и прилично се одржава, а у исто време остане неопћећено при јесењим кишама, које су тако шкодљиве по остале врсте грожђа.

Шумадијска, крушевачка и нишка вина већином су црна, али не тако затворена као неготинска.

што пре донесе којим би се осигурало боље чување и подизање наше уништене и опустошене растове шуме, јер још није доцкан одпочети зидање сталног темеља на пољу нашег занемареног шумарства. Више воље, труда и озбиљнога рада па би брзо стекли уверење да има могућности и начина којим би се сталан и трајан доходак осигурао из наших шума, само кад би довољно строгим законом било осигурано њиово чување и кад би се веће материјалне жртве заложиле за подизање подмлатка на местима где су шуме опустошене. Тиме би се само с правом одужили потомству и оставили му у аманет на чување онакве шуме какве смо и ми од наших предака насљедили.

Шта ћемо на местима где је град упропастио летину?

Из многих крајева Србије а нарочито из окр. крагујевачког, рудничког, приоречког врањског ваљевског и београдског стижу вести да је велика непогода 19 и 20 ов. м. праћена градом, бесном и страховитом олујом огромне штете причинила земљорадничком свету. Усеви, виногради, ливаде и воћњаци у појединим селима и општинама сатрвени су и уништени, куће порушене, жиророднa гора изваљена и почупана из корена и поломљена, стока задешена на пашњацима поубијана а било је и људских жртава.

У тим крајевима град је многе земљораднике оставио без људске и сточне ране, јер им је летину која је скоро до уста дошла уништио.

Да би сви они који су оштећени градом колико толико ублажили невољу, напомињемо им да још није доцкан да се у овој нужди помогну.

Онима којима су рани кукурузи пострадали, нека преору њиву и одмах засеју поново кукурузом. Само нека се постарају и добаве семе „жутог кукуруза" и „брзака" по могућству из планинских предела, јер ако воле буде лепа јесен, приспеће на време и сазрети. Семе кукурузно као што поменусмо треба да је са њива из брдских крајева.

На место стрмних усева који су страдали од града, треба посејати ситну проју и хељду; за њу још није доцкан да се сеје. Семе од хељде може се добити из крушевачког, чачанског и ужичког округа.

Да не би земљорадници којима су упропашћене сенокосне ливаде остали без сточне ране и зими стоку испустили нека похитају и поруче семе од мувара или талијанског рајграса и одмах засеју; и ко то учини насигурно имаће доста сена за израну стоке.

Поручити треба ово семе преко министарства народне привреде, или код Српског Пољопривредног Друштва или напослетку код Друштвеног добра у Шапцу, како је коме лакше.

НОВО ПОВРЋЕ.

У последње време скоро сви стручни листови донели су вест о проналаску новог поврћа које је пренешено из Јапана под именом: „јапанска шумска коприва" (Stachis affinis Bunge).

Начин обделавања скоро је исти као и код споменути винограда. Ту су лозе много мање и по томе не снабдевене кољем. Како је клима на тој земљи много умеренија, то се стабла лозе никад и не окопавају зими. Али због тежине земљишта и тракуљина, које ту расту у великој количини, виногради се морају окопавати три пут преко године.

Берба се врше још небрежљивије него другде. Гроздови се никад не бирају и меша се све заједно, зрело, незрело и трула. Бачве у којима се грожђе муља, у врло су рђавом стању — нити се перу нити чисте, услед чега вино лобија непријатан укус и не може дуго да се одржи.

Из наведеног види се, колико је усавршавање потребно, а могуће да се изврши у обрађивању винограда и винодеља у Србији. Што се наши трговци из Безија, Наргона, Сет-а и Бордо-а који тако много употребљавају српска вина за примесу незаинтересују за такво усавршавање?

Кад би се на пример какав француски стручњак настанио у Србији и постао господар од неколико винограда, могао би, да купује вина од произвођача и на послетку обделавао би их на начин, који би био најподеснији да могу да издрже извоз. Својим муштеријама давао би објаснења и у погледу обрађивања њиових винограда. Тако н. пр. одвраћао би их да саде младице на скоро крченом земљишту. Саветовао би их да сађење врше у равној линији и у равном одстојању, а не да сађење врше у свима правцима и без сваког реда, као што се то виђа нарочито по јужним крајевима Краљевине; да бербу врше у згодно време; да петељке одвајају; да употрбљавају само чисте судове и да пажљиво поступају при претакању и т. д.

Врсте вина које би се могле извозити.

Према званичној царинској статистици, нека нам је дозвољено на првоме месту да прикажемо нашим читаоцима овај компаративни списак о извозу српских вина у год. 1881.

Година	количина у хектолитрима	вредност у динарима
1881	43.000	1,320.840
1882	46,592	1,769.658
1883	33.475	1,048.585
1884	8.116	341.127
1885	14.100	467.398
1886	36.380	857.653
1887	24.440	463.552

До год. 1886 било је не могуће пратити траг овоме извозу, јер у разним царинарским надлештвима која су бележила пошиљања ових производа, није никад била бележена она држава, у којој се вино слало. Од тог пак времена на овамо врло су строге наредбе издавате у томе погледу, тако, да се за ове последње три године тачно зна за оне француске куће, које су набављале српска вина. Тако је н. пр. у 1886. год. на целокупну извозну вредност од дин. 857.653 Француска уделовала са више од дин. 607.000 за количину од 27.346 хектолитара. Остало је унешено у рачун Швајцарске, а може се слободно рећи да је и од тог један део увежен у Француску.

(Наставиће се).

О овом новом поврћу писано је много, и тошто препоручивано поврћарима па с тога смо ради да и читаоце „Земљорад“ са овим корисним поврћем упознамо.

Ово поврће пореклом је из Азије. Има крtоле у свему сличне кромпиру и онако исто укусне. Крtоле постају и расту као и код кромпира на врху подземног стабла.

Француз Пелике први је почео да га гаји и употребљује на јело. Данас се у великој количини по сведневно продаје на парискоj пијаци под именом „Crosnes“ места близу Париза у коме се највише гаји. Crosnes роди добро и може се добити на једној онолико исто крtола колико и из једног обичног кромпира.

Крtоле нису сразле већ свака је за себе, само су везане са по једном спољном нашк на ове у шипарке јелике. Подноси велику ладноћу и по томе може се гајити како у топлим тако у ладнијим пределима. И при већој влази крtоле не могу да изтруле, на било да су у једној или утрапљене, а то се по томе познаје што оне крtоле које су случајно остале преко зиме у једној с пролећа одмах потерају.

Гајење овога поврћа веома је просто и у свему слично са гајењем кромпира. Захтева једнаку исту земљу као и кромпир. Умерено влажне и лаке земље најподеснije су. Сеје се што је могуће раније с пролећа (почетком Марта ако време дозволи). У један се међу по 2—3 крtоле у руне од 20 сантиметара дубоке; руне су једна од друге у ред од реда по 40 см. раздалеко. Преко лета се чисти и плеви од корова и у Септембру овлаш заогрне земљом, а у Новембру ваде се крtоле и онако свеже употребљују за јело. Ове крtоле не могу да презиме у подруму јер се свеувше и поцрне, но један ако се на ледноме месту зароне у песак, могу дуже времена здраве и свеже да се одрже. Но најбоље је утрапити их на одозго покрити слојем плеве колико да не промрзну сасвим, па из трапа узимати онолико колико је над потребно за кућу.

Укуса је благог, пријатног и слађења јако на мирис од креса, који личи на мирис белог лука. Готовљење јела од овог поврћа врло је просто. Мету се најпре крtоле да постоје 14. минута у ладној води, затим се пажљиво очисте и испере од земље и посеку ситне жилице оштрим ножем, пазећи при том да се крtоле не посеку и да се не ољуште а за тим се готови за јело онако исто као боб, карфиол и шпарге. Исто тако може се пећи и по том и са путером јести. Међе се и у туршију као и краставци, само што пре по што се мете у сирће треба га кувати 5. минута у кључалој води.

Prakt. Landw.

БЕЛЕШКЕ

Денење сена у пластове

Често се деша да се време кад је најлепа косидба окиша тако да откос не може да се уласти, или пластиоце зодеси у највећи кишу, или напослетку бојећи се да откос не ухвати киша, куци се и уласти доста јако и упола суво сено. Да се у овакиим случајевима не би сено упалило у пластовима ево како искусни практичари раде.

Уме се повећи дак и напуни добро сеном а затим веже На месту где ће да се започне подина, увеки се дак напуњен сеном у место стожера и око њега у наоколо дене се сено. Чим је подина висока толико колика је и висина усађеног дака одмах се повуче на ваше дак који пласту непрестано служи као стожер и продужи денење док се пласт не заврша а при завршивању дак се повуче и при врху остави мали отвор. Овако здењуто сено има ваздух кроз средину отвор кроз који струји ваздух; сено има довољно промаје и не може да се упали.

ИЗВЕШТАЈИ О НЕЉОГОДАМА 19 и 20 МАЈА

Начелство крагујевачко подвело је министру народне привреде о томе овај извештај:

По извештају свију општина из округа крагујевачког 20 ов. мес. у 3 сах. по подне напукао се је од Рудника — Гаревице — широком од 1 километра при облак праћен бесном олујом и крупним градом и захватио Страгаре где је олуја разно дрвеће поизвађивала, 22 куће порушила до темеља; побила људе и стоку; 11 лица лоше и седа на постели рањени; 1 коњ и 6 оваца убијено је на мртво. — По атару маслошевачком нанешен је олујином разноврсни грађевински материјал од порушених кућа и грађевина и тако исто комаље па и целокупно дрвеће које је олуја снела с рудничке планине. Куће у Маслошеву порушене су, стока побијена, људи многи нарањавени од града: виногради вобњани и летина уништена. Колика је штета за сада се још нема.

У Брезовцу је падао град до ¾ кгр. тежине и трајао скоро 1 сахат. Воћњаке усеве и винограде до корена уништио. Општа износи по 200—600 динара на сваког домаћина.

Лекар из Аранђеловца и полицијски чиновник отишли су да учине увиђај и по овоме детаљно извешће поднесу министру народне привреде.

Тог истог дана падао је јак град са олујом у општинама Ратарској, Глибовачкој, Голобочкој, Церовачкој, Кусаљачкој и Азањској ср. јасеничког. Штета је за сада још непозната.

У атару општине Сумраковачке обр. прноречког падао је 19 ов. мес. град тако крупан да је једно зрно тежнло 200—300 грама. Виногради, стрмна жита, рана кукуруза и ливаде сасвим су поништени. Воћњаци је много крупне и ситне ;стоке која се је на пашу затекла. Штета је још непроцењена.

Тог истог дана падао је крупан град у величини кокошињег јајета у општини Златовој и Осмачкој округа прноречког. Штета је велика но још непозната.

†

ИЛИЈА МИЛИВОЈЕВИЋ

ревизионија Управе државне аргеле, редовни члан „Српског Подгрнвредног Друштва“.

Рођен 1833. године, умро 14. Марта 1886 год.

У 12. броју „Земљорада“ известили смо наше читаоце о смрти нашег драгог Илије. Не имајући при руци скоро никаквих података о његовом животу и раду, онда смо се морали задовољити оном кратком белешком о његовој смрти. Сада, када смо дата колико толико прикупили, сматрамо за дужност да са општимо бар оно што знамо о њему.

Рођен је у селу Мрсићу среза Краљевског крајем 1852. године у веома сиромашних родитеља.

После Тројичке поплаве 1854. године, када му се родитељи надаху глади, Илија, сам побуђен да олакша родитељима бригу, оде у Краљеве да служи. Случај га намери те се погоди да служи у основној школи. Гледајући пано се срећнији његови вршњаци уче њима, док он, невољом одвојен од својих најмилијих, мора трудно да зарађује сам себи кору хлеба, Илија, служећи школу, и сам се лати књиге. После оде из Краљева у Београд. Ту положи пријамни испит за гимназију, у којој продужи школовање, такође служећи и мучећи се као ретко који сиротан. Ну послужавање му није сметало да буде предан и врло добар ученик.

У том се отвори Земљоделско-Шумарска школа у Пожаревцу 18/2. године. Међу првим ученицима, који се тој школи

пријавише, би примљен и Илија за државног питомца, те је с нима и свршио исту школу 1875. године са врло добрим успехом.

Не имајући свога имања, на коме би засновао самосталан живот, Илија је, по том, тражио своју будућност у државној служби, у ко'ој остањајући се само на свој труд, није нашао много среће.

Најпре је био државни шумар у Страгарима пуних 9 година. Затим подеконом ратарске школе у Краљеву две године. 23. Фебруара 1875. године постављен је за пореског надзорника среза Лужничког у округу Пиротском. У овоме звању, у коме је остао само до краја Октобра исте године, Илију је, у место награде за ревносну службу, постигао веома тежак удар: изгубио је службу! Истина је на скоро опет повраћен у службу, али као практикант, и служећи тако понижен скоро две године, у Алексинцу, Крушевцу и Београду, једва би постављен указом 5 Септембра 1887 године за писара пете класе министарства народне привреде. 5. Новембра 1888 године постављен је за писара четврте класе при управи државне ергеле у Љубичеву, а указом од 5. Фебруара ове 1890 године постављен је за рачуновођу треће класе исте управе, у коме га је звању и смрт застала.

Званично је оцењен у служби овако: „способности врло добре, тачан и прилежан, учтив и благ". Осим тога скоро редовно је препоручиван у кондујитама за унапређење.

Оваква се оцена, истина, сматра као врло добра. Али ко познаје Илију као државног службеника уверен је, да је са овим мало речено.

Искусивши још за време школовања како се тешко зарађује хлеб, Илија, кад је добио службу, сматрао је за свету дужност, да своју увек врло скромну платицу не прими, док савесно сваку пару у њој не заслужи. На службени посао стизао је први, а остављао га је најпосле. Свако доба за њега је било „канцеларско време". И ако је, по званичној оцени, био „способности врло добре", он никада није ни помислио, да ту „способност" сматра као какав капитал, који сам по себи треба да куче интерес, као што понегде бива, — него је хтео да помоћу те способности стече с потпуним правом своју плату.

У службеном раду, вредан и усталачан, није био толико бра колико је пазио: да му је рад чист, јасан и саобразан закону. На интересе државне у томе је обраћао толико пажње, колико за своје лично никада. Где је од његовог службеног рада ма колико зависио какав државни приход, ту се неуморно упуштао у све могућне комбинације, да држави не пропадне ни једна пара. Има примера, које сматрамо за непотребно наводити, да је Илија готов био да службени посао врши и са пожртвовањем. Ваља признати да је то реткост.

Илија је, дакле, био веран, поуздан савестан и вредан чиновник. Тако се он одужио држави за службу, коју му је она дала.

Да видимо како се одужио струци, којој је припадао као пољопривредник.

Као год што му послуживање за време школовања није сметало, да буде међу првим ученицима, исто тако ни ревност у државној служби није му сметала да буде вредан радник на унапређењу наше пољопривреде. Али ни овде нећете наћи код Илије ни једног поступка, који би понизао у намери да себи лично користи. Не; ако је какву корист и тражио, он је њу тражио тек у другом реду, колико да себи не учини штету; у првом реду тражио је само општу корист. Њега на то није покретала ни таштина; оно што је знао, он је сматрао да је научио не само својим трудом, него помоћу, коју су му преко државе дали сви, као државном питомцу, па је сав свој рад сматрао за своју дужност.

Бавећи се већим делом својега службовања међу нашим земљорадницима, он, као школовани пољопривредник, није тражио никада, да по каквом „нарочитом овлашћењу", као чији изасланик или повереник, сеје у својој околини усавршице у пољопривреди. Без рекламе, без икакве помпе, он је сасвим скромно, и само као повереник оне науке, коју је слушао, давао драговољно земљорадницима сваком згодном приликом поуке из свију грана пољопривреде о начинима и срествима за савршенији рад, који се награђује бољим приходима и резултатима, а, што је веома важно, све је то зешто умео удесити према срествима и стању дотичних привредника.

Видећи да би земљорадници, према труду који улажу, имали од својега рада много веће користи, кад би само увели савршеније справе, Илија, који није имао ни најмањег комадића своје земље, чинио је као сиромах оно, што други имућни ретко чине. Он је сам на свој рачун пуновао такве справе, давао их земљорадницима на послугу и показивао им како се њима рукује, само да их приволе на усавршице у њиховоме раду. Илија је много кубурио са исплатом тих справа, чему је живи сведок архива Српског Пољопривредног друштва, али је био задовољан, јер је видео, да онај, који се његовом иницијативом једанпут дохватио боље справе, није више без ње остао. Пре доласка његовог у Страгаре боља справа у околних земљорадника била је велика реткост, а сада гвоздени плугови, вејалице, крунача и т. д. нису више реткост у ономе крају. Овоме је много допринао Илија својим заузимањем и жртвама.

Кад су после ратова од 1876—1878. године отпочеле беснити заразе на стоци, Илија је неуморно и са великим успехом радио да се заразе искорене. И данас се земљорадници онога краја са задовољством сећају, колико им је Илија онда користио својим знањем и поукама да отклоне зло од својега мала.

Знао је да саме поуке речју мало утичу на наше земљораднике. С тога се свакојако довијао да им штогод и делом покаже. Не имајуће срестава за што веће, Илија је свагда гледао да дође до какве градинице, у којој сте налазили не усиљен укус, али најбољи рад, по неколико врло корисних реткости за дотичну околину и највећу готовост код Илије да вам све прикаже и да објасни: зашто он то има, зашто је баш онако удешено и зашто би то требао и сваки земљорадник да има. Ни онда када би други на његовом месту пао у очајање од претрпљеног неправедног понижења, Илија није био мање усталачан за своју струку и поуку. Ко је био у Крушевцу у време кад је Илија био практикант начелства крушевачког, могао је видети у аблији начелства веома укусно уређену градину, коју је Илија обдржавао са својим друговима, тражећи тиме и у пониженом положају прилике, да штогод из свога знања прикаже пријатељима пољопривреде.

Илија је и писао. Он је за све време, после свршеног школовања, био редовни сарадник на нашем „Тежаку". Писао је дописе, чланке, белешке и износио разне податке о пољопривреди. Знајући колико је поучно за пољопривреднике посматрање времена, он је први отпочео редовно износити у својим дописима метеоролошке белешке из Страгара. Није писао много, али је писао лепо, јер су му писани радови пажљиво урађени, кратки и разговетни. Није се јагмио за теорисне расправе, него је гледао да изнесе саму истину и практичну поуку, коју може и неписмени сељак потпуно појмити и њоме се користити. Доказ да на величину награде није толико гледао, колико да помогне другима.

Да не говоримо о томе, како је Илија за време службе у ратарској школи, припадао сав пољопривреди, — то нека иде у његову државну службу, — горњих неколико примера довољни су да посведоче: колико је Илија био вредан радник на унапређењу пољопривреде.

Са његових заслуга за пољопривреду Српско Пољопривредно Друштво изабрало га је још 1882. године за својега редовног члана.

Илија је био одличан сиромашак. Није се разметао кад је чиме и могао. Наравно је био благе, стрпљив, али ватрен патриота, добар и искрен друг, будан заштитник породице, верни супруг и нежан отац. Према непријатељима сналажљив, а према поштеним пријатан и разложан; у послу састан собзљан. Више је мислио но што је био склон да говори, особито пред ученицима и паметнијима. Зато му је и мишљење вазда било умесно. „Био је“, вели један његов друг, „озбиљан, искрен; увек је искрено говорио и предан у своме послу. Једном речи био је кремен-човек“.

На лаж и неправду, која се њега лично и не би тицала, плануо би, у лицу би се промењао — мислите очима би сплеснуо смождио, — с мало а узбуђено изговорених речи дао би пуна гнушању од прекорног поступка и убутао Вала да је зао удес хтео да баш он, који је неправду тако силно мрзео, претрпи врло тешко неправду. Кад је као порески надзорник отпуштен и разрешен од службе у најнепријатнијем тренутку у његовом животу, у тренутку кад му је вапаше указати породицу од пропасти, које се развијало у непосредној близини његовог становања, — он је, поражен, ћутео од туђа, по најгорем времену, без игде ичега, остављен са својом пејаком породицом од свију и свакога, — морао трпити — ни сам није знао куда. Илија тада беше скоро изгубљен. Сруч су му пеповале две невоље, не зна се која од које тежа и црња: он, његова будућност и породица му упропашћени, отањбина му несрећним ратом доведена у очајан положај!? Ко зна шта би тада било са њим и његовом породицом, да није било непосредна из Ниша, који је примио пејач, што се сказивало од војишта, и који је и он своју породицу склонио, остављали ратним приликама све своје сиротиње што је имао, и сам се једва докопао до Београда. Ту је сазнао да његовом отпуштању из службе нема другог узрока, осим што је неки његов претпостављени двема депешама тражио број разрешење његово од дужности. За доказ да је то у стварн, дата му је паспоро опет служба, али, као што је поменуто, у нижем положају. Илија је умро у уверењу, да је онда изгубио службу ни крив ни дужан, и може бити једино зато, што ни чим није показао да је поред тешке дужности волан бити какав бирџатар у оној политици, којој је припадао господин, што је депешама тражио његово разрешење. Било како му драго, тек вала признати, да на жалост има људи, којима су и такве ствари биле и остају протежније од спреме, озбиљности и највећег устањства у дужности њихових подручних!

Илија је све терете у животу подносио и опет се ни једна црнина од њега није отела. Он је био и узор поштења. У четири ока поверени му тућ кредит, туђе благо, код Илије је било потпуно безбедно. Никоме неправедног прела или буди какве штете да нанесе, била му је постојана тежња у свима његовим поступцима. Паролација је савесно испуњена његову наредбу са самртне постеље: одужила је његов вала да једини дуг Полоопредњом друштву, који је потицао из његових операција у ширењу сварчењих спрова међу земљорадницима. То је доказ колико је савестан био према својим обавезама, а у једно и колико је пријатељ своје струке и општа друштва, чија је средства толико ценио, да није хтео допустити да му пропадне тако незнатна сума, као што је била његов дуг.

Од рођења праћен сиротињом и теретима целога живота, Илија није друкчији ни могао бити. Нема сумње да су на челичан карактер његов имале непосредног утицаја и тешке околности, које је проживео. Али су оне и допринеле да се код њега рано развије страшна болештица, која му је прекратила живот тамам онда, када му се отварала врата срећније будућности.

Умро је у Љубићеву, а Јсарољен у пожаревачком гробљу. Био је ожењен. Имао је петоро деце, од којих је живо само најстарије, мушко од 9 година. Његова удовица, најмлађа међу својим другама, имаће по закону и пенсију најмању, 25 динара и нешколико пара месечно, а Бог јој је дао и посмрче. —

Илија је достојно одговорио свима својим дужностима, а награђен је зато свима горчинама живота. Он их је доиста мушки сносио и борио се. На помоћ других ако је кад и рачунао, није био срећан да се њоме користи. Сиротан се родио, сиротно и мучно живео, сиротан умро, — а окићен пуном врлина, колико има се смртни ретко одликују. Шта су у њему изгубили сва друга, а шта сама жалосна му породица, казује се само.

Поклонимо се пред поменом таквога човека, пожелимо мир његовој чистој души и рецимо: Бог да га прости!

— п.

ДОПИСИ

Велушић, (Јевр.) 22. Априла 1890 год.

Од 9 Марта до 22. Априла земљорадници овд. и у околини орали су и сејали јаре жита, откривали и ређали винограде, садили лозу, чистили воће од гусеница садили и калемили воће; орали по њиву-ђуше и сејали: ну, то, орање без плаге и пише — која од 9. Марта до 21. Априла није падала — довело је земљорадње до губитка пале на ушек у раду и то је трајало све до 71. Априла по подне.

У Суботу 21. Априла подне, падала је јача киша са градоштучом, величине лешника и орахова обима, који за 1—5/4 часа покри земљу покрупну. Штета од града поднесена је винограде је утучао, воће које је добро повеело и обећавало богату жетву, такође утукао је тако, да та ове год. нећемо ни окусити, а хамо ли пећи: ракију, пекмез и т. д.: шенице и кукуруз уништио и сагнао у земљу. Здравље људи — од 9. Марта до 22. Априла, није повољно; јер поред трогиње и богиња малих, које беснише од 16. Априла до 26. Априла и сада владају фрегља, главобоља и кашаљ особите врсте, од турског рата.

Здравље је стоке доста добро; једино покошни, и то. шаренице (кавчке) липсују.

Цена житу у Лесичу ова је:

Продаје се) 100 Кг. Јечма 10 дин.,
„ „ 100 „ Зоби-Овса 11 1/2—12 дин.,
„ „ 100 „ Кукуруза 9 1/2—10 3/4 дин.

Петар Милошаковић,
учитељ

Орашац, (ср. јагод. окр. крал.) априла 1890 год.

Време за пољске послове у месецу марту врло је угодно. Поорано је доста. Посејано је доста усева, а сиче се још једнако. Земља је врло угодна за рад. Киша пада сне кад треба; трава врло добро. Све воће без разлике пренетиње је по сувом и лепом времену, и има га доста. Нарочито има шљива и грожђа довољно.

Да ли ће и берба оних добра бити, желимо.

Народно и сточиње здравље добро је.

Милоје Бабић
учитељ из Орашца.

Ниш, 28. априла 1890 год.

Дуго је било суво време због чега су људи заостали били са орањем и сејањем кукуруза. 21. овог мес. пале јаке кише. Прког дана по Бурђевдане указало се плутова и ражице и све живо нагло да сеје кукуруз.

Стрина су жита добра.

Шљива ранех има доста и жишарице се рано пробрадиле. Вино није од оне лозове које их ујало док три ноћи у њему, не зна се због чега је. Има и гусенице доста, покварила је лист на шљивама много.

Жир је родио ове године добро иако одраши, а парочито буква пошла је добро.

Виногради су сад у цвету и добро су понели.

Елементарних непогода овог пролећа у овој околини није било. Кад се овдашња овог пролећа појављивале су се где-где али не у великој мери и на сву прилику болест опада.

Малих богиња има код деце али их лако преболевају, смртних случајева нема.

С. М. Вемић
учитељ.

Обреновац, 30. априла 1890 године.

Управа ове подружине, испуњујући одређену чланом 57. тачку под в, својих правила, учињено полиции извештај, у овоме:

1. Кукуруза који су досада засејани, и који су већ ницли напредују добро од ниске, који је у тону прошле недеље падала; — а да ове које још засејати нису пре ове ниске због суше, пре се неће, и има изгледа да ће се орба успешно довршити, јер су за исту услови добри.

2. Пшенице су добре, а такође и траве.

3. Шљиве ниску баш скуда најбољи род доносе, али оне што има добре је, и ако се одрже биће особите крупноће.

4. Жир је био пошао добро, али га сатре гусеница, — која изненадни на шуму нападе.

5. Виногради су понели добро.

6. Баштенско поврће сметено је у великој разлици сушом; — а сад овог прошле недеље у баштованишницама у селу Звечанцу падао је град, и две баште са покрићем потукао, по колико је штета нама се.

Другим усевима ни воћу, није вреда казео.

7. Здравље у народу добро је; — заразни болести нема.

8. Здравље у стоци добро је; — заразне болести нема.

Председник управног одбора,
Мил. П. Марковић
свештеник.

Деловођа,
Мил. В. Лазић.

Грецка, 30 априла 1890 год.

Април месец био је у опште повољан за наше пољопривреднике, јер је наша надала оваког шестог дана до краја месеца; поред ових добрих знака било је и града 24 ов. мес., но сасвим ситан и није причинио никакве штете.

Виногради су нам почели страдати још и од пожарне буве звана „златни бубуљар — трнуч“ — (Cetallus auratus L.) златна је; зелен мушкарац и женка затворено-плава (разлику мушкарца од женке познаћеш при њиховом спаривању нада сам неколико буба са чаурицама ових затворио у једној кутији; дугачке су 10 центиметара; долазе у рел гардокрилама. Прегледајући виноградe готово на сваком 3-ћем чокоту видио сам неке чауре листове које висе о ластару — лози на петолој жилици листа, што су одгризле оне бубе; чауреце су протегнасте, при дну добро запушене-затворене а при врху под петолике имају поширан леђасат отвор где бубе оне — женка — носе јаја своја.

Орање је у овом месецу довршено; најпаче засејана су жита и кукуруза; озима жита по негде клатала су, кукуруза рани праше се.

Воћке, најпаче шљиваци без разлике пропали су од гусеница тако да ни листића немају, што их је жалосно погледати; јер изгледају као осушени и ако су цели ове брижљиво и благовремено од јавчићака чистили нису је сада гусеница овладала да никако даље чишћење не помаже. Трешње скоро су и носе на продају.

У липодама и пашњацима трава је за моје бити добра и велика.

Орахово дрвеће готово у целом срезу грочанском неповоље нашим тежаци од. мес. и у бесцење продавале (1 стабло добро, без чворова отсечено као и пречесе до обале душанске све бутуре за 10 до 20 дин.!!!) некин чикутима — агентима које купују за пекарску ов брику у Земуну.

Здравље је упароду и домаћој стоци као и за прошли месец добро.

М. Ђ. Радић.

Грабовци, Грушка 1 маја 1890 године

У овој околини, падала је киша 21 априла, која је од ирло велике користи била, а парочито за сејање кукуруза.

Народ се сада баш ревносно ораћем за кукурузе, а има их који су посејали и већ је ницо.

Стрнишке су ове у опште добре а парочито озиме (жито јечам и пшеница, рани се ретко и сеје у овој околини).

Шљиве су врло рђаво пошле, јер их гусеница потамани. Овоме леку нико не стаје на пут.

Виногради су средњени и за сад добро напредују.

Пчеларство је у овом крају слабо распространењено, и у колико га има гаје се по старом начину у плетарама — трнкама — пошишкама.

Свилобубу у овом крају ретко ко гаји ма да је семе нуђено бесплатно. Ако их ко гаји и он само за своју потребу, више за трговину нико не гаји, јер нигде ком да их продаје и ако се нађе по неки купац, узима поштo хоће. Док се год нађа се пострара о куповању чауре, нико је неће гајити.

Стока је добра и здрава.

Здравље је у народу повољно.

Ж. Т. Златић

Манастир Враћевшница, 1 маја 1890 године

Читајући уважени лист „Тежак“ органа штедионог друштва, видим да се из ове околине нејавља ништа, зато сматрам за пријатну дужност да овом приликом, од части свештенике ово-годишње летине.

Прошло-годишња јесен била је врло подесна за све у опште пољске радове, који су ко желе свршени. Засејано је озиме пшенице, у већој количини, но до сених прошлих година, која повољно напредује и улива нади на богату жетву.

И ове године прољеће но сте је повољно. Засијато је јарих жита доста, која су у поређу била мало повлачена, али ћурђевска киша дала и сте биле освежени и охрабрен пољопривредници на грозничавост стала ниселе, јер месец и но дана, киша нешаде. Орнђба за кукурузе прво који дан добршава се. Кукуруза засејато је у доста знатној количини, семе су многи куповали, и плаћано је у шалицама од 7—8 пер. за једног коњића. Први рад око кукуруза т. ј. прашење — што у овом крају зову копање, одиочене у прво полонице овога месеца.

Траве су добре, пароčито детелина; иста се о године на годину размножава, коју сам је прво у ову околину донео; прошле године косио сам је 5 пута, и са резултатом сам врло задовољан, ове године покосио сам је у прво полонице априла, и већ ово прво који дан и други пут покошћу је. Околни су земљорадници подпуно убеђени у добар усиех детелине и решавају се многи да већ једном почну гајити овако благородну биљку, и пођу агрикултурним путем, јер досада је био врло велики застој у напредовању на економном пољу и тешко се искорењивало старинско управо Адамово обрађивање земље, а и са осталим гранама наше пољопривреде није се много помакло, од сада ако бог да те ћемо брже и умнеко рационалан правац у свима гранама наше пољопривреде, те пре доћемо к благостању, — новом гадинству.

Воће је изузев шљива добро посело, шљива у овој околини врло је мало родило. Прошле године биле су пререднле. Виногради су уређени до конца марта, и изгледи су за род врло повољни, само нека Бог сачува од елементарних непогода.

Шума — гора је такође врло добро понела.

Здравље како у народу, тако у домаћој стоци за сада је повољно.

Оскудица је за новац у народу врло велика, па и храну многи

купују, 128 кгр. кукуруза плаћају од 11—14 дин. 128 кгр. пшенице плаћају од 18—20 дин.

Економски напредак врло је мален, а изопачена цивилизација с дана на дан више скаче, и угњетава благостање народно.

Архимандрит наместера Враћевшнице,
Гаврил.

ЗАПИСНИК.

Напредног збора, подружине, пољопривредног друштва за срез Посавски окр. Ваљевски, држаног 22. Априла 1890 год. у Обреновцу.

I.

Привремени председник, отвори збор у 3 сах. по подне, са кратким говором, престави изасланика пољопривредног друштва у лицу г. Душана Спасића, секретара истог друштва, а по том предложи збору, да у смислу члана 48 правила, избере себи председника, подпреседника и секретара.

Збор пошто је саслушао говор привременог преседника а на предлог г. Милана Спасића, изабрао је за преседника г. Веселина Радића, писара општ. баричке, а на предлог овог за подпреседника г. Светозара Михаиловића намесника из Обреновца и г. Маријана Сремчевића, општ. писара из Скеле.

II.

Пошто је изабрано часништво зборско, заузело своје место, прелази се на даљи дневни ред.

На дневном реду била је предаја правила, а по том нов упис у чланство; по овом дата је реч изасланику Српског Пољопривредног Друштва г. Спасићу, који је кратким говором поздравио рад дружине, са жељом да она напредује.

III.

Преседник збора напомену, да је дневни ред неправилно састављен, с тога: што се буџетско питање износи одма, без да је се напред изнео преглед рада, који се има извршити у току ове године, те како би према томе раду могао збор определити и сами буџет, предлаже, да се дневни ред измени у томе смислу.

Поп Васа Павић напомену, да би најбоље било да се правила прочитају, а из самих правила, сваком ће бити јасно, шта се има у току ове године радити и према томе може се сваки руководити при решавању буџетског питања. Збор усваја предлог г. Павића и по томе преседник позва секретара г. Лазића да правила прочита.

Пошто секретар правила прочита, узе реч г. Милош Марковић, свештеник, и предложи збору, да објасни о пчеларству гост г. Бурничић, како би члановима било појмљивије и подесније.

Г. Бурничић у лепом своме говору, говорио је о користи пчеларења у Србији, упоредив некадашње наше привредно-пчеларско стање са данашњим, и о интересима народне привреде, који би се могли добити, ако би се код нас Срба пчеларење и у опште привредна предузећа одомаћила, у исто време практично помоћу 2 кошнице показивао је руковање са ковалчуком на са свим рационалан начин.

IV.

Преседник збора износи на дневни ред буџет за 1890 годину, и по том позва говорнике за реч.

Поп Павић после прочитаног буџета напомену, да је буџет састављен према данашњем стању и према садањим приходима који су стављени у изглед, а ако би се већи број чланова уписао, и приход увећао, о томе ће се управни одбор старати.

Поп Милош говорио је у истом смислу, и тражио да збор поднешени буџет привремене управе прими.

Пошто је претрес о буџету свршен, збор је исти одобрио онако, како га је привремена Управа поднела.

V.

Преседник је изнео на дневни ред, избор сталне Управе ове подужине, и позва збор да кандидује часништво; збор по овоме овластио је преседника да кандидује часништво сталне Управе, који предложи: За преседника Милоша Марковића свештеника из Звечке; за благајника Косту Х. Петровића и за деловођу Милана В. Лазића општ. писара из Обреновца; за одборнике: Миливоја Митрића учитеља; др. Станислава Новаковића среског лекара; Светозара Михаиловића намесника из Обреновца; Веселина Радића писара општине баричке, Василија Павића свешт. из Стублина и Арсу Манојловића економа из Скеле; коју кандидацију збор једногласно усвоји.

VI.

Преседник ставља на дневни ред предлоге појединих чланова, за тим даде реч.

Г. Милош Марковић предлаже: да се с погледом на заслуге учињене пољској привреди у опште, изаберу за почасне чланове г. г. Јован Драгашевић пуковник у пензији и Милован Спасић саветник у пензији. — Збор високо ценећи заслуге г. г. Драгашевића и Спасића, које су указали пољској привреди, предлог усваја у начелу; — но пошто се почасни чланови по члану 24 тач. 4 ових правила бирају на главном годишњем скупу; то се ово питање има за главни годишњи збор одложити.

VII.

Г. Милош Марковић предлаже да збор одлучи: да редовни и помажући чланови буду обавезни своје улоге улагати за сваких 12 месеца 1890 године, без обзира на дан уписа. — Збор предлог овај усваја, и ставља управном одбору на извршење.

VIII.

Председник саопштава збору, да је Мијаило Накић упутио писмо на збор, и збору исто прочитао, збор је ово писмо примио к знању.

IX.

Преседник позива збор да изабере три повереника за подпис протокола, и збор је изабрао г. г. Светозара Здравковића из Обреновца, Мијаила Ференчевића из Стублина, и Косту Ристића мех. из Ушћа.

22. Априла 1890 год.
Обреновац.

секретари:
Мил. Лазић,
М. Сремчевић.

председник збора:
В. Д. Радић.

Збором изабрати подписници:
Светозар Здравковић, Мијаило Ференчевић, Коста Ристић.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јентиније

Садржина: Имамо ли растовине у нашим шумама? — Шта ћемо на местима где је град летину упропастио? Ново позрће. — **Белешке:** Денење сена у пластове. — Извештаји о невогодама 19. и 20. маја. — **Некролог:** † Илија Миливојевић. — **Дописи:** Из Белушића, Орашца, Кавћа, Обреновца, Гроцке, Грабовца и Враћевшнице. — Записник напредног збора подружине у Обреновцу. — **Подлистак:** Српска вина на париској изложби (наставак). —

Вскик и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: МИЛУТИН САВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ПАЈАВШЕГ РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
на годину 8 дин, на пола год 4 дин
За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ПАЉУ ДОБИЋЕ ДАЉЕ СИ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 22. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 3 ЈУНА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Изјава. — Читаоцима и сарадницима „Тежака". — О жетви стрних усева. — Одбијање телади. — Како се тамане скакавци. — **Белешке:** Против падуна код говеди. — **Гласник:** Пов члан утемељач. — Стогодишњица Господара Јеврема у Шапцу. Изјава благодарности за бесплатно штампање „Тежака" и Календара. — Свиње праћа Аустро-Угарска. Рајфајзенове позајмичне задруге. — **Питање — одговори.** — Извештаји о невогодама 19. и 20. маја. — **Подлистак:** Српска вина на парисној изложби (наставак). —

ИЗЈАВА.

Због службених послова није ми могуће да и даље уређујем орган друштвени „Тежака" онако како бих желео и како би то требало, па да у свему одговара потреби и новом благодјејању које је Друштву указано законом о бесплатном печатању овога листа; с тога сам молио управни одбор да ме разреши од дужности уредника и референта за књижевне послове, што је одбор и учинио изабравши на моје место г. А. Љ. Поповића, свога подпредседника.

Праштајући се овим са поштованим читатељима и сарадницима „Тежака" ја им благодарим на досадашњој наклоној пажњи и доброти којом су извињавали погдекоје недостатке, и уједно их молим да изволе и у будуће поклањати своју пажњу овоме органу друштвеном, на корист пољске привреде, од које нам све наше благостање зависи.

Милутин М. Савић.

ЧИТАОЦИМА И САРАДНИЦИМА „ТЕЖАКА".

Управни одбор српског пољопривредног друштва почаствовао ме је избором за уредника друштвеног органа „Тежака".

Примајући се овога часнога али и тешкога посла и ступајући пред читаоце „Тежака", сматрам за пријатну дужност, да у саопштењу предњега, замолим како оне пријатеље пољске привреде, који су и до сада својим радовима потпомагали „Тежак", тако и остале, да изволе, по могућству, потпомоћи радом, те да „Тежак", најстарији српски лист за пољску привреду, буде виђен, омиљен и у потпуноме смислу користан лист нашем привреднику и да потпуно одговори своме задатку, који је добро познат свима пријатељима пољске привреде, те с тога и нема потребе да га овде излажем.

Слажен, заједнички рад први је услов за сваки успех у ма каквом предузећу, па и у овоме; прегнимо слошки и заједнички, те да створимо успех онде где нам је он понајпотребнији, а то је у пољској привреди, првом, правом и непресушимом извору за народно имућство и благостање.

Алекса Љ. Поповић.

О ЖЕТВИ СТРМНИХ УСЕВА

„Све лежи у божјој руци.“

Ко од нас још не зна са каквим се природним силима бори наш неук и неспретан сељак?

Ко је измерио ону очајничку борбу коју сељак води са елементарним непогодама које се његовом летином титрају као бесна олуја са једном сламчицом, ко је из ближе познат како се наш куккавни сељак рве са неспретним плугом дрвењаком и ралицом; без ваљка и дрљаче; како се огрезао у инокоштини мученички злопати, докле оно мало ране види у своме амбару, томе ће само бити појмљиво, зашто сељак не сме летину да на зове својом све дотле док је не види у амбару већ ће увек рећи: *„Она лежи у божјој руци“* Кад погледа своје приспеле за жетву усеве који се под теретом повијених класова као море таласају, и нехотице му се измами на лицу весели осмех и обузме га велика радост. Но ту његову радост често загорчи каква изненадна бесна олуја с градом која за тренут ока сруши све његове лепе наде, уништив му летину за коју је крвави зној целе године проливао. То га баци у беду и сиротињу и онда му помоћи нема. Узалуд се после вајка, што пре једног дана, или чак и једног сата не поже приспеле за жетву усеве, већ остави „Алама“ да их однесу?....

Позно кајане не вреди... Сваки сахат, сваки минут у време жетве скупоцен је. Тај се рад мора муњевитом брзином да сврши на начин који је по њега најлакши, јер је жетва стрмнина први плод његових целогодишњих трудова и за њу прву пару добије сељак у оно доба године кад је најоскуднији у новцу.

Из овога што наведесмо јасно се види да је време жетве и начин на који ће се она извршити веома важно по земљоделца јер сви његови трудови који га скупо стају, треба сада да се награде. Земљоделци за време жетве треба да уложе сву снагу; приљежање и пажљивост да удвоструче, јер је по њих велика добит ако се жетва за што краће време сврши.

Пре но што време жетве наступи, земљоделац треба да је дочека приправан и наоружан како са људском радном снагом која је у време жетве скупља но иначе, тако и са запрежном сточном снагом. И најинокоснији ово не сме превидети, јер ће га сваки сат одлагања скупо стати, — кола, машине жетелице (ако их има) косе, српови, виле, грабље и т. д. све то мора да је у своме реду пре но што жетва наступи. Шупе, амбари и остале стаје у које ће се рана сносити морају се још пре жетве претрести и оправити јер за време жетве ти се послови немају кад да сврше. — Осим тога има много других ситница као прављење ужета за везивање снопова, прављење вила, лопата и др. које треба преко зиме да посвршава, како не би у време жетве у бесцење трошио оно одвећ скупоцено време. Путове куда ће летину да свози треба да оправи како би што више могао товарити и да не претура кола јер се при претоваривању не само губи млого времена, већ се и зрно истреса из сламе и растура. Напослетку земљоделац треба да је све друге радове довршио или их бар тако распоредио да се

ПОДЛИСТАК

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

(Наставак)

У години 1887. на целокупни извоз од 463,552 динара, Француска је означена са једном вредношћу од 298,880 динара, т. ј. 15.311 хектолитара а Швајцарска за 305,692 динара.

Међутим, потреба у којој смо се нашли године 1888. да српске извозе приморамо да буду снабдевени уверењима о њиховим изворима дала нам је могућности да тачније сазнамо стање ове ствари. Тако је у реченој години посланство издало 21 уверење о томе одакле је производ и том је приликом констатовано да је извежено свега до 4.727 буради у износу од 38 000 хектолитара. Према томе излази, да је двогубо више увежено за Француску него што је то било у години 1887. Извежена вина већином беху неготинска.

Као што се из предњег списка види, извоз српских вина знатно се мења из године у годину. То би се могло приписати двама узроцима, прво већој или мањој обилности бербе и већем или мањем тражењу од стране страних купаца, а нарочито Француза. Међутим, бујно растење поручбина није повукло за собом и сразмерно повишење у ценама српских вина, као што ће се то увидети мало даље.

Сад ћемо да испитујемо и по виноделским зонама, каквоће и цене вина, које се у Србији налазе.

До данас најпознатија вина српска у Француској, то су једино вина неготинска.

Нарочито трговци из Бордо-а ценили су одавно изредне особине овога вина, а и данас се оно с правом цени због резултата које даје при мешању са другим винима.

То је вино загасито румено, и због тога се и назива „црно“ под којим га називом тамошњи свет познаје. Садржи врло много танина, шећера и алкохола, што и чини те се даје извозити и мешати. У опште се држи, да за време превоза не губи ни једне од својих особина. Ево у осталом разних, најновијих званичних анализа из четири неготинска извора.

ИЗВОРИ	Доба	Специфична тетина на 20° С.	10 кубних сант. вина садрже у грамовима						
			Проценат алкохола vol.	Проценат тежине алкохола	Шећер	Екстракт	Среж	Киселина	Поташа
Кобишница	2 г.	1.005	10.6	8.4	3,561	4.073	0.305	0.130	0.236
Бадњево	2 „	0.988	10.5	8.3	1,153	3.016	0.327	0.264	0.248
Михајловац	2 „	0.996	10.6	8.4	2.418	3.016	0.377	0.403	0.219
Братујевац	2 „	0.996	12.5	10.00	2.257	3.502	0.244	0.128	0.228

Произвођење неготинског вина достиже годишње 30000 до 40.000 хектолитара црног и 15 до 20.000 белог вина, и то на површини винограда од 10.000 хектара најмање. На жалост, од 1876, год. на овамо појавила се филоксера и у тим крајевима.

(Наставиће се).

они не сустигну како би кад наступи жетва само њоме занат био. — Све ово што поменусмо изгледа да су ситнице, но ако мало више о њима размислите увидићете, да су оне најчешће и узрок што се летина сељакова докле је у амбар смести преполови.

а) време жетве.

До скора је владало мишљење да усев ваља онда жети кад је потпуно зрео, али је искуством а и опитима доказано да је обилатија жетва стрмних усева ако се на дан два пожње пре но што сасвим узри. Већи је доходак чак и онда ако се на 10 дана усев пре правог зрења пожње, јер не само што се у томе случају добије више зрна и боље сламе, већ је и брашно боље каквоће, беље и са мало трица. Погрешке које наши сељаци чине у томе што увек оставе да им стрмиње презре, од неопходне су штете по њи. Нама је свима познато да град сасвим уништи стрмиње ако их задеси у зрењу. Колико само због тога а да и не наводимо безброј других случајева његове немарљивости и неумешности због чега му знатан део ране пропадне — велим каквом се страшном ризику излаже стављајући на коцку цео иметак за који га је целе године мртви зној спопадао. — Дакле што се времена тиче, усек је боље усев на неколико дана пре но што презри пожети јер је већи доходак. Само ону њиву са које хоћемо зрно за семе, треба оставити да на њој усев добро сазри.

Определити право време зрења појединим усевима није баш тако лако; често се у томе и најпрактичнији земљоделци варају. Ово истина има неких уочљивих знакова по којима се зрелост усева познаје али они нису у свима приликама и код свију врсти стрмиња подједнаки. Ми ћемо навести те карактерне знаке по којима се поједини усеви познају да су стасали за жетву.

1. Пшеницу и крупник треба жети кад зрно није ни сувише меко ни тврдо; дакле кад се млеко толико згусне да се међу прстима може гњечити. Код крупника се још и класови повију земљи чим почну зрети.

Кад ваља жети пшеницу види се из ових података:

По чињеним опитима у једноме економном заводу добивено је са једног комада њиве на 16 дана пре савршене зрелости... 136 кгр. зрна. Од тог зрна било је доброг брашна 79.4%, 6% љошњег и 14. 6% трица.

На 8 дана пре савршене зрелости добивено је са толиког истог комада њиве 580 кграма чистог зрна и од самлевених 100 кгр. било је доброг брашна 83.3 %, љошег 4.9% и трица 11.8%.

Кад је пшеница била сасвим зрела добивено је опет са толиког комада њиве свега 506 кгр. зрна и у 100 кр. самлевених било је доброг брашна 70.6 %, љошњег 12.7% и трица 16.7%.

Из ових се примера лепо види од колико је утицаја време зрења на доходак жетве.

2. *Јечам.* Жетва раног — озимог — јечма пада обично прве половине а пролетњег друге половине месеца Јуна. Јечам треба одмах жети ако су зрна и осје на класу подједнако обојени и чим му доњи делови сламке пожуте. Но пошто зрна из јечмова класа врло лако испадају, и пошто се сам клас лако троши и ломи, то је јечам најбоље косити рано изјутра док је роса, с вечери или ноћу по месечини.

3. *Овас.* Најбоља ора жетве овса јесте од 15 Јуна до 15. Јула. И ако овас не сазрева подједнако, чим се примети да овас почне рудети и жутнути треба га одмах жети не чекајући да одпочне са свим зрети, јер се и иначе поради лакшег вршаја оставља у отксу или руковедима по 5—6 дана да се провене и дозри, па ако на њиви покисне не само да му влага не шкоди већ се брже, боље и лакше овршe. И овас је онда прикладно за жетву чим му приземни делови почну жутнути; но пошто је слама овсена од свију стрмиња најбоља за рану стоке, то и због тога увек треба овас незрелији жети но јечам и др. стрмиње.

Раж. Зрелост раži сазнаје се на исти начин као и код пшенице. Раж се незрелија може жети но и сама пшеница.

(Наставиће се).

ОДБИЈАЊЕ ТЕЛАДИ.

Колико дуго треба оставити теле да сише под кравом и после кога времена треба га одбити, не само да је важно с економског гледишта у погледу добијања веће количине млека већ је то врло важно и за развиће и напредовање самог телета као и за постигнуће добре пасмине. Одбијање телета пре времена несравњено више наноси штете него ли што се добије оно нешто више млека за то време; и не само што је теле, пре времена одбијено, изложено *услед неприродне хране више болестима варећих органа, нпр. пролиме и т. д.*, већ од њега не може никада постати добро развијено са добрим особинама матеро говече. Важно је, по томе, добро знати када треба теле без икакве хрђаве последице одбити и каквом му храном млеко заменити.

Пошто теле од 2—3 недеље има по три мењива кутњака у свакој вилици толико развијена, да може чврсту храну да сажваће и да врши преживање, то оно већ почиње у ово време да узима чврсту храну и са тога треба му положити нешто прекрупљена овса, кога оно већ у 4-ој недељи узима. Са шест недеља, теле је већ толико развијено, да се може приступити постепеном одузимању млека, на шта се с почетка употребљава опавлачено млеко, које треба пре тога угрејати и помешано с обичним млеком млако давати. Овако с тога што се тиме избегава да не буде пролива, јер услед ладног или киселог млека, пролив наступа врло лако код телади.

Пресно млеко има у средњу руку $3^1/_2$ % масти, која је врло потребна младоме телету за његово развијање. Ну, при већим оброцима пресног млека, који се у даљем току развића телету дају, количина масти може да се смањи, јер она тада не служи само ради развијања телета већ се као таква наслаже у телу. Кад се узме да један литар млека тежи један килограм, а поштo једноме телету од 6 недеља треба дневно 6 литара млека, то теле добива у овој количини млека толико масти колико се ретко у којој другој храни може дати, а без да се не учини ремећење у варењу и без да је за напредовање потребно, сем случаја нарочитог гојења. По томе је посве умесно са опавлаченим млеком смањити количину масти у храни, али ипак то треба да буде поступно, како би се избегла велика разлика у саставу хране, те се сви делови не би довољно могли да употребе корисно а и здравље телета не би реметило.

Ради тога да би се читаоци «Земака» упознали с тиме колико која храна има масти и према томе при замењивању млека с овом могли знати приближно њену вредност, навешћемо овди неколико најобичнијих:

У 100 делова садрже масти :	
Лането семе, конопљано семе	30—40 делова
Сунцокрета семе, буков жир	20—30 „
Јаја	8—10 „
Кукуруз	6 до 7 „
Овас	4 „ 6 „
Јечам, пшеничне трице, ражне трице, пиварски слад	3 „ 5 „
Ливадско семе, луцерка, пресно млеко	3 „ 4 „
Грашак	2 „ 4 „
Трава	0·6—0·8 „
Кромпир, репа	0·5—0·3 „

За мешање са пресним млеком најбоља су : опавлачено млеко, сурутка, лането семе, овас, јечам, грашак, слад и као груба храна ливадско сено.

Опавлачено млеко најбоља је замена, само треба пазити да ипак остане нешто мало масти, и с тога га треба опавлачити после 12—16 сахати, а доцније додавањем друге хране, која има више масти, може бити и добро опавлачено. Да треба опавлачено млеко давати млако споменуто је.

Са одузимањем пресног тазег млека и замењивањем у пола опавлаченог, може се отпочети када је теле већ 6 недеља маторо, после 2—3 недеље може се почети давати храна, која је богатија на масти, и с тим одмах и сасвим опавлачено млеко давати.

Лането семе је најпотпунија замена за тазе млеко Семе треба изгњечити, са водом га кувати, мешајући чешће докле не постане густа каша, коју треба тада са опавлаченим млеком, помешати. Довољно је ако се недељно два пута предузима кување ; добивену кашу треба чувати у каквом затвореном суду. Да се замени маст колико је има у 6 литара млека треба $^1/_4$ кила лањеног семена. Ну, када се узме, да у другој храни, која се још телету даје, има такође нешто масти, онда би оволика количина дата била сувише велика и могла би бити шкодљива. С тога је довољно узети у почетку само $^1/_4$ па неђати постепено до $^1/_2$ киле лањеног семена на 100 килогр. живе тежине ; а када теле већ пређе доба сисања и телесна му тежина нарасте, онда се ова количина мора смањити.

Овас. Због своје садржине масти, фосфорне киселине и креча, чиме сва наша жита превазилази, он је ванредно добар за храњење младе, растуће стоке и најбољи је од свег жита. Добра му је страна још и та, што се лако вари. За млађа телад, овас се прекрупи, па се брашно одвоји ситом од љуске и са врелом водом само прелије. Одраслијим теладма, која већ показују наклоност да једу, полаже се прекрупљен. Овас храни добро, не надима лако и има дражеће дејство на вареће органе — особине, које га чине врло подесним за храњење младе стоке.

Јечам се истина употребљава код одојчади као замена пресном свежем млеку, но за ту је циљ мање подесан и стоји после овса. Он се теже вари, лако се укиселава, с чега се производи више желудачне киселине и тиме проузрокује пролив и дејствује мање дражећи на вареће органе. Он се даје теладма само у виду брашна и то као чорба куван, пошто се са опавлаченим млеком помеша ; у читавим зрнима се не даје јер тада већим делом буде не сварен избачен напоље. Далеко је бољи јечам у води сушеног слада. Истина слад је мање хранљив од јечма, али је куд и камо лакше сварљив и с подесном количином опавлаченог млека помешан. Здрава је и добра замена за свеже млеко. При употреби треба га прекрупити, љуску ситом одвојити па брашно врелом водом прелити и млако давати.

Грашак превазилази жита због своје велике количине беланчевинастих материја и он даје месо чврсто и збијено, само се тешко вари и лако надима. Са тога се код младих телади мора употребљавати пажљиво, а за она, која још сишу не треба га узимати као зелену за млеко, већ може да се употреби код телади која су већ матора 8—10 недеља. Истина је, да марвинче, храњено грашком видно напредује, али лако пати од затвора. Треба га давати у малим количинама, $^1/_2$—1 килу на 100 килогр. живе тежине, и то тако скуван, смељан и са другом храном помешан и млак. С тога што грашак има много беланчевастих материја, треба спремљеној храни додати још и слатке сурутке. Ако ове не би било онда се може узети и врло је добар *Теји од сена*, који се справља овако : Узме се фино мирисаво сено од првог сенокоса, мете у један суд, прелије врелом водом, покрије и остави неколико сати. За тим се течност одлије, процеди и за разблажњавање на горњи начин спремне замене употреби.

Сено јо храна, коју теле прву узима од чврсте хране; већ после 14 дана можемо да видимо теле да сено по мало грицка; но и ако у почетку изгледа као да се оно овим само сигра, после четири недеље оно већ осећа потребу да га једе. Најбоље је полагати младој стоци најбоље и мирисаво ливадско сено, које није само природна и лако сварљива храна, већ дејствује дражећи и на вареће органе и тиме одржава редовну радњу њихову. Не треба давати отаву, јер је теже сварљива: а шкодљиво је полагати и сено од барских трава, као и закисло и буђаво. Сено треба полагати чешће у мањим оброцима.

Теле поступно одбијено, и коме се место млека буде давала у замену која од ових храна, које су овде наведене, а на поменут начин, развијаће се правилно, удариће добар темељ за даље своје напредовање, и своме ће газди обилно наплатити сав труд и трошак учињен око овог његовог хранења у прво време живота.

Како се тамане скакавци?

Између многих инсеката, који тамане, или боље рећи затиру пољске усеве, и велики је скакавац један од тих. Велики, или путујући, скакавац у нас се не појављује у масама редовно, но с времена на време, и држи се да му је право легло предео око Касписког мора, и да отуда к нама долази, кад онамо нестане ране.

Као што су по неке године угодне за множење гусеница, друге године за множење других инсеката, исто тако и велики, или путујући скакавац неких се година намножи тако, да се у масама развиђе у далеке крајеве и у оне пределе, где га редовно нема. За последњих четрдесет година наплазио је у великим масама неколико пута, преко Румуније, и у нашу земљу, и допирао до Рудничких и Јеличких планина.

Куда скакавци прођу они опусте све. Ту не остане ништа, од усева, но остане само црна земља. Од свију усева понајрадије нападају и затиру кукуруз, јер је стабло овога, у доба, кад се скакавци појављују, доста меко и слатко.

У пределима, у којима скакавци опустоше поља овлада глад.

Тако је 1866-те године Алгир опустошен, када су милијарде скакаваца јурили из једнога краја у други, те, место оне лепе и богате земље алгирске, направили ужасну пустош и несрећу. Милијунима скакаваца прелазило је из једне њиве у другу, и за тренут ока оставило за собом голу пустош. Становници алгирски немадоше ни начина ни путова, да овим страшним и немилим непријатељима стану на пут, те за кратко време овлада у овој лепој земљи такова глад, да је маса народа од ње патила и страдала. Маса скакаваца била је тако огромна, да, кад онолике богате жетве алгирске не беше, они, јурећи даље да траже храну, наиђоше масама у изворе, потоке и реке. Ту подављени, распадањем својим окужише све воде, и учинише те мирни становници алгирски и с те стране падоше у тешку беду и невољу.

*

Велики, или путујући, скакавци појавили су се ове године у маси око Сегедина, у Мађарској, а чује се да их има и у Румунији. Министарство народне привреде, сазнавши за ово, отпустило је начелствима у северо источном крају земље доле изложено упутство о начину тамањења скакаваца, који се за сада показао као понајсигурнији:

„Узме се педесет метара обичног широког платна (умајије или американа), које се најпре добро увоштани (натопи растопљеним воском), па се разапне на подобије вршке, која се прави за ватање рибе, као што скица показује:

Крајеви платна прикују се, или се иначе утврде за кочиће, а тако исто и средина дужине платна. Кад треба да се начини вршка, побије се и утврди средњи колац, па се онда размакну и разапну крајеви платна и са овим кочићима за земљу утврде. Унутрашња страна платна намаже се зејтином а у самом углу (унутрашњем) ископа се дубока рупа у земљи. Таквих десетину вршака (а по потреби и више) наместе се једна до друге, па онда зађу људи с грањем у руци с' друге стране, па плаше и терају скакавце на ону страну, где су платна (вршке од платна) разапета. Скакавци ниско лете и беже, чим осете млаћење и бијење с' гранама, и тако бегајући испред потере, наиђу на разапета платна, преко којих немогу да препузе, и ако се на њ' нахватају, јер је зејтином намазано, него се нагомилају у углу вршке, и хиљадама попадају у рупу, која је спремљена. Пошто се сва маса скакаваца, која је ушла у вршке, грањем натера да у рупу попада, онда се рупа одмах земљом затрпа, па платна преместе и наместе на исти начин на друга места за даље хватање и тамањење скакаваца. И ако по где који скакавац остане, куда је потера прошла, птице ће бити у стању да заоставше похватају и потамане.

У колико се тамањење више развлачи, у толико ће скакавци више штете учинити, за то, и при најмањем појаву њиховом, треба тамањење одмах предузети и извршити, јер поред штете коју ће учинити, ако се одмах не потамане, они ће излећи јаја, из којих ће до године нова појава и навала скакаваца моћи да буде.“

БЕЛЕШКЕ

Против надуна код говеди.

У најновије време хвали се један Француски марвени лекар као да је изнашао сигуран и прост лек противу ове болести сточне, која је често смртоносна и наноси знатног губитка пољопривреднику. Да би се и наши привредници могли у нужди помоћи, ми саопштавамо то ново средство: Узме се ако је болесно 1 говече један суд, који вата отприлике $^1/_2$ литра воде, у њ се мете нешто мање од $^1/_2$ киле свињског сала, и за тим прелије врелом водом. Пошто се сало растопи и разлади, онда се ова течност, помоћу какве флаше, супе говечету у уста, главу му по том држати испружену и право а на левој страни бока, где је бураг највише надувен, полако и умерено гњечити и притискисати.

Лекар, који је ово средство изнашао, тврди да је у више случајева спасао говеда од надуна, која су већ на умору била. По употреби овога средства говече је после 15—20 минути већ

могло да иде и било је ван опасности. — Пољопривредник, чију би стоку задесила ова болест, нека опроба и ово средство, само нека тада не пропусти да наврши и гњечење и притискивање на левој слабини!

α

ГЛАСНИК

Нов члан утемељач Српског пољопривредног Друштва. — Српско пољопривредно Друштво обогаћено је још једним новим чланом утемељачем. Г. Ђока Лазић, трговац из Ћуприје, вредан, усталачан и веома предузимљива духа, уписао је се за члана утемељача Српског пољопривредног Друштва положив одмах Друштву 100 динара улога.

Друштво честита себи што му се на овај начин све више дају докази признања, да је посао на коме више од 20 година неуморно ради користан и да заложени трудови друштвени, нису остали бесплодни већ из дана у дан све то више тече признање благодарности оних вредних раденика којима су оваке установе у првоме реду и намењене. То све више бодри Друштво да на овоме истина тешкоме али и благодарноме послу не посустане.

Желети је да се и остале патриоте угледају на овог вредног привредника.

Хиљадили се добротвори којима лежи на срцу наша занемарена привреда.

*

Стогодишњица Господара Јеврема у Шапцу — прослављена је о Тројицама ове године на свечани начин. Приликом ове прославе приређене су у Шапцу три изложбе: инструктивна изложба пољопривредних справа, изложба занатлијска и изложба коња; за тим утакмице коња по брзини, а држан је и један шљиварско-житарски збор. Изложбе су биле добре, утакмице су испале, као што се је било надати, врло добро, а збор је био јако посећен. — Ошпирније извешће од нарочитих дописника како о исложбама тако и о утакмицама и збору донећемо читаоцима у једном од идућих бројева „Тежака“. *α.*

*

Изјава благодарности за бесплатно штампање „Тежака“ и Календара. — Поводом тим, што је законом од 20. Априла ов. г. дато „Српском пољопривредном друштву“ право бесплатног штампања његовог органа „Тежака“ и „Календара“, Управни одбор овога друштва у седници својој од 3. Маја донео је јесногласну одлуку, да за ова благодејања изјави благодарност преко г. Министра народне привреде Краљевским Намесницима, Влади и Народној Скупштини.

По овој одлуци сви чланови друшвене Управе у понедељник 14. Маја представили су се г. Министру Народне Привреде и поздравили га. Тада је преседник у име Управе и целога друштва изјавио благодарност у овом смислу:

Садањем Министру Народне Привреде најбоље је познато, да Српско пољопривредно друштво има много задатака а врло мало новчаних средстава.

Законом од 20. Априла ов. год увећана су друштву у неколико новчана средства; јер од тога закона може бесплатно штампати свој лист „Тежак“ и пољопривредни „Календар“ на чије је штампање оно досада приличне суме новаца издавало.

На овај начин створена је друштву могућност да овај новац, што га је издавало за штампање „Тежака“ и „пољопривредног календара“, употреби на још шире унапређење наше пољске привреде, и по томе да још више ради на њеном унапређењу.

Овим законом оба фактора законодавства и влада доста су помогли и друштву, и пољској привреди. Управни одбор, као представник „Српског-пољопривредног друштва“, у име целог друштва изјављује топлу благодарност на овој помоћи краљевским Намесницима, Влади и Народној скупштини; преседник је замолио г. Министра Народне привреде да он буде тумач ове изјављене благодарности.

После овога поздрава, г. Министар изјавивши г. преседнику и целој управи своју благодарност на пажњи, коју су показали у овој прилици обећа, да ће са своје стране врло радо бити тумач ове изјављене благодарности и жеље друштвене, и код г. г. Намесника и код целе владе Његов. Величанства Краља. И самоме му је мило, што је Друштву дато ово благодејање; јер налази, да га је оно потпуно заслужило, својим досадањим радом и заузимањем за унапређење наше пољске привреде, — и сав напредак, што је досада на том пољу постигнут, има се уписати у првом реду у заслугу Срп. пољопривр. друштву.

Но како се на унапређењу наше пољопривреде још много има да ради и уради, и како од поспешнога рада на том пољу зависи како напредак наше домовине тако и благостање свију њених држављана, то г. Министар изјављује, да ће своју бригу, као министар нар. привреде првенствено обратити на ту грану, домаће привреде. Радиће и тежиће да се најпре постигне што повољнији напредак у пољској привреди; а кад то буде, онда ће и све остале гране народне привреди поћи живљим кораком унапред.

А да би рад његов у том правцу могао бити и обилатији и успешнији, г. Министар изјављује своју наду, да ће га како чланови Управе тако и цело Срп. пољопривредно друштву, у томе свесрдно потпомагати својим стручним мишљењем и својим предлозима. Задаје реч, да ће за све, што буде намеравао да уради за унапређење пољопривреде, радо саслушати мишљење Срп. пољопр. друштва, а нада се уједно и очекује, да ће га и оно само радо потпомоћи и предлозима са своје стране.

Затим се је г. Министар пријатељски опростио са свима члановима управе.

*

Свиње враћа Аустро-Угарска. — Један, доста немио, појав имамо да забележимо, а то је, да је Аустро-Угарска отпочела да чини препреке и да забрањује увоз наше стоке, за сада само свиња. Тако, враћен је 29-ог Маја т. г. из Земуна један транспорт од 199 ком. мршавих свиња, ко бајаги због сумње на заразу; 30-ог пак Маја враћена су нашим трговцима опет из Земуна два транспорта и то један транспорт од 169. комада мршавих свиња и други од 113 ком. свиња дебелих. Разлог за враћање ова два транспорта, пошто се није могао наћи ни један, ма и најмањи знак, који би могао изазвати сумњу ма на какву заразну болест, био је: „што се сумња да су свиње влашког порекла“.

Међу враћеним свињама, које је стручна комисија прегледала, није међутим нађен ниједан комад који би могао ма и приближно да личи на влашку свињу. Дебеле свиње су биле енглеске и полу-енглеске, којих у нашој Морави има доста, мачванке, т. зв. буђеновачке свиње, и наше моравке; а палоција је састављена из Моравки — око Чачка и Гружанка из Груже.

Ми бележимо ову појаву, која, ако би се продужила, било би од јаког ударца по нашу главу привредну грану сточарства; међутим верујемо, да ће надлежни министар и знати и умети изнаћи начина те да се ово отклони. Ми сумњамо, знајући од-

редбе ветеринарске конвенције, коју смо с Аустро-Угарском закључили, да је ово намерно рађено; и пре смо за сада вероваћи да су органи, који су поновили да врше преглед у Земуну, учинили ово само из недовољног умења да разликују српске свиње од влашких. —

*

Рајфајзенове позајмичне задруге. — У Бечу је недавно држана седница, под председништвом намесника *Кинског*, у којој је поднесен био извештај о развоју Рајфајзенових позајмичних задруга. Из истог се видело, да је у Доњој и Горњој Аустрији основано већ 47 оваких задруга, да све с најбољим успехом раде и да своје чланове на најсигурнији начин помажу позајмицама. Шест нових задруга су прављење за организовање.

О овим задругама, парочито с применом за наше прилике, било је говора у нашем листу бр. 35, 36, и 38 пр. г.

ПИТАЊЕ — ОДГОВОРИ

Писмом Вашим обратили сте се на мене, да Вам одговорим: „*На који се начин из кошнице са покретним сабем — бировалама — роје вештачки пчеле?*“

Радо испуњам томе одговору, а још ваше ћу се радовати, ако ми после извесног времена поновљене јавите: да Вам је вештачко ројење по овоме опису успело за руком и да сте задовољни саројевима.

*

Вештачком ројењу смете приступити само онда, када је кошница јака и када у њој има трутова или трутовскиг полога, а томе је тамо сад време.

Вештачки се роје пчеле на два главна начина.

1. Да у народној кошници — старки, отпане матица.

2. Да се у нову кошницу унесе матица.

Први је начин бољи, сигурнији и лакши.

Њиме да отпочнемо.

Пре свега, морам Вам напоменути, да Вам је за што бржи и лакши рад потребно т. зв. „одмарало“, а можете та назвати и „носила“ за трчања — рамове. Та носила начините сами. Узмите два штапа или две летвице од 2 сп. дебљине па их пресеците за какве погаре у размаку ширине њерчина, тако, да њерчина можете тамо између те две летвице да увлачите и извлачите, као год ово у кошници. А можете, што је још простије, у томе растојању прамаљи двоје погаре, па ће Вам и они учинити ту исту услугу. Само би добро било да их како му драго учврстите, да се не би размицали.

Кад сте та носила спремили, отпочећете са ваљењем сабе на кошнице, но претходно изнадите мало пчеле.

Сабе које вадите из старке, поређајте по истом реду их носилама, како је оно у кошници стајало, а то зато то, да се не би пчеле устумарале, јер ће мислити да су у својој кошници када тако поређане стоје.

Иначе, сабе би Вам стајало без реда, једно преко другога и врло га је тешко посебице расматрати.

Кошница за рој, треба да Вам је спремљена. И она треба да је изваљена и матичњаком патрљена.

Кад извадите из старке први, други, трећи и т. д. сат, разгледајте и видите, да ли се на њеме налази матица: ако не, поређајте их истим редом на носила. Тако ћете редом вадити сат по сат и тражити матицу.

Рецимо да сте на петом сату нашли матицу

Тај сат ћете одмах дати Вашем помагачу да га придржи, који ће уједно мотрити, да случајно не падне с њега матица, а Ви ћете дотле повадити све остало сабе и ставити га редом на носила.

Кад извадите све сабе из старке, загледајте, да ли је међу сат на коме сте нашли матицу, па ако јесте, узмите са носила други један сат са пологом, па вратите у старку њиме међу сат са матицом тако исто и онај други сат са пологом и пчелама што се на том сабу налазе.

Међи сат ће Вам бити први сат а до њега долазе онај други са пологом. Међи сат Вам долази сваки као први, на ма нашли матицу и на пологном сату.

За тим ћете узети још 4—5 рамова, који могу бити празни, без полога и без меда, а могу бити и чисти рамови, на којима је по средини горње дашчице прилепљено парченце сата за основу, по којој ће пчеле даље да наставе рад.

Сад кошницу — старку — затворите, јер је њоме свршено.

Оно сабе, што је остало на носилима, преневећете по истом реду у нову кошницу.

Ако имате празан сат у резерви, напуните га водом, па га унесите са осталим сабем у ту кошницу.

У новој кошници имате сад старих и младих пчела и полога.

Старе ће пчеле по своме обичају да изађу из кошнице на пашу, а младе остају да негују полог. Али, старе пчеле које су отишле на пашу, неће се вратити на ово место одакле су излетеле, већ ће се упутити право у своју стару кошницу, одакле су и пресељене. И тако, мало по мало, остају у новозаснованој кошници само младе пчеле које не излећу на пашу, већ негују само полог.

За то је, тим пчелама, потребан онај сат са водом, јер се оне не врећу ван кошнице.

За три до четир дана ретко ће која млада пчела излетити из кошнице. После неколико дана опазиће се живље кретање пред летом. Сад ће младе пчеле отпочети да излећу на пашу и сваким даном биће их више и више, јер ће за то време из ульубаних ћелијица да излазе свршене младе пчеле, које продужавају рад оних пчела што су излетеле на пашу.

Пчеле су у тој кошници на споро осетиле да су без матице, па се труде да изведу себи младу матицу.

Оне могу то учинити за то, што од тавког прашћа радионице, ако нема више од 3 дана, може постати свршена матица, само ако пчеле над њиме начине матичњак. По себи се разуме да смо ми при ројењу унела у новозасновану кошницу млад полог, а у оно доба ина у кошницама и јаја, која је тек матица снела.

Зна се, да јајету треба 3 дана па да се из њега испили црвић. Од младог црвића у матичњаку или јајета, извешће се најдуже после 16 дана свршена матица, која ће после 3 дана оплодити трут, а за тим, после 48 сати отпочеће и она да носи јаја.

Али, пчеле не нипад не задовољавају са једним матичњаком: оне их обично граде по 4, 7, 10 и више. За то ћемо и у новоројеној кошници наћи више матичњака и у њима црвића.

Новорођена је кошница по себи слаба, па за то морамо бити на опрезу да нам се не роји. То ним се врло лако може десити у таквој кошници у којој има више матичњака, јер се из њих могу извести више матица, а кад је у кошници више матица, онда хоће пчеле да се роје и ако кошница није јака.

Да не би тога било, морате после 8 дана, но што сте вештачки ројили, расматрати сат по сат у кошници, те да сасечете све матичњаке који су затворени — јер у њима има црвића — изузимајући једног, најлепшег и највећег. Тако ће пчелама остати само један матичњак из кога ће се извести матица. Остали полог већ је оматорио и од њега се не може више извести матица, ма то пчеле поново хтеле.

За то, над би и после тога времена — што је незеровано — приметили поне матичњаке, знак је, да је млада матица угинула из ма ког узрока. На тих матичњака излази пчела која истина замењује матицу, али, та пчела не може да носи јаја из којих ће се испилити пчеле радилице и матице. Такова пчела зове се „лажна матица“ јер иста само неоплођена трутовска јаја.

Пчеле су вратнога века. Оне просечно живе 5—6 месеци па угину. За то ће у такој кошници, у којој се излази „лажна матица“, бивати све мање и мање пчела радилица а трутова више, јер она матица не носи јаја из којих ће се пчеле радилице развијовати, а тако ће та кошница бивати све слабија и слабија, док најпосле не угине.

Да Вам се не би и то десило, морате, пре но што се из „правилног матичњака“ испили „лажна матица“, уништи у тајну кошницу *право матичњак* који је улучан и затворен, јер је то постарији матичњак из кога ће се за неки дан испилити права матица. Тих матичњака има сад у ово доба доста.

Матичњак се у сиротну кошницу уноси овако:

Треба у квадрату, за једно 5 cm, одсећи парче сата заједно са матичњаком из какве за природно ројење спремне кошнице, па га уприштити у неки сат са пологом из ове кошнице у коју мислите унети матичњак. На томе нете сату са ивице у квадрату исто онолико парче исећи, па ћете у ту празнину укрпити ово парче сата са матичњаком.

Ако сте приметили да у тој кошници има мало јаче пространих радничких ћелијица, Ви их ножем порушите.

Овим ћете начином опоравити и такову кошницу. Сем тога, сиротна се кошница може опоравити и тиме, ако јој додате матицу. У ово доба има и њих повише у трмчањку, јер се пчеле сад највише роје.

Још нешто:

Кад из сирце пренесете саће са пчелама у нову кошницу, ставите јој (новој) пред лето какав плитак и мали судић са водом. У тај судић положите ситну дрвцад — иверје; оно ће да плива по води и тако ће пчеле моћи лако да пристује води а да се не подаве. Поменути судић потребан је само за неколико дана и у том случају, ако нисте израније кошницу снабдела са празним сатом у који сте сунули воде.

Тиме је рад сирце и кошница је вештачки ројена на први начин.

Други начин је, као што напоменусмо, да се матица из старе премести у нову кошницу.

То бива овако:

По што се накади и травом матичњаком натрља кошница, ставе се у њу рамови са прилепљеном основом и то 6—8 рамова. За тим ће те преступити ваљеву рамова из старке и видећете их заједно са пчелама што се на њима налазе исто онако, као што смо то напред навели код првог начина.

Ваљеви сат по сат, четком ћете збрисати (порушком не ваља) све пчеле у нову кошницу. Тај рад добро је да се врши над белим чаршавом, јер се на њиме може најлакше да спази матица ако је случајно пала са сата на земљу.

Тако ћете редом збрисати са сваког сата све пчеле у нову кошницу, не штедети ни матицу.

Кад сирце тај рад, увећете у исту кошницу једно 2 сата са постаријим пологом пчела радилица, из кога мислите да ће се за дан — два извести пчеле. Та два сата са пологом можете и сутра додати. Додавање пологa је нарочито за препоруку, јер из ма ког узрока тих дана пчеле слабије налећу из кошнице.

По што сте све ово учинили, ставићете кошницу на своје стално место.

И из ове ће кошнице, онако исто, као што смо раније навели, старе пчеле напустити ту кошницу и пратиће се у своју стару трмку. Када осете да су остале и оне без матице, сагратиће над млађим правим матичњак — ако израније нису начињали поради ројења — и извешће себи свршену матицу.

И код овога начина треба исто онако после 8 дана поступити са матичњацима, као што је то речено над првог начина.

Тиме је свршено и са другим начином вештачког ројења.

Ако употребите други начин ројења биће Вам кошница пуњена с медом. То долази отуда, што у кошници, која је на трећи начин ројена, нема старих пчела које излећу на пашу. Због тога пчеле, које остану у кошници у којој нма доста пролиног Збирајући мед, неће га у кошницу остала без матице, на сваки, јер је за њега време та кошница остала без матице, па за то, оне саће из кога су се извеле младе пчеле, није могло ни бити попуњено са новим пологом. У том међувремену пчеле су се користиле пролиним сањем и пашуиле су га медом.

Најпосле, немојте заборавити, да су за вештачко ројење најподеснији месеци: мај и јуни.

Примите Господине уверење мога одличног поштовања.

Маја 1890 год. у Краљеву.

А. Мијоковић.

ИЗВЕШТАЈИ О НЕЛОГОДАМА 19 и 20 МАЈА

Поред извештаја о непогодама који је у прошлом броју „Тежака“ изашао, пристигли су извештаји још и из оних места:

На дан 20 ов. месеца падао је град у селу Јаловику. Бељину и Суво селу, општини Дебрчкој и Владимирској среза посаво-тамнавског између 3 и 4 сата по подне толико крупан да су 3 зрна мерила на кантару 800 грама; и падајао је слој да су 3 зрна мерила на кантару 800 грама; и падајао је слој дебљине 36 сантиметара. Овај је град причинио у тамош. околини грдне штете; зграде су откривене а неке сасвим порушене, млога стока повређена, нарочито необично велики бућа шење, млога стока повређена, нарочито необично велики бућа шење, млога стока повређена, телади јагњади и др. ситне стоке; одмела је много прасади, телади јагњади и др. ситне стоке; воће је сасвим сатрвено а усеви су докорена утучени а тако исто виногради и трава. Овакву непогоду тамошње становништво неће запамтити. Штета коју је град почињао само у овоме срезу износи преко 280.000 дин.

Напавлно извештају који смо у прошлом броју донели извештаја је штета учињена у срезу Јасеничком. Град је падао у три маха између 4 и 5 сата и на 20 минута уништио је како озиме тако и пролетње стрне усеве; воћњаке баштенске усеве и винограде сасвим сатро: цреп и ћерамиду на кућама полупао а млоге зграде и порушио. Због силна воде од силне кише која се је просула као из кабла, диваде су сасвим потрпеле.

По извештају полицијских власти штета износи и то: у општини ратарској 150.000 дин. у г. Шубовачкој 100.000 дин.; Голобочкој 69.000 дин.; ракиначкој 14.400 дин.; марковачкој 10.000 дин.; азанској 300.000 дин. Кусадачкој 18.000 дин. Церовачкој 36.000; мраморачкој 2.500 дин. укупно 689.900 дин. оцењена је штета само за срез Јасенички.

У подунавском срезу падао је град у општини Михајловачкој и причињо штете на 12.200 дин.

У срезу качерском падао је сасвим суо крупан град са великом олујом у селима: Рудинцу Загрђу, Лапљу, Зарменовцу, Војковцу, Гургинцу и Манојловцу. Штета од сатрвених усева и порушених зграда износи 40.000 дин.

Исто тако у округу врањском нарочито у околини Врање сасвим су пропали од града виногради, воћњаци, стрмна жита, пукурузи, дуван, воће и разно баштенско поврће. Град је падао само 7 минута но са таквом бесном олујом и јачином да је у том међу времену причињо у околини штете на 250.000 дин.

Министарство народне Привреде преко Српског Пољопривредног Друштва набавило је и расподлило семе од кукуруза чепикантина да се бесплатно разда становништву у Крајевима који су од града пострадали.

Цена маљим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.); пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Уредник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

На основу најновијег решења од 30 јуна 1869. године № 202 српском друштвеном листу шаље се бесплатно.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин
За Иностранство: на годину 10 фр, или 5 фор. а. вр.

Дописници који редовно и по обрасцу шаљу дописе дају им лист бесплатно

Цена огласима изложена је на последњој страни

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 23. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 10 ЈУНА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: О жетви стрмних усева (са 4 слике) (свршетак). — Два непријатеља (са 2 слике). — Једна поглед на природни начај околине отогодишњице Господара Јеврема у Шашу. — Белешке: Да се јабуке брзо ољуште. — Чудно јаје. — Гласник: Из Српског пољопривредног друштва. — Наше спиље по пушта Аустро-Угарска. Пристојне стоке пабанка. — Подлистак: Српска вина на парнеко изложби (наставак). —

О ЖЕТВИ СТРМНИХ УСЕВА

„Све лежи у бољој руци."

(свршетак)

б. Начин жетве.

Од тога са каквим ћемо оруђима да жањемо стрмне усеве зависи и величина дохотка. Свуда па и код нас врши се жетва српом, косом или машином жетелицом.

Српом се жање већим делом још и данас скоро у свима крајевима Србије и ако се жетва тим оруђем не може много препоручити.

Српом је корисно жети у овим приликама:

Кад су цене житу велике;

Кад је жито презрело;

Кад нема вештих косача;

Кад је жито полегло или стоком потрвено; и.

Кад домаћин на овај посао може да употреби слабије раденике и сву женскадију само ако није инокосан.

У осталом, увек је боље косити усеве нарочито у овим приликама:

Кад су надинице скупе, жетелаца нема, а има вештих косача;

Кад су се послови тако сустигли, да жетву без икаквог одлагања у што краћем времену треба свршити, јер један добар косач може толико да накоси колико 4 жетеоца пожању, и што се кошењем много више сламе добија но жетвом.

Раденици, којима се поверава косидба усева мо-

рају бити вешти и извежбани у своме послу; у противноме рана се при кошењу млого растура, нарочито ако је још презрела. За то има нарочитих коса са наслоном које су за овај посао згодно удешене.

Сем косе и српа у новије време почеле су се употребљавати машине жетелице. Рад машински у овоме послу далеко надмашује срп и косу и срећни су они земљоделци код којих се је жетелица одомаћила.

О раду машине жетелице и користима које се при жетви њоме постижу говорићемо доле ниже.

На реду је да поменемо како треба сређивати и чувати пожњевен усев до вршидбе, не узимајући у обзир, да ли ће се усев везивати у снопове, купити у пластове (веће навиљке), денути у крстине или стогове, пошто то зависи од тога на који је начин жетва извршена. Ово је важно нарочито с тога, што у овом међу времену због одуговлачења вршидбе пропадне најмање $^1/_4$ чистог зрна. Но о томе није нужно много говорити јер се овај губитак само тако може избећи, ако се усев у руководима или откосу не остави дуже времена на њиви да кисне и проклија, да га стока гази и да зарасте у трави, већ после 3—5 дана, чим се провене, одмах покупи, свезе на гувно и дене у стогове. У стоговима такође не остављати рану да чека на вршидбу. Опитима је доказано, а искуством посведочено, да рана у откосима, односно руководима, после 5—20 дана од дана жетве растури се и пропадне за 5%, а у стоговима здевена после два месеца 3%, па ако је још по влажноме времену девена или наступе дуготрајне кише онда проклија, и тада је све пропало само за то што није вршидба на време одпочета и свршена. Са вршидбом дакле не треба оклевати, то је најмилији но и на итнији земљоделчев рад, јер наш сељак нема нарочитих шупа и наслона за смештај пожњевеног жита. — Вршидба је онај жељно очекивани посао који земљоделци с нестрпљењем очекују и који ће на чисто да им покаже какви су и колики плодови њиовог труда, но о томе другом приликом.

в. Машина жетелица.

Проналазак машине жетелице јесте права благодет за земљоделце. Истина, пољопривредна оруђа срп и коса јесу земљоделцу добри помагачи при жетви стрмнина, али је машина жетелица куд и камо бољи, постојанији, бржи, окретнији, много вештији и енергичнији помагач. — Имаш ли већ једном машину жетелицу, употребљаваш је по својој вољи, јер она не зна за умор и лењост. Код машине жетелице не мораш тражити надничаре за жетву по скупе новце. Надничари се не могу увек и за онај баш дан наћи када има да се овај хитан посао — жетва — сврши, а машина жетелица не зна за оне рђаве наше обичаје; празновање заветина, светачића, годова и за друге теже и лакше свеце, који јако утичу на пропадање летине. Укратко, машина жетелица у стању је да ради и да се њен рад потпуно плаћа; ради чисто, јевтино и брзо, и на тај начин ослободила толике вредне и намучене привреднике од тешког и грубог физичког рада.

ПОДЛИСТАК

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

(Наставак)

До данас су црна вина понајвише извожена, а бела су обично потрошена у земљи.

По најновијем званичном курсу, цене црним винима, која су купована од произвођача, биле су, на неготинском тргу, у средњу руку 10.^{50} динара по хектолитру.

Цена беломе вину на истој пијаци била је само 18.^{50} по хектолитру.

Вина се, купују од притежаоца обично у бурадима, било за готово било у замену за робу од исте вредности, а купују их трговци, који воде трговину на велико а настањени су или у Неготину или у околини. Они држе вина у подрумима и чекају велике поручбине из иностранства, а нарочито из Француске. И тако продају та вина страним кућама са 20 до 25% добити.

Дешава се да француске куће, које чине повеће набавке вина, шаљу и своје изасланике на пијацу у Неготин. Овај онда сам купује и плаћа у готову, непосредно произвођачима, служећи се при томе једним комисаром српским, који му се налази при руци као тумач. Овај се награђује за своје заузимање на име провизиона 2% од укупне вредности купљеног вина, што је у осталом доста мала награда. У тим случајевима, агенти имају обичај да пре експедовања вина додају у свако буре извесну количину алкохола, који понесу из Француске за ту цељ. Примеса алкохола има тај задатак, да вино лакше издржи транспортовање, које је прилично далеко за млада вина.

Друге куће избегавају те прилично замашне трошкове, које изнуђава шиљање нарочитог агента, па се служе посредништвом каквог комисијонара који је стално настањен у Србији. У томе случају и с тога што се вино плаћа произвођачима у готову, те су куће приморане, да у каквој банци или новчаном заводу у Србији оставе извесну суму новаца и да своме комисионару отворе извесан кредит ради куповања вина.

Последњи овај начин мање је пробитачан него први, јер држимо да би наши трговци увек боље урадили да пошљу поверљиве људе на лице места. Јер нема сумње, да би више пажње, која би се поклонила пословима, бољи и умеснији избор и уредница експедовања потпуно им накнадили ове жртве.

Као што је познато, трговачки односи између Француске и Неготина постоје од више година, па нема изгледа да ће ново саграђена солунска железничка пруга изменити правац винима, која се добијају из тих крајева. Неготин има излаза на Радујевачко пристаниште, које лежи на Дунаву испод Ђердапа, те се тако за време великих вода виђају у томе пристаништу често бродови од прилично велике запремине. Месеца маја 1888 год. дошла су у Рудујевац два пароброда сваки од 600 тона. Први, „Унитас“, био је норвешки пароброд, ког је закупила била једна француска кућа. Полазећи из свог пристаништа, био је натоварен празним врећама укрцаним у Енглеској и празним бурадима укрцаним у Нант-у. Пут од Нанта-а до Радујевца прешао је за

Све што би се могло замерити овим машинама то је што стају 50 - 60 дук. ц. а то је много за напег обичног земљоделца јер му не би имала шта да ради, пошто би њоме пожео за три дана оно мало стрништа. Но и овој незгоди има лека, — што не могу појединци могу више њих ако се у куповини удруже; и кад наш сељак једном осети стварне користи од ових машина, он више не одустаје од њих, а и кад би хтео одустати не би могао јер би и сиромашни земљоделци били принуђени да се њоме послуже, пошто би са

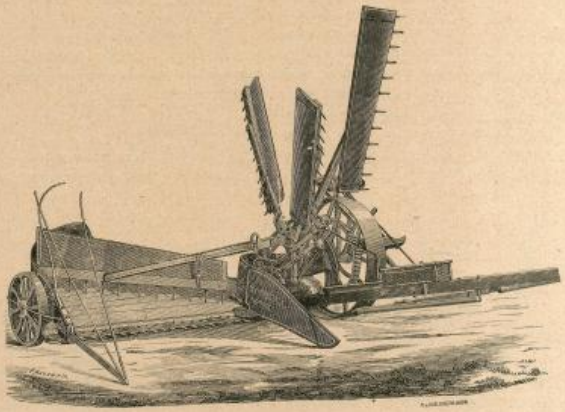

применом оваквих машина надмашће појединце, и не би се од радника више захтевао онај груби физички рад нити би узалудно аргатовао као што данас чини. На који би се начин ове као и др. машине најлакше набавиле «изложено је у расправи: „О земљодељским удружењима за увођење пољопривредних машина“ која је штампана у пољопривредном календару за 1887 годину.

Као што се из слика види, машина за жњевење жита састоји се у главноме из једне косе која је на

---

25 дана, рачунајући ту 3 дана одмора за снабдевање угљена. Брод овај, пошто је празну бурад напунио српским вином, вратио се, како се говори, пут Норвешке, али опет за рачун једне француске куће. Закупнина била је 8.[25] дин, за превоз 1 тоне вина.

Тај брод, који је у 1887 превалио исти пут, није имао да плаћа напредних такса при изласку из Суљине, на ушћу Дунава. Али, 1888 год. администрација европске дунавске комисије тражила је да јој плати извозну таксу у 1.[25] дин, на једну тону, услед чега је послат протест српској влади. —

Други брод, именом „Либерте“, допао је из Француске и одиео свој товар у Француску.

Други су извори тако рећи непознати у иностранству због тога, што нема веза, које би одавнавале извоз вина. Како су ти предели испресецани најглавнијом пругом српских железница, ове ће скровише моћи да нађу себи излаза на солунском пристаништу.

Пловећи уз десну обалу дунавску, изнад Бердапа, а не далеко од пруге Смедерево-Велика-Плана, која спаја дунавска забрежја са главном пругом Београд-Солун, — налазимо најпре на пожаревачке винограде. У томе крају производи се црно и бело вино, које је прво добро; а оно последње троши се на месту као и оно у Неготину. Што се пак црног вина тиче, које је до сад имало једини извоз на аустро-угарско земљиште, — оно је мање загасито зато је богатије са алкохолом и лакше је, а садржи више шећера но неготинско. Ево му званичне анализе:

Место производње.	Доба	Специфична тежина на 15° С.	100 кубних сантиметара вина садрже у граховима.					
			Процентат заиста примерне алкохола	Процентат тражене алкохола	Шећер	Винограт	Сирће	Киселина	Остала
Пожаревац.	2 г.	1.022	1.12	8.9	3.288	4.827	0.122	0.621	0.426

Одговарајућа површина засађених винограда износила је пре неколико година до 8.000 хектара, а једну петину од тога површина је филоксера. Вредност целокупног производења износи до 25.000 хектолитара годишње

У 1888. год. црно вино на том крају било је продавано на пожаревачкој пијаци за просечну цену од 20 динара хектолитар, а бело вино продавано је по 12·50 дин. хектолитар.

Као и у Неготину, исто тако има и у Пожаревцу неколико трговаца, који скупљају црна вина која купују од произвођача па их после превозе у Аустрију. Но ови посредници немају ни из далека ону важност коју имају посредници у Неготину. Врло често аустријски трговци одлазе на лице места ради набавке вина код самих произвођача Те се вина после употребљавају за мешање са наранџастим — сремским — винима.

(Наставиће се)

форму велике тестере зубчаста. Ови зубци нису ништа друго до челични ножеви наоштрени с једне и друге стране, који се посредством точкова врло брзо тамо амо покрећу и секу сламку као бријач. Неке имају грабље које покошену рану слажу у веће или мање снопове, јер има један регулатор (стопало) до седишта на коме седи кочијаш и чим ногом притисне стопалу онда свака друга грабуља избаци руковед и тада су руковеди мањи; иначе свака четврта грабља избаца руковед и онда су млого већи. Друге пак, немају ових грабља већ су као и косеће машине. Но оне прве увек су боље. Пожњевено жито не везује се одмах већ оставља један дан да се провене па онда везује у снопове. Но има машина жетелица које у исто време жању и уснопове везују (Woodow-a).

Ко је намеран жетелицом да жање, тај мора имати то на уму још при сендби, јер земља мора бити добро урађена, равно повлачена и не сме на њиви бити великих грудава.

Машина жетелица може да ради на равним или благо успртим површинама и свуда на оним њивама куда се са обичним колима може проћи;

На њивама које нису испресецане јарковима, вододеринама, на којима оранице није ровита и буава већ тврда, и на којима нема водених пролока, дрвећа и пањева; и, напослетку.

На њивама на којима усеви нису полегли и сасвим окоровили.

Ове су машине тешке 400—600 кгр. и удешене су за запрегу два коња или вола. Обична ширина от-

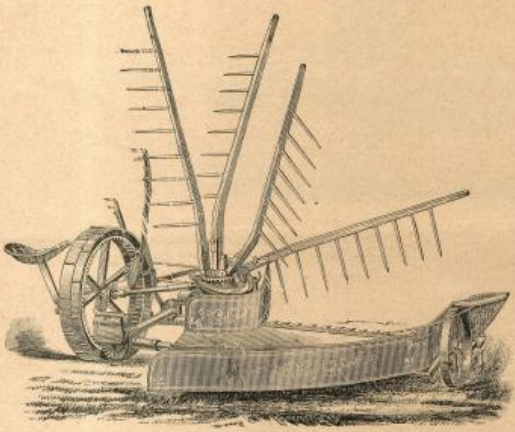

коса износи до 1.5 метар. и стају 600—750 дин. Могу се наручити код «Српског Пољопривредног Друштва». Једном жетелицом може да се пожање (1 раденик и 2 коња или вола) 3—5 ектара за дан, ако коњи после свака 3 сахата раде на смену. А то ће рећи: толики простор њиве да се за дан пожање треба 10 косача или 15 жетеоца, и онда имамо овакав рачун:

1. За четири коња или вола на дан платили би по 4 дин. пар . . . . . 8 дин.
2. један кочијаш (надничар) . . . . . 2 „
3. Амортизација, рецимо на 600 дин., и интерес (5%) на дан укупно узето . . —.80„

Трошкови на зејтин . . . . . 4.—„
Оправку и чишћење . . . . . —.50„

Свега 15.30 д.

Ако ли пак жањемо горњу површину њиве са раденицима косачима онда су ови трошкови:

10 косача најмање по 3 дин. . . . 30 дин.

Дакле у добитку смо на 14.70 дин. дневно не рачунајући добит на чистоти рада и брзини која је при жетви од замашног утицаја на величину дохотка.

У осталом руковање овом машином у опште је истоветно са мишином косачицом. Како се пак при раду рукује косачицом, лепо је описано у „Тежаку“ за 1886 год. стр. 258.

Сви су изгледи да ће се машина жетелица одомаћити код нас пре но косачица из простог разлога, што се косачица због нечистих ливада и полегле траве често ломи, док са жетелицом није тај случај, јер она не мора сниско да сече стрњику па за то и по неравнијој њиви може још добро да ради.

ДВА НЕПРИЈАТЕЉА

Ове године појавише се два опасна непријатеља, који нанеше знатне штете не само воћу, већ и жирородној растовој гори и другом украсном дрвећу по нашим баштама. Из свију крајева наше отаџбине стижу нам веома непријатне вести, да су гусенице тако опустошиле воће и шуму, да је жалосно погледати како се дрвеће, као у сред зиме, црни; нема ни трага од зеленог лишћа. Само је плод остао, који је одпочео од пропеке сунчане нагло да опада. Штета је огромна; она долази из нашег очитог небрежења за то, што нисмо на време очистили са воћа и другог дрвећа гусеничина јаја, из којих су се због сушног пролећа, безбројне гусенице извеле, које опустошише све воћњаке и растову гору тако да ће се велики број дрвета посушити, а тиме ће нашем земљоделнику један знатан приредни извор пресушити.

Између осталих врсти гусеница које ове године виђамо на воћу и жирородној растовој гори, у великој маси преовлађују од ова два лептира: Главоња — (Liparis dispar) и кукавичија суза (Gastropacha neustria[1])

I. Главоња. — Liparis dispar.

Од половине Јула па до конца месеца Августа виђају се у воћњацима на стаблу воћке и на дебљим гранама трома лептири са прљаво — белим крилима. То су женке гусенице „dispara". Често су женке ове гусенице боје затворено мрке, и никад нису све једнолике боје. Мужјак је много мањи од женке, живљи

(Главоња — Liparis dispar).

и окретнији, и познаје се по неправилном лету што час лети изнад врховa дрвећа, а час се спусти на земљу и лети поврх траве. Пошто је мужјак од споредног значаја за земљоделца, то ћемо свуколику пажњу обратити на живо женкин. Женка, кад рашири крила, велика је 6 cm и по прљаво-белим крилима вијугају се 4 црне пруге на предњим и задњим крилима. На средини крила има по једну белегу у виду мотике а на ивицама ове белеге ред црних тачака. Задњи део тела развијенији је и дебљи од предњег. Оне се крећу споро са једнога на друго дрво, с тога, што су пуне јаја, из којих се безброј гусеница изљеже. Женка носи јаја у полукружну гомилу и слаже их једно уз друго а затим покрије са једним мањавим слојем. Ова гомилица гусеничних јаја највише се налази на стаблу дрвета и дебљим гранама у висини човечијег раста а никад на листу; често се виђају ова јаја на старим зидовима и др. местима. Ова гомилица јаја покривена поменутим слојем, који их чува од кише и мраза, лако презими, јер и при најјачим мразевима јаја не могу да промрзну. Концем Априла или у почетку Маја излегу се гусенице и одмах размиле по гранама дрвета на коме су се излегле. Воћу, а и дању кад пада киша, склоне се и накупе на доњој страни грана и листа, јер им влага шкоди а нарочито ладне кише; а чим се сване, или киша престане, одмах се крећу на посао. Док су гусенице мале оне почињу лишће да једу са младих ластара, дакле са врха дрвета, а што су год старије и веће све се ниже спуштају и почињу грицкати у ракљама дебљих грана.

Ова врста гусеница најпре обрсти лишће воћа сем орâ, па кад је с њиме готова онда прелази на тополе, врбе и раст.

Оне гусенице које су Јула месеца порасле сасвим су разне боје и величине. Док су дебеле женке дугачке преко 7 cm дотле мужјаци једва ако досежу половину ове величине. Највише су затворено — мрке боје и свака има уздуж по једну пругу, која је по средини плаве, зелено-плаве а по кад што прелива се у црну боју. Ивице ове пруге с једне и друге стране боје су жуте.

И ако су тако разне боје и величине ипак се оне лако познају по жутој глави на којој су две црне пруге и два реда црних пега — израштаја. Ове пегаве израштаје има гусеница дуж целога тела и они су на првих пет прстенова плаве а на осталима црвене или жуте (поморанџасте) боје. На свакоме од ових израштаја има по неколико накострешених длака тако да је скоро цела гусеница чупава.

Ова врста гусенице завија се (учаури) најобичније у пукотинама или старом поддупљеном кором дрвета, и после 12—14 дана излегу се лептири и то мужјаци на дан раније од женака.

Пошто се ова гусеница не леже и не живи у друштву нити има нарочитих гњезда, то је и утамањивање овога штеточиње отежано; зато смо и описали њен живот и развитак како би сазнали у којој периоди живота најзгодније таманити је?

Рат против овог опасног штеточиње предузима се само у извесним периодама његовог живота; и од тога, да ли смо изабрали згодан моменат за утамањивање, зависи успех нашег рада.

[1]) О овим штеточинама писало је [illegible] што у „Тежаку" год. 1887. стр. 808.

Ми смо напред поменули да су женке (лептири) троме и не могу далеко да лете јер су пуне јаја; зато треба месеца Јуна и Јула заћи по воћњаку и тупим ножем са воћа испуцалу кору састругати, под којом ће се наћи мноштво женки које су већ снеле по 200—400 јаја. Јаја су тврда и преварићемо се да смо их уништили ако их бацимо под ноге и прегазимо. Ова треба или бацити на ватру или затрпати земљом и то најмање од једне педи дубине.

Како је овога лета по воћњацима било мноштво ових гусеница, то треба одмах још овог месеца приступити утамањивању гусеничних јаја, јер је сада томе време; иначе, ако се то месеца Јуна и Јула не учини, већ чека пролеће, биће је до године још више и још горе ће нам сатрти воћњаке.

II. Кукавичија суза — (Gastropacha neustria.)

Лептири отворене, а кад што затворено, жуте боје — боје као што се виђа код хрђе гвожђа —, немају особених знакова, сем што на предњим крилима имају по две пруге црне, и са ивица су отвореније боје. Пруге су попречне и мало вијугаве. Као што то слика показује. Ова гусеница као лептир није опасна по земљоделца само је по кад што досадна, нарочито лети. То је онај лептир који ноћу налети на свећу или лампу; или ако свећа гори у соби он се залети и удари о стакло прозора и милећи по стаклу удара крилима и производи несносан звук, нарочито ако је у спавајућој соби.

(Кукавичија суза — Gastropacha neustria)

Женка леже 200—250 јаја на каквој танкој згодној гранчици и лепи их једно уз друго око дрвета у виду круга — прстена — тако, да је цео овај прстен наслаганих јаја 10—12 mm широк. Јаја су сасвим исте боје које и кора дрвета на коме су, те за то их је врло тешко уочити. Ни највеће циче и најбешње олује и ладне кише не шкоде им. Овај прстен од јаја тако је тврд, да се само ножем, и то с муком, могу јаја састругати.

Концем Априла — дакле после 8 месеци како је женка налегла јаја — измиле мале гусенице и док не порасту до пола своје обичне величине, необично су дружељубиве и никако се не раздвајају. Кад се крећу на посао да траже рану (брсте лишће) све полазе на један мах у неком правилном поретку, па чим се наједу а оне се у истом поретку враћају (пред залазак сунца) и испод каквог ракљастог дебла или грана скупе и сасвим једна уз другу приљубе. Но, према потреби, оне често мењају своја склоништа. Док су младе оне се обмотају заједнички беличастом паучином. Према времену и потреби, оне направе овај обмотач између лишћа, млађих грана а по кад што и на деблу. При великој топлоти или кад их когод у овом склоништу узнемири, ускомешају се и почну брзати то на једну то на другу страну и треба прилично времена док се смире.

Са порастом губе дружељубе. Израсле су дугачке 6—7 cm и врло су гипке, а боја је према њиховом разном добу старости разна: Глава и први вратни прстен плаво — мрке су боје, а сваки прстен има на средини по пар црних пега, а од другог прстена пружа се дуж тела до чмара једна узана, бела линија, а обе стране по једна црна са мало жућкастим ивицама. Одоздо — по трбуху је пепељасте боје. И ова гусеница има нешто длака по телу, но оне су много тање, мање, стрче у страну и чађаве су боје. Ова гусеница рани се не само лишћем воћа већ живи и на млогим другим лишћарима, нарочито растовој гори. У Јуну месецу почиње се завијати између лишћа. Кокон јој је бео а ларва црна и као са неким жутим прашком посута. После 2—3 недеље измили из чауре лептир.

Од свију гусеница, ову је најтеже таманити, и ни до данас није пронађен ма какав практичан начин да се чисти са воћа. Тешкоћа ова долази отуда што су њена јаја истоветне боје са кором од дрвета на коме су, па за то не могу лако да се у оче. С тога се оне најлакше тамане у Мају месецу кад су још у оном белом обмотачу (паучини). Најбоље је руком доватити и одкинути или одсећи гранчицу са њиховим гњездом и одмах збирати у какав лонац или др. суд. При томе треба пазити да се дрво и гране не тресу, јер оне лако падају на земљу и сакрију се у траву, па доцније опет пењу уз дрво. Ако им је гњездо уз дебло, онда треба направити једно клупче од старих крпа натакнути на мотку па их онда овим клупчетом изгњечити и потаманити. Само на овај начин и никако другше ова се врста гусеница тамани. Да и после тога не би из комшијског воћњака дошле, то се прстенују стабла т. ј. намажу се у наоколо катраном за једну шаку ширине, јер гусенице само пужајући се могу са стране доспети на дрво.

Из овога ће сваки увидети, да гусенице нису од Бога послате као што многи мисле, већ зависи од наше марљивости оћемо ли овога штеточиње да се опростимо и наше воћњаке и шуму сачувамо. Када и како треба таманити ова два опасна непријатеља по наше воће, мало пр[illegible] поменуемо.

— o —

Један поглед на привредни значај светковине стогодишнице Господара Јеврема у Шапцу.

На западу скоро је редовни обичај, да се приликом светковина или прослава (јубилеја), у којима учествује цела народ, приређују изложбе, разне утакмице, приказивање слика у групама и т. д. Тиме се уз сво опште весеље, које пропраћа такве прилике, посетиоцима понуде и користи, које, ван сумње, сву од привредног значаја, или историског, витешко-војничког и т. д. Овај обичај, по нашем мишљењу, није никако погрешан; и ми, од свих осталих које нам западна „култура“ пуни, као да би најпре пристали, да се овај и код нас усвоји и одомаћи. До душе, нечега, што је томе слично, било је некада и код нас — по саборима, вашарима и т. д., као: неке врсте витешких игара, гађања у циљ и др., али као да свега тога у последње време сасвим нестаде, па се све то претвори у једноставно уживање: једењу, пићу и игрању.

Приређивачи светковине у Шапцу усвојили су доста на велико и споменути обичај. Највећи део њихова програма заузимају морске забаве и скупови, у којима се посетиоцима, поред уживања, пружа и извесна поука, или се указују на размишљања, на тамничења за напредан у извесним правцима. Пољопривредно-инструктивна изложба и занатлијско-школска изложба, шљиварско-жичарски збор, изложба коња и трке, могу се назвати друге све светковине; и ми сматрамо за најпрајатнију дужност, да на ове тачке програма бацимо један кратак поглед, и да видимо: с каквим су успехом извршене. — Да пођемо редом:

А. Пољопривредно-инструктивна изложба.

Ову изложбу приредило је Срп. Пољопривредно Друштво, којој су ягодно придати скоро сви предмети са друштвеног добра у Шапцу, а и оно мало изложене стоке из државних привредних завода (управе државних ергела и топчидерске економије) и г. Мике Спасојевића, економа из Јевремовца. Друштво је изложило готово све ратарске справе, почев од плугова (за обично орање, брдски плуг двобразњак) и осталих справа за обрађивање земље (вишедлену дрљачу, комбиновани плуг за прашење и окретање), машине за сејање, (у врсте и на окапке), косење, жњевење и вршење (с витлом), чишћење (ветрењачо и тријерој), прушење кукуруза; за тим, — справе за приправљање хране стоци (сецкалице за дугачку и кратсњасту пиљу), мљављу и тесак за воће, виноклико врата конопица (америчка, трапезнохрстова и берлешкова усправљена). Веома инструктивна и похвална била је збирка воћарских радова са добра Срп. пољопр. друштва под Шапцу, у којој су веома јасно показани успеси у производњу младића из семена, различних начина калемљења, производње семена од воћака и шибљастих биљака препоручљивих за живиц (живу ограду); даље — апарати за испитивање клицавости семена и главније воћарско оруђе. Од те мање користи биле су и ягодно приказане пчелне биљке у зеленом и осушеном стању са семеном уз њих, — такође истог друштвеног добра. На изложбеном месту била је и стока, и то: говеда са добра друштвеног (2 мелеске краве од домаћег соја са пинцгауским, 1 бик алгајски и телад) и из топчидерске економије (чистог алгајског соја); овце (рамбуље с мелезима крижоваром из топчидерске економије и фришландске г. Мике Спасојевића); кобиле, пастуви и почишћени коњи (из љубичевске ергеле и Краљеве стаје, из ове последње — чувени касачи „орлови“.)

Сви ови изложени објекти били су у добом распореду, тако, да су пажњу и интересовање гледалаца могли потпуно да задовоље. Једино би се можда могло приметити за љубичевску стоку, да је могла да буде у бољем реду; а то је опет превишетвено спадало у дужност бриге приређивача светковине. С извесним справама, које су се на мест умогле пустити у рад, чињени су огледи у жестим размацима времена, а уз то су давата и потребна објашњења, тако, да је се сваки могао добро да обавести о потреби и употреби појединих справа. Говеда и овце биле су такође особити предмети интересовања, а нарочито добро развијени бикови алгајци и телад њихова. Воћарски предмети побуђивали су такође живог интереса, јер су егземплари доиста врло добро били, те су могли и дати свакоме уверење користности оваког рада. Посетилаца било је увек у великом броју (преко 10.000), међу којима било је, нарочито трећега дана, највише сеоског света. Пољопривредници овога краја, којима неке савршеније справе нису непознате, имали су прилике сада да упознају читав ред савршенијих справа, којима се користи данашња напредна култура земље и које су неопходна погодба сваког рационалног рада пољопривредног, а у лепој стоји опет, — овога важнога чиниоца, који приреду полаже на један ступањ и чини јој основицу за обилатију добит од рада. За овај крај нарочито важно воћарство, добило је у изложеним предметима те врсте једног јаког подстрекача за правилније и напредније радове тог привредне гране. На кратко, — нема сумње да је ова изложба, и ако у маломе обиму, одговорила своме задатку, да је оставила добар утисак међу привредницима, те је се надати, да и практичних последица не ће изостати.

Ну, изложба ова, која је приређена под управом Српског Пољопривредног Друштва, на скоро искључиво и трошком његовим, даје нам још једно уверење, да је овај начин утицаја Друштвеног на унапређење привреде народне и могућам и може *бити успешан*. Последњих година Друштво је у толикој мери развило радњу у пољу протурања савршенијих справа, кошница и др., па онда — семена од благороднијих пресадница воћних и др., да је у стању за кратко време да спрема прилично објеката за какву малу изложбу. За то му је данас у многоме од помоћи и *добро* код Шапца, које је такође у последње време подигнуто на висину, да може већ да послужи не мало у свему за углед напреднијих радова. Похвале на шљиварско-жичарском збору неоспорни су сведок томе. *Квасац* за изложбе овакве врсте може, даље, Друштво да припреми много чешће и без превеликих материјалних жртава, а не сумњамо да би и од државних привредних завода свагда нашло одзива за помоћ у томе; те бисмо пожелели, да оно у приређивању оваких малих „инструктивних“ и регионалних изложаба што куражније буде, кад већ због материјалних недаћа није му могућно приређивати опште земаљске пољопривредне изложбе, као што је чињено пре десетак година. Оно има и својих подружина, преко којих би, у датој прилици, могло на ову начин да постигне задатак свој на да тиме и саме подружине, које непрестано још стоје као самохране и без јачих смерова, упути у раду и одговању, а у народу утврди поверење и потребитост таквих установа.....

(наставиће се).

ВЕЛЕШКЕ

Да се јабуке брзо ољуште.

Да се јабуке брзо и без великог отпатка од плода ољуште, треба само овако поступати: Јабуке вала за неколико минута спустити у врелу воду, или — за најкраће време у кључалу воду. После тога може се љуска жено да скине без и најмањег губитка од плода.

Чудно јаје.

Да кокошка снесе двожуче јаје, то још није никаква реткост; то су обично мало крупнија јаја, у којима, кад се разбију, има два жуманцета у једном општем беланцету и у једној општој љусци. Али да кокош снесе јаје необичне величине и у овоме да буде још једно *потпуно развијено, обично јаје* са својом засебном љуском, то је, по мом сазнању, одиста једна реткост. То се десило једној мојој коки пре неки дан (9. Маја о. г.) — Кока је купљена из београдске околине јесенас као пиле; крупнија је од домаћих, гушава је и има доста дугу и на једну страну пребачену кресту, скоро као у „италијанке“. Боје је црвенкасто-жуте. Зими је храњена са осталима кокошкама кукурузом, а од пролећа јечмом и овсом; ну, од зимске хране још, она је гојазна и веома тешка. Њене другарице пронеле су рано у пролеће, а она мисли се да је неколико дана носила на престала. Опазило се још поодавно, да јој се стражњица испод чмара јако обесила као кесица, тако да је то већ био један знак ненормалности, — било усред гојазности или чега другог. Како је петао веома живахан, то ни она није остајала поштеђена од редовног нарашћивања. Али поуздано се сазнало да носи, тек кад је снела ово јаје. Оно је било величине мало не као гушче, више затупасто а по средини је имало као неки удубљени појас. Тешко је било око 200 гр. Кад је се разбило, беланцета је било у њему несразмерно много, а жуманце је било доста мало. Друго јаје било је мало, као од млатке, али са савршеном, тврдом љуском. Лежало је у врху великог јајета. Кад је се и ово разбило, било је сасвим нормално. Кокошка је потпуно здрава, и као да ће почети редовно да носи.

ГЛАСНИК

Из Српског пољопривредног друштва. — Сви пет секција српског пољопривредног друштва држале су, под председништвом председника друштва г. Св. Милојевића, заједничке седнице 3-ћег, 7-ог, 8-ог и 9-ог Јуна т. г. у којима су расправљана ова питања:

1. Какве су нам пољопривредне школе сада потребне, више, средње или ниже? Да ли специјалне за поједине гране или за више и којих грана? Колико би и каквих школа ваљало подићи и у којим местима? и на шта ваља нарочиту пажну обратити при организовању сваке школе?

2. Требају ли нам пољопривредне станице? Какав би требао да буде њихов задатак? Би ли се Србија, према своме географском положају, климатским приликама, особинама земљишта и нарочитим захтевима појединих крајева и тргова могла поделити на извесан број пољопривредних сфера (региона), у којима би једна или друга грана добила претежност; како би се та подела могла извршити и која би грана где надвлађивала? и, Да ли би корисније било да су ове станице спојене са пољопривредним школама или да су самосталне?

3. О сеоским кредиту: Како би га требало организовати; Да ли позајмице треба чинити појединцима, колективним задругама или општинама; да ли у новцу или у пољопривредним справама, и до које суме и са каквом гаранцијом у свакоме од горњих случајева? Да ли би за основ ваљало узети принцип узајмичног помагања, по коме би првенствено право за зајам имали чланови који као задругари улажу известан улог, или би требало базирати организацију сеоског кредита на општој оскудици новчаној, те, према томе, не заинтересовати зајмотражноце узајмношћу и извесним улогом, већ помагати свуде где је помоћ потребна, а под довољном гаранцијом?

Питања ова упутио је друштву Министар народне привреде. Како ће њихово решење сваког превредника јако интересовати, то, пошто се у секцијама расправе, саопштићемо их на овоме месту и нашим читаоцима.

*

Наше свиње не пушта Аустро-Угарска. — Са свију увозних станица у Аустро-Угарској, из Земуна, Базјаша и Митровице, враћају наше свиње и мршаве и дебеле. Аустро-Угарска их не пушта ни пошто. Увоз одбијају њихови ветеринари и наводе: час да су свиње сумњиве на заразну болест шап; час да међу свињама има по неки комад који личи на влашке свиње; час да су свиње сумњиве на гроницу; а час, опет, сумњају да то није један део већ враћених свиња; и, најзад, што су свиње из места одакле су раније враћене, — дакле за сваки транспорт нађу по нешто. У самој ствари, свиње све, које су до сада враћене, потпуно су биле здраве и на њима није се могао наћи никакав знак, који би могао да изазове сумњу, да су заражене. Што се, пак, провенијенције тиче, очито је, да су српске, јер их је било: енглеских и полу-енглеских, којих код нас, а нарочито у Морави има доста, шумадинки и мачванки — т. зв. буђеновачке. — До сада, са свију тачака увозних, враћено је безузрочно на *две хиљаде* свиња.

Надати је се, да ће се ове сметње отклонити; дотле, пак, наши ће трговци најбоље учинити да не покушавају свиње да извозе, јер ће се тиме излагати само излишноме трошку.

Чим се прилике побољшају, „Тежак“ ће о томе донети извешће.

*

Приплодне стоке набавка. — Министарство народне привреде послало је свога писара г. С. Кандића у Пешту, а одатле у Кашаву и друга места Аустро-Угарске, ради набавке приплодне стоке: говеди, оваца и свиња. — Решено је, да се набаве: говеда алгајског и бернског соја, овце рамбујје и фризландске, а свиње беркшир-енглеске расе. За набавку ове стоке стављена је сума од 16.000 динара.

Набавком ове стоке створиће се у земљи сточарска расадница, из које ће се моћи набавити добра стока, те да послужи за облагорођење наше с једне а и за чист запат с друге стране, а тиме, да се уздигне наше сточарство на ступањ, који ће одговарати савременим потребама.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Вскиа и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКИ ПОЉОПРИВРЕДНИЧКИ ДРУШТВО"
У БЕОГРАДУ

ЗА ОСНОВ ПАЛИЊИЋ РИЊИНА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРАВИОСЕ ДРУШТВЕНУ ПОСИ КОЊА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

ЗА ЦЕЛУ СТАЊЕ ЗА СРБИЈУ:
НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД 4 ДИН.
ЗА ИНОСТРАНСТВО:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОНЕСИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ НИЈУ ДОЊОСЕ ДАЉЕ СВЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 24. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 17 ЈУНА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Да ли „пољопривредни отсек на Великој Школи" или „самостална пољопривредна академија". — Јестина виноградарства. — Стогодишњица пожара и сл. — Један поглед на природни значај свечковине стогодишњице Господара Јеврема у Шишу (наставак). — Краљевска наложба у Берлину. — Белешке: Како се може сачувати наше од штетног утицаја ваздуха. — Гласник: Стање здравља наше домаће стоке за прошлих пет месеци 1890 године. — Пчеларско-воћарска задруга ради. — Стечај за израду сушница. — Дописи: Из Ужица, Бољевца, Ниша, Строгара и Голупца. — Записник: Двадесете седнице управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва". — Питања и одговори: О решици и слајници. — О америчкој лози. — Подлистак: Српска пића на пчелској наложби (наставак). — Огласи.

Да ли „пољопривредни отсек на Великој Школи" или „самостална пољопривредна академија".

Нова ера, која је тако сјајно отпочела да доноси обилна плода на завађању и реализовању уставних, политичких установа, почиње да захвата и економне односаје, којима је у равној, ако не и претежнијој мери потребно коренитог преображаја. После толиких деценија и различних владавина код нас, једва се данас отпочеле сврашати озбиљнија пажња и нашој пољској привреди. Кад год је се помишљало било на каква озбиљна, било авантуристична предузећа у земљи или школа, свагда се рачунало на масу, пољопривредно становништво наше, и оно је одиста као на народним скупштинама тако и на бојном пољу, подносило најскупље жртве у служби отаџбине. Сваки, који год хоће да потврди да је „у служби отачбине" учинио више од те масе, злоупотребљује те свете речи, јер је и снага, на више пута и праван потицао само из те масе. На чијим леђима лежи готово сав терет нашег финансиског стања, ако не на тој маси, која броји још 90% укупног становништва нашег. Поред свеколиких услуга, које је пољопривредно становништво учинило држави и поред тако пресудног значаја, који оно има у државној и укупној народној привреди, опет за то правац нашега унутрашњега културнога рада некако се вазда *подаљеко* водио од пољске привреде, оне производње, која унапређењем својим једино може дати погодаба за унапређење других врста радиности, и од које у првоме реду зависи полет и успех свеколиких културних покушаја.

Пољској привреди потребно је било *школа* и читав систем других пољопривредно-наставних установа и мера, кроз које би се у масу народа уносило пољопривредно знање; њој су потребни били *кредитни* заводи, удружења и установе те врсте, да би се пољској привреди понудио потребан капитал, који би је изазвао на живљи покрет и дао јој могућности за успешну примену и остварење напреднога пољопривредног знања; њој је потребан био читав низ *пољопривредних закона* и законских прописа, који би јој дали оне заштите и обезбеде, која је безусловно потребна код напреднијих начина рада; њој је потребна била и разумна *политика*, заступање њених интереса према иностранству, што такође у знатној мери потпомаже њен напредак и т. д. и т. д. Свега тога било је у врло слабој мери, па и никако; — никако за то што и оно *што је учињено*, није учињено с збиљском вољом и бригом да му се даде стална основа за преспоривање, те на крају од свега није се ни имало каквих видних и успешних резултата, или су се предузете мере и установе расплинуле у своме ништавилу, као што се нам то најбоље документисало на пр. бив. земљоделској шумарској школи.

Крајње је било време, да се тако штетан немар према нашој пољској привреди једном забани, па да се озбиљном унапређењу пољске привреде скрене свеколика пажња, коју она у држави, у нашој народној привреди и заслужује. Садањи министар народне привреде предузео је у том правцу један одсудан корак. Он је се писмом обратио Срп. Пољопривредном Друштву [1] (а по чувењу и осталим државним привредним заводима нашим), у коме је, у главноме, тражио мишљење: које би *пољопривредно-наставне* и *кредитне* установе ваљало основати и то за најкраће време? — Дебата о овим преважним питањима води се у конференцијама свих секција Друштвених већ од неколико дана, и то с тако живахним интересом, тако ретком вољом, да је у изгледу, да ће се на питања министрова достојно, с потпуном струч-

[1] Извештај „Тежак" бр. 23 ов. г. стр. 184.

ношњу и с прво убедљивим мотивацијама одговорити. Одлуке овога рада изићи ће, на сву прилику, у своје време на јавност; ну, при свем том, ми ћемо бити тако слободни, да о једној тачки, која је већ била предмет разговора, поведемо говора и у јавности. То је — питање о једној *вишој пољопривредној школи*, за коју су се секције скоро једногласно изјасниле.

Потреба једне више пољопривредне школе за нас доказана је необоривим разлозима. Наше пољопривредне прилике у многоме одступају од оних прилика у суседним државама, па и наши пољопривредно-социјални односаји носе на себи друкчији тип, но што га имају народи и државе, где су се до данас већином учили наши школовани пољопривредници. Ово су начелни разлози, који нам категорички налажу, да ми треба да имамо *своју* вишу пољопривредну школу. У тој школи спремали би се: *наставници* за *ниже* пољопривредне школе, којих треба код нас да буде у што већем броју; *управно особље* за службу у министарству, на угледним добрима, економијама, у сточарским заводима, на угледним станицама, за установу окружних или среских агронома и т. д.

Као што се види, потреба ове школе мотивисана је врло јаким и оправданим разлозима. Системски и потпуно успешни утицај државе на унапређење пољске привреде код нас, готово је незамисливо без ове школе. Можда би јој се још могло оспоравати, да не долази у ред оних школа, које би по њему министровом „сада“ требало установити. нарочито кад се погледа на приличан број школовани пољопривредника, који су данас по канцеларијама и другим гранама државне службе и у практици и који би могли да попуне у прва мах највећи део места у школама и заводима, које би требало без одлагања у првом реду отворити. Ну, тим се опет ни у колико не може бојевати противу апсолутне нужности њене; она свакојако спада у школе *скоре будућности*, те се на припремању за установљење њено мора још од сада радити.

Већа је разлика у мишљењима изашла код питања: који облик од ових виших школа ваља да се прими, — да ли као *самостална* изолована *академија* или као *одсек на Великој школи*?

Није чудо, што су се у нашем најученијем пољопривредном кругу могла појавити различна мишљења у овоме питању; јер се спор о већој претежности једнога облика над другим није још сталожио ни међу научницима западнога света. И тамо су се некада још у већој мери водиле препирке међу заступницима тако званих *«изолованих академија»* и заступницима новијег облика пољопривредних „великих школа“ и *«свеучилишних одсека»* (завода). Први су остали на ранијем гледишту, да се пољска привреда, по самој природи њеној, може и мора учити само у селима, далеко од градова, где јој је и место; и да се школа мора налазити на једном пољском добру, где ће ученици упоредо са штудовањем одмах и практиковати. Други опет, полазећи с гледишта, да школа треба да даје само науку, а за практику треба да буде друго место, и да спојене обе ове само уде, те се не може постићи потпуно ни једно ни друго, одређују више

ПОДЛИСТАК

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

(Наставак)

Француска би трговина требала да се користи овим извозом преко солунске пруге. —

Настављени пут уз десну обалу Дунава, изићи ћемо на *смедеревске виногради*, чији производи имају извоз на истом пристаништу. Нама тога краја могу да се изнесе и преко пруге Смедерево-Велика-Плана и тако пређи на велику пругу Београд-Солун.

У овим виноградима спремају само бела врло мирисава вина златно-жуте боје, са доста алкохола и мало шећера; имају врло пријатан укус, али нису била предметом обилнијег извозне трговине, бар не за дала одступања, јер су јако осетљива.

Процењена површина смедеревских винограда износи 8 до 10.000 хектара, који дају близу 20.000 хектолитара вина годишње. Међутим, у овом је крају филоксера учинила највећу пустош. Може се рећи, да је то пустошење повећало најмање једну четвртину поменутих винограда, а, по казивању тамошњег света, филоксера се најпре овде показала при своме преласку у Србију. Вели се, да је пренета у страној лози.

У томе крају Краљ има леп и велики виноград, који је добро уређен, по примеру наших бордовских винограда. Али, на жалост, покрај свих предострожности, ни њега није филоксера поштедила. Зараза ова поништила је више од половине овога дивног имања.

Год. 1888. званични курс смедеревске лозе показује нам средњу цену од 15 дин. по хектолитру.

У северном правцу, а непрестано идући уз Дунав, на средокраћи између Смедерева и Београда, наићи ћемо, виноградске ритовске и грочанске, који се налазе на продужењу поменутих забрежја. — Према наведеноме, они производи могу да бирају жељи од двају извора.

Ова су вина загасито румена. Тако су њихи на неготинска вина, да их врло често помињају. Имају исте особине као и неготинска, у том разликом, што су мало лакша, и што су јако мирисава. — Ево им анализе:

Место производње.	Доба	Специфична тежина на 15° С.	100 кубних сантиметара вина садрже у грамима:						
			процената запремине алкохола	сувих састојака без алкохола	пепела	екстракта	сувог	киселина	шећера
Ритопек и Грочица	2 г.	1.021	11.2	8.9	3.094	5.882	0.124	0.152	0.208

Обрађивање површине може да се процени 4 до 5.000 хектара, који дају годишње до 15.000 хектолитара.

У год. 1888., средња цена тим винима била је 17·50 дин. хектолитар.

пољопривредним школама место у градовима, у средиштима највишега образовања. Ово друго мишљење на брзо је победило; и државне управе на скоро су почеле напуштати «изоловане академије» и отварати по градовима самосталне „пољопривредне велике школе" као што су техничке велике школе (политехнике); или пређашње академије и „више пољопривредне заводе" придодавате су свеучилиштима, под именом: «пољопривредички одсек» („завод" „институте). Таквих „Великих школа" има данас Аустро-угарска (у Бечу, — као прва те врсте); за тим Француска (у Паризу L' Institut d' agriculture) и Немачка (у Берлину); а све пређашње академије у Немачкој (Елденска Просиловска, Пепелдорфска и др.) осим Хоенхајмске пренесене су на оближња свеучилишта (у Халу под управом чувеног научника Јул. Кина, у Липиси, Бреслави и др.). Иста судба постиже чак и „шумарске академије", које, по некима, мишљаше се, да је пуки абсурдум «одвајати их од шуме». Тако чувена аустријска „марија-брунска шумарска академија" придодата је бечкој пољопривредној великој школи као секција (одељак) овој.

Да испитамо сад поближе узроке, за то што је то тако чињено? Каквог ли разлога државе нашле да њу тим путем?

(Свршиће се).

ЈЕВТИНА ЗИМСКА БАШТА

од Вукашина

И ако није сада време, да се говори о зимској башти, опет ћу, надам се, оправдати, што баш сада о њој говорим.

Говорим сада о тој башти с тога, што видим пред собом лепе успехе, које сам спремио зимус у мојој „зимској башти". Видиш леп расад од свега баштенског поврћа: купуса, карфиола, салате, целера. Благодарећи мојој „зимској башти", ја сам био у стању, да произведем у 14 сандучића разних расада, које сам, када је коме било време, расадио у слободном њиву. У мојој зимској башти произвео сам и ране бостан и ране краставце. У њој сам, преко цело зиме, имао довољно цвећа (ружа, љубичица, јоргована и т. д.). Најпосле, дала ми је приличну количину печурака (рудњача) и сачувала ми је свеже и лепо око 200 саксија разнога цвећа које сам чим је granуло пролеће, могао у листу и цвету да изнесем у башту.

Гледајући сада то све, како се лепо развија, паде ми на ум, да испричам читаоцима „Тежака", како сам направио моју „зимску башту" и како сам, радећи у њој, постигао овај успех, који ме задовољава.

Моју зимску башту видели су зимус г. г. ученици овд. учитељске школе у више прилика; а г. г. пишки ђаци исте школе, прегледали су је у почетку пролећа, када скоро већ беше празна. И једни и други, надам се, посведочиће ми, да она овако изгледа.

Ископана је једна рупа, метар у земљу. Та је рупа заграђена са свију сем са јужне стране. Заграда је од старог кола и старих дасака. Поврх дасака, насута је земља са 20 cm. Поврх земље метнуо сам тулузину од кукуруза, да би спречио да киша и снег не падају непосредно на земљу. А да не би ветар однео тулузину, наслонио сам, поврх ње, неколико

Ова вина најбољим делом скупља г. Голубовић, који је и сам притежалац великих виногрда. Међутим, он не може да прикупи цео берићет, те тако мањи произвођачи продају своје вино било на београдској било на смедеревској пијаци.

До сад су вина смедеревска и ритошечка била искључена из велике извозне трговине, због свакојаких тешкоћа, али изгледа, да излаз на Солун обећава да ће заузети оно место, које им доликује.

У околини Београда налазе се и други виногради, као и у другим окрузима, н. пр. у Шапцу и Ваљеву. Али, због рђавог обрађивања, поврх изредне каквоће земљишта, та се вина троше на месту; и изгледа, да, бар за сад, не могу да подиђу извоз.

Не мислимо да ту застанемо; прећи ћемо одмах на вина, која се налазе у средини краљевине, и то у близини железничке пруге Београд-Солун, т. ј. на *шумадијска вина*.

Под тим се именом разуму производи, које даје западна покрајина тога имена, чије је средиште Крагујевац.

Главнија су места овим винима:

Топола,	Вељчани,
Бањани,	Страгари.
Оранџе.	

Како су ови разни производи између себе много слични, то ћемо да проучимо онај од тих производа, који је знаменитији и познатији у Србији. Услед недостатка свобраћајних средстава, још је мало познато у Јевропи, вино из Страгара, које је црно, врло лепе боје, садржи много тела, и то танина, шећера и алкохола. До данас, то је вино већим делом трошено у самој земљи, а нарочито у крагујевачком округу. Данас, пак, благодарећи повољнијим околностима, које су створене тиме што је сграђени железница између Лапова и Крагујевца, која ће ову варош са главном пругом, — надати је се, да ће тај производ имати лепу будућност.

Ево анализе страгарским винима:

Место производа	Доба	Специфична тежина на 20° C.	100 кубних сантиметара вина садрже у грамовима						
			процената-преживог алкохола	процената тежине алкохола	шећер	екстракт	сува	киселина	пепела
Страгари	2 г.	0.995	13.00	11.5	2.850	4.075	0.388	0.453	0.235

Површина шумадијских виногрда може да се процени на 12 до 14.000 хектара са годишњом производњом од 30. до 40.000 хектолитара. У овоме крају има скоро на трата од једнакосере.

У 1888 год. средње цене крагујевачке пијаце биле су представљале суму од 16.15. дин. по хектолитру.

Полазећи јужно, наћи ћемо *крушевачка вина*, која су више позната под именом „*жупска вина*".

Најглавнија извори крушевачких вина јесу ова:

Трстеник,	Брчево,
Јасика,	Ботуња,
Отилаћ,	Требетин,
Врбница	Мрамош.
Дренча,	

подугачких батића. Са јужне стране има три прозора, која сам сам направио. За те прозоре купио сам само стакло за 20 динара; а све остало је мој саморад. Ширина те руше је три а дужина шест метара. Висина је у средини два метра, а с крајева 1 метар. Свуда у наоколо изнутра подигао сам рафове, на којима су стајале саксије. На подини, у земљи, засађене су биле руже печурке и разно семење.

Да не би, када су јаки мразеви, отварао прозоре, направио сам улазак кроза земљу. У том уласку, у једном куту, наместио сам једну стару пећ од лима, која је, због дуге употребе, била прилично прогорела, те се није могла наместити ни у каквој просторији, где људи станују. За зимску башту била је добра јер сам је добро олепио блатом, где год је била прогорела. Чункове сам спровео од пећи кроз башту и на највишем месту у њој, извео сам их напоље. И чунци су били стари, од разне величине. Да их нисам употребио за зимску башту, морао би их бацити на ђубре. Пошто су чунци били дугачки око 8 метара, то је готово сва топлота, која је кроз њих пролазила, остајала у просторији баште. Напоље је излазио само млак дим. Јару од пећи спровео сам у просторију баште кроз два отвора. Један од њих служаше ми и за подземни улазак у башту, а други беше искључно намењен спровођењу топлоте од пећи у башту. Када би термометар на пољу показивао хладноћу испод 15° целзијусових ложио бих пећ два пут дневно: у јутру и у вече. А при мањој хладноћи, довољно је један пут на дан наложити је.

Пошто ми није требала јача топлота од 10—15 целзијусових степени то је за једно ложење довољно било једно парче јасеновог дрвета, које је било 25 cm. дугачко, а 7 до 8 cm. дебело. На тај начин изгорео сам, у мојој башти, 2 км. јасенових дрва, за што сам платио 24 динара.

За послугу те баште, није ми требао особити момак. Ложење је вршио покућар, а заливао сам и надгледао боме сам собом.

Као што се види, моја „зимска башта", није ништа друго, него осветљен и мало загрејан трап.

У том трапу могло је да презими све наше *домаће* цвеће (странога и немам), могли су да се произведу расади од снега баштенског повртња и од разног варива. Чак и бостан произвео сам у саксијама. На сам га, 15 дана пред Васкрс, расадио у поље. Тада је, мој бостански расад, већ био укрстио лишће, а сам садио бостан у саксијама, 7. Фебруара; а у почетку Марта беше већ у велико никао. Расад, од осталог повртња, произведен у „зимској башти", одавна је већ расађен и сада је већ одмакао толико, да му не може наудити ни ветар, ни пепека, ни бухач, ни бувица. Што је најбоље, тај расад не беше ништа мање, него онај у ђубретом загрејатим лејама у баштована; него беше чврст у стабљици а бокораст у жилама.

Овака зимска башта, кану ја имам, стаје, док се направи, око 30 динара у новцу. Њено издржавање не стаје више од 25 до 30 динара годишње. За ту суму новаца, може да се произведе преко зиме које цвећа, које расада, које плода (од печурака, краставаца, салате и др.) за 100 динара најмање. Сем тога, са њом може привредник да има све раније него у другога. А да се оно што се раније има, у баштованству, трајном скупље прода, него оно што закасни, о томе има уверења не само привредник него и потрошач.

Овакву „зимску башту" могу препоручити свакоме, који жели да послужи, својој околини, као пример у јевтинном чувању оних биљака, које не могу да поднесу јачу зиму и у раном произвођењу баштенског расада.

Упутства за једну и за други радњу, у „зимској башти", изнећу другом приликом у „Тежаку".

Ови разни извори могу да се карактеришу једним општим описом. — Та су вина доста црна, опора, садрже много алкохола и велику количину танина. Може се с тврђењем рећи, да су то српска вина као и шипка, која садрже највише танина. Још нису изложена и мало су позната у Европи, али због близине Сталаћа надати је се, да ће скоро изаћи из досадање скрајености.

Ево анализе неких од тих вина:

Место производње	Доба	Специфична тежина на 15° С.	100 кубних сантиметара вина садрже у граховима.						
			Процентат запремине алкохола	Процентат тежине алкохола	Шећер	Екстракат	Стрес	Киселина	Пепела
Трстеник	2 г.	0.995	11.5	9.5	2.036	2.388	0.583	0.320	0.218
Врбница	„	0.995	10.6	8.4	3.562	3.201	0.670	0.284	0.216
Дреница	„	0.998	8.7	6.9	2.901	3.017	0.431	0.390	0.214
Требетин	„	0.989	12.5	9.9	1.789	3.821	0.371	0.425	0.216

Целокупна површина жупских виногрда процењена је 7 до 800 хектара, а годишња производња износи до 16.000 хектолитара.

(наставиће се).

СТОЧАРСТВО НЕКАД И САД.

од

Свет. Љ. Гавриловића.

МЕСТО ПРЕДГОВОРА.

Почео сам одавно прикупљати грађу за једно дело, које би теоријски и практички могло потпуно послужити као руковођа у раду оним нашим сточарима, који су по занимању — или по пасији, то у практици, на делу. Дело сам назвао: „Сточарска општина", и у њему ће бити изложени сви научни основи ју колико наука данас њима располаже, у занимљивом и популар-

ном стилу — тако, да без многог лутања и питања, оцењивши претходно своје приликe и околности, средства која су му на расположењу, сваки може у сточарском послу спремати (мањар самостално посматраћемо) човек, може се у сточарењу и запаћу стоке потпуно њиме користити.

Један уводни одломак из тог дела ово је — у виду јавног предавања.

То јавно предавање, по подухватљивости врло вредног и срчаног удружења: „Кола јахача „Краљ Михаило“ — у Шапцу, требало је да се држи сад приликом прославе стогодишњице Господара Јеврема Т. Обреновића. И доиста 22. Маја тек. год. на „свечаном вечеру“ испуњен је програм био и овим предавањем. Ал' ово предавање, што сам га спремио и овај говор, који сам морао — због прилика неугодних — да држим, разликују се у многоме.

Ја нисам замишљао „свечано вече“, онако, лако је испало. Мислио сам на њему наћи већином луде заинтересоване — сточаре, руфетлије, пољопривредњаке. Место тога био сам срећан да угледам обичну публику наших варошких забава, већином велики број „лепшега пола.“ И не само то — већ после тродневних свечаности, после посета Дубља, занатлијске и пољопривредне изложбе, давно изведене кошње — публика, па — и ја сам, бесмо пали од умора.

Коме је ту онда још до говора, па још до говора — о сточарству!

Али пролети — „програм“!... Морао сам дакле „говорити.“ Но ја сам оцењио све прилике и околности — па, као што онда једнох — „благодареће по највише привезі писаци“, прескочио све одеље, осем само мало читаног, мало импровизираног увода и — завршетка. Тако писан дуже тавну публику заморавао — од четврт часа.

И особито сам захвалан — морам признати — и ономком стрељању и пљаски, присуствујућих госпођа и госпођица. Оне беху већина публике, која се осмелила, да слуша предавање — из „сточарских инкантерија“. Морам признати, да то — беше велика драж!

Но, у осталом — кад сам се онда онако срећно извукао — не треба заборавити, да је имало смисла: — свечаност у част пок. Господару Јеврему, која је носила на себи културни, привредни тип и карактер завршити, макар и „форме“ и „програма“ ради — предавањем из најважније гране наше привреде, из сточарства.... Ово што онда, силом околности — бејах спречен учинити за ту тему, надам се, да ћу штампањем свог предавања — надокнадити.

Тако ће се моћи да оцени: „шта је ово предавање хтело и могло бити?“ — па, на жалост не могаше бити.

Захвалан сам на усрдном прилогу и на родољубивом прихваћању целог управе „Кола јахача Краљ Михаило“, а на необичној вредности и заузимљености особито и одлично још г. Милосаву Куртовићу, који је ово дана показао да један човек, може много више учинити — но што је у стању да учини!

Обећао сам им, да ћу увек кад ме позову, наставити своја предавања из сточарства — када ће сигурно и боље и опширније и лепше и занимљивије испасти, но сада. И то ћу обећање и одржати....

Како за цело дело, тако и за ово предавање, послужио сам се својим делима о сточарству Вилкенса, Сегегастом, Натузијусом; за тим од Руса — Черношатовом и Нерученим. Шта више Вилкенс је — за појединe одељке, сасвим „страдао“, јер сам их или у изводу, или у целини просто превео; то ми је било лакше, јер сам и за свој смер, нашта боље не бих могао боље ни измислити, ни написати, нити шта паметније учинити.

Писце и дела, која сам мање употребљавао, наводићу у тексту — испод текста.

Све ово, беше ми дужност да изјавим.

Увод у предавање.

Врло је тешко у узаном оквиру једног јавног предавања, ограниченог временом, једног или два кратка часа, пратећићи стрељањем слушалаца, вештачем њиховим судом, изражавањем допадања или досаде; окружен публиком, која има неке, често нимакве, много пута и погрешне појмове о истом предмету — у неколика потеза, збивено, кратко и јасно, а опет занимљиво — изложити основе једне читаве науке, на којој су толики људи, толике, не године, већ векове радили: — као што се ја усудих пред вас изићи: за сада један само део — *науке о сточарству*.

Дакле ову другу говорницу, са другим предметом говора, сретни, да у њему нађу занимљивости, никантерије, — дотле је један сточар, који се ода на говорништво по својој струци, изложен многим непријакама, скучен многим обзирима. Предмет се говора мора тицати оно — *сточе*, тог прозивог израза за створове, који нам толико ужасавају, толико користи донесе и дају; а колико је тек ту материјала за доконог десетљетца, да гради „вишеве“ и да нас саме — на „говорничкој катедри“ — обасне виценима и наградом смешним.

И доиста свака друга говорничка тема сретнија је по објекту, по успеху, по изазивљеном допадљивости у публици, која слуша. Узмите, коју хоћете *савремену*, патриотску тему — неколико одушевљених и патрених речи на пр. о роботу, о стезању напе браће у Босни под туђим јармом, па не то — но само та једна реч „тужна Босна!“ на је у стању, да у грудима сваког правог Србина изазове читав прилив осећаја, да узбуни срце, читавим морем таласа, да изазове ураебене мисли! То има „доброг“ по себи савремена тема, тема родољубива, тема која потиче из срца, из унутрашњости, из осећаја сваког од нас — ту је лако изазвати допадање, буру усхића, похвале, ту говорник даје само облик, даје само речи, нашим сопственим мислима, нашим рођеним осећајима!

Ал' колико више тешкоћа са оваком неблагодарном темом, онако суволарним предметом — као што је овај! „Наука о сточарству“ — све три реча тако ладне, тако обилне, тако суволарне, за насмешљиве — кад се удубе у расчљењење, тако смешне....

Но и у овом предмету лако је наћи занимљивости — чак расклашене досетљивости. „Сточарске никантерије, „како сам хтео назвати оно мало занимљивих ствари, што напабирчих из опширне науке о сточарству — је л' те да лепше звоне?

Мене дакле куражи не толико сам предмет предавања и његова занимљивост, не куражи ме ни моја врло слаба говорничка способност — мене куражи срдачан пријем једног овако племенитог удружења, коме је задатак и циљ подизање једне тако важне гране народне привреде, куражи ме овај скуп мојих руфетлија — но пасиља и по струци, и ја се надам, да ћу заинтересовати бар њихо љубопитство и стрпљење! Једино то и ако ме изауче „на пљатко“, у којој ме, по природи саме ствари, ухвати суволарност самог предмета....

При свем том, што би се могло и на овако суволарног предмета пронаћи доста никантерија, градити много вицеза што досадњег напег рада на — болатну привредних грана у земљи, већих на „козерије“, опет — разни обзири по најпре краткоћа времена, за тим разнородност окупљене публике, моја жеља да не подражавам и што је најглавније жеља: да предавање ово не буде, не само досадно, но што више што интересантније, не само оригинално, но и поучно, но и приликама данашњег сасвим расположења прилагођено — натоне ме, да моје предавање ограничим на тему: „*о сточарству у стара времена и о сточарству у садање време.*“

Ја сам при свем том приправио обилатоји материјал, од ког би сваки одељак по себи, био већ засебно предавање —

горњи разлози диктирали су ми, да се ограничим само на избрану тему, а да се обећам, чим нађем позива и одзива, чим се нађе заинтересованих лица — да наставим у низу предавања, боље разлагање и даљи, неисцрпљиви разговор о добру и бољитку сточарства — ове врло важне привредне гране у Србији...

„Пасија,“ заљубљеност, љубав ка некаквом послу — врло срећна реч, која одмах у почетку, еть паде ми на ум. Нигде нема већма развијене „пасије“, но баш — у сточарству, а нарочито — има највише љубитеља племените и витешке животиње: — „коњица поносног, коњица — витеза“, како народна песма умиљато тепа! Витештво највеће, јунаштво и кураж — како се баш у народним песмама лепо преплиће, са — племенитим особинама: брзином, издржљивошћу, мудрошћу и верношћу оног врсног створа, дара Божијег, „коњица убојног“, тог — другара патничког, другара ратничког, другара свечаног — јунаку и витезу, човеку!

Ал' та љубав, та „пасија“, која је највише развијена код нас — спрам коња, често је и много пута: узрок и многим погрешкама и заблудама код наших сточара, код наших руфетлија.

С тога и ако ће понеком, понеки благ прекор пасти и тешко — јер ће му се пољуљати самољубље у осуђивању безграничне, неумесне и неумешне пасије такве — моје предавање поред занимљивости, које му желим, може уродити још и корисним плодом, може бити и — поучно, чему једино и тежим.

Сви врло добро знамо оно вечно кошкање, често мржњу и презирање, које сусрећемо готово беспрекидно — у кругу практичара и теоретичара, на свима пољима рада и по свима струкама. „Наука“ и „практика“ — одавна су одзив и лозинка, два вечна ратничка табора, који се „бију и крвазе.“

Но то све бива због погрешних појмова и настраног појмања. Овде је случај оне наше пословице: „није шија, него — врат:“ и може се применити она друга: — „свака реч — има свој реп“!

„Наука“ и „практика“ — прпеле су и прпе своју мудрост, са једног извора; напајају се на — једном врелу. То је врело — искуство; проматрање и — опажање. Свако искуство — то је знање. У свима људским „знањима“ — наукама — искуства су садржина њина; ми знамо само оно што смо искусили т. ј. што смо чулима својом опазили (изузетци су: — метафизика и теологија).

По томе наука и не признаје друго знање до оног, које је из практике потекло, стечено — јер је наука (овде наука о сточарству) знање свију, скуп појединачких искустава. Наука је — дакле, опште добро, искуство нас свију, искуство пређашних и садањих поколења, искуство наших праотаца и нас самих; а практика је — искуство сваког нас појединце.

Наука и практика — то су ткање из једне основе и потке. Тако се то преплиће, допуњује, измењује, дотерује. Практика служи науци — а наука практици.

За то практичари не треба да гледају с неповерењем на теоретичаре, нити ови — да презиру њих што они „теорију“ не знају. „Човек се учи док је жив“ — вели пословица. Наука је море — које има прилив и одлив, таласе и буру. Она вечито корача, напредује, расте, множи се: — прибирањем све више искуства појединих људи.

И наше знање и наша наука — наука о сточарству — има тако рећи: већ препотопску старост за собом; и сада у сточарској практици важе многа искуства, која су наши праоци још у Нојево доба, искусили, стекли. Али само она искуства од њих, имају вредности за нас, која су се могла до данас „уопштити“ т. ј. која су се могла научно *објаснити*. Само таква искуства појединих људи, или поколења, могла су постати *општа*, којима се продрло у прави смисао, која су могла бити примењена — у сваком времену и на сваком месту.

Да објасним са два три примера:

Велики број сточара стекао је искуство, да се краве, које су добре музаре, одликују сјајном, светлом длаком. И у науци, међу „знацима“ за распознавање музара, млечности, „сјајна длака“ заузима врло важно место.

Али, да су и хиљадама сточара то искусили, опет још с тим није решено, да ли стоје и у каквом узајмном одношају стоје међу собом: млечност и сјај длаке. Тај узајамни одношај, између те две особине права музара: (— млечност и сјај длаке) може се определити само тако, ако се испитају услови сијања длаке и млечности. Ако се тим испитивањем нађе, да су обе особине, зависне од једнаких, од истих услова, онда се може закључивати од познате количине, на непознату, од познате особине — сјаја длаке — на непознату — на млечност, и обратно.

Сад је посао науке, да постави себи питање: од чега се длака сјаји и како се млеко гради? Сјајна је длака масна, јер је омазује масна течност једна, која се лучи из жљезда за лој у спољној кожи.

Ове жљезде за лој имају гроздаст облик и добијају лој из крвних судова, који опкољавају ове жљездане „гроздиће,“

А и млеко се производи у једној гроздостој жљезди, која је постављена опет у спољној кожи. Код неких наших животињица, које немају вимена, сиса, нити брадавица, млечна жљезда састоји се из густих жљезда лојаних, које пуштају свој сок, кроз многе шупљинице, рупице.

Дакле код најнижих сисара су млечне жљезде истог облик ког су и лојане жљезде, па и код виших и највиших сисара једне су на друге палик; и једна и друга врста жљезда су покожне гроздасте жљезде, које свој масан сок, лој и млеко, луче (или га измузају) на поље.

Лој покожни, маст ова, кроз сићушне каналчиће лојаних жљезда промиче у изнутрицу длакиних „канија“ и ту длаке омазује; са длаком, која израста из својих „канија“, и маст ова промиче.

Млеко „истиче“ из жљезданих гроздића у шупљину вимена, на којој су брадавице и — дојењем или мужом, измуза се.

Дакле из тога, шта се жљезде за лој и жљезде за млеко, подударају по свом положају, облику и вршењу рада, и може се закључити из познатог рада лојаних жљезда (сјаја длаке), на непознат рад млечне жљезде. Због тога и јесте сјајна длака знак млечности.

Но овај знак не добија свој значај тиме, што су га усвојили и признали на хиљаде сточара, већ што је наука објаснила узајмицу међу сјајном длаком и млечношћу. Овим објашњењем узајмице и подударности међ' условима, који производе лој покожни и млеко, искуство: да је сјајна длака знак млечности, постаје опште.

И то правило сад важи за све сисаре, који су длаком обрасли по телу, па било да дају млеко, или ће га тек давати, било да су женског, или мушког рода.

Пре него шта је наука потврдила горње искуство, пре но што је горње правило општим учинила, искуство, да је „сјајна длака знак млечности“ — могло је важити само као појединачко искуство, искуство оделито. Да једно искуство постане опште не стоји до тога, хоће ли га изговорити и признати њих сто, хиљаду, ил' више сточара, већ зависи од тога: јесу ли за то искуство пропађени, утврђени, *услови*. Ако ли су услови утврђени, онда и искуство једног јединог човека, постаје општа својина, може га сваки применити и употребити.

Могао бих вам навести још сијасет таквих примера.

Навешћу један још само пример овдашњи, који ће и вас заинтересовати, а који ће показати начин, како се и појединачко искуство, може дотерати да буде „уопштено“, да буде примљено и објашњено науком. То је искуство чисто српско. Као секретар пољопривредног друштва, а и раније, као практични

економ, имао сам прилике, да стечем неког искуства, нарочито у говедарству и овчарству и да — о последњем напишем и једно дело, које је пољопривредно друштво наградило и издало.

И пре тога, а и за то време, ја сам се заинтересовао, за једно питање, које ми се чинило — од општег интереса и значаја по практику, нарочито по овчарство у близини вароши: — *по природној историји овце, има могућности, да се овца преко године два пута јагњи — па зашто се тако не ради, и такав запат оваца не врши?* Близу великих вароши, то би се врло добро рентирало!

Одговор, на један део горњег питања, управо на последни део — било је лако извести. Не ради се тако, јер је изобичајено, јер се међ осталом стоком пробитно само овца музла и јер се то и данас, код свију примитивних народа врши. Овца није толико културна стока, као крава да се и музе скоро до јагњења и да после дојења и одбијења првог јагњета носи и зачне и друго јагње.

Но сад остаје друго питање — да ли је уопште и могуће, да се удеси запат тако, да се салања овца по два пут годишње јагњи? Да није овде навика од 2—3000 година, постала друга природа, да није невежбање органа у том правцу узрок, да овца не може два пут годишње да се јагњи?

(Наставиће се)

Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу.

(Наставак)

Б. Занатско-школска изложба.

Преко од пољопривредне изложбе, а у великој згради шабачке гимназије, смештена је била занатско-школска изложба, која је запремила била све просторије горњега спрата.

Као год, што је пољопривредна изложба приређена иницијативом и под управом Срп. Пољопривредног Друштва, тако и занатско-школска изложба приређена је поглавито под настојањем Занатлиског Удружења, а уз припомоћ Шабачког Женског Друштва, и месних шабачких школа. Главну масу изложених предмета чине занатски радови занатника „дриносавске“ области, уз знатно суделовање Београђана. Ту је се могло видети рукотворина: столарских, (столови, сандуци), седларских, (запрега, седала и др.) опанчарских, обућарских, абаџиских, терзиских, кројачких, јорганџиских, стругарских (дрвене луле и штапови) из Крупња) коларских, ковачких (плугови за орање и окопавање, секире, кесери, мотике, чекићи, длета, сврдла, рендета и др.), ливничких (месингових славина,) кипорезачких, пожарских и т. д. Платна, везови и плетива шабачког женског друштва и његове школе, зачињавали су цео онај одељак у средњој дворани. Особито лепи били су ћилимови, шаренице и застирачи са катунираним шарама, који су изложени били у ходнику, — последњи можда јединствени своје врсте у свој нашој отаџбини.[1] Даље, било је тканина, штофова и ћебади параћинске фабрике Бр. Минха, предмета мермерне прерађевине (ропочевског рудника Савићевог) и т. д. У једној, побочној, соби изложени су били разноврсни женски ручни радови ученица шабачких школа; а за тим било је: цртачких и дрворезачких радова ученика гимназиских, једна врло богата збирка минерала из „области Господара Јеврема“, коју је марљиво прикупио и средио проф. Витом. Младеновић.

И на овој изложби, већ на први поглед, видело се, да је уложена била особита брига и воља; изложбени предмети били су у потпуноме реду, а каквоћа њихова иде збиља до изненађења. Који год је био у том уверењу, да су наши занати, услед превласне стране индустрије, и усвајања „моде“, која се у велико поче увлачити и у села, толико већ опали, да једва још могу да животаре, а то ли да помишљају и на своје усавршавање, на овој изложби могао је добити доказе о противноме. Наши занати нису ни у колко у назатку; вредне занатске руке боре се с увеличаном снагом противу стране економске најезди, и оне су у овој прилици сјајно осветлале образ. Неколики предмети столарскога заната, па ковачкога, ливачкога и кипорезачкога не измичу доиста ни самим фабричким израдама; а споменути застирачи тако су укусно и вешто израђени, да тешко не превазилазе сваке друге фабрикате те врсте. Шаре су на овима тако складно сложене, да површном посматраоцу изгледају не друкчије, но као вез, док су оне од самих боја пренесених на тканину.

Нашу пажњу, као пољопривредницима, особито заслужују: плугови и ситне пољопривредне справе (секире, мотике, ашови). Плугова је било неколико једно уз друго, и то: за обично орање и за окопавање (прашење и огртање). Како по материјалу, тако и по тачности израде, с употребом механичких правила (на пр. плугови за тешке земље — са веома повијеном и дугачком лопатицом, уским и шиљастим раоником, који с лопатицом прави завојак, као у завртњу) и обзиром на практичке потребе, могу они савршено да се упореде са сваким фабричним плугом, који се ради такмичења на изложбама износи. Све нам то доказује, да ми у нашој отаџбини имамо изврсне раднике и за ове справе, те да не морамо и за њих упирати погледе непрестано на запад, од куда, мислимо, да нам долази све боље. Ми у овој прилици можемо да изјавимо сажалење, што једна од пољопривредних подружина у Шапцу није у животу, која би најпре могла бити најактивнији посредник за препоручивање и продају ових изврсних радова наших суграђана.

И са занатско-школском изложбом, дакле, нисмо били постидни. Она нам је збиља доказала да су и у наших занатника „златне руке“; да у нас могу напредовати разноврсни занати и да многи радови њихови могу да се такмаче са модерним фабричким, који преплављују нашу отаџбину. У наших занатника има још довољно свеже снаге и за борбу и за усавршавање; за то је дужност занатлиског удружења и државе да га — прво *крепи*; а друга помаже сходним мерама и установама, е да би се на том путу постигла она наша општа мета: економска независност Србије.

(Наставиће се)

[1] Од ових застирача купили су министар Грујић и саветник П. Велимировић.

ГРАДИНАРСКА ИЗЛОЖБА У БЕРЛИНУ
од 25 Априла до 6 Маја 1890 год.[1])

Претпоследња градинарска изложба у Берлину, која је била 1885 год. показала је врло велики успех. Као и све друге изложбе и она је била од великог значаја, по даљи развитак градинарства. Нема сумње, да је неопходно потребно, од времена на време, износити пред свет, а поглавито пред оне, који се за неку ствар интересују, целокупни развитак те ствари, у току више година. Ту се даје прилика свакоме, да свој дугогодишњи труд, свој дугогодишњи рад, свету прикаже; ту се даје прилика људима, који се тим послом занимају, да своје погрешке најбољо увиде, искуством других се користе, нове и нове при-

[1]) Пошто међу читаоцима „Тешаковим“ има велики број љубитеља цвећа и воћа поради којих смо и дали места овоме извештају, то им скрећемо пажњу на поједине занимљивости овога извештаја. Ур

мене, на извесном пољу упознаду, и да, побуђени можда и сујетом, својски и даље раде, и даље се усавршавају. Јасно је, да је све те разлоге имало на уму и друштво за унапређење градинарства у Немачкој, када се, и поред свију тешкоћа и материјалних издатака, који обично превазилазе приходе, решило на приређивање и ове изложбе у овој години.

Што се тиче земаља, које су при овој изложби учествовале, то долази на прво место Немачка, а поглавито Берлин и његова најближа околина. Од страних земаља, најјаче је била заступљена Белгија, у којој је нарочито култивирање тропских каћуница. — Orchidea — дошло до вухунца. О количини изложених ствари из Белгије најбоље ће показати пример да је фирма *A. D'Haene* из Гента изложила 10 пуних железничких вагона, који представљају вредност од 40,000 марака и заузимају у изложби простор од 500 кв. метара; поред ове фирме одликују се још многе друге, како количином изложеног материјала, тако и његовом каквоћом и новошћу за градинарство. После Белгије долази Енглеска, која је такође већином каћунице — *Orchidee* — изложила. Француска је с поврћем била само у неколико заступљена. Из Италије беше изложена једна збирка семења у стакладима. Из Аустрије (Беча и Граца) беху само неке збирке из научне ботанике. Да напоменем, да је и Мађарска, у поврћу, била заступљена са неколико примерака, које је изложио *Graf Arved Telecki* из *Drasso*. Остале државе не беху ничим заступљене.

Изложбу је отворио, у присуству немачке царице, министар Луциус, који је у кратком говору напоменуо развиће градинарског удружења; поједине изложбе до сада; нагласио напредак градинарства, као последицу ових изложба и пожелио успех и овогодишњој изложби. Да би посматрање изложбе било прегледније, ја ћу исто извршити по одељцима, како се они у књизи „вођа за изложбу" налазе.

Првоме одељку, који је обележен као украсни, била је цељ, да представи напредак градинарства у погледу украшавања појединих просторија као: сала, соба и т. д. Украшавање је имало две стране: архитектонску и градинарску, и изведено је заједнички од више лица. Градинарско украшење је тако вештачки изведено, да му се човек мора да диви. Шта су она скупа јела од славујевих језика у римско доба, према трошковима око украшавања једне сале за ручак!? Нарочито кад се сетимо, да само један једини цвет обичније каћунице, који краси софру, по неколико марака кошта!! Највећу улогу при украшавању играју тропске биљке као: палме, тропске папрати, зимзелено рашће и др. који по неколико десетина година потребују, па да достигну ону величину, која се од њих, као украса, тражи. Архитектонски део био је такође изванредан; изврсни дворези, слике на порцелану, живописи, достигли су врхунац раскоштва.

Поред украшених сала и соба, од великог су интереса читаве групе биљака, на најукуснији начин састављене, а које служе за украшавање парњова, ходника, улаза и др.; даље биљке намењене богаташким стакларама. Изложене биљке биле су најлепши примерци из родова и фамилија Cycadeae, палма, папрати, Selaginella, Dracaena, Marantacea, Arvidea, Bromeliacea, и многих других. Многобројни примерци, са врло лепим и великим цветовима из родова Lilium, (крин) Azalea, Rhododendron, а нарочито интересантне беху изложене културе јоргована у саксијама, код којих висина стабла и број лишћа беше незнатан, али на рачун тога беше врло велико изобиље у крупним цветовима и највећој разноврсности боја, почев од најзатвореније љубичасте, па до јасно беле, у свима могућим прелазима. У овом одељку беху изложени многобројни примерци поморанџе и лимунова, који су се одликовали како изванредно великим и лепим растом, тако и множином плодова.

Поред горе поменутих беху још јако заступљени родови: Magnolia у најлепшем цвету, ђурђевак, од кога беху направљене 4 леје, који се одликовао изванредном крупноћом лишћа и врло јаким мирисом цвећа; даље мноштво цинерарија каранфила, примула у најразличнијим бојама.

У другом одељку беху изложене новости на пољу културе биљака, као што су нови варијетети, при томе још непознати, не одомаћени нпр. Begonia, Fuchsia, каранфил, љубичица, руже, перунике, Azalea и т. д.

Пођимо даље у трећи одељак, у коме беху у главноме тропске Orchideae изложене. Култивирање ових биљака, и то искључиво тропских, дело је новијег времена. Ја се сећам врло добро да пре три године, када сам у Бреславу дошао, ова грана беше на много нижем ступњу, но данас. Данас је тражња за тим биљкама, које ће, чини ми се, ружама да преотму првенство, врло велика; где год међу интелегентнији свет дођете, поведе се реч о њима. Оне су врло омиљене и добро плаћене; дакле, није ни чудо, што се њихово култивирање тако јако развило. Врло повољно земљиште нашле су нарочито у Белгији и Немачкој. Богати трговци, силество кнежева, грофова и другог племства са њиховим замковима, поред којих башта не може никако да изостане, дали су врло јаког полета овоме развићу, као и развићу градинарства у опште. Цене каћуницама су данас врло велике. Ако узмемо само један каталог у руке, видићемо, да јефтинијих од 5—7 динара нема, а са свим је обично да коштају 10, 30, 50, 60 динара; њихова се вредност пење чак до 600—700 динара; па, шта више, неки примерци, који се само у мало друкчијој боји, од већ постојећих, јављају, плаћају се по неколико иљада динара. Да се врагим на саму изложбу. Број изложених примерака је огроман, хиљаде најразличнијих специја и родова, и то све у најлепшем цвету, беху најлепши украс ове изложбе. Многобројне специје родова Cypripedium, Odontoglossum, Dendrolium и др., са најразличнијим бојама и мешавином боја, на једном истом цвету, јесте нешто, чему мора човек да се диви. Највећу пажњу обратила ми је Orchidea, Oncidium ampliatum, са жутим, доста крупним цвећем, којих, које у цвету, које у пупољку, беше око 5000. Са врло лепим и великим цветовима одликују се специје рода Odontoglossum, који је на изложби у стотине примерака изложен био. Од свију специја овога рода највише је у очи падао Odontoglossum vexillarium var. Augustae Victoriae, који се одликовао са изванредно великом усном.

У истом одељку, где су Orchideae, заузимају друго место Azalea и Rhododendron. Култивирање ових биљака јако се одомаћило у Немачкој, мало која кућа да нема по неколико разних врста. По расту и боји Azale-е су врло различне, шта више, једна и иста специја има по неколико варијетета у томе погледу. Azale-е цветају обично у пролеће, а одликују се множином цвећа, које, на мање више кратком стаблу, са гранама и лишћем образује једну ћубу, где је цвеће тако учесто једно поред другог, да се готово само оно и види. Изложене Azale-е заузимаху доста велики простор и беху у стотинама примерака, већина се одликоваше великим растом, који достизаше висину од метра, ћуба имађаше врло често по 1 метар у пречнику и до 1000 цветова; боја цвећа беше врло различна: црвена, бела и жута, — шта више, вештина је дотле дотерала, да на једној и истој биљци има белих и црвених, или са обема бојама заједно, на једном и истом цвету. Цвеће од Azalea изгледа од прилике као у нашег лијандера. Поред Azalea врло лепо место заузимаху Rhododendron — и, који имају крупнији цвет, веће и кожасто лишће, и нису ћубасти, већ растресити. Поједини варијетети, добивени дугогодишњим култивирањем, одликоваху се врло лепим мирисом. Боје цвећа су разнолике, као и у Azalea.

У истој сали заступљен је декоративни део са 4 постављене софре, који нам показују, с једне стране, докле је вештина

украшавања у томе погледу дошао, а, с друге стране, велики луксуз, који се у богаташким кућама може да види. Поред најукусније састављених букета, бисака у свакојаке, виђењете из вазни и најразличније воће: грожђе, бреске, јабуке, крушке, поморанџе; и то се све одликује мирисом каквоћом, ма да је већином у стакларама одневолино. Од споредне важности, по овај одељак, јесу тропске Arvideae, које нам, са њиховим скерлетном бојом, још из далека у очи падају. И овај су одељак красили многобројни примерци палма, као Chamaerops, Phoenix, Areca и др. даље Liliaceae, Dracaeneae, доста тропских папрата, са њиховим високим стаблом и на врху по неколико великих листова, које нас у неколико подсећају на оне џунгле, који су у формацији угља постојали. Овде беху изложене и две групе каравачила, које, како у погледу дуплоне цвећа, тако и у разноликости боја, могу бити најлепши украс башта. Ово 20 сајрјетета, од једне исте спецује, беху изложени. Једна од омиљених билака јесте камелија. Њено као од воска цвеће, њено ксиасто блистајуће лишће, јесте најлепши украс за стапове. Величина раста је различна, најобичнији су варијетети висини до ½ метра, те с тога је од врло великог интереса био један примерак у изложби, који је до 2 метра висок, имао пирамидалан облик и са стотинама цветова и пупољака начичкан био. Поред већ поменутих палааше се у овом одељку једна врло лепа збирка најразличнијих Pelargonia, Liliaceae, Haemerocallis, Saraceenia са њеним лишћем, које је изгледало као неки суд (вазна.)

По себи се разуме, да и царици цвећа, ружи, беше своје место заузела. Једна огромна сала беше, скоро искључиво, њој посвећена. Изложене руже беху у ове групе састављене: 200 комада ружа у цвету, са спичком и високим стаблом, а у 50 разних врста; 100 комада Remontant-ружа, са преко 25 врста; 100 комада Remontant-ружа, спеских, 50 комада у десет врста; Thee-руже беху са 225 примерака заступљене; поред ових бејаху још врло многе Bourbon, Noisette, Moos руже, мечеварке са неколико врсти и многе друге изложене. Разноликост боја, крупноћа и дуплоћа појединих цветова, леп мирис, као и многина цветова на једном стаблу, њису ме из далека показивали, да су све то обичне наше дивље руже, које је човек другим и другим култивирањем и калемљењем, до такве величанствености дотерао.

Велику пажњу обраћа на се одељак за букете, венце и друге украсе, састављене од лишћа и цвећа. Вештина уређивања цвећа и правилне најразличнијих ствари из истих, као простова, круна, лепеза, великих слова, корпа, у којима је цвеће најукусније уређено, јако је развијена; а то нам најбоље показује број излагача у овоме одељку, којих је било преко 130, већином берлинских фирама.

Да поћем даље у одељак за вештачко цвеће, као и букете и венце од сувог цвећа (Strohblumen) и лишћа. Вештачко се цвеће данас тако, природи верно, прави, да га је на прва погледа апсолутно немогуће, као вештачко разноснати: руже, дан и ноћ, најмоно лишће и др. тако су природи имитирани, да се тек из ближе могу као вештачки направљени разноснати. Многобројни букети, познати под именом Makart-Sträusse, као и венци од вештачког или осушеног и бојама премазаног лишћа и цвећа красили су овај одељак. Развиће градинарства у овоме правцу, јако је помогнуто обичајем, да се мртвима венци на сандук или гроб полажу. Овај обичај, који смо ми и на неспретан начин копирали, много јефтиније стаје, но код нас у Србији. Овде су много ређа случајева, да су венци са трапама и врло скупоцено израђена; напротив, најобичније је да су ови венци од ловровог лишћа (Laurus nobilis), брњљана са сувим цвећем (имортелов) од Xeranthemum-а, Chrysanthemum-а и других биљака, које би се врло лако даље култивирати и код нас, а од којих многе и дивље расту. Цена оваквих венаца варира између 1—6 марака; а, како по лепоти и вештини израде, тако и по њиховој трајашности, потпуно могу заступити оне скупоцене венце, који су се по несрећи код нас одомаћили и за које ми из земље грде новце издајемо. Поред венаца, као што већ напоменух, у Немачкој су омиљени т. зв. Makart-букети. Оваки букета су често до 1 метра велики, а праве се од осушеног лишћа најмоног, даље од најразличнијих осушених трава, са њиховим класовима, као: Festuca, Avena, Eregophorum, Hordeum, Triticum и ми других, који се често са најразличнијим бојама бојадишу и с собима врло леп украс представљају; и од оваквих букета био је на изложби повећи број. Овде можемо да напоменемо и т. зв. плетене помоћу семена, — (Samenstickerei). Најразличније цвеће и лишће, које се при плетењу обично са њиним рани, израђено је на тај начин, што је једно поред другог паслагано семење. У једном изложеном примерку употребљено је на то семење од боба, пасуља, тикве, кукуруза, јавора, бадема, крастаца и т. д. Исто су тако интересантни и украси, који се око слика праве и то из осушених листића и цветова а залеже се и њим лепком. У залуд сам бар у овом одељку тражио заступнике Србије. Било ми је заиста жао, што је код нас тако велики немар. Ја се сећам добро, да је у овом погледу могла и Србија, да изнесе лепих представника, предстоника, којих у изложби, како по принципу, тако и по самој изради, нисам нашао. Ја ћу само да напоменем оне лепе букете, који се у Аранђеловцу (бањи) израђују, даље лепе плетенице од жита, а поред тога баше у Србији у овом погледу још много ствари, које мени нису познате, али сам сигурно да постоје.

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ

Како се може сачувати вино од штетног уплива ваздуха.

Из искуства је познато, да вино може постати кисело, или да може мирисати на буђ, ако је у непосредном додиру с ваздухом.

По што се зна, да је вештин лакши од вина и да с тога може да изолише ваздух, то га неки рад ове цеви и сипају у вино, правио чист вештин; али, како неки не рађо пију овако вино, то је и ово средство при свем том што је добро, врло мало у примени.

Др. Несслер изнашао је за вету цеј исто тако добро средство које је знатно јевтиније од вештина а сем тога не причињава никакве непријатности приликом пића таквог вина. У растопљен парафин, дода се 2% салицилске киселине, па се том смесом напоне дрвца која су дугачка 15 цм а дебела 2 цм. У место њих, могу овом смесом да се напоне и мали комадићи плуте. Овако напољена и охлађена дрвца или комадиће плуте, вала ставити у вино, она ће као лакши пливати а вино због њих, нити ће мирисати на буђ нити ће постати кисело.

Различна вина могу по 4 недеље да престоје у отвореним флашама у којима су ова дрвца или комадићи плуте па да се не промену, док та иста вина, но без дрвца или плуте, већ се у 8 дана толико замуте, да се не могу пити.

Ако вино већ заудара на буђ, онда у тој пралици др. Несслер препоручује, да на дрвца, односно у вино, треба пажљиво сипати вешто алкохола; тиме ће се, вели, клице буђи да умртве а дрвца ће спречите даље образовање буђи и вино се неће моћи да укисели.

Дрвца ова — као што се из наведеног може приметити — не чувају само вино од *буђи* већ и *буре*, а нарочито *оно из којег се вино непрестано точи*. У том случају, за колико се вино осточи, за толико се и дрвца спуштају, те је тако немогуће, да се на површини вина образују плиће које производе буђ.

Ова су дрвца врло јефтина да би их могао сваки имати.

Влаг.

ГЛАСНИК

Стање здравља наше домаће стоке за прошлих пет месеци 1890 године. — За време од 1-ог Јануара па до конца месеца Маја т. г. било је, према званичним подацима, на домаћој стоци ових заразних болести: *Прострел* (Anthrax); *Сакагија* (Malleus-humidus et farciminosus); *Богиње овчије* (Varola ovina); *Шуга* (Scabies), *Беснило* (Rabies) и *Црвени ветар* (Erysipelas maligna).

1) *Прострел* (Anthrax) констатован је у 16 округа. Спорадичан је и најпре је спопадао говеда, па за тим *овце, свиње* и *коње*. *Разболело се*: коња 3, говеда 38, оваца 136, и свиња 42; а *угинуло*: коња 3, говеда 30, оваца 80 и свиња 36.

2) *Сакагија* (Malleus humidus et farciminosus) констатована је само на једноме месту, и то у Крагујевцу, а на 2. коња болесна, која су одмах *убијена*.

3) *Богиње на овцама* — *Строка* — (Varola ovina). Ове је болести било само у 4. округа: алексиначком, крагујевачком, пожаревачком и топличком. Свега је *боловало 215 брава оваца*, а *угинуло 52*. Концем Маја *остало је на боловању 58 брава оваца* и то само у округу пожаревачком.

4) *Шуга* (Scabies). Ове је болести било на коњима и овцама и то у три округа: алексиначком, књажевачком и шабачком и у вароши Београду. Боловало је свега коња 12 и оваца 4 брава. Сва је стока оздравила.

5) *Беснило* (Rabies) констатовано је у *три* округа: рудничком, топличком и чачанском, а на говедима, свињама и псима. Разболело је се: *говеда 5 грла, свиња 1 брав* и паса 2 комада. Сва ова заражена стока поубијана је.

6) *Црвени ветар* на *свињама* (Erysipelas maligna). Ова је болест констатована само у округу пожаревачком и од ње је *угинуло 15 брава свиња*.

Сем ових заразних болести, *других*, а *нарочито* **Шапа** — Aphthae epizooticae — није било. *Шапа* и *богобоље* нема нигде у Србији.

Из овога може да се јасно види, да тврдњу Аустро-Угарских санитетских органа, да код нас влада на стоци *Шап*, нема места и да је то мишљење узето од воле.

*

Пчеларско-војарска задруга ради. — Ова задруга, која је прошле године покренута а у Јануару ове године конституисана, отпочела је своје радове. И за ово кратко време ова је показала лепе успехе. Задруга је отпочела своја пролећа са 93 кошнице, а сада броји већ 192. кошнице. Успех је доиста диван, који даје нада, да ће ова прва наша економска задруга напредовати добро. Цењећи важност пчеларства и војарства и установу ове задруге, Министарство народне привреде дало је помоћ задруги за ову годину 1200 дин. а Народна Скупштина одобрила је, да јој се уступе 4. хектара државног земљишта у Топчидеру на бесплатно уживање за 30. година.

Задруга је подигла свој пчелањак у Топчидеру, на добивеном земљишту, „Пчелиште", а то је више цркве топчидерске. На томе месту задруга намерава да полагне у току рада и радозналости за праћу меда и воска, а можда идуће зиме и радионицу за израду разних кошница и пчеларског прибора. Радујемо се успеху задруге и желимо јој постојани напредак.

*

Сточај за израду сушница. — Да би се садашње сушнице у земље поправиле, како би се могле у њима сушити шљиве боље и брже а се мање горива и тегобе, те да се на тај начин с мање трошка добије боља производ, по решењу господина министра народне привреде од 31. маја прошле год. Збр. 935 отворен је сточај и позвани су стручни људи, да своје планове, нацрте и моделе са предрачуном поднесу министарству до 15. августа 1889 год. Па како прошле године није било довољно одзива, нити је резултат био задовољавајући, и како је на збору шљиварско-житарском, који је држан 21. маја ове год. у Шапцу, изражена жеља, да се овај сточај обнови, то је господин министар народне привреде решењем својим од данашњег одобрио, да се овај сточај за израду боље и савршеније сушнице обнови под ниже стављеним условима:

Планови, нацрти, модели и предрачун трошкова имају се уputити овоме министарству до 6. августа ове године.

Ове поднесене радове прегледаће и оценити комисија техничара и економа. Сушнице, израђене по оним плановима, које усвоји комисија, подвргнуће се упоредном сушењу на дан 1. септембра у Топчидеру, а на месту које се за то одреди. Овој сушници, која на томе упоредном сушењу изради најбоље суве шљиве и за најкраће време, и која се израдом и јевтиновом највећма препоручи, издаће се из касе министарства народне привреде сума од хиљаду и двеста динара, а за ону сушницу, која одмах за овом дође по употребљивости, издаће се сума од осам стотина динара.

Сушнице су дужни израдити о своме трошку сами конструктори, но за израду оних сушница, које одређена комисија по поднетим плановима означи као изводљиве, практичне и за наше приврдене прилике подесне, даће се потребна цигла и заделични кров за све, и у колико могућно буде осуељенчана радна снага за обичне радове.

На молбу конструктора, оправдану разлозима, изаслаће се комисија ради прегледа и оних сушница, које ван Београда израђене буду по плану које ова комисија прегледа и усвоји.

Збр. 1013. Из одељења за земљорадњу и сточарство мин. народне привреде, 31. маја 1890 г., у Београду.

ДОПИСИ

Ушће, 2 маја 1890 године.

У априлу месецу у целој овој околини било је доста кише.

Кукурузи су сиоро у целој околини засејани, а кроз који дан одночеће копња. Воће је претрпело и може се у средину руку рачунати да ће са бити скоро пређе ако га природне невоље не сиету.

Жиро-родна гора није родила а од кикотића гусеница нагледа већином као сува, јер јој гусеница сва лист поједе, од овог воће је заштићено но у њихој мора јер лист на са воћа чешљене и ако је од њаких нарочито да се јаја са шуме и воћа скидају док се народ у бесконосици налазио а то је пред дана после снега док листа на гори није било и дан време није било постало угодним за други посао, но она нарадба није *бог зна* какво прихваћена, заштита се сада многи кају.

Ја нам од моје стране могу казати хвала казати која је се постарала и своје учинила а нама је остављено бар ово до воље хоћемо ли да је послушамо или не.

Здравље у народу и стоци добро је.

И. А. Р.

Вољевац, 5 маја 1890 године.

Време је за рад добро, кише је било, поорано је доста, стрниа су жита доста засејана, кукуруза још се сеју. Прошлогодишње хране има доста у народу, јер је прошла година била изобилна.

Здравље је стоне добро

Цене су хранн: кукурузу 10 динара и пшеници 14—15 дин. 100 ока. Стоци: овца са јагњетом 12—14 динара тако исто и коза. Пар мршавих свиња 24—30 динара. Непогода није било.

Добросав М. Петровић
пчеларин.

Ниш, 15 маја 1890 године.

Јуче је овде падао јак град. Почео је падати одмах после 12 сати и трајало је падање 20 минута. Облак је дошао са запада од стране Медошевца. Срећа што је се олуја ограничила само на напред те није дохватила виноградска села Матејевац, Каменицу, Сићево и др., и и нишка брда Горица и Вишан само су мало закачена. До врака је била пролазила, која је мало умањила нелике и зле последице јучерашње буре. На опет су сви опкладили и бићете као по напреки.

Ст. М. Димитријевић

Страгари, 22. Маја 1890 год.

Од како Мај настаде непрекомо кише добре, но 18 Маја паде киша са градом, и то, почела је од Букуље, па је ухватила села: Бању, Брезовицу, Липовицу, Вишу и Топлу, и велика је штета нанешена усевима а особито виноградима.

20. Маја била је опет велика олуја са кишом и градом и то од Рудничких планина па ухватила села: Љубичево, горњи крај Страгара, Маслашево и Плаковицу и учинила огромну штету, горња се не може оценити. У Страгарима је срушено 11 кућа до земље, и зидати, кошеви, и амбари обавени, плевне и остало воће и дрвеће неизмерно је и ишчупано из земље и на неколико метара одвезено; 11. липа тешко је рањено; у планини је почивала шеперња. — нешалено је хиљадама грмова на земље; пут за манастир Благовештење сасвим је учињен непроходним јер лежи букве на буку; са прква манастира Благовештења пола је одвезено крова, и од свију других страна све је то на земљи неравнда и крш? па и са барутног магазина у Благовештењу, који је покривен плехом, скинут је кров одвезе на 100 метра даљине. Ову пеперину и штету просто није могуће потпуно описати; ко је домаћо у Ман Благовештење и видио какво је ту биле гора, особито леса страна, запањиће се када види сада само пру земљу и нешалене букве.

При завршетку овог дописа дозвољ ам су у једну жену, које је било вестало 20. ов. м. када је била ова олуја, пашла житну, су затрпану дрвећем тако да јој се видела само десна рука.

Стање летине где није било града и где није дохватила олуја врло је добро и имаће и жита и пшнна и грожђа, само сена ће бити мало.

Мих. Томић.

Голубац, 23. Маја 1890 год.

Почетак пролетње сезоне задовољавајући је: кукурузи напредују, пшеница буја а раж и јечам почели су већ и да класају; ливаде су очаравајуће а виногради су тољко пепели, да зачуђавају сваког. И ако сте ово до руне доће, биће, једном речју, богате жетве.

Једино нас је воће окинуло, чему су непосредни узрок силне гусенице. — Ох, тужно ли је погледати воће, — ни мање ни више, као да га је ватра опалила. О роду нпно и не помишља, једина је бриге за дрвеће, да се не осуши.

У два маха биле је и елементарних непогода, али без икакве штете.

Цене су: Пшеници до 15 дин. од 100 кгр.
Раји „ 13 „ „ 100 „
Кукурузу „ 12 „ „ 100 „
Здравље људи и стоне добро је.

Милут. Поповић.
економ.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА
управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва".

Двадесета седница држана 29 марта 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Маћејевић, подпредсед. г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. П. Тодоровић, А. Живановић, Мирко Маљковић, Л. Спасић, Јак. Марковић.

Белешку секретар Спасић.

Бр. 47. Прочитање се рецензије г. г. рецензента на поуку „употреба прашака и огртача при гајењу кукуруза", по којима одна рецензента у начелу усвајају ову поуку и препоручују Друштву да је печата; но чине и неке мање примедбе које би по њиховом мишљењу требало и писац да узме. Одбор саслушав рецензије одлучи:

1.) Да се рецензије са делом пошљу писцу, да према учињеним примедбама учини исправке:

2) Да се рецензија г. П. Тодоровића награди, пошто је исправно написана;

3.) Да се отвори спроводно писмо које је уз ово дело послато друштву Из писма се виде, да је писац ове поуке г. Душ. М. Спасић, редов. члан друштва.

Бр. 78. Секретар реферише, да је сазнао у земљодељском одељењу мин. нар. привреде, да министарство не може ове лета да дâ друштву помоћ, коју му је обећало за оснивање стоваришта справа у Београду. На пошто је се мислио, да се справе за изложбу у Шапцу узму из овога стоваришта, то кад неће бити могуће, моли одбор да донесе одлуку односно набавке справа за инструктивну изложбу у Шапцу.

Одбор овласти председништво да ово промисли и постара се о набавци справа потребних за ову изложбу.

Бр. 49. Прочита се акт привременог управе подружине у Обреновцу, којим извештава друштво о избору привремене управе док се правила подружинска не потврде, — што одбор прими к знању.

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ.

ПИТАЊА.

1

О репици и олајници.

Имам моје земље преко 80 хектара, имам добру и снажну задругу као и остали радну снагу потпуну; па, вољан сам, или сам, или у друштву још са којим домаћином, да сејем репицу и да подигнем олајницу. Но да се на ово решим потребно ми је да знам:

Шта је репица? Колика јој је цена у земљи овде, а колика на страни по килограму зрна? Може ли на нашим земљама успевати и колико у средњу руку може по хектару рода

донети? — Како за њу треба земљу припуготовити? Како се она сеје и даље пази до жетве? Како се жње, односно коси? Како се вози? Како се вршe? Како се у зрну чува до употребе т. ј. прераде? Како се она прерађује? Шта се од ње добија? Како се олеј добија а како од њега зејтин? — Од 100 кила решине колико се добије олеја а колико зејтина? Пошто се и једно и друго овде код нас у земља може продати а пошто се продаје и може продати на страни?

Шта је Олајница? Од чега је састављена? Како је у састави као и у појединостима начињена? Из чега се у свом саставу као и у појединостима састоји? Колико људскиа колико сточни радника дневно у њој мора бити над ради? — Колико метар цепти решине дневно може да изради? и колико је предрачун за грађење нове Олајнице?

Петар Боковић
земљорадник из Рађана
срп. ташмајског.
пор. шабачког.

ОДГОВОРИ.

Г. Томо Вучићевић трговац и земљодилац из Качеваца среза рачанског пор. ужичког, обратио се је друштву писмом, тражећи упутства и одговора на неколико питања. Па, како сва та питања могу интересовати и остале наше пољопривреднике, то их спомињемо на овом месту јавно, заједно с потребним обавештењима.

1.) о америчкој лози.

Има ли пољопри. друштво „америчке лозе, иако она рађа и напредује; може ли се препоручити за гајење у крајевима поред Дрине; колико чимо даје и шта стаје 1. килограм семена или 1000 младица од ове лозе? —

Овако постављено питање о америчкој лози показује, да питач у основи погрешно схвата привредну вредност те лозе. Гајење америчке лозе у нашим крајевима не бива, нити се препоручује, ради рода и вина од ње. Има истина неких сората те лозе, које дају доста добро грожђе и вино. Али иначе нигде их ни Европа ни Србија не би добављала чак ни из Америке ради тога.

Према томе, гајење америчке лозе код нас бива по нужди, и у сасвим другој цељи, а не ради њеног вина и грожђа. Она се данас гаји и употребљава за калемљење нашом-домаћом-лозом, јер је издржљивија, те с тога јој мање може да штетоци бубица филоксера, која нам винограде у велико и брзо посатара.

Само онде данас, где се је та пустошна филоксера уселила и где упропашћује винограде наше домаће лозе, одиочиле се гајење америчке — и то, као што рекосмо, једино ради калемљења. А за крајеве, који су сређени, те им се немили гост филоксера није још дотакла винограда, — америчка се лоза не препоручује, шта више законом је и забрањено, да се она тамо доноси.

По томе, кад срећом нема ни потребе, није за препоруку да се америчка лоза сади крај Дрине на местима, где је г. Вучићевић почео подизати виноград, и где, по његовом мишљењу, а и по резултатима које је досад постигао, могу виногради успевати. Место ње, пека се сади и подиже домаћа винова лоза, но само на оних места, која нису филоксером заражена.

Које би пак потребна била америчка лоза, вала да се обрати тражбом г. Министру нар. привреде, пошто се она за сада може добити само из државних расадника у Смедереву и Неготину. А пољопривредно друштво нити је има, нити би примало поруке за набавку, сем што би све такве тражбе и ово достављало Мин нар. привреде.

Из поменутих државних расадника могу се добити за сада само решице, а калеми и пропори, а реље окалемљене младице.

А водиште винограда из семена винове лозе није за препоруку, јер би то, поред осталога, ишло још и врло споро.

— Ч. —

(Свршиће се)

ОГЛАСИ

Велику корист у пољској привреди даје

МАЈФАРТОВА ПРЕСА ЗА ПИЋУ,

јер се може са мало труда да конзервира свака врста пиће и без знатног губитка и да очува читаву годину, дана па још и више.

ЈЕДНА ПРЕСА КОЈА **2000** **Цента** ХРАНЕ ВАТА КОШТА **75. п. О W** У Франкфурту

700 **Комада** РАДЕ **У Немачкој** А ТОЛИКО ИСТО ИМА ПОХВАЛНИЦА И УВЕРЕЊА О ПИЋОВОЈ ДОБРОТИ.

Опис и упутство о њеној употреби шаље се на захтев у илустрованом писму и бесплатно. — Треба се чувати од подражавања.

PH. MAYFARTH & Co., Fabrik von Ackerbau-Maschinen, **Frankfurt a. M.,** Deutschland.

Траже се солидни агенти и препродавци.

Цена мањим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Издавач и одговорник: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАРЕДБЕ ГЕНЕРАЛА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНЕ ВЛАСТИ ПОШТА ЕКСПЕДУЈЕ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД 4 дин.

За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ВО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОДАСЛАНА ВЛАСТОКЕЛА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 25. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 24 ЈУНА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Да ли „пољопривредни отсек на Великој Школи" или „самостална пољопривредна академија"? (Свршетак) — Врањска стрмина. — Сточарство некад и сад (наставак). — Утамањивање ситних непријатеља пољске привреде. — Једна погледа на привредни значај садашње стогодишње Господара Јеврема у Шапцу (наставак). — Грађевински календар у Београду (свршетак). — **Белешке:** Од обода, и т. д. помоћна средства за сточу. — **Гласник:** Против ширења епизоотске заразе. — Предсезонске жетве по време и против пљачкања храна. — Имаоница управе државне аргеле за 1889. годину. — Нова јавачка удружења и сеоски аутомати у Краљеву. — **Дописи:** Из Краљева, Куле и Ратковца. — **Завичини:** Тринаесте седнице управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва". — **Подлистак:** Српска кина на паризкој изложби (наставак). — **Питања и одговори:** О прављењу, о загртању, о свињама, о пуговима, о посечини и о орашцима. — **Исправка.** — **Огласи**

Да ли „пољопривредни отсек на Великој Школи" или „самостална пољопривредна академија"?

(Свршетак)

Благодарећи помоћним наукама (природним и математичким, националној економији и др.), из којих је састављена *теорија* пољске привреде, данас се пољска привреда не мора учити у *самој* пољској привреди. Овај начин још је задржан само у оном случају, кад код ученика, има мало претходног образовања, или — код којих се истражује искључиво, или већом страном, *занатска* спрема" (рутина), као н пр.: у ратарницама, па у неколико и у тако названим «средњим пољопривредним школама"; али ако ученици имају веће претходно образовање и кад се од њих тражи потпуна стручна спрема, као што се тражи за инжењера, лекара, правника и др., — онда данас учење пољске привреде може да буде скоро без икакве везе с практиком. Још је и славни пољопривредни аутор *Јуст. Либиг*, чим је својим високим хемиско-физиолошким знањем засновао *теорију* пољске привреде, изнео гледиште, да се школе за највише пољопривредно образовање *одвоје* од практике, и да се и стручан пољопривредник има *свеучилишно* (универзитетски) образовати, као год и стручан инжењер, лекар и др.

Ништа, дакле, данас није неприродно, што *више пољопривредне школе* узимају места у градовима, или како се код нас каже: „на калдрми"; на против *њима* је данас тамо исто тако природно место, као год и техничким вишим школама, које такође нису у *средини* силетова од друмова грађевина, железница, фабрика и т. д., па изак за то из њих излазе ништа мање стручни инжењери, архитекте, машински инжењери и т. д. Више пољопривредне школе могу се у градовима боље, па у многоме и јевтиније уредити, те да што боље одговоре свима потребама једне стручне школе; — јевтиније с тога, што се многи кабинети, лабораторије, збирке и т. д., које су потребне овим школама, налазе у много обилатијој и потпунијој мери код свеучилишта. Па и оне свеучилишне јаке професорске снаге замењују оне — на сваки начин — слабије снаге, које су по изложеним академијама. Осим тога, ученицима из свеучилишту стоје на расположење и канцеле за «опште образовање" (филозовско-историске науке), које је и ученоме пољопривреднику — било као будућем наставнику, било као вишем службенику, грађанину и т. д., такође потребно. Све су то неопходни разлози, који говоре *да је и пољопривредним вишим школама место само у градовима*, а никако ван ових; те се и државне управе нису дуго двоумиле да их сместе на свеучилиштима, или као засебне школе свеучилишног ранга (велике школе, — као проширени отсеци).

Циљеви, који су се имали у виду при оснивању оваких школа нису промашени. Оне су давале не само потпуно изшколоване подмладак, него су и пољопривредне науке, трудом најславнијих пољопривредних научника и испитивача, покренуте на такао ступањ, да заузимљу достојно место у данашњем људском образовању. Оно, од чега је се побојавало, и што су «заступници практике" овим школама пребацивали: неумешност у практичним радовима, није се обистинило. На против, — навикнути на слободно изучавање *чисте опште* науке, без икакве везе са применом ове у *једноме* пределу као код академија — на «школском добру" при чему се и упечатили закивају само на једним једитим конкретним догађајима), и научени уз то на самостално *истраживање и разговорно проматрање* у обилатим анатомиским, хемиско-физиолошким, механичким и др. огледима и тако названим «практикама" за поједине стручне дисциплине, као и на честим по-

љопривредним екскурсијама (путовањима) по добро организованим и дириговaним добрима, — ученици су потпуно спремни *за самосталан рад, за размишљање*, те своје знање могу у најразноврснијим приликама, у којима се пољска привреда креће, да примењују. Па као год што један инжењер или лекар, постаје потпуно употребљив после неколико-годишње «праксе»,[1] тако и свеучилишни пољопривредник после једно или дво-годишње праксе, постиже и ону занатску увеџбаност (рутину), која се за употребљивост његову тражи.

Напред споменути разлози и овако успешни ресултати, које више пољопривредне школе као „свеучилишни отсеци", или „велике школе" показују, побудили су и нас да заступамо ово, — *модерније*, гледиште за највише пољопривредно образовање код нас, противу — «изоловане академије». Специјално за наше прилике, умесније и корисније је установити *пољопривредни отсек на нашој Великој Школи, но пољопривредну академију*, још из чисто финансиског узрока. Ако бисмо хтели да имамо добро уређену академију, по примеру страних академија, онда нам треба и тако замашних трошкова за њено уређење, да нам је с погледом на суму ануитета државних дугова с једне, а исцрпност финансиских извора с друге стране, немогућно кроз читав један низ година управо и помишљати на такве трошкове, док само према предлогу о оснивању ратарница, угледних добара и сточарских завода («пољопривредних станица»), нама ће потребна бити виша школа у много *скоријем* времену.

[1] За адвоката тражи се од правника такођер «пракса» после школе.

Ми смо мишљења, да се *пољопривредни отсек установи на нашој Великој Школи, као трећи отсек филосовског факултета*. А разлоге за то сводимо у ово неколико тачака:

1, што је знатна *уштеда у наставничком особљу*, јер све природне и математичке науке, националну економију и др., које се у општим часовима, енциклопедично, предају за ученике свих факултета, могу да слушају и ученици пољопривредног отсека, а примењене науке, као: пољопривредну хемију и технологију, пољопривредну ботанику, пољопривредно грађевинство и науку о пољопривредним справама и машинама, пољопривредно законодавство и др., удешавали би дотични наставници и за ученике пољопривредног отсека, као што удешавају специјална предавања за поједине факултете;

2, што ће ученици пољопривредног отсека имати на расположењу *одмах најпотпуније збирке, кабинете и лабораторије, ботаничку башту и др.*, за напред споменуте науке, боље но што их и једна друга наша школа има, а самостална их академија извесно за дуго не би могла имати ни у минијатури;

3, што ће за *пољопривредне стручне дисциплине* у први мах потребан бити један *најмањи број наставника*, — мождâ само 3, и то: један за производњу биљака, други за производњу животиња и трећи за шумарство;

4, што ће се, услед огромне уштеде на тако званим „општим трошковима", с друге стране моћи више утрошити на што потпуније уређење тако званог «по-

ПОДЛИСТАК

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

(Наставак)

Филоксере у том крају нема.

По званичном српском пијачном курсу од 1888. год., та су вина била продавана на крушевачкој пијаци по 20 дин. хектолитар.

Међутим, ваља напоменути, да ова цена, која је навредно велика, долази отуда, што је берба год. 1887 била веома слаба, јер у обичним приликама средња цена тих вина не прелази 16 до 17 динара хектолитар.

Полазећи непрестано жељезничком пругом у јужном правцу, долазимо на раскршће у Нишу. Један огранак пруге управљен је на Солун и пролази Врању, а други прелази преко Бугарске и састаје се са цариградском пругом. Сви производи што се налазе на овој јужној страни Србије, чије је средиште Ниш, могу да се уврсте у општи назив *„нишка вина"*. Виногради ови дају црног и белог вина.

Црно вино има врло лепу боју, садржи много шећера и танина, но мало алкохола.

Познато је са свог особитог пријатног мириса.

Ево им анализе:

Место производње	Доба	Специфична тежина на 20° С.	100 кубних сантиметара вина садрже у грамовима.						
			Проценат запремине алкохола	Проценат тежине алкохола	Шећер	Екстракт	Стреж	Киселина	Поташа
Ниш I	2. г.	0.996	8.6	6.8	3,106	3.502	0,470	0.319	0.223
Ниш II	„	0.994	11.5	9.8	4.899	5,174	0.387	0,301	0,212

На нишкој пијаци вино је продавано по 16·75 динара хектолитар.

Бело вино има врло пријатан мирис и укус и лепу бледожуту боју; садржи мало танина и алкохола, али много шећера, тако, да је врло подесно за примесивање.

Ево му званичне анализе:

Место производње	Доба	Специфична тежина на 20° С.	100 кубних сантиметара вина садрже у грамовима.						
			Проценат количине алкохола	Проценат тежине алкохола	Шећер	Екстракт	Стреж	Киселина	Поташа
Ниш	2. г.	0,993	9.3	7.9	5.278	5,920	0.349	0.277	0,208

Цена овоме вину на нишкој пијаци била је, према званичним подацима, од 1888. год. 15·50 дин. хектолитар.

љопривредног инштитута", куда долазе: *стручна збирка* учила и другог материјала, и *огледна станица* («опитница"), којој би врло згодно место било на топчидерској економији;

5, што би се, на послетку, и сама *топчидерска економија* могла под утецајем овог отсека правилније и у брзо организовати за *пољопривредну праксу* оних младића, који сврше отсек.

Који год, дакле, жели да се и код нас пође путем, који су стране државе усвојиле као најсавршенији и достојнији једног таквог значајног рада, као што је пољопривредни; који год *истински* жели да се мисао о установљењу једне више пољопривредне школе код нас *оствари*, и то у најскоријој будућности и да нам она даје истински образоване пољопривреднике (агрономе), који ће с најширим погледима водити пољопривредни напредак код нас, тај ће свакојако пристати уз наше гледиште. Бојазан од «непрактичности» људи из такве школе мораће отпасти, ако се узакони, да се они тек онда сматрају за *пољопривредне кандидате*, ако по свршетку отсека пробаве 1—2 године у пракси. За школе овог облика тражи се више пута и једна година „пред-праксе", по свршетку потпуне средње школе (гимназије или реалке); па би се тај модус могао узети и за наш отсек.

Да се побије добар успех оваке једне школе код нас, — стари „практичари" наводе често за пример бив. земљоделско-шумарску школу, у којој је такођер било само теорије. Пожаревачка школа не може се упоређивати с овим за то, — што је она била једна *мешавина* скоро рећи од свих пољопривредних школа; и друго, — што се нико не побрину, да младиће из те школе упути на правац њихове даље спреме, него су из школе избачени били *одмах на улицу*, у практичан живот. Колико је држави у дужности, да теориски спреми једног кандидата, толико јој је у дужности и да му дâ прилике, да добије и практичну спрему, која је исто тако нужна до *потпуне спреме*, каква се тражи за живот. У осталом, тек са извршењем и осталих рефорама, које су стављене биле у изглед у самом закону о тој школи, могло је се још и надати да би било од ње неких ресултата; а иначе по самој основи (организацији) њеној, њој није било никако места код нас.

После оснивања најпотребнијег броја ратарницâ, угледних добара сточарских завода и др., ми у пољопривредном отсеку видимо осигурану будућност; а напред наведени разлози отсудно говоре **пре** за оснивање *„пољопривредног отсека на Великој Школи"* но за «самосталну (изоловану) пољопривредну академију». Ово смо гледиште изнели и заступали још 1880 год.[1], па и сад га још с већом основаношћу заступамо.

П. Т. Тодоровић — Ђ.

[1] *„Систем земљоделске наставе"*, отштампано у засебној брошири.

ВРШИДБА СТРМНИНА

Вршидба је круна земљеделчевих радова. Да ли су пак увек земљоделчеви напори и трудови крунисани богатом жетвом то је друго питање... Сетимо се

Укупна површина винограда јужне Србије износи до 30.000 хектолитара, од којих је једна половина белог а друга црног вина.

Филоксера се још није појавила у томе крају.

До сад су та вина обично била трошена у земљи. Купују се од малих произвођача или од г. Тутуновића у Нишу, који је и сам велики притежалац винограда. Тај трговац скупља у опште вина од мањих произвођача и продаје их са извесном добити (20%) трговцима из унутрашњости.

Била нам је намера да до сад говоримо само о главнијим винима српским и да их поважемо француској трговини. Наши трговци познају само неготинска вина, која с правом цене. Прећутали смо остале винограде што се налазе по разним крајевима Краљевине и који престављају површину од 14.000 хектара, који допуњују горепоменутих 80.000 хектара. Слабе стране ових вина спречавају њихов извоз.

Француска трговина требала би да оцени: да ли би било корисно да се послужи новим излазом на јегејско море, те да извуче себе користи од ових разних вина, која су давала врло добар резултат кад су била експортована. Једино саобраћајне тешкоће спречавале су замашније развиће таких покушаја. Солунска пруга биће тек онда од користи, кад се тарифа знатно спусти. За сада пак, тарифе чине сваки саобраћај скоро немогућим.

Спиритуозна пића.

Од давнашњих времена, у Србији се ракија производила у великој количини.

То је стари обичај, који је био јако развијен под турским господством. — Ова врста производње даје доста велику извозну трговину, која се може видити из званичне статистике царинске.

Година	Количина у хектолитрима	Вредност у динарима.
1881	7.053	289.650
1882	4.290	196.114
1883	5.863	270.715
1884	5.073	209.937
1875	4.807	160.540
1886	4.637	154.589
1887	4.350	137.896

Ова се ракија извози у пограничне државе, а нарочито у Турску. Тако је у години 1888 Турска узвезла ракије за суму од 128.385 динара.

Разне промене цена и количина, које се примећавају у горњем списку, долазе од боље или горе бербе.

Ракију у Србији неку сами земљорадници, и то на врло примитиван начин. — Има две врсте ракије: „шљивовице" и „комовице".

1-во, Комовица је ракија, која се фабрикује од оцеђене комине и то на најпростији начин, који се састоји у томе, што се комина мете у један бакрени котао, из ког пара пролази кроз једну обичну цев, која је спроведена кроз једну каду напуњену водом.

Така се ракија после препече и достигне 10, 12, 16 и 18°.

Средња цена комовици била је у Србији године 1880:

Од 10° 32 дин. хектолитар.
„ 12° 36 „ „
„ 16° 60 „ „
„ 18° 68 „ „

само тога да због оскудице у радној снази обично највећа ора вршидби стрмнина пада у јесен, дакле у оно доба године када је велика могућност да ће се време окишати; сетимо се колико грдна количина жита пропадне на гувну ако киша вршај увати, а колико пак у стоговима и камарама само за то, што не може да се врше на отвореном пољу; ту често камаре и презиме, проникне у њима жито а оно што заостане, мишеви, тице и стока десеткују и тако «до уста» донета рана пропадне а сељаку не остаје ништа друго до да јадикује и да се тужи на неродне године и рђава времена... Дужници га обисли, јер је уговорени рок плаћању кад летина приспе, а он сиромах само хуче и пренемаже се.. Радно је али Бог није дао... Нашло се жита кад је свршио вршидбу колико да израни чељад, а дуг остаде... Година га издала.. Такве су обично тужбе земљоделаца после свршене вршидбе. Тада се тек почне увиђати колика је за сиромашног земљоделца добит кад своје стрмнине што пре оврше, добивену рану прода и одмах са својим дужницима раскрсти да им не плаћа више зеленашки интерес.

Но докле год наши земљоделци буду врли на овај начин као што данас раде, дотле их оваке штете не могу мимоићи, дотле ће се мучити ни око чега. Њихови трудови остаће не награђени; њихова брижна лица неразведрена и непрестано ће га тиштети нека невоља којој не уме да нађе лека јер јој не зна узрока... Све дотле докле земљеделац буде насађивао вршај на гувно и упирао очи небу е да ли ће се смиловати на њ «Благи Бог» предав целогодишње његово надање слепом случају, дотле је земљеделац, паћеник, осуђен да робује своме незнању.

Од свију ових незгода избавља вршећа машина, о којој ћемо мало доцније говорити.

* * *

Има више начина којима се вршидба стрмних усева обавља, али су бар код нас најобичнији, млаћење са нарочитим за то удешеним млатилама, вршај са стоком а у последње време вршећим машинама.

Млатилама се никад не могу сва зрна из житнога класа да истресу, већ увек знатна количина зрна остане у слами, нарочито ако су још невешти раденици. Када се врше на овај начин, раденици се олење и никад не могу да ураде онолико, колико кад се на други начин врше. Један радник може да омлати једва 100—120 кгр. дневно. — Вршај (млатење) са млатилама у данашње доба не може се ни у ком случају препоручити и ако су раденичке наднице јевтине, јер раднику се више за овакав рад не плаћа до $^1/_{18}$—$^1/_{16}$ део зрна од количине коју дневно оврше (намлати).

Зашто се овај примитаван начин вршидбе не може препоручити види се из следећег:

Из једног неовршеног снопа од 100 кгр. тежине добије се:

	кгр. зрна	заостане у слами	сламе кгр.	плеве
пшенице	30—40	5—10%	60—70	11—16%
ражи	25—30	5—6%	65—75	5—6%
јечма	35—45	5—8%	45—65	16—18%
овса	30—40	5%	60—70	9%

Много се брже врше стоком. Овај египатски начин вршидбе такође је примитиван и одржао се из најстаријег доба све до данашњег дана не само код нас већ и у Мацарској, Турској, Италији и Шпанији.

Кад се стоком врше, треба имати на уму да рана буде добро сува, нарочито раж и пшеница, ако је поле повукла влагу и зрно омекло, тешко испада из класа и скоро половина зрневља остане у слами. Узима се у средњу руку да се са једним коњем и 4 радника може дневно да оврше до 400 кграма.

И ако се у нас и данас врше већим делом стоком никако не можемо да признамо да је овај начин вршидбе практичан и користан и да је овакав рад нашег сељака паметан и оправдан већ пре штетан по њега самог а из ових разлога:

Ко, ма било то само једанпут упрегне коња у вршај, тај никад више неће имати доброг коња. Коњи у вршају нагло ослабе у ногама и од велике прашине добију сипњу. Тако исто сатиру се и волови у вршају нарочито ако се живље терају, а кад овоме додамо још и то да при вршају са стоком велика количина зрна (преко 10%) остане у слами, да знатна количина пропадне у земљу нарочито ако није гувно добро утабано и да се знатна количина зрна изгњечи кад се врше поткованим коњима а и да не помињем

Један део те ракије употреби се у земљи, где се много троши, а други покупују поменути трговци, који је после извозе са једном добити од 20%.

2-го, Шљивовица се пече од шљива. При печењу исто се тако поступа као и код комовице, пошто шљиве пре тога узавру.

Ова ракија, која се троши у свима славенским земљама и на целоме Балканском Полуострву, врло је пријатног укуса и има изредне тоничне особине. Врло је лака, али се помоћу дестиловања може довести до великог степена. Изгледа, да је тешко уклонити из ње овај воћни укус, који тако годи тамошњем свету, услед чега би била мање подесна за извоз. То би било једно техничко питање, које би ваљало проучити. Два пут препечена шљивовица достиже степене 10, 12, 14 и 16.

Средња цена шљивовице у Србији јесте:

10° 20 дин. хектолитар.
12° 24 „ „
14° 28 „ „
16° 32 „ „

Комовица се пече у свима виноградским пределима, а шљивовица у Шумадији и Мачви (Шабачком округу).

Изгледа, да би се, с погледом на хигијенске особине ових двеју врста ракије као и на начин којим се поступа у фабриковању њиховом, могла подићи у Србији дистилерија, у којима би се ракија преницала, што би подигло њену алкохолну вредност и учинило је способнијом за извоз. Повекад би се опет фабриковао прави „коњак“, при чему би се послужило овом ракијом и тамошњим белим вином.

(Свршиће се)

колико том приликом поједе стока која врше и да је такав вршај нечист пун земље и уродице, — онда из свега овога можемо видети каквом и коликом се дохотку сме надати земљоделац кад се рана овако немилице растура и просипа?!

Одбацујући дакле оба горе поменута начина као несувремене и штетне по земљоделце и користећи се радом трудбеника који пронађоше вршећу машину, која избавља земљоделца од свију ових незгода, учинићемо неке важније напомене о корисности вршалица.

(Свршиће се)

СТОЧАРСТВО НЕКАД И САД

од

Свет. Љ. Гавриловића.

(Наставак)

Узео сам у помоћ сва могућа дела о овчарству и за израду само мог овчарства употребио сам преко 22 најбоља, најискуснија аутора — и нашао сам, да ни један једини није се тим питањем бавио.

Нису се њиме бавили, ни старији, ни новији, ни овширнији, ни краћи, ни теоретични, ни практични писци о овчарству, — Нико...

Једино Ђорђе Мај, у једном старијем овчарству (које се и сад може мерити чак и са најбољим садањим, Бомовим) бави се њиме *посредно* — казујући, како се према цељима запата, може улешавати, по вољи, да се овце јагње лети, или зими.

Овд. један сточар, Трифун Лолић из Причиновића, с којим сам се једне године упознао, његовом жељом, да се упозна с писцем овчарства на срп. језику — решио је практично и то питање. Његове овце — јагње се, редовно, двапут преко године, од пре још 20 година.

Наравно да сам се заинтересовао таквим стадом и отишао у Причиновић одмах, да се о томе уверим.

Стадо — као стадо. Овце као овце. Он овце мења, докупљује, продаје. Дакле особина јагњења оваца двапут преко године — не беше нарочита, зоолошка, особина његове пасме оваца.

То беше физиолошка особина. Рањење и нега оваца — беху и ту мађије, које су ишле на руку цељи његовог запата и користима таквог запата.

На чиме је он постигао да реши овако питање?

Простим случајем.

После зимњег раног јагњења оваца, његов (Лолићев) дед или отац, имао је неки надимљен кукуруз остављен, у клину, за семе. Бојао се да неће клијати и — решио се, да га употреби на исхрану ојагњавших се оваца, које је и иначе прихрањивао.

Овце су се од те ране — после извесног времена отпочеле мркати и — тако је било могуће завести, да се овце двапута јагње, Једном у Новембру а други пут крајем Маја.

Наука има овде да објасни — услед чега се појавило мркање? Шта је у рани, што је ту појаву изазвало? Да ли је то кресот, главни саставак дима, који има својства дезинфиковања? Да ли је то каква промена у хемијском саставу кукуруза, изазвата димом и уједињавањем са његовим саставцима?

Кад наука из опита изведе та питања на чисто — онда ће то бити средство сигурно за практику јагњења оваца два пут преко године, које ће важити за све прилике.

Дакле практика — обогаћава науку новом искуствима појединца; наука их — уопштава, она гради „законе" од њих, који ће важити за све, свуда и на сваком месту. И наука их тако уређена, дотерана — враћа опет практици. Тек из тог општења науке и практике, из те њине позајмице — могуће је имати користи, од знања, од вештине сточарске...

И гле, — опет су, поред све толике науке и практике, ретки они стачари, који су с правом могли рећи, да су потпуни „вештаци". Да л' знате још једнога само, за кога се, као за славног енглеског сточара Бакуела могло рећи: — „тако се чинило човеку, који је посматрао његове чудотворне успехе у сточарству, као да је у себи сковао, или на зиду насликао калуп, по коме је стварао, градио: форме и особине своје пасмине, своје стоке."?[1]

И доиста — наука пољопривредна, а нарочито наука сточарска, њена примена на практику — права вештина сточарска, разликује се и одликује се од сваке друге науке људске: — том својом искључивошћу, особењоштвом својим и сложеношћу закона, који у њој владају.

Узмимо аритметику, један њен прост закон: сваки зна и лако доказати може, у разним приликама и на сваком месту; да су 2 пута 2=4; јер ево узеће и подвојиће 1 и 1=2 и других 1 и 1=2 и набрајањем, бројањем, доћиће до резултата — да су 2×2=4.

Тако је и са сваком другом науком апстракном па тако и са сваком оном науком, која се на практику применује: — тако с хемијом и с технологијом, тако с техником, тако с рударством.

Све те науке и ако *стварају* корисне производе за практику, за привреду, за живот, имају посла: — *са мртвом природом, са њеним продуктима; или са мртвим предметима живих створова.*

Пољопривредна наука, сточарска наука у ширем, или *сточарска вештина* у ужем смислу, примењена на живот, на практику — има далеко теже и огромније, па и разностручније задатке: — нема посла с мртвим јединицима, количинама, или предметима већ са живим створовима — биљем и животињом. У „сточарској вештини", огледа се тек истинитост веронаука: „да је човек створен по облику и подобију божијем"; ту тек — слаби човек врши *улогу самога творца.*

А да ту улогу, у границама садашњег знања и могућности, доиста и вршити може — треба да је снабдевен огромним знањем и искуством, да има укуса и добро око и — да има срестава на расположењу; да је упознат са — „*законима стварања.*"!

То је огроман и тежак задатак, вршити такву — творачку улогу; то је ваљда — најсавршенији посао, круна радова у човечијем делању и пословању!...

И радећи то, вршећи ту улогу — себи из задовољства, или себи за корист — види човек, како — мало зна, како је далеко од савршенства, како је далеко од творачке моћи божије, како су још слабо осветљене и испитане мрачне дубине *стварања!* Јер таман је човек пронашао један „закон" почео га примењивати, остваривати: — а оно му искренуше у практици, у раду, у примењивању његове „сточарске вештине", стотину изузетака од општег правила...

Но за то сточар ипак не треба да очајава. Има он, у својој „сточар. вештини", начина и путева доста, којима и ако не може потпуно и брзо *стварати*, он може већ створено — дотеривати, поболљавати, усавршавати, те да од своје стоке што више асне, што веће користи има.

[1]) Та изрека и беше узрок, те су и многи научари (као Руеф) погрешно мислили, да је Бакуел фактични себи и буквално начинио прво калуп, па по њему направио и градио своју стоку!!

Знање старих народа о сточарству.

Шумовита, изворима и пашом богата Аркадија је колевка Пановa — Бога пашњака и шума, заштитника пастира и стада. Умиљате звукове његовог сариника прислушкиваху радо људи и животиње, али у своме гњеву беше ужасан — и стада и војске бегаху у Пановом (отуд паничком) ужасу, страху.

На жртвеник Пану и Аполу приносили су најлепшу стоку — стари Грци.

Аристеус је пасао своја стада на планини Номији у Аркадији и на Пенеусу у Тесалији; син Аполон — у старој Грчкој учио је свет сточарству, а у Сардинији и Сицилији пренео је пчеларство, чији беше проналазач и заштитник.

Тесалија скривше некада „златно руно“, докле га не украдоше и не пренесе у Колхиду на црноме мору.

Јасон са својом Аргонаутима — оте га и врати назад домовини.

Сказна ова о златоме руну учи нас, да су тесалијски пастори водили корисан занат оваца за вуну, који је у Јасоново доба процвао, докле га са колхидским стадима нису обновили у крви.

О сточарству старих Грка, на жалост не знамо ништа више, но што нам предаља у старим сказнама причају. *Аристотел* у свом сточарству — саопштава поучно о раљеву и неки стоке; за његова наука о наслеђу бави се већим делом — са људима.

Но од *Ксенофонта* имамо књигу о вештини јахања, у којој спиниране опасује телесне форме доброг јахаћег коња и даје савете о његовој дресури, нези здравља и појната и о болестима.

Код старих је Римљана, бесумње занат стоке много савршеније вођен, но код Грка и осталих старих народа далеког истока. Њихове старе „писманије“ обилне су на прописима о корисном вођењу сточарства.

У једноме од најстаријих дела о пољској привреди: од Марк. Порцијуса Като — великог беседник, који је живео и писао у другом столећу по нашем рачуњању времена — и тима врло мало се прича о раљеву и држању волова и оваца, о гоељу пилећи, гусака и голубова.

Али дело о пољској привреди Маркуса Варо (рођен у години 116 пре рођења Христова) садржи нарочиту књигу о сточарству, која почиње са разбирањем порекла и вредности стоке.

Варо је дакле оснивач научног знања о сточарство и он вели:

„Знање је ово у томе, да знамо набавити и ранити стоку тако, да се од ње — која је и новцу име дала — што више користи има.“

Што се набавке тиче — вели Варо — мора се најпре знати, ако се добро стока имати жели, — старост стоке, која се купује и држати жели. Даље, да се облик животиње оцени зна, јер у погледу на корисну употребљивост исте, на то се много памити има. Трће, мора се знати, какаог је порекла, од које је посмине животиње. Овде напомиње, да му је познато, да је један магарац из Реате у Сабињанској плаћен 60.000 сестерца (око 10.000 динара) а у Риму запрега магараца у четворо за 400.000 сестерца (близу 100.000 динара). — То су суме, за које се у данашње време могу и најблагородњи коњи купити.

Четврто — вели Варо даље — мора човек бити обавештен, како се по грађанском праву долази „до права сопствености“ на јачну стоку. . . . Друкчији је „поступак“ при куповини здраве, друкчији при куповини болесне стоке, а друкчији код стоке, за коју се не зна, да ли је болесна, или је здрава.

И „законодавство“ многих суперемених држава — управља се и дан данас по том начелу, које је, види се близу пре 2000 година важило. И т. д.

Сваки одељак посебног сточарства — јер његово дело је махом тако и подељено ма да има и „правила“ за опште сточарство — почиње Варо са тачним разликовањем спољних телесних форми; тако на пр. каже он одмах у почетку, о овцама: — треба гледати на крупноћу, на много и меките вуне, на дугачке и густе праменове, који се морају налазити нарочито на потиљку — па и на репу. И трбух мора бити добро обрастао са вуном. Бутиње морају бити кратко.

Из овог описа види се, да су Римљани у време Варово држали овце за вуну, по свој прилици са камџарк, које су у исто доба служиле као музаре, као и козе, докле су краве ретко или никако музли. Млеко од краве остављано је теладима а и веће је служило као марва за тегљење и за месо, а нарочито је прикошена по жртвеник Боговима. Варо зове говече другом људским у пољодељу и службеником Цереса.

Да поменемо још неке интересантније ствари из сточарског знања старих Римљана. Стрижење оваца пада у време пролетње равноноћне и кад овце почну да се зноје.

Остришена овца треба још истог дана да се намаже новом и зељном (уљем) а неки у ову смесу мешају још беле воске и свињску маст. Ако су овце после покривало кожно (што беше случај са овцама с финијом вуном), то се оно измутра омаже истом машћу и онда опет навуче на овцу. *Овце са грубљом вуном стриљи су двапут преко године.* (Код нас се јавише фабрички употребљује и паравује и паравинска фабрика тражила је да се то и код нас заведе: — *ми дакле не радимо онако, како су Римљани пре 2000 година радили!*).

Највеће дело о пољопривреди старих Римљана написао је Луције Јунијус Модератус Колумела, који је живео у првом столећу нашег рачуњања времена.

Колумела (Columella), који је рођен у Шпанији а имао добро у Италији, назива сточарство најважнијим и најпаметнијим огранком пољске привреде. За римске пољопривреднике није ништа друго пробитачније; то беше мишљење и Маркуса Като. На питање којом се граном пољске привреде може човек најбрже обогатити — одговорао је: добрим сточарством; на питање, шта је после њега најпробитачније, најпослије радити — одговорао је: — занимати се осредњим сточарством.

Говечету је тамо одавато првенство због волова, који су у Италији поштовани, јер су запрегом волова, први пут ограничили, изорали међе, границе старе римске насеобине и јер је Италија добила своје име по старо грчком називу волова.

Забавили би се много, кад би сва важнија места из Колумеле и осталих старих писаца овде набројали.

Зато ћемо навести само најинтересантније ствари.

Код Колумеле врло се опширно претреса питање о раљеву говеди — волова; ту се из месеца у месец прати раљење волова и тачно бележе падатци о потребним количинама ране.

Зами добијали су волови: покипељеву раљу од сочива, од лупине, или сточног грашка, с доволно плеве. Ако немадоше меуњастог била, онда им даваше покипељена и осушена зрна и дроњдину од исцеђеног грожђа.

Ако пасуљ беше јефтин — прекрупу, јарму од пасуља.

Количину ране у пролеће су због орања и тежег рада — повишавали и т. д.

За време вођења ђеђином у Јулу, смањивали су крајама рану, да се не би јако угојиле а због тога остајале неспособне. Биковима је оброк повишаван, те да више снаге добију. Колумела рачуна да једног бика треба држати за 15 крава!

Кад се краве отеле, морају се добро ранити. Давали су им зелене детелине, прженог јечма, повишеленог сочива, а телету прженог и млевеног проса, којим су прво њој забрали млеко.

Знања да су теладе у нужди и — одвојено од крава дојили. То се још боље види отуд, што су се помагали алтинијским

крвавим, из венецијанске области, које беху сиромашне, много млечније и дојиље су и тућу телад, коју им подметну.

Ако ових шиса имали би могли избавити, давали су теладима забркану кашу од пасуљне јарме и вина, а то нарочито у великим целенима.

Код коња препоручује Колумела најбрижљивију негу и добру рану. Најелементнији соj били су коњи за трку — за јуначке игре и за опкладу.

Он говори опширно о расподу коња, о телесним формама доброг ждребата, и неза здравља, и о болестима код коња.

О овцама и избору њихном вели — да треба гледати на климу и простране њихног предела, јер исте јако утичу и на боју.

„Читаво стадо мора добијати пун оброк, јер мали број добро рањен, даје гиздав веће користи, но највеће стадо, које тек редовно оскудицу у рани."

Као што се види, златно правило, које и дан данаи вреди за сваку врсту стоке а нарочито — за остављање стоке преко зиме и презимљавање.

О гојењу свиња вели Колумела: — свиње се добро гоје у засађеном пољу, ако је исто обилато обрасло травом и засађено разним воћем, тако да свиње сваки пут, у свако доба године могу рити и палапити по земли јабука, шљива, крушака, орâ и смокава. Но при свем том не смеју се кошеви штедити, кад нема раше у пољу, морају се свиње често рањити и с тога треба увек имати спремно доста жира у сувом (безводним) цистернама, или на поду у диму. Давали су и њима пасуља и другог мешпастог биља, кад је био јефтиније.

Ево шта вели о овим писцима један признат научњак у сточарству (М. Миланс): „кад би предузели, да сувремено израдимо дело Варов и Колумеле — то би били врло корисни уџбеници за школе, а и за практичне пољопривреднике биле би од неизмерне користи. Пољопривредник, који прва пут чита те књиге о пољопривреди старих Римљана, мора се зачудити, због велике суме искуства прибраних у њима. Али сад, који брижљиво проучава историју пољске привреде од давних времена, мора се окаменити од чуда, како је пољска привреда од 2000 година на овамо — врло мало корачала напред. У области сточарства истина да је наше знање много обилније и опширније, за наше умеље једва да је што веће постало а у погледу на рањење и оцењивање форми стоке и дан данаи имамо многоме чему од Варов и Колумеле да се научимо?"

(Наставиће се)

Утамањивање ситних непријатеља пољ. привреде.

Ни једно људско занимање није зависније од природе и њених појава него — занимање пољопривредника.

Кад пољопривредник уради своје поље и засеје, он обично мисли, да је с тим учинио све што лежи у његовој сили и снази. Остало предао је случају, ослања на вољу милостивом творцу изгледајући е да ли ће му дати што да пожање, и колико ће му тиме накнадити његов рад.

У осталом, ово је, до некле, и оправдано. У сваком предузећу људи своје уздање полажу на Бога и његов благослов. Па онда зашто то не би чинио и пољопривредник?

Баш пољопривредник има по највећа права да верује у изреку: све лежи у божјој руци. Само Бог једини зна хоће ли се његов труд наградити богатом жетвом. Ну, ипак зато он не треба да мисли: е је са сејањем учињено све што је стајало до њега, већ и даље да се стара о усеву своме.

Семе, које је посејао, од онога часа, од како пусти прву клицу, па до жетве, има да издржи голему борбу противу природних непогода, елементарних непогода и непријатеља. Али ако пољопривредник није кадар противстати природним непогодама, он се може борити противу непријатеља свога усева, којих има врло много.

Зато дакле, и после сејања, не треба он немарно да скрсти своје руке на свој усев да оставља судбини говорећи: благи Боже ја сам моје учинио, сад је све у твојој руци — благослови мој рад."

Не, тако!. Није довољно молити Бога већ и радити.

Има безброј начина и путева, да пољопривредник свој усев заштити и очува од непријатеља и да дође до обилатије жетве.

Сем природних непогода, усеви веома много страдају од ситних непријатеља из царства животињског, које је творац упутио, да се хране њиме — усевом, и да у њему живе.

Ове ситне животиње чим се појаве ваља истраживати и убијати.

Међу њима на прво место долазе инсекти и црви. Њих су природњаци пронашли и описали; нашли средства за утамањивање њихово па чак им пронашли и непријатеље. И пољопривредник, користећи се тим знањем, које нису имали његови преди, треба да упознаје школоване инсекте и да чини све оно што иде у корист њиховог уништавања.

Истина, напредовањем културе, у колико се веће овршине земљишта засевају културним биљкама, у толико се више намножавају и непријатељи усева Али премудри творац наредио је, да се и у томе одржава извесна равнотежа и да непријатељи усева најпре процвадају и гину онда, кад се појаве у највећој маси. Тога ради створио им је нарочите непријатеље.

Кад се дакле непријатељи наших усева појаве у већој мери онда се обично појављује и више њихових непријатеља, где долазе и извесне зоље (Ichneumonidae), инсекти, који својом жаочицом убадају гусенице, црве и т. п., улежу у њих своја јаја, услед чега ови и гину. Зоље страховито брзо тамане оне непријатеље, да ови у току неколико дана, угину на милијарде. А сем ових има и многих других, који такође тамане непријатеље пољске привреде. У ред ових на прво место долази крtица, на коју се, узгред буди речено, многи пољопривредник тужи и то без икаква права. Крtица једе гундеље, црве и друго шкодљиве животиње и од њих искључиво живи. После крtице долази јеж. Он се рани инсектима и пољским мише-

вима; затим, слепи миш, који ватајући ноћне лептире (вештице), који легу многе гусенице опасне по усеве; Ласица, живи од пацова и мишева, па онда жабе, корњаче, па и гуштери спадају у ред корисних животиња по пољску привреду, и за то их ваља штедити. Најпосле, ваља поменути мале пољске мишеве, који се искључиво ране инсектима, ма да их неки убијају мислећи погрешно, да су то штеточине или обични пољски мишеви.

Све ове побројане животиње пријатељи су пољске привреде. Оне траже шкодљиве инсекте, по рупама и пукотинама, у дрвету и у земљи, и једу их.

За овима долазе мрави, смрдибубе, пауци и тице. Међу свима опет тице се највише одликују, њих има многе које се ничим другим и не хране до инсектима и црвима, као: жуња, кукавица, црвендаћ и већине певачица. А неке опет, као: сенице, чворци, дрозгови, стрнадица и т. п. највише купе инсекте и прве у добу, кад излегу своје младе.

И пољопривредник, дакле, најбоље ће очувати своје усеве, ако буде штедио и штитио тице и намамљивао их, да у близини његова поља праве своја гњезда.

Истина, на њивама, где ових дрвета нема самониклих ту их је доста трудно и тешко подићи, али опет, кад се помисли од колике су користи, онда не треба ни жалити труда. Још ако се подигне какав величанствени храст, густа липа или лиснати јавор они дају поред користи још и лепу ладовину будећи у оку пољопривредниковом осећаје задовољства и уживања.

Сем овога, нарочито кад се појаве многи пољски мишеви, препоручљиво је, по њивама, овде онде, подизати повисоке мотке и у врху приковати попреко летвице, на које ће тице слетати и задржавати се. На ове мотке тице радо долећу и тада се могу посматрати како одозго вребају мишеве и ватају их.

Ну, док се мудри и овако довијају да своје усеве заштите од непријатеља, дотле им ми идемо баш на руку да се све више шире и размножавају. Овде мислим на то, што у нас још постоји злехуди обичај: «вађење пилади».

Сваког пролећа видећете, где дечаци иду од дрвета до дрвета, од трњака, до трњака, и траже тичије дупље и гњезда, ваде јаја или пилад. Овоме злу ваља једном стати на пут, и законом прописати казну, за сваког оног, који то чини.

Сем поменутих има и других мера, које треба пољопривредник да предузима противу ситних непријатеља пољске привреде.

Познато је да хрђаво семе даје и хрђав плод. На слабуњаву биљчицу трче инсекти врло радо, те ова, иначе слаба, још нагрижена од црва или гусенице, увек пропада. Зато, сваки пољопривредник треба да чини избор у семену; да се стара да му је семе потпуно здраво. Семе да засева на угодном земљишту њиву на време да ђубри и води бригу о даљем гајењу усева. Онај пак усев, који је на родном месту страдао од било ма којих непријатеља не треба на истом месту сејати за више година па ни у самој близини, већ га заменути другим, док опасност не мине.

Напослетку овде се мора поменути и то да треба имати добру пољску полицију. При појави непријатеља пољске привреде, у већој маси, снага појединаца слабо што помаже.

Тако, уништавање гусеница и њихових гњезда, пољских мишева, скакаваца, гундеља, истребљивање вилине косице, крчење боце и т. п. све то треба да предузимају читаве општине у једно исто доба.

У француској узакоњено је, да се сваки онај казни са 5 франака, који, било намерно или иначе, не би на своме добру очистио воћке и неродна дрвета од гусеница и њихових гњезда. И та казна не служи само као подстрекивач на рад, већ се она извршује над сваким без разлике, и то одма, чим се опази да није хтео своје воћке и растуће дрвеће очистити од гусеница. То је учињено из разлога, што се зна, да је у оваким случајевима кад се ситни непријатељи пољске привреде појаве у већој мери, не довољна снага појединаца а међутим удружењем се насигурно постиже цељ.

Добро би било да се и ми угледамо на вредне Французе!

во мен. **ИГ.**

Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу.

(Наставак)

В., Шљиварско-житарски збор.

Другог дана ове светковине држан је овај збор; и ма да му је, по општем програму светковине, поклоњено само пола овога дана, ипак је због велике важности и пространства питања, која су се имала да расправљају, трајао цело пре и после подне.

Држање оваквих јавних зборова за претресање извесних привредних питања, свакојако је за похвалу. И ако се само још за рана припреми бар оно што је најнужније да се изнесе таквом скупу на оцену, па затим ако се подешеним руковођењем рада за време трајање скупа погоди правац расправе дотичнога питања, — онда нема сумње да ће се тиме постићи и повољан резултат.

Непрестани јавни зборови, већи и мањи, по варошима, селима, срезовима, окрузима, на дому и пољанама, а све у циљу расправе извесних партијских и политичних ствари и питања, или ради оснивања све нових и нових и свакојаких удружења, — преплавише нас толико, да већ ни сами не знамо куда ћемо и шта ћемо. Време ће зар једном доћи, да се окаnемо тих јурија, па да се почнемо скупљати и договарати о својим привредним стварима, од чијег нам напретка зависи и живот и будућност наша и наших поколења и целе домовине.

И с тога ми овај збор веома ценимо; па би грешно било, да се бар на овом месту не чује о њему која реч више, кад већ сви остали политички листови, уз дуго и на широко описивање светковине, — пређоше преко њега скоро ћутке.

Питања о унапређењу шљиварства и житарства од големога су значаја како по интересе појединих пољопривредника и трговца, тако и по интересе наше државе. При свем том, што су те две привредне гране јако разгранате у нашој домовини и што својим обилатим производима треба да буду доиста међу првим и најснажнијим чиниоцима државног и народног благостања, — цене су њеним производима, од неколико година већ, почеле јако опадати, тако, да се већ почела губити и воља код пољопривредника и трговаца за даље обдражавање и унапређивање тих грана.

И, с тога, саветовања о тим питањима сасвим су и *савремена и нужна*. А канда је доста добро погођена и прилика, да то буде о стогодишњој светковини човека, који поред осталих заслуга, има не мању и за нашу домаћу привреду, а и на месту, где су две привредне гране довољно заступљене, и у њему самом и у његовој ближој и даљој околини. Довољан одзив присутних на овоме збору, како из реда привредника, сељака и трговаца, тако и осталих гостију, међу којима и приличан број наших школованих пољопривредника, — јасно казује, колико интересовања побуђују у њима питања ова и овима слична. А кад се томе дода још, да и држава са своје стране поклања овим питањима своју живу пажњу, чему је очит доказ лично присуство самог г. Министра нар. привр. на овом збору, — онда је у толико оправданије мишљење о њиховој савремености и важности.

Како су на збору питања о унапређењу ових привредних грана посебно претресана, — то ћемо и ми о свакој посебице да изнесемо у кратко што налазимо за вредно да саопштимо са овога збора.

Извесно ради олакшања претреса ових питања на збору, још раније је образован у Шапцу и нарочити одбор, који је имао да предходно сам проучи и уреди сва она питања, о којима се требало на збору саветовати. Но сем тог одбора, и за једну и другу грану, одређени су и нарочити референти — за шљиварство г. Мил. Савић секретар, а за житарство г. Сима Кандић писар. мин. нар. привреде. О г. г. референтима на збору за дуго није изведено чисто питање: јесу ли они као приватне стручне личности примили на се дужност, да на збору буду референти тих грана, или су они повереници — изасланици — мин. нар. привреде. Ово је међутим нужно било да се зна, јер се осем њих на збору, појављују и нарочити известиоци одбора. Налазимо да би већега успеха било, да су мишљења г. г. референата, изнесена пред збор, била солидарна са одборским.

Пошто је збор отворен уобичајеним, кратким поздравом гостију и изабран преседник и пословођа, приступило се одмах претресу истакнутих питања, — и то најпре из шљиварства а затим из житарства.

1. *Из шљиварства.* У програму, изнесеном збору, истакнута су за саветовање и претресање ова питања:

а., О потпомагању производње шљива,

б., О потпомагању прераде шљива,

в., О потпомагању промета и извоза шљива.

Овако истакнутим питањима доиста обухвата се све, о чему се овакав скуп требао да изјасни. То се показало одма у почетку дебате, кад су сви говорници, почев од известиоца и референта, у својим говорима истицали, неки више неки мање, разне мане и погрешке, почев од сађења шљива па до продаје осушеног плода. Вредно је, да се нарочито напомене, како те мане и погрешке увиђају и износе и пољопривредници — сељаци — и трговци, и да их налазе: како при сађењу и неговању воћњака, тако и при брању и сушењу шљива, спреми и слагању ради продаје па и при самој продаји нашим трговцима и странцима за извоз.

Износећи тако те мане и погрешке, опажа се у једно код свију њих воља и готовост, да их треба што пре отклањати само да се једном добију сталније и јаче цене шљивиним производима. Штета само, што збор не донесе никакве утврђене одлуке у погледу прва два питања т. ј. у погледу потпомагања производње и прераде шљива. Место тога, после кратке али бурне опште дебате, некако се кришом и неопажно пређе на специјалан претрес „*правила о прегледу сувих шљива*“, која г. референт изнесе збору и која се налазе печатана и у његовој књизи „Шљива“ на стр. 97 и 98, а она су одговор на оно треће постављено питање: „о потпомагању промета и извоза шљива“.

Та правила су уједно одлуке овога збора и ми их ево саопштавамо:

Правила о прегледу сувих шљива.

1. Да би се само здраве и правилно осушене шљиве трошиле у земљи и извозиле на страну, и тиме чувало здравље трошача и интереси трговине, прегледаће се све суве шљиве које се излажу продаји и спремају за извоз.

2. Преглед овај вршиће контролни одбори који ће се бирати на годину дана (в. чл. 3.) или ревизори које ће повремено одређивати Министар народне привреде (в. чл. 9.)

3. Контролни одбор састоји се из 5. лица и то: — среског или месног лекара, полицијског чиновника, и три стручна економа или трговца, који су овоме вични, а којима се бирају и по 3 замењеника.

4. Лица за контролни одбор поставља у среским местима, среска власт по предлогу општ. суда, а у окружним, начелство по предлогу трговачко занатлијског одбора или пољско привредне подружине у месту или где ових нема по предлогу суда општинског. У Београду то ће извршити Министарство привреде.

5. Контролни одбори имају се ове године основати у Шапцу Забрежју, Смедереву, Крагујевцу, Јагодини и Аранђеловцу; а у Београду Министарство ће то извршити.

6. Контр. одбори састављају се сваке године 15. Авг. и раде до 14. Августа идуће год.

7. Сва лица из контр. одбора, која нису једном већ заклета на савесно вршење свога посла, подвргаваће се претходне заклетви прописаној за вештачење (види грађ. пост.)

8. Контролни одбор ради кад су на окупу три члана; а решава се већином гласова где буде спора.

9. У осталим местима, где ових одбора нема, министар ће повремено разашиљати ревизоре за преглед шљива.

10. Сваки члан одбора, који нема сталну плату по живи од дневне зараде добијаће из касе мин. народне привреде за овај преглед дневно по 10. за пола дана 5. а за сат по 2. дин. Рачуне ће оверавати полиц. власт, а исплаћивати на концу године ревизионе.

11. На позив трговца који спрема шљиве за извоз, контролни одбор — ревизор — у што краћем року дужан је отићи, да преглед изврши.

12. Контролни одбор по свршеном прегледу издаће сопственику шљива писмено уверење у коме ће означити: Име и презиме трговца, место одакле је, количина прегледана, од које су године, у чему су спаковане, колико комада шљива долази у пола килогр. и да су правилно осушене и у доброј каквоћи за потрошњу. — То исто заводиће се и у протокол контролног одбора, у која ће се уводити сваки преглед и коме ће се приложити под печатом и мустра прегледаних шљива у тежини од 2 к-грама. Протокол овај са мустрама слаће се концем год. Министру народне привреде.

13. Ако контролни одбор нађе да су шљиве незреле сушене, да су димљиве, прегореле (са много пурака), недосушене (са много чареница), да су мешане нове са старим, или са коштицама појединих шљива, да су квашене водом или иначе прљаве и неправилно спремљене, — онда о таквим шљивама сачиниће одбор протокол, који ће потписати сви чланови и приложити му мустру под печатом, по неће се издати уверење по предходећем члану нити се дозволити извоз на страну већ наредити да се баце у џибру онога чије су шљиве.

14. Прегледане шљиве добиће пломбу или печат контролног одбора и поменуто уверење.

15. Без уверења контролног одбора — ревизора — ни једна царинара несме примити суве шљиве за извоз у иностранство. —

За овим, а у свези и као допуна изложених мера у тим правилима, приступило се претресу одборовог предлога „*о уређењу изборног трговачког Суда*“, који је и усвојен а гласи:

1., Код сваког првостеп. Суда установљава се трговачко изборни Суд за решавање трговач. спорова;

2., За чланове овога Суда бира окружни одбор сваке године у Јануару 24 лица, и то: 12 трговаца и 12 привредника, који имају законске услове.

3., Чим се спор појави, тужитељ предаће првостепеном Суду тужбу писмено или протоколарно, који ће одмах позвати туженог, да заједно са тужитељем коцком одреде по једног члана за Суд, а трећег члана одређује председник првостеп. Суда, такође коцком. И тако суд се образује од три члана, а од лица поменутих у тач. 2. Дужност деловође врши писар првост. Суда, кога одреди председник, а који мора бити правник.

Ако је спор између трговаца, онда ће се вући коцка из кутије, у којој су имена трговаца, и обратно.

4., Чим се суд образује дужан је одмах приступити извиђању и спор за 48 сах. пресудити.

Жалба против пресуде подноси се првост. Суду, као касацијоном, за 24 сах., коју Суд разматра као хитну и доноси своје решење за 48 сах.

5., Тужитељ и тужени дужни су све доказе, које имају о своме праву, одмах поднети Суду, чим почне извиђај; иначе Суд ће по свом наслођењу спор пресудити.

6., Пресуде, које су постале извршне овим судом, полиц. власт мораће да изврши најдаље за 15 дана.

7., Да се умоли г. Мин. нар. привреде да ову нашу жељу, по својој увиђавности преради и на основу постојећих земаљских закона, — сообразно са сличним осталих напреднијих народа — састави законски пројект и да познатим путем удејствује, да се исти и узакони.

Пошто је напослетку изјављена жеља збора: *да у правила уђе и одредба, да се сушење шљива одпочиње од 16. Августа*, — завршена је дебата о шљиварству. —

(Наставиће се).

ГРАДИНАРСКА ИЗЛОЖБА У БЕРЛИНУ
од 25 Априла до 6 Маја 1890 год.

(Свршетак)

Да пређем сада на изложбу воћа и дрвећа за украс. Због малог простора морало се излагање у овом погледу да ограничи, тако, да су у главноме само Coniferae биле заступљене. Изложене Coniferae су одчеговане у саксијама и корпама, и то већином у расадницима (Baumschule). Број излагача, као и изложених примерака је огроман. Разне специје и варијетети из родова: Thuja, Pinus, Picea, Abies, Chamaecyparis, Juniperus и др. са разноликим растом, бејаху изобиљно изложене. Култивирање четинара јако је омиљено, али при томе и врло тешко. Ово се најбоље огледа у ценама које поједине специје или културни варијетети имају; тако нпр. по неке имају вредност до 120 марака, ма да сам примерак, није већи од једног метра. Од највећег интереса по мене беше да нађем оморику (Picea omorika Panč). И заиста сам и нашао један једини примерак у изложеној збирци Conifera шумарског преседника Späth-а, из Rixdorf-а код Берлина. Примерак који је изложен има од прилике 8—9 година, висок је до $^1/_2$ метра, а одневован је на тај начин, што је оморика каламљена на Picea excelsa. Овај начин култивирања четинара употребљава се врло често, а нарочито онда, када нека специја врло споро расте, као што је то случај код наше оморике. Да напоменем овде, да је тражња оморике врло велика и да би се са свим рентирало, ову нашу биљку, умети култивирати. — Од свију четинара најјаче беше на изложби заступљена Thuja orientalis и Th. occidentalis са многобројним варијететима. Култивирање њихово је поглавито с тога користно, што оне врло брзо расту, те су према томе врло подесне за паркове.

Као што сам већ напоменуо, воћу и поврћу беше намењена једна велика зграда. Од изложеног воћа на прво место долазе јагоде, које беху изложене у једној групи, преко 100 саксија. Величина појединих јагода премашала је повеће крушке (н. пр. јечмењаче), а број плодова, у једној једитој саксији, био је преко 20. — Винова лоза је такође изложена, и то у саксијама негована, где је достигла висину 1-ог метра, а носила је по 5—6 гроздова, који су од прилике до $^1/_2$ киле тешки, а одликоваху се величином зрна (скоро као наша смедеревка). Поред тога је било изложено и грожђе у најразличнијим врстама и то очувано, а не култивирано у стакларама. — Јабуке и крушке у најразличнијим врстама могаху се такође видети. Поред јабука и крушака беху брескве и смокве (у неколико примерака) изложене, а одликоваху се изванредном величином. Јако одомаћен обичај, да се јабуке, крушке и др. воће, исечено у танке кришке, осуши и тако осушено продаје, дало је прилике да и такво воће буде изложено. — Вино од воћа било је изобиљно изложено. Воће које се за то употребљава јесте: јабука, крушка, огрозд, малина, боровица (Vaccinium), купина (Rubus) и рибизле (Ribes). Шампањер од горепоменутог вина, даје се такође правити и био је изложен. Поред вина изложени су и сокови од малина, рибизла, јагода, трешања, купина и смрдљиковине (Sorbus aucuparia L.). — Од воћа за компоте, најлепше је био заступљен огрозд, од кога је, у једној групи, било изложено 180 стакала, а који се одликује изванредном крупноћом, по неки варијетети достижу величину ораха. — Да напоменем још и једну збирку лешњика, у 50 разних врста. У овом одељку биле су изложене и разне машине које се у воћарству и виноделу употребљавају, као што су: оне за пресовање воћа, љушћење и др., а поред тога и разна оруђа: маказе, ножеви и томе подобно.

У одељку за поврће играла су највећу улогу два омиљена артикла у Немачкој, кромпир и краставац. Кромпири бели, плави, са најразличнијим величинама и обликом, беху стотинама изложени. Једна врста кромпира, која је по мојој оцени највећа и која се зовео Globus, даје од једног хектара 34,375 ? кила кромпира. Краставци су, разуме се, одгајени у стакларама, а одликоваху се изванредном дужином, дужина од 30—40 cm. није била никаква реткост. — Много мање изобиље било је у изложеним примерцима од: зеленог пасуља, купуса, салате, ротквице и роткве, један једини примерак бундеве, који својом величином не би могао са нашим да се мери. Изложени лукац не може се никако ни сравнити са нашим изврсним варијететима. Прази лук је имао лепих варијетета, од којих су неки били дебели као рука.

У овом су одељку биле изложене мање културе (у кор-

нама), рудњаче (Champignon), са врло лепим варијететима, који се у Немачкој врло много култивирају и продају.

У одељке за пројекте украшавања паркова и башта, могли смо видети врло много планова и нацрта. Ту беху изложене и врло лепе, бојадисане, слике од крушака, јабука, трешања, шљива, и т. д. које су већином радили ђаци помолошке школе у Проскави.

Алати за градинарство, читаве стакларе, водоскопи, машине за терање воде у даљину, разни системи грејања стаклара, разне врсте означавања биљака, баштенски намештај, саксије и т. д. имађаху многе излагаче. Овде је било могуће најпрегледније видети, докле је техника, у томе погледу, дотерала.

Научни одељак беше у следеће групе подељен:

1. Изложба лековитих и технички важних биљака, као што су неки тропски плодови, чувани у алкоколу, разни зејтини; особито лепо је престављен чај у најразличитијим варијететима, сликама и производима, којч се из њега добијају, даље цртежи микроскопских препарата, на којима су се могли врло јасно да виде њихове особине. Овде је изложена и једна збирка од 400 трговачког и лековитог семења и плодова.

2. Физиологија и наука о земљишту. У овом су одељку били изложени примерци, на чијем си расту могао видети утицај земљишта, влажности и др. као и слике из физиологије. Врло интересантне беху хемиске анализе воћа и поврћа, које беху очигледно представљене појединим хемиским састојцима, као што су хем. анализе: грожђа, јабука, купуса и др. Разне врсте земљишта у Сев. Немачкој, као што су врсте хумуса; даље хумуске киселине, као: хуминска, улминска, вештачки справљена хуминска киселина и др. бејаху такође изложене. Овај је одељак имао и многе карте о распространењу каша у Немачкој, продирању каша у земне слојеве и многим другим сличним картама.

3. Морфологија, анатомија и развиће биљака. У овом одељку долазе на прво место ствари, које је изложио универзитет у Грацу, а које су већином под управом пок. проф. Leitgeb-а направљене. То су модели из анатомије, као н. пр. они, који нам представљају распростирање судова у стаблу; развиће ембриона и деоба ћелија у ембрионалном стању. Даље, долазе Кну-а велике слике (Wandtafeln), око 100 на броју, из анатомије, морфологије и развића биљака. Поред ових главних ствари, било је још мање важних као: несполно плођење помоћу лисних пупољака, једна збирка шишарица од најразличнијих четинара.

4. Семење и плодови, домаћи и тропски. У овом одељку беше изложено 8 збирака семења. Семење је обично првог квалитета и чува се у малим стакладима или у већим флашама које су херметички затворене. У једној збирци био је изложен и кукуруз у 11 врсти. Цељ је овим збиркама поглавито то да они заводи (Samencontrolstation), који се баве искључиво испитивањем каквоће семена, које у трговину долази, имају материјал, који им за упоређење може служити. Овакве су збирке неопходно потребне и држ.-хемиским лабараторијама, где је чешће нужно, да се, ради неког спора, констатује нека врста семена.

5. Овај је одељак намењен фитогеографији, а састојао се из карата у којима је разним линијама и бојама представљено распростирање биљака, појединих биљних фамилија и класа, као: пшеница, винова лоза и др.

6. Болести биљне и биљне штеточине. Болести биљне могу бити двојаке; проузроковане животињама или биљкама, специјалније гљивама. Из прве групе биле су изложене: нематоде на шећерној репи, Cecidomya на житу и др., даље једна збирка испуњених тица, које су, у градинарству, земљоделству и рибарству штетне или корисне; инсекти и црви, који шкоде дрвећу и воћу. Од гљива биле су изложене 5 збирака; једна је збирка болести које проузрокују гљиве као: Puccinia, Peronospora и др.; друга је збирка гљива које проузрокују болести и трулење дрвећа, једна збирка гљива, које се у рудницима налазе. Поред тога биле су изложене гљиве из реда Hymenomycetes да се покажу начини препаровања.

8. Одељак за инструменте, на коме учествоваху 14 излагача, садржавао је: оптичке апарате за контролисање семења, лупе, термометре, барометре, микроскопе, биљне пресе и др. справе за збирање и препаровање биљака.

9. Цртежи биљака, бојадисане слике и фотографије. Поред разних бојадисаних слика појединих биљака, као н. пр. каћуница, фотографија тропских биљака и предела, нарочито интересантне беху микрофотографије анатомских препарата и бактерија.

10. У овом одсеку биле су разне збирке биљака, препароване на особите методе, услед чега су одржале боју цвета; даље модели биљних делова као: цвета, плода и т. д.

11. У једанајестом одељку била је збирка геолошких биљака, уређених по формацији. Даље је била изложена збирка ћилибара и његове флоре. У овом одељку беше изложено семење и плодови, које је нађено у гробовима египатским, Троји и др.

12. Последњи одељак садржавао је литературу ботаничку, а поглавито градинарску, као што су дела: о култивирању каћунице, ружа, воћа, алиског биља и многа друга.

Пре него што бих завршио преглед ове изложбе, да напоменем још нешто о наградама. Почасних награда било је око 29, а оне су се састајале већином у златним медаљама или новцу. Поред ових награда има још 1000, као што је то у вођи по изложби назначено, а састоје се већином из сребрних и бронзаних медаља. Многе награде нису раздате, јер се, за расписато излагање није нико јавио.

Са овим сам довршио, у најкраћим потезима, преглед ове изложбе, која је по развитак градинарства од врло великог значаја, као што нам то најбоље показује разлика између ове изложбе и оне 1885, и то, како у погледу броја излагача и предмета, тако и њиховој каквоћи. Дао би Бог, да се и ми једном угледамо на запад, кад то и у другом чему, много некориснијем, чинимо, и приредимо једну изложбу, која би нам према издатцима на њу учињеним, заиста огромне користи донела.

Велислав П. Вонновић.

БЕЛЕШКЕ

Од обада, комараца и т. д. сачувати стоку.

Као сигурно и опробано средство, да обади, комарци и др. инсекти убодима својим не узнемирују и не наносе шкоде нашој домаћој стоци препоручују ово:

Треба узети т. зв. *смрдљиве смоле* или „*бавољег*“ (Asa foetida) *64 грама* па помешати са *200 грама винског сирћета* и *500 грама* (пола литра) *воде*. За тим узети један сунђер или крпу па намазати овим раствором марвинче на сва она места, која су изложена убодима поменутих инсеката. Сем овога средства кад што се, са добрим успехом, употребљава и чорба од ораовог лишћа. Ради овога пиља скува се ораово лишће у сирћету, па се сваки 14 дана опере овом чорбом стока, коју инсекти највише спопадају. — Често је доста, да се марвинче истрља само зеленим ораовим лишћем, али у краћем размаку времена.

Добро чини и мазање са разблаженом чорбом од дувана: на 1 део обичног дувана дође 30—40 делова воде.

Најзад, као просто средство, препоручује се још и лишће од дулека. Пре но што се стока изгони на рад треба је добро натрљати са зеленим, свежим, скоро убраним лишћем од дулека; и, пошто инсекти не могу да спосе мирис од дулека, то клонећи га се, не узнемиравају стоку.

«

ГЛАСНИК

Против ширења филоксерне заразе. — Министар народне привреде наредио је 14. Јуна т. г. свима полицијским и општинским властима, да одмах сазову одборе и изаберу по 3 одборника, који ће прегледати виногреде свога атара и упутити све имаоце винове лозе, да и они сами пријаве ако имају какве сумње о здрављу лозе, па о свему што се сазна, да до 15. Јула т. г. јаве министру народне привреде: која су места у земљи заражена и у коме приближном пространству, као и то, колико је приближно чокота од зараже пропало, од куда је зараза дошла и којим се правцем шири.

*

Предузимање жетве на време и прочишћавање жита. — Министар народне привреде у интересу унапређења земљске привреде упутио је 14. Јуна 1890. год. свима полицијским и општинским властима овај распис:

„Поред погрешака у гајењу жита, наши пољопривредници много греше и у томе, што позно жању своја жита.

Овим поводом штете се много пољопривредници, а штета се и трговина. Тако јечам доцне пожњевен губи своју лепу боју и употребљивост, те га избегавају пивари, а осим тога и јечам и сва остала жита доцним пожњевењем губе најпредније зрно, губе лепу боју и тежину зрна, која се особито цени при употреби домаћој а и у трговини.

Тако исто важна је погрешка, на коју треба у ово доба обраћати пажњу пољопривредника, и то, што она не прочишћавају храну како треба, но је износе на тргове са земљом и разном уродицом, па за то не само што сами не могу да њу купе, ни добру цену, него убијају цену и ономе пажљиво прочишћеном житу од гдекојих напредијих домаћина, но што трговац житарски не може мале количине пожњено прочишћене хране да одвоји, но осеца једном ценом и махом све уједно меша. Овим начином пољопривредници штете не само самима себи, но спречавају сваки напредак житарске производње и трговине и убијају њен полет, на што се особито у садашње доба много обзирати морамо.

На пољопривредно-житарском збору, који је држан у Шапцу 21. маја пред одлука збора у овоме погледу гласи: „да српски пољопривредници усвоје начине савремених напредијих народа, нарочито да обрате пажњу да жита не време жњу и вршу, да оправљено жито добро прочишћавају и да на пијацу износе само чисту и добру робу.“

Водећи рачуна о овој одлуци, а желећи да потпомажем унапређење земљске привреде, ја препоручујем полицијским и општинским властима да настоје поменутим начином, да наши пољопривредници своју највећу пажњу обрате благовременој жетви и прочишћавању хране, а онима, који нехатом и подметањем нечисте хране штете важне привредне интересе целе земље, својом кланућу стању на нут и строго казне, где поука, савет и сопствени интерес не буду довољне побуде разумном поступању“.

*

Имовина Управе државне Ергеле за 1889. годину. — Овај најстарији економни завод, који је још пре 38 година установљен, располаже сада овом државном имовином:

а) Живи инв.

Пастува приплодних за опседнвање држ. побила (потиљера)	4
Пастува приплодних за опседнвање народ. побила	98
Ждребаца четворогодишњака	15
„ трогодишњака	12
„ двогодишњака	16
„ једногодишњака	19
Ждребади мушке	19
Приплодних кобила	63
Омица четворогодчк	13
„ трогодих	14
„ двогодих	17
„ једногодих	19
Женске ждребади	16
Свега коња 325 грла	

Рогате марве.

Теглећих волова	76 „
Бикова мелез алгај, расе	5 „
Приплод. крава	4 „
Јунца	2 „
Телади	3 „
Вредност живоме мају износи	120.550 дин.

б) Мртви инв.

Вредност у обртноме капиталу као: разноврсним алатима, машинама, запрежном и јахаћем прибору и др. износи узев средњу процену на 100.468.90 дин.

Вредност у зградама које је од части сама Управа а неке из општ. државе буџета подигнуте у Љубичеву и Добричеву износи по инвентар. процени на 172.600 дин.

Сем поменутог, Управа држ. Ергеле у Љубичеву са својим Одељком у Добричеву располаже са некретном имовином од 1246 ектара[1]) од којих су под њивама 157 ектара
под ливадама 308.75 „
„ пашњацима 582.— „
Шумом, зградама, путовима и т. д. 188.25 „
Свега 1246. ект.

Један ектар, у најмању руку узето, вреди просечно 200 дин. и по томе вредност у земљи којом Управа државне ергеле располаже износи 373.806 дин.

Према овоме вредност целокупне државне домене Љубичева и њеног одељка „Добричева“ износи 768.418 дин.

Годишњи буџет на име издржања државне Ергеле варира између 115—126.000 динара. — Годишњи пак доходак од имовине износи стварно 90.000 динара, коју суму Управа не задржава за своје издржавање већ предаје државној благајници као приход. — Сем овога прихода, треба имати у виду онај удео државним заступима поради поправке земаљског соја коња, који на у ком случају не може бити мањи од 145.000 динара[2])

Према овоме јасно је за сваког ко познаје шта стаје издржавање оваквих завода у другим земљама, да нас наша државна Ергела и њено издржање најевтиније стаје.

*

Нова јахачка удружења и скуп српских љубитеља коња у Крагујевцу. — *Пошљано смо извештење, да ће се у што скорије време образовати нова јахачка удружења у Зајечару, Нишу и Крагујевцу са организацијом на оној основи на којој је Шабачко друштво „коло јахача краља Михајла“ заснивано а са задатком, да негују јахачки дух, буде успешни помоћ Србинов и изазива интересовање за унапређење нашег земљарског комарства које је негда било у нас веома важна привредна грана и мобак извор народног богатства. — Доцније ћемо још и то, да ће се, зарад сигурније организације свих удружења и рада стварања једне централне Управе, која би свима руководила, као*

[1]) Ове цифре узете су на подлогот извештаја Управе државне Ергеле Министру нар. привреде за 1888 год.

[2]) Извештај за 1888 год.

и ради свакога у магазе које треба предузети за употребење — држати сиску љубитеља жена у Крагујевцу 4. Септембра ов. год. као на дан рођења великана српског „Кнеза Михаила“, који је за женског неуморно радио на побољшању њиног конкретног. —

Ми ову вест најтоплије поздрављамо и при пријатном говорићемо о овим удруженима опширније.

ДОПИСИ

Краљево 27. Маја 1890. год.

Од почетка месеца Маја па до сада није падала никаква киша и пољски усеви доста су се били сасекли. Али јуче 26. ов. м. пала је добра киша, те ће се усеви опоравити.

Сељаци се сада баве око прашења кукуруза.

Воће је доста понело рода, али многа гусеница напала и све га утамањава. И шума је много страдала од гусенице — појединци су набрали остали без листа.

Градинарски усеви напредују добро.

Пчеле у овој околини има врло мало и тако се у простим испитивањ — пастирама — сем ратарске школе, која тако пчеле по којом начину, не зна се околишни пољопривредници много интересују.

Свиларство је у овоме крају занемарено и ако се произведи нешто то само за домаћу употребу.

Једном приликом упутио сам неке сељаке на ове околине: зашто не гаје свилене бубе? одговор њихов беше:

Не гајимо зато што нема који да нам их откупљује — нема трговца сада као што некада беше!

Здравље је како код стоке, тако и код људи повољно.

Јов. П. Радовојевић
среским пољским пчеларски ратар. школе.

Куле (ср. кавски окр. пожаревачки) 27. Маја 1890. год.

1. Време за рад врло је добро, киша пристала спасла лан али зато опет земља се боље ради. Температура је између 30 и 40 степ.

2. Народ се бави око повртарства, пруне кукуруз-поито је копање кукурузе као што сам већ јасно спомено, а бога ни једна четвртина људи неће огрће кукурузе.

3. Елементарних невољама није било, осим што је гром на три места ударио, али штете није нанео.

Стање засејане пшенице и кукуруза добро је, а јечам и овас незнатно, јечам је ове године на слабијој земљи много боље.

5. Стање воћа врло је рђаво; гусеница је много штете начела.

6. У народу болују многи од трогиње. Стока је здрава.

Вељко О. Поповић.

Ратковац (срез Колубарски) 28. Маја 1890. год.

Време за све пољске радове било је красно скоро целога пролећа, а у месецу Мају и у другој половини Априла особито. Честе кишице, нарочито мајске, најлепше су учиниле те је време тако удесно било. Кише у почетку нису падале јаке, да би довољно напојиле, но ове но мало, тако, да је земља после жедњивања била, на тек сада 26. 27. и 28. о. м. пакише довољно.

Пољопривредници у овоме крају посејали су кукурузе ове год. рано, раније но прошлих година, а пошто им је удесно време при сејању било то су „пали у сру“, врло су напредни. Рани су окопали и средње и позни, пошто су напредне већ су за мотике и одмах једни за другим сустиће се. Копати је „горе“, ма да је ретко која њива угарена.

Пшенице нису добре прим времену, које је за њих редовно удесно било. У опште су средњег изгледа.

Јечмови су исто тако и пшенице.

Зоб је рђава, па баш и која је рано посијана. Што је овако неуредна урожај је суша, која је овамо пелог Марта па и пре половине Априла владала.

Остале стрнишне овдашњи пољопривредници не сеју. Кукуруза се и иначе највише сеје и служи за храну људи и стоке нарочито свиња више но стрнишне. Ово и роди добро, па зато се највише и сеје, али не гаји се рационално, на да и тони постоји општа побуђеност. На реду је да се и отвочице.

Шљиве, које су тако рећи бранове овдашње пољопривредније (а богме у неколико напале и штете, због тога што су се појединци препарили у рачуну, основи се само на шљиве и „новаџ“, на мале радили о осталим пољским усевима и домаћим производима) слабо су родиле, а гусенице и ово што беше мало рода оставиле на голим гранама, услед чега резултат је: да шљива нема а и остало воћа.

Гусеница је овамо било много. По једној забрао ако пољских из далека се пред као опалеи. Ретко је место и врло на које нису напале и оштетиле. Сада су се већ и учахурале.

Виногради су добро понели и још нису пречеветали. Где што се види да су пречеветали а где што тешко колико је довољно да „виноградска пила“, коју по неки неразумевајући а по чувену врсте „енологера“. Ми смо још срећни да немамо енологере у виноградима, али дође ће нам ова срећа трајати ко ова?!...

Четени (канопа) су особито добри а и конопља је приличан. И једно и друго сеје се и гаји тешко колико је довољно да прерађени са памуком, који се купује, може подмирити домаће потребе. Та домаћа, врло пружна памучница — платно — израђује се на $\frac{1}{4}$ лана или кудеље и $\frac{3}{4}$ пупљеног памука. (Памук основа а кудеља или лан потка. Желети би било да се ово изобичаји.

Памук, који су Господин Министар народне привреде и српско пољопривредно друштво развили народу да га гаји, под као није само напредан. Канда ће до полетка бити јавиће.

Цене производима су:

Пшеници	18 динара 100 ока.
Кукурузу	16 „ „ „
Овсу	18 „ „ „
Јечму	— „ — „

Пијаца рогатој стоци приличан је, нарочито овој која је добро угојена.

Коњима није добра цена.

Свиње се ретко и продају, па им је опет цена слаба.

Овцама и јагњадма цена је средња.

Радницима радницу са храном 0·80 дин., а код куће и 1 динар.

У народу је оскудица у новцу а где што и у храни; Здравље му је за сада добро. И код домаће стоке здравље је повољно.

Вић. П. Матић
економ.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Записник 13. Седнице држане 7. априла 1890.

Били су: подпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, Јан. А. Марковић, П. Тодоровић, Мирко Миљковић, А. Живановић, Ил. Кремић, М. Х. Поповић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић

Бр. 50 Прочита се писмо писца поуке „Употреба прашчча и огртача при гајењу кукуруза“ којим извештава одбор, да не

може да усвоји све примедбе г. г. рецензената на ову поуку. И одбор саслушав примедбе, које писац не може да усвоји, прими их к знању и замоли г. г. писца и рецензента Тодоровића да се сами објасне о стварима у којима се не слажу, пошто су и иначе те ствари у којима се не слажу од незнатног значаја.

Бр. 51. Прочита се писмо председника пољопривредне подружине у Обреновцу, који моли, да друштво поклони подружини 1 кошницу од оних што су израђене у друштвеном магацину, а коју је подружина већ узела. Одбор одлучи: да се кошница поклони подружини.

Бр. 52. Благајник реферише, да је пок. Илија Миливојевић друштв. редов. члан остао друштву дужан извесну суму новаца. Па како је био оскудан, да би могао дуг свој новцем да одужи, то је на смртном часу поручио брату свом, да у отплату његовог дуга преда друштву 9 година „Тежака", свака у тврдом повезу, које је овај и предао друштву. Одбор са тужним сећанем на овог вреног члана друштвеног одлучи: да се „Тежаци" ови откупе по 7 дин. година, из које суме да се наплати дуговање покојниково, а остатак да се преда породици његовој.

Бр. 52. Приступи се награђивању радова печатаних у бројевима „Тежака" 1—8 зак. и одбор награди:

I. Чланке:

Преглед радова око воћака са 80 динара.
Каква је била 1889 година за пољопривредника.
О избору приплодних грла.
Пеђење меда и воска.
Одлемци из мојега пчеларења.
Једна нова врста јаре пшеница и јечмова.
Наши ситни непријатељи.
Уштеде у сточној храни.
Добро зеље за јело.
Неговање суждребних кобила.
Услови да се калемљена лоза боље прими.
Ново средство за потапане семена.
Јабуковача.
Позно или рано резање лозе,
Замените шуме оним чим можете.
Шта смета увођењу национал. привреде.
Америчка лоза и наши виногради.
Практично поступање са грађом.
Да ли је корисније два пута поорати за кукуруз или га двапут окопати. Све са по 70 динара.
Је ли боље јара жита сејати раније или доцније.
Нега крмача и прасади.
Користи од секлерског кукуруза.
Садимо врбе
О гојењу кокоши.
Добро зеље за јело.
Укроћивање говеди.
Не раните стоку буђавом раном.
Сејте више јечма и овса.
Гајене шећерне репе у Бачкој.
Свилодеље у северној Америци — са 60 динара
Леденицу просто и јефтино направити.
Планинска раж.
Пелен.
Земљорадници морају бити добре рачунције — са 50 динара.

II. Подлистак.

Чича Вујца и његов ортак са 60 дин. а остали са 50 дин.

III. Белешке:

Са 50 динара од штам. табака.

IV. Гласник

Са 50 динара од штам. табака.

V. Питања и одговори:

„Душану Сабовљевићу" са 70 а остали радови са 60 дин."

VI. Дописи.

Са по 48 динара од штам. табака

Бр. 54. Благајник саопштава да је у Марту било прихода 8755.55 а расхода 2513.25 и по томе готовина за месец Април 6242.30 динара.

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ.

(Саршетак)

1) *Има ли плугова, који служе и за прашење и за огртање кукуруза, или је то обашка за једно а обашка плуг за друго? Има ли већих и мањих; колико треба стоке и људи за рад с једним, а колико с другим и шта кошта?*

2) *Вршили сејање на редове и на сачму једна машина „сеачица" или је свака за себе; у ком случају која би се као јпрактичнија могла препоручити и шта кошта?*

3) *Има ли плугова за орање за 2 вола, могу ли се препоручити као практични и шта кошта?*

4) *Машина за кошење служи ли за кошење ливада и пшенице, или је свака за себе; има ли их већих и мањих, колико треба људи и стоке за рад с овом и шта коштају веће а шта мање?*

5) *Има ли машина „вршалица" мањих и већих, колико треба људи и стоке за рад с овом, које су практичније и шта коштају једне и друге?*

6) *Даје ли Друштво ове машине на отплату и какву тражи гаранцију?*

Прашач.

На прво питање. — Плугова за прашење и за огртање кукуруза, кромпира и осталих окопавина (усева, који се окопавају) има *сваких за себе*, обашка, а и има их и *комбинованих*, т. ј. који се могу употребити и за један и за други рад, кад је и како потреба. Прашач сам за себе, састоји се из једног раоничића, који има облик равностраног троугла, и који претходи неколиком броју мотичица, које са стране уокопавају земљу, у колико раоничић не врши тај посао. Задатак је ове направе, да земљу, између кукуруза, издроби и коров утамани, од прилике као год што се мотиком праши. Пошто се њима ради *између врста* (редова) кукуруза, то се за употребу ове справе изискује правилност врста, да врсте свуд подједнако раздалеко буду; јер ако ове кривудају, негде су ближе, а негде даље, онда се кукуруз може или пресећи и погазити, или опет да између врста остане неокопане земље. Па ако се још жели, да се кукуруз од све четири стране опраши, што се мора и учинити, кад се кукуруз на *кућице* (оџаке) сеје, онда та правилност мора бити и међу кућицама у врстима, како би се прашачем и попреко радило. — Плуг за огртање много

је налик на обични плуг, само што има две лопатице (дашчице), које изгледају, као крила, и нешто је мањи од обичног плуга: раоник је и у њега облика равностраног троугла. Задатак је овога плуга, да земљу с помоћу своје две лопатице издигне на две бразде, које падају на редове кукурузне, па кад се с њиме прође и с друге стране редова, онда струкови стоје по средини једнога банка, гребена. Како се и с овом справом ради *између* врста, то је сасвим појмљиво, да се и овде претпоставља правилност врста, као што је речено за први плуг.

Како се овим плуговима ради у различним растојањима врста, то су они удешени, да се могу удесити за шири и ужи размак, па и за плићи и дубљи рад, као што се и обични плуг може удешавати. Удешавање ширине на прашачу врши се примицањем и размицањем споредних гредељчића, на којима су споменуте мотичице; а на загртачу ширењем и скупљањем лопатица, крила; дубљина се удешава спуштањем и издизањем точкића.

Загртач.

Место да се купују свака засебна справа, неки фабриканти, (па и наши домаћи, ковачи, што израђују гвоздене плугове) праве једну справу, која има све делове, потребне и за један и други плуг; па кад се хоће само да прашу, онда се лопатице (крила) скину, а кад опет само да огрће, онда се мотичице с њиховим гредељом скидају, а лопатице остају. Оваки плугови, разуме се, да су јевтинији, но кад се набавља сваки за се.

Обе врсте ових плугова, па и комбиновани, израђују се обично у једној величини, само се они, као што је објашњено, удешавају према потреби за различну ширину и дубљину, праве се сваки за се, или у комбинацији. Који има много кукуруза, кромпира и др, за окопавање, томе се може боље рентирати да купи сваку справу за се, а не у комбинацији; а који има да ради мање једног и другог посла, томе је корисније, да набави комбиновани плуг за оба посла.

За рад овим плуговима употребљавају се волови и коњи, коњи су згоднији за овај посао, јер се боље навикну да иду између редова. Најбоље је још, кад се имају јаки, крупни коњи, какви се изискују за пољске радове, и онда се може радити само с једним коњем. Кад се ради с 1 коњем, онда поред једнога човека, који иде за плугом, потребан је у почетку и један дечак, који ће водити коња између врста док не обвикне. С првим плугом — прашачем — може се дневно израдити 1.—1.7 ха.; а с другим 1—1.25 хектара.

Цена је плуговима за прашење око 38—50 дин. (16—22 фор.); а плуговима за огртање 45—55 дин.

У осталом, о употреби ових плугова изаћи ће у скоро једна књижица са сликама коју ће Друштво издати.

На *друго питање*. — За сејање на редове има засебна машина, коју зовемо: врстачна сејалица; а за сејање на сачму (омашке) је опет засебна машина, која се зове: омашна сејалица (или сејалица „на широко"). Ове се машине праве поглавито за сејање стрмнина (жита) детелине, махунастих усева и кукуруза. Омашном сејалицом сеју се: стрмнине, детелине (рачунајући овде и луцерку); а врстачном — махунасти усеви и кукуруз. (За кукуруз, кад се сеје на кућице, прави се још и сејалица за кућице). Ове две врсте машина *комбинују* се у једну машину, као што је речено за напред описане справе.

Користи од омашне сејалице јесу, што се њоме може веома правилно на сачму да сеје, правилније можда но и један вешт сејач, нарочито ситније семе (детелинско); што се њоме може сејати и по ветровитом времену и што се њоме може заштедити прилична количина семена (преко 10 %). Користи пак од врстачне сејалице такођер су врло значајне. — Тако: стрмни усев боље се убокорује, брже се и чвршће развија, не полеже, чистији је од корова, обилније роди, па и жито је квалитета бољег; даље, семе по сејању није потребно влачити, јер машина свако семе у потребној дубини сама претрпава и, онда, у семену се заштеђује око 25—40%. Истина је и то, да је за рад с овом машином потребно више људи (2—3), па и стоке, те рад доста скупо стаје; ну то се накнађује обилато приштедом у количини семена и већим и ваљанијим родом.

Како једна тако и друга машина, па и све остале, које се у пољској привреди, а нарочито у ратарству, употребљавају, карактеришу већ *напреднији* (интенсивнији) начин рада, у коме се улаже већи капитал, али овај даје сразмерно и већу добит. Осим тога, с овима је у вези и боља, потпунија обрада земље, удеснији терен (положај земљишта) и др. Према томе, употреба њихова зависи поглавито од извесних народно — економних, теренских и др. погодаба (услова); и при препоруци њиховој морају се дакле узети у вид све те погодбе. Па и онде, где су удесније прилике за употребу њихову, питање је још да ли се рад њима може рентирати, кад се узме у обзир њихова замашна цена; за то је набавка пољопривредних машина код нас скоро искључиво могућна — *удружењем* више пољопривредника.

Омашна сејалица стаје 286—400 (130—165 фор.), а врстачна 550—890 дин. (250—370 фор.)

На *треба питање*. — Код напреднијих и разборитих пољопривредника у страноме свету, па и код нас, оре се махом са 2 вола или коња; само код дубљег орања, или при разоравању ледине узимљу се две спреге. За то су плугови начињени од бољих мајстора, и друкчијег градива (материјала), но код нас, па и земља се брижљивије и чешће обрађује, но што се код нас још у великој већини ради. Осим тога, и стока се узимље за орање јача и крупнија а не којекакви биџољци или кравице, па се за време орања и најбоље, најјачом храном, храни. Кад би се и код нас на све то пазило; кад би се куповали плугови, које праве вештији ковачи или фабрике, који знаду да праве и разне врсте плугова, — друкчије за тешке, а друкчије за лаке или осредње земље, па који употребљавају и ваљано материјал, дрвени и гвоздени, или само гвоздени; как би се и код нас у орање презали само добри волови и коњи и за време рада добро хранили и неговали; и кад се не би за усев само један пут, па више пута и од беде орало, па онда и кад би се уз плуг, употребљавала и дрљача, ваљак и т. д. и т. д., онда ве би била ни код нас никаква немогућност, да се место са 2, 3 па и 4 спреге, оре само с *једном*, али вредном.

Практичан је сваки плуг, који је начињен како ваља; који се бира по каквоћи земље и који се пред сваки рад удеси како треба. Само по начину и циљу, који се жели постићи орањем има плугова: за обично орање, а ових опет за тешке, лаке и средње земље; за тим — за дубоко орање (риљци, — с малим предњим плугом), за само дробљење здравице, — тако звани подривачи и т. д.

Један добар плуг за обично орање код Друштва стаје 42—48 дин. а за дубоко 79 до 96 дин.

На *четврто питање*. — И машина за кошење има — засебних за жњевење стрмнина у опште па и пшенице, и засебних за кошење траве, детелине и т. д.; а има их комбинованих за

оба ова посла. Прве зовемо: *жетелице*, друге — *косаљке*, а треће — *комбиноване*. Као засебне, ове машине показале су се много практичније, употребљивије, него ли као комбиноване; за то се ове последње мало праве и купују, премда се у последње време неки фабриканти труде да их баш добре направе. Првом машином — жетелицом — врши се посао косача, а донекле и везача; јер она не само да жито покоси, него га и одваја у руковете, као кад се срном жање. Има чак и таквих, (на пр. у Америци) које потпуно врше посао и везача, те одбаца потпуно везане снопове; ну, ове су, разуме се и веома заплетене, па и скупе. Косаљка само коси равно, као пожницама (маказама) а не баца у откос, као косач косом; овако кошење нарочито је добро за детелину и остале пиљне биљке с дебелом стабљиком и лишћем, јер се брже осуше. О користима и раду жетелице говорено је још опширније пре кратког времена у „Тежаку" (под бр. 22—23 ов. г.)

Како жетелице, тако и косаљке праве се све једне исте величине; међу жетелицама неке су мало теже а друге лакше (на пр. — Самуелсенова), а косаљке су и у овоме једнаке.

За рад потребно је за обе врсте по један пар добрих коња или волова, и по 1 радник (за необвикнуте волове, 2 радника). Цена је жетелицама 660—990 дин. (300—450 фор.); а другима око 550 дин. (250 фор.).

У погледу на употребу и препоруку ових машина код нас важе исте напомене, као за сејалице.

На *него питање*. — Вршалице — машина за вршидбу — деле се на: ручне, сточне и парне; ручне се зову за то што окретање бубња (млатила) врше људи с помоћу репељака; а сточне за то, што то исто покретање врши стока посредством витла (гепла); а парне опет за то, што то покретање врши парна машина (на пр. локомобила). Ручне се граде скоро све једне величине; сточних има мањих и већих, посљедње се зову и комбиноване; а парне су највеће. Ручне само омлаћују зрно од класа, па како зрно тако и сламу бацају на једно место; сточне раде исто тако, или имају тако звани „сламотрес", који одваја сламу од зрна, па често им је још продата и ветрењача, те жито и овеју: на парним вршалицама осим тога додата је и чистилица (тријер), некад и „елеватор", који диже сламу и на већу висину ради делења у стогове (камаре). За вршидбу с ручном вршалицом потребно је послуге од 6—8 особа (мушких и женских — мушких за окретање, а женске за остале радове); са сточном 7—9 (двоје за ветрењачу), а са парном 15—20. Али је и велика разлика између рада, који изврши ручна вршалица, и рада који се изврши сточном и парном; тако, док се првом за дан оврше жита 9.15 до 12.5 тов., с другом може 1000—1200 снопова, с трећом 110—220 тов. Прве стају око 250 дин.; друге (са витлом) око 1167 дин.; а треће (с локомобилом од 8 коњ. сила) 5000—6000 дин.

Можда ни једна машина не би била препоручљивија за наше пољопривреднике, колико ове. Ручним вршалицама није рад ништа јевтинији, у више прилика је скупљи; само је корисна с тога, што се може вршити у које се хоће доба (кад је под кровом), што је вршидба чистија и што се зрно боље истресе, по „на гумну." Парним вршалицама је најбоље, па сразмерно и најјевтиније радити; само би ове требало да набављају већа удружења, или општине.

На *место питање*. — Друштво чини све могућне олакшице у набавци свих пољопривредних справа и машина, не наплаћује никакве провизије, па и олакшице које оно добија од фабриканата у случају спуштања цене, преносе на купца справе, али му за сада није никако могућно да даје ма какве справе и машине на отплату.

— — Ђ.

ИСПРАВКА

На стр. 183 („Тежак" бр. 23 о. г.), у 2 ступцу, 31 врста озго после „благороднијих" треба додати још: *усева и*

ОГЛАСИ

Велику корист у пољској привреди даје

МАЈФАРТОВА ПРЕСА ЗА ПЙЋУ,

јер се може са мало труда да конзервира свака врста пйће и без знатног губитка и да очува читаву годину дана па још и више.

ЈЕДНА ПРЕСА КОЈА **2000** Центи ХРАНЕ ВАТА КОШТА **75. fl. Ö. W.** у Франкфурту

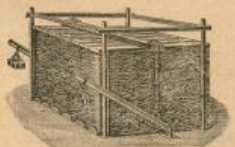

700 Комада РАДЕ у Немачкој А ТОЛИКО ИСТО ИМА ПОХВАЛИЦА И УВЕРЕЊА О ЊИХОВОЈ ДОБРОТИ.

Опис и упутство о њеној употреби шаље се на захтев у плаћеном писму и бесплатно. — Треба се чувати од подражавања.

PH. MAYFARTH & Co., Fabrik von Ackerbau-Maschinen. **Frankfurt a. M.,** Deutschland.

Траже се солидни агенти и препродавци.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Сренгу:
НА ГОДИНУ 8 ДИН, НА ПОЛА ГОД 4 ДИН.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОБЕСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСИ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 26. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 1 ЈУЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: — Вршидба стрмнина (са две слике) (свршетак). — Зајам пред жетву или узимање на зелено. — Сточарство векад и сад (наставак). — Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу (наставак). — Извештај о стању усева. — **Дописи**: Из Медвеђа. — **Питања и одговори**: Спор око ватања ројева. — **Књижевност**. — **Стечај**. — **Позив на претплату**.

ВРШИДБА СТРМНИНА.

(Свршетак)

Машине вршалице.

Ових машина има ручних, са витлом (геплом кога креће сточна снага) и парних које се састоје из два дела:

1. Локомобиле која вршалицу у покрет ставља; и

2. Вршалице која има тај задатак да зрно од сламе одвоји, пречисти и сортира. Према овоме локомобила се може и за друге разноврсне послове употребити као за парне млинове, сечење дрва, вађење воде и т. д. што зависи од тога са колико је коњских снага. За вршалице најбоље су локомобиле од 4—8 коњских снага.

Са ручном машином могу да овршу 6—8 лица 1.000 до 1.200 кгр. Истина овршe се онолико исто колико и млатилама, али добит је та што је вршај чист и много мање остане зрна у слами. Најбоље су ланцове ручне вршалице.

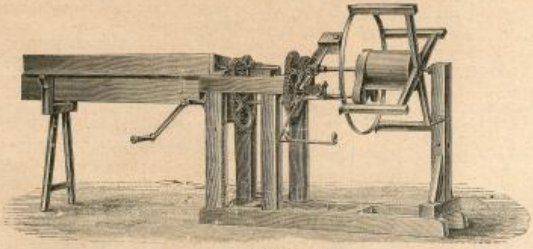

Ручна вршалица.

Много се више и брже врше машином са витлом који крећу 2—4 коња или вола; и што је главно ове машине не само да много више овршу но је та највећа добит, што је овршена рана чиста и што се знатна људска снага уштеди на вршењу, ветренању и тријерирању, јер ове машине све те послове у један мах сврше.

Једна вршалица са витлом који крећу два коња и уз коју раде још 6—7 лица може радећи дневно 8—10 часова да овршe 5—8,000 кгр. ако је рана сува и чиста од корова, јер ништа толико машину не квари колико влажна рана.

Парна вршалица са послугом од 15—20 људи, може дневно од изласка до заласка сунца да овршe 15—20.000 кгр. пшенице или ражи и 12—15.000 кгр. јечма, крупника и овса.

* * *

Као год што смо довели у сравнење она два примитивна начина и упоредили са радом машине вршалице, у том истом сравнењу стоји данас ручна вршалица са витлом према парној вршећој машини.

Код нас је покретано питање које вршеће машине да набаваљмо? (Види страну 369. «Тежака» за 1886 год.) но оно је и до данашњег дана остало не решено. Ручне су вршалице још у самоме почетку одбачене чим се сазнало за вршалицу са витлом и паром. До скора је владало мишљење, које се код многих малих поседника и газда и данас одржава, да је најбоље набављати вршалице са витлом за 2—4 коња или вола из разлога, што те машине стају јевтино, што су лаке за пренос с места на место, додајући још и то како

парне вршалице скупо стају, тешко их је преносити и намештати, и ако је њихов рад савршенији и боље се рентира но ручних и са витлом

Признавајући донекле умесност побројаних разлога, и сам ћу о томе да изречем своје мишљење основано на сопственом искуству:

Машине са витлом имају једну велику ману а та је, што се витао (гепл) брзо изломи нарочито онај део гепла (звоно) који ставља у покрет целу машину. Овоме није толико узрок што је од рђавог материјала саграђен колико то, што се и при најпажљивијем раду не може лагано и поступно да пусти у рад, (а то је врло потребно) нарочито ако још витао није добро (водоравно) намештен и ако је стока која витао креће неука; у том случају ако се и најмањи делић на геплу изломи, онда сваки рад престаје. Тешкоће су још и тиме увећане, што су делови на витлу од ливеног гвожђа и само се могу у каквој (код нас у крагујевачкој) ливници оправити или по нумери поручити нови код фабриканта код кога је машина купљена. Сем тога ружно време уди много геплу јер поједини делови рђају на киши и тиме им се трајашност смањује.

Све је ово учинило, те се машине вршалице са витлом у најновије доба код нас нерадо гледају и ја познајем неколико њих који имају вршалице са геплом но нераде са њима, јер је изломљен по неки делић и сад строваљене леже под каквом шупом.

А како стојимо са парним вршалицама?

Истина ја немам довољно смелости да одмах препоручујем вршај парним вршалицама и набавку ових јер и сам увиђам силество препона које би се предходно морале савладати па тек онда да се ове машине код нас одомаће, али пошто је већ покушај учињен и пошто сам имао прилике да рад ових машина као и спретност у руковању са њима процењујем, то могу без икаквог околишења изрећи и своје мишљење, тим пре, што сам био у положају да испитујем и посматрам како су оне код наших земљоделаца примљене. Ово своје мишљење поцрпео сам у овој згодној прилици:

Један трговац купио је локомобилу за парни млин па пошто зграда није била на време довршена то да му не би дангубила, набави и вршалицу и прими се да оврше на једној државној домени преко 100.000 кгр. овса и јечма. Овај посао свршен је у року 10 дана и локомобила му је донела лепу зараду. Сељаци из околине долазили су и посматрали рад ове машине. Он им се веома допао и убрзо се договорише и свезоше рану на једно згодно место, узеше под ујам парну вршалицу и у целој околини све су стрмнине биле сређене за непуни месец дана. И ако су сељаци на име ујма давали по 10% и уз то по 2—3 радника, ипак је за њих била очевидна добит. Не само да је ране отишло мало на растур, већ је ова била на време сређена, очишћена од сваке уродице, сортирана и у свему спремљена као добра извозна трговачка роба. Деси се да почетком Септембра цена рани нагло скочи тако, да су је куповали за извоз и они трговци који никад

ПОДЛИСТАК

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

(Наставак)

Такав би коњак због својих природних особина могао да нађе добра излаза. У Неготину има већ једна дистилерија, која даје задовољавајућих резултата, али је подигнута у врло скромним сразмерама.

Једном речју, ако не у погледу са спиритуозним пићима, а оно бар у погледу трговине са винима, ми се налазимо пред једном већ створеном струјом послова између Француске и Србије. Сад ваља још само развити и вадити из тога изредног виноделског земљишта све могуће користи. Она вина, која тако добро пролазе, и са оним природним богаствима, престављају неопходно нужну допуну француској производњи, која више не одговара постављеним захтевима. Наше је сад да их дотерамо и да им подигнемо цену. С тога нам ваља водити рачуна о побољшању самог терена, о начину и о одржању вина, која извозимо. Наши би трговци имали користи да српске произвођаче обавесте о средствима за одбрану противу филоксере.

На крају, наше старо разумевање у фабриковању ракије, требало би да нас побуди да се користимо врло корисним законодавством те да израђујемо по јевтину цену алкохоле, који ће имати двоструки излаз: извоз и унутрашњу потрошњу.

I [illegible] исно од предходећих општих објаснења, која су груписана по природи производа, држали смо за корисно да опишемо производњу јужне Србије т. ј. оних округа, које је Србија присвојила после берлинског уговора и који, и ако су скоро ослобођени и врло примитивни, како у привредном тако и у трговинском погледу, — ипак могу својим географским положајем да једнога дана постану средиштем најглавније економне делателности на Балканском Полуострву. Ми смо у осталом изнели у изобиљу важност Ниша, где се укрштају жељезни путеви за Цариград и Солун.

Податци, који се односе на овај интересантни предео, највише се тичу извозних производа. Исте је покупио наш вице-консул у Нишу, г. Лакар. Како присаједињени окрузи потпадају у погледу увозне трговине још под Београд, то наш заступник није морао да прати развој оних послова, чије је средиште на другоме месту. С друге пак стране, прибелешке његове о пољорадњи, — које је израдио у своме подручју, врло су значајне с погледом на будућност земље.

С тога смо претпоставили да белешке изнесемо у њиховој целини, онако, како их је г. Лакар показао, и ако знамо да ће то бити понављање онога, што смо већ споменули о целој Србији — само с том добити, што обавештења, добивена на лицу места, потврђују и допуњују наше опште погледе. Осим тога, наши трговци, који би вршили своје послове у Солуну и који би се налазили у непосредном додиру са јужном Србијом, биће без сумње обрадовани кад нађу груписане све податке који се на овај предео односе.

(Наставиће се).

до тада нису трговали раном. Они који беху оврли «да Бог поможе» продадоше скупо рану и дођоше одмах до пара, а оними који у Септембру не беху готови са вршајем, остаде рана да труне у камарама, а доцније ако су је и оврли, продавали су је у Октобру и Новембру са по 3 и 4 динара јевтиније од стотине јер је цена већ била знатно пала.

Овакав један случај био је леп наук за земљоделце у тој околини, и учињено је те су идуће године исти сељаци зарана угледали погодбу са имаоцем парне вршалице.

Из овог једнога примера може се увидети, шта ваља радити сваком наметноме земљоделцу. Не захтева се од њега само то да он произведе што више и боље раже већ и да ову што пре оврше како би у свако време био готов да је за добре паре трговцу тесним, а то може чинити само тада ако он сам или у његовој околини има вршилаца које лепо чисто и добро врши.

Сем поменутог главне су користи по земљоделце кад вршу машинама вршилицама још и ове:

1. Што машина вршилица распоређује тако рад

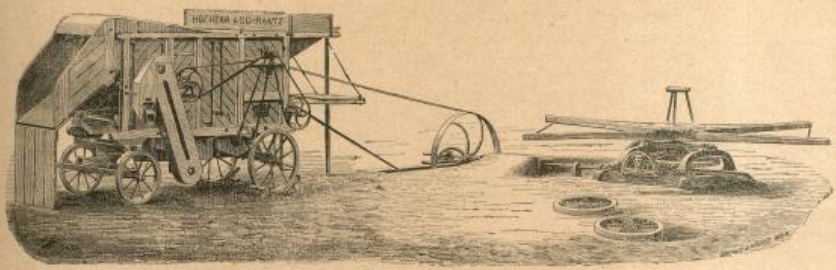

Вршалица са витлом.

појединим радницима којима она непрестано посла даје, да ни један минут не може у беспосличењу да проће, нарочито ако су то још раденици који немарно свој посао врше, већ својим брзим покретом, веће поједине раднике за се тако, да раденици један другог прегоне на посао пошто њих све скупа гони машина.

2. Што се добије више раже јер се из класа скоро свако зрно истресе.

3. Што човек није зависан од неподесног времена.

4. Што се уштеђује радна снага јер се посао са мало људи брзо сврши;

5. Машином се знатно утиче на смањивање трошкова око производње односно на увеличавање саме производње, јер је велика добит у времену радећи друге послове који утичу на повећање дохотка; и напослетку,

6. Вршећим машинама не само да се овај најважнији посао најбрже, најјевтиније и најбоље изврши, већ је велика добит и у томе, што се овај рад може и зими радити само ако за то имамо подесних стаја — дакле и у оно доба године када смо све друге послове посвршавали, и када су наднице најјевтиније.

— o —

Зајам пред жетву или узимање на зелено.

Познато је правило, да пољопривредници, најчешће узимљу новац на зајам у времену, кад су им усеви и воћке почели добра рода.

Гледајући своје усеве и воћке како напредују, они насигурно мисле: олако ће ко доћи до новаца, и спокојно изгледају на жетву и бербу, да по том своје производе продаду и узајмљени новац врате.

А зар трговац не ради тако исто? Зар он не узима новац на рачун хране коју је сместио у своје кошеве и амбаре? Нема сумње.

Па онда одкуда је то најчешћи случај, да баш пољопривредници, који у ово доба узимају новац на зајам од трговаца и зеленаша, најпише страдају?

Да видимо.

Многи се пољопривредници гуже да покретни или обртни капитал све више задужује непокретни. То је истина. И они се у заман боре, да пронађу узрок од куда то долази; узаман тај узрок траже у свему, кад га не траже онде где треба, кад га не траже у њиховом сопственом незнању. Ту дакле лежи узрок овоме злу.

Имаоци обртног капитала — капиталисте — врло добро знају да новац управља светом, па за то га врло радо и дају под интерес нарочито на непокретна добра, кад им се заложи трострука вредност.

Скоро сваки капиталиста унапред рачуна на случајности, које могу да наступе, па за то увек, тврдо

осигуравају свој новац, те је врло редак случај да изгубе.

Да ли тако чине пољопривредници. Боже сачувај!

Мали је број пољопривредника који су своје добро стекли сами; велика већина наследили их од својих предака. И баш ови пољопривредници, што су своја добра наследили, на жалост, врло мало или управо ни мало не познају природу свога занимања. Овоме још ваља додати и то, да ни једни ни други ни чим не осигуравају своја добра од непредвиђених штета. Ну, ко би мого у напред предвидети: олују, провалу облака или град?!

Докле трговац тражи највећу сигурност и велику корист од пољопривредника за учињени му зајам, дотле овај, задужујући се, и даље остаје у највећој несигурности и рачуна на срећу.

Ова разлика јасно говори, да пољопривредници никад не треба да чине зајмове на зелен, или ако су баш силом околности принуђени на то, да га чине обазриво и на дуже време отплате.

Зајам је у главноме тројак.

1) Зајам обичан, чија је укупна исплата одређена у извесно време.

2) Зајам на дуже време, са повременим отплаћивањем; и

3) Зајам у кога је целокупна исплата одређена на врло кратко време.

Прве две врсте зајма још у неколико могу бити и подесне за пољопривредника. А, последња, због сувише кратког рока исплате, није подесна никако. Убрзо исплаћивање позјмљене суме врло често доводи пољопривредника у опасност.

Зашто су пак зајмови, са кратким исплатма, опасни за пољопривредника, одговора на ово питање налазимо не само у томе, што њему није лако, у свако доба, доћи до новаца, већ и у другом пољу.

Ми знамо да свака радња, без разлике, потребује мирну, непомућену и безбрижну свест, па да цвета и напредује. И, душевне очи, којима човек мери, испитује и упознаје природу сваке радње, засене се онога часа, како их обузме непровидна магла бриге и невоље.

Може ли дужник бити безбрижан; може ли он весела и ведра ока ићи на сусрет догађајима који га очекују. За цело не може.

А кога је обрвала брига, ко не може бистрим и непомућеним, веселим оком да погледа око себе, за тог се може рећи да је, више мање, слеп, а слепом је, опет, лако пасти у јаму.

У зајмовима ограниченим на кратке рокове главна се опасност скрива у душевном немиру дужника. Његова брига, због кратког рока исплате, непрестано очекивање жетве и изгледање на пијацу, помути га и омете те не може тачно да определи време кад би најбоље могао да прода своје производе.

Зна се, да је време, за сваког, највеће добро. Ко има време пред собом тај има живот. И онај, који, у место да размишљава о стварним својим добитцима, већи део свога времена троши на бескорисна размишљања, како ће се извући из шкрипца, сачувати губитака и штете, и за њ' се може рећи да живи у нужди и сиротињи, у невољи и беди. Резултат његова добра, ако ту још и може бити какавога добра, зависи од тога да ли су његове невоље веће или мање. О благостању његовом, о његовој срећи не може ни бити говора.

Па је ли дакле чудо што тако несрећном пољопривреднику не иде посао од руке, што му рачуни не испадају како ваља, је ли чудо што он пропада?!

За то сваки човек, сваки пољопривредник, треба да обикне савлађивати своје тренутне оскудице и нужде, да штеди и савлађује самог себе у излишним издацима. Ко је кадар савладати самога себе, тај може владати и другима, може владати положајем.

Пољопривредниче!, савлађуј твоје нуждице, чувај се зајмова, чувај се зеленаша, који ти нуде новац под велики интерес а кратак рок; чувај их се као љуте гује, јер они те цеде и упропашћују и живот огорчавају.

по нем. Иг.

СТОЧАРСТВО НЕКАД И САД.

од

Свет. Љ. Гавриловића.

(Наставак)

Историја сточарства у старој српској краљевини.

Из ранијих и познијих споменика и из хрисовуља српских владалаца у XII и XIII веку, види се, да се нарочита пажња поклањала коњарству. Овај се појав даје лако протумачити. Пре свега, у првој половини средњег века, коња је сразмерно мало било, а ондашња војничка вештина, баш је у коња и коњаника највећи значај полагала. Осим тога ондашњи ступањ развитка средстава за саобраћај, оскудица у добрим путевима и т. д. управо су собом доносили, те су коњи били поглавита и готово једина средства за превоз еспапа (каравани коњски?). Ова два момента, донела су собом, те су се коњи јако тражили и добро плаћали. [1])

У великој хрисовуљи Стефана Уроша, којом даје села с људима и цркве с њиховим имањем манастиру Хилендару имамо о томе занимљивих података. Он даје мрсу винограде, уљанике, пашишта, планине, села и засеоке с људма. Почем је дознао, да црква Хилендарска даје сваке године по 12 ждребаца пастирима који чувају кобиле (а ваљда и другу стову манастирску) то он даје цркви и неке Влахе, који ће чувати кобиле а да за то не само не примају ништа од цркве на име плате, него још да за сваког изгубљеног коња плате 3 а за кобилу 20 перпера. И да би тој дужности одговорили ослобођава „их од свију великих и малих работа, од давања данка у житу и у вину, од проводнине, од службе с коњима, од гледања паса и дужности соко-

[1]) Чеде Мијатовића: Финанције српског краљевства" (Гласник српског ученог друштва; Књига IX (XVI старог реда) Београд 1869).

дара.* За тим стоји у истом споменику мало даље: „**Кои соуть отговори съ коньмь. да имь жить закономь, кыи походи инокомь краль отговори съ коньмь. да имь жить закономь, кыи походи иноком краль отговори съ коньмь. да имь жить закономь, кыи походи иноком краль**“ и т. д. (2) „**Кои соуть

носе на пијацу само чисту и добру робу. Да се удруживањем узајамно помажу у куповању машина и помагању кредитом, како не би долазили у нужду да продају плод у зелено.

2., Да српски житарски трговци поклоне већу пажњу захтевима страних потрошачких пијаца и да им лиферују робу, каква одговора овим захтевима; даље да покушају да преко Солуна изађу непосредно на потрошачке пијаце и да се еманципују од посредовања пештанске и бечке пијаце. Да обрате већу пажњу извозу брашна. Да се удружују ради извоза. Да се узакони да трговци не смеју примати ни протурати хрђаву робу, иначе да подлеже казни.

3., Од стране државе да се заводе пољопр. школе са угледним добрима и путним учитељима; а са извршењем нове администр. поделе земље, да се установе и окружни економи. Да се законим мерама олакша и потпомаже груписање, комасирање, имања; да се помаже израђивање пољопр. справа у земљи и све да се по јефтину цену што више по народу растурају. Да се потпомаже удруживање пољопривредника ради набавке и заједничке употребе справа и ради помагања у кредиту као и удружења ради осигурања производа.

Да се потпомаже наша млинарска индустрија; да се на великим европ. пијацама оснивају стални конзулати и трговачке агентуре. Да се у Србији установи једна централна житарска пијаца са антрпотом и берзом за земаљске производе и берзанским судом, а разправљање спорова из трговач. послова ове природе, да буде брзо и јевтино. Да се најподеснијом тарифском и царинском политиком олакшава извоз срп. жита, брашна и других прерађевина на стране пијаце. И напослетку да се новим трговач. уговорима осигура тај извоз, како му се ни с које стране не би могле правити сметње, које му се данас праве.

4., Да се умоли влада Његовога Величанства, да ове жеље првог српског житарског збора узме у достојну оцену, и, колико до ње стоји, да ради на њиховом остварењу.

Збор је уједно овластио сазивачки одбор, да се постара о извршењу ових одлука.

Тиме је исцрпљен дневни ред овога збора. Напомињемо још: да су неготински трговци послали написмено своје мишљење о истакнутим питањима, но оно је само прочитано, а даље није узимато у обзир. Исто тако ни по жељи извесног предлагача није се могао узети у претрес предлог неких Лесковчана, да се на овоме збору говори о конопљи, њеној преради и ужарској трговини, — остављајући да се о томе згодном приликом на нарочитом збору говори. Примљен је међу тим један предлог, да се приликом сваке свечаности, приређују овакви зборови, ради заједничког договора о појединим привредним гранама.

На закључку збора, председник је изјавио у име одбора и збора, благодарност г. Мин. Нар. привреде и г. г. референтима на заузимању и помагању, да се овај збор састане и на њему реше напред истакнута питања. —

Завршујући овај кратак преглед рада овога збора, не можемо а да и ми с наше стране не захвалимо свима онима, који су приномогли да се приликом ове свечаности, заинтересује сакупљени свет у Шапцу, и овим привредним питањима. Краткоћа времена може бити није допустила, да се сва истакнута питања свестраније претресу и да се донесу потпуније одлуке. Но и оволико, колико је учињено и постигнуто, инак је добит за нашу привреду; тим више, што ће сав рад на томе збору — као стенографисан — згодно послужити и сваком привреднику а нарочито надлежнима, који се интересују и баве питањем о унапређењу ових привредних грана.

Од г. Мин. Нар. привреде очекујемо, да према свечано заданом обећању на збору, узме у достојно призрење одлуке, донесене на овом збору, и да учини све што му је могуће, те да се ма и поступно, остварују. А мило нам је, што још сад можемо забележити на овом месту, да је се г. Министар већ одазвао у том погледу тиме: што је у Солуну основао сталну „трговачку агентуру“ и што је нарочитим расписом обратио пажњу пољопривредницима, да на време жању своја жита и сређују их како ваља. Желели би смо још само, да и министарство народне привреде поради енергичније на остваривању одлука оваквих зборова и да не допусти, да дугим стојањем пређу полако у заборав. *

(Наставиће се).

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ УСЕВА.

По гласу извештаја добивених од надлежних власти стање усева до конца Јуна ове године стоји овако:

Стрмна жита у опште добро су напредовала и сада су у највећем јеку зрења. Жетва јечмова и пшенице озимице у велико је наступила; вреднији земљоделци већ су и оврли, јер се ових дана виђа на пијаци нов јечам и пшеница. Доходак је ових усева и по количоћи и каквоћи добар.

Овас — зоб — је у ладнијим брдским пределима доста заостао у порасту једно за то, што је за време ницања владала суша а друго и због тога, што су га у цветању задесиле ладне луготрајне кише. Жетва овса за ову годину биће осредња.

Кукурузи су у почетку пораста због ладноће били заостали, но доцније су се опоравили и сем оних у брдским крајевима, свуда добро напредују и већ су и по други пут окопани (огрнути).

Предивни усеви (лан и конопља) изузев неких брдских крајева у Чачанском, Ужичком и Крушевачком округу свуда добро напредују.

Воћа и жира у овој години биће врло мало, јер и оно што је заостало на оголићеном дрвећу од гусеница, почело је како воће тако и жир од ових великих припека нагло опадати, пошто лишћа нема на дрвећу да плод од жеге заклања. Нешто шљива одржало је се до сада још у округу Ваљевском, где су ове године понајбоље и родиле.

Откос на сенокосним ливадама био је осредњи, и према томе биће и сена у овој години осредње количине. Косидба у равницима на измаку је а у планинским пределима сада је највећа ора косидби и сређивању сена. Време за косидбу било је кишевито и неугодно, и за то ће сено по квалитету бити у овој години боље из планинских но равнијих предела.

Пчеле су се врло добро роиле.

Свилене бубе гајене су ове годане свуда по Србији, и лепо су се завиле.

Стока суваћена добро је урањена, јер наше овога лета због учестаних киша има довољно.

* Зборске одлуке, изложене у овом извештају, узете су из стенографских бележака; а оцена рада у опште лично је мишљење писца, и то овако, како га је добио на самом збору.

На прив део извештаја — који је у прошлом броју штампан, учињене су писцу неке замерке; те с тога он, на основу датог му обавештења, чини у томе све исправке:

1., Да су г. г. референти били сагласни у свему с одбором и да су њихова мишљења, извесена збору, претходно у одбору примљена.

2., Да се због краткоће времена нису ни могле доносити одлуке на питања: „о потпомагању производње и прераде шљива“, те с тога се је и прешло одма на одлуке у погледу „потпомагања промета и извоза „шљива“.

Писац.

Виногради у свима пољодељским пределима Србије понели су обилан плод и за сада добро напредују; само оне у југозападном делу Србије опалила је пламењача.

У току последњих дана овога месеца велику штету почињено је град у многим окрузима. Штета је ова у толико већа, што је град задесио усеве у добу зрења — баш кад их сасвим може сатрти.

Највеће штете почињено је град на дан 10 и 11 овог месеца у овим местима:

У Трбушници среза Јадранског окр. подринског на простору од 350 хектара почињено је град са олујом штете 8000 дин.

У општини ракиначкој и ливодичкој окр. пожаревачког падао је град 11 и 21 ов. месеца и учињено штете усевима и воћњацима на 270.000 динара.

На дан 21. овог месеца беснала је страшна олуја праћена градом још и у овим местима:

У општини Ломничкој окр. ћупријског падао је град у великим орâ и направио велике штете.

У атару општине злотске и око „Црнога врха“ падао је крупан град у величини кокошијег јаја. Град је пратила страшна олуја, штета је велика но још непроцењена;

У општини осипаоничкој и Михаиловачкој окр. подунавског захватио је град простор од 1356 хектара. Задесио је пшеницу у јеку зрења и сву сатро. Штета по процени дотичне власти износи на 180.000 динара.

У општини крушевачкој окр. црноречког штета причињена градом износи на 1500 дин;

У селима: Кишу, Ђура селу, Вучковцима, Борчу, Тодоници, Пајсијевићу, Лесковцу, Закути, Сибници и Петрошопу окр. Крагујевачког, падао је град са великом олујом и на простору од 6.500 хект. учињено штете на 150.000 динара. Штета је ова у толико већа што је задесио пре свега и непожњевене усеве јечам и пшеницу.

Још већу је штету почињио град горњег дана у местима: Грабовици, Рајеву, Забрдици, Драгијевици, Осладињу, Балиновићу, горњ. и дољ. Буковици, Рабаљу, Каменици, Врагочанцима, Стапару, Ставиној реци, Суводању, Мајиновићу, Прачевању, Беомужевићу и Тупицима. Штета коју је град са олујом почињио усевима, воћњацима, виноградима, у порушеним зградама и побијеној ситној стоци износи по извештају начелства ваљевског 944.500 дин.

Из поднетог извештаја начелства окр. Крушевачког падао је град са олујином у атару села Треботина, В. Врбице и Д. Ступња. Штета износи на 280.000 динара.

По накнадном извештају начелства окр. подунавског падао је крупан град праћен бесном олујом горе поменутог дана у општинама: В. Орашкој, Сарадорачкој и Луговачкој и причињено штете усевима на 180.000 дин.

Истога дана накнадно јавља начелство окр. ћупријског (моравског) да је падао крупан град са пловитом кишом и јаком олујом око $6^1/_2$ сахат по подне и до корена сатро усеве у општинама: Неговодској, Бошњанској и Велико-Крушевачкој. Штета износи на 80.000 дин. Укупна штета коју је град учинио у Србији у току овог месеца износи 2,166.000 дин.

Сви градом сатрвена усева нису осигурана ни код једног друштва. Ево где пропада највећи иметак нашим земљодељима!..

ДОПИСИ

Медвеђа 31. Маја 1890. год.

Петнаесто дневни извештај, о стању, развијању и напредовању пољских усева у Рекови.

Стрна жита у опште добра су и лепо напредују, сала су у цвету, сем оних који још нису ни искласао. Раж и овас већ су процветали.

Кукуруз изгледају да ће моћи красније бити — више изгледају но икада пуне.

Траве има доста и врло добре.

Лан и конопља такође брзо расту, биће добра; само је штета што се више не производи него само онолико, колико за кућу треба, а давали би доста прихода. Данас се од сељака много више тражи него пре 8 и 10 година, за је разуме се и време да производи од сваћега но нешто и за продају, а не само колико њему за домаћу употребу треба.

Виногради почињу цветати.

Воћа има доста — сем шљива — јер је род толико понео, да су се обесиле гране, — нарочито бреске и кајсије.

За ових петнаест дана измалено четири киша дана, и то: 15, 21, 26 и 28 ов. мес., у којима је данима падала јака киша помешана са градом.

Град је био ситан, те је с тога и малу штету причињио воћу и усевима, највише је штете нашао конопљама.

Време је углавном за све пољске радове. Народ се жарко занима копањем — огртањем кукуруза.

Стање здравља људи и домаће стоке за сад добро је.

Куповне пореза са приложима за прво полугође 1890. год. отпочеће кроз који дан.

Цене разницима са годишњим радом и напојницом 1 — 1·20 динара.

Цене појединих усевина и производима од 100 кгр. ове су:

Пшенице	12—13 дин.
Кукурузу	10—10·40 дин. по одбитку 20% на кунице.
Јарих кукурузиј	11 динара.
Једном шгр. сира	0·60 „
„ „ маска	0·20 „
Пару јагњећи пожа	3·80—4 „
„ јарећи „	5—4·20 „
„ јагњећа	8, 10—12 „
„ јарића	12—13 „
Једним кол. креча	3—3·50 „
„ „ дрва	2, 3—4 „

Пав. Мићић — Радосављевић
економ.

ПИТАЊА и ОДГОВОРИ.

Спор око ватања ројева.

Г. Милош Симоновић свештеник из Београда обратио се уредништву „Тежака“ с питањем: да ли може полагати право на рој овај сусед у чију имовину рој пчела прелети и подиже на какво дрво, као и о томе: сме ли сусед спречавати сопственика да рој ната на ма било он и на туђој имовини?

Одговор.

Да се с једне стране не би штетили сопственици ројева а с друге стране ни познаја падали у погрешку они који мисле да имају права на рој чим овај пређе на њихову имовину, ми ћемо ради подпунијег одговора и тачнијег обавештења и једних и других цитирати одредбе „грађанског законика“ које су и данас у сили а које гласе:

§. 239. *Ројеви домаћи и голубови кошни су тако као и друга питома живогиња.*

§. 240. *Рој од тога пресада тога је и ти пчеле власти у стоноје зидаја ја и где год најбоље узети ја. По ако ће неко за*

24 сахата видати пренебрегнеш, престаће бити твој и прилази као и друга дивљач онome који га ухвати.

§ 241. Рој шумски у грму, сматра се као отвор шичања и прилази онome који га пре нађе и заклоти.

Оне су одредбе јасне и не требају никаквог тумачења, па зато скрећемо пажњу на њи свима којих се тичу, да се о ове одредбе не огреше и из незнања понавуку на се казну.

— o —

КЊИЖЕВНОСТ.

Пољарство, виноградарство и шумарство са 103. слике у тексту, израдио Паја Т. Тодоровић — Ђаковчић. Печатана у држав. штампарији Краљев. Србије у Београду 1890. г. Цена 2 динара (1 фор.)

Ово је друга књига пишчеве „Пољске привреде", а као „уџбеник за школу и народ".

Остављамо за доцније изрицање тачнијег суда о појединим од ових три грана пољске привреде, којима се ова књига бави, а сада ћемо да учинимо само у опште оне напомене:

1., Да налазимо да је вредни писац врло мараљиво, а у колико се оваквим уџбеником може и доста опширно обрадио *воћарство и виноградарство*. И наш писмени сељак и сваки други, нађе у овој књизи поуке о свему, што му је потребно за практичну примену и у воћарству и у виноградарству; а довољно слика још ће му у томе знатно олакшати.

2., Да је напротив трећа грана — *шумарство* — доста укратко и непотпуно обрађена, а није јој никако ни било места у заједници са првим двема гранама. Шумарство је за себе толико опширна и важна грана привреде, да је треба обрађивати у засебном уџбенику и књизи онако исто, као што пољска привреда — у ужем смислу речи — са свима осталим својим гранама захтева читаве књиге, па да се довољно обради. Поступак пишчев правда се само тиме, што он ове уџбенике израђује по програму, који је прописан за предавање пољске привреде у основним школама. Те по томе тај део оне књиге, сем употребе у тим школама, не ће моћи довољно да послужи и за практичну примену знања из шумарства.

3., Пада доста у очи, што је књига печатана доста ситним словима, и што баш наслови нису крупнијим словима и видније истакнути. У томе се до душе огледа скромност пишчева, али то ће задавати читатељима прилично тешкоће, нарочито нашим, мало писменим пољопривредницима.

4., Писац је, нарочито у воћарству и виноградарству, употребио доста нових речи — термина. У колико је у томе учинио добар избор, каже се сваијако по времену да оцени; ну све и да није довољно потребно у избору, ипак за похвалу је, што се овом приликом подухватио и тога посла.

Ова је књига нова и вредна добит за нашу и иначе оскудну пољопривредну књижевност. И ми, признајући читатељима „Тежака", топло је препоручујемо пољопривредницима и пријатељима пољске привреде; а но себи се разуме, да је г. г. учитељима за њихову личну и школску употребу оваква књига баш нарочито добродошла.

СТЕЧАЈ.

Како према стечају, који је расписало Српско Пољопривредно Друштво 30. Новембра прошле године за поуку *«Гајење биљака за исхрану стоке»*, није поднета Друштву ни једна оваква поука до остављеног рока, то се овим продужује стечај за исту поуку *до конца Новембра ове године*.

Поука мора бити удешена за потребу пољопривредника у Краљевини Србији, написана популарно и са што више слика, ради објашњења слога.

Не сме бити већа од четири печатана табака средње осмине.

Најбоља поука награђиће се са *сто динара од штампаног табака*.

Радове ваља слати са запечаћеним спроводним писмом „Српском Пољопривредном Друштву" —Београд. Награђени рад прелази у својину Друштва а не награђени вратиће се писцима.

Бр. 1720. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 25. Јуна 1890. год у Београду

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

С овим бројем истиче полагодишња претплата на „Тежак".

Моле се претплатници који дугују претплату за ово полгође да је пољопривредном друштву пошаљу, а они који су платили за истекло полгође обнове и пошаљу претплату за наступајуће — друго.

Пријатељи пољске привреде моле се, да се заузму око скупљања претплате и распростирања овога корисног листа за наше пољопривреднике.

УРЕДНИШТВО.

Цена малим огласима: Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ КАЛЕНЖЕТ ГИНЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ Ј. 202 ПРЕЗИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
на годину 8 дин, на пола год 4 дин
За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА ЖОЉИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ЖАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СИ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 27. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 8 ЈУЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: — Пољопривреднику је нужан рачун. — Сточарство некад и сад (наставак). — Један поглед на привредни значај свечановине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу (наставак). — Извештај о изложби пољопривредних справа. — Извештај о стању усева. — **Гласник**: Далматинска вина. — **Дописи**: Из Шапца. — **Записник седница управног одбора**. — **Стечај**. — **Подлистак**: Српска вина на Париској изложби (свршетак). — Исправка.

ПОЉОПРИВРЕДНИКУ ЈЕ НУЖАН РАЧУН.

Рачуница је неопходно нужна у свакој радњи, у сваком предузећу без разлике. И у колико је која радња савршенија и сложенија у толико јој је рачуница још нужнија.

Ко хоће да има тачан преглед о примању и издавању, ко хоће на крају године да зна како стоји његов иметак, мора о свему водити тачна рачуна.

Онај, који, пак, не води тачна рачуна о својој радњи, он живи у вечној неизвесности и никада не зна да ли му радња иде на боље или на горе.

Вођењем рачуна добија се, у свакој радњи прегледна слика прихода и расхода. То, опет, даје могућности, да се отклањају штете и да се радња окреће на боље.

„Цифре говоре." Да; оне говоре, оне показују у чему лежи штета, у чему добит. Казујући то, оне, донекле, показују и пут којим ваља поћи па да се радња унапреди.

Важност рачунања голема је!

Рачуница је данас заступљена свуда.

Трговци, занатлије и чиновници говоре цифрама. Помоћу рачуна они сазнају своје право стање. И ко је међу њима бољи рачуница, ко води већу бригу о примању и издавању тај увек и стоји боље.

Само још ми, пољопривредници, живимо без рачуна. То је жалосна истина.

Ми имамо, а не знамо колико и чега, не знамо вредност онога што имамо, не знамо како се креће наша привреда!

Ретко је наћи кога међу нама који би знао тачно казати, колику вредност у новцу преставља његово цело добро, колико му се рад на њему рентира т. ј. колики му је и које године био прихода колики расход.

Све се ради на сумце, све рачуна од ока!

Међутим, зна се, да само онај може напредовати у своме гиздинству који познаје укупну вредност свога добра, и ко води рачуна о приходима и расходима својим.

Све што пољопривредник има, преставља извесну вредност, извесан капитал. Тај се капитал, у главноме, може поделити у три групе: Основни, инвентарски и обртни капитал.

Основни капитал дели се, опет, на непокретни, (земљиште), покретни (грађевине).

Инвентарски, дели се на живи (у који долази сва стока) и мртви (сви алати и оруђа), и

Обртни који се састоји у храни и потребном новцу за одржавање газдинства у течају године.

Вредност основног капитала сазнаје се кад се поједина парчад земљишта (њива, лавада, воћњак, шума и. т. п.) као и грађевине, процене, отприлике, према месним ценама.

Вредност инвентарског капитала (живог и мртвог) сазнаје се, кад се оцени свако грло на по се; сва оруђа и алати, колико би се за њ', отприлике, могло узети, на случај продаје.

На тај исти начин сазнаје се и вредност обртног капитала, оцењивањем према владајућим ценама.

Ну, сем овога, ко хоће поле разумно да газдује, мора водити рачуна и о томе шта има другоме да даје. Ко дакле на своме добру има дуга, тај не газдује само својим капиталом већ и туђим.

Излажући ове поједине врсте капитала, с којима, више мање, располаже скоро сваки пољопривредник и показујући начин за срачунавање мисмо с тога уједно показали и колико је сложено занимање пољопривредниково. И ова многостручност јасно говори: да ако и једно занимање потребује рачунања, највише га потребује — занимање пољопривредниково.

Сетимо се још да је највећа брига пољопривреднику, најјевтинијим начином доћи до што већих до-

ходака. А може ли се ово постићи без размишљања без рачунања?

Заиста не може

Рачунање је оснонац пољопривреднику, без рачуна нема доброг оцењивања, нема напретка.

Данас ко живи без рачуна, ко што живимо ми пољопривредници, тај не може да корача напред, он пропада.

И нема сумње, да је неопћење рачуна један, између многих, узрок нашем материјалном посртању.

Крајње је време да и ми пољопривредници узмемо рачуницу у шаке, време је да видимо тачно рачуна о нашој привреди и нашем раду, јер ћемо само онда ићи у напред. **Ит.**

СТОЧАРСТВО НЕКАД И САД.

од

Свет Љ. Гавриловића

(Наставак)

Описујући богатство Краља Милутина, које је „исписовадимо јестествну человеческу", вели да је краљ имао: — имање и богатство много, злато и сребро небројано и „скоти насоми, овце и волове и коње многодобри и т. д.

Да л' су за побољшање домаћих, земаљских коња (и остале стоке), дакле у цели укратцима, доводили са стране приплодна грла, као и у опште, да ли су коњи, за потребе војне и преносне, са стране набављани и куповани, нема никаквих спомена ни трагова.

По тврђењу Чеде Мијатовића, о томе има само један помен, да су коња увожени из Италије у Србију.[1]) Године 1324. млетачка власт дозвољава Марку Русинију да извезе краљу рашком 6 коња и још других 133 а тако и Марку Дервиш да поведе собом у Рашку 141 коња.

Могућно је а и за вероваше је, да су велика и богата господа српска, набављала себи коње андалузијског соја преко Млетака а коње арапске преко Цариграда

Овај увоз што се овде спомиње, био је за владе краља Стевана Дечанског.

Зета је морала имати добре коње, јер Душан (и сва престолонаследница) поче су управљали и у битци на Велбужду, кад су победили цара бугарског Михаила, Душан је предводио коњицу.

Но поред коњарства напредовали су и занати: ковачки, седларски (јер се нарочито спомиње и бербере са сокалницима у работама, дакле опет неко одликоване!) — зависни занати од држања коња.

„Крстови од гвожђа, који као да су се овде онде намештали да имеђе атаре општинске, плугови, гвоздена оруђа, коњске плоче" и т. д. израђивале су се, без сваке сумње, у самој Србији". (Финанс. срп. краљевства).

Дечански — у Хрисовуљи даровања манастиру Дечанима — за мајсторе вели: „**а монахъ и хлтарьнк и седларнк и шиљи и строгорнк и кси пинсторнк да работаю и орю као и сокалиици**". Сокалници су тек у пола потпређени оним теретима, којим беху оптерећени меропси.

Да су били сувати и пасишта, пространа, бујна и раскална и да су била у великој важности — види се из свију споменика. У свакој хрисовули она се изрично спомињу. И пасишта се деле у летња и зимња.

Да су за зимње ранење стоке остављали потребну рану — види се из обилних сенокоша и из дужности опште, да сено косе и на царским и на црквеним и на властелинским добрима.

[1]) Студија за историју српске трговине XIII и XIV века, Гласник књига XXXVIII Београд 1879.

ПОДЛИСТАК

СРПСКА ВИНА НА ПАРИСКОЈ ИЗЛОЖБИ.

(Свршетак)

Вина и спиритуозна пића.

После округа крагујевачког и смедеревског, округи пишки и пиротски заузимају пред место у реду виноделских округа.

У њима се производе бела и црна вина обичне квалите, но која би се дала побољшати. Њихова цена мења се између 9 и 12. динара хектолитар

Начин гајења винограда јако је изопачен, као и осталих пољских производа. Вала одбацити онај начин нерационалног мешања воћа као и неумесну употребу расада.

Окопавање, а нарочито резање, — две тако важне операције не врше се како би требало. Плесављење је непозната ствар. Берачи бацају у мућачу зелено, зрело и труло грожђе и не врше никад крупење чувајући од петељака, које је понекад тако потребно.

Што се пак тиче неговања вина после бербе, ово није никакво. Подруми се врло ретко проветравају, а бурад се одржавају врло небрижљиво, и тиме се и тумачи она склоност к усирћетавању и кратко одржавање вина из тих крајева.

Пишко и пиротско земљиште препуно је брежуљака и коса, које су врло подесне за гајење винограда, јер се ни филоксера није ту још појавила, па је доиста жалити што су виноградари достојни тога имена, у тако малоном броју.

Заводење болитка онемогућено је услед крајњег распарчавања имовине и услед скоро потпуног недостатка капитала.

У пишком, па ни у пиротском виноградском округу, нема ни једног винограда од значајнијег простора

Једина извоз до данас састоји се од неколико хектолитара послатих у Хамбург, Штетин и Солун, које приватним, које ради пробе.

Производња тих двају округа, пишког и пиротског, износи, у колико је то могло да се сазна, до 670.000 хектолитара белог и црног вина, од ког се троши на месту 350,000 хектолитара.

Ту се показује вишак од 220.000 хектолитара вина које стоји на расположењу извесној трговини, и које се разноси по оним деловима Србије, у којима нема винограда.

Нити стране државе нити Француска нису до сад имале удела у извесној трговини вина из ових предела.

Једини покушај за извоз у нашу земљу учинила је у 1887 год. једна кућа из Бордоа, која је тада купила 600 хектолит. црног вина. Услед неког неспоразума и извесних техкоћа, које су се појавиле при самом свеиодовању, закључени посао између бордоског трговца и г. Тутуновића био је напуштен.

Доле означени списак, који је састављен на основу најновије статистике, као и подаци, који су покупљени на лицу места, показује у хектолитрима количину црних и белих вина, која стоје на расположењу у округима пиротском и пишким и од којих би француска трговина можда могла да извлачи користи.

И меропси и отроци и соваљници и мајстори и попови, морали су сено да косе, на било да је сенокосе у самоме селу где су, или негде на другоме месту.

Тако су сви осем попова давали „јагњетину“ а попови су давали „црковину“ (десетак од овршеног жита).

„Дечаневи — том хрисовулом — одликава селима дужност „попоса“, или „коња“, у колико перефује: „... **село текође да не косе, но да храни како село по једнога коња коњара да коси црконе ливаде. И ако откуде на црнорковне работе да их црковн на место постави, ако ли откуде од селе, да га село на место постави**“

Да су села и људи, били обвезани да држе и рани господске псе, да питоме и гаје соколе; да дају „позоб“ и да „коњ хране“, кад краљеви са свитом, пратећом или властела пролазе види се несумњиво из свију споменика и хрисовула, којима их владаоци ослобођавају од оних дужности, код их дарују задужбинама својим.

Дакаље и ранење паса било је најнесносније, јер било је случајева да је један властелин држао по 1500 паса!

Из законика цара Душана, види се, да су и жировање биле обилате и да су се рачунале у приходе државне.

Члан 185 вели: „... **и ако се од жирови жир роди, тога жира царе половина и томе властелинове, ова с држава, половина**“.

То је опет доказ да је свињарство било такође обилато заступљено; јер шљивне и шуме беху онда просторно непроходне и бројем небројене!

Душанов законик то боље још осветљава, јер чл. 188. вели: „... **и ако господа откраде свиње царске да плати осмина. Ако ли се отвраћу свиње, да се сведи свиньи с жиропом, што рече суд**“. О краћи остале стоке нема никаквих нарељења!

Законик уређује и право службености појене, па и потрицу спомиње: „**О појени законик. И за појилоу ако ко повасе уне жито, или ливадоу трсомь, тог повашоу да плати што рекоу дотшкиници**“.

Плавине, што соу оу хемли царстех ши, што соу царске плавине да соу цароу, а црквене црквама, а властељске властеломи. (Шаф. 70. Пр. 81.)

Плавине, што соу оу хемли царске царог, а ндлаю краљице, а властеломи властељске, што есть оу њих држаки. (Шаф. 187. Пр. нема.)

У законику Душановом (Шаф. 63. Пр. и 74 и Шаф. 64, Пр. 75, Шаф. 199. Пр. нема) има још неких одредаба о земљом и о летњем пасишту:

Село селоми да пасе, когда едно село тоудзи и дроуго, радн ракеле законитыхь и ливаде законитыхь никто да не пасе. (Шаф. 63. Пр. 74)

Жотна жотиx да не повасе докитькомь ништа. Ако ли се видде едно село оу тоуи жотиx оу кога љубо властелина, или есть царстна ли или есть црквоно село, или властелтинка, онемоугли селоут никто да не ѣздрани пасти — да пасе когда и жотиx. (Шаф. 64. Пр. 75)

Косиоу властелиноу прѣнде да хиноуе уложнк, да дака тражиноу одь ѳ. (100) повиди коньноу, отъ оньца оньноу съ врамьенн, и отъ ѳ. гокеды господо. (Шаф. 199. Пр. нема).

По овоме мени изгледа, да је било парочитих прописа о попашу, па је то после у преписивању — збркано (као и овде са свим другим члановима).

Да је моје мишљење оправдано има доказа у хрисовули Стевана Дечанског, у којој се изрично регулишу прнва на попашу и одређује цена за попашу у планинама, датим манастиру на поклон.

Тамо се вели [1]) да он „уштеси“ манастиру све планине које су над Дечанима, а које су остале за хрисовулама светогорским и градачким. „Ту куиих „Ујезду“ за „ѳ. (100) он'ць с' шгньцн“ и саставих је с „ал'тиньскыми“ планинама и умејах све те планине са међама светогорским и градачким, и у тим планинама „да не метеха“ ни властелин, ни влах, ни арбанасин, но само овај, коме дозволи игуман „отцемнкъ“.

Ко би се дрзнуо да прекрши ове међе, без разлике стања и положаја, без игуманова хотења, да премеђи међе или да заузме,

[1]) Дечанске хрисовуље издао Милош С. Милојевић. — Београд 1880. Гласник II. одељење књ. XII.

	Нишки округ		Пиротски округ		Целокупна сума овадна округа	
производ потрошак	хектолитара 320.000 200.000		хектолитара 250.000 150.000		хектолитара 570.000 350.000	
	бело вино	црно вино	бело вино	црно вино	бело вино	црно вино
	хектол. 70.000	хект. 50.000	хект. 65.000	хект. 35.000	хект. 135.000	хект. 85.000

На 220.000 хектолитара, који састављају нишки производ за месну потрошњу, има 85.000 хектолитара, т. ј. скоро једна трећина црног вина и то једнног које би било подесно за француску трговину.

Да ли су та вина потрошљива? — Ја држим да јесу, поврај њихових недостатака, који би се дали поправити или уклонити бољим гајењем и јачом брижљивошћу. Међутим, како та вина нису богата у бојама, то би ваљало избирати највише вина загасите боје.

За сад се не може тачно одредити да ли су вина овог краја подесна за примесу и да ли могу да издрже трансворгавање. То ће искуство већ показати.

Какав заступник француских кућа, који би био стално настањен у Србији и коме би помагала каква званична, меродавна личност, успео би, надам се, да преиначи навику српских виноделаца и да заведе боли начин поступања при изради и одржању вина.

Виноделци има ли би несумњиве користи, кад би следовали савету, чије би извршење олакшало пројз њиховог берићета. То је исто било и у извесним крајевима Шпаније, где су сељаци, који беху научили од француских купаца да гаје своја вина, увидели убрзо знатнију вредност њнову и више су пажње поклањали томе производу, који је био занемарен њиховом нсатношћу.

У опште се држе да би лака вина из нишког краја могла да пађу изласа у Бугарској, и надати је се да ће им једног дана граница ове државе бити отворена и и да ће снабдевати Софију и њену околину, где је гајење винограда мало распространењо.

Специјална пића, која се производе у јужној Србији то су: *шљивовица, анасон и комовица*.

Шљивовица се производи у врло малој количини и није довољна за месну употребу, јер се доноси и из других округа из средње Србије и из северних крајева земље, где шљива у изобиљу успева.

Анасон је врста ракије која се прави од анасона; врло је пријатна, али се забрикује у малој размери.

Комовица је најраспространенија. Неће се погрешити ако се рекне да је комовица једна од обичних пића и не прерађује се никаквом алкохолом, као што се ради.

Овај природни производ садржи 30 до 45% алкохола и захваљујући благ клими, одличан је и многе године хранљив.

Комовица се једнократно пропарава се до 60 степ. Цељзијева, т. ј. према томе, да јој садржај износи 45 до 50% алкохола.

или да доказује, да је то његово и пре било да плати „**краљевстиор ми .€.** (500) **сыт овиа**“ — и онда објављава да у планини нико не може баштине имати, окром краља и цркве, којој су је краљеви дали — онда набраја планине по имену — па онда одређује цену за попашу и казну ко је не би хтео платити:

„**А чиаа од стада .€.** (?) **овиа и .в. цркети и сиоь и динаръ, кто ли ъавраии и недасть да платн краљиx стиоуюрочиюг .€. сыт овиа.**“.

Но из овог примера видимо још нешто.

Видимо помена о овчарству. Видимо да је овчарство било развијено у старој српској држави, као год и све остале врсте сточарства. Видимо, да су овце с загањима и у време Дечанског још служиле, као средство за размену добара; јер Дечански даје јеписком из Хвостна за планину „Уједиу“ сто оваца с јагањима, те да би могао све планине што поклања манастиру уједињити, заокруглити и омеђити.

За уређење попаше и заузимање планина, видимо не само да се наплаћују и одређују цене — за стадо по 2 овна и 2 јагњета, већ и глобе за такве испуте су велике и узимају се у овновима.

Но не само, да су такве наплате и глобе врлине у овцама, већ су и пастири — нарочито овчари плаћени за чување стада — овцама.

У тој истој хрисовуљи Дечански поклања манастиру неколико села с Власима а доле ниже одређује их — да чувају стоку манастирску.

И не само то, но видимо, где за сваку врсту стоке постоје обшика и — одељти, одвојени пастири, чувари.

„Власи Тудоричевци и Гојиловци и Сушичани и Костадиновци: да нам једни једну а други другу „**ликиниио**“ кобила; а овце — Ратишевци и Светорачани; говеда — Врдничани; свиње најзад — Љевчиновци“.

„И Влах, који кобиле пасе да не узима „**бележ**“ од кобила, но да се храни несевчином; а они који овце пасу да узимају на Ђурђев дан од 100 оваца — овцу с јагњетом. Што изгуби да плати двојином, а сви Власи да добијају храну црквену“. [1])

Но изгледа, упућујући се у оцењивање одређених прилика морамо доћи до закључка, да је овчарство било, не само напредно, но и јако развијено.

Из „студија о српској трговини XII и XIII века“ — видимо, да се за „бело“ — губере, нећад. не зна да ли су предмет увоза из извоза; за сукно со мисли — да се ткало у земљи. Само фина скрлат, која венецијанска чоја — увозила се из Венеције и можда и из Дубровника.

Доиле за све обично одело, нарочито за одело појачко, за одело свега „убогог“ света, који је састављао већину — грошљо се сукно, рађено у земљи.

Да је у старој српској држави рад био поштован, да се прело и ткало сукно у земљи, показује, најбољег доказа у грчком писцу Пахимеру, који је хтео да награди — срећом по нас — „простачлук“ на двору краља Уроша и оставио нам овако помене, превашне за културну историју старе српске државе.

„Урош и његова људи изненађени пиним доласком још су, као поклисари грчког цара Михаила 1272 године, дошли, да царичину Ану — „провадлашину“ млађем сину Милутину, те да спрече Урошев савез с непријатељем владаоцем и с Бугарском — против себе) — питаху: „Шта је то, шта ви хоћете?“ Кад су дознали ради чега су дошли, Урош им показа старицу снају (Катарину — мађарску принцезу), која је прела вуну, у једним халиницама и рече: „такве смо ми снаје научили да имамо!“

„Реченица, како снаја српског краља преде вуну, Пахимер је мислио, тиме да изрази краљевску породицу, а у ствари је и сам доказао познату истину: да су се наше високе господе

[1]) Последњи став не може да се овако прочита, јер у првој хрисовуљи је али прескочен, ал' није постојао, у другој, на којој је и душан потписан и која се разликује у неко — на местима — одређености и јасности, баш на том месту је нагрижена и ја сам стао довино, од прилике, по смислу.

Количина старе и нове комовице, које данас има на нашој пијаци, износи до 12.000 хектолитара, чија се цена мења према старости.

Нова т. ј. млада ракија, која би требала да се прежиже, најс згодна за пренос у Француску у тој цељи. За то држим да би било боље да се у Нишу подигне дистилерија, што би олакшало извоз производа од мањег обима а од веће вредности. Овако предузеће имало би свог успеха како за комовицу тако и за алкохол, који се сада продаје по 200. динара хетолитар, но који би се јевтиније могао добијати“.

Као што се види, оцене г. Лакарове доста су повољне за српско виноделе.

Пошто је Србија и сама виноделска земља, то се врло мало увоза страних вина. Тако је год. 1886. увожено укупно вина за суму од 400.000 дин., од којих пада на Аустро-Угарску све осим 5.000 динара за вина, која су увожена из Француске, и то из Бордо-а, Бургундије и Шампање.

Није чудо што Мађарска, услед своје близине, даје такође српској потрошњи извесне врсте вина. То су обично јевтина вина, која су много лакша него она што их Србија производи.

Што смо рекли о винима, односи се и на ракију, само боље врсте могу да постану предметом увозне трговине у Србију, и то у врло скученом облику.

По званичним статистичким подацима, увоз спиритуозних пића био је за год. 1886 у вредности од 29.000 дин., од којих царински подаци приписују највећи део:

Аустро-Угарској, и то:	25.000 дин.
Енглеској	2.800 „
Француској	2.400 „
Швајцарској	1.030 „

Што се тиче француског коњака, то су најзаступљеније познате бродовске фирме.

Куповна им је цена 4.50 до 7. дин. литар, а продаје се по 6 до 10 динара бордовска боца.

Чудноват факт тај је, што француски артикли никад нису пуњени од стране француских агената нити често француских путника; обично их протурају бечке фирме.

Увоз алкохола у Србију опада сваке године. Год 1886. увежено је само за дин. 84.000 и то само из Аустрије.

Цене спиритусу на београдској пијаци стоје између 1.20 до 3. дин. литар.

Србија је имала 48 излагача у краси 73. Она је изложила вина која служе на част њеној производњи. Исто је тако изложила велики број ракија добре врсте.

краљевског и властелинског порекла, тако исто занимале кућевним радовима, као и старе Римљанке.

Наше ткиво и наше плетиво беху веома на гласу. Да је се и на двору српског краља Уроша могла свила прести, налазимо потврде — у женском заводу краљице Јелене, супруге његове.“ [1])

Према томе можемо закључити, да је се у старој српској држави много полагало на држање оваца с добром вуном.

(Наставиће се)

Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу.

(Наставак)

Г. Изложба коња и трке.

а) *Изложба кобила и ждребади.*

И ако су поједине изложбе, о којима је напред говорено, имале, да не речем сјајних резултата, али врло лепог успеха; и ако је шљиварско-житарски збор заинтересовао знатан број привредника, а савезне стрељачке дружине и друге корпорације својим учествовањем увеличале ову свечаност, — све је то било од споредног значаја према ономе што је тек сљедовало. — Коло јахача „Кнез Михаило“, тај покретач и представник ове свечаности, на коју се онај силни свет искупи, имало је тек да засведочи, да су његови дојакошњи радови плодни и да се том приликом оцени: у којој је мери одговорило својој правој задаћи... Радознала публика имала је сада прилике да се увери на месту са кога је „Коло јахача“ почело развијати своје делање за унапређење нашег коњарства, од каквог су благотворног утицаја ове установе по ову веома важну привредну грану (коњарство)... То је се имало огледати у изложби коња, која је у тој цељи била приређена на друштвеном тркалишту пре подне на трећи дан Духова (23 Маја).

Да није било неке пометње у програму приређивачког одбора, и да није изложба онако убрзо затворена (отворена у 8 сах. и трајала само до подне) ми би били у много згоднијем положају да о њој исцрпније говоримо, а онако је била одузета могућност како нама тако и свакоме критичноме посматраоцу да у овој згодној прилици изрече прави суд о томе: којим се правцем ишло и докле се дошло са унапређењем коњарства у овоме крају, — велим то је узрок, те не можемо да говоримо о овој изложби онолико и онако опширно, колико важност њена по себи то захтева.

Срећом те нам се бар у неколико даде згодна прилика да изложена грла можемо прегледати и ценити... Комисија, која беше одређена да досуђује награде произвођачима за најбоља однегована грла која су се на овој изложби такмичила отпоче свој рад. Пријављена грла за такмичење припођена су пред комисију и то грло по грло... Благодарећи тој згодној прилици, у неколико смо задовољили наше љубопитство...

И доиста, нико, колико год нас је било, није се преварио у своме очекивању... Да у Мачви има бољих коња по у осталим крајевима Србије веровали смо, но да је Мачванин у оној мери вештији произвођач, одгаивач и онако велики љубитељ коња по што смо га ми замишљали; то је оно, што нас је веома пријатно изненадило... По доброме грлу познавао се и добар домаћин... Лена једногода и двогода мушка и женска ждребад; правилно однеговани трогодишњаци и четворогодишњаци ждрепци и омице, темељно развијене приплодне кобиле заслуживали су сваку хвалу. Скоро сва изложена грла, сем оних из држ. сточарског завода Љубичева и краљеве штале, била су већим делом из Мачве.

Одбацујући поједине незнатније мане које се опажају на свима грлима и којих узрок и одклањање не лежи више у руци појединих одгаивача, већ у природи нашег, до сада по све занемареног земаљског соја коња, — ми са поносом можемо рећи: *да је Мачва скривала драгоцено благо, које дотле беше нечувено и невиђено и које тек на овој изложби беше стављено сакупљеноме свету на углед.....*

Нема сумње да у овоме видноме напретку коњарства у Мачви, поред других чинилаца, има великог удела коло јахача „Кнез Михаило“... Добит је доиста велика... Резултат је сјајан,.. и право је да припадне хвала оним трудбеницима, који не осећаху никаквог напора при савлађивању толиких тешкоћа само да користе општој ствари; да бар у своме крају буде и крену из мртвила ову тако важну, но до сада успавану привредну грану, за коју до скора, као и за друге, никад и нигде добра реч не беше заложена, већ на место крајње занемарене привреде, вазда ствари од мањег значаја и вредности заузимаху пуноважно место.

Још ћемо на овоме месту рећи реч две о оцењивачкој комисији која је досуђивала награде. Желели би да се наше скромне примедбе рђаво не тумаче, јер их чинимо искључиво у тој цељи, како би у подобним приликама биле од користи.

Ми смо мало пре поменули да су на приређеној изложби, у маси учествовали са својим коњима сељаци из Мачве и најближе околине Шапца. У томе се баш и састоја заслуга кола јахача, што је умело на веома примамљив начин да за своју ствар заинтересује и придобије ону масу привредника у чијим рукама и лежи производња и одгаивање коња. — У свакоме другом случају „Коло јахача“ не би имало оног успеха који је на овај начин постигнут, нити би му ми Бог зна колики значај придавали, да је „Коло јахача„ отишло правцем једностраним, т. ј. да је се искључиво бавило тркама, витештвом (spor-tom) и другим играма на коњима које се из задовољства или боље рећи из луксуза приређују. То може још бити оправдано само у земљама у којима је земаљски сој коња већ давно типиран (константан), али код нас, када је поправка домаћег соја тек у самоме зачетку, таква би радња била непромишљена и не би водила никаквој корисној цељи.

Код нас, производња коња треба да је на првоме месту, и кад будемо имали доста и добрих коња, онда тек треба бити ширих погледа и ничија уживања не закраћивати. Тада ће бити коња: за витештво, трке, војничке игре, земљоделско-индустријске цељи, војену потребу и т. д.

Полазећи са ове тачке гледишта, нама се чини, да је комисија и нехотице једнострано ценила грла која су се на овој изложби такмичила. Ми смо пажљиво пратили рад комисијски и уверили се, да је пуштала у наградно оделење само она грла која су јој импонирала лепим екстеријером и дурашношћу (која пре може бити пандрљивост и злоћудност) без да је се из ближе упуштала у пажљивија испитивања пропорционалности појединих делова на грлу, што је веома важна ствар. Исто тако обраћана је недовољна пажња на грла јаке и кошчате грађе. Истина ова грла због своје грубе и гломазне грађе нису лепог екстријера, али опет су за то изврсна за земљорадничке послове. Сва оваква грла комисија је одвајала у оделење без награде.

Кад се узме у обзир цељ која се желела постићи овим наградама, и да оне нису намењене само оним произвођачима чија грла имају изгледа да ће бити добри тркачи, већ је се више њима циљало на то, да се сељак подстиче да у првоме реду однегује добре и подесне коње за запрегу и земљоделске послове на тек у трећем реду добре тркаче, онда је се бојати, да се давањем награда на овај начин не омаши главна цељ.

(Наставиће се).

[1]) „Браство“ 1889 III. у чланку: Краљ Урош I. и грчки повесничар Пахимер.

ИЗВЕШТАЈ

Управном Одбору Српског Пољопривредног Друштва.

Почаствован поверењем Управног Одбора, да се старам о приређивању поучне изложбе пољопривредних справа о прослави стогодишњице Господара Јеврема Обреновића о Тројицама ов. г. у Шапцу, имам част поднети му извештај у овоме:

Изложба је приређена у дворишту „владичиног конака", где је сад смештен један део шабачке гимназије, под ведрим небом. На њој је изложено:

1. Пољопривредне справе и алатке и то: Плуг за орање осечки (модел) и 1 по њему израђен у Београду, американски обртач-ралица, плуг за орање са 2 бразде, дрљача дијагонална, 4 дела, прашач и огртач (модел) осечки, машине за сејање на врсте (хунгарија), машина за сејање омашке (Аберден), ручна машина за сејање детелине, машина за кошење траве (Вудова), машина за кошење — жетву — жита (фаворита), машина за вршење са витлом за сточни рад, ветрењача Бакерова, 3 тријера и то Мајеров већи и мањи и Периолетов, сечка за сецкање репе и бундева, 2 сечке за сецкање сламе и др. дугачке пиће и то — с ножевима на ваљцима и 1 с ножевима на точку, прекрупач (Випанов), мулачи за мулање воћа за јабуковачу, преса за цеђење јабуковаче и вина, крунач „Ексцелзиор", ручна буђкалица за масло, кошница разних система, врањеви за врење, апарат за испитивање клицавости семена, амерички нож за исецање сламе и сена из пласта или камаре, и потпуна збирка свију разних воћарских ђатака.

2. Сва стока са друштвеног добра, сем теглећих — радених коња, — а на име: 1 бик алгајског соја, 2 краве, 2 јунице, 1 теле и 1 кобила са ждребетом. Даље из Топчидера: 1 бик, крава и теле алгајског соја и неколико кривовирских оваца с јагањцима и 1 ован — мелез рамбуље и 1 пунокрван рамбуље — ован. Најзад неколико оваца и 1 ован фриске расе г. Мике Спасојавића економа из Јевремовца, које је раније купио из Топчидера.

3. Луцерка, црвена детелина, пролетња грахорица и јесењи сточни грашак у зеленом стању а на сушилима, њихова сена у дењцима и њихово семе.

4. Поучни сортимент: дивљака, начина каламљења, окаламљене воћке на разним подлогама, живе ограде и њихова семена, кестење, ораси и др. начини приуготове семења за сејање из воћног семеништа и расадника са друштвеног добра. —

Улаз у изложбу био је декорисан у колико је то било потребно и због саме свечане прославе

Изложбу је отворио првог дана прославе — 20. ов. м. — у $4^1/_2$ часа по подне Његово Величанство Краљ Александер I., са својим оцем Њ. Вел. Краљем Миланом и г. г. Намесницима и Министрима који су на прослави били. — Потписани поздравио је високе госте у име Друштва, као његов представник на изложби.

Због велике кише, која падаше кад су њихова Величанства дошла да отворе изложбу, нису могли да прегледају сву изложбу, већ су само површно прегледали један део њен, који је самогао видити кроз прозоре школе у којој су се високи посјетноци склонили од кише.

По одласку Њихових Величанстава и пошто је киша престала, много је се света слегло у изложбу, и за све време изложбе — сва три дана — изложба је била пуна посјетилаца, и не ћу претерати ако кажем да је било најмање 12—14 хиљада посјетилаца.

За све изложене предмете давата су потребна објаснења и упутства, а у колико је време дозволило и радило је се изложеним справама на изложби, а пошто је изложба затворена и поља се мало процедила од сувишне влаге, покошена је машином за кошење траве ливада на друштвеном добру (24. ов. м. пред вече и 25. изјутра). Врло много пољопривредника, а и нешто грађана, присуствовало је овоме раду и може се рећи да је рад испао на опште задовољство.

Другог дана изложбе, Његово Величанство Краљ Милан понова је посјетио изложбу и у њој се дуже времена задржао и том приликом, а по претходном објаснењу користи и употребе свију изложених справа, купио је 7 справа и то: машину за сејање „на широко", Бакерову ветрењачу, две сечке за сецкање сламе и др. дугачке пиће, 2 плуга за орање и један прашач и огртач за кукуруз. Справе ове подарило је Његово Величанство „Колу Јахача Кназ Михаило" као награде за земљорадничку трку и „Стрељачкој Дружини у Дубљу" као награде најбољим стрелцима. — Нека је хвала Његовом Величанству на пажњи коју је изволело поклонити овој изложби и користи употребе савршених пољопривредних справа!

Сем ових справа продато је на изложби: 1 прекрупач, 1 сечка за сецкање репе и бундева и 1 американски нож за сечење сена из пласта или камаре.

Али, поред многих похвала за воћке које су последњих неколико година продате са друштвеног добра, било је на самој изложби толико поруџбина воћки пресадница, да их Управитељ друштвеног добра није могао све ни да прими. —

Многобројна посјета и живо интересовање пољопривредника за све изложене предмете, довољни су доказ, да је доиста било време да се почне утицати на унапређење пољске привреде и путем поучних изложаба, а и да је ова прва изложба те врсте морала бити од утицаја у томе правцу.

У кратко, може се с правом рећи, да је изложба испала врло добро и да је ресултат потпуно задовољавајући. —

Завршујући свој извештај о изложби, чије је уређење управодбор изволео мени поверити и на којој сам имао част бити представник друштвени, сматрам за своју, и ако непријатну дужност, да известим одбор, да ми је као друштвеном изасланику и представнику слаба помоћ и почаст указивана од стране општине приређивачког одбора, што држим да долази због великих послова којим су били оптерећени за време прославе. Толико само, што је за отварање ове изложбе одређено у програму за прославу угледно место — први дан прославе у 4 часа по подне, т. ј. одмах после свечаног ручка.

Најзад имам част известити Одбор, да ме је Његово Величанство Краљ Милан почаствовао позивом својим на вечеру коју је давао другог дана прославе, коме сам се позиву радо и одазвао.

31. Маја 1890.
Београд.

С поштовањем,
Душ. М. Спасић.
Секретар Срп. Пољ. Друштва и његов представник на изложби у Шапцу.

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ УСЕВА.

Према извештајима који су приспели од надлежних власти Министарству народне привреде обустављени су скоро сви пољски послови од 1. па до 4. ов. месеца због јаких и плаовитих киша које су ових дана падале у целој Србији.

Киша је падала са таквом жестином, да су се многе реке и потоци излили и поплавили усеве.

У појединим местима биле су провале облака и то: 2. ов. месеца по подне над Власотинцима и у срезовима Лужничком и

Нишавском окр. Пиротског. Многе су куће порушене. Град и поплава починили су велику штету усевима у тамошњем крајевима но ова је још непроцењена.

Највећа провала облака била је у срезу Јасеничком окр. Крагујевачког и срезу таковском окр. Рудничког. Гвоздена ћуприја на Јасеници срушена је од великог излива реке Јасенице. Прекинут је саобраћај између г. Милановца, Ваљева и Аранђеловца, јер су многе ћуприје однете и путови са јаким буицама пролокани.

Многе њиве са којих још нису пожњевени усеви, као и непокошене ливаде, засуте су наносом У општини јарменовачкој ср. таковског однешене су две куће; чељад се спасла; а у селу Старчеву окр. пожарев. гром је ударио у салаш Пауна Васиљевића, — запалио га и убио 3 крмаче са 16 прасади. Тачнији извештаји о учињеним штетама овим поплавама још нису приспели.

ГЛАСНИК

Далматинска вина. — Бечке виноградарске новине „Wein Zeitung“, реферишући „о виноградарству“, што је на овогодишњој бечкој пољопривредној изложби, пишу о далматинским винима ово:

„Што се далматинских вина тиче, нашао је оцењивачки суд (јурија), да је Далмација, од свих аустриских покрајина, у винарству највише напредовала. Ако помислимо, како је вештина у приређивању и нези вина пре четврт века била тамо на најнижем ступњу, морамо се збиља чудити великој множини добрих и већином *изверских* вина, која сада Далмација производи. Из те земље изложено је много црнога вина, почев од најобичнијег до најфинијег столног. Особиту пажњу изазвао је број врло финих десертних вина, а знатан број доброга белог столног вина сведочи да би Далмација могла и тога вина много да производи“.

ДОПИСИ

Шабац — Јуна 1890.

О намерама витешко-привредног удружења Кола Јахача „Кнез Михаило“. Уверен сам да ће и све читаоце омиљеног нам и уваженог листа вашег интересирати даљи смерови оног витешког привредног удружења које од 1888 год. постоји и неуморно послује у праделовини Његовог Величанства нашег узвишаног Краља Александра.

Као што је већ добро знано, Коло је пригрлило једну велезначајну али скоро већ сасвим занемарену идеју великога Кнеза Михаила и узело је за свога духовног патрона тог некадашњег моћног посиоца те идеје.

Коло је се са својим радом удостојило не само тога патроната већ и највише заштите Његовог Величанства. Уз то је Коло постало једна омиљена и уважена установа код свију и свакога. Но док је Коло толико омиљено, требало му је доиста ванприродних напора и неуморних размишљања.

Постигнути и осведочени успеси прокрчили су Колу терен, да се усуди, да размишља о што ширем и бујнијем јачању оне задаће на којој оно послује, и ми мислимо да ће оно у томе и успети пошто је данас већ сваки Србин уверен да таква удружења треба да потпомаже. Данас више не стоји у том погледу тако траљаво као што беше онда док још не беше познат смер и рад Кола. Пре се муке имало да се неко намоли и приволе да постане помажући члан а данас се и утемељачи сами јављају. Пре су стручњаци и надлежне власти зебли да поверују у постојаност и истрајност једног маленога удружења са великом задаћом, а данас се сви они радују што се нашло таквих прегаоца који заслужују њихову највећу пажњу. И Коло стојећи у тако повољним и ласкавим околностима није скрстило руке да се одмара. Оно тражи начина да своју намеру потпунце оствари и да *учврсти* све оно што је својим радом и својим листом „Витезом“ започело. Коло дакле корача и даље систематично и неуморно напред. Опазивши да је дошао вакат да се може још дружина стварати, које би у истом правцу радиле, оно је смислило и преко нарочитог изасланика доставило на надлежним местима:

1. Да би свака дивизијска област требала да има по једно јако и моћно Коло Јахача Кнез Михаило

2. Да би о рођен-дану Кнеза Михаила требало у родном месту његовоме, у Крагујевцу, да се ове године сазоре први српски земаљски збор свију искусних пријатеља и стручњака оних сврха на којима Кола послују.

3. Да би у интересу што целисходнијег успевања свију Кола Јахача, погодно било, да она, и ако су свако у својој области самостална, ипак имају један стручан и неутралан центар, који да буде Српско Пољопривредно Друштво. Тај центар био би веза између Кола и државе, тај центар би прибирао све потребне статистичне податке; он би, даље, био извршилац свију одлука донесених на годишњим заједничким скуповима, он би уређивао и заједнички орган свију Кола.

Да вам не би овога пута и сувише запремао места и тиме се огрешио о предусретљивост вашу, ја ћу Вам другом приликом саопштити потанко разлоге који су Коло руководили да предње три тачке усвоји као умесне. У исто време саопштићу Вам и његов поглед односно преустројства појединих најважнијих одсека Српског Пољопривредног Друштва, јер ће можда и то бити од користи, пошто ми изгледа да је савремено и остварљиво.

Пошто се већ и само по себи разуме, да Коло не би постигло оне успехе с којима се данас поносити може и на основу којих може *ширења* витештва и привреде по целој Краљевини да пожели и предузима, — да му није било и моралне и материјалне помоћи отуда из Београда, то нек је и овом приликом свима тима помагачима а нарочито Српском Пољопривредном Друштву најтоплија захвалност на указаним потпорама Колу.

Толико за сад уз усрдно поздравље свима српским привредницима и витезима, желећи да се и нови смерови Кола свесрдно прихвате.

Члан Срп. Пољ. Друштва и Кола Јахача.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Четрнајста седница држана 20 априла 1890. године.

Били су: потпредсед. г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, Јак. Марковић, А. Живановић, С. Кандић, М. Миљковић, И. Кремић, Д. Спасић.

Бележио секретар Спасић

Бр. 55. Секретар реферише, да је по одлуци председништва ишао у Пешту рад набавке справа за изложбу у Шапцу и да је набавио све пољопривр. справе које су усвојене за изложбу тако, да друштво не ће коштати ништа ни справе ни подвоз на изложбу и с изложбе натраг, сем машине за кошење жита, коју фабрикант не да на послугу већ ако му се откупи по спуштеној цени од 350 фор. он ће платити за њу подвоз и послати у време жетве

о свом трошку свог монтера да је уведе у рад, а машину да му друштво плати до 15. нов. 1891. год. Исто тако није могао наћи на послугу муљачу и педницу за грађење јабуковаче и ни малу буђкалицу, јер овакву каква је изгледала на пештанској изложби као врло практична, не граде више фабриканти јер веле да је се показала непрактична.

Одбор: 1) одобрава поступак председништва што је слало секретара рад ове набавке и овлашћује га да му плати учињен трошак, 2) Решава, да се машина за кошење жита откупи по предлогу; и 3) Овлашћује председништво да се постара да са других страна набави и остале справе које су још потребне за изложбу.

Бр. 56. Одбор одлучи: да се огласи изложба справа коју ће друштво приредити о Тројицама у Шапцу, и да се позову наши мајстори који израђују пољопривр. справе и алате, да ко хоће о свом трошку пошље на изложбу своје справе и алате; а ако би ко тражио какву олакшицу у подвозу, за то да се Друштво у даном случају обрати молбом г. Мин. грађевина.

Бр. 57. Прочита се акт привремене управе пољопривр. подружине у Обреновцу, којим извештава Друштво, да је за 22. ов. м. сазвала вапредни збор за избор сталне управе, пошто су правила потврђена, — и моли да друштво пошље на овај збор свог изасланика.

Одбор вољан да покаже своју предусретљивост свакој жељи одређује за изасланика друштвеног за овај збор секретара г. Д. М. Спасића, а овлашћује председништво да му одреди подвозан и путни трошак.

Бр. 58. Одбор бира у комисију за преглед и оцену ветрењаче, коју је Милош Јоксимовић из Копљара поднео друштву на оцену, г. г. Живка Шокорца секрет. мин. народ. привреде, Милана Р. Антића управ. топчидера и Душ. М. Спасаћа секретара друштвеног.

Бр. 59. Прочита се писмо г. Милоја Бабића учитеља орашачког којим извештава друштво на молбу Павла Микалачког плужара из Аранђеловца да је овај конструисао и израдио један плуг за 2 бразде и моли да га друштву пошље на оцену о друштвеном трошку.

Одбор одлучи: да се о трошку друштвеном донесе на оцену овај плуг.

Петнајста седница држана 3 Маја 1890. године

Били су: председник г. Свет. Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. Анта Крагујевић, Симо Кандић, А. Живановић, Паја Тодоровић, Марко Мљковић, Д. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 60. Прочита се акт Господ. Министра народне привреде, којим извештава друштво, да су Краљевски Намесници изволели потписати 20. априла „закон о бесплатном штампању „Тежака“ и пољопривредног календара Српског пољопривредног друштва“, — и да је умолио г. мин. просвете, да изда наредбу Управи држав. штампарије да друштвени орган „Тежак“ и његов пољопривредни календар штампа бесплатно од дана када је речени закон ступио у живот.

Одбор са највећом захвалношћу прими ово к знању и одлучи, да цео одбор in corpore иде г. министру да му у име друштва благодари на овој не малој помоћи.

Бр. 61. Прочита се предлог управ. друштвеног добра, да се о изложби справа, коју ће друштво приредити у Шапцу, изложи са добра све оно што би се у ово време могло изложити у смислу поучном. Одбор усвоји предлог управ. добра.

Бр. 62. Прочита се извештај изасланика друштвеног на збору пољопривр. подружине у Обреновцу, о раду збора и стању подружине, а затим се прочита извештај подружинске управе о томе и записник збора за који подружина жели да се печата у „Тежаку“. Одбор прими к знању ове извештаје и одлучи да се записник збора подружинског печата у Тежаку.

Бр. 63. Прочита се писмо г. Свет. Драгаша, ђака на бечкој пољопривредној Вел. Школи, којим моли да му се „Тежак“ да за 3 фор. а. вр. годишње, као сиромашном ђаку. Одбор одлучи да му се да, но с тим, да напред плати.

Бр. 64. Прочита се понуда комисионарско-агентурске радње за српске прерађевине и производе г. П. А. Ристића у Шапцу, да с Друштвом ступи у пословну везу. — Одбор и ако цени предузеће г. Ристића, ипак одлучи: да Друштво због повластица које има од државе, а и с тога, што у Шапцу има свог повереника (управ. друштвеног добра), не може да ступи у формалну трајну везу с г. Ристићем, али ће у појединим случајима врло рало излазити на сусрет понудама његовим у колико оне буду спадале у делокруг друштва.

СТЕЧАЈ.

Како према стечају, који је расписало Српско Пољопривредно Друштво 30. Новембра прошле године за поуку *„Гајење биљака за исхрану стоке“*, није поднета Друштву ни једна овакова поука до остављеног рока, то се овим продужује стечај за исту поуку *до конца Новембра ове године.*

Поука мора бити удешена за потребу пољопривредника у Краљевини Србији, написана популарно и са што више слика, ради објасњења слога.

Не сме бити већа од четири печатана табака средње осмине.

Најбоља поука наградиће се са *сто динара од штампаног табака.*

Радове ваља слати са запечаћеним спроводним писмом „Српском Пољопривредном Друштву“ — Београд. Награђени рад прелази у својину Друштва а не награђени вратиће се писцима.

Бр. 1720. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 25. Јуна 1890. год у Београду.

ИСПРАВКА

У 26. броју „Тежака“, стр. 213., погрешком слагачевом стављена је место слике ручне вршалице слика махине за прављење ужета — што се овим исправља.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавала „П. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
на годину 8 дин., на пола год 4 дин.
За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСИВАЊА КОЈЕ РЕДОВНО И БЕЗ ПОВРАТКА ЈЕЛЕ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НЕЗНАТНА ЈЕ НА ПОСЕБНОЈ СТРАНИ

На основу наредбе Главног Управљења од 4 априла 1869. године № 202 Српском Друштву моја пошта бесплатно.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 28. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 15 ЈУЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: — Нешто о подубљивању орнице. — Сточарство некад и сад (наставак). — Неколико речи о пасуљу шутом познат „бабању" и раном кукурузу. — Један поглед на привредни задатак свеколиких стогодишњице Господара Јевремса у Шапцу (наставак). — **Белешке:** Колико је пало киша у Србији између 1. и 9. Јула. — **Гласник:** Српска државна трговинска агенција у Солуну. — Штета услед непогода. — **Дописи:** Из Каменице: Извешће о гајењу свилених буба. Обреновца, Пољи. Топлице, Пожега. — **Подлистак:** Уплашење. — Стечај.

НЕШТО О ПОДУБЉИВАЊУ ОРНИЦЕ.

Орање у опште предузима се у тој цељи, да се земља што боље припреми за успевање биља, које пољопривредник сеје и гаји за подмирење разноструки човекових потреба. И, у колико пољопривредник потреби право време орања и ово што потпуније изврши, у толико ће доцније и посејани усев у таквој земљи боље напредовати. Успевање усева зависи, дакле, од тога каква је земља за њ припремљена. Ако се земља припрема за усев, т ј оре или копа, увек у једној и истој дубљини, онда се таква земља рано опости и постане немоћна да и даље израњује усев.

У овом случају, паметни пољопривредници, поред тога што предузимају ђубрење својих земаља, они још подубљују своју орницу.

На овом месту ми хоћемо о том баш и да говоримо.

Подубљивање орнице предузима се дакле онда кад се примети да ју је снага почела издавати. Оно треба да је поступно и да се сваграда врши с јесени, тако, како би се минерални делови, који се из здравице подубљивањем на површину изнесу, могли преко зиме, под утицајем мраза, измрвити и распасти, па постати способни за израну биљака. Сваки пут при вршењу ове радње ваља имати на уму, на предузети и ђубрење. Ово се чини с једне стране зато, да се трулењем ђубрета потпомогне и распадање изнешених минералних делова на површину, а с друге стране опет и да се земљи у неколике повраће оне материје које су јој жетвом одузете.

Што је год, дакле, орница дубља, то је све за усеве боље.

Пре свега у дубокој орници посејани усев боље напредује, јер биљни корен иде дубље у земљу и одо црпи храну. Влага, као један од најглавнијих услова за успевање биља, у дубокој орници више се задржава него у плићој. У плитној орници корен од појединих биљака не може да продире у земљу, већ остаје при површини, одакле му и оно мало влаге што је има испари, па зато усеви и јесу на таквим земљама крњави.

Нарочито на иловачастим земљама подубљивање орнице има своју особиту вредност. Јер кад киша на ове земље падне, ако нису дубоко пооране, вода у њих не може да се упије, већ остаје на површини одакле испарава. На против, ако су ове земље пооране, и то што дубље, онда оне упију у себе велику количину влаге, која на посејани усев знатно утиче.

Осим напред наведених користи од подубљивања орнице, вредно је овде напоменути још и то, да се том приликом и многи корен уништи, те доцније не троши биљну храну узалуд и не омета пољопривредника у нези посејаног усева.

Ваља имати на уму па подубљивање орнице непредузимати доцкан с пролећа, јер минерални делови, који се на површину овом радњом изнесу, не могу без утицаја мраза и велике количине влаге да се распадну, те посејани усев у оваку земљу нема довољно хране и тако жетва може са свим да омане.

Да би подубљивање орнице било подједнако, ваља пазити да спрежна снага иде лагано и не јури тако, како плуг неби искакао и правио „прескакање".

За подубљивање може се употребити обичан но јак плуг што се за јаке земље употребљава. Наравно да земља треба да је претходно очишћена од камења, пањева, дебелих жила и т. д.

И. Кремић.

СТОЧАРСТВО НЕКАД И САД.

од

Свет. Л. Гавриловића.

(Наставак)

С друге стране, кад знамо, да су се у средњем веку, само овце и козе (као што је и код нас и дан данас већином случај?) мужле, да се само од њих млеко употребљавало за храну људи — онда нам је јасно, да је сточарству показала особита пажња.

Из писма жупана Сова, који се лути на Дубровник и оглашује му „рат економии“ јер своје производе продаје у Котор, види се, какве су биле цене овцама, у средњем веку.

Он вели: **„и удаљ сљм данаств овнь и принести ми те .с. дукатъ чега ни ки вено дати, обре ма драга братьбе и то добрѣ вентѣ да сљм приходилъ вредь градъ.“** и т. д. т. ј. да је продао двеста овнова за 200 дуката.

И стара српска држава — због онданшњих прилика сигурно још и у већој мери — била је земља сточарска, па за тим земља земљорадничка. Већи део народног течења, као и државних финансија — састављају доходи од производа сточарских и земљорадничких. Сировине се дакле извозе за пограничну трговину и оне су главни извор народног и државног богаћења и течења.

У великим огромним размерама је држава стока, у старој српској држави, види се и по огромној потрошњи соли, јер је царина на со понајвећа. То је онданшња најважнија артикал трговачки. Српски цареви и краљеви труде се, не само да регулишу трговину са сољу и начин цариљења соли, већ и да дођу до својих солана.

„Се је дакле још под првим краљевима српским, на сваки начин у првој половини XIII века, подлежала плаћању данка.

Наплаћивање тога данка, као што се уопште с приходима изворима радило, давато је под закуп.

Дубровчани су га у узели под закуп још доста рано; на сваки начин у половини XIII века видимо, где га држе.

Или, што је још вероватније, сланиште на Приморју сматране су се као приватно добро краља српског, а прављење соли од морске воде, у опште као регала, као искључно право да со праве, дали су српски краљеви под закуп Дубровчанима.

Они да би контролу тачније водити могли, а без сумње да би и свој рад што већма подигли, издејствовали су те је постао закон, да од реке српске, па до Неретве, „кумерак“ солски не сме бити на другом месту, но у Дубровнику. У XIII веку Дубровник је дакле био главни трг за со српским земљама.

Шта ово значи увиђамо тек онда, кад узмемо на ум, да се баш у средњем веку, произвођење сољене сувог меса (кастрадине) у велико продужавало.

Због изобиља летње паше, стока се преко лета јако млекопоклала. Али због иначе неразвијене сољене привреде (?) и због оскудице у зимским пашама (премда је и оних било), сољене су гаће готово принуђене биле, да поклани број своје стоке пред зиму кољу, соле и суше и у овоме облику држе у кући нужну готовину мјсне хране“.

На тај је начин сигурно већином исхрањивана и најамничка војска; на тај начин је и у ратовима — већином провијантлук вршен.

Држава и државне финансије, не постоје у садашњем смислу. Извор и утока моћи и богатства државног је оличена у самодржцу — владаоцу. Она се земља сматра, као својина тог оличења државе — као царска земља.

Приватна својина не постоји. Баштине дела — заслужној властели, и духовенству: — владаоцу, представнику моћи и идеје државне.

Али владалац је средсређ силе и моћи државне. Његово је целе земље, његово скупљање прихода, његова лична благајна је и — благајна државна — но он је обвезан земљу да чува и брани, војску да држи и издржава, за одбрану земље. Властели су обвезани — да га у томе потпомажу.

Владалац је већином — најстарији властелин, властелин над властелима у својој земљи.

ПОДЛИСТАК.

У НАВРТАЊЕ.

(Намењено нашим учитељима.)

Не давно сам читао опис воћарства и воћарских прилика у Америци, у коме стајаше и то: да је Калифорнија, због свога воћарског богатства, захвална једноме невештаном човеку, који је у оно време, кад се поче Калифорнија обилазити насељавати — после познате „грознице за златом“ — само „нешто баратао“. Одевен пола као Индијанац, пола као испосник пешо, је он од куће до куће, од мајура до мајура и просио је семење од воћа, које су деца за њега рано скупљала, јер волаху тога фантастично одевеног и добродушног човека. Он је то семе сејао на новинама, и хиљадама воћака прекрила су после пола калифорниска. — И тако као да је ударен темељ воћарству калифорниском.

Ова прича опомиње ме на једну сличну прилику, која је, док сам био у младим годинама, тајно и тихо и без шума деловала у мојој домовини, и хиљадама благослова пожњела....

Кад сам прошле године прегледавао воће на земаљској воћарској изложби, дођох и до једнога стола, где ми имена изалагача беху сасвим позната. Воће је било од мојих земљака; али ја сам познавао чак и пањево дрво, од којега је оно воће, и могао сам себи гордо да речем: „Кад је ова сорта код Н. навртута (надземљена) био си и ти, па си оном миломе, доброме старцу дрвце „бижку“ („калем-грањчицу“) док је није узео и на дивљаци навртао. Он је био од дужег времена учитељ првога разреда: кад сам имао тек пет година, узео ме је из родитељске куће, где је зими у топлој соби радо проводио, и својом руком ме је у школу одвео. Свето писмо моје баке спровело ме је на овом путу, и „мали“ учитељ — тако су га звали, ма да је телом био здраво велики — одузео ми је из руке ту тешку књигу на ју је после школе кратко бацао.

Зими је седео у нашој кући на обичном месту покрај ватре, окружен свом нашом породицом; нико не знађаше тако да прича о страним земљама, народима и обичајима, као он! Долазио је и одлазио често, јер зими и онако не знађаше много посла. Кад није причао, или кад нам није из очеве добре књиге „Поменика“ читао, онда је само седео у крај огњишта и слушао би пас, децу, из Букваре. Ну доста је овога; ја имам о нечем другом да причам...

Имао сам тек седам година и био сам у трећем разреду. Овај би разред морао још 5 година да учим, али се моји родитељи решише, да четврти разред изучим „на приват“. Даду ме код „малога“ учитеља. Часовима седео сам у малој соби код учитеља и анализовао реченице, или бих учио земљопис на једној старинској мапи „Европе“. Дође пролеће. Мој „прецептор“ — онај назив допадаше се и њему и мени — замоли моју мајку, да ме пођа са собом у екскурзије. Сад сам могао дознати, за што је он био сељанима тако мио. — „Драгићу, данас сутра идемо у навртање; дођи у 3 часа после школе и понеси твоју нову бритву („перорез“), јер нек је добро наоштрена.“

Он има своје лично имање и лично сам нема ништа; он има сва државна имања и с њима рукује и располаже, као и с личним, приватним својим добром

Он свима својим добрима — лично управља. Приходи су с њих његови — и он их троши, на државне цели.

Владалац се појављује, као приватан управник имања. Њему се обрађују силне земље и имања; под његовом су управом — грдна стока свију врста. Но он није само управник имања царских — државних — он је и трговац. Са домена државних продају се на трговима сви производи државних економија — и улазе у благајну, да послуже општим циљевима земље — и приватним потребама владалачким.

Царине, данци, десетци, глобе и т. д. то су приходи државни тек поочињеног, другостепеног реда.

И у XII и у XIII веку, видимо да се унутрашња и спољна трговина, извозна и увозна трговина, врте око неколико средишта. То, због слабе насељености и грдне земљишне пространости, нису могли бити прави, садашњи, трговачки центри — вароши. То су биле тргови и панађури: — нешиком сабори код цркава и манастира, или места на раскрсници главних друмова трговачких.

Трговина с Дубровником, Млетцима, на после и Котором — водила се, на тим пограничним средишним трговима. Ту је нападивана царина најпре, а после су размењивани производи: — туђинске прерађевине мењане су се за земаљске сировине.

То је и доцније остало у обичају и онда већ, кад се царина на трговачке производе туђих народа стала нападивати годишње — одсеком а не по товару и по броју јесница.

Из повеља старих краљева видимо да у продаји, размени, на тим трговима: првенствено право продаје производа имају — производи царске, владалачке економије. Шта више страни трговци — изгледа, да су били обавезани, да на тим трговима извесну количину и вредност тих производа царских економија, откупе, те да могу даље и с осталима уживати се, у трговачким слобођаји и у трговачкој размени.

Ја сам био срећан. С најсвежом решношћу оштрио сам нож, који је и без тога био оштар, јер сам већ од поодавно сваког понедеоника заресивао гушчја пера у трећем разреду. Дошао сам тачно у 3 часа и понео са собом добар сомун. — „Метни ову шишку воска у џеп, а „биљо“ ћу сам да понесем.“

Пређосмо кров наше варошице, па одосмо у село Јабуковац. Снег се беше отопио, а прва се калиџа беху показала на ливадама; хиљадама поточића просецали нам пут лево и десно. Сватичмо најпре код Оџаковића у Јабуковцу; сеоска нас деца, моји школски другови, опколише, а Оџаковић нас поведе у своју башту, засађену дрвећем. — „Лепо су сви потерали, господине учо“, рече Оџаковић; „само ако роде“! — „Родиће, родиће“, одговори мој господин, па приђоше стубе, поче се на њих и проматраше наврте, које беше лане у кругу једног дрвета уметнуо. „Још ће ове године родити“, продужи он; „има већ велике родне пупе, само ћемо морати старе гране одрезати.“ Нож и тестерица помогоше, те се сасекоше старе гране, и круна оста само прошлогодишњих наврта и летораста.

После пређосмо на „диваљке“, које су лане из шуме исопште и ту расађене. Мене је господин још раније упознао с претходним радовима код навртања и, пошто сам већ од заресивања пера прилично олобођио руку, могао сам већ да заренем две вајоке и да их у грану утурим. Сеоска ми се деца чудила, шта радим. — „Би ли могао и ти тако Радица“, запита господин једнога дечака. — „Дабоме“ одговори дечак весело. „На добро, онда ови овамо, Драгаћ ће ти позајмити свој нож; а је ли добро пазио, како се ради“? — „Јесам.“

После једнога часа не беше више у Оџаковића за нас рада. Пошто смо се валожили с једном кајганом од десетину јаја, коју нам беше спремила вредна Оџаковићка, пратисмо се пући.

(Свршиће се)

Разуме се, да је према онда̀шњем правном појмању, где је сила била јача од права — било злоупотреба и подвала с обе стране и да је тешко падало, нарочито страним трговцима, бочити се, као појединцима, са — средњитком силе и моћи државне, или сиље и моћи појединих области; са владаоцем и — самосталнијим и ситнијим властелама.

Краљ Урош, прозван велики, коме се енергија и владалачка моћ и кураж огледа, у свима учињима, у свима поступима, па и у његовом кратком, отсечном, законодавничком стилу, сваком, без многих прилежи и богомољских увода при писању — оставио нам је леп спомен и у томе, у једној својој повељи датој Дубровчанима. То је лепа слика онда̀шњег трговања и лепа доказ; да су нарочито стока и њени производи, били главни предмет онда̀шње српске извозне трговине.

Противу њега скупљали су Дубровчани свесве босанског бана, цара бугарског Јована Асења, па и млетачкога његовог кнеза Андреје и сина му Радосава, силних жупних хумских.

Дубровчани су то чинили из трговачких интереса својих и за то — што им је се Урош одупр'о и — оглашени рат економији приписо им.

Повеља помирења њиховог и новог регулисања међусобних трговачких односа, који су остали онако, како је Урош хтео, међ' осталим ситницама уступама, даје Дубровчанима и неке повластице; он у тој повељи вели:

. . . . „И да не ходе на коњску . . . . и да нам се коза под рогњицу, ни ушњаво ни их коже закоту и да нам не измутре оних коже и сво купити, или крзно или сиње, или крзено или тне годе, ни мазу ни козину нуквиу, разве када се хоће краљево месо продати, да се ударти по осећу трг да не продаду ни нуквиу меса до кога се краљево не прода, и да нам се не ухмаче по сила ни скрлати, ни медь, ни шуки ни коже шушаре“ и т. д.

„За карактер онда̀шње српске финанције, важно је, што по овоме документу знамо, да су се на тргу продавале сиње, овнови (брави) — или ће то бити сва остала стока? — и суво месо (на сву прилику суво сољено месо?)

Ово сведочи пре свега, да је краљ српски имао великих полских добара — дућена — на којима газдовао, као приватни газда, гајио стоку, па је продавао на тргу.

Ово су исто радили и властели и манастири.

Осим тога, ово је даље сведочанство, да је краљу велики део доходака (унутрашњих, земаљских) долазио у натури, у сировинама — можда у десетину од живога мала“.

Разуме се од свега тога, што није трошио краљев двор и — војска, — најамници из бела света — то је изношено на тргове, размењивано за потребе у јесташима, прерађевинама — и за новац, који је онда био врло скуп и имао много већу куповну силу но данас.

„Да би се ова продаја, што сигурније и што пробитачније извршила, краљ је узео себи право, да се прво на тргу његова роба на продају износи и док се она не прода, другима није било слободно, да своју подобну робу продају“.

Не ова мера као да није сматра осигуравала брзу и пробитачну продају краљевог мала и добра, јер из горње повеље може се видети, да су његови људи морали по сиљу прибегавати насиљу и силом принуђавати стране трговце — купце сировина — да купују и што им се не купује.

Перед свију овиз невољама доказа о напредном и јако развијеном сточарству, у земљама старог српског краљева тла — имамо таквих доказа и у правосуђству, законима и законским наређењима, која регулишу: најам и послугу са стоком, куповину стоке и издавање увера о томе, продају производа сточних и т. д.

Да наведемо неколико примера:

У повели царa Стефана Душана Дубровчанима вели се: [1]

„И ком трговљу куни коња на трагу и плати јань царину, да рече царинику душом єре жесть тогазн коња купнлъ и уа него платнлъ царину, а тати неєма да му уа тоуи свода власть. јако аи га такоуи неємирани царинику да да сходь у кога жесть купнла а кон имао трговаць доведе коње купнвь иу туге земле а поуєлю се, да се клање тьуи трговаць самьдрти среса жесть купнлъ у тугеи земли и неєма тати ни гресара, да не даю свода уатоуи, да јакоси уєлюби сиуи коњска поуалка уџсти коња да си га уземе а коњи уа трговцу да пода цену ко буде подалъ уа вега".

За прекобиште наравања трговачких имала су на већим друмовима трговачким, па и у „градовима" „станове", доцније ханове, каравансераје.

Законик Душанов вели:

Т. 107. Градоном да несть пристанище, радн кто дойе, да доходи нх станьмнноу, нли нлаз нли селнно, да греде нх станьмноу да моу предя коиь и стань кась, да га сьлюде станьнинь, кьсмь, и кьда си поида онди гостъ, да моу поида станьнинь кьсе про моу коуде пріназ дре моу коудеть про погнноуло, кьсе да моу плати.

У крчмнји морачкој [2] која је преписана у Морачи 16-3 год с прчиде Теофила Будимљанског владике од 1252. год. има многих законских прописа ове врсте. То је „закон градски", који би нам, у многоме, могао и сада послужити за углед; многогоме примстио сам да има много прописа о грађевинама и још уз то далеко опширнијих и рационалнијих, но што их ми и дан данье имамо.

Наимоклнїи наимьнних нместо стадо. не нкупнеть оть нкого нкуто. аре поклажеть се нако снлюи кьсты сго радьсюнюнди отєцне и кьсмьклєть же мьдьлоу може уа протнее крьше акта дань несть сни:

Пастеръ и шильць и кнлеи рнуы. ланости ради и недоумьнїа поннмьны соуде сордн:

Аре нместо пастенлюно кьдаєь єь нлєкь. и оть сотцнхь на нкмь ухнхь уелїи. предять се нли нгьмрноуть оовце. аре оуко ондни кьдаєь. удраєе и живїе дати поєннмь есмь. аре же то не проше нлама:

Наимоклнїи конь носити нкуто. нли несть аре наложнть тежьчанїеи предять его. поннмьнь несть. нкоже кто и нно что аре предять:

Потребоклнїи конь до отрестена нкакого нместа аре же прнмєчнть отрєсточе то нместо. и по прилоуглю коуделъ конюкы предь нли сьмрьть тъ слоко да нъздасть и господнна конюкы весь нлокости да отрєстоть. аре же оуко до отрєстаюго нместа предь коуделъ конюкы нли сьмрьть. потребоклнїи весь нлокости сьблюдеть се. аре тамно не оть нскрьжєнїа нли уходнєстоюмь конюкн сьтєрнлъ коуделъ страст:

Ухтюкоклнїи тюждє окьце нли нноу которою скотннь. и сподуотою нпре оумюрнлъ. нли нзлко нлко оумюрнлъ сотгоуь. оєдати несоуждаюоть се:

Коуделъ нли коуделъ. нли конюкъ. нли нєпрєнъ. нли нкелъ нлкыя окьстоюмь сльшдаюшєь се. аре оуко прьвою нлнкдь на дворєте отєкнлъ коуделъ оть нкуь нли прнводєнь. безъ нлны несть отєкнлюго господнна. аре же нлнкдь прьвою отєкнлъ. поклнкдь єлюзнть господнна отєкнлюго. нли весьлюзностюю сни да отєстроить:

Же єь станоєь и єь плькохь на конєнх кездотцнюе. аре оуко оромїе нздоуть сокроно поклєзєлюмь єяты и аре же что оть оть прьвлнкь. рекюше коня. нли нкре. нли осьл тлкоємь роуцє отєдлатн:

Уюждан стада отгоневрєн. єдннною. оуко єе єьтєрнлые єнкнни да коуделъ нєторою же єьтєрнлые. оть предлать да нждєноуть се. аре же в третюєю отєрнноуть се ка тлкоємь дрьзьнокьлне да отєсєкоуть нлъ роуны. нлєх же несть. нко отгьзлюном нли стадо оу своєго господнна нлкы да постлкеть:

У законику Душановом, о плаћању таксе говоре ова чланци:

Чл. 95. „И о издаве овце да будет издава от . . . . коња перпере, от кобиле .х. динара, от говедета .д. динара, од брави .х. динара.

Чл. 204. „О издане свиком да буде приставу от . . . . града коњ и свита, от . . . . коња .х. перпера, от кобиле .х. динари, от говеда .д. динари, от овце динар, от брава динар".

На ма подлатака „ратне историје" — старе српске државе, можемо закључити, да је њихова привреда и изворито најважније део њен — сточарство — било на гледу и на великом ступњу, за онданње време. Шта више над би на теразијама наше оцене сравњивали онданње стање и развитак њихове привреде, са данашњом — ја би се бојао да тас старе државе српске, не би претегнуо тас данашњег културног развитка новостворене државе српске.

Јест ја рекох да „ратне историје" — јер цела историја, како су је радили и израдили и дан дањи израђују наши стручњаци у том послу: већином се бави и описује поједине велике и силне, њихова бојева љуте, њихова дела и „подвиге." О културној историји — већином нема ни помена. Њих се већином не тиче; живот простог народа; њих се већином не тиче — културни развитак, нит' их се тичу културне тековине народа у старој српској држави.

Часан изузетак од општег правила чини у овоме историк Чеда Мијатовић, и ја сам већином из његових историјских расправа, поред пријатне забаве, имао да прием — све најважније податке о финансијама, о трговини, њојској привреди и сточарству, у старој српској држави. Готово све остале, што сам читао: залуд труд и мука.

Морао сам и сам да приложим у потражињу — таквих података и као обичаји томе послу: да уложим грдан труд и напоре. Да увати стра човека — шта се све и колико се све морало прочитати и прегледати, колико рашпе стотине страних и старословенских књига старе српске културе, па да се и ово оскудно података прибере и среди . . .

Но како ће они сватати и на дале свој задатак, у писању историје и како ће је писати — њихова је ствар — ал' сваколико је за осуду, што нам нико још није се потрудио да престави праву и истиниту слику културног стања у старој српској држави . . .

На старе дане „ратне историје" српске, знамо, да је најважнија војна сила, била: коњица.

Беше две врсте коњице: лака и тешка — оклопница. —

Ђурађ Бранковић у бојевима удружен с Мађарима, — противу Турака, када је српска војска *пред њу* *прошла победоносно долину моравску*, па после драгоманских казнаца и обрела се на Сливници — имао је стари деспот, коме *суврем*еници признају да је био врло вешт војсвођа: око 40 хиљада коњаника.

Ти коњаници, беху по избор јунаци а коњи — по избор витези, по причању страних *суврем*ених писаца.

Вук Бранковић предводи на Косову 12 хиљада лутих оклопника.

Деспот Стеван — са 10 хиљада коњаника, помаже свог зета Бајазита, као клетвеник, у ратовима по Азији са Тамерланом. И ту *суврем*ени страни писци — признају јуначима српским јунаштво а коњима њиним — витештво!...

За нас, који се сточарством бавимо, важно је, што из ових кратких и летимичних прегледа видимо: да је у Србији гајено доста и добрих коња.

Даље — да је било два или управо три соја коњска:

Један лак — за јахање и лов; за лаку коњицу;

Други тежак, тежи, — за тешку коњицу, за оклопнике, јер ту није требало имати само коња издржљивих и јаких, који

[1] Српски споменици Београд 1840. Павле Караџић-Тиртковић.

[2] Гласн. срп. уч. друштва II. одељење Кн. VIII. Крмчија морачка, описао и издао Н. Дучић. Београд 1877.

ће носити обичан товар јахача — од 60—70 килограма — већ и грдно тешко оружје, штит и оклоп. То су морали бити дакле јаки, тешки и високи коњи.

Трећи сој — био је издржљив и лак, за караванске, коморске потребе.

Но има још две интересантне ствари, које бацају још јачу светлост, на заондашње — добро стање и напредак пољске привреде и сточарства.

Из путописа француза Брокијара[1]) — видимо, да се у оно време (1432—33) гајио у Србији — око Ниша — пиринач.

Из расправе г. Мијатовића о трговини старе српске државе, видимо, да има трагова: да се у Србији по свој прилици а у приморју по сигурно — поред свилене бубе, гајила и још једна корисна животињица — названа крмез (кохенила), која се ни сада нигде у Јевропи не гаји, но само у Азији. Крмез служи за црвено бојадисање пређе и сукна и гајен је, за бојадисање — јер омиљено црвено сукно за онда, израђивано је у Србији а финије — чоја — у Венецији и у Дубровнику.

За крмез француски научник Жефроа Сент-Хилер, који је много допринео природним наукама, тврди, да је та животињица припитомљена ток у модерно време — а ми овде налазимо већ у XIII и XIV веку, да се она гаји у Србији у приморском покрајинама српским и она тако сићушна, баца тако лепу светлост на културно стање старе српске државе!...

По неки пут је дакле корисно и неоцењено по културну историју — превртати старе, стародавне књиге!

Још би се и више у овом истраживању могли користити народним предањем, — песмама народним; и извести закључке — о стању средњевековног сточарства у старим земљама српским: закључке о правилама, која се односе на сточарење и на запат стоке; а нарочито — коња.

Но то због краткоће времена нисам сада учинио.

(Наставиће се).

Неколико речи о пасуљу жутом званом „блеђаку“ и раном кукурузу.

Писац ових редака 1888 год. чинио је опите — пробе — са жутим пасуљом „блеђаком“ да ли ће сазрети кад се доцкан посеје или не? и посејао је исти по саду виноградском у крчевини, после Петрова дана на 12. дана, а то је 12. Јула, пред Архангелом Гаврилом.

Посејани пасуљ не само да је сазрео, него је био изврсног квалитета, једар, крупан и тежак као олово, — по цака једва је један човек могао сам дићи на леђа; још да га стока — (овце) — није сатрла и појела док је био зелен, рад би се дво — губо наплатио.

Пасуљ је сазрео концем Септембера кад и грожђе.

Бербу грожђа те године извршио сам око 20 Октомбра и у то исто време обрао сам и овај пасуљ, али је већ био презрео и многе меуне испуцале тако, да је доста зрневља било по земљи. Даклем требало га је пре овог времена брати.

У прошлој години, засејао сам истим пасуљом много већи комад земље — крчевину — него 1888 године, и то сам сејао пред свете тројице, па сам добио врло мало пасуља, свега око 60 кила, и то хрђавог, штурог и лаког да ни за семе није ваљао, док се не пробере; није ми се платило ни пода орања, а рад око копања и брања да и не рачунам; међу тим у Јуну месецу пр. год. падале су често кише, па је ипак овај пасуљ хрђав испао, а то је узрок држим био она велика сунчана препека, која је дуже трајала.

Из напред изложеног види се да пасуљ сађен 1888 год. после Петрова дана на 12. дана, бољи је био и по квалитету и по квантитету, од пасуља који је у пр. год: пред свете тројице сађен.

Даклем, може се овај пасуљ пољопривредницима препоручити, да га сеју на сигурно до наведеног времена, а то је од 12—13. Јула, јер ће сигурно сазрети.

Кад сам већ ово о пасуљу наменио пољопривредницима, а нарочито онима, који су у овој години од града и олује страдали, онда нека ми је дозвољено да им неколико речи и о раном кукурузу кажем, јер за пострадале од града и олује нужно је да знаду како би се бар у будуће у подобним приликама могли помоћи, кад их снађе овакова несрећа, а не да по трче одмах за милостину.

Моју околину и моје усеве град до сада није утукао, а шта ће бити до конца Септембра т. г. докле све сазри и присне за амбар, кош и бачву то нико унапред знати не може.

Пострадале од града и олује снашла је ова несрећа 19 и 20 Маја а неке мало доцније, а мене као што напред рекох није до сада ова несрећа снашла, па сам ипак сејао један кукуруз 26. а други 29. Маја у истој њиви, и то сам сејао ред кукуруза жута а ред пасуља жутог „блеђака“, и овај засађени кукуруз и пасуљ сав је никао и уврстао се, и кроз неки дан биће за копање, ако га суша не смете и препеке не спрље, јер је сувише велика врућина ових дана.

Онај кукуруз, што сам позније сејао (29. Маја) бољи је, напреднији и већи од оног што је 26. Маја сејан. Држим да је овоме узрок био, што је више земља загрејана, више кише падало а и време подесније за сађење било.

Даклем и пострадали од Града и олује могли су одмах друге усеве, који још сазрети могу, посејати на истом земљишту, а не изгубити присуство духа, и одмах казати: „хеј пропадосмо није више вајде радити.“

Пољопривредник који има своје земље, волове, говеда, коње, свиње и другу ситну стоку, свој плуг и ралицу, никад не сме казати, „хеј пропадосмо“, него одмах приопути и даље радити.

Трговци, и други који имају своје куће, па им ватра или вода све поништи, и ништа за ужитак не остане, ти могу казати да су пропали, али код пољо-привредника није тај случај.

Прошла година била је у свему бериħетна, и град није их тукао, па ипак на жалост скоро половина народа сада купује храну, а то значи да није посејао ни онолико, колико му је доста за домаћу потребу, а то је жалосна појава за пољо-привредника.

18. Јуна 1890 год. Гружа.

М.

Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу.

(Наставак)

Ради подпуности у описивању ове изложбе, изложићемо програм по коме је приређена и приказати имена сопственика чија су грла награђена.

Ова изложба делила је се на 2 одељења, која су се опет делила на више одељака.

[1]) Гласник друштва српске словесности св. VI; Београд 1854 год. у чланку Јована Ристића: „о историчној важности успомена старија путника неки, који су кроз Србију прошли а особито Бертрандона де ла Брокијера.“

Тако прво одељење, било је са наградама, а друго без награда.

Прво одељење са наградама, дељило је се у два одељка:

I. *Кобиле* у опште од 4—12 год. старости и од 150 сm. висине па на више.

Овај се одељак такође дели у 2 одсека:

1. Кобиле са овогодишњим ждребадима и
2. Кобиле без ждребади, и

II. *Ждребад.* И овај је се одсек дели у одсеке и то:

3. У једногодишњу мушку и женску ждребад.
4. У двогодишњу, (муш. и женск.)
5. У трогодишњу (муш. и женск.)

Награда за ову изложбу било је 640 дин. у злату и то: 500 од министарства нар. привр. а 140 од Српског Пољопривредног Друштва из Београда.

Ове награде за прво одељење распоређене су овако:

1. За кобиле са ждребадима:

I.	Награда од министра народне привреде	80 дин.
II.	„ „ „ „ „	60 „
III.	„ „ „ „ „	40 „
IV.	„ „ „ „ „	20 „

2. За кобиле без ждребади.

I.	Награда од министра народне привреде	50 дин.
II.	„ „ срп. пољопривр. друштва	30 „
III.	„ „ „ „ „	20 „

3. За ждребад једногодишњаке.

(мушку и женску)

I.	Награда од министра народне привреде	40 дин.
II.	„ шабачке општине	30 „
III.	„ „ „	20 „

4. За ждребад двогодишњу.

(мушку и женску)

I.	Награда срп. пољопривредног друштва	50 дин.
II.	„ „ „ „	40 „
III.	„ шабачке општине	20 „

5. За ждребад трогодишњу.

(мушку и женску)

I.	Награда од министра народне привреде	60 дин.
II.	„ шабачке општине	50 „
III.	„ „ „	30 „

Друго одељење *без награда*, приступило је било за сва она грла (без разлике пола, старости, висине и боје длаке) чији притежаоци нису тражили награду. И ова су грла такође била подложна стручној оцени и према нађењу била су награђена похвалницама.

Осим поменутих новчаних награда за прво одељење, давале су се такмичарима као награде и прибор за чишћење коња.

Пријављених грла за изложбу у првом одељењу са наградама било је:

У првом одсеку (кобиле са овогодишњим ждребадима) свега: *нег.*

У другом одсеку (кобиле без ждребади) било је грла: *три.*

У трећем одсеку (двогодишња ждребад) било је грла: *тринаест.*

У четвртом одсеку (двогодишња ждребад) било је грла: *тридесет и два.*

У четвртом одсеку (трогодишња ждребад) било је грла) *шеснаест.*

У другом одељењу *без награда* било је изложено грла, и то:

Из дворског ергелског завода свега: *нег.*

Из Управе државне ергеле: *осам.*

И из ергеле г. Панте П. Куртовића, овд. свега: *осам.*

У овом другом одељењу било је изложено и оно приплодно женско грло, што је купљено из државне ергеле за газдин згодитак лутрије Кола Јахача.

У првом одељењу за награде награђена су грла ових притежаоца:

Кобиле са ждребадима

1) Кобила „Загорка" г-ђе Катарине П. Куртовића првом наградом од 80 дин.

2) Кобила, Стевана Мирковића, из Скупљена, другом наградом од 60 дин.

3) Кобила „Шајка", Јакова Јуришића, трећом наградом од 40 динара.

За четврту награду оцењивачка комисија је нашла за нема грла које би вредно било наградити.

II. Кобиле без ждребади.

1) Кобила, Мијата Милановића трг. из Шапца првом наградом од 50 динара.

III. Једногодишња ждребад.

1) Женско ждребе Стевана Мићановића из Добрића првом наградом од 40 дин.

2) Мушко ждребе „Султан" Милоша Мићића, кач. из Шапца, другом од 30 дин.

3) Женско ждребе „Цвета", Пантелије Сојчића из Батаљага окр. ваљевски трећом наградом од 20 дин.

IV Двогодишња ждребад.

1) Женско ждребе „Косовка", г-ђе Катарине Куртовића првом наградом у 50 дин.

2) Женско ждребе „Даровинка" Мијаила Поповића из Врадића, другом наградом од 40 дин.

3) Мушко ждребе Николе Тршића, из Мајура, трећом наградом од 20 дин.

4) Женско ждребе „Франка", Јована Ђурковића из Дубља, четвртом наградом од 20 дин

5) Мушко ждребе Матије Ковановића из Оранића, петом наградом од 20 дин.

6) Мушко ждребе „Муса", Петра Станчића из Клења шестом наградом од 20 дин,

Награде под 4, 5 и 6 нидате су по решењу управином, пошто је било много грла изложено, па је оцењивачки суд нашао да их треба наградити пошто награде заслужују.

V. Трогодишња ждребад.

1) Женско ждребе „Дунавка" г-ђе Катарине П. Куртовића првом наградом од 60 дин.

2) Мушко ждребе „Цицкан" Лазара Петковића из Трбушца, другом наградом од 50 дин.

3) Мушко ждребе „Цветко", Николе Ивковића из Добрића, трећом наградом од 30 дин

Пошто је награде раздао друштвени благајник, завршена је била и изложба, која је трајала до подне, када су се сви чесници и излагачи вратили натраг у варош спремајући се за трку која ће после подне бити.

(Наставаће се)

ВЕЛЕШКЕ

Колико је пало кише у Србији између 1. и 9. Јула.

Јавили смо у прошломе броју „Тежака" да је од 1—4 Јула падала највећа киша у целој Србији само у неким крајевима падала је више а у неким мање.

Из билетена београдске опсерваторије, састављен на основу извештаја са 9 метеоролошких станица из унутрашњости Србије, падала је киша и то:

2. *Јула* на свима метеоролошким станицама. Највише је пало кише тога дана у Београду (44 к. mm) затим у Крагујевцу и Крушевцу (по 32 к. mm)

3. *Јула* на 8 станица. Највише у Краљеву (93 к. mm) и у Београду (92 к. mm.)

4. *Јула* падала је на 7 станица на Пиротској и Крагујевачкој било је града са олујом.

5. *Јула* падала је киша само на Београдској Неготинској и Крушевачкој станици.

6. *Јула* на свима станицама није било кише. Температура се почела пети и доспела 24,5° C.

7. *Јула* било је осредње кише у Крагујевцу, Шапцу, Краљеву и Крушевцу.

8. *Јула* падао је у Ужици ситан град и

9. *Јула* било је киша на 7 метеоролошких станица. Највише је пало кише у Београду (38 mm).

Према овоме влага по порединим окрузима била је овако расподељена:

Од 1—9 Јула пао је висок слој кише (воде) над земљом и то:

На Београдској метеоролошкој станици и околини				0.185	к. mm
„ Нишкој	„	„	„	0.063	„
„ Крагујевачкој	„	„	„	0.137	„
„ Пожаревачкој	„	„	„	0.088	„
„ Шабачкој	„	„	„	0.047	„
„ Пиротској	„	„	„	0.051	„
„ Ужичкој	„	„	„	0.093	„
„ Неготинској	„	„	„	0.020	„
„ Краљевској	„	„	„	0.130	„
„ Крушевачкој	„	„	„	0.039	„

Највеће поплаве биле су у Крагујевачком, Рудничком и Пиротском округу.

ГЛАСНИК

Српска државна трговинска агентура у Солуну — јавља да је одночела свој рад и да се ставља на расположење српским трговцима и произвођачима. Сваки налог који, према обнародованим правилима агентуре спада у њен круг рада, извршиће се тачно и савесно, а тражена извешћа и упутства даће се тражиоцима тачно и брзо.

Адреса агентуре је за писма: Agence commerciale du royaume de Serbie. la Salonique.

За телеграме: Agence Serbie — Salonique.

Штета усљед непогода. — По званичним извештајима полицијских власти који су послали Министарству народне привреде, штета причињена поплавом и градом усевима од 1—9-ог Јула ов. м. у целој Србији износи у средњу руку преко 700,000 динара.

ДОПИСИ

Каменица, Јула 1890.

Извешће о гајењу свилених буба.

Семе свилених буба које сте ми послати у 30 грама раздао сам на гајење у седам села у овој околини а у 34 куће. Уз ваше семе раздао сам 60 гр. семена што сам ја прошле године произвео.

Пошто сам раздао семе потраживали су ми још неки али је било доцкан.

У овој околини само у Нишу ранијих година неговане су бубе, а по седима била је реткост; те с тога овај посао још се сматра као новина. Но ипак изгледа да ће напредовати, јер се свет за овај посао све више интересује.

Овоме послу осигураће се будућност и развиће само тако ако се на који год начин одомаћи гајење дудова; јер се већ у истима почиње осећати оскудица.

Није далеко време кад ће и друге општине око Ниша морати да почну пошумљавати своје камењаке и урвине као што је то почела горњо матејевачка општина; ако неће да доживе да им се и оно мало заоставше здравице у непосредној близини села претвори у камен. При овом пошумљавању не би требало заборавити, да се близу села и дудова засади.

Није још изгубљен леп обичај нашег света да се сваки отима да засади по које дрво ради хлада и успомене, око цркве, око шкеле, око општине, око кладенца, око гробља, на сабориштy и другим општим местима. При овоме засађивању треба дуд прво место да заузме.

У ранија времена био је заведен обичај (и наређивано је) да се поред путова засађује воће и дрвеће. — Овај корисни посао требало би обновити, али дуд прво место да заузме.

Ништа не би сметало општинама да одвоје по неки ектар од утрина и подигну дударе.

Саднице за ову потребу могле би се произвести код школа. То бар не би никаква мука била засејати по један ар у школској башти дудовим семеном; па за две и по године добило би се хиљадама дораслих садница за пресађивање на стално место.

На овај начин, као што реко, мислим, да би се најлакше могла подмирити потреба у дудовима у овој околини. А с овим спремити главни услов за напредак ове привредне гране; и припомоћи кад буде време и могућност постала, да се штогод с планом од стране окружног средишта предузме за свилодеље.

Успех гајења буба ове године у опште је врло добар. Болести није било никакве; завиле су се нормално; и чаурице су обичне величине и тврдоће.

Колико је произведено чаурица не могу тачно да знам; а и при раздавању семена нисам се правилности и мере држао.

Чаурице овамо нико не продаје, већ свилу задржавају за домаћу потребу. По Нишу пак продају поједини оточену свилу са ценом од 30—40 дин. килогр. По кад што виђа се да доносе по мало оточене свиле у Ниш и сељаци из сврљишког среза и ова је доста невешто извађена.

Са вађењем (точењем) свиле не иде баш тешко у овој околини, јер се у сваком селу нађе по које чељаде које овај посао зна да ради па покаже и другима или позајмицом сврши и другима овај посао. — Но има их који носе чаурице и у Ниш ради точења.

И ако се не може рачунати према садањем стању свилодеља у овом крају на какву трговину са свилом, па чак не може се рачунати ни на подмирење потреба у домаћој индустрији (женским радовима), опет требало би се за напредак свилодеља заузети; ако ни ради чега другог а оно у интересу женског рада; јер свилодеље овај рад допуњује и служи му на усавршавање: а није мала ни она сума новаца која се издаје за цариградску и другу страну свилу која се употребљава у женским радовима; желети је да се овај бар издатак замени домаћом свилом.

Свако Кучкарић,
редовни члан друштва.

Обреновац, Јуна 1890 године.

Управа обреновачке пољопривредне подружине, подносећи напешће о стању њезиних усева, учтиво јавља:

Сви усеви засејани у овој околини, у нолико градом потучени нису, напредују добро. — Јечмени се већ косе, а и шеница је искупала. — Траве се обарају, али је косидба смела кишa која је до пре два — три дана скоро — дневно падала.

У околини је било 20 и 21 прошлог месеца, јаког града са сауном, и оно је тако рећи местимице сатрла усеве и воће.

Штете је било у селима: Смели, Грабовцу, Ртинској, Улици, Пероману и Баречу. — Сатрто је и скоро упропашћено три хиљаде две стотине шесет седам хектара хр ње и воћа. — Штета по приближном процењу износи на четири стотине двадесет шест хиљада, осам стотина двадесет и седам динара.

Потучена места средили ратари преоравају и на њима сеју разне кукурузе.

Шљива и другог воћа мало ће бити, јер је већином било родило онде где је град тукао.

Осипања у храни људској почела је се опажати, али са обраном јечма, ако још за који дан устраје лепо време — нестаће оскудице.

Здравље је у људима добро, тако исто и стока је здрава.

Заразних болести нема.

Председник управног одбора
Мил. Ђ. Марковић.
секретаник.

Полки, Јуна 1890. год.

Код нас се до сада нема ништа и услед тога кукуруза су ник врло рђави.

Од стрнишне јечмови су доста добри и ових њеко дана односити жетву, а шеница неће добру жетву дати, али таки су изгледи даље бити врло чиста од уродице и главњице.

Ова скоро неће ни бити.

Шљива има, али тек толико, да се домаће потребе подмире, ретке ће у нога имати и за шпекулацију.

Виногради су врло добро пошли.

Остало воћа готово неће бити ни за домаћу употребу, јер гу сеница страшно сатире.

Одпочелисмо кошење ливада, сено је лепо, али услед суше мало га има.

Поред окопавања кукуруза окопавамо — прашимо — виногране и залажемо лозу. Ова два рада су у пољу за сад најглавнија.

Цене производима за сада су ове:

Шеница	14—15 динара.
Кукуруку	10 „
Јечму и овсу	9—10 „
Вину	12—15 „
Ракији	20—30 „

Све од сто пила.

Андра Н. Параћанин.

Топлица, Јуна 1890 год.

На „топлици“ нико се не јавља у ток кашком и по ниже земљорадничке нормом листу, зато се ја јавим пера да се јавим.

Путујући по околини реке топлице посломнем, увидио сам, да је берићет врло добар и обилат, и осими се јечмови почели жети још поцком Маја тек. године.

Берићет, велим, да је врло добар и обилат што, што су јечмови, рани шеницне, врло богато плодом уродили, а тако исто и виногради, само су овсови и траве слаби, а траве се у велико косе, а многе су и покошене, и дошао се на њиову ново сено.

У округу топличком, а нарочито у среду прокупачком, куда су се населили насељеници из Турске, увелико су засађени виногради, и чешрестано се засађују, а ово чине и остали, који око Топлице живе, и виногради напредују, само нако се може помислити јер су околности особито за винограде.

Кукуруза такође напредују, и већ их народ огрће.

Што се тиче воћа, и оно се гаји у овој околини, но у почетку Маја месеца, напала је одвећ млога гусеница, која је не само воће, но и гору по планинама јако затрла, да изгледа као зими, у сљед чега неће бити жира, а сумњам да ће бити и листа да могу људе лиснице за стоку за зимовник спремати.

Од Духова па до сада често је киша припадала.

П . . . . ић.

Пожега, 7. Јуна 1890.

Хрђаво лето учини, те су кукурузи, најважнији земљораднички производ овог краја, много заостали, и на поречким местима и пропали. Траве су у опште свесним хрђаве, да такве одавна нису биле. Па и оно што има оно рене пропало је, сва, кад је се о Петровском кишака Сирапеж излазо. — Стрмишна је у опште добра, а нарочито пшеница. Шљива никако нема.

Здравље стоке нигде боље није било. Баш као да принеси Аустро-Угарској.

Овлашњи петровски напађун био је врло добар. Има пет година нако боља није био. Стоке је продато више но прошљених напађура на и ценом добром.

Драг. Н. Лаптовић.

СТЕЧАЈ.

Како према стечају, који је расписало Српско Пољопривредно Друштво 30. Новембра прошле године за поуку *«Гајење биљака за исхрану стоке»*, није поднета Друштву ни једна оваква поука до остављеног рока, то се овим продужује стечај за исту поуку *до конца Новембра ове године.*

Поука мора бити удешена за потребу пољопривредника у Краљевини Србији, написана популарно и са што више слика, ради објашњења слога.

Не сме бити већа од четири печатана табака средње осмине.

Најбоља поука наградиће се са сто *динара од штампаног табака.*

Радове ваља слати са запечаћеним спроводним писмом «Српском Пољопривредном Друштву» — Београд. Награђени рад прелази у својину Друштва а не награђени вратиће се писцима.

Бр. 1720. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 25. Јуна 1890. год. у Београду

Цена малим огласима: Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРБ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: НА ГОДИНУ 8 ДИН, НА ПОЛА ГОД 4 ДИН
За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ПРЕТПЛАТА ОСНОВАНА ЈЕ НА ЗАКОНУ ОД 1. АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИНОСИ ДРУШТВУ ЧЕТИ ДЕЛА БЕСПЛАТНО.

ОГЛАСИ ОБЈАВЉУЈУ СЕ ПО ЦЕНОВНИКУ КОЈИ ЋЕ ПОСЛАТИ ЗАИНТЕРЕСОВАНИМА.

ОСНОВАНИ ОБЈАВА ОБЈАВЉЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 29. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 22 ЈУЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Поводом забране извоза наших свиња у Аустро-Угарску. — Како се може оценити доброта шумског семења и како ваља сбирати и очувати семе различних врста. — Сточарство некад и сад (наставак). — Један поглед на привредни значај сточне изне стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу (наставак). — Белешке: Житко (мекано) сиреће масло — Како треба корен требити. — Дописи: Из Ушћа, Дуба и Параћина. — Подлистак: У шаргарењу. — Огласи.

Поводом забране извоза наших свиња у Аустро-Угарску.

Из «Тежака», као и других политичких новина, сазнало се, да угарска влада ставља сметње извозу наших свиња у Аустро-Угарску. Узрок томе наводи се од њене стране: 1, да су наше свиње болесне (од шапа, гронице и т. д.); и 2, да су неке румунскога порекла.

Као што је се из неколиких саопштења у «Тежаку» (бр. 23. о. г. у Гласнику стр. 184.) могло увидети, оба ова разлога за непуштање наших свиња неистинити су; јер наши марвени лекари, – који су исто толико стручни као и угарски, пошто су се махом учили на *њиховим* школама — отсудно одбијају да су оне свиње, које су пропуштене за извоз, ма од чега болесне, као и да су странога порекла. Свиње су, дакле, потпуно здраве и у земљи произведене; никакве заразне болести нема на њима, а што је међу нашим «шумадинкама» помешан и који комад «енглеза», које се свиње погласило у источној половини наше земље већ у велико гаје, то још никакав доказ није, да су оне „страног" порекла. Ваљда не господа у Угарској допустити, да смемо и ми гајити код нас и коју другу расу свиња осим наше домаће, као год што се чини и у њиховој земљи!

Никаквих, дакле, оправданих разлога није имала угарска влада, ни санитетских, ни међународно — правних, што је на овај начин изазвала један корак за економни рат међу нама и њиховом монархијом. Једино још, ако су за овај чин могли диктовати какви политички смерови; па и у том случају поступак је свршено неслеснен њиховој разглашеној „источној политици о независности балканских народа".

Пошто се догађаји у последњој линији тиче интереса српских пољопривредника, то нам је дужност, да и ми бацимо један поглед на његов значај и да искажемо наше назоре у опште о бољем уређењу наше извозне трговине, — нарочито пољопривредних производа.

Непобитна је истина, да су нашим свињама, угојеним и неугојеним, биле и сада су једине пијаце у Аустро-Угарској. Сам положај наше земље упућивао нас је у ту, у нашој околини најразвијенију, земљу; да њој продајемо наше сировине, и да од ње набављамо прерађевине. Према томе и путеви, с којима се доводимо у везу са Западом, окренути су правцем према трговачким центрима те државе; у чему као да је и сама природа шила на руку, јер и главна пловна река Дунаво, вуче погланито у том правцу. Сви наши погледи, сва наша надања управљена су на аустро-угарске пијаце, и ми смо у том погледу, може се рећи, потпуно зависни од њих. Према томе, није никако чудо, да се најмања препрека, најмање ремећење тога утврђеног тока, осећа код нас с неома осетљивим потресом.

На тај начин, наша је главна народна привреда потпала под економске сфере аустро-угарске; она је у том погледу према тој монархији као и свака друга њена провинција. Овај однос за нашу политички независну државу неома је неповољан, — неповољан поглавито с тога, што је излаз наше земаљске трговине ограничен само на Аустро-Угарску, а није се постарало, да јој се отворе путеви и на друге стране, па ма они били и први мах и мање корисни. Као пољопривредној држави, у којој је фабричка радиност тек у зачетку, нама је потребан *слободан* извоз наших пољопривредних производа, јер на томе лежи управо сво тежиште наше главне привредно-финансиске моћи; а извоз може бити слободан само онда, ако се он може кретати у разноврснијим правцима. Русија и ако има јаку развијену индустрију, услед своје велике просторности још је у главноме пољопривредно-извозна држава; али и њена стока, као и њено жито издржава конкуренцију не само у једној Немачкој или Аустрији, но и у Енглеској, Француској и свој индустријској Европи. Тако исто и Румунија, па и суседна нам Мађарска.[1]

[1] Мађарска земаљска изложба у Будим-Пешти 1884 године показала нам је, да у Мађарској још нема праве индустрије; јефтином су само у неколико савршенијим рукотворине занатске, или фабрике са још слабим капиталима.

За то оне и нису изложене тако осетљивим потресима, тако немињовној економној кризи, баш и ако им се и учине где год непријике извозу. Русија, у овом погледу, иде још и даље. Како јој данас Енглеска, та њена најважнија пијаца, смета увозу живе стоке, то она на својим морским пристаништима подиже кланице, на којих даље товаре сирово месо, (а у овима се температура регулише машинама за хлађење) и преносе га у Енглеску с таквим сјајним успехом, да потпуно задовољава интересе руских произвођача и енглеских потрошача[2].

Забрана, коју нам данас Аустро-Угарска ставља, побуђује нас, да се за један тренутак пренемо од наше злокобне унутрашње политичке размирице, па да озбиљски поразмислимо о ослобођењу нашега извоза од те несносне зависности од исте државе. Ми морамо час пре извојевати ако не потпуну а оно полу-независност економску. Само тако моћи ћемо у будуће избећи трзавице, које одсудно утичу и на ремећење политичког реда у нас; само тако ћемо моћи избити из руку непријатељским будима једно моћно средство, да путем економиога непоретка у земљи диктују и нашој унутрашњој политици.

Још од пре је писано у јавности о том животном питању наше земље, — економној независности њеној; а сад је време да се изнесени назори скупе у једну целину. Подизање народне индустрије, потпомагање саобраћаја, заступање интереса ових и пољске привреде при закључивању међународних „трговачких" уговора, изналажење подеснијих пијаца нашим производима јесу у главноме мере, које крче пута жељеној економној независности нашој. Дужност је и наша да изнесемо наше погледе, шта би ваљало радити, да се наши извозни артикли за будуће не само обезбеде кризе, но да им се створи изглед за већу проходњу, па и за већу добит. Нека се у нашој земљи стварају погодбе за развијање индустрије, али наша главна нажња мора бити још увек обраћена стварању погодаба за наш слободан извоз. А за то је потребно:

1. Да се што пре *омогући* извоз стоке, жита и осталих пољопривредних-привредних производа, које наша земља може да даје, на Солун. На солунском пристаништу ми бисмо стављени били у везу са потрошачком Енглеском, Француском, у неколико и Италијом, Америком и Немачком. Наше жито, пшиве и др. могло би се одмах товарити у лађе за превоз у речене земље; а свиње, говеда и овце или би се такође на живо извозиле или би се — можда свиње — морале клати и прерађивати.

А да се ово постигне, ваљало би: а, унети се, ма и с попуштањем од наше стране на другоме чему, да се до потребне мере појединца железничкиа превоз до Солуна; б, пєзвати наше или стране трговачке конзорције за подизање једне уређене пијаце за тај извоз у *Врању* (или Нишу, с обзиром на железницу, која би се имала да гради за Скадар); в, потпором наших трговаца и страних капитала подићи и један завод у Солуну, искључиво за извоз наших сировина, који би се по потреби занимао и прерадом меса, масти и осталих продуката сточних за даљи извоз.

С овим би у вези ваљало радити: да се што пре изведе и мисао о постројењу железничке везе са Скадром. Само бисмо желели, да ова железница, ако је икако и где то могућно, пролази и територију Црне Горе. Ово би корисно било и с народносног, као и с трговачког гледишта.

2. Извоз преко аустро-угарске територије не сме се више *занемарити*; јер тај пут остаје још увек најбољи, свако дрво у селу, свуда је с добром волом дочекивао Већином је наврtао „у проценат" с 2 најоне а већином платном и ликом; некада и цртовом врпцом. Кад је свршио посао, обично је била награда: једна добра кајгана; иначе мој господин није хтео да прими никакву плату за овај свој труд. По некада само спремала би по која сељанка недељом после цркве код њега на ће му пружила коју литрицу млека или коју цименту млека, нешто сира — и др., уз поновљену изјаву захвалности за извршено наврtање. . . .

Мој је господин водио тачну белешку о своме раду. Дошавши до смрти његовој, дошли су ми до руку неколико листића тих бележака, и из ових могао сам сазнати „*сорте*", с којима је он облагорођивао. Тако, између осталих поменио сам овако имена: Петровка, Иванчача, Јечменчача, Заголовчача, Гружанска слатка, сеоска или подрумска. Имена је ова давао јамачно по добу зрења или начину и месту смештања до „употребне зрелости". Тако и. пр. „подрумска јабука" зависно је назвата тако, што се мора држати у подруму. Сећам се, како је моја бака оне мале дренасте крушчице метала у преслену сламу, па кад год сам к њој отишао, дала ми је пуну шаку и ја сам сео на степенице, па крушку по крушку сте сам их до душе појео.

Са „набором сората" даље, мој господин није имао велике бриге. Обично је сељак довозио у недељу к њему, па би му рекао: „Хтео бих, господине, да имам крушку жуту крушку, ено опаку, као што се код пијтара обесила преко плота, или као што их Арсо Поточић недељом продаје на велике зделе, или као што сам их видео код бунара Мирка Рогозића, — и с оним је било све готово. По где где тражила се „памуклија" (јабука) или „нисељача" за шиту. Код трешања била је на гласу: „аршлама" (трешаста). Кајсија није било нигде, осим на дуварју школске зграде; а од дудова, чувени „шам-дуд" био је такођер само један на школском дворишту.

[2] Oest. landw. Wochbl. бр. 2. о. г. стр. 95.

ПОДЛИСТАК.

У НАВРТАЊЕ.

(Намењено нашим учитељима.)

(Свршетак)

Од тог дана често сам пишао с мојим господином у наврtање, — све док писам већ морао отићи у гимназију. Ах, то беху срећна дани! Од редовног идења у школу бејах ослобођен, пошто сам трећи разред изучио, и тако смо у јутру још од 6 часова, цео Април и Мај, пили по селима и трлима. Посао наше бејаше махом наврtање „у крушу" и „препавртање", јер је врло ретко било тавких младића, које би се могле „призелено" (ниско) наврtити, пошто се и прокљоњеним ових од семена није тада нико занимао. Већином су подлоге довезене из шуме; шта више и веровало се, да само из шуме добављене младиће могу у суровијем пределу да успевају. Овим веровањем знао се је једна варалица користити; он је кришом сејао семе на скривеним местима у шуми, па је онда доста дебеле младиће од крушака и јабука продавао за добре паре. То су биле често као рука дебела стабла, с једном једитом, скоро метар, дугачком срчаном жилом. Оне су се садиле у башти, и ту су годинама стајале, дебљале и — то је било све.

Као што рекох, мој господин је сваке године излазио с целим својим прибором: благородним шибљикама, воском, платном, ликом и ножем, да то дрвеће облагорођава; он је знао свуду

краји за Запад. За то треба: а, у Београду, што пре подићи *сточну пијацу* (оборе), на чему је отпочето, овако енергично и с онако ретком предусретљивошћу од стране нашег трговачког света да се ради још 1885 год. Као што је познато, онда је спремљен био већ и пројекат за ту радњу; па за што се она не проведе и даље, кад јој је понуђено било одмах у почетку толико помоћи, нека одговарају тадашњи „економни фактотуми“, на које је овај посао, као на „позвање“, пренет. Свакојако, кад је онда прекинута та радња треба се подухватити да се што пре оствари. Ми мислимо, да би требало у овом предузећу користитити се и новчаном помоћу наших извозних трговаца; јер би онда ту установу сматрали више „за своју“, те би се сконцентрисавали око ње, и не би се тако олако повукли за олакшицама, које би им се доцније нудиле са стране, на штету наше пијаце.

Добра, уређена сточна пијаца у Београду привукла би извесно знатан део купаца из индустријалније половине Аустро-Угарске, Немачке, па и Француске, неки део Италије и др., који данас исту нашу робу назире у Штајнбруху, Шопроњу и Винер-Најштату. Наше су свиње у Штајнбруху увек претпостављене осталима и трговци за нашу добру робу не би се извесно скобили да сиђу из Штајнбруха и др. на београдску пијацу, која је изукрштана лаким сообраћајним средствима. При том би нам требало само још: већа и обазривија солидност у трговачком раду, а с тим у вези и ревизија трговачког закона, као и повољнија конвенционална железничка тарифа и трговачки уговори.

3. Уз напред предложених мера и предузећа, треба ревносно потпомагати радње за *прераду сточних производа* (нарочито свињских) *у земљи*, ради даљега извоза. Овакви заводи у унутрашњости дају прилике произвођачима, да непосредно продају своју стоку, те да на тај начин долазе и до веће добити: осим тога, у нередовно доба, на случај каких сметња, они су регулатори унутрашње производње, који отклањају кризу.

На истоме основу належало би потпомоћи и начин конзервовања меса, који се врши у нашим југозападним и планинским крајевима; нарочито у правцу: да се производи могу да подесе за *страни* укус. Поука, у вези с једном угледном радионицом, била би за оне крајеве врло потребна, те да се та радња унапреди а и задржи и на даље у кругу домаће (кућевне) радиности.

Ово су по нашем мишљењу, три главна правца, на којима ми треба да радимо, те да можемо да обезбедимо слободан извоз и потрошњу наше стоке у иностранству. Не мислимо још, да су овим исцрпљене све мере и средства за то; не, ми осим тога и између осталих, много полажемо на *бољи* развој конзуларске радње, нарочито да у овој од сада буду имали већега удела и образовање пољопривредне снаге, које су најновије за наш чисто пољопривредни извоз. Потребу овога увиђају сад и боље, индустриски развијене земље; а у колико је она оправданија за нас![1].

—Ђ.

[1] Прошле године је у аустриском Пољопривредном Друштву (у Бечу) расправљано питање о „пољопривредним аташеима“, на је донесен закључак: да се влади обрати пажња на потребу постављања ових код наступништва на страни, који ће тачније пенати пољопривредне домаће прилике и културне покушаје у странии земљама и доводити их у везу с интересима домаће производње. Код овога нам је на ум — чини нам се, према извештају нашег конзулата у Б. Пешти (1883 год. у коме је „Hackfrücte“ преведено са плодовима, „које се секу“ (!) ....

Како се може оценити доброта шумског семена и како ваља збирати и очувати семе различитих врста?

ПО ХАРТИГУ И ЛАНДОЛТУ

од

Благ. Д. Тодоровића.

Добро семе то је први и најважнији услов за клијање. Од тога да ли је семе добро или није понајвише и зависи успех сејања а погрешке у овоме учињене преносе се и на даља поколења. Отуда је и пословица: «какво семе такав род» врло смишљена и много значајна.

Потребно семе за сејање може и куповином да се набави, но боље је, ако се нарочито збира и како треба очува до сејања. Из тога излази: *да је произвођачу шума потребно да зна и једно и друго, т. ј. да зна: над које семе сазрева, како се и у које време добро семе може понајлакше да сабере, како прибрано семе треба чувати па да у наредби не изгусти и како треба оценити да ли је семе, које је убрано или које жели купити, добро или не?*

а) **Над које семе сазрева како се бере и како га треба чувати до сејања** — може се најбоље видети из ове таблице:

Кад сам прву годину дошао из школе на одмор кући, затекао сам код учитеља велику промену. Нашао је од некуд једне воћарско-баштованске новине, у којима су биле и обојене слике воћа. Као највеће богатство своје учитељ је чувао свеске тих новина; само сам их ја, његов љубимац, могао узимати и разгледати. По кад кад је Господин носио са собом по коју свеску, замотавши је лепо, у платно, и долазећи у кућу својих познаника питао их је: „Је л' воћање, а би ли ти хтео да имаш овакву јабуку“? показујући прстом на слику. — „Да богме“ одговорише сељак, само ако би код мене могла да расте. А да ли су скупе шибљике?“ — „Ништа не коштају“ На пролеће донесу ти две. Господин је поревник поручио 3 дрвета, па ми их је ставио на расположење, да их ја негујем; даће ми две шибљике.“

Ето тако је мој драги господин учитељ уносио нове сорте у наш крај. Кад сам једном дошао са свечњаштва кући о једном јесењем вашару, наљаво сам већ много лепшега воћа; ту је била: јесења ребрача (калвилка), царска водењача (крушка), крупна сајџбурина и др. И за тај напредак, мој крај имао је да захвали искључиво моме драгоме „маломе“ учитељу. Још га гледам, како ме узимље под руку, па како не води кроз редове продавача воћа, и он, као оно лекар, распитивање даље како им је ова или она воћка, коју је он облагородио и оресао. Тада је се радосно у себи смешио, па ми је одмах испричао историју шибљике и дрвета.

Већ одавно овога човека покрива мајка земља; већ дуго он не иде више „у навртање“! Нема споменика, који би красио његов гроб; али тамо на пољу, у селима, која окољавају нашу варошицу, цветају воћке сваке године и његов дух облеће около крупна воћкиних, његово скромно усејано семе успева. Плодове тога усева ја видех и сада на наложби, па захваљи покојнику из дубине душе, — — ја му ево подижем овде споменик.

По нем. (**Фр. Лангауер**) — — **Ђ.**

СЕМЕ	САЗРЕВА	БЕРЕ СЕ
растово	октобра	над сазри
буково	„	„ „
брестово	јуна	„ „
јасеново	октобра	„ „
грабово	„	над сазри до децембра
јаворово	„	новембра
брезово	августа, септембра и октобра	септембра
јелово	новембра	над сазри
кестеново	октобра	„ „
тополово	маја и јуна	„ „
багремово	октобра	с пролећа
липово	„	над сазри
орахово	августа	„ „
лесково	„	„ „
сиреово	октобра	„ „
јелово	„	с пролећа
борово и ариново	„	„ „

Ну није доста само то, да је семе зрело, здраво и да може клијати, оно треба да је убрано са здравог дрвећа које је и лепо развијено.

Као што се код животиња преносе добре особине на њихове потомке, те се код њих образују различне расе, тако се ове особине преносе и код биљака, те отуда ове показују разлику у величини, т. ј. у прираштају.

При скупљању и очувању семена треба да имамо у виду следећа правила:

Жир растов и буков, најбоље је с дрвета отресати и то после пошто опадне први жир који је обично црвљив. Ако се жир не хвата у пољаве или чаршаве, онда треба испод дрвета очистити грање, шањеве и коров па по том жир с дрвета отрести и покупити. У случају да се жир не би могао из каквих узрока ни на овај начин да сабере, онда га ваља покупити и сабрати са земље и то онда, кад с дрвета опадне у највећој количини.

Кад се прибере толико жира колико је довољно за сејање, онда га ваља однети на заклоњено место и ставити га у танком слоју, па га дневно један пут превртати док се добро не осуши. Кад се жир осуши, онда га треба пренети на место где има да престоји до сејања, али дебљина слојева не треба да је већа од $^1/_8$ метра. За тим ваља пазити да жир не клија и ако се случајно то примети, онда слој ваља растањити и превртати га сваког другог дана, да се спречи клијање. Ако се жир жели у јесен да посеје, онда толика пажња није нужна, али ако се сејидба у пролеће има да изврши, онда жир не само да треба пажљиво надгледати, већ га треба још и сламом покривати, да се не би јако осушио и промрзо. Ретко се дешава, да се има доброг жира за сејање, ако се овако не чува и сламом покрива. Па и кад се жир сламом покрива, сигурни смо да ће се само од мраза сачувати а никако да се не ће ни мало сасушити. Жир и у овој прилици може толико да се сасуши да се при сејању не може рачунати на са свим повољан успех. С тога је боље да се жир до пролећа чува на овај начин:

Ваља изабрати оцедно место и где свиње не долазе, па ту набити подебли слој сламе или шушња. На тај слој ваља просути жир и од њега направити гомилу купастог облика. Гомилу ваља покрити слојем сламе у дебљини од 13 см. а по том махоником за 20 см. Око гомиле треба ископати јарак за сливање воде па и том земљом покрити гомилу за 10 до 12 см. Ну при врху ове гомиле, ваља ставити гужву од сламе; гужва мора да се налази тамо те да кроз њу лакше одлази испарина. Тако гомила може да стоји до идућег пролећа а да се жир добро очува, но сејање свакако треба отпочети што раније. Ако се не би бојали, да ће наступити какви јаки мразеви, а при том сејање не би могли да извршимо баш првих пролетних дана, онда треба скинути ону земљу са гомиле која је на њу набачена из јарка, јер би жир иначе проклијао због наступајућих топлих дана. И ако клијање жира у гомили не доприноси бозна какав квар жиру, ипак оно слаби развитак биљака и с тога треба гледати, да се оно како тако спречи.

(Наставиће се)

СТОЧАРСТВО НЕКАД И САД

од

Озет. Љ. Гавриловића.

(Наставак)

Савремено (модерно) сточарство.

Као што смо видели из овог кратког историјског прегледа о сточарству, главна цељ тадањег запата стоке беше: — да помогне човеку у ратовању, у орању и обрађивању земље, и да даје ђубре, за ђубрење, поправљање снаге њене. Млеко, месо и вуна — беху споредна цељ запату. Главна корист од стоке вртила се око њене: — у раду и у ђубрењу стоке.

Само у коњарству је запат самостално вођен и њиме су коња за бојене луте и за теглење и јахање.

Али око половине 18. — прошлог — столећа наступио је обрт, превратъ у запату стоке и у сточарству. Године 1755 предузео је управу очевог имања у Дишлеју, грофовске Лестерском, пољопривредник Роберт Бакуел, коме је било тада 30 година. Ово имање беше колевка савременог сточарства.

Бакуел је код коња, говеди, оваца и свиња, одгајио и расплодио форме, које дотле нико не беше постигао и које су отада цељ и мета свима напредњима и унапређивачима сточарима.

У коњарству Бакуел је стекао себи заслуге у поправци форми и особина црног коња за кола (block horses), кога је облагородио побилама, што их је сам у Холандској куповао.

У области говедарства, оснивач је нове лестерске расе, коју је облагородио из дугогог посвемце краљевске (у грофовству јоршком). Говеда гојена Бакуелом одликовале се малом шиљастом (клинастом) главом, са дугачким, но финим, ка губици опуштеним роговима, заокругљеним, бачватим, цилиндричним трупом са плећкама меснатим а нежних танких костију, са готово правим леђима, ребрима широким и раздаљеним, малим трбухом и широким слабинама.

Ноге с танким костуром беху ниске, приземљасте у сравњену са снажо развијеним трупом а бутине добро месната. Рано деспевање — рано телесно развиће — и способност за гојење, беху чудновато развијени; ал' млечност, у сравњењу са старом кравенском расом, била је опала.

Говедарство Бакуелово било је на тако високом ступњу да се плаћало за један скок његовог бика по 5 гвинеја (око 10 дуката)! За једног бика, кога је Бакуел 1792 на четир месеца дао под закуп, добио је на име таксе за оплођавање крава 152 гвинеје (око 300 дуката.)

Поред Бакуела, био је Роберт Фовлер у Little Rollright у грофовству оксфордском, најзнаменитији одгаивач дугороге ново — лестерске расе, коју је од части засновао из Бакуелове посмине. Године 1791 продао је из свог целопа, надметањем:

5 годишњег бика	Герика за	205	гвинеја.
2 „ „	Султана	210	„
2 „ „	Уашингтона	210	„
1 „ „	Луно Султана	200	„
Краву	Бриндлед Бетчи (Веанту)	260	„
„	Уашинотомову матер за	185	„

Најзнаменитији бик ове расе, Шекспир, кога је Фовлер одгајио из Бакуеловог бика и једне кћери другог бика његовог названог Твопени, продат је 1793 надметањем за 400 гвинеја (око 10 хиљада динара)!

Још чувеније је Бакуелово овчарство. Његове овце познате су под именом дишлејске и лестерске расе. Темељ је овој раси у поморској овци с дугом вуном, по свој прилици из грофовства Варвин.

Џорџ Сиксу — ученик Бакуелов — који је написао једну књигу о енглеск. сточарству („Observation on Livestock“) а која је 1794 доживела друго издање, вели о дишлејским овцама свога учитеља: — да се оне од осталих оваца са другом вуном нарочито разликују својим дивним очима, које врло скроман изглед имају, чистом главом, правим, широким и равним леђима и округлим, бачвастим трупом, као и врло танким костима, танком кожом и наклоношћу, да се у раној младости већ угоје.

Он прича, да је Бакуел, за једну периоду мркања, давао другоме под закуп овнове по цену од 400 гвинеја (10 хиљада динара) и да је примао туђе овце, да му за сваки скок његових овнова плате 10 гвинеја (20 дуката); то беху 80 оваца двојице других сточара и 40 његових, тако да му је један једини ових за једну периоду мркања зарађивао 1200 гвинеја (око 30 хиљада динара.)

Двогодишњи угојени јаловци овнови, чији је черек био тежак 10—15 кгр., плаћани су по грлу 40—50 шилинга (50—60 дин.) Месо им беше чувено, као сочно и ситних месних влакана.

О Бакуеловом свињарству, није ништа из ближе познато; али у своје време уживаше велики глас.

Он сам није ништа написао, нити издао на јавност о својим правилима за запат; шта више то је све намерно крио, као змија ноге. Разуме се да је то чинио из себичних интереса — те да се нема с киме такмичити. Чудновато је, да није тежио за славом бар после смрти — те да је оставио што год написато, да се после смрти изнесе на јавност!

И што знамо о његовом сточарству и његовом начину, знамо од других, од већ споменутог ученика Џорџа Сиксу и од Бакуеловог пријатеља Вилема Маршала, који је написао 1790 и издао књигу о пољској привреди. Али и овај се свуда трудио да не спомене ништа подробније о раду и начину запата Бакуеловог, „већ само у толико, у колико је његово лично искуство главни део праксе у читавом пределу њиховом“!

Према томе изгледа, да је Бакуел чак и њему забранио, да што подробније напише. Маршал описује дакле начин запата и сточарску вештину лестерског краја, а како је Бакуел ту живео и како су се на њ. и остали сточари тог краја као на најчувенијег вештака угледали — то морамо бити задовољни и с околико, колико нам о томе оставише написаног.

Прво и најопштије правило — вели Маршал — на што су назали енглески сточари при одбирању грла за запат, то је *лепота форми*.

За тим друго је правило: постићи *добру сразмерност делова* или управо корисну употребливост форме, без обзира на лепоту исте. Они су се на пр. трудили, да смање, скрате, начине ужим и лакшим у сравњену са бољим деловима оне делове који се у отпадке („цубок“) рачунају и на пијаци немају цене (глава, ноге, рогови и т. д.)

Треће правило односи се на производњу једрог, збијеног меса.

Четврто правило, које Маршал држи за понајглавније, односи се на *наклоност ка гојењу (гојавност)*, која — како се мисли — зависи од крви т. ј. од особите природе приплодних грла.

Како Маршал прича, ови енглески сточари донекле су били убеђени, да лепота и корисна употребљивост форме, каквоћа меса и наклоност ка гојењу код говеди, само су природне посљедице сличних особина код њиних предака — родитеља.

Средство, да се постигну ове користи, састоји се: *у спаривању што је могуће сличнијих грла у најближем степену сродства.* Овај начин запата — расплод у сопственој крви или породични расплод — доиста је Бакуел употребљавао у најопширнијој мери.

Он, а по њему и сви вештији и увиђавнији сточари енглески спариваше бика с ћерком, с мајком и са сестром у запату и — вели Маршал — „по свој прилици овим средством производио је смели предводник побољшања пасми своју чувену стоку.“ Ма да је Маршал тако с највећом обазривошћу малко одшкринуо завесу са тајанствене сточарске вештине Бакуелове и ма да — као што ћемо ниже видети — расплод прородични, запат стоке у истој пасми, породици, паметно изведен и употребљен, даје најбрже и најбоље резултате, опет и ако нам није и то казао, знамо по данашњем искуству, како се постижу слични Бакуелу резултати, да за то није довољно само водити расплод на описани начин, већ да га треба потпомоћи одговарајућим рањењем и негом.

Најважнији напредак енглеског сточарства је у — постигнућу шортхорнске росе говеди и њихових форми. Вилем Кар, други енглески чувен сточар, о томе мало опширније говори.

У једном крају грофовства дурхамског — много пре но шта је Бакуел отпочео облагорођавање кравенске расе — гајили су сточари једну пасму говеди, „тесватерску“, која је била кратворога и чувена, одликовала се правилно развијеним кравама, које беху широких леђа, развијених и опуштених предњих черека, са меканом и њежном длаком; поред осредње млечности, одликовале су се приметном склоношћу ка гојавности.

Ову пасмину су 1780 године облагородила браћа: Роберт и Карл Colling.

Родоначелник облагорођене шортхорнске расе („Improved Shorthorns“), беше један лепо формиран, кратконогаст бик средње величине, Карло Колинг купио га је заједно с матером од сиромашка једног, који их је напасао покрај друма.

Кад крава дође, на бољу попашу, толико се беше угојила, да се више не могаше употребити за приплод.

Исто тако и теле — кога прекрстише „Hubback“ — беше насљедило од матере наклоност ка гајењу, и уз добро држање и негу, у брзо се тако угоји, да су га врло кратко време могли као бика употребљавати.

Од једног сина Хубоковог, води порекло чувени дурхамски во, кога неки господин Деј, читавих 6 година, у Енглеској и Шкотској, као чудо какво, за новац показиваше и излагаше.

Доцније, кад се во тај за то што је ногу угануо, мораде заклати, и после тро — месечног боловања, тежио је још 1161 килограма.

Поред браће Колинга, стекао је за шортхорнску расу заслуга Тома Booth; он је набављао најбоље краве и јунице тесватерске пасмине и подводио под Колимговог бика Хубака и синове његове. За запат бирао је само оне краве, које са широким обимом груди и чврстим телесним склопом показиваше наклоност ка гојазности.

Пошто је Тома увађавним и паметним одбирањем и даљим запатом постигао једнообразност своје пасмине и он а после и његов син Рихард, гледали су да је и осигурају трајно и непрестано породичним расплодом, који по његовом мишљењу, даваше једине сигурности за сигурно преношење наслеђених и задобијених (стечених) својстава на потомство.

Botth-у, плаћали су грдне суме за Шортхорне. За једну стеону јуницу звану Queen of the May, која је на 3 изложбе сточне однела 6 награда, давали су Рихарду Booту 1500 гвинеја (скоро 3000 дуката) и није је хтео продати. У скоро пред смрт, одбио је понуду од 15 хиљада фунти штерлинга (320 000 дин.) за његов целеп од 30 грла!

Што су постигли у области говедарства, постигли су и — у запату оваца и у запату свиња. Ко год зна или је чуо за енглеске расе оваца и свиња, мора се дивити творачкој моћи, сточарској вештини енглеских сточара!

Ови чудновати успеси, постигнути су услед нарочитих услова и захтева, који су већ у време Бакуелово стављани запату стоке и они леже поглавито у самосталном положају газдовања, у начину сточарења, у особитим народно-привредним приликама тамошњим.

Стока није била више само марва, која тегли и служи земљодељу као робиња. Енглески сточари не држе стоку само да им њиве ђубри и да имају ко ће им потрошити земљодељске производе, које не могу продати и у новац друкчије претворити, већ цељ сточарења, држања стоке, беше поглавито: *велика потрошња доброг меса и млека.*

Нарочито тражња доброг меса (сетимо се енглеских бифтека и ростбифа!) беше одавна у Енглеској велика, а у 18. столећу још много већа, но и дан дањи ма где у Јевропи; полагала се велика вредност на доброту меса, на његова сићана влакна и сочност.

Ове особине на месу имала је само млада стока и отуд су се енглески сточари трудили да код стоке своје развију рано телесно развиће — дозревање — те да их раније могу угојити а да и пре до новца дођу.

Рано доспевање енглеске гојазне стоке, давало им је могућности, не само да је много раније отпочну гајити, но обично, већ и да гојење у што краћем времену и доврше, јер поред тога, што се енглеска гојазна стока у првој младости угојити може, она брже слаже на своје кости месо и лој, но расе које позно дозревају и остале необлагорођене расе.

Да би масу меса на телу животиње умножили, трудили су се енглески сточари при запату и одбирању стоке, да прошире и продуже све оне телесне форме, које месо носе — као леђа, бедра, череке — бутове и плећке — а да смање и скрате све остале телесне делове, који мало меса имају, а кошчати су, као главу, врат и ноге. И рогови код преживара (говеди и оваца) беху непотребан терет и ненужан украс, који само осталим „корисним“ формама на телу рану одузимају и троше, за то су и рогови — или сасвим уклоњени или јако умањени.

Но и о обилној млечности, разуме се не у пасминама за гојазност, бринули су се енглески сточари.

Нарочито шортхорнске пасмине могу се по млечности мерити с холандским кравама и енглеска млечна стока = Ayrshires, Jerseys, Guernseys — не плаши се такмичења са најбољим јевропским музарама.

Тежња енглеских одгајивача млечне стоке, била је, да млеко буде по садржини боље (обилатије на сувим материјама) а да је што мање водено, а у исто доба, удешавали су телесне форме тако, да се лако могу ранити.

За то је млечна енглеска стока, махом ситна (у сравњењу са осталом.)

На вуну и финоћу њену, пошто им покушаји са меринским овцама нису добро испали, нису енглески сточари никад особиту вредност полагали. Исто тако су се мало бринули за одгајивање добрих теглећих волова, јер за то употребљују снажне коње своје.

Без сваке сумње, величанствени успеси енглеског сточарства, имају се приписати великој увиђавности и развијеном трговачком духу енглеских пољопривредника. Али она су с тим не мање резултат високо развијеног народног газдинства, повољне климе и погодне земље. Начин пољопривредног газдовања у Енглеској, Шкотској, па и Ирској, дозвољава свуда, одгајивање, запат, па и гајење стоке на богатим, раљивим пашњацима.

Природно држање и обилато рањење су главни услови за постанак и развитак корисних телесних форми енглеске стоке!

А шта да речемо ми, после свега овога, ми становници ове плодне и још срећне земље, коју гладни и алави странци и дан — дањи још с правом називају — *земљом обетованом*, као Ханан, шта да речемо за наше сточарство и за наше газдовање?!

(Наставиће се).

Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу.

(Наставак)

б) О тркама.

Нема згоднијег начина којим се изазива љубав гајењу коња и одушевљава велико и мало да овој херојској племенитој домаћој животињи поклони свуколику своју пажњу, него што су то трке.

Трке су вели један немачки хиполог: „јавна школа са очигледном наставом за рационално гајење коња. У тој школи влада бурна веселост подгрејана љубављу према овој племенитој животињи која са човеком заједно служи отаџбину, брани огњиште и штити нејач. У ову јавну школу нико није дошао под морање, већ из уживања... Старо и младо, богат и сирома, све сједињено у једној цељи, цељи веома племенитој, дошли су у њу да се науче љубити и ценити најлепшу домаћу животињу која нам у толиким безбројним пословима верно и корисно служи.“ . . Дакле, гаји се такав подмладак, који ће моћи и хтети у своме властитоме интересу, поклонити ону љубав, ону пажњу и негу овој племенитој животињи, коју она с правом заслужује; гаји се подмладак који ценећи храброст свога сапутника, узвишава се морално развијајући особину храбрости, јер храброст јунака тесно је срасла са храброшћу коња . . . . Таку нам слику представљаше тркалиште кола јахача „Кнез Михаило“ 23 маја ове године по подне . . . . У овакву једну јавну школу примами коло оне хиљаде гледалаца не само Мачвана и најближе околине, већ из многих других крајева Србије, да се, поред уживања у оним витешким играма, опомену потомци мишарских див-јунака, да Мишар, који нам и неотице са трибине привлачаше погледе, не би данас онако јасно светлио у новијој историји Српској ослобођења, да не беше неумрлог поп. Луке Ла-

заревића са српском коњицом која као гром разбија најодабранију турску војску и са свим је уништава.

Са таквим мислима, жељама и сећањем, очекивали смо са нестрпљењем почетак трке, — тај најлепши део у програму ове свечаности.

* * *

Већ око 2 сата почео је се свет искупљати на тркалишту. По седиштима и трибунама тркалишним видели су се дуги редови света мушког и женског пола и деце. Ту се могло видети разних пошива, као варошког, сеоског, сремачког, босанског, што је све давало веома лепу слику. Сваки је са нестрпљењем очекивао, кад ће утакмичари стићи те да трка одпочне.

Пре но што пређемо на подробније разлагање ове трке, споменућемо изглед тркалишта. Тркалиште је веома згодно место: равно, глатко, без препона; дужина стазе је 1800 метара. На тркалишту било је пет трибина, од којих је Краљева најлепше била украшена, тробојкама, разним сликама и патроном Кола Јахача, сликом Кнеза Михаила. Преко пута од Краљеве трибине стајао је победни стуб Кнеза Михаила. Лево од Краљеве трибине била је ложа опењивачког суда а у њој су уједно били и покинари. Десно су биле трибине за публику и једна трибина добротворног пазара у ком су госпође и госпођице продавале пиво, цигаре, посластице и др. Украј трибина отезала су се седишта трибинска, која су коштала по 3 динара а преко пута од њих била су седишта од 50 пр. дин. и два павиљона, један за војну музику а други за тркалишног крчмара.

Тачно око 2 сата стигли су и утакмичари са часницима тркалишним на тркалиште. Напред је ишла војна музика а за њом часници, на челу заставник друштвени, а за њима такмичари.

Прва је трка била четворогодишњака. Тачно у 3 часа и 25 минута почела је трка. У овој трци учествовали су свега 18 такмичара. Дужина стазе тркалишне у овој трци била је 1200 метара. Пошто су се такмичари, уредили дао им је знак барјачићем друштвени стегоноша, на који су знак сви потрчали.

За знак да је трка одпочела објавио би увек пуцањ прангије. Тако је и било. На пуцањ прангије, сваки се живо помери с места, устаде да види што бива. Нестрпљење овлада код сваког. Сваки је чекао да такмичари изађу на правац тркалишне стазе, те да их види, но је напред. Први је у овој трци дотрчао „Алкан,“ Павла Ђокића из Мале Врањске за 1 мин. и 33 сек. добио награду 200 дин. министарства народне привреде. Други је стигао „Бисер“ Петра Смиљанића из Белотића за 1 мин. и 35 сек. и добио награду коњички карабин са прибором, награду министарства војног. Трећи је стигао „Султан“ Ђорђа Алексића из Шапца за 1 мин. и 39 сек. и добио 50 дин. награду општ. шабачке. После 10 мин. одпочела је трка

Земљорадничка: Ова трка почета је у 3 сата 53 мин. а участовало је 19 утакмичара. Дужина тркалишне стазе била је 1800 метара. Као код такмичара прве трке тако и ове, приказивали су се такмичари многобројној публици. Затим су стали на биљегу одакле су на знак потрчали. Све ово понављало се у свакој трци. На пуцањ прангије и коњи потекоше. У овој трци прво је дотрчала до победног стуба „Бетка“ (грло из државне ергеле) Владимира Протића из Шаторње за 2 минута и 29 сек. Владимир је добио прво награду мин. народ. привреде 300 дин. Други је стигао „Дечан“ Петра Илића из Церовца за 2 мин. и 30 сек. Петар је добио 200 дин. награду минист. народ. привр. Трећи је стигао „Гојко“ истог сопственика. Сопственик је награђен коњичким седлом са целим прибором, награда министар. војног.

За овом трком следовала је трка:

Варошка. Ова трка почета је у 4 сата и 14 минути. У овој утакмици участвовало је 10 утакмичара. Дужина тркалишне стазе 1800 метара. У овој трци први је стигао „Реља“, Милоша Мићића кафеџ. из Шапца за 2 мин. и 29 сек. Милош је добио награду општине шабачке у 250 дин. Други је стигао „Цветко,“ браће Мићића из Шапца за 2 мин. и 23 сек. сопственици су награђени наградом општине шабачке у 150 дин. Трећи је стигао „Видан“ Петра Ајдарића из Шапца за 2 мин. и 36 сек. Петар је добио награду општине вароши Уба у 100 дин.

Пошто је ова трка свршена, после 10 мин. одпочела је трка.

Официрска. У овој трци учествовало је 9 такмичара. Почета је у 4 сата и 35 сек. Дужина тркалишне стазе 1800 мет.

Први је стигао „Јастреб“ г. Тодора Панића, коњичког потпоручика из Београда за 2 мин. и 29 сек. г. Тодор добио је 500 дин. награду минист. народ. привреде.

Други је стигао „Јанко“ г. Јовице Зекавице, артиљер. капетана из Београда за 2 мин. и 34 сек. Г. Јовица добио је 300 дин. награду министарства војног.

Последња трка била је:

Победилачка. У овој трци участвовало је 9 утакмичара по тројица првих из прве три трке. Трка је почела у 5 сати и 3 сек. Дужина тркалишне стазе била је 1800 мет.

Прва је дотрчала „Бетка“, Владимира Прокића из Шаторње, за 2 мин. и 25 сек; као награда у овој трци био је пехар, дар Његовог Величанства краља Милана. Пехар је у вредности 1500 динара.

Пошто су трке завршене, свет се ускомеша, напусти седишта и појури на ону страну где је било одређено место за витешке радње, које је изводио један коњички одред од 19 нижих чинова. Оне су извођене овим редом:

1) Сва проста и сложена манешка кретања у ходу, касу и галопу, на леву и десну руку.

2) Скидање значке.

3) Набадање глава у трку.

4) Прескакање.

Све ове радње изведене су веома лепо, да су код гледалаца производиле дивљење. Сва заслуга припада г. Лешјанину, који их је онако лепо обучио.

Витешке радње трајале су до 7 и по часова у вече.

Са овим је завршена и последња свечаност овог дана.

(Саршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Житко (мекано) свеже масло.

И при најбољој пажњи лети се често добија масло у житком, а не довољно тврдом стању. Ово долази отуда, што се бућка на *високој температури* (топлоти), те при том масне куглице много воде узимљу у себе, а ова се ни доцнијом обрадом масла не може да одстрани. — Даље, — ово стање може наступити и онда, кад се *брзо* бућка, па се масло у бурету згруша у врло велике комаде; или, на против, кад се бућка врло *лагано* и са *чешћим прекидањем*. Кад се повлака у бућкалици (центрифуги) брзоне охлади такођер се лако добија мекано масло. Па и кад се масло добро не обради, тј добро не испере, изгњечи и исцеди, масло се разжиди. Кад је масло код гњечења меко, па се рукама много гњави, дуго и на већој топлоти то ради, масло може и тада лако да буде житко и без свога лица. За то је код прављења масла неопходно потребан хладионик (ковчежић) с ледом.

„М.—Z.“

Како треба коров требити.

Семе од највећега дела корова сазрева у лето и у јесен. И баш у то време најравнодушнији смо према корову, док један струк корова кадар је да нам стотинама нових биљака за идућу годину од свога семена произведе. А ако се потрудимо, те коров пре сазревања семена, и у право време почупамо, онда ћемо за идућу годину уштедити себи и много труда и бриге.

— — Ђ.

ДОПИСИ

Ушће, јуна 1890 године.

Дуготрајна суша, која је била забринула све земљорадинике у овоме крају, престала је од 27 маја; тог дана пала је врло лепа и већ одавно очекивана киша, која још од 28. фебруара није навлажила земљу нао што треба.

Према овоме, без да се и говори о стању усева и других културних биљака, може се замислити, какво је право стање ствари и какве ће нам опогодишње летина бити.

На жално је 27. маја пала лепа тиха киша и нако су дани облачни а по мало ветровити, време за свани рад удесно је, и у овом добу врше се многи и врло важни послови у целом газдинству.

Копање кукуруза доршује се и овај сада красно напредује, а нарочито онај, који је пре пада више окопан био, али се је много при пашењу „обредно“ и остало је много голих места, која су доцније засејавана истим кукурузом, који је претходно покићењем у води био.

Сва беза жита (стрмишће) изгледају, нао да су житром опљевени.

Јављају су још горе према поменутом пољским усевима, јер где је прошлих година кошено по 3 до 4 плаета, данас се једва укошава тек по један плает; сада се јављају у великој мери коси, премда их је (по правилу) и пре требало косити, јер је велики део јесењих трава по облено пропештво.

Како је за ово неколико дана облачно време, те је удесно за расађивање поврћа, тај се рад сада у велико и предузима, нарочито сада много се сади кромпир, паприка, празилук и друго поврће.

У виноградима свршено је плављење и сада се свршава друга копња — прашење винограда; винотради су једнаки, који нам обећавају обилату борбу, само нако их „свемоћни“ чувао од непогодних елементарних непогода.

Шљива, као и другог воћа, изузимајући бресне, трешње и орасе, нема готово никако, тако, да га не ће ни за јело имати, а камо ли за продају.

Пчеле се роје али и са тим послом иде нешто споро; а свиљу гусеницу нико и не сеје.

Стока је живахна и добра; стрижење оваца врши се овамо у овоме добу.

Код народа опажа се у по већој мери „грозница“; а стока је као што рекох добра и здрава.

А. Н. Стефановић,
свештеник.

Дуб (гр. рачу) 11 јуна 1890 год.

Стање овогодишње летине за сад је овако:

Стрмна жита, пшеница, раж, и овас врло су добри, клас им је једар, пун и тежак; у пештери нема никакве уродице нао што је било прошлих год. Стрмна жита оланна ни су боља била у овом крају нарочито је раж тако добра, да стари људи не памте, да је боља била, зоб од честих киша доста се опорављо.

Јављају су прилично; посађена већ отповиће на њихим местима.

Воће је родило, као трешње, вишње, јабуке, крушке, ораси — по шљива нема готово ни за јело, нарочито мајерки, рани шљива и тровача нам прилично. Шљиве страдање од неког врућег ветра што је пролетос дувао.

Кукуруза су већином окрнути, но нису за сад тако напредни због хладноће. Народ се труди: да пољске радове што пре свршина, у овоме је најпређа сметња празнословље оних прангија; но опет ми се чини: да се народ за ове четири године, од како живимо у овоме крају, није никада боље трудио за рад но ове године, на овога прилагођавају само околности, јер су ги ове год. људи у овоме крају упропастили куповући што по скупу цену и задужујући на своја велики интерес. Није било у овом крају у селу више но 5—10 људи, који нису куповали жита и онда кора бити оскудно и задужевање.

Дувни је већ у половини маја посађен, нако је и окопан, но произвођачи се много нада: да га подрасла крв. Поплаше, граја и других елементарних непогода, није нигако било у овом крају. Стање здравља код народа и и код домаће стоке за сад повољно.

Јован Голубовић,
учитељ.

Параћин 6 јуна 1890 год.

Време је врло добро, баш само нао што се може пожелити. После ове доста велике врућине била је 2—3 дана киша са пљаском.

Стрмни усеви се већ у велико еребују. Жетва је доста богата. На пајаки има новог јечма—зоби већ од две недеље. Пшенице истина још нема али пред суботу дочекаће је. Цене само нису најбоље. — Кукурузи су сад у сваки, она киша врло је за њих потребна била. Они су сви у опште добри, а нарочито прва рука. Цена је 10 до 10·60 дин.

Виногради су ове године понутрани. Много их је страдало фиоксера, а иначе нису најбоља.

Осећа се велики застој у промету. Потребе су се све на најмању меру свеле, ово је код сељака нарочито, а богме и код варошана.

Здравље стоке и народа повољно је.

Чедомиљ.

ОГЛАСИ

Велику корист у пољској привреди даје

МАЈФАРТОВА ПРЕСА ЗА ПИЋУ,

јер се може са мало труда да конзервира свака врста пиће и без икаквог губитка и да очува читаву годину дана па још и више.

ЈЕДНА ПРЕСА КОЈА **2000** Центи ХВАТЕ ВАТА ПОШТА **75. fl. Ö W** у Франкфурту

700 Комада РАДЕ у Немачкој А ТОЛИКО ИСТО ИМА ПОХВАЛНИЦА И УВЕРЕЊА О ВРХОВОЈ ДОБРОТИ.

Опис и упутство о њеној употреби шаље се на захтев у запећатом писму и бесплатно. — Треба се чувати од подражавања.

PH. MAYFARTH & Co., Fabrik von Ackerbau-Maschinen, **Frankfurt a. M.,** Deutschland.

Траже се солидни агенти и препродавци.

Цена маљим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИВИСКУ ДРУШТВЕНУ ЧОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 30. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 29 ЈУЛА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Угарите. — Како се може оценити доброта шумског семена и како ваља збирати и очувати семе различних врста (свршетак). — Сточарство некад и сад (наставак). — Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу (свршетак). — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мацарској. — **Белешке:** Двосазање пилића. **Гласник:** Траже се веће количине сувих ораха и шљива. — Изасланици Српског Пољопривр. Друштва. — Набавка приплодне стоке. — **Позив на упис у Задругу пчеларско-воћарску.** — **Књижевност.**

УГАРИТЕ.

И код нас има пољопривредника, који, — по чувењу или читању, или из искуства, знаду о користима угарења *одмах* по жетви; али има их велика већина, који стрњику не ору све до сејидбе.

Пролазећи ових дана, — управо у време највећег јека жњевења стрмнина — неке крајеве наше отаџбине, нисам могао бити задовољан, кад сам видио стрњике још не подоране. И ако је ова година за тај посао изванредно погодна, услед чешћег падања кише, тако да би се стрњика и лако и брзо могла орати, опет као да о том нико и не помишљаше. Неких година, као што је готово и правило, земља је у време жетве тако тврда и сува да је веља мука у то време орати, нарочито још у кога стока није јакосна. Али кад се зна, од какве је користи то орање, онда никакав разлог не може да оправда пољопривредника, да и тај не мање потребан посао изврши у *време* и *како треба* . . . .

Жетва, — то је резултат једно-годишњег рада пољопривредника; — ту пољопривредник завршује с „прошлом" годином и бере плодове свога рада.

Ну, правило је и то, да *чим се једна жетва сврши, одмах треба помишљати и на жетву за „идућу" годину.* Не треба се, дакле, ни пошто завести радошћу за добром жетвом, па не помишљати да нам и идуће године треба тако исто добра, па по могућству и боља, жетва. Онога тренутка, кад пожњемо плодове наших трудова једне године, треба одмах да отпочнемо улагати труд наш и за другу годину. — Пољопривредник нема одмора; као год што и сваки други привредник и посленик, по свршетку једнога посла, или по изради једнога предмета, предузимље одмах, и без прекида, нови посао или израду новог предмета, тако исто и пољопривредник по жетви прелази одмах на ново коло радова, којима се ујемчава успех идуће године.

Подоравање стрњике, или како се обично каже: угарење, то је *први посао* за идућу годину. Крстине ваља ради тога наместити у правим врстама, па одмах орати између врста у дубини 6—10 см. Бразда може бити што *шира*, и до 28 см. Доцније кад се жито одвезе за вршај, дооравају се и оне пруге, које се због крстина нису могле поорати. Овако раде сви разборитији пољопривредници, овако се ради свуда код напреднијих народа у пољопривреди. — А за што стрњику *одмах* подорати? Ево за што. —

По жетви, на њиви остају патрљци од житног класја заједно с кореном, — остаје коров и друга трава, и то зовемо стрњика. Кад се она не подоре, коров настави даље своје растење, многи се и подмлади и још боље убокори, па почне бујно расти, цвета, заметне семе и ово се дивно расеје по њиви, много дивније него што би га човек могао да посеје. На тај се начин паламида, боца и друга коровчина угнезди у нашим њивама, па не даду усеву данути; никакво орање после тога не помаже. Пиревина и остале травске биљке — граминеје — још се и поданачним огранцима намноже, тако да до јесени начине бусење, који се врло мучно утиру. Ако ли се стрњика одмах подоре, онда се не само сав коров потамани, него труљењем овога као и остатка од пожњевеног житног класја, жила и др. земља се у неколико и пођубри. Сви ови подорани делови, брзо се у земљи распадају и до идуће сејидбе од њих се спрема прилично хране за нов усев. У распадању њиховом развијају се неки гасови (угљени диоксид, амонијак и др.), који не само што су и сами састојци хране биљне, него натерују и земљане камените честице да се распадају, те да се и од њих припреми што више хране биљне.

Каква је, дакле, грдна разлика између подоране и неподоране стрњике! Докле у другом случају пољопривредник сам иде на руку својој њиви да *подивља*, да се на њој намножи коров, који не само да бескорисно троши хранљиве честице земљане које се у земљи припремају за усев, него се укорени тако, да је досадан и за орање, јер даје јак отпор плугу, а и за усев, јер га својим бујнијим растом притешњује, те га више пута и угуши, — дотле у првом случају корову се зада смртни ударац, те, заједно с осталим остатцима по жетви, доприносе јачању снаге земљине, оплођењу њеном. Нека се само добро загледа она земља, на којој је стрњика одмах подорана, па ће се видети: како она после неког времена лепо поцрни, и кад се узме на руку, мекана је, трошња и чисто прашљива. Отуда се подоравање стрњике и зове: угарење, јер се земља „угари"; а то долази од *труљења* биљних делова, што је исто као и „горење."

Према томе, подоравањем стрњике не само да земљу у неколико ђубримо, готово као да би смо изнели на њу правога сточнога ђубрета, него земља добија тиме и погодније физичке особине: трошнија је, па се доцније лакше може орати, топлија је и умерено влажна. Свих тих особина нема на земљи, на којој стрњика није одмах подорана; на против, овака се земља још више слегне и сабије, исуши се и стврдне као камен. Док прву земљу можемо у јесен орати, кад хоћемо, ма и после мале кише, па и с лакшом стоком, то другу моћи ћемо орати тек пошто се добро накваси, и то са више и јачих спрега.

Све су то користи, о којима разборити пољопривредник води, и треба да води, рачуна. Њега не смеду никако да омету *други* радови, те да не изврши и овај тако потребни и тако корисни. Вршитба може и да се за који дан одложи, али угарење не *сме* да се одлаже; јер што год то *раније* учинимо, то ће и напред описане последице успешније бити.

Њиву, на којој смо стрњику подорали, можемо у јесен *дубље* орати, ако је мислимо оставити за сејање у пролеће; и онда се можемо користити поуком, коју је „Тежак" у претпрошлом броју (28 о. г.) донео у члану *„Нешто о подубљивању орнице"*.

Угаримо дакле, **одмах**, чим жито пожњемо и у крстине га зденемо!

— — ѣ.

Како се може оценити доброта шумског семена и како ваља збирати и очувати семе различних врста?

ПО ХАРТИГУ И ЛАНДОЛТУ

од

Благ. Д. Тодоровића.

(Саршетак)

Најбоље је да се жир чува у рупама. За овај циљ треба на згодном и оцедном месту ископати рупу која ће бити дугачка 3 до 3½ м., широка 2. м. и дубока 2м. па јој подзидати дуварове, ако се жели да се жир чува у њој за више година; па ако се жир има да чува само једне зиме, онда треба узети кочеве дужине

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

Нема сумње, да је сточарство у нашој земљи ако не главни, а оно веома важна привредна грана. Сточарство не само да заузима код нас у целокупном народном газдовању најугледније место, већ је како у пољопривредном тако и народо економном погледу основ целог напретка и благостања у земљи, а у извесним приликама једини моћни извор народног богатства. Оно је онај моћан ланац што обмотава целу привреду једне земљорадничке државе. Земљоделац истина обрађује једну њиву или ливаду, али за то потребна му је снага, *Он је налази само у својој снази и снази своје стоке.* Свуда онамо, где су државе земљоделско-сточарске, где нема развијене индустрије — где нема фабрика — свуда је тамо земљоделац принуђен да управи све своје погледе на гајење стоке. Стока, то је најглавнији артикал наше извозне трговине; највећи извор материјалне користи. Потребе на сточним производима из дана у дан све то више расту, тражња сигурнија и потрошња све већа.

Посведневне погрешке које произлазе у несхватању и непоимању оних користи које се добивају од разумно одпеговане стоке, повлаче неминовне штетне последице, због којих пропадају земљоделци, њихове задруге и породице, што све скупа чини да нагло опада благостање једне земље.

Ваља добро упамтити, да је производња и одгаивање стоке најсветија дужност земљеделчева и за неиспуњавање и не вршење ове свете дужности, велику одговорност носе земљеделци пред човечанством.

Ну, многи се земљоделци и нехотично огреше о ову свету дужност из незнања. Разумно одгаивање стоке, није више тако просто и лако као што то на први поглед изгледа. То је данас веома деликатан занат. Да овај занат изучи земљоделац како ваља, треба да буде наоружан како теориским тако и практичким знањем. *Прво се добија у школи а друго у нарочитим сточарским заводима* о којима смо намерни да говоримо.

Установе „угледних сточарских завода" у најновије доба постале су веома популарне. Нигде се очитије не огледа она узајамност између земљорадње и сточарства као у овим заводима. Они су важни још и е тога, што је одгајивање неких врсти стоке (коња) везано за извесни начин који је само у оваквим заводима могућан. Ове установе имају за нас као земљорадничко-сточарску земљу, двогубу вредност; једно за то, што ми као сточарска земља треба да имамо најбољу стоку те да са овом одржимо превласт на светским пијацама; а друго и за то, што у нас нема поседништва и великих приватних имања, на којима би појединци предузимали поправку и разумно гајење стоке и тиме осигурали себи трајан успех.

2 до 3. м; па их побити близу дуварова и међупростор испунити сламом за 5 до 6 см.

У овако озидану или сламом обложену рупу, ваља сад наизменце стављати шушња и жира (који треба да је сув) пазећи при том, да рупа не буде пуна већ за $^1/_2$ м. празна. Последњи слој жира, треба покрити дебелим слојем шушња и на овај ставити нешто сламе, па по том покрити што дебљим слојем земље да се рупа добро испуни, пазећи при том, да се то тако уради како кишница не би могла улазити у рупу. Ради овог циља, треба земљу свести у купу, па у наоколо начинити мали јарак, да вода одилази.*)

На овај начин може жир до пролећа са свим добро да се очува, да не клија.

Грабово и јасеново семе најбоље је брати кад лист опадне, а јаворово кад су му крила мрка. Семе може и руком да се бере, најбоље је, да се стреса у чаршаве. За овај циљ треба један да се попне на дрво и мотком да стресе семе, а они који држе чаршав испод дрвета, да чаршав тако удешавају, те да се семе ухвати. Семе обично кад нема ветра пада у косом правцу и тада га је лако ухватити. На овај начин, може да се сабере много семена.

Семе по том ваља оставити на промајно место да се осуши, и кад буде суво, онда ако се жели, да се од крила ослободи, ваља га смлатити и извејати.

*) Неки препоручују да се у овако спремљену рупу побије у средини колац и овај омота сламом. Кад се рупа напуни жиром онда веле треба ставити сламу и нанети слој земље за $^1/_2$ м. Колац треба нешто мало да вири над земљом. Добро је да се проба и један и други начин те да се види који је бољи.

Ако се семе не посеје у јесен онда га до пролећа ваља чувати у таквом слоју у сувоти. Доцније посејано семе не ниче добро.

Брезово семе ваља збирати руком у септембру, па га сушити у танком слоју. Орашице ваља по том протрти руком па решетом очинити семе од лишћа. Љуске од семена не могу да се издвоје.

Још лакше може ово семе да се сабере кад се сече заједно с гранама и тако чува до сијања.

Ако се семе не посеје одма што би понајбоље било, онда га до пролећа ваља чувати у сувим просторијама.

Брестово семе ваља руком брати у другој половини маја или почетком јуна и то после пошто опадне прво и то већином јелово семе. Добро је семе брашнаво. Сабрано семе треба одма истрести из џака ако је у њему донесено, јер за кратко време може да се упали и поквари.

Посејано семе одма пошто је убрано, ниче после неколико недеља, и још те године даје лепу биљчицу. Ну ако се из којих узрока сејање мора да одложи до пролећа, онда осушено семе ваља чувати у танком слоју на промајном месту.

Јовово семе треба брати од новембра. Том приликом ваља пазити, да се бере само оно семе, које је мрко и брашњаво. Семе се налази између љушчица на шишарици. Још лакше може ово семе да се убере, кад се одсеку гране са шишарицама и ово на њима осуши. Суве шишарице по том треба ставити на топло место, да се отворе и да семе испадне, па семе очинити од љусака.

У времену, када се и код нас озбиљно почело размишљати на реорганизацији постојећих и установу нових угледних сточарских завода; неће бити на одмет, да разгледамо уређење угледних сточарских завода у суседној нам Мађарској, тим пре, што су тежње и прилике под којима су засновани, истоветне са онима које ми намеравамо постићи са оснивањем ових завода.

У ред ових угледних сточарских завода долази на прво место:

А.

ДРЖАВНИ СТОЧАРСКИ ЗАВОД

у

у Кишберу.

1. Положај.

Државни сточарски завод Кишбер, лежи под 48° 42′ северне ширине и 35° 42′ источне дужине у Комитату Коморском и Веспримском, удаљен од Пеште 5, а од Беча 7 жељезничких сахати.

Овај најуређенији и најлепши сточарски завод не само у аустријској монархији, већ можда и у целој Европи, смештен је у селу Кишберу, по чијем је називу и име своје добио, а на средопраћи жељезничке пруге — Столни Београд-Ђур.

2. Клима.

Средња годишња температура износи 9° С.; просечно годишње барометарско стање 747,9 mm.; количина водених талога за 100 дана 475,2 mm. владајући ветрови јесу: северозападни и југо-источни.

3. Земљиште.

Површина домене Кишбера јесте већим делом таласастог облика т. ј. има равница и омањих брежуљака. По штруктури, земља се састоји из хумуса, песка и смољаче. Хумус је веома неједнако заступљен тако, да местимично налазимо моћне слојеве хумуса од $2^1/_2$ метара дубине, а местимично преовлађује живи песак (мајур и околина Тарча). Здравица је пак скоро на целој домени непропустљива глина, због чега задржава сву ону воду, која у виду ваздушних талога пада, на својим непропустљивим слојевима, и по законима хидростатике, слива се у ниже положаје — равнице — услед које су увек ове мочарне и за производњу културног биља неупотребљиве биле све дотле, докле на истима није изведена дренажа, о којој ћемо на другоме месту говорити.

Текуће воде на овој домени нема; најближа јој је река Дунав, који је 4. миље северно од Кишбера удаљен.

Услед тога, што преовлађују ладни северни и источни ветрови, коњи, а нарочито млада ждребад, пате за време сурових зима и мочарног времена од запалења.

(Наставиће се).

Ако се семе не посеје у јесен, онда га ваља чувати у танком слоју у суводи, и чешће га превртати

Пошто семе испада за време првих топлих пролетњих дана, то се оно може и у то време да збира. За овај циљ треба шишарице стресати с гране, и хватати их у чаршаве.

Неки нарочито стресају семе да падне у воду (јер се јове овуда највише и налазе) и из ове га збирају. Ну такво семе ваља одма посејати, јер приликом сушења највећи део изгуби своју клијавост.

Багремово семе ваља брати у октобру, чим се приметн да је семе у меунама отврдло. Ну брање семена може се одложити и до марта. Мехуне ваља изложити сунчаној топлоти или их однети у какву топлу собу, а у намери, да се осуше и нешто распукну. Ако се семе у мањој количини бере, онда треба извадити најразвијеније мехуне и ове искомшнати а ако се у великој збира, онда мехуне ваља омлатити.

Смрчево семе треба брати у Октобру заједно са шишарицама; обране шишарице ваља ставити на промајно место и ту их дотле држати, док не опадну љуске са њим. Рад овог циља шишарице треба чешће тресхати. Љуске са шишарица отпашће и кад се шишарице ставе у умерену просторију.

Кад се семе очисти у неколико од љусака, онда љуске са семеном ваља ставити у решето, па семе очистити од њих, том приликом треба шишарице гњечити руком, да се из њих издвоји и остало семе а то исто радити и са семеном да се ослободи од крила.

Крила од семена могу да се одвоје и кад се семе стави у џак али тако, да га не буде више од $^1/_4$ џака: џак по том ваља гуждати, и кад се крила одвоје — изломе — онда семе извејати.

Ако се семе не посеје одма, онда га ваља чувати у таком слоју и на промајном месту, па га до употребе чешће превртати.

Јелово и борово семе може да се бере од Новембра до пролећа. Ваља га брати заједно са шишарицама. Обране шишарице треба унети у умерено топлу собу, или их изложити сунчаној топлоти (у пролеће), да се отворе, па по том тресхањем шишарица извадити семе из њих.

Онамо, где се у велико сабира ово семе, тамо праве нарочите собе (сутерене). У такве собе намештене су, према величини, једна или више пећи, које су снабдевене са више решетака, да би се могле ложити са шишаркама. Ако у соби нема пећи, онда су у њу спроведени од свуд канали на кроз ове струји топлота, од прилике онако као и у стакленој башти; том приликом пази се, да се одржава топлота у соби за 22 до 25° с. У соби се наместе у виду полице од жице исплетене лесе. Лесе су дугачке од 2 мет. а широке за $^3/_4$ мет.; удаљене су једна од друге за 10 до 12 см. Испод тих полица намештене су фијоке, да у њих пада семе кроз лесе. Када су полице намештене, онда се изруче шишарке на лесе а топлота у соби повећа се на 25 до 30° с. Температура се одржава на истом степену све дотле, док се шишарке не отворе. Кад се шишарице отворе, онда их добро истресају заједно са лесом, семе због овога пропада кроз лесе у фијоку. Када се ове — протресене — шишарке после извесног времена сасвим отворе — раскокају, онда се ставе у буре у коме је изнутра покретно витло; данце је на буретy пробушетано. Помоћу овога витла, покрећу се шишарке у наокруг због чега се истреса семе из њих и пропада кроз пробушетано данце у суд, који је испод бурета. Празне шишарке употребљавају се за ложење пећи.

На сличан начин могу овакве лесе да се поставе и у соби која се загрева на обичан начин, а могу и на поље да се наместе, и то уз какав дувар, те да се шишарице помоћу сунчане топлоте отворе и семе из њих испадне.

Да би семе очистили одкрилца, треба га попрскати водом и њиме напунити џак за $^1/_4$; џак се по том гужва све дотле док крилца не отпадну. Кад се ово уради, онда треба разастрти семе те да се што пре сасуши, па крилца по том вејањем уклонити.

Јелово семе може се сејати и 2 до 3 године, ну свеже је семе најбоље, јер где свежег семена треба 10 клгр., тамо је старијег семена нужно 12 до 15 клгр.

Аришеве шишарке, збирају се у Фебруару до пролећа. Искуством је доказано, да се из оних шишарака, које се раније узберу (Новембру) семе много теже вади, но из оних које су биле изложене мразу. Семе се из шишарица вади на исти начин као и јелово; само се теже истреса но код осталих четињара.

Чим што је семе сабрано, па ма које врсте оно било, треба га—као што је поменуто ставити у танком слоју на промајно место и чешће га превртати, па ако је ситно, по што се добро осуши, усути га у кесе које су начињене од џакова и ове обесити на промајно место; а ако је крупно, онда га треба растурити у танком слоју по тавану амбара и т. д. где не би било изложено великој топлоти, да би му придошло свеж ваздух. Још је боље, да се тако семе чува у каквим *сувим но ладним собама*, јер је искуством нађено, да семе које је на тај начин чувано и после године дана може бити за сејање употребљиво пре, но семе које се за време летњих пријека чува у просторијама, у којима је променљива топлота.

6. **Како се може оценити да ли је семе добро или није!**

Било да је семе купљено или нарочито збирано, не треба сејање отпочети пре *док се предходно не уверимо о његовој клијавости*, т. ј. *док не сазнамо, у колико је оно ваљано за сејање*, јер нехатост у овоме послу може да повуче повеће издатке.

Да ли је семе добро, можемо познати и по неким знацима који се могу да спазе кад се зрно по дужини пресече у два или више комада. Тако:

Растов жир биће добар, ако се примети да није црвљив, да је у унутрашњости жућкаст и сочан да језгра испуњава потпуно љуску и да је клица здрава и свежа; на против ако је жир црвљив, или му је језра мрко обојена или плавичаста, или ако љуску не испуњава потпуно, ако је језгра сушна или трошна или плеснива и ако клица није свежа, онда је такав жир рђав.

Буков жир биће добар, ако је језгра бела, сочна и свежа, ако слади на бадем и ако је клица свежа. Напротив, ако језгра није бела и ако је ужежена и сушна, знак је да такав жир није добар за сејање.

За крупније семе, нарочито за растово и буково, можемо се уверити да ли је добро и кад га потопимо у воду; добро ће семе потонути а рђаво ће пливати.

Грабово семе биће добро, ако се примети да зрно у орашици има језгру и ако се зна да није старо.

Брестово, јовово и брезово семе биће добро за сејање, ако је језгра брашнава и ако се, кад се ова међу прстима притисне, исцеди из ње уље или вода. И овде треба знати да семе није што год старо.

Јаворово семе биће у највише прилика добро за сејање, ако је на језгри савијени котиледон зелен, сочан и свеж, и ако се зна да семе није старо.

Јасеново семе биће добро ако је језгра плавичаста, бела и мека као восак а при том семе није старо.

Семе од четињара биће добро за сејање ако су зрна сочна и ако остављају масну мрљу кад се притисну на хартији или крпи; за тим ако нису празна, (штура) и ако нису изгубила њима својствени мирис и сјајност.

При испитивању семена на овај начин, треба извршити пробу са више зрна, па ако је могуће шкартирати сва рђава зрна, ну ако се ово не уради, онда треба према учињеном испитивању, рачуном, мерењем или шацовањем сазнати: колико у одређеној количини за сејање има рђавих зрна па у толико сејати чешће.

Наведени начин удесан је нарочито за крупније семе, ну за ситније није баш тако сигуран, с тога је много боље да се таквом семену сазна моћ клијавости на један од ових начина:

1. Ваља напунити лонац или какву саксију добром црницом, коју треба пре тога измешати са баштенском земљом, па у тако приправљену земљу ставити извесан број зрна, — најобичније 100, — која ваља узети на ону количину која је намењена за сејање, онако с реда добра и рђава. Семе за тим ваља покрити танким слојем земље, лонац ставити на топло место и водом поливати, да земља буде непрестано влажна. Добро семе нићи ће у времену од 14 до 20 дана, и по броју клијавог семена може се закључити клијавост целе количине, која је намењена за сејање.

2. Ваља узети две сукнене крпе, између којих, пошто се навлаже, треба ставити известан број зрна с реда узетих, па крпе, овако састављене, ставити на топло место и одржавати их у влажном стању. У року од 20 до 30 дана проклијаће добро семе, и по количини ових може се закључити клијавост целе количине семена.

3. Неки за ово препоручују лим (блек), који се на ватри усија и на њ' у овом стању стави семе. Добро семе пукне и одскаче, а рђаво остане на њему и поцрни.

Пробу никако не треба изоставити, јер искуством изнађена количина семена, која је нужна за засејавање површине од једног хектара и т. д. важи само за здраво семе, т. ј. за семе које може да клија. Природно је, да ће требати два пута толико семена, него што би иначе било нужно, ако се нађе, да од 100 зрна клија само 50

Клијавост семена траје и то:

пола године код семена: растовог, буковог, јаворовог, јасеновог, брестовог, јововог, брезовог и кестеновог.

једну годину код семена: липовог, ораховог, пајасеновог, црно-грабовог, и аришевог.

две године код семена: грабовог, смрчевог, боровог и јеловог.

При куповању семена, треба гледати, да се ово набавља само од познатих семенара, јер се често дешавају и преваре н. пр. што се ситно семе меша с песком или што се нарочито навлажава — да буде теже. Семе треба да је суво, — а овако ће бити само тада, ако је како ваља очувано. Да ли је навлажавано н. пр. јелово, борово, аришево или друго какво слично семе, може се познати на овај начин: треба обрисати марамом руку да буде сува па онда заграбити — семена шаку, стиснути песницу и по том брзо отворити, ако заостане на шаци доста зрна, онда је сигуран знак да је то семе квашено у намери да буде теже. Кад се семе протаре на длану, онда се може познати да ли у њему има песка или не.

У уверењу, да је крајњо време ту, да се и код нас отпочне са сејањем и сађењем шума, и пуштамо предњи чланак.

СТОЧАРСТВО НЕКАД И САД.

од

Свет Љ. Гавриловића

(Наставак)

Нешто мало о данашњем сточарству.

После оваких слика о високо развијеном сточарству наших старих и о — успесима модерног сточарства, да л' имамо куражи, да тај преглед завршимо — са смотром наших прилика и неприлика, у данашње доба?

Да је среће, да чешће водимо овако овбиљне и корисне разговоре, сваком приликом, над се зарад овакових прослава скупимо и састанемо; да је згоде — да могу све „извеседити“, што сам спремио за ону прилику, ја бих и доказао, да смемо и да можемо — јер још није доцкан, да се поправимо и да окренемо на боље.

Овај одељак почећу са речима једног радника књижевног, који пише о културној историји Србије данашње — и ако није стручњак и ако су му многи назори погрешни и као из пања одрезани, одсечени — почећу са речима В. Карића писца књиге: „*Србија*“.

Да видимо како нам он слика, стање данашњег сточарства:

„И ако се Србија са приличним успехом отима да буде земљорадничка земља, опет у томе погледу, она није толико одмакла, да би се могло казати, да је самим изгубила карактер сточарске земље. Сточарство је у Србији не само неома важна грана, него је још и данас далеко претежнија од земљорадње, баш онако укупно узете, природне нам погодбе, којима наша земља стоји на служби пољопривреднику, такве су, да ће сточарство и у будуће, до послетка, у досадању важности остати.

Још и за последњих 6 година, дакле од 1881 до 1886. год. закључно, годишњи извоз ратарских, воћарских и осталих биљних сировина, износио је просеком: 14,752,475 дин. док је извоз стоке и сточних сировина износио: 23,350.939 динара.

На жалост, поред свеколике своје вредности, сточарство је код нас на много нижем ступњу напретка — од саме земљорадње

Сточарство се није код нас ни бољетак окренуло ни каквом, ни количином; шта више, може се казати, да су сојени наше домаће животиње, изузев свињета, по каквоћи ударили назад.

Узрок је томе, на првом месту незнање, које се огледа у нези стоке. Стока се преко $^3/_4$ године пушта у сампас, да лута, по пољима и шумама и да сама себи храну тражи и онда ту не може бити ни говора о опленемењивању, помоћу одбирања и неговања подмлатка. За тим долазе негде од нападне пољопривреде, по осталим њеним грапама, на неугодни политичко-економни и трговински односи наше земље, који сметају извозу стоке, и напослетку — нестајање кућевне индустрије.

По попису стоке, који је учињен у Србији године 1868., било је тада:

Говеда	963.850
Оваца	3,480.500
Коза	586.580
Свиња	1,869.000
Коња	159.850

Године 1887. по приближној оцени има у Србији:

Говеда	1,100.000
Свиња	2,150.000
Коња	196.000

Овцама и козама број се није осетно изменуо.“

Ја у овом одељку нећу навлаш да цитирам све закључке — овог књижевника — до којих је дошао овлашним посматрањем: наших пољопривредних прилика.

Ја нећу навлаш да говорим — ни о покушајима, који су од стране појединих влада и министара ново-обновљене српске државе — чињени у цељи побољшања земаљског сточарства до сада. Нећу навлаш да критикујем њихове радове и њихове намере јер није ни место ни време томе...

Када се све ово штампа — што сам спремио за данашњи говор — бићу прилике, да сваки читалац, коме су ти претходни радови и намере познате — и сам свој суд и закључак изведе и учини. Дотле стрпљења.

Али ћу да кажем неколико речи на завршетку.

Пољска привреда и наука о њој — нису никад цењене по правој важности њиној. Раније то у осталом и није било друкчије могуће, јер тек у новије доба, почела се наука бавити овако корисним занимањем и радом и њином применом на живот.

Кроз цео средњи век видимо, да посао земљорадничка, не беше баш у највећем уважењу и поштовању. Данас је, срећом, то већ друкчије, ако и не код нас у довољној мери, колико би требало — а оно код другог паметног света.

Стари Грци и Римљани — писали су своје пољопривредне књиге, у стиховима, уплетена правила тог знања, са делима епских јунака.

Пољска привреда, беше скоро једина чињеница тадашњег друштвеног живота. За то и беше онда у толикој части — да јој и највећи песници и беседници ондашњи, поклањаше своју пажњу, своју доколицу и посвећиваше своју музу.

Доцније су на позорницу исцрпене друге моде, други обичаји. Непоштовање рада и правих радника, непоштовање туђе својине — водило је у другу крајност: у тежњу за романтизом, пустоловством, уживањем.

Беху на дневном реду — витезови, ритери, јуначине, задрибаде, који у оклопима сјајним, на коњицама поносним, у градњима, замковима, својем и крвљу сиротињском стеченим а недељима и ужасима ратерским „прослављеним“ — беху у самој ствари, силедије и глобаније сиротиње раје. Они, по свом нећу, с правом јачега, којима сила лежаше у тоузу а трговци му удараше нечовештином — наметаше: друмарине, свадбарине — у натури — право прве ноћи и т. д.

И где то беше мода, јуначино: крвљу туђу слободу, туђу својину, како могаше бити трага — о поштовању рада и радника; и то онде — где најплеменитији посао не радише први синови народни, већ робови — меропси и отроци, који често и' већином ни писмени не беху?!

И пар писци и песници, који беху и сами сељошењаци уживању да се с лиром својом обрате у службу мученишту, патњишту, раду, пожртвовању ових незнатних и малих угњетених и потлачених, код обесних и силних, код витезова и јунака: што лељеном пано ниј-, топузином загађају облаке, отимају вале из горице чарне, пруг ноћ поћивају са сваком поданичком младом, невестом?!

(Свршиће се)

Један поглед на привредни значај светковине стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу.

(Свршетак)

Да бацимо сада један летимичан поглед на изложбу коња и трке.

Ми смо напред поменули, да је међу изложеним грлима било врло лепих екземплара ждребаца, омица и приплодних кобила. Грла која је оцењивачка комисија ценила и награђивала, већим делом су од државних пастува; ова су се од осталих одликовала лепшим експтеријером и одређеним (конституцијом) типом.

Пада у очи, да су узев просечно, сва грла која су се на овој изложби такмичила, кратка и недовољне висине. То је једна битна мана о којој морамо строго водити рачуна. Величина коња често је од пресудног утицаја на употребљивост. Не само што су велики коњи у исто време и снажнији, већ се искључиво као такви и траже за запрегу у војној служби или земљоделаним пословима. — Само дакле зато, што наш домаћи сој коња нема

одговарајућу величину, не купује се и не тражи за војене потребе у земљи, већ се и сада огромне суме новаца издају странцима за набавку коња (артиљерију и кавалерију), а тиме се не само потпомажу страни произвођачи, већ у исто време искључује тражња и убија производња нашим коњима.

Узрок, што поступно опада величина нашим коњима, лежи колико у рђавоме одгаивању, толико и у томе, што државни пастуви којима се утиче на облагорођавање домаћег соја коња, из године у годину све су мањи и све то више смањују величину код приплода.

Из онога, што смо напред поменули о важности ових изложаба и трка, јасно се види, да у оваквим приликама и при овим свечаностима, нико не може тако моћно и снажно да дејствује на унапређење коњарства као држава. То нам сведочи искуство ових народа, који су под истим приликама, са истим тешкоћама морали да се боре, док нису постигли оно за чим су тежили... Тек уз моћно суделовање државе, ова друштва савлађују све тешкоће и крче пут унапређењу коњарства... Само тако она могу достићи мету којој теже...

Суделовање државе за сада састојало би се у овоме:

1., Да реорганизира и уреди нашу државну ергелу тако, да се у њој одгајају поред садање расе, и пастуви тежих сојева, те да би се разноврене потребе могле задовољити са набавком коња у земљи а не ове са стране увозити на штету наших произвођача.

2., Да се још у овогодишњем буџету стави знатна сума која би се једино имала употребити на потпомагање коњарства и то на овај начин:

Садањи број државних пастува недовољан је, и још ни за 50 година не може се овим начином облагородити наше земаљско коњарство, те с тога на првоме месту треба увећати број пастува за опасивање народних кобила јер оскудица у пастувима из године у годину постаје све осетнија. Пошто пак наша ергела ни при најповољнијим приликама, не би могла дати онолики број пастува, колико то земаљска потреба изискује, то ове набавити путем купивине и то овако:

Објавити напред, да ће приликом држања трка и изложаба коња, држава изаслати комисију која ће куповати од произвођача и плаћати по 200—300 дин. једногодишњу мушку ждребад која су од државних пастува. Ова ждребад слала би се на одгаивање до 5. године у завод државне ергеле, а одатле их после употребити или као државне пастуве, или их давати појединим срезовима и општинама на отплату. Овиме би се једаред за свагда утрли пастуви—чугљани—који и данас уназађују наше коњарство.

3., Сем тога, да се тој комисији приводе и приватни пастуви на оцену; и које комисија огласи као употребљиве за приплод, да се сопственицима даде дозвола да их као и државне пуштају на приватне кобиле и у колико би већи број приватних кобила опасли (закључно до 30 коб.) да се сопственицима у тој истој мери издају што веће премије.

4., Куповином ждребади и раздавањем премија, држава изазива што већу тражњу у коњима, а тиме подстиче произвођаче да се труде и у што већем броју и што бољу жребад одгаје.

5., Исто тако, одређеној комисији ставило би се и то у задатак, да приликом држања трка и приређивања изложаба: одабере све угледне, добре и способне за приплод пастуве који су на трку дошли, па ове по процени или одкупи од сопственика и употреби као приплодне пастуве за опасивање народних кобила, или ако их сопственик не хтедне продати, издати му одобрење, да по одређеној такси сме пушта ти на приватне кобиле на начин и под оном контролом, као што се то ради са државним пастувима.

Има још млого начина којима се посредно или непосредно утиче на унапређење коњарства, али по нашем дубоком уверењу, овај би начин био за сада најпрактичнији, примењљивији и кориснији, и нема никаквих тешкоћа да се одмах може и остварити; и тиме би држава не само имала удела, већ и врло успешно дејствовала не унапређење земаљског коњарства. —

Ми смо вољни веровати, да ће држава односно управа која у извршењу овога има непосредну иницијативу, хтети и умети користити се овим леним расположењем које се данас у свима слојевима друштва одржава за унапређење ове привредне гране.

Завршујући овај наш извештај, не можемо пропусти, а да и овом приликом благодаримо колу јахача на онако ревносном и патриотском раду, и признамо му, да је и мимо наше очекивање учинило више но што се и могло захтевати; ми му желимо да срећно доврши и оствари замисао на овоме пољу, коју је започео неумрли родољуб Књаз Михаило, јер ће се „коло“ чије име носи, само на тај начин одужити сени овог великог Србина и оставити трајни спомен својој околини и земљи, чије ће трудове најскорија будућност благославом крунисати.

БЕЛЕШКЕ.

Липсавање пилића.

Зна се, да пилићи много мање липсавају од какве болести, него ли од тога што нагло расту и усљед изнемоглости, која за тим наступа. Оваке пилиће познаћемо по несразмерно великим крилима, која не могу уза се држати, него се отомбоље. Осим тога, они непрестано пиште, па ма квочка и уз њих стајала; и како им је увек хладно, то траже махом сунчевито место. Ако се за оваке пилиће не потрудимо да им помогнемо, они већином угину.

Код неких ово побољевање наступи рано, некада већ после 14 дана; а код других доцније, за 4—8 недеља.

Да се такви пилићи спасу, ваља овако поступати. Пре свега их треба одвојити од квочке и унети у топал кокошар или у кошару код стоке. За тим их ваља хранити куваним месом (отпацима или срцетом и др.) и јајима пошто се ситно исецкају; ове хране ваља им доста давати. После овако јаке хране, они ће се у скоро опоравити и онда се могу пустити с осталим пилићима.

Врло често спопада ова слабост и крупнију пилеж, с крупним костима а по највише кокошке. У том случају ваља их добро хранити месом, јајима, белим хлебом, конопљеним семеном и сувим куваним пиринчом; за кратко време не само да се могу добро опоравити, него се и развију у јаке, здраве и лепе кокошке.

Ну, као да је особита ова боља код ћурака с њиховим крупним костима и несразмерно тешким телом. Па и међу патвама се десе такве слаботиње. За ове је најбоље, натерати их на сабирање пужева, које оне у великом броју могу да утамане — и за 2 часа већ се у њима сваре. — Ђ.

ГЛАСНИК

Траже се веће количине сувих ораха и шљива. — Трговачка кућа „Јергер и Битнер“ (Jerger & Büttner) из Хамбурга, обратила се је Срп. Пољопр. Друштву, да јој препоручи солидне трговце, који се трговањем сувих ораха (плода) и шљива баве, да са њима ступи у погодбу за набавку ових производа.

Ко је вољан да се прими овога посла, нека се јави Српском Пољопривредном Друштву, које ће имена пријављених трговаца горњој кући доставити. У пријави својој нека назначе и то: у којим пределима — окрузима — мисле да ће веће количине ораха моћи скупити.

Изасланици Српског Пољопривредног Друштва. — У цељи проучавања земаљске пољопривредне изложбе коју је Аустро-Угарска приредила свог лета у Бечу, Друштво је изаслало г. г. Алексу Љ. Поповића потпредседника и уредника „Тежака", и Вучка С. Богдановића благајника друштвеног. Изасланици ће том приликом купити за „Шабачко добро" једног бика и две краве сименталског соја.

По свршетку ових послова, г. Поповић отпутоваће у горњу Аустрију и Немачку да проучи уређење кланица у Боденбаху и другим пограничним местима између Немачке и Аустрије.

*

Набавка приплодне стоке. Поради облагорођавања и поправке домаћег соја говеди оваца и свиња, министарство народне привреде изаслало је свога писара г. Симу Кандића који је набавио у Мађарској:

6 бикова алгајске расе.
1 бика сименталске расе.
2 стеоне краве сименталске расе
1 нераста беркширске расе.
1 супрасну крмачу беркширске расе.
1 шпарацу беркширске расе.
7 овнова фризландске расе.
8 оваца « «
20 овнова рамбује
15 оваца «

Сва набављена стока за сада је смештена у Топчидеру а кроз који дан учиниће се са њоме распоред.

ПОЗИВ НА УПИС У ЗАДРУГУ ПЧЕЛАРСКО-ВОЋАРСКУ

Мала и оскудна Србија троши преко године на три милиона динара за шећер. Кад се узме у рачун, да се уз шећер и због шећера троши и кава, па због обојега чине се и млоги други издаци, онда се може поуздано рећи, да нас та нова навика стаје годишње и два пут толико милиона динара.

Добро уређеним пчеларством могао би се знатан део ових издатака уштедити, и млога потреба у шећеру заменити медом, који је од шећера и здравији, и још у опште лековит. —

Пре не много година продаване су наше суве шљиве два и три пута скупље него данас. Куд год смо оком погледали, било је на све стране и у пуњој снази дивних шљивака и других родних воћака. Данас — по воћкама расте маховина и имела. Калемљење пуштено забораву, и добре врсте воћа губе се и нестају.

Кад се сетимо, да Швајцарска, мања и за воће непогоднија од Србије, од самог воћа поред друмова истера на 8 до 10 милиона, онда би наша земља могла и за своје воће бар толико милиона добијати.

По овоме није претерано кад се каже, да су у питању можда *двадесет милиона* динара годишње уштеде и зараде, кад је реч о унапређењу домаћег пчеларства и воћарства. —

Као и осталим привредним гранама у Србији, тако и пчеларству и воћарству, потребна је организована и удружена снага рада и капитала.

Кад су исчезле задруге по крви, под чијим се окриљем у нас развијало и пчеларство и воћарство, поред красне а сад већ угинуле ситне домаће индустрије, онда је неизоставно и безпоговорно нужно и потребно заменити је и потпунити задругом данашњег друштвеног стања, задругом новога доба, организованом на тој основи, да се маленим улозима појединаца, састави повећи капитал за нова корисна предузећа, и за стручну употребу спремних стручњака, чија је радна снага досада залудна стојала с тога, што јој је оскудевао потребни капитал.

Оснивањем задруге пчеларско-воћарске у Србији тежња је, да се практичним путем у народ шири право и рационално пчеларско и воћарско знање, и да производе ових грана тако прерађује, како би задругарима давала што веће користи.

Задатак пак овај постизао би се оснивањем угледних пчеланика, воћњих расадника и воћњака, радионица за кошњице, затим проналажењем нових тргова за производе ове врсте, даље приређивањем изложбе по овим гранама, и уз то ширењем поуке књигом и живом речи.

Ова је задруга за сада једина установа, којој је искључиво задатак унапређење и најкориснија употреба пчеларства и воћарства у Србији. Њој је земаљска влада признала карактер општекорисни, и одредила јој не малу стварну новчану и моралну помоћ. Ну нити је право, нити умесно, нити и могућно очекивати све из руку државе. Ми сами, пчелари, воћари, привредници, произвођачи, и сваки, који је пријатељ земљи, народу и свом добру, а који од своје зараде може да одвоји бар *десет динара* треба да купи удеонице и да се упише за члана ове овако у сваком правцу користне задруге.

Сад је време томе.

Задруга је у име Божје отпочела свој рад, и за ово кратко време (од пролећа до сад) учинила је напредак више него задовољавајући.

На нама је сад да ову установу, признату као корисну, потпомогнемо, да она своју племениту, патриотску и корисну цељ постигне.

Немојмо бити нехатни. Угледајмо се у доброме на остале напредније народе, па ће и нас видети Бог. Прегаоцу Бог помаже.

КЊИЖЕВНОСТ.

Изашла је изштампе поука: „Шљива" са садржином: гајење и сушење шљива и мере за унапређење шљиварства са правилима за преглед сувих шљива. — Спремио за збор шљиварско-житарски о прослави стогодишњице Господара Јеврема у Шапцу, Милутин М. Савић бив. професор земљоделско-шумарске школе а сада секретар министарства народне привреде.

Министарство народне привреде одкупило је 200 комада књига ове поуке и послало у Руднички, Ужички и Подрински округ да се раздаду оним земљоделцима који се баве гајењем и сушењем шљива.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ“ У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛЕЖЕЋЕ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВИНЕ МОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ЖАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 31. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 5 АВГУСТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Порани на рад, омркни на раду — време је злато. — О гајењу овса. — Пастрика. Сточарство некад и сад (свршетак). — **Белешке:** Луч као лек (народна медицина) — **Гласник:** Непогода. — Задруга пчеларско-воћарска. Извоз воска на Румунију. — **Дописи:** Из Краљева и Добра. — **Телеграм.** — **Огласи.** — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мапарској.

ПОРАНИ НА РАД — ОМРКНИ НА РАДУ.

Време је злато.

Има ли што драгоценије од времена? Благо оном ко уме збиљски да цени време, ко уме да се користи њиме!

На жалост, врло је мали број пољопривредника, који познају, колико је време драгоцено; врло је мали број, велимо, који и хоће и умеју да све своје време употребе на корисне радове.

Огроман број пољопривредника, ретко кад и да помишља о вредности и драгоцености времена. Они пропуштају часове, дане, па, кад-кад, и читаве недеље у нераду, као да време за њих нема никакву вредност!

Пошто увиде да су им послови остали непосвршивани, и осете штету отуда, тек онда се почну вајкати: «ала што пропусти смо прилику и не урадисмо ово ил оно».

Али, и ово се осећање губи врло брзо и штета предаје забораву.

За једном погрешком долази друга, трећа и т. д., време се искрада по најлак, послови заостају, газдинство посрће.

Чини нам се, да у свој Европи, ни један народ не цени време тако мало, као што га ценимо ми!

Шта је то за нас, ако пропустимо неколико дана у нераду? Маленкост о којој нико и не води рачуна.

Кад се пропусти час или дан два у нераду, нико и не помишља, да је то време потонуло у море вечности, и да се време никад вратити неће. И посао, који је могао у то доба бити свршен — пропао је за на свагда.

Ваља познати, да је време злато, капитал, који бесплатно стоји на расположењу сваком, слободном и здравом раденику. Па ко неће да се користи њиме, тај као да, навлаш, баца свој капитал у бездно море.

Ну, сем тога што многе дане проводимо у савршеном нераду, ми смо и у самоме раду сувише овлашни.

Помислимо само: у које доба дана, у лето, стижемо на рад, у њиву, ливаду, виноград т. ј. у које доба дана отпочињемо рад?

Ми смо уобичајили да од куће пођемо на рад тек пошто је сунце одскочило. И док смо стигли на место, узели рад у руке, а то је $9^1/_2$ часова пре подне.

И мало, што се рад започео, стиже ручак. После ручка долази, одмор после одмора рад се наставља до ужине. О ужини, настаје опет добар одмор па тек онда продужује рад.

Најзад, још се сунце није смирило, рад се оставља са свим, па полази кући на конак.

И тако, кад се саберу часови стварнога рада они једва да износе пуну половину дана!

Тако бива лети.

А зими? Зими се ради још овлашније.

Готово, нама све зимње време пролази искључиво у сечењу и довлачењу дрва у полагању стоци и нециву ракије.

Колико нам часова, колико дана прође у нераду преко зиме?!

Још кад овоме додамо празничне дане, и дане у које се због хрђавог времена и не може да предузме какав важнији посао у пољу, онда се може с правом рећи, да ми, пољопривредници, од 365 дана у години не проведемо у раду ни половину.

Е сад, кад већ видимо колико губимо времена у нераду, онда и не треба много ни да се чудимо, што нас вечито прати сиротиња, што често пута, не можемо да на нашем добру произведемо ни онолико, колико нам је нужно за сопствену исхрану а камо ли да платимо државну порезу на време.

Ко мало ради мало може и имати. Ко ништа не ради не може ништа ни имати — то је правило. Пропуштање времена узалуд, очигледно је расипање сопственог капитала и упропашћивање своје куће.

Нерад је извор свију нужда и несрећа у животу људском.

Нерад је рђа која поједе и оно што је зарађено; он убија дух, убија тело и загорчава дане живота.

А рад? он даје души снаге и полета; он крепи и развија тело; он заслађује живот доносећи спокојство и радост благостање и срећу.

За то ваља радити, ваља пазити да се радан дан у животу не пропусти у залуд, сем часова потребних за одмор и опорављање снаге.

Пољопривредниче! Не оклевај не премишљај, ради кад што можеш и колико можеш. У раду не хитај не пренагљуј. Ради полако али стално и непрекидно: Тија вода брег рони.

На раду освани, на раду омркни. Пази да ти се часови преко дана не искрадају; пази да ти не пропадају дани и читаве недеље узалуд. Отправљај текуће послове по најлак да те не претрпају.

Ако будеш пазио на време и ценио га онолико, колико оно у самој ствари и вреди, увек ћеш, све своје послове, свршити на време. Уједно с тиме савладаћеш сиротињу и кренућеш се путем напретка.

Још, ако, поред приљежања, будеш радио са размишљањем и разумевањем, па у своме газдинству заведеш разумну штедњу, знај, да ћеш врло брзо стићи у наручја твоје среће и твога благостања.

Ради, не губи време, време је злато.

Иг.

О ГАЈЕЊУ ОВСА.

Култура овса распрострањена је у данашње доба јако у свих пет делова света. Ово потврђују и многобројна имена којих овас има од Татарске до Египта и од Италије до Сибира [1]. Мисли се да је његова постојбина средња Европа или Монголска, но извесно је да је млого пре одомаћен у хладнијим но топлим пределима, јер су му се нашли трагови близу зграда на кољу у Швајцерској и у гробовима старих Германаца. Овом пространству овса у млогоме иду на руку: важност коју он има у модерној економији, поглавито као рана за стоку (коње), и што је од свију стрмних усева најблагодарнији, јер успева још добро под 58° северне ширине и на 1670 метара висине над морском површином. — Овас се одликује још једном особином коју немају други стрмни усеви, и због које га оскудни на рани планинци благосиљају, а та је: *што и на слабим и посним земљама даје добру жетву*; и ако је земља толико неродна да се на њој ништа не може сејати, овас је још једини усев који из сиротинских колиба гони глад.

Ну, најбоље успева и највећи доходак даје у умереној зони и благој но влажној клими. Отуда она изрека: „Жито сеј у прашину а зоб у блато". У сравњењу са јечмом, њему треба више влаге и више топлих дана док сазри, и по томе велике врућине и суша, не могу тако лако да му шкоде као јечму.

[1] Панчић.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Настанак)

Постанак овога завода, датира од мађарске револуције, јер после бурне 1849 године, наступи осетна оскудица у приплодним пастувима и кобилама, поглавито пак у — грлима подесним за војену потребу — запрегу и каваљерију. Отуда потече мисао код Аустро-Угарске владе да се установи једна нова војена ергела. — Приступи се одмах и остварењу ове мисли; за ергелу би изабрато место Кишбер, које беше сопственост мађарског племића грофа Казимира Бањанија. Но пошто Бањани беше умешан у револуцији 184· године, то је аустријска влада све Бањанијево имање конфисцирала, прогласи га за државну сопственост и првог јула 1853 год. заснова се на горњем имању војена ергела под именом „Кишбер". Уређење ове ергеле беше поверено ђенерал-мајору потоњем фелдмаршалу и главноме инспектору свију ергела, Францу Ритеру. Име Ритерово остало је златним словима записано у ергели Кишберу као њеном творцу, јер му је срећно испало за руком те је ергели засновао чврст и здрав темељ.

Њиве, ливаде и шуме биле су неуређене; требало је челичне воље и беспримерне предузимљивости, да се ова запуштена имаовина преобрази у најмодернији сточарски завод Аустро-Угарске монархије. Овом ново-установљеном заводу (ергели) беше цељ, да одгајује пунокрвна а тако исто и изврсна полукрвна приплодна грла енглеске расе, у цељи облагорођавања занемареног земаљског соја коња. Но због велике оскудице у новчаним срествима, не могаху се одмах купити пунокрвна грла једне расе, већ у истој ергели беху заступљене 3—4 расе коња. У њој беше кошчатих порфолкер-трабера, гломазних першерона, лаких и ватрених арабера, дуговратих енглеза и др. у кратко: беше смеса из раса свију аутономних области Аустро-Угарских које се одликоваху производњом коња. Већ и по томе факту, што је стабло ергелско из тако разноврсних раса било састављено, није остала неопажена погрешка, која је учињена још у самоме почетку организације ергеле, нарочито пак у набавци приплодних грла. — Не прође ни пуна година дана а ова се погрешка поче увећавати. Нараштај од приплодних грла немађаше свога одређеног типа.... беше неправилности у кошчатој грађи. Порекло приплодних грла поче се губити и за 6—10 година ергела изгуби свој прави карактер. Но увиђавни министр. саветник г. Ф. Козма који је цео свој век посветно напретку и развићу сточарства у опште, а посебице коњарства, — у споразуму са командантом завода, избаци све оно што није за приплод и ергелу у Кишберу поведе лепшој будућности, која је заиста наме-

Организација рада, као је горе истакох на основу испитивања економског и културног живота, наше средњевековне старе државе — обилазио је задатак државе, у ужем смислу — „привитељства“ — као се то старински вели.

Само треба да се учврсте нови, стечени односи новог уставног живота, да престану силне политичке трзавице, да се смире узбуђени духови и стигне препирање у новој епохи, новог уставног живота — и онда ће државна управа садања, сигурно моћи да приступи остваривању тога најозбиљнијег задатка суврмене српске државе.

Нама треба политичке прибранности, политичке сталности, учвршћења — те да српска држава може испунити два огромна задатка своја: спољашњег — у уједињењу расколканог Српства, унутрашњег — у духу преображаја: подизањем економске снаге народне.

Нама треба много рада, вољних радника нарочито на пољу економског преображаја; треба нам енергије и истрајности — јер ћемо јаки — богати, задовољни и срећни у земљи, изнутра, бити јаки и моћни с поља! Онда само моћиће Србија да изврши и свој спољни задатак, завештај аманет својих великих предака, чија „мисао погинула није“! Нама не требају више речи, фразе, програми — но рад и опет рад!

Јер данас — бој не биће свијетло оружје, нит' га биће сриче у јунака — већ га биће друго — културно оружје: „онај га организована производња, паметна тарифна и извозна политика, умешно закључени трговачки уговори и т. д.

И нама таквог оружја треба — природа нам га у изобилу својих дарова кује и челичи, само ми још треба да га — окренемо правцем, који је понајопаснији — за груди непријатеља културе српске!...

„Културни рат“ данас решава судбину народа и држава. Правилно и праведно друштвено уређење, правилна подела рада и уживања, правилна подела дара и заслуге — то је тема за политичко самоодржање у том љутом културном ратовању с народима и с државама...

Ми смо срећни, да смо у добу прелома, кад се пита: коме ћемо се приволети царству — да ли царству земаљскоме, или царству — небеском.

Не полазимо странпутицом — западног уређења капиталистичког — и ми смо спашени: наша је будућност!

Видите ли запад — у јавном сјају, варакљивошћу напретку и добру — само се чује потмули тешот радних, потлачених маса, њихово незадовољство, гунђање, роптање; само се виде — бледе, упалшена, ужаснута лица великих и силних, којима већ и прослављање 1. Маја од стране тих радних маса, не да мира, ни покоја!

А код нас, хвала Богу, још није тако стање, да се једна мала гомилица сласти и уживa, докле већина издире, снагу и грбачу ломи, ум заморава и затупљава, те да одбрана, уска гомилица, све боље уживати — но њеноме „радити“ може...

Још није доцкан да се спречи, да и код нас тако не буде!... Још судбина наша — лежи у велико, у нашим рукама..

То је задатак и посао нас свију, наше заједнице, целине, наше државе.

Али и сваки појединн од нас — може много да учини, на том пољу и на томе послу.

Не ћу да спомињем стари мотив, вечно нове песме: „о мо слога Србима спасава“... Овака удружења, каква су у последње време поникла за потпомагање нашег спољног задатка — „Друштво св. Саве“ — и овака унутрашња удружења — привредна и занатлијска — треба да стеку и наше признање и нашу потпору; заједнички рад наш, на том пољу — биће остварење „српске слоге“!

Код нас се и у погледу облакивања и прихваћања, прегрђивања српских народних обичаја, српске ношње, српског укуса и свега онога што је чисто српско — пошло и корачило, у последње време, знатно напред

На томе пољу учинили су много разна удружења; на помагању кућевне радиности — нарочито „женско друштво“ и подружине њене и многи појединци од како је то лако срећно и умешно повело Њено Величанство Краљица Наталија.

Завела се читава мода српска — српске ношње, српског покућства и намештаја, српских тканина!

И где туђински „мустрави“, шарени страински парчетари, страше забрише — паметније: са подражавањем, с мустрама у српском духу и у српском укусу. Они помисливше — да је томе преплућу духова код нас за све српско што је: главни повод моде а ништа обавезније.

Да, у сваком нашем послу, којим се прихваћамо свега онога што је чисто српско, често народно: увек се најпре запитајмо, ко' има неке, користи, од тог нашег одушевљења, да ли има одиста српски родник, српски занатлија, српска жена и домаћица, или туђини и душмани наши; да ли та корист иде у прилог њима, целини, или појединцима?

И будите уверени, да ћемо онда погодити увек прави пут, онда не ћемо никад залутати странпутицом: да роњено оружје — свој новац и своју тековину дајемо странцима, туђинима у руке; онда не ћемо својим одушевљењем изазивати, потпомагати, богатити појединце, привилеговане и непривилеговане, повлаштичаре и капиталисте, на штету роњене већине, целине, српског народа и Српства!

Само тако ћемо и ми сваки појединн од нас, потпомагати остварење државне идеје српске, која није и која неће и не сме погинути, у нама потомцима српских родољуба и дин — јунака, витешких предака наших. Само ћемо тако одговорити својој дужности — као грађани и као Срби, у данашњем веку — културног војевања и себичне „борбе за опстанак.“

Дај Боже да много пре, но што ово место дочека прославу друге стогодишњице, — Србија испуни оба своја задатка; спољни и унутрашњи; уједињење Српства и благостање свију њених синова!

БЕЛЕШКЕ.

Луч као лек

(народна медицина).

Луч има не само економске важности но и медецинске. У осталом, то ни сами стручњаци — лекари не поричу, јер они шаљу болеснике који имају грудне болести, да лето пробаве у планинским пределелима, где четињари преовлађују. По лековитост самога луча, његова спасоносна вредност, чини ми се, још у науци није тако добро опажена:

А ево у чему се састоји лековитост лучева.

Водена болест код људи не само да се тешко лечи, него су врло ретка случајеви да се ко од ње излечи. Да се та болест сузбије, да човек спасе свој живот и да се излечи, треба у казану или бокрачу кувати добро луч све дотле, док сва смола из њега не извуче. Тада похватати ону пену у којој је и смола и привијати по отоку све дотле, док се оток сасвим не уклони. Уз то треба потпуно испуњавати све хигијенске прописе.

Да је овај лек имао успеха и ми смо се уверили. У месту, у ком живимо, боловао је један човек од водене болести, која га је надула као буре. Нико није могао рачунати, да ће живити годину дана. Но он употребљујући горњи лек спасао је се, оток је спао и данас је сасвим здрав човек.

Д.

ГЛАСНИК

Непогода. — 26. ов. месеца падао је крупан град са плаовитом кишом и олујом у селима Осечини и Лопатичњи окр. ваљевског и причинио штете усевима, виноградима и воћу по процени дотичних власти на 130.000 дин.

У Неманикућама среза космајског округа Подунавског, ударио је гром истог дана у кошару Лазара Ђурића, запалио је и у њој изгореле 2 овце.

*

Задруга пчеларско воћарска. — У присуству председника, чланова управног и надзорног Одбора, положен је 29. ов. мца. темељ за подизање дома пчеларско воћарске задруге у Топчидеру.

*

Извоз воска за Румунију. Један трговац из Румуније обратио се преко нашег посланства у Букурешту с питањем: може ли у Србији набавити и купити 10.000 кграма воска, у којим местима, и по којој цени?

Министарство народне привреде известило је о овоме преко дотичних власти све трговце за које зна да се са куповином и продајом воска баве, као и оне, који се пчеларењем занимају, јер ово је прилика, да свој производ продаду и труд добро наплате.

ДОПИСИ

Краљево, 22. јула 1890. године.

Од почетка Јула на до сада падало је кише прилично и доста је сметала пољским радовима, нарочито за време косидбе.

Жетва је довршена и богами неки су већ одпочели и да пршу.

Жетва је врло добра.

Кукурузи врло лепо напредују, никад боље но што су сада.

Оскудица у рани како у људској тако и у сточној непојављује се.

Елементарни непогода није било.

Здравље како код људи тако и код стоке повољно је.

Цене појединим производима:

Пшеници 100.кгр. 10. дин.; јечму 100 кгр. 11 дин.; овсу 100 кгр. 9. дин.; кукурузу 100. кгр. 11 дин.; пасуљу 100. кгр. 15 дин.; вину белом 100. литара. 17. дин.; вину црном 100. литара. 15. дин.;

Јов. П. Радивојевић.
свршавајући витомац ратарске школе.

Добра, (срез голубачки) 29 јула 1890 године.

Стрмине су рђаву жетву дале; по ресултатима — може се с правом рећи да је штета и залудан труд оно обделавања ове.

Кукурузи су прилични род понели, но ако још неки дан суша потраје зло ће бити, јер ће се изјаловити.

Баштенски усеви, конопље и лан добро напредују а дуван нико и не сеје.

Ливаде су ове године биле за дину јер су добар плод принеле, но наша за стоку није најбоља.

Виногради су доста слаби а воће је од гусеница сво затрвено тако, да је за жељу воћку — видети а нарочито шљиву. Виногради су — сређени и филоксерном заразом заражени.

Време је било угодно, но последњих дана наступиле су несносне и опасне по усеве врућине.

Елементарних случајева није било сем што су се скакавци појавили.

Цена стопи и осталим привредним продуктима по све је незнатна.

Здравље у људи није тако повољно јер има доста особа које болују од грознице и сифилиса.

Михаило Н. Цанић.
јав. земљомер — „Хинољас"

ТЕЛЕГРАМ

Ниш, 3. Августа 1890 год.

Његово Величанство Краљ Александар, благоволео је јуче примити се заштите а Његово Величанство Краљ Милан постати добротвор са 600 динара у злату моравског кола јахача Кнез Михаило.

Утемељачи: Краљевски Намесници Белимарковић и Протић и Министар Председник Грујић.

Одзив и грађанства и војске моравском колу сјајан.

ОГЛАСИ

Велику корист у пољској привреди даје

МАЈФАРТОВА ПРЕСА ЗА ПЙЋУ,

јер се може са мало труда да конзервира свака врста пйће и без знатног губитка и да очува читаву годину дана па још и више.

ЈЕДНА ПРЕСА КОЈА **2000** Центи ХРАНЕ ВАТА КОШТА **75. fl. Ö. W.** у Франкфурту

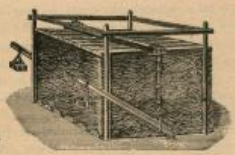

700 Комада РАДЕ у Немачкој А ТОЛИКО ИСТО ИМА ПОХВАЛИЦА И УВЕРЕЊА О ЊИХОВОЈ ДОБРОТИ.

Опис и упутство о њеној употреби шаље се на захтев у плаћеном писму и бесплатно. — Треба се чувати од подражавања.

PH. MAYFARTH & Co., Fabrik von Ackerbau-Maschinen, **Frankfurt a. M.,** Deutschland.

Траже се солидни агенти и препродавци.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ“ У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АВГУСТА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ЧОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОБЕСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ВО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСИ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 32. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 12 АВГУСТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Брање и сушење шљива, — О гајењу овса (наставак). — Пастрмка (наставак). — **Белешке:** Да ли је корисно воћне кречити. — Да кокоши не испијају јаја. — **Гласник:** Извоз оваца за Француску. — Број опашених кобила државним пастувима. — Траже се нерастови. — **Дописи:** Из Медвеђе и Краљева. — **Телеграм.** — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мапарској.

БРАЊЕ И СУШЕЊЕ ШЉИВА

Кад и како треба брати шљиве па да за суве шљиве добијемо добру цену?

Има их доста који вале „Ове године нису родиле шљиве на страни па ће се на јагму наше продати, биле пажљиво бране и сушене или не биле“. Но те није тако, и не треба да буде тако. Ни позивање тих који тако говоре на скакање цена, нема оправдања с тога, што ове прве добре цене не долазе од правих трговаца ни привредника, но од оних новчаних шпекуланата, који те шљиве о којима се погађају неће видети ни руком дотаћи.

Зато ћемо ми изнети ону поуку, која важи за пољопривреднике свагда, па била берба овде и на страни добра или не.

Тако за сушење треба брати само потпуно **зреле** шљиве. Само добро узреле шљиве имају своју сласт и лепу пријатну боју; само зреле осушене шљиве могу да се очувају у добром стању. Само зреле шљиве здраве су и пријатне за јело. Зато је правилом од 6. Јуна и прописао Министар привреде и Министар унутрашњих дела, да се казне они који зелене шљиве беру и да им се оне одузму и баце.

„Тежак“ подсећа своје читатеље да послушају та правила и да не беру пре 16 Августа, док шљиве добро не узру. Сем тога познато је да се зреле шљиве лакше тресу, брже суше и да су издашније при сушењу, јер зреле дају од 3 товара сирових један товар сувих, а незреле дају четврт товара мање.

Даље, ваља за сушење узимати само сасвим крупне и потпуно развијене шљиве. Ово зато, што се продају далеко скупље оне суве шљиве, којих мање на броју иде у пола килограма. Крупне суве шљиве, 60 ком. у пола килограма ако стаје товар четрдесет динара, од оних којих иде преко 120 комада у пола килограма, продају се упола па и јевтиније. Зато бољи је рачун такве ситне шљиве бацити у комину за ракију или у казан за пекмез. Трошкови за превоз крупних шљива по товару једни су исти, као и ситних, а тако и трошкови сушења.

Кад се шљиве по крупноћи двапут већом ценом плаћају, но ситне, онда их треба решетати и подвојити. То се ради и данас са сувим шљивама. Трговци их решетају у магазама.

Али ми светујемо да наш пољопривредник сирове решета. Прво зато, што ће онда само крупне сушити, па ће му се оне подједначије сушити и пре стасавати, но кад су помешане, и неће се толико ни мајати око пребирања леса. Друго зато, што ће од товара крупних добити два пут већу цену, и неће му имати шта да замери трговац. Треће, од товара ситних шљива добија више ако га у ракију или пекмез претвори.

Сваки који може сам нека купи, или њих два-три нека се удруже па набаве справу за сортирање сирових шљива. Са оваком справом дрмањем решетају се шљиве саме и оне крупније одвајају од ситних.

Ова справа стаје нешто преко 120 динара, и биће ове године на раду код Шкорића у Мачви.

После ових напомена мало још имамо додати, што би требало наш пољопривредник да зна о брању.

Тако шљива не треба брати више, но што се може осушити за дан и ноћ. Нарочито не треба их држати на великим гомилама, да не испрепрскају и не умељају оне здраве.

Из истог узрока не треба носити шљиве далеко ради сушења, да не испрепрскају.

Препрсле шљиве изгубе сок и умељају друге здраве. Умељане шљиве спорије се суше и добију отуда при сушењу непријатан задах.

Црвљиве шљиве не треба употребити за сушење из истих разлога и што су гадне и одвратне за јело.

При брању и трешењу шљива, ваља на то мотрити, да се то ради не само да не би препрскале, што шкоди овогодишњем плоду, но више да се не покидају плодне гранчице, од којих зависи берба идуће године.

На свршетку, додајемо, да се шљиве не беру по времену кишном и кад је земља каљава.

Пажљиво убране и одабране шљиве треба и правилно *осушити*, па да се добије добра цена.

За правилно сушење потребно је имати повећи број добрих леса; «градус» или топломер; и доста сувоте око сушнице.

Ово треба раније знати, па припремити.

Тако доказано је да су добре лесе оне, кроз које и око којих може топал ваздух лако да пролази и да из шљива односи влагу. Зато су добре лесе од рајница а још боље од калаисане жице.

«Градус» за сушење не подноси онај који се употребљује по кућама јер тај не мери више од 40 степени, а нама треба онај који мери до стотине. Сем тога за наш посао треба градус савијен, да доњи крај може уићи у сушницу, а горњи с поља показивати топлоту, а да се не морају отварати врата.

Сувота око сушница треба за то, да се може радити и кад киша падне. За то треба имати и двапут више леса но што могу стати у сушници, па на њима, у сувоти ређати шљиве полако и пажљиво.

Можда је место нарочитих наслона, боље начинити покрај сушнице магазу са пресецима за суве шљиве и клупицама за ређање леса са сировим шљивама.

На правилно сушење морамо особиту пажњу обратити. Ми морамо научити топлоту подешавати и сазнати до кога степена треба шљиве осушити.

Зна се да су наше шљиве биле веома цењене, док их не почесмо остављати «јаке». Наши трговци, незнајући да оцене робу, сами су ометали пољопривреднике и плаћали боље цене за «јаке» шљиве, па кад свет окрете сасвим недосушене доносити, онда пуче глас «болесне су» «кваре се» и т. д.

Ми морамо с болом да поменемо те пометње, надајући се да их више неће бити.

«Тежак» своме читатељу светује један сталан правац којега се има придржавати у раду, без обзира на ситне тренутне обмане које долазе од скорашњих невештих прекупаца.

Шљива не треба да је осушена као кост па кад се кува да не набубри до оне крупноће као што је била сирова. Но она не сме остати ни тако јака да се на путу цеди вода и да се убрзо уквари, као што то остаје понекоме шпекулативноме трговцу.

Ту вештину да шљиве остану меснате и опет да се не кваре, знају Французи, и они овако раде:

Они суше шљиве на умереној топлоти од 40° С. док не свену. То траје од прилике 6 сати. Затим повисе топлоту до 60° С. док се већи део не осуши, па их

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Административна подела завода.

Државни сточарски завод кишбер, подељен је у два самостална одсека и то: *ергелски* и *економни*. Ми ћемо за сада говорити само о ергелскоме одсеку.

I. ергелски одсек.

Задатак је ергелског одсека да се стара о производњи и одгајвању одличних пасмина коња, о уређењу и администрирању свеколике имаовине ергелског одсека, да изналази, и предлаже начине и средства, помоћу којих се завод може унапредити, и у опште да се брине о свему ономе што се на брже, тачније и савесније вршење службе односи.

На челу овога одсека стоји командат ергеле као главни заповедник (сада ритмајстер v. Kološwarû) са придодата му 6 нижа официра, 4 марвена лекара, 3 марвено-лекарска асистента, једно подкивача (шеф подкивачнице) са нужним бројем помагача, једног људског лекара (regimentsarzt) потребног броја подофицира и до 200 војника.

Цео овај ергелски одсек дели се даље: у *административни*, *интендантски* и *ађутантурни* одељак. На челу сваког одељка, стоји по 1 капетан као шеф, са по једним придодатим му официром у рангу поручика или подпоручика.

Административног је одељка дужност; да одржава ред и дисциплину над људством у месту (loco), да извиђа и казни иступе војника у колико ови делокруг његове власти не би прелазили, да води сву администрацију око шиљања и примања приватних кобила које се у завод поради онасивања шаљу, као и о томе, колики се број пастува из ергеле у пастувска сместишта има одкомандовати.

Интендантског одељка дужност је да се стара, за фураж све колике државне и приватне стоке ергелског одсека, о свему томе води тачне рачуне и за свој рад одговоран као рачунополагач пред командантом односно министарством за земљорадњу трговину и индустрију.

Ађунтантурни одељак води најбрижљивији надзор над производњом и негом свеколике државне стоке, рукује главном касом, и врши све административне послове који у делокруг команданта долазе.

Стабло коња са којим ергелски одсек располаже, састоји се из:

8. државних пупокрвних пастува енгдеске расе — пепинијери. —

преберу. Тек на завршетку сушења неколико минута нададу јаку ватру да се изноје па их нагло изнесу на ваздух; тако ће се кожица затворити и неће се таква шљива никад покварити. Тим начином добије њина шљива леп сјај, пријатан укус, добро се чува, и кад се готови, у води набубри до оне крупноће, као кад је била сирова.[1]

[1] Пространије види о сушењу и сушницама у делу „Шљива" М. Савића.

О ГАЈЕЊУ ОВСА.

(НАСТАВАК)

Сејидба. Избор врсти врло је важно при гајењу овса, јер од тога и ђубрења, зависи количина и каквоћа овса, а тежња је, да се једно и друго постигне; и да добијемо што већу количину зрна и да су ова са што већом садржином протеинских материја. — Од тога дакле, да ли ћемо умети изабрати ону врсту овса која се одликује издашношћу по количини и каквоћи или обратно, зависи успех нашег рада.

Професор Меркер [1]) чинио је опите са 16 врсти овса, засеваних на једној истој њиви, и дошао је до овог сталног резултата:

1., Семе са мало протеинских материја, дало је такав исти плод; и обратно.

2., Позне сорте овса, дају истина млого већи доходак, али нису рањљиве, јер у зрну нема доста протеинских материја; раније врсте нису тако издашне, но опет за то имају већу вредност, јер су увек богатије на протеинским материјама и по томе боље за рану стоке. У колико је крупније зрно овим врстама и већи доходак, у толико је и већи проценат протеинских материја.

3., Врсте које имају ситније зрно, имају и мању количину протеинских материја.

На основу ових испитивања, Меркер је поделио све чувеније и боље врсте овсова у две групе: *ране* и *позне*.

а) Ране врсте (Avena sativa). У ове врсте спадају:

Безелски овас. Присне за 130—136 дана. Успева добро на тешким земљама и у сушним пределима. Зрно му је велико и жуте боје.

Шведски овас. Врло издашан. Има дебелу сламку.

Бели канадски овас (Biesenhafer) Има невероватно крупно зрно и зато га трговци радо купују. Сазри за 117—125 дана.

Американски Милтон. Зрно му је жуто, дугачко и једро. Сазри за 135 дана [2])

Сибирски овас. Слама му је кратка. Зрно ситно. Сазри за 110—115 дана.

Енглески овас (Hopetowenhafer). Издашан је и успева добро на смоницама, али му је кошуљица (обмотач) дебела [3])

[1]) Wersuch über den Anbauwert verschiedener Haferarten Magdeburg 1887.

[1]) Ова је врста овса пре 6 година гајена у Љубичеву и држим да је тамо одомаћена.

[2]) Од колико је утицаја кошуљица на доброту овса види 20 бр. Тежака о. г. под „Зобите коње овсом".

---

2. приватна пепинијера,

24. пунокрвне кобиле — пепинијерке.

156. ждребећих се полукрвних кобила и још 390 грла, приплода, међу којима су 170 кобила приватних на издржавању.

1. Пунокрвна грла.

У ред пунокрвних грла долазе:

а) *пунокрвни пастуви — пепинијери —*

в) *пунокрвне кобиле — пепинијерке.*

Напред смо поменули да се сва скоро пунокрвна једногода ждребад излажу на лицитацији јавној продаји, сем неког врло незнатног броја, који се у цељи одгаивања пепинијера односно пепинијерки задржава, (што је врло редак случај) по највећи део пунокрв. приплодних грла набавља се куповином из Енглеске или Француске.

а). *пунокрвни пастуви — пепинијери —*

Још ни један до данас завод овоме подобан, није показао тако сјајне резултате у избору пастува, као Кишбер. Њихова велика моћ да на своје потомке преносе тачно не само унутарње урођене им особине, већ и све спољне карактерне знаке свога тела па и цео екстеријер, стекла им је код љубитеља коња велико признање и уважење; имена се њихова на далеко расчула, а потомци славних пастува: Каландора, Букањера и др. који одржаваху победу за победом на светским дербима створише епохални препорођај у угарском земаљском коњарству, које у року кратког времена, обрати на се пажњу целог образованог света а Кишбер уздиже на ону висину на којој се и данас находи.

И ако Кишбер са овим незнатним бројем (10) пунокрвних пепинијера, више личи на какво пастувско сместиште него завод за одгаивање и распростирање доброг приплода у масу земаљског коњарства, и пак у ствари сасвим обратно стоји:

Сваке године изложи се из овог завода јавној продаји најмање по 60—80 једногоди пунокрвних ждребади оба пола. Ову ждребад могу купити само аустро-угарски поданици који стално у земљи живе. Пунокрвна ждребад, док су још у заводу, гаје се по свима правилима сточарства тако, да и највећи љубитељ коња не би им могао већу негу поклонити, но што им се ова у заводу даје. У храни изобилују; управ, за њих нема прописане порције сена и зоби — овса — већ једу докле могу (разуме се да им се сувише не сме давати у колико би им ова шкодила). Никакво чудо према томе није, што се ова пунокрвна ждребад развију још у првој години до невероватне снаге тако, да изгледају пре на трогоду него ли на једногоду ждребад. На јавној лицитацији ова се ждребад плаћају просечно 8—10.000 фор. од грла. Нов госа купљеног пунокрвног ждребета, (а то су махом богаташи и племећи који су велики љубитељи коња и веома пасионирани за добре и лепе коње) гаји га ако не и боље, а оно исто онако као што је и у заводу неговано. Дресира га, спрема за трке, и већ од 2-ге до 4-те године, издржало је неколико трка. Ако је купљено грло женско, — кобила, — онда је њен газда шаље по навршетку 3-ће године поново у завод Кишбер да се опасе са пунокрвним пастувом. У име свеколике неге и ране, коју држава набавља лицитандо за изхрану приватних грла, плаћа по излицитираној цени, што у средњу руку стаје издржање редног одраслог грла по 25—27 форин. месечно. Лекарска нега, послуга и штала даје се бесплатно.

Парење се врши под непосредним надзором командантовим,

Руски ирбит овас. Беле боје. Да је средњи доходак. Трговци га јако цене

Камчатски овас. Добар је за сточну пићу, јер има изванредно широко лишће.

Тријумф. Овај би се овас пре у позне сорте могао уврстити, јер сазрева за 140 дана. Расте бујно у висину и слама му је дебела и више дрвенаста кад сазри. Доходак му је у зрну незнатан а није ни каквоће изврсне. Због бујног пораста врло је добар као сточна пића у зелено. Ова врста овса не заслужије ово лепо име.

б) *позне врсте* (avena orientalis) Од позних врсти најчувеније су

Бели лигов овас. Ово је најновији варијетет овса који је у току 10 година одгаио чувени баштован „Вилморин" у Ерфурту. (види слику). Одликује се необичном крупноћом зрна, лепом белом бојом, и великом садржином протеинских материја Сазрева једновремено. Клас му је жилав, при жетви се не ломи и зрно лако не испада. Вилморин га препоручује као веома подесан за наше пределе.

Бели енглески — Застава. — Врло издашан са белим крупним зрном.

Халетски овас. Даје по количини највећи доходак. Зрно је дугачко; но му је мана та, што је обмотано доста дебелом кошуљицом.

Била то ма која од поменутих врсти, треба семе пре но што га засејемо, предходно тријерирати и пропустити кроз ветрењачу, јер се само на тај начин здрава зрна од штурих могу издвоити, пошто се ова због дугачке кошуљице не могу лако да разликују.

Овас треба што раније с пролећа засејати, а најдаље до половине Априла.

Сеје се на широко (сачму) но увек је боље ако се посеје машином сејалицом у одстојању ред од реда 12—15—20 cm. На један ектар иде семена и то: ако се посеје на широко (сачму) 2.6—4.6 ектолитара или 130—230 кгр. ако ли се пак сеје машином онда 2—3.6 ектолитара или 100—180 кгр.

Један ектолитар доброг овса тежи 50 кграма.

Нега овса Од дана сеидбе па за 13—16 дана, овас у велико никне. Покаже ли се много корова на њиви, треба га одмах плевети да слабачак усев не угуши. Најопаснији коров који се у једно и најчешће јавља, јесте паламида Од ње се само тако може очистити њива, ако се два пута плеви, док је млада и пре цветања. — У осталом оне њиве на којима је била паламида, треба увек по сушном времену и кад је земља прегорела, орати, и онда је насигурно да се овај опасан коров неће појављивати. Ако су влажне и подводне њиве, онда се окорове овсиком (avena fatua) који је тако исто опасан коров као и паламида, нарочито с тога, што му је семе лако, ветар га разноси и што више година може да сачува клицавост. Од овог корова њива не може да се очисти и усев спасе, већ у овом случају, најбоље је покосити овас у зелено за рану стоке.

Од инсеката најопаснији је *Скочац* (elater segedis) који нагриза корен — жилице. — Овај црв најчешће се појављује онда кад се овас засеје на разораним паш-

---

увек у присуству његовом и са таквом тачношћу, да је врло редак случај, да која кобила не остале суждребна, сем ако је под маном. Парење одпочиње 10. Фебруара и траје до 1. Јула. При самом акту парења поступа се овако: све, кобиле које се имају подвести под државне пастуве, почињу се од горњег времена сваки други дан подводити под пробача да се опроба да ли су се распасле. Оне пак младе кобиле које се први пут под пастува подводе, пробају се сваки дан да би се што више раздражиле. Ако ли је која кобила примила пастува, онда се за осам дана остави на мору и забележи у протокол опасивања са извесним знаком (⊕), после 7-ог дана ако кобила поново не прими пастува, подводи се сваки други дан под пробача и увек кад год одбије пастува, бележи се знацима (●●●● или са ıııı) Пошто је прибављено уверење да су послате приватне кобиле у завод у цељи опасивања, остале суждребне, онда по изјављеној жељи дотичног сопственика, остају и даље у заводу или их прима у своје штале. Но у сваком случају, чим се приближе они дани у које пада ждреблење, шаљу се одмах у завод, да се тамо ождребе и поново опасу. Обично кобиле приватних сопственика пробаве по 5 месеци у заводу и издржање њихово јевтиније стаје него да су код куће самог сопственика

Ако ли је пак купљено пунокрвно грло мушко, онда га као што смо напоменули сопственик чува и веома брижљиво негује; још ако овакав један пастув води своје порекло од пунокрвних родитеља, иначе леп по спољашњости, пропорционалан у свима деловима тела, и ако је био победилац у 15—20 трка, па и ипак потпуно здрав остао и т. п. држава га по скупе новце одкупљује од сопственика за приплодног пунокрвног пастува — пепинијера — као што је Kalandor и kisber öcscse. На овај се исти начин одкупљују и пунокрвне приплодне кобиле, јер овај завод врло ретко одгајује пунокрвна приплодна грла. — Ако сопственик скупо цени пунокрвног пастува односно кобилу, која би грла држава намерна била да одкупи, или је у иста грла због изврсних особина сопственик у тој мери заљубљен, да му нису за продају, (као што је Блашковић у Kincsem — славну кобилу, која је на 54 трка суделовала, увек победила) онда држава односно одређена комисија, издаје сопственику патент да може приватнима пуштати на кобиле по цени за коју се погоде, или их сопственик шаље у завод Кишбер, на бесплатно издржање да се под надзором командантовим на приватне кобиле пуштају и такса одређена наплаћује, која се сопственику предаје. (Као што су пепинијери у Кишберу Craigmiler и Milon). Ова иста комисија има још и тај задатак, да сваке године купује једногоду ждребад пуно и полукрвну за одгаивање пастува за пастувска сместишта, па ако до, 3-ће године не покажу на себи никаквах мана, онда се почетком 4-те године шаљу у одређена пастувска сместишта и у сезони исте године опасу по 5—10 кобила.

У сам завод Кишбер пошље се сваке године на издржање и одгаивање до 100 грла купљених полукрвних ждребади. Продавци морају при продаји билетом доказати да је купљено ждребе од државнога пастува.

Оваким уређењем овога завода, држава је односно цела земља постигла неочекиване резултате:

1. Продајом пунокрвнех ждребади постигнута је та цељ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ МОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а, вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈЕ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 33. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 19 АВГУСТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Подижимо у нашој земљи индустрију. — На шта треба пазити при сејању шума. — Пастрина (наставак). — Кљувар — Лозар. — **Белешке:** Жетва елде. — **Гласник:** Ткачка школа у Лесковцу. — Правила о прегледу сувих шљива. — Програм јубиларне земљоделско-шумарске изложбе у Загребу. — **Дописи:** Из Оранца — **Огласи.** — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мацарској (наставак).

ПОДИЖИМО У НАШОЈ ЗЕМЉИ ИНДУСТРИЈУ.

Под овим насловом ради смо да проговоримо неколико речи. Надамо се да оне неће бити на одмет нашим приведницима и капиталистима, а нарочито у данашњем времену.

Као што се дакле зна, Србија спада у ред земљоделских држава, јер се огромна већина њених становника бави земљорадњом и сточарством. Она нема развијене домаће индустрије; а ово мало и што има, то је тек у зачетку, и питање је времена, — оће ли моћи да издржи утакмицу са страним фабричким производима, који се уносе у нашу земљу у великим количинама.

Наша домаћа — кућевна — индустрија, која је до пре неколико десетина година била у јеку, почела је нагло пропадати свуда; у близини великих вароши може се узети да је готово и нема. Тако исто трагјој се почео губити и у унутрашњисти по селима. Свуда је потискују страни фабрички производи у тој мери, да је у понеким селима сада тешко видети ма и једну фамилију заодевену чисто кућевном израђевином, а о варошима и варошицама и да неговоримо. Свуда се увлаче страни фабрикати и израђевине и то почев од најмање па до највеће ствари. Па да су бар добри ови фабрикати што нам се у вароши и села увлаче, ни по јада, него је већином све сам „бофл", а за који међу тим издајемо годишње толике милионе. Да ово пак порађа знатан мањак у државноме буџету и приходима наших привренника, ван сваке је сумње.

Па и занати су наши на умору. Многи су сасвим и пропали, те се више не виђају. Занатске су нам израде заменили страни фабрички производи. И још нам, како радимо, врло мало времена треба, па ћемо у нашој иначе природним даровима богатој земљи, имати на једној страни богате препродавце страних фабриката, а на другој наш осиротео народ као купца и потрошача тих фабриката. Као што рекосмо, то време није тако далеко, али је веома опасно по наше привреднике у опште. Јер народ, који нема у својој земљи развијене индустрије и заната, тај скупо набавља своје потребе. У такој земљи ни замљорадња не може бити рационала и напредна.

Тај народ материјално пропада, — опада зато, што производећи сировине, које се махом ради прераде извозе на страну, губи у тим сировинама и снагу земљину. Биљне хранеће материје које се у сировинама на страну извозе, не враћају се натраг. Оне за наше пољопривреднике пропадају са свим. Посљедице овакве радње, почеле су се код нас већ опажати. Пољопривредници су већ почели обрађивати и оне земље, које су служиле за испуст стоке, јер су у старим ораницама биље хранеће материје толико исцрпљење, да већ није довољна ни ђубрећа моћ да их потпунце накнади. Као даља посљедица овакве радње, бива опште осиромашење. Народ са овако испошћене земље, немогући више произвести сировина колико му је потребно за живот, расељава се и тражи други начин занимања. Од некадашњега домаћина, постаје бескућник, а такав народ нема слободе а још мање јаке и консолидоване државе.

Ово треба да имају на уму наши пољопривредници, па да опет почну више но до сада израђивати себи материјал за аљине и по могућности друге потребе, а да се ману које каквих трулих дућанских крпа и других ситница без којих увек могу бити, па ће видети колико ће на тај начин моћи годишње уштеђивати.

Наше капиталисте, ако иначе посебице не могу, требало би да удруже своје капитале, па да прегну на каква индустријска предузећа, да једном престанемо

сву нашу сировину извозити на страну и отуда је опет прерађену у фабрикате, по скупе новце куповати. Без вољног прегнућа и овде као и иначе у свима великим подузећима, не може бити ништа. Па и остали народи кад су радили на напређењу и развићу својих индустрија, нису никога са стране очекивали, већ су сами прионули на посао око подизања својих индустрија. Ако би хтели ма у чему, а оно бар у овом погледу, требало би да се угледамо на наше суседе Мађаре. И они су у почетку жртвовали доста и труда и капитала док су у својој земљи подигли индустрију. Па и сад непрестано шта не раде и не предузимају да своју привреду унапреде и да својим производима створе што више пијаца.

Нашим пак капиталистима у индустријским подузећама било би у толико лакше, што боље познају наш народ и његов укус према коме би могли лакше подешавати сваку израђевину, но страни фабриканти који то не знају и који све знање о нама црпе од својих агената. А како је оно, то се већ зна.

По нашем мишљењу, занати наши могли би се унапредити само на тај начин, ако би све занаџије по родовима својих заната, ступили у заједнице сатврдом вољом, да се истраје до краја. Овако сви удружени могли би лакше конкурисати страним фабрикатима, јер би на овај начин располагали са већим капиталима а то је од битног уплива при свакој утакмици. Без тога наше занатлије као појединци, морају пропасти, јер се не могу одржати пред навалом страних фабриканта.

На свему овом, требало би шти пре и то збиљски порадити јер је томе већ крајње време; а зато, што бар за сада извоз наших сировина сваки пут зависи од туђе ћуди и воље.

Илија.

НА ШТА ТРЕБА ПАЗИТИ ПРИ СЕЈАЊУ ШУМА

по

ХАРТИГУ

од

Благ Д Тодоровића.

Кад смо се решили на то да шуму сејемо, онда треба да нам је прва брига, да учинимо ваљан избор у семену односно у врстама шумског дрвећа према земљи, положају и клими, јер ће биљке само у том случају најбоље моћи користити а тиме ће се и труд и трошак најбоље исплати. Ко би сејао борово семе нпр. на мочарној земљи, тај не би могао доћи до жељеног циља, исто као и онај, који би подизао јове на пескуши, или који би подизао раст онамо, где је оштра (сурова) клима. Погрешка у избору учињена може да повуче велике штете.

При сејању шума, ваља нарочиту пажњу да обратимо и *на потребу самог места*. У томе погледу треба да се сетимо ових правила:

1. Мале шумске површине ваља засејати семеном оних врста које се виђају по границама или у близини те површине, те да и подигнута шума буде једнобразна, како би се њоме лакше газдовало.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Настазак)

Добре посљедице оваковог уређења, опазиле су се још од пре 15 година, јер од тог времена, чешће се налази у Угарској и таковых грла, која на светским тркама одржавају победу и над самим енглеским и француским тркачима. — Данас је Угарска у таквом повољном положају, да пунокрвне пепинијере и пепинијерке, може и у својој земљи купити за приплод, а тиме је престала издавати оне огромне суме, Енглезима и Французима за куповину пунокрвних пепинијера.

За дуго потезало је се питање: Да ли Угарска има свију услова, а на првом месту, да ли су месне и климатске околности подесне, и да ли се да извести и постићи та морућност, да се однегују онака иста пунокрвна грла, каква се на оном влажном и магловитом острву енглеском гаје.

Но то питање решише чувени и славни пастуви: Cambuscan чија непобедима кћи „Kincsem" фавориткиња од 54. победе, даде доказа о вредности свога оца, а затим: Kalandor, Buccaneer и др који направише преврат у угарском земаљском коњарству са којима се Угарска данас дични и поноси, пред целим образованим светом. Ова имена сваки Мађар помиње са пуним поштовањем и ставља их у рад њихових великана — Петефија, Деака, Палатина и др.

Најчувенији су пастуви пепинијери од којих ергелско стабло у Кишберу води своје порекло ови:

1. Букањер (Buccaneer).[1]

Без знака, оздребљен у Енглеској 1857. године 16. шака висок; купљен 1865 године за 15,000 форината; пунокрвне енглеске расе. Има ту ванредну моћ, да преноси на потомке не само свој целокупни екстеријер већ и све урођене му унутарње особине. Саразмеран у свима деловима тела са довољно јаком, кошчатом телесном грађом, — управ има све оне услове који се изискују од једног благородног приплодног пастува.

Као тро и четворогоди пастув, суделовао је у 17 трка од којих је 13 добио.

Након после 5 година увидоше Енглези, да је Букањер у своме приплоду тако сјајне резултате дао, да му ни у самој Енглеској равна не беше. С тога понудише Угарској влади 250.000 fl. да га одкупе. Но узалуд! Угарска је влада ову понуду гордо одбила и ни за какву пену не хтеде га продати. Букањер унесе своје благородство у Угарски до тада слабо чувен земаљски сој коња. Његови потомци тријумфираху и слављаху победе на свима светским тркама.... Кишбер слављаше своју победу над енглеским коњима на изложби која је држана у Паризу 1876 године

[1] Букањер и Кинчем по одласку може из Кишбера угинули су и то први због старости (33 год.) а друго при ждребљењу.

ском свету позната је појава која се зове: *периодичност*. То је појава по којој се неке феле а и родови органски јављају нашто у необичној надмоћности према другим фелама. Иза тога обично наступа *устук*, те за неко време изумре та фела, јер се тако јако разреди. За устуком опет се јавља надмоћност, и т. д. Тако је н. пр, опште позната појава скакаваца путника, појава норвешког миша селиоца; тако је и устук *лозине ваши (филоксера)* трајао од Аристотела те до нашега доба. По проматрањима Спира Брусине, морски пси у јадранском мору у почетку 18-ог века били су се јако намножили, па опет у другој поли овога века. Опазило се и то, као да устук много дуже траје него ли надмоћност. Примера за ову појаву периодичности у биљноме свету има још више него ли и у животињском. Тако ће без сумње бити и с овогодишњом појавом нашега лозара.

Виноградарима остаје да марљиво прибирају свијутке по виноградима и да уништавају јаја у нима. А лоза, весела, одупреће се и овом ситном непријатељу, кад је кадра нахранити још 43 феле таквих непријатеља из ситнога света зглавкарског; нека се угледа на поносити храст наш, који сам издржава преко 500 разних фела непријатеља, па опет броји толике векове за собом.

На Ђурђев дан 1890. **Ранк.**

Из „**Наставника**“.

БЕЛЕШКЕ.

Жетва елде.

Ових дана одпочиње жетва елде. Као и код свију усева, тако и код овога, нужно је подесити жетву у *право време зрења* и са овом не одоцнити. Елда је за жетву приспела, ако је зрно кестенасте или жуте боје. Но ни у колико нећемо погрешити ако елду жањемо док су зрна још зелена, само ако су добила природну величину и сасвим испуњена, јер елда у руководу—откосу—дозрева. Иначе сасвим у зелено пожњевена остану зрна штура.

Ако се чека да елда равномерно дозри и зрна сва пожуте, онда је неизбежно жетва скопчана са штетом, јер при обарању, половина зрна испадне и често се празна слама врше. Према овоме дакле елда никад једновремено на њиви не сазрева. —

Слама од елде има исту ранећу вредност за стоку као и јечмена, за то је треба добро осушити и лепо зденути. Стоци је треба полагати у одмереним оброцима и кад су велики мразеви.

ГЛАСНИК

Ткачка школа у Лесковцу. Ових дана Министарство народне привреде изаслало је г. Мату Јовановића секретара трговачког оделења, да припреми све што је нужно за што скорије отварање једне школе у којој ће се старо и младо учити прерађивању пртених и вунених материја. Ова ће школа управо бити једна радионица са два оделења; за *пртене прерађевине* и за *килимарство*.

Лесковац је заиста најподесније место за смештај ове школе —радионице— колико због велике производње кудеље, толико и због веома јевтине ручне радне снаге, богате околине и згодне тачке за извоз на страну сировина и прерађевина. Већ су набављени мајстори и наручени разбоји за ову школу.

Ми се надамо најлепшем успеху и користима од оваквих школа.

* * *

Правила о прегледу сувих шљива. — На основу чл. 33. закона о чувању народног здравља и §. 5. тач. 2. еспаљске уредбе министар народне привреде и министар унутрашњих дела прописују ова правила о прегледу сувих шљива:

Чл. 1. Да би се само здраве и правилно осушене шљиве трошиле у земљи и извозиле на страну, и тиме чувало здравље трошача и интереси трговине, прегледаће се све суве шљиве које се изложе продаји и спремају за извоз.

Чл. 2. Преглед овај вршиће на извозним местима нарочити контролни одбори, а где ови нису постављени, председник општинског суда са два одборника или грађанина које општински одбор за то одреди.

Чл. 3. Ове године имају се основати контролни одбори у Шапцу, Забрежју, Ваљеву, Чачку, Смедереву, Крагујевцу, Јаголини, Аранђеловцу и Београду.

Чл. 4. Ови контролни одбори раде годину дана, почињући од 15. августа једне до 15. августа друге године.

Чл. 5. Контролни одбор састоји се из 5 чланова и то: среског или месног лекара, полицијског чиновника и три стручна економа или трговаца који су у овоме стручни и три стручна заменика.

Чл. 6. Лица за контролни одбор поставља у среским местима среска власт по предлогу општинског суда, у окружним начелство по предлогу трговачко-занатлијског одбора или пољопривредне подружине у месту, а где ови нема по предлогу суда општинског.

У Београду поставља их министар народне привреде

Чл. 7. Чланови контролног одбора, који нису једном заклети на савесно вршење свога посла, предходно положиће заклетву прописану за вештачење (в. грађ. пост.).

Чл. 8. Контролни одбор ради кад су на окупу четири члана или стручна заменика. Он сам решава о начину рада у сваком појединoм случају; у спорном случају решава се већином гласова.

Чл. 9. Сваки члан контролног одбора у местима именованим у чл. 3. који живе од своје дневне зараде, а нема плате државне или општинске, добијаће из касе министарства народне привреде за рад око прегледа дневну накваду од 10 динара; за мање пробављено време сразмеран део. Рачуне ће оверавати полицијска власт а исплата вршиће се на концу ревизионе године.

Чл. 10. Преглед шљива врши се:

а, кад год контролни одбор то за сходно нађе, било код продавца било код трговца;

б, у сваком случају кад ма с које стране постоји жалба противу квалитета, било кад се жали произвођач противу трговца било трговац противу произвођача.

в, и где нема жалбе но се изјави сумња да где год има робе кварне;

г, у сваком случају где се спремају шљиве за извоз.

У сваком оваком случају, контролни одбор, односно председник суда са два одређена одборника (в. чл. 2.) дужни су одмах, чим се позову, а најдаље сутра дан отићи и преглед извршити.

Чл. 11. Контролни одбор по свршеном прегледу, издаће сопственику шљива писмено уверење, у коме ће означити: име и презиме сопственика, место одакле је, количина прегледана, од које су године шљиве у чему су паковане, да ли су правилно осушене и у доброј паквоћи за потрошњу. То исто заводиће се и у протокол контролног одбора с додатком колико је времена трајао преглед.

У овај протокол уводиће се сваки преглед, и уз њега ће се приложити под печатом чланова контролног одбора, и мустре прегледаних шљива у тежини од једног килограма. Протокол овај са мустрама слаће се концем године министру народне привреде.

Чл. 12. Пре потпуне зрелости не смеду се шљиве употребљавати за сушење.

Ко јесење шљиве почне брати пре 16. августа казниће се по §. 333. казненог законика; сем тога да му се те шљиве одузму и баце у воду.

Ако контролни одбор нађе, да су шљиве прегореле (са много пушака) недозрелe (са много паренција), да су мешане старе са новом, или кварене водом или иначе неправилно спремљене — онда о таквим шљивама сачињће одбор протокол, који ће потписати сви чланови одбора, и приложити му мустру под печатом, но неће се издати уверење по предходном члану, него ће се наредити да се шљиве баце у бибру.

Ко би покушао да овакве шљиве поново прода, да се казни као варалица по §. 252. казн. законика, а шљиве одузму и баце у воду.

Чл. 13. Прегледане шљиве добиће пломбу или печат контролног одбора и поменуто уверење.

Чл. 14. Без уверења контролног одбора ни једна царинарница не сме примити суве шљиве за извоз у иностранство.

Чл. 15. Министар народне привреде одређиваће нарочитог изасланика, који ће од времена на време контролисати како контролни и општински одбори врше овај преглед.

* * *

Програм јубиларне земљодалско-шумарске изложбе у Загребу. — Наша браћа Хрвати приређује „јубиларну земљодалско-шумарску изложбу 1891 године у Загребу са овим програмом:

I. Земљодалска изложба.

1. Изложба пољских усева и то: стрмина, варива, окопавина прелиних усева, трговинских биљака, ваучинака и биља за бојење.

2. *Из виноградарства и подрумарства.*

Изложба разних врсти вина, коњака, разнога оруђа за виноградство и подрумарство, прибора за сузбијање пламењаче (регопоперо), прибора за анализу вина и т. д., калемљење и некалемљене, америчке лозе, прибора и средстава за сузбијање филоксере и литературе о виноделу у Хрватској.

3. *Из воћарства.*

Изложба расадница произведених из семена, оруђа за обрађивање, калемљење и неговање воћа; прибор за чување воћа; изложба сушница, воћних производа као: пеличовице, џибера, сирћета, јабуковача, крушковача (крушац) и т. д.

4. *Из повртарства.*

Изложба разнога семења од поврћа и пића: расада, модела нацрта, повртњака и повртарске литературе.

5. *Из пчеларства.*

Изложба пчела, меда, воска и других производа од пчеларства: кошница и пчеларског прибора, статистичких података и пчеларске литературе.

6. *Из свиларства.*

Изложба конопа, свиле свилених прерађевина и т. д.

7. *Из рибарства.*

8. Изложба пољопривредних машина и оруђа, изложба судова за млеко, сир масло и т. д., изложба житарских производа: брашна, пива шпиритуса, — даље: вуне, памуна, производа од памука конопље, лана и т. д.

9. Изложба модела, разноврсног техничног материјала за грађевине.

II. Шумарска изложба.

1. Изложба разноврсних шумских производа, шумарске индустрије — технологије — справа и алата из шумарске индустрије, статистична подаци из шумарства и шумарска литература.

3. Лов, Међународна изложба ловачког прибора, изложба справа за уређење зверњака, литературе ловачке са статистичким подацима.

III. Рударство.

II. Припремене (темпоперна) изложбе.

I. Изложба стене.

II. Изложба цвећа, поврћа воћа и грожђа.

Изложба ће се отворити 15 Августа 1891 и затворити 29 Септембра исте го ине.

Изложбени предмети примаће се само до 31 Марта 1891 год.

ДОПИСИ

Оранац, срез Јасен. сир. Крагујевачки.

10. Маја ове године изашао сам у виноград у моје селу Оранцу, те да се о роду винограда тачно уверим. И заиста опогодишњи род нове сваког надмашти, кад у чоноше заиђе.

Идући тако по винограду у виногра на моје велико изненађење виде ни у очи на среd њива једног, помена и крњака лоз, одних посумьах на несрећну у „Филоксеру" — и сумња ме познаши

Приступих испитивању и на прегледу штету и несрећу нашу паћох да је (дошао) донета „филоксера у оранчке винограде.

О овоме је извештена и полиц. власт.

Нашим испитивањем нађено је, да је заражено на 3.000 тица. А по мојој оцени ова болест донета је пре две године сиде.

До сад су оранчана вина била пре по снази и боји после крајишких вина, могло је се рећи и мерити, да су бола и јача од жупских вина била.

— Али ће их ова пошаст сие за 5—6 година заравити и Оранчане оставити да поклоне своја лепог вина, које их је до сад помагало.

Здравље је добро.

Бабић

ОГЛАСИ

Велику корист у пољској привреди даје

МАЈФАРТОВА ПРЕСА ЗА ПИЋУ,

јер се може са мало труда да конзервира свака врста пиће и без знатног губитка и да очува читаву годину дана па још и више.

ЈЕДНА ПРЕСА КОЈА **2000** Цвети ХРАНЕ ВАТА КОШТА **75. fl. Ö. W.** у Франкфурту

700 Комада РАДЕ у Немачкој А ТОЛИКО ИСТО ИМА ПОХВАЛНИЦА И УПЕРИКА О НЕЗНОВОЈ ДОБРОТИ.

Опис и упутство о њеној употреби шаље се на захтев у њемачком писму и бесплатно. — Треба се чувати од подражавања.

PH. MAYFARTH & Co. Fabrik von Acker-bau-Maschinen, **Frankfurt a. M.,** Deutsch-land.

Траже се солидни агенти и препродавци.

Цена маљим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АВГИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИПИСКУ ДРУШТВЕНУ МОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОНЕСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОНЕСИ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 34. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 26 АВГУСТА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Чувајмо општинску својину. — Пред сеидбу озимих усева. — Луцерка. — Пастрмка (наставак). — **Белешке:** Против сузог кашља (народна медицина). — Уништавање легла од осица. — **Гласник:** Први земаљски збор свију кола јахача и свију пријатеља привреде и витештва. — Важно за одгаиваче коња. — Набавка приплодне стоке за Шабачко добро. — Пријем ђака у ратарску школу. — **Књижевност:** Стрељачки гласник. — Српски занатлија. — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мапарској (наставак).

ЧУВАЈМО ОПШТИНСКУ СВОЈИНУ!

Сваки то признаје, да се стање нашег сељака још од пре двадесет година погоршава, а да је се за последњих неколико година почело нагло мењати у све гори и несрећнији облик. Све се то више по селима наш земљораднички сталеж издваја у две оштре супротности: — на једној страни врло мали и исчезавајући број сеоских газда, а на другој сиротни земљорадници и сељачки пролетаријат (бескућништво); који у први мах оставши без куће и кућишта, надничи по селу, а после иде у варош где тражи већу надницу и дуготрајнији рад.

Људи, који живе у народу и народни живот и кретање изучавају, бесумње, ако су хтели, видели су тај страшни процес нашег економског пропадања и распадања, који се све више и више развија, стварајући на телу нашега друштва тешку рану, коју треба брзо да предупредимо и лечимо.

На другом месту[1]) ми смо казали: да би овај жалосан процес нашег економског распадања и пропадања сасвим изолисали и нашу привредну снагу подигли стварањем произвођачких и прерађивачких задруга. И одиста, за ову нашу економску болест и нема никаквог другога лека, и ако још задруге не будемо подизали, онда на здравље и нама и нашој привреди!.....

Да само колективан рад може подићи, унапредити и од страног утицаја сачувати нашу привреду, то је ван сваког спора. Да то и овде доказујемо, није нужно, него ћемо прећи да говоримо о посебном питању — *општинској својини.*

Општинска својина једини је ваљда остатак онога патријархалног задругарства српског, где су становници једне општине имали задружне утрине, испусте и забране.

[1]) „Економски преображај Србије" у „Српском Занатлији" бр. 37, 38 и 39. 1889 и бр. 4. 1890 г.

Ма и кад би приватна својина с економског гледишта била оправдана (а она се нигда оправдати не може) то и опет нигда не би било оправдано, да утрине, испусти, попаше и забрани (шуме) буду приватна својина, јер је природно да буду само задружна — дакле општинска.

Наши стари имали су са свим правилан поглед на своју привреду, кад утрине, испусте, попаше и шуме нису делили, него су оставили у „*комун*" — заједницу — као што се сам народ изражава; јер је од те заједнице очигледна корист. Корисност те задружне, или тако назване *општинске својине*, најбоље се огледа у томе, што и сиромашни са највећим богаташима имају подједнака права да напасају стоку на општинским утринама, испустима и попашама, и из шуме да секу дрва за кућну потребу. То је по здравом разуму праведно, а за привреду врло корисно, јер кад има таквих услова за држање и гајење стоке, онда се сточарство подиже. И одиста, док бијаше општинских утрина, испуста и попаша у већем обиму, донде и бијаше нам сточарство боље; али од како се општинска својина отпоче нагло разграбљавати, од кад појединци захватише најлепша и најбоља места од утрина, испуста и попаша, од тад други, који не бијаху тако грабљиви, или не беху у положају да грабити могу, почеше и мање стоке држати, пошто изгубише услове за њено гајење. Отуда се датира и опадање нашег сточарства; а да и не говоримо о штети коју нам доноси заузимање и крчење горе.

Прво су општинску својину почели грабити они људи, који су стајали у пријатељским односима с полициским чиновницима, те су им ови дозвољавали грабеж. То су махом били богати људи, који су захватали све више и више, док нису готово сасвим распарчали општинску својину.

На неким местима *сасвим* је разграбљена општинска имаовина, а на неким још није. На многим местима

општине имају велике просторе општинских утрина, испуста, поњана и забрана. *Наше је дубоко уверење, да ће кроз коју годину бити разграбљена свуда општинска својина, ако се томе не стане на пут.* — С тога ми апелујемо на свест наших читалаца, да се заузму и саветом и грађанским правом послуже, те да очувају једну најсветију и најкорисију заоставшину наших старих — општинску својину.

Не само да је општинска својина корена за подизање сточарства, о којој грани наше привреде морамо водити најтачнијег рачуна, него нам је општинска својина баш сад и неопходна, с тога, што се с дана у дан гомила број сеоског пролетаријата. Те невољнике не треба пуштати да се зловаће, него им треба створити услове да раде и да своје бедно стање поправе. Од таквих бедника треба састављати произвођачке задруге и тим задругама дати општинску земљу, алате и остала средства да раде, с тим, да и земље и све остало остало остане у својини општине. Такве задруге, без икакве сумње, напредовале би и служиле за углед својој околини.

Чувајмо општинску својину! Чувајмо је, немојмо бити непријатељи сами себи!...

Драг. Н. Лапчевић

Пред сеидбу озимих усева.

„У јесен сеј у прашину
а у пролеће у блато".

Ова изрека није речена на основу једногодишњег искуства, него на основу вишегодишњих покушаја.

Да објаснимо смисао ове изреке:

Узмимо за пример ову годину. Ове године друга половина лета била је жарка. После оних великих пљускова облака и поплава, освоше врућине и запече суша која још не попушта и ако већ улазимо у јесен. Земљоделци су рано били готови са жетвом и имали доста времена да ораре. Они који су орали, видели су, да је земља од ове суше пребрегорела; при орању троши се у прашину; ако ли су то пак тешке земље, и ако се по која грудва при орању извали, она се од најмање јесење кишице распадне и расипе у пепео. За то ми унапред велимо: *„Благо ономе ко је ове године у Јулу и Августу уорао и засејао озиме стрмиште, нека је уверен, да ће му до године бити пун амбар".*

Онај пак који сеје у пролеће, нарочито ако још одоџи, плитко пооре и не буде пролетних киша, већ опет суше, — онда је усев још у самој клици пропао.

Данас нема тога земљоделца који не верује да озими усеви много већи доходак дају но пролетни. Ни при најлепшем и угоднијем пролећу и лету, никад не може испасти онаква жетва пролетних стрмина као код усева који су с јесени засејани. Наши земљоделци знају то из свог сопственог искуства, па за то и ипак да у јесен посеју што више пшенице, јечма и ражи само ако их послужи лепо и угодно време.

Из статистичких података који се воде на општим станицама, у земљама умерено-топлије зоне, међу које по своме географском положају и Србија долази, види се, да на 10 година, 8 година дају врло добру жетву јесењих усева а лошији пролетних; само 2 године

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЂАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

На и пак поред овољних датих неограничених права директору, њега ограничава „економни савет" који сваке суботе пре подне држи своје седнице. Овај савет састоји се из свију самосталних економа (Фермалтера), културног инжињера, настојера и касира. Сваки економ односно шумар, инжињер, касир и др. реферише савету по своју струку, које је и какве послове, у протеклој недељи посвршавао а које намеравала на своме мајуру у наступајућој седници предузети, тражећи да му се за извршење истих нужна средства ставе на расположење.

Директор по пристанку решавајућих чланова, саизволевне захтеве дотичних референата, и наређује, да се у дело приведу.

Директоре, економе, шумаре, адјункте и практиканте постављала влада и они су краљево-угарски државни чиновници. — Практиканти тек онда добијају плату над је се о њима довољно стекло јемства да су се увежбали са природом одправљајућих послова, иначе, докле својом спремом не докажу да су способни за поверене им дужности, служе бесплатно.

Плате су особља систематизиране овако:

| ЗВАЊЕ | Систематична плата | Квартир. | ДОДАЦИ | | | | ДОДАЦИ | | | |

дале су приближно подједнаку жетву јесењих и озимих стрмних усева.

И ако наши земљорадници редовно скоро сваке године добивају бољу жетву од озимих но пролетњих стрмних усева, опет за то они се не користе у пуној мери овим својим искуством. Они одмах падају у другу погрешку а та је: *што доцкан сеју*: па и оно што посеју, то бива што по реч „на врат на нос", те им једино с тога такве стрмнине или незнатни доходак даду, или сасвим и пропадну. Узрок овоме задоцњавању лежи по нашем мишљењу поглавито у томе: што се у врме угарења и јесењег сејања, затекну многи послови недовршени, нарочито вршидба, кукурузна и грожђана берба; као и у томе, што се код нас сеју озими усеви обично на њивама са којих се оберу окопаовине — дакле највише на кукурузиштима, а пошто ове доцније

Книгова сејалица.

приспевају и сређују се, то и сеидба озимих усева пада доцкан.

За то, да би земљоделци на време засејали што више озимих усева, они треба још с пролећа да чине распоред и подешавају радове тако,како им се они кад приспе жетва и берба не би сустигли, јер тада у исто доба највећа је ора угарењу и сејању озимих усева.

Многима је можда непојмљиво зашто озими усеви дају бољу жетву и већи принос но пролетњи? Ево зашто:

Ако се стрмнине засеју рано докле је још топло

Економи (фервалтери) мајура, имају своје засебне канцеларије са нужним бројем подекономa (адђунака) и практиканта. Они воде тачан рачун о утрошку издане хране стоци, о приплоду и пези васколике стоке, о обрађивању земље, о фабрикама за прерађивање сточних производа ако их на подручном им мајуру буде имало, као и о свима приходима и расходима учињеним; они су дужни сваких 8 дана подносити директору детаљан извештај о стању свога мајура из којих се прави недељни целокупни извештај, и министарству за земљорадњу у Будим-Пешту шаље.

Рачуне економа и подекономa о разним продатим артиклима из фабрика као, сир, млеко, шпиритус и т. д. прегледа један економ (кастнер), који само као нека тајна контрола овај посао врши, те се на овај начин никад злоупотребе у заводу не могу десити, јер је у овом погледу администрација истина доста комплицирана, али је у исто време детаљна, прецизна и логична тако, да је њоме одклоњена свака могућност злоупотребе.

Сва пажња економног одсека управљена је на то, да квалитативно и квантитативно производи у првоме реду такову храну која је потребна за исхрану ергеле и друге васколике стоке заводске; на другоме пак месту, да сеје и гаји таково трговинско и друго биље, од кога се путем прерађевине највећи доходак може добити и приходи заводски знатно увеличати као: сејање шећерне репе, и кукуруза за шпиритус, гајење стрмнина за семе које се приватнима распродаје и т. д.

За постижење горње цељи, заведен је систем интензивног газдовања, коме су предходиле велике тешкоће, које је требало савладати.

Мелиорација (поправка) земље

Ми смо на једноме месту напоменули да је положај кишбера таласастог облика, т. ј. местимице раван а местимице испресецан омањим узвишењима. Услед тога као и због штруктуре самог земљишта, које се у главноме састоји из пропустљивог песка коме је здравица непропустљива глина; већи део ареала подводан је и мочаран. Ово је принудило заводског директора г. Ренера, те је на свима таквим земљиштима извео дренажу са отвореним одводницама, тако да се на дотадањим мочарним и непродуктивним земљиштима, сада разноврсна храна сточна људска производи.

До сада је дренирано систематично 379 кат. јутара[1]) и 1596 кв. хвати. За израду ове дренаже плаћено је у име рада 6585 фор. 41 кр.; израда дренажни цеви, које се на домени кишберу израђују, стаје 2075 фор. 15 кр. На једно катастрално јутро земље пада трошка око дренаже 25 фор. 15 кр.

За извођење горње дренаже употребљено је цеви, и то:

251.000	ком.	од	$1^1/_2$	цола	у	преч.
49.370	„	„	2	„	„	„
21.665	„	„	3	„	„	„
19 785	„	„	4	„	„	„
2.090	„	„	6	„	„	„

Дренажни јаркови (Dren. linien) удаљени су један од другог 20—50 метара. Копање јаркова, полагање цеви, убацивање и набијање земље око цеви, кошта $6^1/_2 - 7^1/_2$ крајц. од метра.

[1]) Једно катастрално јутро износи à 0·575 ект.

и јесен блага, онда оне добију више времена за своје развиће, никне готово свако зрно, само ако је семе добро; и пре но што наступе слане и рани — јесењи — мразеви, толико се млади усев убокори својим разгранатим жилама, да му ни највећи мразеви не могу нашкодити. У пролеће је овакав усев бујан, тера снажан влат, и клас му је пун једрих зрна. Ако ли се пак засеје доцкан, онда усев не само да нема довољно времена да се убокори, и лакше противстане мразевима, већ не може на време ни да никне, јер стегну мразеви и клица промрзне; а ако са свим и не промрзне клица, већ усев никне, онда оне слабе и добро неукорењене биљчице, подлегну пролетњим сувомразицама које су најопасније за стрмне усеве. Ето, због чега озими усеви наших земљоделаца често с пролећа изгледају тако проређени, да се морају подсејавати.

Према овоме, врло је важно питање: *Кад треба отпочети сејање озимих усева, и које је за то право време.?* — — —

Одговор на ово питање гласи:

„Септембар месец најподеснији је“ — —

То је најподесније време у коме озбиљно треба предузети сејање озимих стрмнина . . . Септембар месец решава, каква ће бити догодишња жетва.

Но често се деси да су Августа и почетком Септембра такве суше (као и ове године) да се на неким земљама не може ни да убразди. Зато треба грабити и надокнадити у колико је одоцњено са угаром, у другој половини Септембра и првој Октобра, само ако се време јако не окиша. *Но нека сваки земљорадник упамти, да озими јечам после 10 Октобра не ваља никако сејати, а озиму пшеницу и раж, може још сејати до Митрова дне, а ако је лепо време и до св. Аранђела* (8 Новембра). Ко противно ради троши узалудно снагу и ризикује много.

Из онога што смо до сада поменули о времену када треба озиме стрмнине сејати, можемо поставити овако основно правило: *што се озиме стрмнине раније с јесени засеју, већи су изгледи на обилату жетву.*

* * *

Друга је мана нашим земљоделцима, што врло малу или скоро никакву пажњу не поклањају чистоти и избору семена. Семе за усев треба да је чисто што но реч „као да га је голуб бирао“. Иначе ако се семе добро не орешета или не тријерира (сортира) а за тим поново пропусти кроз решето — ветрењачу, већ посеје тако рећи са очинцима, онда треба у пролеће стотинама надница да се њива од корова очисти. Лепо једна енглеска пословица вели:

„Што се једне године засеје корова, треба седам година плевети“

За то су тријери и ветрењаче од неоцењене вредности за земљоделце. Да је среће, њих би требало да има свака земљорадничка кућа, тим пре, што данас ове машине нису тако скупе и што их је лако набавити (преко Срп. пољопр. Друштва) а у последње време ветрењаче се на млогим местима и у нашој земљи израђују (Смедереву, Паланци и др.)

У погледу на избор семена, постоји код наших сељака још и та мана, што најједрије, теже и здравије

Дренажни цеви 1000 комада кошта, и то:

од $1^1/_2$	цола	у	пречнику	6	фор.	92 кр.
од 2	„	„	„	11	„	03 „
од 3	„	„	„	15	„	29 „
од 4	„	„	„	21	„	50 „
од 6	„	„	„	26	„	09 „

Помоћу ове дренаже постигнута је и друга једна главна добит, а то је та, што је сва сацеђена вода у отворене велике јаркове, доведена и употребљена за наводњавање вештачких и природних ливада. Ливаде се претходно нађубре са компостом направљеним код државне кланице, коју је држава за клање стоке подигла, и за коју у име аренде, поред тога што јој бесплатно остаје ђубре кољуће се стоке, плаћају приватни извесну таксу од грла у корист заводске касе.

Да ли је ова дренажа корисна и у колико се дренирана култ. земљишта од недренираних разликују, колики принос дају прва а колики друга од једног катастралног јутра, види се најбоље из следећег:

Година 1886 била је у Мађарској ванредно сушна, па ипак је био брилијантан доходак на оним парцелама, које су биле дрениране. —

На дренираним парцелама већи је принос био пшенице за 309 кила или у новцу процењено по 9 фор. 100 кила = 27 фор. 81 кр. на катастрално јутро, него што је то било на недренираним земљиштима. Исто тако на дренираним земљиштима доходак јечма био је већи за 164—245 килограма на кат. јутро, него што су овај дале недрениране парцеле. Јечам је сав био изврсног квалитета и као такав употребљен је искључиво у пиварству; док на недренираним парцелама и ако су ове биле једна до друге, није могао рађати јечам за пиво већ само за храну стоке што прорачунато у новцу, износи 17 фор. 58 кр. до 34 фор. 78 кр. на катастрално јутро; а то ће рећи: да је се дренажа још у првој години исплатила. Веома је значајно и јако пада у очи разлика у бујном порасту и напретку усева. На дренираним таблама усев је леп, веселог изгледа и веома бујан, док је на недренираним таблама, где су мочари и баруштине, усев угинуо или остао врло хрђав.

Поред изведене горње дренаже, велика је пажња обраћена на ђубрење њива и наводњавање ливада. Редовно сваке године нађубри се по 1663.3 катастрална јутра, или узето процентално 25.26% од њива; а извуче се ђубрета 321.607 q (мет. цен.) што пада на једно катастрално јутро 103.35 q шталског ђубрета. — Сенокосне ливаде природне и вештачке, поред наводњавања, ђубре се с јесени и пролећа свињским ђубретом, компостом и пепелом. Сваке године нађубри се овим ђубретом 153 јутра ливада и изнесе на исте преко 400 хектолитара пепела.

Обрађивање земље

Културно земљиште целе домене кишбера састоји се из:

Њива 6334 јутра, 1142 квад. хвата или процентално долази на целу имаовину	56.72%
Ливада 619 јутара, 1018 квад. хвати или процентално долази на целу имаовину	5.22%
Пашњака 701 јутро, 77 квад. хвати или процентално долази на целу имаовину	6.25%
Винограда 2 јутра, 550 квад. хвати или процентално долази на целу имаовину	0·02%

зрневље, одвајају и спремају за продају. — Зар смо мало пута видели код наших ратара да оно зрно што је најлошијег квалитета, испод решета узима и одваја на страну велећи: „то ће добро бити за семе" а заборавља ону лепу народну пословицу коју сваки сељак зна јер је у народу и поникла:

„Какво семе сеješ
онакав Кеш и плод жетеш".

С тога, најпре одвоји за семе све једро и зрело овогодишње зрневље а оно лошије за потрошњу. Или, ако је се показала на њиви гламиница, или је иначе усев рђав, онда те године боље је и купити семе од каквог поузданог домаћина, но буди шта у земљу бацити. Ово је још и зато добро, што се на тај начин мења семе, јер искуством је доказано, да никад није добро засевати семе узастопце на ону исту њиву на којој је произведено.

* * *

Доходак озимих усева зависи много и од начина сејања. Код нас још није продрла машина сејалица у све крајеве. И данас се још сеје на омашке (сачму). Невешт сејач или просипе по њиви више семена но што треба, или „омане њиву" — засеје много мање семена. И у једноме и у другоме случају ко овако ради, у штети је и неће дочекати обилату жетву. За то су машине сејалице права благодет за земљоделца. Оне сеју и растурају зрневље правилно и подједнако, и то баш оноликo колико ми оћемо. Оне не сеју ни више ни мање, но таман оноликo колико треба. Оне сеју у врсте које могу бити једна од друге оноликo удаљене колико то ми желимо, и овако посејане усеве можемо доцније рахат да плевимо. И на послетку ова нам машина *уштеђује сваки једну добру трећину семена* јер зрневље онако лепо и подједнако разређено у земљи, нише правилно, усеви се уједначи и једновремено сазри.

„Доброг домаћина познаваћеш по његовој њиви". На њиви је образ домаћинов и биће светлог лица међу суседима и у својој околини само тако, ако своју земљу савршенијим оруђима, справама и машинама обделава, по што је то радио његов дед и отац.

Најзад имамо и то да напоменемо, да се мало пази, после каквог усева треба која од озимих стрмина да дође, и да је због те погрешке и жетва слабија. За то је нужно да земљоделци обрате већу пажњу на усевни рад — плодоред. — Као правило ваља да имају на уму ово: *да не треба никад да дође једна иста врста озимог усева на ону њиву, на којој је у прошлој години био*, а то с тога, што је таква земља за тај исти усев свагда слабија и то баш у оним материјама, које би том усеву потребне биле, и према томе мање се и може рачунати на обилату жетву.

ЛУЦЕРКА

(Vicia, Medicago sativa).

Много пута говорило се о нашем сточарству, како је запуштено и занемарено. Нашем сточарству још много треба док буде обила оне користа пружило, које се уз вољну и разумну негу може очекивати. Два су главна правила од којих зависи

Шума 2893 јутара, 1168 квад. хвати или процентално долази на целу имовину 25.82%

Сењаци, Испусти, Путови, Јаркова, Баре, Поточића и Песковита земљишта — 670 јутара, 1543 квад. хвата или процентално долази на целу имовину 5.97%

Свега 11,227 ект., 698 квад. хвата процент. 100

Све горње културно земљиште било је засејано следећим усевима:

I Стрмине (пероалије)

а. Озими усеви

Озиме пшенице 1079 јутара, 1335 кв. хв. или 9.62% њива.
Озиме раж 658 јутара, 488 кв. хв. или 5.86% њива.

б. Летњи усеви

Летње пшенице (јарице) 16 јутара, 704 кв. хв. 6.17% њива.
Летњег јечма (јарог) 767 јутара, 1571 кв. хв. или 6·84% њива.
Летњег овса 360 јутара, 1331 кв. хв. или 3.21% њива.

II Маунасто биље

а. Озими усеви.

Озиме грашке 140 ект., 1476 кв. хв. или 1.26% њива.
Озимог грашка 119 ект., 52 квад. хв. или 1.06% њива.

б. Летњи усеви.

Летње грашке 71 ект., 351 кв. хв. или 0.63% њива.
Летњег грашка 60 ект. 897 кв. хв. или 0.54% њива.

III Окопавине

Кукуруза за семе 378 ект., 526 кв. хв. или 3.37% њива.
Соја боне 59 ект., 1273 кв. хв. или 0.53% њива.
Кромпира 59 ект., 413 кв. хв. или 0·53% њива.
Репе 220 ект., 1159 кв. хв. или 1.97% њива.
Депутат за персонал различито 183 ект. 1816 кв. хв. или 1.64% њива.

IV Сточна пића

Мешавина	760 ект.	31 кв. хв.	или	8.77% ливада.
Мурава	212 „	1209 „ „	„	1.90% „
Просо	3 „	1467 „ „	„	0.56% „
Луцерке	207 „	1011 „ „	„	1.85% „
Детелине	458 „	82 „ „	„	4.08% „
Ливад. трава	432 „	873 „ „	„	3.85% „
Еспарсете	36 „	1261 „ „	„	0.33% „
Кукуруза за пићу	619 „	1018 „ „	„	5.52% „
Пашњака	701 „	77 „ „	„	6.25% „

V Различно

Винограда	2 јутра	550 кв. хв.	или	0·02%
Шума	2898 „	1168 „ „	„	25,82% домене.
Сењаци, Путови, Јаркови и т. д.	582 „	217 „ „	„	5.10% „
Непродуктив. земље	88 „	1326 „ „	„	0,79% „
Свега	11277 јутара	698 кв. хв.		100

(Наставиће се).

напредак сточарства: *осигурај своју стоци доста добре хране, и брини се за добру шасму, која прилежним прилежима одговара.* Ко хоће да постигне намеру, мора употребити и средства. На овом месту требало би настојавати, да се стока вална хрни и да се не кубури са храном, зими у шталама, а лети на пустим пашњацима.

Један од прних услова доброме напретку ратарства јесте, да се производи доста и ваљаног ђубрета. Бољим храњењем стоке добићемо и боље ђубре, а познато је и то, да нам се зими ђубриште више посебана него лети. Шта да радимо даље? Храњимо стоку од пролећа до јесени што више у шталама, а са добром и издашном зеленом храном. Тако ћемо добити не само доста ђубрета, него ће нам стока бити бола.

Има предела у нашој домовини, који се не могу похвалити са добрим сеновосима; ту се дакле ратар мора да помогне сејањем њиве. Најважнија зелена храна јесте: разне детелине, а између оних за наше околности заузима луцерка прво место.

Зато и хоћу да о овој важној сточној храни коју рекнем:

Ова вечита трава пружа нам највећи приход с погледом на мноштво хране, нарочито у пределима са пролетњим сушама.

Лако ју је на прни поглед разликовати од других детелина, по класастој главици и плавом цвету; по листу, који је састављен из три листића а они су са противне стране т. ј. према врху шири, средњи листић увек је дужега облика.

Што је цвена детелина за хладније и влажније пределе и земље, то је луцерка за суве и топлије. Најбоље успеха у јужним земљама, особито у југ. Француској, одакле се и најбоље семе добити може.

Она својим дугачким кореном иде дубоко у земљу, те тиме растварра и суши тврду и тешку земљу. Само је прве године своје младости осетљива од зиме и суше, јер јој корен не допире још тако дубоко у земљу. Истина да захтева благу и топлу климу, али и при оштријој клими још добро успева.

Осим жељезе хлађење и ситкога песка, све су земље добре за луцерку, само ако им је здравница пропуштања не превећ мокра. Највећи доходак пруша, а и најдуже се држи на песковитој, дапорној и благој иловачи. Корен луцерне иде до 1 метра у дубину, што јој коренье дубље иде то је она истрајнија, и пруша већи доходак. Истина да захтева добро уређену, дубоко узорану и ваљано најубрену земљу, али је за то врло благодарна. У нашим пределима, а на поволној земљи, може да се одржи 6—12 година, ради тога је не можемо метнути у усевском реду (плодореду) него нарочите њиве морамо за њу изабрати. Ако је сва земља једнога имања једнака, то ћемо појединe њиве мењати; ако су само поједини комади за њу подесни то се морају два најбола изабрати, и на сним наизменце сејати је, пошто луцерка на луцерку сме само после 6—9 година доћи

Са најбољим успехом сеје се луцерка на окопавине, може и после стрнина, али морају бити добро најубрене са зрелим ђубретом. Њиву на којој ћемо луцерку да посејемо, треба у јесени дубоко (30 см.) поорати и добро би било, после овога орања са минером (подривачем) до 45 см. прорити, да би земља што ситнија била. Код неких земаља не даду се сви делови уз најтачнији радњу ситно изравнати јер увек остане грудава — а то је код жељене земље. При оранју оних земаља морамо што уже бразде правити, јер само тако ће се она земља утицајем ваше и сунца изравнати; јер примивши воду, грудне бивају веће, на под утицајем сунчане топлоте вода испетрава, услед чега се грудне стегну, а при овом стезању и растезању оне се дробе.

Главна је ствар при орању: да се прво оране ваљано уздеи како би се бразде што боље искидале и растале; за то није саветно орати прва пут за луцерку кад је земља мокра. Само добро праређена земља је главни услов, ако хоћемо на њој да имамо добру луцерку.

У пролеће се њива још једанпут презре, ситно израви тешком дрљачом, и онда се руком „смашно на широко“ посеје: заб, јечам или хелда; за тим се брином повлачи и преко овога посеје се детелина машином, омашном сејалицом.

Штитећи усеви сериве већим делом раније своју вегетацију, пре пожњу или покосе и спреме, а луцерка после њих добро напредује.

Семе не сме бити старо, најмање двогодишње. Најбоље је да га сами производимо, јер се опазило да у новије време почели су семе нарочито од детелина да кваре или уметничка да праве. Ако смо већ присилени да га купујемо, онда бирајмо најпоуздање фирме (трговине). Али свакако ћа морамо пре сејања опробати. Много пута се тужимо на рђаву земљу, површну радњу, или неугодно време, што нам је много семена у земља остало, а оно беше право семе. Баш у Енглеској одакле треба да се семе луцерке најболе добија, ту га и најраније кваре а продају га под правим, мислећи да ће купац кад му прво не изникне, вратити се по друго. Овакви семенари који од преваре живе, поливају семена врућом водом, па га у извесном размеру помешају са здравим. На сваки начни треба да смо опрезни, при куповању овога семена, јер осим тога што старо семе рђаво клија, може бити у њему и семена од разнога корова и виљне поске. Зато је добро увек семе пре сејања очистити.

За луцерку се најповља може препоручити шеварег сиго за чишћење семена. Најмање треба да је 73% клијавог семена.

Време сејања је у пролеће, али ако је пролеће сухо у неким крајевима, онда боље је да се сеје у јесен, јер сигурније пиче. Већином се сеје с пролећа у месецу Априлу; у пределима са сувим пролећем још и раније. У опште треба се држати ово правила: *чим је земља лакша и суља, мора се пре сејати*, док се није пролетњом топлотом замска влага изгубила; *чим је земља жељезја и влажнија, тим је вала из противног разлога, доцније сејати.*

Семе јој се не сме дубље од 2—3 см. покрити. Професор Јергенсен (из данског вишег скопомског школи) опробао је луцерку разно дубоко покривати, па је дошао до закључка: да је најповољнија дубина између 0·5 см. — 1·5 см. Осим дубине морамо пазити при сејању и на добро раздаљење семена. Све ово се може постићи ако се при сејању служимо сејалицом. Сејалице које сеју на сачму (широко) не могу се препоручити при сејању луцерке; најболе је сејати са машином у редове, ну нигде се мора сејање извршити уздуж и попреко. У Немачкој, Холандији и у другим, сточарством напредњим земљама, сеје се луцерка као стрнини усев н. пр. јара пшеница. Ово се може препоручити свакоме, јер се овим лаким и јевтиним начином може лоша земља брзо поправити.

На овај начни сејана луцерка не сме се више него 3 године држати. Ако је пре преоремо, посао се не исплаћује; ал ако остане преко три године, имаћемо до душе користа од ње, али не толико, колико кад би је с нова преорали и посејали.

Најлепу пажњу треба обратити на њу, док је још млада, дакле пре и друге године, *да је не би коров упушио.* Преко зиме треба је покрити сагорелим ђубретом, компостом или пљевом да не бн пострадала од мраза, а уједно на тај начни је и ђубримо. Разуме се, да с пролећа морамо ђубре скупити дрвеним грабљама, јер ако се ово при кошењу помеша са њом, перало је стока једе.

Највећа јој је непријатељ виљна коса; а док је млада а ув то ретко посејана хоће и пиревина, влатика и др. траве да је угуше, особито када дуже времена нема кише.

Коси се или за зелену храну или у сено. Ако је косимо за зелену храну, то треба је одма косити, кад видимо да се откос напављује; а то је обично нешто раније, него што цвета. Прве године разуме се да не даје тако јак одкос као кад одрча, али

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОВЕЊЕ ГВИНЕЈЕ ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИВИЛЕЈ ДРУШТВЕНУ ЧАСОПИС ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД 4 ДИН.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. или 5 ФОР. А. НР

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И НЕ ОБРАСПУ НЕКОЛ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСНИМ НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 35 и 36. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 9 СЕПТЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Пред бербу. — На шта треба пазити при обрађивању земље за сејање шума. — Пастрнак (серветак). — Из нештај о раду и одлукама секција Српског Пољопривредног Друштва. — **Белешке:** О прикладношћу пчела. Сејање лудо. — Брзовност опања. — Пава као лек. — Луч као лек. — **Дописи:** Из Студенице. — Ушће и Шапца. — **Књижевни огласи.** — **Подлистак:** Уређење државних стоварских завода у Мађарској (наставак).

ПРЕД БЕРБУ

ПО А. ХАУСУ

од

Благ. Д. Тодоровић.

Брање грожђа са чокота у циљу прављења вина, назива се *бербом*.

Да је време бербе од више важности за доброту вина, то је стара ствар. У опште узевши, бербу треба предузети онда, кад је грожђе зрело, т. ј. кад се потпуно развило.

Са *физиолошког* гледишта, грожђе је зрело онда, када се семе толико развије да у земљу посејано може клијати т. ј. дати нову биљку. А са *техничког* гледишта, грожђе је зрело када од њега можемо добити по могућству најбоље вино. Ово стање зрелости наступа нешто доцније од физиолошке зрелости, и има такву задаћу, да се њоме добије што већа количина шећера у грожђу, и да се екстрактивне (згуснуте) материје доведу у такво стање, да вино добије што бољи укус и мирис. А бољи укус и мирис код грожђа наступа управо онда, *кад код бобица одаочне распадање, т. ј. кад је грожђе у презрелом стању.*

Поступним зрењем грожђа бобице све више једрају, све више лапте, сочније су и провидније. Онај кисели и опори укус што је код зеленог грожђа, постаје све блажи и слађи, бобице које су дотле биле *зелене*, прелазе све више у *жућкасту* или у *мрко-зелену боју*, а од плаве боје постаје *мрка*; зелене и сочне буду жућкасте, црвене се и лако се с лозе кидају, а семе у бобицама отврдне, постане лапшће сиво и може лако да се издвоји из меса бобице. Кад се код грожђа појаве ови знаци, онда се за њ вели, да је достигло своју физиолошку зрелост. А ако оставимо грожђе да и преко тога времена остане на чокоту, онда наступа *презрелост*. Презрелост је у различним крајевима различна, а то у главноме зависи од климе и од ваздушне влаге.

Хемијском анализом грожђа у добу различне зрелости доказано је, да права (апсолутна) количина шећера при зрењу грожђа *испочетка расте понајлак, а за тим све јаче и да се на неколико дана пред потпуно сазревање грожђа а при повољном времену, добија понајвише шећера поред других драгоцених састојака, киселине губе се све више и више.* Са прирашћивањем шећера, повећава се и количина оних *згуснутих* (екстрактивних) материја, које према сорти лозе дају вину цењени укус и мирис. На против остале количине шећерних састојака у екстрактивним материјама, које су као и шећер растворене у соку грожђа, *остају за време целе периоде зрења приближно једнаке.* Слободна винска киселина а исто тако и јабучна киселина, испочетка се повећавају, ну доцније повећавањем калија, све се више и више неутралишу, тако *да јабучне киселине остане по све мало.* У почетку се појављује незнатна количина оксалне киселине и винског камена (стреша), али их брзо нестане, јер се *оксална киселина уједини са кречом а танин* се новуче натраг у опну бобице. *Минерални састојци све се више умножавају*, а међу овима нарочито се у већој мери примећава: *фосфорне киселине и калија*. Незнатна количина скроба, које беше у грожђу, нестане, а у петељкама има га од цветања па до овог времена, кад се количина шећера стане повећавати у коме добу и скроба има највише, а од тога времена скроб се губи све више и више, тако, *те у добу кад је грожђе потпуно зрело, њега нема ни мало.*

Смањивање слободних киселина, долази од повећавања калија, који се добија из хране (сока), а онај утиче на неутралисање киселина.

Раније или позније наступање физиолошке зрелости грожђа, понајвише зависи од *врсте лозе*, за тим

од *особина земље, положаја* и *од начина обрађивања земље*. У колико лоза раније цвета, у толико се и зрелост раније може очекивати. Од времена зависи, као што је познато, и само цветање, а од овога опет и сам доходак. За то кишовито време и мраз, знатно и смањују доходак.

Доба од кад лоза прецвета па док грожђе не узри, различно је у различним крајевима, т. ј. негде је дуже а негде краће. То у главноме зависи од *сорте лозе* и *од положаја*. Ако је положај различан, онда и код исте сорте лозе, може зрење наступити негде пре а негде доцније. Исто тако на зрење јако утиче и *састав земље*, т. ј. да ли је земља мека или каменита, топла или ладна, лака или тешка, и то у толикој мери, да с тога ни у једном винограду никад не сазревају сви гроздови у исто време, па шта више ни на једном чокоту не сазрева све грожђе истога дана.

У добу, кад је лишће зелено, а ваздух загрејан, топао, прикупљају се у бобицама грожђа оне материје од које постаје вино, а с њима долази и шећер. А кад лишће пожути и петељка се осуши, онда се ни бобице не могу развијати, него на против прелазе у трулење, да би семе по својој природи, кад се бобице распадну, испало из њих, и на угодноме месту за клијање, дало нову биљку.

У земљама где је влажна клима, изазива се тако звана *„благородна трулеж"*, т. ј. задржи се грожђе на чокоту и после физиолошке зрелости. А задржавањем грожђа на чокоту постижу се извесне промене у екстрактивним материјама, због чега вино добије свој буке т. ј. изврсан мирис и укус.

Овако се ради у свима оним крајевима који производе фина вина и која се с тога скупље плаћају. Тако на Рајни обично задржавају грожђе да презри, а влага која долази од реке Рајне, припомаже трулење бобица. Ово је истина скопчано са приличном штетом јер се губи *на количини*, али је за то виша добит *на каквоћи*. У јужној Угарској, кад је јесен топла и сува, не беру грожђе док се на чокоту не смежура. Тада је у бобицама количина шећера и екстративних материја растворена у мало воде, те је за то овако вино не само слатко, фино и јако, него и ароматично, т. ј. врло укусно.

Но сушка можемо произвести и кад зрело грожђе за дуже време чувамо на топлини и промајним местима, јер ће оно и у том случају изгубити приличну количину воде. У Сицилији, Шпанији и Португалији, где је топлота за време зрења грожђа доста велика, бобице за кратко време изгубе многу количину воде, те се оне због тога јако смежурају, а ово буде узрок, те су као такве врло згодне за трговину, јер не подлеже квару — трулењу. А како у вину од таквога грожђа има мало воде, то су она с тога не само врло јака и слатка, већ и врло укусна.

Црно грожђе кад презри, подлежи извесној промени у боји сока, која је за вино неповољна, јер се боја, која се раствори још у шири, једини са винским каменом. По томе, *презрелост грожђа код црног грожђа, штетна је за вино.*

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Општи резултати од стрмнина, маунастог биља и окопаовина израчунати у метар. центама од једног катастралног јутра по свршеној жетви, (као и тежина једног ектолитра по свршеном мерењу) били су следећи:

Озима пшеница	7.68	м. ц.	1	ектол.	тежи	79—82	кгр.	просечно.
Летња „	3.67	„ „	1	„	„	37—42	„	„
Раж	7.96	„ „	1	„	„	77—80	„	„
Јечам	5.37	„ „	1	„	„	69,—72	„	„
Овас	6.21	„ „	1	„	„	47,—54	„	„
Просо	7.90	„ „	1	„	„	83—85	„	„
Зим. граорка	6.01	„ „	1	„	„	82—83	„	„
Летња граорка	5.58	„ „	1	„	„	83—85	„	„
Зим. грашак	7.49	„ „	1	„	„	83—84	„	„
Летњи грашак	5.78	„ „	1	„	„	80—81	„	„
Соја бона	4.08	„ „	1	„	„	80—82	„	„
Сточ. репа	5	— —	—	—	—	—	—	—

Кукур. у клипу 18.37 м. ц. 1 ектол. тежи 83,—85 кгр. просечно.

ПЛОДОРЕД.

I. Мајур Баћан

Овај Мајур при доле изведено плодореду, има тај задатк: да произведе довољну количину ране за приплодне коње „арденер расе," одбијену и једногоду телад алгајске расе, и за овце „Рамбуље" (:Rambouillt:).

I. 1. Граорка са овсом 2. Озима пшеница 3. Кукуруз 4. Јечам 5. Граорка са овсом 6. Овас	К. јутара 247. 1595 инвал. хвати	III. 1. Озима пшеница 2. Овас 3. Репа 4. Јечам 5. Вика са овсом 9. Озима пшеница 7. Кукуруз 8. Граорка са овсом 9. Луцерка 10. Луцерка	356. 1285
II. 1. Озима пшеница 2. Сточна репа 3. Јечам 4. Кукуруз као пића 5. Озимиза или јарица пшен. 6. Овас с граорком 7. Луцерка 8. Луцерка	313. 665.	IV. 1. 1/2 Зеленог кукур: 1/2 зимњег грашка 2. Раж 3. Овас 4. Кукуруз 5. Овас 6. Детелина	208. 1280

Кад се узме у обзир, да су трошкови око обрађивања и добрих и лоших сората винове лозе једни и исти, и да су издаци кућевни и остали н. пр. порез, прирез и т. д. сваким даном све већи, онда се у гајењу винове лозе и у прављењу вина мора учинити такав избор у сортама, *да се по могућству произведе што боље вино*, јер само као такво може донети највише користи.

У северним крајевима где је кратка вегетациона периода винове лозе, виноградари се морају задовољити и кад наступи физиолошка зрезост грожђа, и како у то доба топлота и ваздух слабо утичу на зрење, то је онда и немогуће повећати шећера и оних материја, које дају укус вину.

Време бербе зависи по томе од укупног дејства ових чињеница. За то при производњи осталога вина у северним крајевима на ладном положају и кад је неповољно време, бербу грожђа треба отпочети: *кад грожђе достигне своју физиолошку зрелост, кад одговарајућа сорта покаже највећу количину шећера, и кад се на већу количину шећера не може више очекивати.* У влажним годинама кад грожђе почне трулити, за тим кад наступи ладно време те лишће због тога стане венути, треба такође одпочети са бербом, јер би се у противном случају изгубило на дохотку.

Веома је важно да граница у којој се после бербе показује количина шећера и киселине у соку грожђа, лежи и то: *код шећера између* 10 до 30% *а код киселине између* 0·4 до 1·5% *и још нешто више.*

Ну овај однос између шећера и киселине различан је не само код различних сората лозе, већ и код једне и исте сорте, а зависи једино од тога: *да ли се берба предузима раније или позније.*

Само потпуно зрело грожђе даће најбоље вино, а незрело грожђе или не са свим зрело, но које је помешано са зеленим грожђем, даће према приликама добро или лоше вино.

Ретко у винограду све грожђе сазре на један пут, шта више ово се ретко дешава и код чисте садње, па и код засебног чокоћа.

Да би према томе произвели што боље вино, *нужно је да беремо само зрело грожђе, а још недозрело треба да оставимо на чокоту док потпуно не узри, и по том да накнадно беремо.* Овакав рад има још добру страну и у томе што у случају можемо бербу вршити са мање раденика, и што нам тада треба мање буради, или код нас, где дан бербе одређује општински одбор, где се због пударења забрањује „разбијање брда", том раду свакојако много смета овакав обичај, јер чекајући на тај дан кад морамо брати, напуштамо, да презрело грожђе труне, а зелено на против морамо брати, па и ако знамо да нам такво грожђе не ће дати добро вино. Ова је штета онамо још већа где се предузима *мешовита садња*, јер у том случају ни грожђе не сазрева подједнако.

Бербу грожђа треба предузети ако је могуће у добу кад је лепо и суво време, ако је у винограду росе, онда ваља причекати да она спадне, т. ј. бербу ваља почети после подне.

V.		VI.	
1. Кукуруз за нићу '	154. 994.	1. Раж.	К. јутара 183. 1523 кв. хв.
2. Раж		2. Кромпир	
3. Кромпир		3. Овас	
4. Овас		4. Граорка са овсом '	
5. {1/4 зимњег, 1/2 летњег} грашка		5. Еспарзета	
6. Раж			

2. Мајур Важдиње.

Овај мајур има тај задатак: да при ниже изведеном плодореду, произведе довољну количину хране за приплодне краве и бикове, за краве млечаре, за овце, свиње и волове за гојење, и према овоме плодоред је следећи:

VII.		IX.	
1. Кукуруз за нићу	К. јутара 305. 1054.	1. {1/2 летњег, 1/2 зимњег} грашка	226. 895.
2. Пшеница		2. Пшеница	
3. Кукуруз		3. Кукуруз '	
4. Јечам		4. Јечам	
5. Граорка са овсом '		5. Детелина	
6. Пшеница		6. Детелина	
7. Овас		7. Раж	
VIII.		**X.**	
1. Граорка са овсом	227. 1286.	1. Кукуруз '	252. 924.
2. Пшеница		2. Пшеница	
3. Кукуруз		3. Мухар	
4. Јечам		4. Овас	
5. Раж		5. Зелен кукуруз '	
6. Граор са овсом (Мишлинг')		6. Озимица или јарица	
7. Пшеница		7. Овас	

XI.		XIII.	
1. Пшеница	К. јутара 305. 1054	1. Раж	233. 1301.
2. Репа '		2. Овас	
3. Јечам		3. Граорка са овсом	
4. Зимњи грашак		4. Пшеница	
5. Пшеница		5. Граорка са овсом '	
6. Граорка са овсом '		6. Детелина	
7. Луцерка		**XIV.**	
8. Луцерка		1. Кромпир '	236. 1268.
XII.		2. Пшеница	
1. Репа '	196. 356.	3. Кукуруз за нићу	
2. Јечам		4. Овас	
3. Раж		5. Граор. са овсом	
4. Зимњи грашак '		6. Раж	
5. Пшеница		7. —	

3. Мајур Тарч.

На овом мајуру одгајају се млади теглећи волови, приплодне овце „рамбуле" и овце Коцволд за гојење, и приплодни вепрови црвене унгарске расе. За продукцију хране за изхрану горње стоке изведен је следећи плодоред:

XV.		XVI.	
1. Пшеница	К. јутара 278. 220.	1. Пшеница	287. 943.
2. Репа		2. Кукуруз	
3. Јечам		3. Јечам	
4. Зимњи грашак '		4. Граор. са овсом	
5. Пшеница		5. Пшеница	
6. Граор са овсом		6. Граор са овсом	
7. Луцерка или детел.		7. Еспарзета или детел.	

И при самом брању ваља настојавати, да се за себе неће на гомилу сушак, за себе сасвим зрело, а за себе незрело и натруло грожђе. При том ваља пазити да се сваки гроздић на коме је земље од ове добро очисти — испере.

На случај да за време бербе падне киша, онда бербу ваља одложити ако се у опште може рачунати на повољно време, и једино у случају дуготрајне кише због које би грожђе прешло у труљење, бербу не треба прекидати. И кад за време бербе падне снег, бербу треба прекинути. Ако се је грожђе за време ладноће смрзло, онда га пре муљања ваља одкравити. Сувомразица не шкоди много зрелом грожђу.

На шта треба пазити при обрађивању земље за сејање шума?

Земља за сејање шума може се обрађивати на више начина. То зависи од различити околности. У том случају треба пре сејања да знамо.

1. *Колико дубоко треба семе земљом покрити* и

2. *На који се начин ово претрпавање семена различном земљом најбоље и најлакше може извршити.*

Колико ће се дубоко семе земљом да претрпа, то зависи од тежине семена и од самог земљишта. Као закон у томе погледу може да важи: да у колико је семе лакше и у колико је земља збијенија у толико и семе треба плиће претрпавати земљом, и обратно, треба га у земљу дубље остављати ако је семе теже и земља трошнија.

Према томе ваља сејати дубоко:

семе	растово	за	3 до	8 см.
„	буково	за	1·5 до	5 см.
„	јаворово	„	0·7 „	1·3 „
„	брестово	„	0·5 „	0·7 „
„	јасеново	„	1·4 „	2 „
„	грабово	„	0·7 „	1·3 „
„	брезово	„	0·3 „	1·3 „
„	јоово	„	0·3 „	0·7 „
„	смрчево	„	0·3 „	1·3 „
„	јелово	„	0·3 „	0·5 „
„	борово	„	0·3 „	0·7 „
„	аришево	„	0·1 „	0·3 „

А на који ће се начин семе земљом да покрије у нижој дубини, ваља оценити земљу, како би се за сејање по могућству што лакше обрадила. За тај циљ ваља сазнати:

а. Да ли је површина земље на којој сејање треба извршити скоро орана или ма како обрађивана.

б. Да ли је то обрађивање вршено у прошлој години.

в. Да ли је земља била под угаром и за које време, и је ли тих особина, да ће се преоравањем или и самим дрљањем толико истрошити, да се семе у нужној дубини земљом покрије.

г. Да ли ће бити нужно да се земља обрађује ако је она обрасла нешто мало травом, маховином коровима и хоће ли у тој прилици бити довољно урађена

XVII.		XVIII.	
1. Раж 2. Овас 3. Кукуруз 4. Јечам 5. Кромпир 6. Пшеница 7. Овас 8. Детелина 9. Детелина	К. јутара 305. 1471. хв.	1. Гроздна са овсом 2. Пшеница 3. Кукуруз 4. Овас 5. Кукуруз за пићу 6. Јечам 7. Раж 8. Мухар.	276. 1416. хв.
XIX.			
1. Кукуруз за пићу 2. Пшеница 3. Кукуруз	К. јутара 278. 1316.	4. Јечам 5. Гроор. са овсом 6. Пшеница 7. Мухар 8. Овас	

4. Мајур Кинбер-Надаш.

На овом мајуру одгајају се млади тегљећи волови, и прилодне крмаче с' прасадма, јер овај мајур има највише шума са богатим пашама за свиње.

XX.		XXI.	
1. Пшеница 2. Кукуруз 3. Јечам 4. Раж 5. Кукуруз 6. Гроздна са овсом 7. Луцерка	К. јутара 217. 1598. хв.	1. Пшеница или Раж 2. Црвена детелина 3. Пшеница или Раж 4. Кукуруз за пићу 5. Пшеница или Раж 6. Кукуруз-Кромпир 7. Пшеница или Раж 8. Јечам 9. Црвена детелина 10. Јечам или овас	К. јутара 174. 1210. хв.

XXII.		XXIV.	
1. Гроздна са овсом 2. Раж 3. Кукуруз 4. Овас	К. јутара 51. 490. хв.	1. Гроздна са овсом 2. Пшеница 3. Црвена детелина 4. Црвена детелина 5. Раж 6. Кукуруз за пићу 7. Пшеница 8. Овас	201. 608. хв.
XXIII.			
1. Раж 2. Кукуруз 3. Овас 4. Гроздна са овсом 5. Есперсета или детелина	89. 952. хв.		

Плодоред сточне пиће.

У доле изложеном шаблону назначено је, које се количине семена појединих трава и детелина мешају међу собом и сеју за производњу сточне пиће, имајући при томе у виду положај и доброту земље и потребу производњачеву. Према овоме сточна пића имала би у доле означеним плодоредима који су напред код пеpеалија и међустог биљ изложени следећи обрт (Turnus).

№ плода плодореда	Лиснате траве (детелине)	количина семена нгр.	Обичне дивадне траве.	количина семена нгр.	количина сувога сена у метрима
III.	Есперсета	20			
	Пимпинела	6	Фрања райграс	6	
	Луцерка (желна) . .	6	Енглес. „	4	
	Црвена детелина .	4	Бромус	3	
	Свега:	54		13	47

за сејање ако се она разгребе дрљачом или грабљама. Ако би овакав рад био довољан, онда треба посејати ситно семе, па по том предрљати и

д. Да ли је земља толико травом и коровом обрасла, да се дрљачом не може довољно обрадити, и је ли тих особина, да се и после обрађивања виђа много бусење, које дрљача није у стању да истроши.

У овом случају ваља земљу с обзиром на начин сејања и на крупноћу семена по могућству што боље обрадити.

То се може да изврши на више начина:

1. Кад се земља, где је то могуће, у пролеће пооре, па у јесен још једном но у накрсно пооре и гвозденом дрљачом предрља.

2. Кад се земља одређена за сејање обрађује и засађује за једну а највише за две године каквим окопавинама. Више од две године не ваља усеве на таквој земљи гајити, јер се земља може јако да исцрпе.

3. Кад се трава — бусен — у пролеће свуда или само у пругама одвоји од земље. У том случају треба осушену траву покупити у гомилице, спалити је, па по што се пепео растури, онда земљу спремити за сејање.

4. Кад се ишчупају корови (боровица, вресуља и др.) ако је бусен њима обрасао, па земља кад буде сува по целој површини или у пругама иситни.

5. Кад се исчупају корови и извађена земља стресе па у ову засеје ситно семе.

6. Кад се земља која је травом обрасла унакрс екстирпатором испара и засеје ситним семеном, па по том пређе браном или влачицом.

7. Кад се по мери трошкова и жељеној густини окреше трава само на оним местима где би имали да дођу редови, кућице или јамице. Кад се то уради, онда земљу треба нешто иситнити, те да се семе по извршеној сејидби што боље њоме покрије. Ну ако на тим местима треба посејати растов или буков жир, онда треба иситнити земљу за 4 до 6 см. дубоко, земљу извадити из пруга или кућица и по што се жир посеје, онда га покрити том земљом.

Ако се сејање има да изврши у равници, онда радове треба поставити од истока на запад, како би тиме младе биљке биле засењене комшијском шумом или где ових нема, онда нешто издигнути земљом између редова или најзад бусењем. Напротив, ако се сејање има да изврши на старим земљама онда треба редове поставити по дужини, т. ј. не смеју се пуштати на ниже, у тим случају киша спуштајићи се низ-а-њ однашала би и земљу и бачено семе.

Ако је земља тих особина, да се редови и плугом могу да начине, то је онда с обзиром на мање трошкове, боље овај посао израдити плугом, но мотиком. Напротив ако је земља каменита, и ако у њој има жила од шумског дрвећа, онда се неће моћи плуг да употреби. У том случају да би се семе за земљом измешало или бар мало њоме покрило, употребљава се узана гвоздена мотичица. За сејање таквог семена које треба дубље земљом претрпати, служимо се, нарочито за

№ броја плодореда	Лиснате траве (детелине)	Количина семена кгр.	Обичне ливадске траве.	Количина семена кгр.	Укупно на 1 катјутро кгр.
VIII_1.	Еспарзета	16	Енглес. рајграс	4	
	Луцерка (мељна)	7	Франц. „	4	
	Пимпинела	8	Dactylis Glomerata	4	
	Црвена детелина	5	Bromus inermis	4	
	Свега	36		16	55
X_2.	Еспарзета	25	Енглески рајграс	4	
	Луцерка (мељ.)	4	Франц. „	3	
	Пимпинела	8	Dactylis Glomerat	3	
	Црвена детелина	4	Bromus inermis	2	
	Свега	41		12	53
XII_1.	Еспарзета	40	Франц. рајграс	6	
	Пимпинела	10	Dactylis Glom.	3	
	Луцерка (мељна)	4	Brom. inerm.	3	
	Свега	54		12	66
XVII_2	Еспарзета	25	Енглес. рајграс	3	
	Пимпинела	6	Франц. „	4	
	Луцерка (мељна)	3	Dactylis Glom.	3	
	Црвена детелина	3	Brom. inerm.	4	
	Свега	37		14	51

№ броја плодореда	Лиснате траве (детелине)	Количина семена кгр.	Обичне ливадске траве.	Количина семена кгр.	Укупно на 1 катјутро кгр.
	Еспарзета	12	Енглес. рајграс	5	
	Црвена детелина	6	Франц. „	3	
	Луцерка (мељ.)	3	Dactylis Glom.	3	
	Бибернела	5	Brom. inerm.	3	
	Свега	26		14	40

Радна снага.

За постигнуће свију предузетих послова на имаовини, служи се дирекција следећом радном снагом:

a, Плаћеним слугама (connentioniste).

b. Месечним надничарима.

c. Ђутурашима—акордисте (под — контрактом).

d. Дневним надничарима.

Конвенционисте (под а) узимају се за чуваре стоке, пастире, сеизе, кочијаше и т. д.

Месечни служитељи перијодично се примају према природи послова, нарочито кад управа нема довољно плаћених слугу на дужа времена (connentionista) онда се потреба подмирује са месечарима.

Акордисте се употребљују при косидби, жетви и т. д. нарочито у оно доба године, када су се пољски послови увелико сустигли.

тешке земље и оне у којима су жиле испреплетале тако званим шумским плугом. Раоник на плугу растура земљу на две стране и у његове бразде које су широке до $^1/_2$ метра ваља посејати растов или буков жир, који се по том покрије земљом. Земљу ову изрива други исто такав по мањи раоник, који се углави на место великог раоника. Рад овог циља пусти се овај мали раоник испод редова у које је жир понамештан но тако, да се два пут дубље оре; тада ће се посејани жир растурити с обе стране раоника, којом ће се приликом и земља претрпати.

8. Ако је земља обрасла ситногорицом (шибљем) или коровима, и кад се жели на тој земљи сејање да изврши, онда треба запалити и шибље и коров у лето кад је суво време, па земљу на местима где има пепела прекопати, да се пепео измеша са земљом. Ну такав посао ваља радити врло пажљиво а нарочито у случају, где би ватра могла да заузме маха и околини штете да нанесе. У тим приликама ваља се постарати за већи број људи, како би отклонили сваку штету, или изабрати други који начин, те да се земља довољно обради.

9. Ако је земља на којој треба сејање извршити пескуша и то таква да ветар односи песак са ње то сејање не треба извршити дотле, док се песак не утврди. На равним и заклоњеним земљама ово се кашто постиже и тиме, што се туна не пушта стока да би после извесног времена никло нешто траве која ће везати песак; за тим се у бразде које су удаљене за 0·3 до 0·4 м. посеје борово семе, и бразде покрију грањем а најбоље боровим. Ну ако је пескуша на стрмени и сувом положају, а при том изложена ветру, то ће у таким приликама тешко нићи таква трава, да се њоме веже песак. У том случају не остаје ништа друго но да се летећи песак задржи помоћу поплета.

У овој прилици ваља видети са којих места однаша ветар песак, па на тим местима побити коље и ово поплести. Такав поплет неће дати ветру да песак однаша.

Коље за овај циљ треба да је дугачко 1 до $1^1/_4$ м. На равницама треба овако коље паралелно равноодстојно побити у размаку од 80 до 100 корачаји у правцу, одакле ветар дува, а на стрменим земљиштима у размаку од 50 до 80., или 30 до 50, или од 10 до 20 корачаји, или још мањем растојању, што зависи од тога, да ли је нагиб земљиштин већи или мањи. Коље треба побити дубоко за $^1/_2$ до $^3/_4$ м. и то што се потплета прућем, онда га ваља с противне стране подупрети. Овај рад треба вршити у пролеће или у јесен, управо тада, кад је песак највлажији. Кад се коље побије и поплете, то по могућстуу, у пролеће треба повући (плугом) бразде између коља у размаку за $^1/_2$ до $^3/_4$ м. а у дубини од 12 до 15. см. У ове бразде ваља посејати у дуплој количини — но што иначе треба — доброг боровог семена па га покрити слојем песка који је дебео само 0·4 см. кад је ово урађено, онда треба посејане бразде покрити гранама а најбоље свежим боровим наместив их тако, да гране својом кривином поклопе земљу. Ако је могуће да се покрије цела површина између коља онда би то било најбоље.

Надничари пак према потреби и природи послова узимају се само дневно.

Стање месечних служитеља због многостручности послова, у разно доба године, разно је. У пролеће и лето, има их више но у зиму. Према томе и плата им је регулисана. За месеце: Јануар, Фебруар, Октобар, Новембар и Децембар имају по 12 фор.; за Март, Април 14; Мај, Јуни и Септембар 15; Јули и Август 16 форината месечно. Ако се месечни служитељи узимају за копаче, то примају од 29, Априла до 29, Јуна 10—18 фор. и храну, или дневно стаје један надничар 54 кр. За сабирање летине у јесен, плаћа се надничарима 32—34 фор месечно и храна.

Акордисте употребљују се за кошење, вршење, брање кукуруза, репе и т. д.

За кошење ливада плаћа се на катастрално јутро 2 фор. 20 кр. но с тим, да откос два пута преврну, и пошто се добро осуши, у мање навиљке покупе. Ако га пак упласте, да га једва добра кола крепути могу, добију још по 50 кр. али под условом, да помогну да се на кола натовари, а после ова транспортирају плаћени служитељи.

За жетву плаћа се на једно катаст. јутро 5 фор (жетва, везивање у снопове и девење у кретине или стогове) но ако помогну да се још и у велике стогове здене, добију још 70 кр. на јутро. За вршење добију 27 део од овршене хране у арну.

За копање плаћају се следеће надници:

За окопавање кукуруза, који је посејан машином у редове, добију 2 фор. 50 кр. но ако пак окопавају кукуруз који је посејан по маркеру у квадрат, тада им се плаћа по 1 фор. на јутро.

За брање кукуруза плаћа се од катастр. јутра 1 фор. и 11 део у клипу или 6 фор. 50 кр. у новцу.

За окопавање репе и то да се три пута окопа по 12 фор. а за вађење и чишћење 6—9 фор. од кат. јутра. За окопавање Сојабоне 4 фор на кат. јутро.

Наднице су разне и то:

Одраслим људима	30—80 крајцара.
Женама и девојкама	25—50 „
Деци	10—30 „

без хране и икаквих депутата. (додатака)

У заводу се производи за продају велика количина семена. Продајне цене овом семењу јеву:

1. Пшеница по	7 фор.	55 кр.	до 10 фор.	100 к. грама.
2. Раж	6 „	56 „	— 8 „	100 „
3 Јечам	6 „	87 „	— 9 ф.	50.100 „
4. Кукуруз	6 „	— „	— 6.25.	„ „
5. Зимњи грашак	10 „	— „	— 12.	„ „
6. Граорка			16.	„ „
7. Соја бона			9.50.	„ „
8. Мухар			10.	„ „
9. Семе од трава	30.		70.	„ „
10. Кромпира	1.	60	5.66	„ „

СТОЧАРСТВО.

А. Коњарство.

Економни одсек поставио је себи и тај задатак, да произведе нарочиту расу коња искључиво за тешке пољопривредне радове која ће у свима приликама бити подесна и употребљива

толико успеха; а поред тога, послужиће врло згодно, то основно знање и за лакше разумеване практичних поука, које би им се доцније у животу давале, а и за даље школовање у стручним школама.

С тим нак, што се пољоприв. настава препоручује у основ. школама, ни у колико се не заоставља потреба школовања у стручним пољопривредним школама, нижим и вишим.

За стручно, а нарочито практично пољопривредно образовање необходно су потребне, и по мишљењу секција, *ниже пољопривредне школе — ратарнице*. А за више пољопривредно образовање, нарочито за спрему пољопривредних стручњака — наставника и чиновника за пољопривредне установе, потребна је и једна виша школа, у рангу *пољопривредних академија*.

Расправљајући питање о пољопривредној настави у напредизложеном смислу, секције су се сагласиле да предложе г. Министру следеће:

1., Да се пољопривредна настава одпочиње у основним школама, и да се тога ради проведе у тим школама у већем размеру но досада;

2., Да се за више — нарочито практично — пољопривредно образовање, оснивају ниже пољопривредне школе — ратарнице;

3., Да се за више стручно пољопривредно образовање и спрему особља за пољопривредне установе, оснује једна виша пољопр. школа, у рангу пољопр. академије; и

4., Да се за стручно шумарско образовање и спрему потребног шумарског особља, оснује по времену уз пољопривредну академију нарочити шумарски одсек.

Пољопривредна настава да се проведе у основној школи (у вези с учительским школама) на овим основама:

I. *У нижој основној школи:* у читанкама, познавању природе и рачуну, да се што више узму у обзир пољопривредне потребе, а од трећег разреда да се и систематски предаје: баштованство и воћарство, ради чега треба уз сваку школу да буде „школска башта" с површином 500—1000 m²;

II. *У вишој основној школи*, да настава буде по садашњем програму, који је прописао г. министар просвете и црквених послова, а практика поглавито у баштованским, воћарским, виноградарским, пчеларским, свилларским и живинарским радовима. Часове за предавање привреде вала по селима повећати од 3 на 6 недељно, и то 3 пут по 2 часа; у варошима да остане по дојакошњем, по 3 часа недељно. — Како теориска тако и практичка настава да се прилагођава приликама места и потреби околине или краја, на према томе неке гране свести на мањи размер, а друге да се изводе с потпуним програмом. Школска башта да има простора 1000—5000 m².

Да би се *садашњи учитељи* могли да спреме и за практичне пољопривредне радове, треба извесни број ових, сваке године у време великог (летњег) одмора позвати на *практичне пољопривредне курсеве*, које ваља приређивата за сада у Топчидеру и на ратарници у Краљеву.

III. *У учительским школама и богословији* (докле се из ове буду још примали кандидати за учитеље) пољску привреду треба предавати по програму, који је прописан за вишу основ. школу, и с *повећањем* часова, тако, да се она учи кроз све разреде, или бар у последња два. За практичне радове да буде школска башта од најмање 5.000 m².

Како овај предмет, већ и по томе што је ушао у наставни план основне школе, треба да заузме место у учительском испиту, то је потребно да га предаје *сталан наставник*, а за практичне радове по потреби, и један помоћник.

Односно нижих пољопривредних школа — ратарница, а уједно као одговор на питања г. Министра у том погледу, — секције предлажу следеће:

1., Да оне буду за све гране пољске привреде, но да према месним приликама превлађују гране, које су претежније за дотичну околину.

2., Да се најпре спреме људи који ће бити наставници, у колико их не би било практички спремљених за то. А да би се добили спремни треба их положајем и платом изравнати са наставницима средњих школа.

3., Да се школе не отварају пре док не буду снабдевене свима потребама т. ј. земљиштем, планом за обрађивање удешеним да потпуно хармонише са теорном наставом и именом саме школе, зградама, стоком, алатима и осталим инвентаром;

4., У настави, да у ратарницама пракса има превагу над теоријом; тога ради да цело имање сваке школе представља једно потпуно организовано угледно добро, какво се за дотични крај жели. Нарочито да се настава неоптерећава сувишним предметима, т. ј онима, који немају битне везе са пољопривредом, те да се не растројава моћ ученика у савлађивању онога што сачињава задаћу школе.

5., Да се недостатци који би се доцније опазили, било у закону било у организацији школе, откланају брзо. Ваљало би, ако је могућно, у овом погледу законом ујемчити начин, да дотични органи државни, неминовно осете сву строгост закона, који би пропустили да првом могућном приликом отклоне оно што смета, у коме било погледу, да школа одговори задаћи.

6., Да настава буде слободна, а по потреби и обавезна.

7., Да се одредбе садашњега закона о нижим пољопривредним школама, у колико би сметале браном отварању првих ратарница, за које има готовог материјала, измене тако, како би се оне могле отворити у најкраћем року.

8., Да се сад одмах, поред оне школе у Краљеву, подигну још ове и на овим местима:

а., виноделско-воћарска у Крајини;

б., Сточарско-ратарска у масуричком срезу;

в., ратарско-воћарска у дринославском крају и то у Поцерини;

г., шумарско-сточарска у рачанском срезу окр. ужичког; и

д., ратарска у лепеничком срезу код Баточине.

О вишој пак пољопрвр. школи — академији, предлаже се за сада само ово:

1., Да се она подигне засебно а доцније да јој се прида и шумарски одсек;

2., Да би за њу било најзгодније место Топчидер;

3., Да се она не може а и не мора сад одма установити, но да се најпре и поступно припреми све што треба за такву школу, па тек онда да се отвори.

II. О пољопривредним станицама.

Сагласивши се у томе, да се под пољопривр. станицама не могу код нас разумети станице у правом смислу и значају, какав оне имају у другим државама; већ да оне треба да носе на себи као главно *тип угледних — примерних — добара*, — секције су и сва саветовања и одлуке односно тих станица базирале на том основу.

И по томе, пољопривредне станице, као угледна — примерна — добра, имале би у главноме следећи задатак:

1., Да напреднијим радом у сваком погледу, послуже као углед, и то: као примерним радом у обрађивању земље, неговању стоке и преради оних биљних и сточних производа, који се на станичном имању и околини с успехом гајити могу, тако и предњачењем у рационалнијем газдовању у опште и завођењу свију новина, као: подеснијих и савршенијих справа, стоке, усева и т. п.

2., да према потреби чине и опште било у погледу гајења извесне стоке и усева, било у завођењу и ма каквих других новина, за које би се мислило и желело да се заведу као корисне за дотичну околину;

3., Да дају околини и свима осталим пољопривредницима поуке и обавештења о свима пољопривредним стварима, по њиховом захтеву, а тако исто и онда, кад би се они нарочито, било својевољно било и по нарочитом позиву скупљали ради практичне поуке и демонстрирања разним справама; а по могућству, да примају школоване и нешколоване пољопривреднике и стално на практику.

4., Да посредују у набавци семена, стоке, справа и т. п., и то најпре оним, што имају на добру.

Овакве пољопр. станице, по мишљењу секција, треба да буду:

1., Уза сваку нижу пољопр. школу — ратарницу, пошто је и напред стављен услов, да те школе морају безусловно имати уређено имање за практику;

2., На свима постојећим државним доменама;

3., Да се за подмирење садање потребе, а с обзиром на то што поједини крајеви не би имали у близини ни ратарница ни уређених држ. домена, — установи по једна таква пољопр. станица, у овим местима:

а., у Колубари — ваљевској;

б., у области горњег или средњег Тимока;

в., у Жупи;

г., у Драгачеву (у долини Моравице) и

д., у Темској (у долини реке Темске).

Но осем оваких пољопр. станица, по нахођењу секција, потребна је и једна *права општа* (угледна) *станица — опитница*, којој би место најзгодније било уз вишу пољопр. школу и која ће се свакојако, са установљењем те школе и довести у заједницу. Дотле пак, а у замену за ту праву општу станицу, потребно је да се установи *пољопривредна контролна станица* са задатком:

За контролисање и пробу семења од свих усева, које се код нас продаје и са стране уноси; за анализе земље, вина и осталих спиритуоза, вештачких врста ђубрења; за тим, за контролисање производа прераде воћа и т. д.

Ова станица да буде под управом Срп. Пољопривредног Друштва, а да је у вези с овдашњим држав. хемиском лабараторијом и топчидерском економијом.

Сви продавци горе речених артикала требало би тој станици да подносе један део на оцену, па тек по добивеном уверењу о ваљаности истих, пустити у промет.

III. О сеоском кредиту.

И по мишљењу секција најбоље би било, кад би се организација сеоског кредита извела на принципу узајамног помагања. Али имајући у виду како општу новчану оскудицу, тако и остале за сада још неотклоњиве препреке, налази да се организацији кредита на тој основи и принципу не би могла извести ни сада а још ни за дуже времена.

И с тога дране, да би организацију тога кредита ваљало удесити тако, како ће се нашем пољопривреднику што брже и што лакше помагати кредитом, који му је врло нужан. А ради те и такве помоћи потребна је пре свега извесна, и то повећа *новчани готовина*, и образовање *парочитих новчаних центара* за такве кредите.

Полазећи с те тачке гледишта, а имајући у виду да држава према садањем свом финанцијском стању, не би могла понудити од садањих својих прихода потребне суме за организацију тога кредита, — секције као одговор на постављено питање о организацији сеоског кредита, предлажу следеће:

1., Да држава својом иницијативом и својим средствима оснује поступно у сваком округу по један новчани завод за *привредника*, који ће својим кредитом

имати да помаже не само пољопривреднике, већ и остале привреднике занатлије; но обе последње у сразмери њиховога броја према броју првих.

2., Да се за оснивање тих завода створи један *„привредни фонд“*, и то ако не би могло другим којим начином, а оно општим *прирезом* уз данак, онако као што то бива и за остале фондове. Величина тога прореза да буде *до 5 пара на сваки динар непосредне порезе.*

Оснивањем тога фонда и завођењем прореза, да се и установа „општих хопева“ слије у тај фонд.

Ближа организација ових завода и овога фонда имала би накнадно да се изведе.

3., Да се кредит даје првенствено колективним задругама, подружинама и општинама, па тек онда појединцима, пољопривредницима разуме се само за пољопривредне цељи.

4., Да се кредит даје најпре за набавку пољопр. потреба, као: машине, справе и алате, приплодну и теглећу стоку, семе и т. п. затим на помагање домаће радиности и индустрије, па тек онда и ради усавршања и појачања саме радње.

Исто тако и ради исхране у случају нужде, која долази од елементарних непогода.

А кад заводи буду већ располагали и већим новчаним сумама, онда да се кредитом из тих завода поступно помаже одуживање пољопривредника из досадањих, прескупих приватних задужења.

5., Ма за коју од наведених потреба, да се кредит издаје, ваља створити довољну контролу, те да се доиста на то употреби. И с тога колико се год буде могло, ваља давати кредит у набављеним пољопривредним потребама.

6., Кредит за наведене пољопр. потребе да се даје на личне обвезе под довољним личним јемством. Кредит на радњу и ради одужења приватних дугова на хипотеке.

7. Сума кредита да се одређује према стварној потреби и јемству, које се даје, за пољопр. потребе неограничено све донде, докле те потребе имају *стварне примене* за газдинство дотичнога пољопривредника и докле има довољно јамства за њихову вредност, но с обзиром на пријаве и величину капитала, којим заводи располажу. А за остале потребе задужења највише за половину вредности хипотеке.

8. Рокови докле кредит да траје, да се тачно утврде и тачно испуњују. Кредит да је што краћи.

Тиме су исцрпљена секцијска саветовања и одлуке о мерама, које г. Мин. Нар. Привр. истакао у своме писму као најпрече у погледу унапређења наше пољопривреде. Све су ово доиста мере, којима ће се утицати на унапређење пољопривреде и које ће својим поступним остваривањем пружити у будућности нашем пољопривреднику извесне помоћи и олакшице и у производњи и у промету његових производа

Али је тако исто потребно, да се узму озбиљно у оцену и све оне мере, којима би се сада *одма* олакшао и потпомагао *промет и извоз производа наших пољопривредника.* Потребу и журност рада у том погледу довољно правдају већ и само ова два разлога:

1. Што наши пољопривредници и сада имају извесних производа, којима треба створити што пре сигурније и стаљније пијаце и за промет у земљи и за извоз на стране, и

2., Тешкоће, које Аустро-Угарска баш сада ставља на пут извозу наше стоке.

Из тога су секције размишљајући и о тим мерама, а по предлогу извесних својих чланова, узеле у оцену — и ако то није сасвим у надлежности срп. пољопр. друштва — и следећа питања:

1., О организацији наше извозне трговине, и

2., О организацији сточне трговине у нас.

Остављајући надлежнијима да у погледу ових питања изнесу све што треба у појединости, — секције налазе да треба г. мин. нар. привреде и од стране друштва скренути пажњу на њих и умолити га, да, и пре свију осталих мера, нарочито поради на организацији извозне и сточне трговине.

По мишљењу секција организација *извозне трговине,* могла би се извести на овим основама:

I. Да се установи један централни привредни одбор у Београду који би стајао под заштитом министра народне привреде. Овај одбор имао би своје пододборе по унутрашњости Србије, а своје агенте на страним пијацама. Пододбори би прибрали мустре од домаћих производа, слали би један део те мустре главном привредном одбору са назначењем: колико има на продају (на меру) од дотичног производа, и пошто га сопственик даје на месту где је одборово седиште. Главни одбор би један део од угледа (мустре) задржао за се, а други део би разаслао агентима на страну с извешћем о количини и цени дотичних производа.

Наравно, да би се о дотичној мустри водио такав рачун, да би се, у свако доба, на сигурно знао траг њен.

Када би агент са стране нашао купца за какав производ, он би то јавио главном одбору, а овај би преко пододбора наредио пошиљање дотичног производа у Београд. Главни одбор морао би имати своје вештаке, који би савесно прегледали, да ли се производи што се шаљу, слажу с мустрама, по којима је закључена продаја. И само где буде тако експедоваће се производ агенту, да га преда купцу и од њега паре прими.

Где би се нашло да производ не одговара угледу, у том случају ставља се сопственику на расположење, али се неће никако слати на страну.

Овакво поступање нужно је за прво време докле наша роба сама себи не стекне кредита. Солидност у послуги чини у трговини више него много што шта друго.

Ми смо на жалост, које са незнања, које са рђаве погрешне шпекулације, донекле изгубили на страни име солидних продаваца.

То што смо изгубили треба нам сада, макар и са тешкоћама и трошковима, гледати да повратимо.

Пошто би установљење и одржавање овога привреднога инструмента изискивало материјалних жртава, то би држава, бар испочетка, имала да сноси већи део трошкова. Један део трошка могао би да се измири пропизијоном од продате робе. Али овај провизијон би морао бити врло мали, а испочетка не би га много ни било. Или,

II. Цео горњи апарат дао би се и боље и јевтиније и целисходније уредити на овај начин:

Да се подигну сместишта (антрпоти) и обори за свиње у близини Београда. За подизање ових установа било би довољно 1,000.000 динара капитала. Овај новац требало би, без оклевања, да да народна Банка; али ако она не хтедне, добавио би се од чести уписом у земљи од чести учешћем страног капитала, јер на такво предузеће дошло би са стране колико год треба новаца.

Београд тако срећно лежи за трговачки развитак, да ће свако, који поле познаје особине наше престонице похитати до уложи свој новац у предузеће, као што су антрпоти и обори. Управа антрпота заменула би овај главни привредни одбор. Она би примала робу за сместиште и давала би сопственику робе на један део вредности њене еспапиницу (варанат), коју би ималац есконтовао код Народне Банке. Народна Банка би овим послом добила леп извор својих прихода, без икавог ризика за свој новац. Не би било за народну Банку сигурнијег посла од овога; јер сем робе која би јемствовала за позајмљени новац, одговарала би и управа антрпота, капиталом, уложеним у антрпотско предузеће. Међутим народној банци не смета ни закон ни њен штатут да обавља ову радњу. Шта више овај посао уврштен је у делокруг њеног рада тачком 7. члана 6. закона и тач. 8, чл. 18. статута Банчиних.

Да би народна Банка имала још веће гаранције за свој новац, могло би се уредити тако, да чланови управе Банчине, буду, бар у већини и чланови управног одбора антрпота и обора.

Ако би на овај начин установили антрпоте и оборе, онда би они били сместиште мустара од домаћих производа; онда би садашњи новчани заводи (којих има на 28) по унутрашности, могли примити на се улогу привредног пододбора, а на страни би се или поставили нарочити агенти трговачки (на важнијим пијацама чак и конзули) или би се послужили сигурним, на гласу, посредничким радњама.

Оваква организација наше извозне трговине приближила би наше производе потрошачким пијацама, осигурала би куће против подвала; давала би јемство произвођачима и продавцима, за њихов новац и сигурност промета. А то су све услови без којих не може бити никакво, ни на нама извозна трговина; наша — у толико мање, што се она има да бори не само с привредним тешкоћама, него има да савлађује и измајсторисане сметње, које јој се стављају на пут од суседа наше отаџбине.

А односно сточне трговине по мишљењу секција, поред споменутог о оборима, ваља скренути пажњу г. Мин. још и на ово

1., Да би требало *сточне тргове* (пијаце) и *сајмове* ограничити на неколико важнијих трговачких места, која могу бити центри за сточну трговину; и да се према томе, многи вашари на мање важнијим местима, који пису ни народу ни дотичним општинама од користи, укину. Тргове (недељне пијаце) треба уредити тако, да одговарају што боље захтевима слободнога промета,, санитетским и др.

2., За *извоз стоке* требало би што пре постројити што приближније — европски уређене тргове у Београду, Х. Паланци и Врању; и то у Београду поглавито за свиње, у Паланци за говеда, а у Врању за овце и за говеда. Први и други били би за непосредни извоз на запад, а трећи за извоз преко Солуна.

У Београду и Нишу, осим тога, требало би од стране државе свим могућим олакшицама потпомоћи подизање *кланица* за прераду и удешавање меса, масти и др. за даљи транспорт, на случај када би слободноме извозу живе стоке стајале биле какве сметње.

3, Упоредно с потпомагањем подизања фабрика за прераду свињског меса, конзерава и др., требало би у нашим планинским крајевима, где је и сад уобичајено *сушење меса* као кућевни артикал, поучити народ савршенијим начинима овога рада, како би се производи могли удесити и према укусу стране потрошње. Између осталих мера ово би се постигло *зимским радионицама* (сушницама) у којима би се у већим количинама а у краћем времену ти артикли спремали за пијацу, а за руковођење послова у овим, имали би се нарочито и с помоћу државном спремити младићи из истих крајева.

БЕЛЕШКЕ.

О прихрањивању пчела.

Свакоме пчелару познато је о прихрањивању пчела. Оне се обично прихрањују с медом растворених у води. Разни начини прихрањивања пчела препоручивати су, и ја у допуну свега тога додајем: да треба у јесен оставити добро зреле тикве од најслађе врсте, па кад наступи случај да пчеле треба прихрањивати, онда тикву сирову иструтити, на врло мало медом помешати и пчелама давати. Неки пак скувају тикву, па с медом измешају и на суд танко пространу, и пчелама за прихрањивање дају.

Д. И. Л.

Сејање дуда.

О сејању дуда у народу се држи да је овај начин најбољи: Кад дудиње сасвим сазре, онда се узуче конопац од лише липове, па се по том конопцу изгњече дудиње, тако да и оне и семе остану уз конопац. За тим се тако осуше, да се конопац овакви (врло мало) покрије земљом, пошто се претходно опружи. Из тога конопца одма проклија све оно дудово семење, те се подугну дудова.

Ово досета и јесте најсигурнији начин да ће семе нићи, само ако се подеси време сејања, јер бива честих случајева, да семе отребљено и чисто изда, али ово с конопца нигда.

Д. И. Л.

Врљивост оваца.

Ову болест код оваца проузрокује једна врста бобице, која доће у мозак овце, а долази од пеће гљисте. У једноме парчету гљисте, коју избаци пеето са својом балегом развијају се јаја. Кад овца с храном поједе ова јаја, онда она прећу у крв и најзад доћу у мозак и ту се настане стално. Средство помоћу којега би се могла да уништи ова бобица у мозгу није познато и најбоље је, чим се примети код оваца врљивост, погнати их и поклати. Истина је да се бушењем лобање могу повадити ове бобице, али усљед овога бива често да овца умре. Рада предохране од ове болести треба одвојити пеће од оваца.

Нана као лек.

Нана се држи у цвећњацима као мирисава биљка за украс и за лечење. То је једна од најјековитих трава, што их ми знамо.

Но ваља да она најбоље лечи од пролива. За ту болест нана је најспасоноснији лек. О томе сам се сам уверио и на себи и на другима у времену од читавих десет година.

Овај који има пролив, треба да у затвореном лонцу искува са чистом водом пану, па пошто се охлади мало, онда да пије. Деци треба заседнити, или ако меда нема, онда шећером заслађити, да би лакше пила.

Овај, који то највише за два дана пије, на како да је тежак пролив, биће исцељен и добиће уредну столицу.

Д. И. Л.

Луч као лек.

Луч има не само економске важности но и медицинске. У осталом то ни сама стручњаци — лекари не порицу, јер они знаду болеснике који имају плућне болести, да лето пробаве у шумским пределима, где четињари преовлађују. Но поред ових болести луч је добар лек и против водене болести. Зна се да се код људи ова болест не само тешко лечи, него да су врло ретки случајеви да се ко од ње излечи. Да се та болест сузбије, да човек спасе свој живот и да се излечи, треба у казану или бакрачу кувати добро луч све дотле, док сва смола из њега не изађе. Тада похватати ону пену у којој је и смола и пропирати по отоку све дотле, док се оток са сним не отклони. Уз то треба потпуно испуњавати све хигијенске прописе.

Да је овај лек имао успеха и ми смо се уверили. У месту, у ком живимо, боловао је један човек од водене болести, која га је надула као буре. Није могао рачунати да ће живити годину дана. Но употребљавајући горњи лек спасао је се, оток је спао и данас је са сним здрав човек[1]).

Д. И. Л.

[1]) Које је пузда нека проба; али нека не пропусти да не упита и лекара за савет. Ур.

ДОПИСИ

Студеница, 13. Августа 1890.

У овом пролом планинском пределу још од 14. јула није никако падала киша, већ непрестано влада велика суша, па чак и сада у августу.

Жалосно је погледати ливаде и косе (брегове) како се жуте и како са оголићених брда ветар уздиже прашину у ваздух, те тиме овај постаје нездрава за здравље људи и животиња.

Према оваком стању ствари и рад пољски иде трапаво и са мало сперање (усталости).

Пршидба продужује се једнако и то код коме нестане хране у хамбару. Летина је готово сва сређена, изузимајући кукуруз; — он сада сазрева, — и ако му се баш и не ће, јер га ујасна жега на то присилила, на ово сам и августа. Неки су отпочели брати кукуруз, а највећи део кукуруза, до конца ов. м. биће сазрео.

Па и виноград (у Ушћу) та наша удавница, и прав извор нашег благостања, много је устукао: грожђе је остало ситно, на многом чокоњу посушило се по неколико гроздова, а неке и по неки застор (лоза). „Шарак (сасвраи, шарсак) се у велико мери појавио, и после 15 дана ако не зрела грожђа на винограду нестаће.

Кала, која је по жетви стрмила засејана, негде сада цвета а негде није никако ни ницнила; — врло је хрђава — због оскудице у влази.

Отава је танчоће слаба, јер су потоци и и овакве речице готово — пресушили, те се косиоци негде напољавати; сада косимо отаву, који је има.

Шљива на жалост нема баш никако, па ни за јело, а ни другог воћа, сем бресака и ораха.

Здравље у народу, као и код домаће стоке, — повољно је.

Ат. Н. Стефановић
економ из Ушћа.

Ушће, 29. августа 1890 г.

Од пре 10 дана опамо је почела падати киша, и до данас сваког дана падала је по мало; а од сад изгледа, да ће извесно време бити лепо. — Према томе, и рад пољски упраћа се по времену.

Кукуруз се сада највише бере а тако исто и остала летина сређује, — но овоме тек над буде свршено.

Усљед пада кише, грожђе је почело у неколикo да једри, но киша му је од мале користи била, јер је грожђе почело да пре. Грожђе је доста ситно, но добро је и ово ће бити добро, ако се борба грожђа у своје време отпочне, што много утиче на доброту вина.

Здравље у народу као и код стоке, — добро је.

Ат. Н. Стефановић
економ.

Шабац, Августа 1890.

У писму моме које Вам послах у претпрошлом месецу а у коме писах о даљим намерама питомо-привредног друштва Кола Јахача „Кнез Михаило", обећах, да ћу Вам другом приликом опширније саопштити тада споменуте намере Кола. Дозволите ми да ту задњу реч овога пута бар у неколико испуним, ако Вам моји дописи нису на досаду.

После посведочених успеха о стогодишњици Господара Јеврема, о којима се и велелепелени стручни лист „Земаљ" врло повољно изразио, а тако и два бивша и садашњи министар народне привреде господа: Др. Рајовић, Др. Владан Ђорђевић и Коста Таушановић, — Коло је се осмелило и решило, да се уједи на такво посао, који би донео проширење и учвршћење овога правца и оне идеје на којој је отпочело да послује.

Изнајући поред тога на уму, да привредно-питомска удружења требају да су материјално јака и да су управе њихове у рукама угледних, моћних и способних лица, Коло је сматрало да би добро

било да ова година управо ово лето не може проћи и да се у Србији не створе неколико удружења, а то да буде за сада само на оним местима која највише услова за то имају, која даље обећавају да ће удружење, не вегетарати или у брзо и умрети, већ живети снажним и моћним животом; животом онаквим који ујемчава напредак. Закључио је ето, да би о обзиром на све то, требало да постоје пет самосталних Кола Јахача „Кнез Михаило“ с тим, да у сваку дивизијску област дође по једно а шло што знате, немамо управ толико дивизијских области, Питање о избору места решено је, да се узму у комбинацију сем Шапца и Београда, још Крагујевац. Ниш и Зајечар. Између Књажевца и Зајечара био је ужи избор али је Зајечар победио на разлога: што је ближи средокрађи између Ниша и Кладова, што у околини (вел. Извор, Лука Општед и т. д.) има добрих поља; што уз више има пољана, што има лепоте које ће ширење идеје радо потпомоћи, и што се већ зна да међ становницима има претхода који ту установу желе да прихвате.

Тих пет удружења, свако у својој области, могли би да се брину о свему што у њихову сврху спада и да се успеси њиховог рада опажају у свима круговима њихове области. А како ће то они постизавати, записаће од њихове умешности, пошто ће она најбоље уметн да оцене тамошње прилике, те ће према томе свесне лаки свога рада. На који ће начин долазити до новаца (да ли чланским уплатама, или прилозима, или растурањем срећака, или давањем забава, или од уплатица на изложбе и трке, или од запенатака и т. д. као и како, колике над, где и зашта ће награде досуђивати, оставља се оцени њиховој, пошто ће у управу улазити таква лица која ће и финансирање друштвено, а тако и друштвен рад у погледу одмаљивања бољег соја коња и витештва, умети да руководе.

Господин Министар народне привреде сложно се потпуно с тим изложеним гледиштем, и оно је у ње Бога већ и остварено.

Ну, сем тога војена је у Колу и реч о томе је ли нужна извесна веза између тих пет Кола и да ли она да буде у Крагујевцу као у центру, или у Београду као престоници или у Шапцу као прадедовини Његовог Величанства у којој је прво Коло основано. Решено је да буде у Београду, за како да се образује та управина која би била и стручна и моћна и вредна. Мислило се и желило се да се умаза Пољопривредно Друштво да оно, управ његов конарски одсек, ту дужност на се узме, ако му се штатутима повиси самосталнији делокруг рада; или после саветовања са неколицином чланова Срп. Пољопривр. Друштва, одустало се од тог следњата и усвојено је оно мишљење које су заступали неколико пријатеља Кола, на име, да се управина управа састоји из таквих лица која су у гајењу витештва и привреде појединако моћна а која ће сњајати: и министарство народне привреде и министарство војно и Српско Пољопривредно Друштво и сих пет Кола Јахача. Дакле та управина управа да се састоји:

Из начелника сточарског одсека министарства народне привреде,
Инспектора артилерије,
Начелника артилеријске министар. војног,
Шефа ремонтског одсека министар. војног,
Команданта коњице сталног кадра.
Два члана пољопривредног друштва које сама њихова управа изабере.

Пет чланова Кола Јахача који станују у Београду (из сваког Кола по један).

Свега 12.

Та управина управа бира сама себи председника, подпредседника и секретара. — Господин Министар сложио се и с том тачком, те ће се сад чекати на први земаљски збор који је надлежан да то, као добро, прими или ако других бољих предлога буде, овај одбаци.

Ово изнесох да би ако повода, да пре збора, чујем мнења још чија, како би што обавештења отишли на збор.

Земаљски збор ће бити у Крагујевцу у спомен о рођењ дана Кнеза Михаила (9 а по потреби и 10 Септембра) пошто су већ успостављена сних пет кола. Тако је и то г. Министар одобрити изволео. Ако дозволите јавићу се опет.[1]

[1] Врло рано. Ур.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

КЊИГЕ

КОЈЕ СЕ МОГУ ДОБИТИ

од

СРПСКОГ „ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА“

	дин. пр
„Све о пшеници“, од др. Радића	— 60
„Све о кукурузу“ од др. Радића	1 20
„Кромпир“ од др. Радића	1 20
„Основи коњартва“, од Л. Р. Јовановића	2 —
„Међународна ампелографска комисија и слике из винодела талијанског“, од М. М. Савића	— 20
„Калемљење лозе“, од М. М. Савића (у тврдом повезу)	1 —
„Производња и употреба шума“, од А. Стојковића	— 60
„Наука о сточарству“, од † Љ. Ђелмаша	— 50
„Читанка за пољопривреднике“, од † Ђуре Матића	— 50
„Белешке о познавању и употреби справа“, од Ж. Шокорца	— 20
„Неколико студија из акрикултуре“, од А. Спасића	1 —
„Загодичасто воће“ од др. Медовића	— 15
„Гајење винове лозе на Рајни“, од Љ. Новаковића	— 20
„Гајење овоћа“, од Св. Љ. Гавриловића	— 50
„О винским болестима“, од Н. Стојадиновића	— 20

„Тежак“ од раније године по спуштеној цени.

„Календар српских пољопривредника“ за 1890 годину — 80

Календар српских пољопривредника“ од раније године по спуштеној цени.

Цена маним огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако огласавање по 20 пара дин. државне таксе.

За огласавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕЗИСКУ ДРУШТВЕНУ ЧОСИ ВОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин. на пола год 4 дин.

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 37. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 16 СЕПТЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино? — У које се доба сеје шума и колико семена иде на хектар? — О запату стоке. — **Белешке:** Чување зелени преко зиме. — **Гласник:** Са крагујевачког земаљског већа свију кола јахача „Кнез Михаило". — **Дописи:** Из Кнића. — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мапарској (наставак).

На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино?

од

Антону Хауку, Антонију Дал Пијацу и др.

од

Благ. Д. Тодоровића.

До скора се веровало, да су најбољи они виногради који су на брегу и наравно југу окренути, јер је тамо земља већином сува а положај често такав, да лоза не страда од ладних ветрова, па с тога се лоза обично тамо и гајила. Али данас, а нарочито од када је филоксера посетила јевропске винограде, стара је ствар, да добри виногради могу бити и по равницама јер оно што природа није у стању да дâ, у стању је човек да регулише, и тако да учини, да и вино са равница буде скоро исте каквоће као и оно са најбољих виноградских положаја.

С једне стране природне околности а с друге стране опет фимоксера и друге незгоде, натерале су човека да промисли не само о томе како да поправи своју ширу у којој је н. пр. мало шећера а много киселине, те да од ње добије ваљано вино, већ и на који начин да увећа бербу. И у томе је може се рећи потпуно успео.

Мешањем шире с материјама које су природне вину, постиже се и једно и друго, т. ј. добија се вино далеко боље каквоће и за два до четири пута у већој количини.

Како се то ради то је циљ овога чланка, и у интересу наших виноградара о овом важном раду, казаћемо коју више, јер само тако можемо бити и потпуни и јасни.

*

Превирањем шире у којој има више или мање процената шећера, добиће се јаче или слабије вино. Да ли ће у шири бити више или мање шећера, то зависи од положаја краја у коме је грожђе сазрело. Наравно, да ће код вина које је постало од шире са мало шећера, имати више киселине и, да ће у случају кад киселина у вину превлађује и такво вино бити неугодно за пиће.

Човеку је природом уређена граница, по којој може оцењивати, је ли му какво пиће пријатно или не. *Тако н. пр. вино у коме нема више од 6% алкохола, сматра се као слабо и ако као тако има и само 1% киселине, онда је и неугодно, није укусно.*

Отуда није чудновато, што је човек тежио за тим, да изнађе згодан начин, како и у оним крајевима кад вина нису најбоља, може ипак да има ваљано вино.

То може да се постигне, ако се шира шећером заслади и ако јој се на неки начин киселина умањи.

За овај циљ најрадије се додаје обичан бео шећер, јер је он најчистији, а киселина се опет неутралише најобичније водом, ну то се може постићи и калијевим карбонатом (поташом) и кречником (мрамором), јер се у овом случају издвајају и таложе соли винске киселине.

Ова рационална и природна вина са свим својствена поправка шире, не може бити штетна за само вино, наравно, ако се она као што треба изврши, јер у том случају ни трговац ни хемичар не ће моћи наћи какву разлику између природног и овог вина, једино с тога, што су оба вина са свим природна. По томе, за овакво поправљено вино не сме се рећи да је фалсификат, јер је у овом случају само додана она материја — шећер — што се из природе није могла добити у већој мери.

А више годишња пракса показала је опет, да се таким дотеривањем шире производи вино, које се од првобитног разликује не само по доброти већ и у трајности, и како се употребом таког рада добијају само добра вина, то је ово и јевтиније. За то вештачка поправка шире а тиме и вина која лежи у томе, да вино добије оне материје које су му својствене, а нема их у

грожђу, морају се јако ценити са економскога гледишта, јер се тиме омогућава гајење винове лозе и по ладњијим крајевима, а тиме се утиче на бољу каквоћу и кад су за вино неугодне године. А у једном и у другом случају од вина која су неукусна добивају се: здрава, трајна, укусна и љевтина вина.

Вино у коме има 6% алкохола, сматра се као питко, само ако у њему није велика количина киселине. Таква су вина позната под именом слаба вина. Вино у коме је 10% алкохола, зове се јако и кад се пије онда су од њега „пуна уста". Вино пак, у коме је преко 10 до 15% алкохола, спада у ред врло јаких вина. За њих се код нас вели „да су јака као гром". Вино у коме има више од 15 процената алкохола, није природно, ту је додата извесна количина алкохола, јер количина алкохола од 15% одговара количини шећера у шири до 30%, а толики проценат у шири, ретко се кад налази.

Кад у шири има много шећера, онда се због велике количине алкохола која тада постаје, спречава превирање, и како се због тога шећер не може потпуно да раздвоји у своје састојке — алкохол и угљеников двооксид, то таква вина остану слатка.

Шира са 24 до 26% шећера у ладњијим крајевима може преврети само онда, ако се локал загрева, а у јужњијим крајевима биће за превирање довољна и сама топлота ваздуха.

У погледу на количину алкохола у вину, узима се да су најподеснија она вина, која имају 8 до 10 процената алкохола. Таква вина потпуно превру, нису подложна никаквим болестима, трајна су, брзо дозру за транспорт, и могу се пити у већој мери. Толикој количини алкохола, одговара 16 до 20% шећера у шири.

Умерена количина киселине, утиче пријатно на доброту вина. А чим киселина пређе ову границу, штетна је за вино и није здрава за човека. Подесна смеса из слатког, јаког (алутог) и киселог куса, којој се придружују још и неке друге укусне материје, даје вину извесну пријатност.

Оназило се, да код вина које је умерено кисело те с тога и укусно има киселине свега, од 0·5 до 0·7%. По томе јака вина ако имају и већу количину киселине мање су кисела но слабија вина са истом количином киселине.

По себи се разуме, да код сваког вина треба знати однос између алкохола и киселине, јер ти подаци служе као мерило за корекцију (поправку) шире, из које се жели добити укусно, доста јако, здраво и трајно вино. Свакојако је потребно, да смо упознати са особинама вина дотичнога краја, а нарочито да знамо каква је шира у најбољим годинама, т. ј. колики је тада максимум шећера у њој.

Ако се примети да се у коме крају увећава киселина, онда ради поправке (корекције) шире не треба узети 0·5 већ 0·7% киселине, а за време неповољних година, када се зна да ће у шири бити доста јабучне киселине, ваља ради поправке шире узети, да се количина киселине повећа од 0·7% за 0·5 до 0·1 процената, јер су таква вина сразмерно мање кисела од оних вина, која при једнакој количини садрже мање јабучне киселине.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЂАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

В. Говедарство.

(шваицера)

Говедарство је засновано у 1871 години. У почетку цело је се стабло говеда састојало из 18 грла стеоних и јалових крава алгајске расе, пуњени у Баварској и Аустрији. Доцније пак за повећање свог стабла, купио је директор г. Густав Ренер у Баварској још 44 грла трогодих стеоних крава.

Стабло алгајске расе говеда у Кишберу износи између 270—300 грла разног пола и старости.

Циљ је оснивању говедарства, да се у заводу произведе што већи број приплодних бикова и јуница алгајске расе за продају, те да се било посредним или непосредним путем облагороди земаљски сој угарских говеда. —

Пошто је пак велика пажња обраћена на млечност код крава, то је се мотрило да се за приплод остављају само оне, које се одликују особином млечности, — и свака крава која годишње даје мање од 2000 литара одмах се шкартира.

Тежина бикова и крава следећа је:

Старих бикова	700—800 кгр.
Једно-двогоди	300—500 „
Мушке одбијене телади	120—320 „
Старих крава	412—630 „
Јуница од 1—2 год.	270—470 „
Женске одб. телади	109—290 „
Одојчади мушке при телењу	31— 55 „
„ женске „ „	28— 45 „

Сва одојчад од 10 недеља прирашћивала су дневно од 0·8—1·2 кила. —

Бикови и краве од 1½ год. старости употребљују се за приплод.

Проценат стеоних крава износи 90—93% 40—53 мушких а 50—43% женску телад отело.

Лишавање телади бива обично процентално 1—5% а крава једва 1%

Према напред изложеним датама мора се признати, да је здравље код ове расе говеда врло повољно и према томе у свему климатским и месним односима угарске подесна (acomodirt).

На 30—40 дана пред телење престану се краве мусти — Квалитет млека по чињеним испитивањима износи 12—16% битних млечних састојака, а хемијском анализом нађено је 3—4% масти.

О овој свеколикој стоци заводској води се тачан „Сточни регистер". — Даље, води се протокол вођења (beigen), телења, о тежини и млечности.

Наравно, да се у циљу што боље поправке шире а с тим и вина, мора узети у обзир и употреба вина, јер знамо, где се вино пије са киселом водом, мора се гледати на то, да у вину буде нешто више киселине (да вино нешто више резни), иначе би се киселина из вина потпуно неутралисала са алкалима (базама) из киселе воде, те би отуда вино било неугодно за пиће.

Што се тиче количине шећера, увек се препоручује да се она у добрим годинама рачуна на 20%, јер само таква шира даје трајно, јако и укусно вино које пре сазри од онога са 18 и 15 процената, треба ради корекције шире рачунати само у неповољним годинама, када каквоћа вина ни иначе није изврсна, или када у цени вина нема приметне разлике.

(Српски ск).

У које се доба сеје шума и колико семена иде на хектар?

(по Хартигу и др.)

од

Благ Д Тодоровића.

У опште се може казати, да је сејање најбоље извршити у оно доба године, кад семе с дрвета опада т. ј. у време кад га и сама природа развејава и сеје, само, ако овоме раду иду у прилог и друге околности. Ну колико у овоме погледу постоје изнесна одступања, у толико се морају учинити и извесна одступања у добу сејања, те да се тиме створи што бољи услов којим ће се потпомоћи успех сејања. Тако на пр.:

У буковим шумама које се подижу на природан начин, опада семе са семењака у јесен, клија већ у јесен; а с тога што покрива шушањ који са дрвећа опада нешто доцније и што младе биљке заклањају семењаци, неће ове страдати од позних мразева. Наиротив кад се сеје буков жир на отвореном пољу у јесен, и тада ће семе клијати у Априлу, али ће велики број младих биљака угинути од позних мразева само с тога, што семе није покривено шушњем и што младе биљке нису заклоњене старим дрвећем — семењацима. *За то је боље сејати у пролеће у сама оним приликама, где младе биљке могу страдати од мразева*, јер ће се тада младе биљке појавити у добу, кад су прошли позни (пролетњи) мразеви. Сем овога могу још неке околности да утичу на то, да се не сеје у оно доба у које би иначе тај посао — према природном засевању — требало извршити.

Искуством се дошло до ових правила:

Растов жир треба сејати у јесен одма по што се обере, без обзира на то да ли има засене или не. Ну ако постоји бојазан, да ће бачено семе појести свиње, срне или зазанци, или ако има много мишева, онда сејање треба одложити до пролећа, те да се тако највећи део жира а с тим и највећи део младих биљака сачува од сигурне штете. Сејање у пролеће ваља претпоставити и у случају, кад се жир не би могао с је-

---

Мерење тела код бикова и крава врши се тачно. У јесењој години краве и бикови два пута се мере и то: 30 априла и 30 септембра т. ј. у почетку и свршетку лета односно при свршетку зимског и летњег хранења. Телад се пак мере при телењу, одбијању и кад напрше једну годину своје старости. — Телад се при одбијању нумеришу. У лево уво добију број оне године у којој су отељена и нумеру своје матере, а у десно текући број инвентара под којим су заведена.

Бикови и краве кад већ буду одрасли, добијају на роговима број године кад су се отелили.

Сваке године завод издаје по претходном паређењу министарства 30—35 грла угледна која су навршила $1^1/_2$ год. старости и раздаје их пољопривредним друштвима, општинама и приватним лицима. Ова грла плаћају се просечно по 200—300 дор. — за краве пак са теладма као пренобројне 150—200 дор.

Добре особине алгајске расе.

а) здравост.

Сразмерно величини свога тела и утрошене хране, ова је раса веома гојазна, нарочито ако се гојењем грлима даде извесна количина гојазне хране. Дневни прираштај при гојењу износи 1.2 у маси.

Сваке године у пролеће и јесен шкартира се велики број старих и младих волова, крава музара, јаловица и телади, као неупотребљива приплодна или тегљена грла. Сва шкартирана грла гоје се и утојена излажу продаји.

Рана за гојење рогате марве састоји се, из јечмене јарме, сточне репе, сена, плеве, шиварских и других техничких одпадака, а справља се овако:

У стаји за чување справљене ране, намештена је машина за прање а до ове сечка за сечење репе и обе се једновремено у рад пуштају. Опрана репа сама долази у сечку. Исецкана репа измеша се са плевом или исецканом сламом, исецканим сеном или зеленом кукурузовином и т. д. и то ређа се тако, да дође ред репе, ред суве ране која стоји 2—3 дана докле се са свим укисели и као кисела даје гојећој се марви.

Поред ове ране, редовно сваког дана дају се гојећој марви пивска отпатци (Malzkeime) са јармом јер је то најгодајнија рана за марву.

Однос у коме су поједини сурогати помешани са концентрисаном раном, у разно доба гојења — периодама — разан је.

Тако при гојењу волова за прих 40 дана, рана за једно грло за један дан смешана је у овом односу:

Пивских отпадака	2 кгр.
Јечмене јарме	1.5 „
Репе	17. „
Плеве	4. „
Јечмене сламе	2.5 „
Соли	0.40 „

Друга периода гојења траје такође 40 дана и рана је смешана и справљена овако:

Пивских одпадака	2 кгр.
Јечмене јарме	2.5 „
Репе	16. „

ђени засејати у нужној дубини, јер би у тој прилици, могао лако да измрзне.

Буков жир треба сејати у Априлу кад се сејање има да изврши на отвореном пољу. Али, ако би младе биљке могле бити заклоњене околним дрвећем или шибљем и ако се не би бојали да ће свиње или мишеви семе да упропасте, онда овај жир ваља сејати у јесен.

Грабово семе може се сејати и у јесен и у пролеће но у колико се раније у земљу баци у толико је сејидба боља.

Јаворово семе треба сејати у пролоће, ако младе биљке не би могле бити ничим заклоњене а у противном случају, сејање ваља извршити у јесен.

Јасеново семе може се сејати у јесен и у пролеће.

Брестово семе треба сејати одма по што сазри, а то је у другој половини Маја или у првој половини јуна, али ако то није могуће, онда сејање извршити идућег пролећа. И сејање у јесен испада добро, али је боље кад се за ово сачека пролеће. У Јуну посејано, даје још те исте године прилично велике биљке.

Брезово семе, ваља сејати кад сазри у јесен, но и сејидба у пролеће испада добро за руком. И за ово се семе као и за грабово, може казати, да у колико се раније у земљу унесе, и у колико је оно свежије, у толико је бољи и успех сејања.

Смрчево семе ваља сејати у јесен но сејидба испада добро за руком и кад се сејање изврши у пролеће.

Јелово

Борово и

Аришево семе, треба по могућству сејати у пролеће.

Багреново семе, ваља сејати у пролеће и

Семе од осталих врста шумског дрвећа, треба по могућству сејати у ово време, ну ако при пошумљавању не треба обраћати на њих пажњу, онда њихово семе ваља сејати у оно доба кад с дрвета опада.

Нема сумње да је при подизању шума сејањем врло нужно *да се сазна потребна количина семена за засејавање извесног простора земље*, јер ако се узме већа количина семена но што је ова у ствари потребна, онда тиме не само што иду у залуд више издати трошкови, већ је штета и у томе, што биљке кад су ове угусто могу како ваља да напредују. Ако се напротив узме мање семена, но што треба, онда је нужно подсејавање или подсађивање а то повлачи за собом веће издатке, него кад би се узело нешто више семена, због чега трошкови око поправке не би ни требали.

Да би могли сазнати, која је количина семена потребна за извесан простор нужно је да знамо:

1. *У ком растојању треба и морају да стоје младе биљке различитих врста у првој години, првог лета, па да у младој шуми после пошто се из ње одузме неки део биљака може се у своје време образовати нужан склоп?* и

2. *Колико је нужно килограма семена од разних врста па да се засеје површина од једног хектара.*

При одговору на прво питање долази у поглед посматрања: да ли се та врста дубоко укорењава или не и да ли пати од припеке, инсеката или од ових не страда. У првом случају требаће за подједнак прос-

---

Сена	4.	„
Јечмене сламе или плеве	4.5	„
Соли	0.40	„

Трећа и последња перијода, такође траје 40 дана и рана се даје онаква као и у прве две, само што се увелича оброк јечмене јарме.

После тромесечног гојења, грла алгајске расе, тежа су узев у средњу руку за 130 кгр. и по одбитку 5—6% на живот, плаћају се сваки 100 кгр. по 29—31 фор, а то ће рећи, сваки 100 кгр суве ране утрошене за израну ових грла, плаћају су по 4 фор. и 17 крајцара.

На место шкартираних старих и за спрегу неупотребљивих волова, одгајају се млади теглећи волови, који се купују у Ердељу по врло незнатну цену као једногода мршава телад и у заводу се гаје 4 године.

Колики ће се број теглећих волова држати у једној рачунској години, зависи од природе послова које према постојећем културном плану за ту годину треба савладати. Но као опште мерило узето, да на сваки 31.19 кат. јутро, пада пар теглећих волова или коња, негује се 420—450 ком. теглећих волова.

Почетком рачунске године (1 новембра) издвоје се они који су навршили 5-ту годину и уврсте у теглеће волове а неупотребљиви за теглење петогодишњаци баце се на гојење.

Развијће ових младих волова контролише се како на зимњем тако и на летњем ранењу и с тога се сваке године мере 1 Маја и 1 Новембра.

Прираштај од летњег до зимњег ранења износи и то:

Двогоди мерени 1. Маја тежили су 265—355 кгр. 1. Новембра 320—390 кгр.

Трогоди мерени 1. Маја тежили су 367—435 кгр. 1. Новембра 394—460 кгр.

Четворогоди мерени 1 Маја тежили су 397—485 кгр. 1. Новембра 450—520 кгр

Петогодишњаци мерени 1. Маја тежили су 459—600 кгр. 1. Новембра 505—625 кгр.

ГОДИНЕ СТАРОСТИ	Тежина прирасла од 1 Новембра до 31. Октобра наст. године	Прираштај телесног обима у сантиметр.		
		висина	обим врсеје	дужина тела
1—2 године	78.1	10.3	20.9	20
2—3 „	55.4	5.8	14.3	12.6
3—4 „	70	7.2	15.5	9
4—5 „	22.3	7.3	11.2	7.3

бј. *Млечност*

Просечно музе се годишње по 125 до 130 крава. На једну краву пада само 35. дана за које се време није музла.

Количина добивеног млека на горњи број музара, износи 254.972.3 литара, или за 365 дана на једну краву рачунато, долази годишње 2027.12 или просечно, дневно долази на једну краву 5.53 литара.

(Наставиће се).

тор мања количина семена но у другом случају; исто тако биће потребна мања количина семена и онамо где биљке могу правилно расти, но у случају где им у овоме стоје на путу различне сметње.

Између врста које се одма по ницању из семена јако укорењавају и које с тога мање пате од суше, измрзњавања земље и инсеката, међу лишћарима долази на прво место: *јасен*, на онда: *буква, брест, јасен, јавор, јова, граб*, а између четинара: *бор, аришевина, јела, смрча*.

Искуством је нађено, да прво лета, кад се сејање има да изврши по целој површини, треба да дођу на 1 квадратни метар:

од раста	8	биљака.
„ букве	11	„
„ јасена	11	„
„ бреста	11	„
„ брезе	14	„
„ бора	17	„
„ аришевине	17	„
„ јеле	20	„
„ смрче	20	„

Толики број биљака треба да се налази на земљи и положају добрих особина, но ако су ови неповољни, онда нешто више.

Исто је тако искуством нађено, да је за засејавање од 1 хектара, кад се сеје по *целој површини* (на сачму) потребно од:

лужниковог семена	700	килограма.
лутиковог „	550	„
буковог „	200	„
јаворовог „	55	„
јасеновог „	45	„
грабовог „	45	„
брестовог „	25	„
брезовог „	25	„
јововог „	15	„
смрчевог „	75	„
јеловог „	15	„
аришевог „	15	„
боровог „	14	„

Кад се сеје у *редове*, онда је потребно $^2/_3$ до $^3/_4$ од ове количине, кад се сеје у *бразде* онда $^1/_2$ до $^2/_3$ а кад сеје у *јамице* $^1/_4$ од горње количине.

Ну поменуту количину семена треба повећати за 10 до 20 процента у случају:

1. Ако су доста неповољне околности клијања семена и успевање младих биљака.

2. Ако је такво место да се биљке могу спречити ма чиме у своме развитку.

3. Ако је семе јевтино, а остали трошкови око сејидбе не коштају бозна колико.

4. Ако се жели, да се сејање што гушће изврши н. пр. с тога, што се жеље произвести танки сортименти, и

5. Ако је семе нешто старије.

Ако се жели, да се изврши мешовито сејање са растовим, буковим и брезовим или грабовим семеном но тако, да после клијања остане по $^1/_3$ од ових биљака, онда на хектар треба узети:

500	килограма	од растовог семена.
120	„	„ буковог семена.
30	„	„ брезовог и грабовог семена.

Инак не треба веровати, да ће шума у том односу помешана остати и до доба *зрелости* тих врста, јер већ у 60. години на шта више и раније, може се наћазити у шуми само $^1/_4$ растових и $^1/_4$ букових биљака, а остале $^1/_4$ биле би брезове биљке; пошто се дешава, да нема више од $^1/_4$ растових и $^1/_{10}$ буковог врста, а остатак је — бреза. До 30. године, биће у младој шуми повелика количина потчињених стабала која још трајишу у растојању за $^2/_3$ до 1 метра а превлађујућа на 1 до 2 метри. Ну до 60 године превлађујуће дрвеће прекрилило је у порасту много потчињено дрвеће, тако да су превлађујуће врсте сад у растојању за 2 до 3 м., а од 60. до 90. године на 3 до 4 метра далеко.

На искуства се зна, да се оне младе биљке које терају јаку сржну жилу, могу боље да очувају но оне врсте код којих је ова жила слаба, па за то при одређивању количине семена за мешовито сејање треба и на ово обратити нужну пажњу.

Ако би имали на сачму да засејемо н.пр. 1 хектар, на би желели, да та шума у својој 60 години буде *чиста растова шума*, но за засејавање целог тог простора не би имали довољно жира, онда се овај циљ може постићи, кад се узме $^1/_4$ жира, а $^1/_4$ брезовог семена.*) У том ће случају кад се то семе помеша и равномерно посеје, понићи много више брезових или грабових биљака но растових, али кад се бреза или граб од времена на време проређује, то се већ у 40 а најдуже у 60 до 80 години може имати *чиста растова шума*.

*) Кад је са растом много бреже, онда бреза може да прекрили раст, јер овај у младости расте спорије од ње. Зато је боље, да се употребе граб, јер и он и раст расту подједнако брзо.

О ЗАПАТУ СТОКЕ.[1]

Не само да сточарство заузима код нас у целокупном народном газдовању врло важно место, већ и у пољопривредном и

[1] Ово је трећи одељак из мога дела: „*Сточарска економија*". Други одељак је: „*Земљиш студије „науке о расама" у зоолошком и физиолошком смислу*", он на основу опширне научне студије, испитивања раса и сојева стоке у Србији — у слици и у речи — говори опширно и о питању за побољшање сточких раса у Србији. Ма да и сада већ имам обилат материјал (за слике и мере) благодарећи за трудову радова, г. Таси Богдановићу шкоју више фотолитографије. — још ми горње одељак није готов, у жељи да ово годишње тај материјал умножим, дотерам и — усавршим. Онда ћемо моћи претресати — више за унапређење сточарства у земљи.

у народно-економном смислу, оно је камен темељац, мал' не свега напретка и благостања у земљи. Стока то је најглавнији извозни артикал наше трговине[1]; то је било економне сугласице; извор материјалне користи; добра наплата уложеног труда, око заната и гајења стоке, кроз врло кратко време.

Сточарење је радња, која уложени рад, труд и главницу, по најбрже и понајсигурније плаћа и најбољу лихву доноси. Посао, који се код нас по најбоље рентира и који по најпре и по најсигурније привређује а најбрже новац доноси данас привреднику.

Ризик ове радње лежи више ван граница њених. Ризик тај лежи у „економној кризи", или у спољашним — трговинско-саобраћајним односима — државе спрам државе; лежи у строгости и тачности вршења ветринарско-полицијских мера на граници и у земљи, на случај зараза и болештина.

Али и он је врло кратког века по трајању.

Потреба стоке и сточних производа све је већа, што су Јеврона и њене велике вароши многољуднији; тражња је све већа и потрошња све сигурнија, што се са развитком свести и образовања у свету, више развијају и расту потребе, шири жеља за угоднијим животом и уживањем.

Ствар је мера чисто пољопривредних, да на основу тражње и пијаце, удешава запат и одгајивање стоке према потреби; докле много важније мере — мере потрошње, пијаце, осигурање проходње, предмет су народно-економне — тарифске и царинске политике, дотичне државе. Ту дакле, пољски и народни економ морају ићи руку под руку те да осигурају земаљском сточарству, па с тим и народној економији земље, сигуран и трајан успех.

С другим речима — са начином запата, одгајивања, по потреби поправљања, побољшавања и дотеривања стоке, — мора ићи барабар стварање потрошње, пијаца, могућност за извоз дотичних производа.

У свету влада вечита борба. Борба за опстанак — од појединих јединака, биљних и животињских, продужава се на заједнице, општине, друштва, жупе и државе: Борба између држава води се много вештије, много очајније, много љуће, јер установе ума људског — као што су државе, друштва — имају много више срестава на расположењу за ту борбу; што она — има савршенија, успешнија, моћнија срества, живље и јаче наоружање и спрему за ту борбу — то ће јој бити сигурнија победа и стварнији успех.

С другим речима — данас се воде с културним срествима, културни ратови државе са државом. У свету влада борба о економну превласт једне државе спрам друге. Та се борба најбоље и најчешће очитује у економном — појму једне значајне речи, која се зове: *конкуренција*, — *утакмица*.

Утакмица у нашем веку, то је сила, која пред собом све коси, руши и обара. То су „крњо и зеленко" наше народне појезије, пред којом силом ништа опстати не може; што „градове руше и обарају"!

Па и у сточарској производњи и трговини — утакмица (поред или поврх других економних мера и путева) игра врло велику улогу.

Начело, смисао и основа утакмице леже у општем правилу, које гласи: — *потрошња је све сигурнија, тражња све већа, што је производ бољи, што више одговара тражњи а што се јефтиније производити и продавати може.*

[1] По статистичним податцима за последњу годину и ранијих година видимо, да половину суме извоза, чини стока, коже и производи сточни (свиње преко 11, говеда преко 5, коже преко 3 милијуна динара и све остале врсте стоке и сточних производа до 1 милијуна) свега око 20 и нешто више милијуна динара, просечно с године на годину.

Но и ово је појам односан. Стварни појам лежи у томе: — *да произвођач са што мање труда, муке и трошка око произвођења својих производа добије што више новца, што бољу цену за своје производе.*

Цељ и задатак овог одељка о сточарству није да говори — о народно-економним мерама, којима се, од стране државе и друштва има тежити на постижењу горњег начела, при сточарењу; него — да на основу науке о сточарству, на основу примене природних наука на сточарење, на основу познавања природе и начина живота стоке, на основу искустава признатих и вештих сточара покаже путеве и начине, како ће се моћи горње начело остварити: — потпомагањем природе у вршењу њених послова, путем наслеђа и прилагођивања, основних закона: одржавања, промењивања и дотеривања целог органског света и живота.

Задатак је дакле овог одељка — овога рада — да из „сточарске вештине" покаже најпробраније, најостварљивије, најстварније законе, правила — о запату стоке.

Запат стоке, одгајивање и — рањење стоке — то су три стуба, три основна срества науке о сточарству и сточарења — „сточарске вештине".

Придавати већи значај, једном или другом, или трећем — нити има смисла, нити има свога оправдања: сва три су подједнако важна. Од месних и газдинских прилика, од приплодног материјала и т. д. — зависи, чији ће се упливи на једној стоци, у даном времену, боље, јасније и стварније оцењивати моћи.

Тек када се сва три пута, што успешније, што стварније што сигурније, што потпуније и паметније примене, може сточар оченивати, у сточарењу своме, потпун и сигуран успех.

То су три правца, три збира, скупа услова, који се морају подесити, применити и марљиво употребити — те да се задатак и мета сточарења сигурно постигне. То су као у једном организму поједини важнији органи (желудац, срце, мозак) ако једнога нема, или, ако је један од њих несавршен, наказан, болесан — нема ни читавог организма, или ако га има он болује и пати.

Цељ и успех сточарења — не може се потпуно и сигурно постићи, ако се ма који збир услова запостави или занемари (било запат, било одгајивање, било ранење). Они један другога — морају потпомагати, допуњавати, подстицати. Што је то потпомагање, допуњавање, подстицање потпуније — то је и успех сточарења сигурнији, то и сточар од своје вештине, има веће користи и асне.

Под изразом „*запат стоке*" — треба разумети све оне путеве и начине, који стоје сточару на расположењу, да према постављеној цељи и мети сточарења (држања стоке): од своје стоке створи што бољу и себи што кориснију стоку. Природа у томе послу — као што ћемо даље и боље видети — иде у велико на руку сточару и задатак је његов само да паметним, цељисходним одбирањем, добрим гледањем (негом) и рањењем стоке, руководи природу и њене законе, те да што пре и што боље постављену цељ у запату своје стоке на најбржи и најјефтинији начин постигне.

Према томе — и по смислу тог израза у народном језику — „запат стоке" је шири појам вештине одбирања и даљег неговања сточних корисних особина, по цељ запата и потреба сточаревих. Запат — то је појам у коме су — говорећи сточарским језиком — обухваћени сљедеће радње: 1) Цељ запата (држања стоке); 2) Избор расе и избор грла за запат (приплод); 3) извршење расплода (т. ј. начин спаривања, ужи запат) и 4) одгајивање (прави приплод) стоке.

(Продужиће се).

БЕЛЕШКЕ.

Чување зелени преко зиме.

Да ли ће се зелен моћи на дуже време очувати да не иструли, зависи много од брања — жетве. — Зелен се преко зиме чува обично у трановима или подрумима, и у колико су они сувљи, у толико се и зелен може дуже здрава и свежа да очува.

За извесне врсте зелени подеснији су промајни подруми а за понеке пак трапови. —

Ма где метули зелен да презими, у подруму или трапу, због влаге коју зелен из себе пушта, почне буђавити и трулити. Трулење зелени у подрумима спречава се у неколико тиме ако се чешче за време лепих, сушних дана проветравају, и ако се зелен пре траплења, добро очисти, и сваки најмањи натрувао део сасеће. — Многи баштовани који се искључиво баве продајом зелени за време зиме загревају овлаш подруме, нарочито кад су влажни дани.

Сем поменутога, ваља знати и то, да зелен треба само по сувом времену вадити и брати, чистити и трапити. Пре траплења оставити је дан, два да се провене. Зелен је најбоље трапити у чист, ситан речни песак. Преко зиме чешће је надгледати и веома брижљиво натрулу зелен од здраве одмах издвајати, како трулеж не би окужила и прешла и на здраву зелен.

ГЛАСНИК

Министар народне привреде г. К. С. Таушановић по свршеним тркама и земаљског већа свију кола јахача, отишао је у Рогот да прегледа ову државну имаовину, не би ли се на њој могао основати какав „сточарски завод“ или „пољопривредна школа“ пошто има празних зграда и довољно земље било за сточарски завод било пак за школу. Затим је г. министар одпутовао у Добричево и Љубичево да обиђе и ове економне заводе.

* * *

Г. Живко Шокорац секретар министарства народне привреде и редован члан српског пољопривредног друштва, изаслан је по његовој жељи од стране поменутог друштва у Нови Сад, да проучи фабричку прераду свиле, као и уређење и односе који постоје између произвођача и фабриканта.

Г. Шокорац пробавиће на овоме послу до 10 дана

* * *

Са крагујевачког земаљског већа свију кола јахача „Кнез Михаило“. — На дан 9. Септембра ове године држано је у Крагујевцу по напред утврђеном програму „Земаљско веће уједињених кола јахача „Кнез Михаило“. Веће је држано у гимназијској сали а отворено је у $8^1/_2$ часова лепом беседом председседника Дриногавског кола јахача г. П. Куртовића. Затим је сакупљено веће поздравио министар народне привреде г. К. С. Таушановић језгровитом беседом коју је веће са највећом пажњом саслушало.

Пошто прерседник месног — шумадијског кола јахача, мајор г. Тод. Грубановић заузе председничко место којим га избором веће почаствова, приступи се претресу појединих тачака које су штампане у 14 бр. Витеза и са извесним изменама усвојене за дневни ред.

О свима питањима која су садржавала поглавито мере за унапређење нашег коњарства и о узајамном односу свих кола јахача, вођена је жива дебата у којој су учествовали многи говорници.

После дужег и довољног обавештења сакупљено веће у погледу унапређења нашег коњарства донесе ове резолуције:

1; Да се уведе гајење бољих сојева коња који би подпуније подмиривали свеколике потребе како земљорадничке тако и војене.

2; Пошто је завод држ. ергела моћан фактор за унапређење коњарства и за сада једини расадник за побољшање и облагорођавање домаћег соја коња, то да се умоли г. министар народне привреде, да овом заводу поклони своју пажњу, да га реорганизира и стабло ергелско према појављеној потреби увећа.

3; Да се надлежним путем учини предлог г. министру за свакогодишње комисијско прегледање и поступно шкоплење рђавих приватних пастува.

4; Да се надлежно место умоли за подејствовање, да се у држ. буџет сваке године ставља по извесна сума новаца за награђивање *оних приватних пастува*, који су у току те године опасли *одређени* број приватних кобила, а који су *врло добри* т. ј. такви, да су у стању, да по своме соју и саставу корисно утичу на произвођење доброг подмладка, — дакле који својом употребом за приплод побољшавају домаћи сој коња.

5; Да се установе награде за оне одгајиваче, који држави нашој као способно продаду и десето грло код њих произведено и одневовано.

6; Да се донесе закон, да се бар за извесно време *добра приплодна грла* не могу продати ван граница Краљевине Србије.

7; Да се ради куповине коња за војску установе *стална комисије* у свима оним местима где има стручних људи за то, прево којих би се увек покушавала куповина коња за војску из народа пре но што би се приступило тим повременим набавкама потребног броја коња путем лицитације са стране.

8; Да се из народа купују за војску ждребад још у првој години старости а по одбитку од сисе.

9; Да се поуком, обаштењем а и другим згодним мерама дејствује, а по могућству донесе и закон: од које године старости тек да се смеду грла употребљавати за приплод а од које за вршење послова.

10; Да се даде што обилатија државна помоћ колима јахача и која би се првенствено и већим делом, међу остале награде при утакмицама уврштивала.

11; да се преписка и сва пошиљања кола јахача „Кнез Михаило“ и „Одбора земаљског већа“ ослободи плаћања поштарине.

12; Да се весник „Витез“ свију кола јахача штампа бесплатно у државној штампарији.

13; Да се *одгајивачима* који своје коње воде на утакмице, дају олакшице при преносу на жељезници како за њиова грла тако и за њих, те да се не мора пред сваку појединy утакмицу нарочита дозвола тражити.

14; Да г. министар војни официрима дозволи држање оне ждребади која су код њих приплођена у државним коњарницима по предходној одредби, какве треба да су оне официрске кобиле које би се употребиле за приплод у погледу висине, соја, старости, обима и боје длаке, — с тим, да опасивање оваквих кобила може се дозволити само сваке 6-те године.

Затим је усвојен предлог да се оснују „ремондски заводи“ поради одгајивања коња за војене потребе а којих за сада нема; и предлог

О пробирању података из државне ергеле и од појединих кола, који би могли за мерило послужити при увођењу нових и бољих сојева коња.

За тим је веће приступило организовању свих кола јахача и донело ове резолуције:

1., Сва кола по позиву и називу образују једну духовну целину.

2., Свако коло јахача приређује у разно време утакмице за такмичаре своје територије, или за све области, како према средствима и околностима за добро нађе.

3., Управе појединих кола могу се и ван' круга своје области јавично и директно, са циркуларима или иначе обраћати појединим лицима, новчаним заводима, општинама, корпорацијама или удружењима и т. д. за унос у чланство или за прилоге — помоћ — који би се употребили међу награде при утакмицама. Ово исто важи и при растурању срећака појединих кола.

4., Да се заведу свакогодишњи скупови свију кола јахача, које ће носити имена „Земаљска већа". Кад ће се и где земаљско веће састати, одлучује оно веће које му је предходило.

5., На свако земаљско веће шаљу свих 5 кола јахача по једног изасланика и једног замењника.

6., Прво веће по овим одредбама састаће се идуће 1891. године у Нишу код Моравског кола јахача утакмице које то коло приреди.

7., Земаљском већу председава председник кола, у чијој се области веће држи.

8., Установљава се „*Стални одбор земаљског већа*" који станује у Београду.

Одбор овај сачињавају:

а) Начелник сточарског одељења министарства народне привреде,

б). Инспектор артиљерије,

в). Начелник артиљеријског одељења министарства војног,

г). Командант коњичке бригаде,

д). Шеф ремонтског одсека министарства војног,

е). Два члана српског пољопривредног друштва које сама управа изабере.

ж). Из сваког кола јахача по један заступник и по један замењник који станују у Београду.

9., Повереници и замењеници за стални одбор земаљског већа, бирају поједина кола или њихове управе потпуно самостално.

Мандат повереника појединих кола траје сполико времена на колико их дотична кола изберу.

10., Стални одбор земаљског већа бринуће се о извршењу резолуција донешених на земаљским већима; прибирање нужне податке појединих кола, бринуће се о „Витезу" органу свих кола јахача, а тако и о свему другом, што иде у прилог остварења привредно витешке идеје духовног патрона нашега Михаила на пољу пољопривреде, коњарства и витештва; оне циљеви на којој кола послушу.

11. Све своје предлоге које би стални одбор земаљског већа, следећем земаљском већу на усвојење поднео, слаће их предходно и благовремено управама појединих кола јахача на штудије и примедбе.

12., Право гласања на земаљском већу имаће само представници појединих кола, поменутих у тач. 9, тако и сви чланови сталног одбора земаљског већа.

Председник земаљског већа предаје архиву и протоколе седнице одбору земаљског већа на даљи рад и чување.

13., Да моравско коло јахача до конца текуће године извести јавити, сталном одбору земаљског већа ког дана мисли приредити утакмице у на тунајшњој години.

14., Изабрана је депутација од 5 лица, која ће да надзиђним местима посеришава све предходне послове, докле се стални одбор земаљског већа не конституише.

15., Прво земаљско веће свих кола јахача изјашало је једногласну жељу, да сва кола сем својих посебних, имају једну заједничку заставу, под коју ће се сва кола збирати.

Ову жељу прво земаљско веће, доставиће одређена депутација највишем заштитнику као најпокорнију молбу свију кола.

16., Сва кола јахача, да у току од 15 дана после закључења овога већа известе и *сталом одбор земаљског већа* које су личности као своје представнике и повереннике (види тач. 8. под Ж. и тач. 9.) у тај одбор наименовали.

Остале одредбе које је веће донело, тичу се искључено о уређењу међусобних односа између кола и сталног земаљског већа, као и односа међу појединим колима.

ДОПИСИ

Ниш, 21. Августа 1890 год.

Од пако је пала велика киша 2 и 3 пр. м. те Гружа и Јасеница штету почињше, од онда је владала суша, све до јуче, кад паде мало кише и западе. Суша је доше кукурузе готово упропастила. Рани су се кукурузи добро одржали.

Жетва и вршидба довршене је а кукурузе и шљиве почињу брати.

Пшеница је добро родила, овуда је крстина — од 13 снопа — дала врећу; тако и јечам. Овас је слабије родио. Шљива мало има а неница их трешња за сушење и прављење пекмеза (страни трговци на два места у Гружи почели су куповати пекмез и плаћају сирове шљиве 8—10 дин. од 100 кгр.). Виногради су добро родили и у пола је зрело грожђе.

Здравље у народу неповољно је. Срдобоља влада. У Књиву је било смртних случајева 7—8. Опружним опиницу пилавци је и болест повећавше је и дало узутства за чувење и лечење; а село Најсјајнић је оболењем и спе се више селест шири.

Стока је здрава.

Цене су:

Пшеници	од 100 кгр.	11—12 дин.
Брашну пшеничном	„ „ „	15—18 „
Кукурузу (старом)	„ „ „	12—13 „
Брашну кукурузном	„ „ „	13—14 „
Јечму и овсу	„ „ „	11—12 „
Пасуљу	„ „ „	18—20 „
Сену	„ „ „	4—4·50 „
Вину	од 100 л.	20—30 „
Ракији	„ „ „	30—40 „

Надница земљорадничку 1 дин. са храном и напојницом.

С. М. Вемић.
учитељ.

Цена маљим огласима; Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стран 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. држање таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јептиније

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

ИЗ ОСНОВА ПАЛИШЕВ ГЕВЕЉА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ У ЗОЋ ПРВИСКУ ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ЧЕСИ ПОЛОВА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

За Србију:
На годину 8 дин., на пола год. 4 дин.
За Иностранство:
На годину 10 фр. или 5 фор. а. в.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И НА ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ЋЕЛЕ СЕ ДИО ПОСЕБНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 38. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 23 СЕПТЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Привредна и трговинска Србија. — На који се начин може неутрошна шира попрати, па да од ње добијено вино? (наставак). — О зимату стоке (наставак). — Поздравна реч Министра народне привреде г. Косте Таушановића пре отварању прве земаљске сеје свих врста „Краљ Милан". — Белешке: Да ли је боље сејати детелину и друге лиадске траве о јесени или о пролећу? — Гласник: Изложба коња у Крагујевцу. — Крагујевачке трке. — Депутација земаљског већа свиња коња јахача код Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва. — Чланови сталног одбора земаљског већа свиња коња јахача. — Оногодишња жетва у Лубичеву и Добрачеву. — Почасна медаља за пољопривредне радозиме у Француској. — Огласи. — Подлистак: Уређење државних сточарских завода у Мађарској (наставак).

ПРИВРЕДНА И ТРГОВИНСКА СРБИЈА.[1]

Г. Рене Миље, бив. француски посланик у Београду а сада у Штокхолму, написао је и издао прошле год. књигу под горњим именом, на француском језику.

У овој је књизи г. Миље, на основу својих сопствених испитивања за време свога трогодишњег бављења у Србији, обухватио скоро све гране наше народне привреде, показао њену производну снагу, изложио наше трговинске односе како унутрашње тако и спољне т. ј. извоз и увоз нарочито са француском, и све то поткрепио многобројним статистичким подацима. Најзад напоменуо је пут и начин којим Србија може своју привреду да унапреди а своју трговину да изведе из ових уских граница у којима се креће, још и данас када је железницама везана са *морем*, износећи тим путевима своје производе на велике светске тргове, и дајући их тамо у размену за оно што јој треба под много бољим и повољнијим условима, него што то данас у овим спученим границама бива.

У предговору своје књиге каже г. Миље, да је овим својим радом хтео да користи Србији и да на тај начин „одужи дуг благодарности према земљи која је тако симпатична француској, а отварање железнице Београд-Солун убрзало је, вели овај његов рад". Нека је од наше стране хвала г. Миљеу на његовом труду који је за кратко време свога бављења у Србији уложио на писање ове књиге и тиме дао доказа о својим истинским и пријатељским осећајима које према нашој земљи гаји.

Књига је, без поговора, врло поучна и од важности за сваког Србина, коме наше привредно и трговачко унапређење на срцу лежи, па би штета била кад је не би на српском језику имали. С тога је г. Јевремом П. Гудовићу, редовни члан српског пољопривредног друштва предузео превођење ове књиге на српски језик и већ је велики део превео, а чим с преводом и допунама, које је од своје стране учинио — са свим готов буде, дело ће се штампати.

Г. Миље пак, који је сва права на књигу задржао, одобрио је г. Гудовићу са највећом готовошћу да дело може на српски превести и публиковати. Међутим, докле ово не буде, г. Гудовић нам је уступио по неки одељак превода да га у „Тежаку" изнесемо, што ево и чинимо са одељком који излаже једну важну грану наше привреде, а то је;

Сточарство, ковјарство и њихови производи.

Гајење, потрошња и извоз стоке, састављају најстарији привредни извор једног народа, чији стални и земљораднички живот није још сасвим избрисао трагове примитивног и пастирског живота. Данас када су усљед честих криза, у целој Јевропи, цене житу пале, могла би се ова стара грана народне привреде поново оживети и за Србију би изванредно била највећа срећа кад би успела да у извозу својих говеда и свиња, нађе накнаду за недостатке које би могла осетити на житима; она би тада могла себи честитати што није пустила плуг преко свију својих поља и шума. Њој је довољно да се само опомене својих старих традиција и да их мало по мало усаврши па да постигне резултате скоро равне онима, којима земљорадња, потпомогнута науком, у другим земљама тежи.

Ја ћу редом прегледати.

I. рогату марву.

II. овце и козе.

III. свиње.

IV. коње.

V. Индустриске и трговинске производе који долазе од гајења стоке.

[1] La Serbie Economique et commerciale par René Millet, ancien Ministre de France en Serbie Berger-Levrault et C-ie. Editeurs Paris — Nancy. 1889.

I.

Кад је Србија у почетку овог столећа прогласила своју независност, под неосетним сизеренством Турске, она је највише од свију земаља балканског полуострва производила рогате марве; али већ у другој половини столећа ова је производња ударила назад, или бар Србија није у овоме погледу сачувала своју надмоћност. Овај назадак или застој у производњи крупне стоке има више узрока.

На прво место долази опадање старих земљорадничких и сточарских удружења названих „Задруге", које множини чланова једне исте породице допуштају, да своју снагу заједнички употребе на обрађивање земље. Јасно је дакле, да је овај старински начин обрађивања земље, поред тога што олакшава уједињење доста пространих земљишта у једној руци, — био још врло повољан и за сточарство, нарочито за гајење рогате марве, докле међутим ратарски рад, као више лични и ограничени, доноси собом поделу имаовине.

На друго место долази закон од пре десет година[1] који дозвољава делење општинских утрина (испуста), чега је последица била да су нови сопственици похитали да та земљишта претворе у орнице.

Али из разлога, врло појмљивих, прилично је се од пре две три године умалило претерано засејавање земље и пољопривредници почињу да обраћају већу пажњу на произвођење крупне стоке јер јој је продаја свагда осигурана на трговима у Штајибруку и Бечу.[1] И сама влада чинила је кораке да поврати стари добар глас о домаћем соју говеди. У тој цељи наименоване су и марвене комисије а министар народне привреде набавио је више бикова, брижљиво изабраних између најбољих примерака српског соја, и раздао их бесплатно сточарима по унутрашњости за приплод, он се нада да ће се на тај начин моћи да спречи изметање (дегенерисао) једног соја, који је у прошлости дао тако изредне резултате.[2]

Врло би погрешно било ако би се ишло на то да се сасвим измени или нагло преиначи овај сој говеда у Србији који је дао доказа, да је један од најиздржљивијих, а при том најгојазнијих у Јевропи и кога је столетно аклиматизовање (навикавање на климу) оспособило да може сносити крајности температуре једног жарког лета и једне студене зиме.

У овај сој данас се рачунају још две различне, али чистокрвне, гране, а то су: *Колубарска и Тамнавска* грана.

1. Врста *Колубарска* (bos primigenius) находи се у области Колубаре (округ ваљевски), одкуда и своје име доводи и он је тамо свуда разпрострањен.

Ова врста има длаку боје прљаво-сиве, но на лицу око очију, на потиљку, на грудима, на подвратинку (марамици), на предњем делу од колена до плећа и

[1] Г. Миле сигурно мисли „Шумску уредбу" од 1861. год. Превод.

[1] Није баш свакад. Превод.

[2] Не знамо нада су они бикови набављани и знамо да је министар нар. привреде 1883. год. набавио неколико грла Алгајског соја ради укрштања са нашим сојем у Топчидеру. Резултати су били сасвим повољни. Прев.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

У најмлечније краве рачунају се оне, које годишње дају 3.601 литара млека или на један дан 9.86 литара. Од горње количине млека утроши се на прављење масла 21.555.5 литара годишње и добије се од те количине чистог масла 752.85 кгр. што ће рећи да свака 100 кила млека дају 3.49 кила чистог масла, остала количина млека, утроши се за прављење сирева: ромадура и сменталера швајцарског или се пак издаје конвенцијонистима и др. раденицима као депутат.

Од млека, са кога се павлака (oberst) скине, прави се или посни сир за раденице, или се употреби за храну свиња.

Од утрошених 73,426.5 литара млека, добије се чистог сира 61—95 кила или од 100 литара млека, добије се 8.43 кила сира.

Цене продуктима од млека јесу следеће:

Тој-масло	1 фор.	30 кр. кило.
Ромадур сир	—	60 кр. „
Гроје „	—	55—60 кр.
Сир за раденице	—	30 кр. кило,
Литар млека	—	6—7 кр.
„ павлаке	—	24—30 кр.

Овчарство.

Производња оваца у заводу врши се у два правца и то:

а) Мерино, — рамбуље — за производњу вуне средње доброте (cammwolle) и

в) Коцволд за производњу меса.

Код прве расе оваца иде се на то, да се однегују таква грла, која ће бити сва једнолика и по величини тела и по доброти вуне (conformitet der Wolle), код друге пак расе, сва је пажња управљена на то, да се грла што више телесно развију и даду што већу количину меса.

А. Стадо Мерино — рамбуље — броји на 1500 брави разног пола и старости.

Сјагност оваца израчунати процентално износи 83.64%. Прираштај 11.9%.

По роду било је јагањаца . . . . . 46.28% муш.
„ „ „ „ „ . . . . . 53.72% жен.

Мерено јагње чим је се ојагњило, просечно је тежило 3.72 кгр. До одбијања била је тежина 21.72 кгр. (максимално 28.27 кгр.) мушке јагњади, а женске 19.34 кгр. (максимално 26 кгр.)

Ушкопљена пак мушка јагњад тежила су . 19.4 — 25 кгр.
Једногоди овнови . . . . . 62.48 — 80 „
Приплодни „ . . . . . — . . . 107.33 — 120 „
Једногоде овце просечно . . . . . 37 — 43 „

на бутинама више загаситу. Губица је црна и опасана плавим прстеновима. Папоњци су црни. Рогови су дугачки и широки; глава дугачка и шиљата. Очи су косо удубљене. Леђа су права. Марамица је осредња. Ноге су добро и сразмерно развијене, али танке; жиле су видљиве и обле. Реп је дугачак, доста дебео у корену, а доле се завршује танким крајем који је покривен једним снопићем црних и дугачких длака. Бутине су суве и танке, трбух је уздигнут, ребро заокругљено, груди дубоке, сисе осредње. Коже је дебеле али гипке. Спољни изглед је у опште протегнут али врло витак. Средња тежина износи 300 до 500 килограма (у мршавом стању). Један вô од 6 година тежи у опште 480 килограма.

Једна обична крава даје просечно 5 до 8 литара млека дневно; а кад би се добро ранила и добро неговала — што је у Србији доста ретко — могла би дати 10 литара дневно.

Овај сој лако се даје угојити за клање; волови те врсте употребљују се у целој Србији као теретно марвинче, и могу упарени да потегље терет од 2 до 3000 килограма.

Ево размера једног грла овог соја.

Висина:

	милиметара
Од стопала до врха плећке	865
„ „ „ гребена	1.375
„ „ „ прегиба	670
„ „ „ врха груди	690
„ „ „ колена	285
Од стопала до средине бока	1.245
„ „ „ леђне линије	1.370
„ „ „ врха сапи	1.345

Дужина:

	милиметара
Врат, од вратног угла до плећке	465
Плећка, лопатица	540
Ребра: од почетка до средине бока	615
Леђа: од плећке до сапи	770
Хртењача: од врха плећке до репног корена	1.650

Глава:

	милиметара
Укупна дужина	500
Ширина између рогова	215
„ чела	205
„ између очију	215
„ образа	296
Обухват грлице	515
„ главе око чела	1.085
Размак рогова у врху	660
Обухват целог тела	2.005

На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино?

по

Антону Хауку, Антонију Дал Пијацу и др.

од

Благ. Д. Тодоровића.

(Наставак).

Редак је случај код шире, да се њен однос шећера према количини креће у оним границама, које су нужне за производњу ваљаног и скупог вина. За то, ако је у овоме велика разлика, онда је нужно да при-

---

Двогоде „ „ . . . . . 48—88 кгр.

Цена је приплодним овновима између 50—60 фор.

В. *Овце за производњу меса.*

За ову цељ негује се засебно стадо оваца, које се састоји из Коцволда и Мерино расе. Укрштањем поступно се побољшава вуна, но главна је цељ овога стада одгајивање за производњу меса.

Стадо Коцволд — мерино — броји преко 1500 брави разног пола и старости.

Сјагњост оваца износи на 78,5%.

По роду ојагњено је:

Мушких 48.15%

Женских 51.85%

Јагње чим је из материне утробе изашло, тежило је 4 киле.

При одбијању тежила су:

Мушка јагњад . . . . . 22—27 кгр.

Женска „ . . . . . 19.12—23 „

Ушкопљена при одбијању . . . . . 18.71—25 „

Једногодих мушких јагњади износи тежина 88. 7—98 „

Једногоди жен. . . . . 79.86—83.98 „

Приплодни овнова . . . . . 107—128 „

Приплодне старе овце . . . . . 85—90 „

Производи из укрштања Мерино са Коцволдом за приличне тамошње, били су потпуно задовољавајући. Нарочито Русија купује приплодна грла ове расе и плаћа браз по 60—66 фор. Добивени резултати од непране вуне по сиршеном стрижењу оваца и то узети од непране вуне јесу ови:

а) Од Рамбулије — Мерино — стада.

Одбијена јагњад од 7 месеци (стара вуна) дала су 1.64 кгр.

Једногоди овнови . . . . . 5.44—7.01 „

Двогоди овнови . . . . . 7. 9—10. 8 „

Оригин. рамбуљ овн. . . . . 9. 5—12. 6 „

Приплодне овце . . . . . 4.95 „

Двогоде „ рам. . . . . 5.34 „

Једногоде „ „ . . . . . 3.56 „

в) Од стада за производњу меса добивено је вуне и то:

Од двогоди овнова . . . . . 5.59—7. 5 кгр

„ једногоди „ . . . . . 4.14—7. 1 „

„ одбиј. 9 месечни јагањаца . . . . . 2.05 „

„ оригин. Коцвол овнова . . . . . 7.86—9 „

„ старих оваца добив. укрштањем коцвол. 4.27 „

„ једногоди оваца . . . . . 4.07 „

Вуна се продаје: 56 кила по 24 фор. и по одбитку 4% на име непрања.

Овце се у заводу никад не музу.

Гајење свиња.

Цељ је производњи свиња у овоме заводу та, да се од угарске „Црвене“ расе свиња — Salontaler, — која се искључиво гаји ради меса, однегују изврсна приплодна грла и као такова распродадъ приватним лицима у цељи облагорођавања земаљског соја свиња.

Веома је карактеристично да су сва грла овог соја „црвене длаке“ што је својствено само овоме соју свиња, и што се услед добре хране и брижљиве неге развије до невероватне величине (много веће него наше мангулице). Мана је пак овоме

ступимо поправци шире, т. ј. да додајемо шећера и да неутралишемо киселину. А овај однос између шећера и киселине зависи као што рекосмо од године; неки година он је са свим повољан, а неки опет није као што треба.

Отуда је по све нужно, да се у приликама, кад се жели приступити поправци шире, на неки начин сазна, колико има у шири шећера а колико киселине и којих је година тај однос био најповољнији.

Количина шећера у шири, обично се одређује широмерима, но онамо где се жели да сазна права (тачна) количина шећера, то се ради по Фелингowом начину. Практичари задовољавају се потпуно широмерима те за то о Фелингowом начину који се по готову само у хемијским кабинетима употребљава и нећемо говорити.

Сваки је широмер стаклени ареомер подељен у делове — степене. Кад се широмер стави у ширу он у њој мора потонути до њеног подеока степена, и тај је број количина шећера у шири основа т. ј. специфична тежина, те да се помоћу ње рачуном сазна количина шећера. — Наравно, ако у шири има више шећера, онда широмер мање тоне, и обратно више, у колико је ређа шира, у толико је мање шећера.

Шира поред шећера садржи још и винског камена, винске киселине, гуме, беланчевине, минералних састојака и других материја, и ово заједно без шећера познате су под именом: екстрактивне материје, или шећерни састојци.

Отуда широмери се употребљују у ширу шећерних и нешећерних састојака, т. ј. у смесу свију растворених материја у шири, те за то и њису тако згодни да се њима тачно одређује количина шећера

Између широмера највише су у примени: *Хексов, Бабов и Балингов.*

Скале Хексовог широмера показују обично од 50 до 130 степени, (гради) а како је начињена на основи, да је један литар чисте воде тежак равно 100 грама, то је онда јасно, да ће испитујућа шира показивати однос њене тежине према тежини воде од равне запремине, т. ј. за колико је она тежа од воде.

Ако Хекслов широмер потоне и пр. до 89°, то је онда 1 литар шире тежак 1089 грама, или шира је тежа од воде за 1·089 пута. По што се овим широмером одређује дакле само специфична тежина, то је онда ради изналажења количине шећера нужно, да уз сваки такав широмер иде и одговарајућа таблица.

Бабов широмер одликује се тиме, што се на њему не прочитава специфична тежина шире, већ *количина шећера у процентима.*

При грађењу овога широмера, Бабо је обратио као и Балинг поглавито пажњу на то: да у шири поред шећера има и екстрактивних материја. Отуда кад широмер потоне н. пр. до 20 подеока, онда ту нема у ствари 20°|° шећера, већ мање. Бабо је нашао да на 20°|° домази 30°|° екстрактивних материја, па за то толико растојање на широмеру није поделио у 20 делова већ у 17.

сој свиња та, што њису гојазне, јер се само могу укрштити за месо а никако за маст. —

Овај сој свиња развио је се на имању Ладисава Тасе у Ердељу, од кога су и купљена приплодна грла за завод Кошбер.

Чопор ове расе свиња броји на 500 комада.

Од бухарених крмача, остало је справних 89.30%, а просечно једна крмача опраси 6,33 пом. и то 47,01 мушких и 52.99% женских.

Просечна тежина одбијене прасади јесте	17.23	кгр.
Једногодих вепрова	98.89—120	»
приплод. »	181.33—204	»
Једногоди крмача	69.34	»
Двогоди »	131,11	»
Старих »	150	»
Једна приплодна крмача стаје	30	фор.
Један приплодни вепар »	60—70	»

За одржање приплодних крмача са прасадима, сграђене су на средњорији мајура Тарча и Важдиња две штале по модерном укусу. Унутрашњи разметај ових штала састоји се из 6 реди сандука дуж целе штале, од којих су три с једне и три с друге стране ходника који уздуж дели шталу у две равне половине. Сандуци су велики по $1^1/_4$ метар у квадрату и удаљени су један од другог по 15 ст. Из сваког сандука води један мали отвор у једно мање предграђе у које прасци излазе за време храњења. Пред свако храњење (ујутро, у подне и пред вече) пуштају се крмаче без прасади у једну дугачку одају у којој су корита из којих једу намештена, а по свршеном храњењу, отвори се слабина од водовода, и вода спере сву заосталу нечистоћу.

Храна се састоји из незнатног дела концентрисане (зрневља) а поглавито из укуваних кромпира, мешања справљених са сурутком и др. техничким отпацима.

Чим се прасад одбију, шаљу се на мајур Надаш, и тамо се на богатим пашњаци одгајују.

Приплодни вепрови су пак смештени на мајуру „Тарчу“ и поред обичног прехрањивања, штоно се свакође посведневно на пашу.

Овај сој свиња — Salontaler — свиња рентира се на сваком малом газдинству, јер је врло јефтин и задовољан са лошијом храном; а при мало бољој храни прирашћује у тежини по 1 кило дневно.

Ако су се пак грла овога соја у младости подједно развијала, то весма крупна изгледу. И величином и тежином превазилазе Енглеске свиње. Гоје се искључиво за месо и сланину која је сврло протканa тканивима од меса.

На посластку стаће изравља у овоме заводу код свеколике стоке било је:

Код коња	1.8% болесних
» говеда	0,8% »
» оваца	5.6 % »
» свиња	1.5—3% »

(Наставиће се)

Балингов широмер разликује се од Бабовог у томе, што се њиме одређује у исто време и количина шећера и нешећерних састојака. Кад од изнађене количине нешећерних састојака одузмемо број што га показује шира на сахарометру, онда ће добивена разлика показати количину шећера у шири.

Многобројна посматрања потврдила су, да се нешећерних састојака у шири налази у средњу руку за 4·2 процената. Ако сада одбијемо од броја прочитаног на сахарометру 4·2%, онда ће разлика представљати проценат шећера.

Права количина шећера може се широмером одредити само на топлоти од 17·5° ц. Ако је топлота већа, то ће се показати, да шећера има мање, и обратно више, ако је топлота мања. Отуда је потребно да се у исто време, када се широмер употреби, измери и топлота шире, па да се помоћу за то удешених таблица изврши нужна корекција.

Кад се жели широмером одредити количина шећера у шири, онда ширу ваља најпре процедити кроз ланено платно, па за тим кроз проливаћу хартију, па са свим сув и чист широмер пажљиво спустити у дугачку чашу у којој је шира. Широмер не треба јако загњуривати у ширу с тога, што се шира лени за њ, те тако и својом тежином утиче, да широмер више потоне.

Широмери најтачније раде кад се њима испитује шира из зрелога грожђа, а ако се њима одређује количина шећера у шири из незрелог грожђа, онда могу бити и нетачни.

(Продужиће се)

О ЗАПАТУ СТОКЕ[1]

(Наставак)

Сетегаст вели[1]: „под запатом — (вештачким расплодом!) стоке, треба разумети, спаривање стоке, под руковођењем извесних, искуством утврђених начела, правила; спаривање стоке, намењено је увек некој одређеној цељи. Запату је самоме цељ, да из приплодне стоке, коју имамо, добијамо што више, што спажнијег и што здравијег потомства — припатка — у коме ће се особине, добре стране њихових родитеља, очувати и сигурно пренети на потомство а погрешке и недостатци, које би они (родитељи) имали — сасвим утрти и изгладити.

Према томе запатом сточар тежи, да добије и одгаји такав припатак (потомство), који ће бити тако формиран (одгајен), да обећава највећу корист за извесне, суврeмене одношаје и прилике, или да ће се од њега (потомства) моћи очекивати уопште највећа способност за дотичну цељ запата и без обзира на газдинске успехе.

У првом случају нарочито ће се тежити, да припатак покаже и добије највећи ступањ једностраног развића својих особина за цељ пашег што бољег користовања а у другом се случају гледа, и на хармонију спољашњег облика а често и без грамжења за тренутном вајдом.

Ваљан сточар у запату обично тежи, да му је припатак у обадва правца што савршенији; но први правац преовлађује у запату стоке за *корисну производњу* а други правац опет при одгајивању припатка за даљи запат.

Последњи је правац и много тежи и трудији, захтева много више знања, труда — па и капитала[1].

Према природи саме ствари, може се одељак о запату стоке и овако подељити:

1) На научни, теоријски део — општи део запата, и

2) На практични (примењени) део — извршење запата (одбијање, расплод, одгајивање и одрањивање приплода).

ОПШТЕ О ЗАПАТУ.

Непроменљивост врста. „Дарвинизам (Борба за опстанак, Природно одбирање) — Тајна стварања, Закони наслеђа, прилагођавања — Нелибање органа.

1. Непроменљивост врста и Дарвинизам.

Човек воли свуда ред. Отуд је постало класифицирање, увођење система, у свима природним наукама.

То друкчије и није било могуће, јер само путем упоређивања, издвајања, класификације, било је могуће, да се толики огромни и разнолики створови органски могу лакше распознавати и разликовати једно од других.

За то је било нужно да се сва жива створења, све биљке и животиње по извесном реду а по својом особинама, спољним и унутрашњим, издвоје и поделе у нарочите, веће или мање групе и гомиле, у колико су међу собом сличне и у колико се од животиња осталих група или гомила одликују и разликују. Тако их је и човек могао лакше утувити, запамтити и распознавати.

Живи створови били су подељени у царства: — у царство *биља* и у *царство животиња*.

Према томе и све животиње подељене су најпре у класе (сисари, птице, водоземци, рибе и т. д.), за тим у — *редове, породице, родове* и у *врсте*.

Врсте обухватају — по тој системи поделе, класификације — све оне једнаве (неке животиње), које су међу собом сличне и које се могу даље међу собом патити и расплођавати.

Животиње од две разне врсте — не могу се ни спаривати а у изузетним случајевима, где је то могуће — не могу се даље патити.

То је Линеова т. зв. природна подела живих створова. Наук тај учио је дакле — да врсте живих створова остају непроменљиве, да се од створења света нису никако ни мењале, нити да ће се мењати.

Но по науку Енглеза, научњака Дарвина, врсте, не само да нису стално, непроменљиве, већ због спољних уплива, подлеже многостручним променама.

Усљед тих спољних уплива и природнога избора у борби за опстанак и врсте се у низу дугих периода времена, могу толико изменити, да се усљед тих измена од једне врсте може образовати подврста, па чак и нова врста.

Пољопривредник, сточар, у својој подели иде још и даље, он своју стоку дели још — у подврсте (расе), сојеве, пасмине, (породице) и појединa грла.

Тај природни систем поделе са својим науком о непроменљивости врсте и о њеном природном јединству — направио је, због „ауторитета" који су се за њ заузели, доста збрке и муке у науци.

Још које како му се веровало, докле је круг посматрања био врло мали, докле је број познатих врста био мален, ал' од како навираше све нове и нове форме, које се од првобитне врсте довољно разликују, те да опет засебну врсту састављају — не беше више могуће све то обуздати и у ред довести.

Но те научњаке о непроменљивости врсте, стадоше тући са свих страна, не само нови испитивачи, већ и сама факта. Нарочито им се навраше на душу све нове и нове врсте, од дотле утврђених и све савршенији и савршенији животињски свет.

[1] H. Settegast, Die Thierzucht. Breslau 1878.

Највише их је притерало у теснац нова за онда још наука о ископаним остацима органским — палеонтологија. —

Ту на разним дубинама, у разним таванима, нађоше наздан, сијасет нових форми и врсти животињских: *са свим нов читав животињски свет, но све различит и друкчији но данашњи.*

И шта ће куд ће, но и то протумачише: — *библијски.*

Побољшавање света — беше им јасно, ал' како је то извршено, не, јер чим би признали промењивање, дотеривање животињских форми — пропаде им наука о непромењивости врсте. И са тога пронађоше барут; по таванима земаљским, стадоше бројати, колико је било потопа и са свим новог стварања, све савршенијег света, вољом и предомишљањем божијим.

Један је набројао да на свету беше 27 таквих потопа; 27 пута да је свет до корена затиран и из нова грађен.

То беше „наука" онда, а нико не виде, нити помишљаше, да и писац библије беше много напреднији и паметнији. Библија нам већ описује један посљедњи потоп за време Ноја. Ал' у њему није пропао цео животињски свет.

Ноје у ковчегу свом спасава себе и своје племе и од сваке животиње по пар, по два!

То и свето писмо у слици показује, да се органски свет местимично морао спасавати и одржавати у потопима што у раније, бурније време земљиног живота, беху тако чести и многобројни.

Дакле и ту је већ клица за мисао, да у стварању и даљем развијању живота на земљи, не беше прекида, затирања и све новог и новог стварања живих створова; већ да су они и даље остајали и постојали, па се полагано, поступно дотеривали и претварали у све нове и нове, савршеније и савршеније створове.

Ал' их је сасвим дотукао један енглески научењак — Дарвин.

Он доказиваше, да путем наслеђа и прилагођавања — врше се свеколике промене органских створова. Да никако нема застоја, но да је сваки живи створ промењљив, способан за мењање.

Природа тим измењивањем, дотеривањем на боље — у смислу „борбе за опстанак" — врши трудно пабирчење, прибирање ситних разлика, одбирање мајушних одлика, које живи створ у тој борби задобије, па на потомство даље преноси.

Дарвин је своја испитивања основао на посматрању промењљивости стоке, на науци и на практици сточарској.

И опет сточари — који много гледају на „ауторитете" — били су последњи, који су његову — Дарвинову — науку усвојили и у своју науку пронели.

ПОЗДРАВНА РЕЧ

министра народне привреде господина **Косте Таушановића** при отварању првог Земаљског Већа свих Кола Јахача „Кнез Михаило".

Поштовани зборе!

Задаћа, коју Коло Јахача тежи данашњим збором да постигне, тако је важна по економни развитак нашег народа, да влада Његовог Величанства није хтела пропустити ову прилику а да и сама не буде заступљена преко свог изасланика на овоме збору — да и сама, дакле, не да видљива знака признања и захвалности прегаоцима за извршење овог колико племенитог толико и корисног предузећа.

Еминентан значај овога збора, господо, не лежи само у важности задаће коју он има данас да решава: значај његов далеко је већи —

Зборова је било и до сада. На њима су се претресала и велика и корисна питања. Али ни једног збора није било овако склопљеног — овако организованог. Организацијом својом, дакле, данашњи се збор битно разликује од свију досадањих, то је одлика, која га издваја од досадашњих зборова, и која ће му, ја у то не сумњам, осигурати трајан успех.

Нашим предузимљивим Дриносавцима пала је на ум прва сретна мисао о оснивању Кола Јахача. Истрајношћу и великим прегнућем они су своју замисао остварили најпре у ужем кругу дриносавске покрајине. Управо то беше проба којом они кушаху снагу пријемљивости нашег народа за ово узвишено предузеће. И проба је дала резултоте неочекиване. За непуне три године они су не само пробудили витешки дух код Дриносавца, већ је њихова мисао нашла одзива и далеко ван те покрајине — у целој Србији, па и ван граница њених. Данашњи збор најочитије сведочи, господо, да је њихова мисао пала на плодно земљиште. Чланови овога збора нису чланови једне покрајине, већ представници целе земље, и то не представници некакве нештачки скупљене дружине, већ добровољни прегаоци одушевљени једном мишљу: да подизањем нашег домаћег соја коња подигну и дух витешки код нашег народа — а тиме да помогну економни развитак целе земље.

А зар се могло и мислити, да онде где поведу коло потомци витешког Луке Лазаревића, да ће изостати потомци Ајдук Вељка, Синђелића, Курсуле, Добраче, Чарапића и свију других витезова, који су не само заједнички остваривали велике замисли, већ су одушевљено и живот свој залагали за добро и напредак своје земље?

Но што нарочито осигурава успех предузећу Кола Јахача то је њихова организација која је складном децентрализацијом прибрала све поборнике витешког духа, уједно стављајући упоредо сељака са трговцем, а обоје њих са чиновником и официром. Овако здружена они сви скупа престављају дивну слику организоване снаге, која црпе живот свој из великих и разноврсних слојева народних.

Пет груписаних центара који оличавају данас снагу „Кола Јахача Кнез Михајла" уливају у нас веру, да смемо са поузданошћу рачунати на стварну корист по земљу. А већ досадањи успеси са изложбама и трвама загревају нас уверењем, да ће се напори чланова данашњега збора, крунисати благословом народним.

Господо, дао би Бог да се и за развитак осталих грана привредних нађе овако и оволико одушевљених поборника, колико их је за ово сразмерно врло кратко време прибрало и одушевило Коло Јахача Кнез Михаило, нека би се за сваку грану привредну прегаоци за њен развитак овако организовали, као што то данас видимо да се организовало „Коло Јахача Кнеза Михаила" па ћемо онда моћи мирне душе погледати у лепшу будућност наших привредних односа.

„Ако се до скора сва наша снага морала задагати на бојноме пољу, данас, господо, настало је време да се она равном мером или и далеко јаче, мора бацити на поље економно, те да на њему поглавито потражи не само снаге за будућност, већ и јемства за садашњост.

Борба која се на економном пољу мора издржати биће далеко упорнија и одсуднија од борбе на бојноме пољу, јер су и средства с којима се борба данас води далеко савршенија а противници далеко надмоћнији. А неуспех у економној борби далеко је судбоноснији и тежи од неуспеха на бојноме пољу. И само крајња издржљивост, прегаоштво и самопрегоревање, у стању је да нас и на овом пољу изведе на пут спасења. „Коло Јахача" пружа нам већ данас дивну слику шта може здружена снага и одушевљење да учине, и стога господо поздрављајући данашњи збор добродошлицом, ја му желим срећан рад са жељом, да се на чланове „Кола Јахача" угледају и остали чланови наши, и да сваки напредак на економном пољу пригрле оном љубављу, а изведу онаком организованом снагом, оном слогом, издржљи-

вољу и одушевљењем, са којим чланови „Кола Јахача" изводе своју мисао, и онда, без сумње, можемо са сигурношћу рачунати на успех.

У овакном роду господо нека сви патриоти рачунају на безусловну помоћ министарства народне привреде. Благодарећи свима члановима Кола Јахача „Краљ Михаило", који су трудом својим допринели да се данас у овако великом и китњастом броју окупимо, и проглашујући седнице данашњег збора за отворене, узвикујем: „Да живи најјачи заштитник Кола Јахача наш узвишени Краљ Александар I."

Белешке.

Да ли је боље сејати детелину и друге ливадске траве с јесени или с пролећа?

Користи од гајења и производње детелине, све то више из дана у дан почео је увиђати наш сељак, и за то је све то већа тражња семена од детелине.

Код нас је уобичајено сејање детелине с пролећа, што за неке пределе — равније — има свога оправдања, али за брдске пределе у којима с пролећа владају суше, засејано семе не може да никне, или ако и никне, пролетње пријеке спрже тек поникле биљчице, и тако поред штете и узалудног рада, остане и стока без ране. С тога, у брдским пределима, вели Кине, и онима у којима с пролећа чешће владају суше, увек је сигурније сејати детелину са озимим усевима јечмом, ражи или пшеницом с јесени, нарочито кад је јесен као ове године лепа. —

И друга угледна лица препоручују за брдске и суше пределе сејање детелине и ливадских трава с јесени у смеси са озимим стрнињама. Само при јесењем сејању не сме се изгубити из вида оно, докле се може детелина сејати. Најбоље је посејати је кад и стрнињне што раније с јесени, а сме се сејати још само у другој половини Септембра; повиња је сеадба свопчана са ровљком.

Кад се раније с јесени, дакле на време засеје, не треба се ни мало плашити да ће семе промрзнути, па било то семе од црвене или беле детелине, било пак од разних ливадских трава. Шта више, многи практичари који се гајењем више бане тврде, да пресну детелину треба увек с јесени засевати, јер се боље убоворн и већи доходак даје, не страда од зимске кошње и мразева. И што је најглавније, пресна детелина и на лаким земљама, ако се с јесени посеје, врло добро напредује и да је доста, доброг и здравог семена; иначе ако се с пролећа засеје на каквој несхвати, не може никако да успева. Ово потврђују „Фидлер", Шверц и други писци и практичари.

Ово што смо напомињали за детелину, важи и за остало ливадске траве било за сеновите ливаде, било пак за пашњаке, јер се много боље бокоре и бујнајег су пораста, ако се с јесени засеју. Напослетку детелине као и друге ливадске траве још и с тога је добро сејати с јесени са њиским стрнињама, што стрмин усеви врло су добар заклон младој и тек ницајућој детелини односно трави, против пролетњих и летњих пријека; па и над се пожњене усеви, стрњика и пак даје добако заклона, да су засевим младе травнице од суше заштићене. Истина у тој години не напредују бог зна како, али се и пак добро убокоре, поште суша ће смета те ће могу да расту у висину.

С тога, у брдским пределима нарочито у крајима владају пролетње суше и на лаким земљама, боље је боље сејати семе од детелине и других ливадских трава, усмеси са озимим стрнињама, рано с јесени но у пролеће.

ГЛАСНИК

Изложба коња у Крагујевцу. — На малогоспођинским утакмицама приређеним у Крагујевцу, у част помена рођеног дана „Краља Михаила", била је изложба угледних грла коња разног пола и старости.

Број изложених коња био је на 90 грла, и то из разних крајева Србије

Оцењивачка комисија наградила је између приказане једно годе ждребади 5 грла и то:

Жребе Димитрија Дукића из Раче Крат. са 70 дин.
„ Стојана Димића из Лапова са 60 дин.
„ Милоша Мишића из Шапца са 50 дин.
„ Петра Нушића коњ. капетана са похвалницом и
„ Воже Кртића са похвалницом.

Од двогодње ждребади награђено је такође 5 грла и то:

Тихомира Константиновића из Драгачева окр. Рудничког са 100 дин.
Ивана Петковића из Марковца окр. подунавског са 80 дин.
Стојадја Јоцића из Краљева са 60 дин.
Тодора Грубановића коњичког Мајора похвалницом.
Будисава Лазића похвалницом.

Од трогодње ждребади награђено је:

Радисава Мићемировића са 80 дин.
Браће Стевић из Крагујевца са 70 дин.
Петра Дймитријевића са 60 дин.
Борђа Јовановића са похвалницом;
Рајевца и Жарића општ. са похвалницом.

Од одраслијех коња награђени су врло лепи и угледни пастуви и то:

Пастув Јове Лазића из Куприје са 100 дин.
„ Мијаила Косовљевића из Загодине са похвалницом.

Сва изложена и награђена грла, поредком су од државних пастува.

*

Крагујевачке трке. — На тркама, које су држане 8. Септембра у Крагујевцу, такмичило је се и то:

У земљорадничној трци . . . . . 17 тркача,
„ варошкој . . . . . 5 „
„ официрској . . . . . 7 „

У земљорадничној трци одмах је прву награду 300 дин. „Дечанин"; дорат, 159 сп. висок, 6 година стар, поредком од државног пастува „Сулејмана". Произвео га је и одгајеновао Петар Илић сељак из Церовца окр. подрињског. Јашио га Андра Бешковић сељак из Мале Врањске окр. подрињског.

Другу награду у 150 дин. у злату, одмах је коњ Милована Здравковића из Лапова кога је јашио Милан Петровић из Лапова.

У варошкој трци прву награду 250 дин. у злату, добила је кобила „Милка", 5 година стара, дорастаста, 155 сп. висока, поредком је од „Станлеја" државног пастува; оождребљена у Кораћици окр. подунавског. Својина г. Параноса из Београда. Јашио Симеун Жујевић.

Другу награду 150 дин. у злату, добио је коњ Саве Лазаревића из Крагујевца, алат. 9 година стар, 157 сп. висок. Јашио Тодор Карабеговић.

У официрској трци прву је награду 200 дин. у злату добио „Великар" поредком од државног пастува „Водизара", алат стар 7 год. 159 сп. висок, Својина г. Андрије Ристовића коњ. потпоручника. Јашио г. Ристовић.

Другу награду 100 дин. у злату добио је „Златан", алатаст, 157 сп. висок 13 год. стар. Поредком од државног пастува „Златана". Својина г. Петра Нушића коњ. капетана. Јашио г. Милорад Васић арт. потпоручник.

У победној трци такмичили су се сви коњи који су добили прву и другу награду по све три трке. Било је свега 6 такмичара.

Прву награду 400 динара у злату добио је „Деспотић" коњ Петра Илића сељака из Церовица округа Пожаревачког, — онај исти коњ који је добио прву награду 300 дин. у земљорадничкој трци — дакле свега је добио 700 дин. у злату.

*

Депутација земаљског већа свију кола јахача код управног одбора Српског Пољопривредног Друштва. — Овлашћена депутација земаљског већа свију кола јахача, представља је 19. ов. месеца управноме одбору српског пољопривредног друштва, и изјавила друштву у име већа своју дубоку захвалност на њима указаној моралној и материјалној потпори својим јахачима, као и на томе, што је друштво изволело изаслати свога изасланика на земаљско веће у Крагујевац, и тиме дало видљивог доказа своје пажње коју према полима јахача гаји.

Уједно депутација је умолила Друштво, да из своје средине изабере два члана који на основу донешених резолуција на крагујевачком већу, имају ући у састав „*Сталног одбора земаљског већа свију кола јахача* како би на тај начин још тешња веза постојала између српског пољопривредног друштва и кола јахача.

Г. председник српског пољопривредног друштва, отпоздрављајући депутацију у име Управног Одбора, у подужем своме говору између осталог г напоменуо је: „да је српско пољопривредно друштво било прво које је схватило прави значај кола јахача и њихов моћни утицај на унапређење тако важне привредне гране, — на унапређење нашег заплемаренот коњарства. Кад је прво коло јахача основано, када у друштва оваке врсте боху и пољопарца, — српско пољопривредно друштво беше једино које је бодрило покретаче, изјављавајем парочитих изасланика при дељењу утакмица и давањем награда утакмичарима. Оно је у полима јахача угледало моћног и неразлучног сарадника који ће заједнички са пољопривредним друштвом, збиљски порадити на остварењу овога циља, на које Друштво пуних 20 година успешно послује.

Данас, када су кола јахача у тако моћним и снажним рукама, када је се под заставу њихову прикупило толико много поборника, да сви слонска раде на једној тако важној привредној грани, и када се род и тежње кола јахача и на најзаслон месту цене и уважавају, српско се пољопривредно друштво само може радовати, што је заложени труд првих покретача око оснивања кола, уродио добрим плодом, а материјална потпора коју је друштво колима пружало, нила је на плодно земљиште јер се утицај кола данас већ знатно опажа на пољу унапређења нашег коњарства.

Радећи на овако важној и корисној задаћи, кола јахача могу и у будуће као и до сада рачунати на моралну и материјалну потпору српског пољопривредног друштва".

За тим је г. председник обећао депутација да ће се још у овој седници изабрати два лица за чланове „Сталног одбора земаљског већа свију кола". —

*

Чланови сталног одбора земаљског већа свију кола јахача. У седници Управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва од 19. ов. месеца, изабрани су за чланове „Сталног Одбора земаљског већа свију кола јахача" г. г. Алекса Љ. Поповић подпредседник и Мирко Миљковић члан управног Одбора Српског Пољопривредног Друштва.

Свегодишња жетва у Љубичеву и Добричеву. — На имању Управе државне сергеле произведено је у овој години ране — суранки — за израну државне стоке и то:

	у Љубичеву	у Добричеву	Свега
1.) Јечма	47.840 кгр.	45.500 кгр.	87.340 кгр.
2.) Овса	13.300 „	23.000 „	36.000 „
3.) Сена	438.700 „	100.000 „	548.700 „
4.) Слама	140.000 „	50.000 „	190.000 „

*

Ако горњу рану сравнамо у новцу према данашњим пијачним ценама, онда је употребљено ове године на горњој државној имовини 30.363 дин. не рачунајући оне друге приходе од баштованства и кукуруза који још није обрат, прикладење стоке и др. који су много већа од оних које жетва даје.

*

Почасна медаља за пољопривредне радиње у Француској. — По предлогу министра пољске привреде у држави француској, председник републике наредио је да се установи почасна медаља за пољопривредне радењке, који преко 30 година на једном пољопривредном добру похвално одслуже. Медаље ће бити златне сребрне и бронзане.

ОГЛАСИ

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу, има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47. динара 88 пара а лакши 43. динара 83 паре заједно с' колечкама.

Продаје се само за готов новац, а Управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о тропку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима, има на продају и у Краљеву код Управе ратарске школе, и у Ћуприји код Управе одељка државне сергеле у Добричеву.

Бр. 4600. Из канцеларије Управе војно техн. завода 10. Септембра 1890 год. Крагујевац.

Цена мањим огласима: Од петит врсте и од једног стунца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стунца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.); пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашаване по 20 пара дин. државне таксе

За оглашаване више пута 10 од сто јевтиније

Уредник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УМУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:

Лист стаје за Србију: на годину 8 дин, на пола год 4 дин

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр

ДОБЕСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОБЕСИ ДАЛЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 39. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 30 СЕПТЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Чување жита после жетве. — Привредна и трговинска Србија (наставак). — На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино? (наставак). — О занату стоке (наставак). — **Белешке:** Облагорођавање воћака пресађивањем. — **Гласник:** Извоз сувих шљива и пекмеза. — Источно-фриска пасма (стабло) ована у Мађарској. — **Записник седница управног одбора.** — **Огласи.** — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мађарској (наставак).

ЧУВАЊЕ ЖИТА ПОСЛЕ ЖЕТВЕ

Колико год зависи од подешеног времена жетве, па да жита буду како ваља, толико исто и од тога, како ће се очувати после жетве. Нигде ваљда нема већих погрешака и у времену жетве стрмних жита и у поступању и чувању жита после жетве, као код нас.

Опште позната је истина, да се код нас жита, нарочито пшенице, не пожњу на време, него тек кад потпуно сазру, па на жалост много пута и кад презру. Оно истина, питање о времену сазревања и жетви жита, подлежи још једнако претресу; и како се нама чини, то млого зависи и од начина поступања са житом после жетве, те према томе као да није млого за осуду, што се код нас гледа да жито буде добро зрело, па тек онда да се жање.

Време је жетви до душе давно прошло; али као да ипак неће бити на одмет, ако овде ма и узгред наведемо мишљење припознатог професора Д-р. А. Бломајера о зрелости жита. Он вели: „Сувише рано жњевење штетно је. Истина кад млечаво зрно сазрева, престаје већ примање ранљивих материја из земље; али оне још круже из сламке у клас и зрна, с тога још прирашћују оне суве материје у зрневљу. Па чак ни успсавање штирка из угљене киселине у ваздуху није још са свим престало, јер на сламци и плеви и класују има још живих и зелених хлорофилних делова. Али сувише позна жетва још је штетнија. Зрно је већ престало да прима храну.

Слама сдрвењавањем губи јако ранљивост; а кртија је и с тога мање и иначе употребљива. Зрна губе своју сјајност чим буде и најмања промена у влази и суши; збрчкају се, имају мање лепог и белог брашна и лако испадају при жетви. Свега тога ваља се бојати већ и онда кад је жито потпуно сазрело, а колико више, ако још и презри. Може се као правило поставити: да је ражи, па и пшеници, јечму и овсу најбоље време жетви онда, кад су зрењем пожутели. „Боље је свагда раније почети жетву но доцније".

Но тако исто је врло нужно, да је жито потпуно суво. И с тога, ако је време повољно ваља похитати жетвом; али ако је хрђаво и влажно време, боље је сачекати; јер киша и у опште хрђаво време мање шкоди житу на стабљици, него ако је пожњевено и лежи у сноповима и откосима. Ако ли је већ покисло, боље га је оставити на пољу да се суши, пре него се унесе у амбар.

Чим се сврши жетва, настаје прва озбиљна брига да се пожњевено жито сачува како ваља, док се не оврше. Немарност у томе, доноси често пута грдних губитака. Није никаква реткост, да се код нас скоро у свима крајевима виђа прорасло жито у сноповима и крстинама. То бива и у годинама, кад су лето и почетак јесени суви, а колико тек онда, када су кишни и кад тако дуже потраје. Све би се то ређе дешавало, кад би наши земљорадници сматрали као правило: да пожњевено жито што пре свезу где треба и садену у стогове и камаре; и кад би мање веровали у лепо време, и кад у том веровању не би очекивали, док стигну, па да жито одма с њиве свозе на гувно у вршај.

Зарад те незнатне олакшице, колико пута и колико велика количина жита пропадне, само због тога, што се одма по жетви не здене у камаре и стогове. Ваља се једном навикнути и сматрати као најпречу и безусловну потребу, да се пожњевено жито што пре здене и осигура од закишњавања без обзира на то, да ли ће се оно у скоро по жетви или доцније врћи. Кад је тако осигурано, онда се с вршидбом и не мора

толико итати, а може се по вољи сачекати угодно време за то.

О вршидби и о пажњи, која је потребна при том послу, било је недавно речи на овом месту. Напомињемо само, као главни услов за даље добро чување жита, јесте да вршидба буде колико је год могуће на сасвим сувом времену. Не ваља међутим, што се често преко дана овршено жито оставља ноћу на гувну било онако на гомили, било у цаковима; јер одма прими у се сву ноћну влагу.

Овршено жито сноси се с гувна у житнице — амбаре — или нарочите магацине. Но тиме се још не завршава старање земљорадника о његовом житу. Жито ваља и даље чувати и неговати. Немарност у томе баш и чини, те наша жита и кад имају проходње, немају добре цене. А колико пута бива случајева, да се после дужег времена, место красног сасутог жита, нађе у житници грдна количина гагричних љуштура, мишојединa, плесњи т. п.

О томе, како ваља са житом поступати и чувати га после вршидбе, ради смо да учинимо извесне напомене и обратимо на то пажњу нашим привредницима: јер смо уверени, да велика већина у томе чинни баш погрешке, од којих се за тим јављају замашне посљедице.

Рећи ће нам се: зар ми не знамо, да жито треба сместити у житнице, па очекивати само кунце! И шта би нам се имало још о томе да пише и говори? — Сасвим би такво мишљење било оправдано, кад би било довољно, да се жито само остави у амбар. Али да се такво жито и очува како ваља до употребе, потребно је још да се зна: *како ће се и где сместити и треба ли га и како даље надгледати.*

Зауставимо се најпре код житница — амбара, да видимо какве оне треба да су. „Амбар треба да је што и намештена соба пољопривреднику". Толико се много на њ полаже. Није довољно да га само има, већ треба да је на угледном месту и начињен како ваља. С тога при грађењу амбара — житница — треба имати у виду сљедеће:

1., Да је најбоље, ако су амбари одвојени од осталих пољопривредних зграда, или бар да има међу њима довољно простора;

2., Да су, на што сувљем месту, а никако на влажном, баровитом земљишту или крај река и потока. Изнад сточних стаја могли би бити само онда, ако би они били одвојени од тих стаја каквим дебелим цементним слојем по тавану.

3., Таван и пôд на амбарима треба да имају што мање отвора. Јер кроз отворе и пукотине тавана лакше продире атмосферска влага, разни инсекти па чак и птице. С тога ваља чешће огледати таван да ли је у свему читав. Пôд треба да је добро и чврсто патосан, пукотине све добро замазане, а где се може, још је боље олепити и цементом преко патоса. Зидови добро омазани, или још боље, ако су до прозора добро и пажљиво такође опатосани. Сваке пола године или бар пред жетву, ваља све пукотине опет замазати.

4., Врата да су довољно широка а тако исто и степенице, којима се прилази њима.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Пољопривредна индустрија.

Поред најодабранијег шумског дрвећа за грађу, гориво и разну технич. употребу, негују се још 26. сорти врба за израду разноврсних ствари као, корпи, астала и клупа за баште, колица за малу децу и многе друге ситне ствари које се у газдинству као ситнице сматрају. Све ове и овима подобне ствари, израђују ђаца раденичке школе (у Важдињу) коју је држава на овоме имању отворила у цељи тој, да се синови раденички поред писмености, извеште у грађењу свију справа земљоделских и др. разноврсних направа за домаћу потребу. Горњи врбаци који су као најлепше воћне расаднице уређени, подигнути су на оним земљиштима шумским, која су се дотле сматрала као непроизводна т. ј. на земљиштима мочарним, која нису ни за какву другу употребу.

Између осталога досада поменутог, економна управа велику је пажњу поклонила преради сировина, на домени произведених. У тој цељи уведена је рационална култура шећерне репе ради фабрицирања шпиритуса; подигнута је циглана за израду цигле и фабрика за прераду млечних производа (Milhhaus), прена и дренажни цеви.

Пошто пак млеко са његовим производима заузима врло важно место и у нас као сточарској држави, то не ће бити на одмет да се изближе упознамо са овом радњом, тим пре, што млечни производи који из ове фабрике излазе допиру и на наше пијаце под именом сирова: Швајценбергер, ементалер ромадур и др.

Ова фабрика подигнута је на Мајуру „Важдињу" на једном малом поточићу, а на самој железничкој прузи, која кроз Важдиње пролази и вози за Беч, Пешту и др. важнија места у овој околини. Кућа је по спољашности лепог изгледа а овидана је од тврдог материјала са једним подрумом, који је под самом кућом направљен. Овај је подрум подељен у хладно оделење са намештеним апаратом за хлађење и једним умереним оделењем у коме се топлота лети и зими равномерно (8°C) одржава. У овом се оделењу по намештеним полицама држи сир лети и зими за све време докле подпуно не сазри (обично по 5—6 месеци).

Уђимо најпре сад у собу у којој је смештена центрифугална машина и посмотримо њен рад за време докле израђује масло (Butter)

Центрифугалну машину покреће врло незнатна снага воде (водена је снага толико јака, колико за један камен воденични на нашим поточарама) и то креће се са бржином 3,600 пута у

5., Напослетку као главно, потребно је, да у амбарима има свагда ваздуха и светлости. С тога треба да има довољно прозора или полукружних отвора; да су у висини 60—70 сантим., да нису тако велики, но боље да их је више: Даље треба да имају за затварање дрвене капке, па и пречаге од жица.

Ако су према овоме, што довде напоменусмо, испуњени како ваља први два услова т. ј. ако је жито као довољно зрело и суво донесено у житнице, и ако су ове како ваља саграђене и уређене, — онда остаје још један као трећи, такође врло важан услов и захтев, па да се оно доиста очува како ваља. И на тај посао, који претстоји после смештаја жита у житнице, ради смо да овом приликом обратимо нашим привредницима нарочиту пажњу; јер нам се чини, да баш са те њихове непажње највише и најчешће бива, да им скоро редовно пропадне по неки део, онако мучно одгајеног и већ сређеног жита, а и оно што остане изгуби млого у каквоћи, а с тим наравно и на цени.

А колико се млого и на тај посао полаже и како га уједно и пажљиво треба вршити, навешћемо овде из чланка D-r. Ernst-a Sebaldus-a Zürn-a (види бр. 78. Wiener landw. Zeitung од ове год). све што он о томе препоручује.

Пре свега у житницима треба да је највећа чистоћа. Осем жита ништа друго тамо не треба да је.

Кад се жито донесе, ако је још сирово, треба га најпре растрти у гомиле не веће од 10 сантим.; па тек доцније, у колико се сасушује сгртати га, но ипак не више од 60—70 сант. висине. А по себи се разуме, да поједине врсте и сорте жита морају бити сасвим одељене, да се сировије жито слаже онде где је већа промаја, да има између појединих камара — довољно места за пролазак и т. п. Као главни пак посао је чешће превртање жита. Колико ће пута то бити, зависи са свим од прилика. Скорашње жито превртати два три пута недељно; што чешће, то боље. Старије, суво жито, треба бар једном месечно превртати. Но нарочиту пажњу обратити начину, како се тај посао врши. Ваља снажно и високо заманути лопатом и изврнути је око три четвртине при избацивању жита у ваздух; тада се плева, слама и т. д. издваја на страну и може се одма очистити, тада свеж ваздух продире у гомилу жита, па ако је угрејана и влажна, угушује све оно што је житу штетно, тада и све то што му шкоди долази у додир с дневном светлошћу те брзо и угине. Ако се сравне две гомиле жита, од којих је једна уједно превртана а друга или никако или небрежљиво, приметиће се грдна разлика у каквоћи. Прва преставља чисту, сјајну, белу, неповређеру робу, а друга са свим обратно. Због тога не треба никако вршити тај посао превртање жита без довољне пажње, јер је врло важан.

Кад је време влажно, разуме се, не треба превртати жито, јер би то било штетно.

Ако се напослетку житнице, чим се испразне, пажљиво очисте и распреме, онда ће се тамо ретко угњездити житни непријатељи.

минуту. Над центрифугалном машином намештен је суд у који се сипа млеко. Но ово млеко предходно загреје се на 36°C. Из овог суда пушта се млеко помоћу две славине у центрифугалну машину која је изнутра сва шпирално и веома фино висечена (шпирална издублења). Чим млеко дође у центрифугалну машину, усљед несравњене брзине разбије се о оне шпиралне ивице, а малим шпиралним издублењима пење се постепено и доспе под сам врх овог крећућег се издубљеног центрифугалног ваљка. Пошто су већ разбијени и одвојени масни делови лакши од млека, то се они први сакупе под врх а ове узима једна намештена цев.

Друга пак левкаста цев која је ниже намештена, прима, млеко (mager milch) и одводи у други суд. Ово се млеко доцније употребљује за израну свиња, које се одмах у близини фабрике држе.

Одвојена павлака (Obrst) остави се у хладном подруму да престоји 12 сахати, а по истеку овога времена најпре се загреје до 18°C а затим сручи у бућкалицу (која је налик на наше сељачке бућкалице), у којој је намештено двокрако вретено које стављено помоћу трансмисијоне снаге у покрет, креће се са брзином 129 пута у минуту. Ово бућкање траје два сахата, а после овога времена, отвори се бућкалица, искрене и из исте вади одвојено масло (путер) од сурутке голим рукама које плива по врху сурутке и меће на један за то удешен сто. Пошто пак у овом маслу има још и млечних делова, то се оно меће у пресу за цеђење. Но при овоме треба имати на уму то, да се масло за време гњечења и цеђења, не сме ни најчистијим рукама прихваћати већ са нарочито за то удешеним дрвеним кашикама, иначе масло добије хрђав мирис и квари се од најмање прљотине или других страних материја ако их у њему буде имало. Кад је и ово цеђење свршено, онда се масло меће у нарочите судове разног облика зато направљене, који се претходно оперу замакањем у казан пун вруће воде. Из ових судова, масло се вади и слаже у један суд да тако препоћи да би се боље стврдло. Сутра дан завија се у танку артију, пакује и траспортира.

Од 100 килограма млека, добије се 25 кгр. павлаке (Obrst) а 25 кгр павлаке дају 10 кгр. масла. Млеко се продаје по 15 п. дин. кгр. а масло по 2 динара 40 пара. Из овога се види да се много боље рентира прављење масла, него кад би се помужено млеко одмах продало.

Справљање сирова

1. Ементалер

У једном бакарном казану који се одоздо помоћу водене паре постепено и равномерно загрева, загреје се млеко на 32°C, а по томе усне се у исто млеко одговарајућа количина сиришта (на 1 литар 5 гр.) и тако остави да стоји $^3/_4$ сахата: После овога времена пошто је се млеко већ довољно саскрило, меша се једном великом кутлачом све дотле док се сир не разбије у ситне делиће, величине једног пшеничног зрна. Ово мешање траје од прилике $1^1/_2$ сахат. За тим се ова измешана и разбивена, усирена маса поново загреје до на 40°C (у лето и на 50°C јер се сир боље држи) и поново један сахат непрестано меша и при свршетку мешање се сасвим убрза, како би се разбивени ситни делови скупили на средини казана, а по томе ова маса остави се 10 минута на миру да се добро сталожи. Докле се ова разгрувана маса од које ће постати сир, сталожи, дотле се припремају цедила која су обично од лана или кудеље. Кад се хоће усирна маса из казана у цедило да мете, онда се поступа овако:

2. Врста *Тамнавска* заслужује такође да се ближе опише због њених лепих размера. Ово је тако исто чистокрвни сој који се гаји у области Тамнаве (округи Шабачки и Ваљевски) откуда и доводи своје име.

Она има отворено-сиву боју помешану са црнкастим и жућкастим длакама; губица је црна и сјајна, папоњци црни, глава добро развијена и сразмерно; подесне ширине, није ни дугачка ни шиљата. Рогови су сразмерни и у дужини и у дебљини, врх им је мало натраг затурен. Очи су косо положене. Врат је дебео и јак. Подгушњак (марамица) је мали. Леђа су мало угнута (преседласта). Ноге су добро развијене али према телу нешто мало танке. Тело и трбух добро су развијени и умерени. Сразмера дужине према висини је нешто мало скупљена и због тога врло кратка. Дужина репа је сразмерна и непрелази прегибало (подколењак) он је у корену доста јак а завршује се танким шиљком. Уши су мале и покривене су загаситијом длаком од длаке осталог тела. Бутине су слабе. У опште предњи део ове врсте више је развијен од стражњег дела. Кожа је танка и гипка. Тежина се мења између 300 и 600 килограма (мршава). Ова је врста мање млечна од оне друге, али показује много повољније услове за гојење.

Волови ове врсте, као теглена марва, још су снажнији од оних других и могу потегнити много веће товаре. Овде ћемо наложити размере једног вола од 5 година и једне краве од 7 година:

Висина:	по милиметара	права
Од стопала до врха плећке	930	850
„ „ „ гребена	1.490	1.440
„ „ „ прегиба	770	690
„ „ „ врха груди	810	740
„ „ „ колена	355	360
„ „ „ средине бока	1.230	1.050
„ „ „ леђне линије	1.450	1.380
„ „ „ врха сапи	1.390	1.380
Дужина:		
Врат	465	460
Плећка	550	540
Ребра	550	560
Леђа	662	620
Хртењача	1.530	1.635
Глава:		
Укупна дужина	495	480
Ширина између рогова	177	210
„ чела	212	195
„ између очију	360	300
„ образних костију	277	270
Обухват губице	500	270
„ главе око чела	1.008	270
„ око рогова на корену	221	270
Размак на врху рогова	585	470
Обухват целог тела	2.090	470

Осим ова два чистокрвна соја налази се још у краљевини више полукрвних сојева а међу овима се

Један крај цедила обавије се око једног полукружног дрвета (палиж на половину обруча са наших чаброва у којима сир држимо). Са овим полукругом око кога је један крај цедила обавијен, а други држи у зубима — тако се лепо подухвати у казану сталожена маса испод сурутке, да ни једно зрно од сасиреног млека не остане, а по томе се постепено извуче полукружно дрво, цедило се са обема рукама прихвати, сасирена маса скупљена у цедило, из казана изнесе и мете у једно сито без два које се по вољи може стесати, те се на овај начин сир пресује, да би сурутка што лакше отицала. За тим се овај у цедилу скупљени сир, који је од сита добио облик круга, мење у пресу малих на ону за цеђење грожђа и под истом само 5 минута држи, а после овог времена узме се испод пресе и метне у сито, које се сад још више стегне, тако да сир добије још мањи круг. Овако пресован сир остане у ситу 8—10 минута, а по том се извади из сита и поново мете под прес да стоји ¼ сахата. Ово се понавља 5 пута и при сваком пресовању преуређује се у суво цедило, мење у сито и у њему стеже, како би сир увек задржао кружни облик. Пета пут да не би сир добро боре, пресује се без цедила и овај пут остави под пресом да стоји 24 сахата. По истеку овог времена, сир се узме испод пресе усоли се и размести по полицама (стелажима) у подруму. Соли се по горњој површини и ивицама. Овај се сир доцније за два месеца соли сваки други дан како би растопљена со постепено скроз у сир продрла и овај равномерно усолила, а по истеку два месеца, остави још 4 месеца у равновима да сазри. Тек при свршетку 6-ог месеца од дана када је сир справљен, пакује се у танку хартију и транспортира на тајце који се и по нашим трговинама продаје под именом „ементалера“

2. Швајцерберг и ромадур.

Прављење ових врста сирова која се продају у свима чувеним трговинама у великим количинама, разликује се од прављења ементалера у толико, што се млеко свежим чим се измуже, одмах сасиње у казан и подсири.

После ¼ сахата, млечна маса у казану потпуно се усири и овако усирена маса се пасирама дотле, док се не разбије у комаде величине од једног ораха; по томе остави се 6 минута за које се време сир сталожи и сурутка издвоји. Из казана се извади сир и сасече у један калуп направљен од даске са ивицама сир и сасече у један калуп направљен од даске са ивицама који је 0.30 см. дугачак, 10 см. широк и са сваку страна изврши је 0.30 см. дугачак, 10 см. широк и са сваку страна изврши по један рез, како би кроз исте отворе лакше сурутка отицала. У овом калупу остане сир један сат, за које се време калуп са сиром неприестано попреше, како би сурутка лакше отицала. После овога времена, сир се исече у веће или мање комаде (велике) и исти мете на полицу, по којој се претходно простре мало сламе, да сурутка од сира лакше отиче; на овој полици остави се сир да стоји 5—6 минути, по том се извади из калупа и остави да стоји 12 сати за које се време довољно стврдне. После овог времена сваки ¼ сахата сир се пресеће и соли по мало. Ово солење траје тако до 12 сахата; кад је и ово свршено, мење се у пресовај да стоји 3 дана; за ова 3 дана соли се сваки дан и то једног дана с једне, а другог са друге стране. Последњи пут посоли се и по ивицама. Из пресоваја сир се по истеку 3 дана оставља на одређено место (у полици) у подруму, у коме се у свако доба године одржава равномерна топлота од 8°Ц. да престоји још 6 недеља, и за то време сваки дан узима се у руке и гланди; после пак овог времена, сир је потпуно зрео, пакује се и продаје под именом Швајцарског (швајцербергер) сира.

Ако се пак ова врста сира у финије и мање калупе сече и пакује онда се продаје у трговинама под именом „ромадура“. Једно кило Швајцербергера односно ромадура вреди 1 д. 20 п.

највише цени *Средње-Моравски* сој, који се вија у средини земље на обалама Мораве. Овај последњи сој чије порекло стручњаци нису још могли тачно да одреде, има велику будућност због лакоће којом се даје брзо угојити без велике пажње и неге. Аустро-угарски трговци који још једини извозе рогату марву из Србије, радо траже грла марве ове врсте. Пољопривредници чинили су покушаје да ове разне сојеве укрсте и акламатизују одомаће са страним сојевима нарочито са швајцарским: али сви ови покушаји остали су без очекиваног успеха, по свој прилици с тога, што нису предузимани и вршени са нужном смотреношћу и постојаношћу. Желети би било да се Срби упознаду са изредним успесима који се код нас (у Француској) постизавају разумним укрштањем па било то у цељи полепшавања соја говеда, било у цељи приноса; само овакво укрштање требало би чинити са свим предострожно, како се не би тиме изменио преовлађујући карактер домаћег соја; а то се може постићи ако се изберу за приплод — бикове — таква грла, која су кадра подносити јаку источну топлоту.

(Наставиће се).

На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино?

по

Антону Хауку, Антонију Дал Пијацу и др.

од

Благ. Д. Тодоровића.

Поред винског камена (стреша — калијевог тортората), кога у шири има за 0·4 до 0·9%, налазе се и трагови винске киселине а ње у шири има од 0·1 до 0·2%. Сем ове киселине налази се и јабучне киселине и као што хемичари тврде, ње има више и у шири и у вину, но винске киселине. На иван количина киселине увек се рачуна тако, као да је све то кристалисана виноска киселина, а томе наравно нема места, један грам винског камена (стреша) потребује за своје неутралисање исту количину алкохола коју виноскиј и 0·4 грама слободне киселине, а 1 грам јабучне киселине одговара 1·12 грама винске киселине, а 2·5 грама винског камена одговарају 0·9 грама јабучне киселине.

Одређивање киселине у шири, врши се неутралисањем киселине извесном количином алкалне течности, а то се познаје по томе, што тада наступи промена у боји. Наравно, у колико се више утроши алкалне течности, да ће у толико више бити и киселине у шири или вину. Како се шира сматра као засићен раствор винског камена (стреша), и како растворљивост стреша зависи од топлоте, то је онда природно, да ће се из шире, над се она производи на већој топлоти издвајати винског камена, одмах чим се снизи топлота. За то, таква шира, обично и изгледа мање кисела.

За одређивање киселине у шири обично се употребљава стаклени цилиндар. Уз овај цилиндар иду и две флашице, у једној је раствор тако званог нормалног калија, а у другој је лакмус. Да би се лакше ови судови преносили, све ово смештено је у дрвену кутију.

Кад се жели неутралисати киселина и тиме одредити њена количина, онда ваља растворити у води нешто мало лакмуса, па у цилиндар сипати лакмуса до црте што је у доњем делу тога суда. За тим у цилиндар ваља сипати шире или вина, да смеса са лакмусом буде у висини која је обележена са 0 (нулом). Због киселине у шири или вину, плава боја лакмуса претвори се у црвену. По том треба сипати као по кап раствор калија, па лагано мућкати и то дотле продужити, док течност не буде зелено плава или са свим плава и док ова боја не буде стална, и кад то буде онда је знак: да је киселина неутралисана.

Ну да би сам рад још сигурније извели, т. ј. да би извршени рад контролисали, треба од ове течности узети стакленом цевком једну кап, па је метнути на плаву лакмусову хартију која се може добити у свакој апотеци. Ако се сад ове капи покаже црвена или црвенкаста мрља, онда је знак, да киселина није неутралисана, те по томе ваља у цилиндар додавати још нормалнога калија, дотле, док поменута мрља на тој хартији не буде зелено плава или са свим плава. Кад је ово постигнуто, онда треба на цилиндру прочитати раздеок са којим се слаже висина неутралисане течности т. ј. — одредити процената киселине. Скала је подељена у кубне сантиметре и петине ових сантиметара. Чита се одоздо на више т. ј. од нуле (0). Кубни сантиметри обележени су пртама поред којих су цифре 1, 2, 3, и т. д. до 20 и они означавају број кубних сантиметара киселине у 1000 делова. Мање црте означавају делове кубних сантиметара и свака од њих одговара двема десетинама кубних сантиметара. Тако н. пр. ако се после свршене неутрализације шире налази течност на трећој црти изнад броја 6, онда ће у тој шири бити 7·7‰ промила (на хиљаду) или 0·77% процентта киселине.

Кад се жели да одреди количина киселине у шири која је почела да преврне, онда пре употребе поменуте справе, ваља ширу загрејати до кључања те да испари угљеников двооксид, јер би се иначе његовим приступом увећала количина киселине.

(Продужиће се).

О ЗАПАТУ СТОКЕ.

(Наставак)

Као што из предњих редова и одељака видимо, променама у клими, прилагама околне, у начину живота или држања, у раси и т. д. постиже и природа и човек разноврсне измене на стоци, како у телесним формама њеним, тако и у употребним способ-

постима (произвођности) стоке и животиња (више применљено: — органских створова у опште).

С тога ни у природи не може бити никада мировања. С тога ни у чорњама стоке не може бити неког затишја, већ се оне (форме) непрестано и непрестано мењају: погоршавају или побољшавају, колебају према добром из рђавом уплиау околних услова према добром из рђавом начину гајења, рањења, држања — или краће запата стоке.

Но не само, да се све промене у формама и у употребним способностима стоке, мењају, у току времена, кроз једно или кроз више поколења — генерација — већ се оне запажају већ и на приплоду (потомству) првог поколења пта више и на јединкама и на гранча сада живеће стоке, која за врло кратко време будемо увели у предмет посматрања.

Ми ћемо видети, шта чине у томе погледу две грубе уплива, од којих једну групу наука назива наслеђем а другу — прилагођавањем и како се стока, пренешена из другог поднебља — климе — и из друге земље, а то ће рећи: из других прилика и услова држања и рањења — мења још за живота, на боље или на горе и како се те промене још боље виде и испољују на потомству њеном, већ на првом засађеном приплоду, приплатку.

Кад се човек дубље задуби, у мислима, у суштину саме ствари, — изгледа му и цео органски свет, као грдно море које има свој прилив и свој одлив, своју буру, своје таласе и талашење; и као што се *морско огледало* сваки час мења, заузима друге облике, показује све нове и нове, све друге и друге слике и прилике — тако и у живоју органског (као и неорганског) света непрестано се промене дешавају, „прилазиј" и „одлазиј"!

Ни једног часа, ни једног трењутка нема мира, нема апсолутног, потпуног застоја; нема непрекидног и апсолутног постојанства.

Ми то виђамо и сада у обичном живоју и на нама самима.

Колико нам се пут неће у животу десило, да неког свог рођака, или пријатеља, не видимо дуже из краће времена, па нам, када га по нова видимо, изгледа да се или са сваи, или да се много променио, или често — никако га ни познати не можемо!

А колико ли то тек пака за почетку нам деду, који расту и постају из наше очи људи; колико ли за младу стоку, која се развија, расте и јача!

Кад су те промене приметне на родитељима, на задњем поколењу, које посматрамо а да клко ли је тек са променама, које се дешавају са другим, трећим и т. д. поколењем, потомством њиховим?!

И доста јасно је, — да ће ове промене бити све веће, што је међу собом жешћа разлика стока приплодна, коју спарујемо: што се на пр. више једно од другога разликују обила и пастув, по формама и особинама својим — све ће и ждребад бити неслична. и из мање слична — оцу из матери својој.

За држи, да не треба доказивати и да апсолутно није могуће добити приплод, за који — и ако би се могло рећи, али не би се могло доказати: да је — „чети отац или мати"; јер, чим се спаривањем мушко семе помеша с материјом у женском јајету, те се удруже плиће две врсте разних телесних форми и особина — могућност је већ дата за мењање, одступање од пробитности родитељских форми и особина.

Докле сваки пут показује потомство одступање, мењање — друге форме и особине но што су их родитељи имали. Може да буде сличности између потомства и његових родитеља, али потпуне једнакости — никада!

То одступање дакле може бити на боље, или на горе, може бити мање или веће т. ј потомство по формама и особинама може бити боље или горе од својих родитеља.

*

То одступање, повраћан посматрајући, може и да не опажа, али ко је наоштрио око — да уочи најмању промену и нову особину, тај ће моћи увек да покаже и у чему је она.

Та вештина одбирања, разликовања, лична је особина сточарева, човекова — ма да и вежбање врло много помаже.

Куд ћемо бољег доказа за ову особину одбирања, за „добро око" и у једно и за доказ — о одступању форми и особина код стоке, но што имамо у факту, који је свима нама добро познат: добар чобанин, или добра станара, познаје сваку своју овцу и у највећем стаду, у главу и ина одмах, која је и по чему се распознаје од других; докле ми, који те знаке, или те разлике, на први поглед не уочити нисмо могли, би се зачели: — да је то распознавање у толиком стаду немогуће и да су све овце — једнаке!

На овако измењивање животиња, утиче у природи, тако звана „борба за опстанак" (природно одбирање). Код стоке — на то више или више утиче сточар, вештачки: запатом, одгајивањем, рањењем и негом.

То измењивање је само резултат борбе двеју сила: наслеђа и *прилагођавања*. Те силе, узроци и последице, тако се утканију у сершеном производу — стоци — као у каквом тканју црна основа и бела потка (што рекао Хекел згодно уз: „Природно) историји поставља"), да се не може на чисто извести, где утиче једне силе престаје а где настаје утицај друге силе.

Ово измењивање органских створова, не иде исак у *бесконачност*. Оно је *само извање времена* (разуме се ако за толики ипо, не стотина, не хиљада — но непредељено годиша, добијене разлике, одступања у орган. формама и способностима, уплитима природним и вештачким, буду се усавршиле, расле и ширше).

Измењивање не биги веће или мање, значиће или незначиће, што корисни услови спојени и вештачки за то измењивање — дужу, или краћу периоду времена трају.

Др. Мартин Вилкоке за то и вели: „да то измењивање лежи у границама типа стоке". Или као што то Хекел још простије и очигледније преставља: „о гуске не може никад постати во", Јача дакле ступањ измене органских створова могућ је кроз грдне, небројне периоде времена — што спада у делокруг изучавања природне историје а не сточарства.

Оно што се нас непосредно и овде тиче отуд, то је, да у „борби за опстанак" неспособни падоши за живот изумиру а способни, да се све више измењују, од старих прародитеља, праотаца својих удаљују и често у току грдног размака времена постају са сним засебан вид, из основа различит према првобитном типу!

Што у природи бива споро и лагано — „одбирањем разлика" — борбом за опстанак — то се у сточарству — запатом и негом — постиже у много краћем времену. За то у сточарству и пре наступа ово „одбирање разлика", одступање и измењивање, било у добром (побољшавање), било у рђавом смислу (погоршавање)!

Далеко би нас одвело, када би за доказ снега напред реченог, наводили примере, који су тако многобројни, и који ово са сним очито доказују.

Само ћемо навести још неколико примера за доказ, да је „непроменљивост врсте", или — „постојанство расе" — једна велика глупост човечије уобразиље; да је реч „раса" — чиниа грдне неприлике напредовању сточарства, окрављујући тим заином као кинеским зидом — „све што је добро и лепо у стоци" да је довољно избрати „расу", па онда бити „сербез".

Доказ против „непроменљивости врсте" су нам мелезани (бастарди) [1])

[1]) Опет из Сетегста

Они нам уједно показују и начин, којим природа издржава, спречава даљи прилив животиња међу собом и спречава хаос, који би морао настати, када не би у томе било никаквих ограничења и када би све животиње без разлике, мирно даље међусобно да се плоде и укрштају.

И ако није свуда могуће тако оштро јасно у неким примерима ниже) повући границе немогућности плођења и тако просто — физичким условима (бар за сад) објаснити све појаве даљег плођења мелезаца, опет довољна је, да се докаже, да не постоји потпуна непромењивост врста и та околност: што мелезаци постоје — существују, живе; што се разне врсте животиња у даљном сродству (по пореклу и сличности) између себе, могу међусобно спаривати и што се не могу даље — или одмах у првом, или у доцнијим поколењима — увек и расплођивати.

Међу најраспространенније најпознатије, и најпознатије мелезане спадају: — *мазга* и *мазић*.

БЕЛЕШКЕ.

Облагорођавање воћака пресађивањем.

Воћари, а и сви они који су били принуђени да мењају и одрасније и разграните воћке више пута пресађују, приметили су да више роде; род им је крупнији трајанији и боље се држи но оних воћака које нису пресађиване.

С тога се данас сви воћари служе у томе, да се воћке чешћим пресађивањем не само не спречавају у порасту, већ им се родност повећава.

Чувени помолог „Лемерхирт“ тумачи ово повећавање родности пресађивањем тиме, што корен са њиме на ново пресађеном месту, на већег медијума при свежу храну која се више надзаја на образовање плода но дрвета (багуље), те с тога пресађено воће иде године много више цвета.

Нарочито воћке „неротканье“ треба пресађивати, ако предходно не помогне сасецање грана, жила — шикирање — и т. п.

Најподеснije је време за пресађивање оваких воћака јесен, и то одмах после прве слане или мраза. При пресађивању треба пазити да се воћка вади — вели он — са што више жила. Све жиле до повређеног места сасећи и при засађивању ово воћке добро нагазити; па за сигурност мотути ово воћке и неогрелост њубрета да не би промрзла кад наступе велике хладноће и зиме.

ГЛАСНИК

Извоз сувих шљива и пекмеза. — Од 1. до 17 Септембра извежено је преко Београдске царинарнице,

Сувих шљива . . . . . 467.689 кгр.

Пекмеза . . . . . 1.656.912 „

Сирове шљиве за пекмез плаћају се 10—11 динара 100 кгр. То је тако повољна цена, да се не памти, да су икада сирове шљиве овако добро плаћане.

Лепе су суме злата примили ове године наши сељаци у овим крајевима у којима су шљиве родиле. Нека им је ово још један већи допис о предности њихових воћака, које треба много бригљивије да негују и више да сеју но до сада.

*

Источно-фриска пасма (стадо) **оваца у Мађарској.** — Већ по други пут добили и ми из Мађарске, са пољопривредне школе капшварске, источно-фриска (ост-фрисландска) оваца. Први пут нам је дошла, чини нам се, као поклон од управитеља овог завода, који је особити поборник те расе, са жељом да се гајење њено огледа и код нас. Не знамо из ког узрока, али њој Топчидер није пријао, те је устуљена вредном економу у Јевремовцу (код Шапца) г. Мики Спасојевићу. Сад нам је те овце набавило Министарство народне привреде, као што је о томе у „Тежаку“ јављено. — Како се по овој пасми кашавској и у опште о фриским овцама код нас мало што зна, навешћемо у кратко једну белешку о њој из „Milch-Zeitung“а.

„О новијим искуствима о источно-фриским или у опште о фриским млечним овцама на економији мађарског вишег пољопривредног завода у Кашави, већ је од пре неколико пута било извештаја. Само је поступно одгајена једна повећа пасма (стадо) ових оваца. Сад у њој има око 180 брава и продаја прилодних грла из овог завода није непозната. *Осим тога само по планинама, који су на висини 380—550 м. над морем*, Др. Еб. Родицки, иначе је своја искуства у овом завоју у књизици „Etude sur le moutos de Friese, Wien 1889, Verlag von *Frick*.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Шеснаеста седница држана 12. Маја 1890 године.

Били су: председник г. Свет Милојевић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г г. Анта Крагујевић, Јаков Марковић, Илија Кремић, А. Живановић, Марко Малковић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 55 Прочита се акт Министарства Народне Привреде којим извештава друштво, да је указом Краљевским Намесника од 1. Маја постављен за Министра народне привреде г. Коста С. Таушановић.

Одбор прими ово к знању, честитајући свом председнику нов портеф.

Бр. 56. Прочита се писмо уредника „Тежака“ г. Малутина Савића, којим извештава Одбор, да му није могуће и даље вршити послове уредника друштвеног органа и референта одборског за књижени рад друштва, — због многих службених и приватних послова својих; па моли, да га одбор разреши од ове дужности, а на његово место изабере другог уредника.

Одбор уважајући разлоге г. Савића, уважи му оставку и изабра за уредника „Тежака“ и свог референта за књижени рад друштва г. Алексу Љ. Поповића, друштвеног потпредседника, — с тим, да му се плата рачуна од дана кад уредништво прима, а у границама буџета као и досадашњем уреднику.

Бр. 57. Прочита се извештај уредника „Тежака“ о стању књижених радова друштвених за месеце јануар, фебруар, март и април ов. год.

Одбор прими к знању поднети му извештај.

Бр. 58. Секретар референше, да су справе које су поручене за поучну изложбу у Шапцу, већ почеле стизати а и да је крајње време, да се приправи све што је потребно за уређење ове изложбе. Међутим добијено је извешће од изасланика приређивачког одбора за прославу 100-годишњице Господара Јеврема, да је друштву уступљено место за ову изложбу у „владичином конаку“, у коме је сад један део шабачке гимназије, но да Одбор не може друштву ни у чему помоћи у уређењу изложбе. — На њено је уређење изложбе спојчано са неизбежним издацима, моли одбор да власти председништво, да може учинити потребне издатке.

Одбор одлучи: саопштује се председништво 1; да може учинити потребне издатке за уређење поучне изложбе справа у Шапцу; 2) да у своје време поднеће друштвеног секретара г. Ситешића у шабац, рад уређења изложбе; 3) одређује г. Спасићу

у име трошка 12 динара дневно и подвозни трошак од Шапца и натраг.

Бр. 59. Прочита се писмо г. Ђорђа Окановића, економа и редовног члана друштвеног, којим извештава друштво о уређењу своје економије код Смедерева и позива пријатеље унапређења наше пољске привреде да га посјете и с њим се споразуму с практичног гледишта о унапређењу наше пољске привреде.

Одбор прими с благодарношћу к знању позив г. Окановића, и изјављује жељу да се одзове позиву г. Окановића.

Бр. 60. Прочита се молба радничког друштва „Задруге" у Нишу да му се „Тежак" даје бесплатно.

Одбор одобри: да му се исти да у пола цене као и осталим подобним друштвима, но с тим да претплату напред положи.

Бр. 61. Приступи се награди радова печатаних у „Тежаку" и одбор награди.

Награда чланака.

О жетви стрмних усева од М. Миљковића.

Да ли пољопривредни одсек на великој школи или самостална пољопривредна академија — од Паје Тодоровића.

Вршидба стрмнина — М. Миљковића.

Нешто о подубљивању оршице од Илије Кремића.

Поводом забране извоза свиња у Аустро-угарску од Паје Тодоровића.

Све са по 70 динара.

Ккако се тамане скакавци од Драг. Михајловића.

Јевтина зимска башта од Вукашина.

Јечам пред жетву или узимане на зелено од Игната Мирковића.

Неколико речи о пасуљу блеђаку и раном кукурузу од М. из Груже.

Све са по 60 динара.

Грединарска изложба у Берлину од Велислава Војновића, са 55 динара.

Извештај о стању усева од Мир. Миљкољковића.

Пољопривреднику је нужан рачун од Игњата Мирковића.

Све са по 50 динара

Подлистак са 50 дин.

Белешке са 50 дин.

Гласник са 50 дин.

Питања и одговори са 60 дин.

Књижевност са 80 дин.

Дописи са 48 дин

ОГЛАСИ

За попуну коњице ст. кадра са коњима, држава ће набавити до 90; а за брдску артиљерију 8 коња од домаћег соја, и то куповином од народа, по цени како се одређене комисије са продавцима погоде.

Услови, којима коњи треба да одговарају, ове су:

За коњицу:

1. да нису млађи од 4 ни старији од 8 година;

2. да су високи најмање 153, а највише 165 с.мтра; а у обиму да имају најмање 12. см више од висине.

За брдску артиљерију:

3. да нису млађи од $4^{1}/_{2}$, ни старији од 7 година;

4. да су високи најмање 148, а највише 152 см. а обим да имају најмање 14 см. више од висине.

Сви пак да су:

5. здрави, и да немају каквих ћуди, због којих се не би могли у строју употребити;

6. Ајгири и суждребне кобиле не примају се.

7. Сваки продавац обвезује се, да да коња на осматрање за 10 дана, и

8. продавац мора сточним уверењем доказати, да је коњ, кога нуди на откуп, његова својина.

Комисије за куповину коња образоване су:

У *Нишу* код дивизијске команде.
„ *Књажевцу* код дивизијске области.
„ *Крушевцу* код брдског артиљеријског пука.
„ *Краљеву* код пољског артиљеријског пука.
„ *Зајечару* „ „ „ „
„ *Ваљеву* „ „ „ „
„ *Чачку* „ „ „ дивизиона.
„ *Ћуприји* „ „ „ „
„ *Смедереву* код пољског артиљеријског дивизиона
„ *Шапцу* код пуковске окружне команде.
„ *Пожаревцу* код пуковске окружне команде.
„ *Негогину* код пуковске окружне команде.
„ *Пирогу* код пуковске окружне команде.
„ *Алексинцу* код I. коњичког пука.
„ *Београду* код II. коњичког пука.
„ *Крагујевцу* код III. коњичког пука

Ако се за време издржавања 10-то дневног посматрања не појави на купљеном коњу никакова болест, као: Сипња, запаљење очију, периодично лудило, падаваца, зараза и т. д. комисија ће коња исплатити продавцу готовим новцем, иначе комисија ће му вратити примљеног коња, а од њега наплатити утрошену храну.

Ово се јавља имаоцима коња ради знања с тим, да сваки продавац може свога коња провести на преглед и откуп оној комисији, која му је ближе, и где му је подесније.

Куповина коња отпочеће 15. Октомбра т. г.

Из ремонтског одсека министарства војног А/Р № 3749. 20. Септембра 1990 г. Београд.

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу, има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47. динара 88 пара а лакши 43. динара 83 паре заједно с' колечкама.

Продаје се само за готов новац, а Управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима, има на продају и у Краљеву код Управе ратарске школе и у Ћуприји код Управе одељка државне ергеле у Добричеву.

Бр. 4600. Из канцеларије Управе војно техн. завода 10. Септембра 1890. год. Крагујевац.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ВРЕМЕНСКУ ДРУШТВЕНУ ЧОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин, на пола год 4 дин

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр

ДОПИСНИЦИМА КОЈЕ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 40. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 7 ОКТОМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Одржавање шире. — Привредна и трговинска Србија (наставак). — На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино? (наставак). — О запату стоке (наставак). — **Белешке:** Млеко као средство за гашење запаљеног петролеума. — Највећа штала на свету. — **Гласник:** Личне вести. — Полаци за унапређење коњарства. — Правила и упутства за извршење пописа људства и домаће стоке. — **Записник седница управног одбора.** — **Огласи.** — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Баболни.

ОДРЖАВАЊЕ ШИРЕ

Многи произвођачи, трговци и препродавци вина желе да сазнају средства и начин, којим би најлакше и најсигурније одржали ширу у непреврелом — слатком стању, 4—5 недеља.

На ово им одговарамо:

Шира се може дуже времена задржати од врења вештачким уништајем организама који у њој производе врење, или, ако се шира изложи тако ниској температури, под којом се организми врења не могу ни да развију.

Вештачко уништавање — убијање — ових организама, вршено је до сада, (а и сада се врши) сумпорастом киселином — сумпорисањем шире. На овом истом основу почива и савршено убијање организама врења, т. ј. правлење слаткот вина.

Ако се сумпорисање употреби како ваља, могу се и веће количине шире одржати у непреврелом стању. А при одвећ јаком сумпорисању организми се врења сасвим уништавају и у том случају дешава се, обично, да шира јако почне заударати на сумпор, услед чега изгуби свој пријатни укус и мирис. Ну, сем тога оваква је шира шкодљива и у погледу здравственом, јер кад се мало повише пије, онда сумпораста киселина, која се у сувишној мери налази у шири, производи јаку главобољу и трбобољу.

Кад се, пак, при сумпорисању поступа пажљиво, може се шира дуго одржати за употребу без икакве штете по здравље. С тога је ваља још у свежем стању, одма из цеднице или чабра, оточити у буре, које је предходно овлаш сумпорисано.

За пријем шире ваља, дакле, буре претходно спремити, добро га испрати а за тим сумпорисати. У њему треба сумпорна шипка да гори све дотле, докле се не утули сама. И тада је буре испуњено сумпорастом киселином, у виду сумпор. гаса.

У буре овако спремљено успе се фришка шира, лагано али непрекидно и то у танком млазу, док се буре сасвим не напуни, па онда се затвори и измућка — ва̂ља тамо-амо читавих четврт часа.

На овај начин, сумпораста киселина, која се налази у бурету, и која је мућкањем прешла у ширу, умртви све организме врења, и шира, ако је јако сумпорисана, отпочне толико да заудара на сумпорасту киселину да се може с правом рећи: неупотребљива је за пиће.

С тога се овако сумпорисана шира употребљује сада за одржавање већих количина шире. Тако н. пр. у један суд од 10 хектолитара успе се 9 хектолитра фришке, чисте шире и овој дода 1 хектолитар од сумпорисане, па то је довољно да се сва шира од 10 хектолитара за пуних 14 дана, задржи од превирања. Још да би се сумпорисана шира боље измешала са осталом свагда ваља буре добро измућкати. Доцније, што се год у ово буре више буде додавало порција сумпорисане шире, у толико ће се она дуже одржати од превирања.

Важно је да се ова шира држи у ладним локалима и разаспе у мања бурад. Јер кад случајно, у оваком једном бурету, отпочне шира, ма и најмање да ври, онда се сумпораста киселина, упливом спољњег ваздуха, претвара у сумпорну и ова нема утицаја на спречавање превирања. И на овај начин, при довољној пажњи, може се шира дуже време одржати а да се у њој ни најмање не осети непријатан укус и мирис сумпорне киселине.

Они пак, који имају леденице, најбоље ће одржати ширу ако је, у малим бурадма, држе у леденици. За ово се употребљују бурад, махом од 1—2 хектол. Ну и њих је нужно претходно овлаш сумпорисати, па

одмах напунити фришком широм. Тако напуњене сместити у леденицу и ту их добро обложити ледом, како би температура шире у брзо спала до 0°.

На 0 тој температури организми врења не могу да се развијају те се шира може одржати више недеља не промењена. А у току овог времена из шире ће се издвојити сва чврста тела и постаће бистра. Па ако се буре још и даље остави у леденици, шира се може оточити без бојазни да ће прећи у врење.

Шира, која се остављa да преври доцније, може се неко извесно време задржати од врења салицилном киселином. У овом случају на 1 хектолитар ваља употребити 30—40 гр. салиц. киселине. Па кад се хоће шира да пусти на превирање, онда јој се дода само мало фришке виншке стеље, или, јако превирује шире. И виншка стеља, као и превирућа шира произведу врење и брзо униште утицај салицил. киселине да се доцније у истом вину од ње не осећа више ни трага.

Шири која се све до потрошње одржава у непревреном стању, не сме се додавати салицил. киселина, јер је њена употреба, са гледишта здравственог у многим земљама строго законом забрањена.

ПРИВРЕДНА И ТРГОВИНСКА СРБИЈА.

Производња *масла (бутера)* по француском начину ствар је у Србији непозната; оно мало што се троши у Београду, доноси се из Аустрије. Срби не знају да праве ни масло ни сир; они оставе млеко да прокисне које по том добије име *кајмак* и у овој форми служи за домаћу потребу.[1] Ова врста киселог масла наличи више на погрушано млеко које се прави по нашим мајурима и не може дуго да се одржи. Истина, покушавано је од времена на време да се из ове навике изађе; али сви покушаји остали су до сада безуспешни, нешто са оскудице новчане а нешто са незнања, но често и због једног и другог. Исто тако покушавано је на босанској граници, а потом у Параћину и Пироту, да се прави сир по швајцарском начину и има изгледа да се у овоме може успети; с тога би било сасвим у реду да се подстакне вештина сирења.

Доста је тешко дати тачне податке о данашњем броју рогате марве у Србији, јер последњи званични попис је чак од 1867 године. У овоме времену имала је Србија 741.425 грла крупне стоке, од којих је било:

17.333 бикова
147.581 крава
111.489 телади.

Остатак долази на биволе и волове који се употребљују као теглећа марва.[2]

[1] Писац није добро разумео праилике кајмака; јер млеко се не оставља да прокисне него се узвари па се остави да се скорчи ухвати на површини, питом се исти скине и усоли па за употребу остави, и као такав може се дуго одржати.

Прев.

[2] Под крвама г. Миле разуме ко сној прилици само „вуваре", а јалове којих је у време тога пописа било 70.792 грла, увртно у овај остатак и теглећу марву, иначе не би износио овај број од 741.425 грла товеди. (Види Државопис Србије, спеена IV).

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЂАРСКОЈ

Б. **БАБОЛНА**

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Баболна лежи на 1 сахат северно од Кишбера у комаранском комитату на железничкој прузи Пешта Ст. Београд-Комора.

Најближа железничка станица за Баболну јесте Најгманд, који је ¾ сах. од Баболне удаљен.

Године 1879 а под владом цара Јосифа II. установљена је држ. ергела у Баболни. Пре ове времена била је ова имања сводна грофа Јосифа Сапарија, коју је влада аустријска одкупила за суму од 450.000 фор.

Све до године 1806, Баболна је била филијал од Мезехеђеша. Доцније над ен установи државна ергела Кишбер, Баболна тада прође под управу Кишбера. Тек 1883/4 године, Баболна је реорганизирана и добила своју самосталну независну управу.

У почетку над је ова ергела установљена, гајене су у истој разне расе, поглавито пак шпанска и од части ердељска раса (која се већ почиње губити).

У години 1813 буду доведени из уљачанских франц. ергела 128 пуноврвних грла арапске расе (међу овим грлима био је и Наполеонов коњ). Са овим доведеним грлима постави се темељ ергели у Баболни. При томе вештва је се пажња још тада полагала на избор грла при парењу тако, да је ергела у 1816 години имала неома угледну трогоду ждребад пуноврвних арабера. Од овог времена ергела поче напредовати, јер је у ново добивеним ждребадима имала пуноврвне арабере.

У почетку а и доцније, пунована су пуноврвна грла из крал. Бавар. ергеле у Вартембергу, но пошто су ова оригинална грла због другојачије климе, хране, пете, земљишта и т. д. већ у неколико била дегенерисала то би закључено, да се у будуће купују и импортирају оригинална грла пуноврв. арабера само из њихове постојбине — Арабије. — С тога је влада аустријска више од 20 пута изашиљала своје изасланике поради куповине пуноврвних арабера у Арабији и Сирији за познавање прва у већ постојећој раси, што је нарочито допринело те је се арапска раса одржала све до данашњег дана у овој ергели у свој својој оригиналности.

До 1886 купљено је 76 пастува оригиналних арабера, а толико и кобила. Између купљених горњих грла била су најчувенији пастуви и кобиле који су ергели у Баболни положили темељ и постали праоци новозасноване оријенталеске расе:

Amurath Bariaktar Jussuf и Mehmet-Ali за пуноврвно стабло ергелско; Samhan, Osman и Schagya за полукрвно.

Године 1883 покушаван је нови попис али је ометен зајечарском побуном, а од тога времена није се више ни приступало попису. Но. по обавештењима која сам из доброг извора прибо држи се, да ови бројеви, који су услед напред поменутих колебљивих узрока били јако пали, почињу данас да се пењу и овај обновљени обрт доста је разумљив. Још г. Борхграв[3], који је у своме делу о Србији изнео резултате пописа од 1867, приметио, колико је то чудновато да је тако мали број рогате марве у једној земљи која има великих пашњака, као што је Србија.

Ја сам добио у Министарству народне привреде доста потпуна обавештења и, мање више приближну статистичку која за шестогодишњу периоду од 1880 до 1886 показује средњи број од 827.000 грла рогате марве; даље број који знатно надмашује онај од 1867 године.[4]

По званичним статистичним подацима извоз стоке ове категорије износио је у 1887 год. 43.093 грла а у вредности 5,364.643 динара. Највећи део стоке пак био је упућен у велике оборе у Штајнбруху код Неште, а одатле отправљен и продаван по целој Јевропи.

[3] Последњи попис вршен је 1866 год., дакле у старим границама краљевине. Г. Карић пак у своме делу „Србија" (стр. 366) каже да је попис био 1868 год. и да је тада било 963.850 говеда. Овај попис нама је непознат и не знамо одкуда је г. Карић узео овај број. **Прев.**

[4] Са свим природно, јер са присаједињењем нових ослобођених крајева у 1878 години порастао је и број крупне стоке, тако да се тај број цени данас на 1,100.000 грла. **Прев.**

Цене рогате марве (мрнаве у Србији износиле су по званичним пијачним ценовницима од 1888 године.

Волови — средња цена . . . . . 88.67 п. д.
„ — највећа цена (постигнута у Градишту) . . . . . 131·67 „ „
Краве — средња цена . . . . . 55·88 „ „
„ — највећа цена (постигнута у Градишту) . . . . . 87·80 „ „

Најглавнији су тргови за рогату марву ови: Ваљево, Шабац, Ниш, Крагујевац, Зајечар.* Овде ћу, у осталом, изложити цене, које су по извештајима нашег (француског) више конзула у Нишу плаћене у месецу Јуну 1889 на онамошњем зеленом вашару о Спасову-дне:

Пар волова првог реда . . . . . 120—150 дин.
„ обичних волова . . . . . 80—100 „
Једна крава с телетом . . . . . 60— 90 „
Једно теле . . . . . 20— 30 „

Ове су цене мање од оних у средњим годинама.

Цена угојене марве управља се по ценама пештанског тржа; али подвозни трошкови, њмурчина и посредничке награде причињавају велику разлику између продајне цене у Пешти и куповне цене на самоме лицу места. Ово неизбежно побијање може се рачунати на 30%—50% пештанске течајне цене. Ево цене које су биле по пијачном ценовнику у 1888 год.

Волови . . . . . 340—500 дин. пар
Краве . . . . . 260—380 „ „

Године 1886 изаслата је комисија у Палестину и Сирију која је купила 4 пастува и 5 кобила. Вредно је да се мало заустависмо на овим доведеним грлима из њихове постојбине који у свему престављају верну слику арап. коња. Имена ових пастува јесу:

1. *Обајан* прашић у све 4 ноге путаст са дугачком грбом и репом које је веома густом длаком обрасло, малим ушима и малом сувом главом, веома је витрен и живостан висок је 158 сан. дрињача и појашања (Conditions) веома доваљалног; једна мала и незнатна мана му је та, што су му сапи веома посо и скоро стрмено положење. (Види слику)

2. *Кохејлан*, белац исте величине и у држању исту слику показује као и први.

3. *Бел*. Зеленац веома фине конструкције тела, нешто дужи од првих и пре личи на турске оригиналне пастуве него ли на Бедујинског арабера.

4. *Gydran Syglavu, Schagia Jusuf* и *Zarif* такође су пуноправни пастуви који су одиегочани у заводу Баболни.

Сви су ови пастуви "мањи од пуноправни пастува прилођени и одиегованн у заводу.

Кобиле доведене из Арабије, исте су величине као и пастуви. Мање су за по 2—3 сан. од заводских оригиналних кобила, веома су витрене и живосне.

И ако је Баболна једна од најмањих угарских ергела, драгоцене материјал пуноправних и полукрвних арабера који су у овом заводу одиегованн, од врло важног је и управо председног утицаја по земаљско коњарство угарске краљевине — Угарско земаљско коњарство налази се сада у једном развоју: које ће раса коња да отме маха у земљи — енглеска, норманска или арапска крв. Као представник енглеске крви јесте драг. источ. завод Кишбер, а норманске Мезехељеш. Дакле Кишбер гаји потомке од прослављених тркача кашег Каландора, Камбускина и Буканьера, чија су ждребад или дрк. спојена или спојена угарских зеленоседника, дотле Баболна гаји млада грла која се као одрасли пастуви равнају по земљи у цели облагорођавања земаљ. соја коња арап. крви, која преовлађује у маси земаљ. коњарства.

Кишбер је ергелски завод за одгајавање луксузних коња аристократије Мађарске, која је у последње време врло интензивно развила своју сарадњу са тркама (Wettrennen) и засновала светски „Derby" коњима енглеске крви у Угарској. Производи пак Баболински и ако не могу пуноправним енглезима конкурисати на тркама, својом надмоћношћу у тешким теретима, истрајношћу у дугом ходу, и несентљивошћу наспрам хрђавог времена и неподесне хране, далеко боље и целисходније задовољавају потребе сеоачког сталежа у службеним пословима.

Кишбер односно аристократија, довоси земљи са правцем производње и одгајања коња енглеске крви посредне, Баболна пак непосредне користи земљ. коњарству односно сеоачком сталежу. У преобављивању арапске или енглеске крви, огледа се — душевна — борба између народа и аристократије, који ће пре своју потребу да задовоље.

Кад будемо засебно говорили о земаљском коњарству Угарске, онда ћемо јасно видети на чијој су страни повољни изгледи за победу а сада да продужимо даље о овом еточарском заводу Баболни.

Теоци нису још предмет велике трговине у Србији. По унутрашњости се и не кољу, а онај мали број који се закоље служи за храну само у главнијим варошима; па и овде је потрошак врло мален. Месо је њихово лошије усљед обичаја, који је својствен свима балканским народима, да троше врло младо месо; но се међутим мора признати да је Србија у овоме погледу напреднија од Бугарске.

Осим тога, неки трговци да би задовољили своје стране муштерије, падају у противну погрешку и набављају месо које није ни од телета ни од вола. Но ова трговина није довољно значајна да би могла имати места постављању правилних цена у Београду и Нишу, као двама најглавнијим потрошачким трговима.

На крају прегледа разне врсте крупне стоке у Србији има још да се помену и *биволи*. Ова животиња има длаку боје прљаво црне и лињаву. Они се налазе у јужном делу краљевине и то само за домазлук и чине велике услуге у тешким радовима, а њихово се млеко јако цени у земљи. Али при свему томе ова врста рогате марве као да ће да исчезне, а то по свој прилици због тешкоћа којима је скопчано гајење и чување бивола под врло строгим климатом зими; осим тога биво је, пре свега, једно теглеће марвинче које се употребљује обично у земљама где је саобраћај још примитиван, али железница ће мало по мало извесно сасвим збрисати ову препотопску животињу.

(Наставиће се).

На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино?

по

Антону Хауку, Антонију Дал Пијацу и др.

од

Благ. Д. Тодоровића.

(Наставак)

Кад нам је позната количина шећера и киселина у шири па се нађе да њихов однос није подесан, онда недостајућу количину шећера, треба да попунимо додавањем обичног белог шећера, а вишак киселине или ваља да разблажимо водом, или да га неутралишемо калијевим карбонатом (поташом) или кречником (мрамором).

Тако н пр. ако је рецимо прошлогодишња шира показала у 100 кгр. 21·5 кгр. шећера и 0·580 кгр. киселине, а ове године само 18 кгр. шећера и 1350 кгр. киселине, онда је природно да та два вина не ће бити једнака по својој доброти за то би последњу ширу требало од прилике корегирати на 20% шећера и на 0·6% киселине.

Ако смо намерни киселину у шири да смањимо разблажавањем са водом, онда је наравно потребно да знамо: *коју количину воде треба да сипамо у ту ширу која има 1350% киселине, па да се она сведе на 0·6%?*

А то можемо лако сазнати помоћу обрасца:

$$Д = \frac{К - К'}{К} \times Л$$ у коме је Д = додатак воде у литрима; К означава изнађену количину киселине

И овај је завод као и Кишбер подељен у два одсека: Ергелски и економни. На челу ергелског одсека стоји командант (сада подпуковник Флегел) са придодати му три официра од којих је један капетан који руководи производњу — парење — и одгаивање свеколике стоке, набљудава да се стока уредно храни и у опште сав му је надзор поверен над стоком и људством — војницима. — У исто време он је и референт командантов по бранжи ергелској и његови су предлози код команданта меродавни. Друга пак двојица, један од њих врши дужност рачуновође а други ађутанта, који је у исто време и шеф канцеларије, сву колику корешподенцију израђује, води рачуне о издржању ергеле и стара се да стока и људство имају довољно и благовремено добијају припадајућу им храну и остале потребе. Напослетку дужност је трећег и најмлађег официра да искључиво дресира млада грла.

Поред овог персонала, придодати су команданту на службу 2 марвена лекара, од којих је један шеф са по 2—3 асистента ветерине, 1 људски лекар, преко 160 војника за негу стоке и 10—15 дечака (Reitknaben) од по 10—12 год. за јахање младих и још довољно неразвијених грла. Ови млади јахачи тако су дресирани у вештини јахања, да им се човек њиховом вештом држању на младим немирним грлима мора дивити. По навршетку 15 године ступају у службе приватних лица нарочито оних, која држе дерби, и као жокеји јашу коње који суделују на светским тркама. (Два овакова дечака узета су из Кишбера за шталу Његовог Величанства Нашег Краља, где се и сада налазе).

I. Ергелски одсек.

Правац производње и одгаивање пунокрвних и полукрвних приплодних грла у заводу.

Баболна је сточ. завод који има тај задатак да поред производње и одгаивања полукрвних и пунокрвних приплодних грла за облагорођење и побољшање земаљског соја коња, одгајује и такова пунокрвна грла аранске расе, која у заводу остају као оригинални пепинијери односно пепинијерке.

Одгаивање ових пунокрвних и полукрвних грла бива на овај начин:

По свршеном жигосању смеште се у простране големе штале (LaufStallungen) по мајурима (јегерхоф и ритерхоф) који су по 5 и 10 минута од Баболне удаљени. Пред сваком од ових штала има големих испуста за младу ждребад, која се у топлим и лепим данима веома раздрагано по цео дан играју. По овим будућим пепинијерима односно полу и пунокрвним араберима, не оставља се на вољу да они сами себи бирају забавне игре; одмах давле првог дана чим се одбију од својих матера уче се и навикавају на послушност. На челу свеколике одбијене ждребади јаше Чикош напред у највећем касу каквог старог коња, држећи у руци један бич од 5 мет. дужине. С леве и десне стране такође јашу у касу Чикоши наоружани са по једним бичем, чији се вибрирајући одјеци по ваздуху непрестано разлежу а млада ждребад већ кад исте чују, знају да им треба трчати у круг за Чикошем који напред јаше. Ни једно ждребе од овог посведневног гимнастичног упражнења које траје по $1^1/_2$—2 сахата пре, и толико сахати после подне сваког дана, не сме изостати Чим

(овде 1·35%) К количину киселине на коју желимо свести ширу (овде 0·6%) и Л број литара шире коју смо ради поправити.

Тако н. пр. ако би смо хтели да прерадимо 500 литара кљука из кога се добија 70 процената шире, то би се онда добило: $\frac{500 \times 70}{100} = 350$ литара шире и овој би сад према предњем обрасцу морали додати $\frac{1{\cdot}35 - 0{\cdot}6}{0{\cdot}6} \times 350 = 437$ литара (или килограма) воде.

По себи се разуме, да се оваким радом не смањује само количина киселине већ и количина шећера. А количина шећера код таке разблажене шире, налази се по обрасцу: $\frac{П = п \times л}{л'}$ у коме П означава проценат шећера што се налази у шири пре но што је у њу додато воде (овде 18); л, број литара шире пре доливања воде (овде 350 лит.) л' количину шире са додатом водом, (у овом случају 787·5 лит.)

Кад се сад у овоме обрасцу узму и срачунају бројеви за горњи пример онда ће бити $\frac{18 \times 350}{787{\cdot}5} = 8\%$

Али како се та шира жели свести на 20% шећера, то је онда и по себи јасно, да на сваком хектолитру треба додати још 20—8=12 килограма грожђаног шећера, што за целу количину износи 7875×12=94·5 килограма поменутог шећера.

Ну по што се шири не додаје грожђани шећер већ обичан бели шећер који је од прилике за шест пута слађи, то се од изнађе количине шећера узме њена шестина па ова одузме од целе т. ј. изнађене количине. Тако од 94·5, шестина износи 15·7 кгр. онда добивена разлика 78·8 кгр. значи: *да толику количину обичнога шећера ваља растворити или у 500 литара кљука или у 350 килограма шире.*

*

Ако би што год хтели да сазнамо колико ће се литара шире добити тиме што је ту додано 78·8 кгр. шећера, онда то можемо дознати: *кад килограме претворимо у литре. А то опет можемо учинити, кад број килограма поделимо специфичном тежином шире (овде је 1·5813) или кад број килограма помножимо са 0·632 т. ј. са количником који се добија кад се 1 подели са 1·5813.*

Према томе у 78·8 кгр. шећера има $\frac{78{\cdot}8}{1{\cdot}5813} = 78 = 8 \times 0{\cdot}632 = 49{\cdot}8$ литара шећера. А у целој количини шећерног раствора има:

437·5	литара воде	=487·3 заслађене воде
49·8	„ шећера	
250·0	„ шире.	
Свега 837·3	литара поправљене шире.	

Отуда је првобитна количина шире повећана за ⅔ пута, т. ј. у место 350 литара шире која се добила из 500 литара кљука, добија се сад 837·3 литра поправљене шире. И у место 350 литара неукусног вина што ће постати превирањем шире 837·30 литара умерено јаког, здравог, трајног и у опште ваљаног вина!

(Продужиће се).

ждребад наврше 1 год. старости, одвајају се према полу у засебне одељке или штале, — мушка грла засебно а женска засебно. Нега ових ждребади у првој години поред прописне хране, уредног хранења и појења састоји се још и у томе, што сваког другог дана морају се истимарити и истрљати са гужвом чисте сламе, и што за време шталскога хранења морају на горе поменути начин довољно да се крећу а то је веома значајно по развијће њихових костију, мускула и целог тела.

Женска ждребад — омице — чим наврше две, а мушка 2½ год. долазе у дресуру. Ово је нешто понајважније по млада грла. Дресура траје обично 5 месеци и то зими у велељенном озиданом затвореном мањежу, а лети у отвореном. — Пошто су млада грла дресирана и навршила 3 год. (у мају месецу) долази из министарства за земљорадничку трговину, и индустрију комисија за класификацију младих грла. Ова комисија редовно долази у јуну месецу. Задатак је ове комисије, да свако грло тачно прегледа, испита и оцени његове добре особине и обратно, да оцењено грло квалификује: хоће ли се употребити за пастува за опасивање народних кобила, или за пепинијера заводског, — ако је то мушко грло, ако ли је то пак женско грло: да ли ће остати у заводу као приплодна кобила или се због извесних мана шкартира и излаже продаји. Овој комисији морају бити присутна сва лица која рукују са младим грлима и нужно јој објашнење давати ако их ова устребала буде. У протокол кобила односно пастува а под примедбом, бележе се примећене добре или хрђаве особине појединог грла и ова се у наступајућој години контролишу. Ако је пак комисија међу класифицираним мушким грлима нашла да има и таковых да се као будући пепинијери заводски могу употребити, што је врло релак случај, одмах се ова грла издвајају и засебно хране и негују до навршетка своје 5 године. У петој години два пута се подвргавају испитној комисији — у лето и јесен, па ако их комисија и тада огласи за заводске пепинијере, онда се преводе у шталу пепинијерску и уврштују у ред пунокрвних арабера — пепинијера.

Сем горње комисије која у поменутој цељи долази у све угарске ергеле, при свем том што министарски саветник г. Ф. Козма сваки два месеца обиђе све угарске ергеле, прегледа и оцењује њиов напредак по свима струкама, изашиље се у октобру месецу нарочита друга комисија увек под председништвом г. Ф. Козме која одређује и даје своје мишљење за сваку појединy кобилу, којим ће пастувом да буде опашена. При своме избору комисија се у свему руководи обзирима: каква су за ранијих бар две године била ждребад од кобила и пастува који су ранијих година парени, па ако су ждребад добрй, онда се и даље паре иста грла, ако ли пак ждребе има ма каквих мана, недостатака и погрешака у телесној грађи, које се мане у протокол ждребади у нарочитој рублици верно сваке године означују, онда се кобила у цељи парења и оплођења подводи под другог пастува.

(Наставиће се)

О ЗАПАТУ СТОКЕ.

(Наставак)

Коњ и магарац су две разне зоолошке врсте и паст — могу се ето међусобно спаривати.

Мазга (mulus) је производ у крштања пастушата магарца с кобилом.

Мазгић (hinnus) — производ укрштања пастува (коња) са магарицом. Он је много мањи од мазге и гаји се у Италији, Сицилији, Истрији, Мароку, Нубији, Мисору.

Науком су потврђени и доказани мелези, између сљедећих врста, разних родова животињских:

Дивљег и питомог магарца;

Питомог говечета и зебуа (говечета с грбом);

„ „ бантенга (Bos sondaicus);

„ „ јака (Bos grunniens).

Питомог говечета и бизона (биво и говече не могу да се спаре);

Зебуа и бизона; и бантенга; и азијског дивљег говечета Bcos frontalis); и јака;

Питоме овце и муфлона (чак је мерино укрштан с муфлоном). Фицингер вели, не само, да су се мелезни могли парити с муфлоном даље, но да су се и између себе плодили читавих 20 година устопице.

Јевропског питомог свињчета и дивљака; (познато и нашем народу, да дивљак — нераст — јури и букари питоме свиње и да испада и, тада и иначе — усљед атавизма — приплод шарен, црно пругаст, тиграст);

Јевропског и индијског свињчета;

Индијског и дивљег свињчета;

Питоме козе и ангорске;

„ „ „ дивокозе;

Пса и шакала;

Пса и курјака;

Једногрбе и двогрбе камиле.

Није доказано, ал' има забележено од појединих писаца, да су се могли спаривати и плодити:

Говече и биво;

Коза и овца.

Природа је поред физичне немогућности, поред немогућности истодобног полног нагона и симпатије, поставила границе, мешању врста и родова, могућности даљег плођења мелезана међу собом — још и даљом неплодношћу и неразвијеношћу полних органа. Или и ако је било могуће даље спаривање — могло је се вршити само са основним родоначелницима (једне ил' друге стране) њиховим.

За мелезане дивокозе и обичне козе веле, да се такво спаривање упражњава у Шенбруну код Беча, још од почетка овог века, за ловачке цељи. Мужјаци дивокозе, пуштају се у планину — да се дивокозе не затру — а женски мелезани спарују се даље с дивокозом. Али до сада су се само до трећег поколења могли плодити.

Бифон тврди могућност плодног спаривања јарца с овцама и о даљем запату мелезана њихових. И Фонт тврди — да у Чили постоје такви запати....

Дакле као што видимо, постаје многи изузетци даљег расплода између мелезана двеју врста — од општег правила које гласи: „да се мелезани међу собом више не плоде“.

Потврђе о је од многих (Бифон, Негрони де Нанцијо, Брем, Др Нол), да су се мазге у појединим случајевима, с пастувима заплодиле. (Нол је 1873 год. у аклиматизационој градини у Паризу видео јесног таквог мелезана).

Бифон је се сам осведочио о даљој плодности мелезана од паса и курјака; докле други (пољак Дзиједузички) тврде, да су мелезани на даље спаривани с псима, плодни.

Исто тако — по Дарвину — мелезани између паса и шакала, одржавали се се у расплоду плодни, до четвртог колена.

Енглези су са шортхрнском разних говеди, спаривали зебу и карактеристична грба овог последњег, смањивала се на мелезанима и смањивала, докле није готово са свим ишчезла.....

Што се тиче спаривања и оплођења између јединака разних раса и пасмина, а једне исте врсте — нема природног основа, да би се могло порицати; спаривању таквом може сметати само немогућност физичка, због неоразмерно развијених полних органа, или њихова неразвијеност и закржљалост а *нити разлика између раса: ни величина — крупноћа — животиња, које спаривати желимо.*

Не ћемо више навести (и ако има хиљадама; нарочито примери — са псима, белим зечевима, голубовима и живином, многобројни су; ко се интересује нек чита код Дарвина) но још два, за овај случај најинтересантнија примера.

Најфулендски пас, 87 фунта тежак, разуме се да није могао бити спарен с маленом чупавом кучницом свилене длачице, што је помодне госпође и госпођице на рукама посе и на крилу држе и негују.

Али Д-ру Пленису испало је за руком, да вештачки оплоди кучницу, са семеном пса најфулендског.

Тежина пса ка кучници односила се ка 8:1.

После 60 дана окупила је троје кучића, од којих је једно женско, кад му је било 5 месеца достигло тежину матере, а боше дупло тешко, с непуних 4 месеца; међутим по крупноћи у 4 месеца ћерка је била већ 2 пут већа од матере.

И код остале стоке — на крупноћу мушког приплодног грла, гледа се само у толико, да не би при порођају било опасности — да женско грло не могне се породити. Глава и рогови — нарочито, отежавају у таквом случају порођај.

Други случај још боље ће објаснити, каква се врста немогућности иставља при спаривању раса, да потомство не може даље да се размножава, расплођава.

Објасниће каквим начином природа често не допушта — даље укрштање разних раса, па сигурно и врста животињских. Објасниће — да ће све то бити такође просте физичне немогућности.

Две врсте оваца: чептушка и волошка у јужној Русији, могу се укрштати само до преог поколења; даље нема физичке могућности.

Чептушка овца нема репа, но на задњем делу тела има огромну гуту, у којој се лој скупља и чува. Гута је та разрезана на средини — те да овца може вршити потребне јој природне послове.

Волошка овца има необично дебео реп, у коме се такође лој прикупља. Реп је неспретан и тежак, али ован при спаривању врло вешто реп одмакне у страну и могућности спаривања ништа не смета.

Но приплод укрштања те две врсте оваца нема, ни реп, ни гуту, већ нешто средње: има место репа по целој ширини задњег трупа, с крстију на до близу вешалица, широк преклопац без разреза и нема никакве физичке могућности, за даље спаривање и плођење.

БЕЛЕШКЕ.

Млеко као средство за гашење запаљеног петролеума (гаса).

Познато је да се запаљени петролеум не може да угаси водом. Било је случајева да при паљевини петролеумом никакова средства нису помогла да се пожар угуши, и у једној општој

забуни и паници па овим случајно просут је на запаљени петролеум лонац млека и ватра се угаси.

По томе чињено је више оваквих покушаја с млеком и показали су се веома успешни. То је дало повода те је ова особина млека и хемијским путем испитана и нађено је, да млеко у додиру са горењем петролеумом образује по површини петролеума танку облогу од казеина, која спречава приступ ваздуха, те с тога се ватра ноћне гасити. Сем тога, млеко при загревању више остала пепела но вода, и много се лакше и брже меша са петролеумом те с тога се лакше петролеум и угаси.

Највећа штала на свету.

Унија Cattle et Comp. у северној Америци има највећу шталу на свету у којој држи рогату марву.

Штала захвата простора више од 2 октара и смештено је у њој за сада 3750 грла говеди за гојење. Грла се не везују јер свако има засебан тачно одређен одељак (бокс) простран толико колико је нужно за одрасло говече. Рашење стоке и чишћење штале, врши се помоћу парне машине. Рана се састоји из исецканог сена, и укуваног кукурузног брашна, које се у смеси са другим техничким одпадцима даје стоци. Подешеним ваздушним притиском распоређује исечено сено по јаслама а једна пумпа тера у јасла осталу рану справљену од техничких одпадака.

Помоћу уређених пумпи штала се два пута дневно чисти и опере. У штали има на сваки 5 метара термометар. Топлота се регулише нарочитим отворима на крову, а вентилација је са стране на дуварношна под кровом.

Сва грла смештена у овој штали пореклом су „Шортхори".

ГЛАСНИК

Положио испит Г. Паја Т. Тодоровић, чиновник у министарству финансија, вишегодишњи наставник пољске привреде у Београду, учитељ школи и богословији, сарадник „Тежаков", на пољи господина министра народне привреде положио је 28 ов. мес. *професорски испит*, који се прописује чл. 18 закона о нижим пољопривредним школама. Испитна комисија састављена је била из г. г. *Јос. Пенића*, начелника мин. просв. у пенсији (као председника), *Чед. Поповића*, начелника мин. народ. привреде, *Алексе Стојковића*, начелника мин. војног у пенсији, *Косте Цветковића*, професора и *Милутина. Савића*, секретара мин. народ. привреде.

Чујемо, да је г. Тодоровић најозбиљнији кандидат за управитеља ниже пољопривредне школе у Краљеву, и с положеним испитом он је испунио и последњу погодбу, која се по закону тражи за управитеља.

*

Подаци за унапређење коларства. Дринославско коло јахача „Кнез Михаило" учинило је преко начелства подринског представку господину министру народне привреде и умолило га, да подстиче код г. Министра војног, да се сви коњи војни који се поради вежбања налазе у појединим командама на оџендење.

Поводом тим, г. министар војни наредио је коњичкој бригади у Ћуприји код које су коњаници резервисте на вежбању, као и овим командама код којих су коњаници прост и другог позива по својим дивизијама на окупу поради вежбања, да се сви приведени коњи тачно опишу. На тог описа сазнаће се: пол, старост, висина, дужина и обим тела; боја длаке, округ у коме је грло ождребљено и је ли порекла од државних ергела.

Ма смо веома захвални г. г. министрима на овом пораду за унапређење коларства, јер ће добивени материјал веома згодно послужити при извођењу других мера које се буду предузимале за побољшање нашег домаћег соја коња.

Правила и упутства за вођење пописа људства и домаће стоке. Министар народне привреде издао је правила и упутства на основу којих ће се на крају ове године извршити попис људства и домаће стоке у једно исто време у целој земљи. Извршење овога посла поверено је општинским властима.

Како је ово врло важна мера за наш привредни напредак, ми би желели да општине збиљски прихваће овај посао и тачно га изврше јер у колико овај попис испадне тачнији у толико ће бити корисније и драгоценији материјал, у сваколике погледу.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског пољопривредног Друштва".

Седамнаеста седница држана 26. Маја 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, подпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник, г. В. С Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, Јак. Марковић, П. Тодоровић, И. Кремић, А. Живановић, М. Х. Поповић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 62. Прочита се писмо г. Косте С. Таушановића, министра народне привреде које гласи:

Српском пољопривредном друштву

у Београду.

Између мера које намеравам предузети за унапређење наше пољске привреде, долазе и пољопривредне школе, пољопривредне станице и сеоски кредит.

Знајући да стварне користи од примене овакових мера могу бити само онда, кад се погоди: *прво време као појединс мере* треба употребити, друго, начин на који их ваља употребити и треће, пространство (обим) у коме их ваља употребити, то пре него што бих донео ма какву дефинитивну одлуку по овим питањима, сматрам за пријатну дужност да се обратим и вама с том молбом, да би сте ми изволели у решењу ових питања помоћи својим стручним мњењем.

Да бих што тачније бележио своју мисао, ја ћу бити тако слободан да сватим вашу пажњу на ова питања:

1. Код пољопривредних школа требало би знати, какве су нам школе сада потребне: више, средње или ниже и зашто једна друга или треба? Да ли специјалне за поједине гране или заједничке за све гране или за више и којих грана. Колико би и каквих школа ваљало одма подићи и у којим местима?

Нашта при организовању сваке школе ваља **нарочиту** пажњу обратити.

2. Код пољопривредних станица ваљало би расчистити поглавито ова питања:

Какав би требао да буде њихов главни задатак?

Би ли се Србији према своме географском положају, климатским приликама, особинама земљишта и нарочитим захтевима појединих крајева и трсова, могла поделити на извесан број пољопривредних округа (региона), у којима би једна или друга грана добила претежност. Како би се та подела могла извршити и која би грана надвладјивала?

Да ли би корисније било да су ове станице спојене са пољопривредним школама или да су самосталне?

3. Како би требало организовати сеоски кредит:

Да ли позајмице треба чинити појединцима, колективним задругама или општинама?

Да ли у новцу или пољопривредним потребама?

До које суме и са каквом гаранцијом у сваком од горњих случајева?

Да ли би за основ ваљало узети принцип узајамног помагања, по коме би првенствено право на зајам имали чланови који као задругари уложе извесан улог, или би требало базирати организацију сеоског кредита на општој оскудици новчаној, те према томе незаинтересовати зајмотражиоце узајамношћу и извесним улогом, већ помагати свугде где је помоћ потребна а под довољном гаранцијом.

Поред ових питања, ви ћете ме јако обвезати, ако ми и о свима другим које за потребно нађете, што опширније ваше мишљење изложите, зашто вам ја унапред исказујем моју благодарност.

У Београду
16. Маја 1890.

Ваш поштоватељ
К. С. Таушановић.

Одбор поклањајући нарочиту пажњу питањима које је г. министар упутно друштву одлучи: да се ово писмо г. министра у препису пошље свима друштвеним редовним члановима, да постављена питања проуче па да се позову у заједничку седницу свију секција у недељу 3. ид м. у 8 часова пре подне, на којој да се питања ова расправе и спреми одговор г. министру.

Бр. 63. Прочита се писмо г. Косте Црногорца, редовног члана друштвеног, којим извештава председништво, да ће 31 ов. м. славити јубилеј 30-годишњег свог професоровања, па га моли да о овом извести друштвене чланове. Па како су чланови друштвени о овоме већ извештени преко „Тежака", то одбор одлучи: да се слављенику г. Црногорцу упути о јубилеју писмена честитка од стране управе друштвене, коју ће потписати сви чланови управе.

Бр. 64. Одбор вољан да потпомогне београдску пчеларско-воћарску задругу, на предлог свог члана г. А. Живановића, одлучи: да јој се поклоне 11 кошница, које су израђене прошле године у друштву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Добили смо на приказ

ГАЈЕЊЕ ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ

Написао Д-р Ђ. Радић уредник „Домаћина" са овом садржином: Домаћа и њој сродне кокошке. Котинхинске и њима сродне кокошке Капорке. Малише. Ћурке. Гуске Пловке. Болести и слике. Књига је штампана на финој сатинираној артији. Цена је књизи 2 динара а за школе и ђаке 1·50 динара. Може се добити код писца у Београду.

ОГЛАСИ

За попуну коњице ст. кадра са коњима, држава ће набавити до 90; а за брдску артиљерију 8 коња од домаћег соја, и то куповином од народа, по цени како се одређене комисије са продавцима погоде.

Услови, којима коњи треба да одговарају, ови су:

За коњицу:

1. да нису млађи од 4 ни старији од 8 година;
2. да су високи најмање 153, а највише 165 с.мтра; а у обиму да имају најмање 12. см више од висине.

За брдску артиљерију:

3. да нису млађи од $4^1/_2$, ни старији од 7 година;
4. да су високи најмање 148, а највише 152 см. а обим да имају најмање 14 см. више од висине.

Сви нам да су:

5. здрави, и да немају каквих ћуди, због којих се не би могли у строју употребити;
6. Ајгири и суждребне кобиле не примају се.
7. Сваки продавац обвезује се, да да коња на осматрање за 10 дана, и
8. продавац мора сточним уверењем доказати, да је коњ, кога нуди на откуп, његова својина.

Комисије за куповину коња образоване су:

У *Нишу* код дивизијске команде.
„ *Књажевцу* код дивизијске области.
„ *Крушевцу* код брдског артиљеријског пука.
„ *Краљеву* код пољског артиљеријског пука.
„ *Зајечару* „ „ „ „
„ *Ваљеву* „ „ „ „
„ *Чачку* „ „ „ дивизиона.
„ *Ћуприји* „ „ „ „
„ *Смедереву* код пољског артиљеријског дивизиона
„ *Шапцу* код пуковске окружне команде.
„ *Пожаревцу* код пуковске окружне команде.
„ *Неготину* код пуковске окружне команде.
„ *Пироту* код пуковске окружне команде.
„ *Алексинцу* код I. коњичког пука.
„ *Београду* код II. коњичког пука.
„ *Крагујевцу* код III. коњичког пука.

Ако се за време издржавања 10-то дневног посматрања не појави на купљеном коњу никакова болест, као: Сипња, запаљење очију, периодично лудило, падаваца, зараза и т. д. комисија ће коња исплатити продавцу готовим новцем, иначе комисија ће му вратити примљеног коња, а од њега наплатити утрошену храну.

Ово се јавља имаоцима коња ради знања с тим, да сваки продавац може свога коња привести на преглед и откуп оној комисији, која му је ближе, и где му је подесније.

Куповина коња отпочеће 15. Октомбра т. г.

Из ремонтског одсека министарства војног А/Р№ 3749. 20. Септембра 1990 г. Београд.

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу, има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47. динара 88 пара а лакши 43. динара 83 паре заједно с' колечкама.

Продаје се само за готов новац, а Управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима, има на продају и у Краљеву код Управе ратарске школе и у Ћуприји код Управе одељка државне ергеле у Добричеву.

Бр. 4600. Из канцеларије Управе војно техн. завода 10. Септембра 1890. год. Крагујевац.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Заступник одговорног уредника: МИРКО МИЉКОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРЕЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕЗИСКУ ДРУШТВЕНУ ЧОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин, на пола год 4 дин

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСКУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 41. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 14 ОКТОМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: На шта се има пазити при прављењу и чувању црног вина. — Привредна и трговинска Србија (наставак). — На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино? (наставак). — О запату стоке (наставак). — **Белешке:** Дозревање воћа. — **Гласник:** Награде у ратарској школи. — **Дописи:** Из Лапова, Краљева и Рудоваца. — **Записник седница управног одбора.** — **Огласи.** — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мацарској (наставак).

На шта се има пазити при прављењу и чувању црног вина?

О овом питању држао је пре неког времена предавање чувени професор Др. *Неслер*, из кога изводимо и ми ове тачке као добре напомене у ово време:

1. *Грожђе треба да буде што могуће једнаке зрелости и да није труло*; и најмање незрело грожђе полошава вино, а презрело опет, нарочито труло уди боји вина.

2. *Трула и од зарезника* (инсеката) *повређена зрна* ваља одбацити.

3. *Свако зрно ваља да буде згњечено*; ну семе при том не сме се раздробити.

4. *Степен топлоте за врење треба да буде 17—20° C* (14—16° R); за то у недостатку направа за грејање или просторија, у којима се може ложити, брати ваља само кад су дани толико топли.

5. *Кљук* (комина) *ваља да буде потопљен у течности* (шири), ради чега суд, у коме вино ври, ваља да има средње дно или да се кљук често меша и под течност гура; у сваком случају пак, ваздух ваља што мање да долази у додир с површином да се не би правила сирћетна киселина, од које се вино квари и која не допушта да вино потпуно преври. Ако комина на површини пређе у трулеж, што се познаје по њеној мркој боји, онда вино губи боју.

6. Вино треба одмах по свршеном врењу (после 8—10 дана) оцедити; ако остане дуже времена на комини, може да изгуби боју, нарочито ако има мало танина, па тешко се и чисти или касније се замути и постане мрко.

7. Чим се вино слегне ваља га преточити; ваља избегавати и врло рано као и често претакање јер то иде на штету боје; ако се остави дуго на стељи, онда се одлучи боја, вино се замути и не може да се избистри.

8. Како ново тако и старо вино ваља у колико је могућно више чувати од хладноће и честе промене топлоте. За то и бурад с црним вином не треба да буду близу врата или прозора.

9. Да ваздух не долази у додир с вином много је важније код црног вина но код белог. За то бурад ваља вазда да буду пуна и да имају добре, дугачке врањеве, а она из којих се вино точи, треба да имају «глицеринске врионе цеви» (цеви које имају облик латинског N и затворене су глицерином).

10. Нова црна вина треба често испитивати, да ли се на ваздуху не замућују; ради тога, ваља налити вино у боцу до половине, промућкати га по који пут и ако после 2 дана постане мутно, онда га ваља преточити у друго, врло мало осумпорено буре (1 трака на 10 хектолитара).

11. Ваља избегавати код прављења црног вина нечисте судове, а тако исто и за држање вина рђаву бурад, јер свака нечиста, мрка или трула површина судова уди чистоти боје вина (као и тресет).

12. Што су бурад мања то је унутрашња површина истих, према садржини њиховој већа, па за то у њима боја више отпада; за то црно вино не треба сипати у малу бурад, него боље у већу. Нова бурад више одузимају вину боју, но она у којима је вино било већ од дуже времена, а поглавито која су пуњена црним вином.

13. Црна вина могу се бистрити или филтровати (процедити) само онда ако буде потребно, јер код сваке ове радње одузимље се боја. За бистрење може најбоље још да поднесе беланце (од јајета, и то 2 на 1 хл.). Што неки трговци и фабриканти препоручују понека средства за бистрење, који не одузимљу црном вину боју, није истина.

— — Ђ.

ПРИВРЕДНА И ТРГОВИНСКА СРБИЈА.

Гајење *оваца и коза* у Србији је јако распрострањено и има изгледа да ће се све више развијати, јер се добро награђује. Још од најстаријих времена цветала је у српској земљи ова пастирска радиност. У време последњег пописа од 1867 године, Србија је већ бројала 2,677.350 грла оваца а од тога доба је овај број још више порастао. По подацима, које сам напред поменуо приликом говора о рогатој марви, рачуна се да је просечни број оваца за шестогодишњи период, од 1880 до 1886 године, достигао најмање 3,620.750 грла. Овоме се не треба чудити, јер је сој добар а највећи се део троши у самој земљи.

У Србији је највише распрострањена врста (фела) *кривовирских* оваца, која по г. Св. Љ. Гавриловићу[1] члану Српског Пољопривредног Друштва, — доводи своје порекло од краја прошлог века када је некакав Пасванџија из Видина набавио неколико овнова мерино из Анадола и укрстио их са домаћом фелом, па од тога укрштања постао данашњи сој. Ова је фела средњег раста, нешто издигнутог на папоњцима. Овце немају рогова (шуте су) а у овнова рогови нису ни велики ни јаки. Глава је према телу доста сразмерна и прилично вуном покривена, као што су и ноге у опште покривене вуном од леђа до колена, а понекад она силази и испод колена. Вуна је нешто коврчаста али је доста правилно распоређена по целом телу и довољно чврста. Чланци су фини. Реп је дугачак и добро испуњен. Најбоља се вуна налази на врату, на горњој предњој страни, на леђима и на горњој страни сапи; средње је каквоће на бутинама, на доњем делу врата и на глави; а најлошија је на трбуху и на репу. Најбоља грла овог соја налазе се у Србији у пределима око Алексинца, Књажевца, Голупца, Пирота и у Хомољу. На жалост, стада се хрђаво негују и остављају изложена непогодама времена као што то са већином српских производа бива. Услед тога вуна, ма да се одликује особинама дужине, остаје оштра и може само за домаће прераде да послужи, у место да заузме ред који би јој прилично међу извесним артиклима.

Средње размере једног грла овог соја су оваке:

дужина . . . . . 740 милиметара
висина . . . . . 655 „ „
дужина вуне износи просечно 10 сантиметара.

Једна стрижа даје просечно око 3 килограма вуне од једног руна; обично се овце стрижу једанпут у години, али кад би се боље неговале могле би се и двапут стрићи.

Пре неколико година набавио је економни завод у Топчидеру известан број овнова од соја Рамбуље и Електорала; они су дали добар производ из укрштања са домаћим сојем и Срби на ова укрштања полажу најбоље наде. А да би се још бољи резултати

[1] Подаци о српском сточарству, које је г. Р. Миље у своме делу изнео, штампани су већином у „Тежаку“ за год. од г. Свет. Љ. Гавриловића.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА у МАЏАРСКОЈ

Б. БАБОЛНА

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Оваким разумним поступањем са приплођеним грлима и гајењем у годинама њихове незрелости, неразвијености и докле су још нејака, Баболна је постигла сјајне резултате. Њену тежњу последњих година, оправдала су грла која су за пепинијере односно пепинијерке одиегована, а међу овима најлепши осмогодишњи пастув „Зариф“ за кога се може с потпуним правом рећи да је најсавршенији производ баболнски. У елегантном златно-длаком, темељно и пропорционално развијеном Зарифу, са идеално лепом фигуром, понашањем и држањем (condition) Баболна је постигла два задатка, које је у начелу ставила да их у низу година оствари — Баболна их је добро разумела. — У првом реду образовала поред самосталног и полукрвног соја арабера, и *пунокрвни сој*. — У другоме реду, она је овим пунокрвним својим производима, којима ни једна црта од благородства једног арабера није изостала, дала умесном негом моћну снагу; једном речи: Баболна је из малих ватрених и издржљивих арабера створила према локалним захтевима, крупнији снажнији и употребљивији сој коња.

Стабло ергелско за производњу коња састоји се ефективно из 619 грла и то:

Пунокрвних пепинијера 8, пунокрвних кобила 35 и полукрвних кобила 123, а остала су грла од 4, 3, 2 и 1 године и до 50 грла службених коња.

Пунокрвне кобиле паре се само са пунокрвним оригиналним пастувом „Обајаном“ за производњу пунокрвних пепинијера и пепинијерака а сви остали пунокрвни пепинијери пуштају се на полукрвне кобиле.

Пастуви пепинијери, приплодне кобиле са ждребадима и службени коњи, смештени су у Баболни а тако исто и сва ђна грла, која се одгајају за ергелске пепинијере и пепинијерке као и све трогодишње омице и ждрепци, који неизоставно подлеже дресури. За дресирање ових младих грла постоји летњи (отворени) и зимњи (затворени) мањеж са гвозденом конструкцијом који у простору заузима 800 кв. метара. Сва пак остала једногода и двогода мушка и женска ждребад смештена су на двема пустама које су у непосредној близини од Баболне.

За смештај свеколике стоке заводске, подигнуте су јаке солидне и веома простране штале које нису онако луксузне као у Кишберу, но опет зато укусно саграђене са практично уде-

постигли, предложило је Друштво Пољске Привреде Министарству народне привреде, да набави неколико грла македонског и бугарског соја, који имају много мекшу вуну, па да их укрсти са кривовирским сојем пре него што би се овај укрстио са мерино—рамбуљским.

Овчије се месо у Србији много троши и усљед тога је трговина с кожама доста распрострањена, као што ће се овде ниже видити.

Највећи тргови за продају оваца су: Београд, Смедерево, Вел. Градиште, Пирот, Ниш, Ужице, Лесковац и Врања. Средња цена била је по последњим званичним подацима 6 до 8 динара за овцу без јагњета; 8 до 10 динара за овна и 3 до 4 динара за јагње. Највећа цена плаћена је на пиротском тргу.

Извоз оваца, овнова и јагањаца изнео је у 1887 години 72.981 грло, у вредности 597.424 динара. Од ове количине извежено је у Турску 45.000 грла а у Аустрију око 2.300 грла.

Козе се највише гаје у брдовитим пределима Србије и број њихов износио је, по последњем попису од 1867 године, 451,219 грла. Овај број није у опадању при свој оној штети коју ова животиња причињава красним шумама што покривају земљиште краљевине, а нарочито општинским шумама које немају ни један мајушни део онога надзора и оне заштите што имају државне шуме.

Последњи прикупљени подаци показују да се број коза осетно умножава, тако да годишња средина за период од 1880 до 1886 године износи око 725.700 грла. Ово умножавање коза може се приписати прилично великој потрошњи козјег меса у Србији, било као пресно било као осушено месо. Овај други начин справљања врши се на слободном ваздуху и даје производ што се зове „пастрма" који је опет поглавита особина ужичког округа[1]), млеко и сир козији састављају такође главни извор народне хране. Осим тога производња коза подстакнута је и добрим ценама које се продајом кожа добијају.

Сој српских коза није још тачно опредељен, али се слободно може тврдити да је то онај исти сој, кога налазимо на целом балканском полуострову па и самој Леванти, и коме је боја длаке црна, кестенаста, отворено жућкаста и мрка.

По ценовнику од 1888 године била је средња цена козама на трговима у Лозници, Шапцу, Краљеву и Ужици 7 дин. и 30 пара од грла, а највећа цена плаћена је у Лозници и износила 10 динара.

Извоз коза, јараца и јарића износио је 1887 год. по царинским податцима, 18,309 грла у вредности 152.000 динара; од тога броја извежено је у 7000 грла у Аустрију и 10000 грла у Турску; остатак долази на суседне балканске земље. —

(Продужиће се)

[1]) г. Миљ није добро обавештен о начину грађења наше пастрме: он као да не зна, да се пастрма прави и од говеђег, свињског и овчијег меса и да се поглавито на диму суши.

шеним размештајем. Изузимајући пелинијерску и шталу у којој су млада грла за дресуру смештена, све су остале друге штале (има их свега 8) подигнуте без икаквих преградака и боксева а покривене клисом од бора јеле, или др. четинара како би се зими у истима што већи степен топлоте одржао. Подизањем штала са оваквом конструкцијом имало је се у виду то, да се млада грла и приплодне кобиле, за време хладних зимњих дана и хрђавог времена, могу и у самој штали довољно кретати. Поредак и чистота у шталама врло се смотрено одржава, нарочито се мотри на то да стока задовољно има простирке.

Поред ових штала, и у Баболни има 8 павиљона у којима се држе и негују благородне пунокрвне кобиле араберке, по нису саграђене по оном луксузном стилу као оне у Кишберу. У једном од оваковых павиљона могу се сместити по 4 кобиле и то свака у засебан одељак. Пошто пак у Баболни нема великих старих шума које би ове павиљоне штитиле од хладњих суровых ветрова којима је цела околина баболиска изложена, то је у наоколо сваког павиљона и испуста од 1. ект. у простору, који је одмах пред павиљоном, подигнут насип од $2^1/_2$ метра висине и 2 метра дебљине, а по овоме насипу или боље рећи бедему, засејана је жива ограда од Licium barbarum.

Ови су испусти око павиљона постројени у виду шестоугалних полигона и на једноме од ових углова у самоме насипу — бедему — озидана су врата која воде у испуст другог павиљона. Ови насипи изгледају као зидине каквог тврдог града и имају ту цељ, да штите млада грла која се у зимњим сунчаним данима по испусту играју, од хладних суровых ветрова и да се одбијањем сунчаних зракова, образује што већи степен топлоте, те да би се бар у неколико подражавало оној жарко афричкој топлоти у којој су бедуински арабери одрасли и одпеговани.

II. Економни одсек.

На челу овога одсека стоји директор (сада г. Лобингер) са придодатим му бројем економа, адјунакта и практиканата.

Цела домена подељена је у три мајура:

Баболиски, Таркенски и Чемерхазен.

Уређење и администрација економског одсека, у свему је изведена на оној истој основи као што смо то при опису сточзавода „Кишбера" поменули.

Земљиште домене Баболне није потпуно равно, већ местимично уздижу се омања узвишења. Културна је земља дугогодишњим обрађивањем и ђубрењем постала већим делом хумуша но често испресецана појасевима од пескуше помешане са иловачом.

На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино?

по

Антону Хауку, Антонију Дал Пијану и др.

од

Благ. Д. Тодоровића.

(Наставак)

Да видимо, колики су трошкови за то, и да ли према томе може бити места оваком раду или не!

И ако би друго вино било боље, ипак узимамо да би се и једно и друго продало, литар само по 20 пара.

Отуда, за 350 литара добило би се $350 \times 20 = 70\cdot000$ дин. а за $837\cdot30 \times 20 = 167\cdot46$ динара.

За вино од поправљене шире, добило би се даклe више $97\cdot46$ динара.

Али у тај вишак улази и издатак за $78\cdot8$ кгр. шећера.

Ако рачунамо килограм шећера по $0\cdot75$ онда издатак за шећер износи $49\cdot10$ динара.

Отуда је, и поред тога што је тако вино боље те тиме и скупље и у случају, кад су им цене једнаке, добит $38\cdot36$ динара.

Ако не би тежили за тим, да увећамо количину вина, онда неутралисање вина у шири можемо као што је поменуто извршити или потапом (калцијевим карбонатом) или кречником.

Тако ако би у првом примеру цео сувишак киселине свели на $0\cdot6\%$ калцијевим карбонатом (потапом), а да тиме не повећамо количину вина, онда би то могли у горњем примеру извршити на следећи начин:

У шири, као што је наведено има 18% шећера и $1\cdot35\%$ киселине, или простије, у једном хектолитру шире има 18 кгр. шећера и $1\cdot35$ кгр. киселине. По томе из једног хектолитра треба уклонити $1\cdot35 - 0\cdot6 = 0\cdot75$ килограма киселине, или из целе количине $3\cdot5$ хектолитра $2\cdot62$ килограма, а пошто се опет 1 кгр. киселине може као што је наведено потпуно неутралисати са $0\cdot922$ килограма калцијевог карбоната, то ће онда за неутралисање једног хектолитра шире требати ове соли $0\cdot75 \times 0\cdot922 = 0\cdot6915$ килограма. И како сад у 350 литара ($3\cdot5$ хектолитра) шире има сувишак киселине за $2\cdot62$ килограма то ће за неутралисање целе ове количине требати $2\cdot62 \times 0\cdot922 = 2\cdot415$ килограма калцијевог карбоната.

*

Ако би се неутралисање киселине желело извршити калцијевим карбонатом (кречњаком) онда и у том случају треба рачуном изнаћи: која се количина кречњака сме метути у одређеној количини шире.

Искуством је нађено да се 1 килограм киселине може потпуно неутралисати са $0\cdot666$ кгр. калцијевог карбоната, и према томе за неутралисање $2\cdot62$ кгр. киселине колико се у поменутом примеру јавља као сувишак у $3\cdot5$ хектолитра шире, требаће: $2\cdot62 \times 0\cdot666 = 1\cdot744$ килограма кречника.

*

Кад смо неутралисање киселине извршили, па било то потапом или кречником, онда још остаје: да се повећа количина шећера.

Државна домена на коме је овај завод смештен велика је преко 7067 кат. јутара. На овој површини изведен је следећи културни план по коме је у 1886 година било засејано и то:

ИМЕ МАЈУРА	Стрнине: пшеница	Стрнине: раж	Стрнине: јечам	Стрнине: овас	окопав. културе: кукуруз	окопав. културе: кромпир	окопав. културе: шећ. репа	Сточна храна: детелина	Сточна храна: луцерка	Разно: пшеница	Разно: кукуруз	Разно: дуван	Разно: грах	Разно: јечам	Разно: раж	Разно: овас	Разно: шећ. репа	Разно: кромпир	Разно: женске биске	Разно: купуса	Разно: пасуљ	Снега	Примедба
	К А Т А С Т Р.									Ј У Т Р О												
Бабовац	260	160	234	130	160	—	53	22	270	40	134	25	90	15	20	90	31	346	96	59	18	2635	
Чемерака	343	141	208	250	145	30	49	30	218	54	131		100	135	128	44		105	66	78	10	2678	
Фаркашкут	173	138	100	164	100	52	52	30	120	99	99		50	44	68	30		168	25	50	10	1758	
Снега	777	440	544	542	405	82	155	83	615	193	364	25	240	198	217	165	31	721	187	188	39	7067	
	11.11	6.28	7.68	7.71	6	91	2.20	1.18	8.71	2.711	5.16	0.35	3.40	2.79	3.07	2.34	0.44	10.21	2.66	2.67	0.55	100	

Према изложеном културном плану изведен је скоро онај исти плодоред култ. биљака као и у заводу Кинберу, пошто се и у овом заводу, сем свиња, гаје све врсте домаће стоке као и у Кинберу.

Није ни нужно напомињати да овакав један угледан економиј завод изобилује на најмодернијим пољопривредним оруђима и најсавршенијим машинама, и да располаже са довољном сточном тегљењом и људском радном снагом, што све скупа доприноси те је се и на овој домени развила веома угледна економија од које се овај сточарски завод издржава.

Особиту нашу пажњу заслужује да на овом месту поменемо гајење говеда и оваца.

Све до 1882 године гајене су у овом заводу две расе говеда: Мелталска и Бернска. Но пошто Мелталска раса није ништа друго већ производ бернске расе па је под повољним приликама у извесним особинама измешала се (дегенерисала) и добила име оног предела у коме је и постала, то је неизбежно да би се ове две расе у једном пределу, при једнакој храни и нези, смешале и скоро не би било питавих карактерних знакова по

У наведеном примеру као што је поменуто, треба количину шећера повећати од 18 на 20%, дакле на сваки хектолитар треба додати 20—18=2 килограма грожђаног шећера. И кад се сад од ове количине одузме $^1/_6$ с тога, што се у ширу не меће грожђани већ обичан шећер, онда на хектолитар треба: $2-^1/_6=$ $=2-0{\cdot}33=1{\cdot}67$ кгр. обичнога шећера, а на целу количину биће нужно: $3{\cdot}5\times1{\cdot}67=5{\cdot}84$ килограма.

По томе: да се 35 хектолитра шире од 18% шећера и 1·35% киселине сведе на 20% шећера и 0.6% киселине, ваља учинити издатак за 5·84 килограма шећера и са 2·415 килограма поташе или за 5·84 кгр. шећера и 1·74 килограма кречника.

(Наставиће се).

О ЗАПАТУ СТОКЕ

(Наставак)

II Тајна стварања.

Када животно достигне висину и величину, која је својствена његовој врсти, или раси, онда престане даље расти.

И оне ранљиве ствари из ране, које су дотле служиле порасту, које су трошене на растење, код младе стоке, код одрасле стоке, употребљују се од тада, на произвођење снаге, или на произвођење материја за расплод; на грађење млека, меса лоја и масти.

Расплод стоке.

Хекел је назвао расплод стоке рашћењем њеним преко мере пораста јединке. По овој престави, свака животиња путем расплода расте, живи даље у — деци у потомству своме.

Но то није сасвим тачно изражено право стање ствари.

Оно што у приплоду, потомству, од животиње способне за приплод, продужи, настави и даље да расте, то је један мајушни, сићушни делић његове приплодне жљезде, чији самостални пораст у брзо престаје — и дотле само траје, докле прво у виду зачетка а после у виду младог, не отпочне сам да се рани и засебан живот да води.

То изгледа, као кад отац да могућства и главнине сину, да отвори самосталну радњу, да тргује и да тече, даље сам и да се за свој опстанак брине!

Моћ расплода — особина само живе природе.

Ова моћ расплода, плођења, својствена је свима органским створовима: биљу и животињи то је најбољи знак разликовања живе природе, од мртве природе, неорганског света.

Оно што се од живих створова расплођава, плоди даље, двојако је, то је: материја и форма.

С материјом су везане и њој својствене силе, моћи: особине, својства, одлике и мане.

Материја, која се од родитеља, преноси на децу, само је један мали делић њихових родитељских организама. Ова материја, која дејствује при стварању, плођењу, расплоду, невидљива је за голо око и немерљива за најфиније теразије.

Оплодна материја.

И опет је ова материја — мушко семенце и женско јајенце — носиоц, клица, свију особина, својстава, која се с родитеља на децу преносе.

Но не само, да су у тој клици особине родитеља, већ њоме се на потомство преносе и сличне, или једнаке особине, форме тела и моћи — и све то кроз семенце и јајенце, кроз т. зв. оплодну материју, прелази на плод, на потомство и на њима и у њима, гради сличне моћи, сличне материје и форме.

Није чудновато овде, што се из те оплодне материје, која се голим оком не може видети и која се ничим измерити не да, — развијају, расту одрасла рашћа и одрасле животиње; није чуд-

---

којима би се ове две расе међу собом разликовале, — то је мелталска раса дата заводу Фогарошу а у Баболни је заостала само бернска раса.

Оно што је алгајска раса за Кишбер, то је бернска раса говеда за Баболну. Тешко је прецизирати, која је раса прилагодница, корисница и лепша. Судећи по одлегованом приплоду бернске расе, који сам видео на овој домени, нећу претерати ако се изразим, да је одгаивач у њему постигао оно за чим је и тежио.

Бернска раса говеда спада у брдске расе, но у порасту је већа, развијенија, крупнија и по тежини просечно 100 кила тежа од алгајске расе а млечна је такође као и ова. Екстеријера је веома угледног и допадљивог те с тога се на пијацама више цени.

Стабло бернске расе говеда у овом заводу састоји се из

8 бикова приплодних
2 бика оригинална
56 крава приплодних
18 јуница од 2 године
15 јуница од 2 године
20 „ „ 1 „
25 телади мушких и
27 „ женских.

Све приплодне краве и бикови држе се преко целе године у шталама, и хране према добу године разноврсном раном. Само једногодци јунци, једно и двогоде јунице изгоне се преко лета на пашњаке.

Она грла која се стално држе на шталском хранењу, хране се 3 пута дневно а толико пута и поје. Но у лето према потреби поје се и више пута нарочито краве музаре.

Краве се музу два пута дневно и то почиње мужа у 4 изјутра и у 4 сахата по подне. Помужено млеко транспортира се на колима свако јутро за Кишбер поради справљања масла и сирова у тамошњој млекарској фабрици.

Телад се не остављају под својим матерама да доје, већ се одмах одвајају и држе у нарочитим сандуцима који су саграђени у врху штале у којој су и краве смештене.

По навршетку 106 дана сасвим се од својих матера одбију.

У свакој штали, где су смештене приплодне краве, или двогоде јунице, држе се по 2—3 приплодна бика нарочито за то, што осећају да ли која крава води и што краве у том случају показују јачи полни нагон те је према томе и време парења (кад је крава у жару) лакше подесити.

Из стабла које се у овом заводу гаји, задржавају се само она грла за приплод, која одређена комисија за такова огласи, а сва остала, излажу се јавној продаји а бољи бикови појединим општинама уступају на отплату.

У цељи распростирања одличних приплодних оваца, и овнова меринске расе, овај завод има једно меринско стадо од 600 грла, и једно стадо од 800 грла које је постало укрштањем меринске расе са домаћим сојем за поболшање куне. Овај је покушај у овом погледу срећно испао овоме заводу за руком и непрестано у овоме правцу ради.

Напослетку и у овом заводу, одгајују се млади волови за теглење, а тако исто гоје стари шкартирани теглећи волови и ушкопљени овнови, пошто се тим путем технички отпатци који им се као храна дају са много већом вредношћу изупотребе а за тим се по свршеном гојењу ова грла излажу продаји.

новато — што из такве оплодне материје бика и краве постаје во тежак 1500 кгр. или из семенке брезове, која је око 2 милиграма тешка, постаје дрво, које може бити тешко 1000 и више килограма и високо „небу под облаке“!

Није чудновато за то, што се ово грдно натомилане масе, у приличну, лако може објаснити порастом, узимањем, стогодишњим примањем ране из ваздуха и из земље докле не постане оволико грдно дрво; грдном количином кише, што је за време пораста и за периоду гојења, појене и прерађи један говедо во!

Чудновато је и тајанствено у акту плођења, што се непрестано и постојано повраћају и одржавају исте и исте форме: што из оплођеног жира, семена растовог, порасте опет раст, што из оног ћеног јајенцета кравиног — постаје говече, т. ј. сличан створ родитељу своме.

Никада не могу никакви узроци, никакве измене животних услова, да толико промене полодну материју и оплођења, произведена зашатак, да из семена брезе порасте буква, а из јајенцета крављег — да постане коњ.

Од спаривања бика и краве — очекујемо говече, од спаривања пастува и кобиле — коња и ништа друго — али како је то, то нисмо у стању себи објаснити. То је тајна плођења, тајна творчева!

Зашто то тако бива и како то бива — не знамо и вајда не ћемо наћи да знати!

И што је још чудноватије — оплодне материје човека, стоке, миша, паса и осталих крупнијих сисара, врло се мало, или ни мало (величином) не разликују једна од друге: тако да нико није у стању разликовати јајенце слоново од јајенцета мишевог; нити јајенце жене, од јајенцета кобиле!

И опет где, од тако, на изглед, истоветне оплодне материје — са сталном сигурношћу (само ако је способност плођења ту) постају тако различити, тако разноврсна, тако многобројни створови!

Наличност потомства по формама и особинама на родитеље.

Човек, нема пута ни начина, нема могућности ни моћи, наоружан најјачим стаклетом што увеличава, спадбевен свима хемијским смесама, физичким апаратима и т. д. — да само и назре, а камо ли и да разликује форме у оплодној материји разних животиња и опет — зачетак, а још више доцније младо, не само да као по калупу прима отисак целокупног телесног облика (форме) родитељске, него се у њему, као у огледалу, огледају и повторавају и форме појединих делова и органа родитељских, тако, да сасвим одређено може рећи: приплод, младо животно има уши, чело, врат, гребен, итд. у свему налик на оца, или на мајер.

Но не само да се у плоду, приплоду, повторавају форме родитељске, већ се преносе и боја лица и коже, боја косе и длаке, манири и навици, и извесне навике и нуди.

Код деце често виђамо да на исти начин иду, слежу раменима, жмиркају, размахују рукама, да имају исти рукопис, исто онако држање главе итд. као родитељи њихови. За децу, све ово може се много пута свести, на пример, на подражавање родитељима, али често се то све већ и у оним случајевима, у којима је могућност подражавања искључена, дакле, да је то могло на њих бити пренесено само оплодном материјом, путем наслеђа

(Наставиће се)

ТАБЛИЦА О РАНЕЊУ СТОКЕ.

ПОЛ И СТАРОСТ КОЊА. ПЕРИОДА РАЊЕЊА.						Дневна порција. Овас или	сена	слама	гепиорана шећерна репа	слама за простирку	ПРИМЕТВА
								ф у н т а.			
Ждребад	Од 3 на до завршетка 6 недеља старости					1	—	—	1		I. 1. овса овса = $^{1}/_{16}$ бечког метрена = 320 грамова.
	Од 7 недеља на до одбијања од сисе					3	—	—	3		II. 1. сувата = 560 грамова.
Одбијена ждребад од дана одбијања на до навршетка 1. год.						3	8	3	$1^{1}/_{2}$		III. Пуно-крвна ждребад добијају у крвој години млека да њиу ad libitum.
ПАСТУВИ	једно-	годи	у време	Пашу		7	4	6	14		VI. Коњадници сретене коње на предлог т. в. мерење дужине ове поређе од времена на време вежбавати, односно сваљивати.
			ниже			10	8	4	20		
	дво-		у време			7	4	6	14		
			ниже			10	10	6	23		
	тро-		у време			7	4	6	14		
	Три и четири годишња на јасалма					12	10	6	25		
	Ергелски пастуви		у време	Свеже-зимска		16	10	—	26		
			ниже			13	8	6	24		
	Пробачи		у време			15	10	—	25		
			ниже			10	8	6	21		
КОБИЛЕ	једно-	годе	у време	Пашу		7	4	6	14		
			ниже			10	8	4	20		
	дво-		у време			7	4	6	14		
			ниже			9	10	6	22		
	три и четири		у време			6	4	6	13		
			ниже			10	10	6	23		
	Три и четири-годе на јасалма					12	10	6	25		
Кројачке кобиле и оне које су већ у сређају пустене.		вуноварне	без ждребади			5	12	6	20		
			суждребене			10	12	4	24		
			са ждребадима			15	10	4	27		
		Подојарне	без ждребади	у време	Пашу	5	4	6	12		
				ниже		5	12	6	20		
			суждребених	у време		6	4	6	13		
				ниже		7	12	4	21		
			са ждребет.	у време		7	6	6	16		
				ниже		9	12	6	24		
	При употреби њих. за телеће					14	12	4	28		
Службени	Који служе за учење војних јахачу					10	10	4	22		
	Остали јахаћи коњи без разлике					8	10	4	20		
Тегљени коњи у служби преко целе године						14	12	4	28		
За продају одређени коњи						12	12	6	27		

Пројектима се рачуна 6 сатни данак на годину преко године.

БЕЛЕШКЕ.

Дозревање воћа.

Из искуства се зна да воће најбоље дозрева наслагано у сувој слами или вуни. Сасвим тврде и још зелене кајсије, спаковане у сламу или вуну, могу на 200 сахати даљине жељезницом да се транспортирају. Овако спаковане могу најмање 8 дана да остану. За то време тако лепо дозре, да добијају напредно лепу златно-жуту боју, пријатан мирис и укус.

Исто тако крушке и јабуке остављају се у сламу на овај начин да дозревају, нарочито ако се воће обере нешто раније због кишовите јесени.

ГЛАСНИК

Награде у ратарској школи у Краљеву. — Од 24 ђака који су ове године свршили ратарску школу у Краљеву, награђено је њих 13 за *одличан* или *врло добар успех* и *примерно владање*, и од њих добили су:

I. *По једног бика швајцарске расе бернског соја*:

1. Драгољуб Симић из Кличевца, окр. пожаревачког среза рамског и

2. Јеремија Грујић из Рачника, округа моравског среза беличког.

II. *По једног свилоруног овна*:

3. Љубомир Ковачевић из Церове, округа подринског среза рађевског;

4. Мијаило Павловић из Брзана, окр. крагујевачког среза лепеничког и

5. Глигорије Живковић из Богојевца, окр. топличког среза косаничког.

III. *По један Видачев плуг*:

6. Радојко Богојевић из Трућевца, окр. моравског, среза ресавског и

7. Милисав Жујевић из Придворице, окр. ваљевског, среза колубарског.

IV. *По једну машину за истресање меда*:

8. Милан Миљковац из Владимираца, окр. подринског, ср. поцерског и

9. Јован Радојковић из Сићева, окр. топличког, ср. нишког.

V. *По једну кутију са винодељско-вобарским оруђем*:

10. Риста Вулчевић из Кладова, округа крајинског, среза кључког;

11. Стеван Станаричић из Чокешине, округа подринског, среза јадранског;

12. Душан Кремановић из Краљева, окр. рудничког среза жичког и

13. Светислав Поповић из Голе Главе, окр. ваљевског ср. подгорског.

ДОПИСИ

Лапово 16. Септембра 1890. год.

Време у овој околини било је сушно и више није било од 6. Јуна никако. Услед оволике суше, позни су кукурузи доста остали штури, а рани су добри.

Стрмни усеви: пшеница, јечам, овас — зоб и крупник добру су жетву донели.

Пшеница је добро родила; скуда је крстина, од 13—15 снопа дала крећу; тако исто и јечам. Овас је родио слабије. Од 1 килограма посејана семена добивено је: код пшенице 13—15 килогр. код јечма 13—14 килогр., код овса, око 14 килограма.

Сена је у своје време доста накошено.

Повртарски усеви су добри, нарочито они који су заливани; где нису заливани сасвим су страдали.

Воћа је било доста, нарочито шљива, које су продавали трговцима за печење — сушење — 100 килогр. 10—11 дин.

Виногради су врло добри родили, по филоксера их је много напала, и скорим ће их све уништати.

Берба је одпочета 15. а свршена је до 25 септембра. Кљун је продаван 10—12 дин. 100 литара.

Здравље људи и домаће стоке није најбоље, јер су се од скора појавиле богиње код људи и код оваца.

Цене појединим производима и усевима ове су:

100 килограма	кукуруза новог	8 до 9	динара.
„ „	брашна кукурузног	12—14	„
„ „	пшенице	12—13	„
„ „	пшеничног брашна	14—16	„
„ „	Јечма	9—12	„
„ „	Овса-зоб	9—11	„
„ „	Пасуља белог	9—10	„
100 литара шљивове раније		9—10	динара.

Надница једном раднику је 1 дин. са храном и начојницом.

Милутин Радовановић
сновом.

Краљево 26. Септембра 1890 год.

Време је променљиво.

Сејање озимих усева одпочето је, али не иде добро јер нема кише.

Кукурузи се сада најако беру; који су рани, те их није младе ухватила она летошња луготрајна суша, добри су; а позни хрђави су.

Виногради добро су били родили, и обрати су, али због рђавог положаја, овамо их мало и има.

На дан 24-ог овог месеца, бијо је овде панађур, (вашар) где је по званичном извештају продато и то 1780 говеди 34 телета и 24 коња; Цене су им биле и то:

Крупним и дебелим воловима	500—600	дин.
Средњим „ „	300—400	„
Обичним иршавим „	120—130	„
Крави са телетом	90—100	„
„ без телета (јаловој) угојеној	100—120	„
Телад су плаћена	20 до 40	„

Коња добрих није било и они су плаћени 60—100 дин. изузимајући неколико који су плаћени 240—320 дин. ко ад.

Овце су плаћене 6—8 дин.

Купица је на вашару било доста.

Цене производима биле су ове:

Кукурузу	6—8	динара.
Јечму	7—9	„
Овсу	9—10	„
Пшеници	10—12	„
Пасуљу	18—20	„
Сену	4 до 6	„

све од 100 килограма.

Здравље је како у народу тако и у стоци повољно.

Живојин Т. Златић
пет. ш. год. ратар. школе.

Гудовци 30. Септембра 1890. год.

Сад пада се храна већ сабрала, можемо да прегледамо резултате, које смо очекивали од нашега труда, улаганог дано-ноћно од пролећа на до сада.

Пшеница је родила добро, кретина од 13 снопова дала је 50—60 кгр. (за наше земље ово је доста) јечам, давала је кретина од 80 до 100 кгр. а овас је мало слабије.

Кукуруз је врло добро родио и народ је набрао доста, и ако је после оне велике кише била јака суша месец и по дана која је повне кукурузе доста упропастила. Хране за стоку има доста, јер су и траве биле добре.

Шљива је било мало, али цена је била добра; сирове продавате су по 8—9 дин. 100 кгр.

Виноградн су осредње били родили.

Народ је већ доспео и предузео орање и сејање јечма и пшенице, но земља је доста сува и за рад није баш подесна.

У народу је здравље повољно, и нема никакве заразне болести; такође и код стоке здравље је добро, но само код оваца појавила је се болест код нас тако звана „загрома", добро би било ако би друштво каконог упутства дало за лечење ове болести.[1]

Рад. Ж. Ранковић
економ.

[1] Треба одмах да известите местну општинску власт о појави ове болести, а она има о томе да јави срској полицијској власти, која ће тражити од начелство окружног марвеног лекара, те да овај одмах крађе на место и потребна упутства даде за лечење и против даљег ширења. Ур.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва"

Осамнаеста Седница држата 1 јуна 1890.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, потпредседник г. А. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, А. Живановић, М. Николић, И. Кремић, М. Х. Поповић, П. Тодоровић, Д. Спасић, Мирко Миљковић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 65. Прочита се извештај друштвеног изасланика и представника справа о Тројицама у Шапцу. — Одбор прими к знању поднети му извештај с уверењем, да Друштво може да буде задовољно што је са успехом извршио своју дужност.

Извештај да се печата, а г. секретару изјављује одбор благодарност на достојном заступању друштвених интереса и његовог угледа приликом ове изложбе.

Бр. 66. Благајник подноси рачун учињених издатака на изложби у Шапцу и награду колу јахача „Кнез Михаило", по коме је за изложбу утрошено 579.25 дин. и 146.30 дин дато као награда колу јахача. Одбор прими к знању с тим, да се стави на терет партије за потпомагање пољске привреде.

Бр. 67. Пошто је постигнут споразум између писца поуке „о употреби прашача и огртача при гајењу кукуруза" и рецензента на исту, — то одбор одлучи: 1) „Употреба прашача и огртача при гајењу кукуруза прима се за прву књигу друштвене популарне библиотеке;

2) Да се печата у 2000 примерака;

3) Коректуру да води друштвени секретар, који је и писац поуке;

4) Пошто се поука печата, да се да награда према ранијој одлуци;

5) Рецензентима се одређује у име награде по 20 динара.

Бр. 68. Пошто је протекао рок за предају поуке „Гајење биљака за исхрану стоке" за коју је био стечај расписан, а још није приспео ни један рад, — то одбор одлучи: да се стечај обнови и остави рок за предају до конца новембра ов. године.

Бр. 69. Секретар реферише да је на основу расписаног стечаја приспела једна поука „О берби грожђа и прављењу вина" за популарну пољопривредну књижницу, — и одбор изабра за рецензенте за ову поуку г. г. Љубу Новаковића економа из Краљева и Милутина Савића, секретара мин. народне привреде.

Бр. 70. Благајник подноси извод о стању друштвене благајнице за месеце април и мај, по коме је било укупно: примање 16212 дин. и издавање 10968 дин; остало готовине 5244 динара. Пошто г. председник саопшти да је се уверао о исправности књига и самој готовини, одбор прими к знању поднети извештај.

Бр. 71. Прочита се акт команданта учебне батерије, којим моли одбор да друштвеном секретару г. Спасићу да 21 дан одласка на Мрамор код Ниша, где ће слушаоци курса за резервне артиљ. официре, па и г. Спасић полагати практични официрски испит. Одбор одобрава г. Спасићу 21 дан одсуства од дужности.

Бр. 72. Приступи се награди радова печатаних у „Тежаку" и одбор награди:

А. Чланке.

Нов сој Ерлељских коња за планинске пределе од Мирка Миљковића са 80 дин.

Како би основна школа давала народу више корисног знања из народне привреде од Мих. Ризнића, са 80 динар.

Хељда од Јоце Марковића.

Зобите коње овсом, од Мир. Миљковића.

Имамо ли храстовине у нашим шумама од Дим. Јосимовића.

Шта ћемо на местима где је град упропастио летину од Мир. Миљковића. Све са по 70 дин.

Алденово воће и америчке сушнице од М. Савића.

Печурке рудњаче од Вук. Петровића. Све са по 60 дин.

Ново поврће од Мир. Миљковића, са 50 дин.

Подлистак, све са по 60 динара

Белешке, све са по 50 динара.

Некролог Илији Милојевићу од Јак. Марковића са 70 дин.

Дописи по 48 дин.

ОГЛАСИ

У слагалишту в. техн. завода у Крагујевцу, има на продају плугова од кованог гвожђа израђених по мустри српског пољопривредног друштва. Тежи плуг кошта 47 динара 88 пара а лакши 43 динара 83 паре заједно с колечкама.

Продаје се само за готов новац, а Управа слагалишта прима на се и експедицију плуга до које било жељезничке станице у Србији о трошку поручиоца, који новац у напред пошаље.

Таких истих плугова и по исту цену, израђених у војно техн. заводима, има на продају и у Краљеву код Управе ратарске школе и у Ћуприји код Управе одељка државне ергеле у Добричеву.

Бр. 4600. Из канцеларије Управе војно техн. завода 10. Септембра 1890. год. Крагујевац.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:
„ЗАДРУГИН ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ Х 202 ЗРЕЊАНИНУ ДРУШТВИНУ ЧЛАНОВИ ЛИСТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЛИСТ СТАЈЕ ЗА ОТАЏБИНУ
НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 42 — У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 21 ОКТОМБРА 1890. ГОДИНЕ — ГОДИНА XXI.

Садржина: Братва. — Привредна и трговинска Србија (Свршетак). — На који се начин може неуродна година поправити, па да од ње добијено вишно нино? (свршетак). — Радимо пољске радове на време — О запату стоке наставак). — **Белешке:** Комисијални зетњи као зло и добар лек против њиху на стоци. — **Гласник:** Управитељ ратарске школе. — Расадиште. — Виноделе у Турској. — **Дописи:** Из Добре и Вражогрнаца. — **Подмистак:** Уређење државних сточарских завода у Мађарској (наставак).

БРАТВА

Развој економских прилика у Србији одавна је отпочео натрашке, задавајући све један по један тежак удар нашој привредној моћи, уништавајући наше патријархалне односе а уводећи мало по мало систем западнога друштва. Како је то вршено и колику штету од те стране имамо, проговорићу другом приликом, а сад ћу се само зауставити на истакнутом предмету— братву.

Поред породичне задруге у нашем народу била је и задруга *братво*. Братво, у неким покрајинама нашег народа, зове се и умножена породица, племе, које није у заједници. Но такво братво, као економска чињеница, не постоји, већ само по имену.

Братво, у смислу економском, потпуна је задруга, као што су радничка удружења на западу и у Америци. Оно је развијено у нашем народу из потребе, да се удруженим средствима и удруженом снагом врши производња.

Братво чине искључиво инокосници, људи без задруге. Не могући да сваки за се обделава земљу као што треба, и трпећи с те стране оскудицу, они су по два и три или по више њих ступали у земљорадничку задругу, која се у народу зове *братво* т. ј. да живе и раде као браћа с правима рођене браће.

Такве задруге, разуме се да су увек имале одличних успеха. Из искуства знајући шта је инокоштина, братва се нису никако делила, док се нису прелила у чисто породичне задруге; а уневши све што је ко имао, створили су лепо имућство, које се удруженим пословањем све више развијало.

У братво уноси сваки све што има, ма то и не били једнаки делови, и унешена имаовина — њих је свију. У братву су једнака и права и дужности, како у погледу приноса, тако и у погледу целокупне имаовине. Више случајева има, да поједини, тако рећи, ништа није унео у братво, сем своје снаге, па опет ни он нема мањег права од оногакоји је унео највише.

Тако уређење братва, (та патријархална удружења наша), и чини, те се братво, истина мање него пре, тек свакојако одржало и до данашњих дана.

Братва су врло корисна у економији, и ми би од свега срца желели, да она буду основица на којима ће се развијати земљорадничка удружења (задруге); а на држави је дужност, да својим средствима створа братва од инокосних и сиромашних наших пољопривредника[1]).

Драг. **Н. Ланчевић.**

ПРИВРЕДНА И ТРГОВИНСКА СРБИЈА.

(Свршетак)

Свиње су биле од вајкада најглавнији извор богатства Краљевине. Србија је у опште позната са извоза својих свиња, који се преко пештанског трга врши са целом Европом. Садашњи сој постоји без измена од почетка овог века и познат је под именом *мангулица* или сој Кнеза Милоша. По Херману Матушу (Matusius) и Dr. Ђорђу Мај-у, овај сој доводи своје порекло од дивљих свиња; други писци опет кажу долази од једног соја који је некада донешен из Индије.

[1]) У „Грађи за пољопривредни речник" коју прибирам, и из које сам и овај чланак исписао, имаћу много створи из народа, које нису себе преживеле, но које само измењују мало облике према новом економском стању, у које је Србија ступила, па да буду залог братву од капиталистичке најезде, која нам целокупну привреду упропашћује.

Д.

Но било једно или друго, али се признати мора да је овај сој изврсан у свакоме погледу, било то по каквоћи меса или сланине било полакоћи одгајивања. Данашњи у целој Јевропи чувени сој мађарских свиња (Баконњијски) производ је укрштања српских свиња са Енглеским. Српски сој мангулица је чистокрван и његова су грла увек боје црне или беличасте; чекиње су његове накострешене, круте и зими помешане са краћим длакама; дугачке чекиње лети опадну а кратке се уковрче. Глава је кратка, нушка је шиљаста и фина. Уши су кратке, праве и покривене длакама. Врат је кратак и меснат. Леђа и бокови су испупчени. Растојање између плећака доста је велико. Груди су дугачке и удубљене, трбух округао и отпуштен. Ноге су кратке и плећа и бутине добро меснате. Реп је кратак и заковрчен. Растење је брзо. Састав животиње је у опште јак и усљед тога способан да издржи велике атмосверске промене. Због овога последњег својства увек ће овај имати превагу над енглеским и мађарским сојем, у балкан. земљама.

Крмаче се могу букарити (парити) већ од 10 месеци старости и опрасе просечно 3 до 6 прасаца. Досадашњи начин неговања даје само једно прасење у години; али искуство је доказало да би могло бити три прасења у две године, кад би се крмачама указивала боља нега и кад би оне мање изложене биле непогодама времена.

Један вепар од две године има ове размере:

Дужина од врха њушке до корена репа 1470 милимт.

Висина до прегибла	880	« «
« до крстина	930	« «
« до корена репа	960	« «

Једно назиме од 9 месеци има:

Дужине	820	« «
Предње висине	610	« «
Стражње «	711	« «

Мршаве се свиње ране у чопорима пасући траву по испустима; на тај начин оне налазе врло добру храну по пространим растовим шумама којима је земљиште Краљевине покривено.

Најглавнији су тргови за мршаве свиње, Смедерево, Ваљево, Крагујевац, Шабац и т д. По званичним ценовницима износила је просечна цена у 1888. год 28 дин. 50 пара од грла, а највећа попела се на 45 дин. на Смедеревском тргу.

Трговци купују мршаве свиње на их саставе у велике чопоре, често од по 5000 до 6000 комада које по том метну на гајење у оборе, давајући им три до четири месеца кукуруз за храну. По моме сазнању довољно је за гајење једног пара, а за ово време, 1.000 до 1,200 кила кукуруза. Тако ухрањене свиње извозе се по томе на пештански трг, и то у велике оборе у Штајнбруку и тамо се још за један до два месеца од прилике метну на гојење; за то време стоје свиње на расположењу купцима и посредницима, који их даље отправљају у европске земље.

На овај начин пар угојени свиња достиже тежину од 450 до 500 килограма, докле као мршаве највише једва 100 килограма један пар тежи.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

В. МЕЗЕХЕЂЕШ.

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Овај највеличанственији и највећи сточарски завод можда у целој Европи, лежи на југоисточном делу Угарске у чанадском комитату и граничи од севера селима: Комлошем и Ковач-Хази, од истока пустом Томпом, од југа селима Нађлаком и Перегом и напослетку од запада селом Чанад Палотом.

Пошав од Сегедина за Варад вози жељезничка пруга кроз средину домене мезехеђеша. Жељезничка станица смештена је код Централ-Хофа исте домене. Чела пак домена која је скоро 3 кв миље велика, лежи на једном сасвим равном платоу усљед чега је изложена јаким хладним ветровима, а лети несносним врућинама, с тога је знатан део ове домене пошумљен из брзо растућег дрвећа — поглавито багренова, и тиме су у неколико ублажене зимске и летње климатске крајности

Положај.

Имање ове домена образују један векики неправилни полигон. Земљиште је са свим равно и наносно и зато је вегетација веома бујна. На целој домени нема пити стајаће нити пак текуће воде, већ се потреба на води подмирује из бунара.

Цела домена опшанчена је шанцем и около исте подигнута широка жива ограда од 11 метара.

Клима и земља.

Културна земља — ораница — састоји се из 40—45% хумуше, 40—50% пескуше и иловачи у којим деловима у довољној мери има органских састојака.

По вођеним метереолошким посматрањима на станици која је у самом заводу основана, били су следећи резултати климатских односа:

1., Средњи ваздушни притисак $752._{8}$ м.м.
Максимум ваздушни притисак $774._{2}$ м.м.
Минимум » » $726._{8}$ м.м.

2., Средња годишња температура $10._{3}$C°.
Максимум . . . . . $40._{9}$
Минимум . . . . . $23._{0}$

3., Атмосферских талга било је за годину $603._{3}$ м.м.
Максимум за један дан . . . . . 62. м.м.

Просечан број дана у коме су ваздушни талови падали јесте за 1 годину $109._{2}$. Од овог броја пада на зимње месеце $27._{6}$, на пролетње $32._{8}$, на летње $22._{9}$, на јесење $36._{3}$ кишних дана. Правац владајућих ветрова трајао је: северни $7._{2}$%, сев. источни 13%, источни 6%, југоисточни 16%, јужни $12._{2}$%, југо-западни $12._{2}$%, западни $6._{7}$%, северо-западни $13._{7}$%. Атмосфера је била у мирном стању за 12·7% дана.

У 1888 год. цене пештанског трга достигле су за добро угојене свиње 95 пара до 1 дин. 5 пара од килограма, средња цена пак кретала се између 85 до 95 пара од килограма али се свакад додаје рабат 4%.

Мерење по тежини врши се на станици. Гајење свиња доста се упражњавало у Србији у сва времена, као што то доказује и попис од 1867 год. У то време нашло се у Србији 1,291.164 грла свиња; по напред поменутим извешћу Министарства народне привреде овај се број доцније нешто умалио те је тако средина у периоди 1880—1886 износила само 1,067.940 грла.

Ово умалење може се приписати тој околности што угарска влада може у свако време на пречац да затвори границу српским свињама, кад држи да њихово здравствено стање није повољно, или кад хоће, као што се то још више догађа, да повисе цену угарским свињама.

Међутим ове су тешкоће од 1883 г. на амо у неколико олакшане, нешто блажијом применом аустро-српског угарског трговачког уговора, а нешто и усљед царинског рата између Аустро-угарске и Румуније, који је спречио да извоз ниско падне као што се то у неко време побојавало.

Званични царински податци тврде да је извоз свиња у 1887 години изнео 216,231 грла у вредности 8,425.349 динара

IV.

Србија се не може похвалити са прочзводњом коња: али кад би урођеници били мало усталачнији и пажљивији, могли би и са садашњим елементима врло леп сој одгајити.

Оно неколико примерака што се по некад нађу, заслужују, истина, пажњу познаваоца, али од времена Књаза Михаила, који се је лично јако заузимао око одгајивања добрих коња, није предузиман никакав методичан покушај за поправку домаћих фела. Срби као да још немају укуса у томе и као да сумњају у успехе, које би добили кад би гајење разумно предузимали

У Србији имају два, сасвим различна, соја коња. један је раста врло малог, ружан, али врло издржљив и у ногама сигуран; он служи у брдовитим пределима за ношење терета на самару. Други који је производ укрштања домаћег соја са арапским и турским, уведен је у Краљевини за време турског господарења; он се је до данас врло добро одржао и даје доста добар приплод чији пораст достиже 1м 50см до 58-см. То су лаки, живи и доста лепи коњи.

Ево описа једног правог типа тога соја, који је познат под називом „Чучук." по имену једног села у Ваљевском округу:[1]

Једна кобила од 8 година, длаке мрке, на ногама висока; ноге фине и жиле јасно видне; копита добро формирана и велика, леђа мало угнута; реп добро усађен и има црне длаке; глава повелика.

Ево размера:

[1] У ваљевским округу, у срезу тамнавском има село „Чучуге" а да се сој коња по овоме селу назива није ми познато. Пр.

Против сурових ветрова, и великих елементарних непогода дају моћног заклона по целој имаовини подигнуте шуме које у простору износе преко 1585 катастар јутара.

Путови и саобраћајна средства.

Домену Мезехеђеш пресеца главни пут Арад-Буда-Пешта и комитатски друм Макао-Батоња, но ови су путови изгубили своју важност од како је проведена жељезничка пруга кроз Мезехеђеш. Из Мезехеђеша полазе 6 путова за оближње општине и вароши који износе у дужинна 38. километара. Поред свију ових путова и других који воде по имању, подигнуте су алеје од високо-растућег дрвећа, које у дужини износе 61 километар.

Жељезничка пруга коју је друштво Арад-чанадшког комитета саградило, пресеца средину домене Мезехеђеша. Главна је станица ове пруге смештена код Централ-Хофа, у средини Мезехеђеша, а друге две омање станице подигнуте су једна на мајуру Перегу, а друга у коморошу. На свима овим трима штацијама истоварују се и утоварују еспани. Помоћу ове пруге, Мезехеђеш је доведен у блиску везу са Сегедином и Арадом и то од првог је удаљен 70 а од другог 51. к. метар. Кроз Мезехеђеш пролази још једна жељезничка пруга Кетећхаз који је 40 км. од Мезехеђеша удаљен.

Сем поште и телеграфа постоји још и телефон, помоћу ког су сви мајури везани не само за пентар — биро — већ и међу собом чиме је знатно олакшано брзо и тачно вршење службених послова Свега имаде 18 телефонских станица и сва извешћа са ових станица стичу се у главни — биро — директорову канцеларију. Укупна дужина линије телефонске износи 41 километар, просечно 1 километар телефона стаје 85 форината.

Поред горњих саобраћајних срестава, држи се код Централ хофа сваке недеље вашар на који се силан свет из околних општина слеже поради продаје и куповање разноврсних продукта, којима становништво мезехеђешко своје потребе подмирује, купујући на овом вашару све хранеће артикле и др. сретства потребна за њихово издржање

На овој пијаци не одређује се цена сировинама као вуни храни, репи, гојазној марви и т. д. већ се исте утоварују и шаљу за Пешту, Пожун и др. места.

Краљев. Угар. државни сточарски завод Мезехеђеш, стоји под непосредном управом министарства за земљорадњу трговину и индустрију и има ту постављену цељ, да производи и негује коње благородних раса, помоћу којих ће се у земаљски сој коња унети крв племенитих сојева, и да у овом истом правцу одгајује чувене благородне расе говеда, оваца, свиња и коња за тежачке послове; и напослетку да производи довољну количину хране за свуколику стоку заводску и тиме у колико је могуће створа што веће изворе и увелича приходеовог газдинства.

У почетку постанка овог завода, беше му сасвим друга цељ намењена. Њен творац цар Јосиф II. основао је и положио темељ овом заводу још 1786 године у тој цељи да се на заводским недогледним просторијама чувају и одгајају млада грла у полудивљим ергелама за ремонд поради подмирења војних потреба, дакле већим делом одгајивани су коњи за кавалерију и артиљерију. Пошто су пак у оно доба учестали били војени походи, најпре на Прајску и Турску, а доцније још више

Висина од земље до гребена	. .	1560	милимет	
„ „ колена „ плећке	. .	750	„	„
„ „ земље „ груди	. . .	920	„	„
„ „ „ „ колена	. .	390	„	„
„ „ „ „ средине бока		1,315	„	„
„ „ „ „ хртењаче	. .	1.500	„	„
Дужина врата	. . . . .	490	„	„
„ лопатице	. . . . .	480	„	„
„ ребра	. . . . .	625	„	„

На који се начин може неугодна шира поправити, па да од ње добијемо ваљано вино?

Антону Хауку, Антонију Дал Пијацу и др.

од

Благ. Д. Тодоровића.

(Свршетак)

Ако би хтели да добијемо какав одређени вишак шире, то онда можемо постићи нарочитим израчунавањем и то како за количину шећера и воде, тако и за количину поташе и кречника.

Тако н. пр. ако смо намерни, да у горњем примеру количину шире од 350 литара, и да се при том киселина сведе на 0·6%, а шећер повећа на 20%, онда треба овако да урадимо:

Количину разблаженог шећера, ваља да изнађемо по већ наведеном обрасцу: $н = \frac{л}{л'} П = 18 \times \frac{350}{500} = 0{\cdot}7 = \times 18 = 12{\cdot}6\%$.

Отуда на сваки хектолитар шире треба додати 20—12.6=7·4 кгр. грожђаног шећера, а за сваки 5 хектолитра 6×7·4=37 килограма. Ну кад се од ове количине одузме $^1/_6$ за колико је већа квалитативна вредност обичнога шећера од грожђаног шећера, онда за сваких 5 хектолитра шире требаће: $37 - {}^1/_6 = 37 - = 6{\cdot}16 = 30{\cdot}84$ кгр. шећера према наведеном износи:

$$\frac{30{\cdot}84}{1{\cdot}5813} = 19{\cdot}4 \text{ литра}$$

У таком случају имали би:

350 литра шире и
19·5 „ шећера

Свега 369·5 литра зашећерене шире. А за 500 литара шире, треба додати још 500—369·5=130·50 литра воде, т. ј. у толико литара воде — по што се рачуном изнађу — ваља растворити горњу количину шећера (30·84 килограма) јер то обоје (130·50+30·84=161·34) представљаа вредност од 150 литара зашећерене воде, колико је потребно па да се од 350 литара шире добије 350+150=500 литара шире са 20% шећера.

У 3·5 хектолитра шире има 3·5×1·35=4·725 килограма киселине. Ну како се додатком 150 литара зашећерене воде добило сад 500 литара шире, то је наравно и ова количина киселине (4·725 кгр), разређена на свих 500 литара.

Да би сад сазнали проценат киселине у тако разређеном стању а тиме сазнали и величину сувишка киселине који ваља уклонити (неутралисати) из целе количине шире, ваља да се послужимо истим обрас-

---

увеличани и ограничени на самодбрану од навале Француза, које је моћни Наполеон предводио, — није никакво чудо што у то време налазимо у овој ергели да 12.000 грла коња, који су били спремани и дресирани искључиво за војене цељи. Ова су грла већим делом купована по Галицији, Ердељу Банату и другим местима.

После Париског мира и свршетку оних великих ратова противу Наполеона, враћене су из војске 10.000 кобила и у Мезехеђеш на издржање упућене. У исто време беше послат знатан број пастува, који су у француским ергелама (Haras) били запљачкани. Један између ових запљачканих пастува беше норманске крви. Тај пастув јесте славни Нонијус, чији потомци и дан данашњи сачињавају најскупоценији приплодни материјал овог на далеко чувеног сточарског завода.

Са преласком овог завода под круну Угарске Краљевине, прецизно се одреди правац производње коња у овоме заводу и од тада задатак овог завода састојао се је у главноме у овоме:

„Да производи и одгајује пастуве за пастувска смештишта из којих се однеговани млади пастуви разашиљу по целој земљи у цељи поправке, размножавања и облагорођавања запуштеног земаљској соја коња.

За постижење горње цељи, купљено је у почетку неколико пунокрвних пастува, а неки су пак доведени из ергела Баболне и Кишбера. Према томе производи мезехеђешки састоје се: из пунокрвних купљених грла, из ергелских производа и из грла земаљског соја коња. Како су се пак образовале поједине расе коња у овоме заводу, како се у парењу поступа да се одржи њихова самосталност, и напослетку како се укрштањем пунокрвних пастува са кобилама домаћег соја, облагорођава поступно земаљски сој коња, — говорићемо о томе на своме месту, а сада ћемо напоменути само то, да су подесним избором у парењу и укрштањем импортираних оригиналних грла од норман. арапске и енглеске расе, постали следећи самостални сојеви:

1. *Велики и мали нонијус* или коњи великог и малог нормандског соја.

2. *Фуриоза* или коњи полуенглеске расе.

и 3. *Гидран* или коњи арапско-енглеске расе.

Историја ових појединих раса врло је интересантна, колико због постанка, толико и због практичног начина образовања које су данас чувене у целој Европи због извесних особина којима се карактеришу.

1. *Велики Нонијус*. У години 1815. када је савезничка војска под Блихером и Шварценбергом после пада наполеоновог ушла у Француску да поврати поремећену равнотежу континеталних европских држава, запљачкала је аустријска војска три најглавније француске ергеле у којима су била приплодна грла махом нормандске расе. У једној од ових ергела нормандске расе а од пасме Rosières, запљачкан је поред осталих грла и пастув „Нонијус“ за кога се држи да је био јахаћи коњ наполеонов. Још док је био у француској ергели, Нонијус је важио као изврсан непинијер. Не зна се позитивно који су били родитељи овоме пастуву, — држи се да му је био отац нормандевац Олидије, али је толико сигурно да су му родитељи били чисто нормандске крви.

У почетку кад је Нонијус доведен у Мезехеђеш, није се ни слутило да овај племенити пастув скрива изврсна својства

цем као и срачунавање процената шећера, с том само разликом, што у место процента шећера треба узети проценат киселине.

Ако са П означимо проценат киселине у разређеној шири, са Л, количину прве и са Л' количину разређене шире, онда ћемо имати образац: $П=\frac{п\times л}{л'}=$ $=1{\cdot}35\times350\frac{350}{500}=0{\cdot}7\times1{\cdot}35=0{\cdot}945\%$ или у једном хекколитру има 0·945 килограма киселине. Ова количина киселине ваља сад да се сведе на 0·6%, т. ј. треба 0·945—0·600=0·345% или 0.345 килограма сувишне киселине уклонити из сваког хектолитра. А то за 5 хектолитра чини: 5×0·745=1·725 килограма. Кад се 1 кгр. киселине неутралише као што је поменуто са 0·922 килограма поташе, онда ће са неутралисање целе количине требати 1·725×0·922=1·590 килограма.

Ако дакле у 350 литара шире који нас не задовољава метнемо 30·84 килограма шећера, 1·590 кгр. поташе и 130·6 литара воде, онда ћемо имати 500 литара шире од 20% шећера и 0·6% киселине и као така даће нам изврсно вино.

Калијев карбонат или калцијев карбонат, ваља за себе употребити једино у случају, кад је грожђе са свим зрело и кад је незнатан сувишак киселине. А у случају, кад је шира добијена из зрелог и непотпуно зрелог грожђа, онда неутралисању киселине калијевим карбонатом или калцијевим карбонатом, треба предпоставити разблажавање с водом јер се у свакој шири, која је из незрелог грожђа, налази много јабучне киселине и соли које се у вину растварају, те се тако њима знатно погоршава укус вина.

У случају, кад је подесна количина киселине а само количина шећера има да се повећа, онда тако и урадити, т. ј. повећати количину шећера. Тако н.пр., ако у извесној шири количина шећера има 18% па се она жели да повећа на 20%, онда према наведеном треба на сваки хектолитар додати 20—18=2—= =1/6=2—0·33=167 килограма обичнога шећера.

*

Каквоћа и начин употребе материјала за поправку шире. — Вода, која је потребна за разблажавање киселина, треба свакојако да је мека т. ј. да у њој нема креча, јер би се тиме уклонила извесна количина винске киселине. Отуда је наравно најбоље, да буде поточна или речна.

Растварање обичнога шећера за справљање одговарајуће шећерне воде врши се најбоље у дрвеним ваљкастим судовима са дрвеном славином. Суд је толико велики да у њ' може стати цела глава шећера, ако би се за поправљање шире и такав шећер желео употребити. На висини од 10 до 15 см. утврђено је за летвице избушено данце и на ово ставља се шећер. Кад се метне шећер, онда се суд напуни водом. Наравно, да извесан део шећера који се теже раствара, мора као тежи пасти на дно суда, и како се вода засити раствореним шећером, то даљег растварања не би ни било ако се замућен раствор кроз славину не одлива па суд допуњује свежом водом.

једног пепинијера — пастува. — Након после неколико година, питомци нонијусови који су добивени парењем са заплачканим кобилама нормандске расе, представљаху савршен тип свога оца; они се одликоваху колико лепотом тела, саразмерношћу појединих делова, веома јаком кешчатом телесном грађом, толико и својом једноликошћу како по спољним знацима тако и по унутрашњим особинама. Длаке су махом затворени мркови. Висине су од 160—170 см: веома јаки, издржљиви и подесни за тешке терете.

Увидело је се доцније да нонијусова пасмина скрива у себи још једну важну особину — брзину — но која није се могла развити с тога, што су увек парени лаки пастуви са тешким кобилама поради обнављања те исте (нормандске) крви (inzucht). Поводом овога, подесним одбирањем у парењу, образован је засебан сој:

2. *Мали Нонијус* који је подесан не само за лако теглење већ и за брзо јахање. Брижљивом негом овај је се сој коња развио до најсавршеније лепоте једног модерног коња. — Једнакост у телесној грађи, боји и форми свију грла, подесност његова за вршење разностручних послова сведочи, да је Мезехеђеш подпуно појмно свој задатак, да од тешког соја нонијусовог створи такав сој коња који је поред телесне јачине, добио још лепоту, брзину и особину издржљивости. — Образован је дакле такав сој коња, који у свима приликама одговара месним потребама. (Овај је сој врло подесан и за наше прилике).

Као и код свију осталих створова, тако и код коња, нарочито крупнијих сојева, кости па и цела мускулатура порознија је него ли код коња ситнијих сојева код којих је спорије телесно развиће. Да би се овим крупним коњима дала кошчата стабилност и лепша форма према укусу и модерним захтевима љубитеља коња, паре се кобиле нонијусеве не само са пастувима нонијусовим у заводу однегованим, већ и са пунокрвним енглеским пастувима. Но у овоме се врло обазриво поступа и строго мотри, да се у нонијусов материјал не унесе много крви енглеске расе, већ се увек тежи томе, да преоблађује нонијусова крв, а то се постизава обнављањем нонијусове крви са пастувима нонијусове пасме (inzucht).

Стабло великог нонијуса састоји се из 200 грла међу којима има 101 приплодна кобила; два пастува нонијусеве крви: Нонијус XXXIII (Nonius XVI мати 312 од Noniusa XIII оздребљен 1880 год висок 171 см.)

Нонијус XXXIV (од Noniusa XII мати 654 Codrincton) и два пунокрвна енглеска пастува: Рутие (Rutier) и „Кенђел" (kengyel) а остала су грла двогода и једногода ждребад оба пола.

Стабло пак малог нонијуса састоји се из два пастува нонијусове крви: Нонијус XXXI и Нонијус XXXV и два пунокрвна пастува енглеске крви: Ирмени (Urmeny) и Кизде (kürdö) а остала су грла годишњани од оба пола.

Карактеристично је код овог соја коња нарочито код малог нонијуса још и то: што је задовољан и са лошијом негом и храном, мање подлежан болестима, међутим веома употребљив како за теглење тако и за лако јахање. Висине су од 158—190 см. Овај сој коња преоблађује у комитатима: Пожунском, Шопронском, Ђурском, Темишварском, Торонталском, Бачком и др. који се у великом извози и за Србију нарочито за артиљерију и каваљерију.

(Наставиће се)

Онај који се занима поправљањем шире на поменути начин, свакојако је добро да у то време има извесну готовину шећернога раствора, а ово је могуће, јер се такав раствор може очувати у затвореним судовима без да се поквари. По себи се разуме, да у том случају помоћу широмера ваља одредити количину шећера на 100 кгр. шећерне воде. Од тога раствора треба додати рачуном изнађену количину, па да тим количину воде, да се њоме разблажи киселина.

И калијев карбонат и калцијев карбонат свакојако треба у циљу уклањања (неутралисања) киселине ређе употребљавати, јер се једињењем винске киселине са калијем или калцијем, ослобођава угљеников двооксид, који изазива да шира кипи, а то је често повод, да се шира знатно умањи, т. ј. да у приличној мери из суда прелије — искипи.

Кад се жели употребити калијев карбонат или калцијев карбонат, онда они за овај циљ морају бити хемијски чисти.

Хемијски чист калијев карбонат, може се добити из винскога камена (стреша). Ну довољно чист калијев карбонат може се добити из поташе коју у овој намери треба метнути у воду, но тако, да воде буде $^1/_{10}$ од њене тежине, па је за тим што боље процедити. Чист калијев карбонат растворићe се потпуно у овој количини воде, а остале соли остаће нерастворене. Процеђену течност треба по том ставити у какав чист гвозден лонац или бакрач па је дотле испаравати док не остане сама со — поташа т. ј. са свим чист калијев карбонат.

Како поташа (калијев карбонат) јако вугне на ваздуху, да се с тога често и са свим расплине, то је онда и по себи јасно, да је до употребе ваља чувати у добро затвореним судовима.

Чист калцијев карбонат (кречњак) обично се добија из карарског мрамора, који се за овај циљ меље и као прашак (брашно) продаје. Кречњак је згодан за уклањање киселине из шире, а за неутралисање киселне у кљуку није баш тако подесан.

Радимо пољске радове на време.

У свима пословима друштвеним сваком раду има своје време кад га треба урадити, који год рад не урадимо у своје време, због тога имамо неке материјалне штете и с' тога задоцњавамо с другим радом који после овог долази.

Тако исто и у пољским радовима има сваком раду време кад га треба радити, тако н. пр. зна се: у које време треба сејати озиму шеницу а у које јарицу, раж, зоб, јечам, кукуруз, пасуљ, кромпир и купус; зна се: кад треба плевити жито, окопавати кукуруз, пасуљ, кромпир; зна се: кад треба жети жито, косити ливаде итд.

Но баш пољопривредници не врше поједине пољске радове кад им је време, они чешће задоцне са сејањем стрмних усева а нарочито кукуруза, који често не окопавају и не огрћу на време, стрмна жита жању пошто су већ презрела, ливаде косе пошто је трава већ презрела и потрвена; и с' тога што наши пољопривредници не врше у своје време поједине пољске радове, они због тога имају велике материјалне штете, колико на пр. окопане у њиви зрелог стрмног жита нарочито пшенице, колико се мање нађе сена у једној ливади која се доцкан коси, колико се оштети пољопривредник који усеве као кукуруз (стрмна жита), и друге на време не засеје.

Ове године имајући прилике да пропутујем с' валовите Дрине до Нишаве, с Нишаве до Дунава и Саве, имао сам прилике да се потпуно уверим: да наши пољопривредници не врше поједине пољске послове кад им је време — нарочито код нас пољопривредници греше веома много у сејању кукуруза, сеје се доста доцкан а ретко које године да позни кукурузи донесу добар род. Тако исто имао сам прилике да се уверим; да стрмна жита жању доста презрела, те још у њиви млого зрно из класа испане а док се влаће повеже у снопове, здене у крстине и донесе на гувно млого зрна из класа испане, а сем тога из искуства знамо: да је хлеб од стрмног жита кад се не жање презрело, далеко бељи а и зрно је теже. За то је за продавца далеко боље жети стрмно жито не презрело. И тако као што видимо, свакојако по пољопривредника велика је штета што и ове послове не врши на време. А шта је свему томе узрок?

Прво, невођење довољног рачуна кад треба које послове свршавати и незнање. Друго, немање довољно радне снаге, да се ови послови на време посвршавају. Треће, што у опште наш пољопривредник проводи млого драгоценог времена (нарочито онда кад му треба највише радити) у беспосличењу у празновању омањих празничића, којима ни црква не служи а наш их народ ревносно празнује и који за пакост долазе већином онда кад су највећи пољски радови. Ови празничићи су сеоске заветине а празнују се од града, поплаве, болести на стоци и људима, од змија, од тица итд.

Кад би отклонили ове узроке не би било ни напред побројаних последица. А узроке ове могуће је отклонити, — јер сваки види, да има штету, што не свршава пољске радове на време.

Јован Голубовић
учитељ

О ЗАПАТУ СТОКЕ.

(Наставак)

Наслеђе.

Сваки зна шта се под „наслеђем" разуме, да је то: преношење и телесних и душевних особина родитељских на доцу њихову; али како то преношење бива — нико не може знати.

Даље упуштање у овај предмет одвело би нас далеко, за то ћемо прекинути овде.

Из тог разлагања сазнали би шта наука данас зна о самом акту плођења, о извршивању оплођења, о даљем развијању јајцета и зачетка, о т. зв. *браздању* и делењу жуманцета итд.

Приплод је производ оба родитеља.

Оно што се нас овде тиче то је, да су у оплодној материји, у самој ствари две смесе: једна из семенцета, друга из јајенцета, једна је исцедак очевих телесних и душевних особина, друга — матерњих. Према томе дете, приплод, оно је увек производ два створа, није потпуно налик, нити је потпуно истоветан, ни оцу ни матери само, већ обојима.

Од много прилика и околности зависиће, да ли ће прилод бити више налик на оца, или на матер.

Како се ту чудновато укрштају, мрше и протискују, у прилоду, потомству, телесне форме и — душевне особине мушког и женског родитеља пићеног! Како је тешко — немогуће тачно разгледити, рашчланити, шта прилод, потомство има сасвим истоветно с формама и особинама оца, а шта ли налик на форме и особине своје матере!

Кад се за часак удубимо у немогућност овог разгледавања, рашчлањавања — онда ћемо признати, да је по природи саме ствари, бар за сад са овакним средствима и методама, које стоје науци на расположењу врло тешко, немогуће, — имати и утврдити, ма каква стална правила — и законе, који би важили за све могуће случајеве.

И оно мало што се зна, тако је бледо, несигурно, сићушно, пред савршеним облицима и производима појединих створова живих — да се то никако не може још дићи именом праве „науке“ и да ће много и много примерака тих искуства, много и много ствари из тог нашег знања, још дуго и дуго служити само — као „пикантерије“, занимљиве бајке, и бајке.

Баш на овом пољу, тако је много противуречија, тако много вероваља и сујеверија — да је у том калабуру чудноватих прича и басни, што нам је многи жеље као „искуство“, као знање“ протурити—врло тешко: „истину од лажи разазнати“.

Ево на пример таквог *правила*!

Преносе се утемељене особине.

На потомство се преносе све органска зачињене, утемељене особине родитеља.

Али као код сваког правила и код овог има изузетка, јер, нарочито овде, правило је оно што преди за већину случајева. Ова многобројни изузетци могу се двојако протумачити: прво тиме што се спарују увек два по сполу и по формама и особинама различита створа, а друго — што те форме и особине родитеља, могу бити у мањем ил' већем степену учвршћене, или неучвршћене у њиховом рођеном организму.

Преносе се и стечене особине.

Даље је правило — прилодна гроа преносе на свој прилод, како оне особине и форме, које су сама наследила, тако и оне, које су у властитом свом животу стекла, одржала и у телу учврстила.

Прилодна гроа могу на свој прилод пренети само оно, што она сама имају.

Преношење јаче — сличних родитеља и преношење особина с колена на колено.

За то нас учи наука о стварству: да се особине родитеља у толико вершије и постојаније преносе на децу, што су сличније форме очеве и материне међу собом и да се оне особине родитеља, које су се у току дужег низа поколења преносиле наслеђем с колена на колено, правилније наслеђују, него ли оне, које су тек код једног прилодног гроа или код два — три поколења наслеђем преношене.

Многи поучни преношење стечених особина (као знаменит испитивач у области зоологије Август Вајсман) на потомство. Али искуство стварца говоре против тог тврђења а чувени физиолог Вирхов наводи многобројне примере о стеченим болестима и наказама, које су се наслеђем преносиле.

Науци су познати осведочени случајеви о прекобројним прстима, о покојници њиној, прстиџу код људи, о крвним удовима и особитој форми длаке код животиња — које су преношене и на потомство.

Албрехт Тер приповеда (на свом предавању држаном пред берлинском академијом наука у 1812 годину) о једном њему добро познатом случају о једној младој врави, која је у својој трећој година леви рог изгубила; она је по том имала три телета, који су на истој страни место рога имали само закрвљено шкрљак од корена рожног.

И ту он ставља питање: „да није шуторога раса говеди, постала можда на овај начин.“

На овај начин познат је овчарству постанак двеју пасмина.

Постанак анконске пасмине оваца.

У Масачусету, у Америци, постала је тако анконска или оторска пасмина пољопривредника Setz Wight-a, а у Француској мопамска пасмина закупца Graux-a.

У Америци су пољопривредне прилике од прилике сличне нашима; и тамо постоје вратиће, ћарине и потези, па и врлике. Том масачусетском стварју добро дошло беше једно мушко јагње, које се одатлено с кривим ногама а водило је пореклo од северо америчких оваца: — јер је помоћу њега одгајао читаву пасмину оваца крилоногих које нису могле прескакати врљике и чинити потру.

Постанак мопамске пасмине оваца.

Мопамске овце одликују се дугачком, сјајном, коврџавом, свилоруном вуном. Ове воде порекло од једнога овнића, који је случајно искрснуо с таквим особинама у једном стаду у месту Мопамy у француском округу Аисне и кога је Грo употребио на запат.

Тај овнић преносио је своју особиту вуну, на цело своје потомство.

У обадва случаја, беху нове особине ових прилодних гроа, стечене, образоване у матерњем телу (разуме се услед особитих сполних утицаја), јер на родитеља овнића анконског, нису имали особине свога детета, те их за то ни ће на пренети нису могли.

Многобројни су случајеви, да су боја коже и длаке, стечене, доцније преношене на потомство.

Напредак стварства напоси од преношења тих стечених особина.

Две су супротне дакле силе које дејствују: једна која успорава, а друга која гура напред; једна која помаже стварање нових преимућних особина, друга која је „конзервативна“ и не да напред . . . . . .

Знате ли како мени изгледају ове одлике, само једном срећном створу својствене. Изгледају ми, као да се природа (потпомогнута пажљивим суделовањем човека — умешним заштом и пробраним ранењем и згодном негом: унише, да поступним јачањем извесних особина и у извесном правцу, промешама материје, форми и особина телесних на боље, поступним, полагањим пробирањем и скупљањем њиховом, као што се на згодној непрегледној, узмаглој подлози капиље водене пробијају — кроз дуже ил' краће време, погоднице ил' неповољне прилике — и дође не избије као пључ, млад водена: — са новим обликом, особином који дотле није постојала, али која је услед нарочитих околности и повољних прилика, на плетку морала избити на површину, у виду врела нових облика, нових особина!

Тако је и са примерима атавизма, устука, враћања форми и особина у назад!

Цео напредак у стварству не почива ни на чему другом, но баш на преношењу, наслеђу таквих стечених особина. Када то не би било могуће, онда би свака одлика или корисна особина, коју би извесна јединка (животно) у властитом животу стекла, са смрћу њеном за потомство била изгубљена и престала.

Да појединца гроа сточна за време свог живота могу стећи нове, по њих корисне особине — о томе нема сумње.

Кад је реч о овом преношењу задобивених, стечених особина, онда се обично мисли на неке дотле непознате и нечувене форме и особине.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ.

Конопљани зејтин као нов и добар лек против вашију на стоци.

У Русији, где се конопља — кудеља — у велико гаји, вадиру сеђаци њеме своје постеље, да им инсекти и други паразити не досађују.

У најновије време зејтин од конопље, који је иначе јестиви, почиво је лечу примену у гајењу стоке.

Знамо да је често држање коња и тимар главни услов за одржање доброг здравља код стоке. Гдје која су се овакавања и имају тијела, треба само 2—3 пута добро истрљати сирда по коже са овим зејтином тијела ће постати и стока ће добити сјајну длаку. Нарочито прво је употребљив за коње. Довољно је два пута намазати и истрљати их овим зејтином па ће одмах тијела и друге парезити поцрвати. Кожа постане чиста и коњ добије сјајну длаку.

Употребу зејтина од конопље за поменуте цијеле најновије препоручује то што нема у себи никаких отровних материја као што је то случај код других лекова и маста који се у овим приликама употребљују.

ГЛАСНИК.

Управитељ ратарске школе. Г. Паја Т. Тодоровић књиговођа Управе државних дугова и члан Управе Српског Пољопривредног Друштва, постављен је за управника ратарске школе у Крагујевцу.

Г. Тодоровић је као ваше годишњи хонорарни доцент пољске привреде у београдској учитељској школи и богословији својим познатим књижевним радом доказао да је дорастао за ово место.

Познавајући вредноћу и усташтво г. Тодоровићево, ми чест тамо ратарској школи, што је добила за управитеља човека који ће моћи и умеће управљати њима очекивања. —

*

Расадинце. Управа топчидерске економије почела је издавати из свога природњачког расадника воћне и украсне расадинце. Издавање ће трајати преко целе зиме, у колико то не буду спречавали строги мразеви. Ценовник шаље Управа свакоме на захтев бесплатно, а тако исто и упутно о расађивању воћака и украсних расадника. —

*

Виноделеју Турској. Последњих година Турскаје знатно унапредила виноделеје усвојој земљи. Најчувенији виноделски предели у Турској јесу „Кирклисе“ у околини Адријанопоља „Маритона“ и „Дарида“ у санџаку „Мармарском“. Нарочито у овом последњем пределу који већим делом лежи на северној обали залива Измида због благе морске климе и више плодне земље, роди доста грожђа, и даје изврсно вино. Ови виноделски предели привукли су пажњу тамошњих европских насељеника, те су они ове 18 година тамо подигли виногрође из најбољих француских сората лоза. — И већ у години 1886—1887 извежено је вина из тих покрајина у предности $5^1/_2$ милијона мараха и то искључиво за Француску.

Ширење винограда, био би за Турску моћан извор прихода, пошто су климатски услови погодни, да се то несрећа није појавила филоксера, која прети да там. виногране уништи.

ДОПИСИ

Добра, (срез Голубачки) конац Септембра 1890 год.

Време за рад од 16 пр. месеца било је промењљиво по већини дани су били хладни

Народ у овој општини бави се готово искључиво ратарством кукуруза и осталих њивских усева а и винограда, којих у врло малој количини има.

Кукурузи су прилично, но летошња суша њиову им је шкодила тако да се ни дањено не могу мерити лањским родом. Такође је стање и са виноградима а нарочито њихове као и у свачему тако и у овоме су за осуду јер они беху недовољно грожђе те им је вино за то болесно и кисело преко целе године.

Кукурузу је поред времена неповољног шкодило и шумско звериње међу којима на прво су месту јазавци а и домаћи пси, а поред овога и прва су њихо нашпова пожњарили.

Ваљар голубачки био је готово без икакве златности јер није било ни посетилаца зато што су и стоци и пољопривредним производима биле цене врло незнатне и слабе. Кучевски ваљар већ је бољи од голубачког био а и посетилаца и промета довољно је било.

Приврелни производ кукуруза, жита и њиво лицу за њихо јер су слабог квалитета а у количини их и а њиво, и то је једна за жалрану становницима а то оних који се земљорадњом занимају, а они који се занимају калничарењем купују храну за новац.

Елементарни непогоди до овога часа о којима дан није опоста лета у овој општини било, но у последње време Дунав је доста нарастао о којзд је за је достигао границу своју те је се појати да отпочне сеалати. Поплаве нема.

Здравље људи прилично је, но у стоци које баш поволно, јер је до сада у овој општини од познатне заразе угинуло преко 40 брава говеди и коња, а и свиња стока продесетковала је такође од познатне болне.[1])

Цена хлебу од пшеничног је		0·24	динара.
100 килограма кукуруза новог		6·00	„
100 „	жита „	12·00	„
100 „	јечма „	9·00	„
100 „	пасуља „	15·00	„

Надница радницама без хране 1·20 дин. а са храном без напојнице 0·60 дин.; надница радника на каменом мајдану г. Томе Благојевића са храном 2 динара, а на њуи хватоша 4 динара од 1-ог куб. хвата.

Михаило Н. Цанић.
„Хомољац“ земљорадник.

[1]) Зашто и томе није извештаја надлежна власт, па да се знадне нарочито лекар, те да зна који је болест и да нарави шта треба? Уред.

Пражогрнац, 8. Октобра 1890. год.

Време је у овоме крају њиповито, услед чега је народ спречен да у пољу ради. Кукуруза је ове године било доста, но на жалост воћа није ништа (сем ораха) било. Вина је такође мало добивено премда је њиновим изгледе, јер пеле сељани да је ово годишње вино најбоље од њих ових пашта.

Цене су појединим земаљским производима.

Кукурузу од 100 килограма		6 дин.
Пшеници „ 100 „		16—18 „
Јечму „ 100 „		9—10 „
Овсу „ 100 „		9—10 „
Вину од 100 литара		20 дин.
Ракији од 100 литара		50 „
1 пар опанака		6 „
1 пар дегодишњих свиња		18 „

Мил. Ј. Петровић.
свинов.

Цена малим огласима: Од петит врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

ИЗ ОСНОВНЕ НАРОДНЕ РЕШКЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ Ѵ 2902 ЛРЕНИСКУ ДРЕНТАРИНУ ЧИСИ ЛОЊТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЛИСТ СТАЈЕ ЗА СРБИЈУ НА ГОДИНУ 8 ДИН., НА ПОЛА ГОД. 4 ДИН.
ЗА ИНОСТРАНСТВО: НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВР.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ЛИСТ СЕ ШАЉЕ БЕСПЛАТНО.

ЦЕНА ОГЛАСНИХ ИЗЛОЖЕЊА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 43. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 28 ОКТОМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Наше винодеље и филоксера. — Временска и најглавнија основна правила његове праске из пчеларства. — Сађења пољачица (чубрчина). — О заштити стоке (наставак). — **Белешке:** Живин (жица ограда) од бодрена. — **Записник седнице управног одбора.** — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мађарској (наставак).

НАШЕ ВИНОДЕЉЕ И ФИЛОКСЕРА.

Десетину је већ година, како је пронађена и у нашим виноградима она мајушна, а тако пустошна животињица, коју већ и деца знају по имену филоксера, и која се већ и у обичном разговору често помиње и у правом и у преносном смислу. Појава њена или управо сазнање о њеном немилом доласку и о опасности, која предстоји нашем винодељу, изазвали су у почетку живо интересовање свију и сваког и побудили и државу и виноделце, на и невиноделце, на размишљање о начинима сузбијања и утирања те животињице, о могућности очувања и спаса бар оних винограда и винодељских крајева, у којима још не беше. Просуло се много речи, писаних и усмених, само да би се свет упознао с тим маленим а врло опасним сатирачем винове лозе. Дигле се беху и читаве ајке противу ње и пошло и велико и мало, стручно и нестручно, у истраживање филоксере. Комисије су у разним местима и крајевима, неком необичном збиљом и живошћу, истраживале по виноградима филоксеру, проналазиле је, и тиме канда завршавале свој тако брижан и заметан посао.

После многих и разних и по све залудних покушаја, да се филоксера још у почетку појава код нас, утамани и предупреди, приступило се набављању и подизању америчанске лозе за калемљење домаћом и обнављање и подизање пропалих винограда. И напослетку стало се и на томе. Мало по мало канда се и заборавља на филоксеру. Или бар ми не опажамо какав рад на том пољу. Изгледа да је наста о неко примирје. Само кад би још и филоксера, као друга ратна стр на мировала. Али на нашу велику жалост и несрећу, она ни часа не напушта свој посао. Она непрестано ради; ради снагом која расте — рачунски речено — по геометријској сразмери. И ма да се она и тај њен огромни посао не види тако лако, — последње њеног рада јасно то сведоче а наши виноделци горко осећају.

И пређе смо, а и сада мислимо, да се филоксера кад се је већ појавила, не може сатрти — уништити, јер нема средства, којим би се то постигло. Рад у том смислу доиста је узалудно дангубљење и трошење. Не мислимо, да има могућности, ни да се савим предупреди даље ширење и продирање филоксере. Али, при свем том, на томе треба радити непрестано истрајно и свом строгошћу. Нека се на пр. жупеки, њиши и остали крајеви у ослобођеним пределима очувају од филоксере ма и неколико само још година, па је опет добит врло велика. И да се то постигне држава у првом реду, не би требала да жали ни материјалне ни моралне потпоре; шта више требала би и дужна је, да ради тога примени свеколику законску строгост према свима и свакоме и то редовно и у свако доба. А да је ерење, да виноделци и остали привредници из тих и осталих незаражених винограда увиде и схвате опасност, која прети и њиховим виноградима од филоксере, требали би и сами са далеко више збиље и заузимљивости да се ставе у одбрану и очување својих винограда, својих осетних интереса.

Филоксера нагло продире. После смедеревских винограда, ено је сада у Крајини, у срцу нашег винодела. Последње њене већ се јако опажају и тамо. Док се тражбе разних странаца српског вина заустављаху пређе само на Крајини, ено их ове године, где су се расуле по свима крајевима Србије, где је само изгледа, да се могу добити веће количине вина. Јасан је то доказ: да Крајина сама није кадра да подмири све те тражбе и да за наша вина у опште има и купаца и цене. Године, у пољопривредном смислу, нетина ређе су овакве, као што је ова. Али је иначе извесно, кад који пољопривредни производ добије

своје пијачно име и цену, да се свагда може рачунати на његову проходњу, само имамо ли га у изобиљу.

Ми налазимо да наша вина имају и сада а да ће и у будуће имати све већу и сигурнију цену и за потрошњу у земљи и за извоз. Али тако исто опажамо, да се она по количини све више умањавају. Наше чувено Смедерево, не само да нема више ни вина ни грожђа за продају, већ смо ове године с тугом у души гледали на једној жељезничној станици повећу количину котарица грожђа, на којима стајаше написано Смедерево, као место куда се оне шаљу. Доказ дакле, да Смедерево већ почиње довозити са стране грожђе, а ваљда и вина. Па ни Крајина нам боље не стоји. Она је сама задовољавала тражбе свију страних купаца. Ове године то већ није могла. Вероватно је да су ове године и тражбе биле веће: али свакојако факт је, да ни Крајина нема више у изобиљу ни грожђа ни вина. И она ће у скоро доживети те црне дане, да и за своју потребу доноси са стране грожђа и вина.

То, што је постигло најпре Смедерево, па затим и Крајину, неминовно ће постићи и све остале наше винодељске крајеве, филоксера се не може зауставити и сасвим спречити. Али то њено наступање може се донекле успорити. А то чини и вреди много, врло много. Та томе не треба јачег доказа, но што се показало ове године. Наши винодељци су се уверили сами, како своје грожђе могу продати по скупе паре. А да им виногради нису били очувани од филоксере, да ли би онда имали и колико би имали да продаду?

Можда је то претерано, али ми верујемо, да је и једна само година довољна да накнади и све материјалне издатке и сва старања и трудове државе и појединаца око чувања здравих виноградских крајева од филоксерне заразе.

И с тога усуђујемо се и ево отворено истичемо питање: *да ли се ми и у колико старамо да спречимо или бар успоримо ширење филоксере?* Питање ово постављамо сасвим отворено и очекујемо отворено и искрен одговор. На надлежнима је да о томе озбиљно промисле и обазру се, да ли се бар постојеће законске одредбе у погледу спречавања филоксере врше како треба. Ми, пак, с наше стране рекли би смо, да се слабо и мало пази на те законске прописе. Да тако мислимо и верујемо, упућује нас лично уверење, да су ове године, при јакој тражби грожђа и вина, пренашани судови и справе за цеђење вина у све винодeлске крајеве, без контроле, па баш и из места филоксером заражених!

Код јасне одредбе чл. 1. тач. б. закона „о мерама противу филоксерне заразе“ могло се приметити, како се сасвим комотно проносе разне муљаче и остали вински судови из Неготине и околине у Ниш и његову околину, а одатле ваљда у Лесковац, Власотинце, а ко зна, те није и у Жупу. А кад се тако ради, онда не треба да се изненађујемо, ако данас сутра, добијемо и из тих крајева страшан глас: да се филоксера појавила и у њиховим виноградима Такав немио глас потрешће извесно и наше министарство народне привреде и његову филоксерну комисију и свакога привредника. Али

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ

В. МЕЗЕХЕЂЕШ.

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

3. *Фуријозо—Нордстарн.* Под именом фуријозо постоји самосталан сој коња у ергели Мезехеђешу, који је се подесним парењем, добром храном и негом, развио до своје најсавршеније лепоте. Коњи овога соја пореклом су полу-енглеске расе и веома фине телесне грађе, са високим гребеном, јаким дугачким леђима, овалним сапима. Веома су снажни и подесни за брзо теглење и јахање. Висина ових коња превазилази код појединих грла и преко 170 см. Длаке су већим делом алати или дорати.

Првобитни материјал из кога је се образовао овај најфинији сој коња и који је због своје лепоте, финоће, брзине и издржљивости на тркама, и ван граница Угарске под горњим именом чувен, — постао је парењем полукрвних енглеских кобила са пунокрвним енглеским пастувима. Ова ергела добила је своје име од славних пепинијера енглеске крви: Фуриоза и Нордштара (Fouriosa и Nordstara) који се сматрају за оснивaче ове новостворене пасме. Ова пасма због подесне хране и богатих паша, крупноће је која није својственаа коњима полу-енглеске крви, и етога се сматра као једна сасвим засебна пасма енглеског полукрвног соја коња.

Увек је се тежило, да се одржи оригиналност овог првобитног приплода, који је од поменута два пастува постао. Пошто је се пак сроство у року неколико година размимоишло међу грлима у ново створеној пасми, то су из истог задржавати пастуви — полу-енглеске крви — и парени са кобиламаа ново образоване пасме. Усљед добре хране и неге, често су се грла ове пасме до такве величине развијала, да су губила облик лепог енглес. коња а са овиме и друге особине енглеском коњу урођене. Да би се ово изметање спречило, импортирани су пунокрвни пастуви и полукрвне кобиле у цељи обнављања крви. Ово се још и данас практикује. На 103 кобиле од пасме „Фуријозо“ држе се четири приплодна пастува и то два полу енглеске крви (фуријозо) и два полукрвна пепинијера (Вихор и Латор). Производи „Фуријоза“ добијају поред имена свога праледе још и име свога оца ако су ти очеви пунокрвни пастуви и пр. Фуријозо—Вихор XII (F. V. XII.) Фуријозо — Латор X (F. L. X).

Усљед тога, што је овај нови сој створен вештим избором у парењу, што правац и развитак овог соја зависи од утицаја произвођачевог а не од утицаја природног — климе и земљишта — веома је њежан и осетљив, потребује велику негу, добру храну и подложан је болестима, нарочито млада ждребад у првој години свога телесног развића. —

добивене, стечене особине. То су особине, које су задобиле, стекле: ћелије, ткања и органи животиња.

А да се и оне преносе на потомство — ко ће и у то још сумњати!

Органске промене усљед приплођивања

То доказују органске промене, које постају усљед приплођавања на нову климу, на ново вежбање органа, на нову врсту ране, на нов начан запата и држања стоке, које се све преносе и на приплод привикнуте, приплођене стоке.

За живота појединог грла прилагођавањем поставше промене на њему, несумњиво су стечене особине. Што и потомство тога грла остаје мање више поштеђено од сличног прилагођавања, посљедица је управо наслеђа тих особина, које су родитељи његови прилагођавањем задобили, — стекли.

Младо животно, које је рођено у месту, у које су родитељи његови из друге какве климе донети, већ је са рођењем на ту туђу климу прилагођено.

Младој животињи свакојако биће лакше свикнути се на даље вежбање органа, који су се вежбањем усавршавали још код предака њених, но ли што је то са претцима био случај, па младе животиње лакше се свикну и на друкчију рану, коју њени претци дотле нису добијали јер су вежбањем и раном органи већ се у неколико изменили.

Млађа стока прилагодљивија.

У опште кад је реч о променама онда то бива развијањем, повећавањем производности, дакле умножавањем ћелија. Умножавање ћелија иде брже и већа је њина моћ да се умножавају, у младости стоке, но доцније, када иста одрасте и пораст свој заврши.

Због тога се млада стока у опште и лакше свикава, прилагођава на страну климу и на нове услове живота.

Из ових чињеница можемо закључити да прилагођавање игра врло важну улогу, како при наслеђивању већ стечених задобијених особина, тако и при задобијању тих нових особина.

Преношење особина стране стоке условљено је прилагођивањем нове живот. околности.

Сточарима је и то врло добро познато, да приплодна грла која су пренешена у туђу страну, где је клима и све остало различито, друкчије, но у њиној домовини, употребљена за запат, увек неко време — често неколико година — требају, те да своје нарочите особине могу верно преносити на потомство своје.

Најпосле да се сетимо још и рођења сполова.

Преношење сполова.

Кад би се род, спол, преносио с родитеља на децу, тада би сва деца — па било да отац или мати своје особине јаче преносе — била адумци, мушко-женскаћи, ни мушко ни женско т. ј. морала би сва имати и мушки и женски спол.

То је доиста донекле тако.

На зачетцима сисара, у матерњем телу, не може се тако до прве трећине ношења — бремености — распознати спол, ни определити ком роду припадају; тада се доиста може опазити на њима адумство.

Тек за тим се из некаавих адумастих бесплодних крљљава развијају сполни органи мушкога или женског рода.

Спол зависи од спољних околности — ране.

Према свему овоме изгледа, да ово развијање спола, зависи од неких спољних околности, које на то утичу, а по најпре, по свој прилици од — ране.

Обилна рана помаже грађење женског спола.

Испитивања, која је Вилкенс на 10.000 грла стоке, предузео, показала су по све вероватно: *да обилно ранење плода потпомаже грађење женског рода и да је образовање, грађење мушког спола, посљедица оскудног, рђавог ранења.*

Цељ запата — преношење особина, које јој најбоље одговарају.

Цељ је вештине гајења, запата: да се састара, да се наслеђем пренесу на потомство спојених животиња оне особине, које најбоље одговарају цељи запата.

Вештина је ова много старија од знања о наслеђу.

Исцедак из клица — носилац прародитељских особина.

Када оплођено јајенце у утроби материној почне сазревати и када у њему средсредни меурић, клица, покрене се к једноме полу јајета, тада она истисне један делић своје масе а од осталога (по Хензену $^1/_4$ масе) сагради се језгра.

А шта бива сад од оних састојака, које је меурић, клица, истиснуо том приликом.

Ми не знамо ал не изгледа невероватно, да она да тај исцедак од клице не остане и даље — противно није доказано — и за њ се може мислити, да се утутне у облазујући се плод, као носилац прародитељских особина. Да животиње поглавито показују такве особине, које њихови родтељи нису имали, но тек њихови прародитељи, претци, — познато је свима сточарима. Вели се: „не знам на кога се уметнуло“; „умеће се на деду, на бабу“.

Према томе оплођено јајенце са зрнцадма семена и јајенцета, садржавало би у себи особину уметања на оца, на матер и на предке. Последња особина може се находити у зрнцету од семена, у зрнценту од јајенцета, ал могуће је — да је се пренела и на онај исцедак из клице.

Мати носилац племенских особина.

У овом случају било би јајенце носилац прародитељских особина, јер и онај исцедак клице, принадлежи јајету. Овако стање ствари одговарало би искуству посматрањем на људма и животињама, да је мати обично носилац племенских, породичних особина. Две особине, што се зна, најверније се преносе матером на потомство.

Отац — носилац нових одлика, стечених особина и мана.

На против у животу појединих грла стечене, задобивене особине и одлике чешће се преносе оцем. И горе смо видели да су задобивене особине анконске и немачке пасмине оваца, пренос с оца на потомство.

Случајеви прекобројних прстију и разапете кожице међ прстима, беху задобивене особине људи и оне су од њих и наслеђене у потомству.

Па и чудновата појава човека с краљуштима, беше мушко: Едвард Љмберт, који је свој чудновати оклоп љуштура корњачских пренео на своју децу.

Исто тако чешће се с оца преносе на децу и задобивене болести и мане — ћуди.

Јајенцад се зачиње при рођењу.

Ово се да објаснити тиме, што су јајенцад у јајчанику женских животиња зачета још при рођењу њином; она се не граде доцније ни нова и под новим животним условима.

Семе — непрестано се на ново гради.

На против семе мушке животиње за време сполног сазревања па и доцније непрестано се одлива — из нова ствара; оно дакле постаје под новим условима живота и под условом њиним може се мењати.

Према томе женска се животиња одликује као „конзервативна“ а мушка као „напредна“ партија при запату и плођењу животиња.

Под једнаким условима изгледа да је — моћ преношења једнака код мушких и код женских грла.

У опште пак моћ преношења мушке животиње није јача од те моћи код женске животиње, што се често и по изгледу с правом тврди.

Често се у малим стадима виђа, у којима је само једно једино мушко приплодно грло, које се употребљује за расплод да је већина приплода налик на оца. Ова сличност пак објасњава се тиме, што је при плођењу у целини далеко веће учешће оца но ли сваке поједине матере.

По начину, како по тврђењу науке бива оплођење и даљи начин развијања заметка у материјој утроби, морали би закључити, да једнаког учешћа у преношењу својих особина на потомство имају отац и мати, јер и зрнце од семена и од јајенцета по изгледу су подједнаке величине, пре но што се споје у једну језгру путем браздања. Но то противуречи искуству сточара.

(Наставиће се).

БЕЛЕШКЕ.

Живик (жива ограда) од багрема.

У најновијој и врло препоручљивој књизи, уваженога хрватског писца Јос. Етингера — „Šum. grmlje i drveće,“ налазимо једну поучну бедешку под горњим називом те је радо саопштавамо и читаоцима „Тежака“.

„Онакове багренове живике, какве обично код нас видимо не одговарају најбоље циљу, јер су ретко тако честе, да се не би могла мања животиња без повреде провући. Узрок томе биће што наши не знају, како треба багрем подизати, те да од њега постане честа ограда. С тога, наводимо овде како се то поступа у француској.

Мали багремићи посаде се, или се семе посеје у врсте (редове) тако да је једна врста од друге по 50 см. а дрвета у врсти да буду раздалеко 70 см. Овај сад ваља прве години неговати пажљиво, и чим би које дрво нестало ваља га одмах заменити. После 3 године посече се прва унутрашња врста, (која је до земљишта (све до земље.) Следеће година учину се то с другом врстом, а до идућр с трећом. Четврче године почне се потресивање опет с првом врстом, те се тако по реду иде на другу и трећу. Сваки пут се убуње посече до земље.

Овим начином француз добија 2 користи: једну, што за кратко време добије тако густи трновити живак, да се кроз-а-њ не може не само човек него ни најтање живинче провући; а другу што отуда добија кола за виноград. Јаче гране могу се потребити и за држаље, на пр.: за секире, ашове, мотике и т. д.

У опште, као да се не уме довољно да цени важност багренова дрвета. Од једнога багрема може се 20 година добивати кола за виноград. Два су приговора багрему: што ниже при земљи живик није густ; и што пушта далеко поданке („жиле“) те и на родном земљишту расте. Ну и једноме и другоме може се доскочити разумном негом. Ако се багремов живак по овом описаном начину сади и поткресује, биће доста густа ако се поданци, који би се преко живика на орницу провукли, одсецају, стаће се на пут размножавању онде где не треба.“

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Осамнаеста Седница држата 1 јуна 1890.

Присутни: Претседник г. Свет. Милојевић, потпреседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник Вучко Богдановић, одборници г. г. Ант. Крагујевић, Паја Тодоровић, Јаков Марковић, Ал. Живановић Милош Х. Поповић, Марко Николић, Мирко Миљковић и Илија Кремић

Предмети решавања на овој седници били су ови:

Бр. 65. Молба Мијајла Лазића члана општ. страгарске да друштво приложи штогод у име помоћи пострадалим сељанима села Страгара од града и олује.

Пошто молилац није поднео уз молбу никаквог овлашћења на тражење ове помоћи, — то је решено: да се најпре преко полиц. власти сазна, да ли он доиста тражи помоћ, у име својих сељана и да ли је њихово стање доиста такво, да би им требало помагати чак и путем милостиње, — па тек онда да се донесе одлука и о самој помоћи.

Бр 66. Молба пољопр. подружине у Обреновцу, да јој друштво да 600 дин. за плату вештог воћара, јер је намерна да подигне расадник воћака и дудова, а сама нема за то новаца.

Узев у обзир, да је ова подружина, својим досадањим радом за кратко време показала се и предузимљива и вољна да ради на унапређењу пољопривреде у својој околини, и да јој за почетак рада доиста потребује и веће суме новаца, тако исто узев у оцену и циљ, за који она тражи ову помоћ, а с погледом и на новчано оскудно стање овога друштва. — Одбор одлучи:

1., Да се не може дати подружини тражених 600 дин. за плаћање воћара.

2., Но да јој се као помоћ за развијање рада сада у почетку изда из друштвене касе 120 дин. а из партије на помагање подружина

67, Молба управитеља „дома за сиротну децу“, да друштво поклони дому известан број пољоприв. књига и да му шиље лист „Тежак“ бесплатно, како би их деца могла читати. Одбор уважујући разлоге одлучи: да се уступи дому по 1 примерак од свију књига, што их друштво има, а и „Тежак“ у будуће да се шаље бесплатно.

Бр. 68. Изјава г. Милутина Савића, да се не може примити рецензовања дела „о берби грожђа и прављењу вина“. Одбор изабра место њега г. Милорада Тројановића комесара за винодеље у Неготину.

Бр. 69, За оцену плуга који је ради тога послао мајстор Павле Микалачки, — одбор изабра: г. г. Милана Антића Живка Шокорца, Пају Тодоровића, Мирка Миљковића и Душана Спасића.

Бр. 70. Понуда г. Луја Адамовића, понова да му друштво откупи збирку гљива за 50 динара. Одбор одлучи: да се понуда не може примити, као што је то и раније одлучио, јер му је ова збирка сасвим непотребна.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте и од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац: „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ЧОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин, на пола год 4 дин

За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр

ДОВЕСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ВО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 44 и 45. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 11 НОВЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Наше винодеље и филоксера. (свршетак). — Наша вина на изложби у Краљеву (Румунији). — Привредна и трговинска Србија (свршетак). — Зашто немамо школске баште. — О занату стоке (свршетак). — **Белешке:** Израњивање оваца преко зиме. **Гласник:** О уређењу државног сточарског завода. — За подизање и унапређење сточарства код нас. — Увоз меда и воска у Немачку. Збор нарвених лекара. — **Дописи:** Из Ушћа и Алексинца. — Пројект закона о уређењу државног сточарског завода. — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мапарској (наставак). — **Припослато:** Захвалност.

НАШЕ ВИНОДЕЉЕ И ФИЛОКСЕРА.

(Свршетак)

Да филоксера упропашћује и то врло брзо све оне винограде, где се једном усели, — о томе су довољно уверени сви, који знају и појме: како она живи на самом корену и жилицама винове лозе и како се брзо и у огромној количини множи. То и из практике знају они, у чијим се виноградима та ситна животињица већ улегла. У то може сваки слободно веровати а неизбежно је, да ће се сви виноделци кроз кратко време и лично уверити о томе на својим сопственим виноградима.

Ми верујемо — а то споменусмо и у прош. броју — да се од филоксере не могу одбранити наши виногради, и да ће их она поступно окужити и упропастити у целој земљи. Од нас и нашег устаоштва и пажње зависиће само, да се у извесним крајевима продужи живот виноградима. И само ради тога, ми и подижемо наш глас *у одбрану здравих виноградских крајева*. Само ради тога апелујемо на министарство нар. привреде, на филоксерну комисију, пољопривр. друштво, пољопривреднике и виноделце, да сви озбиљније и енергичније порадимо на очување тих крајева. Старајмо се и чувајмо их, док њихови виногради не познају и не осете дејство филоксере; а кад то већ буде, онда ће нам бити узалудна сва мука и брига, сва запомагања. Рад поменутих државних чинилаца дотле ће само и бити оправдан; а кад филоксера већ обузме све винограде у земљи, онда ће ваљда и филоксерна комисија постати излишна.

Толико у хатар чувања винограда од наглог продирања филоксере. Но рад наш не треба ни на томе само да се ограничи. Неки су нам виногради већ сасвим пропали, други пропадају, а ни они здрави нису ни у колико осигурани од могуће пропасти. Винодеље наше на тај начин јако и нагло пропада. А пропашћу винограда многи се наши привредници општећују, а млоги и сасвим пропадају. Пропашћу пак њиховом извесно не остаје ни наша држава без осетних штета. Посљедице пропадања појединих виноградских крајева, она већ осећа; а колико ли ће их тек осетити, кад једном и наша чувена и до сада богата Крајина, постане на рушевинама филоксерне најезде, права пустош!

Ови и овакви погледи на штете, које предстоје и појединцима и држави од пропадања наших винограда, нису претерани. Винодеље представља у нас важну привредну грану. Наша вина, и ако се са мало пажње и знања справљају и негују, стекла су глас и на страним трговима. Тражња је све већа, али се на жалост сад већ опажа, да се неће имати чиме да задовољи. О томе смо уверени и сви ми и наше министарство нар. привреде; а податци о извозу нашег вина за ово неколико година и о знатним новчаним сумама, које су отуда у нашу земљу остављене, — непобитно потврђују то. Обазримо се само на овогодишњу потребу. Она је била толика, да није могла бити подмирена не само у Крајини, но ни у осталим признатим нашим виноделским крајевима; па с тога је се простирала чак и у оним крајевима и местима, где се до сада никад није ни тражило вино и грожђе за куповину и где се на то није ни помишљало. На кад се томе дода још и величина цене, која је нуђена и давана за грожђе и вино, — онда чини нам се, и без обзира на оно што је ранијих година бивало, има довољно јаких и оправданих разлога, да покрену наше министарство народне привреде, пољопр. друштво и све виноделце и привреднике *на бржи и обилатији рад на унапређење винодеља*.

Ми ту потребу увиђамо и зато је ево истичемо. Како се до сада радило и како се још и сад ради на унапређењу нашег винодеља, ни издалека нема из-

гледа на постижење повољних резултата. Изгледа као да се досадањи сав рад односно винодела своди на покушаје за обнављање пропалих од филоксере винограда, америчком лозом. Па да ли је се и у томе што-год постигло? Осем извесних формалности, ми не видимо каквих стварних резултата и у том правцу рада. Вредно би било, да се зна има ли и колико обновљених винограда тим путем бар у Смедереву, где су чувени виногради пропали још пре неколико година и где се одпочело радити на подизању и калемљењу америчке лозе такође од пре неколико година.

Бадава је што постоје расадници америчке лозе у Смедереву и Крајини, ако се употребом америчке лозе буду и даље овако слабо и нехатно користили пре свега заинтересовани винодељци а затим и држава, којој је толико исто у интересу колико и њима, да се винодеље одржава и унапређује. Не хотећи ни у колико да бацимо кривицу на руководеће тих расадника, ми налазимо, да се оваквим начином утицања на наше винодељце, да своје пропале винограде обнављају америчком лозом, врло мало постиже и да ћемо кроз кратко време остати можда сасвим без винограда.

Ваља дакле озбиљно промислити и потражити узроке, због којих се тако мало обнављају пропали виногради употребом америчке лозе. Ми се овом приликом не можемо упуштати у испитивање свију могућих узрока, али не можемо ни пропустити, а да не обратимо пажњу на оно, што находимо да би требало чинити у том погледу од стране државе. Не треба да смо у самообмани, као да је довољно од државе, што је на 2—3 места подигла расаднике америчке лозе, из којих нуди виноделцима лозу за паре. Као да не познајемо довољно материјално стање, дух и навике наших пољопривредника, кад очекујемо, да они купованом америчке лозе подижу нове винограде. Не треба губити из вида, да се винодеље код нас подизало и одржавало слободним узимањем и добровољним давањем лозе, потребне за сађење. Док се од памтивека сматрало за дику, да се сваком без разлике даду садинице и од најбољих врста винове лозе, не тражећи за то никакве накнаде, — дотле се ево сада дошло до тога, да држава сама продаје и горе прутове једне дивље, америчке лозе: Додајте томе још високу цену, по коју се продаје (5—10 дин. 1000 ком. некалемљене а до 50 дин. калемљене) и крајњу неумешност наших пољопривредника у калемљењу, — и онда нетреба да вам је чудно, што нема успеха.

Не иде дакле на овај начин, као што се сад ради. Држава је позвана, да својом моћном сарадњом покаже са своје стране далеко више старања и заузимљивости за унапређење винодела. Тога ради она не треба да наплаћује ни паре једне за америчку лозу. Она не треба не само да даје лозу бесплатно сваком који је потражи, већ да тражи још пута и начина, како ће да приволе и нагна на сађење винограда и оне, који сами не знају и немају смелости, да се лате тога посла. Па не само бесплатно давање дивље америчке лозе, већ нека се она сама побрине и о њеном калемљењу нашом домаћом; било у својим расадни-

---

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЂАРСКОЈ

В. МЕЗЕХЕЂЕШ.

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Храњење стоке.

Храна васколике стоке састоји се у главноме из зоби, сена и паше. Она је према роду, употреби и узрасту појединих грла у веће или мање порције разделена. Од овога праве изузетак само пастуви, пенџијери и пупоки. Ждребад одојчад (чистокрвне енглеске расе), јер пастуви, за време опасивања, добијају сваки вече у 7 сах. поред остале хране по 3 дека даљеног семена и по 3 јајета замешана са прекупном овсеном и по пола кила жуте мрквe (шаргарепе) у смеси са две кгле исецканог сена или сламе. Пупоки пак ждребад добијају по 3 јајета дневно и по 1 кило млека крављег јер им матере нису довољно млечне.

У сваком пак случају командант ергеле има права по својој увиђавности појединим грлима увећати односно смањити порцију хране.

Време храњења без обзира на доба године остаје непромењено код приплодних и јалових кобила, годишњака и осталог стабла ергелског на јаслама, сем приплодних пастува. Храњење ово врши се 3 пута дневно и то: у јутру у 5, у подне у 11 и у вече у 6½ (зими) односно (лети) 7 сахати. Сви приплодни пастуви где долазе пенџијери, пробечи и пастуви по штацијама, хране се за време докле траје перијода опасивања кобила, дневно 5 пута и то у 5, 9 и 11 сахати пре, 3 и 7 сахати по подне,— зимни времена опасивања 4 пута и то: у 5 и 11 пре 4 и 7 сахати после подне.[1])

Сваком храњењу предходи појење. Само изјутра да би коњи на тимару били мирнији, појаци им се најпре мало сена а после пође.

Време опасивања и нега суждребних кобила.

Време опасивања у овоме заводу неодпочиње сваке године у једно исто доба. Тако неких година одпочиње са 1 Децембром а неких пак са 1 Јануаром. Оно није подједнако ни у свима Угарским сточ. заводима. Тако и. пр. у Кишберу и Фогорашу почиње са 1 Мартом а у Баболни са 1 Јануаром — редовно се пак у свима заводима завршује са концем месеца Јуна.

Опасивање кобила врши се увек у затвореном (мањежу), локалу. При акту парења, које лично руководи командант ергеле, осома се смотрено поступа. Парење се увек врши из руке

[1]) Овај веома практичан начин храњења завео је у нашој државној ергели дугогодишњи управник државне ергеле г. Лаза Јовановић.

цима, било у виноградима појединих винодељаца. Она сама треба да оцени претходно, треба ли у ком крају и у ком обиму подизати винограде из америчке окалемљене лозе, па да на остварењу тога ради и снагом и силом, не жалећи ни труда ни материјалних жртава. Да се потроше на то не само оних 16.000 дин., колико се сад буџетом одређује за то, већ још 10—20 пута толико, — на опет неће бити за државу ни много ни штетно, јер би јој се то накнадило после посредно у много већој мери.

Ну да ли ће довољно бити и треба ли се ограничити само на то, да се употребом америчке лозе подижу виногради, у колико их филоксера упропасти? Ми мислимо да то не би било доста. Тај начин подизања винограда тежак је, спор и скуп, те тешко да би се само њим могли накнадити губитци, које ће наша држава осетити наглим умањавањем винограда од филоксерне напасти. И с тога мислимо, да би држава требала, упоредо с радом на обнављању пропалих винограда, — да настојава и помаже подизање винограда из наше домаће лозе у свима оним крајевима, где нема филоксере а има иначе повољних услова за виноделе. Не треба пропашћу Крајине и Смедеревских винограда, да пропадне и цело наше виноделе. Имамо ми још крајева тако исто погодних за виноделе; порадимо само, да тамо накнадимо оно што ћемо осетити губитком крајинских и смедеревских винограда. Да смо заузимљивији и усталачнији, могли би, ако не већ сад а оно извесно кроз неколико само година, да видимо садању Крајину, обновљену у виноделу негде око Књажевца, Пирота или Прокупља: а Жупа и Ниш и сад се могу с њом у неколико да такмиче.

Мислио о подизању винограда овим начином и у поменутим крајевима дотакосмо овде, налазећи за то основа у резултатима, добивеним о вину из тих крајева, приликом вршене пробе и анализе вина на винарском збору у Нишу почетком фебруара пр. године. Како оцена разних вина, тако и хемијска анализа, показали су том приликом, да вина скоро из свију тих крајева, и по доброти и по јачини, не уступају много вину крајинском; а да с тога ти крајеви могу имати лепу будућност у бољем и обилатијем виноделу. Штета само што се ни после тих лепих резултата, ништа још није покушало да ради на унапређењу винодела у тим крајевима. Као и све одлуке тога збора тако је и ово остало на ономе само, што је тамо рађено. Наша обична немарност требала је да се и у овом покаже у потпуној својој сили.

Навикли смо се да од државе потиче иницијатива за све што је ново и боље у свима гранама њеке привреде. И с тога очекујемо да се она и овде покаже и на раду и да не гледа и даље равнодушно, како се досадањи виногради с дана на дан умањују а нови нимало и не подижу. Ну ни виноделци и остали привредници не треба опет да исчекују све од државе већ нека и сами порађе колико на чување садањих толико још више на подизање и негу нових винограда; јер је то понајпре у њиховом личном интересу, а с тим уједно од користи и нашој држави.

За све пак време докле парење траје, одређени наступи за поједине ергеле, остају на мајору у шталама у којима је ергела смештена, а над се парење сврши, враћају се у пешијерску шталу у Мелехеђеву (централхову).

Не може се порећи да плодност кобила зависи од плодности наступа па ипак да ли ће остати што већи број плодних кобила зависи много и од лица које руководе парење као и од тога, да ли се суждребне кобиле брижљиво негују и добро хране. С тога видимо да у овом заводима парење руководе лично команданти ергела, те према томе није ни чудо што редовно од 100 кобила пуштених под наступа остају суждребних 66—73.

На негу суждребних кобила велика се пажња обраћа. Чим се пречисти да је која кобила суждребна, одмах се одваја од осталих; брижљиво негује, добро храни и чува од свега онога, чиме би јој се могло шкодити, па било то хрђавим поступањем или поквареном храном, да се не би изјаловила. Поштo неке суждребних кобила зависи скоро искључиво од лица која воде надзор и лица која их негују, те су за извесни проценат суждребности, одређене новчане награде и декорације за горња лица. Тако нпр. за свако ждребе преко броја 66. добију надзорници по 2 фор. 10 кр. а за свако ждребе преко броја 80. добију кобилари (чикоши) по 2 фор 10 крајцара коју награду међу собом деле.

Према поменутом добу описивања кобила, често се деси да се већи број кобила ождребе још у месецу децембру. И ако се у опште држи да су зимска ждребад здравија од оне, која су се у пролеће ождребила, често се пак деси да већи део исте угине у јануару месецу. Ова појава да се протумачити само тим околношћу што доцније ождребљена ждребад боље се одхране и одоје, јер успоро пређу паше, на које се приплодне кобиле са младим ждребадима пуштају, и тако младо одојче под благом пролетњом климом на пашњацима могло се боље развије, док напротив сурова зима само успорава телесно развиће младих ждребади а често их и сва и покоси.

Одбијање ждребади.

За све време докле ждребад сисају не одвајају се од својих матера биле оне у шталама или на пољу. Чим пак наврши 6 месеци свога живота, почиње се поступно од својих матера одвајати и навикавати да их заборави и то на овај начин: пропусте се кобиле из штале у једну са стране зидом ограђену њиву а ждребад заостану у штали. У једном моменту наступа тугаљива врисак младе одојчади за својим мајкама. Овај се маневар понавља неколико дана. Последњег дана ког ће се ждребад сасвим од својих матера одбити, окупи се новећи број њих у штали у којој ће одбијена одојчад заостати. Сваки од присутних држи у руци гужву сламе. Чим се кобиле почну из штале изгонити ждребад полете сва за њима. У том случају присутна лица са гужвама сламе машу на ждребад бацајући на њих и саму сламу, и на тај начин ждребад толико се збуне, да нису ни видела за која су врата кобиле изгоњене. Ово је у толико практичан начин одбијања, што ждребад заборави пре на своје матере и не чезну дуго за њима. Следећег дана, ждребад се жигошу, обележе (маркирају) са знацима ергеланским т. ј. на левој страни где седло стоји утиске се почетно слово оца иследњег знака, порекло мајке на десној страни № ждребета, и напослетку

НАША ВИНА НА ИЗЛОЖБИ У КРАЉЕВУ.

(РУМУНИЈИ)

Мислим да неће бити на одмет ако, ма и у најблеђим потезима, пропратим ову прву винарску изложбу у Румунији, те тиме скренем пажњу надлежних на то: како већ и наша сусетка Румунија спрема убојно оружје противу љутога непријатеља — противу филоксере. Наши дивни и на далеко чувени рукосади на Високој, Балеји, Локви, на ајдучким пивницама, на Рајцу и т. д. већ су десетковани. Многи празни комади земље тужно причају о страховитом пустошењу ове животињице. — Само челичном енергијом и знатнјим материјалним жртвама може се ублажити ово зло. Али о овоме би се дало дуго и много писати. Ја немам нужне спреме за то, с тога прелазим на овај мали реферат.

Пољопривредно друштво у Краљеву, под председништвом вредног старине Саве Шоманеску, приредило је на дан 14 Октобра ове год. винарску изложбу, на коју је позвало комесара за винодеље у Крајини г. Тројановића да суделује са винима добивеним ове године из државне расаднице, а умољен је да позове на изложбу и приватне виноделце из округа Крајинског.

Како је баш у то доба куповина вина у највећем јеку била, то се овоме позиву нису могли одазвати наши угледни виноделци у Крајини, само је на изложбу приватно ишао наш комесар за винодеље понев собом све сорте вина која су добивена из расаднице грожђа од америчке и калемлење лозе и неколико проба приватних вина.

У одбору, који је имао да цени вина изложена на овој изложби, био је изабран и наш комесар за винодеље, који се похвално изражава о доброти белих вина румунских. Што се тиче црних вина, ту румунска вина нису могла да издрже конкуренцију са нашим винима.

Изложена вина прегледана су у очи 14. Октомбра и довршено оцењивање „по укусу" у јутру на дан отварања изложбе. Хемијска анализа није вршена због краткоће времена, већ су све пробе, по свршетку изложбе, послате пољопривредној хемијској штацији у Букурешту, да се тамо анализирају. Интересантно би било добавити извешћа о резултату ове анализе.

Изложбу је отворио председник друштва г. Шоманеску у присуству г. Министра народне привреде.

После свршених говора и интересантне дебате прочитао је председник г. Министру Привреде имена оних лица, која је оцењивачки одбор наградио. Наш комесар за винодеље, награђен је за расадничка вина првом наградом т. ј. почасном дипломом. Он је од награђених био други на реду.

Како обична домаћа вина тако и расадничка, а нарочито од америчке сорте Хербемонта, јако се допао члановима оцењивачког одбора. За ово вино, од сорте Хербемонта, рекоше да је у каквоћи врло слично бордовском вину, које они у својој земљи производе од лоза директно донешених из самога Бордо-а.

Сем вина на овој изложби приказане су све справе

почетно писмо ергеле (М) са крупом св. Стевана Ово жигосање врши се на овај начин зато, да би се потпуно очувало порекло једног грла за све време његовог живота, и да дотични настојник може тачно и прецизно саопштити одређеној комисији, која долази два пута годишње поради инвентирања стоке, гласно на изустпорекло сваког грла кад се призив истих врши и поради лакшег рапортирања дотичним старешинама о појединим грлима у случају болести.

По свршетку жигосања сва се грла по узрасту и полу одвајају у засебне одељке поради лакше неге, хранења и вођења надзора.

Сва грла која се држе на јаслама, морају се два пута дневно чистити (тимарити); изјутра око 6 сахати пошто се предходно нахране, и увече око 6 сах (пред хранење). При чишћењу (тимарењу) поступа се овако: Најпре се коњ са гужвом чисте сламе добро истрља по целоме телу, затим четком и сувим вуненим крпама. Ако су пак грла поради кретања јахана, онда им се увек после повратка из мањеша оперу копите и са сламом и сувим крпама добро истрљају.

На чисто држање простирке такође велика се пажња обраћа пошто је она једна од битних узрока очним болестима услед амонијачних гасова који се у њој развијају. За простирку употребљује се слама од ражи и пшенице, а у недостатку ове од овса и јечма.

Осим свега напред поменутог, у негу коња, што нарочито доприноси одржању њиховом постојаном здрављу, порасту и снажном развићу, спада посведневно телесно кретање. На који се начин млада грла стављају у што живље кретање, ми смо на једноме месту напоменули говорећи о одгаивању пупокрв. грла у заводу Кишберу, а сада ћемо да напоменемо само за она грла која се непрестано држе на јаслама.

Сви ергелски пастуви и остала грла која се држе на јаслама пројахују се редовно сваког дана сем недеље. Ово пројахивање, ако у ергели има велики број грла на јаслама, почиње изјутра после првог хранења и траје до пред треће хранење; после подне почиње по свршетку трећег хранења (око једног сахата) и траје пред четврто хранење. Свака партија пастува мора се јахати лети у отвореном, а зими у затвореном мањежу најмање 1—1½ сахат.

Коњи који су пројахивани, чим се уведу у шталу одседлају се, добро истрљају по целом телу и свима дедовима, копите предходно очисте тупим и дрвенем ножевима а по томе оперу.

Класифицирање грла.

Класифицирање грла, јесте не само важна и управ главна сарадња човекова која упливише на производњу младих грла и даје правац ергели, већ је у исто време веома интересантна по цео персонал сточарских завода и са великим свечаностима пропраћена. Оно што је за ратара жетва, виноградара грожђана берба, то је за сточаре класифицирање. Класификација почиње обично у јуну месецу и траје до конца месеца јула, за које време свршиси се класифицирање у ергелама Кишберу, Баболни, Мезехеђешу и Фогарашу. Страни посетиоци који се интересују за ове лепо уређене сточарске заводе обично се користе овим приликама да добију о њима бар површну слику, иначе у другим приликама ни за целу годину не би били у стању да се упознаду детаљно о величини и уређењу ових завода.

(Наставиће се).

које служе за уништавање филоксере и одржавање винограда, за тим модерна средства која се употребљавају противу филоксере, разне друге болести лозе и штеточиње лозине. Тако исто изложен је Хербаријум сората домаћих лоза као и справа за анализу вина. О овоме требао би стручњак винодељац коју опширније да рече.

Као што је сваки почетак тежак, тако је и овде био доста мали број излагача.

По свршетку изложбе, која је трајала 24 сахата, дават је банкет у почаст излагачима, на који је био позван и наш комесар. На банкету напио је г. Шоманеску здравицу Привреди Српској и изразио своју велику благодарност на пажњи, коју Србија поклања румунској привреди. Своју здравицу завршио је узвиком: „да живи Њ. В. Краљ Србије Александар I.!"

14. и 15. Октомбра ноћу држан је винарски конгрес, на коме су њихови комесари и шефови Министарства Привреде у присуству самога г. Министра изнели: какве мере треба предузети за одржање домаћег винодеља.

Конгрес је закључен 15 октомбра.

Нека ми се, на свршетку, не замери, што сам ја као неспреман и непозван говорио о овоме предмету.[1] Али, кад сам бавећи се другим послом погледао на оне у пола опустошене дивне винограде у Крајини, кад сам видео са каквим прилежањем сплни странци купују наша вина са Крајине, кад сам чуо како се повољно о њему изражавају ти људи, који се само тиме занимају — ја сам болно уздахнуо и за дужност сматрао: да са ово неколико речи умолим надлежне да не забораве нашу питому Крајину . . . .

Драгомир Брзак.

ПРИВРЕДНА И ТРГОВИНСКА СРБИЈА

(Свршетак)

Дужина од плећке до стражњице	1572	мил.	метра
« главе	525	«	«
Ширина груди (прсију)	270	«	«
« чела између очних дупља	201	«	«
« између очију	180	«	«
Обухват уста	440	«	«
« главе	895	«	«
« целог тела	1775	«	«

При свему томе што Срби имају при руци овај сој као солидан и навикнут на климат земље, а који се међутим даје лако хранити и неговати, опет они трче те увозе мађарске коње, поглавито из Темишварског Баната, било то као коње луксузне било за потребу војне коњице, ма да ови коњи немају издржљивост њихових српских рођака и ма да њихово издржавање скупо стаје.

Ову хрђаву страну увидило је и само министарство војно па је у новије време наредило да се попуна коњице покуша са српским коњима. На сваки начин требало би мало више пажње и неге поклонити овоме изредно укрштеном соју; тако н. пр. требало би искоренити онај опште распрострањени, штетни обичај, по коме се пуштају млада ждребад да за колима трче, само с тога да би могла сисати своју мајку за време одмора.

Под владом књаза Михајла набављено је неколико нормандијских коња (пастува) ради укрштења са домаћим сојем; али је овај покушај дао мале успехе усљед немарљивости са којом су неговани производи по унутрашњости земље.

Једино се још у краљевим коњушницама у Београду чине добра укрштања са енглеским, руским и немачким (? ур.) приплодним пастувима и кобилама.

У Љубичеву (округ Пожаревачки) где постоји државна ергела, чињени су други покушаји укрштања са мађарским коњима, али са истих горњих разлога само су осредњи производи добивени.

У време пописа 1867 године бројала је Србија 122,985 грла (коња) а по напред поменутом извешћу Министарства народне привреде, годишња средина била је за време периода 1880—1886 године 123.000 грла.

Средња цена коња малог соја непрелази 115 дин. а цена јахаћих и луксузних коња, који се у Србији налазе, стоји између 250 и 500 динара.

Највећи су тргови за коње у Алексинцу, Ћуприји Ваљеву и Шапцу.

Онај произвођач који би у Србији предузео разумно произвођење коња, могао би као извесно рачунати на успех; за то му јамчи каквоћа паше и изврсна основа српског коњског соја, који је од свога првог постанка сачувао све особине арапског коња. Вероватно је, да би предузеће ове врсте, кад би се у већој размери почело—дало непосредне користи, јер је Србија принуђена да сваке године увози известан број грла за потребу своје коњице као што сам напред поменуо. Последње године (1888 г.) та је потреба изнела 2.000 грла у вредности 123,955 дин. Један произвођач дакле, који би могао у самој земљи дават коње и за ову потребу, извесно би имао лепу зараду.

Трговина са *воловским кожама* доста је важна у самој земљи, јер се ове коже скоро сасвим утроше за локалне потребе.

Доста је значајно то, да су Срби (без сумње због великог извоза живе стоке) принуђени да попуњују своје потребе у кожама увозом са стране; али је зна-

[1]) Ми ћемо се задовољити ако нам г. Тројановић извесе до каквих се је закључака дошло код питања „о мерама које треба предузети за одржање румунског винодеља", у опште ако нам извесе своје стручно мишљење о тој изложби.

Прим. Уреди.

чајвије једна друга ствар, која показује примитивно стање индустрије у Србији, а то је што се домаће коже редовно извозе у Угарску да се тамо прераде, па се по том донесу у земљу као учињене коже.

По званичним подацима српских тргова средњи курс за коже износио је у 1888 години.

Воловске коже . . . . . 20 дин. комад
кравље „ . . . . . 13 „ 50 пр.

Највећа цена, пак, која је плаћена на тргу у Јагодини била је за:

воловске коже . . . . . 36 динара
кравље „ . . . . . 28 „

Трговина се овчијим кожама заслужује још већу пажњу. Србија црпи од овог промета велики део свога богаства. Само у 1887 год извежено је по царинским подацима, за 3,526.000 динара сирових овчијих, козијих, и јарећих кожа а у количини 15,228 дењкова: Од ове количине отишло је у саму Аустрију преко 14,000 дењкова, докле Француска, по истим податцима, није више од 1,182 дењка из прве руке увозила у вредности 225,692 динара.

Главни српски тргови су за овчије јагњеће, козије, и јареће коже: Лозница, Ужице, Пирот, Ниш, Шабац.

У једном дењку рачуна се 100 комада кожа; дакле 1,522.800 комада или од прилине толико килогр.

По званичном ценовнику средња цена овог артикала износила је 1888 године.

Овчије коже . . . . . 1.25 пар. дин. комад
јагњеће „ . . . . . 1. „ „ „
козије . . . . . 1.80 „ „
јареће . . . . . 1.40 „ „

Највећа цена била је на тргу у Пироту, и то за.

Овчије коже . . . 2д. 00п. по комад.
јагњеће „ . . . . 1·50 „ „

На тргу у Лозници:

козије коже . . . 3д. 00п. по комад
јареће . . . . . 3 „ „ „

Српски трговци купују ове коже на разним земаљским трговима и отправљају их сами на пештански трг.

У 1888 год. овчије су коже продавате у Пешти по 185 до 215 динара 100 комада са одбитком 2%.

Свињске коже нису у Србији предмет велике трговине; једно, због огромног извоза живих свиња, а друго, због саламурења и сушења заклатих животиња, у коме случају кожа остаје на сланини, као што то и у Француској бива. Оно мало свињских кожа што се у Србији нађе, уређује се у самој земљи за потрошењу домаћег сарачлука.

По званичном ценовнику од 1888 год. цена је овог последњег артикла достигла 3. дин. 40. пара, а највећа цена плаћена на тргу у Кладову са 6 динара од комада.

Извоз *рогова* је сасвим ништаван, скоро нула. Као што званична царинска статистика показује, извежено је 1887 год. рогова само 4919 цената метричних, у вредности 24,565 динара; но ови подаци јасно казују да би сваки индустријалац нашао овде леп извор зараде, нарочито онај који би знао да овај артикал набави у унутрашњости земље. У 1888 год. могло је се у самоме Београду купити по варошким кланицама више од 120 до 150,000 пари воловских рогова са костима, по цени од 10 до 12 динара стотину пари.

Пречник ових рогова износи од 0·05ᵐ до 0·07ᵐ у корену а дужина од 0·30ᵐ до 0·30ᵐ до 0·35.ᵐ Знатна је годишња производња овнујских и козијих рогова; по казивању стручњака она може износити на 2000 до 3000 цената метарских на годину.

Ови су рогови у опште доста лепи, могу се купити на београдском тргу по 8 динара 100 килограма, а кад их бечки трг тражи, онда се извозе и плаћају на месту у Бечу по 24 динара 100 килограма.

Размере овнујских рогова крећу се између 0·03ᵐ и 0·04ᵐ у пречнику, у а дужини од 0.15ᵐ до 0·20.ᵐ

Козији рогови у опште имају 0.02ᵐ до 0.03 у пречнику а у дужину 0.12ᵐ до 0.20.ᵐ

У Београду постоји од пре неколико година једна фабрика за прављене *чешљева*. Ова фабрика, и ако није имала искључиву повластицу, показивала је ипак у почетку врло лепе успехе, јер није морала плаћати 15% ђумручне, којој су подложни слични артикли при увозу из иностранства у Србију, па је могла своје производе по јевтину цену давати. Али нешто због новчане оскудице а нешто и због хрђаве управе (у ствари бацале се главне кости, у место да се из њих извуче туткало,) ова је фабрика за кратко време пропала. Према овоме може се дакле овај неуспех приписати једино неумешности предузимача; јер они и сами признају да су сви трошкови фабрикације били покривени продајом разних шиљака, које су у Аустрију и Француску извезли. Кад би се, дакле, једна фабрика ове врсте на разумној основи подигла, извесно би њен успех био осигуран; тим пре, што женска народна ношња троши много чешљева.

Постројење једне фабрике *Сподијума*[1] такође заслужује пажњу капиталиста (француских). У Београду су постојале две фабрике сподијума; једна је већ пропала пре више година, а друга животари и данас са својим грубим и недовољним уређењем. Усљед новчане оскудице она нема ни машина ни раденика, и једва је у стању да купи сирова материјала, који је међутим сасвим јевтин, јер кости не вреде више од 3 до 4 дин. просечно 100 килограма. Годишња производња воловских костију у самој околини Београда може се рачунати на 1.000ᵐ цената, а овнујских и козијих на 2.000ᵐ центи у истој околини.

Поменута фабрика извлачи из костију *черст туткал* који у самој земљи продаје по 60 до 70 дин. 100 кгр.

[1]) новчаног угљена, животињско прикло.

Поред тога, она производи три врсте сподијума (животињско прнило) које продаје у Бечу по овим ценама:

1- квалитет (Bruchware) - - 20 до 24 д. сто ком.
2- „ (Staubwaare) - - 8 „ 12 „ „ „
3- за викс (маз за обућу) 6 „ 12 „ „ „

Ова је фабрика од 1880 г. до 1882 г. извозила у Аустрију, нарочито у Чешку, за рафинацију (пречишћавање) шећера 50 до 60 вагона годишње.

Од овог времена тражња сподијума је пала, нешто усљед немачке конкуренције и кризе аустриских рафинерија, а нешто и усљед лоше каквоће самог производа једне тако несавршено уређене фабрике; с тога она сада не извози више од десетину вагона годишње.

Кад би неки индустријалац (н. пр. француски) подигао у Србији фабрику сподијума, извесно би могао рачунати на успех и брзо би задобијо монопол ове индустрије; нарочито ако би фабрику у великој размери подигао и придодао јој апарате за израђивање *амонијака* и *коштаног прашка* за ђубрење.

Фабрике ове врсте купују такођер и крпе које пребирају и потом у Аустрију извозе. Њихова годишња производња може се рачунати за околину Београда 150 до 200 цената метарских а плаћа се на 100 клгр. 10 дин; у Аустрију извежене продају се пак по 16 дин, 100 килограма.

У унутрашњости земље постоји више фабрика за штављење кожа; једна у Јагодини, и једна у Блазнави (крагујевачки округ).

У садашњим привредним приликама ове фабрике проводе скучен живот, а само штавионица г. г. Барловца и Клидиса у Београду показује неку вредност[1]). С'тога не би толико било једном предузећу, које би имало савршеније справе, ма и са скромним капиталом, успешно водити утакмицу са страним кожама, и тако задржати један део извоза сирових кожа из Србије у Аустрију.

Исте примедбе важе и у погледу трговине са кожама за ћурчилук, која је 1887 г. показала промет у 87,641 дин.

Пошто је свињарска трговина врло жива, мора се човек чудити да до сад ни један предузимач није дошао на мисао да се у Србији подигне радијоница за прераду свињског меса по познатом американском начину у Чикагу или Чинчинату, и да још нема ни једне фабрике за саламурење. Извесно је да би фабрика ове врсте, добро уређена и разумно руковођена, дала најбоље резултате; јер би извоз усољеног свињског меса био много лакши од извоза живих свиња и одржавао би Србију у непрекидним трговачким односима са западним трговима, у место што је данас подложна најближим суседним трговима. На кратко казано, марвена трговина у Србији заслужује највећу пажњу наших (француских) трговаца. До сада је мађарски трг био једини посредник ове трговине. Препродавци у Штајнбруку узимају сву ону знатну разлику између куповске цене у Србији и средње цене која влада на главним јевропским трговима. Но ово ће стање ствари извесно престати оног дана *кад довољно сауштене тарифе омогуће српској стоци да жељезницом узме пут на Јегејско море.*

Споредни сточарски производи, као што су рогови и коже, могу такође бити предмет знатног промета; њему за доказ нека послужи то, што трговачка комора из Хавра у једном писму које је француском посланству у Београду упутила, тврди, да би извоз рогова лако нашао про'одњу у Француској. Само иста комора тражи, да српски трговци узму на свој терет ризике предузећа, и да робу испоруче у Хавру. По моме мнењу овај је захтев строг, јер држим да велика француска трговина треба сама почетак да учини; она има у рукама све чињенице, које Србима не достају па може лако преко поверљивих агената сама предузети ову спекулацију.

Најзад, индустрије које из сточарства постају као што су: прерађивање кожа, фабрикација предмета од рогова или згорелих костију, свињске кланице и т. д. имале би у толико пре већег успеха, што би у један исти мах радиле и за унутрашњу потрошњу и за извоз, те би тако давале производе који су мањег обама, а тиме би се и цене преноса знатно умањиле.

Јевр. П. Гудовић,
редовни члан пољопривр. друштва.

[1]) Награђена је сребрним медаљом на Париској светској изложби 1889 године.

ЗА ШТО НЕМАМО ШКОЛСКЕ БАШТЕ?

Ако упитате учитеље, они ће вам одговорити од прилике овако:

На неким местима школе су начињене код цркава, па су простори земље ово школе и цркве потребни народу за његове службености (саборе), а блиту школе нема земље добре за школску башту. Или:

На неким местима сељаци још попреко гледају на свакога, коме није чисто занимање земљорадња, а оће земљу да ради, (особито ако је странац) па му свакојаке сметње чине; — томе је изложен и учитељ. Или:

На неким местима нађе се учитељ у такој средини, где сељаци немилице грабе и присвајају селску утрину, питајући слабо кога за то. И ако добро знају да је начин њиховог присвајања недозвољен и кажњив, опет ретко ко из њихове средине подиже глас у одбрану опште својине; — једно за то, што им годи да им се у располагању са њиховим имањем нико са стране не меша; а с друге стране, што зазиру од државних власти, јер би ретко ко од њих, који би, кад би се узело мак на конац, остао читав због оваких кривица. За то гледају један другоме кроз прсте.— Па чак кад дођу и у сукоб један с другим у овом присвајању — опет њихови спорови не иду даље ван општинских судова

Даље, сељак је најосетљивији, кад му ко земљу потражи, па се томе највише опире.

Код све ово узимено у обзир, онда је лако замислити како мален и пиштаван изгледа овај глас учитељев, који би се дигао и потражио башту за школу; особито ако је учитељ и још какав новајлија и човек који се не може да поведе у свему по сељацима.

Напослетку, да се уреди и с планом обрађа једно парче земље, те да се од њега има користи, и да се у том раду осети и неко задовољство, то није могуће за једну или две па и три године, а учитељи ретко да се дуже задржавају на једном месту, па им се и не мили што год стално предузимати.

Запитајмо општине: шта оне одговарају на ово?

Оне кажу да им учитељи стављају тешке услове над тешке башту, као:

Да се може наводњавати[1], да је заграђено тврдом оградом да је ближу школе итд., а сва ти услови свуда се не могу наћи; за то школе остају без башта а општине плаћају накнаду место земље — у новцу. — —

Ако размотримо себичније ј једне и друге разлоге, опет не можемо довољно дати одговора на постављено питање; јер се не може све набацити ни на општине (сељаке), а ни на учитеље.

Потражимо још какав узрок!

Поред осталих, ако и не баш важан, опет се може узети као узрок то, што *комисије при одређивању места за школу гледају, да се поднесе друге погодбе* (услови), нужне за школу, а место за башту сматрају као нешто споредно; те остављају да то учитељи са одбором уреде, — али оно ту и остане.

Други и главни узрок што смета да се баште при школама установе јесте то, што је *законом дозвољено*, да се земља (башта) *може заменити накнадом у новцу* (види чл. 21 зак. о осн. шк. тачка 2-га).

Ако је права задаћа установљењу школских башта која треба да буде а то је:

Да се у основној школи поучи деца пољској привреди и у практици, пошто је тај предмет заведен у школи; и да се у неколико учитеље приближе овом раду од кога има народ у селу жива, онда овој одредби, „*да се земља може заменити накнадом у новцу*“ *нема места.*

Ако је се пак са овом одредбом хтело да помогне материјалном стању учитеља, онда је ову помоћ на други начин требало завести а не на овај, по коме се собилно не постиже ни једно ни друга намера.

Може бити да је се са овом одредбом, — што се земља може заменити новцем, — имао на то да се тиме принуде општине да земљу за башту уступају, пошто је за њих теже из године у годину накнаду давати, него један пут куштти или уступити земљу за башту од утрине које још доста има, па само оченујуће вредне руке да је обраде. Но ова се намера потпре другим тешкоћама, као тиме, што су учитељи оптерећена школским радом због напоменутог наставног материјала; па и да хоће не могу собилно да обрате пажњу и на овај рад ван школе, како га бар већина од нас разуме.

Школска башта треба да буде огледо онога знања што се у школи прибави; али као да се о томе слабо но од нас брине; и ако се програмом налаже рад у школској башти и гајење извесних биљака, — ништа то не смета да се још и данас успех цени по количини знања само за клупом стеченог. А да се и одово собилно не води брига доказ је то: што се никако питање, постављање и никаква даљумљивост за школске баште не пусти одзго, — од над законом са програмом изађе.

Према овоме, наше је мишљење, да школа нигде не треба да остане без школске баште и да треба ону одредбу која дозвољава да се може земља заменити новцем, *што ће се поништити* и поредити општинама, да земљу школи уступе — или купе.

Појам о задаћи школске баште треба проширити и објаснити. Тако:

На првом месту треба оставити слободу избора *које ће биљке* гајити учитељ у *школској башти*, имајући у виду местне (климатске и земљишне) прилике. — О овоме досадања програм није чинио паузева —

Школа мора имати у ближини земљу и то у местима где је екстензивно газдинство треба повећати количину до *једног* хектара, а у местима где је земља осетно скупа (на селу), оставити данашњих 5⁷ ара. — И на овој земљи гајити што буде најпре и најцелисходније према о чему одлуци прилеже оног места у коме је школа.

Ако у месту преовлађује *ратарство*, па школској земљи биће најзгодније заступљени *пољски усеви*; ако преовлађује *повртарство-виноградство*, ако *пољарство-расадник* и *воћњак*. — Разуме се по себи да башта долази на прво место ако су само услови повољни. Поред овога наставити не треба а да се и око школе или на школској земљи засади што више *дудова* ради гајења *свилених буба*; а где околности буду дозвољавале, лепе и багрем засадити, а елу и детелину засејати треба што више, ради гајења пчела.

Има места код нас чисто сточарских у појима је гајење пољских и башченских усева сведено на врло мали број; а воће и виногради не успевају ни — мало. У оваким местима школи треба дати *ливаду* а учитељу створити могућност да при школи може држати по неколико брава *племенитије врсте* оваца, грла говеди, свиња или друге стоке која највољи да гаји. При оваким школама треба да се подигну штале. —

Што се буде радило у башти — на школској земљи — или око стеже све треба радити што рационалније да може послужити за пример и углед и по разноврсности посла и по избору врсти биља и стоке (препоручене за гајење, које могу послужити за облагорођивање домаћих родова и сојева. О свему овоме не треба искључити ни ваше школске плаште да не воде налар и бригу у колике буде нужно.

Пошто је признато као меродавно мишљење, да је основним школама права задаћа; да даду деци тако знање, које може послужити као основна потреба у будућем животу, а не стручност, то мислимо, да оне напомене, што их горе нарећемо, односно установљења башта и рада у њима, ништа не би⁄ било суувишно за основне школе — нас да би омашке њихов позив; не, шта више, мени се чини, да би се ово све дало остварити и у кругу ниже основне школе и да би овакав рад и правац изазвао већу пријатељску везу међу народом — сељацима — и учитељима, а учинио лепе услуге нашој пољској привреди.

На реду је да се програм основне школе доведе у склад са стварном задаћом основних школа у погледу пољске привреде; — да се учитељи заштите од бесконачног премештаја а да им се обезбеди могућност рада на чисто њиховом позиву, без брига — борбе са општинама око потреба школских, на би пошло све на боље.

Надајмо се да ћемо и то доживети[1])

Савко Кучпарић
учитељ

[1]) Одо не знамо да је баш тако потребно за школску башту, треба имати само један добар бунар, и то је све, ретке су прилике да је ближу потон, од које би се вода спровела у башту, па и то не за наводњавање, него за заливање. Ур.

[1]) Уредништво је захвално господину писцу на ово неколико кратких, али и овременских напомена. Можемо, да се упореде одлуке Срп. Подсрпиз. Друштва о овом предмету у елаборату, поднесеном г. министру народ. привреде. („Тежак бр.“ 36 и 36 о. г.) Ур.

О ЗАПАТУ СТОКЕ.

(Свршетак)

Искуство сточара признаје надмоћије једном или другом полу у преношењу.

Још шта више на основу истог, можемо поставити следеће правило: да дете наслеђује у већем ступњу или особине очеве или особине материне.

Ретко, по готову и никако, може се пронаћи, да су особине детета средина између оца и метере. Чешћи су већ случајеви, да се неке особине доиста могу доказати да су уметање на оца, докле друге на матер.

У опште то нагађање сличности између деце и родитеља врло је тешка и несигурна ствар. То зна сваки, од нас, како то иде тешко распознати на деци, шта све баш личи на оца, а шта опет на матер.

То је још и теже код стоке, јер нам форме њихове нису тако потпуно познате као код људи и особито што нам и израз лица код стоке мање говори. Да се може решавати о сличности деце и родитељима код стоке, мора се имати особито извежбано око за распознавање животињских форми.

Научно се по готову не да ни расправљати питање о овој сличности, јер су разлике у формама међу децом и родитељима често тако фине, да мерењем тела — помоћу чега би се једино и могли стварно решити такво питање — не би се ништа постигло, тим пре још што се форме детиње могу и сасвим независно од наслеђеног правца развити.

Унакрсно преношење.

Ако би горње правило: да потомство наслеђује више или мање особине очеве или материне, — промали као умесно, онда би могли као даље правило поставити, да отац чешће преноси своје особине на кћери а мати своје опет чешће на синове.

Но и ово правило т. зв. унакрсног наслеђивања, као год ни оно пређашње, не искључује могућност, да се поред наслеђених у већој мери особина очевих преносе и неке особине матере на потомство, као и обратно.

Свакојако је ређе случај да су слични синови — очевима а кћери — матерама.

Ово т. зв. укрштено наслеђивање објашњава нам и оно често посматрано искуство, да су синови много пута налик очевима матере, а кћери — матерама очевим.

Али не само да деца могу бити налик на прародитеље — на деду и на бабу већ она наслеђују особине од далеких предака: прадеда и чукундеда, па и чукун-чукундеда!

Шта више дешава се, да се особине и неке особите форме, које од неколико столећа нису више постојале, у познијим поколењима опет појаве.

Ово се назива „устук", „атавизам", „уметање на претке".

Устук — уметање на давнашње претке.

Неке од ових навели смо горе још. Такво чудновато уметање на давно и давно изумрле претке је појава другог и четвртог натрљка — претију (поред правилног трећег) код коња.

Код стоке су врло чести устуци боје, као и у опште што је преношење боја од великог значаја у науци о наслеђу. У тој области наслеђа понајпре ће моћи наука ближе приступити тајнама наслеђа. За сад су научна посматрања по овом предмету још у првом повоју.

С бојом преноси се карактер.

Да Дама Мошадо тврди (по Рибоу) о људма, да ко од родетеља пренесе на потомство своју боју, да преноси на њ уједно и карактер свој. Даље кад се дивљи плован спари са питомом патком, то младо паче, које има исту боју очеву, остављa питомо јато и одбеже у дивљину назад. При спаривању капаринке са конопљарем (штиглицом), ако младо има исте боје мужјака — конопљара — онда сљедује истом природном нагону, докле ако је по боји перја мелез, има подељене природне нагоне, има смешу тих нагона.

Хуго Крамп, на основу посматрања Винцента Гелерта, предузео је испитивања о наслеђивању боје код 2395 ждребади па је нашао следеће:

Све боје длаке преносе се сигурније при спаривању коња једнаких боја, него ли при спаривању коња и кобила разних боја. Али подударање међу бојом длаке код родитеља и потомства веће је при укрштању боја, но при спаривању чистих боја; па и промене у боји прећу се у ужим границама при укрштању боја него ли при спаривању грла чистих боја.

Различност боје јаче јемство да потомство насљеди боју једног родитеља.

С другим речима, већи је изглед, да ће ждребе по боји наличити на једно од родитеља, кад су они различите боје, него ли кад су једнаке боје.

При спаривању грла разних боја не ждреби се много више ждребади с бојом матере, но с бојом очевом (47·6% и спрам 41·2%).

Мати више преноси боју.

Према томе, пошто у преношењу боје већи је уплив матере не оца, то кад се жели да ждребе има извесну боју, већа је вероватноћа, да ће се то постићи, ако ту боју има кобила, но ако је има пастув.

Испитивања Вилкенсова о наслеђу боја чињена су на 1803 грла ждребади из мађарских ергела Баболне и Кишбера и по њима излази:

Кад спариване кобиле и пастуви бејаху једнаке боје беху: 816 ждребади или 84·2% боје родитеља а 152 или 15·3% — других боја.

Кад пастуви и кобиле беху различитих боја, насљедили су: 756 ждребади, или 90·5%, боју једног или другог родитеља, а 79 ждребади, или 9·5%, имаћаху друге боје.

При укрштању боја насљедише: 322 ждребета, 38·5%, боју пастува, 434 ждребета, или 52%, боју кобила, а 79 ждребади, или 9·5%, имаћаху друге боје.

У овом случају укрштања боја, кобиле су пренеле у далеко већој размери своју боју, но у случају Гелерт-Крамцеовом.

У опште оба низа покушаја потврђују и допуњују једно друго.

И боја предака утиче на боју потомства.

У осталом изгледа, да је при одређивању преношења боја важно водити рачуна и о боји предака, јер и она упливом наслеђа утиче на преношење боје на потомство.

Наравно, да је то врло тешко и да су сви такви и томе слични покушаји за научну штудију ствар државних ергела и сточарских завода, који воде тачан бележник о пореклу и спаривању своје стоке.

На жалост, ни у овом погледу, није нам преступачан никакав материјал, нити нам је познато, да ли има у опште каквих томе сличних података из наших државних ергела. И за њих се морамо обраћати странцима.

Вилкенсу је пошло за руком, да и о томе протрага у мађарској државној ергели, у Кишберу, податке о чувеном енглеском пунокраном пастуву Букапору.

Буканер је пастув боје нестењасто мрке, без икаквих знакова. Његов отац, Wild Dayrell, био је отворен алат, његова мати, Little Red Rower, била је мркуша.

Из родословника ергелског исписао је боје свију кобила, које је Буканер опасао од године 1866—1884. у Кишберу.

Буканер је у том времену произвео 390 ждребади.

Међу ждребадима од мрких кобила беше 51 отворен алат. По свој прилици то беше наслеђивање од Буканеровог оца. Даље је имао Буканер са ђогастим кобилама: 3 отворена алата, и 3 ђогата.

Утицај предака све јачи — што су различнија приплодна грла међу собом и што су мање прилагођена околини.

По посматрањима чињеним на познатим грлима може се даље закључити *да је удео прародитеља у опште на прекашање у толико већи, што су међу собом различитије телесне форме оца и матери и за тим, што су се мање на животне услове околине свикли било један, или оба родитеља.*

Доказ — розенштајнска посмина говеда.

То доказује и онај случај, који је саопштио Козма Шиц о прекашању особина на потомство познатог розенштајнског бика, који је у Мађар. Алтенбургу употребљаван око 1876. године са лаванталским — мађарским кравама.

Пасмина говеда на виртембершкој домени Розенштајну заснована је 1821 год. укрштањем холандских, швицких, швапсколимпуршких, алдернајских говеда и цебу-а.

У мађарску доведени и на укрштање употребљен бик, у своме потомству, „разглобио" је се на разноструке форме основних пасмина својих, од којих је и постао.

Његова тслад носила су форме швицских, лимпуршких и холандских.

У противности са честим случајевима устука, или уметања на давнашње претке, стоји појава, да поједина приплодна грла нарочито мушка, са својом чудноватом верношћу преносе на своје потомство своје особине, нарочито одлике.

Још Албрехт Тер је у 1812 години обратио пажњу: „да има пастува, бикова, празова (овнова) и крмака (вепрова), који над многим другим имају особину, да своју сличност преимућствено преносе.

Особите одлике — новине.

Херман Сетегаст приписује ову особину — коју назива „инвидуалном потенцијом" (личном надмоћношћу) — поглавито оним приплодним грлима, на којима се појављују ново образовање, ново стварање, природни подарци, особите одлике. По том мишљењу, то је погрешно, јер то није никакав подарак, то се не дешава никаквим чудом, већ што се у појединој пасми стоке нађе једно или друго грло, које са по неком особином, само њему својственом, одскочи даље из колосека обичних особина што их има цела остала пасма његова, то није никакав случај, већ он почива на поступном прикупљању разлике (управо одлика) у тој пасми, што су се у њој овда — онда, у времену прикупљала нечујно и невидно (упливом услова наслеђа и приплођавања) докле нису у једном или у другом преставнику те пасме у једном ил другом грлу избиле на поље, на видик.

То су као год водене капљице што се веругају, збирају кроз земљу, промичући се до згодног слоја земље, одакле ће удружене, скупљене, избити у кључ и појавити се на површини земље, у виду извора!"

Одлике нове особите — иду заједно с увећаном моћи преношења.

Он мисли да се и ове „у опште појављују заједно и са увећаном моћју преношења, која превазилази обичну меру, тако да претежнији део потомства извесног грла, чије је образовање форми оставило догадашњи колосек својих предака, носи на себи у пуном отиску особености његове, као да се природа упиње, да по могућству осигура даљи опстанак оне новине коју је створила.

Стегаст даље објашњава: „та ојачања, увећана моћ преношења је и остаје лична, она се неда објаснити и она не може постати карактер стада, пасме или расе".

С обзиром на чињеницу, да се ове новине, односно особине, од појединих грла стечене преносити могу, изгледа да је оправдано тврђење о постојању „инливидуалне потенције", но с чиме не стоји у опреци опет та чињеница, да свако животно више и мање наслеђује и оне особине, које је оно само од својих предака насљедило.

Из горњег разлагања о наслеђу можемо стећи закључак, да се при спаривању двеју животиња врло разноструке околности морају узети у обзир и да је сточарска вештина — вештина запата — врло тешка вештина.

При примењивању ове вештине поглавито се мора прва пажња обратити на то, да се сазнаду околности које спречавају и сметају наслеђивању особина оца и матере или и обојих родитеља.

Врло је још мали број научних радова, који се баве испитивањем појава наслеђа и што их има, — то је само из најновијег доба.

Наука у овом случају није водиља сточарске вештине, но мора да се ограничава на то, да вештином утврђене чињенице доведе у везу са познатим чињеницама животињског развитка.

Св. Љ. Гавриловић.

БЕЛЕШКЕ.

Израњивање оваца преко зиме.

Прелаз са паше на зимско ранење треба да је поступан и олакшан. Природна је рана овцама паша и суво сено. Воденаста рана шкоди им. Сено је она рана, у којој овца добија све оне ранеће материје које су јој потребне за одржање тела и пораст вуне. — Најбоље је за овце сено са планинских ливада а за тим сено (отава) од еспарсете, граорке, црвене детелине и луцерке. Сено са мочарних и подводних ливада, као и оно, које је буђаво, кисело и прашињаво, не сме се ни под којим условима давати овцама за храну.

У оскудици на храни, овце се могу прихрањивати и са пасуљевиком, грашковином и сламом од сочива — леће.

Неки ране овце преко зиме и псецканим, у кришке, кромпиром. Но пошто је ово воденаста рана, треба овце пре оваког ранења напоити, да их после ова рана не надме.

Сјагње овце не смеду се никако хранити кромпиром, јер побаце — изјалове се. —

Сточна репа, за коју се раније мислило да је шкодљива због вуне, такође је добра рана. Но она се даје само у смеси са исеченим сеном, сламом и др. сувом раном.

Зрневље од пољских усева врло је добра рана за овце, само ако ко има економског рачуна да њиме израњује овце. Међу њима најбољи је овас, јер се због лакше сварљивости може и непрекрупљен давати, док јечам, раж, грашак дају се само као прекрупа — јарма — или се се топе у води.

Ако се овце хране маунастим плодовима, код музара пресуши млеко а јагњад омршаве, оболе и добију запаљење очију. На крмљење — солење хране нарочиту пажњу треба обратити, јер ово много утиче на одржање здравља код оваца.

* У овом делу „Гајење оваца". Издање пољопр. друштва. Београд 1878.

ГЛАСНИК.

О уређењу државног сточарског завода — Министар народне привреде спремио је пројект закона, који мисли поднети овој првој редовној скупштини на усвојење. Пројект овога закона доносимо у целости у овом броју. У једноме од идућих бројева изнећемо наше гледиште о овоме предмету.

*

За подизање и унапређење сточарства код нас. — На своме првом скупу српски марвени лекари донели су и усвојили, да сви раде на подизању и унапређењу сточарства код нас овим начинима:

„1. Да сваки марвени лекар по могућству што више поради на постижењу онога циља, који је истакло у своме програму коло јахача „*Кнез Михаило.*"

2. Да марвени лекари дужни буду да израде годишње извешће о стању сточарства у своме округу.

У овоме извешћу имаће да се обухвате све оне погодбе, које корисно или штетно на сточарство у томе округу утичу, са мишљењем, какве би мере требало предузети, па да се оно у томе крају унапреди."

Ова извешћа слаће уредницима „*Архива за марвено-лекарство*", који ће их публиковати онамо, где за најподесније нађу, а и достављати срп. пољопр. друштву до знања.

3. Да се све штације за опасивање приватних кобила са државним пастувима ставе под надзор марвених лекара, који ће сва она грла, која се буду подводила под пастуве, имати да прегледају у погледу здравља и екстеријера, па само она допуштати за приплод, од којих се могу очекивати повољни резултати, а нездрава, кржљава и грла са манама, одбиваће од приплода.

О томе, коливо је опашено и о резултату опасивања, имаће он да подноси извешћа, како управи државне ергеле, тако и уредницима „Архива" ради изнашања на јавност.

Да би се ово могло да постигне, треба учинити о томе преставку министарству народне привреде, да оно учини са своје запатима у свометране све што треба, те да се ово омогући.

4. Марвени лекари окр. дужни су да воде о свима бољим округу рачуна и по могућству да пораде на томе, да се ови запати што више одомаће и распростру.

5. Држањем јавних предавања из сточарства, удешена према месним приликама и давањем упустава за правилно гајење и хранење стоке и за подизање удобних стаја за борављење њено, а у време и у местима, кад се згодна прилика укаже.

6. У местима, где има подружина српског пољопр. друштва, порадити, да се годишње, бар једанпут, држи за тај округ изложба приплодне стоке и давањем награда утицати на развијање љубави ка гајењу добре стоке и увиђање користи од таквога гајења.

7. Да дејствују код општина, те да оне набављају приплодна грла свеколике домаће стоке за побољшање месне.

За овај исти циљ порадити да се стварају и удружења.

8. Да пораде, да се лист и издања срп. пољопр. друштва, а и лист кола јахача „Кнез Михаило" — „Витез" — што више у народу рашире и одомаће.

Да би се свет из његове околине што више интересиро за поменуте листове, окр. марв. лекар треба што чешће да у овим листовима износи све оно, што се дотичнога краја тиче.

9. Војени марвени лекари врло ће корисно утицати на развиће сточарства, посебице коњарства, ако још буду порадили на томе, те да сви младићи у коњици и батеријама буду добили од њих поуке у погледу подизања, храњена и неговања коња.

10. Да дејствују у својој околини, те да се увиди потреба и захтева на надлежном месту, да се озакони шкартирање све оне крупне мушке стоке која није за приплод добра, а само она грла мушка да се употребљују за запат, која, нарочито за тај циљ наименована комисија, у којој треба да буде марв. окр. лекар, нађе да је ваљана".

Наше сточарство, и ако је по пространству велико, по квалитету је, мора се признати, лоше. Поправке су му, доиста, од преке потребе, ако хоћемо, да од њега приимо оне користи, коју је оно у стању да нам даде. Нико нема, заиста, више прилике, но што има марвени лекар, да поради, да се ова врло важна грана наше пољске привреде крене напред и усавршава. Марвени је лекар непрестано у народу и он је први који може и поуком а и делом, да укаже нашем народу на све оно што води унапређењу сточарства код нас. Ми се радујемо што је скуп марвених лекара и по овоме предмету донео план рада и желимо срећног успеха у извршењу.

*

Увоз меда и воска у Немачку. — И наше пчеларе интересираће белешка, коју су донеле једне немачке новине, о томе: колики новац издаје Немачка за мед и восак у једној години. Тако, веле: У прошлој години издато је 3,825.000 марака (1 марка 1·20 дин.) за мед, и 434.000 марака за восак и то: Хавани 1,150.000 марака, Мексици 1,100.00, Пери и Чиле 682.000 марака, Калифорнији 10.000 марака, Поморским острвима 20.000 марака и Сан-Домингу 860.000 марака. —

Зар је Калифорнија ближа Немачкој по ми, и зар ми не би могли продуктима нашега пчеларства конкурисати овим удаљеним земљама? — Свакако да би могли; али, за то треба обратити и већу пажњу овој код нас некада цветајућој, а сада доста занемареној, међутим врло корисној грани пољске привреде. Пчеларимо разумније и у већој мери но што смо до сада — пчеларство са мало труда даје велике користи.

Збор марвених лекара. — Српски марвени лекари држали су 21-ог Октобра ове год, скуп у Београду у згради Српског пољопривредног Друштва. Збор је отворио говором сазивач г. Лавар Најдановић у 10 сах. пре подне. После овога изабрато је председништво и то: за председника г. Јован Екеровић, за секретаре г. г. Миливоје Јовановић и Јован Алексић.

Збор је држао свега седам седница и на овима је донешено:

1-ој Да се преко листа Српског Пољопривредног Друштва „Тежака" пружају нашем народу нужне поуке из марвеног лекарства. Ове поуке да шаљу марвени лекари Друштву, које има да се умоли, да им уступи један одељак у своме листу.

2-гој За стручне радове по струци ветеринарства да се оснује „*Архив за целокупно лекарство*", који ће излазити годишње. — За уреднике изабрати су: г. г. Алекса Љ. Поповић и Стеван Екеровић.

3-ћеј. Да се садања ветеринарска фармакопеја прошири, а таксе за марвено лекарске лекове смање, као што је у другим државама. О овоме да се учини претставка господину министру унутрашњих дела.

4-тој. Да треба изменити и допунити:

а). „Закон о уређењу санитетске струке",

б). „Закон о заштити од сточних зараза." и

в.) „Закон о говеђој куги."

Како би требало ове законе изменити и допунити донешене су и од збора, по саветовању, усвојени нацрти: О изменама и допунама у „закону о уређењу санитетске струке", „закону о заштити од сточних зараза" и „закону о говеђој куги." Ови нацрти да се доставе господину министру унутрашњих дела на увиђај и опену, с молбом, да изволи подејствовати, те да се у живот приведу.

5-тој. Да треба да имамо „закон о сточним махнама" — и донешен је и усвојен „Нацрт закона о сточним махнама". И

ово се има доставити господину министру унутрашњих дела с молбом, да га изволи упутити надлежном министру на оцену.

6-то). У десет тачака усвојена су начела, на која могу и треба марвени лекари да рачунају подизању и унапређењу сточарства код нас.

7-мо). Да треба сви марвени лекари да ступе у тешњу везу ради заједничког деловања на пољу њихове струке и у тој цели да се оснује: «Српско Марвено-Лекарско Друштво.» У привремену управу изабрати су: за председника г. Алекса Поповић, за подпредседника г. Стеван Еверовић и за секретара г. Љуба Јовановић. — Привремени управи стављено је у задатак, да изради нацрт штатута овога друштва, који ће поднети идућем збору на усвојење.

8-мо). Да се учини представка министру војском, те да изволи усвојити и наредити, да се војени марвени лекари са својим правима мировању у миру и рату са санитетским официрима.

9-то). Да прегледа списа од бележца на живо могу сем марвених лекара примити и други, но они морају имати на то овлашћење од министра унутрашњих дела, поводом које потребни испит. О овоме да се учини представка господину министру унутрашњих дела.

10-то). Да се марвено лекарско друштво упише за члана утемељача др. Св. Саве, но, поводом се због војених марвених лекара, изнете одобрење од господина министра војеног.

11-то). Да се идући збор марвених лекара држи идуће 1891. године о Благовештењу у Крагујевцу.

Пошто је још донешено од стране збора: да се заблагодари господину министру унутрашњих дела и господину министру војеном, што су изволели одобрити свима марвеним лекарима потребно осуство ради присуствовања на овом збору; да се заблагодари господину министру грађевина, што је изволео одобрити и наредити, да се свима овим марвеним лекарима, који путују железницом, нада бесплатан подвоз за повратак, — те тиме створили могућност да се што већи број марвених лекара на овај збор прикупи, — даље, Српском Пољопривредном Друштву, што с изволео уступити локал за држење збора у својој згради, и господину ректору велике школе на готовости, што је хтео на исти циљ уступити један локал на Великој Школи: — Збор је закључен 24. Октобра т. г. у 7 часова у вече.

ДОПИСИ.

Ушће, 24. Октобра 1890.

Овамо, ових дана често пада киша и снега земљорадинке у своме раду.

Народ хита да што више пшенице посеје, јер је уопште, да јесења сејидба много богатију жетву даје. У томе виђу земљорадници горког искуства, стеченог за време протеклице дуготрајне суше, која је многе довела у то стање: да морају куповати храну још од нове године.

Ове јесени, и приличном лепих и угодних дана, засејана је повећа површина са пшеницом и ражи, тако, да је скоро $^{3}/_{4}$ њива до сад засејана, а и од сада, кад се укише лепо време, сејаће ове усеве, јер неће да пшеница (озима) може да се сеје и до Николе-дне.

Вино сада отачу у великој мери, али га нема (сразмерно) онолико као прошле године, прича је далеко боље родило, а то доказ отуда што је грожђе ове године боље сазрело и било је сувље, но прошле године. Међутим врома (укус и мирис) много је боља код овогодишњег вина те је према томе и вино боље од прошло годишњег, само га је у изобиљу — као што горе реков — мање но наведеног узрока. Кад се отпочне продавати, јавићу и цену истог. — После отеченог в. . , као што је познато, остаје комина, од које сада печењем (дестилацијом) добијају ракију — комовицу (џому), а шљивовицу ове године не ће бити. —

Загртање винограда вршиће се сада у великој мери, и оно ће бити доцне год буде лепа времена, јер је то опште познатаствар, да закрпити винограда много обилатију борбу дају а нарочито онакви су винограда изложени разним невољама (јаким ветровима, кршу, сланом и др.) као што је случај у овом нашем код-плавинском крају. — Чуо сам да на неким местима вршиће се загртај винограде, но мислим, да не би било згорега, кад би се то свуда радило.

Остали рад састоји се у проклачењу дрва на огрев, оправљању кошара за стоку, набавци хране за стоку и у опште у спремању зимнице.

Народ као и домаћа стока у повољном су здрављу.

Атан. Н. Стефановић.
ековић.

Алексинац, 30. Октобра 1890. год.

Овогодишњи сточни вашари у бившем алексиначком округу добро су ишли. Стоке је било много доћнате, а спуд су волови бројно превладали. Стока је била у опште добра: особито на вашару хелиградском и тешничком било је правених ишленадара. Вашар је био према јаловој години много живахан, а и цене стоци биле су добре. Добра волови продавани су по 30—40—50 на и 60 дуката пар. Сметња озбиљног здравственог стања стоке није било.

На оба алексиначка вашара било је снега продато 966 комада волова, 17 јунади и телади, 185 крава, 17 неребаца и 240 комада оваца. Велики део продатих волова експортиран је за Аустро-Угарску, а од крава много је отишло за Турску.

На оба хелиградска вашара снега је продато 1758 ком. волова, 68 крава, 152 јунади и телади и 49 коња. За Аустро-Угарску отишло је са тог вашара 404 ком. волова и 56 крава.

На вашару тешничком снега је продато 4 коња, 13 крава и 650 волова. Од последњих извезено је за Аустро-Угарску 290 волова и 7 крава.

На оба ражањска вашара продато је било 760 ком. волова и 46 јунади и телади. И са тог вашара отишло је неколико стотина волова за иностранство као што и са вашара јовановачког, који је такође био добро посећен. Но незнатан број на том вашару продате стоке писам забележио.

У подиво се одликују горе наведени вашари са просечно добром стоком и знатном количи, а толико мање може се јачати у том погледу вашар у А. Бањи. Стока долната на тај вашар кршћана је, као у опште у бањском срезу, што нема куда у очи; јер управо тај крај са поточним планинским пределима и добрим пашњацима највољније има услове за производњу добре расне марве.

О. Ранк.

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА
О УРЕЂЕЊУ ДРЖАВНОГ СТОЧАРСКОГ ЗАВОДА.

ПРВИ ОДЕЉАК.
Циљ и састав завода.

Чл. 1.

У циљу унапређења земаљског сточарства установљава се државни сточарски завод, у коме ће се производити и одгајивати одлични сојеви стоке па распростирати по отаџбини ради побољшања домаћих сојева.

У тој намери производиће се и одгајиваће се у овоме заводу одлични сојеви: коња, говеда, оваца и свиња.

Чл. 2.

Сточарско стабло овога завода састојаће се из:

а) од 150 до 200 приплодних кобила и потребног броја пастува;

б) од 100 до 200 приплодних крава и потребног броја бикова;

в) од 300 до 600 приплодних оваца и потребног броја овнова; и

г) од 50 до 60 приплодних крмача и потребног броја нерастова.

Чл. 3.

Ово ће се стабло попуњавати редовно најбољим грлима из дораслог приплода свога, а према потреби, напредно, и куповином од страних одличних раса или сојева

Чл. 4.

Производња коња вршиће се у два правца: производиће се добар сој коња за јахање и добар сој коња за теглење.

За производњу соја коња за јахање употребиће се једна, а за производњу соја коња за теглење употребиће се друга половина приплодних кобила.

Која ће се раса коња узети за производњу једног а која за производњу другог соја коња, одредиће министар народне привреде.

Чл. 5.

Која ће се раса говеди узети за поправку домаћег соја говеда, одредиће министар народне привреде.

Чл. 6.

За производњу пунокрвних овнова набавиће се 150 до 200 оваца с потребним бројем овнова меринске расе, а за производњу полукрвних овнова одредиће министар народне привреде број и расу за укрштање.

Чл. 7.

За производњу свиња држаће се одређени број крмача и нерастова земаљског (шумадијског) соја, а покушаваће се и укрштање са којим страним одличним расама.

Чл. 8.

За постигнуће одређене циљи има се тачно мотрити, да се производња и одгајиваље стоке у овоме заводу врши по правилима разумног сточарства.

Ближа опредељења о производњи и одгајиваљу стоке у овоме заводу прописаће министар народне привреде.

Чл. 9.

Сав мушки приплод коња, пошто наврши пету годину старости и на њему се не покажу никакве мане које би биле шкодљиве за даље расплођавање, у колико се не би употребио на попуњење ергелског стабла, употребиће се за пастуве код домаћих кобила.

Сав женски приплод коња, по навршеној четвртој години старости, у колико не би потребан био за попуњење ергелског стабла, употребиће се, по потреби а по процени за друге државне циљи, или ће се продати јавним надметањем приватним лицима. Овако ће се поступати и с вишком мушког приплода, који се не би могао употребити за друге државне циљи.

Чл. 10.

Сав дорасли како мушки тако и женски приплод говеда, оваца и свиња, у колико не би био потребан за попуњење сточарског стабла и у колико се не би употребио за друге државне циљи, уступаће се општинама, манастирима и пољопривредним дружинама по процени а појединцима путем јавне лицитације.

Министар народне привреде може одобрити да се и појединим лицима могу уступати ова грла по процени, ако поднесу уверење од општинске власти, да стоку узимају за приплод.

Чл. 11.

Сва она грла на којима би се опазиле какве мане или телесни недостатци, било да сачињавају сточарско стабло или приплод, одмах ће се издвојити и продати јавним надметањем, пошто се мушкиње најпре за приплод онеспособи, ако се иначе а по процени не би могла употребити за друге државне циљи.

Чл. 12.

Продаја стоке у заводу вршиће се два пут преко године: у пролеће и у јесен.

Дани продаје обзнаниће се у «Српским Новинама».

ДРУГИ ОДЕЉАК.

Управа завода.

Чл. 13.

Државни сточарски завод, као привредна установа, стоји под врховним надзором министра народне привреде.

Чл. 14.

Управа државног сточарског завода, по положају своме међу осталим државним надлештвима равна је окружним начелствима. Она има свој званични печат с државним грбом и натписом „Управа државног сточарског завода“ и води непосредно преписку са свима земаљским властима у границама своје надлежности.

Чл. 15.

Непосредни надзор и старање о унапређењу овога завода води управитељ завода.

Осим управитеља постојаће при управи још: два стручна руководња, два економа, два марвена лекара, један рачуновођа и потребан број подекономa, коњушара, марвено-лекарских помоћника, писара и практиканта.

Чл. 16.

За управитеља, руковоље и економе могу бити постављена само она лица, која су с добрим успехом свршила коју вишу пољопривредну школу, и провели

најмање три године као чиновници при каквом сточарском заводу или на каквом уређеном имању.

Чл. 17.

Главније су дужности управитеља завода:

а) да се брине о издржавању и унапређењу завода;

б) да се стара о извршењу свију одредаба овога закона, свију прописаних правила и у опште о извршењу свију налога који буду долазили од претпостављених власти;

в) да пази како потчињени му персонал своје дужности врши и чим коју погрешку опази одмах исправља;

г) да води непосредан надзор над свима покретним и покретним добрима заводским и да се стара о њиховом усавршавању и њиховој разумној употреби;

д) да води непосредан надзор над сточарством, економијом и заводским рачуноводством одговарајући за за све то као наредбодавац;

ђ) да врши у обиму заводских граница строгу дисциплинарну власт над свима потчињеним му органима.

Плата његова дели се на четири класе, и то: I. 7.000, II. 6.000, III. 5.000 и IV. 4 000 динара годишње.

Чл. 18.

Главније су дужности руководе сточарства:

а) да води непосредну бригу о производњи и одгајивању свеколике заводске стоке и да се стара да се ово врши по правилима разумног сточарства;

б) да води непосредну бригу о преради млека и справљању белога сира, као и о употреби сточарских производа;

в) да води непосредно старање о прибору шталском, запрежном и јахаћем и да одговара за исправност истога;

г) да води непосредно надзор над марвеним лекарима, коњушарима и осталим подручним му персоналом и да пази да ови тачно своје дужности врше; и

д) да у опште буде на руци управитељу завода у свакоме послу.

Плата његова дели се на четири класе и то: I. 4.000, II. 3.500, III. 3 000 и IV. 2.500 динара годишње.

Чл. 19.

Главније су дужности руководе економије:

а) да се стара о рационалном обрађивању заводских добара, те да се са истих што већи доходак добија;

б) да се брине о уредном држању, храњењу, неги и употреби радне стоке и њеног прибора;

в) да се стара о уредном држању и употреби економских оруђа и машина, о огради заводских добара и о добром држању заводских грађевина;

г) да води непосредно надзор над економима, подекономима и осталим својим персоналом и да пази да ови тачно своје дужности врше; и

д) да у опште буде на руци управитељу завода у свакоме послу.

Плата његова дели се на четири класе, и то: I. 4.000, II. 3.500, III. 3.000 и IV. 2.500 динара годишње.

Чл. 20.

Главније су дужности рачуноводе:

а) да у границама буџета врши све потребне набавке за потребу завода;

б) да израђује свеколику рачунску кореспонденцију и да је премапотписује;

в) да рукује касом и чува рачунске документе;

г) да води све прописане рачунске књиге и да одговара за исправност књига, рачуна и касе као рачуполагач.

Плата његова дели се на три класе, и то I. од 2.500, II. 2.000 и III. 1.500 динара годишње.

Чл. 21.

Главније су дужности марвених лекара:

а) да пазе да је храна која се стоци даје здрава и да коњушнице и у опште него стоке одговарају здравственим правилима;

б) да болесну стоку изналазе и у болници до оздрављења лече;

в) да нарочито мотре да се каква заразна болест међу стоком не појави, а ако се појави да је у споразуму с руководом сточарства и управитељем завода спрече;

г) да се старају да се апотека, марвена болница и сав марвено-лекарски прибор налазе у исправном стању; и

д) да у опште буду на руци руководи сточарства у свакоме послу.

Плата њихова дели се на три класе, и то: I. од 2.500, II. 2.000 и III 1.500 динара годишње.

Чл. 22.

Дужности економа, коњушара, подеконома и писара прописаће министар народне привреде.

Плата економа и коњушара дели се на класе и равна се с платом рачуноводе и марвених лекара а подеконома и писара с платом писара министарства.

Њихов број регулисаће се годишњим буџетом по предлогу управе завода.

Чл. 23.

За прерађивање млека, израђивање и справљање оруђа и машина, справљање и подизање заводских зграда, поткивање коња, чување и неговање стоке, као и за вршење других послова у заводу, управа завода има потребан број мајстора, настојника и служитеља, које она сама, а у границама буџета, прима и отпушта.

Дужности њихове прописаће управа завода.

Мајстори и настојници имају годишњу плату од 900 до 1.800 а служитељи од 600 до 800 динара.

Потребан број мајстора, настојника и служитеља регулисаће се годишњим буџетом по предлогу управе завода.

Чл. 24.

Сви чиновници, званичници, мајстори, настојници и служитељи овога завода имају, осим, припадајуће им плате, још и бесплатан стан, огрев а ожењени и по једно парче земљишта за градину, које не може бити веће од 10 ари.

ТРЕЋИ ОДЕЉАК.

Имаовина завода.

Чл. 25.

Државно добро, које је овоме заводу стављено на расположење, дужна је управа завода рационално обрађивати и старати се, да се са истог у колико је могуће већи доходак редовно добија.

Главна пажња управина у овоме обзиру има бити управљена на то, да се произведе сва потребна количина хране, која је нужна за исхрану заводске стоке, а да се међутим плодност земљина не умањава.

Ну у случају кад се на заводском добру не би могла да произведе потребна количина хране за стоку, набављаће се она купозином по прописима који о државним набавкама постоје, а из суме, која ће се заводским буџетом на ту цељ одређивати,

Чл. 26.

Да би горе постављену цељ што потпуније постизавати могла, управа завода имаће потпуну слободу односно газдовања са заводским добром, поступања с добивеним производима добра и руковања с радном стоком, имајући при томе увек и једино интерес завода у виду; но све ове манипулације морају бити проведене кроз дотичне књиге и пуним документима оправдане.

Чл. 27.

Сва произведена и купљена храна за стоку, као и остали производи газдинства, сместиће се и чувати у заводским магацинима, пошто се најпре уведу у „магацинску књигу хране и фуража."

Из магацина узимаће се храна и фураж према потреби и, пре него што се утроши, заводиће се за сваки дан посебице у „дневник хранења стоке". На концу сваког месеца овај ће се дневник закључивати и добивене суме уносиће се у магацинску књигу хране и фуража као издатак.

Исто ће се тако уносити у магацинску књигу хране и фуража и она храна, која се изда а не утроши на хранење стоке, н. пр. која се прода, која се употреби за семе итд.

Образац за вођење ових књига, као и проценат који ће се одбијати на сасушивање, растур и мишоједину за сваки род хране прописаће и одредити министар народне привреде.

Члан 28.

Све, како непокретне тако и покретне ствари овога завода, заводиће се у „Инвентар Ствари", и то непокретне напред а покретне после ових. Нове ствари заводиће се с куповном вредности, ако су купљене, а старе као и оне које су у заводу израђене са оном, коју им комисија за инвентарисање одреди.

Члан 29.

Сва стока овога завода заводиће се у „инвентар стоке" и то с вредношћу, коју комисија за инвентарисање сваком поједином грлу одреди.

Обрасце за вођење како инвентара ствари тако и инвентара стоке прописаће министар народне привреде.

Члан 30.

Сва новчана примања и издавања овога завода, заводиће се у „дневник касе" и нужним документима оправдавати.

Да се не би која од буџетом одобрених партија прекорачила, као и да би се у свако време могло знати колико је по којој партији примљено и утрошено, водиће се „партијалник", у који ће се заводити сва новчана примања и издавања по партијама.

Пошто ће се често дешавати да поједини служитељи предају управи свој новац на чување, и пошто ће се увек у каси управиној налазити туђег новца, који се као кауција за разне набавке у каси мора да чува, водиће се „депозитна књига", у коју ће се заводити сва оваква примања и издавања.

Образац дневника касе, партијалника и депозитне књиге остаје исти, који је прописан за сва државна рачунска надлештва.

Члан 31.

Потребне ствари за завод, управа државног сточарског завода набављаће путем јавне лицитације или испод руке, како је кад за државну касу корисније; но ствари, које би вредност била већа од 500 динара, набављаће увек путем јавне лицитације.

Члан 32.

Све распореде у зградама и оправке споредних зграда, као и набавке потребних справа, машина и других потреба за завод и заводско газдинство, а у границама буџета наређиваће управитељ завода сообразно постојећим законима и прописима о томе, имајући увек у виду интересе завода и државне касе, но за набавку приплодне стоке има увек тражити одобрење министра народне привреде.

Члан 33.

На свршетку сваке рачунске године а најдаље за два месеца по истеку исте, управа завода је дужна да закључи своје књиге и рачуне и да их пошље на преглед главној контроли.

Уз рачуне и књиге о издавању и примању новца у опште и по партијама, дужна ће бити подносити и све остале документе и књиге о примању и издавању природних производа сточарства и економије.

ЧЕТВРТИ ОДЕЉАК.

Грла за приплод.

Члан 34.

Да би се помоћу државних пастува подигла и поправила домаћа раса коња, и да би се државним пастувима могао да користи сваки грађанин српски, управа ће завода сваке године до 1 Марта изашиљати по извесан број пастува у разна места по отаџбини где ће у цељи опасивања приватних кобила остајати до 1. Јула исте године.

Места у која ће се пастува слати и њихов број за свако поједино место, одређиваће министар народне привреде по предлогу управе завода; чим се у заводу произведе довољан број бикова, овнова и нераста Ми-

нистар народне привреде прописаће стална правила о изашиљању, употреби и нези њиховој приликом оплођивања приватних крава, оваца и свиња. Он ће дужан бити и таксу прописати за оплођавање.

Члан 35.

За употребу државних пастуха на приватне кобиле наплаћиваће се такса, која ће према ваљаности од 2 до 20 динара.

Ову таксу одређиваће министар народне привреде по предлогу управе завода.

Члан 36.

Чим се у који срез или округ пошље толико пастува, бикова, овнова и нерастова, да се сва женска грла ове стоке способна за оплођивање могу оплодити, министар народне привреде наредиће да сваки своје неочишћене мужјаке почисти, и од тога времена сваке године мора се тражити дозвола од министарства нар. привреде да ко може своје неочишћено грло чувати и употребљавати за приплод.

Ко противно овоме учини казниће се први пут са 50 динара или 10 дана затвора а други пут са 100 динара или 20 дана затвора. У последњем случају власт ће још наредити да се дотични пастув, односно бик о трошку и на ризик имаоца за приплод онеспособи.

Ну и она дозвола коју министар народне привреде даје за употребу пастува и бикова на приватне кобиле, односно краве, може важити само за годину дана а по истеку овог рока мора изнова тражити дозволу за наступајућу годину.

За ове дозволе не плаћа се никаква такса.

Члан 37.

Док су државни пастуви на местима употребе непосредну бригу о њима имају да воде надлежне власти; ну издржавање њихово и за то време падаће на терет управе државног сточарског завода.

Правила о поступању са пастувима на пастувским станицама прописаће министар народне привреде.

ПЕТИ ОДЕЉАК.

Комисија за инвентарисање и контролисање

Члан 38.

Ради прегледа и инвентарања стоке и имовине државног сточарског завода, министар народне привреде саставља комисију из стручних лица и шаље је редовно један пут а ванредно и више пута преко године у завод с упутством, да на лицу места јеспита право стање завода и извештај му поднесе.

По овоме дужност је ове комисије:

а) уверавати се о правом стању завода и састављати инвентаре стоке и стварн;

б) одређивати грла за сопствену производњу, пастуве за народне кобиле и грла за продају.

в. уверавати се о крви й савршенству стоке и предлагати средства и начине за усавршење исте;

г) контролисати руковање с државним имањем, администрацију и техничку манипулацију заводску; и

д) предлагати потребе завода у опште а нарочито набавку земље, стоке, подизање зграда и других грађевина итд.

ШЕСТИ ОДЕЉАК.

Прелазна наређења.

Члан 39.

Државни сточарски завод има се установити у року од три године, рачунајући то од дана потписа овога закона и за то време овлашћује се министар народне привреде, да изузетно за потребу истога завода, путем експропријације и где за добро ће, може набавити нужно земљиште у величини најмање од 3.000 хектара, и да за потребу овога завода може на истом земљишту подићи нужне грађевине и набавити потребну стоку, из кредита, који ће се на ту циљ годишњим буџетима одређивати.

Члан 40.

Онога дана кад се државни сточарски завод Краљевим указом, именовањем управитеља и осталог особља, отвори, има се укинути завод државне ергеле и сва његова имовина предати државном сточарском заводу на даље руковање, у колико се она у овоме заводу може употребити.

Члан 41.

Закон овај ступа у живот од дана кад га Крал. потпише.

ПРИПОСЛАНО.

ЗАХВАЛНОСТ

Друговима и пријатељима, који су ми писмено честитали постављење за управитеља ратарске школе у Краљеву, најављујем срдачну захвалност и молим их, да приме уверење, да ће ми главна брига бити, да поверење и њихово очекивање на задовољство оправдам.

Паја Т. Тодоровић.

Цена малим огласима: Од петит врсте по једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупнијих писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРИПИСКУ ДРУШТВЕНУ ЧОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин, на пола год 4 дин.
За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 47. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 25 НОВЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Привредни препороћај у Србији (наставак). — Црвени ветар код свиња. — Практични савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксерне заразе. — **Белешке:** Вода од испуваног боба за чишћење рубља. — Просто средство за дезинфекцију. — Колико треба да је дугачка сечна. — **Гласник:** Члан утемељач срп. пољопривредног Друштва. — Извоз суних шљива и пекмеза. — **Дописи:** Из Кладова. — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мапарској (наставак) — **Огласи:** Пољопривредни календар за 1891 годину.

ПРИВРЕДНИ ПРЕПОРОЂАЈ У СРБИЈИ.

пише

Марко Николић.

> Остварена је истина у последњој линији — корист, а остварена лаж — штета.
>
> Циљ је насколике борбе социјалне економска једнакост и слобода човештва.
>
> *(Из доколици).*

(Наставак)

Многи су наши и страни писци, описујући наше економско стање, разна уређења и установе народне, писали и о нашим старим задругама патријархалним, у којима смо ми под Турцима сачували нашу народност. Такви писци већином мисле, да су и данашње задруге сеоске у стању да и даље опстану у борби са индивидуализмом (инокоштином), па шта више да одрже и победу у тој борби.

У самој пак ствари овако је мишлење страшна заблуда.

Ту треба просто знати, да то што сада постоји још као задруга и носи такав назив код народа, јер нешто од њих још није пропало, није ништа друго, него њен стари разрушени облик, једна гола форма, која се пре или после мора заменити новим, сувременијим обликом владавине средствима за рад и производњу. Само ова нова јединица нашега склопа друштвеног мора бити у свему прилагођена новоме укусу и потребама више, развијеније културе и развитка личности у њој, где би свака личност нашла у њему све могуће услове: материјалне, духовне и моралне за свој свестрани и хармонички развитак.

Шта је наш народ у опште изгубио са нестанком његове социјално-привредне установе, т. ј. породичне задруге сеоске, а исто тако и са развитком ове инокоштине и индивидуализма, у место задруга, то је тако позната и јасна истина, да ће бити излишно писати о томе и у појединостима.

С тога, овде ће бити доста да скренемо пажњу наших читатеља само на најочевидније и најосетније последице нашег раздруживања и инокоштине, као и на оне опасности по наш економски, па дакле и народоносни опстанак, које нам заповедно прете од најезде западно-јевропског капитализма.

Познато је, да је наша држава по преимућству земљорадничка и сточарска, јер се 94% од целога становништва скоро искључно занима пољопривредом.

Међутим ни у једној области производње није релативно тако мало унесено, примењено и остварено научнога знања, технике и капитала на практици, него што је то у области пољопривреде; тако да нам она у овом погледу изгледа као какво сасвим занемарено и напуштено пасторче. Нарочито ће нам овај факт нажуљити очи, ако упоредимо разноврсне области пољопривредне производње са разноликим областима мануфактурне и индустријске производње, које опет од прекомерне примене у њима научнога знања, технике и капитала, после сваке 10-те године, страдају од пароксизама, т. ј. од т. зв. индустријских криза.

Основни је узрок овој појави, што је врло тешка и несигурна борба и победа науке и знања човекова у ширим размерима са необузданим и дивљим силама природе, као н пр. у пољопривреди, док свега тога нема у области мануфактуре и индустрије. У овим су областима човекове делатности природне силе и елементи њени потпуно покорени физичким, механичким и хемијским правилима и законима, те се тако са математичком тачношћу употребљују за остварење разних шпекулативних циљева и намера.

Последица је опет ове разлике између пољопривреде и радиности, да и капитали избегавају своју примену у несигурној области, т. ј. пољопривреди, па

је траже у сигурнијим областима т. ј. у радиности, трговини и т. д.

Ако ове опште поставке применимо на наше привредне прилике, онда ми још горе стојимо у овоме погледу, него ли остала Јеврона.

Код огромне већине наших привредника нема никаквога знања, па ни капитала; а ово мало искуства и капитала, што их је наш пољорадник по предању наследио од својих предака у задруги, то је сада све раздружено и расштркано у рукама појединих иносника.

Ово су најопштији узроци, који никако не дају нашем пољопривреднику, да изађе из правога првобитног стања, те је тако вечно под превлашћу дивљих и немилосрдних сила природе, од чије му милости зависи сав успех или неуспех у раду. Оно пак мало поретка, који је дуготрајном историјском рутином унесен у пољорадњу, огледа се у њој у т. зв. првом типу првобитних система газдовања: *испашном, преложној (варложној)* и *огњеној*.

Најкарактернije су црте ових система газдовања следеће: то су пре свега најекстензивније системе газдовања. Овде је код њих сточарство сасвим слободно и независно од земљорадње, јер је и становништво ретко насељено, па испуста и утрина за испашу и планишта стоке има доста. Огромна већина земље стоји још необрађено и незирађено без довољнога броја радничких руку и потребнога капитала за њихово обрађивање и културу. О каквој пак строгој подели земљишних комада земље служи најпре, неко време, за испашу стоке, па за тим преобраћа се у ливаду или утрину, а при огњеној системи газдовања оставља се чак да на њему и шума порасте.

Све три пак ове системе газдовања у пољопривреди могу, понекад, према месним, топографским и опште-културним условима, напоредо једна с другом да постоје у потпуно хаотичком стању. Појединe опет од њих могу, у извесној области географској, једна над другом донекле да преовлађују, као што је то н. пр. сада случај код нас, *у Србији*, где је почела да преовлађује *преложна система газдовања* над осталим двема.

Једна од најкарактернијих црта ових система газдовања, а то је изобиље слободних земаља, служи у извесним политичким условима за основни узорак другим последицама, које су од опште културног значаја.

Тако н. пр. код нас у Србији, где је задружну својину земље заменила и стално замењује приватна својина ситних сопственика, јавља се као последица изобилности слободних земаља — велика распарчаност и расштрканост зиратних земаља. Овака распарчаност и расштрканост зиратних земаља, у области пољопривредних односаја, условљава крајњу разједињеност и онако незнатног броја раденичких руку иносних произвођача. Ова разједињеност раденичких руку друга је карактерна црта поменутих система газдовања, а доноси као последицу страшну немоћ физичку, произвођачку малаксалост и материјалну сиромаштину у народу и држави.

(Наставиће се)

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЂАРСКОЈ.

В. МЕЗЕХЕЂЕШ.

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Према природи положаја оних парцела, које су за културе вештачких ливада одређене, ове се поглавито засејавају травама из рода Овсика: Bromus inermis и Dachtylis glomerata и то у смеси са другим травама које су по природи растења и по доброти овима сличне.

Односно тога, колика ће се количина семена узети од појединих трава, важи следећа сразмера:

а) Бесосац (Bromus inermis)	35—36	килогр.
Луцерка (Medicago Sativa)	5—4	„
Свега	40	кгр.
б) Бесосац (Dachtylis glomerata)	34	килогр.
Дивља (Poterium Sanguisorba)	3	„
Луцерка (Mediosgo Sativa)	3	„
Свега	40	килогр. на

једно катастрално јутро (јанаћ).

Као што се из горњих сразмера види, у главноме преобладују на овима вештачким ливадама у Мезехеђешу траве: Dachtylis glomerata и Bromus inermis.

* * *

Увођењу интензивне економије у овоме заводу много је допринело још и то, што је заведен систем дубоког обрађивања земље (Tiefkultur) набавном парних плугова, и што се сва стрмна жита сређују пољопривр. машинама, а кад се сустигну радови, онда се ради и ноћу при електричном осветљењу, почиво кад наступи вришдба.

Први парни плуг купљен је из Устронове фабрике у Течењу у почетку 1882 год. за 35.000 форината, од које године и датира орање са парним плуговима. У року 5 година (1882 до 1887) орано је годишње по 191 дан. орања. Од овог броја дођаи ефективно 86 дана за које је време редовно рађено, остали дани падају на недеље, празничне и кишне, пресељавање са парцеле на парцелу, репаратуру и т. д. За горе означено време (86 дана поорано је 1070 кат. јутара (јанаћа) 8—12 цоли дубоко, — дакле дневно пооре један парни плуг 12½ јутара или на један сахат 0.97. јутара. Просечни трошкови око орања на једно јутро износе 9 фор. 41. крај. Користи које потичу од орања са парним плуговима најбоље се огледају при култури кукуруза и ше-

О ЦРВЕНОМ ВЕТРУ КОД СВИЊА.

Међу домаћом стоком наше отаџбине готово прво место заузима свинче.

Право на ово првенство има не само због његовог доброг соја, којим се особито одликује од остале наше домаће стоке, већ и са тога што представља један знатан привредни капитал наше земље. И ако се кадшто праве од суседне државе извозу наших свиња неоправдане сметње, ипак наше свинче неће изгубити своју велику важност у народној привреди.

Али, врло често трпи народно имање штете од више хиљада динара од једне болести свиња, која се обично заразно појављује и којој смо досад још мало пажње обраћали. Ова је болест тако звани *црвени ветар* — болест, која је тек у најновије време постала предметом научног истраживања.

Још пре кратког времена у опште је било мишлење, да је црвени ветар свиња само једна форма прострела; Али, Карстен-Хармс, Лидтин и Пастер доказали су, да је црвени ветар код свиња једна нарочита само свинчету својствена болест, која нема никакве везе са прострелом. Има година кад је црвени ветар код свиња по целој Јевропи разширен, проузрокујући огромне штете међу свињама.

Да је ова болест и код нас позната видимо из званичних извештаја о стању здравља домаће стоке начелства алексиначког, пожаревачког и подринског, према којима је прошле године више од 135 комад. свиња од црвеног ветра угинуло. У овим истим извештајима налазимо и већи број од простела угинулих свиња. Пошто је, пак, научно доказано, да је прострел код свиња једна ретка појава, то ће без сумње и већина ових случајева прострела припадати категорији црвеног ветра. Још већи ће бити проценат напоменуте болести, ако узмемо у обзир, да многе општине слабо воде рачуна о разболевању свиња и да су у поднашању извешћа у смислу закона о сточним заразама врло немарне.

Црвени ветар код свиња заразна је болест, која се најчешће у летње време појављује и од које се обично разболевају свиње маторе 3 месеца до 1 године. Но и маторије од 1 године могу се разболети од црвеног ветра.

Узроци црвеног ветра су сићушни створови тако звани микроорганизми; а хрђава нега свиња, покварена рана и вода, нечистоћа свињских штала и обора, неповољни уплиби времена — много потпомажу, да се свинче још лакше разболи од црвеног ветра. Зато су и болести по оборима наших свињарских трговаца реткост, јер се ту на чистоћу у опште много пази и свинче разумније негује. Погрешно је, дакле, мишљење наших земљоделаца, да је свинчету и у блату добро. По здравље свинчета је чистоћа исто тако потребна као и за сваку другу домаћу стоку и за човека.

Како се може познати, да свинче болује од црвеног ветра?

Свинче, које се разболи од црвеног ветра, најпре постане жалосно, неће да једе, тражи заклоњена места, јечи и гроктање му је промукло. Трбух је надувен, тврд и веома осетљив. Балега је тврда и балом покривена. На кожи се појаве мале црвене пеге, понајпре на њушци, на ушима, на врату и на доњој површини трбуха као и на кожи између стражњих ногу. Ове пеге нису топлије, нити су осетљивије од остале коже, разшире се доцније по целој кожи трбуха и доњег дела врата и постану више љубичасте боје. Ход свинчета уморан је и укочен. Напослетку свинче не може више да стоји, стражњи део тела као да му је

ћерке репе. Тако, оне њиве, које су оране са запреж. сточном снагом и на којима је засејан кукуруз, дале су дохотка просечно 2.200 кгр, кукуруза у клипу на једно јутро (ланац), док њиве оране са парним плуговима, дале су дохотка 3.375. кгр. на једно јутро.

Апарати за електрично осветлење купљени су из фабрике Ganz & Comp. у Будим-Пешти. Цена једне гарнитуре (са извијеним лампама које дају јачину светлости од 600 свећа) са целим прибором, износи на 900 форината. Тако се за вршај ноћу, при електричном осветлењу, мора најмити извесан број радника, који искључиво ноћу на вршају раде, па ипак се извршење овог највећег дела економних радова око збирања летине рентира нарочито, кад наступи вршај репице, која се искључиво само ноћу и сме врћи. У опште распоред вршаја мора бити тако удешен, да са 16. парних вршећих машина, које раде дању и ноћу до 20. Септембра, управ до кукурузне бербе, вршај буде готов, јер у то време надница знатно поскупе.

Други трошкови око електричног осветлења јесу сљедећи:

Светлећег угљена 16 кр. на сахат.

Амортизација на уложени капитал и репаратура апарата 34 кр.

Свега 50 кр. на сахат

Пошто пак једна лампа за 2—3 вршалице даје довољно светлости, то долази на једну гарнитуру 25—26. крајцара трошка за један сахат.

Просечни додатак на једно катастрално јутро (ланац) за последњих 5 година био је следећи:

Озиме пшенице	912 кгр.	на једно јутро
јарице	884 „	„ „ „
ражи	842 кгр.	на једно јутро.
јечма	1200 „	„ „ „
Овса	1002 „	„ „ „
кукуруза	1316 „	„ „ „

Сена са вештачких ливада 12—24 природних 6—12 q (метар центи).

СТОЧАРСТВО.

Сем одгајивања одличних пасмина коња, што спада искључиво у задатак ергелског одсека, у заводу се гаје говеда, коњи за пољопривредне цељи, овце и свиње.

Од говеда гаји се угарски домаћи (дугороги) сој и кулендска пасма говеда.

Од свиња бела српска мангулица (коју је кнез Милош у угарској одомаћио).

Од оваца домаћи земаљски сој оваца, који се укрштањем са Мерино и Рамбуље непрестано облагорођава и вуна поправља. Напослетку од коња гаји се извесни број приплодних грла заводских раса искључиво за пољопривредне цељи.

Укупно бројно стање свију врсти домаће стоке са којим располаже економни одсек износи на једну квадратну миљу преко 3.000 комада, што узето по тежини пада на свако катастрално јутро земље по 15.000 q (мет. центи) или 0,307 комада са тежином од 1. 525 q. —

Капитал који је уложен у стоци, којом располаже економни одсек, нерачунећи стабло коња ергелског одсека, износи 609.087 форината. Овај се капитал редовно сваке године увећа са по 24.500 фор.

одузет, дише јако, убрзано, дркти, добије грчеве и угине.

Ток овој болести врло је брз. За неколико сати може свинче да угине. Али обично траје боловање свинчета 36 до 60 сати. Преболевање је врло ретко.

Којим срествима можемо да станемо на пут развијању и ширењу ове болести и како треба са свинчетом поступати, кад се разболи од црвеног ветра?

Да би свинче лакше и сигурније могло да преболи, несмемо допустити, да се ваља у блату и да лежи у нечистоћи, него треба најозбиљније настојати, да болесно свинче има добру стају и да добије непокварену рану и свежу, чисту воду. Поливање болесног свинчета са ладном водом, којој можемо додати и нешто карболне киселине, даје велику олакшицу болесном бравчету. А и трљање са сирћ том и мазање са иловачом добро чини. Али чим се иловача на телу осуши, треба је скинути па нову, свежу употребити.

Сем тога треба одмах, чим се појави ова болест међу свињама, све здраве свиње од болесних одвојити, а не *као што то обично бива, од здравих болесне*. Штале, оборе и друга места, где свиње бораве, треба дезинфиковати а сву простирку спалити. Још здравим свињама не смемо давати рану у иста корита, из којих су је болесне добивале.

Пошто се црвени ветар код свиња појављује особито у летње време, као што је већ и напоменуто, то је потребно, да се нарочито лети свињски обори у највећој чистоћи држе и чешће дезинфикују. За време топлих дана треба свиње сваки дан ладном водом поливати или још боље, ако је могуће, сместити их у близини текуће воде, поред које има и дрва, која ће им давати хладовине. Јер важније од сваког начина лечења црвеног ветра је предохрана или чување свиња, да се не разболу од црвеног ветра.

Пастер препоручује, као најбољу предохрану или заштиту против црвеног ветра каламлење свиња ради заштите. Ово каламлење данданас се врши у велико у Француској и Немачкој и то са доста повољним успехом; а каламе се прасци матори четири месеца.

Од велике важности је још и стрго вршење санитетских мера. Као што је дужност свакога, да извести општинску власт, кад се појави каква заразна болест на стоци или се примети ма какав сумњиви случаји, исто тако треба и о појави црвеног ветра код свиња известити одмах власт, како би се могла, путем законитих мера, зараза још у клици угушити. На жалост, ово јављање како о овој болести тако и о другим сточним заразама готово се никако не врши или се власт тек онда извести кад је већ зараза узела већег маха и не може јој се више стати лако на пут ширењу.

Ово затајивање зараза или сумњивих случајева налазимо не само код марвених трговаца, који се законих мера боје, јер им отежавају њихову трговину, него и код земљоделаца, којима су наредбе за угушивање зараза често несносне због прекинутог саобраћаја стоке и пошто још многи сматрају за срамоту, ако се зараза у њиховој стоци констатује и објави.

Угушивање сточних зараза скопчано је, даље са великим тешкоћама због погрешног мишљења многих о природи заразних болести. Тако, још многи мисле, да су заразе казна божија и верују у разне чаролије, или мисле, да заразу проузрокују неповољни упливи времена, ладноћа, врућина и. т. д. Зато је са свим појмљиво, што се свуд, где овакова мнења о заразама постоје, законите мере и наредбе сматрају као несходне и непотребне.

Хрђаво време, недовољно ранење, слаба нега и. т. д. нису никад у стању да заразу сами проузрокују.

Бројно стање коња за пољопривредне цељи састоји се из: 2. пастува, 100 кобила, 102 кастрата (почишћених ждребаца) и 19. ждребади. Свега 223 ком. Поред горњег броја, ергелски одсек уступа економном по 25—30 ждребади, чим се од својих матера одбију. За ову цељ бирају се обично таква ждребад која имају ма и незнатних телесних мана, међутим су јаке телесне грађе.

Угарски дугороги сој **говеда** (**Gulya**) одпочет је у свом заводу да се гаји још 1860 године. Стабло овога соја броји на 910 грла.

Плодност крава зависи од плодности бикова и начина поступања при парењу, но у средњу руку узето просечно 70% отеле се, 27% остану јалове (неоплођене) и 3% побаце. По кађеним статистичким датама за последњих 8 година, скоро сваке године бива по половина (50%) од оба пола одељено. Број угинулих грла не превазилази никад 5% сем у изузетним случајевима ако завладају заразне болести.

Краве овог соја — Гуља — не музу се, него се искључиво хране и негују за приплод, остављајући теладма да сво млеко исисају, пошто иначе нису добре млечаре. Прекобројна и шкартирана приплодна грла излажу се продадаји сваке јесени, путем јавне лицитације, и један бик плаћа се по 250 — 300 фор а краве и јунице по 150—180 форин. Но највећи број приплодних бикова разда се појединим општинама на отплату под врло повољним условима. —

Мађарска раса говеда, која води своје порекло од подолске, одликује се погливито особином издржљивости и као веома подесна за спрегу. Развитак је ове расе у почетку истина спор но кад су се грла већ једанпут потпуно развила, онда су без велике штедње у сваком погледу способна за сваку употребу. С тога се млади волови тек при крају 5 год. своје старости прежу, а краве навршетком треће године подводе под бика. Овај је сој говеда највише размложен у Ердељу и местимично виђа се по неколико стотина грла у једном чопору пасући по непрегледним природним пашњацима на подножју горостасних Карпата. С тога се сваке године сви теглећи волови купују као једногола јунад по врло ниску цену и у заводима (Мезехеђешу, Кишберу и Баболни) хране и негују до 5 година, докле се потпуно не развију; а затим за тешко теглење употребљују до 17 год. свога живота.

Грла овог соја прилично су и гојазна јер за 6 месеци гојења дневно прирашћују у тежини 0.75—0.95 клгр. Но ако пређу 15-ту и 16-ту годину старости, онда се не могу гојити, јер им због старости зуби поиспадају и не могу храну да сажватају.

Справљање хране и начин хранења при гојењу волова врши се онако исто као што је напред при опису других завода поменуто.

Кулендски сој говеда јесте производ укрштања бернске расе и сименталског соја говеда. Ова је пасма одпочета у заводу да се гаји од 1879 год. и то искључиво у цељи производње млека, за потребу ондашњег многобројног становништва. Стабло ове пасме говеда броји на 200 припл. грла.

Краве ове пасме веома су плодне. Тако за последњих 5 година телило их је се по 88.7 од сто комада, остајало их је јалових 9.1%, побацило 2.%. С погледом на пол телади, отељене у року прошлих 5. година, било је узев просечно 49% мушких и 51% женских телада, угинуло 25%.

Односно млечности крава ове пасме важе следећи резултати:

и его је свакој заразној болести једино узрок заражљива материја; а неповољни спољашни упливи и одношаји, под којима стока живи, само су плодно земљиште за умножавање и ширење заражљиве материје и услед слабе неге оболела стока пређе подлећи болести

О. Репић.

Практични савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксерне заразе,

по Миљфер-у и Л. Жосану прерадио за наше прилике

М. Х. Поповић.

I. Део

И ако је до данас доста писано и говорено о филоксери, опет неће бити згорег ако и овом приликом (истина мало касно) проговоримо још једном како о самој филоксери, тако и о сумпорном угљенику, који је и код нас употребљаван у доста великој мери, као средство противу ове несретне заразе.

Ми смо цео овај чланак поделили на три дела:

I. О сумпорном угљенику.

II. О настави за правилну употребу, и

III. О разним начинима употребе и њиховом извршењу.

I

Сумпорни угљеник (CS_2)

Ово јединење постаје кад се кроз усијани угаљ у затвореној пећи пропусти сумпорна пара; отуда се добија једна безбојна и тешка течност, чији је гас врло отрован и врло нагло ветри, и заудара врло непријатно као на покварено јаје.

Сумпорни угљеник се неда лучити у води, и врло је лако запаљив. Кад би се н. п. његов гас са ваздухом помешао, он се може већ при 140° C. (целцијуса) и сам да запали. Он се производи у доста великој количини, а употребљује се поглавито за лучење смоле, разне масноће, зејтина, каучука и т. д. а у последње време и као средство противу филоксерне заразе, нарочито за последњих 5—6 година употребљен је у великој мери у Француској и Аустрији.

Сумпорни угљеник препоручен је као средство противу филоксерне заразе први пут од стране барона Тенара који је многе опите са њим чинио.

Француска је прва чинила званичне опите у Коњаку под председништвом Г. Дима, и чувеног хемичара Г. Миљфера професора Пољопривредне академије у Грињону где су се, како они тврде, уверили о великој важности његовој, не само противу саме филоксерне заразе, но и свију осталих шкодљивих инсеката.

Уверавајући нас о врло ернегичном дјенству сумпорног угљеника, они веле: Сумпорни се угљеник може употребити било чист, или помешан са каквим другим специјама, он ће увек дјенствујући двојако, додиром као течност и као гас бити смртоносан за све инсекте како у земљи, тако и на површини земље. Испарени гас његов зацело је врло отрован, јер он — као што смо се при употреби његовој кад нас и сами уверили — утиче врло шкодљиво и на човечији организам, а камо ли на овако ситне инсекте као што су филоксера, и друге ситни инсекти.

Да би се уверили колико је јако дјенство сумпорног угљеника- довољно је само, да се у зараженом винограду избуше око сваког чокота по четири рупе у квадрату и то 0.40 с. м. дубоке и 0.40 с. м, удаљене једна од друге и од чокота, затим насути у сваку по 1 санти литар (100 део од литра) сумпорног угљеника, па пошто се добро запуше земљом, оставити их 6—7 дана на миру. После овог времена, кад би ископали један од тих чокота, видиле би се голим оком мртве филоксере, које немају више ону светло жуту боју, но су постале тавно жуте, управ мрке боје, према томе, кад је која угинула.

Многи опити, чињени у разним државама, показали су, може се рећи, приличан успех; у осталом сумпорни је угљеник од

Једна крава мужена за 273 дана даје просечно 1510_5 лт. млека; или дневно $5_{,83}$ литара; телад доје просечно за 112 дана.

Прекобројни бикови, раздају се приватним лицима и појединим општинама у цељи побољшања домаћег соја говеда. Из овог се завода сваке године у тој цељи распрода по 20—30 бикова по цени од 220—250 форината. Ако се грла ове пасме баце на гојење, прираштај истог у трећем месецу јесте 1 клг дневно. Напротив волови овог соја за тешко теглење нису препоручљиви већ само за лаке радове, као превоз хране и др. лаке послове.

Гајење рогате марве у овом заводу подлежи брижљивој контроли дотичног економног особља. За време зиме краве се држе на јаслама и хране се киселим сеном, репом и др. разним техничким одпатцима. Четвртком и недељом добивају и јарме. Уз свако хранење које се изобилно да би дале што већу количину млека. Телад се не остављају код својих матера ни онда док су још слаба и нејака, већ се издвајају и држе у истој штали у засебним боксевима и пуштају се 3. пута дневно да сисају. Кад пак ојачају (после 6 недеља) онда се пуштају само два пута дневно.

Штале у којима се краве музаре и телад одојчад држе веома су укусно саграђене и у истима практичан размештај удешен. Овиме се нарочито одликује штала у којој су смештене приплодне краве кулендске пасме.

Цела штала уздуж подељена је у два једнака оделења. Оба ова оделења подељена су у боксове од по 5 метара широке и $2^1/_2$ дугачке. Боксеви су тако удешени да у њима може стати у два реда (по 4 у реду) 8 крава. Јасла за хранење састоје се из једног од $2^1/_2$ метра дугачког и 80 см. широког астала који је између свака два бокса углављен и то не уз дувар, већ дуж самих боксева под веома благим нагибом, како би се лакше са истих збрисала нечистоћа која иза хранења заостане. Везивање крава за јасла увек је тако да су једна другој главама окренуте и свака има засебне лотре кроз које провуче главу и једе храну, која им је на асталу за хранење положена. Ове су лотре у толико практичне, што краве једна другу при хранењу не могу да узнемиравају. Из сваког бокса води један канал који прима сву мокраћу и одводи у један резервоар који је испод патоса шталског направљен. Из овог резервоара помоћу цеви одводи се сва пиштевина у други резервоар који је одмах с поља позади штале ископан и у који је намештена једна пумпа за шприцање ове пиштевине на ђубришта, која су одмах у близини штале направљена.

Пошто се ђубре од рогате марве веома цени у економији којим се искључиво њиве и ђубре, то се на производњу истог велика пажња обраћа. С тога ћемо видети поред сваке штале у којој је рогата марва ђубрењак, на који је изнешена сва простирка која је под стоком била и сложена у камаре 20 метара дугачке, 4 широке и 2 високе а по том се ове камаре од простирке сваког дана пре и после подне поливају помоћу пумпе пиштевином која је се у резервоар сакупила. На овај се начин распадање сламе — простирке — убрза и ова изгори у ђубре најдаље за месец дана, без да је ово штогод од свога дејства изгубило.

Вредно је напоменути још и то: да у свима шталама у којима је марва смештена, намештене су шине по којима иду једна нарочито за то направљена кола (шталска железница). Помоћу ове шталске железнице износи се из штале све ђубре на ђубрењак а уноси храна за стоку као сточна репа и др.

свију до данас опробаних средстава противу филоксерне заразе најбоље, који се на многим местима још и данас препоручити може.

Као што напоменусмо он је између свију познатих средстава доста употребљавано противу филоксерне заразе још по најгоднје средство.

Дејство је сумпорног угљеника много јаче од ма каквог етера. Испаравање његово бива тако нагло, да при истом температура спада до на 10° целзијуса и више под нулом. А његов гас продире и кроз најмање отворе и поре самога суда у коме је херметички (поднуно) затворен. Интересантно је да напоменемо, да при пресипању у убрзагаче, нарочито над се ово прши на сунцу, испаравање бива врло приметно и нагло. у коме се случају врло јасно види како се образују као неки сићушни пламенасти кристали који изгледају отворено љубичасте боје.

С' тога што је сумпорни угљеник врло еластичан (шпрајан) и што је много тежи од воде и ваздуха он се врло лако и са великом снагом шири како у земљи тако и на површини, например: кад се у набушеним рупама насе навесна доза сумпорног угљеника које се затим добро затисну, онда испаравајући гас не може тако лако да изађе на површину, но се под земљом врло брзо шири и распростре како у хоризонталном тако и у вертикалном правцу трујући инсекте на све стране који бегају и крију се врло често у доста великој дубини. При многим опитима приметило се је да су инсекти бегали и крили се на најдубљим жилицима лозе које су се пружале 1 метар до 1 m. и 20. с. m. у дубину.

Као год што је сама течност сумпорног угљеника врло лако запаљива, тако је исто, још и у већој мери, и испарени гас не само лако запаљив, но и експлозиван, а нарочито додиром ватре, зато је и пуна велика предострожност; са њиме се несме ништа трчати, а нарочито над је суд у коме се течност носи, незаклопљен, у томе би се случају и самим трењем ваздуха могао врло лако да запали; тако исто са запаљеном цигаром се несме у опште ништа радити нити у близини колибе или шупе у којој је сумпорни угљеник смештен приклоњити. За време одмора при раду — не треба никоме дозволити раденицима да у близини склоњене течности пуше, или пале лозу и друге сувине, као што је то код свију радника обичај. На посletку, то им се може дозволити само, над је доста дадно време, и на пристојној даљини, и ако ветар не наноси тога ваздух на ону страну, где је сумпорни угљеник смештен.

Пошто је гас сумпорног угљеника много тежи од ваздуха услед чега се он растуре, шири, и задржава на површини, то не треба ни при самом раду дозволити раденицима да пуше, нити да олају по ономе месту на коме је третирање већ извршено.

При истакању сумпорног угљеника из судова, неби згорег било насути нешто мало воде одозго, јер ће вода плинајући по површини задржавати сувише нагло испаравање његово. Но ако би ту воду мало и обојили ма којом бојом на пр. фуксином, или другом којом бојом која се може лако избавити, или коју при руци имамо, имали би и ту корист што би се лако познало над течношћу из суда почиње да нестаје, а то се познаје чим са течношћу и обојадисана вода почне да излази. Ова долишена вода не може ни у колико да убласи или ослаби дејство сумпорног угљеника, јер се он — као што је већ напоменуто — неће у води лучити, нити се даје водом разложити, према томе неће ни — ако смемо да кажемо — умањивања снага и у оном случају бити подпуно онаквога, као да је употребљен чист, без икакве смеше.

За време рада у виноградима праве се обично колибе од дасака у којима се смешта сумпорни угљеник, при бирању места на коме се мисли направити колиба за ову цељ, пази да места на та не буде на сасвим отвореном месту без икаквог заклона, но ако се такви случај неби могао избећи, онда пази да се колиба, нарочито при јачим сунчаним непрекама, покрива асурама, крпама, или свежим грањем и лишћем, како би тиме спречили продирање сунчаних зракова у унутрашност колибе. Тако исто ваља обратити довољну пажњу радчника на

Рано с пролећа изгони се сва рогата марва на пашу и тамо остаје до позне јесени у одељеним чопорима т. ј. приплодне краве од приплодних бикова одвојена а тако исто засебно јунице, засебно пак једногодња женска од једногодње мушке телади. За време паше говеда остају ређе већ на пашњацима, но у случају хрђава времена склањају се испод шупа које су у тој цељи на свима пашњацима подигнуте.

Време парења код приплодних крава почиње са месецом мартом и траје до половине месеца маја. Парење бива из руке и у слободи. У слободи бива парење, ако су говеда већ на пашњацима, и у том случају остави се на сваки 50 крава по један бик да са крвавима заједно на пашњ остане, поради оплођења. Но при свем том, гдекоји говедар води брижљив надзор да ни је свака крава водила и оплођена. Пошто се пак сврши парење бикови се издвајају у засебне чопоре.

У ред приплодних бикова долазе само она грла, за која се има довољног уверења да дају изврсну телад и која комисија огласи, да долазе у ред „очева“.

Познато је да Мађарска нема оних сојева свиња, који се одликују годношћу ради продуцирања масти и сланине. С тога су у последње време мађари поклонили особиту пажњу унапређењу ове привредне гране. Мађари су признали да је најбољи и за њихово прилике најподеснији српски сој свиња.

„Мангулица“ који се у великим размерама гаји у многим пределима Мађарске, специјално пак у заводу Мезехеђешу. Овај сој свиња води своје порекло од соја „Шумадијског“, кога је кнез Милош трговином са Мађарима пренео и кога су Мађари ухватили се својим домаћим сојем усавршили добром негом и раном тако, да данас нашем оригиналном сој свиња конкуришу на свима свет. пијацама.

Овај сој свиња гаји се у овоме заводу још од 1865 године из године у годину број приплодних грла расподна је се увећавао тако да у заводу има сада на 6320 ком.

Сваке године добије завод по 107.000 ком. од распродатих приплодних вепрова и крмака.

Плодност је крмача веома велика. Од сто опрасних крмача опрасе се 97.6%. Остане дакле јалових 2,4%. Сваки крмача просечно опраси 5 прасади. Од 100 прасади угине 3.7%

Вепрови одабрани за приплод узимају се по навршетку $1^1/_2$ год. своје старости и служе као приплодна грла 4 године а тако исто и крмаче даже се за приплод само оне, које нису старије од 6 година.

Чим наступи време парења, пуштају се одабрани вепрови у чопор да са приплодним крмачама иду на пашу и то два пута преко године: у почетку месеца Фебруара и Марта и од Августа до Октобра. С тога и има прасади зимних која су се у месецима Новембру и Децембру, и летњих која су у Марту и Јуну опрасена. Свакојако у оваким приликама гледа се на то, да прасци буду подједнаке старости како би се равномерно могла развијати, јер их је у том случају лакше и гајити, за то се и настојава да се букарење приплодних крмача, кад ово одлучне, настоја да се букарење приплодних крмача тако, да се опрастава тиме што се при парењу, а ово се постиже тиме што се крмаче остави, како их у року од 6 дана може све оплодити. Према овоме, на једног приплодног вепра долазе 6—14. крмача.

(Настављће се).

неприлике које се дешавају при бушењу рупа бургијама или са њим убрзавањем као и набијањем колаца, особито у шљунковитој земљи, јер у овај мах када се ово врши на таковом земљишту производе се врло лако пукотине, које могу нагло испарење гас као и саму течност у рупама да запале, у ком случају нетреба нипошто колац из земље вадити, но га пала на против још боље али полако набити, теме би се — у недостатку ваздуха у рупи — течност одмах угасила. Овакви су случајеви истина ретки, они се дешавају увек тада, када се хоће рад ово третирања сумпорним угљеником да убрза, да се у избушеним рупама течност сама, међутим се одмах до избушене и већ насуте рупе друге почињу бушити, насипати и запушавати.

При свем том што су овакви случајеви као што рекосмо ретки, ипак их не треба у таквим приликама губити из вида.

Неки се пут дешава, да при нагломе запушавању рупа колцем, а особито ако су исте до врха напуњене, да се нешто течности прелије, што може да буде веома опасно, а нарочито због удисавања и очају, чега ради нужно је да раденици буду довољни обазриви; такође пала пазити да при пресипању течности из судова у убризаче или иначе не кане коме на ноге или руке, у ком случају не може много да шкоди — ако је мање течности пресуто — с тога што течност врло брзо сама испари. Произведена бол је као код се човек усисаног гвожђа дотакне.

У овом случају, ако би који од радезина био много подвен, пала одмах и пажљиво одело са њега скинути и ако он за то време мирно стајао буде течност ће сама брзо испарити и нестати. Поливене делове на телу са сумпорним угљеником нетреба ни у ком случају повезивати, нити растрљавати рукама, и на послетку пала да време рада поставити радезина тако, да неби могао ветар на њега испарени гас наносити да га удише, јер је овај врло загушљив и шкодљив и за најздравијег а камо ли за мало слабијег човека.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Вода од искуваног боба за чишћење рубља.

За ову цел узима се увек бео боб и укува се у чистој изворској или речној води. Врино се не сме солити. Кад су зрна бобова омекла, одвар се оцеди, и пошто се добро олади, у овој се води оперу упрљана рубља. Нарочито ако су мрљотине од мастила, вина, јестина и масти, било на белом рубљу било пак вунених и свиленим тканинама, после једног прања у овој води и испирања у обичној млакој води са свим се очисте и изгледају као нове. На 500 грама боба узима се литар воде за кување.

Просто средство за дезинфиковање.

Да не буде смрада у заводима и рупама, где се бацају разна отпаци, који трулећи праве смрад, најјефтиније и најпростије је ово средство:

Треба узети 1. кило ситно истуцане калцие, и 1. кило гипса; метути у ведро — шаљак —, па усути 5 литара вруће каније или речне воде, но не све од једанпута већ помало, а притом непрестано мешати. Пошто се сва вода усне пала мешати још пет минута, па се онда добивеном течном каном прелије опамо где хоћемо да се смрад угуши — да га нестане.

Колико треба да је дугачка сечка хране.

Многи мисле, да је најбоље, да је сечка што краћа. Ну, то не стоји. Краћу сечку стока поједе увек брже, и не сажваће је довољно, те са тога се и мањи део свари. Искуство је показало да за коње треба сечка да буде краћа него за говеда. Дужина треба да износи за коње 1 ¼ — 2 ½ сантиметра, а за говеда 2 ½ — 4 сантиметра, према доброти сламе. Храњење говеда са сечком има само тада смисла, када се хоће, да стока не једе сламу храну прождрљиво — иначе је увек боље полагати говедима храну на дугачко.

ГЛАСНИК.

Члан утемељач Српског пољопривредног Друштва. — Српско пољопривредно друштво обогаћено је још једним новим чланом утемељачем, Господин *Илија Марјетић*, министар финансије у пензији, члан добротвор многих друштава, познати родољуб са своје дарежљивости на потпомагању добротворних и корисних по земљу установа — постао је Члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва, положив одмах Друштву 100 динара улога.

Са овим приновљењим чланом Друштво има сада свега 17 чланова утемељача, број истина скроман, али с обзиром на то што друштво броји међу овим члановима најуваженије личности, улева наду, да ће њихова, која је почела покљањати овоме Друштву, ускоро још и више ојачати, те да ово увећаном симпатијом и увећаним средствима може у своме раду постизавати виђеније резултате.

Чланови утемељачи то су највећи пријатељи Друштва. Својом посебичном преданошћу Друштву и друштвеноме раду, дају не само видљив пример својој околини о своме пожртвовању за унапређење пољске привреде, већ и своје признање, да је посао на коме Српско Пољопривредно Друштво више од 20 година неуморно ради користан по земљу, и да заложени трудови његови нису остали бесплодни, већ из дана у дан све то више тече признање правих родољуба, који у оваквим установама гледају највеће јемство за напредак наше земље.

Хвалидили се овакви добротвори којима лежи на срцу наша занемарена привреда!

Извоз сувих шљива и пекмеза. — Од 1 Септембра до 7. Новембра ове године извежено је преко београдске царинарнице.

3,379.113 кгр. сувих шљива
3,183.233 „ пекмеза

Свега 6,562.346 кр.

Кад се уме, да се преко београдске царинарнице извози једна трећина целокупног извоза овога артикла, онда ће у овој години бити у средњу руку извежено око 20,000.000 кграма. У годинама када шљиве боље роде, извезе се годишње просечно на 35 милијона к. грама. Пошто је нак цена сувим шљивама и пекмезу ове год. врло повољна то ће наши произвођачи за ову количину добити више новаца но ранијих година за веће количине.

ДОПИСИ

Кладово, 1 новембра 1890 год.

Мислим да неће бити за одмет читаоцима „Тежака" да им саопштим штогод о стању воћске производње и у овом крају.

Прошлог месеца октобра преме је било прао промењљиво, тако, да је готово после сваког другог дана падала киша, те због тога пољопривредници беху сметени да ране своје тежачке радове — оране, загртање винограда и томе подобно. Ну, ово су ките у неколико много допринело то ће се сада земља моћи добро орати и ако буде угодно извршиће се сејидба озимих жита, јер иначе, због дуготрајне предпашње суше било је врло тешко орати.

Између свију стрмина највише се у овом крају сеју: пшеница, раж и јечам, овас, пак, слабо ко у овом крају сеје, и он је готово непознати усев за овај крај.

Опседнутим усеви у општ узев приличо су слабу жетву дали; томе је узрок на своју прилику недина летошња суша, а и неумесно гајење појединих биљака, — пако у погледу производња земље, тако и у њихов неговању и обрађивању.

Оруђа са којима се код нас земља обрађује, то је плуг и брана. Плугови су већином комби или ливени, а древних — пањала и српања пао и ралице ретко има сем у Петровом селу, које је у огранку Штрбца, али и тако су почели да раде плутом. Становници овога села већином сеју кртоле и раж и за тим јечам, па и пшеницу.

Кукуруз се само најчешће гаји и то: бели и жути осман, а у мањој мери и чивијавтин. Но како једни тако и др. сваке године обилато рађају од ког природњими и и јасну корист збирају.

Гајењем пчела мало је њих у овом срезу кључном (окр. крајинском) што се баве, па и они који их гаје, гаје их све у простим оршкарама — плетарама. Ретко ко ако полазе на ону страну природе неку пажњу. При свем том што је ово место за пчеларење веома удесно, јер су оне сви услови за напредовање тог занимања, и само поле мало труда на је успех сигуран.

Виноградарем се овдашњи свет најпише бави, и то им је највеће занимање од којег највећу добит и муку, али филоксера је и у овом крају, огромне просторе виноградске потамањав. Но иако не предузима се још разноврсније винове лозе калемљењем на америчанској подлози што ће се најзад морати да ради. У неким обласним селима (Кладушници, Вајуге) филоксера је потамањала све винограде и тешко да ће се моћи у оним местима икада, но и посредством америчанских лоза, подиђи у толиком обиму виногради као што негда беху.

Неопходно је нужно, да се у овом окр. подигну више расадника америч лозе, јер је врло велики број пољопривредника, који само на једним расадник неготовски очекују; а који међутим није у стању да надокнади и да све потребе подмири своје најближе околине.

Виногради су, пак, у околини као и у самом овом атару загрнути. — Но ове године врло су мало родили.

Неки овдашњи привредници гаде да, виногради који су филоксером заражени не треба загртати, јер су примећали да зараза мање напредује у томе случају но онде, ако су загрнути. У колико би ово дељачко искуство имало каквог значаја на отручљивања је да пеше. Ја га само споменух, као једну опаску нашег света.

Здравље је код људи повољно.

Код домаће стоке и перади здравље је такође повољно, сем што је перната живина дисеазала у незнатној количини од болести, назване „пиш."

Пољопривредним производима цене су на пладовској пијаци ове:

Сено	100 нгр.	4 дин.
Кромпир	100 „	10 „
Бршну пшеничном	100 нгр.	16—18 „
Пшеници	100 „	14 „
Кукурузу	100 „	8—9 „
Бршну кукурузном	100 „	10—11 „
Кукусу	100 главица	8—10 „
Меду	1 кгр.	60—80 п. д.
Рапиде	1 хект.	30—35 д. са 11% дан.
Вину	1 „	8—14 динара.
Пар волова		200—240 „
Перната живина	1 пар копови.	1·20—1·80 дин.
„ „	1 „ гуска	3·30—4·50 „
„ „	1 „ пловака	1·50—2·50 „

Р. Ђ. Вучићевић
економ.

ПОЉОПРИВРЕДНИ

КАЛЕНДАР

за 1891. годину

(СА СЛИКАМА)

ИЗДАЊЕ „СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА"

штампан је и може се добити код «Српског Пољопривредног Друштва».

Има 11½ штампаних табака.

ЦЕНА, ПЕДЕСЕТ (50) ПАРА ДИНАРСКИХ.

Цена малим огласима; Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупнима писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

а нарочито онда где би се са већим комплексом заражених винограда имало посла; веома је тешко удесити да земља не буде ни одвећ сува ни одвећ влажна, а то би било сд прилике онда кад плуг и мотика лако у земљу пробију.

За време јаких мразева не треба никако радити у виноградима, а нарочито са сумп. угљен. јер кад је земља мало дубље смрзнута цео би рад ишао млого спорије, а због тога и далеко скупљи. У последњем случају ин екти би се крили све више и више у дубину где неби могла ни течност ни гас до њих да допре, а поглавито што би се у том времену и самој лози доста шкодити могло. Ова шкодљивост долази отуда што при испаравању сумп. угљеника температура врло нагло опада, а кад још и мраз к' томе припомогне, тада лоза мора да угине, јер она по својој природи не може велики мраз да издржи, а поглавито наглу и јаку промену температуре. О оваком случају навешћемо један леп пример, који се је десио код Г. Пастера и Г. Жосана у околини Монбризона (у француској). У Монбризон-ским виноградима који су били у велико заражени филоксером, извршено је третирање сумпорним угљеником на смрзнутом земљишту у време када је било 21° С. испод нуле, у коме је случају сва лоза угинула.

Исти случај био је и у Отињаку (француској) и то где није била спољна температура нижа од 12.° С. испод нуле. Према наведеним случајевима, јасно се види, у колико утиче нагла промена температуре на њихову а према томе и нашу лозу.

После свршеног третирања не треба дозволити улазак у заражене винограде нити дозволити да се ма какав рад у њима врши, бар за 8—12. дана, јер би се том или другом којом радњом н. п. одгртањем или окопавањем — дејство сумп. угљеника знатно ослабило.

Млади виногради — садови — треба да нам буду предмет опште пажње, јер су лозе у њима и опако још слабе, и не могу ни мало већој навали инсеката да одоле, а камо ли јачим и не пажљивим третирањем сумпорним угљеником који је у опште и за старију лозу а нарочито за млађу веома шкодљив тим више, ако се поле јача доза употреби.

Оволико о сумпор. угљенику, а сад да пређемо на сам начин његове употребе.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Од сена се коњи зноје.

Један немачки војни лист саопштава врло важна посматрања, из којих излази, да се коњи много брже и више зноје кад се хране поред зоби само сеном. На против, кад се хране сламом и зоби зноје се много мање. Према томе препоручује да се коњи више хране овсем и сламом а мање сеном. —

Да се увериш о каквоћи кромпира за јело.

Расеци кромпир на две половине па трљај обе половине једну о другу исеченим странама. Ако је кромпир за јело добар, сув, образоваће се на површини и ивицама исечених страна беличаста пена, и лепиће се обе половине једна за другу. Ако је воден, дакле лош за јело, онда се не ће лепити и место пене цуриће вода. По овим знацима наротито Енглези цене кромпир. —

ГЛАСНИК.

Пројект буџета министарства народне привреде за 1891 годину. — Према пројекту буџета Краљевине Србије за 1891 год., кога је поднео Народној Скупштини министар финансија, целокупан буџет министарства народне привреде за 1891. год. износи 3,765.680·20 дин.

Од ове суме долази:

а) На оделење за земљорадњу и сточарство у централној управи 30.660·60 дин.

б) На оделење шумарско 14·398·20 дин.

в) На стручне издатке по струци оделења за земљорадњу и сточарство 389.000 дин.

г) На стручне издатке по струци оделења за шумарство 36.440 дин

д) На управу државне ергеле 137.000 дин.

е) На управу ратар. школе . . . 44.450 дин.

ж) На управу топчидерске економије 28.099 дин. 80 п. д.

Према овоме, за земљорадњу, сточарство и шумарство износи цифра буџета 680.048·60 дин.

Шта пада у очи у овоме пројекту буџета, то су нова звања инспектора у свима оделењима, сем статистичког, а са платом од 5052 дин. годишње.

Када би се узимало у обзир садашње стање уређења пољопривредног апарата за унапређење пољске привреде онда би доиста изгледало чудно установљавање инспектора, који не би имала ништа инспицирати; но, када се узму у обзир нови законски пројекти министарства народне привреде, као нпр. о сточарском заводу, који ће имати да постане за три *године*, од дана санкције на највишем месту, као и пројект закон о пољопривредним станицама, по коме ће се прва станица установити у року за *две године*, од дана када се закон на највишем месту одобри, онда ће се потпуно објаснити и корисност завођења ових инспекторских места!

*

Пројекти закона министарства народне привреде. — Поред пројекта закона о сточарском заводу, којисмо ми већ саопштили нашим читаоцима, министарство народне привреде спремило је, по струци пољско-привредној, још и ове пројекте закона, које намерава поднети на усвојење овој народној скупштини:

1) Предлог закона о шумама.

2) Пројект закона о уређењу привредног савета.

3) Пројект закона о уређењу привредно-трговачког музеја, и

4) Пројект закона о пољопривредним станицама.

Интересантан је овај последњи пројект закона, којим се укидају ратарнице.

*

Ратарска школа у Краљеву. — Примање ученика у ратарску школу довршено је 21 ов. мес. Ресултат овогодишњег уписа за I разред је овакав:

1, *државних питомаца* има

из окр. топличког 5,
„ „ ужичког 6,
„ „ тимочког 1,
„ „ моравског 3,
„ „ ваљевског 4,
„ „ рудничког 6,
„ „ пиротског 1,
„ „ крушевачког 3,
„ „ крагујевачког 2 и
„ „ подунавског 1.

2, *приватан питомац* је 1, и то из Краљева.

Свега је у I разреду 33 питомаца.

Од ових је дошло:
избором 25,
добровољно 8.

Добровољно су дошли из окр. ваљевског, крагујевачког, подунавског и из Краљева.

У II разреду има ове године:
а, државних 23 и
б, приватних 1
Свега 24

У III разреду има:
а, државних 31 и
б, приватних 1
Свега 32

Према томе *укупни је број питомаца 89*; а од њих је:
а, државних 86
б, приватних 3

Школска година почиње 1 октобра, а завршује се крајем септембра. Предавања су ове године почета 1 новембра.

Школско добро износи 76.67 хв.; по досадашњем културном плану, оно је подељено, овако:

њиве	44·13 хв.
ливаде и пашњак	13·73 „
воћњак	8·31 „
виноград	2·96 „
башту	5·93 „
шуму	4·62 „
путеве	2·28 „
Свега	76·67 хв.

Школско особље састоји се из:
управитеља,
2 редовних наставника,
2 хонорар. наставника (учитељ и свештеник),
1 економа,
1 баштованина,
1 лекара и
1 надзорника.

Дужност *маренког лекара* прша мари. лекар шумад. артиљеријског пука.

ДОПИСИ.

Студеница, 13 новембра 1890 године.

Пре кратког времена јавио сам како непрестано пада киша онако и смета раду; па и сада је време промењено и доста лепо; киша па врло често и снег — јављица нам, пошто је даље врло неугодно време за рад.

У њиву не прши се скоро никакви рад због влажног и лошег времена, сем што се преплаче дрва за огрев.

Најважнији рад у овом времену је печење ракије — „помоница“ и „дреновац“; помоница, као што је свакоме познато, добија се од „помине,“ када се из ње кано оточе, па се иста изложи дестилацији у казану, и ако ће бити ове године повише јер је овогодишња берба грожђа, као што сам и раније јавио, била добра. — „Дрења“ („дреновача“) пак, добија се од дренина, плода дреновог који је многима познат, јер ове врсте воћа у овој општини има у доволном броју и становници овдашњи, користећи се плодом ове биљке, узели су ове године „лепих пара“ за ракију, коју су од дренина пекли јер литар ове ракије продаван је по 40 до 50 пара дин. Било је случаја, да су неки продавали ракију и од оспорушна и бресака, само истина по нижу цену у неколико. — Шљивовице ове године нема.

Из наведеног нади се, да се у овом крају у већој мери потрошња ракија, пежели вино, па и ако је то стара ствар, да је вино у свакоме а нарочито здравственом погледу далеко боље од ракије.

Вино овогодишње са свим је добро, само га у сразмери према њиховом има мало; процењата је од прилике 40% а остало је „комина“, ту опај жалби налокињања се добијеном количином грожђа, ког је опет ове године пиле. Нови товар — 100 лит — вина продаје се по 12 — 16 динара. Цена је даље средња.

Пшце за стоку већ нестаје и итическо је зимско храњење.

Народ и домаћа стока у повољном су здрављу.

Атан. Н. Стевановић.

ПОЉОПРИВРЕДНИ

КАЛЕНДАР

за 1891. годину

(СА СЛИКАМА)

ИЗДАЊЕ „СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА“

штампан је и може се добити код „Српског Пољопривредног Друштва“.

Има $11^1/_2$ штампаних табака.

ЦЕНА ПЕДЕСЕТ (50) ПАРА ДИНАРСКИХ.

Цена малим огласима; *Од петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупнима писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПРЂУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЉВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНИ № 202 ПРЕЗИСКУ ДРУШТВИНУ ЧОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију на годину 8 дин, на пола год 4 дин. За Иностранство: на годину 10 фр. или 5 фор. а. вр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ПО ОБРАСКУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСИМА ИЗЛОЖЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 49. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 9 ДЕЦЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Привредни препорођај у Србији (наставак), — Чување хране у житницама, — Самовољно произвођење пола, — Практичан савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксерне заразе. — **Дописи:** Из Медвеђе. — **Записник седница управног одбора:** Седница девотнајеста. — **Подлистак:** Уређење државних сточарских завода у Мапарској (наставак). — **Огласи.**

ПРИВРЕДНИ ПРЕПОРОЂАЈ У СРБИЈИ.

пише

Марко Николић.

Остварена је истина у последњој линији — корист, а остварена лаж — штета,

Циљ је васколико борбе социјалне економска једнаност и слобода човештва.

(На доколици).

(Наставак)

Слободна утакмица где год је се до сада настанила, нигде није могла трпети еснафе — цехове — са њиховом средњевековном хијерархијом, у којој су раденици и занатлије били понижени до улоге робова.

Прогласом човекових права, у Француској, проглашено је и право слободе рада и занимања свима и свакоме, који је само могао и хтео да мане своје старо занимање и да бира ново. На тај начин престали су да важе стари обичаји и права, да занимања прелазе са оца на сина и т. д., као год и радне сталешке преграде, него је остављено широко поље способностима, слободном избору и могућности да се сваки лаћа онога занимања, за које је по својој спреми дорастао и које му донесе највише користи. Слобода рада и занимања, па, дакле, и слобода утакмица, у области економских одношаја, бејаше само јасно изражени и доследно у практици остварени наук сувременог капитализма који у то доба проповедаше нова школа смитовског либерализма у Инглеској и Француској.

Победоносним напредовањем ових идеја и начела на јевропско-америчком континенту, на измаку прошлога па до прве половине овога столећа, бејаху разрушени и поништени и последњи остатци средњевековних уређења и установа.

Пропашћу средњевековног склопа друштвеног т. ј. феудализма — спахијства — прекрати се и политичка превласт виших сталежа у Јевропи: племства и духовништва, те се с њима најпре изједначи, и доцније поступно и узвиси у политичкој превласти над њима — средњи сталеж или буржоазија, т. ј. мануфактуристе, индустријалци и трговци. Појавом, пак, трећега сталежа на сцени свеопште историје човештва добише мануфактура, индустрија и трговина такав енерчан полет за какав се дотле не памти у историји свију привредних покрета.

Познато је из наше новије историје, да је овај свеопшти покрет јевропски затекао и нас, у процесу ослобођења и стварања наше нове државе, на рушевинама средњевековног феудализма турског. Прве српске војсковође и државници имађаху у њиховим рукама усредсређену војену и политичку власт заједно са материјалним богатством. Богати опет трговци могаху у свако доба и без по муке постати политичке старешине народне и добити за своје нове положаје потребне титуле и повеље.

Државна служба, трговина и шпекулација, дакле, и код нас у Србији задобише, у првој половини овога столећа, онакав исти значај какав и по осталој Јевропи. Од једноставне масе српскога народа почеше се, у новој српској држави, издвајати две групе: чиновничка (светска и духовна) и трговачка са својим засебним интересима, и сви писменији и бистрији људи из народа латише се таких занимања где ће им бити или сигуран положај и напредак у служби, или изглед на што већу добит новчану.

Од овакога почетка наступише незгодне послеследице по нашу производњу у опште, јер се целокупна умна снага народа неравномерно расподели у разним областима нашега државног и друштвеног живота. Са неједнаким распоредом и употребом умних способности и снаге, распоредише се неједнако и

капитали у разним областима производње и трговине. Огромна величина наших капитала нагомила се и пређе у непроизвођачке руке, т. ј. у руке чиновника (светских и духовних) и трговаца. Што се наглије и јаче ширио овај једностран процес нагомилавања капитала у рукама непроизвођачким то је се све већа маса произвођача лишавала својих средстава за рад и производњу, те се за потребан новац почела да задужује код богатијих чиновника, попова и трговаца.

Мало по мало па чиновништво и трговци стадоше да дају под интерес на високе проценте своје капитале оним произвођачима (сељацима и занатлијама), који први осетише оскудицу и потребу у новцу, па за њега залагаху своја имања, стоку па чак и усеве на зелено до прве жетве или бербе. Трговци са осталим шпекулантима, па и чиновници неки и попови, одпочеше тако да врше улоге: интережнија, кајишара и и зеленаша. Ко им од дужника не беше у стању да одужи позајмљени новац са уреченим интересом, на одређено време, тај је брзо дочекао над собом стециште и пред кућом добош, док му целокупно имање није плануло над главом, а он са женом и децом остојао под туђом стрехом или на улици.

Ето, такву је улогу рушења народног благостања почео да врши код нас наш капитализам, па је продужава и сада са још савршенијим средствима и жешћом енергијом.

Упоредо са оваком злоупотребом и стицајем капитала у рукама појединаца, почела се вршити и концентрација имања у рукама појединих богаташа новчаних, а нарочито таквих непокретних имања, која су осигуравала уложене капитале у њих и доносили велику ренту. Из несигурних, пак, куповина и области производње, као н. пр. из пољопривреде и занатлијства, капитализам је се извлачио и ишао у трговину и шпекулацију. Овде, у трговини и шпекулацији, капитализам је мислио да ће му бити најкомотније; управо као риби у води, па је се и ту љуто преварио, јер му се и на овај мах не остварише његове ружичасте наде и очекивања.

Тим самим поступком својим, што је се наш капитализам извукао из ових грана народне производње т. ј. из пољопривреде и радиности, у којима се није могао брзо рентирати и капитализирати, — он је добио сасвим једнострану примену и правац, те отишао сав у трговачке и шпекулативне радње и предузећа. Овде он није знао, да ће свој постављени циљ промашити, па тако учинити више штете и самој трговини и њеноме кредиту. Ово је се неминовно морало десити с тога, што *нагомилан и усредсређени капитал само у једној области промета или производње, као код нас у трговини, брзо почиње да туче сам себе у главу и свршава живот самоубијством*, па тако је сада и са нашом трговином. Наше су трговачке радње и предузећа, после незнатога полета, почеле да падају, те се сада у трговини осећа страшан застој, или, боље рећи, вечита *мртва сезона*, о чему донекле сведоче толика банкротства трговачка [1]

[1] Види наш говор: „Радикални покрет у Србији“ 1890 год. Београд. Свеска I. Издање „Друштво Светозара Марковића.“

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА у МАЏАРСКОЈ.

Г. ФОГАРАШ.

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Фогараш је најмлађи држ. сточарски завод и основан је 1874 године у цељи тој, да се у овоме заводу одгајују грла искључиво оних раса домаће стоке које су за планинске пределе подесне.

Овај је завод смештен на подножју Фогарашких Карпата Трансилваније у Ердељу (Siebenbirgen) дуж реке Олте која извире из подножја галицијских Карпата, тече кроз веома питому фогарашку равницу, испресецану безбројним омањим речицама, које се сливају са планина фогарашких, и у Олту улива; изнад Фогараша скреће на југо исток кроз Румунију и код Калафата утиче у Дунав. Равница кроз коју Олта протиче велика је у ширини 2 километра а у дужину преко 16; а затворена је скоро од свију страна брдима од по 3.000 метара високим тако, да Олта местимично кроз кршне клисуре велике водопаде прави. У овој питомој равници, дуж реке Олте лежи државна домена „Фогараш“ која је веома раштркана и хвата у дужину 6. сахати. Земљиште је већим делом наносно и плодно, те с тога је и вегетација поред реке Олте веома бујна, која траје само $4^1/_2$ месеца, јер услед дуготрајућих снегова, сва културна земља, одпочиње тек у другој половини месеца Априла да се обделава а по кад што и у месецу Мају усевима засејава.

Због у наоколо стојећих горостасних планина, које се високо уздижу са снежним глечарима, клима је пре околине знатно променљива. Докле дневна јулска топлота досеже у подне до + 28° С, дотле увече око 10 сахати термометар пада на + 9—8° С. То и јесте један од главних узрока што је вегетација бујна и за тако кратко време свој живот свршава.

Само она земља која лежи поред река и у равницама узима се у културу иначе по целом подножју Карпата које се састоји из таласасто испресецаних брежуљака и висоравни са благим нагибом, простиру се непрегледни пашњаци са богатом пашом по којима млогобројна стада оваца целени говеда, бивола и т. д. пасу и тамо сувате. Разна оделења веома цењене ердељске расе коња, прекриљују већи део ових пашњака за све време докле сезона паше траје, а зими се склањају под наслоне које су поједине општине подигле.

Ови природни пашњаци са богатим пашама и чине овај предео веома сточним јер се већи део тамошњег становништва искључиво са гајењем стоке бави.

Ердељ је веома важна покрајина по народо-економни развитак Угарске Краљевине. Мађарска, која се већим делом састоји из непрегледних, монотоних, а по кадшто пустих и неплодних

Таква је појава у трговини органски скопчана са падом пољопривреде и занатлијства, *јер само развијена пољопривреда и радиност условљавају материјалну и новчану основицу за развитак и напредак трговине и шпекулације.*

А како ми из досадашњег излагања видесмо, код нас је се баш супротно овоме и десило, јер су једновремено почеле да пропадају и пропале су и пољопривреда и домаћа радиност занатлијска.

Падом пољопривреде и радиности појавило је се код масе нашега народа, односно код огромне већине наших потрошача, осуство куповних средстава, т. ј. новаца, без чега наше становништво не може да купује себи потребне намирнице од наших трговаца, нити да им плаћа њихов проценат, у облику добити, за њихово посредништво између страних капиталиста и њега. Оваква би се размена добара између наше привреде, трговине и шпекулације могла правилно, тачно и непрекидно да врши само тада, кад би наша пољопривреда и радиност биле толико усавршене и развијене да могу стално, у промет и трговину, да дају онолику количину и каквоћу сировина и намирница, колика је безусловно потребна да потпуно задовољи све захтеве домаће потрошње и извоза у иностранство. За продате сировине и намирнице својим потрошачима, у земљи и на страни, наши би привредници и трговци добили толике капитале, да би са њима били у стању да сасвим усаврше и осигурају опстанак и развитак својих предузећа и радњи.

У осуству пак свију ових околности, које условљавају оваку привредну равнотежу (како то мисле буржоазни писци у политич. економији) код свију области производње и промета, ми смо из побројаних довде узрока и дошли до оваких назадака, застоја и криза у свима гранама производње, промета и трговине. Ово нас је све одвело у оваку материјалну и новчану оскудицу и немаштину, у којој се сада сви скупа налазимо.

Процес измене економских односа у нашој привреди продужавао је да се врши и даље, у другим правцима, под утицајем и притиском унутарњих и спољних чинилаца капиталистичке природе.

Поступни прелазак натуралног газдинства, т. ј. производње, прераде и потрошње сировина у породичним задругама сеоским,— у новчано газдинство капиталистичко, т. ј. кад се предмети и намирнице производе и прерађује ван задруге за пијачку продају и претварање у новац — врши се тј. на непотпуно развијеној капиталистичкој својини, подели и размени економских добара, а под условима слободне утакмице. А производња, промет и потрошња, основани на овим капиталистичким начелима, *донеће као неминовну последицу експлоатацију садашњега рада у корист прошлога*; дакле развитак домаћег капитализма и поделу становништва на два противуборна сталежа — на: капиталисте и пролетаријат, као што је то сада на западу Јевропе.

Сем тога, капиталистички кредит, железнице и бродовље убрзаће и олакшати пренос и промет сировина и преврат натуралнога газдинства у новчано газдинство и фабричку производњу капиталистичку, ако се ми што пре не постарамо, да све области наше

равница, чије се становништво по природи положаја и доброти земље већим делом бави са производњом људске хране — ни из далека не би могла задовољити потребу на стоци, да јој није идилног и шумовитог Ердеља. Мађари су подпуно појмили важност ове покрајине, која је крајна тачка на југо-источном делу Аустро-Угарске монархије. Они су се свом снагом упели да од Ердеља створе Мађарску Швајцарску и у томе су доста и успели. Последњих година знатно је порастао број посетилаца који путују у Ердељ ради уживања природних лепота. Од пре није било довољно саобраћајних средстава пити добрих путова по овој кршној покрајини. Но од када је кроз ове Угарске Алпе прохујала парна локомотива, од тада су Кронштат и Херманштат, две најлепше вароши у целој Угарској, постале центар извозне робе за Румунију. Обе ове вароши леже на средокраћи од Фогараша удаљене по 2. сахата и то Кронштат источно а Херманштат западно.

* * *

Историја постанка ове домене као и самога Ердеља веома је интересантна и занимљива.

Све до почетка, 12. века, Ердељ је био пуст, скоро нечувен и сасвим ненасељен. Тек у половини 12 века Бела III. Аустро-Угарски краљ, изашље неколико регимената војника, да овај пусти обдарен природним лепотама предео поседну, заузму и населе. Да би се војници заштитили од зверења, које је завладало било тим пределом, подигоше у почетку првих година свога населења седам градова, у којима су војници и становништво обитавали (отуда и назив Siebenbürgen).

Ови досељеници беху махом немачког порекла — Сакси — који су се све до данашњег дана у Ердељу одржали у подпуној својој оригиналности, — нешто врло мало има Румуна, но Мађара ни мало. Кнежевима ердељским, који доста независно овом покрајином управљаху и брањаху Аустриску царевину од турске навале, дала је Марија Терезија знатне повластице, које су им до данашњих дана очуване, при свем том што данас Угарска влада употребљава сва могућа средства да им исте одузме и уништи.

* * *

Пре Мађарске револуције (1848 год.) сва имаовина на којој је данас смештен сточарски завод Фогараш била је својина барона Брухентала, но пошто је Брухентал био умешан у овој револуцији, то му је ова имаовина конфисцирана и припала држави, а несрећни барон умро у прогонству.

Оснивањем државне ергеле на овој домени, држава је имала у виду ту цељ, да у овом, по природи подесном пределу за производњу коња, одгаји такав сој који ће, однегован на чувеним природним пашњацима овог брдског предела и ни мало неразњежен шталском негом, моћи у свему да одговори и задовољи потребе тамошњег брдског становништва. Материјал за оснивање ергеле Фогараша и образовање новог соја коња узет је у неколико из већ постојећих старијих угарских ергела: Мезехеђеша Баболне и Кишбера а већим делом из царске ергеле Липице код Трста која је још пре 200 година основана. Овај материјал у главноме стастоји се из крви: неаполитанске, шпанске и оријенталске. Цело пак стабло ергелско води своје порекло од чувених пастува добављених из царске ергеле у Липици и то од Majestoso, Conversano, Favory, Pluto и Neapolitano. Број приплодних кобила регулише се годишњим буџетом, но никад несме бити мањи од 100 грла.

привреде и промета не осињемо на здружном начелу својине средстава за рад, производњу и потрошњу. Стара је већ истина да су капиталистички кредит и усавршени пренос материјалних намирница два најмоћнија и најсигурнија средства за капиталистичку производњу, промет и проширење тржишта

Оснивање и подизање кредитних установа код нас отпочело је се потпуно на капиталистичким начелима.

— Непосредна пак корист од железнице пала је у руке државни, те ће тако наше капиталисте имати од ње само посредне користи

Са бродовљем изгледа да тако ће ће бити, него се оснива некакво акционарско друштво од наших капиталиста, коме ће се уступити експлоатисање наших водених путева, те ће тако наше капиталисте имати и непосредне користи од њега. Ако се дозна овако друштво осиње и наша му држава допусти експлоатисање водених путева, онда ће то бити за осуду, јер би и то експлоатисање требала да узме у своје руке сама држава, да се не би могли њиме користити богатији појединци.

(Наставиће се).

ЧУВАЊЕ ХРАНЕ У ЖИТНИЦАМА.

(амбарима, магазама, и магацинима).

Кад се жито врше, оно се смешта у житнице (амбаре, магазе или магацине) у којима се чува до употребе или продаје.

Каквоћа жита много зависи од тога, како ће се очувати у житницама до продаје или употребе, јер и најбоље жито, ако се не чува као што треба, може да се поквари и знатно изгуби од своје правшње вредности Зато треба још за време вршидбе нарочито пазити, да се, ако је икако могуће, не врше по влажном времену, јер кад се врше по влажном времену жито повуче у себе влагу и много је више изложено квару у житници, него кад је овршено по сувом времену. Исто тако никад не треба оставити на гувну овршену храну на гомили непокривену преко ноћ, јер жито повуче у себе ноћну влагу и више је изложено квару у житници.

Кад се жито овршс, треба га одмах смештити у житницу, која је сигурна од времена т. ј. у коју не може да продре киша ни да увејава снег. Исто тако птицама треба спречити улазак у житницу.

Ну на житници треба да има довољан број прозора или отвора кроз које ће ваздух и светлост да улази. Кад је време лепо и суво треба оставити отворене ове отворе или прозоре, да би сув ваздух могао што боље да продире у житницу и да би било у њој промаје. Ну да не би улазиле унутра птице, треба наместити на прозоре или отворе густе решетке од жице, кроз које птице не могу да пролећу. У влажно време, кишовито, или кад пада киша или снег, или кад је снег сув а дува јак ветар који може да га увејава у житницу, треба добро затворити све прозоре и отворе, да се не би влажила храна у житници. Нарочито у овако време треба посведневно обилазити житницу и

Васиња грла липицанерске расе, која се је у Фогарашу одомаћила, износи обично на 156. сп. Телесна грађа овога соја коња више сличи на чистим пропорцијонална као код грла пранске расе већ више збијена, због чега су грла овог соја веома снажна, чврста и надмоћална, окретна и живосна што подпуно одговара карактеру овог соја коња. Како пастуве тако и кобиле подпуно су телесно развијени, нарочито имају јаке ногеловудни и стални ход, на чему се не могу приметити никакви трагови каквих изродитаја, отока или др. болести, што се једино има приписати околности што ова грла док су још као ждребад већи део свога живота проводе на природним пашњацима, који су веома неравни На овим пашњацима навикавају се млада грла, да се од раних времена чувају, са чега су веома пажљива, а услед посведневног трчања по овом неравном терену мишићне жиле су им очврсле и ногу стабилније постаје.

Стабло ергелско овога соја (Липицанерског) коња састоји се из шест пепинијера пастува и то:

Фавори VIII дорат.

Фавори VII вранац.

Плуто Фантазија дорат.

Неаполитана дорат.

Мајестозо Роксана пелен.

Приплодних кобила 101 грло са још 360 грло разног пола и старости тако да целокупно стабло досеже између 470—500 грла.

Приплодне кобиле никако се не везују, оне у свако доба имају довољног претања, које им је неопходно нужно. Докле год лепо време дозвољава, дране се непрестано на пашама Чим пак наступе хладни и ладни дани, угоне се у простране просторно направљене штале којих скоро на сваком већем пашњаку има, у којима стоје и зимује. Како приплодне кобиле тако јалове, једно, дво и трогодне ожиле, једно, дво и трогодна мушка ждребад, смештена су по појединим пашњацима у великим шталама само за време лете и хладног времена, иначе увек су на пашама. Центар пепсионог ергелског завода јесте Сомботхељ

Сомботхељска је најзнаменитија мајур Фогарашу и смештен је одмах до села Сомботхеље. Сомботхељска беше резиденција моћног барона Брухенталя. Његови величанствени замак, у коме су смештене канцеларије, стан команданта ергеле, чиновника и осталог службеног особља лежи на једно благом висорављу у средини пространих јелових шума и укусних парковa обграђени са живом оградом од тисе (Taxus baccata) скоро под самим и то највећим висом фогарашких карпата. Три доста велике реке просецају средину овог мајур. У близини овога замка подигнуте су: пепинијерска штала, у којој су смештени сви пастуви пепинијера и она тро и четворогодња ждребца који се одгајују за пепинијере и пастувска смештаја; штала за приплодне кобиле, штала за службене коње, марв. болница, стајови за ниже службено особље, касарне и шупе за смештај кола и осталог јахаћег и запрежног прибора, две гостионице, млекеи, магазини и т. д.

(Наставиће се).

добро пазити да ниje где житница прокисла или снег увејао.

Што се тиче самог поступања са житом у житници, потребна је пре свега чистота. Треба дакле сваку нечистоту и ђубре марљиво чистити и износити из житнице, а очишке и друге одпадке од хране држати издвојене од хране. Даље, ново жито треба с почетка, док је још влажније, што више растурити по житници, то јест држати га према простору по могућству у што тањем слоју, па га доцније, у колико се буде боље сушило, поступно узбацивати у дебљи слој. Ну никада не треба га држати у дебљем слоју — гомилама — од 60—70 сантиметара. При том још нарочито треба пазити, да се жито које је влажно увезено држи у мањим — тањим — гомилама, него оно које је суво увезено. Даље треба добро оградити поједине врсте жита, да се не би мешале једна с другом. Сем тога треба се постарати да се може прећи свакој врсти хране, да се не би преко жита газило приликом превртања, пуњења у вреће и иначе. — Даље, жито се мора чешће превртати или још боље превејавати. Треба ли чешће или ређе превртати жито, зависи поглавито од тога, је ли жито сувље или влажније. Ново жито треба у прво време после жетве једанпут недељно превртати, а што се год чешће преврће у толико ће бити боље. Старије и сувље жито треба бар једанпут месечно превртути. Ну треба пазити и на сам начин на који се жито преврће. Није довољно да се жито тако рећи само прекопа, него треба свако зрно да се баци на ваздух, да га ваздух промахне, а то ће се најбоље постићи кад се лопатом увис пребацује с места на место или се на ветрењачи превеје. На тај се начин и плева, осје и друга нечистота мало издвоји и скупи на површину хране, те ју је лакше метлом очистити и избацити из житнице, а и штеточине (мишеви и др.) које су се увукле у житницу, узнемире се и изгоне из житнице и потуку.

Ако би неважном или којим другим случајем прокисла житница или би увејао унутра снег, онда снег треба ако је сув пажљиво очистити и избацити напоље, а овлажено жито одмах растурити у житници да се што брже и што боље осуши. Уједно се треба одмах постарати, да се тако што не догоди више.

За превртање и превејавање хране треба бирати време лепо, и никако је не превртати по мочарном и кишовитом времену. Најподесније је време за превртање хране преко зиме суворазица нарочито још кад и ветар дува.

Кад се житница испразни, то јест кад се храна прода или употреби, онда треба житницу добро исчистити и оправити и на лепом времену треба је држати отворену, да се што боље осуши и проветри.

—∎—

САМОВОЉНО ПРОИЗВОЂЕЊЕ ПОЛА.

Питање, на који се начин може самовољно утицати на рађање мушких и женских индивидуа, од вајкада је занимало не само људе у опште, него особито сточаре, а међу њима највише управнике ергела.

Али, поред многих испитивања и огромно накупљеног статистичног материјала, ово врло важно питање још и дан данаи није решено. И као што назазимо у простом народу разна мњења у том погледу, која су обично без икакве основе, а често и смешна, исто тако су и резултати научних истраживања о наслеђу пола код наших домаћих животиња врло разноliки и супротни.

Већина читаоца „Тежака“ биће познате главније предпоставке о преношењу пола, с тога их и нећу на овом месту спомињати. Мање познато биће *Жолијево* оригинално мњење и *Дисингова* посматрања о развијању пола.

По *Жолијевој* теорији каквоћа кућања била је „диноноском полне снаге“, приплодне стоке:

„Мушка приплодна животиња са лаганим кућањем била рађа мушки пол и обратно.“

„Женска приплодна животиња са малим и брзим кућањем била рађа женски пол и обратно.“

„Сходним спаривањем можемо, дакле, по вољи производити женске и мушке полове.“

Ова теорија потврдила би, дакле, Самсонов принцип о наслеђу; јер према томе, ако је једна животиња снажна или оснабдела имаће више или мање лагано кућање била и рађаће мушке или женске полове.

Под насловом „регулација полних односаја код коња“ саопштава *Дисинг* Landwirthschaftliche Jahrbücher. Band 17) на основу богатог статистичног материјала скупљена посматрања, из којих се види, да, кад један известан број кобила увек само други или трећи дневни скок пастува добије, више мушких ждребади ождребе (отприлике 10—12%), него ли кад су им одређени први дневни скокови пастува.

Тим би било мњење потврђено, да се рађање пола прилагођава постојећим потребама. При изобиљу женских животиња рађало би се, дакле, више мушких а у противном случају више женских животиња. Претпоставку, да је други или трећи дневни скок мање плодоносан него први, *Дисинг* не признаје. Главни узрок неоплођења треба тражити код кобиле, јер плодност пастува скоро је једнака у свако доба живота.

Практичним сточарима препоручује *Дисинг*, ако жеље да имају претежно мушке животиње, да први акт спаривања дотичног дана изврше са једном мање вредном животињом, и онда тек да одреде за приплод намењеној животињи други скок.

О. Рошк.

Практични савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксерне заразе,

по Миљфер-у и Л. Жосану прерадио за наше прилике
М. Х. Поповић.

(Наставак).

III. ДЕО.

О начину употребе сумпорног угљеника и његовом извршењу.

Пре но што пређемо на сам начин употребе сумпорног угљеника, нужно је да упознамо читаоце са убризгачем, справом којом се третирање врши.

Од многих познатих справа којима се третирање сумп. угљеником врши, најбоља је и најподеснија Мушилеков убризгач, чију слику ниже доносимо.

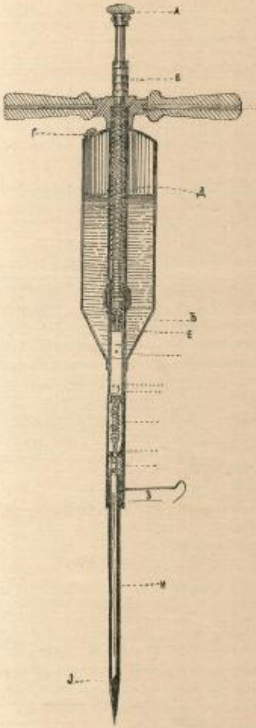

Цео убризгач састављен је из више делова: од обичног дебелог блеха, гвожђа, дрвеним ручицама, и ситнијим унутрашњим деловима од коже.

А. Завртак који служи за умећање прстенова ради одређивања потребне дозе. Притискивањем самог завртка на ниже, врши се и убризгавање течности.

Б. Прстен за регулисање потребне дозе.

В. Дрвене ручице за управљање и притискивање убризгача у земљу.

Г. Отвор са завртком за насипање течности.

Д. Широка цев у којој се налази течност и главна осовина.

Ђ. Кожни делови изнутра.

Е. Отвор кроз који течност прелази у цев.

Ж. Запушач на федеру (прстену) који пропушта потребну количину течности.

З. Клин који служи за притискивање убризгача у земљу ногом.

И. Гвоздени клин којим се буше рупе и

Ј. Отвор кроз који изилази течност.

При употреби овог убризгача ваља се придржавати што боље ових правила:

1. Пре употребе бар на 2—3 дана ваља убризгаче добро очистити од труња, а затим опрати их водом.

2. Прегледати све делове на њему нарочито кожне, па ако су изедени заменути их новим, за овај посао најбоља је свињска кожа.

3. Подмазивати их ваља само глицерином или вазеликом (који се могу добити у свакој апотеци).

4. Пре но што би их почели пунити сумп. угљеником, ваља истрести и последњу кап воде из њих.

5. Пуне убризгаче ваља прво неколико пута опробати на празно на тек онда радити са њима.

6. После дневног рада ваља их добро испразнити, а затим напунити водом, и оставити их до сутра дан тако пуне, да се не би гвоздени и кожни делови брзо кварили.

7. Пошто је правило да се никад мања доза од 6. грама не употребљава, то је сваки убризгач снабдевен са по 4 прстена који се умећу испод притискача (А) на месту означеном под Б и који служе ради регулисања потребне дозе. Тако сваки убризгач без и једног прстена избацује обично по 10 грама, са једним прстеном по 9 грама, са два прстена по 8 грама, са три прстена по 7 грама, и са четири прстена по 6 грама сумп. угљеника.

8. Акоје земља у виноградима у којима се третирање има да изврши довољно дубока — најмање 30. c. m. — и чиста од великих камења, да се не морају рупе са нарочитим гвозденим коцем да буше, онда се може директно (види И) самим убризгачама бушити и убризгавати, на који се начин много у уврему добија.

Правило је да се сумпорни угљеник употребљује свега једанпут преко године, и то с' јесени, после бербе, или рано у пролеће, пре но што се сокови крену. Изузетак би био само у томе случају ако би земљиште било сувише влажно, због чега би пролетње или јесење третирање остало безуспешно: само у таквом случају би се могло извршити повторно третирање лети, и то у Мају или Јуну месецу, дакле онда пошто је лоза већ цветала, а пре но што плод почне да зри.

Ми смо према општим приликама поделили начин употребе сумпорног угљеника на двоје, и назвали смо први начин *Повторна употреба* а други *Употреба од једном*.

Старање које треба водити за време употребе, као и после ове, од велике је важности. Пре но што би усвојили први или други начин свакојако нужно је да имамо на уму следеће околности, и то:

1. У колико су лозе (чокоће) и врсте једна од друге удаљене?, и колики их је број од прилике по једном хектару или ару?, како би према томе дознати могли, колики нам је број рупа потребан, а према томе колико нам је и течности потребно.

2. Какво је подневље и земљиште, и

3. Време, кад се третирање има да врши.

Кад се све ово бар приближно зна, онда ће успех сваками зависити од ове личности, која би оваковим радовима руководила јер за овакав посао треба и спреме и искуства, није згорег користити се увек туђим искуством кад га човек при руци има.

Питање какву би врсту лозе вредало усвојити с погледом на то, што се је филоксерна зараза код нас већ одомаћила расправљено је на другоме месту, ниже но само да напоменемо да је ово једно од врло важних питања које и овом приликом вала имати на уму, као и то да ли би добро било препоручивати да се попова винограда засађују америчком лозом после четири или пет година пошто је виноград од филоксере уништен, и у ком растојању и т. д. и т. д.

Научним студијама и испитивањем друштва П. Л. М. доказано је, да је спага ширења гаса сум. угљеника највећа 0.40 метара, према опакопој спази ширења његовог. Биле би довољне свега две руше па да се цео простор од једног □ метра импрегнира сумпорним угљеником, што би износило докле 20.000. руша по једном хектару. Даљим испитивањем доказано је и то, да би са дозом од 25—30 грама по једном □ метру сви инсекти у томе простору повређени били, тим пре, ако би ову дозу поделили у двапут и то у размаку од 20—25 дана.

По нашем мишљењу озако подељена доза много би боље утицала и уништавала већи број инсеката но кад би је пошто и јачу употребили од једном. Кад би 30. грама употребили у двапут, дејство би било много јаче но кад би 45 грама употребили од једном; а са 20 грама употребљених у двапут био би резултат сличан односно 3 према 4.

Као што смо напред напоменули ми смо овај рад начин назвали Поновном (Traitment réïteré), а онај други употребом од једном (Traitment simple). При свем том што је до данас поновна употреба предостављена употреби од једном, ипак је у многим приликама мање употребљавана била, а то с' тога, што је рад око тог начина много дужи, нарочито с јесени, кад нам је сваки тренутак лепога времена врло скуп.

(наставиће се)

ДОПИСИ.

Медвеђа (јесења) 16 Новембра 1890 год.

Ова године Јесен у овоме крају била је удесена за све пољске радове са изузетком што је се време у почетку овог месеца променило и нема скоро дана а да не пада киша.

Услед овако рђавог — промењивог времена, мало је посејано овимих страних жита. Раније за преме лепог времена, није се могло посејати, зато, што се у овој околини народ већином занима сејањем кукуруза, па је са сређивањем истога и тучењем — пшце — био готов, тек после Митров-дна неколико дана.

Жетва у опште у овој околини ове године била је врло добра, а нарочито кукуруза. Ектар раније посејаног кукуруза бацао је око 2500, 3000—4000, а позно посејаног око 2400—2600 килограми. Ови последњи остали су доста и штура због суше за време порашта, нарочито у време свилања.

Берба винограда отпочета је од Крстов-дана, па је трајала до 22 октог месеца и за време бербе, време је било тихо и лепо, те је и вино добро уварено тј. без воде, са поврћине од једног Ектара набрано је 2500—3000 литара клука. Клук је продаван по 5, 6, 7—8 дин. стотина.

Берићет код осталих усева такав је био у овоме крају, ја сам њиове у своме допису од 31 Јула, који је штампан у броју 33 „Тежака“ ове 1890 год.

Сада се народ баш хранењем и чуваљем стоне, покривањем стаја и пошаја за стоку, оградњавањем и притезањем плотова, сечењем и довлачењем дрва за огрев и друге потребе, одводњавањем њива и ливада, гнојењем хране и стоке на њиву, продајом вете и спремом новица за порезу, за текуће полгође ове године.

Женскиње се баве: домаћим кућевним пословима и спремом одела и обуће — чарша, за себе и своју чељад.

Стање здравља људи и домаће стоке за сад добро је.

Здравих болести није било, сем што је код перине живине била нека болест, од које живиче за неколико минута — пај више пет — прнала, здраво живиче, дуне неколико пути крилима, затим поће му нека пута подиза на клуп и опо о тиме свршава. Мислим се да ова болест долази од нечисте устајале воде по коритима и валовима и да најбољом те воде живина добива пролив. Од ове је болести много живина страдала и угинула.

Хране како сточне тако и људске има доста.

Цене појединим усевима и производима, како овди тако и на њиови у Сивацинцу од 100 нгр. ове:

Пшеници	11—11·50	дин.
Пшеничном брашну	15—16	„
Кукурузу	9	„
Кукурузном брашну	10	„
Јечму	9	„
Овсу — Зоби	10	„
Раштапи	10	„
Кукурузној јарми	9·50	„
Пасуљу	25	„
Месу свињском	0·60	„
Месу говеђем и овчем	0·50	„
Вину 100 литара	20—25	„
Ракији шљивовици	50—60	„
Ракији помозици	30—40	„

Дрвима један кубни метар 6—7 динар а на кола 5, 4, 5, 6, 7—10 динара.

Кукусу 100 главица средњи 6—7 дин.

Луку прозом 100 комада — струкова, 1 динар.

Пару дебелих волова 600 — 720 динара, средњих 360—480 динара, за рад 240—360 динара, јунчима и краваша 120—140 динара.

Пару вепрића	48—60	дин.
једном добром овну	7, 8—10	„
„ бурану	1·80—2	„
„ петлу	0·40—0·50	„

Пав. Митић.
Економ.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Деветнаеста Седница држата Јуна 1890.

Присутни: Претседник г. Свет. Милојевић, потпретседник г. Кл. Љ. Поповић, благајник Вучко Богдановић, одборници, г г. Ант. Крагујевић, Паја Тодоровић, Јаков Марковић, Ал. Живановић, Милош Х. Поповић, Марко Николић, Мирко Миљковић и Илија Кремић.

Предмети решавања на овој седници били су ови:

Бр. 73. Молба Мијајла Лазића члана општ. страгарске да друштво приложи штогод у име помоћи пострадалим сељанима села Страгара од града и олује.

Пошто молилац није поднео уз молбу никаквог оглашћења на тражење ове помоћи, — то је решено: да се најпре преко полиц. власти сазна, да ли он доиста тражи помоћ, у име својих сељана и да ли је њихово стање доиста такво да би им требало помагати чак и путем милостиње, — па тек онда да се донесе одлука и о самој помоћи.

Бр 74. Молба пољопр. подружине у Обреновцу, да јој друштво да 600 дин. за плату вештог воћара, јер је намерна да полигне расадник воћака и дудова, а сама нема за то новаца.

Узев у обзир, да је ова подружина, својим досадањим радом за кратко време показала се и предузимљива и вољна да ради на унапређењу пољопривреде у својој околини, и да јој за почетак рада доиста потребују и веће суме новаца, тако исто узев у оцену и циљ, за који она тражи ову помоћ, а с погледом и на новчано оскудно стање овога друштва. — Одбор одлучи:

1., Да се не може дати подружини тражених 600 дин. за плаћање воћара.

2., Но да јој се као помоћ за развијање рада сада у почетку изда из друштвене касе 120 дин. а из партије на помагање подружина.

Бр. 75 Молба управитеља „дом за сиротну децу“, да друштво поклони дому известан број пољоприв. књига и да му шиље лист „Тежак“ бесплатно, како би их деца могла читати. Одбор уважујући разлоге одлучи: да се уступи дому по 1 примерак од свију књига, што их има друштво а и „Тежак“ у будуће да се шиље бесплатно.

Бр. 76. Изјава г. Милутина Савића, да се не може примити рецензовања дела „о берби грожђа и прављењу вина“. Одбор изабра место њега г. Милорада Тројановић комесара за винодеље у Неготину.

Бр 77. За оцену плуга које је ради тога послао мајстор Павле Микалачка, — одбор изабра: г. г. Милана Антића, Живка Шокорца, Пају Тодоровића, Мирка Миљковића и Душана Спасића.

Бр. 78. Попуда г. Луја Адамовића, попова да му друштво откупи збирку гљива за 50 динара. Одбор одлучи: да се попуда не може примити, као што је то и раније одлучио, јер му је ова збирка саевим непотребна.

ОГЛАСИ

ФЕДЕРИ ЗА МАЛИ КРУНАЧ „ЕКСЦЕЛЗИОР“

могу се добити код Српског Пољопривредног Друштва комад за 70 пара динарских.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ

КАЛЕНДАР

за 1891. годину

(СА СЛИЦАМА)

ИЗДАЊЕ „СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА“

штампан је и може се добити код „Српског Пољопривредног Друштва“.

Има 11½ штампаних табака.

ЦЕНА ПЕДЕСЕТ (50) ПАРА ДИНАРСКИХ.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупнима писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ УПУЋУЈУ СЕ: „СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ" У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869. ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНОГ ЛИСТА ШАЉУ СЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију НА ГОДИНУ 8 дин., НА ПОЛА ГОД 4 дин.
За Иностранство: НА ГОДИНУ 10 Фр. или 5 Фор. А. Пр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И НА ОБРАСЦУ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО.

КИПА ОГЛАСИМА НАЗНАЧЕНА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 50. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 16 ДЕЦЕМБРА 1890. ГОДИНЕ ГОДИНА XXI.

Садржина: Привредни препороћај у Србији (наставак). — Избор соиља за домаћину. — Практичан савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксере заразе (наставак). — **Белешке:** Да се земља у сакенјаки не уњесни. — Важна погрешка пеадрева је. — **Гласник:** † Сретен Л. Поповић. — † Јован К. Ристић. — Пројект закона о установљењу више земљоделско-шумарске школе. Затворени Срезови. — **Дописи:** Из Рудовања, Књиња, Испод Авале и Ниша. — **Записник седница управног одбора:** Седница двадесета. **Подлистак:** Уређење државних чарских завода у Мађарској (наставак)

ПРИВРЕДНИ ПРЕПОРОЂАЈ У СРБИЈИ.

пише

Марко Николић.

> Остварена је истина у последњој линији — корист, а остварена дана — штета.
>
> Циљ је највишње борбе социјалне економска једнакост и слобода човештва.
>
> *(На доколици).*

(Свршетак)

По довде изнесеним и утврђеним фактима, појавама и односима, који постоје између разних области наше привреде и трговине, долазимо до оваких закључака:

1). *У пољопривреди:* Владавина екстензивних система газдовања: испашне, *преложне* и крчевинске (огњене). Природни чиниоци још од рутине инокосних произвођача са раздруженим радом, капиталом и др. средствима за производњу. Справе, алати и др. средства производње у првобитном стању. У опште осуство примењених научних знања, технике и капитала у пољопривреди.

Пољопривреда на преласку у интензивније, дакле рационалније системе газдовања, т. ј. двоструко, троструко и т. д. газдинство, у које се не може прећи без научних знања, савршеније технике, а удруженог и комбинованог рада, капитала и др. средстава за производњу.

2). *У радиности:* Полуразрушени еснаћи у додиру са страном производњом фабричком, чију утакмицу нису у стању да издрже сви занати, те да изврше историјски прелаз у мануфактурни ступањ развитка, као што је то било на западу Европе.

Многи занати, а са њима и еснаћи, ишчезли већ на области наше радиности са променом потреба и укуса наших потрошача, па уступили место туђој, јевтинијој производњи са стране. Код ово мало заната нема довољно уњесеног и остареног ни техничкога знања, ни капитала, ни кооперације, ни удружења, него су з натлије исто тако раштркани инокосници као и пољопривредници, па им је и погибија у борби са западним капитализмом неизбежна.

3). *У трговини:* Најочајнија борба ситних трговаца са крупним трговцима богаташима, на попришту слободне утакмице малих капитала са великима, јер је у овој области најжешћа похлепа за самообогаћењем и најбешња шпекулација, па је и избор средстава мањи и ограниченији.

Већина ситних радња трговачких пропада, — банкроте се, па отуда су у трговини застоји, „мртве сезоне", ликвидације, кризе и њима сличне невоље.

С тога, не може ни у трговини бити никаквога напретка и развитка, у земљи, у којој се не развијају и не напредују: пољопривреда и радиност, јер све три ове области стоје у тесној вези органској међу собом.

* * *

Према овоме пека је нужда и најнасушнија потреба, да се учине најдубљи преображаји у свима овим гранама народнога кућења и економије, јер ће, у противном случају наши најближи наранштаји доживити још тежа и гора времена, него ли ми данас. Крајњи циљ ових привредно-друштвених преображаја треба да буде: *остварење и осигуране економског благостања српског народа*, јер нам ову задаћу диктирају свекомпке наше међународне, националне, културне, економске и др. прилике, у којима се сада налазимо.

Научно истаћи и теоријски решити ову задаћу није толико тешка за појединце колико је тешко применити је на практици и остварати је у самоме животу једнога народа. За њену примену и остварење потребан је теоријски и практични рад, енергија и заузимљивост не само владе и народне скупштине,

него рад, материјалне жртве и напори целокупног народа нашег, а у првој линији наше стручне и спремне интелигенције.

Преображај, подизање и оснивање пољопривреде и радиности, на начелима, до којих је дошла сувремена наука у овим областима, да би се тако осигурао опстанак и развитак нашој трговини, треба да се отпочну једновремено и упоредо. Свеколики посао око овога не треба никако остављати приватној иницијативи, јер од тога не ће видети никакве користи ни српски народ, ни наша држава, а на послетку би наше приватне капиталисте и индустријалце сасвим потукао западни капитализам као много јачи и организованији. С тога је неопходно потребно, да се свеколика наша *привреда и трговина подижу на задружним начелима својине и владавине свима средствима за рад, производњу, промет и потрошњу*, јер само на овим начелима основана наша привреда и трговина *могу*, у овој велчкој међународној борби економској, *издржати утакмицу са западним капитализмом јевропским*, па се даље развијати без сваких сметња и препрека.

Почетну улогу у овоме делу мора да узме на себе наша држава, јер наша средња класа и народ не могу тако свестрано ни појимати своје сопствене интересе економске, нити лако увидети свеколику опасност, која нам прети од економске најезде западно-јевропскога капитализма, па сами одпочети оснивање произвођачких — прерађивачких задруга. Држава ће овакав преображај врло лако постићи, ако прегне да оснује државни кредит за произвођачко-прерађивачке задруге, које би у слободној утакмици, на попришту економске борбе, поступно сузбиле и потукле наше приватне, а инокосне капиталисте, шпекуланте и др. произвођаче, па их тако под неизбежним притиском економске неопходности приморале, да и сами ступе у задруге или оснују и подигну своје задруге. А једном отпочета државном иницијативом организација произвођачко-прерађивачких задруга, пошла би незауставно и даље у своме природноме развитку, док не би, под притиском економске неопходности, у борби за самоодржањем са западним и домаћим капитализмом, такве задруге прекрилиле целу Србију.

Изворе за сваколике привредне преображаје, у правцу оснивања и подизања народне производње, на традиционим начелима задружне својине и владавине средствима за рад и производњу, треба тражити и наћи у самоме народу. По нашим основним убеђењима — узрок нашој немаштини и сиромаштини није у томе, што ми апсолутно ништа немамо, него смо јадни и сиромашни, што не умемо и не знамо, да се економски тако преустројимо и уредимо, те да из овога што имамо, какав бољи и целисходнији, привредно-друштвени склоп створимо.

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ.

Г. ФОГАРАШ.

од

Мир. Миљковића.

(Наставак)

Од приплодне стоке, која је смештена у поменутим шталама, особито нашу пажњу заслужују поред пастува пепинијера које смо већ на једноме месту напоменули, још приплодне кобиле са одојчадма. Већи део приплодних кобила послат је из ергеле Баболне и Мезехеђеша и то од аранске расе, а из пасме, Шагија. Но све ове приплодне кобиле употребљују се искључиво за производњу што већег броја пастува за пастувска сместишта, а само доведене кобиле из Липице, паре се са оригиналним пастувима у цељи појачања и увећавања ергелског стабла и образовања нове пасме *Фогараш — Липицанер* — Веома су повољни изгледи за успешно развиће ове новостворене пасме и судећи по добивеним стварним резултатима уверени смо, да ће ергела Фогараш, часно извести намењену јој улогу и заузети оно пуноважно место у овом Богом даном и подесном пределу за производњу коња, и постати расадник облагорођених коња ново створене пасме, за све планинске пределе.

За постижење овог нашег очекивања може нам послужити за најсигурније јемство леп, правилно однегован, чио и здрав подмладак кога сам видео у Сомботфалви приликом класификације. Да природа места и клима предела највећу улогу играју у здравственим односима стоке, доказ нам је бриљијантно здравље које се је на сваком грлу огледало, при свем том, што се грла не негују и чувају тако брижљиво због скорашње установе ергеле којој оскудевају знатна материјална средства. Док напротив у Мезехеђешу том чувеном сточ. заводу, који је снабдевен са свима оним средствима којима је се модерна хипологија могла послужити ипак скоро свако грло носи „печат марвене болнице.“

Пошто се већи део домене Фогараша састоји из добрих пашњака, гледа се да се ови уколико је могуће више стоком неползују. Стога се и држи сва стока преко целог лета, а у колико време дозвољава и под саму позну јесен на пашњацима а на по неким остану и да зимују у провизорно саграђеним шталама.

Према узрасту и полу, сва су грла подељена у извесна оделења, и сва се одвојено како на летњим тако и на зимњем хранењу држе. Хранење и нега грла врши се на онај исти начин као што је то при опису других ергела поменуто.

Сем штала подигнутих од тврдог материјала у Сомботфалви, све су остале на појединим мајурима и пашњацима саграђене провизорно.

Сенокосне ливаде и пашњаци јесу природни са веома питомим травама. Усљед тога пак, што водени талози преко целог

ИЗБОР СВИЊА ЗА ДОМАЗЛУК.

При избору стоке за приплод у опште, треба пазити да је таких особина, какве желимо да има наша стока и такве телесне грађе, да од ње можемо да очекујемо да своје особине пренесе и на своје потомство — на домазлук.

И више но игде треба на ово пазити при избору свиња за домазлук; јер код свиња траје бременост краће време, него код осталих врста наше домаће стоке, те чешће преносе своје особине на потомство. Сем тога, крмаче о сваком прасењу опрасе више младунаца, него што кобила ождреби ждребади, крава телади или овца и коза јагњади и јаради, те и по томе приплодна грла свиња преносе своје добре као и рђаве особине на много више грла, него што су у стању да их пренесу приплодна грла коња, говеда, оваца или коза.

Сад настаје питање: треба ли више пазити на избор вепра или крмача? — Ми би на ово одговорили, да треба првенство пазити на избор вепра, јер пошто он букари не једну него више крмача, то и своје особине преноси на више младунаца — прасади — него свака крмача на по се. Ну исто тако треба пазити и на избор крмача за домазлук, јер вепар и крмача имају подједнаку моћ преношења својих особина на потомство, па ако крмача није добра, онда би потомство насљедило и њене рђаве особине у истој мери, у којој би наследило добре особине вепра. Зато треба и крмаче за домазлук одбирати истом оном пажњом, којом се бирају и вепрови.

Вепар за домазлук треба да је снажан и добро развијен, задњи део тела треба да му је исто тако добро развијен као и предњи део. Глава треба да му је по могућству што лакша, но ипак не сувише њежна, јер је њежна глава знак слабости. Њушка не сме да буде збрчкана, нити пак сувише кратка, али опет ни сувише дугачка. Прса треба да су му широка и дубока, леђа сразмерно дугачка и права. Нарочито задње ноге не смеју му бити кратке, јер је вепар са кратким задњим ногама лош за приплод. Нарави треба да је веселе и живе, да је одважан, али не љутит.

Крмача за домазлук треба да има тело правилно и сразмерно као и вепар, но само њежније, тако, да цела њена спољашност на први поглед подсећа на женско. Главу треба да има лаку и њежну, њушку праву и умерено дугачку, прса широка и дубока, задњи труп развијен, нарочито довољно широк. Ноге треба да су јој развијене према величини тела и здраве, јер кад крмача остане супрасна, а нарочито у последње време супрасности, имају да понесу доста терета и да га издрже без опасности по крмачу и прасце. Што крмача има више брадавица на трбуху, то је и изглед на већу плодност, већ и по томе, што би било неприродно и помислити да крмача може више прасади да одоји него што има сиса. Зато, при иначе једнаким особинама, треба предпоставити крмачу са више сиса, крмачи која има мањи број сиса. —

Из искуства се зна, да су свиње крупнијих раса

лета у великој количини падају, у свако доба године у колико пашњаци нису снегом покривени има паше изобилно.

Дресура младих грла почиње још у 3-ој години и ова се у сарамерном времену пре доврши него што је то случај код осталих раса, јер коњи липицанерског соја, млого су мирнијег и блажијег темперамента а с тога и поучљивија него што је то случај код осталих раса.

У осталом хранење и нега коња, уређење и администрирање ергеле врши се на онај исти начин као што је то код напред именованих ергела поменуто.

* * *

И у овом заводу поред ергелског има још и економни одсек са постављеном цељи да се рационалним обрађивањем земље стара, да што већу количину људске и сточне хране произведе за увећање заводских прихода и израну целог стабла ергелског. Постићи ову цељ није мали задатак економног одсека тим пре, што је већи део културне земље мочаран и што је производња културних биљака због кратке вегетације ограничена само на извесне врсте као: раж, озиму пшеницу и нешто овса. С тога економна управа и полаже велику вредност на природне пашњаке и настојава, да стока већи део летње сезоне проведе на паши.

Централна управа економног одсека смештена је у вароши Фогарашу, која лежи на средокраћи целе домене.

Фогараш је варош са 8,000 обитника махом румунског живља и Саса. Лежи на реци Фогарашу која се испод вароши улива одмах у реку Олту, а на подножју Фогарашких Карпата. У Фогарашу је смештена Комотатска Управа и веома је жива погранична варош; удаљена је од жељезничке пруге 6. сахата и најближа железничка станица за Фогараш јесте Нађсцебен или Хомород, но сада је трасирана пруга Кронштат Фогараш — Херманштат, која је већ узета у израду.

Домена Фогараша велика је 9.000 катастралних јутара.

Ради лакшег уређења и администрирања ове веома раштркане имаовине, цела домена подељена је на 5 Мајура и то:

Кучулата.

Команов.

Фогараш и

Сомбот Фалва.

Шаркањ.

Мајур Кучулата јесте најближа тачка железничкој штација Хомороду од Домене Фогараша. На овом мајуру подигнуте су не баш најугледније штале, у којима су смештени волови који се гоје а по томе продаји излажу. Ови се волови преко целог лета до пред продају држе на пашама, које леже по таласастом подножју Карпата обрасле од чести дивљим а већим делом веома питомим планинским травама. Пошав од Кучулате источно лежи у доста брдовитим пределу Летње боравиште (Летње штале) — Лупша — која је $^3/_4$ сахата од Кучулате удаљена. У Лупши су смештена сва 1, 2, 3, года мушка и женска ждребад. Овај је Мајур најбогатији са пашама које су веома обилне, обрасле местимично буковом шумом и испресецане млогим поточићима, који никад не пресушују.

Пошав од Кучулате југо западно уз питому долину кроз коју тече валовита Олта за непуни $^1/_2$ сахата на колима присне се у мајур Каманов: На овом мајуру гаји се рацијонално ер-

у опште узев, плодније. С тога се узима за просечну добру плодност, кад крмача крупних раса опраси 9 прасади, средњих раса 8 прасади, а ситнијих раса 7 прасади, а прасад своју, при доброј храни и нези, може да одоји. Ну плодност код свиња може често да буде и „особно својство", т. ј. поједине крмаче исте расе особито се одликују од осталих крмача својом великом плодношћу, а сем тога су још и одличне дојиље, па шта више ове своје особине преносе и на потомство. Зато треба при избору свиња за домазлук тражити свиње из фамилија са овим особинама и предпоставити их, при осталим једнаким особинама, свињама из мање плодних фамилија. —

Д.

Практични савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксерне заразе,

по Мијфер-у и Л. Жосану прерадио за наше прилике М. Х. Поповић.

III. ДЕО.

О начину употребе сумпорног угљеника и његовом извршењу.

(Наставак)

Употреба од једном са 25 грама на један □ метар, такође је добра, но пошто је овако употребљена доза већа но код повторне употребе, то би код исте ваљало избушити и више рупа и то најмање 2—2 ½ по једном □ метру, или још боље 25,000, на један хектар, како би на тај начин испаравање гаса кроз земљу било на све стране што брже и правилније.

Колики би број рупа ваљало избушити, — према растојању врста и лозе — како за сваки поједини чокот, тако и по □ метру или хектару зарад бољег и јачег дејства на целу кубну садржину земље, види се јасно из ниже наведених таблица Жосановых, а све дозе које су више напоменуте, удешене су према општим приликама тако, да могу послужити као основица за опредељавање истих у свима местима где се употребљује сумпор угљеник као средство противу филоксерне заразе.

У прилог свега што је напред наведено, не можемо а да не опоменемо наше виноделце још на једну важну околност, коју не треба из вида изгубити, а та је што се нарочито код нас при засађивању винограда веома мала пажња обраћа на сам начин засађивања. Код нас се махом лоза засађује у врло малом растојању тако на пример ми имамо велики број винограда у којима су врста од врсте само 40—50 сантиметра далеко а чокот од чокота само 30—40 с. m. далеко, ово је веома погрешно и штетно и по сам опстанак и трајност винограда.

Растојање врста — ако хоћемо да нам је виноград добар — треба да буде најмање 0.70.—80 на и 0.90 с. m. а чокот од чокота најмање 0.60—0.70 с. m. једно од другог удаљени. На Рајни (у Немачкој) засађује се лоза обично у одстојању врста 0.95 а чокот 1.00. до 1.50 метара, док у Француској и Италији можемо рећи да је одстојање чокота и врсти највеће а на неким местима и претерано, тако да оно на многим местима варира између 1.00 и 1.75. с. метра. Према оваком растојању удесио је Г. Жосан ове таблице, (в. стр. 409) имајући у виду овакова одстојања као и обе употребе, које смо горе напоменули.

Према овако разним начинима употребе сумпорног угљеника, са оваким убризгачем чију смо слику напред изложили, и ако су довољно усавршени, ипак се не може тачно математички израчунати и определити потребна доза, јер то зависи, колико од убризгача, толико и од самог радника који њиме рукује, главно је да се бар од средње цифре много не удаљавамо.

дељски сој говеда. Говеда овог соја не одликују се толико ни млечношћу пити пак величином колико као изврсна теглећа радна снага, као и тиме што није подложна болестима и што њихово издржавање јевтино стаје, пошто се искључиво на пашњацима држе. Културна земља овога мајура засејана је поред, овса, пшенице, јечма и ражи, још и репом, кромпиром, кукурузом и конопљом.

Овом мајуру припадају чувени пашњаци „Винички" на којима се држе један део трогодих и четворогодишњака ждребаца преко целог лета. Ове паше, не само да су лепе већ су у неку руку и романтичне, окружене са свију страна омањим ћувицама густом шумом обраслим, и тиме су у неколико заклоњене од сурових хладних ветрова. У Октобру месецу, враћа се сва стока са ових паша на зимовник у долину реке Олте, јер иначе у зимње доба услед великог снега и сурове хладноће, која често досеже до — 28° С. ове су паше сасвим за време зимње сезоне неприступачне.

Пола сахата западно од Команова лежи мајур Шаркањ. На овом мајуру гаје се искључиво биволи. Цељ производњи бивола у овом пределу јесте та да се помоћу истих што корисније изупотребе пашњаци, по висовима карпатским, што су задовољни и са мршавом храном, а међутим тражња, употреба и вредност бивола у свему се равна говедама а у извесним приликама као теглећа снага још се и скупље плаћају. Сваке године однегују се на пашњацима по 500 грла бивола и као гојазна или теглећа стока излаже продаји.

До овога мајура лежи мајур Фогараш са седиштем у вароши Фогарашу, у којој је и централна управа — дирекција — економног одсека смештена.

На овом мајуру гаје се искључиво говеда Мелталске расе, која се одликује млечношћу и тиме што је веома подесна за брдске пределе. Приплодна грла ове расе доведена су на завода Баболне, а један део оригиналних грла импортиран је из горње Аустрије. Ова је раса говеда веома слична Сименталском соју из чега излази, да ово и није никакав пречишћен сој говеда а још мање раса, већ су то по свој прилици производи из укрштања Бернске и Алгајске расе. Постојбина ове расе јесте околина Керна (Kern) у горњој Аустрији, и доста је распрострта у целој Мађарској.

Подела, уређење и администрирање завода у свему и ако још није довршена, уређује се бар по оном истом плану како ергела тако и имаовина као што је то код напред поменутих мађарских сточарских завода поменуто. Имаовина заводска доста је екстензивно уређена што је ово још млад завод на потребује и времена и довољних материјалних срестава, па да се може уврстити у ред уређених сточарских завода, и што економна управа има да савлада знатне природне теренске препоне, и да изврши огромне мелијорације на земљишту које је намењено за производњу сточне и људске хране. Пошто је пак већи део овог земљишта по све мочаран, то се у првом реду у свима правцима мора извести дренажа, и тек тада ће се моћи одпочети и на овој имаовини интензивно газдовати и завод што већу ренту вући.

Пастувска сместишта.

За опасивање народних кобила основана су пастувска сместишта из којих се за време сезоне опасивања кобила разашиљу

Повторна Употреба.

30. грама на 1. □ метар а не 15. грама од једном.

РАСТОЈАЊЕ ДОЊЕ	БРОЈ ЧОКОТА НА 1. ХЕКТАРУ	ПРОСТОР КОЈИ 1. ЧОКОТ ЗАУЗИМА	Доза УКУПНА	Доза ПОСЕБНА	БРОЈ РУПА	ДОЗА ЗА ЈЕДНУ РУПУ	БРОЈ НАЧИЊЕНИХ РУПА НА 1. ХЕКТАРУ
1 м. 50	4435	2,25	68	34	8	7	44350
1 м. 56	4108	2,43	74	37	5	8	41080
1 м. 62	3806	2,63	80	40	5	8	38060
1 м. 68	3398	2,82	86	43	5	9	33980
1 м. 75	3250	3,06	92	46	5	9	32500

Употреба од једнои

по 25 грама на 1. □ метар.

РАСТОЈАЊЕ ДОЊЕ	БРОЈ ЧОКОТА НА 1. ХЕКТАРУ	ПРОСТОР КОЈИ 1 ЧОКОТ ЗАУЗИМА	Доза НА 1. ЧОКОТ	БРОЈ РУПА	ДОЗА ЗА ЈЕДНУ РУПУ	БРОЈ НАЧИЊЕНИХ РУПА ПО 1. ХЕКТАРУ
1 м. 50	4435	2,25	56	6	9	26610
1 м. 56	4108	2,43	61	6	10	24648
1 м. 62	3806	2,63	67	7	10	26642
1 м. 68	3398	2,82	70	7	10	23786
1 м. 75	3250	3,06	76	8	10	26000

Примењујући повторну употребу, требало би по могућству придржавати се ових неколике тачака: прво пут ваља набушити по четири руке ово свако чокота у квадрату по 0.40 с. м. једна од друге, но ако би земљиште било неподесно или плитко, онда би могли додати и пету рупу ба поставили 16—20 с. м. далеко од чокота, на ономе месту где се од прилике обе дијагонале секу тако исто ваља и други пут учинити само руке не би смеле бити на истим местима, на коме су први пут избушене биле, тако да ових осам руда чине једаи осмотрани угао. Поступајући тако друга ће доза увек накнадити ослабљено дејство сумп. угљ. прве употребе.

На овај начин највећа интензивност отрова дејствује боље и дуже, а то с' тога што нови гас долазећи с' противне стране дејствује боље и јаче, те и овај део инсената уништава, који је на којим узроком при првој употреби прикривен био. Овакав је начин и распоред рупа у својен био скоро до 1886 год., на многим местима а нарочито у Француској.

Нама изгледа, као што смо се и из сопственог искуства и код нас у Србији уверили, да се са оваким средством и оваким начином употребе неда ни како постићи овај жељени циљ, да се бар колико толико осигурамо од овако опасног непријатеља наших винограда.

Од 1881. год. па све до 1884 год. рађено је на неколико места у Србији, како на сузбијању тако и на уништавању филоксере заразе, за шта су употребљавана многа средства, нарочито Сулфат амонијака, креч негашен и сумпор. угљеник, који се је и код нас као најбољи показао.

На крају овога чланка остало нам је још да напоменемо најновији начин употребе сумпорног угљеника који се и данас још у доста великој мери употребљује.

Пошто су толики опити чињени то је већ постало и правило, да се сумпорни угљеник употребљује најзгодније на овај начин.

Доза од 24—25 грама по једном □ метру довољна је, и не треба је без нужде прекачивати. Подела ових 24—25 грама на више доза зависи у сваком поједином случају од тога у каквом се растојању налазе врста од врсте као и чокот од чокота.

У главном ваља пазити да ових 24—25 грама буду што правилније подељени, јер као што је познато, свако је земљиште у виноградима испрељетено жилама те би се према томе

пастуви по целој Угарској краљевини на одређене пастувске станице.

Пастувска су смештита државна установа и имају ту циљ, да одгајају младе пастуве који се по напретку 3-ће године на ергела шаљу и за прилод у наступајућој години почињу употребљавати. Колики ће се број пастува држати у смештитама регулише се буџетом, но свакако број ових пастува на годиие у годину увећава се. Тако је за 1887 год. било у пастувским смештитама на издржају свега 2.372 пастува. Већи део ових пастува прилобљен је у државним ергелама али доста знатан број одлази сваке године у пастувска смештита који су набављени куповином из народа од појединих произвођача као једногодга издребад и у ергелама одгеговани до напретка 3-ће године. Овакном куповином држава не само да подмирује у овом правцу једну битну потребу, већ енергично утиче на произвођаче обо-дравајући их, да ову привредну грану умногоструче и усаврше. Ни једно средство у пракгици није се показало моћније које је утицало на произвођаче, колико ово одкупљивање Што данас видимо Мађарску, да после Русије стоји са производном коња, на првом месту, и што у свима пределима Мађарске налазимо скоро искључиво коње призиатијих сојева, који су заузели место прежилеле и занемареног угарског коња, и на поклетку што је Мађарска на путу, да ће јој у кратком времену постати излишне и ергеле и пастувска смештита, пошто је циљ постигнут т. ј. земаљско коњарство у многи облогорођено; перед остлих, по свој прилици појашне има благодарити тој околности, што је приватима, имућијем и сиромашну створена могућност да може гајити коње — велим овом прогресу у развићу земаљског коњарства припада заслуга појединим држављанима.

Па и пак изгледа, да Мађарска и не помишља ове установе суспендовати које су у неколико намењену им циљ постигле. С једне стране изазивачна тражња од стране државе, а с друге велики извоз за иностранство, пошто је производња коња у Мађарској постала предмет светског трговинског артикла,) допринело је, да ове установе непрекидно и још енергичније своју улогу врше

Трошкови око издржавања пастувских смештита доста су велики, а приходи који се добијају у име такса за опас приватних кобила доста незнатни. Докле се ергеле (сточ. заводи) издржавају од својих сопствених доходака добивених са заводске имовине, дотле пастувска смештита, утрошке на своје издржавање сав приход који се у име такса за опас добије и поред тога сву ону заостатку ушгеду из појединих ергела а то је сума од 1.500.000 дин. годишње.

Такса пастува за опас приватних кобила са полупразним пастувима варира од 2—20 дин а са пуноврвним од 15—30 дин. У овом погледу држава чини знатне олакшице држављанима. Ако који поседник, друштво или манастир има своју сопствену ергелу, држава на захтев дотичних потражиоца уступа им једног или више пастува под најам за време трајања опасања у тој сезони но цени од 400—1200 дин. од пастува.

Узета под најам пастув не сме више опасти већ 40 кобила. Уредба давања пастува под најам тако је уређена да у овом погледу не може бити злоупотребе. Поред овога, држава уступа појединим држављанима и поједпине општинама и манастирима пастуве и на одкуп по процени комисијској. Обавезници су дужни куљеног пастува у року 4 године испатити.

(Наставиће се).

само правилном поделом лека могло постићи да он (лек) и до најрасштрканијих жилица допре, јер чим је земљиште теже, тим ваља више рупа избушити и обратно.

Прорачунавање потребне дозе може се најбоље на следећи начин извршити:

$$\frac{Ч. \times С.}{Р.} = д.$$

Ч. означава простор који један чокот заузима

С. „ „ количину сумп. угљеника која је потребна по једном □ метру.

Р. „ „ број потребних рупа, и

д. „ „ потребну количину дозе за 1. рупу.

(Свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Да се земља у саксијама не укисели.

Земља у саксијама, у којима су биљке које треба чешће заливати, укисели се, нарочито зими, те биљке у њој не само да не напредују, него очигледно ударају натраг. Да се ово не би догодило, треба маховину исушити на пећи, па је у прах истрти и помешати са земљом у саксији. На тај ће начин земља у саксији бити трошнија и не ће моћи да се укисели ма колико биљка да се залива, и биљка ће у њој прекрасно успевати.

—н.

Влажна коњушница нездрава је,

јер у њој коњи често пате од очних болести, ноге им отичу, често пате од кашља и жљезда и добију дугачку и тамну длаку. У зимње време влажна је коњушница још нездравија него и лети. Зато коњушница треба да је видна, да има одушке, како би се могао чист ваздух у њој одржавати и да се мокраћа не задржава у њој, него да одмах отиче напоље, — па ће се тиме, бар у неколико, ограничити штетан утицај влажне коњушнице на здравље коња који се морају у њој држати. —

—н.

ГЛАСНИК.

†

СРЕТЕН Л. ПОПОВИЋ

члан касације у пензији, бивши председник и редовни члан Српског Пољопривредног Друштва.

Родио се у Београду 14. Јануара 1820 а умре 9. Децембра 1890. год.

Са смрћу покојниковом Српско Пољопривредно Друштво претрпило је ненакнадими губитак. Овај ветерен беше највећи пријатељ пољској привреди — тој јединој ранитељици нашега народа. Последње дане свога трудног живота посветио је пољској привреди. И ако га изнемоглост од дубоке старости беше савладала, опет за то, беше духом крепак. С једнога краја Србије на други прелетао је старина „Чика Срета“, учећи примером и речи нашег невештог и намученог сељака паметнијем газдовању, доказујући му да спас земље, спас целога народа, и и његово благостање лежи у добро уређеној економији. Управни Одбор Српског Пољопривредног Друштва на први глас о смрти покојниковој, донео је одлуку: да му се, као видни знак благодарности, положи венац од пећа које је целога живота свога волео; да сав Управни Одбор изјави породици његовој дубоко учешће у тузи; и да се у име целога Српскога Пољопривредног Друштва као и свију привредника умољени редовни члан г. Коста Црногорац у надгробној беседи уз помене заслуга за пољску привреду опрости од овога трудбеника и бившег председника друштвеног што је и учињено.

Испраћајући покојника његовој вечној кући и праштајући се са његовим смртним остацима, говорник је живом речи описао и побројао све заслуге за које му Друштво и благодарни привредници дугују, завршујући свој говор с болним узвиком: Хвала трудбениче, нека ти је лака ова земља за коју си патриотски радио, светао и вечан спомен међу живима. —

* * *

†

ЈОВАН К. РИСТИЋ

начелник министарства грађевина у пензији, редовни члан Српског Пољопривредног Друштва.

Умро 15. Децембра 1890. године у својој 63 години старости.

Покојник је био дугогодишњи редовни члан и одборник у управноме одбору Српскога Пољопривредног Друштва.

Као начелник у Министарству Грађевина, вршио је своју дужност приљежно и савесно.

Као одборник друштва за пољску привреду ревносно [illegible]отпомагао вршење друштвених задатака, и све своје слободн[illegible]ме жртвовао нашој занемареној привреди, која му беше за срце прирасла. Покојник је радио у многим комисијама у којима се решавало о важнијим питањима пољопривредним, и својим богатим искуством и озбиљним радом, вазда припомагао, што повољнијем решењу. —

Српско пољопривредно Друштво одајући достојну пошту своме вредноме и заслужном члану, положило је венац на сандук покојников као видљиви знак своје благодарности, које Друштво дугује овоме трудбенику и часноме службенику ове земље.

Лака ти црна земља драги друже и добри пријатељу за коју си живео и неуморно радио, а ми сви, твоји познаници, пријатељи и другови задржаћемо те на свагда у најлепшој успомени.

* * *

Пројект закона о установљењу више земљоделско-шумарске школе. Министар народне привреде спремио је и мисли га поднети овој народној скупштини на усвојење. Виша земљоделско-шумарска школа (академија) установљава се ради унапређења земљеделства и шумарства, у којој ће се младићи потребном науком и практичним радом спремати за добре земљераднике, наставнике нижих пољопривредних школа, шумарске помоћнике и шумаре — вели се у члану 1-вом овога пројекта. —

Затворени сресови. — С тога што је се у срезу крајинском округа крајинског, среза мланског окр. пожаревачког и среза зајечарског, окр. црноречког заразна еточна болест „Шап и Устобола“ у јачој мери раширила Министар унутрашних дела решио је, да се срез крајински, срез мланска и срез зајечарски затворе, како би се ширење ове заразе спречило, она локализовала и што пре угушила. —

ДОПИСИ.

Рудовци 15 Новембра 1890 год.

Од 4 октомбра па до 15 о. м. време је сасвим нишоњито, скоро по све лањске, а прло је ретко било видити лепа без кише. Од 15 о. м. па до данас време је било лепо са нешто сетра, а данас нам оснежа снег, који врло добро напредује, и већ сади се да ним он и како нисмо ми могли до сада. — Закључује високо сејање.

Услед овако неудесног времена, које је сваку рану у пољу спречавало није се посејало знатних шита, колико јесе мистило посејати, па ово нам оштета друго не остаје, већ да се струдимо и пролетњим усевима надокнадимо).

Народ се до сада највише бавио орањем и сејањем јад је год и најмању прилику добио, оправком стаја — кошара за стоку, огртањем виногрда и спремањем дрва за огрев. Здравље је народу добро, и и код стоке таконе је здравље добро, само код чаца још траје болест „строка“, за коју сам јавио ранје писмом од 30-ог Септембра о. г.

Цене су:

Пшеници	од 100 нг. 11—12	динара
Кукурузу	„ „ „ 9—9.50	„
Овсу	„ „ „ 9—10	„
Вину	„ 100 л. 10—30	„
Ракији	„ „ „ 30—45	„

Свиње и остала стока јептини су а вепа ни ни тражње

Рад. Ж. Рапковић.
сеок:

Књић 28. Новембра 1890 год.

Од почетка месеца октомбра готово сваког дана бивала је кише до сада, за све оно време била је земља — од многе благонеугодна за сејање пшенице, али опак су земљорадници свог кра — грабећи време наметљу пшца — прилично посејали пшенице, још се сеју; посејана раста као у пролеће.

Берба кукуруза у овом крају добро је испала, а нарочито рани кукуруги који су се од летошње суше добро одрвали но позна.

Берба винограда такође добра је била, и вино је врло лепо многи се хвале да ни је вино овогодишње јаче и боље но лањско.

У опште се може рећи да је берба — житва — овогодишњих усева у овој околини била добра, осим једног сена које је услед летошње суше остало ретко по брдима, а оно Груже одпели вода у почетку Јуна.

Министарство народне привреде издало је наредбу преко поврућних му власти, општинама, да оцене штету коју је подолила летос поплавне и то да одбори општински, сваком појединцу, свако најче понаособ, оцене поплаву општинско. Одбори су општински овом раду приступили. Мислим се да ће се ова мања ослободити пореза за ово полугође.

Здравље у народу и код стоке добро је.

Цене су:

Пшеници	од 100 нг. 14—15 дин.	
Кукурузу	„ „ „ 8—9	„
Јечму и овсу	„ „ „ 8—10	„
Пасуљу	„ „ „ 20—25	„
Кромпиру	„ „ „ 8—10	„
Сену	„ „ „ 5—6	„
Ракији — од 10 грала	„ 100 л. 50—60	„
Вину	„ „ „ 15—20	„

Надница земљорадничу са храном и напојањем 0.80 дин.

С. М. Вемић,
учитељ.

Испод Авале 30. Нов. 90. г.

У прној половини месеца Новембра биле су јаке кише а по где који пут и са снегом, а било је и доста хладно време; у другој полозини време се промешало што је на наше полопривредничке веома угодно било за орање и сејање озимих жита, а ранije ово нису могли учинити, што је кршно време много трајало. Крајем месеца наступила је права зима — мраз — са снегом.

Овогодишња летина је била у опште слаба, због летње суше.

Сточарство у овом крају а нарочито у околини села „Авале“ прилично се одржава, најпаче имале ситније стоке, као: овака, коза и свиња.

Виногради се прилично обделавају, а има их засађени у поњем простору, но ни један виноград сее јесени није загрнут; јер се наши полопривредници као боје од „Филоксере“ ако ове загрну, а Бог хвала за сад је нема. Цена је вину од 12—19. дин 55. литара (1. аков).

Здравље је у народу и стоци добро.

М. Ђ. Радић.

Ниш Новембра 1890 г.

Ево већ неколико година, како живим у Нишу и за све то време, примајући „Земан-а“ — орган српског полопривредног друштва, увијек тражих и очекивах у њему допис из Ниша. Друге српске престонице.

Поштo, дакле, ни до данас, а нарочито сада, не нађе ни један допис у „Земун-у“ из Ниша, када су производима Нишке пијаце отворена врата Солунске пијаце и неких Француских пијаца, које су почеле своје потребе у храни и пићу подмиривати и са Нишке пијаце, то ја примам на се ту обавезу, да у будуће шаљем дописе из Ниша и са Нишке пијаце.[1]

У околини Ниша, а нарочито у: Сићеву, Јелашници, Мачи, Матејевцима, Каменици, Вртишту и Нишу главно је његовање виноове лозе и вина. Виногради су ове године били добро поњени и добро узрели. Врло мало их је немела летошња пролећна и суша, али је се то надокнадило у квалитету што је берба доцније почела и грожђе добро узрело. Берба је винограда отпочела готово у целој Нишкој околини, па и у самом Нишу, 24-ог Септембра и трајала је до 6-ог Октомбра. — Овде је добра страна та, што се берба, по предању, не почиње по Крстову-дне, по над грожђе добро узре.

Од једне мотике добијало се 120—150 ока грожђа. Од 100 ока лозја обичним примитивним кацуњаком гњечном у чабру и протим пењењем добијало је се 30—35 ока чорбе од ето ока; а од лозја гњечењем машином и пењењем пресом добијало се 55—60 ка чорбе (шире) од 100 ока. У чистој шири било је 22—25—30% шећера сее ово за то, што је грожђе добро било узрело и то тако се почело на самој гими сушити.

У Нишу, сем што т. Тутуновић, нишароки трговац, у овом пољу има неколико машина за гњечење грожђа и преса за пењење вина, било је још неколико машина и преса, те су многи, видећи бољу њину добит машином, гњечили и пресом пеђали. Била је донета и још машина коју је конструисао г. В. Виторовић из Крушевца за одвајање зрна од петељки и многи су се и њоме послужили. — Па где су, да ће се ова машина у Нишу усовити у будуће и да ће се ње многи користити. У самом Сићеву било је неколико машина

[1] Мићемо вам бити врло благодарни за тај посао. Ур.

за гњечење и четрнаест преса. Сама браћа Радојковићи, винарски трговци из Сићева, набавили су једанаест преса.

Цена је грожђу била 10—12 динара од 100 ока и куповали су већином наши винарски трговци, јер странаца није било.

Вина су сва, како прва под комином тако и бела, превреда. И прва су већином оточена после петнајест дана а бела још нису пречишћена и од талога одвојена; сем што је то учинио г. Тутуновић у Нишу и браћа Радојковићи у Сићеву.

Вина су нова у опште свуда а нарочито у Сићеву Каменици, Малчи и Тутином подруму изредна. — Матејевчани су у опште сви, сем учитеља Милована и њих неколицине, понварили своја вина, неумесним руковањем. — Многи су трговци и агенти за вино дошли те га купују и капаришу. Цена је новом вину од 100 ока 22—24 динара а Сићевачком, које је на време оточено и чисто, и 30 динара. Купаца и агената за сада има из Француске, Немачке и Аустро-Угарске.

Највише су ове године сипали кљун: г. Тутуновић у Нишу, преко 150 хиљада ока; браћа Радојковићи у Сићеву, преко 120 хиљада ока; Никола Илић звани Коломаца у Матијевцима, 100 хиљада ока, а и сада сви купују и скупљају самоток и бела вина из целе околине и код њих се могу добити веће количине доброг вина у свако доба. — Камо лепа срећа да се горе поменуте личности, као винарски трговци, удруже и удруженом снагом, било помоћу акција било на који други начин подигну винарску радњу на ступањ садање науке и то не само за Ниш и Нишку околину, но за целу источну Србију.

Заинтересовани ће из овог дописа увидети какова је берба винограда у Нишу и околини му била; какова су вина, какова им је цена и код којих се у већој количини могу добити. Овди је згодна прилика да поменем и то: да г. Тутуновић има своје стовариште — филијал-у Солуну и браћа Радојковић у Београду на Сави у Богојављенској улици. И у тим њиховим филијалима могу се добити сва изорена вина из Нишке околине.

Пошто сам раније, при опису вина, заборавио да поменем, то сада допуњујем ово: Вина сва из околине нишке имају у себи у средњу руку 12—14 гради алкохола. —

Мијаило Ристић.
учитељ.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва“.

Двадесета седница држана 21 Јула 1890 год.

Били су: председник г. Свет. Милојевић, подпредседник г. г. Алекса Љ. Поповић, благајник г. Вучко С. Богдановић, одборници: г. г. Ант. Крагујевић, Аца Живановић, Паја Тодоровић, Илија Кремић и Мирко Миљковић.

Бележио Мир. Миљковић.

Бр. 79. Прочиташе се резолуције које су секције донеле на постављена питања Г. Мин. Народне Привреде О мерама за унапређење пољ. привреде.

Управни одбор усвоио је све резолуције и предао председништву да их достави г. Министру народне привреде на употребу с тим, да се ове резолуције секцијске у исто време предаду јавности у „Тежаку.“

Бр. 80 Поведе се реч о томе: којих раса бикове и краве имају набавити изасланици друштвени за Шабачко добро.

Одлучено: Овлашћују се изасланици да правенствено набаве приплодна грла Сименталског или бернског Соја, но ако не би никако могли наћи добра грла тог соја, а међутим нашли би Алгајске раје, онда у овом случају могу купити припл. грла и алгајске раје.

Бр. 81 Прочита се акт. Мин. нар. привреде којим шиље разне домаће израђ. за трговин. музеј.

Примљено с благодарношћу.

Бр. 82. Прочита се акт Мин. војног којим пита: да ли је јевтиније и боље покривати камаре мушемама или правити рогљеве и покрити артијом и који би покривач био практичнији, јевтинији и трајнији.

Одлучено да г. г. Кремић и М. Миљковић изјаве по овоме своје мишљење и на основу овога извештаја одговори Друштво г. Мин. војном.

Бр. 83. Прочита се молба г. П. Тодоровића којом моли да му Друштво откупи 100 ком. књига „пољска привреда.“

Одлучено: да се одкупи од писца 100 комада са 20% рабата

Бр 84. Приступа се награђивању радова:

Са по 70 динара одбор награди ове радове:

О жетви стрмних усева од Мирка Миљковића.

Да ли пољопривредни отсек на великој школа или самостална пољопривредна академија од П. Тодоровића.

Вршидба Стрмнина од Мирка Миљковића.

Нешто о подубљивању орнице од И. Кремића.

Јевтина зимска башта од Вукашина.

Неколико речи о пасуљу блеђаку и раном кукурузу.

Поводом забране извоза свиња у Аустро Угарску од П. Тодоровића. Питања и одговори.

Како се роје пчеле са покретним сâћем:

О Америчкој лози.

О плуговима (окопачима и загртачима).

Критика на дело, Пољска привреда.

Са по 60 дин.

Одбијање телади од А. Љ. Попов.

Како се тамане скакавци.

Зајам пред жетву или узимање на зелено од И. Мирковића

Спор око ватања ројева.

Са 50 динара.

Подлистак, Белешке Гласник

Са 48 дин.

Све дописе.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупнима писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор а в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО“ КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАРЕДБЕ ОД 20/VIII 1869. ГОДИНЕ У 202 ОРШКОЈ ДРУГИНОЈ ЧЕСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Лист стаје за Србију
НА ГОДИНУ 8 дин., ОД ПОЛА ГОД. 4 дин.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 фр. или 5 нем. м. пр.

ДОПИСНИЦИМА КОЈИ РЕДОВНО И ВЕ ОБРАСЦЕ ШАЉУ ДОПИСЕ ДАЈЕ СЕ ЛИСТ БЕСПЛАТНО

ЦЕНА ОГЛАСНИМ ПОЛОЖАЈА ЈЕ НА ПОСЛЕДЊОЈ СТРАНИ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 51 и 52 — У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 30 ДЕЦЕМБРА 1890. ГОДИНЕ — ГОДИНА XXI.

Садржина: Вредност сена као сточне ране. — Зворник код Коња. — Када треба посегнути при заштићивању винограда каменичном лозом. — У прилог субвенција пољопр. — Практичан савет за употребу сумпорног угљеника против филоксерне заразе (борне штаке). — Извештај о виноарском конгресу и изложби у Крајови поднесен господину Министру народне привреде. — Белешке: Топлота сена, Врзосла, Студенице, Лапова и Алексинца. — Записник седнице управног одбора: Седница двадесет врва и друга. — Подлистак: Уређење и гајење чворних завода у Мађарској сврштај. — Позив на претплату — Књижевни огласи: Повртар и употреба прашака и огртача при гајењу кукуруза. —

ВРЕДНОСТ СЕНА КАО СТОЧНЕ РАНЕ

Сад, над су стегли јаки мразеви и ћиче, кад је је сва стока по цео дан на *„горњаци"* и пала на израну пеклучно са сеном — сад тек наш сељак увиђа од колике је вредности за његову стоку лепо и добро ливадско сено. Код нас нема никаквих скоро фабрика које прерађују сировине, а ко зна ни оних фабричких однадана са којима би сељак своју стоку лакше изранио и која би га тада јептиније стала, већ је принуђен да сву стоку, сем свиња, рани преко целе зиме сеном, а тек у недостатку овога, у крајној нужди и сламом.

Кад пак знамо да стока сачињава ако не више, а оно добру половину свеколике покретне имовине нашега сељака, онда ће сваки од њих и без нашега даљег доказивања појмити *од колике је вредности добро сено за израну домаће стоке* — Онај који је послушао савете које је „Тежак" у више прилика пружао нашим сељацима у виду поуке, — у добри час. — Онај пак који није хтео да поверује: од колике је вредности за земљоделца ако покоси ливаде по лепоме времену и пре но што траве процветају — тај се сада вајка, јер му сено не ваља, стока балдисава, и у пролеће кад је највећа ора сендби пролетних усева, нема чиме да израни волове — те једине своје ранитеље. — Ето како се незнање с једне, немарљивост и непослушност с друге стране, љуто свете кукавноме сељаку!...

На инак, свима нама добро је познато, са каквом се немарношћу развлачи и отеже косидба код наших сељака. — колико се сена растури по ливади, колико пак пропадне од влаге и одуле само за то, што се на време не ушласти и не среди. Често пак при косидби наш сељак и нађе доста сена, но не ваља... прио је, прозрело, нема питавости, не рани добро и стока има мало хаиде од таквога сена. —

На у чему се састоји доброта сена? Ево у чему: Косидба је оно што и жетва стрмих усева. Ако земљоделац не одпочне косидбу одмах чим се ливада но где где прошаре цвећем појединих трава, — изгубио је много.... Истина после 5—10 дана можда ће бити већи откос и наћи више сена, но оно неће бити ни у пола оне вредности као кад се ливаде у почетку цветања покосе.

Све ливадске траве и детелине док су још младе и незреле, имају много више ранећих материја но кад почну врети; а кад још узре или презре онда се све сварљиве ранеће материје претворе у несварљиву целулозу, тада више не преди ливаде ни косити, јер би се само излагали трошку и мучили ни око чега.... Истина, откос је много мањи ако се ливаде покосе док траве нису почеле да цветају; но то земљоделца не сме да буни. Он мора да се одлучи за ово двоје: *или веће мање а боље, или више а лошег сена.* — У прилог овоме, ми чинимо земљоделце пажљивим још и на то, да онај који раније коси, може под јесен добити још један откос, и тако ће имати и *доста* и *доброг* сена.

Колико и каквих ранећих материја имају поједине ливадске траве пред цветање колико пак за време цвећа и зрења семена, види се јасно из овог претпла гледа:

		У ЗЕЛЕНИЛУ, ТЕЛО ЗЕЛЕНАТА, КЕЛИЈЕ МАСНИ У 100 ДЕЛОВА ИМА		
Црвена детелина	пре пупољања	24·50	46·06	7·03
„	„ за време „	23·10	42·00	5·25
„	„ у јеку цветања	17·50	47·42	4·38
Црвена детелина	кад процвета	16·58	45·95	4·23
„	„ у семену	14·00	49·90	3·65
„	„ други откос — отава (grummet)	24·85	41·78	3·72
Граорка у јеку цветања		34·81	31·86	3·90
„	кад процвета и уари	23·10	35·69	3·63
Луцерка	пре цветања	27·30	38·80	3·88
„	после „	15·75	47·94	2·63

Обичне ливад. траве пре цветања	15·05	47·94	3·88
„ „ „ у јеку „	8·92	50·31	3·90
„ „ „ после „	7·52	48·00	2·58

Горње цифре до којих је вишегодишњим испитивањем дошао Др. П Колијер хемичар на пољопривредном одељку Вашингтонског универзитета, јесу *прст показатељ* практичноме земљоделцу при ранењу своје стоке сеном. Оне казују огромну разлику у доброти при упоређивању младог и старокоснога сена. То ће потврдити и сваки онај, који је био у прилици, да при ранењу прави ово упоређење, које се најбоље огледа на стоци; нарочито код крава млечара, — приметиће да млечаре рањене младокосним сеном, дају много више, много маснијег и бољег млека, но кад се ране старокосним сеном.

Према овоме, сваки земљоделац ако иоле буде водио рачуна о ономе што поменусмо, лако ће моћи да подеси право време косидбе. — Из предњег излагања види се јасно, да само младе траве пре и у почетку цветања имају доста беланчевинастих материја, угљо хидрата и биљних масти које су материје најранљивије. — Не да се ни замислити, а још мање сме ко очекивати од својих крава добар масан сир и масло, ако их не буде ранио младокосним сеном. — У тој истој мери нужно је таквим сеном ранити младу неразвијену и неодраслу стоку. За то опет понављамо: *Боље је имати мање али доброга сена.*

На доброту и вредност сена, много утиче и то: по каквом се времену сређује и начин на који се ова радња врши; а за тим и од тога, како је преко јесени и зиме сређено сено очувано. — Сено које се по влажноме времену коси и сређује, поцрни и изгуби велики део, управ више од половине оних ранећих материја које напред поменусмо, усљед хемиских промена које том приликом у сену наступе. — Дакле само се онда задрже у њему најважније ранеће материје кад се по лепоме времену коси, сређује и очува од закашњавања и трулења. —

Кад се младо сено суши на великој сунчаној припеци, онда оно изгуби сав клорофил т. ј. зеленило а са овим и неки део биљних масти и још других сварљивих и ранљивих материја које се том приликом претворе у несварљиву целулозу од које ране стока нема никакве асне.

Ако сено увати киша онога дана кад је покошено, па се после поступно осуши, изгуби $^1/_3$ па и до $^1/_2$ најважнијих ранећих материја. — Но ако се деси још и тај случај, да сено провенуто и у пола осушено покисне, па за тим се опет на јакој сунчаној жези осуши, онда је оно много више од половине ранљивих делова изгубило и нема вредности као рана за стоку ни онолико колико слама или сено из баруштина.

ЗВЕРИНАЦ КОД КОЊА.

Mauke. — Eczem.

Име овој болести узето је из народа. Да ли је пак подесно, да се она зове „*Зверинац*" о томе не могу ништа рећи, бољег имена не знам! Па и ако би

ПОДЛИСТАК.

УРЕЂЕЊЕ ДРЖАВНИХ СТОЧАРСКИХ ЗАВОДА

у

МАЏАРСКОЈ.

Д. ПАСТУВСКА СМЕСТИШТА

од

Мир. Миљковића.

(Свршетак)

Сваке године изда се под најам или на одкуп по 100—150 пастува, а заоставши и то већи број пастува према одређеном распореду разашље се на одређене пастувске станице. Ових станица има преко 600 (у свакој општини односно селу по једна) са по 2—8 пастува поради опасивања народ. кобила и тамо пробаве 4 месеца (Март Април Мај и Јуни). Пастуви који нису старији од 5—6 година, пуштају се на кобиле 4 пута недељно а акосу старији 7 пута.

По добивеним статистичким подацима горњи број пастува опасе у једној сезони 55—63.000 народних кобила. Такса опасна плаћа се од првог скока, а сопственик има права још 4 пута за исту таксу подвести своју кобилу под пастува ако потребно буде. Сваки пастув опасе у једној сезони обично 30—35 кобила. Суждребност народ. кобила износи на 65%.

Пастувских сместишта има у Мађарској 4 и за Троједну Краљевину једно, свега 5 и то:

У Стол. Београду.

Број пастува у овом сместишту износи на 872. Овај број пастува раздељен је за време опасивања народ. кобила у 4 под сместишта и то:

1. Стол. Београд у коме је и седиште команданта сместишта са 347 пастува.

2. Баболна са	205	пастува
3. Бајна „	100	„
4. Озора „	220	„

По пореклу било их је:

Пупокрвне енгл. расе	34
Полукрвне „ „	240
Нормандске „ „	60
Липицанера „ „	30
Пупокрвних арабера „	20
Полукрвних „ „	394
Помешани др. раса	104

Са ових подсместишта пастуви се разашиљу за време сезоне опасив. народ. кобила у 20 комитата. Највећи видљиви напредак у земаљ. коњарству помоћу ових установа показали су комитати: Комарански, Шопронски, Ђурски, Сомођски и Толнски где се у свако доба куповином најбољи коњи могу добити.

Нађ-Кереш.

Број пастува у овом сместишту износи на 723.

Ово сместиште раздељено је у сљедећа подсместишта и то:

било неподесно, опет боље је имати свој назив, него га узети од странаца; ако се нађе какво подесније име у народу, лако ће се овај назив заменити тим бољим.

Зверинац се по највише појављује с пролећа и с јесени, када је време мочарно, усљед нечистоће по улицама и шталама и то на кожи око кичичног зглавка и кичице, а нарочито на задњој површини где се зглавак сагиба. Зверинац је болест кожна, која по кад кад може бити и врло опасна и често се пута као нека мала зараза појави међу коњима једне исте штале. Ова болест истоветна је са кожном болешћу код човека, која се зове екцем. Ову су болест раније сматрали као коњске богиње.

Знаци по којима се ова болест код коња познаје следећи су: кожа на кичичној кости и зглавку попрвени, и отекне, и топла је, животиња осећа болове на оболелом месту, затим се по кожи појаве мехурићи, који су пуни жућкасте течности. Мехурићи се ови доцније распрсну, горњи слој коже отпадне и остане мокра, црвена површина. Покретањем животиње постану неке бразде по оболелом месту, где је кожа отпала и образују се пукотине. Течност, која се из распрснутих мехурића излива, сасуши се и образује красте, а по највише скупи се између длака и образује са перутом и кожним лојем једну масну, белу, рђаво миришућу масу. У тој маси образује се масна киселина, која дражећи на кожу дејствује, те се запаљење коже све више увећава, које захвата и остале подкожне делове, тако, да оболели делови коже пропадну и испадну а остану ожиљци, ране и чиреви, који због покретања животиње врло тешко зарашћују. Дешава се, да се ти ожиљци, који постану чврсти и тврди покрију дебелом покожицом коже, из које поједине, дебеле длаке израсту и стрче као бодље од јежа, те по овоме зову ову болест *и јежева нога*. По некад, пак, кожа тако задебља, усљед јаког запаљења, не само око кичице већ и око цеванице, тако, да нога постане веома дебела и отечена, усљед чега називају овај ступањ болести и *слоновом ногом*.

Ова се болест лечи у почетку лако, но ако се запусти онда иде врло тешко. У почетку се лечи, кад се на запаљеној и попрвенелој кожи поспе прашак од штирка, или се узме, Semen Lycopodi, или блајвајс помешан са Zinc. oxyd. или Bismuth. subnitr. или bicarbon. sodae, па се озго мете фата и завије се завојем. Кад испупају мехурићи, онда се међу завоји од оловног сирћета (Plumb. aceticum).

Ја сам у мојој пракси врло добре резултате постигао са машћу Bismuth. subnit., коју сам употребљавао код 6 државних пастува у Добричеву, који су од ове болести боловали. Где су се ожиљци и чибуљице образовали и делови коже испали, ту је потребно употребити антисептично лечење.

Код ове болести главно је пазити на чистоћу при лечењу, и што год се болесно место чистије држи у толико лечење иде брже; а што је год већа нечистоћа у толико лечење иде теже.

Ово неколико редака написах у тој цељи, да нашим пољопривредницима покажем, како би они сами

---

1. Нађ Кереш са . . . . . 157 пастува
2. Вршац „ . . . . . 189 „
3. Мезехеђеш „ . . . . . 139 „
4. Дорозма „ . . . . 114 „
5. Баја „ . . . . . 127 „

Међу горњим бројем пастува било их је:

Пунокрвне енгл. расе	24
Полукрвне „ „	180
Норфолошке „ „	70
Нормандске „ „	70
Липицанера „ „	40
Пунокрвних арабера „ . . .	10
Полукрв. „ „	183
Различ раса	136

Из ових сместишта разашиљу се пастуви у 14 комитата и то: Чанадски, Торонталски Темишварски и др. дакле у парниже и равније пределе угарске краљевине.

Сместиште у Дебрецину.

У овом пастувском сместишту има 635 пастува и то:

1. Дебрецину . . . . . 165 пастува
2. у Кверрешу . . . . 114 „
3. Турији ремети . . . . 141 „
4. Римапомтеру . . . . 115 „

По крви било их је:

Пунокрви енг. расе	14
Полукрв. „ „	89
Нарфолкера „ „	10
Пунокрв. арабера „	7
Полукрв. „ „	130
Нормандеза „ „	30
Липицанера „ „	25
Помешане крви	223

Паст. сместиште Сепши-Сент-ђерђ (Ssepsi-Szent-György.)

Ово пастувско сместиште засновано је у цељи опасивања народ. кобила у Трансилванији са оваквим размештајем пастува:

1. У Сепши-сент-ђерђу . . . . . 108 пастува
2. У Хомороду . . . . . 118 „
3. У Дежу . . . . . 59 „

Између горњег броја (295) пастува било их је:

Пунокрв. енг. расе	11 паст.
Полукрвне „ „	55 „
Пунокрв. арабера „	8 „
Липицанера „ „	45 „

а остали су норфолошке и нормандске крви. Усљед разноликог теренског облика земље, као и због добрих паша у пределима трансилваније распрострти су не само сојеви коња за тешко теглење, већ и за лако јахање (липицанери, арабери, и шпањолске крви) који у свему одговарају месним потребама там. становништва.

Пастувско сместиште у Варадину

Ово сместиште основано је у цељи побољшања земаљкоњарства у Троједници краљевини (Хрватској Славонији и Далмацији). У овом сместишту има свега 120 пастува. Управа овог сместишта у свему је подчињена Хрватском Министарству Унутрашњих послова.

могли познати ову болест и лечити је, кад се на њиховим коњима појави; но опет препоручујем им, да свакад, ако им је само могуће позову марвеног лекара, који ће увек боље знати, чиме ваља и како ваља, лечити стоку, јер није увек све једно, ма које сретство од ових побројаних, употребити, па постићи добар резултат; шта више може и болест погоршати и тиме долазе већи трошкови а често, може се коњ упропастити и направити неупотребљивим (код јежеве и слонове ноге).

Лазар Најдановић.

Како ваља поступати при засађивању винограда америчком лозом?

словодно по Тимену

Димитрије Христић.

При подмлађивању старог, зараженог винограда америчком лозом или оснивању новог са̂да, ако се хоће да изврше сви послови како треба, онда се морају поделити најмање на 2 године. У првој произвести и припремити калем лозу а у другој засадити је на њено стално место. Кад се пак хоће да подигне сасвим изнова са̂д, тада је нужно продужити цео посао на 3 године. У првој одгајити пресаднице, у другој окалемити их, неговати калеме, па тек у трећој приступити засађивању у виноград.

Ово нека служи за поуку онима, који своје садове подижу махом окалемљеним резницама америчке лозе са нашом домаћом. Јер у прво време америчка се лоза слабије развија од наше домаће и њен корен не може да понуди калему ону количину хране, која му је потребна, услед чега је срашћивање непотпуно, и лоза остаје неплодна, а у винограду опет много празних — непопуњених — места. При засађивању резницама, по правилу, свакада ваља рачунати да се неће примити знатан део калема. Ну још је горе са засађивањем неокалемљене лозе, која се калеми у винограду. Тада, ако не пропадну готово сви калеми а оно насигурно већи део, и то поглавито због недовољне неге, која се и не може у винограду да укаже онако, као у расадници. У расадници је сасвим другчије. Ту је лоза ограничена на сразмерно мален простор земљишта, и лакше јој се може указати сва могућа нега и том негом утицати на њено развиће. С тога је за обнављање винограда америчком лозом веома нужно најпре подићи расадницу за одгаивање калема. И ко хоће, с успехом, да засади свој стари виноград америчком лозом, или да подигне нови, њему је неопходно нужно да, предходно, спреми расадницу за одгаивање пресадница и калема. Кад се пресаднице — калеми — добро одгаје у расадници, онда ће и виноград бити напреднији, трајашнији и родинји. Са рђавих пресадница виноград ће остати вечито кржљав.

При подизању винограда америчком лозом од највеће је важности особина дотичног земљишта. Према разним особинама земљишта и многе врсте америчке лозе имају своје особене захтеве. Па да се избегну све оне штете, које могу наступити усљед погрешака,

---

Од 1859 године па до данашњих дана, опасао је горњи број наступа 1.200.000. народ. кобила. Нека је од горњег броја опашених кобила добивено не више већ 600.000 ждребади, и кад овоме броју додамо облагорођене генерације за ових 20 год. у округлој цифри 400.000, онда излази да је државним наступима облагорођено преко један милијон грла.

По статистичким датима број коња у целој угарској краљевини износи 2.158.830 грла. — Дакле једна половина земаљ. коњарства облагорођена је и замењена бољим сојевима коња, а друга ће се половина у много краћем времену облагородити.

Ж. ЗЕМАЉСКО КОЊАРСТВО.

Каваљерија је од најкадашњих времена у угарској историји играла одсудну улогу при завојевањима. С тога су и коњи у овој држави имали превагу над осталим врстама домаће стоке, још од првих дана оснивања угарске државе па све до нашег доба.

Мађарски коњ води своје порекло од азијског коњ (оријенталске расе) који је са доласком Мађара у данашње пределе пренешен. Благодарећи друштвеним и државним односима, у ново-створеној угарској држави, пренешени сој коња нашао је веома повољно земљиште за своје напредовање. Овоме су ишле на руку и друге подесне прилике. Као свуда, тако и овде религија је имала највећег удела. Бели коњи приношени су Боговима као најдрагоценија жртва, што значи, да добар и леп коњ беше за једну фамилију највеће благо. Па шта више сама држава чињаше најскупоценије поклоне страним владарима и својим великодостојницима, не у злату и драгом камењу, већ у добрим и лепим коњима. Историја постања данашње Мађарске одаје највећу заслугу доброј и извеџбаној коњици.

Важност и цена коњу све до данашњих дана ако се није увећала, још мање је у опадању, јер каваљерија у свима европским армијама игра значајну улогу, нарочито у аристократским сталежима. Европа, у првом реду има да благодари Српској и Мађарској коњици, што турска навала не допре и у оне кутове њене у којима се очува зрак знања, вештине и свега онога што се данас назива „Европском цивилизацијом.“

Шта више и у самом законодавству угарском, покретна имаовина која је се састојала из коња, нарочитог призрења заслужује, јер ергеле од по 60 грла нису се могле распродати већ су прелазиле у наслеђе најстаријем члану фамилије (Maiorats).

* * *

Угарски коњ познатије у зоологији под именом „equus velox hungaricus“ а пореклом је оријенталске пасме, која је од чести пренешена при војеним походима Мађара у данашње пределе а већи пак део пренели су Татари приликом завојевања предела у којима данас Мађари живе. Према овоме може се са сигурношћу тврдити, да је пореклом Татарске расе коња па је се у низу неколико столећа, нарочито од оног времена од када су Турци завладали Мађарском, укрштањем у парењу са турском и арапском крвљу коња, изметуо у оријенталску расу.

Мађарски коњи јесу средњег узраста и ретко кад превазилазе величину обичног коња. Главу носе високо, поносито. Глава им је сува, чело широко са профилом прилично дугачким повијеним, доња вилица широка и јака, очи велике а ноздрве

нужно је о овоме водити озбиљна рачуна. Из дојакошњег искуства о засађивању америчке лозе зна се доста тачно: е да ли је ова или она сорта лозе подеснија за опредељено земљиште и коју је најбоље засадити на избраном земљишту.

Земљиште за подизање винограда ваља испитати што је могуће боље. Положај, боја и трошност земљишта може се у неколико определити и од ока. За дубину пак, може се дознати копањем јамића на неколико места у винограду. А пропустљивост оранице и здравице лако је определити нарочито ономе, који је то земљиште већ обрађивао једну или две године.

Кад се зна положај, боја и влажност земљишта; кад се зна каква је ораница или здравица, да ли је каменита или не, онда је из тога лако сазнати и да ли се земљиште брже или спорије загрева. А из овог, опет, лако је прибавити уверења о физичким особинама земљишта.

Што се тиче састава земљиног, при засађивању америчке лозе, најнужније је знати: е да ли има у земљи креча и у којој мери. На земљиштима која су сувише кречна, многе сорте америчке лозе не успевају добро. За испитивање: је ли земљиште кречно, узме се обично једна шака земље и прелије сољном киселином. Почне ли земља јако да пенуши, знак је да у њој има доста кречних састојака, а у колико је пенушење слабије у толико их има мање. Да ли пак у земљи има гвожђаног оксида, који је веома нужан за успевање америчке лозе, може се у неколико определити по затвореној боји земље.

Што се тиче кварца (белутка — шљунка). Зато није нужно нарочито испитивање. Скоро свако земљиште, без разлике, има, мање више, ових састојака, било једних или других у оноликој мери, колико је потребно за успевање лозе. Што их пак у једној земљи има више у толико је она трошнија.

Кад се дакле тачно определи положај и особина земљишта и сазна њена целокупна вредност, онда ваља за засађивање изабрати ону врсту америчке лозе која је најудеснија за то земљиште. И што је год једно земљиште боље, то се може учинити лакши избор од више врсти америчке лозе, а што је лошије у толико теже. И често пута на лошијем земљишту, нарочито при најудеснијем положају, једва се може учинити избор у једној или највише две сорте.

Свакојако у избору сората америчке лозе не сме се итати, јер погрешка учињена у овоме води сигурно неуспеху и штети, која ће остати докле год постоји винограда.

Али, ако се води строга рачуна о свему што је напред речено, ако се при избору сората лозе, избору земљишта и т. д. узму у обзир сви чинноци, који су од значаја, предпостављајући да се при томе има и друга нужна ампелографичка знања и спреме, онда ће се, моћи, између многи сората америчке лозе, подесних за разне климатске одношаје, учинити понајбољи избор.

У избору сората америчке лозе, нарочито гди се тиче избора извесних варијатета за производњу вина, од пресудног су значаја клима и положај дотичног

мале. Високо држање главе и извијеност врата, дају им веома лен изглед у понашању при ходу; грива им је дугачка, опружена без коврца; коните су праве; у сапима добро развијени и ове нису тако овалне већ стрмо падајуће; бокови нису најправилније везани са препонама, плећко су дугачке суве и мускулозне; широких су прсију а отуд и развијених и здравих плућа; веома јаких и сувих мускула. Држање репа, код ових коња није баш тако лепо, — исто тако крупне су и у неку руку грубе коштате грађе, а што понајвише ружи мађарског коња, јесте хрђав положај ногу и ове су, нарочито задње, као у краве; склоп костију у свима осталим деловима тела веома је пропорцијоналан а ређе погрешан.

На измаку прошлог столећа порекло оригиналног угарског (татарског) коња губило је се поступно укрштањем при парењу са пастувима шпањолске, арапске и енглеске крви које су држава а и поједини имућнији држављани набављали. Производи из овог укрштања, били су по екстеријеру много лепши али су са тиме све више губили од своје чисте оргиналне крви.

Само у оним пределима Угарске који су насељене искључиво Мађарима, није још сасвим изгубљен тип оригиналног мађарског коња, и ако је се већ и тамо у многим особинама укрштањем са другим расама, према модерним захтевима да нашег века, изменио. Ови су коњи изврсни за јахање. Високи су 1,52—1,58- с. m. и с тога се веома радо купују за војене цељи.

У равнијим пределима испресецаним местимично узвишењима, (а ти су предели око подножја шуме Баконија, околина Кишбера, Баболне, Тевиша, Комарана и т. д.) одомаћили су се коњи који су производ из укрштања оригиналних (угарских) кобила са пастувима полу-арапске и енглеске крви. Што су коњи горњих полукрвних раса, лепи, фини, добри и подесни како за лако јахање тако и за лепо теглење, једино се има благодарити у првом реду добрим пашама, а у другоме упливу државних а и приватних ергела, којих у овој околини има приличан број. Ови су коњи веома лепо развијени а обично су величине 1,60 до 1,65. с. m.

У оним пределима Мађарске који су насељени разним народностима, има колико народности толико и сојева коња. Северно и југо-запно у сусеству Истрије, и у оним пределима у којима већим делом словени живе, преоблађује Норска раса коња, дакле западњачка раса, која се одликује величином тела са јако развијеном мускулатуром и врло је способна за теглење тешких терета.

У вишим карпатским пределима и по подножју Карпата са свију страна где у становништву преоблађује словенски живаљ, (Словаци) распрострањен је сој коња који је постао укрштањем из малих но веома јаких и темељних коња који нису већи од 1.47—1.52 с. m. Овај сој коња врло је способан за пошење терета по стрменим карпатским пределима. На облагорођавању и поправци овог соја коња који доста изгледа примитиван, мало је или боље боље рећи ни мало рађено. Тек пре 8 година (са оснивањем ергеле Фогараша) облагорођавају се земаљске кобиле са пастувима Липицанске и Неаполитанске крви.

У пределима источног дела Карпата, који су у целој Трансилванији најбрдовитији, налази се један мали сој коња величине 1.35—1.45 Овај сој коња који је познат у тамошњим пределима (Ердељу) под именом „Пона“ био је још мањи, јер је сасвим

земљишта на коме се виноград оснива. Може се рећи, да скоро све врсте америчке лозе воле јужнија места, претпостављајући да им је земљиште угодно, јер увек боље успевају на земљиштима топлијим него на ладнијим. Ну, и у севернијим пределима има положаја, нарочито присојâ, која се добро загревају и могу лози да даду онолику исту топлоту као и по неки равни положаји у јужним пределима, као н. пр. предели Италије и Јужне Француске окренути северу. Још ако је земљиште у присојном положају добро, на њему се могу сађењем лозе, без бојазни постићи изванредно добри резултати — дакле бољи него ли на земљишту које, ма да лежи у истој географској ширини, али је равно, или осојно, па се загрева спорије.

Особина земљишта, да се брзо загрева, чини, те се америчка лоза шири и на Север. Али у севернијим, ладнијим положајима, још ако су она равна или окренута Северу и Истоку, ту ваља, у избору лозе бити веома обазрив, јер учињена погрешка неће се моћи поправити никад. Шта више у ладнијим положајима, на равном земљишту где још добро напредује наша обична лоза, ту америчка једва животари, пошто топлота земљишта веома брзо зрачи а она је за успевање америчке лозе преко потребна. Ну међу америчким лозама има варијатета које могу да успевају и у ладнијим положајима као н. пр. Јорк-мадеира. Од свију амерички лоза употребљује се у ладнијим пределима за подлогу Јорк-мадеира као најбоља. Истина многи сумњају у њену издржљивост против филоксере, али се варају. Познато је да је филоксера у северним пределима мање опасна лози но у јужним, те по томе, Јорк мадеира, ако ту, због оштрије климе не може бити бујнога пораста, а она је много мање изложена опасностима филоксере.

Најзад пре подизања расаднице, мора се бити начисто с тим: да ли ће се пресаднице непосредно расађивати у виноград, или ће се предходно калемити нашом домаћом лозом и калеми најпре однеговати. У првом случају, приправни радови у винограду биће јевтинији али уједно с тим, и лоза ће бити мање издашна, мање издржљива, него кад би се најпре окалемила и калеми однеговали. У севернијим, ладнијим положајима, где се боље и благородније лозе не могу размножавати, ту је од непосредног засађивања пресадница и каквоћа продуката лошија, и коликоћа мања, но што би био случај, кад би се засадила окалемљена и одгајена лоза. При засађивању окалемљене лозе истина су приправни радови у винограду већи и скупљи, али је принос по каквоћи много бољи, а по коликоћи далеко већи него код непосредног засађивања.

При калемљењу ваља нарочито пазити на што већу природну сродност лоза — домаће и америчке. Између разних варијетета наше домаће и америчке лозе није срашћивање подједнако. Из искуства се зна да извесна сорта наше лозе окалемљена на једну сорту америчке боље срашћује и боље напредује, док међу тим окалемљена на другу, срашћује лошије. На ко хоће да има успеха у калемљењу мора тачно познавати природу обе лозе и чинити избор у сличности природе њихове.

био занемарен. Тек у последње време одпочето је рацијоналније гајење овог соја и Мађари чине све могуће, да се овај сој што више одомаћи и беље усавршн јер је веома омиљен код свију љубитеља коња.

У пределима, у којима преоблађује немачко становништво, преоблађују и западњачке расе коња, и нешто мало Нонијусова и полу енглеска раса, (околина Пожуна и Пеште). У јужним и југо-источн. пределима угарске — у којима преоблађује српска и румунска народност, одржавају се и данас коњи занемарене оријенталске расе, веома слична домаћем угарском соју коња који још није облагорођен племенитијим сојевима. Коњи овог соја, неразвијени су, због хрђавог држања кржљави и једва се још корисно могу употребити за јахање и лако теглење.

У главноме може се казати у опште не угарске коње ово; (а то важи и за наш домаћи сој коња).

„По пореклу угарски се коњи одликују изверсним особинама, но због разноверсног ситуацијоног положаја предела, климе, састава земље, вегетације, економних прилика и начина одгајивања, или су очували ове особине па и сами тип, или су се изметуле (дегенерирале) или су укрштањем са благороднијим расама ове још више усавршене.“ —

* * *

Да видимо сад од коликог су уплива горње чињениц на развијће коњарства и де ли Угарска за рационално гајење коња има повољних услова и који су ти услови?. —

Краљевина Мађарска износи по простору 5,600 миља или 322,304 квадр. километара и лежи под 44° 9′ до 49° 33′ екватор. ширине; 32° 4′ до 44° 16′ Меридијан. дужиње.

Ако поделимо целу Угарску у 100 једнаких делова, онда 30% долазе на висока брда, 20% висоравна и плодне равнице, 15% земљишта неприсецано плодним брежуљцима и омањим равницама и близо 37 до 40% равнице које су биле под шумом но сада оголићене, и великих мочарних равница познате под именом: „Allföld“ (равница Пешта, Сегедин, Арад); последњи и највећи део угарских равница лежи у басену Дунава почев од Пожуна па до Карпата.

У погледу агрикултурном, дели се угарска у седам регијона и то: 1) Лева обала Дунава. Овај се регијон одликује са богатом производњом јечма лана и јабука; заузима у простору око 226 квадр. миријаметра; 2) регијон шума и пашњака (513 квадр. мир. мет.) 3) Десна обала Дунава или регијон шећерне репе 432 (квадр. миријаметра) 4) Буда-пешта и околина или регијон кукуруза (210 квад. мирм.) 5) Лева обала Тисе или регијон пшенице, ражи, лубеница (338 кв. ш. ш.) 6.) Велике равнице (низе) или регијон стрмних жита и репице (532 кв. мирм.) 7) регијон Трансилваније, који се после дели у западни или регијон кукуруза и винограда; источни или регијон овса и ражи (468 кв. мирм.)

Но највећи и најплоднији део угарске краљевине: јесу равнице (низе) које леже у басену Дунава; једино што убија вредност овој житници угарској јесте то: што у овим пределима неких година владају климатске, крајности т. ј. зими пресомерно

Пошто се, дакле, по испитивању свију чињеница најзад одлучи за ову или ону сорту америчке лозе онда се приступи оснивању расаднице.

Идуће зиме, после калемљења лозе у расадницу, дакле тек друге године, ваља помишљати на приправне радове у винограду и то по најпре, на риљање винограда. Пре свега овде је нужно напоменути, да све врсте америчке лозе дубље пуштају корен у земљу и више га разграњавају но наше домаће лозе и зато потребују дубоко и трошно земљиште.

При риљању винограда за сађење америчке лозе, као најмања дубљина, може се узети 60 c. m.; а дубља 80—90 c. m. или још боље један метар, ако тај посао не би стао сувише скупо. Кад је положај винограда раван, риљање се може заменути плугом риљачем после кога треба да дође подривач. У Француској су хиљадама винограда тако припремљени и засађени америчком лозом па дају и данас врло повољне резултате.

Кад се земља већ припреми ваља је избраздати, изделити за сађење лозе. При овоме послу имати на уму бујност америчке лозе, јер скоро све врсте, изузев Јорк-мадеира, Рупрестрис и неке друге имају јак и бујан пораст, и само онда добро успевају кад се усвоји одгајивање и орезивање на дуже резнице или кондире. А, ако се буду вештачким путем принуђавале на низак пораст онда не само да губе своју трајашност и родност, већ губе и особину издржљивости противу филоксере.

Што се тиче растојања међу лозом то поглавито зависи од начина одгајивања, као што опет и начин одгајивања зависи од положаја земљишта климе и т. д. На једном хектару може се највише засадити 6000 а најмање 2.500 лоза. Одстојање чокота треба да буде 1·50 до 2 а ред од реда 1. метар.

На завршетку ваља напоменути још само то, да америчка лоза тражи ђубревито земљиште, те зато мршавија земљишта ваља обилато ђубрити и то минералним ђубретом.

У ПРИЛОГ СУЗБИЈАЊА ФИЛОКСЕРЕ.

У допису Г. Р. Ђ. Вулчевића економа из Кладова штампаном у 47. броју „Тежака“ између осталога стоји, како је дописник од неколицине тамошњих економа слушао, да се филоксерна зараза у њиховим виноградима много брже и више шири у оним зараженим виноградима, који се редовно и добро обрађују, но у онима који се мало или никако не обрађују.

Пошто је то ствар доказана, и пошто је то питање од стране многих стручњака решено, ми ћемо овом приликом да објаснимо те појаве од куда то бива и зашто.

Ево од куда то долази, да се зараза филоксерна шири и растура много брже у оним виноградима који се редовно — и добро обрађују, но у онима који бивају врло често напуштени и не обрађују се никако или врло слабо:

1. Што самим обрађивањем таковог винограда земља постаје ровитија, самим радом она постане растреситија те тиме у велико олакшава претање инсеката са корена на корен, и шири се на све стране.

2. Што се свако обрађено земљиште због продирања ваздуха и сунчаних зракова много брже суши, нарочито после ве-

---

хладно а лети сасвим сушно или сасвим кишно тако, да усеви пострадају од поплаве.

Количина ваздушних талога у овим равницама износи сушних година једна 502 m. m. годишње од којих пада на лето 110 m. m. кишних талога, док у пределима Трансилваније ови износе годишње преко 840 m. m.

С друге пак стране, и ако је културна земља у овим пределима изврсна за продуцирање пшенице, кукуруза, репе и др. усева, најмање се још може казати за такву земљу да је усљед горњих климат. крајности подесна за пашњаке и производњу фуражи, као они предели на десној обали Дунава и око подножја Карпата у којима су пашњаци због често падајућих киша обрасли поглавито добрим травама и црвеном детелином, Луцерка и Мувар (panicum germanicum) још најсигурније успевају по пашњацима и ливадама ових мочарних низа. Истина по кад што налазе се на овим пашњацима неке врсте детелина и других бољих трава, но то је реткост и скоро искључиво само онда, ако је година кишовита, ако су пак велике суше, онда за време сезоне паша, на место детелина расту врло хрђаве траве које стока нерадо једе; где којих година пак пашњаци у овим пределима тако буду спржени од сунчане припеке да се на истима само прни корен и стабло од сасушеног биља, а стока скапава од глади немајући чиме да се храни.

Са ових разлога доста су неповољне прилике за развијће рацијоналног сточарска у Угарској, и ако ово сачињава главну привредну грану краљевине. Пастирски живот у угарској, још је у многим покрајинама задржао свој првобитни карактер. Номадски сталеж тежно је да у свом притежању одржи велике просторије слободне за попашу својих стада, и докле је се год овај у снази одржао, рацијонално пољоделство, морало је уступати место примитивној производњи стоке. У пределима планинским у којима иначе нема услова за развијће интензивне економије, сточарство је и данас главно занимање тамошњег становништва. Усљед тога је и популација у Угарској у сравнењу држава у којима рацијонална привреда стоји на вишем ступњу врло незнатна. Тако у Угарској долази на једну квадр. миљу 2634, у Француској 4000, у Енглеској 6500, а у Белгији 9.300 становника.

У Угарској краљевини (без троједнице) има 2.158.000 коња дакле на сваку квад. миљу долази по 385 грла или на 1000 становника 140 коња. Веома је значајне да број коња ни у каквој узајамној вези не стоји са добротом. Тако у поједним пределима налазимо најмањи број грла на једној квад. миљи и опет зато су најизврснији коњи и обратно.

Ж УПРАВНИ ОРГАНИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЗЕМАЉСКОГ КОЊАРСТВА

Непосредни надзор над свима ергелама, пастувским сместиштима и осталим установама постојећим за унапређење земаљског коњарства, поверена је Министарству за земљорадњу Трговину и Индустрију, односно оделењу за земљорадњу и сточарство. На челу овог оделења стоји искусан високо цењени и много уважени саветник министров Г. Франц Козма, са придодатим му у помоћ стручним особљем у лицу г. г. Густава Танфа секкцијоног саветника, грофа Сапарија и Луценбаха секретара истог оделења.

ликих киша, а тиме се и опстанак инсеката у таковим виноградским земљиштима боље осигурава, јер филоксера не може да трпи нити може правилно да се развија — ни влагу, а камо ли мочар или воду.

3. Што се самим обрађивањем зараза, било мотикама или на обући самих радника, врло лако преноси не само у томе винограду с' једнога чланка у други, но и по целој околини.

4. Што се обрађивањем даје могућност инсектима да се правилније развијају и да, кад им дође време — а то је од половине Августа — изилазе на површину као крилати, и тада одлећу сами или их ветар преноси чак и у најудаљеније крајеве где сасвим нова огњишта заразе стварају.

5. Што се загртањем заражених винограда с' јесени осигуравају инсекти, те не морају од јачих мразева бегати са њежнијих жилица — које се налазе ближе површини — у већу дубину, јер они — инсекти — са ових њежнијих жилица усишу много лакше бољу и свежију храну и т. д.

То су те појаве, које су главни узрок, да се филоксера у обрађеним виноградима много брже, лакше и више мнижи, која је главни узрок ове опасне заразе, усљед, које видимо да нам се наши красни виногради све, више и више затиру.

Кад би сваки сопственик винограда или виноделац у чијем се винограду зараза појави, повадио пажљиво сву лозу са огњишта заразе и око овога, те је на истом месту спалио, и кад би то место за тим са каковим маљем набио, и оградио га ма и најмањим ровом да не би по томе месту стока и чељад улазили, ми смо уверени да се зараза неби могла тако нагло да шири, као на оним местима, где се и заражена места обрађују упоредо са здравим, и где се на заражена места не обраћа ни најмања важња.

После неког времена могло би се овакова огњишта згодно употребити за детелину или дуван: детелина је врло добра с' тога што око ње нема много посла да би се морало сваки час улазити, а дуван је такође добар због свог широког лишћа те и ако би ма који крилати инсект изишао на површину, ту би му био одмах гроб.

После четири или пет година могла би се на таковом месту поново лоза засађивати.

М. Х. А. П.

Практични савет за употребу сумпорног угљеника противу филоксерне заразе.

по Миљфер-у и Л. Жосану прерадио за наше прилике

М. Х. Поповић.

III. ДЕО.

О начину употребе сумпорног угљеника и његовом извршењу.

(Свршетак)

Ми ћемо да наведемо један пример, по коме се може лако у свима случајевима потребна количина дозе израчунати, н.пр.

Узимо да је растојање између врста 1. метар, и растојање између чокота 0.50. метра. у овоме случају би сваки чокот заузимао $^1/_2$ □ метра простора. Кад би сад усвојили — као што је напред поменуто — 24 грама на сваки □ метар онда би на сваки поједини чокот дошле по 2 руне (јер би од избушених 4 руне око сваког чокота само половина (дакле 2.) сваке поједине руне важило за сваки чокот). Израчунавање по овој формули било би према томе овако:

$$\frac{^1/_2 \times 24}{2} = 6$$

Према томе би била доза на сваку руну по овој таблици по 6. грама.

(о = означава руне × = означава чокот).

За руковођење послова чисто војене природе, над војничким особљем при ергелама и пастув. сместиштима, постоји у Минист. за Земљорадњу Трговину и Индустрију Иншпекција, која је у свему у службеним односима подчињена Министарству а у субординацијоном погледу заједничком војеном Министру. Шеф ове иншпекције јесте Фелдмаршал-Лајтнант г. Ј. Хорват.

Основни принцип у делању Министарства за унапређење земаљ. коњарства базира на приватним произвођачима. Министарство са овима стоји у веома ближим односима, и њихова мнења у извесним приликама јесу од предсудног утицаја: које ће мере Министарство предузети, и у ком ће правцу своју сарадњу развити те да се цељ што лакше, брже и боље постигне. Полазећи са овог гледишта, Министар је образовао као највише саветајуће тело, Централну Комисију од 10. лица. Чланове ове комисије бира од части пољопривредно друштво и жокејски клуб у Пешти, а неке од њих наименује Министар. Централна комисија сазива се и држи своје сејнице један пут годишње. Председник комисије реферише о предузетим мерама и постигнутим резултатима на пољу унапређења коњарства у прошлој години а у исто време износи пред комисију нацрт програма по коме би се у наступајућој години имала развити сарадња Централне Комисије.

Сем „Централне Комисије" чије је седиште у Пешти, сваки комитат бира из своје средине једну комисију састављену од стручних лица којој је задатак да се искључиво стара у овом погледу о својим локалним односно комитатским интересима. Дужност председника комитатске комисије јесте: да предлаже Министарству, у која места дотичног комитата треба послати држав. пастуве у наступајућој сезони поради опасивања земаљ. кобила; да даје мнење и предлаже практичније начине о употреби држ. пастува; да предлаже лица за државне награде која су се на пољу производње коња и др. стоке одликовала; да изналази и предлаже лица од којих треба једногода мушка ждребад одкупити за држ. потребу; и напослетку председник комитатске комисије участвује у свима мерама које влада предузима за унапређење сточарства, узима на се обавезу, да са својим члановима комисије протумачи необавештеном свету корисност предузетих мера и настојава да се ове на што практичнији начин у дело приведу.

Комитатских комисија у целој угарској има свега 65. Представници или председници ових комисија сазивају се сваке друге године на конгрес у Пешту. На овим конгресу решавају се врло важна привредна питања. Конгреским седницама председава Министар за Земљорад. Трговину и Индустрију и на тај начин долази у ближи додир са произвођачима који предлажу и износе на решење жеље појединих комитата, које буду као умесне оглашене.

У име издржања свију установа за производњу, одгаивање и унапређење коњарства, за држање трка; раздавање премија и подноре свима установама овога рада, потирају делегације за за ову цељ Министарству $5^1/_2$ милијона динара рачунећи ту и приход од 4 мил. које те установе год. дају; односно државна субвенција овим установама у готовом новцу годишње износи 1,500,000 дин.

Сем побројаних установа, постоји један засебан фонд основан од поседника који се баве производњом коња у велико и

o o o

o × o × o × o

o o o

o × o × o × o

o o o

o × o × o × o

o o o

o + o × o × o

Код нас је у Србији сумпорни угљеник употребљаван јесно као средство за сузбијање филоксерне заразе нарочито у последње време, од кад је доказано, да се он неда употребити као средство за подпуно уништавање исте

Пошто се виноделе наше Отачбине налази данас у трепутку врло критичном и озбиљном настало је важно питање, на шта да се ради сад?

Опасност ове несретне заразе грози сваког дана све више и више, она постаје опасна и за оне крајеве за које се је помишљало да су довољно удаљени и да им због тога неће моћи да шкоди. Ну међу тим ми са поуздане стране дознајемо да је зараза пренета већ и у Алексиначким виноградима.

Сва могућасредства која су до данас препоручивана противу ове заразе препоручивана су од стране многих европских научара најозбиљније, свако питање које нам је наука осветлила, и које је и у пракси опробано и усвојено, примењивали смо и усвајали га и ми, у колико су нам то средства дозвољавала. Између свију проналазака Сумпор. угљеник показао се је као најбоље средство за сузбијање ове заразе. Ну ми га ипак не можемо да усвојимо за овај циљ а још мање да га препоручимо, као таково средство којим би се могло постићи подпуно уништавање филоксерне заразе. Ми га примамо једино као изредносредство за сузбијање исте, и то само на оним местима где зараза није узела велики мах, док на оним местима, на којима се је зараза већ у велико раширила, ту по нашем мишљењу Сумпор. угљеник нема места.

Слажући се са побројаним тачкама у реферату Г. Борислава Тодоровића односно Сумпор. Угљеника који је поднео Винарскоме збору државном 1. Фебруара 1889 год. у Нишу сем тачке 6, и 8. на страни 258, у књизи „Рад винарског збора“ где референт вели у тачци под 6. да би скупо стало подизање фабрике за производњу Сумпор. угљеника и у тачки под 8. да ваља поверити рад са убризгачима вештим раденицима и под стручним надзором, ови два разлога били би врло слаби да нас подпуно одарате од апсолутног одбацивања сумпор. угљеника, с тога што би се са врло мало трошкова могао Сумпорни угљеник производити п. пр. у Мајданпеку, а затим и с тога, што ми имамо данас довољан број стручних људи који би могли рукавати радовима са сумп. угљеником.

Одговарајући на горње питање ми можемо нашим винодељцима најтоплије да препоручимо да се својски заузму, и да што год више могу расађују Америчку лозу, ако желе да осигурају своје винограде у зараженим крајевима од очигледне пропасти. Америчка се лоза може добити у свима државним расадницима у Неготину, Затоњи (у окр. Пожаревачком), Љубичеву, Топчидеру и Смедереву

На завршетку овога чланка нека нам буде дозвољено да напоменемо још и ово:

Нами је свима врло добро познато да је Министру Народне привреде одобрено у прошлогодишњем буџету за 1890 год. сума од 10.000. динара на подизање расадника и уништавање филоксерне заразе.

Ми сви знамо да се са овом сумом не да уредити честито ни један расадник, а камо ли више њих, с тога је у буџету за идућу 1891 годину стављена сума од 60.000 динара на овај циљ.

Хоће ли се поред осталих и ова сума одобрити, то зависи од Народног Представништва. С тога их чинимо пажљивим да

трками. Овај фонд намењен је искључиво као подпора увађању и одомаћивању пунокрване енглеске расе. Из овог фонда раздају се премије оним лицима, која најбоља грла коња чисто енглеске расе буду одиговала. Управни одбор овог фонда састоји се из 9 чланова а ови из своје средине бирају себи председника који руководи послове друштвене. Ово друштво располаже капиталом преко 1.000.000 дин. Добивени интерес од уложеног капитала, употребљује се сем премија и на куповину пунокрвних пастува и кобила енглеске расе која грла морају бити кукупљена на самом Континенту Енглеске. Купљени пастуви и кобиле уступају се појединим поседницима на отплату. За 18 год. од како је ово друштво установљено импортирано је у Угарску 10 пастува и 120 кобила чисте енглеске крви. Ово друштво стоји под заштитом царевом и фонд друштвени ни у ком случају не може се смањити ни уништити без дозволе његове.

Ово је друштво засновало у Пешти и „националу школу јахања“ за мушки и женски свет у којој се преко целе године сваког четвртка и недеље држе теоријска и практична предавања из вештине јахања.

* * *

Признато је, да су трке најбоље средство за оцену добрих или хрђавих особина пунокрв. енгл. коња. У појединим земљама трке су понајвише и допринеле, што је енглеска раса коња данас као најомиљенија завладала скоро целим светом. Мађари су и у овом погледу појмили дух времена, — оно их ни у овоме није претекло; заузимањем графа Сеченија, основа се 1837 год жокејски клуб. У почетку овај клуб није могао да развије јако своју сарадњу због оскудице на пунокрв. енгл. грлима а и због велике конкуренције Бечког Дербија; тек потоњих 10. год. одночео је јако да напредује. Централна управа овог друштва јесте у Будимпешти и ту се држе пролетње, летње и јесење трке. Сваке године друштво располаже са 300 младих коња и добро дресираних за трке који су размештени преко зиме и за време дресуре по унутрашњости у 50 друштвених штала. Сем Буда-Пеште, друштво има у унутрашњости и својих филијала (champs de course) и то у Дебрецину, Пожуну, Кашави и Колошвари (Клаусенбургу). Друштво држи сваке године преко 180 трка. Добит коју држава одређује за победиоца Дербија износи на 100.000 дин. Односно Држава даје на ову цељ 10.000 а рест друштво и поједини поседници који суделују на тркама. Најинтересантније, најзначајније и лепше јесу оне трке, које се држе у Пешти месеца Маја и Октобра.

У свима земљама, у којима је уведено гајење пунокрвних коња енглеске расе, трке су једино и најбоље мерило по којима се оцењује да ли је увођење чисте крви у растењу или опадању, оне су барометар свима произвођачима који се са производњом горње расе коња баве. Док нису биле уведене трке у Мађарској, само су се Аустријски поседници бавили производњом пунокрвних грла. Мађарско коњарство тада не само да је било нечувено, без вредности, потиснуто са већих пијаца и тиме му убијена свака тражња, већ скоро сасвим угушено, јаком производњом Аустријских веле-поседника. Тек пошто су Мађари добили државну аутономну управу а са овим и ергеле са којима данас самостално располажу, одноче да се гаји поред осталих и енглеска раса коња; засноваше свој дерби и за непуних 15 година видимо да тркачи одгајени у ергели Кишберу у Мађар-

при решењу буџета не крње ову позицију Министарства народне привреде, јер је то једина гаранција, да се једном озбиљно помогне ову винодељу нашем које је можемо слободно рећи на прагу пропасти.

Извештај о винарском конгресу и изложби у Крајови поднесен господину министру народне привреде

од комесара за винодеље
М. Тројановића.

Према решењу Г. Министра Народне Привреде од 5 Октобра ов' год. ЗБр. 2700, а на позив румунског пољопривредног друштва, потписати је присуствовао винарском конгресу и изложби у Крајови у Румунији, и о овом свом путовању подноси Г. Министру следећи свој извештај:

Винарски конгрес и изложба заказана је за 14 Октобар, а потписати се кренуо одавде 11 Октобра, да би мого пре отварања конгреса и изложбе бити тамо и пријавити вина, која сам собом понео.

Вина, која сам носио на ову изложбу била су од следећих сората: бело од калемљене лозе (Белина, багрина и зеленика), црно од калемљене лозе (четерешка и зачинак), бело од Хербемонта, црно од Хербемонта, бело од Жакеца и црно од Жакеца. Сва ова вина произведена су ове године у државној расадници. Затим вина појединих сопственика: једна проба белог и једна проба црног (стара) вина Светислава Метришлића и Димића винарских агената, једна проба белог, једна проба црног (стара) вина и једна проба црног новог вина Ристе Стојановића винарског трговца; и три пробе (стара) вина Димитрија Жељесковића кафеџије из Београда.

Дванаестог Октобра у вече потписати је приспео у Крајови и 13 пријавио собом донета вина одбору за приређивање изложбе.

Четрнајестог Октобра до 9 сати пре подне оцењивачки одбор довршио је оцену осталих вина и решио је о наградама. При решењу о наградама потписати није хтео присуствовати.

Истог дана у два сата по подне отворена је изложба у присуству Министра Привреде Г. Пауеска. После говора, који је држао председник пољопривредног друштва Б. Шоманеску о важности изложаба у опште, држао је говор Г. Министар привреде и у свом говору изнео је рђаво стање винодеља од како се појавила филоксерна зараза у њиховим виноградима, позивајући при том привреднике и винодељце, да сви, колико ко може, притекну у помоћ у борби за одржање винодеља. На свршетку свог говора, Г. Министар је прочитао имена оних излагача, који су од оцењивачког одбора награђени, и између награђени награђен је и потписати, други на реду, почасном дипломом за расадничка вина.

Награде су биле следеће: Почасна диплома, златна, сребрна и бронзана медаља и обична похвалница.

На изложби овој изложени су ови предмети:

а, Пића: вина бела и црна, ракије комове и шљивовице, коњак и разни ликери.

Чим је потписати приспео у Крајову, секретар тамошњег пољопривредног друштва известио ме је писмом упућеним ми од председника друштвеног, да сам и ја изабрат у одбор за оцену вина по укусу и за награђивање.

Тринајестог Октобра у вече састао се оценивачки одбор, ради оцене вина по укусу, у изложбеној згради, и тог вечера је, готово половина вина послата за изложбу оцењена. Поред њихових вина, те су вечери оцењена и наша расадничка вина.

Оцене овог одбора биле су овако: 5, $4^1/_2$, 4, $3^1/_2$, 3, $2^1/_2$, 2, $1^1/_2$, 1, $^1/_2$. Наша расадничка вина после свршеног сумирања оцена добила су: Од калемљене лозе црно и бело $4^1/_2$ од Хербемонта црно и бело $4^1/_2$ и од Жакеца и црно и бело по $3^1/_2$. Овој седници оцењивачког одбора присуствовао је и потписати само се није упуштао у оцене наших вина.

ској, суделују и добивају светски дерби у Паризу и Енглеској (Deauville).

Сем побројаних досад установа постоји једно акцијонарско друштво за побољшање већ постојећих раса коња.

Делење овога друштва састоји се у томе.

1) Да приређује изложбе коња у земљи одиегованих и то не само у Мацарској, већ се стара да Мацарско коњарство буде заступљено на свима светским изложбама ове врсте, те да страни свет упознаду са својом производњом а тиме створе овој моћној привредној грани а светски промет;

2) Да се стара да странци који дођу у земљу поради куповине коња, што лакше јевтиније и боље коње купе. У овом погледу друштво ово игра улогу посредовача између малих произвођача и купаца а тиме одржава у земљи непрекидну куповину и тражњу коња и то на овај начин:

Друштво је у унутрашности земље и то у већим варошима и местима у којима је коњарство развијено, подигло своје филијале као у Ђуру, Дебрецину, Клаузенбургу (koloswari) и др. местима са довољним бројем штала и мањежимма за дресуру. Друштво преко целе године купује младе дво, тро и четворогодишњаке ждрепце, смешта у своје штале, храни, негује и дресира било за јахање или теглење. Чим дође каква комисија из ма које државе за куповину коња нарочито за војне цељи (а то бива непрестано кад је год дозвољен извоз коња (а за Турску шта више постоји једна стална комисија у Стол, Београду која непрестано купује коње и транспортира за Цариград) друштво јој отвара своје штале у којима у свако доба има богати избор у коњима; ако ли пак нема, а оно одмах упућује комисију у места код поседника за које је уверено да ће купце задовољити. Ово друштво ужива извесне повластице код железничких друштава односно извоза коња; оно се стара да брзо најкраћим путем и по јевтину цену цео транспорт коња експедира који се од њега купи. На челу орога друштва стоје највиђеније личности угарске као што су гроф Никола Естерхази, Барон Геза Полмоницки, Владислав Тиса и др.

* * *

Од свају до сада поменутих начина којим се утиче на напређење угарског коњарства, најмоћнији је онај, који је држава узела у своје руке и који приметно и моћно дејствује како на велике и богате, тако и на мале и сиромашне произвођаче, чиме је створена свакоме могућност да се са овом привредном граном бави, која је моћан извор богатства. Ми смо на више места помињали овај начин утицања на производњу али ради подпувости поменућемо још нешто о њему.

Суделовање државе састоји се у сљедећем;

Сваке године у Марту месецу изашаље Министарство за Земљорадњу једног од својих повереника са марвеним лекаром у унутрашњост земље поради куповине ждребади која су навршила једну годину. Чим ова комисија (владин изасланик и марв. лекар) приспе у комитат, одмах придружи јој се и председник комитатског удружења са 1—2 своја члана. Одреди се и место у коме ће се куповине вршити и објави становништву да ждребад доводи. Сваки продавац мора комисији билетом доказати да је ждребе од држ. пастува, општинског или приватног којима је држава издала повластицу да се смеду на приватне кобиле пуштати. Купљена једногода ждребад плаћају се 370—600

б. Справе за уништавање филоксерне заразе и осталих болести винове лозе; један пруг инјектор, три убризгача за Сумпоро-угљеник и две путуље за штрцање листића против перонеоспоре.

в. Справе за калемљење: 1 Машина за калемљење по енглеском начину, која се за остал притиркује, и два комада дечијих калемова сва и без клуна.

г. Препарати: 1. Инсекти филоксера у разним периодима Piralis vitus, Anomala vitis и Melolontha vulgaris; 2. хербаријум домаће лозе и американских лоза, које имају у расадницима; и 3, збирку примерака разних метода калемљења.

д. Апарати за анализу вина, донети из Хемиске лабораторије у Букурешту.

Излагача вина било је свега 60. Само су излагачи за вино награђивани, а ракију, коњак и дивере није оцењивачки одбор ни оцењивао.

У опште је изложба ова, као сваки први почетак, била слабо посећена, а то с тога, што је било мало људи, који су на припређивању конгреса и изложбе радили.

Изложба је, као што је речено отворена 14 у 2 сахата по подне и трајала је до 10 сахати пре подне 15 Октобра.

Петнаестога у вече отворен је винарски конгрес у присуству Г. Министра привреде. Пошто је Г. Председник друштва поблагодарио присутнима на посети, држао је говор Г. Ђорђе Николеану шеф свију дожавних расадница о виноделу румунском, о важности ове привредне гране и у свом говору изнео је какве мере треба предузети да се румунско виноделе што више подигне.

Из његовог говора прибележавам овде неке податке виноделa румунског. Тако он износи да у целој краљевини Румунији има засађено под виновом лозом 163770 хектара земље и то износи $^{1}/_{45}$ део целе површине Краљевине. Годишња производња ових винограда достиже до 6.222.200 хектара вина.

По богатству виноделаца говорник овај део винограде у три класе: 1 велике виноградаре, који имају преко 50 Хектара земље под виновом лозом 2. средње виноградаре, који имају од 10—50 хектара земље под виновом лозом и 3, мале виноградаре који имају до 10 хектара земље под виновом лозом.

Мере, које је Г. Николеану предложио, за унапређење виноделa румунског ове су:

1. Да румунски виноделци суделују на светским изложбама било званично или позив њихове или приватно.

2. Да суделују на свима конгресима виноделским.

3. Да припређују сваке године у разним виноделским крајевима своје земље винарске изложбе, те да тиме покрећу виноделце на живљи рад.

4 Да влада прибира и сређује годишње извештаје о напретку виноделa у појединим крајевима и о претпаду румунског вина, па да те извештаје на концу сваке године даје посланицима и конзулима страних држава, који су код њих.

5. Да се оснује државна агенција за прибирање мустара земаљских производа па и вина и за посредовање при продаји.

Овде је говорник за пример навео Србију.

6 Да се оснује неколико опитне штанција за тачну хемиску анализу вина.

7 Да се донесе закон противу фабрицирања вина.

8 Да се подигну нарочите винарске радње за експорт вина, средством повластица и

9 Да се спусти подвоз на железници за она вина, која се извозе за иностранство.

Конгрес је са највећом пажњом саслушао говор Г. Николеана и одма усвојио све његове предлоге.

За овим је говорио Г. Никола Думитреску шеф одељења за виноделе. Он је у свом говору описао у каком се сада рђавом стању налази виноделе румунско услед филоксерне заразе, напомињући је шта је све државна предузимала за одржање румунског виноделa, а то су она иста средства, која су и код нас, по примеру других држава, употребљавана и најзад је напоменуо да је сад остало још само једино средство које је најсигурније од свију до сад употребљаваних а то је његовање америчке лозе за непосредну производњу вина, и калемљење домаће лозе са америчком.

Даље је навео, да је држава до сад основала четири расадишта и то у: Стрехаје, Цинтеји, Ботошани и Чуперчани (код Калафата на живом песку). Напомињући је да се сад још не могу констатовати никакви напредци јер су све расадиште скоро подигнуте, и најзад поново је све виноделце, да одма, чим буде имало лозе за продавање на ових расадишта, приступе са потпуним поверењем калемљењу и подизању нових виноградa, порасталих се искуством, које су већ ромаће стекли други народи, а на првом месту Французи.

И ова говор због је пажљиво саслушао и усвојио, а са овим је била закључена она прва седница винарског конгреса.

Шеснаестог Октобра у вече држао је конгрес своју другу седницу, на којој је седници први говорио Г. Мушаило комесар за Виноделе и шеф Расадишта на живом песку код Калафата.

У свом говору он је изнео, како дејствује летећи песак против умножавања филоксерне заразе побројао је све домаће лозе, које су засађене у поверењу му расадишта и напомињуо је да се до сад још никакви трагова дејства филоксерног не опажају. Даље је у свом говору поново све виноделце, да се сви користе овим искуством и да они, који имају земљишта са летећим песком, одма отпочну садити домаћу лозу на њему.

За њим је говорио Г. В. Силијан о филоксери као болести винове лозе и о њеној прној појави у Трахони, као и о мерама које су предузимате противу филоксере у тој околини.

Конгрес, који је овог вечера био врло слабо посећен, усвојио је и ова два говора, а затим је закључен говором Г. Шоманеска председника друштва пољопривредног.

Петнаестог Октобра у подне давало је пољопривредно друштво банкет виноделцима, који су посетили конгрес и изложбу. На банкету је Г. Шоманеску пошло здравицу српској привреди и указујући на присутност потписаног констатовао је, да Србија показа велику пажњу привреди Румунској, па што је он благодарни, поможе уз то дуг живот Његовом Величанству Краљу Србије Александру I.

дипара, и одмах одводе у завод Мезехеђенски, тамо се негују до завршетка своје $3^{1}/_{2}$ год. а затим пуштају у паступ, сместишта.

Овом приликом приватни произвођачи приводе пред комисију тро и четворогоде жреше који им по завршеном преседу издаје патент да их сиеду на приватне кобиле пуштати, а које жреше одаси комисија као неспособне за приплод, одмах отпрежује да се шкопе.

Оваквих комисија има 5—6 а по потреби и више које једновремено у истом правцу раде.

По моме дубоком уверењу овај је сасвим засад показао као најкорисније, практичније и примењивије којим је држава узела удела у унапређењу земаљског коњарства и помоћу кога и данас успешно дејствује; а да је ово средство моћно и успешно, доказ је: што у 1870 год. био је извоз коња за 2. милијона форината, а данас за извоз и продају коња Мађарска увлачи редовно годишње 12 милијона форината. О овоме сведоче статистичка дата која се у угарском министар. за Земљор. Трговину и Индустрију налазе — дакле за те пуних 20 година увеличан је приход унапређењем ове привредне гране за 10 милијона форината.

И конгрес и изложба ова, дело су вредног старешине Г. Шомановића и његовог секретара Г. Пасиреана. Напред поменути говорници који су држали знамените говоре на конгресу, само су их тиме потпомогли, што су пред поменуте говоре и предлоге напели.

Изложба је држала у згради пољопривредног друштва. У првој сали биле су вина изложена на једном дугом столу (а на су била поређана у рафове, као што је то било код нас у Нишу). При оцењивању од стране оцењивачког одбора, оцењивана су само она вина, чији су сопственици била ту и подносила их одбору. Остала вина оних излагача, који нису лично присуствовали, нису оцењивана. Коњак, ракије, ликери, нису никако оцењивани.

У другом одељку смештено је: Хербаријум лозе, препарати инсеката, примерци галамења и справе за уништавање филоксере и за калемљење лозе. Затим гроздје од америчких лоза, које је потписати донео из наше државне расаднице.

У трећем одељку били су сви апарати за анализу вина. Са овим апаратима није нико радио, докле вина донета на изложбу нису ни анализирана због краткоће времена, а проба вина остављене су да се у Букурешт пошљу и тамо анализирају.

Сем побројаних предузећа и предмета за унапређење виноделства, основане су године јоше једну расадницу у Дрнгашину, а имају за стручну виноделску спрему ове школе:

1. Вишу пољопривредну школу у Букурешту.
2. Нижу пољопривредну школу у Роману;
3. Нижу пољопривредну школу у Стрехареву;
4. Нижу пољопривредну школу у Амросеше, која је основана приватном задужбином.

По свршетку конгреса и изложбе, потписати је посетио пажњу расадницу у Стрехаји

Ова расадница лежи поред саме железничке станице „Сатреха“ у једној равници. Земљиште је сво једнолико, лака плодница у орници и мало више глине; у вдрвници превлађује песак. Отпочета да се уређује пре две године, но и сад још није сва уређена, јер ни све земљиште није још прекрчено.

У свима њеховим расадницама ја и у овој не рила се људском радном снагом, већ за ту цељ имају нарочити плуг састављен из два плуга, који леже на једном гредељу. Предњи мањи, пред њим стоји чртало оре дубоко 10—15 сантиметра а други задњи велики плуг иде у дубину до 60 сантиметра.

Неколико сати посматрао сам орање са овим плугом, а и сам њиме неко време управљао. Он ради врло добро над је земљиште доста снажно и у таном случају не треба га никако руком управљати. Приликом мог бављења тамо била је земља много сува, нарочито у дубини, те је плуг овај местимице остављао оплатање, које се лоцније чрликом орања попречне ивице поору.

Плуг овај стаје 120 динара, а запрега му је потребна према свима стоке и каквоћи земљишта. Са добра 5 чиста волова, може се овим плугом врло добро радити у плодичном земљишту. Они тамо рађаху са 9 чиста волова, волови су била слаба и сопственост приватних људи, који су у исто време и помоћни, те их врло мало терају.

Овог лета било је засађено лозом и обрађивано у овој расадници само 5 хектара земље.

Лозе, које имају у овој расадници ове су: Riparia de Montpelier, Martin de peilleres, Baron Perrier, Grand glabre, Vialla, Tomantisea; Rupestris, Solonis, Mullardetgrasset, Riparia Rupestris, Cordifolia, Rupestris, a Aram, Rupestris, све побројане сорте за подлогу.

За непосредну производњу вина имају: Zacquez, Herbemont, Black July, Othello, Oporto, Noah, Zynthiana, Cuningham и Jork-Madeira.

Све побројане сорте махом су засађене на сталио место. мало их има које су у расаднпу за припрезе.

У овој расадници управља половина један градинар и један комесар, који је у исто време секретар пољопривредног друштва у Крајови.

Преглед анализе вина изложених на изложби у Крајови, послаће ми пољопривредно друштво чим буде анализа извршена, и потписати ће то одма доставити Г. Министру.

Г. Министру поклоњан.

Комесар и Виноделе,

М. Тројановић.

БЕЛЕШКЕ.

Топлота у шталама.

Топлота у штали развија се од стоке која је ту смештена и стоји у тесној вези са хранењем стоке. У пливо су лошије штале у толико боље и више треба ранити стоку, те да би се стока очувала здрава. Ако је у штали + 10° С, већ треба стоку више ранити, но ако је нормална топлота (+ 16° С). На свако пак степен испод + 10° С мора се стоци давати 5—6% раније више поради одржања равномерне топлоте. У колико се год пак топлота у штали приближује нормалној — 16° С — и то почев од + 10° С па на више за сваки степен топлоте може се оброк са по 2—3% смањивати — По томе термометар је врло потребан за сваку шталу, јер као што видимо показује нам кад стоци треба више а кад мање давати раније.—

Према наведеним подацима који су добивени за време зимског ранења, треба стоку у зимске доба док трају мразеви и ниске, ранити добром раном такс, како би се увек одговарајућа равномерна топлота у шталама одржала и то:

Код јахаћих и запрежних коња 20° С., код коња радних, који су по цео дан на пољу 16° С., код побила са ждребадима одојчадима 20° С, код дебеле рогате марве 12—14° С., код оваца пре стрижења 12 а после 20° С., код свиња за гојење 12—14° С., а код прасића са мајком прасадима 20° С., код перади живине 18—20° С., но код оне за гојење — кљукање — само 12° С., — Већа шталска топлота од оне коју горе поменусмо, лејствује школљиво на здравље стоке јер она постаје млитава и изгуби сву чилост. Ово нарочито вреди за разну стоку.

Зрно Пшеничио је врло родно.

Кад се посеје у добру земљу и кад се добро негује може једно зрно да донесе оно 700 зрна рода. Кад би се сва та зрна опет посејала могао би друге жетве донети 640.000 зрна. Сва ова зрна, кад би се опет посејала могла би треће жетве донети 612,000000 зрна и четврте жетве било би више од 400 милијарода — (400.000,000,000) зрна.

А знате ли колико је то 400 милијарада? То човечији ум не може да замисли; али ево нама може, бар приближно, да се види како је то страховито велики број.

Кад би човек непрестано само бројао та зрна и дању и ноћу, а да не престане никако, опет не би могао да изброји ни 1. милион за десет дана, него би га тек са $11^1/_2$ дана довршио. Али рецимо да би могао за десет дана да изброји милион, онда знате ли кад би избројао 400 милијарада? — Тек после — 10,058 година, а то је више него што неки рачунају да има од Адама и Еве. Дакле да су Адам и Ева почели да броје и да су нешто још жива, па да досад нашти друго нису радили него

једнако само бројали и дању и ноћу не би још набројали 400 милијарада.

Кад би на јавном рачунали био би овакав рачун. У један литар стане око 10.000 зрна пшенице а у једном џаку беше од прилике око пола милиона зрна. За 400 милијарада зрна требало би 800.000 џакова, а кад би се потоварило на кола по 10 џакова требало би 80.000 кола па да крену све потомце једног једног зрнцета пшног и т. д.

Још је плодније зрно од њива које може да донесе пре године 8000 зрна. Дуваново зрно плодније је и од маковог, јер од једног зрнета може пре године да донесе око 360.000. Кад би се свако ово зрно засејавало и опет свако добро родило онда би за кратко време једно једино зрно толико потомака имало да би цела земљина површина могла бити покривена.

ГЛАСНИК.

Нов члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва.

Срећни смо, што и овом приликом можемо да јавимо пријатељима Српског Пољопривредног Друштва и «Težaka» да је број чланова утемељача умножен са познатим родољубом Господином Милошем Милојевићем професором београдске гимназије који се је заједно са својом супругом Госпођом Савком уписао за члана утемељача Пољопривредног Друштва положив одмах друштвеној благајници 100 динара.

Господин Милојевић радећи целога свога живота на Велико-Српској Идеји, као образован човек увидео је, да просвета без привреде никад не може да напредује, и да „*само један крак иде образованости*“ на је као Србин патриота и на привредноме пољу желео да одужи свој дуг.

Честитајући Друштву на приновљеноме Члану Утемељачу, од свег срца желимо да се њихов број све више и више множи, јер смо дубоко уверени, да ово само *удруженим снагама* и *једнаким срестима* може да се приближује остварењу свога племенитог задатка и постигне у своме раду што већенје резултате.

Слава новом утемељачу Српског Пољопривредног Друштва! —

ДОПИСИ.

Смедерево 4 Новембра 1890 год.

У Општини Смедеревској као врлоо и осетно полобним општинама, жетва стрнинна била је средња а кукурузи због јаке суше у Јулу врло су слаби род дали, али ипак знато стрнинне тако и кукуруза боље су од прошле године.

За цене по овим врлоо општинама безусловно је и јасьати, јер ове врлоо становници задовољни су нала само хлебу не купују, што је обичај редовно да, а нарочито становници ове општине, траву купују свако године.

Ове године приличне је и храве било та мало ће је по пушти, а Виногради родили су добро и вино су дали, може се рећи врло добро.

Цена грожђу била је промењљива 10, 11, 12, 13 па и 14 динара за време бербе.

Вина су већ по сада сва пролата, и то све за иностранство, изузимајући 1 до 2 месца трговци који вина своја на београдску пијацу износе и продају.

Цена врлоо ниску била је 10—22 дин. од 100 ока старих и белих 20 динара тамнијех од 100 ока старих, које се нарочито ово друго вино у овој околини производи.

Трговина је ове године било за купљење вина што ни једне године од ослобођења оних крајева није ни је било, но ова ни изчетка и ни свршеној берби само су долазили и одлазили, а слабо су хтели праву цену казати, но колико су они вино овако лагерали у толико су се сељани вине устезали престати на њеке цене, и цене су подизали чему су се прави купци вирад попорили и где им се допало надбили су, и преко, по 30 динара 100 старе ока; но већ од сељана сада у целој Пашној околини ретко где има да се неће несавремено вино.

Овде нашим једну примедбу ставити, да прва вина, изучена за иностранство на оних крајева, зрнају ће убудуће превредују добити. Узрок је томе, тај што је по њеному белог вина насађено много боље у комшију, на пошто комшија прерни, вино изгледа врло добре боје па по не зна пошто, мисли да ће то вино лепше, пошто се од њекше страна, бити бог зна какво добро, а вино горко скоро и остане и у боци помодри, а алкохол остане му у белом вину и прави арсен. Ово ће много напшодити превредни произвођача из оних крајева а нарочито пеесетни купцима који их је ове године прилично било. Агент једне фирме из Пожуна купио је и он вино прво истина мало, једва зато је купио до 60—80,000 вина али добра вина, беља вина а нарочито из Сићева продата су најскоре напредне.

Произвођач у овом крају ове године врло је задовољан на њиви, „виноврки боже тако и убудуће“, јер све је на њиви и добро се плаћа.

Односно јесењих усева нечато ите тражено. У овим крајевима влада под народа ова пословична изрека, „Ја ћу кад му било да бацим семе у земљу“ па над ове Бог ово ће да роди а нама неће оно неће на њека ова му научењена мишљу; и ове године, нешто због бербе, нешто због кише јесења се може се рећи да су у тешњу потребиог јесењег нита бацили у земљу; но ово њих нашта не даје у брзу. Они јесењи жито сеју по пролећа. Пшеку оснивше и јарице овли се готово по правн нашина радили.

Здравље је у целоме у добро.

Светозар Ђорђевић
шкер општински.

Врбовце 2 Децембра 1890.

Прилично сам се забавио са дописивањем дописа, узрок је тоне моја слабост.

Време у овој околини овоме је рђаво и неудесно за пољски рад. Целог месеца Октомбра падали је киша готово сваки други трећи дан, па и месеца Новембра тако исто падала је киша. И ова киша што је пала много је спутала земљорадницима у своме раду. Истина доста је ворано, али кланчи су и но киши само да не заостану са сејањем озиме пшенице а сад је опет почео велики праз поље ће водушо време тражити.

Због рђаве времена ика њих неколико који су завршили озиму пшеницу.

Орање оних сељана није тако као што треба, т. ј. не оре плуг као што треба. Узрок је томе ова: што ова сељана над купују гвоздене плугове, но купују са колочњама плуг већ само плуг, а колочње сами они, радуше се сељани, праве. А но себи је ја-

сно за над шугу шесу, колешше удесше шлуг немоше добро да ore, не одговара своју цељи.

Имао сам примјере те сам уштедо неке сељане, шшсто по купују и колешше с' плугом? Одговор и нисо бешше: не купујемо зато што је плуг с' колешчима много скупљи.

А само нам орање оре оно: не оре сваки за себе, већ пастане се дворења и дворја, на ору код једног код другог и тако редом док не сврше.

Вино се отаче у великој мери, и као што је свакоме познато остаје комина од које шесу ракију компоницу (позна).

Ове године нема толико вина као што је било прошле године, јер елоокесра као које године све се шише и ваше шкрп и најбоље виногреде уништава. Жалос над жалосна сељак свој виноград; каква је сад.

Загртање виногреда врши се у зелено. Истина има 3—4 дана како орање-рад, али чим овај рад почусти одмах ће почети загртање виногреда.

Многи неће да кад је загрнут виноград више страда од елоокесре, и обратно кад није загрнут мања страда, усљед тога неки неће ни да загрћу виногреде. Ја мислим да то није истина, молим да рекне и овоме и Г. Уреднек штогод.[1])

Нова слобо има ове године, и што је било мало, све га утамањила гусеница.

Народ је осиудан у новцу, порез готово пола њих шесу платили.

Јов. П. Радивојевић
сеоном.

Студеница, 6. Децембра 1890. год.

У овоме прају од три дана владају челици мразеви и пичак земљиште покривена снегом је, на је на тако замрзнуту земљу ово сиег у слоју за 20 сантим., на тај начин направило се право сатирало и за човека и за стоку. Поред шичег, станог дана дуна и „кошава“ која ка отворити не да, и тако онамо влада врло велика хладноћа.

Од јаких ралова у пољу нема ни помена; неки кукуруза за огреј, па и то са тешком муком, јер стока не може да иде по снежној земље, већ се непрестано клиза и — сатире.

Марва. — в нарочито товеди, — дуга сиуда од потара до потара, тражећи, да се довољно нахрани; јер јој се не полаже оволико количо је потребно, па и то не у шпталама, већ по отвореном пољу, којом је прилином излажена овој најсевој пични и ветру; што мало час опомену, те ва тај начин не пођеде с мирои ни оно што јој је положено. — Тако нарашена (?!) марва одјури до на потоп најближи или реку, да се тамо напоји водом, која се мрзне; место да се пои водом из бунара и из изворима („топлајцима“).

Оволико напох за потребно доставити о нашој стоки, која се под нашим привредницима, споро сиуда мањевши надгледа. За то, дакле, чувајмо стоку од хладноће и дајмо јој довољно хране у овоме добу, — над је најпотребније.

Вино, које је пре месец дана оточено, сада се у већим количинама односи за Ивањицу (у ужич. округ) и тако продаје; јако је пресно до момените пијаце сиочила са великим тешкоћама због великих бара и неуређених путева, вино опет не пазка се онако како би требало, јер 100 литара продаје се по 20 до 24 дин.; ну шта ће се, над овако нора да буде: вино „живило“ (из Жупе) покуприне (у подкалпо) нашем виду, и оно се налази на ближе пијаце, где би ми вино износили, то тако морамо дакле да га носимо, али истина за дубак веколико динара — више.

Атан. Н. Стевановић.

[1]) Упућујемо вас да прочитате у овом броју „У прилог субојева земљорад“.

Ур.

Из Ланова, 9. Децембра 1890. год.

Пре кратког времена јављао сам, како непрестајна киша пада онамо и смета рад и то ни сиво у нашем срезу него у целој околини нашега села, на сада је време промењено и доста лепо; настаје даклс рђаво време за рад.

У пољу се споро по орише њиваке рад због задњег, и пажњег и рђавог времена, сем што се предзато доста тек орева и ђубрп.

Најзначајнији радови у овом времену је почетак рашрје појединих и њиховпне, купење њбрета на њиве, ђубре, и у бапте.

Пре неколико година наши стари продавали су дрва, једна кола по 3 гроша а данас купују кола дрва 8 до 10 динара.

Цене су појединим усевима и производима ове:

Пшеница 100 килогр.		14 до 16 дин.
Пшеничном брашну 100 килогр.		15 „ 18 „
Кукурузу	„ „	11 „ 12 „
Кукурузном брашну	„ „	11 „ 13 „
Црном пиву	„ литара	20 „ 26 „
Белом пиву	„ „	30 „ 35 „
Пасуљу белом	„ „	25 „ 30 „
Шљивовица рапија	„ „	36 „ 48 „
Комовица добра	„ „	60 „ 70 „
Пар добрих свиња		240 „ 260 „
Волови средњи		260 „ 280 „
Мршавији волови		160 „ 170 „
Пар овица		20 „ 24 „
Пар мршавих свиња		30 „ 78 „

Зарачке под дуги и стоне врло је добро за сала.

Милутин Радовановић,
сеоном.

Алексинац Децембра 1890 год.

У 47 броју овога листа дата је нашим сточарима кратка поука о црвеном ветру код свиња.

Важност ове болести захтева, да јој обратимо особиту пажњу, да се што боље упознамо са узроцима појављивања и ширења њеног, како би на темељу сакупљених искустава знали предупредити њен развитак или барем ублажили појаву њену.

Ове године владао је црвени ветар у наше месте у источним срезовима Крушевачког округа. Јула месеца, кад је наступила права летња врућина, појавио се црвени ветар код свиња у селу Ћићевцу ср. Ражањском где је угинуло 44 комад. свиња од те болести; а месеца Октобра 13 брава у општини Вукушевачкој среза Алексиначког. У исто време владао је црвени ветар у селима Бобовишту и Ћићини као и у њима селима на левој страни Мораве. Концем Октобра, кад су наступили већ ладнији дани, почеле су болевати свиње у селима Рутевцу и Вукашиновцу, где је месеца Новембра болест узела врло опасни правац; јер за кратко време разболело се је од црвеног ветра 137 комад. свиња, од којих је 128 комад. угинуло, а само 8 оздравило. Тог истог месеца угинуло је даље 20 брава од поменуте болести у општини Ражањској ср. Ражањског.

Бобовиште, Ћићине, Рутевац и Вукашиновац леже на десној обали Мораве. Ту Морава чешће излива се из свог корита, поплави и засипа ближња места, стварајући баре, — повољне услове за развијање црвеног ветра.

Без сумње ову су заразу разносили из села у село свињарски трговци, који су онамо долазили ради куповања свиња. Ширењу црвеног ветра од куће до куће много су допринеле и често незаконите лешине од ове болести угинулих свиња. Многи сељани клали су свиње, чим су приметили пре знаке болести

на њима, а сиротнији често су месе и распродавали, незнајући да су тиме само ширење заразе потпомагали. Тај обичај мерамо са свим осудити и с' погледом на здравље људи, јер употреба таког меса узрок је и разним људским болестима, а често прети и самом животу човечјем.

Највише разболевали су се једно — и двогодишњи прасци, али било је и много случајева, да су се разболеле и старије и већ угојене свиње. Свега је боловало 216, угинуло 205, а оздравило 11 комади свиња.

Ако узмемо 20 динара као просечну вредност једног угинулог свинчета, онда је ова болест учинила штете 205 × 20 = 4100 динара. Толико само према званичном констатовању; али уверен сам, да је било и више случајева. Сем тога није ни познато, колико је свиња боловало и угинуло у Бобовишту и Ћићини и колико у селима на левој страни Мораве у срезу Моравском, што ће извесно толику исту суму изнети.

Болест ова није била поједнако разширена у селима, већ је задржавала се код неких кућа док није и последња жртва пала, код неких пак уграбила је само 2—5 брава, а неке куће опет сасвим је обишла.

Многи сељани држали су ову болест за „богиње", јамачно с' тога, што су се код неких болесних свиња образовали мали мехури и бубуљице на првеним местима и пегама тела.

Извршивање санитетских мера већином било је илузорно, а десинфиковање почина и других са болесним свињама у додир долазећих ствари скоро је немогуће код овамошњих прилика.

Требало би дакле покушати са каљемљењем свиња по начину као што то бива у Немачкој и Француској.

О. Ренић.

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва"

Двадесет прва седница држана 9 Августа 1890 год.

Били су председник, Свет. Милојевић, потпредседник Ал. Љ. Поповић, благајник Вуч. Богдановић, одборници: Марко Николић, Аца Живановић, Јаков Марковић, Паја Тодоровић, Илија Кремић и Мирко Миљковић.

Бележио Игњат Мирковић
писар друштвени.

Бр. 85. Прочита се предлог г. Аце Живановића да се на пољопривредну изложбу у Бечу пошаљу 4. изасланика које одбор избере, и то два о трошку друштвеном а за два да се умоли Мин. нар. привреде, да им трошак одреди. — Одбор одлучи:

1) Да се пошљу свега два изасланика и то о трошку друштвеном, и ставља им се у дужност: да прегледају пољопривредну изложбу у Бечу, поднесу о њој извештај и том приликом, да купе за друштвено добро у Шапцу приплодну стоку, а према ранијем решењу одборском.

Желети је да овај посао сврше за 12 дана.

2. Изасланицима свим одреди дневницу, у 20 динара и подвозни трошак по рачуну.

3. За изасланика изабра г. Вучка Богдановића благајника и Ал. Љ. Поповића подпредседника друштвеног.

Бр. 86. Прочита се молба секретара друштвеног г. Душ. М. Спасића, у којој моли да му одбор дозволи четир-недељно осуство од дужности, — одбор одлучи: да му се одобри осуство, но, да га, за то време, у његовој дужности заступа Игњат Мирковић писар.

Прочита се писмо Ст. М. Димитријевића, учитеља у Нишу, којим враћа Друштву клишеје дате му на послугу, спроводећи њиме, 10 комада свога издања „Мали воћар" друштвеној библиотеци на поклон — Одбор прими повраћај клишеја знању и г. Ст. Димитријевићу заблагодари на поклону.

Прочита се одговор начелника среза јасеничког (на питање друштвено: да ли су сељани села Страгара толико пострадали од олује, да им чак и путем милостиње треба помоћи) којим јавља да су сељани Страгара заиста пострадали и да би било нужно притећи им у помоћ прилозима и према томе одбор одлучи: да се општини Страгарској изда из друштвене касе на име помоћи 50 динара.

Двадесет друга седница држана 31. Авг. 1890 год.

Били су: потпредседник г. Ал. Љ. Поповић, благајник г. В. С. Богдановић, одборници г. г. А. Крагујевић, Симо Кандић Јаков Марковић, Мирко Миљковић, И. Кремић, М. Х. Поповић, А. Живановић, Д. М. Спасић.

Бележио секретар Спасић.

Бр. 89. Прочита се писмо председника Шумадиског Кола Јахача „Књаз Михаило", којим извештава друштво о утакмицама коња по брзини и изложби коња, коју Коло приређује 8. Септ. ов. г. у Крагујевцу, и позива га на ове утакмице и моли га да би Колу било вазда наклоњено и у помоћи. Затим се прочита писмо председника Дриносавског Кола Јахача „Књаз Михаило", којим извештава друштво, да је коло позвало општи земаљски збор приликом утакмица у Крагујевцу, на коме ће се решавати о мерама за унапређење нашег коњарства, па позива и друштво на овај збор. — Одбор ценећи привредно-виташки рад и задатак Кола Јахача Књаз Михаило и њихове позиве, одлучи: да се од стране друштва пошаље у Крагујевац на утакмице и збор један изасланик и изабра за изасланика г. Мирка Миљковића члана одбора, с тим да поднесе извештај, а да му се призна уобичајена дневница и подвозни трошак.

Бр. 90. Прочита се писмо г. Живка Шокорца друштв. редовног члана, којим предлаже, да се друштво упозна са уређењем фабрике за прераду меурака у Новом Саду, разлажући користи ове индустрије. Уједно нуди своје услуге за овај посао ако би га друштво помогло са 120 динара. Одбор ценећи предлог г. Шокорца и уважавајући изнете разлоге одлучи: да се г. Шокорцу да тражећа помоћ из друштвене благајнице, с тим, да поднесе извештај о својој штудији.

Бр. 91. Уредник пољопривредног календара за 1891. год. и „Тежака" реферише, да су готове сливе које је према ранијој одлуци поручио за заглавља за поједине месеце и корице за Календар и „Тежак" и моли да их одбор што пре прегледа како би се што пре могли израдити и клишеји. — Одбор овлашћује своје чланове г. г. Јак. Марковића и Д. Спасића, да слике ове прегледају у друштву са уредником и ако би било потребно да нареди да се слике измене односно допуне, па одмах за тим да се приступи изради клишеја.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

С овим бројем „Тежак" завршује своју XXI. годину излажења, а с њиме истиче и претплата на њ за 1890. год.

Претплатници, који дугују претплату за друго и ранија полгођа, моле се да је изволе послати Српском пољопривредном Друштву.

Закључујући ову годину, отвара се нова претплата на „Тежак" за 1891 годину.

Својим дугогодишњим излажењем „Тежак", орган Српског пољопривредног Друштва, постао је врло познат лист код сваког Српског пољопривредника и пријатеља пољске привреде, да му није потребно никакве рекламе, нити препоруке. „Тежак" ће и у будуће, свестан своје задаће, радити неуморно на постављеном задатку и старати се да потпуно одговори оном поверењу, које је, својим досадашњим радом, стекао.

Пријатељи пољске привреде моле се, да се заузму око скупљања претплате.

Сарадницима, који су својим радовима припомагали, да „Тежак" одговори што боље своме задатку, нека је велика хвала, и моле се, како они, тако и остали пријатељи пољске привреде, да и у наступајућој години својим знањем и искуством помогну, те да „Тежак" буде и даље поучан, користан и омиљен лист наших привредника.

УРЕДНИШТВО.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изала је књига

ПОВРТАР

написао

Др. Ђорђе Радић

са 26 слика

издање семенарне трговине **Тодора Мраовића.**

Може се добити у Београду код издавача и у књижари Велимира Валожића и у свима књижарама у Србији. Цена 30 п. дин.

Изашла је из штампе књижица

ПРАКТИЧНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОУКЕ

I.

ИПОТРЕБА ПРАШАЧА И ВЕРТАЧА ПРИ ГАЈЕЊУ КУКУРУЗА

написао

ДУШАН М. СПАСИЋ

повртар српског пољопривредног друштва

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

и може се добити код истог Друштва.

ЦЕНА 30 ПАРА.

Цена мањим огласима; Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупнима писмена по 15 пара од врсте и ступца)

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

С овим бројем „Тежак" завршује своју XXI. годину излажења, а с њиме истиче и претплата на њ. за 1890. год.

Претплатници, који дугују претплату за друго и раније полугођа, моле се да је изволе послати Српском пољопривредном Друштву.

Закључујући ову годину, отвара се нова претплата на „Тежак" за 1891 годину.

Својим дугогодишњим излажењем „Тежак", орган Српског пољопривредног Друштва, постао је врло познат лист код сваког Српског пољопривредника и пријатеља пољске привреде, да му није потребно никакве рекламе, нити препоруке. „Тежак" ће и у будуће, свестан своје задаће, радити неуморно на постављеном задатку и старати се да потпуно одговори оном поверењу, које је, својим досадашњим радом, стекао.

Пријатељи пољске привреде моле се, да се заузму око скупљања претплате.

Сарадницима, који су својим радовима припомагали, да „Тежак" одговори што боље своме задатку, нека је велика хвала, и моле се, како они, тако и остали пријатељи пољске привреде, да и у наступајућој години својим знањем и искуством помогну, те да „Тежак" буде и даље поучан, користан и омиљен лист наших привредника.

УРЕДНИШТВО.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Изашла је књига

ПОВРТАР

НАПИСАО

Др. ЂОРЂЕ РАДИЋ

СА 26 СЛИКА

ИЗДАЊЕ СЕМЕНАРНЕ ТРГОВИНЕ **Тодора Мраовића.**

Може се добити у Београду код издавача и у књижари Велимира Валожића и у свима књижарама у Србији. Цена 30 п. дин.

Изашла је из штампе књижица

ПРАКТИЧНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОУКЕ

I.

УПОТРЕБА ПРИДАЧА К ОГРТАЧИ ПРИ ГАЂЕЊУ КУКУРУЗА

написао

ДУШАН М. СПАСИЋ

секретар српског пољопривредног друштва

ИЗДАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

и може се добити код истог Друштва.

ЦЕНА 30 ПАРА.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупнима писмена по 15 пара од врсте и ступца)

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.)

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО" КРАЉ. СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник: АЛЕКСА Љ. ПОПОВИЋ.